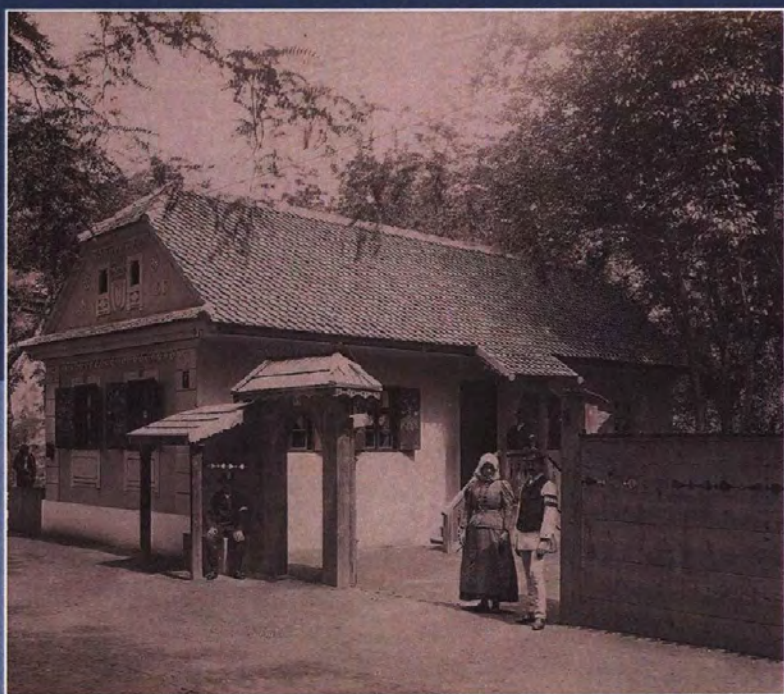

HIEDELEMSZÖVEGEK SZÉKELYFÖLDRŐL

GYŰJTŐTTE

GAGYI JÓZSEF

KÖZREADJA

DYEKISS VIRÁG

0930

Hiedelemszövegek Székelyföldről

Fontes Ethnologiae Hungaricae XI.

A Pécsi Tudományegyetem Néprajz–Kulturális Antropológia Tanszék
és a L'Harmattan Kiadó közös sorozata

Sorozatszerkesztő
Pócs Éva

A sorozatban eddig megjelent kötetek:

Budai Pál: *A Köznép babonái és Balvélekedései ellen való Prédikáziók*
Protestáns népi látomások a XVIII. századból. I. kötet.

Bételjesítem Isten akaratját. A lézpedi szent leány látomásai

Sajószentpéteri István: *Ördög szára-bordája. „...a Dohányozás meg-töretése
az Isten beszédének Pörölye által, hét prédikációkban foglalva.”*
Tiszalök, 1712–1713.

Két kárpátaljai parasztproféta szent iratai

Álmok és látomások a XX–XXI. századból I.

A kincskeresés 400 éve Magyarországon

Benedikció és exorcizmus a kora újkori Magyarországon

Elindula boldogságos szép Szűz Mária... Ráolvasók a régi Csíkszékről

Hiedelemszövegek Székelyföldről

Gyűjtötte: *Gagyi József*
Szerkesztette: *Dyekiss Virág*

L'Harmattan

PTE Néprajz–Kulturális Antropológia Tanszék
2015

A kötet megjelenését támogatta az Európai Kutatási Tanács az Európai Közösség hetedik keretprogramjából (2007–2013), az EKT 324214 sz. *Népi vallás a keleti és nyugati kereszténység határán: folyamatosság, változások és kölcsönhatások* című projekt.

Az ezekhez az eredményekhez vezető kutatás az Európai Kutatási Tanács részéről, az Európai Közösség hetedik keretprogramjából (2007–2013), az EKT 324214 sz. támogatási megállapodása alapján finanszírozásban részesült.

© PTE Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszék, 2015

© L'Harmattan Kiadó, 2015

© Gagyai József, 2015

ISBN 978-963-236-960-0

ISSN 1586-2062

A borítón:

Millenniumi kiállítás: Csángó ház (Néprajzi Falu). A felvétel 1896-ban készült.
Fortepan/Budapest Főváros Levéltára. Levéltári jelzet: HU.BFL.XV.19.d.1.09.187

A kiadásért felel Gyenes Ádám, a L'Harmattan Kiadó igazgatója

A kiadó kötetei megrendelhetők, illetve kedvezménnyel megvásárolhatók:

L'Harmattan Könyvesbolt

Tel.: +36-1-267-5979

1053 Budapest, Kossuth L. u. 14-16.

harmattan@harmattan.hu

www.harmattan.hu

Párbeszéd Könyvesbolt

Tel.: +36-1-445-2775

1085 Budapest, Horánszky utca 20.

parbeszedkonyvesbolt@gmail.com

www.konyveslap.hu

TARTALOMJEGYZÉK

Gagyí József: ELŐSZÓ	9
Dyekiss Virág: BEVEZETŐ GAGYI JÓZSEF SZÉKELYFÖLDI HIEDELEMSZÖVEG-GYŰJTEMÉNYÉHEZ	32
MITIKUS LÉNYEK	41
Szépasszonyok	43
Befonják a ló sörényét	43
Találkozás a szépasszonyokkal	48
Eltekerik az ember száját	49
Szélben, forgószélben utazik	50
Moghordozza az embert	55
Állati lába van	57
Muzsikálnak, táncolnak	58
Ijesztés szépasszony képében	64
Tündérek	68
Tündérek kútja	72
Piros rokolyás alakok	75
Vadember és vadleány	77
Lidérc	79
Ijesztés lidérc képében	82
Firtosi barátok lidérc (illetve ördög) képében	83
Mitikus állatok, kígyó és medve	86
Különböző lények: ördög, pilikuvics, táltos, garabonciás, repülő csészealj	88
Kincskeresés	91
BOSZORKÁNYOK	93
Boszorkányok eredete	106
Tejvarázsoló, tehenrontó boszorkányok	107
Tejelvés	107
Az állat megsimogatása által veszi el a tejet	124
Pásztor (major) veszi el a juhok tejét	127
Tárgy megverésével büntetik azt, aki elvitte a tejet	136
Anyatej elvévése és visszaszerzése	144
Békát tartó boszorkány	153
A köpülő aljára békabőrt erősítenek a tejhaszon érdekében	153
A boszorkány békát tart	154
A boszorkány érzi, hogy bántják a békáját	161
Enni kér a béka	164
A háziakat zaklató békát kiviszik a házból	167

Forgósél	173
A forgósél veszélyes lehet	173
A forgósélben boszorkányok (ördögök) vannak	175
A forgósélbe vágott fejsze megsebzí a benne utazót	179
A boszorkány meghordozza az embert	188
Éjjel járó boszorkányok	194
A boszorkány kicseréli a gyermeket	194
Állatalakban megjelenő boszorkány	202
Találkozás az úton a boszorkánnyal	211
Szekeret feljuttat egy épület tetejére	215
Meggzúvja az embert	215
Megnyomja az embert	218
Mulatoznak, horoznak, zajonganak a boszorkányok	229
Védekezés a boszorkánnyal szemben	236
Boszorkány felismerése	236
Boszorkányokkal küzdve levágja a saját kezét	238
Megelőzés, védekezés	240
Boszorkány halála, tudományátadás	242
Nehéz halála van, át kell adni a tudományt	242
Rossz idő jelzi, hogy boszorkány halt meg	245
Lúd kíséri a boszorkányt a temetőbe	246
Pap Dominé Ilonka Róza – máréfalvi boszorkány	248
Ijesztgetés, meggyőződés	273
CSINÁLTATÁS, IGÉZÉS	277
Csináltatás okai	286
Személyes bosszú	286
Szerelmi ügy	290
Csináltatás módja	300
Kióntenek valamit	300
Titokban elrejtett eszköz, anyag segítségével ront	301
A károsult személyes tárgya, fényképe segítségével ront	306
A csináltatás bűn következménye	308
Tévedésből saját családtagját csináltatja meg	311
Kételkedés a csináltatásban	313
A csináltatás hatásának alapja az, hogy hisznek benne	315
Igézés	318
Csináltatás, igézés gyógyítása	323
Ónöntés	323
Vízvetés	331
Cigányok segítenek a csinálmány azonosításában	336
Tudós ember segít	341

TUDÓS EMBEREK, ASSZONYOK	353
Tódor Rebi	355
Mihály Lajos	364
Más tudós, gyógyító asszonyok, emberek	374
Állatgyógyítás	380
Tudós kocsis	385
Kendi pap	387
KALUGERPAPOK	389
Beszámoló a kalugerpapok tevékenységéről	391
Tevékenységük helye	396
<i>Felkeresik őket a kolostorban</i>	396
<i>Faluról falura járnak</i>	397
Tevékenységi kör	401
<i>Felkérésre ráimádkozik valakire, böjtöt rendel</i>	401
<i>Könyvet nyit, cseberbe néz</i>	403
<i>Tolvaj kiletét kideríti</i>	406
<i>Termékenység, családi problémában segít</i>	407
<i>Szerelmi ügyben fordulnak hozzá</i>	414
<i>Rontást azonosít, hárit, ördögöt űz</i>	416
Kalugerpapok tevékenységének veszélyei	421
<i>Az átok arra száll, aki hibás</i>	421
<i>Véletlenül saját családtagját imádkoztatja el a károsult</i>	425
<i>Csalódás a kalugerpapok erejében</i>	431
JÓSLÓK, JÓSLATOK	435
Úz Bence jóslatai	437
Horokály Józsi jóslatai	441
Demény Domi jóslatai	450
Jóskönyvből származó jóslatok	454
Jóslatok az Antikrisztusokról, eljövendő változásokról	460
Lólábú asszony jóslásai	467
Suttog Pál jóslatai	469
Tő Minya időjárás-előrejelzései és jóslatai	471
Albert András jóslatai, találmányai	476
Jóslás kávézaccból, gicsálás	483
Cigányok jóslása, elsősorban tenyérből és kártyából	492
Kártyavetés	496
Asztaltáncoltatás	502
SZENTASSZONYOK	505
A máréfalvi szentasszony, Pál (Úrfi) Lajosné Ilonka Ágnes	507
<i>Beszélgetés a máréfalvi szentasszonnyal, Pál Lajosné Ilonka Ágnessel</i>	597
Vecsernye Mari – jósló, rejtőző leány	603
Tófalvi Andrásné, Juliska – rejtőző asszony	608

Balázs Istvánné, rejtőző asszony	617
Elrejtezés	627
Orbán Erzsi túlvilágjárása	629
Beszélgetés Orbán Erzsébettel	630
Beszámolók a túlvilágról	633
Látomások	635
Beteljesülő, jelentésszerű álom	641
CSODA, IMAMEGHALLGATÁS, ISTENI BÜNTETÉS	645
Ablaküvegen szentképek, színek jelennek meg	647
Imameghallgatás	652
Vihar elűzése harangszóval	654
Ünneprontás, szentségtörés miatti büntetés	657
HALDOKLÁS, HALÁL, VISSZAJÁRÓ HALOTT	665
A halál előjelei	667
Haldokló körüli teendők	675
Visszasírják a haldoklót	688
Öngyilkosok halála	694
Kísértetfélék, visszajáró halott	697
<i>Nem szabad este a vizet, szemetet kiönteni</i>	697
<i>Álomban megjelenik a halott</i>	698
<i>Visszajáró halott keres valamit</i>	703
<i>Éjszakai hangokkal jelentkeznek a visszajáró halott</i>	707
<i>Ember alakjában megjelenő kísértet</i>	716
<i>Állat alakjában megjelenő kísértet</i>	719
<i>Pirosapkások, mulatózó holtak</i>	723
<i>Fehér vagy fekete alakként jelenik meg a kísértet</i>	724
Kísértetnek tűnő jelenségek	727
<i>Magát ijeszti meg a temetőben járó</i>	727
<i>Kísértethangnak vélik a segítséget kérő hangot</i>	729
<i>Meggyőződnek róla, hogy nem kísértetet, halottat látnak</i>	730
<i>Ijesztetés kísértet képében</i>	736
MUTATÓK	745
Tárgymutató	747
Helységnévjegyzék	774

GAGYI JÓZSEF
ELŐSZÓ

1977, 1978, 1985, 1998, 2001, 2004, 2010. Ehhez a titokzatos számsorhoz hozzáilleszhetem a legutóbbit: 2014. Harminchét év telt el az első és utolsó között.

1977

„A hiedelmekre való hajlandóságnak nagyon mélyek a gyökerei: azokkal az alapvető alkalmazkodási mechanizmusokkal kell számolni, amelyek nélkül az emberiség nem tudna megmaradni” – írtam 1977-ben, Gustav Jahodára hivatkozva. Majd így folytattam: „a tudás és a hiedelem tulajdonképpen egygyökerű. Az embert a dolgok, jelenségek közötti összefüggések megismerésének vágya (meg szorító szüksége, meg fajspecifikus kíváncsisága) hajtja akkor is, amikor babonás hiedelmeket alkot, és akkor is, amikor tudományos kijelentéseket tesz.” Én ezt, természetesen, tudományos kijelentésnek szántam 1977-ben, a kolozsvári *Korunk* folyóirat júniusi számában megjelent, *A paraszti hiedelemvilág bomlása* című kis, tanulmányyszerű írásomban. Harma-
déves egyetemista voltam ekkor, túl első gyűjtőútjaimon.

Nem tudom ma már elővenni azokat a szövegeket, amelyeket Gyimesközéplokon, 1976. július 24–25-én hallottam, és amelyeket kézzel írva jegyeztem le. Az írásba egyetlenegy került be szó szerint, ezt idézem. Ez az első nyilvánosságot látott hiedelemközleményem. A gyimesközéploki Bartos Ferencné Molnár Erzsébet 62 éves asszony mondta:

Bükkhavason egy asszony békával dolgozott. A férjével együtt éltek egy kalibában. Az asszonnak borzasztó varagsága [így!] volt. Volt neki egy nagy fekete fazaka, a békát abban tartotta. Nem volt gyerekük, ketten éltek az urával. A kalibájuk egy rét szélén volt, mellette egy reglő [legelő]. Egyszer az emberek nekikezdték vasvillával tisztítani a reglőt. Egyszer egy nagy béka ugrott ki onnan. Nem ütöttek rögtön agyon, valaki azt mondta, várjanak, míg tűz lesz. Aztán gázt [petróleumot] körbeöntöttek, belelódították a békát, akkorát pukkant, hogy majd szétvetette a tüzet. Nemsokára jött az asszony, aki foglalkozott vele. Hát a lába térdtől lefele és a karja mind meg volt égve. Azt kérdezte: Hát magik mit csinálnak? De csak ennyit kérdezett, és ment is tovább. Nagyon beteg lett, a kezit és a lábát egy hónapig gyógyították, amíg valamennyire magához jött.

Maga látta a békát?

Saját szememmel láttam, sűrű volt [egymásra tesz két kisebb edényt, 20 cm átmérőjű, 15 cm magas gömbölyű alak keletkezik], ekkora volt. Aztán meghalt a két öreg, az asszony és az ura is. De ez a történet olyan húsz évvel ezelőtt lehetett.

Megjelenik az írásban egy másik hiedelemmötívum is, a tej elvétele, két szempontból közelítve. Tankó Ferenc (sz. 1914) története (nem szó szerint, hanem átírva): egyszer, gyermekkorában elapadt a teheneknek a teje. Akkor ő visszaemlékezett, hogy néhány nappal azelőtt, amikor az utcán hajtotta az állatokat, egy öregasszony az állatok nyomából sárt szedett egy vederbe. Akkor azt hitte, az öregasszony tapasztani szedi a marhák nyomából a sárt, mert ott puhább. Amikor ezt elmondta édesanyjának, az azonnal „tudta”, hogy a teheneket megrontották. El kellett menni egy kalugyerhez, az megmondta, mit tegyenek, s a teheneknek megjött a tejük. Ugyanakkor Főcze Károly bács (sz. 1924) szerint nem a guruzslók miatt, hanem az oltástól s a hidegtől ment el a rá bízott juhok teje. Előbb azt gondoltam, hogy a guruzslók helyét az ő tudatában az oltás vette át, tehát az új módszerek iránti ellenszenv elevenítette fel ezzel az újszerű magyarázattal is a nyilvánvaló hiedelmet. De egy állattenyésztési szakember később felvilágosított, hogy valóban, bizonyos oltásfajták, s különösen az időjárásí feltételek és az oltás hatásának egymásra tevődése csökkenti a tejhozamot. Főcze Károly véleménye olyan népi tapasztalatról árulkodik, amelyik tudományos szempontból is megállja a helyét. Ezután pedig következtek az írás középpontjába állított kérdéseim, pontosan idézem: „A múlt terheit hordozza-e a paraszti-népi tudat? Az átöröklődő hiedelemrendszer mennyiben hátráltatja a modern világba való beilleszkedést?”

Hát ezekért a sokat eláruló kérdésekért, pontosabban: az ezekből nyilvánvalóan kiolvasható, letagadhatatlan prekonceptiókért, lelkes sematizmusért érdemes visszaidézni az 1977-es cikket. Ez volt a kiinduló értelmezés szintje. A múlt terhei, amelyekről meg kell szabadulni, meg a modern világ, amelybe bele kell illeszkedni, és hátrányba kerül az, aki erre képtelen – a kor tudományos propagandájából átvett, végig nem gondolt, el nem mélyített gondolatok akkori, mostani, örök sablonjai, összefüggésbe állítva egy számomra akkor körvonalazódó érdeklődési területtel, a paraszti-népi hiedelmekkel. Nyilvánvaló a cikk indítéka, célja is, ott a címben, igen komoly kérdés: bomlik a hiedelemrendszer, hamarosan eltűnik, nyoma se marad, győz a tudomány, mi a teendő? A tudomány azóta is és folyamatosan győzni látszik, ez a gyűjtemény pedig, úgy vélem, élő hiedelmeket mutat be, és nem tudományos rekonstrukciókat, történelmi relikviákat. A cikkben ott a rejtett üzenet: milyen értékhorizontokkal, milyen kérdéseket megfogalmazva, milyen tudományos alapozással indul az (értelmiségi) pályán valaki, a kilencszázhetvenes években Kolozsváron, Erdélyben? Nemzetközi szakirodalom ismeretéről szó sem esett, módszertani naivitás, tapasztalatlanság nyilvánvaló volt, no de volt egy kis egészséges (további tíz évre érvényes) önkritika is: „Először ügyetlenül tettem fel a kérdéseket, lényeges adatok sikkadtak el, és így nem juthat el az ember odáig, hogy rendszerként tekinthesse át a boszorkány alakjára, tetteire vonatkozó hiedelmeket. Ez már nem föllapozott könyv, amely rögzített adatokat nyújt, hanem az élő hiedelemvilág maga: számunkra idegen, a messzi múltba gyökerező valóság.” Igen, az idegenség kérdése, nem rossz felvetés egy, az antropológiáról még csak általánosságokat halló, de antropológiai szakirodal-

mat nem ismerő diáktól. És nem rossz a gondolatot befejező, más gondolatokat megnyitó kérdésmegfogalmazás sem: „Más világ. Miért és hogyan más?” Meg nem rossz a tejelvevéstről fogalmazott két vélemény magyarázatára adott szakirodalmi passzus: „Az emberi természet alapvető tulajdonsága a jelenségek magyarázatára, s ezzel a magyarázattal a jelenségek okozta szorongás enyhítésére való törekvés.”¹ Itt kell megemlítenem, hogy ugyanezt olvashattam később Clifford Geertz-nél is, *A vallás mint kulturális rendszer* c. híres tanulmányában, és többször, több gondolatmenet lezárásaként, mintegy legfőbb érvre hivatkozva idéztem: az emberi szenvedés jelentés-teli (leginkább, úgy gondolom, mitikus, tehát kevésbé, vagy egyáltalán nem tudományos) kontextusba helyezése „olyan cselekvésmód, amelynek révén kifejezhetővé, a kifejezés révén megfoghatóvá, a megfoghatóság révén pedig elviselhetővé válik a probléma.”² A Rokeah-könyvet, erre jól emlékszem, a *Korunk* legendás szerkesztője, a cikk több változatának szigorú bírálója, Aradi József adta a kezembe.

1978

Hosszúra sikeredett az a passzus, amelynek témája: az első közlés. De belátható annak, aki ezt az *Előszót* végigolvassa, hogy miért volt fontos számomra, innen a mából visszatekintve, az az 1977-es, sokáig egyedüli, első közlés. Amelyet követett 1978-ban az azóta is akkori formájában kéziratban elfekvő egyetemi szakdolgozatom: *Firtosalji mondák*. Az a mondaanyag részben ebbe a kötetbe beépülve lát először napvilágot. Néhány adat: szakirányító Mitruly Miklós volt, szakmai kérdésekben igazából Salamon Anikóval és Aradi Józseffel, meg a megírás idején éppen rövid időre Kolozsvárra látogató Dömötör Teklával volt szerencsém (Dömötör Tekla esetében: kivételes és véletlen szerencsém) konzultálni. A Hargita megyei, Firtos hegye alatt levő Etéd, Énlaka, Firtosmartonos volt a gyűjtőterület, ahonnan végül is történeti- és hiedelemmonda-szövegeket közöltem. Előzőleg más, környékbeli településeken is gyűjtöttem. Felmerült, hogy valahol, kéziratban még kallódnak a szakdolgozat gyűjteményébe be nem válogatott szövegek. Mert szövegek kellett legyenek, hiszen, ahogy a dolgozat *Bevezetésében* olvasható: „Öt alkalommal töltöttem rövidebb-hosszabb időt a Nyikó-mente, Gagy-mente, Firtosalja 25 falujában. Első három alkalommal (1976. december 21-22, 1977. április 19-28, 1977. augusztus 4-12) a gyűjtés tájékozódó jellegű volt.” Majd 1977. október 18-21, valamint 1978. február 13-14-e között már kazettófonnal gyűjtöttem, de akkor már csak a három kijelölt településen. Gondatlanságból elkövetett meg nem őrzés folytán már fogalmam sincs, hol lehetnek azok a szövegek, amelyeket leírtam, és nem hangfelvevővel rögzítettem. Végül is 142 szöveget tartalmaz a gyűjtemény, ebből 4 aetiológiai, 65 történeti és 73 hiedelemmonda. Ebbe a kötetbe a hiedelemmondák kerültek be. A 27 adatközlő nagy része etédi, énlaki és firtosváljalji, de van közöttük bencédi, firtosmartonosi, gagyai, székelypálfalvi is.

¹ Rokeah, 1960.

² Geertz 1994a, 82.

Még csak annyit jegyeznék meg itt, hogy ezeknek a gyűjtőutaknak fontos, meg-
rázó/felrázó tanulsága, a hagyományt és annak „örzést” befolyásoló politikai-ideoló-
giai szándékok, az ezt meghatározó politikai-társadalmi háttér fontosságára rámutató
következtetése volt számomra. Körvonalazódott a megörző-továbbadó helyi társada-
lom kétfajta, a történelmi és hiedelem-tudattartalmakat hordozó narratívumok nyil-
vános kezelését, működtetését meghatározó viszonyulása. A történelmi mondákat már
generációkkal ezelőtt az iskolában is tanították, beemelték a hivatalos, írott kultúra
közegébe, és onnan érkeztek vissza, leginkább a tanítók „áldozatos népnevelő mun-
kájának” részeként, de a hivatalos, nemzetépítő ideológia által is megtúrten, esetleg
támogatottan, fesztiválok színpadi elemeként, ma „örökségesítésként és hagyó-
mányörzéseként” a népi közegbe. Vagyis a történelmi mondák a történelmi tudatot/lo-
kális tudatot ideológiailag befolyásoló akciók elemeivé válhattak. A hiedelemtudat
– általánosabban a vallásosság – azonban a szocializmusban „ideológiai ellenséggé”
vált, a hiedelemmondák valóban csak a népi közegben, itt is rejtetten, de nagyon szí-
vósan éltek tovább. Úgy láttam akkor, és ez a véleményem az örökségkonstrukciók
1989 után kibontakozó új korszakában még szilárdabb lett: a történelemtudat nem-
zeti, standardizált, és lokális, helyi értelmiségiek által rögzített és preferált, a loká-
lis-regionális történelem részeként, politikai-ideológiai célok érdekében kultivált,
meg a „népi”, orálisan hagyományozott részei szétválaszthatatlanul összekeveredtek,
összekeverednek. A származás, átvétel kérdéseit tisztázni megoldhatatlan feladat. De
hát nem is az a fontos a felhasználók számára, hogy „eredeti”, hanem az, hogy az ere-
detiség pecsétjével forgalmazható, (ideológiailag) célszerűen használható legyen. Én
még beszélhettem olyan idős emberekkel, akiknek a milleniumi ünnepek évti-
zedében már tanították az iskolában, tankönyvekből a honfoglalás, tatárjárás, Má-
tyás, Rákóczi, Kossuth mondáit. Ezeket gyűjthettem tőlük. Ezért tovább már nem
foglalkoztatott a történelmi tudatformák „népi” elemeinek kérdése. Figyelmem las-
san, de egyre inkább a hiedelemmondák, hiedelmek fele fordult, amelyek az oralitás-
ban szívósan és a magaskultúrában kialakított vélekedések („maradi gondolkodású
emberek fölösleges babonásága”) ellenében, azokat cáfolva éltek, azok környezetében
„idegennek” számító kulturális elemekként.

1985

A romániai Ceaușescu-diktatúra utolsó évtizedében középiskolai tanárként kerestem
a kenyérem Csíkszeredában, majd Vlahicán (1989 után Szentegyháza). Négy olyan
nyári néprajzi tanuló/gyűjtő tábort szerveztem középiskolás diákoknak, ahol a közös
téma, munkafeladat nem ez volt ugyan, de nekem, mintegy mellékesen, sikerült hi-
edelemmondákat is gyűjtenem. A Lövete határában, Kirulysarkán két alkalommal
(1981, 1982) szervezett tábor idején gyűjtött anyagból néhány bekerült ebbe a kötet-
be. Számomra azonban sokkal fontosabb volt mindaz, ami a Korondhoz tartozó hegyi
tanyán, Fenyőkúton történt, az 1984-ben és 1985-ben szervezett nyári táborok idején.
Két olyan esetre bukkantam, amely megadott hiedelemtémák (világvége: „ezer telik,

ezer nem”; rejtezés) hosszas kutatására sarkallt, tanulmányok megírásával végződött, és amelyekről szövegek olvashatók ebben a gyűjteményben is: Horokály Józsi bá jóslásai és Tófalvi Andrásné Ravasz Juliánna rejtezése. Meghatározó volt a fenyőkúti két terepút abból a szempontból is, hogy 1989 után, az első adódó alkalommal, újra elmehettem oda, és az 1992-ben, az Illyés Alapítvány támogatásával elkészült, fenyőkúti, pálpataki, atyhai hiedelemmonda-gyűjtemény anyagát ekkor rögzítettem. Ez az anyag teljes egészében belekerült ebbe a gyűjteménybe.

Az 1985-ös évszám magyarázata: ekkor született az első változata a világ változására/ világ végére vonatkozó, ezer telik, ezer nem típusú hiedelmeket értelmező kis tanulmánynak. A *Hét* című bukaresti hetilap negyedévi mellékletének, a TETT-nek *A szabályozó ember* címet viselő tematikus számában jelent meg. Azért volt ez lehetséges, mert a szerkesztő, Rostás Zoltán elfogadta az állításumat: az illető hiedelem egy társadalmi-kulturális, univerzális, jövőszabályozó funkciójú mentális mechanizmus része. Hangsúlyozom: vidéki tanár voltam, és egy hiedelemkutatói pályán kívüli, amatőr értelmezési kísérletéről volt szó. Ugyanakkor már elkezdődtek Csíkszeredában azok a közös akciók (szakmai szemináriumok, kutatási témák, kéziratok megbeszélése, meghívottakkal találkozók), amelyek a Kommunikációs Antropológia Munkacsoport nevű társadalomkutatói műhely kialakulásához, antropológiai szemlélet és kutatásmódszertan kialakításához vezettek. Mivel a hiedelemtípusnak nem bukkantam nyomára addigi szakirodalmi tájékozódásom során, magaménak tekintetem, a „felfedezését” és elméleti vonatkozásait, és a *Megmondta mi volt, mi van, mi lesz* című írásom kéziratát megvitattuk a csoport tagjaival. Nem ugyanaz volt ez, mint egy kutatóintézet szakembereinek nemzetközi szakirodalmi olvasottságra, tájékozódásra támaszkodó szakmai vitája – de talán nem volt nagyon távol ettől. Horokály Józsi bának mint jósnak ezután több rokonára bukkantam – magyarországi hiedelemkutatók körében talán a Szeged környéki tanyákon élt Teknyőkaparó (vagy Teknyős) a legismertebb. Rá és közönségére is vonatkozik, amit megfogalmaztam Horokállyal kapcsolatban: „A jós mindig egy választ fogalmaz meg a közösség kérdéseire. Ezek a válaszok az egyén számára akkor válnak jelentéssé, akkor elhíhetővé, elfogadhatóvá és átélhetővé, amikor ténylegesen benne is megfogalmazódó kérdéshez, számára is éppen akkor fontos problémához kapcsolódnak. Azt is lehetne mondani, hogy minden válasz csak az időbe beledobott javaslat, amely a ráismerés pillanatában teljeseedik tényleges válasszá. Ha a jövővel kapcsolatos kérdések merülnek fel, például az, hogy milyen lesz a technikai fejlődés a jövőben, a specialista elmondja jóslatait a közösségnek. Megfontolják vagy kinevetik – foglalkoznak vele, elvetik vagy töprengenek rajta. A szavak – mint általában a jóslások szavai – nagyon általánosak, éppen ezért sok konkrétumhoz köthetőek, széles a ráismerési skála. De mikor, hogyan, és a közösség tagjai számára egységesen jön-e létre a kötődés? A jós ismerteti a jövőt, és ezzel csak azt éri el, hogy figyelmeztet, felkészít, rákészít valamire, senki sem tudná pontosan kifejtetni azt, hogy mire. Csak az bizonyos, hogy ez a rákészülés nagyon fontos – mondhatni, hogy ténylegesen a jelenben ezzel a jövőre-készüléssel

kezdődik a jövő. Lényeges vonás, hogy ez a jövő így, ebben a formában nem egyéni: a javaslatok állandóan szóbeszéd tárgyai, egységesülnek a vélemények, a hozzá való viszonyulások – különösképpen a klasszikus parasztközösségekre érvényes ez. Az egységes véleményrendszer növeli a közösségnek mint egésznek a hatékonyságát, és a csoporttagoknak mint egyéneknek megkönnyíti a világ észlelésének, értelmezésének feladatát.” Azért illesztettem ide ezt a hosszabb értelmezést, hogy ehhez kapcsolva, ezzel is igazolva kijelenthessem: akkoriban (már? is?) nem hiedelemmonda-szövegek vagy hiedelmek gyűjtőjének, folkloristának tekintettem magamat, hanem az „idegen” hiedelmekben, a hiedelmek aktív gyakorlásában megragadható társadalmi jelenségek megfigyelője, értelmezője szerepének és kompetenciájának az elsajátítására törekedtem. Arra kerestem a választ, hogy ha tapasztalható és (leginkább, számomra, gyűjthető narratívumokként) létezik, akkor hogyan, mire, miért használják a mágiát, a vallásosság különböző formáit a tanulmányozott közösségekben? Hogyan konstruálódnak a mágikus viselkedéssel/mágikus viselkedésben a közösségek/közöségi kapcsolatok?

Íme a jóslásra vonatkozó akkori értelmezésem, szó szerint, de nem idézőjelben. A jóslás, vagyis a jövőszabályozó típusú jóslás mindennapos közösségi tevékenység. Úgy is fogalmazhatnánk: az aktivizált jóslások betöltik a mindennapokat. Mit jelent ez? A jövőszabályozás három mozzanatból tevődik össze, és csakis egy adott közösség jövőszabályozásaként képzelhető el (legalábbis egy paraszti közösség esetében). Az első mozzanat maga a jóslat, vagyis a jövőre vonatkozó kijelentések, szövegek, formulák sokasága, amelyek javaslatok, lehetőségek. Rögzíthetik is ezeket. Horokály jóslatainak frott formájáról is említés történik („könyvbe voltak beleírva”), de általában szóbeliek. A második mozzanatra két elnevezéssel utaltam: konkrét helyzetben megtörténik az aktualizálás, vagyis a ráismerés. A jóslat „beteljesedik”, és ennek van egy érdekes, eddig nem említett vonása: a bekövetkező új valóság értelmezését végzi el a jóslat, mintegy megadva a jelentéseket, amelyet természetesen a közös jelentéstulajdonítási folyamatok megerősítenek, árnyalnak, tovább értelmeznek. A javaslatok, lehetőségek valósággá: tárgyakká, cselekvésekké válnak, merevednek. Horokály jóslatai esetén: „azt beszélte, a repülőgép. Úgy állapították meg azok az emberek, akik akkor emberek voltak, s aztán bejött közbe a repülőgép, hogy né, Horokály mit jövendőt, hol van! Repülőgép!” A harmadik mozzanat eléggé szorosan kapcsolódik a másodikhoz: a jóslat nemcsak a jelent igazolta, önmagát beteljesítve, hanem magának a jóslásnak és a jóslatoknak az érvényességét is. Legitimálásnak nevezhetnénk ezt a mozzanatot: ha egy jóslat beteljesedett, akkor a többiek hitele is megnövekedett, a többiek beteljesedése is várható. A Horokály-jóslatokkal kapcsolatban több ilyen megfogalmazás is elhangzott: „Ez mind bévalósult, mindig, aszmondták az öregek, már akik előttünk, a mi nagyapáink, hogy Józsi bá amit mondott, idáig minden bételjesedett, ezután is bételjesedik.” Többször is utaltam arra az elmondottakban, hogy a jóslat – s maga a jós, életében, élete formájában, halálában – a közösségé. De mindezek csak elemei annak a sok összetevős, sok elemből és kölcsönösségekből fel-

épülő rendszernek, amelyet három pontban igyekeztem összefogni, és amelyet úgy neveztem, hogy a közösség jövőszabályozó mechanizmusa.

Legalább ilyen fontos volt számomra a jóslás „működésén” túl az „ezer telik, ezer nem” hiedelmek szerepének megértése, értelmezése. A *millenarista ideológia elemei mai székelyföldi közösségekben* című tanulmányomban foglalkoztam ezzel részletesebben. Ugyanis további terepútjaim során mondhatni mindenütt találkoztam ezzel a hiedelemtípussal, 19 székelyföldi településről vannak adataim, a gyűjtött szövegek olvashatóak ebben a Hiedelemgyűjteményben. Legjellegzetesebb vonásukként azt említhetem, hogy megtörtént, a közösséget mélyen érintő, számukra „világrengető” eseményeket beteljesedett jóslatokként kezelnek. Az emberek, akik ezeket a jóslatokat megfogalmazták: jósök, jóslók, tudósok, a közösség megnevezett vagy névtelen tagjai. Ezek az emberek a világ, az emberiség sorsára vonatkozó jóslatokat, tulajdonképpen próféciákat mondanak. Rendszerint csak ennyi a tevékenységük, és akár Horokály Józsi bá, nem végeznek a közösségekben egyébként jól ismert, tárgyak segítségével gyakorolt, az egyéni sorsot tudakoló jóslásokat. Úgy gondolom, hogy ez a fajta jóslás nem más, mint az apokaliptikus világszemléletet tárgyiasító, a múlt jövővé változtatásának technikájaként ismert *vaticinia ex eventu* jelensége. Ez esetben nem frásról van szó, mint az apokalipszisek esetében, de a lényeg ugyanaz: a múltban élt, vagy a jelenben is élő látnok, tudós az, akinek jóslataira, szavaira a közösség tagja emlékezik, aki feltételezhetően vagy a szemtanúk szerint is a túlvilágon jár (mélyen alszik, vagy rejtezik, vagy beteg és önkívületben van – „elhal” majd „feltámad”), és visszatérve elmondja, hogyan fognak lezajlani a a közösséget közvetlenül, sorsformáló módon érintő események. A kutató számára teljességgel lehetetlen szétválasztani azt, amit valóban a jós mondott, és azt, ami az adatközlő interpretációja. Úgy tűnik, hogy nem a szavak, nem az egyén tevékenysége, hanem az erről való beszélés kommunikációs helyzeteiben kibontakozó kulturális emlékezet az, amelynek működése ezekben az esetekben megmutatkozik, megragadható. A szakirodalmat olvasva bukkantam Bernard McGinn könyvére, amely a kereszténység két évtizede alatt kialakuló, átformálódó eszkatologikus, azaz az utolsó eseményekről szóló nézetekről szól. Ő említi, hogy az eszkatologikus szövegeknek igen fontos társadalmi funkciójuk volt: „egy már kész értelmezési struktúrával látta el a hívőket, amelyen belül fel tudják dolgozni a valóságokat, a gonosz létezésének és működésének tényét, valamint az őket körülvevő világban tapasztalható értelmetlenséget.”¹³ Olyan értékes kulturális eszköz ez, amelyet érdemes idők változásával is megőrizni, működtetni. Természetesen ez a megőrzés, működtetés valójában átalakulva megőrzés, és a történelmi helyzetek, a felhasználó társadalmi csoportok, rétegek szerint differenciáltan megvalósuló működtetés. Az kétségtelen, hogy bizonyítható a székelyföldi jóslók szavainak, különösen a világ végére, „az utolsó időkre” vonatkozó jóslatoknak az aktív volta. Ma is mondják a jóslókról, hogy „jósló volt s bételt”, amit mondott, hogy „megmondta, mi volt, mi van s mi

¹³ McGinn 1995. 30.

lesz”, hogy elbeszélte „mi volt s mi nem, s mi lesz s mi nem”. Sok olyan megjegyzést hallottam, amelyek arra vonatkoztak, hogy a jóslat elhangzása idején nem hitte senki sem a beteljesedést, kikacagták, majd kiderült, hogy ők tévedtek, mert a jósló igazat mondott, és ők önbírálatot gyakoroltak. Iskolázott, közösségükben tekintélynek örvendő, meggondoltnak ismert, életük egy részét a falutól távol töltő, tehát „járt-kelt” emberek is vissza-visszatértek a nyugtalanító kérdésre: „valami van benne”, „ez is ugye megvan, hát erre fele tartunk”, „Elhíhető-e? Eleget készülünk arra (ti. a végső összezapásra, a nagy katasztrófára). Béke nincs.” Úgy gondolom, hogy az „ezer telik, ezer nem” kérdésének, az utolsó időknak a hite, és az ettől való, ezt alapozó félelem, az ebben való reménykedés ma is él a székelyföldi falusi közösségekben.

Még mindig az ezerkilencszáznyolcvanas években vagyunk, pontosabban 1987-ben, én középiskolai tanár voltam Vlahicán, naponta ingáztam Csíkszeredából a Hargitán át ebbe a hétezer lakosú, vasfeldolgozó üzeméről híres város-faluba. A hiedelemvilághoz való viszonyalakításom szempontjából termékeny helyzet volt ez, pedagógiai hősköltemény szereplőjének éreztem magam az írni-olvasni tudás határán billegő diákok között, akik irodalmat igen keveset olvastak ugyan, de benne éltek lokális közösségeik szóbeliségében. Számomra Csíkszeredában a tanulás („repülő egyetem”) igen kimerítő időszaka volt ez, de ha éppen úgy adódott, akkor pontszerű, kis mennyiségű hiedelemgyűjtést is végeztem. Rátaláltam például Horokály Józsi bá itteni testvérére, Bálint Virág Károlyra (aki vak volt, a szemén „virág” alakú bőr volt!), meséltek „rendes” boszorkányokról, akikről részletesen írok a máréfalvi boszorkányságról szóló tanulmányomban, meg számtalan történetet hallottam az éppen népszerű „városi legendáról”, a lólábú asszonyról. Sajnos, itt, ebben az időszakban nem folytattam rendszeres gyűjtőmunkát, utóbb pedig nem itt, hanem tanítványaim egy részének szülőfaluiban, a szomszédos Lövétén és Homoródalmáson gyűjtöttem. Mindezt felvezetőként említem, magyarázatként egy kutatói tapasztalathoz. A társadalmi krízishelyzetek tanulmányozásához fontos adalék az, ami a lólábú asszonnyal, vagyis ezzel a hiedelemmonda-típusba tartozó narratívumokkaltörtént. Ugyanis 1987-ben széltében-hosszában, kicsik-nagyok, Csíkban és Vlahicán egyaránt mesélték, hogy megjelent a lólábú asszony képében az ördög. Ebbe a szöveggyűjteménybe is beválogattunk négy erről szóló szöveget, amelyek nem elbeszél, hanem írott formák: ugyanis arra számítva, hogy később bármikor gyűjthetem majd ezt a nagyon elterjedt történetet, nem készítettem magnófelvételeket, hanem több, általam tanított osztályban adtam feladatként, írásgyakorlatként (ha már irodalmi szövegek értelmezése számukra igen nagy nehézségekkel járt, szemben az ilyen szövegek reprodukálásával), hogy írják le a diákok, mit is hallottak. Van tehát egy sorozat írott variánsom. A motívum bemutatására álljon itt egy közülük (eredeti helyesírással):

Én a lólábú asszony jóslatáról hallottam. Amit úgy neveztek, hogy „patkós asszony”. Amit nekem úgy mondtak, hogy a patkós asszony itt a kirulyi eltérőn túl stoppolt kocsikat, jött is egy Dacia s felvette mert nagyon szép nő volt és este volt

és ne maradjon az úton. Ez a kocsi vitte egy darabig és a söfer le nézet a bokájára és akkor meglátta, hogy ló lába van (patája). Ekkor a söfer megállította a kocsit és azt mondta, hogy legyenszives szálljon ki a kocsiból és azt kérdezte a patkós asszony hogy miért, ő nem csinált semmit. A söfer lenézett a lábára és az asszony erre azt kérdezte azért mert patám van? Azt mondta a söfer hogy igen. Az asszony azt mondta hogy nem száll ki amíg el nem viszi oda ahova kell. De a sofőr félt és azt mondta hogy szálljon le a kocsiról mert ő fél. A nő azt mondta amíg nem jósol addig nem száll ki és erre el kezdte mondani, hogy az idén jó gabona termés volt és minden beérett de jövőben térdig fognak járni vérbe. Erre elévett egy marék búzát és kivette az ablakon egyik zsebiből és a másikkból pedig egy adag alutt vért és szembe vette a söförral és ki szállt a kocsiból és úgy el tűnt be az erdő felé ment és többet nem látták. (14 éves fiú, sz. 1971.)

Nem egészen két évvel voltunk a szocialista rendszerek összeomlása, a véres román forradalom előtt. Két év múlva, 1990 áprilisában már újságíróként tértem vissza, többek között azzal a szándékkal, hogy összegyűjtöm a mondatípus minél több variánsát. Legnagyobb megdöbbenésemre senki, de senki nem tudott erről a történetről! Se a volt diákok, akik leírták, se kollégák, akik nekem mesélték, se idős, népi hiedelemvilágban benne élő emberek! Teljes mértékben értetlenül álltam, magyarázatot kerestem: hogyan lehetséges, hogy a kollektív felejtés ennyire hatott, és egy politikai-társadalmi forrongás, a forradalom annyira megváltoztatta az emlékezést? Hogyan lehetséges, hogy lólábú asszonyról már nem tudtak (hogy az ördög már messze futott) – és hogyan lehetséges, hogy ugyanakkor több történetet hallottam a megjelenő Máriáról, aki előzőleg mondta, hogy a helyieknek nem lesz bántódásuk, és utólag kijelentette, hogy különösen ügyelt az innen származó fiatal katonákra meg Bukarestben dolgozó mesteremberekre, hogy bántódásuk ne essék, és hazatérjenek imádkozó családjuk körébe? Nem dolgoztam még fel, nem írtam meg ezt az engem azóta is foglalkoztató, a társadalmi viselkedés kutatója számára nagyon tanulságos történetet: mindig azok a hiedelemszövegek ismertek, népszerűek, amelyek kifejezik a korhangulatot, megfelelnek a társadalmi elvárásoknak, illeszkednek a szociálpszichikai kontextusba. Ami érthető, elfogadható magyarázat. De nemcsak a szaktudós, hanem a társadalomszervezés, hatalomgyakorlás szakértői számára is talán érdekes lehet a kérdésre a válasz: hogyan lehetséges, hogy ennyire gyors, általános és teljes a csoportos felejtés?

1998, 2010

1990 és 1996 között a bukaresti, majd kolozsvári székhelyű *Művelődés* folyóirat újságírója, majd 1996 és 2002 között a csíkszeredai Kommunikációs Antropológia Munkacsoportból szerveződött KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központjának munkatársa voltam, vagyis mivel ez utóbbi intézetnek normatív finanszírozása nem volt, tulajdonképpen szabadúszó kutató, újságíró.

A hiedelemkutató tevékenységem szempontjából számomra 1993 az új korszak határa. Rendszeres, szervezett, egy tágabb tudományos kontextusba illeszkedő, mondhatni: célszerű hiedelemgyűjtésbe csak azután kezdtem, miután Pócs Éva megbízott ezzel. Jelen hiedelemgyűjtemény törzsanyaga ezután állt össze. Más ritmusban, más irányokba tájékozódva folytatódnak kutatásaim, ha ez nem történik meg. A két fontos magyar hiedelemkutató iskola, a pécsi és a kolozsvári közül egyiknek sem vagyok szorosabban tagja, saját utakat járva azonban úgy vélem, mindkettő haszonélvezőjének, mindkettő tágabb körébe tartozónak sorolhatom magam. Azt azonban le kell szögezni, hogy Pócs Éva szakmai, szervezeti támogatása döntőnek bizonyult pályámon. Köszönet érte.

1993-ban készítettem el első, egy településen végzett kutatás eredményét tárgyaistító hiedelemgyűjteményemet. Ez év májusában, nem először, több napot töltöttem a Korondhoz tartozó Atyhában. Az eddig már ismerős és kutatott témák (jóslás, rejtezés, boszorkányság) feltárásán túl itt találkoztam először az 1949-es évet oly nagymértékben jellemző székelyföldi események történeteivel: az ablakokon megjelenő szentképek jelenségével, az akkori, világvégeváró, rendszerellenes mozgalom említésével, a máréfalvi szentasszony hírével. Természetes volt, hogy utam Máréfalvára vezessen, és megismerkedjek a még élő Pál Úrfi Lajosné Ilonka Ágnessel, a máréfalvi szentasszonnyal. 1993 októberének egy őszi verőfényes délutánján kerestem a kapuját, házát, de nem kellett mástól érdeklődjek: éppen kint állt a kapuban. Akkor nem mondta, hogy várt rám, később többször is azzal fogadott, hogy tudta, hogy érkezem, és készült a találkozásra. „Aztán ha erre jár, nehogy úgy menjen el a kapu előtt, hogy nem jön be!” – ez volt a szokásos „varázsigéje”, búcsúzási formulája. Aminek valóban megvolt a hatása: mai napig, ha a kapuja előtt megyek el, eszembe jut, nyugtalansággal, büntudattal társítva, hogy valóban, hányszor mentem el a kapuja előtt úgy, hogy nem köszöntem be. Ágnes néni a rövid ismerkedés után átvette az irányítást: „Maga most bemegy. Az uram fekszik. Maga bemutatkozik, elmondja, kicsoda, azt mondja, hogy hozzá jött, és kérdezi a fogságáról. Aztán majd megyek én is, és beszélgetünk arról is, ami magát érdekli.” Mintegy két órát hallgattam Lajos bácsit, amíg megjelent Ágnes néni, kijelentette, hogy a férje már nagyon fáradt, átvitt a másik szobába, és előrebozsátva, hogy a család nem szereti, ha a viselt dolgairól beszél, „mert féltenek, tudja, ma is zárják a kaput, isteni csoda, hogy maga akkor jött, mikor kint voltam” – elmondta életét, prófétaságát. Első alkalom volt ez, amelyet újabb hosszabb beszélgetések követtek, és hangfelvételek, videofelvételek őrzik a találkozások képét, szövegeit. Egyszóval: Ágnes néni „kézbe vett”, kliensként kezelt már első találkozásunkkor, a továbbiakban még inkább. Volt olyan eset, hogy amikor megérkeztem, akkor leültetett, és „kegyelme volt”, azaz énekelt, jósolt nekem. Kávét, csokoládét vittem mindig vagy küldtem a csíkszeredai piacon áruló lányától – egyszóval igen hamar olyan kölcsönösségi kapcsolatba kerültünk, amelyben én ahogy tudtam, kedveskedtem neki, ő pedig nem az én kérésemre, hanem spontán, szóvá nem tett, magától értetődő módon, a helyzetek értelmezését kisajátítva, jelentéseket létrehozva

szakrális szolgáltatásokat nyújtott nekem. Mindvégig kitüntetett figyelemmel kezelt („maga nekem több mint vendég”), kérdéseimre fenntartás és kertelés nélkül válaszolt, és nyilvánvaló volt számára, hogy nekem szükségem volt az ő tudására, neki az én csodálkozó, tiszteletteljes megértéseimre, legitimáló, státuserősítő jelenlétemre („mondtam a szomszédasszonynak, hogy nem tudtam neki segíteni, mert itt volt nálam a tanár úr Csíkszeredából”). Nyilvánvaló kiválasztottságtudata szerénységgel párosult, szenvedéseiért nem várt különösebb (földi) elégtételt – tudtommal hozzátartozói nem kértek semmiféle állami, egyébként mint politikai üldözöttek, neki valóban kijáró kártérítést. Sok mindennel tartozom neki.

Ágnes néni. Gagyi József fényképe

Hét éven át találkoztunk, beszélgettünk. A híre messze jutott, a Duna Televízió forgatócsoportja szeretne volna őt filmezni, de a család nem egyezett bele, hogy tévéfilm készüljön róla. Láthattam még nagybetegen, nem ismert meg. 2001. január 7-én halt meg, nem voltam a temetésén, csak többször is utólag, a temetőben, a sírkövénél, meg Rengőkőnél, ahová az 1949-események emlékére keresztet állítottak.

A máréfalvi munka eredményei: 1993–2003 között több hónapnyi ott töltött idő, és összesen 420 oldalnyi rendezett, ebben a gyűjteményben is helyet kapó szöveg. Feljegyzések, más témájú tanulmányokhoz, könyvekhez gyűjtött anyagok (néhány téma: szimbolikus térfoglalás, fiatalok migrációja, cigányok beilleszkedése, átalakuló rítusok, a negyvenes évek végén történő hatalomváltás, a székelykapuval kapcsolatos örökségkonstrukció), magyarországi és erdélyi irodalmi folyóiratokban megjelent írások. Félbemaradt tervek, elkezdett és folytatást igénylő munkák. Egy 2001-ben a Kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén megvédett doktori dolgozat: *Millenarizmus-messianizmus a székely népi vallásosságban a huszadik század közepén*. Majdnem-majdnem, de végül mégsem sikerült olyan terepet kialakítani, amely egzisztenciálisan is magához köti, és amely egy életre ellátja feldolgozást, megértést, magyarázatokat követelő megfigyelésekkel, ezeket rögzítő anyagokkal, a társadalmi viselkedés mélyére hatoló kérdésekkel a kutatót.

1994 márciusában, a Pócs Évával egyeztetett, kialakított menetrend értelmében előbb az alsíki Csíkszatószegre, majd májusban a Gyergyói-medence déli részének kisebb falujába, Gyergyókilyénfalvára vezetett az utam. 1995 júliusa és 1997 júniusa között, tehát két év alatt dolgoztam a legintenzívebben, ekkor végeztem a gyűjtőmunka nagy részét. 1995. július végén-augusztus elején a Kis-Homoród menti Lövétén voltam, majd októberben és november elején több alkalommal is egy-egy napot az alsíki Csíkbánkfalván dolgoztam. 1996 áprilisában voltam először, majd decemberben még visszatértem a Kis-Homoród menti, Lövétével szomszédos, de az eddigi gyűjtési helyszínéül szolgáló, katolikus lakosságú településektől eltérően unitárius lakosságú Homoródmásra. Májusban a Maros megyei Makfalva község egy kis falujába, az Eréddel szomszédos, reformátusok lakta Szolokmában voltam több napot, ide még visszatértem ez év augusztusában. November végén, december elején egy hétfő naponta kijártam Csíkszeredából a szomszédos, Csíkpálfalva községhez tartozó Csíkdelne faluba. Közben, amikor lehetett, napokat, heteket töltöttem Máréfalván, intenzívebben azonban ez év októberében, novemberében és decemberében gyűjtöttem itt. Az 1996-os év eredménye összesen 300 oldalnyi rendezett hiedelemanyag volt. 1997-ben folytattam a máréfalvi gyűjtést, február és augusztus között több mint egy hónapot töltöttem itt, de közben május és június hónapokban három-három napot voltam a Kászoni-medencében, a Kászonaltríz községhez tartozó Kászonszeltzen gyűjtöttem. Mindegyik említett település a Székelyföldön fekszik, lakosaik legnagyobb részben magyarok, az említett Homoródmás és Szolokma kivételével katolikusok. Összességében 1993–1997 között 960 oldalnyi rendezett, gépelt hiedelemanyagot adtam át a MTA Néprajzi Intézet Adattárának.

Máréfalvi adatközlő: Gagyi József fényképe.

Máréfalvi adatközlő: Gagy József fényképe.

Az én egyéni, ma is kamatoztatható nyereségem a gyűjtés közben kialakított módszertani tudatosság, a megszerzett gyűjtői rutin. De ugyanennyire fontos volt számomra, hogy a magyar hiedelemkutatás kiemelkedően fontos, Pócs Éva által szervezett konferenciasorozatán megtarthattam azokat az előadásaimat, melyek később a Pócs Éva szerkesztette konferenciakötetekben, a *Tanulmányok a transzcendensről* sorozatban jelentek meg. Ezekből születtek azok a szaktanulmányok, amelyeket két könyvben közöltem: *Jelek égen és földön. Hiedelem és társadalom a Székelyföldön*, valamint *Amire vágyunk, amitől félünk, amit remélünk*.⁴

Munkám eredményének számíthatom a már említett doktori dolgozatomat, de erről külön szólok majd. Az első, 1998-ban megjelent könyv öt olyan műhelytanulmányt tartalmaz, amelyek nem voltak szakmailag lektorálva. Azt sem tekintem a könyv érdemének, hogy mintegy 40 oldal szövegmelléklet van benne, ez tette az anyagot könyvnyi terjedelművé. A kiadói lektor (idős kolozsvári folklorista) lelkesen dicsérte a gazdag bibliográfiát, de ezt annak tudom be, hogy Kolozsváron, Erdélyben csak ezután indult el az egyetemi, szervezett keretek között néprajzi-antropológiai képzettséget szerzett, külföldi ösztöndíjjakkal doktori tanulmányokat folytató, valóban naprakész tájékozottsággal rendelkező fiatalok kutatásainak megjelentetése. Jómagam először 1997-ben pályáztam a MTA Domus ösztöndíját, és az ezt következő években a Domus támogatása tette lehetővé, hogy a doktori dolgozatom megírásához feltétlenül szükséges szakirodalmat a budapesti könyvtárakban megismerjem. 1998 különben az az év, amikor dr. Péntek János professzor irányításával elkezdhettem doktori tanulmányaimat a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Filológia Karán, a Magyar Irodalom- és Nyelvtudomány Tanszéken. 2001-ben védtem meg doktori értekezésemet, és 2002 szeptemberében a Sapientia EMTE Csíkszeredai Karának Szociológia Tanszékén lettem docens. 2004 óta az egyetem Marosvásárhelyi Műszaki és Humántudományok Kar Alkalmazott Társadalomtudományok Tanszék munkatársa vagyok, Kommunikáció és Közkapcsolatok szakon tanítok különböző szaktantárgyakat. Talán érthető, hogy napi feladataim távol vittek a kilencvenes évek végén intenzíven végzett hiedelemgyűjtői munkától. Ezért csak 2010-ben került sor a Keszeg Vilmos által lektorált, a népi vallásosság, tágabban a vallásantropológia tudománykörébe sorolható tanulmányaim szakkönyvben való megjelentetésére. Mindannak, ami egykor hiedelemgyűjtő terepmunka volt, ezek a tanulmányok a szaktudományosnak nevezhető, ekként olvasható eredményei.

2001, 2004

De nemcsak ezek. Említettem, hogy 2001-ben védtem meg doktori disszertációm, opponenseim Bartha Elek, Keszeg Vilmos és Mohay Tamás voltak. Dolgozatomban a gyűjtött, vonatkozó hiedelemanyag, a résztvevőkkel készített beszélgetések, valamint korabeli sajtódokumentumok alapján egy 1949-ben, paraszti környezetben, a

⁴ Gagyi 1998; 2010.

Székelyföldön zajló *millenarisztikus mozgalom* történetét mutattam be. Célom annak megértése volt, hogy milyen körülmények összejátszása váltotta ki adott helyszínen, adott történelmi időpontban a mozgalmat. Azt vizsgáltam, hogy milyen sajátos funkciókat teljesített a mozgalom a korszakot jellemző nagyméretű társadalmi változásokon belül, azokkal mintegy szembeszegülve. A mozgalom résztvevői, valamint más idősebb, a mozgalom idején már felnőtt falubeliek közül 42-vel folytattam hosszabb-rövidebb, rögzített beszélgetést az 1949-es eseményekről. A vidék falvai közül kettőben (Atyha, Homoródalmás) beszélgettem a mozgalom itt élő egykori résztvevőivel. Átnéztem a Székelyudvarhely megyei hetilap, valamint más, a Székelyföldön azokban az években megjelenő, valamint bukaresti napilapok megfelelő évfolyamait. Összegyűjtöttem a máréfalvi szentasszonyra, a vidéken 1949 tavaszán sorozatban bekövetkezett csodalátásokra, valamint a politikai-gazdasági-társadalmi változásokra vonatkozó információkat. Sajnos akkor nem, csak az utóbbi években tudtam a levéltárakban a belügyi megfigyelési anyagokat feltáró kutatásokat végezni, ezek eredményeit ezután kell feldolgoznom. A mozgalom központjában a máréfalvi szentasszony állt, akivel, mint fentebb írtam, én is megismerkedhettem, és beszélgetéseink egy része szintén olvasható a gyűjteményben. Melléje gyülekeztek hívei, akik őt ma is próféta-ként emlegetik. A beszámolók szerint a szentasszony 1949-es tevékenységét csodák sorozata kísérte. Minderről sok szöveg olvasható ebben a szöveggyűjteményben. Maga az asszony, Ágnes néni már 12 évesen isteni figyelmeztetést kap arról (jelen idő-múlt idő?), hogy mi fog vele történni 30 éves korában, 1949-ben. Vállalja a szerepet, az ezzel járó kiemelkedést és hatalmat, a szenvedést, majd bukást. A későbbiekben a közösség egyik „tudósává”, jóssá, halottlátóvá, gyógyítóvá válik. Az 1948-49-es átmeneti időszakban, ezen belül az 1949-es év tavaszán-nyarán a Székelyföldön csodák sorozata történik – ezt dokumentálták a különböző falvakban történt hiedelemgyűjtéseim vonatkozó anyagai, valamint a kutatott sajtóanyagok. A máréfalvi szentasszonynak nevezett próféta prédikál az egyre nagyobb számú hallgatóságnak 1949 februárjától kisebb megszakításokkal augusztus közepéig. A részvétel szervezett formát ölt, vallásos mozgalom körvonalazódik. Az eseményeket a hatóságok rendszerellenes megmozdulásnak minősítik, belügyi erőket és katonaságot felvonultatva erőszakkal felszámolják, a főszereplőt ideggyógyintézetbe zárják. A vizsgált korszakban a székelyföldi régióban (de a kutatások kiderítették: Romániában, sőt Kelet-Európa más országaiban is) általános a nyugtalanság, általános a várakozás; ezen belül a csodákra való fokozott fogékonyság, csodavárás tapasztalható. A szakirodalom szerint nem egyedi, elszigetelt eseményekről, hanem összefüggő kelet-európai jelenségekről, tömegpszichózisról van szó.

Mi volt ennek a történelmi-társadalmi oka? Milyen általánosabb, modernizációs változásoknak része mindez, miképpen írhatóak le a mozgalom funkciói? Erre keresem a választ a disszertáció egy fejezetének könyvvé bővített, 2004-ben megjelent változatában: *A krízis éve a Székelyföldön 1949*. Ezt a könyvet korabeli sajtódokumentumokra, ugyanakkor a hiedelemgyűjtemények anyagaira alapoztam. Ebben az idő-

szakban, egyik napról a másikra megjelentek ezekben a falvakban a más értékrendszert képviselő, az egységes kulturális normarendszert tagadó, a hagyományos társadalmi kapcsolatrendszerrel semmibe vevő, politikailag támogatott, intézményekbe szervezett csoportok. Elsősorban nem új emberek fizikai megjelenéséről, letelepedéséről van itt szó, hanem a helyi embereknek a *párt*, a *néptanács*, a *szövetkezet* nevezetű intézményekbe tömörüléséről. Ezek a parasztfalu gyors és agresszív átalakítását kezdeményező társadalmi ellenintézményekként kezdtek működni. Kialakult az erkölcs kettős normarendszere. Az ideológiai összecsapással, erkölcsi válsággal összefüggésben kiéleződött a csoport- és egyéni identitás kérdése. Könyvemben kitérek arra, hogy 1949. május-júniusában egy igen sajátos helyi esemény történt: a „kulturforradalom”. Május 15. és július 3. között eddig példátlan méretű, példátlan mozgósító erejű kultúrversenyt: „igazi népmozgalmat” rendeznek a Székelyföld négy megyéjében. Az eseményt országos jelentőségüként, tömegmozgalomként határozzák meg a szervezők. Legfelsőbb párt- és állami támogatást élvez, és a kulturális szimbolika átépítését célozza. Az ideológusok az események középpontjába az értéként felmutatott népi kultúrát (annak folklorizmusként kezelt változatát) illesztik. A paraszti jellegű társadalomban kísérlet történik az ünnepi időgazdálkodás kisajátítására. A vasárnapi pihenés, templomba menés helyett sorozatban az egymás utáni vasárnapokon a kultúrversenyen kell részt venni. Hetente ismétlődik a szocialista ünnep rítusa: helyszíneket építenek át, hatalmas anyagi befektetéssel, munkával alakítják ki a verseny terét, megszervezik a nézőközönség felvonultatását, ünnepi beszédek tartanak a hatalomra került politikusok. Ez utóbbiak az osztályharc élezéséről beszélnek, megbélyegzik a reakciósokat, a nép ellenségeit: kulákokat, a katolikus egyház vezetőjét és a hozzá hű papokat. 1949 tavaszán a politikai-gazdasági-társadalmi változások emberek tömege számára megfosztottságként tudatosult: „Máma semmit se úgy csinál az ember, ahogy akarja” – jegyzi fel a humoródalmási Antonya Péter. Ezek az események a közösségek legfontosabb értékeire, az egyén és közössége transzcendenshez való viszonyára kérdeznék rá, egyének és közösségek életképességét teszik próbára, az értelmező és terápiás szimbólumok érvényességét, erejét kérdőjelezzik meg. Ezeket az eseményeket nevezem *krízis*nek (vagy *válságnak*; ez Anthony Wallace revitalizációs mozgalmat kiváltó *stressz* fogalmával azonosítható). A *krízis* állapota feszültséget termel, aktivizál, mozgósítja a rejtett tartalékokat. Ugyanakkor egyre több a társadalomban a frusztráció, rosszindulat, félelem, szorongás, egyszóval az egzisztenciális bizonytalanság. A *krízis*, ahogy ez 1949 tavaszán is történt, olyan egyéni és csoportos társadalmi viselkedéseket eredményezhet, amelyet patológiásnak, deviánsnak, rendkívülinek lehet nevezni: agresszió, bűnbakképzés, önpusztítás, forradalmi megmozdulás. A *krízis* az az állapot, amelyben a válaszreakciók kialakulnak, lezajlanak, és az állapot megszűnéséhez vezetnek. Az emberi közösségek számára a *krízis* alapvető pozitív funkciója: sürgeti a helyzet megértését, diagnosztizálását, és a válaszcselekedetek kialakítását. A gyorsan terjedő *csodák* sorozata, azaz az alternatíva, amely a hitet megerősítő jelekkel és ezek magyarázatával szolgált, értelmet és új

lendületet adott az egyéni és csoportos, a kereső várakozásnak. Az alternatíva szükségessége, az alternatíva keresése, valamint a *próféta* jelentkezésével adódó lehetőség; ugyanakkor az üdvözülés mítoszának aktualizált ereje; végül pedig a kettő egymásra találása, együtt-hatása készítette az embereket arra, hogy felkerekedjenek, hogy részt vegyenek a próféta hirdetésein. Legtágabb értelemben nem két hatalmi csoport, hanem két kultúra került szembe. majd ütközött: az archaikus, paraszti, mélyen vallásos, és a modern (modernizáló), városi, szekularizált, agresszíven ateista. Az ellenfelek két igen különböző erőcsoportba tartoztak. Az elsőnek említett kultúrának semmi esélye sincs arra, hogy szemben állva jelentősen módosítsa, nemhogy esetleg irányítsa is az eseményeket. Az egyetlen eszköz, amihez folyamodhat, és amihez folyamodik is: a gyengék ereje:⁵ a hit és ennek mozgalmát generáló közösségi, egy időpillanaton túlmutató, testet öltött formája. Mindez elsősorban nem a győzelem reményében, hanem a kétségbeejtő helyzet elviselhetősége, a közösség kulturális újjászervezése (revitalizációja) érdekében történik. Igen általánosan ez az emberi társadalomban felbukkanó, kontraprezentikus funkcióban dinamizáló szerepet betöltő mítoszok jellegzetes funkciója.⁶ „A revitalizációs mozgalmak elsődleges (társadalmi) célja az, hogy megoldja a konfliktusokat és a társadalom újjászervezésével kialakítsa a stabilitást. Ez az utóbbi mozzanat lehetővé teszi a társadalom adaptációját azokhoz a külső erőkhöz, amelyek megsemmisítéssel fenyegetik.”⁷ A vizsgált mozgalom, a dolgozat és a könyv végkonklúziója szerint, éppen ezeket a célokat teljesítette.

2014

Visszakanyarodva a bevezető sorokhoz, egykori, kezdetleges elképzelésemhez: mi is történt az elmúlt évtizedekben, bomlik-e a paraszti hiedelemvilág? Vagy egy, a történelmi alakulások meghatározta társadalmi alakzat változik, bomlik, eltűnik, múlttá válik, de a hiedelemvilág és igen általános értelemben: a népi vallásosság egyszerre bomlik és épül, jelenléte halványodik és erősödik. Ez a látszólagos ellentmondás az emberi tudás eme szféráját alapvetően jellemző szinkretizmus és oralitás eredménye. Az írásbeli kulturális formák, ahogy azt az írott és szóbeli vallásos megnyilvánulásokat szembeállító Thomas Hylland Eriksennél olvashatjuk, kanonizáltak, és a kanonizált szövegekre támaszkodó kizárólagosság megkövetelése, az ellentmondások/ellentmondó értelmezések kizárására való törekvés jellemzi őket. A szóbeliség azonban kulturálisan kontextuális és lokális, tehát sokféle. Beágyazódik a helyi társadalmi gyakorlatba, kultúrába, és jelentéseket termelve, szimbolikus környezetet konstruálva teljesíti a (helyi társadalmi) időhöz kötött, akkor és ott felmerülő egyéni, csoportos, társadalmi elvárásokat: értelmezi a vágyakat, enyhíti a félelmeket, élteti a reményeket. Korlátozottsága nyilvánvaló: a vágyak új tárgyakat keresnek, a félelmek feltá-

⁵ Victor Turner kifejezése.

⁶ Assmann, 1999.

⁷ Bates – Fratkin 1999.

madnak, a remények szétfoszlanak, hiszen az effajta szimbolikus konstrukciók szorosan összefonódnak a valóság új alternatíváival, másfajta képződésével: a hatalomgyakorlás és a társadalmi hierarchia alakulásával, a gazdálkodási gyakorlattal, a fizikai környezet alakításának realitásaival. De nyilvánvaló univerzális, vagyis az emberi kulturális univerzumot fenntartó érvényessége is. Paraszti vagy populáris, bomlik vagy újulva erősödik: a vallásosság népi – vagyis legfontosabb jellemzőit említve orális, szinkretikus, lokális – valóságot konstruáló jelenségeinek értelmezése nélkül hiányos a társadalomismeret, és ezek a jelenségek mindenkor megkövetelik a társadalomkutatókat (folkloristák, néprajzosok-antropológusok mellett szociológusok, történészek) megkülönböztetett figyelmét.

Magamat nem tekintem folkloristának, számomra a mondaszövegek a kutatott jelenségek megértéséhez szükséges és szükségszerűen megkonstruálandó szövegbázis részét, a narratív valóságprezentációk egyik fontos tartományát képezték. A hiedelemgyűjtéshez szükséges terepmunka tapasztalatai, „iskolája” azonban sokkal többet és mást jelentettek, mint amit a szövegek/gyűjtemények magukba foglalhatnak, mutathatnak. Az igen általános értelemben kezelt modernizáció kelet-európai társadalmi-kulturális jelenségeinek (ezen belül a vidéki társadalom modernizációjának, és az utóbbi időben például az új média vidéki elterjedésének, használatának) vizsgálatában leginkább antropológiai módszereket, tájékozódást használó társadalomkutató vagyok. Végül is nem kanyarodtam messze, még mindig az egykori, 1977-ben feltett kérdésre keresem a választ: „az átöröklődő hiedelemrendszer mennyiben hátráltatja a modern világba való beilleszkedést?” Vagyis jobban mondva nem is erre, hanem a megváltozott szemléletem miatt rég átfogalmazott kérdésre: „a mindig is létező és aktivizálható hiedelemrendszer mennyiben befolyásolja/konstruálja a modern világban szükséges, sokféle identitás-, biztonságkeresési stratégiákat?”

„A boszorkányok már kerestek...”

Pontos listáim nincsenek, csak nagyjából tudnám a leírt anyagaimból rekonstruálni azoknak a nevét, akikkel hiedelmekről beszélgethettem. Naplót, terepfeljegyzéseket nem vezettem. Az egykori, 1970-es, 1980-as években történt utak, amikor esetenként csak mellékesen, véletlenszerűen került sor gyűjtésre, a találkozások helyszínei, alkalmi az akkor készített dokumentáció hiányában összemosódnak. Még csak fényképezni se fényképeztem rendszeresen. De hát igazából nem voltak ezek megtervezett, előkészített, szakszerű gyűjtőutak. Az 1970-es években rokonokat látogatva jártam történelmi és hiedelemmondákat gyűjteni a volt Udvarhely megyei Etéden, Énlakán, a Gagy mente és a Nyikó mente falvaiban. Elsősorban őket kérdeztem, velük beszélgettem. Nem is kellett különösebb előkészítés abból a szempontból, hogy a „logisztikai háttér” adott volt, a rokonok további rokonokhoz irányítottak, és az ő hálózatuk mentén jártam be a vidéket. Utólag azt mondhatom: és az ő szemükkel láttam (igen homályosan), az ő véleményükre támaszkodtam, ajánlataikat használtam az „adatközlők” megkeresésekor – kérdés, hogy akkor, ezen alkalmakkor valójában ők való-

gatták-e az adatközlőimet, meghatározva ezzel az eredményt? Mondák, igaz történetek sorát hallgathattam azelőtt is, gyerekkoromban apai nagyanyámtól, Gagy Albertné Antalffy Rákheltől (sz. 1886), akivel együtt laktunk (ő „hazai történeteknek” nevezte ezeket), meg falusi rokonaimtól, elsősorban „nagy mesélő”, anekdotázó nagybátyámtól, Gagy Alberttől (sz. 1916) és nagynénéimtól: Albert Elekné Gagy Rózától (sz. 1908) és Firtos Dénesné Gagy Rákheltől (sz. 1911) – de nem gondoltam rögzítésükre, lejegyzésükre. Az „első lépésekre” jól emlékszem, először első éves egyetemista koromban kerestem azzal a szándékkal az etédi Gagy Balázné Király Zsuzsikát (sz. 1904) és bátyját, Király Árpádot (sz. 1899), valamint énlaki sógoromat, Albert Róza (sz. 1925) unokatestvérem férjét, Török Albertet (sz. 1921) és édesapját, Török Jánost (sz. 1890), hogy „gyűjtsék” tőlük. A Nyikó és Gagy menti kalandozásaimban sokat segítettek terepismeretükkel, ismerőseik mozgósításával a keresztszüleim: Kovács Miklós (sz. 1922) és a vidék több falujában is tanító, ezért igen jó kapcsolatrendszerrel és rálátással rendelkező Kovács Miklósné Gagy Márta (sz. 1925). Ami ezekben az években történt, az egy szerep próbálgatása volt, a többé-kevésbé sikeres gyakorlás, és az eredmények majd, igen későn következhetnek. Mindazokra, akiket itt név szerint említettem, igen szívesen emlékszem, kedves és elnéző tanúi, segítői voltak ennek a próbaidőszaknak. Albert bátyám fogadott többször is csipkelődve Etédre érkezésemkor a „Jó, hogy jöttél, úrfi, a boszorkányok már kerestek!” felkiáltással, régóta özvegy Róza néném pedig terített, megvendéglelt, és közben mondta azokat a „papuccai történeteket” (Etéden a Pap utcában lakott, és az itteni szomszédokkal megesett, a szomszédoktól hallott történetekről volt szó), amelyeket rám gondolva, az én kedvemért tartott észben.

A nyolcvanas évek néprajzi táborozásai során két olyan „tanítóm” volt, akikkel a találkozás, beszélgetések rám jelentősebb hatást gyakoroltak. Az egyikkel, Fazakas Jánossal (sz. 1894) Lövete határában, Kirulysarkán találkoztam. Amíg táboroztunk, ott kaszált, oda volt kiköltözve a kalibájába. Reggel, délben, estefeledre vezetett arra az utam, mindig megálltam, leültem, az első nap után „nacionál” szivart és „köményes” pálinkát is vittem neki. „Csak úgy” beszélgettünk, egy helyi és egy utasember, aki ráér. Ekkor tudatosodott bennem az ilyen jellegű, lassan épülő beszélgetések tudáskibontó értéke, jelentésgazdagsága, értelmező jellege („sűrűsége”). Legalábbis most így látom. A másik tanítóm Molnos Peti Péternek hívták (sz. 1895), a Korondhoz tartozó tanyán, Fenyőkúton élt, méghozzá éppen azon a helyen volt a birtoka, amit Horokálysarkának neveznek, és „mindent” tudott az egykori korondi jósról, Horokály Józsi báról. Meg ő magyarázta el nekem először saját magán szemléltetve, jól érthetően, amit később a szakirodalomban is olvashattam: mi az, hogy boszorkány. Ott ültünk a zabföld mellett, a padon a kis kaliba előtt, amelyet azért épített, hogy gabonaéréskor, éjszakánként itt aludjon, vagyis inkább itt kerülje kutyájával együtt a zabföldet, riasztva, zavarva a tejes gabonaszemekre éhes vaddisznókat, medvéket. Mikor rákérdeztem, hogy hallott-e boszorkányról, találkozott-e boszorkánnyal, előbb nem válaszolt, egy előző történetet szövegetett tovább, mintha nem hallotta volna a kér-

désemet. Aztán jól megnézett, mint aki latolgatja, hogy mondja, ne mondja, felállt, és felhúzta a lábán a nadrágot: megmutatta a lábikráján levő forradásokat. „Na látja, itt a boszorkány!”. Volt egy „gyenge, babonás” szomszédja. Egyszer, egy téli estén ennél a szomszédnál gyűltek össze, beszélgettek, szó került arról, hogy a boszorkányok el tudják venni a tejet, Péter bácsi több ilyen történetet is elmondott – „túl okos voltam, tudja”. Egy hét múlva átment a szomszédhoz. Az se szó, se beszéd, felragadott az istálló mellől egy háromágú villát, és futott, hogy szúrja meg. „Átugrottam a kerítésen, és csak a lábamba tudta szúrni a villát – ha nem ugrom át, mellen szúrt volna!” Utólag kiderült, hogy a szomszédnak volt egy tehene, amelyiknek a teje hirtelen elapadt – és ő úgy gondolta, hogy Péter bácsi volt az, aki a rontást elvégezte és a hasznót elvitte. A veszteség miatti ijedelmében és dühében, a hallott történetekből, Péter bácsi viselkedéséből, na meg a hiedelemháttér ismeretében arra a következtetésre jutott, úgy gondolta, hogy Péter bácsi: boszorkány. A boszorkányhit életre kelt, a boszorkány Péter bácsi képében belépett a kapun. Ezért következett a tett, ezért támadta meg. „Na látja, ilyen a boszorkány.” Láttam, hallottam, tanultam. Azóta is tanulom.

Az 1990-es években, máréfalvi útjaim során a már említett Pál Lajosné Ilonka Ágnes mellett a szintén máréfalvi Kovács András (sz. 1919) volt az, akivel hosszabb, csak kis részben rögzített beszélgetéseket folytattam – hiedelmekről, helyiekről, gazdálkodásról, elmúlt rendszerről, a világ állapotáról. Ő volt a jobbágyfalvi Balogh Pál (sz. 1931) elődje, akivel hiedelmekről már csak érintőlegesen beszélgettem – a helyiekről, gazdálkodásról, gyerekkoráról, legénykoráról, távolabbi munkahelyeiről, ingázásáról, az 1989 utáni újrakezdésről, a falusi modernizáció állapotairól annál többet, könyv is született a beszélgetésekből.

Másokat is szíves-örömezt említhetnék. Mindnyájuknak köszönettel tartozom, hiszen szóba álltak velem, megvendégeltek és visszavártak, „érdeklődő és érdekelt ott időzőből”⁸ ismerősük lettem, talán ismerőjük, és mivel tudásukat bízták rám, örökösük is. De leginkább, úgy gondolom, azoknak tartozom köszönettel, akiket itt név szerint is említettem.

Végül

Pillanatig sem gondoltam arra, hogy egykori, adattárba került, valamint a saját tulajdonban, kéziratban levő hiedelemszövegekből szöveggyűjteményt válogassak, állítsak össze. Pócs Éva erre vonatkozó javaslatát, majd a pályázáshoz szükséges nem kis fáradozását örömmel, hálával fogadtam. Az összeállítás, szerkesztés gondjait nem vállaltam, ezért ezt Pócs Éva Dyekiss Virágra bízta. Köszönöm neki, hogy a szöveggyűjtemény jelen formája az ő gondos munkájának eredménye.

⁸ Geertz 1994b.

Bibliográfia

ASSMANN, Jan

- 1999 *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban.* Budapest, Atlantisz Kiadó. [Das kulturelle Gedächtnis: Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen. München, C. H. Beck. 1992.]

BATES, Daniel G. – FRATKIN, Eliot M.

- 1999 *Cultural Antropology.* Boston – London – Toronto – Sydney – Tokio – Singapore, Alan and Bacon.

ERIKSEN, Thomas Hylland

- 2006 *Kis helyek, nagy témák. Bevezetés a kultúranropológiába.* Budapest, Gondolat Kiadó. [Small places – Large issues. An introduction to social and cultural anthropology. London, Pluto. 1995.]

GAGYI József

- 1998 *Jelek égen és földön. Hiedelem és társadalom a Székelyföldön.* Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó.
- 2004 *A krízis éve a Székelyföldön 1949.* Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó.
- 2010 *Amire vágyunk, amitől félünk, amit remélünk.* Kolozsvár – Marosvásárhely, Erdélyi Múzeum Egyesület – Mentor Kiadó.
- 2012 *Ha akartam, fűtyörésztem, ha akartam, dudolászgattam. Beszélgetések Balogh Pállal.* Marosvásárhely, Mentor Könyvkiadó.

GEERTZ, Clifford

- 1994a *A vallás mint kulturális rendszer.* In: uő. *Az értelmezés hatalma.* Budapest, Századvég Kiadó, 63–103. [Religion as a Cultural System In: *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*, New York, Basic Books, 1973. 87–125.]
- 1994b *Sűrű leírás. Út a kultúra értelmező elméletéhez.* In: uő. *Az értelmezés hatalma.* Századvég Kiadó Budapest, 170–199. [Thick Description, Toward an Interpretive Theory of Culture, In: *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*, New York, Basic Books, 1973, 3–30]

JAHODA, Gustav

- 1975 *A babona lélektana.* Budapest, Gondolat Kiadó. [The Psychology of Superstition. London, Penguin 1970.]

MCGINN, Bernard

1995 *Antikrisztus. Az emberiség kétezer éve a gonosz büvöletében.* Budapest, AduPrint. [*Anti-Christ: Two Thousand Years of the Human Fascination With Evil*, New York, Columbia University Press, 1994.]

ROKEAH, Milton

1960 *The Open and Closed Mind.* New York, Basic Books.

TURNER, Victor

2002 *A rituális folyamat.* Budapest, Osiris Kiadó. [*The Ritual Structure. Structure and Anti-Structure.* New York, Aldine de Gruyter, 1969.]

Bevezető Gagyai József székelyföldi hiedelemszöveg-gyűjteményéhez¹

A kötet Gagyai József mintegy harminc év alatt, a volt Udvarhely megye és Csík megye számos községében (Atyha, Bencéd, Csíkbánkfalva, Csíkelne, Csíkrákos, Énlaka, Etéd, Fenyőkút, Firtosmartonos, Firtosváralja, Homoródalmás, Kászonfeltíz, Korond, Lövéte, Makfalva (Gagy és Szolokma) Máréfalva, Gyergyókilyénfalva, Pálpataka, Siklód, Székelypálfalva, Szentegyháza) végzett kiterjedt hiedelemgyűjtésének anyagát tartalmazza.² A vidékről ez az első összefoglaló hiedelemszöveg-kötet, bár már 1894-ben jelent meg Udvarhely megyében gyűjtött hiedelemközlés. A gyűjtés körülményeiről és célkitűzéseiről az *Előszóból* tájékozódhatott a tisztelt Olvasó.

A gyűjtő a hiedelemlények, különböző tudósok tevékenységének, s a közösség reakciójának feltárását végezte el elsősorban, s különös figyelmet szentelt az 1949-ben és az azt követő években működő szentasszonyok kultuszának, s a világvége-jóslásoknak is. A szentasszonyoknak a társadalomban betöltött szerepét, a közösségen belüli megítélését is fontosnak tartotta vizsgálni, így részletes beszélgetésekből, az eseményekben közelebről és távolabbról részt vevő adatközlőktől is tájékozódott. A kötetben szereplő néphitalakok elsősorban a hagyományos néphit körébe tartoznak, a helyi közösségekben csupán szórványosan adatolt vadleány alakjától az árnyalt és számos szöveggel reprezentált boszorkány alakjáig. A keresztény hitvilág alakjaival kapcsolatban látomástörténetek (elsősorban Szűz Mária-látomások) és néhány csodaelbeszélés jelenik meg, valamint a részletesen vizsgált, a népi vallásosság és a néphit határmezsgyéjén mozgó szentasszonyok tevékenysége.

Törekedtünk rá, hogy a gyűjtői kérdések, a jelenlévő egyéni hozzászólók megjegyzései is helyet kapjanak, s így árnyalódhasson a jelenséghez, történethez való viszony. Mivel a gyűjtés több, egymástól kisebb-nagyobb távolságra lévő község hiedelemanyagára kiterjed, egy-egy esemény különböző interpretációit is tetten érhet-

¹ Az ezekhez az eredményekhez vezető kutatás az Európai Kutatási Tanács részéről, az Európai Közösség hetedik keretprogramjából (2007–2013), az EKT 324214 sz. támogatási megállapodása alapján finanszírozásban részesült.

² A szerzőnek a témában írott tanulmányaihoz részletesen lehet tájékozódni a kötetben megjelenő szövegek, jelenségek társadalmi háttéréről, értelmezési keretéről: Gagyai 1998; Gagyai 2010.

jük, tekintettel arra, hogy a gyűjtés az események gócpontjában vagy attól távolabb történt.

A szövegeket az akadémiai szabályzat elveinek megfelelően gondoztuk, a nyelvjárársban előforduló hangtani sajátosságokat (magánhangzó-rövidülés, l hang kiesése, szóvégi mássalhangzó zöngésülése stb.) jelöltük, más esetekben a köznyelvi helyesírás szabályait vettük alapul. Ugyanezt a megoldást alkalmaztuk az írásban gyűjtött szövegek esetében is.

A gyűjtés idejét, helyét pontosan megadtuk, az adatközlők alapadatai is elérhetőek (nem, életkor a gyűjtés időpontjában), azonban a szövegeken belül előforduló neveket csupán monogramokkal jelöljük – eltekintve azoktól az esetektől, ahol széles körben ismert, kiejert elbeszélésanyaggal rendelkező, esetleg már korábbi publikációkból ismert személyekről van szó (pl. Pap Dominé Ilonka Róza néni vagy Pál Lajosné Ilonka Ágnes). Így az is kiderülhet, hogy e két, a közösségre nagy hatást gyakorló asszony egymás közeli rokona, s míg Pál (Úrfi) Lajosné Ilonka Ágnes szentasszonyként tartja számon a máréfalvi közösség, és csak egészen elvétve fordul előrontó tevékenységéről szóló híradás, addig nagynénjét, Pap Dominé Ilonka Rózát egyértelműen boszorkánynak, sőt tudományát leányainak örökül hagyó boszorkánynak tartották, s az Ilonka család más tagjait is igen érzékeny, a természetfelettire nyitott emberekként jellemzik a szövegek. Az, hogy ebben az esetben megőriztük a teljes személyneveket, segít e különleges jelentőségű családra vonatkozó adatok összevetésében.

A kötet szerkezete a tematikailag kialakuló csoportokat követi, de természetesen nem különíthetőek el tiszta kategóriák, az egyes hiedelemalakok kontaminálódhatnak, tevékenységi körük összerosódhat. Ez a jelenség leginkább a boszorkány és a hozzá közel álló más hiedelemlények (szépasszony, tudós pakulár, halottlátó más tudósok, sőt esetenként a szentasszony is stb.) esetében érhető tetten. Ezen összefüggések a tárgymutató segítségével reményeink szerint megvilágosodnak.

Az első nagy fejezet a szépasszonyokhoz és más mitikus lényekhez fűződő hiedelmeket összegzi. A székelyföldi hitvilágban a szépasszonyok káros tevékenységének tulajdonítják azt, ha a lónak éjjel összegabalyodik, összefonódik a sörénye, nehezen kibogozhatóvá válik. Ismert a hiedelem, hogy a lovat éjjel a szépasszonyok járatják, fokhagymával, tükörrel, kereszttel, felállított seprűvel védekeztek ellene. A szépasszonyokkal kapcsolatban hangsúlyosan megjelenik a forgószéllal való szoros kapcsolat, a gyors, folyamatos mozgás, fürgetegszerű tánc. Egy sok változatban ismert, kedvelt történet szerint valamilyen vágószerszámot behajtanak a szélbe, s az megsebzí a benne utazó lényt, aki későbbi találkozásuk alkalmával visszaadja a forgószél által elvitt baltát, bicskát stb. E történet a boszorkányokkal kapcsolatban még elterjedtebb, s a két alak közeli rokonságát bizonyítja. A forgószél büntető erő is lehet, a kizsákmányoló uraságot, ünnepnapsértő gazdát meghordozza a forgószél, vagy széthordja a boglyát. A szépasszonyok tevékenysége gyakran bizonyos helyekhez köthető

(pl. keresztút, szellemek útja vagy a Törösháj nevű erdőrészt, Hosszúlok oldala, stb.), ezeken a helyeken, valamint bizonyos időpontokban (alkonyatkor, Szent György napján) megtáncoltatják, meghordozzák az arra tévedőket. Megjelenik a muzsikálás, a forgószelelben való utazás, titokzatos hangadás motívuma. Az adatközlők saját viszonyulása a szépasszonyok tevékenységéhez inkább hitetlen, kevés a saját élményből táplálkozó szöveg, a régi időkbe helyezik a szépasszonyok valóságát. Ugyanakkor sok változatban találunk olyan szövegeket, melyek szerint szépasszony képében, lepedő alá bújva vagy női ruhában ijesztgették egymást. Ebből is arra következtethetünk, hogy a szépasszonyokkal kapcsolatos félelem már kezdi erejét veszteni, nem félnek a lények büntetésétől. Hasonló a *tündérek* alakja is, gyakran az elnevezés is váltakozik.

Szórványosan adatolt néhány más mitikus lény, így a *piros rokolyások*, *vadleány*, *ördög*, *pilikuvics*, *táltos*, *garabonciás*. A *lidérc-hiedelem* néhány szöveggel fémjelzett csupán, de ezek a lidérc alakjának számos szerepkörét kiemelik: a lidércszerető, a lidércsirke és a baj előjelének tekintett fényes, tüzes jelenség jelenik meg a szövegekben. A lidércnek hitt firtosi barátokról, egymást lidérc képében ijesztgető fiatalokról azonban több szöveg is szól. Mitikus jellegű állatokról, *házi kígyóról*, szárnyas kígyóról, embert fogva tartó *medvéről* is vannak elbeszélések. Fellobbanó, tűzzel égő *kincsről*, régi pénzekről, hírt adó szellemeányról is olvashatunk néhány történetet.

A *boszorkány* tevékenységével, alakjával kapcsolatos történetek árnyalt, sok motívumot és képzetet ötvöző, élő hiedelemkörre utalnak. Az adatközlők megjegyzései alapján a boszorkány léte, helye a közösségben megkérdőjelezhetetlen, nincsen vele szemben közömbös ember: pozitívan vagy cáfolóan mindenki tud nyilatkozni róla. Gyakran nevéen is nevezik, különösen sok történet szól a szinte kortárs máréfalvi boszorkányról, Róza néniről. Kiderül, hogy a Gyimesből származó adatközlők körében még előbb a boszorkányhit.

A boszorkányok elsősorban a közösségen belüli gonoszt testesítik meg, megrontják a tehenet, elveszik a tejet, saját hasznukra fordítják azt. Gyakran simítással, érintéssel veszik el a tejhasznot, vagy megfejik a kapufélfát, a kocsiszöveget. Ugyanez a hiedelem él a számadó juhászokkal, kapcsolatban is, ők is elvehetik a másik pásztor nyájának a tejét, s az ellenük való védekezés is hasonló a boszorkánnyal szemben alkalmazott eljárásokhoz: meg kell verni valamilyen ruhadarabot, vagy tudós emberhez kell fordulni. A boszorkányok a gyermekágyas, szoptató anyákra is veszélyt jelentenek, elvehetik a tejet vagy kicserélhetik a csecsemőt. Az anyatejet véletlenül is elviheti a vigyázatlan látogató (akár férfi is), ha nem tép le és dob el egy cérnaszálat a ruhájából. A gyermek kicserélése ellen olvasóval, imakönyvvel, kereszteléssel védekeznek.

Gyakran kapcsolják a boszorkány alakjához a rendszerint személyes élményként elbeszélt békartartási mondákat. A boszorkány békája vagy ő maga béka képében rontó hatású, szerencsétlenséget, bajt hozhat, de elpusztítani is veszélyes lehet, ezért inkább elviszik a háztól. A béka ütlegelését saját bőrén érzékeli a boszorkány; hason-

lőan ahhoz, amikor a tejhaszon visszaszerzése érdekében ütlegetik a ruhadarabokat. Fel lehet ismerni a boszorkányt arról, hogy piros masnival felékesített békát tart. Előfordul azonban, hogy nem gonosz lélek bújik a békában, hanem tudós: jutalom-ban részesülhet az, aki az ártalmatlan, békaalakban megjelenő tudós embert megeteti, jól tartja.

Az éjszaka működő, ártó, rontó boszorkány alakja démoni vonásokat hordoz. A szépasszonyokhoz hasonlóan a boszorkányoknak is van kitüntetett helyük, amelyet a sajátjuknak tekintenek, és ahol gyakran lehet találkozni velük (pl. Nagyvész), elsősorban éjszaka, a sötétség beálltától az első kakaskukorékolásig, hajnali harangszóig. A boszorkány démoni természete nyilvánul meg az állatalakban való megjelenés hiedelmében: a sötétedés után az utcán kószáló állatokat gyakran az úton járó boszorkánynak tekintették, különösen a ludat, macskát, kutyát, kecskét.

A forgószéllel való kapcsolat igen fontos motívum a boszorkányhiedelmekben, s ez is a démoni jellegű szépasszonyokkal hozza kapcsolatba alakját. Ugyanazok a hiedelmek jelennek meg itt is: a szélben utaznak a boszorkányok, a belé hajított fejsze, villa megsebzí a benne utazót, a szél elviheti a szénát, akár embert is meghordoz, különféle károkat okozhat.

A boszorkány éjszaka megszívhatja, megnyomhatja az embert, így sötétedés után jó vigyázni az azonosíthatatlan hangokkal, szólításra, kopogásra csak harmadik alkalom után szabad válaszolni. Ilyenkor a boszorkányok gyakran csapatosan mulatozni, borozni járnak, ezekre az alkalmakra seprűn, kórószálon, osztovátán stb. utaznak. Az éjjeli mulatozások kedvelt seprűindító varázsigéje, máskor pohárköszöntője a „Biccenkóré, komámasszony!” és ennek változatai. Előfordul, hogy rosszindulatú csínyeket követnek el az éjszaka folyamán: felteszik a szekeret a csűr tetejére, kicserélik a kapukat stb. Ugyanakkor ezeket a tréfákat máskor a későn hazatérő legények számlájára írják, akik a hiszékenyeket, ijedősöket teszik próbára ezen a módon.

A boszorkányt fel lehet ismerni a templomban, fakanál lyukán keresztül pillantva, de él az a hiedelem is, hogy megállítja a boszorkányt, ha a nyomába lépnek.

Az éfféle gonosz teremtés halála sokszor nehezen következik be, kínlódik, nem tud meghalni, amíg át nem adja a tudományát. Temetésekor vihar, rossz idő van, s gyakran egy lúd kíséri a temetőbe.

Külön fejezetbe rendeztük a Pap Dominé Ilonka Róza, máréfalvi asszonnyal kapcsolatos történeteket, s így kiviláglik, hogy az általános boszorkányfogalomnak mely elemei jelennek meg erre az egy konkrét személyre vonatkoztatva, milyen élménytörténetek, vélekedések élnek róla a közösségben.

Következő tematikus csoportunk a *csináltatás*, *rontás*, *igézés*, *rontás elhárítása* köré csoportosítható történeteket tartalmazza. A rontás olykor kapcsolatba hozható a boszorkány tevékenységével, de ennél sokkal szélesebb körre terjesztik ki a *csináltatással* megvádolható személyek körét. A csináltatás eredményeképpen elsősorban a károsult egészsége romlik meg, mozgásszervi problémái lesznek, megbénul a lába,

összekucorodik, kiszárad, elmebaja támad, majd hosszas betegség után meghal. A csináltatás fő okai a szerelmi csalódás, a személyes ellenszenv és a bosszú.

A rontás módszerei változatosak. Például kiöntenek az útféltre valamilyen főzetet, babfőzeléket, s aki belelép, azt megfogja a rontás. Előfordul, hogy rontó eszközt rejtenek a küszöb alá, a derékaljba, párnába, vagy bedobják az udvarra. A *megéttetés*, ételbe vagy italba rejtett anyag is valós veszélyt jelent, a legények elővigyázatosan fogadtak el bármit a lányos házaknál. Meg lehet csináltatni az embert személyes tárgyai, fényképe, ruhadarabja, zsebkendője segítségével is. Gyakran előforduló szüzsé, hogy a *csináltmány* nem az ellen fordul, akit valójában meg akartak rontani, hanem a körülmények szerencsétlen összjátéka, esetleg tudatlanság miatt saját családtagot vagy ártatlan személyt ér a rontás. A csináltmány azonosításában cigányok segíthetnek, de tevékenységükben nem bíznak meg teljes mértékben, csalónak, nyereszkeskedőnek tartják őket.

A szemverés helyi terminusa az *igézés*, *igízés*. Szándékos vagy véletlen eredménye is lehet; van, akinek a szeme erővel bír, s megigézi azt, akire ránéz. Különösen kisgyermek, állatok esetében aggasztó ez a jelenség, de felnőtt embernek is fejfájást, rossz közérzetet okoz az igézés. Védekezni ellene *vízvetéssel* lehet, melyet bárki elvégezhet.

Az ijedtséget *önöntéssel*, *vízvetéssel* gyógyítják. A hideg vízbe öntött megolvasztott ón (vagy ólom) kiadja annak az alakját, amitől megijed a károsult, vagy ez az alakzat legalább kulcsot ad a probléma azonosításához. Az önöntéshez használt vizet apránként meg kell inni, s így elmúlik az ijedtség. A csináltmány azonosítását és gyógyítását *tudós emberek* végzik, e természetfölötti gyógyító képességekkel bíró szakemberek tevékenységével foglalkozik a következő nagyobb fejezet. A tudós emberek széles körben ismertek voltak, s megvolt a speciális tevékenységi körük. A homoródalmási Tódor Rebi állatgyógyítással, a tej visszaszerzésével, súlyos betegségek kezelésével foglalkozott. Elsősorban gyógyító tevékenységét tartják számon, de ha megbántották, akkor meg is „köthette” az utazót. Távolról is megtudta, ha valaki káromkodott út közben vagy hitetlenül érkezett hozzá, s ezeket nem fogadta. Máréfalván híres gyógyító, csináltatást kezelő ember volt Mihály Lajos. Tudománya a kígyómarás gyógyításától az imádsággal, mosdatással való megtisztításig terjedt, számos emlékezetes gyógyítás fűződik a nevéhez. Szintén Máréfalván élt Orbán Erzs, akinek súlyos autóbalesete után túlvilágjárás élménye volt, és ezután tudott beszélni a faluból származó elhunytakkal. Számos egyéb gyógyító, tudós ember alakja is megjelenik a szövegekben. Van olyan történetcsoport is, amely egy papnak az áltudósi tevékenységét mondja el.

A jelenkori erdélyi hiedelemkutatásnak intenzíven vizsgált témája a *kalugerpapok*, román papok tevékenysége és szerepe a magyar közösségekben. A kalugerpapok esetenként faluról falura jártak, s saját otthonukban hallgatták meg a hozzájuk fordulókat. Máréfalván a kalugereknek szállást adó Pap Dominét boszorkánynak tar-

tották a helybeliek, s azt is számon tartották, hogy kit keresztelt az éppen a községben tartózkodó kalugerpap. Máskor a károsultak keresték fel a kalugert a kolostorban, s ott adták elő kérésüket. Széles azoknak a kérdéseknek palettája, melyekkel kalugerhez fordulnak. Leginkább a saját erőből kideríthetetlen kisebb-nagyobb bűntényekkel fordulnak hozzájuk, azzal a kéréssel, hogy imádkozzanak az elkövetőre, mondjanak rá misét, s így azt az isteni igazságszolgáltatás pusztítsa el vagy betegítse meg. A kalugerpap a mise árának megfizetése mellett előírhat meghatározott mennyiségű imát, böjtöt is. Családi ügyekben, termékenységi problémák, párkapcsolati nehézségek esetén is segítenek. Csináltatás gyanúja esetén is előszeretettel keresik fel a kalugereket, akik könyvből olvasva, vagy saját kútfőből megmondják a rontás eredetét és gyógyítási módját. A *kalugerek könyve* minden hozzájuk forduló sorsát, gondját-baját tartalmazza. Ugyanakkor nem veszélytelen a kalugerpapok igen hathatós szolgálatát igénybe venni; intő példaként szolgálnak azok a történetek, melyek szerint a segítségkérő véletlenül saját családtagjaira kér halált (ugyanis nem tudja, hogy a szóban forgó bűntettet, kisebb lopást családtag követte el), s kitar szándéka mellett a pap intése ellenére is. Az isteni igazságszolgáltatás elől nem lehet elbújni, az igazságos átok helyet keres, s megfogja azt, akire kérték.

Gagy József érdeklődésének egyik központi területe a *jóslások*, különösen az eszkatologikus jóslatok kérdése. Úz Bence, Horokály Józsi, Suttog Pál, Demény Domokos a világvége közeledtével, a történeti helyzetre is reflektálva, hasonlóan sötét színekben festik le az eljövendő időket; jellemző jóslat az „ezer telik, ezer nem” mondat. Számos később megjelenő technikai vívmány, találmány megjelenik a jóslatokban (például a repülőgép: „vasorrú madarak” lesznek); a háború, a nagy világégés, sok emberáldozat, az Antikrisztus megjelenésének rémképe sejlik fel. A Szentegyházán, írásban gyűjtött szövegek szerint egy lólábú asszony a természéről jövendölt. Tő Minya jóslásai ezzel szemben elsősorban az időjárás-előrejelzésre vonatkoznak, ő előre tudta jelezni a váratlanul érkező zivatart is. Albert András a helyi jósoknak ismét új típusát képviseli: átlagon felüli intelligenciájú ember volt, rengeteget olvasott, kifejezően rajzolt, repülőgépet, biciklit próbált építeni. Tenyérjóslásai az emberek személyes sorsára vonatkoztak.

Egy időben különösen divatos volt a kászoni falvakban a *gicsálás*, azaz a kávézaccból végzett sajátos jóslás, melynek során a leülepedett kávézaccban keresett a jós jellemző formákat, szimbólumokat. Kártyából is végeztek jóslást, a kártya a bűnös személyét, elveszett vagyontárgy hollétét is megmutathatta. Különleges jóstehetséget tulajdonítottak a cigányoknak, akik pénzért jósoltak, a megélhetésük függött ettől. Rossz szemmel nézték őket, mert bár tudásukban nem kételkedtek, nem lehettek biztosak abban, hogy a cigányok szándéka jó-e vagy rossz. Némi gyanakvás övezte az asztaltáncoltatást is, melynek során az asztal koppintásokkal kérdésekre válaszolt, akár jósolt is.

A kalugerpapokba vetett hitet erősíti az Istentől származó hitelesítés is, az a meggyőződés, hogy a pap közvetlen kapcsolatban van a Mindenhatóval. Ugyanez a kép-

zet jelenik meg a *szentasszonyok* tevékenysége nyomán is. Isten személyes elhívására hivatkoznak, s szavaikat a Bibliából, legendákból ismert csodák erősítik meg. Nagy József igen részletesen vizsgálta a máréfalvi szentasszony, Pál (Úrfi) Lajosné, Ilonka Ágnes tevékenységét és közösségen belüli megítélését. Ágnes isteni hívást követve kivonult a falu közelében levő hegyre, ahol egy Rengőkő nevű lapos sziklánál prédikált, jövendőlt, amikor „rajta volt a kegyelem”. Nevéhez fűződő csodák szerint madárka szállt a kezébe, esetleg táplálta is, időről időre megmerevedett, s megadott idő múlva magához tért ismét. Hirdetésein, prédikációin rengeteg ember vett részt a környező községekből is, az emlékek szerint a Bibliából idézett hosszabb szakaszokat, s azokat magyarázta. A rendőrség hamar korlátozni kezdte tevékenységét, majd el is vitették, s elmeintézetbe zárták, ahonnan csodálatos módon ki tudott szabadulni, majd jó darabig bujkált a faluban. Azokat, akik nem hittek neki, vagy kárt okoztak a szentasszonynak, elérte az isteni büntetés: családtagjuk hirtelen meghalt vagy nyomorék gyermekük született. Ágneset végül hivatalosan eltiltották minden közösségi tevékenységtől, templomba sem járhatott. Családja is nagyon vigyázott rá, nehogy hajba kerüljön. Ennek ellenére titkon jósolt, „kegyelmet mondott” otthonában, masszírozott, gyógyítással is foglalkozott. A faluban leginkább emberszerető, segítőkész, hiteles emberként ismerték, bár voltak, akik elmebetegnek, nyereszkedő, kétszínű személynek tartották. A kötetben megtalálható a gyűjtőnek Ilonka Ágnessel folytatott néhány beszélgetése is, amelyek a szentasszony önreflexióiba engednek bepillantást.

A 20. század második felében számos szentasszony jelentkezett, Vecsernye Mari, Tótfalvi Andrásné, Orbán Erzsébet és mások, akik saját közösségükben széles körű figyelmet kaptak, sokan hallgatták révületben mondott szavaikat. Más, halálból, súlyos betegségből, balesetből visszatért emberek pedig túlvilágon tett látogatásokról számolhatnak be. A túlvilág álomszerűen szép, virágos kertként, egyfajta tündérországgként jelenik meg ezekben az elbeszélésekben. Olykor hosszú *révülés* után térnek vissza családjuk körébe az elrejtőz emberek, híreket hoznak, révületben imádkoznak, énekelnek.

A szentasszonyok fellépése idején fedezték fel számos községben, hogy bizonyos ablaküvegeken színes foltok jelentek meg, melyekben szentképeket véltek látni a hívők. Ezt a jelenséget a világvége közeledtének jeléül értelmezték, s a lelkes külön úrvacsorát osztott a nagy ijedelemre való tekintettel. Egyéb látomás-, csodaelbeszélések is olvashatók még a kötetnek ebben a fejezetében: a látomások jelentkezése, azok megszaporodása gyakran szerencsétlenség, baj előjele.

A tiszta harangból áradó harangszót isteni erővel rendelkezőnek vélték. Az olyan harang hangja, amelyet nem használtak soha tisztátalan célra, (pl. nem harangoztak vele öngyilkos temetésére) tovább tudta üzni a viharfelhőket a falu határa fölül.

A szerencsétlenséget, bajt gyakran Isten büntetésének tekintette a vallásos ember. Ez jelenik meg az *ünneprontókról*, *szentségtörőkről* szóló mondákban, amikor a

Kisasszony napján, Úrnapján és más ünnepeken érvényes munkatiltalmat megszegő ember súlyos, akár az egész közösséget sújtó váratlan balesetet szenved vagy okoz. Érdemes megfigyelni, hogy az isteni büntetést gyakran a negatív konnotációban ismert forgószelek hajtja végre.

Az *élet végéhez* kapcsolódó szokásokkal, hiedelmekkel legélesebben akkor szembesül az ember, ha saját hozzátartozóját kíséri az út végéig. A halál előjelének tekintik azt, ha az embert látomásban korábban elhunyt hozzátartozók, barátok hívogatják magukkal, vagy ha egyéb látomásokat lát a nagybeteg. A haldokló távozását megkönnyíti, ha csengetnek mellette, vagy ha megkerítik szentelt gyertyával, de igen komoly kárt, szenvedést lehet okozni azzal, ha siratással, rázással visszatartják, nem engedik elmenni a haldoklót. Azt tekintették követendő példának, ha a haldokló mellett csendben voltak, és minden általa várt hozzátartozó elbúcsúzott tőle; sírni az udvaron vagy másutt lehetett. Az öngyilkosok halálakor ördögöket vélnek megjelenni, s az időjárás is elromolhat ilyenkor.

A halottakkal kapcsolatos hiedelmek lehangsúlyosabb motívumai szerint a halott nem szakadt ki teljesen az élők emberi közösségéből, érzelmi állapotai, különösen haragja hatást gyakorolhat az élőkre. Általánosan ismert tiltás volt, hogy nem szabad este mosdóvizet, szemetet kiönteni, nehogy egy halottat megsértsen az ember. A megzavarható halottakba vetett hit oly élő, hogy az elbeszélések során számtalan alkalommal találkozhatunk a „Nyugodjék!” kiszólással, mellyel az éppen szóba került, de már elhunyt személy sírbeli nyugalomát próbálják őrizni.

A halott jelentkezhethet álomban, tudósít sorsáról, esetleges kívánságairól, imádságra buzdít. A visszajáró halott különböző célokkal és alakokban jelenik meg az élők között. Elrejtett kincsét szeretné kiásni, misérevalót adni, esetleg testének elvesztett darabját megkeresni. Az éjszakai hangokat, kopogást, zörgést, sóhajtozást, sírást gyakran halottaktól származó neszeknek tekintették, melyekre nem volt szabad válaszolni, csak akkor, ha már háromszor elhangzottak. A halottal való találkozás, tőle való félelem elmezavarodást okozhat. A síró hangot adó keresztleletlen gyermeket megkereszteléssel meg lehetett váltani.

Ember alakjában jellemzően súlyos bűnért bűnhődő (pl. határsértő, magzatgyilkos stb.) személy jelenik meg, hogy történetéből mások okulhassanak. Az éjszaka felbukkanó állatot, baglyot, kutyát, macskát, kecskét visszajáró halottnak, máskor boszorkánynak vélték. Különböző színélmények is társulhatnak a kísértet alakjához, piros sapkás, fehér vagy fekete alakként írják le őket.

Számos olyan történetet találtunk, amikor a kísértetről kiderül, hogy voltaképpen természetes jelenségről van szó, s így nincs ok a félelemre. Ugyanakkor közismert az a monda, mely szerint valaki fogadásból éjjel beleszúr egy vasvillát, bicskát stb. a sírba, s véletlenül saját ruháját átszúrva rögzíti magát a sírhoz. Az őt megragadó halottól való félelmében azonnal meghal. Egymást is előszeretettel ijesztgették a fiatalok kísértetnek öltözve.

A gyűjtemény sokszínű anyaga eddig nem ismert mélységben és mennyiségben mutatja be számunkra Székelyföld népi hiedelemvilágát.

Bibliográfia

GAGYI József

1998 *Jelek égen és földön. Hiedelem és társadalom a Székelyföldön.* Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó.

2010 *Amire vágyunk, amitől félünk, amit remélünk.* Kolozsvár – Marosvásárhely, Erdélyi Múzeum Egyesület – Mentor Kiadó.

MITIKUS LÉNYEK

Szépasszonyok

Befonják a ló sörényét

Ilyet hallottunk, mikó gyermekek vótunk, hogy Nagyvész vót, odahátul egy nagy magas hegyen van, hogy aszmondták örökké, hogy ott laknak ezek a szellemök, akik meghurcóják. Mondták azt is, hogy ki vót bene, felkereködött egy kavargó szél, s felvette a fődről. Vótak, vótak itt es, aztán már rég nem halljuk, elkötöztek onnét a szellemek, nem tudom, de ...

Szépasszonyok?

Én igen, hogyne, hallottam, hát most is van, olyan megszólítás van, hogy aszmondja: – Hova méész, szépasszony?

De a szépasszony az volt, aki a szélben volt, vagy például a ló sörényét befonta ...

No ez, no ilyet is hallottam ezelőtt. Mosmá kimentek ... S az, hogy a fokhagymát egy zacskóba ide belétették [mellére mutat], s még, nemrég halt meg Fenyéden egy néni, örökké a fokhagyma ide fe vót kötve a nyakába, innét származott, innét ment vót ... pont Ágnes néninek az es olyan rokonja. S még mondtuk, a testvérokkal összegyűltünk vasárnap, s ugye M. sokat jár a piacra, ismeri, s mondom: – Te M., mit mondott az a fenyédi néni – me neki az apósának édes rokonja az a fokhagymás néni, megkérdezheti, hogy az a fenyédi asszony, amelyik a fokhagymát ide kötötte fel, rokonja, mondja meg az apósának, úgy hívják, hogy K. A., Fenyédre ment férjhez, az apósának édes testvére leánya vót. S az aztán annyit beszét az ilyenről, hogy ha neki nincs ott a fokhagyma, akkor mind hogy verik fel, s éjszaka viszik el, s ilyen hülyeségeket. Hogy megszípták, azt is mondta – Na, feketére ettek – aszmondja. Aztán hogy mi az igaz ebből, sohase hittem. Aztán má meghalt az a néni, a leánya még most is gyászolja, azt hiszem, nincs egy esztendeje. A. néninek hívták, K. A. S M.-nak az apósa K. M. vót ... S örökké, hogy Máréfalán születött, hova jár s mit csinál, A. néni, s akkor ő panaszotha, ami olyan vót, de örökétig a fokhagymára kitért, hogy: – Fiaim, a fokhagymát ne hagyjátok el, tegyétek a nyakatokba. De mi nem tettük, hát nem láttunk semmi hülyeséget ... (Máréfalva, Hargita megye)¹

¹ 67 éves nő, 1996.

Jaj, igen, azt hallottam. Fel vót téve a tükör, az igaz. Nálunk es vótak lovak, amikor én gyermek vótam. Az én apám lovakat tartott, malomhelység vót, s akkor kérdeztem, erre jól emlékszem: – Miért van a tükör feltéve a lovak eleibe? S azt mondta, a szépasszonyok ... Szóval ez megtörtént, nem babona vót, me megtörtént, én es láttam, hogy a lónak a haját – ugye ez, ami itt van elől, a sörénye, úgy mondják, hogy haja –, úgy bé vót fonva külön-külön három ágba, hogy szépen. S reggel a ló tiszta vízbe vót, tiszta vizes vót. S aszmondták, hogy ugye szenvedett az állat éjjel, amíg azt befonta, s nemtommicsinát. Elég a hozza, hogy ezt is beszéték, hogy valaki – a lova reggel mindig vizes vót –, s megleste! Egy jó pálcát szerzett, s az istállóba megleste! S valamilyenkor, nem tom milyenkor azt hallottam – beszéték, ez igaz, de hogy igaz vót-e vagy nem –, a macska felüt a lóra. S ő a pálcával úgy megvágta a macskát, hogy másnap hallotta, hogy haldoklik a szomszéd. S erre tételezték, hogy az. Babona ide, babona oda ... S az is igaz, hogy a tejet el tudják venni. A tanár úr hallotta-e? (S akkor a szomszéd bújt vóna a macskába?)² Biza, M.! De nagyon sok vót ilyen! (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹

1: Azt igen, szoktak egy keresztet meszelni az istállóba, a lovak előtt a jászolra, s egy tükröt tettek fel, egy törött tükröt. Hogy – aszmondták –, a szépasszonyok ne a hajjal³ foglalkozzanak, a lovakkal, hanem ott tükröződjenek ... Törött tükröt tettek, hogy ne fonják. S akkor megizzadtak éjszaka az állatok, reggel tiszta vizek vótak. S akkor aszmondták: – Na, szépasszonyok ... Nekünk otthon lovunk nem is vót, csak immá mikor nagyleánka, el is mentem szógálni, tizenhárom éves koromba, akkor kerültek csak lovak. S hát egy alkalommal hazajöttem Simonból, s hát egy tükör fel vót téve, egy törött tükör. S egy ló vót akkor. S akkor kérdeztem édesapámat ...

2: Itt nektek van-e?⁴

1: Nincs. Nincs. De állítom, mikor lovunk kerüt, annak is úgy e vót a haja fonva, nem lehetett kibolondítani ...

2: Itthon is?

1: Itthon is.

2: S vizes volt reggel?

1: Itt nálunk nem történt meg. De otthon, aszmondják, na ennyit hallottam, s a nagyszülőktől ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁶

Igen, ezt is mondták, hogy befonják, s azt is mondták, hogy a tehenet megfejik. S hogy a szépasszonyok ne járjanak fejni, hát guzsalyt, tetszik tudni, mi a guzsaly ... (Igen.)

¹ Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

² 68 éves nő.

³ Sörénnyel.

⁴ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁶ 37 éves nő (1) és ismeretlen jelenlévő (2), 1995.

Na, el kellett indítani a fonást, de nem jobb kézzel, hanem bal kézzel, mert [mutatja] a fonásnak az az istene, hogy itt engedi, s az orsóval hajtsa. Dehát ellenkezőleg kellett, így, ezzel eressze, s ezzel nyújtsa ki a fonalat. S akkor azt az istállóba fel kellett szűrni, s azt is visszafelé. S akkor aztán a szépasszony nem mert menni fejni. S aztán a szépasszony a szomszédasszony vót-e vagy vaegy kísértet vót, azt ki tudja. Mi így hallottuk az öregektől. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁷

Ezelőtt, má ugye rég vót, gyermekkoromba beszétek, hogy a marhát es járták, így a szépasszonyok, mondták, hogy a szépasszonyok. S hogy ne foglalkozzanak a marhával, hát csepűt,⁸ egy ekkora pálcára csepűt, s kendert köttek rea, s felszúrták a marhák közi a gerendára. (Fonjanak ...)⁹ Fonjanak, s ne a marhákkal foglalkozzanak. Ez gyermekkoromba vót! (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁰

Szépasszonyok, igen, ez az vót, hogy éjjel jönnek, s akkor megjárják a lovat, s a ló megizzad. S akkor a, szereltek döglött ló fejét, koponyát, s fokhagymát tettek egy pócra az istállóba, hogy az távolítsa el a szépasszonyokat, ne járják éjjel a lovakat. Az benn a polcon ott volt minálunk. Aztán én kidobtam, mer most már a szépasszonyok megszűntek járni, most már nincsenek. Ezt apámtól hallottam, me meg is kérdeztem, mért van az? S aszondja: a lovak hogy izzadtak éjjel, s aszondja, azért izzadtak, me a szépasszonyok járják. De ez csak olyan fantázia lehetett, énszerintem. (Csíkrákos, Hargita megye)¹¹

1: Édesapám, aki itt vót ebbe az életbe,¹² me én is itt születtem, nem engedte, hogy este a ganyét a marhák alól kihányjuk. Aszmondta, az állatnak a nyugalmit elvette. Most pedig délbe is kidobom, ha látom, s este is, s reggel is ki, s mégis ganyésak.

2: Ez olyan hagyomány, na. S régebb vót hogy fokhagymát tettek a pajtába az ajtó föli, hogy az állatokat a rosszak ne bántsák. Ilyen mondák vótak, na ...

Nem mondták, hogy a haját összefonta a ...

1: Itt nálunk, uram, vót ez, mosmá így mondjam. Igen, de annyira lusta vót a nő, hogy heteken keresztül nem fésülködött meg. Egy olyan nő, akinek hosszú haja van, tehát mint egy falusi nőnek, nem mint egy városinak, me ugye mostmá a városiak, én magam is úgy szeretem, hogy fésűt csak vasárnap teszek a fejemre. Reggel megmosakodok, elhúzom s gátá.¹³ Igen, de azok, hosszú hajuk vót, s ez elunta s nem fésülködött, s mikor már egy hétig nem fésülködött meg, kettőig, úgy összegubancolódik ez

⁷ 67 éves nő, 1995.

⁸ Kenderkóc.

⁹ Az elbeszélő 65 éves feleségének közbeszólása.

¹⁰ 66 éves férfi, 1995.

¹¹ 69 éves férfi.

¹² Ház és udvar együtt.

¹³ Kész.

a ... S akkor nem tudott megfésülködni, s akkor aszmondták, hogy a boszorkányok összehúzták. S akkor elmentek Almásra.

2: Almáson van tudós, s elmentek oda, hogy meg van csináltatva, a rosszak megcsináltatták, s avval, a haját nem tudja kibontani, na, a rosszak összeborzositották. S az izének vót annyi esze, a jósnak, hogy jó pénzé kibontotta, kifésűte a haját.

1: Kifésűte, felét kitepte, haha! Ez ilyen, ez a ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁴

Hát itt a miénknek is, most megpillanthassa, be van fonva.

*Nem úgy fonják be, hanem összesírítik*¹⁵ ...

Hát izéltük, hogy a ló, úgy ahogy ... Azt is csináltuk, én magam is, hogy a lónak úgy béfonta, most is bé van fonva, de úgy béfonta a haját elöl, a hosszú haját, hogy nem lehet kibontani ... Most es meg lehet nézni. De aztán aszmondták ezek az öregek, hogy a lónak amikor béfontják, akkor a lónak a hajára kössünk egy fokhagymát. Egy fokhagymát kössünk, akkor ha a fokhagymát reaköti, akkor hordozta ejsze egy hónapig is a fokhagymát, s akkor elhullott. Dehát nem láttunk mi semmit, csak fokhagymát, ezek a jóslók aszmondták, azt kell kötni, akkor – aszmondja –, a rosszak nem járják. Kötöttünk azt es, fokhagymát.

Kiknek mondták, hogy jóslók? A faluban éltek, vagy máshol?

Ó, ezeknek a régi-régi ókori öregembereknek mondták. Nem mentek sehova, ők es valamit valakitől hallottak, ezek az öreg jóslók, öreg emberek, sok-sok jót mondtak. Ők es valamikor hallották, aki belé nem esett abba a kátyúba, hogy megkísértsék őt, s éjjel elvigyék, éjjel elmenjen. Például az az öreg így megjárta, számtalanszor elmondta, hogy oda lefeküdt, s nem ott ébredt meg – úgy hívják, I. S. –, vót egy híd, s a hídnak a sarkára – aszmondja –, letették, s amikor megebredt, akkor a híd sarkán üdögélt, egy darabig gondókozott, akkor felállott, jött vissza, vót egy egyéni kocsmá, s oda bément – aszmondja –, s egy deci pálinkát megivott ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁶

Ez igaz, ez igaz. Nálunk is történt meg. Fiatalok vótunk, a szomszéd fiú jött be aludni a csürbe, széna vót, hogy tudjunk többet aludni, a fiatal ugye örökké álmos. S ott is a lónak a haja bé vót, de csak az egyiknek fonva. Egyszer éjjel hallom, hogy a ló úgy járják, két lábbal! – No, A. – me A.-nak hívták –, menjünk, me a ló fel-fel ... Bémentünk, gyufát gyújtottunk, a ló megállott. Hát reggelre a sörénye be van fonva! Akkor arra tanítottak az öregasszonyok, hogy a lónak a haját kenjük be fokhagymás lével, s nezzük meg, hogy nem fonják! S igazuk vót, kérem szépen. Bedörzsöltük jó

¹⁴ 49 éves férfi (1) és 69 éves édesanyja (2), 1996.

¹⁵ Összetekerik.

¹⁶ 78 éves férfi, 1996.

fokhagymás lével, s többet nem fonták, na. Ez megvót, no. (Kászonfeltíz, Hargita megye)¹⁷

Vótak, vótak olyan öregek! Én mondom, apámat nem üsmerem, tizenötbe születtem, s apám tizenhatba úgy elment, anyám elkíserte a hármás keresztfáig, nem tom, tudja-e hol van, mezőbe, Kászonújfalú s Kászon közt, de Újfalú a keresztfától még meszsze van ... Addig elkíserte, s visszajött anyám, s többet sose látta, s én se... S itt nálunk is, vót lova a fiamnak, s még guzsalyat, szösöt kötöttek fel rea, s feltették az orsót es, s.. De nem emlékszem rea, hogy béfonta vóna, csak aszmondták, fel kellett tenni rea, me megizzad az állat ettől az izétől, kísértettől, de mi nem láttuk soha, hálistennek. Az Istent örökké emlegettük, s aszmondják, az olyan ember nem lássa. Ilyeneket hallottam én! (Kászonfeltíz, Hargita megye)¹⁸

A lovaknak a sörényét befonták a szépasszonyok?

Ugye azt es mondták, hogy befonták. Az, egyszer az a befonás megtörténik akkor is, ha a lónak viszket a haja ugyebár, s akkor vagyon egy olyan tárgy, hogy nekiáll s össze-vissza súrolja magát, s akkor befonódik, súrlódás következtében megtörténik. S akkor aszmondták, hogy a gonoszak járták, s befonták. (Lövéte, Hargita megye)¹⁹

Hogy lehet felismerni a rosszat?

1: Hát azt csak úgy, hogy rajtakapják ...

De máshogy! Úgy, hogy például a seprőt felállítják, s akkor nem tud elmenni ...

1: Ezt nem hallottam. S nem es foglalkoztunk, az én családom, hálistennek, s most es, vallásos vót, s nem es nagyon hittünk az ilyesmiknek, de viszont mondom, az megtörtént dolog vót, hogy láttam a ló haját befonva ...

2: S akkor a tükröt miért tették oda?²⁰

1: A tükröt azért tették, hogy a szépasszonyoknak ...

2: Meglátták magukat benne?

1: Én nem tudom, hogy miért. Én nem hiszem, ezt a szépasszony dolgot es ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)²¹

Mikor én gyermek vótam, ilyen kisebb, kicsigyermek, visszaemlékszek, apám beszéte nekem, hogy nagyapám – én nem ismertem nagyapámat, ő meg vót halva, csak ... Itt az udvarba örökké láttam egy koponyát, egy lókoponyát felszúrva. Kérdeztem apámat: – Ezt minek tartjuk itt? – úgy elvetem, teszik egyszer ide s másszor oda.

¹⁷ 77 éves férfi, 1997.

¹⁸ 82 éves férfi, 1997.

¹⁹ 88 éves férfi, 1995.

²⁰ Ismeretlen jelenlévő kérdése.

²¹ 68 éves nő (1) és ismeretlen jelenlévő (2), 1995.

Nagyobbacska kezdtem vót már lenni. – Nagyapád – aszmondják –, ő tette oda, nem tudom, szépasszonyok, vagy mi a nyavalya, az istállóba ne járjanak – aszmondja. Megfogtam, s úgy elvettem,²² hogy valahova kiment a mezőre, kikerűt a szekérral, ganyéval, trágyahordással. Én többet sohase láttam. Ezt tartották azelőtt, számárság vót, de erősen tartották az ilyen babonaságokat... (Csíkdelne, Hargita megye)²³

Találkozás a szépasszonyokkal

Legények voltak, s mindjárt, itt a magyar irodán belül vót egy öreg ház. Azt én es értem. Hát ők ott, valamilyen bál vót. Bémentek a hálba, s azelőtt főzték a szilvapálinkát, s mindent, hát nagyot mulattak. T. F. keresztapám, s édesapám, s T. ... ízének az apja ugye, J.-nak ... (Cs. L.-nak a mostoha...)²⁴ Igen. Hárman vótak. Mentek haza, s Sz. L. ahol lakott – nyugudjék –, hát a sáncba reasirúlték²⁵ vizelni. S azt mondja édesapám, hogy hát egyszer csak jó egy személyvonat, annyi magasságba, mind a drót van vezetve, s a kisasszonyok hajladoznak ki belőle! Mind a hárman harisnyakötetlen hazamentek! Ha-ha! (Sokszó elmeséte!)²⁶ Bizony Úristen! Mondom: – Édesapám, ne némítson meg! Hát én es járok éjjel. Hát én es jártam ... (Lehettek valami szellemek ...)²⁷ (Csíkbánkfalva, Hargita megye)²⁸

No, osztán mikor én gyermek vótam, édesapám akkor mesélte, mer ő vót a kalibánál, s még három kaliba vót csak ott. S az egyik asszony elbetegedett. S akkor mondta, hogy bémentek Farkasosba, me onnan az asszonyt ... úgy kijötték a szépasszonyok, s az asszonyt a hamuba beleforgatták, minden, de ő semmiről semmit nem tudott, az asszony, úgy mesélte ő. De én nem hittem, mint gyermek, nem hittem. S aszmondja, elmentek ők bé Farkasosba, s tényleg ott vót eldugva a harapófógó, de olyan fényes harapófógójuk vót, a gyepükert alatt. Azoknak a szépasszonyoknak, akik oda az öreg-asszonyhoz kimentek, s meghöngörgették az ízébe ... Örökké aszmondta, hogy el tudja venni a teheneknek a tejit. Na, ezt tudok, ilyen szépasszonyos menetet ...

A szépasszonyok megbüntették?

Igen... Hogy aztán büntetés vót vagy nem, aztat én nem tudom felhozni, büntetés vót-e, hogy ő nem csinát valamit, amit kellett vóna, s azért höngörgették meg a ha-

²² Eldobtam.

²³ 84 éves férfi, 1995.

²⁴ Közbeszólás.

²⁵ Odafördultak.

²⁶ Az elbeszélő 70 éves feleségének közbeszólása.

²⁷ Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

²⁸ 84 éves férfi, 1995.

muba. De az öregasszony úgy rosszul vót, hogy majdnem meg vót halva ... (Csíkdelne, Hargita megye)²⁹

Hát ilyen is történt régente, ezt is hallottam. Igen, történt, történt. De az, akit így elvisznek, annak az esze megzavarodik, érti-e. Hogy úgy abba a pillanatba nem tudja, hogy őt viszik! Hát a valóságba megtörtént, egy öreg, J., B. A.-nak az apja, a háború után. Idefel B. T.-ékon alul, a földön dőgoztunk. A kerten menyen fel, a jegyző kertjén, s egy kötél a kezibe vót. Akkor nem kérdeztem meg, hogy merre menyen! Hát egyszer jó le lassún. – S., láttál-e, amikor felmentem? – Igen, J., hát maga hó járt? Aszmondja: – Hallgasd meg, te S. – aszmondja –, a színbe valaki aszmondotta nekem, hogy gyere, gyere, gyere, gyere! Aztán én mentem, hívogatott. Azér, úgy meg vót zavarodva. Elment ide a hegyre, s egy nyírfára felkötötték őt ... kötözték fel! Felkötözték, s valaki elkiátotta, kérjed a ... hogy is mondta... – Kérjed az Istent, hogy szabadítson meg! – Én Istenem, hol vagyok? Abba a helybe, még észbe kapott, hát kötéllal meg van kötve, a nyírfához. Aztán leódta valahogy, kötelesen itt jött le a jegyző kertjin. Akkor mondta, hogy történt vele. Na. Úgyhogy, aszmondja, odahaza, s szépen csalogatták, nem tudta merre, s tudta, hogy menni kell, de hogy ki viszi, nem tudta. Csak akkor, mikor felkötötték: – Én Istenem, hol vagyok? Akkor ébredt magához, hogy hol van, hát a kötélen van! – Aztán szerencsére leódtam, né, látod-e, S.? Még a nyakába vót a kötél. Jött lefelé. Na, mondom: J. bá, akkor maga eleget megjedett ... (Kászonfeltz, Hargita megye)³⁰

Eltekerik az ember száját

1: Igen, eltekerték, mondták, hogy eltekerték a fejit ... Soknak a szájuk elhúzódtott, vagy elhuzatódtott.

2: Igen, de azok az idegenek ...

1: Aztán arra fogták, hogy eltekerte a forgósél, vagy mi ...

2: Ugye azelőtt az orvosi tudomány nem vót ilyen fejlett ...

A szellemek ösvényébe belefeküdt, s azért tekerték el a fejét, ezt nem mondták?

2: De mondták ...

1: Hideg föld es, az es izét csinál ...

2: Igen, me itt van egy asszony, aki lefeküdt, s úgy járt, a hideg föld megfogta ... Az orvosokat ... Ezelőtt nem vót orvos, hogy tudják, mi baja. Ha meghalt, a gutta megütte, s kész. (Homoródalmás, Hargita megye)³¹

²⁹ 45 éves nő, 1995.

³⁰ 89 éves férfi, 1997.

³¹ 65 éves férfi (1) és felesége (2), 1996.

Ha aztat hallottam, hogy nem szabad az útba s az ösvenybe fekünni. Szóval, a szülők mondták. – Az útba s az ösvenybe ne feküdjetek – aszmondják –, me a gutta megüt. Így mondták nekünk. Kicsi gyermekek vótunk, s mindenüvé suppantunk³² le, hát milyen a gyermek. S édesanyám mondta örökké: – Ne ülj az útra, az ösvenybe ne ülj, nem szabad. Mondtuk: – Há mé nem szabad, édesanyám? S: – Nem szabad, me a gutta megüt. S: – Na, a gutta nehogy megüssön –, s mi úgy meg vótunk ijedve, nem ültünk le. S én mostan, ha látom, hogy ösvény van, út van, én nem ülök oda, én ülök tovább. (Atyha, Hargita megye)³³

S az vót, hogy a szomszédunkba, ott ahol én születtem, ott egy – mondták –, hogy van neki az erdőn egy tanyája. Nem is túl messze a miénktől, s aztán egyszer mondták anyámék, hogy a szomszédnak a fiának a száját eltekerték. S aszmondták, a szép-asszonyok eltekerték ... Hát aztán úgy eltekerték, hogy a gyermeknek, olyan tizen-négy-tizenhárom éves vót, hátra vót a szája a füliig menve. Aztán hogy az mi vót, azt én nem tudom, csak azt én tudom, hogy nem láttam, hogy ki csináta. Aztán olyan hely van, hogy aszmondják, az Erős köze. Ott van egy nagy nagy nagy magos hegy, sok erdős minden, ösvenyen mennek oda, s aszmondták, hogy a szép-asszonyok ott járnak. Aztán annál tovább nem tudom.

S azt nem mondták, hogy a lovaknak a sörényét befonták?

Á, azt es mondták a vénök, aztán hogy igaz vót-e, nem tudom. Ugye ... aszmondták, hogy éjjel a pajtába, a lovak csintalankodtak, rugódtak, s aszmondták, hogy a szépek jártak. Aztán, hogy igaz vót-e, nem-e, nem tudom. Most ilyen nincsen, me annál többet tud mindenki, nem lehet hallani ilyesmit. (Homoródalmás, Hargita megye)³⁴

Szélben, forgószélben utazik

Én hallottam, de az olyan rég vót, még leánkakoromban ...

Mit mondtak a szép-asszonyokról?

Hát, aszmondta papóm, nagyapám, hogy vizitába vót, a falu felől, a falu vége felé lakott legénykorába, s egyszer, a barátjával mikor jöttek, mentek vizitába, hát itt van egy utca, s ő akart pisílni, papó. S akkor így csinát, né: – Hess, hess le! S: – Te mit látsz ott, M. – mondtá a barátja. S aszolja: – Egy pulykakakas a kertben. – Ó, menj el – aszmondja –, ilyent ne beszélj! – Én ilyent! S aztán ők elmentek a másik utcába fel, vizitába. S mikor ment haza, akkor ő egyedül ment, a barátja tőle elmaradt. S olyan szél kereködött, hogy fújt erősen a szél. S megállott, s nézte. S valami mellet-

³² Leül, leesik.

³³ 62 éves nő, 1993.

³⁴ 87 éves nő, 1996.

te elfutott. S aszmondja, hamar neki eszibe jutott, hogy aszmondták azelőtt a vénaszonyok, hogy mikor valamit olyant lát, akkor mondja azt, hogy: – Az Úrjézus szenvedésire kérelek, mondd meg, mi járásbéli vagy. S akkor a bicskát vedd elé, húzz egy keresztet, s üsd oda a közepibe, s megáll az, amit látsz. S akkor nagyapám úgy csinát, s megállott. S aszmondta: – Eressz el! Az, amit látott: – Eressz el! – Én el, ha megmondod, hogy ki vagy – mondta papó. – S akkor meg es mondta, de én nem vótam rest – aszmondja –, a bottal olyant vágtam a derekára, hogy nem felejtette el – aszmondja. – Kérte erősen, hogy engedjem el. Aztán elengedtem – aszmondja. Ilyent mondott papóm, dehát én nem tudok ... (Homoródalmás, Hargita megye)³⁵

Igen, abba nem szabad belelépni! (Ha forgószél van ...)³⁶

Mer aki belelépik, a lába megkucorodik, vagy valami, me ezek a gonosz szellemek járnak, minden. Hát azt én is máma tartom! Úgy bevettem a szívembe, hogy megyek így, s látom, mikor arrólfelől jó a porfelhő, mindig mondjuk, az idő megváltozik, mikor arról jó. Mikor látom, hogy forog, forog, forog, én elmenyek egy kert mellé, s öt perc, két perc, három perc, amíg az aztán valamerre fel, fel, s akkor is a kert mellett mejek, nem mejek annak a nyomába. Azt édesanyáméktól tanultam meg. Aztán hogyha belelépnék, lenne valami? Nem tudom, me nem léptem bele soha. Féltém. *Azt nem hallották, hogy valaki a forgószélbe a fejszét beledobta?*

Jaj, ilyen mondanak, s a fejsze aztán eltűnt, s a másik, hogy őt egészen továbbvitte az a szél, tudomiséen. S na, akkor ezek a szépasszonyok megtáncótatták. Vótak olyanok, hogy mondták, el vótak ki az erdőre, s aszmondják, nem tudjuk métt, de az éjszaka annyit táncótunk, s nem tudjuk, ki táncótatott. Ilyenek vótak. De mü nem találtunk ilyen szellemre még, nem jött hozzánk, még nem jutott el ... (Kászonfeltíz, Hargita megye)³⁷

Az erdön valakit egy szél felkapott, meghordozott ...

Szépasszonyok, igen!

Ezt kérdeztem!

Szépasszonyok, mind ilyen, forgott, aszmondják, vigyázni kell, me felkapja s elviszi. Felkapta a szénát, s úgy vitte a szél, a forgószél. Az szokott lenni nyárba.

Az veszélyes?

Hát ugye, nem szabad belemenni abba a forgószélbe, nehogy felkapja. Egyszer aratunk odaki a kerten túl, s egyszer lássuk, a kévék a csűr tetején úgy mentek ki ne, a szél mind kihányta a kévéket, me le vót rakva, azelőtt behordtuk a gabonát, s odajött a cséplőgép az udvarra, itt csépelte ki a gabonát. A csürből a kévéket a szél úgy ki-

³⁵ 87 éves nő, 1996.

³⁶ Az elbeszélő férjének megjegyzése.

³⁷ 86 éves nő, 1997.

hányta, így mentek a kénék a csúrból ki ne. Vitte ki a szél, azt én a saját szememmel láttam. (Csíkdélne, Hargita megye)³⁸

Ilyen forgószelek van, s akkor szokták mondani, hogy a szépasszonyok ... Sokszor vót, hogy így lekaszáltuk a füvet, s a rendet is, s így forgott, vitte el a rendet, s akkor mondtuk, hogy szépasszonyok járnak ...

Mondták, hogy a lovakat is féltetni kellett ...

Igen, me befonják a lónak a serényit. Csinátak úgy es na, hogy úgy mondják, guzsaly, s arra szöszöt tettek rea, s felszúrták az istállóba a gerendába, hogy legyen, amit fonjanak, ne fonják a ló serényit. Így ilyesmiket hallottam ... (Csíkdélne, Hargita megye)³⁹

1: Hát ilyent hallottunk, még a falu között is, beszéltek, ha már tényleg erre kíváncsi...

2: A kapuzábét⁴⁰ megfejték ...

1: Hát nem az, hát az útkereszteződésnél vótak olyan forgószelek, amire aszmondták, hogy a szépasszonyok benne vannak. De hát ... A férjem nem hiszi tulajdonképpen, s én sem, de vótak olyanok, hogy tényleg – aszmondták –, ott szedte fel, s beteg vót utána ...

2: Idegsokkot kapott, s ijedtibe, örökké maga előtt látta ezeket a szépasszonyokat.

1: Úgy forgószelek ...

2: Ha valakitől nem hallotta volna, akkor nem látta volna maga előtt. De valakitől hallotta ...

1: Valamit hallott ...

2: Ha nem hallasz, a saját elképzelésed szerint nem tudsz rájönni, hogy mi az ... (Homoródalmás, Hargita megye)⁴¹

Nem láttuk a képüköt, de a forgószelet igen elégszer, s aszmondták, abba vannak a szépasszonyok! Hanem én erre mondok magának egy olyant, ami tényleg valósággal megtörtént.

Azért jöttem magukhoz!

Én láttam es, például egy öregember erdei munkával dógozott, sípert faragott, talpfát, akkor úgy faragták az erdőbe. S aztán az a forgószelek odament, annyira, olyan vastagon, hogy, nagy sebesen, hogy a forgácsokat is felkapta. S azt a bárdot, az egy ilyen rövid, rövid nyelvű, úgy mondták, bárd, mind a palankács⁴² amilyen, ha tetszett látni valahol.

³⁸ 81 éves férfi, 1995.

³⁹ 81 éves férfi, 1995.

⁴⁰ Kapufélfát.

⁴¹ 58 éves nő (1) és férje (2), 1996.

⁴² Fafaragó kisfejsze.

Igen. A nyele egy kicsit ferdén van.

Igen. Azt odahajította. Odahajította. S azt úgy elvitte a szél, hogy azzal ő nem tudott többet dolgozni, haza kellett jöjjön. S abba az időbe mésszel jártak ebből a faluból, s én magam is jártam. Ilyen mésszégető katlanyok vótak, s aztán a vót a mellékkereset. S elment a Mezősége, nem tudom melyik faluba, mosmá nem tudom megmondani, s vett az asszony két véka meszet. S aszmondta az asszony, hogy jöjjön hezza bé. Hozza bé a meszet. S mikor vitte bé, hát ilyen előeresz vót, hát így mondták ezelőtt, s a polcon meglátta a fejszét, a fokával belé ... B. J. L., B. J. L. vót, na. S aszkérdezte az asszony – me az asszony figyelte –, aszkérdezte, hogy mit figyel. S nem mertte megmondani az ember. S odaadta, s aszkérdezte: – A magáé-e? S az. S na, aszmondta: – Bácsi, ahol dóga nincsen, s amivel baja nincsen, azzal ne bajóljon. S akkor megmutatta, felhúzta a szoknyáját, s a tompjába bé vót menve a fejsze éle. Na. S ez tiszta csupa igaz vót, az a bácsi elmondta, akivel megtörtént. Na, ilyenek vótak a szépasszonyok. (Homoródalmás, Hargita megye)⁴³

Maga olyanokat mond, hogy én kell rendesen feleljek. Erről is tudok valamit. Például... Mégpedig. Ezt még elmondom, doktor úr, hallgassa meg. (Jó.)⁴⁴

Nyócvannócba, amikor ezt a szénaboglyákat takartuk, amivel a lábam leszakadt, két nappal azelőtt raktuk a buglyákat össze. Egy olyan forgószél jött, hogy a harmadik buglyánkat belől, mi mind a három buglyát akkor felraktuk, amikor a lábam leszakadt, a belső buglyát, a többieket is megmarcangolta, de a legbelső buglyát felvette, s itt vót egy tetőn, ideát, ez, úgy felszedte a buglyát, hogy felit felvette, s így a levegőbe sirítette⁴⁵ s vitte. Ott vót egy rokonom, Sz. S. bácsi, s az nagyon babonás ember. Aszmondja nekünk: – Jaj, ügyeljete, mer ez elviszen tükteket is. Jaj, hát ez miféle, miféle, kezdtünk renyeskedni,⁴⁶ s aszmondja: – Ez az erdők anyja, vigyázatok, me elvisz!

Nahát, azt a buglyát felvette onnan. Aszmondja: – Ez veszélyt jelent. Tudjátok meg: nagy veszély jelent valakikre. Átvitte hegysarokra, átvitte egy másik hegyre, azt a szénabuglya hulladékot, átvitte szembe velünk egy másik hegyre, s a hegyen felvitte, mit gondol, úgy mondják, Aklos, hallhatott róla ... (Igen.)

Tehát az Aklos irányába elvitte azt a szél. Úgy nezttem utána, mintha tényleg éreztem vóna, hogy tényleg az veszély, dehát ki gondóta, hogy a reám is szól! Dehát itt indult nálunk meg.

Na, most már. Ez vót két nappal azelőtt, s harmadik napra mentünk a szénáér, s amikor a lábam leszakadt, csütörtöknep, augusztus negyedikén. Szombaton, itt vót egy csángó legény, úgy hitták, Bilibók ... nem, L. V., traktorista vót. Azzal a hegygel

⁴³ 72 éves férfi, 1996.

⁴⁴ Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

⁴⁵ Pördítette.

⁴⁶ Csodálkozni.

szembe, ahova a szél kivitte vót, kiment a traktorral, s hát a traktor eldőlt, s azt összetörte apróra, azt az embert. Szombaton jő sógorasszonyom látogatóba, bé a kórházba, sírtam nagyon, merhát én hogy milyen lábbal vótam, Isten örözzön. Aszmondja: – Ne sírj! Mer reád van mérve, reád van mérve, de egy szomszédodat idehozták – aszmondja –, s össze van a csontja törve. – S ki a? S ez a fiú, a traktorista. A traktor eldűt, s összetörte.

Álljon meg, ez vót szombaton. Eltelt szombat, s jött vasárnap, s hétfő éjjel, tizenegy óraker, a nagykórházba vótam Szeredába, kinn a tetőn, hát olyan futkosás van, olyan szaladgálás, a villanyokat felgyújtották. Csudálkoztunk, mi van, mi van, mi történt? Hát feltűnő lett, olyan szaladgálás van. Aszmondja a nővér, hogy: – Hát – aszmondja –, mit gondónak, egy autó bédőlött egy patakba, egy hídról, s az embereket maga alá nyomta, s hozzák ide a sebesülteket. S azér gyújtottuk fel a villanyokat, hogy készülünk az eleibe. S orvos, mindenféle, jöttek mindenféle luxusokkal, az egész odajött, me akik fennjáró betegek vótak, nezték, hogy az orvosok mind odajöttek. Na, aztán el egy óráig olyan zaj vót. Egy óraker jön a nővér, s leótsa a villanyt, s há mondjuk, hogy mi a, mi történik, hozták-e? S nem – aszmondja –, me közelebb van ott egy kórház, mind ez a kórház, s hogy az emberek életjit tudják megmenteni, hát viszik a legközelebbi kórházhoz a sebesülteket, s nem hozzák ide.

S az ott vót, az a baleset! Tehát a szél végigvitte azon a vonalon. Csütörtök, szombat, hétfő. Tehát az a szél, a forgószélbe is van ... (Kászonszeltíz, Hargita megye)⁴⁷

Azt hallottam, hogy Romániába vót, nagy uradalom vót Romániában, s az alattvalókat olyan szorosán tartotta, hogy szorosán, szigorúan tartotta, s kicsit fizetett s követelt csak, dógót. Átkozták örökké. Jött egy forgószél, felkapta, s úgy elvitte a forgószél, hogy egyszer halva valahol ledobta. Ilyeneket is hallottam. Aztán hogy mi a valóság ... (Kászonszeltíz, Hargita megye)⁴⁸

Azokat is mondták, az olyanokat. Szépasszonyok meghordozzák ... pedig van szép asszony elég, s nem hordozza meg... De meghordozza akkor, amikor nő ember, s nem tudnak egyezni, akkor meghordozza ...

Az erdőbe valakit megtáncoltattak ... Megtörtént ez itt valakivel?

Nem történt ilyen. Csak ráfogták valakire. Olyant is hallottam, hogy az erdőn vótak ilyen erdei házak... (Az én uram olyan vót, tetszik-e tudni, nem félt, meggyőződött...)⁴⁹ Aszmondták, hogy Szentgyörgy napkor jártak azok az izék, Szentgyörgy hetén, s ne aludjék el a gyermek a mezőn, a szabadba kinn, me ... Arra én is vigyáztam, met én es féltettem, de hála Istennek nem történt semmi, hogy legyen egy meggyőződéssel...

⁴⁷ 60 éves nő, 1997.

⁴⁸ 89 éves férfi, 1997.

⁴⁹ Az elbeszélő 72 éves feleségének megjegyzése.

Kik azok, akik járkálnak?

Hát aszmondták, szépasszonyok, s így meg úgy, de nem, erről ... (Homoródalmás, Hargita megye)⁵⁰

Meghordozza az embert

A gyermekeket úgy megfélemlítették azelőtt, me tetszik tudni, én is féltém! Édesapám aszmonda, hogy mentek fel Törösháj alatt, úgy mondták, a pálfalvi erdő felé, van ott fenn a pálfalvi erdő – mondták –, Törösháj. Mentek fel, s Törösháj alatt örökké valami ló képibe eléállott. Ilyent ... Akkor aszmonda édesapám, hogy őrajta is történt meg, mentek fel, s tényleg egy ló ott vót, egy ló! S leszállt a szekérről, s ugye a másikon elfuttak félre onnat, me hát megijedtek. S édesapám elment oda, s hát tényleg egy ló vót, de nem szépasszony vót, hanem csak ló vót. S a lovat felkötötte, s mentek tovább. S akkor aztán híre ment, hogy nem a szépasszonyok szellemibe vót az a ló, hanem egy ló odafeküdt, s úgy látszik, meg vót oda szokva, az út széjin, ott egy kucacska vót, s oda meg vót szokva, s oda feküdt le este, oda ment elé, s ott vót s ivott s oda feküdt le. Úgyhogy, ha meg ne győződjön – aszmondja –, ő es elfusson, vagy miféle, de ő megnézte, s szépen, nem vót semmi. S meggyőződött evvel, s evvel kell meggyőződni, mert ha nem győződik meg az ember, este is, me ők se mernek kimeneni, a gyermekek, félnek, de meg kell győződni, oda kell menni, s akkor látod, mi van. (Csíkdelne, Hargita megye)⁵¹

Olyant is hallottam, hogy itt, tudod hol van, Törösháj alatt, ott fenn az úton, ahogy ott fenn megy az ember – aszmondták –, hogy Simó Péter, én nem tudom, ki vót az a Simó Péter, de Simó Péter, hogy ott az az embereket meghordozta. Hogy kicsinát velük, én nem tudom, én sose találkoztam ilyesmivel, én ott jártam éjjel es, nappal es jártam, egyedül es, de én sohase láttam semmit se. De eztet híresztelték, hogy Simó Péter ott az embereket meghordozta ...

Nem ilyen tüzes formában, tüzes rúd formában jelent meg?

(Mind egy fáklya... Mondták-e, hogy mivel hordozta?)⁵² Mondták, hogy valamilyen állat, de aztán megrégült, nem kezdte senki se hinni az ilyeneket ... (Csíkdelne, Hargita megye)⁵³

⁵⁰ 82 éves nő, 1996.

⁵¹ 72 éves nő, 1995.

⁵² Az elbeszélő 72 éves feleségének megjegyzése.

⁵³ 84 éves férfi, 1995.

Hallotta, hogy valaki tündérrel vagy szépasszomnyal találkozott?

Én hallottam, me vót odafel, van egy kút, s ott beszéték, hogy valami, Simó Péter, vagy mi a fene, mondták: Simó Péter, gyere ki s ... (Gyermekdolog vót!)⁵⁴ ... s gyúts pipára ideki! De én nem láttam, s nem hittem annak se ...

Ezt miért mondták? Valaki azelőtt ott lakott, vagy beleesett a kútba?

Nem lakott ott. Aztán tovább én se tudom, hogy miről kezdődött ez a szólás. Szólás-mondás vót, de én nem láttam, hogy meggyőződtem vóna ... (Csíkdelne, Hargita megye)⁵⁵

Hát én hogyhívjákról, az öreg G. E. – boldoguljon – mondta, hogy mentünk az erdőre kaszálni, s mittudommi, – mondta –, hogy hogy azelőtt vótak az ő elődjeik, tudod, vótak olyanok – aszmondja –, hogy ott Törösháznál álltak ki fehér lepedőbe – aszmondja –, s akkor ... (Kísértetek!)⁵⁶

Kísértetek, s akkor elfogták, s akkor táncoltatták, s akkor nem tom micsináltak, félték ott örökké felmenni, met a kísértetek jártak – aszmondja. De aztán végül is – aszmondja –, ahogy fejlődtek, fejlődött az emberiségnek az elgondolása, s okosodtak, akkor aztán ezek a kísértetek eltűntek, me kerültek olyanok, akik aztán nem félték, s olyanok vótak hogy aszmondja: – Állj me, győződjünk meg, hogy ki az a kísértet! S akkor aztán megtudták azt, hogy valósággal vótak olyanok, hogy valaki beötözött, s akkor aztán azok ijesztegették a népet boszorkány alapon, érti-e ... Arról jött elé, ugye mentünk korán a hegyen, s pontosan azon a részen kellett lejőjjünk vagy feljőjjünk, érti-e, ahol ezt az elődeinknek meséték. S akkor aszmondja: – Itt lássátok-e, eltűntek a boszorkányok, most nem énekelnek, se nem táncónak, nem járnak – aszmondja –, odalettek ... (Csíkdelne, Hargita megye)⁵⁷

D. G. bácsi, én tőle hallottam. Cekend ódalán lefeküdt, s mikor felkelt, nem abba a helybe vót, nem azon a helyen vót, elhozták. De aztán arra ébredt fel – aszmondja –, hogy úgy zúgtak, s olyan suhogások vótak ott körülötte, s mintha beszéltek vóna, s akkor hamar: – Édes Jóistenem, micsináljak –, de olyan mámoros vót, hogy asse tudta micsináljon, aszmondja. Aztán keresztet vetett magára – aszmondja –, azt a, ízélte, Istenem, ne hagyj el, segíts meg. Úgy tudott aztán felkelni, s aztán nagy szédelegve, az erejit visszakapta s aztán jött haza. (Sok beszéd van, aztán ...)⁵⁸

Ez nem hiszen neki, az ilyen boszorkánybeszédnek. Nem hiszen neki ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁹

⁵⁴ Az elbeszélő 65 éves feleségének megjegyzése.

⁵⁵ 81 éves férfi, 1995.

⁵⁶ Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

⁵⁷ 79 éves férfi, 1995.

⁵⁸ Az elbeszélő 74 éves férjének megjegyzése.

⁵⁹ 64 éves nő, 1996.

1: Igen, igen... Itt vót egy öregember, de meghalt, a mi időnkben vót ez. S tiszta igaz vót, állítólag. Hát ő lefeküdt a csűrbe, a szénába.

2: Na, várj csak, szavadba szólok, tata. Összevesztek a feleségével. Az öreg itt nálunk százmilliószor is elmondta. Esszevesztek a feleségivel. Ő kiment, s az udorba⁶⁰ lefeküdt, haragjába. S egyszer éjjel – aszmondja –, őtet felvették onnét, s úgy elvitték, hogy hol, egy híd sarkánál ...

1: Itt a falun felül, a falunak a derekába, oda egy híd sarkába letették. De az körülbelül olyan éjjel egy órakor lehetett, s ő onnan, aszmondja, felállott – mondta az öreg, de számtalanszor elmondta –, felállott, s jött lefelé, s vót egy kocsmá, székelly kocsmá, még oda bément s megivott egy deci pálinkát, s jött haza s ment vissza oda az ágyra. Elvitték, s ott ebredt meg, onnat jött haza.

2: Na, s aszmondja, evvel még bé tudná bizonyítani, hogy lejárt a bodegába s pálinkát ivott s úgy jött haza. Ezt annyit elmondta nekünk ... (Máréfalva, Hargita megye)⁶¹

Állati lába van

Valakinek lólába volt ...

Huh. Jaj, Istenem!

S ha háromszor nem kiáltanak, akkor nem szabad visszakiáltani ...

Nem, mert akkor kísértetbe esnek. Igen, igen, a rosszak megtáncótassák. Én is egyszer jártam meg evvel! Éjjel kiátottak, szültem vót, valamelyik leánkát. De nem szólottam! Me én tudtam, hogy nem szabad odaszólni, me az embernek a hangját elviszik, így mondják. Aztán én elhallgattam, elcsendesedtem, s aztán beléaludtam. De nekem es kiáltottak, biztosan, nevemen szólítottak, háromszor kiáltottak... Nem szólottam semmit, me én tudtam, hogy nem szabad szólni. Aztán többet nem szólt, eltűnt. (Máréfalva, Hargita megye)⁶²

Hallottam olyant is, hogy megjelent a széplány, s ott kísértette, s az illető már hajlamos vót már vele szeretkezni, s amikor lenézett, már tiszta lúdlába vót, kilátszott a hosszú szoknya alól a lúdláb, azt meglátta, s akkor ijedt meg ... (Lövéte, Hargita megye)⁶³

Egy kicsi kelekótya legény vót, s az anyja elküdte kaszálni. S az mondta: – Nem megyek el, anyám – me olyan vót, hogy búcsúnap –, nem megyek. Mégis aztán ad-

⁶⁰ Csűr szénatartó része.

⁶¹ 78 éves férfi (1) és 70 éves felesége (2), 1996.

⁶² 73 éves nő, 1996.

⁶³ 86 éves férfi, 1995.

dig-addig hogy elment, s avval akihez járt, fehérnéphez, fiatalok vótak, tüzet tett egy fa alatt – me az erdőn úgy vót s ma is megvan az, hát a fiam most es a kaszálóba vót, s avval kalibát csinátak, s nem csak úgy a fa alá, me eshet, s legyen ugye védelem. S avval elaludt, s mikor felébredt, hát az a fehérnép ott üdögél a tűz mellett! S tiszta lúdlába vót! Hát lehet ilyet? Nagypámék meséték vót. S megijedt, s felállt vót, s annyit kaszált reggelig, hogy reggel ment az anyja s aszmondta: – Fiam, hát te annyit kaszátál? – Én igen, anyám, de én ide nem jövök többet éjjel – aszmondja –, met akihez jártam leányhoz, az idejött éjjel – aszmondja –, s örökké a csizmámon üdögelt, s amikor reggeledett, mondtam, édes Jóistenem, segíj meg, valamit csinálj, s abba a helybe a Hargita fele úgy elment – aszmondja –, s akkor lett jobban ... Aszmondja: – Többet nem jövök ide. (Lövéte, Hargita megye)⁶⁴

Muzsikálnak, táncolnak

Jahahaj, hát emmá ... Akkor ugye, a népek babonásak vótak. Nagypám olyanokat is csinát, mi gyermekök vótunk, mentünk töröbúzáért, ott a falun alól. Aztán össze ugye, forgósél van, há mentünk, a forgósél jött szembe velünk, nagy forgósél. S nagypó leszökött a szekérről, s... az ostort levette féjel, s megfordította, s tette arra a végére, a nyélnek, ahol fogta, így csinált a szélbe, né [úgy tesz, mintha ostort forgatna]. – Honnat mentek hova hé, honnat jöttök, hova mentek? – kezdte. Hahahaha ... Kértük aztán az öcsémme, me gyerekek vótunk: – Nagypó, maga micsiná? – Nem láttátok, te – aszondja –, abba mind szépasszonyok vannak, azok járnak így – aszondja.

Na, az aluvás, az olyan vót, hogy ... ement, úgy hínak itt egy helyet, hogy Bozlik, nem tom tudja-e hó van? Na, hát ement ki hálni az ökrökkel, akkó ugye mindenki ökröt tartott ... S legény vót, aztán lefeküdt a fa alá s elaludt. Hát – aszondja –, egyszer olyan gyönyörű muzsikaszó van. Hát – aszondja –, gyönyörű szép asszonyok – aszmondja – telepednek le melléje, egy nagy abroszt leterítenek, s annyi drága sütemén – aszmondja –, s bor s pálinka: – Na, gyere, Jóska, s gyere, Jóska, s – aszmondja – hogy én – aszmondja – egy poharat a kezébe nyomtak, s egy nagy kalácsot, s – aszmondja –, én mint otthon szokás, mondtam álmomban is hogy: – Na, az Isten ne hagyjon el, segíljen meg!

S arra a szemem kinyít – aszondja –, há suhutt senki sincs – aszondja –, egy lószárcsont van az egyik kezembe, s a másikba egy nagy lógané, aszondja ... Hahahaha. *S ezt hogy mesélte?*

Hát emeséte, úgy nagy gyermekök vótunk, aztán úgy emeséte ...

De hogy, úgy, mint igaz történetet?

⁶⁴ 86 éves férfi, 1995.

Dehogy, há ő mondta, hogy ő is álmába látta, s álmába a szépasszonyok megkeresték őket, igen. Akkó hittek még, akko miko nagyapámék legények vótak, még boszorkányba s mindenbe. Ó, még olyanokat beszétek, higgye el, hogy gyerekek vótunk, vót egy másik vénember, aki katona vót, hatvanhatba ott vót Königgrécnél, P. M. bának hítrák. S ammä nem mesét mondott, hanem aszmondta, hogy ő a szemivel nézte – aszmondja –, mikó – aszmondja –, ki vótak téve adóhajtani aztán né, román vidékre. Aszmondja, ahova, ahol ők laktak – aszmondják –, annyi vót a sajt, mintha tél ... nyár lett vóna. Aszmondja, annyi vót a házban a sajt. De aztán erősítette már az öreg, pedig mü má akkó nem hittük meg, de ők meghítték. Aszmondja, hun, mibü tudja azt a sok sajtot csináni, a igaz, vót tehenyük, aszmondja, de a sajtot, aszmondja, nem lehet kicsi tejből csináni. Aszmondja: – meglestem – aszmondja –, me én nem féltém – aszmondja –, egy rúdra reakötött egy kendőt, evitte ki éjfélkor, kapuelejibe feszúrta, aszmondja a kapu előtt, lekuporodott, a kendőnek a két sarkábó két vider tejet fejt – aszmondja. Hehehe.

... Na, ez má nem mesét mondott, se nem álmat, aszmondja, ez tiszta igaz, de esküdözött, ez igaz vót, e tiszta igaz vót. Ilyenököt aztán mesétek annyit, olyan számárságokat, de már ... (Etéd, Hargita megye)⁶⁵

Odafenn úgy hívnak egy helyet, hogy Hosszúlok ódala. Aszmondta nagynéném, hogy hát éjjel tizenkét órakor hatlovas hintóval úgy mentek – aszmondja –, hogy csengett a hely belé. Me ott vót, van nekünk, édesapámnak vót egy nagy kertje, most is megvan az ódalba túlfelől, az azzal a másikkal majdnem szembe vót, a Hosszúlok ódalával, néném örökké ott hált, me nagy gyümölcsös vót ezelőtt. Egy éjjel Hosszúlok ódalán úgy mentek – aszmondja –, hatlovas hintóval, s úgy muzsikáltak, hogy a hely csengett belé. Úgyhogy a néném is sokat magyarázott, a ajaj... (Máréfalva, Hargita megye)⁶⁶

Vót nekem egy sógorom, a felesége él, testvérem, itt a szomszédba, de má meghalt az ura régebben. Az Gyertyánosba bément, vagy a lovait kereste, me lovas ember vót, s mikor jött kifelé – aszmondta –, én, igaz, nem láttam, hálístennek, ilyesmit, hogy a szépleányok ott táncótak, muzsikáltak. Ó látta azokat. S úgy aztán állott fére, jött el tőlük, s aztán azok visszamentek, aszmondja. Én nem akarom hinni ezt ... Ez látta, aszmondja. De én, hálístennek, nem láttam, me én örökké Isten hírvél mentem. Hogy az Istenre gondótam, hogy én Istenem, segílj meg!

Azelőtt, tudja, mikor az ajtón kimentek, a kalapot levették, vagy a sapkát, s keresztet vetettek az öregek. Aszmondták: – Én Istenem, segílj meg, de nagy küszöb! Így mondták az öregek ezelőtt!

⁶⁵ 84 éves férő, 1990 körül.

⁶⁶ 77 éves nő, 1997.

Ideki vót egy főzdés⁶⁷ ember, most is ott van még a pálinkafőzde, meghalt az az ember, most már maradtak utódjai, s az amikor ment el, aszmondta: – Én Istenem, segílj meg, nagyon mondom, hallgass meg. S ment kaszálni. S örökké szerencséje vót mindenhez. Csak aztán a felesége itthagya vót, elment, elment egészen ... Száldobosra, Baróton arrébb ... (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁶⁸

Aztán aszmondta papó, elmentünk az erdőbe szénacsinálni – mi leánkák vótunk –, s aztán mondta, hogy: – Ha! Halljátok-e, milyen szépön muzsikálnak? Dehát én nem tudom, igaz vót-e, nem-e, éjjel mi a fa alatt aludtunk a kalibába, aztán mondta papó, hogy milyen szépön muzsikálnak, de nem láttunk semmit, ugye. Mi azt gondóttuk, hogy papó ijesztett, hogy legyünk jók. Akkor mondták, hogy a szépasszonyok járnak. (Homoródalmás, Hargita megye)⁶⁹

1: Szépleányok táncolnak! A rendet ott künn szárazstottuk a mezőn ...

2: Úgy felvette ne ...

1: Úgy elvitte a mezőn, többet sose láttuk meg, de szerencséje lement egy jó darabbal, s a többit nem bántotta. Ha úgy csinát vóna mindennek, mind elvitte vóna. Ilyent láttunk sokszor ...

Nem mondták az öregek, hogy a villát vagy a fejszét bele kell dobni?

2: Ezt nem mondták, csak ptű! ptű! szépleányok, járjatok szerencséisen, ennyit mondtak s töpdöstek. Na. Ezt mondták, emlékezem én es ... (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁷⁰

Jaj, ezeket úgy hívták, szépasszonyok. Hát ilyent hallottam, beszéltek, hogy mentek az erdőbe, s egy csoport szépasszony jött velük szembe. Ilyent hallottam a régiektől! Aztán valóság vót-e, nem tudom, me a mi korunkba ilyen nem vót. Itt a szomszédember beszéte, hogy mikor fiatal vót, legény vót, hát még az első világháború végezetjibe, még katonaság vót idefel, vót a hatodik század ... S éjjel úgy mozikáltak, s ő hallotta. Felébredt, s hát úgy mozikálnak. S hát ez mozikus vót, ő is megtanót mozikálni, szerette a zenét. Odamenyek – aszmondja –, meghallom, ki mozikál, hát milyen szépen mozikálnak! Felkött s elment ki az ajtón, me Sándornál mozikáltak ott, s mikor odamejen, hát a mozikika feljebb szól! Felindút, hú, állj meg, meggondókozott, hát én itt hallám, akkor engem valaki csalogat! Akkor szépen visszatért. Ilyen es történt. Ő maga beszélgette, hogy így történt. Hát az valami szellem kellett legyen ... (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁷¹

⁶⁷ Pálinkafőzde.

⁶⁸ 82 éves férfi, 1997.

⁶⁹ 87 éves nő, 1996.

⁷⁰ 82 éves férfi (1) és 77 éves felesége (2), 1997.

⁷¹ 89 éves férfi, 1997.

Igen, igen. Szépasszony. (Kísértetek ...) ⁷² Kísértet-szépasszony, igen ... Akkor vót még künn itt az erdőn, nem es egy történt, hanem többször történt, hogy elmentek a fenyőbe egy sógorom, két ökörrrel, éjjel az erdőre ... (Legeltetni ...) Nem legeltetni, az erdőre fáért. Fenyő vót, s kimentek a Fenyőbe, s ott valami muzsikások eléálltak nekik. Ők vágrák a fát, minden, hát kezdtek muzsikálni – aszmondja –, s eléálltak oda, s őket – aszmondja –, egészen elékísérték, körülbelül olyan két kilométert éjjel, addig örökké muzsikáltak – aszmondja. Úgyhogy hangosan s közel, s látni nem látták, csak a muzsikaszót hallották. Aztán amikor eléjöttek annyira, hogy a falut látták, akkor – aszmondja –, egyszerre csak eltűntek. Ezt számtalanszor elmondta!

Olyan es vót, hogy a marhákkal járt, s ott valahova lefeküdt, s az es egy öregember vót, már én értem, magyarázta ő, lefeküdt – aszmondja –, s akkor valami, hogy is, boszorkányok mentek oda, s azok elcsalták. Aszmondta, ő ment, de nem tudta hova, s asse, hogy ki vót, csak úgy csalogatták s ment utánok. Mi azt állapítottuk meg, hogy biztosan álmába vót. Aztán aszmondja, mikor reajött, mikor megébredt, akkor má nem ott vót, ahol lefeküdt, hát lehetett lennebb vagy két kilométerrel. Na, ilyenek is történtek.

Mondták régebben, hogy kellett ügyelni, ha éjszaka az ajtón koppantottak, mert jártak az ilyenek ...

Igen, igen. Úgy hívják nálunk, hogy boszorkányok. (Máréfalva, Hargita megye) ⁷³

Körülbelül lehettem olyan ... Első évben vótam E. P.-nál, utána egy lövétei embernél a künnháló csordát őriztem s hogy első évbe együtt őriztük a marhát, lovat, minden, esszebarátkoztunk, ismertük, s engem megfogadott a másik évbe, mert látta, hogy forgolódom, hogy járok, s hogy lehet bízni, hát megfogadott. Kaszáláskor, aratás, kaszálás, ebbe a tájba. Ő mondta, hogy: – Neki a, én mejek ide kaszálni, estére kijövök, el tudod-e a ... S aszmondtam: – Ne törődjön, me én elrendözöm. S ment, me aszmondta mikor emönt, körülbelül ilyenkor, szürkület, vissza es jött, s másnap es visszajött, s aszmondja: – Olyan messze – aszmondja –, olyan kellemetlen örökké járkáljon, legalább két nap maradj ... – Ne törődjön, én elrendezem, legyen mit egyek, s a többit ne búsúlja. Mikor ment el, ott vót a dohánya, ugye én akkor még, akkor kezdtem csak szivarazni, így lopva egyet-egyet vagy kettőt, mikor hogy, de nem rendesen. Aszmondja: – Ott van a dohány, ha akarsz, csinálhatsz szivarat belőle. Mondom: – Jól van, akkor legalább szivarazok. Elment. Egyszer úgy tíz óra, tizenegy, eközött, úgyhogy még nem aludtam, nem vótam lefeküve, alvásra hogy készüljek vagy menjek, a tűz mellett ott kuttogtam, ⁷⁴ s egyszer úgy muzsikaszót hallottam. Én magam se tudtam megállapítani, hogy milyen muzsikaszót. Hogy faluból van-e, az erdőszéjén vót-e, hol-e, mint-e, ezt az egyet, ezt nem felejtettem el sohasem, hogy ezt

⁷² Az elbeszélő 70 éves feleségének megjegyzései.

⁷³ 78 éves férfi, 1996.

⁷⁴ Éjszakázik, majd leragad a szeme.

hallottam, mikor ott vótam a mezőn, a magam csendességébe, magamnak. Nem ötön-haton, hanem én vótam egyedül, a marhákkal. S akkor eszembe jutott, tényleg, hogy boszorkányok jártak, s az embert meghordozták. S mondták, hogy édes Jóistennem, vagy mi, s akkor ledobták. Mi igaz belőle, nem tudom. (Máréfalva, Hargita megye)⁷⁵

Gyermek vótam, s akkor vót itt egy ilyen öregember, hogy itt lakott s édesapáméknál örökké este mesélt, s úgy ijesztett ... Jött le – aszmondja –, Zetelakáról este, s a Küküllő-hídra amikor reament – aszmondja –, kezdtek mozsikálni, s beléállították a Küküllőbe ... (Őt.)⁷⁶ Őt! Dehát az ilyen, én mosmá nem hiszek az ilyenbe, ilyen babonának nem hiszek egyáltalán. (Máréfalva, Hargita megye)⁷⁷

Hát az uram – mosmá beleszótam a dógába, ne tessék haragunni –, pásztor vót, ilyen csordapásztor, marhapásztor, itt egy gazdának, fenn az erdőn, ott csak mindjár, ahol mondom, hogy Nagyvész van, attól nem messze. S ugye ott hált éjjel a csorda mellett, hát akkor olyan húszéves vót, na. S hallotta, aszmondja, hogy úgy mozsikáltak, éjjel, úgy mozsikáltak, hogy hogy hogy, nem tudta, hogy kik s hol, de ott fenn a levegőben úgy mozsikáltak s elrepültek, aszmondja.

(Édesanyám, az ejsze csak egy beképzelés vót. Beképzelés kellett legyen ...) ⁷⁸ (Máréfalva, Hargita megye)⁷⁹

Az istenségit a boszorkányainak! (Nincsen, édesapám! Képzelőds!)⁸⁰ Nem, aszmondom. Ugye anyádhoz jártam vizitába, hajnalig ott vótam, hajnalba mentem vissza a csordához. S ahogy Sz. M.-éknál megyek el, húzódom, olyat vágtattak a lovak felazon,⁸¹ mi az öregisten, schol semmi se vót, a vágtatás megszűnt, ahogy elhaladtak. No ekkor még nem hittem semminek se. Szájmozsikám vót, tudtam szájmozsikálni, a csorda mellett. Kérem szépen, a csordánál, a kalibába, este még nem feküdtünk le, kiálltam, s egyszer a fák tetején olyan szép muzsikaszót hallottam, mint ahogy te mondd, tudja az öregisten, képzelődtem-e, nem-e, mi vót, ennyit tudok mondani, aztán ennél többet nem tudok babonáról semmit sem. De annyit tudok, hogy nekem a kártyavető olyan igazat mondott, abból hittem ezt a boszorkány istennyilát, hát képzelőds is lehetett ... (Máréfalva, Hargita megye)⁸²

⁷⁵ 74 éves férfi, 1996.

⁷⁶ Az elbeszélő feleségének közbeszólása.

⁷⁷ 75 éves férfi, 1996.

⁷⁸ Az elbeszélő 46 éves fiának megjegyzése.

⁷⁹ 69 éves nő, 1996.

⁸⁰ Az elbeszélő 46 éves fiának megjegyzése.

⁸¹ Felfelé.

⁸² 76 éves férfi, 1996.

Én hallottam ilyent is. Az itt történt a közeli szomszédba, itt történt Gyertyános alatt, ott a leányok táncótak ... Marhát keresett, s aztán nem tudja, egy bokorba eltűntek, aszmondta a bácsi.

Azt nem mondta, milyenek voltak?

Hát nem. Leányok vótak, szép leányok, hogy táncótak s hogy mozsikáltak, ő látta őket, s bétáncótak egy bokorba ...

Hanem aztán az én férjem mondott egyet. Van egy keresztfa ideki, Sepsipatak felé. S ő ment éjjel kaszálni, szóval hajnalba, Gyertyánosba. A keresztfa tövibe égett egy világocska. Ő már idebentről, mikor annyira kiért, a Kibor-hídja tetejére, mindjárt hogy kiért a tetőre, ő meglátta. Látta, hogy a keresztfa tövibe ég egy világ. Hát ment, ment, s gondóta, biztos valaki le van ülve. Végig látta a világot, míg majdnem ért oda. De látta, hogy nem lát senki embert. Mikorra odaért, a világ sehol sem vót. Ezt az én férjem beszélte. Akkor kijebb ment, úgy vezetött az útja tovább, s visszanezett. S hát megint ég a világ. De ő aztán többet nem, hogy megtérne, vagy vizsgálja, hogy az mi. Csak elcsodálkozott rajta. (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁶³

Itt valamikor vót egy gyáros, szentléleki vót. S itt vót a répádi borvíz, ott dógozott vagy huszonkét lány, tőtötték. S éjjel a kocsmába vótak egy idevaló legénnyel, s na, a legényt úgy hívták, hogy D. – D., hozd a mozsikádat, s megyünk fel a lányokhoz. – Jó – aszmondja. Vetetett tíz liter bort az a gyáros, s mentek fel. Télbe vót ez. Egy helyt vót egy rövidebb út, ott a gyalogosok jártak, s másfelől a hosszabb út, ott a szánok jártak. Szánnal egy fiatalember jött le fával, s aszmondja az a gyáros ember D.-nek, hogy: – D., egyet muzsikálj, na, micsinál az az ember. No, D. kezdte húzni a muzsikát. Ereszd! Az addig gyalog jött a szán mellett, felugrott a szánra, s a teheneket kezdte vágni, úgy elment ott le, vissza se nézett. Az es biztos, mikor hazament, ott elmondta a szüleinek, hogy ő kísértetek mozsikáját hallotta. Na, ilyenek történhetnek, na. (Kászonfeltíz, Hargita megye)

Hát azt beszéltek az idősebb emberek, mint én vagyok, de nem vót valóság ... Ezek a szépasszonyok, ezek nem vótak valóságosak ...

Hanem egyszer vót nekem egy unokatestvérem, az kinn vót a hegyekbe a marhákkal. Má estefele vót, olyan helyt vót na, hogy rengeteg erdőnek a közepibe. S aztán igazságos legény vót na ... Készítette a tűzre a fát, s vót neki egy szép kis kutyakölyke, az is ott vót vele. S egyszer csak, tovább egy út ment be az erdő közt, a kiskutya úgy kezd ugatni az út felé, hatalmasan. Ő erre ment a kutya után, hogy mit ugathat ott. Hát aszmondja a fiú, hogy három kisasszony s három úrfi, hát ott mennek be az úton, kartón fogva s nevetve, ott bé! Ő se vót messze, de feléje nem es néztek, ott bementek. Ő kíváncsi vót – aszmondja –, hogy ottan olyan sáros út vót, me ugye cipők vótak, ahogy látta, elment, nézte, semmi nyom nem látszott! S ott lementek az úton. Azt

⁶³ 60 éves nő, 1997.

mondta ez a fiú. Aztán én jártam eleget, kérem szépen, de ha a meggyőződés megvót, kérem szépen, akkor nem vótak ilyesmik. (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁸⁴

A szélben tündérek táncoltak ...

Jaj, ezt igen, mondták ezelőtt ... Nagyanymnak, a B. nagyanyámnak egy testvére sokáig élt, s aztán ő mondta, hogy napszentület⁸⁵ után jött haza, s itt a temetőnél milyen ... – akkor még nem vót ez a magassarkú –, s milyen magassarkú cipőbe vót egy kisasszony, s mibe vót egy úrfi, s hogy kopogtattak, s így csináltak, s úgy csináltak. De hát az valamilyen, mit mondja, hogy ő félt, biztosan, s azt magának szuggerálta, vagy nem tudom elképzelni ... Aztán mi tátott szájjal hallgattuk mint gyerekek. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁸⁶

Ijesztés szépasszony képében

Szépasszonyok vótak. Erre én mondanék egy viccet, nem tudom, el tetszik-e fogadni. *Nyugodtan!*

Tetszik tudni, vót, az a Vargyas pataka amerre foly, vót egy nagy térség, a kaszálója Almásnak ott van, fel a lövétei szél, s egészen az almási terület el Csíbig. Aztán nyárba a szénát ott csinátuk mi, itt mind szántófód terület vót, s nyárba ott csinátuk. S vót egy vicces ember, fiatal korába megnősüt, egy leánya is lett vót, de elvált az asszonytól, s így szógát a nagygazdánál, s egyszer az egyiknél vót s másszor a másiknál, tetszik tudni. S hátramentek így nyárba szénacsinálni, s vótak nyári szállások, egy csűr s egy sarjúpajta s egy házacska, télbe ott tartották a juhokat, ott etették fel a szénát, s úgy hívták azt a bekerítést, hogy akol. Akol. S oda a hegyektől, s ott széjjelről, mindenkinek nem vót szállása, a szállásra húzódtak, s vót az odorba⁸⁷ széna, s abba háltak, s aztán ment mindenki a maga területjire. S vót egy vicces ember. ... Ugye elmondhatom?

Nyugodtan.

Erősen nagy vicc vót. K. M.-nak hívták azt az embert, egy gazdaembert, akié vót az az épület, s aztán odamentek szállásolni. S annak dógozott egy cigány, úgy hívták, M. azt az embert, az kaszált neki, K. M.-nak. S ez a vicces ember, K. A., Fityinek hívták, részögös, de munkába járt, örökké dógozott valamelyik nagygazdánál, hát. Este összegyűltek, tetszik tudni, ott az aklon küljel a házba, s ott poliszkát főztek, s aztán vicceket mondtak. S aszmondja ez a vicces ember K. M.-nak: M. koma – me komás

⁸⁴ 77 éves férfi, 1997.

⁸⁵ Napnyugta.

⁸⁶ 70 éves nő, 1994.

⁸⁷ Szénatároló rekesz a padlásán.

vót mindenkivel –, tük hogy mertek oda kijárni, hát ott annyi szépasszony van, nem láttok, vagy – úgy hítták azt a területöt, hogy ott a szépasszonyok járnak. – Annyi szépasszony van, nem féltek, hogy vaegy odamejen vagy micsinál. S aszmondja erre az a cigány, M.-nak hívták: – Jőne csak vaegy oda – aszmondja –, a kaszával levág-nám – aszmondja. S avval nekikerűtek, az a Fityi s K. M. esszeegyeztek, M. nem hal-lotta meg, hogy ők reggel virradatkor, jókor, setétbe már mentek oda ki kaszálni. – Én felőtözöm – aszmondja –, női gúnyába, s beállok az erdőbe, s tik mikor kaszáni fogtok, te koma – mondta ez a Fityi M.-nak – te engem ne láss meg. S úgy is lett, felőtözött fehérnép gúnyába, s még elsétált, mer ugye nők is vótak ott, reggel mentek hátra s este jöttek, vagy este mentek hátra s reggel jöttek. Kapott ilyen női gúnyát, a leg-cifrábbat, legizébbet, s ...

Kiment az erdőbe az a Fityi előre, s megállott az erdőn, nem látta senki. S mikor ez a K. M. kiment, s M., s beállottak kaszálni, K. M. ment elől, s M. utána, s ez a Fityi jött az erdőből, s örökké olyan helyré lépett, ahol ág vót, s M. visszanezett, hogy mi ropog ott az erdőbe, s hát meglássa a szépasszonyt. – Hé koma – me ez a M. úgy hítt mindenkit, komának –, M. koma, nézd meg, mi van ott, jó a szépasszon! – Hol te? Eridj, ne űzd az eszedet, vágjad a fűvet, ott nem látok semmit, ott nincs semmi. – Igen, de né, integet! – Eridj, vágd le a kaszával – aszmondja. Intette a Fityi, hogy: – Jere, jere, jere errefelé! Aztán ő csak menegetett, ez a szépasszony, feléje. Kapta M. a kaszát a hátára, megfutamodott, s éppen itt a faluban állt meg, úgy megijedett attól a szépasszonytól. Viccelt ugye, s K. M. kaszás nélkül maradt vót. Aztán annyi vicceket csinált még az ember ... (Homoródalmás, Hargita megye)⁸⁸

Tetszik tudni, az olyan is vót, hogy szépasszonyok jártak, hogy idefent a réten vót kaszáló, s az egyik embernek, fét, félénk vót, s azt tudták otthon a falubeliek. S akkor hogy megijessze, tudta, hogy három órakor, négy órakor az a félős ember elment fel, hogy kaszáljon. A másik aztat kifülelte, s vette fel a fehér lepedőt a hátára, elindult a réten. S az amikor a fehérret meglátta, kapta a kaszát a hátára, s haj! Aztán ... (Csíkelne, Hargita megye)⁸⁹

Nem értem, de ... Úgy hívnak egy helyet, hogy Kajmász. S vót egy vicces ember erősen. S egy más helyet úgy hívják, hogy Somosmező. S aszmondták, hogy Somosmezőn a szépasszonyok uralkodnak. Vót egy öreg, K. M.-nek hívták, s annak vót egy kaszása, egy cigány. S aszmondták, a cigányt megszőkmetik. Hát hazajött Pestről egy lány, s egy ember felőtözött a ruhájába, s kísétát, kikerűt a Bükk szélibe, odaállt az az ember. M. bácsi kaszált, s a cigány is beléállott, s amikor a cigány beléállott, akkor realépett egy ágra a bácsi, s megroppant az ág. S a cigány visszanezett, s meglátta a kisasszonyt! S: – Na, M. bácsi, lássa-e? S: – Nem látok semmit – aszmondta az öreg,

⁸⁸ 82 éves férfi, 1996.

⁸⁹ 70 éves férfi, 1995.

de az tudott mindent. S a cigány megfutamodott, s hazáig futott. Na, ilyeneket csináltak. Ezek vótak a szépasszonyok. Úgy megijesztették, többet nem ment arrafelé. (Homoródalmás, Hargita megye)⁹⁰

Tették fel olyan helyre, de nem babonaság! Egy helyt vót egy olyan leány, ugye a legények ezelőtt, sok legény vót s sok leány vót, most mán ... Szalmás csűr vót, s a szerkér kinn vót az udvaron, elbontották a legények, s felvitték a csűr tetejire, s ott összerakták! Haha ... Ott összerakták a csűr tetjén, s otthagyták! Aztán mondták, hogy a szépasszonyok vitték fel, a szépasszonyok, dehát a legények vitték fel. Ilyenek történtek. De mostmá nincs ... Nagy menet vót ezelőtt, a sok leány mind itt vót, nem tanót egyik sem. (Homoródalmás, Hargita megye)⁹¹

Hát az úgy vót, hogy az öreg B. feszt⁹² nézte, két nagy ökröt vót, hogy azok reggel feszt vizesek. S az öregek mondták, hogy a szépasszonyok járják, s erre járják a szépasszonyok éjszaka, s arra járják, s ilyen szépasszonyok járják, s olyan, s közbe J. E. s ez a Gy. bácsi – Isten holdogítsa –, ez csak egy olyan unokája, nevelt fia neki, a leányának vót a fia... J. E. az unokájával, Gy.-val a két nagy ökröt minden este befogták, amikor vizesek vótak, s reggelre hoztak egy jó szán fát. De olyankor visszaköttek az istállóba, hogy az öreg ennik még nem adott vót.

Aztán egyszer az öreg B. a varázslatot megfogta, a varázslót, me egy reggel az öreg B.-nak szemet szúrt, hogy az ökrök nyoma a kapun bé van. – Hadd el – aszmondja, nem tom, minek hívták a feleségét –, én megnézem a szépasszonyt – aszmondja –, a szemibe nézek, ne félj. Észrevette, s látta, hogy J. E.-nél egy nagy-nagy szán fa van, s tudta, hogy két kicsi tehene vót, mint két kecske, hát azokkal ilyen szán fát nem tudott hozni, nem vót hogy. Hát este mejen J. E., hogy fogjon bé, s az öreg B. A. aszmondja: – Te E., a szépasszonyokkal ne jártasd többet! Haha! (Csíkdelne, Hargita megye)⁹³

Azt hallottam, hogy Nagy András szénát lopott, s jól megverték, s nem tudom miszináltak vele, felköttek a fára, de nem felakasztva, s aszmondta, a forgószeél vitte fel a fára. De a másik szénáját az erdőn, a buglyát ellopta, s azért úgy verték meg emberek, az is kiderűt, s abba nem vót semmi, se tündér, se boszorkány ... (Csíkdelne, Hargita megye)⁹⁴

⁹⁰ 87 éves férfi, 1996.

⁹¹ 87 éves férfi, 1996.

⁹² Folyton.

⁹³ 53 éves férfi, 1995.

⁹⁴ 68 éves nő, 1996.

Itt is megtörtént az, az egyik ember fenn az erdön vót, s a másiknak a szénabuglyáit hordogatta el. S elég az hozzá, hogy egy alkalommal rajtafogták, s jól megverték, hogy majd félholtan találták az erdön a kalibába. S ő aszmondta, hogy éjjel a szépasszonyok megtáncoltatták. Dehát aztán kitudódott, hogy nem a szépasszonyok jártak, hanem akinek a szénáját hozta el, azok verték meg. (Csíkdelne, Hargita megye)⁹⁵

Hallottam olyant, hogy üstöt ástak el. S az üstbe sok vagyon vót. Én azt is hallottam, hogy próbálták, de nem kaptak semmit. Me például vót egy vénlegény, nem házas. S aszmondták, hogy: – Addig nem tudsz megházasodni, me csinálmány vót a házad alatt. Ott van egy üst, az üstbe sok pénz, az üstöt ásd ki, s a pénzzel vegyél szép ruhát, rendezd magadat össze, s akkor meg tudsz házasodni, de a pénzt vedd ki, me az csinálmány. És ásott, addig ásott napokig, hogy lement jó messzire, suhutt se kapott semmit. A másik odament, s megkapta az üstöt. Na. Valami rezek vótak benne, valami rézdarabok, na. Nem vót egyéb semmi, nem vót érték. Na, ilyeneket hallottam, régebb csináltak ilyent. Megtámadták az öreg legényt: – Én vagyok a tündér! – S te nem vagy tündér – aszmondja –, me tudom, hogy ki vagy. De nem tudta, hogy fiú mégse, s csak ölelgette, s aszmondja, hogy: – Az éjjel ketten hálunk. – Nem, me ismerlek, te nem tündér vagy, nem is vagy asszony – aszmondja. Megismerte, hogy ember, csak szoknyát vett magára. Így ijesztegették szegény legényt. Ilyent hallottam, de ilyesmibe nem vettem részt soha, csak hallottam, hogy ilyesmit csináltak ezelőtt. (Szolokma, Maros megye)⁹⁶

⁹⁵ 66 éves férfi, 1996.

⁹⁶ 83 éves férfi, 1996.

Tündérek

Azt mondták, a forgószelelben utaznak ...

(Aszmondták, a szépek! Tündérek! Tündérek!)⁹⁷

Akik a lónak a sörényit is befonták, olyan helyt történt az, az ilyen forgószelel, olyan helyt történt az, az Isten ítéletje lecsapott, s valakit megütött. (Ó, azt ki tudja!) Tetszik érteni? (Igen, igen.)

Vagy pedig ott valaki felakasztotta magát. No, az ilyen s a hasonlók, ott történtek az ilyen forgószelek. Ki beszélt vót, T. komámnak az anyja Gyertyánoshágóján, az Isten ítélete megütte, s oda állítottak egy keresztfát. A fia napmenetkor jött ott ki egy szekér szénával. S meg kellett álljon, s úgy megjedett, me ott úgy táncótak a keresztfánál!

(Ki tudja?)⁹⁸ S kérdeztem, mit látott, s aszmondja, olyan szép kisasszonyok vótak!

(Me én ilyesmiket nem láttam sose, haha ...) Mi nem hisszük az ilyesmiket. A családunk nem hiszi ...

(Én es csak akkor hinném, ha látnám...)⁹⁹

S hogy a Holdba járnak, azt se hiszem. A gyermekvel annyit vitatkozunk, az unokám itthon van ... (Kászonfeltíz, Hargita megye)¹⁰⁰

Az öregek ezt még beszétek, hogy ahol az út úgy megyen, me vót úgy, hogy a határunkba keresztos ösveny vót, egyik ment lefelé, a másik felfelé, a másik befelé, a másik kifelé, úgy hogy keresztbe állott. S aszmondták, hogy nem jó olyan helyre lefekünni, hogy aludjék, mer a tündérek fogják, s azok aztán, nem tudom, mit csináltak, úgy hogy nekik gáncsuk vót, a tündéreknek, ha odafeküdtek, nem feküdtek oda.

Egy ember Cséjesarkán a keresztútba feküdt le, s ott nyomorékodott. Aztán hogy igaz vót, nem vót, csak úgy hallottam, s mondták, hogy a tündérek jártak. Hát járhattak, me ezelőtt sokféle jel vót égen s földön is, sokféle jel vót, me akkor valahogy

⁹⁷ Ismeretlen jelenlévő megjegyzései.

⁹⁸ Az elbeszélő férjének megjegyzései.

⁹⁹ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

¹⁰⁰ 69 éves nő, 1997.

adatott az emberiségnek. De most már nincsen jel egyéb, csak a Szentírás ... (Szolokma, Maros megye)¹⁰¹

Tündérekről mondták, hogy ha valaki ösvénybe fekszik ...?

De most is megvan, hogy ahol jár a sok nép, így a mezőn is, ha ösvény van, oda ne feküdjék le senki, me rossz szél találja. Tetszik ismerni, az a rossz szél, guttaütés. Me ahol a sok nép eljár, oda nem szabad lefekünni, csak fére. Mer ott sok mindenféle nép elmegy, tiszta is, tisztátalan is, vallástalan is, vallásos is, ilyen is, olyan is, az nem tanácsos. Édesanyám se hagyta, hogy ösvénybe feküdjünk le, ahol gyalogösvény vót. Nem jó, me ...

Valakivel ez itt megtörtént?

Vót, akivel megtörtént. Vót. (Szolokma, Maros megye)¹⁰²

A pénzkeresethez az erdei munkák vótak a falusi embernek. Amikor a mezőgazdaságba annyira végződött a munka, akkor tavasztól, a szántás-vetéstől Szent Péterig, me akkor kezdődött a kaszálás, akkor vettük az átalvetőt a nyakunkba ... vettük a hátunkra, s neki a hegynek.

Nahát abból csak azt akarom kihozni, hogy egyszer vótunk Mármarosba, Borsán. Nem tudom, ha hallott róla, Alsóvisó, Felsővisó, Borsa, ott Nagybánya vidékén. Nem tudom, hogy hát, nagyon de nagyon sok ilyen bányaakna vót, s le vótak sziligálva,¹⁰³ s aszmondták az ottvalók, hogy angol érdekeltség, s nem szabad bányásszák. Nagyon csodálkoztam.

Na, mindegy. Ott vót egy patakfelelős, úgy hívták, hogy B. S. Me nagyon sok magyar, háromféle nép lakta, szászok, románok és magyarok. S az a B. S. bácsi, ő emlegette közbe-közbe, hogy hát ott, nem tudom, egy patakot Borvízpataknak hívtak, me rengeteg borvíz vót ott, hogy ott, odafent a patak fejébe vannak valami leányok. Tündérek-e, leányok-e, mittudomén. De olyan kegyetlenül bele vót szuggerálva beléje ez a dolog, hogy ott vannak! (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁰⁴

Ha már a tündéreket hozta elé, el kell mondjam, mit láttunk, egy másik bácsival. Elhívott agyagért, itt Küsmőd felé. (Fazakasember vót.)¹⁰⁵ Mejük a szekérral, s itt fenn a domboknál, s mikor már érünk át a küsmődi határba, kinézünk oda a nagy szőlő alá, tetszett ott járnai ...

(Nem.) Nem számít. A búza éppen hánta a fejit, derékig ért. Hét alak vót benne, emberalak. Ugye piros ruha, ződ ruha, ugye jól láttunk akkor, világosan, fiatalok vó-

¹⁰¹ 81 éves nő, 1996.

¹⁰² 76 éves nő, 1996.

¹⁰³ Pecsetelve.

¹⁰⁴ 62 éves férfi, 1994.

¹⁰⁵ Az elbeszélő feleségének közbeszólásai.

tunk. Egyforma távközben, mint a háborúba ahogy tanítottak, hogy hogy menjél. Úgy mentek neki annak a nagy hegynek, a szőlőhegynek. – No – gondótam –, né, látod-e, minek hitták, L. .. (M. ..) L.! – Látod-e? S: – Látom. Hét tündér, mi más. Szépen figyeltük, hogy vannak bokrok, s pont nekivezetnek, s elkerüték. Elkerüték. De csak addig, amíg a leginnenső a vonalból, ugye ott már esése vót a hegynek, az eltűnt. S egy nagy erdőbe be. S akkor megint összeálltunk s néztük egymást. S elbeszéltük itt nem es tudom hánynak, senki se látott, csak egy major¹⁰⁶ mondott, de az is má meghalt. Éjjel – aszmondta –, a juhoknál kinn vót, s tűz vót, me fázott, hús vót. Körülfogták ilyen, ilyen látszólag, ott valami alakok. (Egyik szebb ruhába vót, mind a másik.) Beszét-e velek, mi-e, s nem tudom, a pillogtatás, beszélgetés milyen vót, de egyszerre csak odalettek. Ahogy megjöttek a semmiből, odalettek. No, ilyen mondogattunk. Itt elmondtam, dehogy, mondogatták, nem létezik ... A hét személy mind olyan más-más ruhába, világos ruhába. Egy se pillantott oda nekünk. S ahogy megyen az ember, így egyenlően, nemhogy lemarad egy is, mintha zsinóron mentek volna. Ennyit tudok a tündérekről. (Szolokma, Maros megye)¹⁰⁷

Na, aztán még mondta, hogy vótak ezelőtt azok a cserepesek a házba. Osztán minden este – aszmondja –, megjelentek a tündérek – aszmondja –, s mozikátak. Táncótak s mozikátak egy ideig, s aztán mentek el, de aztán a házigazda aszmondta: – Még jöjjenek el hónap estére is! Me ott vótak, s hallották. Elég a, hogy egyszer az embert húzták fé, hogy vigyék magukkal. Aztán hogy hogy szabadút, nem tudom, me ... (Szolokma, Maros megye)¹⁰⁸

Haha. Sajgóba, haha, ott vót. S aszondja, hogy lefeküdt délkor, hát egyszer olyan muzikaszó van, de Sajgó lennebb vót, s az a Boronás teteje künn, künn, me nagyobb hegy vót.

S hallja, aszmondja, olyan muzikaszót hall egysze, olyan vígságot, felébred, s hát Boronás tetején úgy táncótak a tündérek.

Mondom: – B. bá, menjen, ne bolonduljon meg, ott nem vót semmi. – Ott vót – aszmondja –, hogy anná jobb se kell. Sztán nem tudtam az öreggel elhítenni, hogy ott nem vót semmi, csak álmába látta. (Hargita megye)

Az az ember törőbúzáat őrzött, me a bozzok ették meg. S jött haza. S ott fenn a levegőben hallotta a muzikaszót. De ő asztmondja, hogy nem látott sőmmit, de tūsztán hallotta, hogy muzikaszó vót. De hát a ... a mű lehetett, aszmondja.

S az emberek mit mondtak rá?

– Nem igaz. Csak a füled csengett. (Hargita megye)

¹⁰⁶ Számadó juhász.

¹⁰⁷ 76 éves férfi, 1996.

¹⁰⁸ 74 éves férfi, 1996.

Azt is mondták, hogy úgy mondjuk, Latamás, éjjel, ott is jártak lámpással, látták a tündérelányokat, ott jártak ... Hát ezelőtt vót olyan, hogy éjszaka lámpással jöttek-mettek, s aszmondták, a kiszorút lélok jár, vagy ha nem, a tündérok jártak, ilyeneket én is hallottam ... (Lövete, Hargita megye)¹⁰⁹

Én hallottam, de ezt nem tündérnek mondják, hanem ördögnek. Ördögnek mondták azelőtt, hogy aztán akit megtámadtak, az otthon az asztalát megtáncoltatta, s nemtommi ... Belevésődött az emberbe a gondolat, nem lehet más ... Me én is vótam olyan helyt, Szolokmába is vót egy asszony, aki az asztalát megtáncoltatta. Tíz-tizenöt legény, s tegye reá a kezit, s lássák, hogy táncol az asztal! De mivel hívő vagyok, engem kiküldött, me nem hittem. Aszmondja: – Te menj ki! S amikor kimentem, hát mondják, hogy benn tényleg táncol az asztal. S mondtam: – Én szeretném meglátni. S mondták: – Mikor valaki olyan van, hogy nem hiszi, akkor nem táncol az asztal. Na most eztet képzelje el. Valami sátáni dolog lehetett.

Azt is mondják, hogy szépasszonyok. A lovaknak a sörényét befonják a szépasszonyok...

Nem hallottam. Ilyen csak valami képzelet lehetett. Itt egy olyan asszony vót, aki férebeszét, örökké mondta, hogy: – Menj ki onnat, menj ki onnat – de senki semmit se látott, csak ő látott. Olyan beképzelés, ez a tündérdolog, olyan beképzelés lehetett, mer én mondhatom, én gyermekkoromtól, ugye én adventistának születtem, a szüleim ezerkilencszáztízben állottak adventistának. Én nem találkoztam ilyennel, hogy valaki ...

De például vót egy ember, innet ment Abodba, abodi ember vót, s idejárt, s ment haza, és úgy megtámadták azt az úton, hogy majdnem belehalt. Végig küzdött, egész hazáig látta, hogy a tündérek körülvették, rabolják el, veszik el a pénzét, micsinálnak, aztán forgott, került, s valahogy hazakerült. Aztán mondták, hogy: – Ne félj, me itt már senki se bánt! De még akkor is látta, hogy itt vannak ezek. Ez valami beképzelés lehet, egyebet nem tudok elképzelni. Valaki felőtözött vóna tündérnek ... Mint például vót a szomszédba egy ember, ilyen komédiás vót. Aztán este kártyáztak. – Na, állj meg, me én ezt az embert megijesztem! Avval vége lett a kártyának, kiment a házból, s vitt magával egy duszát,¹¹⁰ megtöltötte szalmával, s magára húzta, s mikor a másik ment, hogy az ökröknek adjon enni, átölelte. Aztán az kezdett kiabálni, hogy: – K. – me a feleségét K.-nak hívták –, K., hozz ki puskát és a lámpát, me a szalmaember földhöz vert, haha... Mire aztán odament volna K. a lámpával, akkorra ő már letette vót magáról a duszát, s ment, hogy: – Mi van komám, mi van komám? – Nézd meg te – aszmondja –, haha, a szalmaember földhöz vert! – aszmondja. – Hó van te, ki a te? – aszmondja –, Keressük meg! Egész este keresték, de senkit se találtak. Ilyenek azelőtt történtek, hogy egymást ... (Szolokma, Maros megye)¹¹¹

¹⁰⁹ 81 éves nő, 1995.

¹¹⁰ Szalmazsák, vastag vászonzsák.

¹¹¹ 83 éves férfi, 1996.

1: Hát, a forgószél – aszmondták –, a szellemek forognak. Nem tudom. Mikor idő-változás vót forgószél vót, akkor aszmondták, a szellemek járnak.

2: A forgószéllel kapcsolatosan elmondok egy esetet. Én alig vótam olyan tizenöt, tizenhat éves, voltak nekünk nagynénéink, a G. testvérek, a G. nővérek ...

1: Igen, igen.

2: Tulajdonképp a legkisebb az orvos vót Budapesten, gyerekgyógyász és fogász vót, s jó. Nem aszmondom. De viszont ezek a G. testvérek, hát ők hittek ebbe a szellemi dógokba. Hát én ezekkel nagyon sokat társalogtam. Én, tizenhat évesen, nem vót még kolhoz, még nem vót kollektív, ahogy mi mondjuk, de én így mondom, me hasonlítom az orosz fogalomra, úgy ... Segítettem nekik, az egyik dülöbe én kaszáltam le az árpát, a gabonát. Akkó nem vót kombájn, cséplő vót, lekaszáltuk, kévébe kötöttük, nem tom mi történt, abba az esetben kévébe kötöttük, és ahogy levágtuk, úgy mondjuk mi, fácsa,¹¹² egy szakasz, jött egy forgószél, s aszcsinálta a két néném, vót egy L. néném, K., s egy F. nevezetű, hogy vették¹¹³ a keresztet. De nem egyszerre, szerre¹¹⁴ vették! Rendesen, katolikus módon vették a keresztet, és próbálták elimádkozni ezt a szellemet, el is köpdösték – aszmondták –, ptü, ptü, szépasszonyok – hogy is van –, szépasszonyok, aranypohárból igyatok, csak nekünk ne ártsatok ... Ez az érdekesség nekem mindig fennmarad. S megkérdeztem őket, hogy ez mi? S aszmondták, hogy léteztek szellemek, amik megjelennek időnként.

(Én ebbe nem hiszek.)¹¹⁵ De hidd el, A. Me M. né beszélte, Nádas oldalon, tudod, a földjiken. Ők éjjel kimentek zabaratni, ősszel. Nappal meleg vót, egyebütt dógoztak, s hogy arassák a zabot, hát kimentek, hódvilág vót. Egyszer csak a mellettük való földön nagy suhogás, s valaki jajgat, jajgat, s aszmondották, aztán ők megszólították: – Ki vagy? S aszmondotta egy hang: – Tedd a követ vissza, ahonnan elvetted. Na, ez egy szellem vót. Szellemi dolog vót. Úgyhogy valaki nem jót csinát, s szellemileg megjelent, s ezek mondták, hogy: – Tedd oda vissza, ahonnan elvetted. Na, ennyi vót. Ilyen szellemi dolog. (Kászonfeltíz, Hargita megye)¹¹⁶

Tündérek kútja

Itt hátul, a küsmödi részbe arattak. S egy ember elment vízér. Amikor visszajött, nagyon ki vót sáruva-fehéredve, úgyhogy egy nyáron beteg is vót. Aszmonda, a vizet amikor megtötötte, a korsóval, akkor a két tündér odaállott. S aszmondták, mit

¹¹² Kalangya.

¹¹³ Vetették.

¹¹⁴ Felváltva.

¹¹⁵ Jelenlévő férfi megjegyzése.

¹¹⁶ 89 éves férfi, 1997.

keres ott, hogy viszen az ő kútjukból vizet? Alig tudott megszabadúni tőlük, hogy jöjjön vissza, de egész nyáron beteg vót, úgy megijedett ... Lehet, aszmondták, hogy Kűsmödön aratókaláka vót, s valami leányok felötöztek, s megijesztették. Elég a, hogy úgy megijedett, egész éjjel nem tudott aludni. Egész nyáron csak pihent s feküdt. (Atyha, Hargita megye)¹¹⁷

Itt vótak olyan asszonyok, nekem vót egy nagynéném szintén, hogy aszondta, itt ment ki valahol a mezőn, s úgy mozsikáltak, lakodalmaztak! Dehát azok már nem élnek! E M.-nak az anyja vót, M. néni. S. B.-nak a testvére, ő tudom, hogy monda ...

S vótak még, elment ki egy ember vízért, egy kútra. Aztán lefeküdt vagy kicsi-nát, elaludt, s aszmonda, a tündérek megtáncótták! Ilyeneket mondtak, ilyen mondák vótak. Csak az nem valószínű, hogy igaz vót. (Atyha, Hargita megye)¹¹⁸

Hallgasson ide, hogy má kapcsolódjak belé, hallottam azt a nagyapáméktó, hogy févítették az odorba,¹¹⁹ s úgy hezzáverték oda valahova, hogy regge elíg tudtak fékeni, olyan betegek lettek, úgy megverték az odorba! Nagyapám vót! Há aszmondták, a tündérek, na.

S a másik esment vót, azt má üsmertem, üsmertem az az embert, úgy hívták, hogy K. V., nem szeretett nagyon dógozni. A meleget nem bírta. S a felesége elküdte, hogy hozzon vizet. S a mi kutunk ott van, Ölves nevezetű hely, erősen jó víz van ott, s a öreg – há nem öreg, me akkor jó fiatalember vót –, há ement, s lefeküdt. S a felesége várta, s nem jött aztán. S utánament, s adott neki laskát:¹²⁰ – Kendjed. Nem tudom, kapátak-e, hát úristenesen everte. S kérdezték: – Há, mi történt V.-vel? Egy fehérnép vót, s az úgy megverte, menni nem tudott. De a nép tudta, hogy a felesége verte meg, me örökké aludt valahol, hogy ne dolgozzon. Há ilyen bémondások ... (Atyha, Hargita megye)¹²¹

Azt meséte édesanyám, hogy a tündérek, me egy férfi vót, de azok má meghaltak, elháltak. Hogy a felesége elküdte vízért, sokáig ült. S aszmonda, hogy a szépleányok, a tündérlányok megfogták, s táncótták. De az ember lusta vót – aszmonták édesanyámék –, hogy az ember lusta vót, az asszony meg kapzsi vót. S aztán aszmonda édesapám – nyugudjék –, hogy nem a tündérlányok kellett vóna megforgassák az embert, hanem a felesége, amikor visszajött. Biztos lefeküdt, s egyet aludt, aszmondták. Aztán ilyen marhaságokat mesétek. (Atyha, Hargita megye)¹²²

¹¹⁷ 77 éves férfi, 1993.

¹¹⁸ 66 éves férfi, 1993.

¹¹⁹ Csúrpaddás.

¹²⁰ Tészta.

¹²¹ 74 éves nő, 1993.

¹²² 61 éves nő, 1993.

Nem tudom aztán, igaz vót-e, nem igaz, itt P. V.-nek hívták, itt Atyhába, nem tudom, még valaki meséte-e. Itt hátra van egy kút, itt az erdő mellett. S most is úgy hívják: Tündéerkút. S aszmondták, hogy ott V., hát a tündérek megtáncótatták, hát immár nyugudjék, me meghalt az is. S aztán hazament a feleségihez, s nem kaszát semmit, aszmonda, nem tudott kaszáni, me a tündérek megtáncótatták. S nem, aszmondták mások, hogy lefeküdt s elaludt. S aztán azt kellett hazudja a feleségének, hogy a tündérek megtáncótatták, s azért nem kaszát. Aztán hogy igaz vót-e, nem tudom, leánka vótam, s hallottam, hogy meséték, hogy P. V. bát a tündérek megtáncótatták odahátra, úgy hitták, hogy Tündéerkút. (Atyha, Hargita megye)¹²³

B. J. bácsi, az öreg, miket mesélt?

Kicsit hisztérikus vót. S az ilyenöknek ő hitt.

Miket hitt?

Hát hogy ilyen ... tündérok vannak. Éjjel járnak. S a másik meg ebolondítja, az akkori időbbe hiszékenyek vótak az emberek ... Valamivel ebolondították. A gerendába künn, kést, mit helyeztek, s pengették, s másfelől valami hangot adtak, hogy vígyázzatok, me eviszünk ... S ilyen, ilyen dógokat mesétek, de hát mondom, én se tudom, me én má fiatalabb vagyok, attól a B. J. bától. (Énlaka, Hargita megye)¹²⁴

Hát annyit beszéltek ilyen tündérekről, ajaj! Itt né, Korond előtt, úgy mondták, Likaskő. Építették Firtus várát, s két tündér fehérnép összevesztek. Az egyik ellopta a másik várának az alapkövit, vinni akarta Tartódba. S ott valahol leesett Korond patakába, én nem láttam, hova, az a Likaskő. (Az autóbuszból jól látszik, és még tegnap is néztem.)¹²⁵ (Atyha, Hargita megye)¹²⁶

¹²³ 62 éves nő, 1993.

¹²⁴ 87 éves férfi, 1990 körül.

¹²⁵ Az adatközlő lányának megjegyzése.

¹²⁶ 86 éves férfi, 1993.

Piros rokolyás alakok

Aztán hallottam olyant is, hogy az én időmbe, a bácsi kaszált a Nagyvészbe, s aszmondták örökké az öregek, hogy akárhol elhálnak Máréfalván, csak ott ne kelljen háljanak. Ott – aszmondták –, örökké ilyen támadások jöttek. Nahát kaszát az illető kicsi fiával. Délkor ettek, délebédöt, a leánytestvére kivitte az ételt, az apának a leánya, s a gyermek má kaszálgatott. Lefeküdtek, s egyszer a gyermek felszökött. Megfutamodott béfelé. – Te, te, hova mész – szólították a nevét –, hova mész? Szó semmi, egyet futott le azon. S tudták, hogy belül van egy nagy patak, s ha a patakba bé talál szökni, ész nélkül, hát nézték. S béfutott, oszt Nagyvészbe, a nagy patak ahol jó bé, a nagy szikla ahol van, a sziklánál megállott. S aztán visszament, s kérdezték aztán: – Hova mentél s mért mentél? Aszmondta, egyebet nem tud, ő aludt, s álmába megállott két kicsi, piros rokolyás leánka, valamekkorák, s azok megfogták s vitték. Ő nem is tudta, hogy ébredt, aztán amikor a sziklát meglátta, megállott, s nem vót suhutt senki. Hallottam ilyent ...

Ejsze ezek tündérek voltak ...

Én úgy tudom, mint maga, tanár úr. (Máréfalva, Hargita megye)¹²⁷

Így meséték a gyermeköknek, na. Hát egyszer én is úgy jártam életembe, hogy Hídegkútbükkibe kaszáltunk, én, S. s M.. Ők ketten még csőrók¹²⁸ vótak, én vagyok a nagyobb, én is kaszáltam. Aszmondja S., hogy: – Meg kéne a kaszát verni. – No, akkor verjétek meg, de én olyan álmos vagyok, hogy le kell feküdjek. S megverte a kaszát, mind a hármat, én mind hallottam. Egyszer arra szökök fel, hogy annyi piros rokolyás valaki vót mellettem, hogy mind fel akartak engem emelni. De ezt én csak álmodtam ejsze, me le vótam feküve. S mondom nekik: – Te, hát ezeket hol szerel-tétek, mennyi piros rokolyás fehérnép van. S aszmondja: – Hol látsz te olyant, ejsze álmodtál? S mondom: – Ejsze igen. Na. Vótak ilyen mesemondó, s ilyen ...

Édesapám gyerek vót. S akkor ugye rátám s mámám nekiállottak, hogy a gyermekököt egy kicsit félemlítsék. Dehát mind nem igaz az ilyen, csak eztet úgy csinálták, kicsit no, hogy imádkozzanak, s jól forgódjanak, jóra térjenek. Hát neki, s éjjel valami tüzes dógok vótak, s akkor felkötötték: – Né, lássátok-e, hogy jönnek a boszor-

¹²⁷ 76 éves férfi, 1997.

¹²⁸ Kamasz legénykék.

kányok? Ha nem fogadtok szót, minden éjen jönnek s elvisznek. Ez ilyen beszéd vót, én csak azt hiszem, me ilyen nem történt semmi. (Máréfalva, Hargita megye)¹²⁹

Igen, hallottam eleget, mikor leányok vótunk, fonóba jártunk. S vótak, akik úgy hittek, olyan erősen, hogy százszázalékosan igaz, de én nem vótam, soha olyan bizonyosságot nem tudtam, hogy én benne tudjak hinni.

Miket meséltek?

Aszmondták, hogy a piros rokolyások az úton mentek, éppen most menének el. Mentek, s énekeltek s zenéltek. De én igaz lelkemre mondom, nem láttam sohase, zenét se hallottam. Lehet, hogy nem hittem a babonába, azért, de én nem hittem. (Máréfalva, Hargita megye)

Megháborodott vót az az I. F., igen. S akkor nem út otthon. Én juhokkal jártam itt. S örökké együtt vótunk, s itt ült, s nem es tudták vinni el. S aztán azt izéték, meg van csinátatva. Oda valami kő alá tollak, valami megymás bé vót rakva. Megkapta az anyja, meggyőződtek, hogy tényleg meg van csinátatva. El kell vinni nem tudom, milyen faluba, Mátisfalára, ott van egy tudós. Mert ha nem, hát nem lesz jobban. Aztán két lóval vitette édesapámnak a testvére, megfogadták, de nem út fel a szekérre, amíg oda nem mentem! Odamentem, oda kellett menjek, s alig tudtam megszökni, úgy maradtam le, nem vett aztán észre, de kellett beszélgecssek vele ... Aszondja: – Annyi veres sapkás van! A szekeret, két ló úgy húzott, s a két ló alig tudott menni. S aszmondta: – Né, mennyi veres sapkás, né, mennyien jönnek! Én szállok le, jönnek a karddal, s né, mivel jönnek! Ilyeneket mondott ... Ugye az esze ... Aztán helyrejött vót, de százszázalékos többet sose vót. Örökké kicsit az eszibe hiba vót. (Fenyőkút, Hargita megye)¹³⁰

¹²⁹ 75 éves nő, 1996.

¹³⁰ 71 éves férfi, 1991.

Vadember és vadleány

Mamám mondta, hogy ment a Nagyorotásba vízétt, s egy csóré¹³¹ embert látott, valóságba vadember vót, hö, hö, kiabált, s ő úgy megijedett, alig tudott visszafutni a kaszásokhoz! Aszmondja, tiszta szőrös vót, akkoriba, az ők idejükbe. Mikor mómám ide férjhez jött, akkor a falu csak idáig vót, s be Simonpatakáig, akkoracska vót, a Cekend alatt még vót két ház.

(A vetéskapu itt vót I. I.-éknál ehejt ...)¹³² A vetéskapu ott vót, a falu nem vót ilyen nagy ...

(Ezt a vadembert még nem hallottam a faluban mesélni ...)

Na, eztet mómám sokszor elmondta. Ugye ott künn, Nagyorotás, egészen a Karéj alatt, ott katonák vannak ...

Igen, a repülőtér ...

Ott van egy válú, most a katonák kivezették onnét a vizet, s – aszmondja –, ért vóna oda, nem messze vót, s az ivott biztosan, me onnat futott el, s tiszta csóré, de jó szőrös vót – aszmondja –, keze, minden, mejje, minden, szembe látta jól. Megijedt tőle – mondom –, me aztán az odabődült neki. S aztán Nagyorotás nem messze van attól, ahol kaszáltak. Sikótott, s futtak a kaszások a kaszával, mi van, mi van! S akkor mondta mómám: jaj, mit látott, egy embert csórén, egy embert, s tiszta szőrös! Úgy-hogy akkorjába lehetett hallani, hogy vademberek járnak, de most már nem ... (Máréfalva, Hargita megye)¹³³

Azt édesapám is magyarázta, odaki úgy hívják, Kőrismocsár, úgy hívták azt a helyet. Olyan emberek vótak, akik egyszerre úgy mentek kaszálni, mindegyiknek vót egy nyíl. S este tettek egy jó tüzet, s köréje gyűltek, s ott elbeszélgettek ezt-azt, mindenfélét elmagyaráztak. S aszmondja, olyan tizenkét óra lehetett, hát egy fehérnép odament. S ott beszélgettek, s a fehérnép édesapja is ott vót. S aszkérdezte, az apjával beszélgettek, az apja aszkérdezte: – Hányan vattok? S aszmondta: – Heten. S aztán egy kicsidég beszélgettek. S egyszer eltűnt, elment. Hát az is má benne vót ebbe a boszorkánytársaságba, a leán ...

¹³¹ Meztelen.

¹³² Ismeretlen jelenlévő megjegyzései.

¹³³ 73 éves nő, 1997.

Nincs annak valami ismertetőjele? A lábának a formája például?
Hát nincsen semmi, csakhogy mégis ... (Máréfalva, Hargita megye)¹³⁴

1. Valaki az erdőn elaludt, s meghordozták, megtáncoltatták ...

Igen, pontosan, pontosan! Pontosán! Ezt is mondták, hogy megtáncoltatták, hordozták, kivolt, egészen vízbe volt borulva, mikor megebredt ...

Ki volt ő?

Hát ezt es nannó¹³⁵ mondta! Ó, rengeteget tudott nannó ilyeneket! S édesapám örökké leszidta, Hallgasson, menjen el, ilyen badarságokkal! De nannó örökké kezdte előről. Leánka vótam. A leánkát ne bolondítsa!

...A vadleányok jöttek, s megtáncoltattak valakit ...

Igen. De ő mondta is, nannó, mikor jött a nagyidő,¹³⁶ így keresztet vetett, szembe, s édes Jóistenem, vidd az erdőnek ágabogaira, ahol a vadleányok járnak, s Istent nem imádnak! Örökké amikor nagyidő jött, ezt imádkozta. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹³⁷

Hát, az csak a mesébe ... hát hallottuk a mondásokat, hogy ott a, mikor jöttek a felhők, ugye az erdőn, hogy ott a vadleányok vannak, de hogy hol, olyan nem vót ... olyan nem vót, csak a mondások. Én az öreg B. P.-nétől hallottam ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹³⁸

¹³⁴ 77 éves nő, 1997.

¹³⁵ Nagyanynja.

¹³⁶ Zivatar, viharos idő.

¹³⁷ 70 éves nő, 1994.

¹³⁸ 62 éves férfi, 1994.

Lidérc

Olyant hallottam, Gyimesen történt, hogy vót egy jó ügyes leány a szomszédomba. S vót egy B. Gy. nevezetű, az apja kocsmáros vót, B. J. S annak gabonaraktára vót, borraktára, s az a szegénységet nagyra tartotta, mindenkinek adott hitelbe, mindent. A fia elment Amerikába, Gy., itt hagyta az öreget, ott vót, amíg a háború tartott. S a háborúnak amikor vége lett, akkor hazajött ide. S akkor odament ahhoz a fiatal leányhoz, ott élt vele öt-hat esztendeig, s akkor megunta, elbocsátotta. S a lány bánatában úgy megbolondult, hogy nem tudott ... A szomszédságba laktunk, láttuk! Ezt má szememmel láttam, hogy amikor a tüzes, úgy mondták, tüzes lidérc ment hozzá vizitába. Gyümölcsösük vót a ház körül, s amikor jött le, akkor tüzet szart maga után, mint a repülőgépek, láttuk. Szépen a fák közti béereszkedett. S mondom az asszonynak, te, menjünk, lássuk biza, mi van ott. Bémentünk a házba, köszöntünk, a lány befele vót fordúva, mással nem foglalkozott, ott beszét magába az ördöggel, a boszorkánnyal. Addig ültünk, hogy egyszer azt mondja a lány: – I. bácsi, legyenek szívesek, menjenek el, me olyan álmos vagyok, nem tudok nyugodni. De azért, hogy tudjon kifelé fordúni, tudjon beszélgetni ott avval. No, elmentünk.

S addig járt hozzá, amíg megölte. Beléhalt az a szép, fiatal lány. Aztán az ember is, utána az is meghalt, de megint megházasodott, s attól maradt egy gyermeke, az az asszony ott van a tarhavas gyárnál... Na, ezt láttam, hogy hogy ment oda, s hogy jött el...

A háborúkor is mondták, hogy egy asszonynak megjött a frontról a férje, s közben nem a férje volt ...

Az igen, hallottam azt. Addig jött, amíg beléhalt az asszony. Az ura nevíbe, s ő nem tudta, miféle, azt gondóta, az ura. Ez is, ott csókolóztak az ágyba, s ott csókolóztak olyan szépen, me mással nem szórakozott egyik se ... Igen, de beléhalt ... (Csíkrákos, Hargita megye)¹³⁹

Samu néma vót, süketnéma. Az aztán... én Etéden laktam hat, nyóc évig, inas malomba, s segljl s minden na, onnat is házasodtam. Jó kollégások vótunk. Aztán egy ideig nem tudott ő se semmit, há... Sokat beszélgettünk, tudott beszélgetni is. Há egyszer aszondja ... – Te – kérdem –, mit tanótatok ott Kolozsváron az iskolába... S:

¹³⁹ 94 éves férfi, 1994.

– Ott – aszmondja –, azt is tanótuk, hogy akinek mikó pénz kell, étel kell, vagy valami kell, há nem tudom mi csinának, így csinának, s minden, s akkor idejön az étel s megesszik... aszmondja, hogy ehhez kell a tiszta fekete tyúk s fekete kakas tojás, amelyiknek a csőre, lába tiszta fekete – ő aszmondta. Annak a tojását bé ke tenni ide [mutatja a hónalját], s három hétig itt kell tartani, s akkó elenyészik, vagy nem tom hogy magyarázta, akkó azt meg lehet, aszmja, meg lehet csinálni. Na. Ezt így mondta S. Sokszó elmesélte. (Énlaka, Hargita megye)¹⁴⁰

Azelőtt két nappal a lidérc ott járt. (Hol?) Ott az eszterháj¹⁴¹ alatt. Szóval a házból, a padlásról jött ki s ott az eszterháj alatt, ott végigment a lüderc. S akkó má gondolták, hogy ottan valami lesz. Aztán akkó akasztotta fel magát B. bá. Ezt én is úgy hallottam. (Etéd, Hargita megye)¹⁴²

B. J. bácsi, az öreg beszélt vót, hogy látta a levegőbe, hogy a feje fölött elúszott egy hosszú alak, olyan vót, mintha kígyó lett volna, s oda a szín alá egy helyré bévágódott, bément, s aztán nem látta senki se, aztán. (Énlaka, Hargita megye)¹⁴³

Etettük a marhákat, s hát egyszer mint egy nagy kötőrúd, olyan tüzesen... Itt meg vót halva egy illető, de felakasztotta vót magát... a csűrbe a lajtorjára. Nemcsak én vótam, há többen vótunk, úgyhogy szekérral möntünk, úgyhogy aztán hajnalba, a marhák addig jóllaknak, s akkor fölrajjuk a szekerekre a takarmányt, s hordjuk, húzzuk haza, hogy mikor kivirjad, otthon is vagyunk egy szekér ... lőszekér takarmánnyal. Ez lehetett tizenkét óra tájban. Akkor ott az a kötőrúd fényesen a temetőbe átalvágott, s akkor aztán egyszerre úgy lehullott, többet nem látunk semmit, aztán ott muzikaszó, vagy ilyesmi, semmi se vót, csak ez a tünemény. Hogy mér, nem tudjuk. (Firtosváralja, Hargita megye)¹⁴⁴

S lüdercet?

Azt nem. A nagyapám beszéte ögyszer, hogy jött, itt ment le a falunál, hát olyan, olyan sok szálból álló tüzes valami, nagy fényös valamit vitt a szél szembe vele. De azt mondta, azt magyarázta meg neköm, hogy az az, a semlyékökbé¹⁴⁵ azok a szálak vótak, valahunnat fókapta a szél, mer ő aztán megfogott belőle, azok vótak, nem lidérc, ilyen – aszmondja –, nem vót, így magyarázta meg nagyapám. Úgyhogy má

¹⁴⁰ 70 éves férfi, 1990 körül.

¹⁴¹ Eresz.

¹⁴² 81 éves nő, 1990 körül.

¹⁴³ 77 éves férfi, 1990 körül.

¹⁴⁴ 78 éves férfi, 1990 körül.

¹⁴⁵ Vizes, nádas helyen.

akkor, nagyapámék is má nem hittek ilyesmikbe, s nem vót itt ... annál fejlettebbek vótak itt. (Firtosváralja, Hargita megye)¹⁴⁶

Szépasszonyokról hallott?

Én hallani hallottam, de nem láttam. Történt velem is meg, oda hátra Lenkútnál egy nagy helyünk vót. Éjjel mentem vissza innet szénáért szekérrel. S mentem fel Pósfaluba, s hát látom, ott a vízmarton belül milyen nagy tüzek langallnak keresztül a víz felé. S mi az Istennek a csudája, s megáll, s megijedtem! Hát miféle lehet, mi, mondom, hogy visszamenjek-e vagy mit tudjak csinálni. Há má lesz ami lesz, Isten velem, vettem a fészét a kezembe, s az ökrök mentek ... S akkor úgy hívták, Vasszar teteje, az akkor nem vót belül elkerítve, ott kellett kimenni, hát ... Vót egy, két kótyuli ember, úgy hítták, egyik N. M. I., a másik egy karácsonyfalvi, minek hítták, hát ők borvizet villegettek Oklándra ennek a nagyobb uraknak. Olyan hosszú szekerük vót ne. S ők meghallották, hogy én, hogy szekér derget, hát ők ott tüzelgettek, úgy hítták, má ott fel van, S. M. kertje, a vízmarton hálogattak, az a két gógyuli. Sztán ők meghallották, hogy én ott megyek, szekér derget, mert hágó vót ki a Vasszar felé, hát ügyekeztek, hogy a szekeret odaakasszák, valami olyan szekér megyen. Hát Istenem, ementem én ott, aztán meghaladtam én azt a tartománt, úgy, hogy izgatva, érti-e. Megállítom ott az ökröket a Vasszar alatt, vagy nem kellett, met az ökör jól tudta, hol a megállóhelye, hallottam, hogy valami emberbeszélgetés van, s valami szekérpergés. Megállottam, hogy há akárki, én valamit tudni akarok erről a világosságról. Hát jönnek, s köszönnek, de én megismertem, s na megállott imá, s na utánaakasztanánk a szekeret. – Tessék – mondom, no. S mondom: – Honnét jönnek na – mondom, úgy hítták, hogy N. M. I. Aszmondja, innet jönnek, a S. M. kertjétől. – S ott maguk tüzeltek-e – mondom. – S ott mi. – S ott mit csinátak? – mondom. S aszmondja: – Ott hántuk az üszköt be a kertbe – aszmondja. Disznyócsorda járt akkor, tudja, a nyomáson. S a disznópásztor örökké azokat elégeti. Ők ott hálogattak a kert mellett, ezek. Én ha akkor ezt ki nem tisztázom magammal, s rea nem jövök, hogy kik vótak, akkor kételkedtem vóna örökké, aszmondják, hogy tüzes lüderc, s ilyen lüderc ... Így aztán velem az ilyeneket nem lehetett elhítenni többet, rajtam bévalósodott. (Lövéte, Hargita megye)¹⁴⁷

Volt egy olyan idős ember, aztán ő lüdercekről tudott beszélni sokat, tudja. Aszmondta, s aztán akkor mi kíváncsiak voltunk, s hallgattunk, mi is az a lüderc. Aszmondja, hogy amikor a lüderc jött, hát aszmondja, egy kerek várat kellett kerekíteni, aszmondja, s béállni, aszmondja, a közepibe, s akkor a lüderc nem tudott vele bajolni, aszmondja. Ilyen marhaságot. Na jó, megpróbálom higgadtan. (Pálpataka, Hargita megye)¹⁴⁸

¹⁴⁶ 55 éves férfi, 1990 körül.

¹⁴⁷ 86 éves férfi, 1981.

¹⁴⁸ 84 éves férfi, 1991.

Ijesztés lidérc képében

A másik meg aszmondta, hogy félték este járni, me félték a lüdercektől. Az ördögöktől félték, me akkor gyengébb vót a tudomány, mint most, nem ismernek se Istent, se ördögöt, de akkor félték, hogy hát az ördög uralkodik, s emiatt rettegtek, este kimenni félték a sötétbe, hogy valakivel találkoznak. Itt vót egy asszony, pár éve hogy meghalt, öreg vót már, kilencven éven följel vót, szomszédunk vót, s az is annyira hitt az ilyenbe, hogy aszmondta, ő este nem mer kimenni, me fél a lüdercektől.

Találkozott is ilyennel?

Hát ő félt. Félt tőle. Aztán hogy találkozott is álmába, nem mondta, csak hogy félt este kimenni a házból, mert a lüdercek jártak. Aztán csináltak miket is, már ... Vót nálunk egy ember, idős ember, idősebb már, mint én. S hát ez az ember olyan hely lakott, hogy hát, hogy rövidítse az útját, a temetőn ment keresztül. S akkor ő mindig mondta magába, hogy a jó Isten őrizze meg őtet a lüdercektől. A legények hallották, hogy mindig mondja, egy ilyen, kicsit itkányos¹⁴⁹ ember vót, gondótták, hogy egyszer megijeszti. Téli idő vót, akkor egy páran kimentek a temetőbe, s aztán ment ez a J. bá oda, s akkor is így mondikát maga körül, s akkor az egyik legény kezdett cigánykereket vetni, tudta a cigánykereket, hallott-e olyant a tanár úr. Hó vót, de úgy is, előtte vetette a cigánykereket. S visszafutott az ember, megijedett, bészaladott ott egy házba a temetőhöz közel, jajgatott, erősen meg vót ijedve, s – Na, mi a baja, J. bácsi? S: – Hát – aszmondja – mentem vóna haza a temetőn keresztül, s találkoztam a lüdercekkel. – Hát hamar igyék vizet, J. bácsi. Aszmondta: – Nem kell víz, csak pálinka kell. Haha... Mondom, ilyeneket beszétek ... (Szolokma, Maros megye)¹⁵⁰

Cigányokat azt, egy egy B. L. nevű ... nanyámnak¹⁵¹ nagybátyja vót, nem nagybátyja me öccse, me nagyanyámat így úgy híttá: ányóm, illetve ányóm, szóval hogy néném, me nagyanyám is B. leány vót, s nagyapám is, aztán mindkettő rokon vót, na de neki e inkább nénje vót. Ugyi, hogy itt küsmödi kijáratná vótak akkor a sátoros cigányok, sokan. Osztán ugye, ott biza, mint a cigányok akkor, sokat loptak, s a nép meguntá, s hát el kéne, na, valahova hajtani őket, de hogy. Aztán L. bátyám azt mondja hogy: – Egy rossz kereket kötözzünk bé – aszondja –, ronggyal, s izével, fagygyúval, s amivel lehet locsóljuk bé.

Akkó még nem vót petról,¹⁵² s taplót tettek még oda. – Gyújtuk meg, s eresszük bé közijek.

Úgy is történt, s a cigányok úgy megijedtek, szintén tüzes lidérc vót az is, ugye megijedtek, aztán ementek onnan, ekként, az égő keréktől. (Etéd, Hargita megye)¹⁵³

¹⁴⁹ Iszákos.

¹⁵⁰ 80 éves nő, 1996.

¹⁵¹ Nagyanyámnak.

¹⁵² Petróleum .

¹⁵³ 65 éves férfi, 1990 körül.

Szépasszonyokkal találkozott itt valaki?

Itt nem úgy mondták, lüdercek, annak mondták, azzal találkoztak. De pláne ott ez a románság, itt is vótak ilyen, valamikor románul, pásztornak jöttek ide, innen Kőhalom vidékiről. Aztán itt maradtak. I.-k, M.-k, ezek román származásúak. Anynyira hittek ... Hát például a román, épp most kérdeztem tavasszal, Gyimesből, Bukovinából két fehérmépet hoztak férjhez.

Tudnak magyarul?

Tudnak magyarul, de meg kell gondolkozzon az ember, hogy mit mond. De itt most már megtanultak, jól tudnak magyarul. A románoknál, me megkérdeztem, Bukarestbe három évig voltam katona, szakács voltam, olyan hamar ki lehetett hajtani egy seprűvel a románt! – Menj ki innen, nem szabad ide bejönni! Így ne, L., úgy ne ... – Menj ki innét! Kaptam a seprűt: – Nehogy megüss, L.! Ilyen nádseprűt. Úgy hurcolkodott ki.

Mi volt ennek az oka?

Hát a babona, kérem! Kértem ettől a L.-túl, hogy maguknál ez állja a menetet? – Igen – aszmondja. – Édesanyám – aszmondja –, féműzta a seprűt, akármerre menekűtünk, hogy nehogy megűssön a seprűvel! Mondom: – Mit tartanak abban? Aszmondta: – Édesanyám arra tanított, hogy ha a seprű burjával¹⁵⁴ megűtik, soha az életben férjhez nem viszik. Na, ez a babona. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁵⁵

Firtosi barátok lidérc (illetve ördög) képében

A barátokkal úgy ugye, Firtusba vótak valami barátok, Firtusba s az Arcsón. S ott valamеддig valamilyen katolikus egység táplálta őket, de aztán közbe va efeledkedtek róluk, va eszegényedtek, hát ők ott maradtak. Ha élelem kellett, há nyárba, mezei ... a mezőn a népet ijesztegették éjjel. S nappal ha megközelíthették úgy, hogy ne vegyék észre, há evítették az élelmököt. Éjjel pedig rájokmentek, hogy fussanak, az élelmök maradjon ott. S vót ez a bizonyos Simó Lajos nevű, tanút ember, aki ugye beszét deákul, ugye akko úgy mondták, deákul, latinul, s aztán ott, úgy hogy ezt a helyet mi is kaszátuk még, osztán ugye eladták a birtokát, s Gotthár Ferike vette meg, mi is kaszátuk azt a helyet, ahol ők megfogták a tüzes ludércet. Úgy is, mint tanút ember, s tudta, hogy valami ilyesféle lehet, hát kaszásaival ott hát, s aszondta: – Ne féljletek, me megfogjuk, ha idejő.

Oda is mentek, s ugye azok aztán megijedtek, a kaszások, me ugye buta nép vót akkor itt, me ugye nem vót fővilágosítva, nem vót ... többen jártak iskolába, s nem tudták. Hát ez hozzászót latinul, a aztán vissza, hogy mit beszétek, hát ugye ennyit

¹⁵⁴ Fejével.

¹⁵⁵ 83 éves férfi, 1993.

tudok belőle, hogy aszmondta S. L., hogy: – Nem baj, me kinyitom a nép szemit, hogy ti vattok, akik ijesztgetitek.

S másnap talán bé is hozták ide a faluba, s megmutatta, hogy itt a tüzes ludérc. Úgyhogy azután tűntek el állítólag, addig itt vótak, aztán valahova odalettek ezek ... ugye, otthagytak barátok vótak. (Etéd, Hargita megye)¹⁵⁶

Hát mondom, hogy a ... Itt a jártak kaszálni, s mondták, hogy hát tüzes ludérc jár Juharasba, úgy hírták azt a határrészt, Juharasba, tüzes ludérc jár Juharasba. Aztán azok a deákok itthon vótak, ugyebár nyárba, a aztán ez a két deák kiment. Aztán már a diákok mondták, az nem létezik, me me a diákok már gondóták miféle, me a szerzetesek ott laktak még a hegyen. Ők má gondóták, miféle. Aztán a deákok kimentek, s aztán megfogták a tüzes ludércet, azt, aki eleresztette a kereket, s bé is hozták ide Etédre. (Egy barátpap vót.)¹⁵⁷ Egy barátpap vót. No, így beszétek az öregek. (Etéd, Hargita megye)¹⁵⁸

A barátok ... csíksomlyói apátház ... apátságához tartozott itt a firtosi barátcsoport, aztán ugye ellenségeskedés történt a lakossággal, vissza akarták téríteni, s juhnyájukat mérgezték meg, s csordákat tettek tönkre, s ivóvizeket mérgezték meg, s ilyenekkel foglalkoztak. De valamilyen formáér vagy dologér Váralja mégis csak kimaradt, nem tudták visszatéríteni. Pálfalának is csak egy részit tudták akkor visszatéríteni, aztán később sikerűt. Aztán vót egy ... van egy történet, amit leír, hogy Etédről egyszer kijött egy ... egy ilyen, deák vót már, a paphoz jött kisegítőnek. S az főjött, s az aztán, mikor ördögnek ötözve jött le a barát, hát utána, s há futottak jó sokáig el, messze ide, de aztán mégiscsak ecsípték. S másnap levetköztették, a templomból mikor kijöttek, hogy hát lássa a nép, hogy hát tényleg ez barát, nem ördög. Aztán ... (Firtosváralja, Hargita megye)¹⁵⁹

Hát Firtusba valamikó barátok laktak, így a szájhagyomány szerint. S aztán, abbíza, még úgy is csináltak, hogy a népet jesztették. Bivalbőrbe öltöztek s hogy na, ördögjárást gyakorótak, hogy na az ördög jár, de persze a barátok bivalybőrbe vótak. Az akkori kurátornak egy jó kemény szógája vót, s azt mondja egy este neki: – Gyere menjünk, nézzük meg azt az ördögöt.

Kimentek oda a Köröosztóshoz, me ott kellett bėjőjön az ördög, tán megfogták, s úgy tudódott ki, hogy a barátok vótak az ördögök. (Énlaka, Hargita megye)¹⁶⁰

¹⁵⁶ 65 éves férfi, 1990 körül.

¹⁵⁷ Az adatközlő feleségének megjegyzése.

¹⁵⁸ 84 éves férfi, 1990 körül.

¹⁵⁹ 55 éves férfi, 1990 körül.

¹⁶⁰ 78 éves férfi, 1990 körül.

Úgy hallottam ... szóval olvastam, olvastam ... én itthon, nem tudom, honnat kaptam vót azt a brosúrát ... Úgy vót, hogy úgy írták, hogy Mária Terézia idejibe vót ... vótak itt a barátok. S Mária Terézia úgy akarta, hogy katolikusítsa a vidéket egészen. Korondot ... na, ott valamennyit átállítottak, Pálfalát egészen, Atyhát. Etéden valamennyi katolikus van, kicsi, nem sok van ott, úgy hallottam. Aztán ezek akkor az eszközhöz fogtak, hogy ördögösséget űztek, ugye hogy a ... Martonosba, a falu kútja ... az vérré változtatták a vizet, még se állottak átal a martonosiak. S akkor ... így höngörödték a mezőn, s ijesztegették a népet na, szóval. Akkó ... későbben Etédre jött az a két legátus, s Etéden ... azt írta az a brosúra, hogy a nevöket nem tudják, sajnos, nem tudják a nevököt. Azt a megyebíróval kimentek Firtos útjához, Firtosból amelyik út a várból bévezet, s ott az ördögöt megfogták, s azt bekísérték Etédre. S Etéden kidoboltatták ünnep első napján reggel, hogy aki ördögöt akar látni, menjen a templomba. Én azt a brosúrát tartottam is sokáig, s nem tudom, a leányom, csoda ha nem az vitte el, Udvarhelyre. (Firtosvávalja, Hargita megye)¹⁶¹

¹⁶¹ 73 éves nő, 1990 körül.

Mitikus állatok, kígyó és medve

A vár ódalába vót ez no, Firtosba. Aztán emöntünk, többen vótunk, oda, hogy fogjuk meg a fülesbaglyot. De nem tudtunk odáig eljutni, me vótak ezek a nagy szakadások a kőszikla ódalába, nagy üregök, s akkor abból az üregből eresztettük a köveket belé, s mikó egy nagyobb üreg vót, abba beléeresztettük a követ. Hát akkor rusnya hang jött fő, olyan, hogy hát akko menekütünk onnan el, ahogy lehetött, de szerencsére úgy nem lett egynek se bántódása, me ha beleestünk vóna, nem tudom össze tudtak vóna szedni diribdarabokból is. Tiszta kőszikla és magos, ... hát 1600 ...1700 méter magasságba van a tenger színe fölött. Aztán tiszta kőszikla, ott megállani nem lehetett vóna egyáltalán ...

Az üregből mi jöt fel?

Az üregből a szárnyas kígyó, az jött fel. Rusnya hangot adott, s az főjött osztán, s mű menekütünk egy fékilométernél sokkal többet, s min hágóra. A megfigyelő, ahó mos van, odáig fő, arra a magoslatra, de akkó má ki vótunk teljesen merűve, úgyhogy elbukottunk, s nem tudtunk vóna tovább menni. Aztán fönn füttyöl, s úgy körül, mint a lovasgép, úgy került, szöröncsénkre nem bántott egyet is, osztán úgy visszament, de többet nem mentünk a baglyot vegyük el! (Firtosváralja, Hargita megye)¹⁶²

Hogyne! Olyat hallottam. S itt ... nem itt, me má odahaza, asszonykórust jártak ugye télbe. S egy néni, szintén P. I.-né vót, aszja, emlékszik, hogy az édesanyja neki a tehenet megfejte reggel, vaj este lehet, nem tom biz ... nem fontos, s a tányérba tejet tőttött, s abba puliszkát, s őt leütette a földre. S akkó kiment. S akkó – aszgya –, egy hosszú kijött – aszgya –, az ágy alól, s az övét is ette, a tejit neki, s ő az izével, a kálánnyal ütte a fejit. Persze akkó még fakanál vót csak, nem ilyen más kanál, me rég vót, a vénasszony is rég meghalt, s ütte a fejit ... Ennyit beszélt, s aszja, ez igaz, aztán gondótam, több is mondták, hogy ők hallották, hogy a kígyó a tejet szereti, me az állítólag fönn is áll, aszondták, hogy a kígyó a tejet szereti ...

S a kígyót ha megölték, a háziak közül valaki, nem halt meg?

Nem, olyan nem vót. Olyant nem hallottam. (Etéd, Hargita megye)¹⁶³

¹⁶² 78 éves férfi, 1990 körül.

¹⁶³ 65 éves férfi, 1990 körül.

Igen, az, az rég vót, nem tudom, hány éve lehetett, hogy mánáztak¹⁶⁴ hát én is láttam a medvét, de hozzám nem nyút a mánavészbe, én meg sem ijedtem tőle. Hát szóval az mánáztak, s a medve odajött, s evitt valami szép leányt. Evitte bé egyenesen s bétette oda a – hogy mondjam –, a barlangba, s nagy követ höngörített, s a leány nem tudott onnan megszabadúni. Aztán azt tudták a vadászok valahonnan, hogy hó van a barlang, s a vadászok arra mentek, nem tudom, mennyi idő múva, a leány ott benn sírt, minden, s a medve nem vót otthon. A követ elhöngörítették, s a leányt aztán kivették, vagy úgy lehet, hogy a medve meg is érkezött, akkor az egyik vadásznak úgy kiszedte a húst, hogy mind csak a csontja maradt, az ember ... De aztán mégis megét vót az ember. (Székelypálfalva, Hargita megye)¹⁶⁵

¹⁶⁴ Málnáztak.

¹⁶⁵ 61 éves nő, 1990 körül.

Különböző lények: ördög, pilikuvics, táltos, garabonciás, repülő csészealj

Nagyapám beszéte ... Vót egy kicsi szoros, benn aztán J.-nak vót egy, egy udvara ... mind olyan szegényemberek. Egyik vót H. G., T. P., M. S. Hát egy este, estefelé, nem tom milyenkor, estefelé, úgy hát a leánka, a H. G.-nének kicsi leánykája vót, hát bög a leányka. Az asszony, az anyja futott bé, s hát immár innét előrő ki van valamennyire tépve a kicsi leánykának, ahogy ott vót a bölcsőbe, a mejjire le van téve. Az anyja elfutott ki s egy pillanatra összekiabáta a szomszédságot, hogy oda a házba senki se járt bé, azt ki húzta ki [a haját.]

Oda vót téve kolbász egy lábosba a tüzelőre rántani, aztán akkor az a szeg ott lenn ... szögényemberek vóta, napszámosemberek, nagyapóék főjebb laktak, má ott ahol én is felnöttem. Összefuttak a népek, s ott: – Na, ki csináta, ki csináta, s ott a szorosba jöttek-mentek, s hát egy embert, tudja a fene má, minek hitték, én nem tudom, úgy meghajítanak almával, hogy a lélegzése szusszanása szinte megáll. Ki vót, ki vót, suhutt senki, ott olyan nagy nép se vót, valaki meghajította. H. G.-né ement bé, jöttek-mentek, valaki aszmondja: – A ház tetejin, már a B. V.-né háza tetejin, én valamifélit futkosni.

Ilyen babonásak vótak azok. H. G.-né ement bé, nézze meg a kolbászt, forgassa meg, hát egy kolbász hiányzik, ahány darabot odatett, hát mind nincs meg. Fut ki, kiabáni kezdte, hogy hát: – Ennyi darab kolbász odatettem, s ki járt bé a házba, s nincs meg a kolbász, egy darab kolbász hiányzik. S amíg ezt lármázza, hát a forró kolbásszal egy asszonyt, ezt má nem felejtettem el, F. J.-nak hítták, F. J.-t a forró kolbásszal valaki pofon hajította, de hogy ki s mi vót, azt nem lehetett, nem láttak suhunn senkit, csak F. J.-t a forró kolbásszal pofon hajították. Akkor B. A.-éknak a nagyapjuk lakott ott, ahol most V.-né, a vén B. M. bá, asztalos, hát a felesége nyomorék vót, hát az is benne a házba ordított, futnak bé, há mér ordít? – Jaj, itt a falon mennyi csurdé ember jó-menyen – aszmondja –, engem az ijedtség megöl, innen ki ne menjetez, me immá ... – Itt nincs suhunn senki te! – Ahogy bėjöttetek, má nincsen, de amíg nem jöttetek bé, a csurdé emberek mind jöttek-mentek a falon kereken! Na azé mondták: Bot Marci ördöge.

Na, aztán vót egy mónár, G.-nak hítták, aztán aszmondták: ördögjárás, ördögjárás, a vadász vót, s meghívták puskával, mi, este jöjjön föl H. G.-ni a házba, s azt a valamit, aki ilyen ígézetet csinál, meg kell lőni. Föl is jött G., le is út a ház közibe. Ezt mind nagyapámtól hallottam. Hát zörög a szöglet, kapírgál, figyelik, suhutt semmi, még jobban zörög a szögelet, kapírgál, G. odalőtt, nem vót suhutt semmi, na. Sztán ennek nagy híre vót, az egész faluban nagy nagy híre vót a Bot Marci ördöginek, Bot Marci ott lakott a szorosba. Nagyapám nagy hülye vót, másik ember, L. J.-nak hítták, az is, hát más este összebeszéték ketten: – Menjünk le H. G.-ni te, s csináljunk mű is valamit. Ementek most ... – Zsebünket tőtsük meg fuszulykával. Zsebeiket megtötötték fuszulykával, lementek s no azér jöttek, hogy hallám, ismét jár-e. Nagyapó leült elől, L. bá leült hátul a házba, s a szomszédunkban lakott egy Á. J. nevű ember – te ismered Á. bát. Na, ez az Á. bá vót, amikor fiatal ember vót, ez aztán szájhős vót, s így nem fét, úgy nem fét, s ahogy lehetett odament, s mondja nagyapónak: – Szomszéd, itt vagyunk. – S itt. Azt mondták nagyapóék: – Ne ülj le, J. – Én nem is. – Sétáljál!

Sétálni kezdett, s Á. bá: – Hát itt suhutt semmi. – Itt nincsen – mondják nagyapóék. Mikó megfordút Á. bá, s nagyapótól ment L. bá felé, egy marék fuszulykával hátba vágta Á. bát. Akkor Á. bá hirtelen megfordút: – Mi az Isten! Akkor L. bá vágta hátba hátúról egy marék fuszulykával. Á. bá lekapta a sapkáját és ki az ajtón! Hahaha! (Hargita megye)

Én azt szoktam mondani, mikor a gyerek rossz, hogy ne legyen rossz, jön a pilikuvics, megeszen. Dehát asse hiszik ...

Mi volt az a pilikuvics?

Pilikuvics. Egy olyan szó ...

A szüleitől hallotta?

Ejsze nekem es aszmondták annak idején.

Ez át tud változni állatalakba?

Nem, csak egy ilyen szó, hogy azzal ijesztik az embert ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁶⁶

Foggal született gyermek, azt mondta egy öregasszony. Vót egy gyermek, hát aszondja, hogy vót valahol egy kicsi gyermek, a böcsőbe vót, olyan fennenringó böcsőbe, hogy két hosszú lába s arra vót a böcső. (Milyen?) Fennringó, ilyen hosszú lába vót, s ilyen magas. S a kicsigyermek benne vót, s az a családnak a többi tagjai vacsoráztak valamit. S mikó elvégezték a vacsorát, aszondja a gyermek: – No, nekem nem adátok. (Me ezelőtt úgy mondták, nem úgy hogy adtatok, hanem hogy nem adátok.) – No, nekem nem adátok.

¹⁶⁶ 74 éves nő, 1995.

Aztán meghalt a gyermek. Akkor aszmondták, tálto lesz belőle, de aztán meghalt a gyermek. (Etéd, Hargita megye)¹⁶⁷

Garabonciás ... hallottam, de azokról nem tudok. Más milyent, azt hallottam, még édesanyám meséte, hogy olyanok vótak, hogy ha valamilyen haragosa vót, kiment a mezőre, egymás mellett vót a két tábla, búza, az egyik az övé, a másik a haragosáé, s egy könyvet kezdett forgatni, s akkor egyszerre nagy idő jön, dörgés, villámlás, úgy everette a szomszédjának a búzáját, hogy teljesen csontig. A garaboncos diákok ilyeneket csináltak. Hihihí. (Etéd, Hargita megye)¹⁶⁸

Most az ilyenekbe nem hiszünk. De a csészealjba, abba vannak, akik hisznek. Abba igen most. A szomszédasszonyom mondta, hogy egy évvel ezelőtt mentek fel a felső faluvégre. S amikor elindultak, M. A.-éknél, ott a hídnál meglátták, hogy a fejek fölött mejen egy ilyen valami, világított, s az ököket kísérte fel A.-ékig. Aztán ők még ott megálltak, s nézték, s aztán az Atyha felé elment. De azon annyi apró ember vót! Ők aszmondták, hogy biztos ilyen csészealj vót, de aztán ennél többet én nem tudok. (Felsősfalva, Hargita megye)¹⁶⁹

¹⁶⁷ 81 éves nő, 1990 körül.

¹⁶⁸ 81 éves nő, 1990 körül.

¹⁶⁹ 73 éves nő, 1991.

Kincskeresés

Itt nem hallottam, hogy megtörtént, itt a községben, de hallottam, hogy beszéltek ezt. Me nekiállottak, megvasalták. Ő lóvá változott, ló lett belőle. Hát mindenfelé jártak. *A rosszak jártak éjjel?*

Jártak, éjjel, hogyne, jártak, neki vótak a társai, még olyan szellemek, ők együtt össze, s mentek. Mentek. Ez olyan dolog, hogy azelőtt, most nem is mernek ... Aszmondták, seprűre ültek éjjel, s mentek. Mentek. Én egyszer, gyermek vótam, idefenn laktunk, kimentem éjjel, gyermek vótam. De hódvilág vót, olyan szép hódvilág vót, kimentem éjjel. De én tévedtem, me vót egy leánytestvérem, s annak egy leánygyermeké, s azt nálunk hozta, mikor választotta el a leánkát – én nem tudtam azon elgondózkodni –, hogy éjjel mi s hogy, kimentem, s vót egy jó istálló, s egy pajtaeresz mint itt es né, akkor egy faút, a marhák mentek bé az istállóba, egy fa vót hosszan, s egy másik itt keresztbe magosan. Kimenyek, hát látok, hát ott ült valaki. Hát én sokat jártam, de olyant nem láttam, gyermek vótam, neztem. A leánka ott ül. Gondótam, kivitték bajára vagy mi, lehet az es, hát nem mertem odamenni. Gondótam, mejek az udvaron, s egy köet veszek, s meghajítom. Nem tudtam! Nem tudtam, hogy a köet megfogjam s meghajítsam! Nagy haja vót, s le vót oda ülve. Na, aztán én megijedtem, neztem egy darabig, jól neztem. Akkor reggel alig vártam, én hamar bé, me egyik lakásba vótak, a nagyobb lakásba vótak apámék, a leányka is ott vót velük, ott aludt velük. Mi egy testvéremmel vótunk a küsebb házba. Aztán amikó bémentem, akkó ijedtem meg! Én hamar a takarót kaptam a fejemre, úgy bétakartam a fejemet, s búttam oda a testvéremhez! Mondom, reggel alig vártam: – Anyám, a leányka künn vót az éjjel? Neztek. Mondom: – A leánykával mi vót az éjjel, kivitték, s le vót ülve a leányka, egyedül vót. Mit beszélék? – Én kimentem, s láttam, ott vót. Akkó jött apám, apám is kérdezte, mit láttam s mit hallottam. Mondom, hogy: – Én egy leánykát, hát nem vitték ki az éjjel, hát ott vót, a kicsi leányka, de nem olyan vót, me nagy haja vót ennek, azon vótam ... Aszmonda apám, mé nem mentem be s mondtam meg, bévitte vóna, s a kicsi haját megfésűte vóna, s, az, az egy olyan vót, hogy járt, meg akart szabadúni. Ki tudja, milyen aranypénzek el vótak ásva, aranyak, s ő úgy akart, hogy megszabaduljon attól, s elvettük vóna, elvette vóna apám, aszmondja. Me nagyapám, apámnak az apja, kovács vót az es, elment reggel, hogy égessen szenet, elment reggel, egy szép helyen kellett menjen az erdőben, s egy ősz ember, nagy sűrke haja vót, egy ősz ember eleibe állott nagyapónak. – Mé nem jöttél hamarabb – aszmond-

ja –, itt ne, látod-e, csak te nem tudsz most oda bémenni, me ottmaradsz. Hét évig, jegyezd meg, ha hét év eltelik, minden hét évre kigyúl az arany, s te annyit viszel – aszmondja –, elég lesz, amennyin vagytok. Ki kell – aszmondja –, jelöld meg ezt a helyet, s hét év múlva gyere, de zsákkal. Beszélgettek az öreggel. Idős ember vót nagyapám. – Én nem tudok addig megszabadúni – aszmondja –, ezt kell őriznem, de ha hét év múlva ezt megéred, jegyezd meg ezt a helyet, s gyere ilyenkor, hamarabb, ebbe az órába, hamarabb, hozd a zsákot s gyere. Boldogok lesztek mind, ahányan vattok, aszmondja. No, de aztán bėjött akkor a háború, a tizennégyes háború, s nem érte el, hogy azt a pénzt ... (Homoródalmás, Hargita megye)¹⁷⁰

Jaj, az az öreg néni, itt hol a mérnök úr házuk van, hát azt a J. néninek hírták, egy öreg néni, de hát ammár rég meghalt. Szóval ő kapát, ement pityókakapáni, itt mindjár, itt hátul az ódalba vót, ott lenn, meg is tudnám mutatni, ott nekik vót egy földjük, s elment pityókakapálni. Hát mit lát, hogy egy darab helyt fűszös¹⁷¹ a pityóka. S no jó, leszakította a leveleit s hazahozta, hogy ennek a bátyjának, ennek az O. J.-nak mutassa meg. S azt mondja: – Ne, jaj, hagyj békén, ne kapálj – aszondja –, reggel megnézem. S reggel ement s kivette, s V. néninek semmi se maradt, pedig neki a nénje vót. S egy nagy hatalmas, aszmondta, a két nagy rúddal ki vót feszítve, s a pénz evót, s most neki még azt se mondta, félkalap. (Székelypálfalva, Hargita megye)¹⁷²

Az, fiam, még az öregektől hallottam, én nem láttam. Az öregektől hallottam, hogy ott egy nagy gödör vót, fenn, asszem, G. D. bátyám földjibe vót vagy ki a krisztuséba vót, nem tudom má tisztán. Aztán ott mondták vót az öregek, hogy ott az a ... ott valami üstöt találtak osztán meg. De hogy kik kapták meg, én asse tudom már, s abbó ami régi pénzek vótak oda rejtve, s az kigyút vót. No, ezeket az öregektől hallottam, de hogy igaz vót-e, nem-e, a hóhér fasza tudja. (Hargita megye)

Olyant nem hallottam, hanem hallottam olyant, hogy a mezőn kigyút a pénz. Ezt má ez a B. J. bá ehitte. S még ásott is ott sokat, egy éjjel annyit ásott, hogy csak ecsodákoztak a falubeliek, hogy ki tudta ezt ásni itt. (Énlaka, Hargita megye)¹⁷³

Az igen, de az nem ott kereste, hanem otthon. Itt a ... nem tom, tudja G. L.-ék hó laknak, az a kicsi G. L.?... ez itt Alszegebe lakik. Ott lakott egy öreg pár, B. bácsinak hívták. S éppen az én uram vót az, B. Zs.-nak hívták, s avvót a hetedik gyermek. S aszondták, hogy ott valami kincs van elásva, s azt a hetedik gyermek tudja megnézni. A körmire valami olyat cseppentettek, s járkát kerekön az udvaron, hogy valahó lásson valamit, de aztán kapott-e valamit, nem-e, nem tudom. (Etéd, Hargita megye)¹⁷⁴

¹⁷⁰ 82 éves férfi, 1996.

¹⁷¹ Fűstös.

¹⁷² 61 éves nő, 1990 körül.

¹⁷³ 87 éves férfi, 1990 körül.

¹⁷⁴ 81 éves nő, 1990 körül.

BOSZORKÁNYOK

1: Na, álljon meg. Erre mesélek egyet. Édesanyám, nagyszülők küljel laktak, s édesanyám egy malomházba. Édesapám el vót menve bé Farkaspallóhoz, ilyen vállalkozó vót, erdőkitermelési vállalkozó. Akkor odabé dolgozott ő ... Tessék idejönni, s egy kicsi levest enni, s egy kicsi mocskos tokányt ...¹

Köszönöm ... Csak zavarom magukat ...

Nem, nem ... S akkor édesapám ... A kabátját tessék levetni, féjjel is mehettünk vóna, ne ... S akkor édesapám mondta nagyapóéknak, hogy ...

2: Tessék kolbászt is, azt lehet, hogy jobban szereti ...

1: S akkor édesanyám mondta, hogy őt valaki minden éjjel megtáncoltassa. Bémenyen, de gyerekek vótak, me hét gyerek vót ... De tessék venni a kanalat, s tessék ... (*Köszönöm ...*) S minden éjjel megtáncoltatja őt valaki. S nagyapóék ugye, nem gondótak arra, s minden két hébbe jött haza édesapám, s neki elmondta. S: – Na – aszmondja –, állj meg, me segítünk a bajon! De – aszmondta –, bėjöttek egy csomóan, olyan hideg vót a házban, bėjöttek egy csomóan, zenéltek, énekeltek, mindent elműveltek, s akkor édesanyám felült s a gyerekeket szorította így magához, kicsi gyereket, hogy ne vigyék el, s amikor ...

2: Féltette ...

1: Féltette, de nem vitték volna el ... S – aszmondja –, olyan meleg s olyan tűz s olyan világ vót, hogy Isten őrözzön, egész reggel három óráig, tizenkettőtől három óráig történt ez. S akkor ezt édesanyám megmondta édesapámnak, amikor hazajött, s aszmondta: – Na, most te feküdj belül, én fekszem kívül, s meglátod, hogy ... Na, első éjjel nem találták megfogni, me ugyancsak odajöttek, de édesapám nem kapta el. Második éjjel édesapám megfogta eztet, mikor odajöttek, s akkor a bal kezivel, ő magyarázta, hogy hogy fogta el, s akkor letette, s a bal lábával tapodni kezdte, de jól, de jól. Úgy megtapodta, hogy erőst. De aztán hallotta, hogy mondta: – Űh! Űh! Úgy jajgatott, nyögött. Akkor édesapám neki, s kivette² az ajtón. S akkor kivette az ajtón, s reggel fele mejen ki, nézze, valamit lát-e? S hát egy öreg néni akkor momentum ott feküdt kinn, még ott vót az öreg néni. Úgyhogy aztán nagyon megharagudtak, összevesztek családilag, hogy mé nem hagynak békét édesanyámnak, hogy mé foglal-

¹ Disznóvágáskor készített, saját zsírában kisütött hús.

² Kivetette .

koznak vele. Na, ennyit tudok, ezt magyarázta édesanyám. De ez sokáig elment! S na aztán azok vitték el örökké a tehéneknek a tejiket, zsírjukat. Békájuk vót, azoknak mindenük vót ...

De honnan kapták a tudományt?

1: Hát én azt nem tudom.

2: Egymástól örököték.

1: Egymástól örököték.

2: Aztán Isten tudja, előre hogy kerūt az a tudomány ...

1: Aztán vót egy ember, annak aszmondták, nem tudott meghalni, me vót három ördöge ... Tetszik-e szeretni, s ha nem, vegye a kolbászt ...

Köszönöm, nagyon finom ...

1: Mi ilyent szoktunk este vacsorázni ...

2: Disznóvágáskor káposztalélevest főznek nálunk ...

1: Na. S akkor annak vót három ördöge. S aztán az ördögöket el kellett adja, s azután tudott csak meghalni. Mert amíg az ördögök ott vannak vele, addig nem tud meghalni. S aztán egy öreg bácsi vót, s meghalt, de azelőtt az unokájának odaadta az ördögöket. S most mondja bátyám, hogy annak is megvannak az ördögei ...

Olyant is hallottam, hogy vihar lett, amikor az ilyent temették ...

1: Vihar! Na, még egyszer, Kápolnapatación vagy Ugrán, amikor hozták le, beszéld csak el, hogy vót, amikor hozták le a halottat ... K. G.-né, hej, az ökrök mit csináltak ... kifogódtak, s mindenféle... s a szél a temetőbe szinte elvitt. Mikor kiértek a temetőkertbe az ökrök, me egy öreg néni elment a leányától. Egyik hegyről átal a másik hegyre ...

2: Velünk szomszéd vót majdnem ...

1: S akkor hogy elment, kerestük vagy tíz-tizenegy hétig.

2: A szomszédság keresték ...

1: Az egész falu. Aztán valami, ilyenkor a kutyája elévitt valami csontokat. S no, akkor megkapta ...

2: Tessék vágni, a kenyér ott van ...

1: Hát fejjel kellett vóna menni, me fejjel nem ilyen mocskosság van ... Má elnézést, na ... Na, s hogy a kutyája elévítte azt a csontdarabot, nahát valami hullát megkaptak, összeszedtek, s bele a koporsóba azokat a csontokat ...

2: A hegyen ment át, rosszidő vót, öreg vót az anyó, s megfagyott-e, ott meghalt a hegyen, s megették a rókák, úgyhogy csak a csontjait kapták meg. Ott róka, kutya, s farkas is lehetett ...

1: De nem lehetett tudni, hogy halt meg ...

2: Úgy megették, hogy csak a csontját kapták meg ...

1: Kenyerünk egy kicsit száraz, elnézést kérünk ... Nő, s akkor mikor befogták a tinókat a koporsóba, belégyűjtötték a csontokat a koporsóba. S akkor Ugrán jöttek le, s az egyik tinó, úgy dőgöztak a tinók, hogy nem bírtak velük. Nem tudták fogni őket. Aztán az egyik tinó ki, a jármot összetörték, ki az oldalon s úgy elment vissza.

2: Me ilyen rossztevő fehérnép vót, olyan, úgy mondták, fermekák ...³

1: Aztán hogy mit láttak a tinók, mi semmit se láttunk, én a házhoz nem vótam fel, csak a temetőbe, me messze fel van. Akkor, na mikor aztán temették el – me kerestek más tinót, lehozták –, s mikor a temetőkapun bémentek – Felsőlokon a temető dombon van, ki kellett menni –, ott ismét a tinó, a másik is összetört jármot, mindenfélét, a temetőkertbe nem ment ki. Mit látott, nem lehet tudni.

2: Mit éreztek ...

1: Mit éreztek. Na, akkor aztán valahogy úgy kivitték az öregasszonyt, s a pap misézett a hant előtt. S akkor, amikor misézett, egy olyan szél jött elé, hogy én azt magának el nem tudom mondani. Olyan vihar, olyan por, úgy a port, felhőt, nem lehet mondani, ott papír vót, ott fa vót, nem is lehetett látni. Úgyhogy minden kettő-három egymásba megkapaszkodott, hogy a dombról nehogy elvigyen a szél, olyan vihar, olyan idő jött akkor elé. Mikor belétték, s egy kicsi földet rea, olyan szépen sütött a nap, olyan szép idő lett, hogy azt kimondani nem lehet. No, ennek szemtanúja vagyok, hogy láttam, de én többet ilyent nem láttam ... S aszmondják, mikor megindították odafel a háztól, ott is olyan vót. Úgyhogy valami vót benne ...

2: Aztán mi eljöttünk Gyimesből, s itt már nem tartották úgy ... Aztán vallást es ott jobban ...

1: Vallás, másabb vót, a vallást nagyon erősen tartották, me nem vót szabad, me akkor nekünk mind hosszú hajunk vót, pénteken s kedden nem vót szabad egyáltalán megfésülködni. Hétfő este, csütörtök este megfésülködtünk, s nem vót szabad kedden s pénteken megfésülködni, egyáltalán. Se vasárnap körmöt vágni, vagy valami. Az ilyesmit nem engedték ... (Csíkdelne, Hargita megye)⁴

Ezt még a férjem mondta vót. Hogy elvót kaszálni, elhítták kaszálni. Tudja kicsoda? Maga inkább meg tudja mondani, hogy I.-ék, ahol laktak abba a vén lakába ... Na, el vót kaszálni nekik. S elvót kaszálni, s mikor leültek enni, egy akkora nagy béka csak elélepcsent, s ott megállott a bokor széjénél. S mondta az én uram, hogy jaj, egy másik ember mondta: – Jaj, Istenem, mekkora nagy béka jött elő ide, hát ez milyen béka. S ez az, aszondja az én uram, hogy az a vénasszony. Me vót az öregasszonynak egy édesanyja, s az ilyen, tartották azt a békát, szerencsének vagy minek. S aszondja ez az öregasszony, na de ott a száját mind mozgatta s mozgatta, s egyszer aszondja, hogy: – Menjen el innet, menjen el innet, s járjon békével. S aszondja a másik: – Ne küdd el, enni kell adni. Enni adtak neki, odatették, addig nem falták be a falatot, odaadták neki, megette, s akkor azt mondták: járj békével, s félrement. Na, ez így megtörtént, de nem T. adta az ételt neki.

Hát, amikor jönnek hazafelé, az úton volt egy nagy-nagy forgószeél, egy istentelen forgószeél. Ő a bicskáját beléhanyította, T. Beléhanyította a bicskáját, s másnap az

³ Varázslók, rom. a fermeca: elvarázsolni, megrontani.

⁴ 56 éves nő (1) és férje (2), 1995.

öregasszony megjelent. Az nem vót meghalva, úgy ahogy magyarázták! Ők azt gondóták, meg van halva, de közbe nem vót meghalva. Beteges vót, ott vót a másik szobába. S azt mondta: – T., ezt a bicskát ismered-e? S azt mondja: – Igen. – Na, nézd meg a helyit a combomba – azt mondja –, ahova vetted bele. S akkor úgy megijedett az uram, éppen csak össze nem esett. Azt mondja: – Hadd el, forgósél, me én ilyen többet nem csinálók! S ez rajta történt meg! Valóságosan rajta történt meg!

S aszondják, hogy amikor el vagy aluva este, s valami kopogás van, az ajtón kopgatnak, ha nekiszólasz, s nem szól senki, akkor ne nyisd ki az ajtót, ne menj ki, me akkor elvisznek valamerre, s megjáratnak. Vótak olyanok, hogy megfogták, s hegyeken s mindenfelé elvitték, s megjáratatták, s összetörött, s úgy Isten tudja, mikor mászott vissza. Ezt is így elbeszélték a régi öregek. (Csíkrákos, Hargita megye)⁵

Hát ugye, édesanyámnak az édesanyja, annak vót egy fiútestvére. Itt az utcába laktak ne. S véle szembe vót egy boszorkány, me valóságos boszorkány vót. (Ki vót? Nem ismertem ... haha ...)⁶

S ahajt, hát má, bément örökké, s örökké valami forgácsot vett fel s vitt el. S. P.-né vót. (Ki a?)

S. P.-né, Cs. G.-ék ahol laknak. (K. nén?) S ahajt úgy belérúgott né. A K. nagymamámék elmentek kedddnap a városba, s aszmondja édesmamámnak: – Te Á., a szám el van csavarodva! Nézd me, te! Hát nyakáig el vót csavarodva egészen! P. F. bácsinak, aki Bágysba lakott, F. bácsinak.

Na jól van. Hamar ültek szekérre, mentek Szentmártonba. Ott vót a tudós. Na, meg is csinálják, megnezte, hogy tükörbe van megcsinálva, így s úgy van csinálva. S: – Ahajt éjjel, hajnalba, míg a nap fé nem jön – egy cserépedénybe valami kenőcsöt csinát –, s ott van egy híd, oda hajtsa bé. De nehogy visszanezzen! – Nehogy visszanezzen, me abba helybe maga meg is hal – mondta K. nagyapónak. Nem is nezett vissza, behajította azt a cserepet, s aszmondja reggel: – Na, mi van, te, mi van a száddal? Békötte vót ruhával. Ment a vízre, me patak folyt, s onnat merték a vizet. – Né miccsinátál hajnalba! A szája annak az asszonynak mind össze vót vágva. A fia így gyogyult meg. (Máréfalva, Hargita megye)⁷

Nagyapámnak vót egy hatvan holdas, úgy hívták, Karéj, me az erdő felett vót. S egyszer a lovakkal kimentem, me minden este ki kellett ... – Na, ilyam meg, me elöntöm. Isten fizesse, T.! –

Minden este ki kellett menni a lovakkal, me nem úgy vót, hogy enni adnak, s ha kell, edd meg, s ha nem, annyi. Minden este ki kellett menni a Karéjra, ki itt a tetőn, amíg a tetőre, s még egy darabig, a lovakkal. S akkor aztán bécsaptam a fűbe. S ak-

⁵ 59 éves nő.

⁶ Az elbeszélő férjének megjegyzései.

⁷ 70 éves nő, 1996.

kor aztán Úrfi tátám, me úgy hívták, P. S., Úrfi S., mikor fiatalok vótak ők, hát előljárók vótak, mi, s egyik aszmondja, hogy egy sáncon keresztül kellett menni, hogy: – Úgy átalugrok, mint egy bolha! Bolha lett, máig es minden nemzetsége Bolha! Úrfi tátám meg jobbat mondott, me ő aszmondta: – Úgy érzem magam, mint egy úrfi! Úrfi lett örökké, máig es Úrfi minden nemzetsége! Osztán neki, s ott Úrfi tátám vett vót egy hatvan holdas legelőt Ugrontól, a Karéjon felazon.⁸ A lovakat bécsaptam a fűbe, há nem szabadott vóna, de bécsaptam, hogy egyenek jól. S abba a helybe, oda likad ki a dolog, egyszer éjféle, én oda ki a bossosba lefeküdtem, gyermek vótam, de nem féltam, a bossok közé lebújtam.

Hová?

A bossok közé, bossbokrok vannak sűrűn.

Boróka?

Bossbokor. S hát éjféle táján csattogni kezd hatalmasan! Olyan mennydörgés, olyan csattogás! Hát valahova bé kéne menjek, hogy fa is legyen. De olyan setét vót, mint a degenyeg.⁹ Merre vannak a fák! Akkor álmomból felébredtem, úgy csattogott. Na, látok lefelé egy feketeséget, fa kell legyen. Megyek bé, s hát a lovak is éppeg az alá húzódtak. De nagy hatalmas vihar vót. Na, aztán örvendtem, ott vótak a lovak es. Na, akkó láttam – má ugye az előbb kérdezte –, akkó láttam, hogy a szemem nyitva vót, én nem aluszok, nyitva van a szemem, a lovak es itt vannak, látom. A fejem felett úgy elmozsikáltak a boszorkányok! Hallja-e? Klánéta, kürt, még csak cimbalom es vót, de hogy tudták emelni, ott a levegőbe? Átalmentek a fejem felett Keményfalva fele keresztül. De a szemem nyitva vót, e má nem álom, azt az így meg úgy, me a boszorkányok úgy elmozsikáltak! Akkor tudtam meg, hogy van boszorkány es, azt az így meg úgy át. Hehehe! Átalmuzsikáltak Keményfalva fele. Na mondom...pedig nyitva vót a szemem, úgy mint most. Hát tényleg vannak.

Az imádság is aszmondja, az imakönyvbe is az van: délbe kószáló járványtól, hallja-e ... Az imakönyvbe is benne van: délbe, délbe a keresztútnál nem szabad lefekünni, me ha nem, a gonoszak, egynek elcsavarták a száját.

Ez Méréfalván történt?

Méréfalvi! A keresztútnál nem szabad lefekünni, egyebütt lehet, me délbe járnak a kószáló járványok, s elcsavarták vót, aztán örökké félreállott vót a szája. Úgyhogy nem szabad ... Délbe nem szabad a keresztútnál lefekünni. Nem mindenütt, de ahol járnak, ott nem szabad. Ezelőtt vótak, most nem tudom, vannak-e. Engem sohase támadtak meg. De vót úgy, hogy úgy megnyomták a fejemet, nem tudtam mozdítani. Aztán mondtam, van nekem egy tudós testvérem, s mondtam neki, hogy a fejemet hogy nyomják meg. S aztán mondta, hogy micsinájak, s többet egyet se láttam. Többet a fejemet nem nyomták. Ugye van annak orvossága. Imádkozni kell.

Mit csinált az, akinek a száját félre csavarták? Valami rosszat mondott?

⁸ Felfelé.

⁹ Kocsikenőcs.

Semmit, csak lefeküdt a keresztesútba. Annyi elég! Megnyomták, s a száját elteker-
ték. Örökké úgy maradt. Az orvos nem tudta helyretenni.

*Azt nem hallotta, hogy valakinek a lábából kivették a csontját, és nem tudott felállni
utána?*

Azt nem hallottam, de, de olyan es lehet. Hát azt csinálnak vele, amit akarnak. De
azok a délbe kószáló járványok, délbe tizenkét órakor, éjjel. Arra ügyelni kell, imád-
kozni kell rendesen, me aszmondta egy asszony: – Keresztet kell vetni, s akkor a rosz-
szak nem tudnak megközelíteni. Me azok járnak! Azok boszorkányok, úgy hívják!
Abbiza, arra ügyelni kell.

A tehénnek a tejét nem vették el?

A tejet? Nem, az enyim örökké tejet adott, me nem hittem én benne! Mondták, hogy
van, de én abba nem hittem, s ha nem hiszen benne, nem tudnak ártani, de ha hi-
szen benne, akkor tudnak. Az enyémet sohase vették el. Az enyém, a tehén örökké,
de annak ... Azok gonoszak! Boszorkányok! Úgy híjják! Velem nem tudtak bajlódni.
Itt a faluban is voltak?

Vót, idele, itt le, Pap Dominé, s Ilonka Andrásné, mind boszorkányok vótak.

Miért mondták rájuk, hogy boszorkányok?

Azér, me meg is gurucsáta, a, nem szabadott velük bajlódni, me meg es gurucsáta.

Az mi az?

Hát, hogy megnyomorodik, minden. Az nem úgy van! Azt nem szabad! Azt nem sza-
bad hinni, hogy van! Me vanni van. De azt nem szabad hinni! A hit erős kell legyen.
Maga ha tanár, akkor magának egy erős hite kell legyen, s akkor magának nem tud
senki ártani. Azok a gonosz lelkek, igen. Azoknak nincs hely a mennyországba! Me
aszmondták vót, hogy ők azon küljel is elférek. Aszmondták vót az Úrjézusak, hogy
adja me nekik, hogy ők azt csináljanak, amit akarnak. Aszmondta az Úrjézus: – Én
megadom, de akkor az Úristen országába nem lesz helyetek. Aszmondták: – Mi azon
küljel is elférünk! Hahaha!

Mikor kérték erre az Úrjézust?

Akkó, amikor az a földön járt. Hát az Úrjézus, az szakállas vót, mint maga, s nagy
tudós vót! Nagy, me a Jóisten fia vót. Aztán ő mindent meg tudott adni. Ezöknek
megadta, hogy hipp-hopp, ott járnak, ahol akarak. De aszmondta: – Akkor a Jóisten
országába nem lehet ... Me aszmondták: – Mi azon küljel is elférünk!

S azt, hogy láthatatlanok legyenek?

Láthatatlanok! Lélökbe mennek, levegőtestjök van, nem lássák. De mennek.

S ártani tudnak, ha akarnak?

Hogyne tudnának! Hogyne tudnának! Valakinek aszmondták vót, na ezt hallgassa
meg. – F., ezt té es meghallgathatod! Aszmondták, hogy: – Menjen ki a cseszlésbe,¹⁰

¹⁰ Fialat fenyesbe.

ott van a fenyédi cseszlés na, s az ördögborda¹¹ hulljon rea a csizmájára, s akkó jöjjön be a templomba, s ahogy megyen bé a templomba, a harangkötelet vágja el. A fogón féjjel, hallja-e. Vágja el a harangkötelet, me ha nem, nagy baj lesz. Úgy es lett, bément a templomba, s abba helybe hát a harangkötelet elvágta, s hát annyi a boszorkány a templomba! Fenyegette avval a boggal. Fogta a kötelet, me arra az izére vágta, hogy tudja, fenyögette, me ha nem, agyonverték vóna. E mire hazament, a csúri egy cserép nem vót, mind lerúgatták vót. Hallja-e! Mind lerúgatták a csúriről a cserepet, hallja-e. Még mondta most is egy ember, hogy igaz vót, me én is segitettem vót földni. Haha! Nem szabad velök bajlódni! Hitvány népek azok a gonosz lelkek! (Máréfalva, Hargita megye)¹²

A boszorkányokról beszéltek-e?

Hát a boszorkányokról, azokról beszélgettek azok, akik hitték. Hogy jártak lüdercek, az a lüderc, az ahogy mondták, az olyan veres, tüzes lánggal ment ott a levegőbe, úgy mondták. Dehát én nem ismertem, nem láttam.

Aztán hogy a fehérnépek inkább, a férfiakról nem vót szó, a fehérnépek seprűre útek, a seggit megkente valami kenőccsel, s bement minden kócs likán, mindenütt járt, ilyenököt, ezt beszéték az elődeink. De például én ezt nem hittem. (Máréfalva, Hargita megye)¹³

Igen, azt is hallottam, boszorkányok. De velem nem foglalkoztak sohasem. Hallani hallottam, hogy másokkal foglalkoztak, de velem sohasem. Itt is vót a faluba, hogy hírezték, hogy boszorkány. Fehérnépek vótak inkább.

Honnan kapta a tudományát?

Hát nem tudom, mer ő azt el nem mondta, titokban tartotta. Hallottam hírből, hogy boszorkány ez az asszony, az az asszony. Én az orrára vetettem egynek, jujj, nem is akarta meghallani, futott el onnan! Futott el onnan!

Ezektől tartani kellett, mert rontani tudtak?

Igen, de azok is mindenütt nem mutatták ki, me azok is féltek. Tulajdonképpen féltek azok is, hogy ne tudódjon ki az ő dolgaik. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁴

Ilyent hallottam, hogy aszmondták, hogy zenéltek, egész éjen zenéltek s mulattak, de nem tudták, hogy hol s kik.

Vagy valakit megtáncoltattak ...

¹¹ Saspáfrány (*Pteridium aquilinum*).

¹² 88 éves férfi, 1996.

¹³ 82 éves férfi, 1993.

¹⁴ 81 éves férfi, 1993.

Nem. Nem tudom. Csak azt tudom, hogy aszmondták, hogy boszorkányok vannak, úgy féltünk, hogy a nyavalya tört ki, s aki agyvérzést kapott, vagy a szája elcsavarodott, azt má aszmondták, a boszorkányok csinálták.

És tudták, hogy a faluban kik voltak a boszorkányok?

Igen. Mondták, hogy kik! Mondták, hogy a templomba húsvétkor, amikor piros tojást festnek, s feltámadáskor, a nagymisére ... Mikor a pap mutassa fel az ostyát, akkor a kanalat kellett vinni, azt a festékes kanalat, s fordítva odatartani, s akkor lássák, hogy kik azok, mer azok háttal ülnek a papnak. A papnak hátat fordítanak, s a néppel vannak szembe. De aztán ha nem, nem mertem, én is úgy félttem, úgy elijesztettek azelőtt, hogy ...

S olyan asszony nem volt, akiről mondták, hogy éjszaka ...

Dehogynem! Itt a szomszédunkba is vót egy öregasszony, s aszmondták, Szent György napkor annak a kapuján tövis van téve, akik boszorkányok. S aszmondták, itt a szomszédunkba is vót egy öregasszony – aszmondták –, az is boszorkány, de én nem vettem soha semmit észre. Most es mondja Sz. J.-né, hogy az ő sógorasszonya az. Mondom: – Te! Csau¹⁵ idejibe, vagy ezelőtt mondták, s azután én nem hallottam, hogy van boszorkány. De van!

Ez mit csinál?

Aszmonda vót, hogy az ő urát az tette tönkre, azé vót beteg.

Beteg az ura?

Meghalt. Meghalt. De hát tüdőrákja vót. Nem tudom. Én nem hiszek abba, a boszorkányozásba. De van egy sógorasszonya, aki erősen, nagyon-nagyon hiszen.

De hát ott náluk mi történt?

Hát hogy akkor ment oda, amikor ő nem vót otthon, aztán beszélt, s nem tudom mi, na. Tőle meg lehetne tudni. Régebben mondták Pap Dominé, s Ilonka Ágnes, Ilonka Andrisné, s L. L.-né mondták, egy öregasszony, az is az vót, itt a szomszédba. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁶

Csinálmányt csináltak-e? Kiöntötték az útra, s aki arra járt, ráragadt.

Ráragadt, igaz. Hát még az én juhaim is! Savóztak, a tejük olyan vót, mint a savó. S aszmonda a másik: – Én nem engedem a tieidnek a nyomára! Eltérítette másfelé, hogy ne kapják el, me úgy is elkapták, ha csak a nyomukba jártak. Az lehetett igaz! Me mi is, míg nem vettük észre, a savós juhokat megfejtek, s utána a másikat is, s egy percre kapta el az is! Én aztán megfejtem, kifejtem a földre a savót, hallottam azelőtt, hogy kell, mit kell csinálni velük. Kifejtem a földre, de jött a másik, azt is meg kellett fejni! Az én kezemről ragadt oda, a juhokra.

¹⁵ Nicolae Ceaușescu, Román Szocialista Köztársaság elnöke 1967–1989.

¹⁶ 75 éves nő, 1997.

Hallott arról, hogy éjszaka valaki találkozott a falu közepén lúd alakú boszorkánnyal?
Ilyet hallottam, de velem nem történt meg. A, tudja, nem mindenkivel történik meg! Me aki ezeknek ellenségük vót, azokkal nem foglalkoztak. Me tudtak ők a faluban egyik a másról, s avval nem foglalkoztak azelőtt is, hallották, hogy ellensége ezeknek! Nem foglalkoztak. Me félték, ők félték. Me ha emlegettük, vót eset, hogy az orrára vertem: – Menj el, te boszorkány! Hú, el es futott onnét, el es ment, hogy mit mondtam!

S nem félt, hogy ha ilyent mond, magának baja lesz?

Nem féltém. Én nem voltam félénk ember, semmiféle tekintetben. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁷

Mondták, hogy ősszel vannak a forgószelek, s abba rosszak vannak.

Az a boszorkányszél, azt is annak nevezték ... Cs. D.-né, annak is mondták, hogy boszorkány.

Honnan lehetett észrevenni?

Ugye, ez egy mozgékony asszony vót, olyan vót, hogy tip-top. Ugye, most hogy látom az unokáit, az unokáiba is látom benne ... S elég huncutság vót benne, az unokájába, akit E. mond, s vót benne csalafintaság, s a hiszékenység, az válthatta ki, me nem vót nagy asszony, később egy kicsit sántított is, nem tudom, később a lába eltörött vót, mi vót a baja. De különben vallásos asszony vót, templomba járt, minden.

Na, aztán mondták, hogy a boszorkányok éjjel seprűvel mennek. S megint aszmondták, hogy széket kell csinálni. Luca napján nekifognak, s minden nap egy darab fát szabad tenni a székhez, s karácsonyra legyen meg, s az elmegyen a templomba éjjeli misére, arra kell ülni, s akkor meglátja, ki a boszorkány, me azok a templomba mind visszafordúnak.

Merre utaznak, hogyan mulatnak a boszorkányok?

Ezt nem beszéltük. Hogy éjjel megnyomták, megszívták, arról igen, s hogy átváltozott kecskévé, s A. bácsi látta, me határpásztor vót, s éjjel kinn járt többet, s látta ... a csinálmány, azt a csinálmányt még van a mai nap is, aki hiszi. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁸

K. J. néni! Ő sokat járt ide édesanyámékni, s ő mesélte, hogy vót egy asszony, aki férjhez ment Keményfalára, s akkor vót egy leánya az asszonynak, egy fiatal leánkája. Az anyósával, az anyósa megtanította ott, hogy elmenjen s másnak a vérit kiszípjja ... (Igen? Ilyesmit?)¹⁹

¹⁷ 81 éves férfi, 1993.

¹⁸ 62 éves nő, 1993.

¹⁹ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

Aztán beszélgetett az anyósa s a fiatalasszony, hogy: – Már annyira mentem a leánkával – de ezt az öregasszony mesélte, igaz-e, nem-e, mittudomén – aszmondja –, annyira má megtanúta, a kúcs lyukán má bé tud menni! Haha ... S aztán a fiatalember, ő úgy tett, mintha alunna, a fiatalember ezt megtudta, s aszmondta másnap, hogy: – Na, asszony, pakolj, mindenedet fé, s a lányodat is – aszmondja –, me menyünk haza! Viszi haza! S valami patakon kellett keresztüljönni, s aszmondja a fiatalembernek az asszony, hogy: – Te, a leánkát hozdad átal a patakon! Aszmondja a fiatalember: – Aki a kúcs lyukán bé tud bújni, az a patakon is át tud menni! S akkor ijedt meg az asszony, hogy mé kell hazapakoljanak! Én ezt J. nénitől hallottam, úgy mint leánka hallgattam s bámultam, hogy ilyesmi történhetik ... (Lövete, Hargita megye)

S még egy esetet el tudok mondani, aztán nem tudok többet. Itt a szomszédba lakott egy idős házaspár. Julia néni, úgy hívták az asszonyt. Itt Sötétkútnál, Hágótó alatt laktak azelőtt, ilyen gyári munkás volt a férjem s ott laktak, na, mind fiatal házások. Akkor a szomszédba vót egy olyan asszony, hogy mindig aszmondták, hogy boszorkányságot úz, s boszorkányságot úz, s boszorkány, beszéltek, de ő soha meg nem merte kérdezni ... S egyszer egy éjen felébredt, s gondókozott, hogy milyenek azok, a boszorkányok, s hogy lehet, milyen az a boszorkány ... Egyszer azt látta, hogy a szoba közepibe a puliszkakeverők táncolnak. A puliszkakeverők táncolnak! Semmi egyebet nem látott, csak a puliszkakeverők táncoltak a szoba közepibe! Ő úgy megijedett, hogy felkeltette az urát: – Kelj fel, te ... Hogy is vót? Tán holdvilág vót, s bésütött az ablakon. S olyan jó világos vót a szobába, s azt látta, hogy a puliszkakeverők szök-dösnek, táncolnak a szoba közepin. S felkeltette az urát: – Hát, nézd meg te is! De az ura semmit se látott, me aztán eltűntek. – No, nem baj – aszmondja. – Hát, ez valami nem jó – aszmondja –, ez csak valami boszorkányság lehet. Me mindenki beszéte, hogy boszorkányok, boszorkányok ... Aztán ő nem tudja, aszmondja, valamivel ő is megsértette ezt az asszonyt, s aszmondja, éjjel úgy megnyomta őt, hogy majd megfulladt. Aszmondta, úgy nyomta az ágyba, hogy ő aszhitte, meg kell haljon. S ő arra lett, hogy az, hogy megharagította őtet, s éjszaka odament, s megnyomta. Na, aztán a következője mi lett? Valamennyi időre meghalt az az asszony, akire mondták, hogy boszorkány. S aszmondja, hogy amikor kivitték a temetőbe – aszmondja –, nem vót olyan, szép idő vót a temetés alatt, s akarták a sírba beletenni, s akkora fergeteg jött, de olyan hirtelen, akkora, mintha minden össze akarna omlani – aszmondja. Akkora mennydörgéssel, villámlással, de csak ott, a fejük felett – aszmondja. S amikor a, hát no, hamar, hogy ha már jött az az eső, hogy engedjék le a koporsót a gödörbe, a koporsónak a födele felpattant, s asszonyt így fédobta, s így, ahogy valami fédobta, úgy visszaesett oda a koporsóba. Mindenki – aszmondja –, úgy megrémült, még a pap es, hogy elszaladt. S akkor aszmondja a pap, amikor valahova elmentek na, s behúzódtak, me esett az eső, aszmondja: – Menjünk vissza, jóemberek, s jöjjenek vissza, s temessük el ezt a bűnös lelket, me úgy látszik, hogy nagy bűne vót, amiért a Jóisten így megbüntette halálába is. S aszmondja, ez igaz vót, ez így meg-

történt ott. S mondom, aszmondták róla, hogy boszorkány ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)²⁰

Tudósoktól nem beszélgettek itt?

Nem, csak menegettek a kalugerekhez oda Gyergyóba. Lehetett csináni.

Nem tud ilyen történetet?

Vót itt egy öreg, ott J.-ék mellett, s azoknak elveszett vót a pénzük. Sok aranyuk vót. Azok jártak ott! Azok, akik elvitték a pénzt, mind meghaltak!

Boszorkányokról nem beszéltek?

Régebben igen, hogy boszorkányok. Még féjjel ez a szomszédasszony, farkaslaki, ez mondta, hogy egy vénasszonyt hívott fuszulykaszedni, s az nem ment. Bosszantották a többik, hogy boszorkány. Hát tényleg boszorkány vót, mert egy nagy varasbéka vót reggel a házok előtt. Édes, jó Istenem, bocsáss meg!

S az ilyen nem tudta a tejet elvenni?

Az el tudta, azelőtt! Aszondják, csak a tehennek a hátán a kezét elhúzta, s elvette. Most nem lehet ilyent hallani. (Fenyőkút, Hargita megye)²¹

²⁰ 66 éves nő, 1994.

²¹ 81 éves nő, 1991.

Boszorkányok eredete

Most megint kapcsolok. Mikor Jézust felfeszítették, hát a szemérme kinn vót. A szent asszonyok odamentek, s átkötötték, hogy ne lássák a természetét. S kérdezte az Úrjézus tőlük, hogy: – Mit kívántok? Aszmondták: – Azt kívánjuk, hogy láthatlanul ártsunk. Tudja – nem tudják, s mégis árt. Gondolattal vagy a szelleme olyan, hogy odavágja az embert, mint én is valamelyik nap béestem az asztal alá, megüttem a lábamat, meg a mejjemet, azon a napon rosszat es mondtam, igaz, szerencsére nem történt nagyobb bajom, csak megüttem itt a mejjem kalácsát, s itt a lábam szárát, de nem történt, me jaj, Istenem, elkiáltottam magamat, s akkor rendbe jöttem. S na, az Úrjézus aszmondta: – Megadom, de az Isten országát soha meg ne lássátok. De azok nem lássák meg az Isten országát, olyan tévelygő lélekek lesznek belőlük. Igen. Tévelygő lélek.

Mikor jönnek azok a nagy viharok is, imádkozom: – Istenem, őrizz meg égi háborútól, éhségtől, döghaláltól – ezeket mind mondom én, s akkor mindjárt csend, mindjárt harangoznak, s fölhők mindjárt mennek, szakadnak erre az imádságra. Annyit ér, mintha az Istennek beszélnék, mikor mondom: – Istenem, őrizzed meg hajlékomat jégtől, vihartól, véletlen haláltól. Véletlen halál olyan, hogy hirtelen odavágjuk magunkat. Az is eljő. S kérni kell az Istent. Kérni kell: – Istenem, őrizz meg rossz ember szándékától, éhségtől, döghaláltól. S akkor nem halunk meg soha, csak mikor a Jóisten elszólt.

Na, és akkor aszmondták az asszonyok, hogy nem bánják. S megadta az Úrjézus azért, hogy átkötötték a szemérmét. Ők tudnak ártani erősen. Ők mikor halnak meg, nem tudnak meghalni addig, hagyják, vagy egy kendőt, vagy egy, nem lehet tudni, mi az ő erősségük. Elhagyják. Elhagyják a tudományukat. (Atyha, Hargita megye)²²

²² 80 éves nő, 1993.

Tejvarázsoló, tehénrontó boszorkányok

Tejellevés

Az megvan, hogy a tehentejet elveszik. S az az I., hogy már azt is ismeri, hát nekem egy ludam elveszett. S odakerüt egy másik családhoz. S na, a lúdam megkerüt. De amikor odamentem, akkor aszmondta: ne haragudjak, de a tejet elvették, s éppen most guruzsálnak,²³ s három napig nem szabad kiadni semmit. Hát ebbe én is úgy izélek, hogy bornyúzáskor, azon a napon nem akarok semmit kiadni. (Ez babonáság!)²⁴ Ez babonáság, de ...

Mondták, hogy az asszonyoknak is nagyon kellett ügyelniük szülés után ...

Igen, erre, ezekre megtanított az én anyám is, hogy úgy amivel, amilyen ruha van rajtam, hálóing vagy kombiné, azzal a gyermek száját vissza kell törölni. Viszont amikor a marháknál is fej, annak is van egy babonája. Marhákat es fej valaki, vagy bójó, hogy ne hogy megigézzze, a sapkáján a fején egyet fordít, akkor nem igézi meg. Vagy ő maga letöpi, hogy meg ne igézzze ... Ez babonáság! (Hargita megye)²⁵

Az én apám gyermekkorába, beszéte, me ő örökké jött ide ... A tejet is elveszik, az igaz. Velünk történt meg. Amíg odahaza vótunk, egy olyan jó fejős tehenyünk vót, hogy akkoriban vették²⁶ ki a tejet, egy évbe háromszor is, hogy kulákosítsanak. S az a tehén olyan sok tejet adott, természetesen mi is adtunk neki, de különben is jófajta tehén vót, hogy aszmondta bátyám – nagyapám búsút, hogy na, ezt nem ússzuk meg, lejártam még Csekefalvába, ott vettem meg, hogy valahogy tudjuk megcsinálni, hogy ne kulákosítsanak –, s aszmondta bátyám: – Ne búsulj, me annyit fejünk, amennyit akarunk! Dehát moslékolta bátyám, K. F. bátyám, adott is több tejet, s ugye pótoltuk, megvettük.

S egyszer mejek haza, aratni vótunk, s kérdezzük: – Édesapám – hogy malomhelység vót, s idős ember vót, örökké honn vót –, hogy valaki járt-e, keresett-e, nemtommi. S aszmondja: – Igen, egy öregasszony. S aszmondja: – Hát az métt járt, s ki vót?

²³ Kuruzsolnak.

²⁴ Az elbeszélő férjének megjegyzése.

²⁵ 64 éves nő, 1995.

²⁶ Vetették.

Aszmondja, hogy: – A leánkának a melle megeredt, s s a balog malom alól kell vizet merítsen. S aszmondja édesapám: – Na, rendben van! Akkor este a tehennek tej nem lesz! Há tudja ki vót az? Itt T. P.-nak a mómája, vén P.-né – nyugudjék –, hogy emlegetik. Hát a tehen csak bög, s nem ad tejet. Édesapám fel hamar Menaságra M. L.-hoz, s az vissza tudta venni. S azt mondta, hogy: – A tejet visszaadom, de a zsír nem megyen vissza. S úgy es lett. A tej visszajött, de a zsír soha. Na, ez biztos. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)²⁷

Na, s azt akarom, hogy édesapám gyerekkorába, úgy vót örökbe fogadva, egy kereszt-szüleje örökbe fogadta, gyerektelen vót, ahol laknak A. bátyámék. S akkor mondta, hogy azelőtt mentek ki az erdőre – úgy mondták –, ott vótak, elvégezték a tavaszi munkát, s akkor mentek hátra, sok marhát tartottak ugye, s az inasok s a gyerekek ott ugye őrizték, ételment vittek s nem tudom, mi. S egy fiú olyan ment, hogy négy fejőstehénnel ment. S aszmondta: – Na, ne búsuljatok, mer a tej annyi lesz, kutyának, mindennek annyi lesz, négy jó fejős tehén. De soha nem tudott többet fejni, csak annyit, amennyit ő megett! (A négy tehénből!)²⁸ A négy tehénből. A csuda ölte meg, hogy hogy létezik ez, hogy nem tudott tejet fejni. Közbe elfogyott az ételme, s hazament a gyerek. S mikor ment vissza, akkor aszmondja: – Na, tudjátok-e? Nem csuda, ha én nem tudtam tejet fejni! S: – Hát métt? Ezt, mondom, az én apám meséte. – Há métt? – Hát – aszmondja –, a padot felnyitotta, kenyeret keresett vagy mit, nem vótak otthon, s a padba, régebb olyan cserépedényekbe tartották, én láttam olyant, nekünk nem vót, de láttam. Olyan hosszukó cserépedények vótak, a padba benne vótak, s abba mind benne vót a tej. Ugye, onnan hasznáták, túrót csináltak, sajtot csináltak ... De a tej az erdőről hazajött! Mondom, én nem láttam, édesapám beszéte. (De aztán visszament-e a tej, vót-e aztán?)²⁹ Csak annyi, amennyit ő megehetett. Soha többet nem vót. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)³⁰

Hallottam, hogy a tehennek a zsírját elvette, az utcára kifutott, s a nyomát felvette annak az állatnak, a régi időbe. A tehén ahányszor a kapu előtt elment, oda bébögött. Aszmondták: – Azér van, me ... De tejet nem adott, s ha adott is keveset, s az zsírtalan vót. Mindig odabögött, s aszmondták: – Az öregasszony vette el a zsírt, s neki, ha kecskét fejt is, több teje vót, mint annak, aki két tehenet hajtott. De ez csak leánka korunkba vót, ebbe mi nem éltünk bele, nem tudjuk tisztán.

Azt is mondták, hogy az ilyen asszonyok békát tartottak.

Ha... rosszféleség, az most es kell legyen, de nem tudom én, saját szememmel ...

²⁷ 68 éves nő, 1995.

²⁸ Ismeretlen jelenlevő megjegyzése.

²⁹ Ismeretlen jelenlevő megjegyzése.

³⁰ 68 éves nő, 1995.

Rosszféleség most is van, csak van, aki a szellemekre tartja, és van, aki emberekre tartja.. Ez lesz is, míg két ember lesz, rosszféleség, így kell mondjam. (Csíkdelne, Hargita megye)³¹

Elvették a tejet! Volt eset, hogy kicsi gyermeknek voltam, s a tehennek a tejét elvették, a kicsi tehennek. Amikor én behajtottam a tehenet, akkor az az illető meg-sírút³² s kifutott, s lefutott ide a hídon alul, s ... mondták, ez a K.-né, S.-nak az anyja magyarázta, hogy a szomszédba – ez csángóknál történik meg, csángó nemzetségnél, a csángók mindent, mindent megcsinálnak! Úgy hogy má több van a faluban csángó ... De magyarnál nem ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)³³

Akkó még fiatal ember vótam, legényember, ahogy ott kószáltam én is a faluba, este tizenegy órakor mentem haza. Jöttem alulról az utcán, hát egy fekete alak este tizenegy órakó jó főjjelről lefelé. Megálltam a kapuba, hogy hallám, kicsoda aki ilyenko, ilyenko jár. S hát asszony lejött tőlem mondjuk így ötven méterre, s ott lakott egy G. I. nevű ember, szép két tehene vót, jó fejösök vótak. Megátam ott a kapuba, s hát a fekete alak nekiment az ő kapujának, s nekibújt a kapuzábének³⁴ s ott ádogát. Én mondom: – Gyere hé, ki vagy, hé!

Ő meg se mozdút. Mentem oda s megöleltem, hát egy asszony, egy középkorú asszony, egy nagy fekete kendőruha vót rajta, s a kapuzábénél ádogát. Mondom: – Maga micsinál itt? Aszmondja hogy: – Én férehúzódtam azér ide, hogy látom, hogy te alulról jöttél, és hallám, milyen legény vagy, hogy meg mersz-e fogni.

De hát állítólag azt mondják, hogy a kapuzábét meg akarta fejni, hogy az istálló-ból a tehennek a tejét evegye. Aztán nem tudom azontúl, aztán hogy evitte-é, nem vitte-é, nem tudom. (Étéd, Hargita megye)³⁵

Az már itt, saját magunknál történt. Tudja, mégis ilyen, ilyen, valamilyen varázslók vótak. Vótak! Itt nálunk történt meg, én akkor már jó legényecske vótam. Édesanyámék elmentek Gyergyóba, Szentmiklósrá vásárba. S itt még, a hegyről ment valami három, azok férfiak, s édesanyám egyedül asszony. Elmennek a vásárba Szentmiklós-ra, s mikó hazajönnek, hajt egy piros, ügyes tehent. Nadehát bornyúzó vót, nem fejös, de hát avvót az izé, hogy ké hónap vagy mennyi vót hátra, már bornyúzott meg. Aszmondja édesanyám, mikor hazajő, hogy: – Én nem tudom – aszmondja –, Gyergyóban milyen szokás van. Ez itt nálunk történt! – Egy asszonytól vettem a tehenet – aszmondja. – A gazda is egy asszony vót – aszmondja. – Mikor adta által nekem a

³¹ 60 éves nő, 1995.

³² Megfordult.

³³ 62 éves nő, 1995.

³⁴ Kapufélfának.

³⁵ 70 éves férfi, 1990 körül.

kötelet – aszmondja –, a kötényibe a kötél végét befogta, s úgy nyújtotta nekem átal a kötelet. Akkor nem lánc vót, tudja, ez a kenderkötél vót a marhákon. S: – Én mondom – aszmondja – hogy maga mér nem adja csurdé kézzel átal a kötelet az én kezembe, mér fogja a kötényibe, s úgy nyújtja átal a kötelet? S az asszony aszmondja nekem: – Nálunk ilyen a szokás! Nem vót micsináljon, a vásár megvót, s ő hazajő a tehennel, ügyes piros tehen, nem es vót nagyon üdős, na, aztán mi gyönyörködtünk. De aztán elérkezett az idő, amikor megbornyúzott. Hát a tehenhez közel se lehet menni. A bornyút ha vittük arrafele, hogy szoptassuk meg, hát a bornyát es megölte vóna, de minket es, rúgott, pedig azelőtt olyan jámbor vót a tehén, hogy semmi baj nem vót. Há micsináljunk. Szépen a bornya elposztúl étlen. Valamelyik kitalálta, édesapám vagy édesanyám, hogy tojást kell verni a szájába a bornyúnak.

Aztán itt benn a községben, Korondon vót K. P.-né, egy öregasszony, tudós öregasszony. Aszmondja édesanyám vagy édesapám, hogy bé kell menni K. P.-néhez, aszmondja, s el ké panasolni, hogy ezzel a tehénnel mi van. Hát az édes testvérem, Gy., bé es ment, s az öregasszonynak elpanaszolta, hogy a tehen most bornyúzott, s né, mi a helyzet, s szépen a bornyú el kell posztuljon étlen. Na, aszmondja: – Menj el, fiam, vissza – aszmondja –, szalutok³⁶ van-e. Ejsze maga nem is ismeri, mi az. Csorgót, a facsorgót avval vajták ki. Olyan kapaszerű. – Van-e szalutok – aszmondja. Hát nem vót szalunk, s itt nem vót olyan mester, hogy így ... Aszmondja: – Szereljete egy szalut, menj te – ugye azelőtt olyan vót a szokás, mikor a tehen megbornyúzott, a régi, ezelőtti szokásunk, gyermekek vótunk, hogy hát a bornyút bévítettük a házba, míg egy kicsit keményedett, egy nap vagy két nap. Aszondja, ugye télbe, me nyárba ugye inkább, de télbe, nehogy megfázzon, me akkor erősen féltettük az állatot, nagyba vettük. Hát azt a szalut, azzal a ronggyal – ugye azelőtt olyan rossz, elvetett posztókabátba belefogtuk, – hogy mosmá úgy mondjam –, azt a fosos bornyút, s bévítettük melegíteni, s egy nap vagy két nap ott vót, amíg keményedett a bornyú. Aszmondja: – Azt a ruhaneműt, amibe a bornyút belefogtátok, bévítették a házba, vigyétek ki a pajta küszöbjire, az istálló küszöbjire tegyétek rea – aszmondja –, annak a szalunak a fokával addig üssétek, amíg csíkba szakad az a ruha, amivel bévítették azt a bornyút. Aszmondja: – Akkor eresszétek oda a bornyút, s ne búsuljatok, nem lesz semmi baj. Ezt én magának úgy mondom, mint ahogy maga engem néz. Főző a testvérem, s mondja, mit mondott K. P.-né, – úgy hitták azt az asszony, K. P.-né. Hát szalu nem vót, de éppen a nagyobbik leánytestvérem olyan helyré ment férjhez, hogy mesterember vót, P. J.-ni. Aszmondja: – Menj le P. J. -i, ott szerett szalut – aszmondja. El is menyen a testvérem, s a szalut féhozza, s avval – egy posztó elvetett kabát vót, s abba vót a bornyú belefogva. Hát veszi a testvérem a kabátot, s ki, s leteszi a küszöbre, s annak a szalunak a fokával, nem az élivel, hanem a fokával addig ürte a küszöbön, hogy széjjelszakadott. De a bornyú bögött, éhes vót. Akkor a borjút elengedtük, a tehén még a két hátsó lábát felemelte, a tőgye meg vót feszülve, há két nap nem lehe-

³⁶ Favájásra kialakított fejszeféle.

tett se fejni, se szoptatni, s az úgy megállott, mintha meg lett volna kötve, s azontúl semmi baj nem vót a tehennyel. Ennyit mi es izétünk, evvel ... Me vótak, ilyen varázslók vótak, e biztos, akkor. Ez rajtunk történt meg, nem máson, saját magunkon történt meg. (Pálpataka, Hargita megye)³⁷

Jaj, azt beszélte az én uram, T. Pásztorok voltak, s egy igen-igen idős néni kiállt a tornácra, s örökké a tornác fáját egy pálcával kongatta, amikor ment a csorda lefele, amelyik tehénből ő el akarta venni.

Ki volt az az asszony?

Nem tudom megmondani, ő ezt magyarázta. Ő ugye többfelé ... Több helyt voltak pásztorok. Hát mejen haza, s aszmondja egy, hogy: – Te T., hol jártatok a tehennel, aszmondja, mer a tehenemnek tej nem vót. Kérdezte a többieket, hogy a tehenük tejezik-e? Van-e tejük? Van nekünk elég! Az én tehenemből egy cseppet se fejtem! Aszmondja, mi az Isten csudája lehet, aszmondja, olyan jó tőgggyel jöttek haza a teheneink, hogy egyszer T. jó helyt jár örökké a tehennel, s jól pásztorkodik. De az aszmondja: – Még egy csepp tejem sincs. Hát ő, T. jól ismerte az asszonyt, csak hát rég vót, hogy elmesélte, s én nem tudom... S akkor mejen esment a tehennel, s másik este megint csak így, harmadik este is, a pálcával csak kongatta a tornácfáját, s a tehennel nem vót teje. Egyszer azt mondja az én uram, hogy: – Menjen bé, basszam – csúful káromkodott –, bassza meg, ilyen-olyan vén, mocskos boszorkány – aszmondja –, a tehenüknek a tejit veszik el. Ha bé nem mejen – aszmondja –, én bémegyek, s én az ostorral megharsogtatom. Nem sül ki a két szeme, hogy örökké így csinál, minden este? Ennek az egy tehennel a tejit, ennek s ennek veszi el. Az öregasszony megszegyellte magát, s bément, s hát a másik este mejen haza nagy tőgggyel a tehen! Nagy öröm vót, hogy: – T., hó jártál, né, mennyi sok teje van a tehenemnek! Attól a perctől nem tudta aztán elvenni, me akkor má megtudták, a akkór má nem merté. Így beszélte ... (Csíkrákos, Hargita megye)³⁸

Hát én tudom, hát az az ember még ma is él, akinél történt, az illető, me jó barátom, ma is! ... Az a történet, hogy annak is, a tehenének a tejét evitték. Szekérrel ő, me neki szekere vót lova vót, behajtott Korondra Timafalvába, s az atyafit főhozta Korondról. S aztán ott erendezte, hogy a tehennel a teje helyre jött. S aki evette a tehennel a tejit, tanító úr, az, kérem szépen, megtudta. Mer annak is tudása vót, amelyik a tehennel a tejit evette. Nagy erős ember vót, én ösmertem azt is. Elég a, hogy a fenyőnél, a temetőnél, itt a falu végénél, ahol van most az izé, a műhely ... a mérlegháznál, ott van egy ösveny ki a fenyőnél. Hazavinni haza akarta az illetőt Korondra, me szekérrel kihozta s aszmondta, ő haza is viteti. – Na – aszmondja –, én emőnyök.

³⁷ 84 éves férfi, 1991.

³⁸ 59 éves nő.

Igen, de olyankó vót, hogy a búza má ki vót fejezve, nyárba no. Mikor a fenyőkhő kiment, az illető lefeküdt a búzába, a fenyőn kújjel, amelyik evőtte a tehennek a tejit, egy nagy rúddal. Amikó az ösvenyen ement, az előre le vót fekdüve, a másik, nem tudta senki, met nem látszott, ugye, met a búza nagyobb vót, s nem lehetett, mondjuk öt méterre vót vagy három méterre vót ... má nem látta meg me nem is gondót arra senki, igaz-e? S amikó meghaladta kérem, ez fölugrott, a búzából, s a nagy rúd vót nála, leütte, s leverte, úgy, hogy valahogy haza tudott menni, de abba beléhalt. Másnap má meg vót halva. (Hargita megye)

Hát ismertem egy, mosmá nem él, egy olyan asszonyt, hogy az úgy elvitte a tejet a tehenektől, hogy cseppig. De meg van halva, már rég meghalt. Nem mondom, mer amíg pásztorkodtam, soha nem vót ilyesmi, soha. Én szerettem őket, én melléje állottam, én kutyát es olyant tartottam, hogy azt úgy hítták, hogy kutya. Én ennek adtam, de az megállotta kérem a helyit ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)³⁹

(Régebb vót ilyen ...) ⁴⁰ Vót ilyen, figyelj ide, de hogy ma es van, hidd el. Tudod-e, mit mondok ...

(Menj el! Haha! Mondd el, na!)⁴¹

Én például, én hallottam olyant, hogy olyan ember van, értetted-e, hogy béme- gyen s megjárja magát az istállóba, s elment, s a teheneknek a tejit elvitte. Azután fejheted, cseszheted, csak negyede teje van. Na. Vagy például elmegyen be az udva- ron, vagy malacok vannak, vagy valamilyen szép állatok, nem tom miféle, olyan né- zete van, hogy úgy megigézi az állatot, hogy ha vizet nem vetnek, beledöglik. (Csík- delne, Hargita megye)⁴²

Ezt is láttam a szememmel. Egy néném ott lakott a szomszédba. S két karácsony kö- zött egy nagy kosár bé vót piros lepedővel takarva. Kérdem édesanyámnak a testvé- rit, hogy az miféle ott, meg úgy hítták Zs. néni. Hogy is mondta? Gurucsá.⁴³

Hát az miféle?

Gurucsá, így mondta, nehogy elgurucsálják a tejet, mikor majd majorok⁴⁴ lesznek, Így mondták. Meggurucsálják, s a tejet elveszik, erről tudok. (Máréfalva, Hargita me- gye)⁴⁵

³⁹ 84 éves férfi.

⁴⁰ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁴¹ Ismeretlen jelenlévők megjegyzései.

⁴² 79 éves férfi, 1996.

⁴³ Rontás, kuruzslás.

⁴⁴ Számadó juhász.

⁴⁵ 88 éves nő, 1993.

Volt olyan, hogy ezelőtt az ösvényre lefeküdtek ...

Azt má, azelőtt nem feküdtek le! Útra se! Azt má tartották, hogy ...

Mert éjszaka arra a lelkek jártak ...

Arra nem, ugye nappal se feküdtek – aszmondták –, nem jó ösvénybe fekünni le.

Hallotta-e, hogy valaki aludt, s akkor jöttek és megtáncoltatták, zeneszóval ...?

Olyasmire nem emlékszek, hanem azt tudom, apósom este beszéte, hogy a tehenet este megfejte, s reggel ment, s a tehen nem adott tejet egy cseppet se, csak böggött akkorákat ... – S na – aszmondja –, nincs mit csináljak. S akkor megverte a tehenet, de akkor se állott meg. S: – Na – aszmondja –, a vén J.-né – aszmondja –, elvitte a tejunket.

S az idevalósi volt?

Idevalósi. Kieresztette a tehenet, s elment a tehen, a fejét a kapun bétette, egyet böggött a tehen, s a vénasszony aszmondja: – Eridj, menj el, itt ne rőtölj!⁴⁶ Hazament apósom, szóval a tehen visszament, s apósom béült alája, s fejte tovább, leadta a tejet. Úgyhogy a vénasszony valamit, haragudt egy kicsit reok. Meghalt az is. Ugye, olyan régi, ezelőtt boszorkányokkal foglalkoztak ... (Szolokma, Maros megye)⁴⁷

Hát ejsze mosmá nincsen ... Hát ugye, mikor az ember a tehenet megfeji, a habból keresztet vet a tompjára,⁴⁸ s akkor nem tudja elvinni.

Mondták régebben, hogy a tehen hátán valaki a kezét végighúzta, s akkor ...

S akkor nincs tej ... Jaj, hogy haragudott nagymamám, mikó fejt, s valaki olyan jött bé a pajtába! – Te mé jötté be, pucolj ki innen! Az öregek ugye ezelőtt nagyon tartották. Ha a tehen megbornyzott, semmi, nem lehetett odamenni kölcsönkérni, semmi ...

Azt mondták, hogy sót s kovászt nem adtak ki ...

Tudom, tudom. Most es, két disznyónk megmalacozott, jöhettek kovászér, nem adtam vóna semmiér se. Ugye ezeket mü es tartsuk. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁹

Az esztenánál⁵⁰ szokott lenni, kinn a juhoknál. S az asszonyoknál es! Vót az asszonyoknál es, hogy tejet adtak valakinek pénzér, vagy kért kölcsön, nem kölcsön, hát kért egy kicsi tejet vagy egy liter tejet, hát megsózták, hogy nehogy a tehennek a tejit elvigyék. Hát most mi ebbe nem tartunk semmit. Azt az egyet nem, azt bétartom, hogy folyóvízbe a tejesedényt nem szabad belemosni, azt bétartom, ha babona, ha nem, eztet bétartom. Osztán ...

⁴⁶ Böggél.

⁴⁷ 65 éves nő, 1996.

⁴⁸ Fenekére.

⁴⁹ 70 éves nő, 1996.

⁵⁰ Pásztorszállítás a havasi legelőn.

Mondták, hogy vót régebb úgy, hogy valaki, ilyen boszorkányos ember elment a juhok mellett, s egyszerre a juhok kezdtek bőgni mind, s avval a tejek elapadt. S akkor vót ez a, T.-oknak az apjuk. Aszmondták, húsvétkor elmentek a templomba, s mikor, ez előtt az oltáriszentséget fel szokták mutatni a templomba, s akkor az ember elvitte a festékes kalánt ... (Amikor a tojást megfestették, azt összevegyítették, azt a festéket, húsvétkor ...) ⁵¹ Azt bevitte a templomba, s ő es valahol hátul a karba vagy hol felmutterta, s amire hazament, hát addigra a csűr tetejéről a cserepet mind lefúta a szél ... (Ezt hallottam! Hallottam!) A szél mind egy szikráig a cserepet mind lefúta a csűr tetejéről. Aztán anélkül is ...

Olyanokat látott meg, akik bosszút álltak?

Nem tudom osztán ... A régi öregek ki kezdtek halni, s a fiatalok aszmondják: – Őő, nem igaz, nem vót igaz, babona ... (Máréfalva, Hargita megye) ⁵²

Há van olyan, van. Apám örökké aszmondta, hogy reggel mikor kiment, a ló örökké le vót izzadva. Avval egész éjen lovagótak valahol! Aztán olyankor tesznek fokhagymát, vagy megsúrólják fokhagymával az állatot, s akkor aztán nem mennek, nem mennek oda hezza. S amikor a tehén is lebornyúzik, akkor is szoktuk a pajta küszöbje alá, teszünk három cikk fokhagymát, s még mit is teszünk bele, sőt s mit s összegöngyöljük, de piros rongyba, s bétesszük ide az izé alá, küszöb alá, hogy hát nehogy elvigyék a tejet. Mondták, hogy hát ha a tejet elviszik, akkor neki kell állni, s a mosogatórongyot meg kell forróítani, s letenni egy csutakra, s jól ütni egy fejszefokkal, fejsze fokával vagy kalapáccsal. S aztán olyan is történik, hogy meg is csináta, s az illető ment oda, hogy: – Ne üsd többet, eridj, fejd meg a tehent – aszmondja –, ne üsd többet. Az illető oda kellett vóna menjen, me ha nem, agyonütték vóna a rongyba.

Nem ez a L. P.-né volt, aki a tehéncsorda, amikor jött, a tehének között járkált?

Nem tudom, ki vót, csak hallottam, na. (Máréfalva, Hargita megye) ⁵³

Édesapámtól hallottam, hogy, mivel mi odabe laktunk, ahol a kereszt van, én onnet jöttem ide, ott lenn, a borvíz fele ahogy megyünk, van egy kőhíd... S az én mostohaapám, hát édesapámat elvesztettem kétéves koromba, hát az én mostohaapám mesélte, hogy ott a szomszédba vót egy, én ismertem azt az asszonyt, elég az hozzá, hogy azt mondta, a tehennek a tejét, nem tudom, mit csinát, port szedett fel utánuk, mit, a tehennek a tejit elvitte. S akkor izéték, annak a tehennek a tejit meg kellett fejni, kenyérre, s azzal a tehennel megetetni, a másikkal, akiért elvitte, s avval viszament a tej. (Csíkrákos, Hargita megye) ⁵⁴

⁵¹ Az elbeszélő 46 éves fiának megjegyzései.

⁵² 69 éves nő, 1996.

⁵³ 77 éves nő, 1997.

⁵⁴ 64 éves nő.

Hát igen, mondták, mondták, boszorkány, haha ... A gyerekek félték tőle, igaz. Ilyenek történtek. Ugye azokba a boszorkánydolgokba hitt az ember, dehát mégis ...

Mondták, hogy valaki a tejet elvitte.

Jaj igen, a fejőstehéntől, ez igen, van. Igen, me aszmondják, hogy a tehen, amikor fejős, kicsibornyús s fejős, hat hétig ne engedje senki, hogy a tejiből elvigyen. Met ha elviszi, olyan lehet, aki elviszi, hogy érti ezt az izét, hogy a tejet is elviszi. Ilyen történt, a tehen bőgött, a borjúka bőgött, ilyen történt, hallottam.

(A miénket soha nem tudták elvinni, pedig csak három nap nem akartuk ...) ⁵⁵

Ez, aki elviszi, ez a politikát tudja, hogy mi a, hogy kell, mit kell. De én nem tudom. (Kászonfeltíz, Hargita megye) ⁵⁶

Igen, amikor a gyermek megszületett, s odament valaki, az ágyába beléült annak az anyának, akkor a mejje megnőtt téjvel. S akkor kenyérré megfejték s reaceppentették, s megette maga es s megettem én es, s úgy a téj visszament. Ezt nagyon tartották! Sem az izét, a keréknyomot, nem engedték az öregek, hogy a szülőanya három napig átlépje. S három napra kellett keresztelnie azelőtt, nem hogy esztendőkre, s ... Nem engedték az öregek. Ebbe akkorát tartottak, hogy irtózatosat.

A tehéntől nem vitték el a tejet?

No azt ... má restellték ... igaza van, azt is így visszafejték, így, s megették...

Nem volt ember, akihez mentek, hogy segítsen?

Így vót ember olyan, hogy ha a tehen lebetegedett, meggyógyította, de így ... Burjánal, mind ilyen orvosságokkal. Nem vót akkor doktor, hogy ezt az injekciót vagy azt az injekciót. Ő megrendezte, érti-e, Újfaluba, úgy hívták, Csücsü, egy öregember. (Csücsü J.) ⁵⁷ Az aztán az állatokat meggyógyította. (Kászonfeltíz, Hargita megye) ⁵⁸

Hát beszéltek ezelőtt, ezelőtt beszéltek.

Hallott ilyet?

Igen, akik babonások vótak. De nem mindenki. Me például nálunk, engem a nagyszülők neveltek ...

Honnan jött ide?

Én Väckérről. Engem a nagyszülők neveltek, de nálunk a családba soha a babonáról, vagy átokról, vagy káromkodásról vagy ilyen aljas ócska beszédekről szó nem vót. Az én szüleim olyanok vótak, nagyszüleim, me édesapám a tizennégyi háborúba meghalt, azután ők neveltek. De nálunk soha olyant nem hallottam, hogy a tejet elveszik, vagyilyent csináljanak, az ördög járjon, az soha nem vót. Hanem aki kételkedett a hitibe, az olyannal történt, itt épp felső szomszéd ne, ezen a házon túl, annak a gazdája is

⁵⁵ Az elbeszélő fiának megjegyzése.

⁵⁶ 89 éves férfi, 1997.

⁵⁷ Az elbeszélő férjének közbeszólása.

⁵⁸ 77 éves nő, 1997.

olyan vót, hogy állandóan mondta, hogy a tejt a teheninek elvették. Kicsapta a tehenet, hogy: – Menjen, keresse meg, hogy hó van a teje, ki vitte el a tejet. Bément az utcába, amelyik utcába tetszett járni, s ott má tovább nem tudott menni, a kapunál meg kellett álljon, me nem vót tovább út, s akkor aszmondta, hogy hát odavitte a tejet. Pedig hát ez mind nem igaz, mind nem igaz. Az csak egy olyan ördögös dolog ... Akkor annak az anyja olyan vót, hogy az mindig így babonázott, aszmondták, hogy mondott ő magába, s hogy mit mondott, s akkor a padláson vót kieresztve a sütőnek a sípja, s akkor azon a lyukon dobta fel a fokhagymát, s mondott. Ördögös dógokat folytatott. (Szolokma, Maros megye)⁵⁹

A vót, kuruzsmány, kuruzsi módjára dógoztak. A má olyan vót itt a faluba.

Emlékszik ilyenre?

Ő maga elmondta! Ő ha úgy akarta, elment a másikhoz, s jó fejős tehenye vót, hát elment oda, s ott valamit mesterkedett, s másnap ment a gazda, fejje meg a tehent, s nem adott tejet! S akkor mentek hezza, hogy: – Ne, testvér, hát te mét csinátad így, mét csinátad úgy, hát add vissza a tejet. – No – aszmondja –, ne búsuljon, me odamegyek – aszmondja –, visszaadom. Odament náluk, egy kicsit beszélgetett, s felállott, eljött, s a teje visszamaradt. Ilyen vót. Kucifántos. (Szolokma, Maros megye)⁶⁰

Az is volt, szívem, az is volt! Aztat is beszéltrék azelőtt a cigányok, hogy odament egy haragosa – aszmondja –, s elvette a tejt, nem vót egy csepp teje se a gyermeknek. S aszmondta, nem tudta, mitévős legyen. Elment orvoshoz, mindent elkövetett. S aszmondták, el kell menni jóshoz. Jósolja meg. S akkor három nap múlva vagy hat nap múlva az a személy odament, s a tej visszajött. Aztán hogy igaz vót-e, szívecském... (Szolokma, Maros megye)⁶¹

Igen. Tejelvívés, igen. Na, például egy asszony, ez a P., az udvarhelyi P. jövögetett ide, hát azér jött, hogy a nővéreinek meghalt a férje, s az ura rokonai nagyon támadták. S aszmondja, hogy két lovuk döglött meg egymás után való évbe, két szép nagy drága lovuk, s aszmondja: – Annyit jár le a sógorom, s ül le a pajta küszöbire, hogy már frászt kaptam, hogy valamit csinál a lónak – aszmondja. S mosmá az uram is meghalt, egyedül vagyok, s asse lesz, a fiam kétségbe esik. Aztán eljött ide Almásra, s van egy ilyen kávéss asszony, s az magyarázta, hogy: – Figyeljen ide! Éjjel, pont tizenkét órakor menjen a pajtába, s egy nagy disznyólló késsel a pajta küszöbire vessen keresztet. Húzzon keresztet – aszmondja. – S akkor vigyen szentelt vizet – aszmondja –, s a ló hátára kereszt alakban öntse rea a szentelt vizet – aszmondja –, s imád-

⁵⁹ 80 éves nő, 1996.

⁶⁰ 82 éves férfi, 1996.

⁶¹ 72 éves nő, 1996.

kozzon három miatyánkat, s három üdvözlégyet, s meglássa – aszmondja –, nem ke féljen ezután. S akkor – aszmondja –, nem is tudom, mit magyarázott arról, hogy egy asszony, nem is tudom hány tehenük vót, s annyi tejet adtak a tehenek, hogy imézé⁶² kocsival hordták a tejet a csarnokba. S egyszerűen úgy elvágódott a teheneknek, hogy nincs mit, s mindenféle fordútak, s ide is eljöttek, aszmondja, hogy micsinálnak, tanácsot kérjenek. S megadtam, de aztán én szégyenlettem tőle kérdeni, hogy mit, megadtam a tanácsot, s visszajöttek, s hálálkoddak, hogy visszajött a tehenyüek a teje – aszmondja. S azt lehetett ezelőtt is hallani, hogy a tehenyüeknek a tejit elvitették, úgyhogy mindennek megvan a nyitja. De én aztán szégyelltem megkérdezni, hogy annak mi vót az orvossága, pedig jó, ha az ember tudja. (Lövéte, Hargita megye)

Mondták bátyámék, hogy a tejet elvitték, a komája teheninek a tejet elvitték, de... Aztán elment a tudós asszonyhoz, s mit es hozott... Aztán visszahozták a tejet, három nap múlva, kuruzsótak vele, de nem tudom mit... aztán a tej megjött, dehát az abrak, attól jött meg a tej, nem a kuruzslás miatt. De hitték, hogy elviszik a tehennek a tejit...

(*Voltak pásztorok...*) Igen, s a juhokat megfejtek, s másnap a juhok nem adtak tejet. Mondtak ilyent. De én nem vótam ilyesmibe benne... (Lövéte, Hargita megye)⁶³

Hallotta, csorog valami a pajtába, fejik a tehent vagy mi ... Hát egy vénasszony feji a tehenet. A vénasszont ekergette onnat, s aztán akkó mondta L. bátyámnak, hogy hát: – Na, L. bátyám – aszmondja – megfogtam aki eveszi a tehennek a tejit, me megfejte a tehenünket – aszmondja – egy vénasszony. Mondta, hogy ki az, de nem emlékszem, hogy hát ki vót a vénasszony ... ilyeneket magyarázott... Aztán L. bácsi aszmondja: – Tiszta igaz, hogy így veszik el a tehennek a tejit, me másképp nem. (Été, Hargita megye)⁶⁴

Dehogynem, dehogynem, vótak ilyen hiszékeny asszonyok, hogy ehitte, hogy a tejet evették a tehennek, aztán ügyes emberek is vótak, a szomszédba a másik a tehenét fejte s nagyon kiátotta az asszonynak, hogy: – Hozz ki egy fazekat te, me nem fér bele ebbe, úgy adják a tejet!

A másik csak túlfelől, irigyete, hát a mü tehenünk nem ad tejet, né, ez ugyancsak ad, nem gyözi kifejni. Há ez is tiszta igaz vót, e má itt történt a faluba. (Énlaka, Hargita megye)⁶⁵

⁶² IMS autótípus.

⁶³ 86 éves férfi, 1995.

⁶⁴ 82 éves férfi, 1990 körül.

⁶⁵ 87 éves férfi, 1990 körül.

Idehallgass. Van egy eset, mikó a tehen megzüleméresedik.⁶⁶ Rég aszitték, hogy meg van rontva, véres tejet ad, nem tom, hallottál ilyet. S azt mindig aztán fehér fűcfa⁶⁷ rével füstölik. Fehér fűcfnak a revit szárazzal ... ugye hogy az égjen is, mer ugye önlánggal csak füstöl, avval füstölték, aztán hogy ért-e valamit vagy nem-e, azt emlékszem, gyermekkoromba még apám is csináta. (Étéd, Hargita megye)⁶⁸

Nagyanyám szülésznő vót, végtelen babonás vót, határt nem ismert a babonássága. Édesanyám mostohagyermek vót, s édesanyám is sok mindent tartott az ilyesimből, de én már, a tizennégy éves kort ahogy elértem, én már mind kevesebbet hittem. Me akkor már kezdtem olvasgatni, az iskolába tanultuk az elektromosságtant, s má mind gyermek tapogattam a meggyőződés felé, s valóság felé, s nem hittem. Sokszor édesanyámmal vicceltem, s ő haragudott: – Menj el, nem hiszel, pedig van! Tehénnek a tejit elviszik. Édesanyám is tartotta, ha egy tehén megbornyúzott, három napig aztán nehogy kiadj a házból semmit se, me aztán elviszik a tehénnek a tejit.

S megtörtént?

Ej, létezheterlen. Elveszik, hogyne. Odaadom a szomszédasszonyomnak: – A tchenünk megbornyúzott, itt van ne egy liter tej – ezt lehet. De hogy a tehénnek a tejét lecsökkentsék, vagy a szomszédasszony megfejje, magának? Há megkérem, me megyek el hazulról, hogy légy szíves, fejd meg, el kell utazzak – ilyen van. De hogy szellemileg, gonosz tudományilag elviszik, ilyen nincs. Eztet határozottan merem állítani.

Meg aztán van olyan, hogy bizonyos személyek kicsit olyan leleményesek, olyan mindenbe tapogatók, s aszmondák, ennek ördöge van! Aztán ugye az egyik ilyent állít, a másik olyant állít, s úgy felmászik a tudat arról a bizonyos személyről, ó, az Istennél hatalmasabbnak képzelik. Aszmondják, hogy aki ilyen tudományos, gonosz tudományos, s mejen, ha óvatosan lépsz utána, s ő arra halad, a nyomába bal lábbal lépjél bele, s az visszanez, me megnyomta a sarkát.

Kereszthe kell lépni?

Én úgy hallottam, hogy fordítva lépjél belé. S az visszanez, s akkor megtudod, hogy ki az. Vót itt egy asszony. L. P.-nének nevezték. Egy kicsit olyan gyors mozgástú, eleven fehérnép vót, aszmondták, hogy olyan, mint egy ördög. Később ráfogták ... De aztán mi az érdekes? Fialalba boszorkány nincsen. Mind vénasszony. Az ábrázolásba vén ördög nincsen, mind fiatalok. Az angyalok? Azok mind nők, a fiatalok. Ha-ha ... (Máréfalva, Hargita megye)⁶⁹

Azt is mondták azelőtt. A tejet elvették, s R. néni visszahozta a tejet. Aztán úgy kibabonáztak, hogy amikor megbornyúzik a tehén, nem szabad azon a nap az udvar-

⁶⁶ Megbetegedik.

⁶⁷ Fűzfa.

⁶⁸ 75 éves férfi, 1990 körül.

⁶⁹ 74 éves férfi, 1993.

ról kiadni semmit. Újév napján aztán, akkor is olyan vót, hogy nem vót, hogy valamit kiadjanak. S a tehen amikor megbornyúzott, akkor aznap nem vót szabad még tojást se kiadjanak senkinek se. Az a tejet akkor elviszi. Én nem találkoztam, hogy a tejet elvitte vóna ... (Homoródalmás, Hargita megye)⁷⁰

Igen, met még ennek előtte édesanyám szigorán betartottam, hogy mikor bornyúzott a tehen, fokhagymát, s arra, a tehennek a hátára keresztet csináltak, habár mi nem katolikusok vagyunk, hanem unitáriusok, nem éppen akkora ... de az ajtó megett, s akkor a pajta küszöbin, hogy a tejet ne vigyék el. Azt nem észleltem, s nem vettem észre egyszer se nálunk, hogy a tejet elvették vóna, s visszavettük vóna. Mi ezt a hagyományt, szokást a szüleink után betartottuk, de mosmá nem foglalkozunk vele. (Homoródalmás, Hargita megye)⁷¹

Ó, ó, igen, a boszorkány, elviszi, ezt nekünk is mondták. Úgy féltünk, dehát mit tudtuk, hogy mi a, ki a, s most es, hogy kik vannak ... Hát hallottam vót aztat, azt is mesélték, hogy annyira vót, má meghalt, s az a férfi, A.-nak hívták, P. A., az járt es hezzám, az a legény, hogy az ő nagyapja a kapu sarkából tejet fejt. Na, eztöt még ... S aszmondtam: – Jaj, akkor én nem beszélgetek az unokájával, hogy akkor az babonás, vagy mi ... Ilyesmit lehetett hallani. (Máréfalva, Hargita megye)

Egyszer arra emlékszem, hogy ott laktunk a faluba, anyósoméknitt, amíg még, aztán építettünk ide, s akkor rajtunkon alul a szomszédban a kapu bé vót zárva, de méges valaki bément, a zárt kapun es. S akkor a tehényt fejték, de én asse tudom, hogy mibe, a keréknek a fejibe, amibe a fentőköt beléraják, tetszik tudni, hogy az ... (Igen, igen ...)

Azon keresztül fejték a tehent, belé annak a keréknek a likjába. Aztán eztet hogy mé csinálták, én nem tudom. (Hogy jöjjön vissza a tej ...) Há biztosan ... (Máréfalva, Hargita megye)⁷²

Igende, ezek aztán úgy hálnak meg, hogy Isten örözz! Egy nagyon vallásos embernek tartottuk, rózsafüzér-fejedelem Szentgyörgyön egy ember, nem mondom meg a nevit, s egy napszámos ember segített pityókát szedni, s nálunk meséte el, hozott a malomba örletni, s ott üdögélt s meséte, hogy hogy járt ő. Itt és itt, pityókaásni segített, és soha nem engedte a pincébe le. Habár mi hallottunk valamit! Egyszer csak gondóta, felkap valami zsákot. S lemegy a pincébe, s hát három béka egy tál tejen ott vannak!

Na, s aztán tehenönk bornyozott, s szük vót az istállóba, sok állat vót, hát kikötük a szekérrnyők aljához, a szekerek után, s az az ember pontosan hozott malomba

⁷⁰ 87 éves férfi, 1996.

⁷¹ 73 éves férfi, 1996.

⁷² 76 éves, 1996.

reggel korán. Ugye az a másik tehen a farkával hozzáért, s látszott hogy egy, de nagy rögye vót, s meg vót bornyúzva, s hát az ember egyenesen mejen neki, a zsákot lete-szi, ugye bémérték, átalvették édesanyámék, s édesanyám künn vót, édesapámék az istállóba, s hát az ember menni akar neki annak, az az ember. Édesanyám reakciátott: – Maga menjen csak el onnat, maga métt akar menni a tehénhez? – Hát azt nezem meg, aszmondja, hogy métt véres az oldala! – Magának semmi köze ahhoz – aszmondja. S azt az embert örökké a kapun kikísértük. Szentgyörgyi ember!

(Él-e most?)⁷³

Az nem él, de a gyermeke nagyon csúnya dolgot csináltatott valakivel, s most visszazállott rea. Fiatal ember, ügyes ember, de nem tud írni, el van torzulva, nem tud írni. [A közbeszólóhoz:] Majd aztán egyszer beszéd alkalmával elmondom magának. Így van. Igen. A múrtkor G.-hoz mentem be, s ott peffedezik, úgy el van torzulva, csodáltam, s aszmondják, hogy beteg. S akivel csinálta a rosszat, az elment olyan helyre, hogy bőjtölt, s nem tom miket csinát, s az visszament rea, s most ő szenved, amíg él. Ez így van. Fiatalember, nem idős ember. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁷⁴

Én tudom, hogy a vén – hogy hívták –, C. L. ahol lakott, F., vagy M., ki lakik most abba az összebe,⁷⁵ ott vót egy öreg néni, aszmondta, hogy akkorjába, disznócsörda vót – érti-e –, disznócsördába járt a disznója, s aszmondja hogy – öreg vót má –, aszmondja: – Megnyüvesedett a csöke⁷⁶ a disznónak. Enni tötöttem, aszmondja, a farkától visszafelé, a feje felé, elmonda az imádságot, igen, de ő azt nem monda meg senki-nek! Azt ő a sírba vitte! Azt tőle nem tudta meg senki! Aszmondta, hogy amíg a disznó megette az ételt, addig a nyüvek mind kihulltak belőle!

Na, azt tudom, mondták, hogy az öreg néni el tudta venni a tejet. Tudom, hogy C. L.-nak egy szőke tehennye vót, nagytejű vót, értetted-e. S megvette vót F. G., tudod te, a F.-eknél, na. Igen, de a tehennek többet teje nem vót! Ott furkosott a lukon le, s bőgött, hogy a franc ette meg, de a tehénnek teje többet nem vót. Mikor vót ez, leányka vótam ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁷⁷

Például má mint az én édesanyám, ezekben a boszorkányokba nem hittek, de hittek, már az én nagyapámék, hittek! Me azt meséte édesanyám, hogy neki azt meséte az anyósa, hogy akkor hittek a boszorkányokba, még abba az időbe, az én nagyapám ideibe, hogy a szomszédba olyan boszorkányos vót az egyik ember, szóval úgy tudta ezt a boszorkányságot, hogy a meddő tehenből is, állt alája, s tejet fejt. Tudták a szomszédba, hogy az a meddő tehen nem ad tejet, s mégis a fazék tejet reggel hozta

⁷³ Ismeretlen jelenlevő megjegyzése.

⁷⁴ 68 éves nő, 1995.

⁷⁵ Ősbe, az ősi birtokba, szülői gazdaságba.

⁷⁶ Hímvesszője.

⁷⁷ 70 éves nő, 1995.

ki az istállóból! S aszmondták rá, boszorkány. Úgy hívták, Pál Ambarus. Boszorkány Pál Ambarus, me még a tehenből is, amelyik nem ad tejet, tejet tud fejni. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁷⁸

A szentmiklósi sógoromtól hallottam – az is meghalt már –, hogy a tehennek a tejit elvették. S reggel ment hátra, s a tehen úgy meg vót izzadva! S aszmonda a szomszédasszony, hogy éjjel járják a tehenet, járják éjjel. Nodehát ezt így hallottam gyermekkoromba, ilyen töredéket. Ha egyszerre csak ennyit tudok, akkor én mondjam, hogy többet? (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁷⁹

Jaj, hallgasson ide! De ezt hogy hitték! Az én apám is megjárta ... [Hosszan nevet, vele együtt lánya is.] Vót egy nagyanyám, egyedül lakott, meghalt korán, F. D.-nének hívják. Kell kacagjam én is ... Elég a neki, hogy hát olyan kételkedő vót, hogy hát ő, valakitől ő is örököte, egyáltalán nem hitt még a szeminek se. Özvegyen maradt, s tartott egy tehenet. Édesapám a keresztfia vót, s másképpen is, neki nagynénje vót. Egyszer jó le. Aszmondja: – Jaj, keresztfia, akkora baj történt, a tehenem tejét elvitték. – Hát hogyhogy? Aszmondja – mondta, hogy ki –, C. I. járt oda, a biztosan, őrmester C.! Pedig az egy gazdag ember vót, az dehogy ment oda! Elég a hozza, hogy aszmondja édesapám: – Ne búsuljon, keresztanyám, me a helyre fog jönni. – Hát a hogy jön helyre? – Ne törődjék – aszmondja – odamenyek, bemászok, s az ő teheneket megfejem, s magának tejet hozok ide, maga beletöti a kevertbe, a moslékba, újra vissza fog jöni a tej. Nahát, de aszmondja: – Tudja-e, mit mondok? A tehennek jól kell enni adni. Jól kell enni adni, nem olyan szűkmarkúan, ahogy keresztanyám adja, me a tej hamar elmenyen! Hát az se kapcsót, mégse, az öregasszony! Édesapám aztán megfejte a saját tehenünk, nem félve, hogy hát elmejen a tej. Egyáltalán! S akkor a szógák kacagtak, me két szógánk is vót otthon. S aszmondja: – Na, ezt viszem föl keresztanyámnak. S odament, de ez olyan érdekes, odament, s aszmondja: – Na, keresztanyám, bémásztam, a kutyáktól is félttem, de kenyeret vittem, s megfejtem a tehenet, s itt van a tej, s tessék csak a kevertbe beletöteni, s a tej vissza van jöve. De azt is hozzá kell tenni, hogy higgye el, ha nem ad enni, nem lesz tej, nem jó vissza a tej. Nahát annyit adott az öregasszony enni, óriásit! [Nevet.] A kevertet is odaadta. S hát édesapámék persze, hogy kacagták. Aszmondták: – Hát a mi tejünket vigye el, lássuk, el lehet-e vinni? Hát reggel ment le, felfogott kézzel, hát mit fizessen, kétanynyi tejet adott, mint máskor [kacag] ... Na, aztán mulattak rajta, hát persze, zsványul adott, s az állat olyan, ha nem eszik, nem ad, nem kell hátramenni, nincs bajunk vele. Hát olyan történet vót, óriási. Kacagtak rajta. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁸⁰

⁷⁸ 66 éves nő, 1994.

⁷⁹ 73 éves férfi, 1994.

⁸⁰ 77 éves nő, 1994.

Volt olyan, hogy a tehénnek a tejét elvitték?

Volt. Volt. De azok meghaltak. Apósom is nagy boszorkány volt. Reahagyta a fiára, s ... Most is van boszorkány! Reahagyta B. I.-re, a sógornémra. Ártanak. Mikó ott vótunk, Fészegbe laktunk, a zsellérházba ketten, hát megbornyúzott a tehen. Én nem tudom, me nem értem, me engem nem tanított anyám, anyám nem tudott olyasmit, inkább nekünk ártottak örökké, nem mű ártottunk nekik.

Osztrán megbornyúzott a tehén, s apósom a tehénnek a farkába fokhagymát font belé. Fokhagymát. Me a fokhagymát nem szeretik ezek a, úgy hallottam. De annyi, annyi vót a tej, hogy egy liter tejből fele mind föl vót, úgy összeszedte apósom a föllet rea.

Ide bekötöttünk, tudja-e, s a szomszédasszonyoméknak – meghaltak már –, nem vót tejek. Mondom: – Hozok tejet, komámasszony, magának. Úgy elvitte a tejemnek a föllet, hogy olyan lett, mint a szivarpapír a tej, mint a savó, nem vót semmi íze-büze. Elviszem egy nénémnek, s mondom: – Néném, hoztam magának tejet. Hát olyan vót a tej, mint a szivarpapír, elvitték a tejet. Hát aztán az az ember, aki meghalt, meghalt hirtelen, annak a Sz. V.-nének az ura, Sz. V. bátyám hirtelen halt meg, hát annak is vitték vót el a tejit. Na, aszmondja: – Hagyja el, me én visszahozom! S akkor nekiállott, s egy vasat megforrasztott, s vitte a kapuhoz, s ütötte azt a vasat, ütötte! S azt kiálltotta, az a vas-é, mástól hallottam én is, már után beszélek, hogy: – Ne üssél, me visszaviszem a tejedet. A vissza is vitte a tejet. Visszavitte. (Atyha, Hargita megye)⁸¹

Itt K. S.-nének híjják, Temesvárra elvitték vót, nyolcvanévesnél több vót az öregasszony, s ide szokott járni, me az urammal aztán olyan jól el tudtak beszélgetni! S aztán mind ezekről beszélgettek, hogy hát milyen vót azelőtt, hogy hát elvitték a tejit a tehénnek, s mittudom én, miket, olyan jól magyarázták ők ketten, s én hallgattam, me én ... S ez a K. S.-né, ez olyan jól elmagyarázta, hogy vót egy itt, D.-nének hítták, tejet adott neki, keresztanyja vót, s adott tejet neki. S hát a tehen nem ad tejet! – Én es – aszmondja –, hamar fel, s keresztanyám, maga mér hozta el a tejet a tehentől? – Ó, keresztleányom, hagyjon békén, me visszaviszem. Pedig nem fejte! [Nevet.] A vénasszony. Aztán egy cseppet a fazék fenekén hozott – aszmondja –, vissza, s há a tehénnek a teje megjött. Aztán hogy igaz-e, nem igaz-e, így meséte a vénasszony itt nálunk, szőttem ezeket a rövid kis szőnyegeteket, s vágta nekem a rongyot, s olyan jól elmagyarázott. (Atyha, Hargita megye)⁸²

Ki vótak ülve az öregek a padra, s emlékszem, hogy mesétek, hogy: – Jaj, nincsen – aszmondja –, a tehénnek, elvitte a boszorkány a tejit. S akkor aszmondták, hogy patkót szegezzenek a bejáráthoz, es aztot kezdjék verni, a akkor aztán aki elvitte a tejet, az odamegy. Aztán egy szerencsétlen vénasszony vót, aki odament. De asse vót

⁸¹ 80 éves nő, 1993.

⁸² 62 éves nő, 1993.

igaz. Szóval, az igaz vót, hogy odament, s hogy az arcája olyan foltos vót, me elesett. S a szerencsétlen asszony odament valamiért, a vénasszony. Az megtörtént vót. S reafogták, hogy boszorkány, aszmondták, hogy boszorkány, de asse vót igaz. (Atyha, Hargita megye)⁸³

Például itt szomszédunk vót, unokatestvére a feleségemnek. Itt mi kerekesmunkával foglalkoztunk, s forgács, s minden vót. S a tehenyünk éppen akkor bornyúzott, S forgács kellett neki, azért jött, s mondom: – Vigyél! S rea egy pár napra megyek, hogy kérjek egy kosarat tőlük el, s: – Nem adom – aszmondja –, me a tehen megbornyúzott. Nem adott! Én már nem hittem a boszorkányságba, de ő hitt. A babona, a babona! Ilyesmi vót ... (Atyha, Hargita megye)⁸⁴

Olyan nem történt meg itt, hogy a tejet elvették?

Nem. Nem tudom. Hogy osztán ... Arról es hallottam, arról es vót ugye szó. Az igaz, nálunk es egy tehennel. Előhasú tehen vót. Itt járt, itt ugye legelő vót. Adót kellett fizetni a gazdának, a legelőtulajdonosnak, nem es pénz kellett, hanem kaszanapszám. Így nyári üdőbe kaszáni kellett neki. Két tehenyért kaszátunk tizenöt napot. A legelőér tudja, az árenda – úgy mondták –, a legeltetési árenda. Na, elég az hezza, nem vót messze, s megcsinátuk. Hát a tehen, a mienk, megbornyúzott, ez százszázalékos vót, én mondok senkire semmit, me nem tudok, nem láttam őket. Elég hezza, hogy a tehent amikor hazahajtotta édesapám, ehelyré, jó szénát es adott neki, hát olyan tejes vót az a tehen, hogy naponta kiadta a húsz liter tejet! Reggel-este nyolc-nyolc liter tejet adott, s még azon kújjal is. A bornyú három napos korára akkor ugye elpusztult, me sokat szopott. Na, a tehen jó tejes vót, két hétig itthon vót, akkor visszatettük a regelőre, annak a tehennek a teje, hát mit mondjak, mint most es, június derekán bornyúzott, s annak a tehennek a teje úgy elfogyott, hogy augusztus huszadika fele már egy cseppet se adott a tehen. Vót aztán itt egy öregasszony, ennek aztán százszázalékos szemtanúja vagyok, annak az asszonymnak is vót két tehene, azoknak a teheneknek a teje csak jött meg! Egysze mentem ugye, me egy másik tehennek bornyúja es vót, s ott vót egy bornyúkatuca, s minden estére elvettük a bonyúkat, hogy a tehennek a tejéből hagyjunk, ugye, nemcsak mi, hanem többen is, itt a szomszédság, bornyúkatuca vót csináva, ketrec, amibe a bornyúk benne vannak, olyan elkerítés. No, elég a hezza, hogy én aztán gyermek vótam, s mentem, s az a vénasszony a regelőszéjen, itt a dombon féjjel lakott egy jó dufla, el van most, ugye – kihál a család –, el van most bontva, az unokája épített, s el van most a ház bontva, s egy leánya ugyan még él, s kétfelé van a birtok osztva, na, elég a hezza, hogy menyek én elé, hogy a bornyúkat vessem bé a katicába, hát látom, a tehenek az övéi eléjártak, hazajártak a vénasszonyéi, úgy mondjuk mi: elé. Hát egy surc le

⁸³ 61 éves nő, 1993.

⁸⁴ 86 éves férfi, 1993.

van terítve, kötén no, le van terítve a földre a pajta eleibe, s hát vénasszony, egy fazék rajta van, u-gyu-gyu-gyu-gyu, valamit mond, hát én nem tudtam, mit mond, s mit nem mond, én aztán meglestem. – Isten áldja meg, J. nén! – Áldjon meg Isten – aszmondja –, hát mész bornyúvetni? – Én igen – mondom. – Na, nézd meg – aszmondja –, leterítém ezt a karincát – aszmondja –, a kurva tehenek rugdossák – aszmondja. Na ennyit én is láttam, igaz, aztán egyebet nem. De az százszázalékos, hogy az övé, a tej szaporodott, s a miénk elfogyott. Ez olyan, százszázalékos, mind ahogy a nap süt. Aztán boszorkány vót-e, értett-e valamihez, azt nem tudom. Nem bíztam benne, hogy érdemes-e még bármit írnom válaszul, tartottam tőle, hogy azt is beéptenéd valahogy a rendszerbe, de igyekeztem mégis ésszerűen válaszolni. (Fenyőkút, Hargita megye)⁸⁵

Az állat megsimogatása által veszi el a tejet

Például ezelőtt a régi öregek tartották, hogy elviszik a tehenek a tejét. Annyit, olyan tudománya vót neki, hogy bément, s így a fejtől háromszor megsimogatta a tehenet, melyik fejős tehen vót, s a tejit elvitte. S aztat csak úgy lehetett visszahozni, édesapám asztat ahogy mesélte, ő örökbe vót fogadva s az öregasszony mondta neki, hogy hogy történt egy dolog. Valaki elvitte a tejet, egy illető a tehentől. No, de az öregasszony egy ilyen lapos vasat, ekevasat megmelegített, egy nagy zekébe, ezelőtt mondták, a zeke olyan nagy posztóból vót csinálva, megmelegítette s akkor egy csappal⁸⁶ addig ütötte, amíg az az egyén oda kellett jöjjön, s akkor azt is kezdte ütni, hogy igenis, a tejet add vissza. S ilyen ízék vótak, babonaságok. Tetszik tudni, azok most valahová eltűntek, me azok ma nem léteznek. Legalábbis az én felfogásom szerint. (Csíkdelne, Hargita megye)⁸⁷

Édesapám gyermekkorától bellérkedett, így közbe-közbe. Egy alkalommal megvette a tehenet Bükklokjába egy öregasszonytól. Az öregasszony, ahogy megvette, kezdte simogatni és húzta le a szórt a tehenről, simogatta, simogatta. Édesapámnak ez feltűnt – Isten holdogítsa –, s amíg az öregasszony elment, hogy hozzon egy vider vizet, két borjú vót, me édesapám megvárta, hogy a tehen egyen, érten ne vezesse, me Bükklokjából gyalog kellett Delnére vezesse, jó húsz kilométer. S aszmondja: – Egy kicsit egyen a tehen. S akkor, amikor az öregasszony elment vízer, édesapám mindegyik tehent megsimogatta, s mindegyikből szórt tépett, s a zsebibe tette. Olyan tehen vót nálunk, hogy ... az a gyermek is annak a tehenek a tejjel vót nevelve. Ejsze vagy kilenc esztendeig tartottuk a tehenet.

⁸⁵ 81 éves férfi, 1991.

⁸⁶ Fenyőággal.

⁸⁷ 66 éves férfi, 1995.

Édesapám aszmondta: – Fiam, ha meglátod, hogy simogassa a tehenet, az nem baj – aszmondja. – De ha ott vagy az istállóba – aszmondja –, te es a többieket mind simogasd meg, s a szőrüket tedd a zsebedbe, s a szerencsédet nem tudja elvinni. Me vannak ilyen izék ... (Csíkdelne, Hargita megye)

Én nem tudom, hogy itt hogy vót, mint vót, de azt tudom, tiszta igaz ember, itt vót alul a szomszédba, s vett egy tehenet Csomortánba. Tehenet megvette, s nem adott tejet itt. Aszmondták a fiatal emberek, akitől megvette: – L., ez napi négy liter tejet ad! Aszmondja L. bácsi, elment egy hét után: – Jertek átal, s vigyétek el, me a tehen nem ad egy liter tejet se! Az embernek az édesanyja, hogy mit tudott, mit nem, mondta: – Nem baj, L., én aztán átalmejek s megnézem. Átjött Delnére, de olyankor, még megvilágolva nem vót. Az ember akkor, téli időszakba ... hat óra, fél hat tájba itt vót az öregasszony, Csomortánból Delnére. Elment, a tehenet megsimogatta: – Ne, Piros, ne, mi van na, rossz híredet hallottam, Piros! S másnap reggel, szóval attól a perctől a négy litret, s az öt liter tejet leadta, s addig nem adta, amíg a vénasszony meg nem simogatta. Hogy valamit csak kellett tudjon az a vénasszony. (Csíkdelne, Hargita megye)⁸⁸

Idele vót egy komám, s vett Csomortánból egy fekete tehenet. De nagytejű tehenet. Nagytejűt. S megvette a tehenet, s az istállóba a tehen csak nézett fel, s bőgött, a tögye nagy vót, de tejet nem adott. Csomortánból vette vót, s elment vissza, megmondta a fehérnépnek, vagy miféle: – Né, mi van a tehennel, s nem adja le a tejet, s nemtommi. A fehérnép egy idősebb asszony vót, átaljöt, s a tehenet megsimogatta, miféle, s beszélt neki, szólott a nevíre – hogy minek hívták a tehenet, nem tudom –, azután a tehen helyrejött, s a tejet jól adta. Sokáig tartotta azután a tehenet. Na, ezt hallottam ... (Csíkdelne, Hargita megye)⁸⁹

Például az én sógorom elment Csomortánba s vett egy tehenet, hogy milyen sok jó teje van. Nagyon szép állat vót, olyan piros svájci mesterség vót, s amikor hazahozták este, hogy a gyermekeknek s a családnak megfeje az ember, hát egy csepp tejet se ad. A tehen nagytejű vót, s egy csepp tejet nem adott. Nahát, sógorom, ő se vót gazdag ember, öt gyermek vót ott is, a család ugye nagy vót, s aszmondja: – Én visszahajtom, vegyék vissza, este se adott, reggel se, egy nap próbálták. S akkor úgy vót a vásár, hogy három vagy öt napig vót igénybe véve, tetszik tudni, s akkor visszaveszik, addig az időig. Átalment, s aszmondta a néninek, akitől vette: – Nézze – nem tudom, hogy hívták azt a nénit –, a tehenet visszahajtom, tanúk vannak, itt vannak, hogy alig ad egy csésze tejet, Arra a néni aszmondta, hogy: – Na, nem baj, nem kell visszahajtani, megyek én is magával. Eljött az asszony – ez olyan igaz, hogy a tanár

⁸⁸ 53 éves férfi, 1995.

⁸⁹ 81 éves férfi, 1995.

úr ott ül, s I. ott, s én itt –, átjött ide, s bement az istállóba, s kétszer áthúzta a hátán a kezit, s egyszer visszább, megtapogatta a tőgyét, kérem, s annyi tejet adott, amennyit mondott! Elvette vót a tejit. Ilyen is vót. Úgyhogy hát el kellett menjen, hogy visszaadja a zsiradékot, a tehennek a tejit. Úgyhogy ebbe a csinálmányba is van ... (Csíkdelne, Hargita megye)⁹⁰

Jaj, igen, azt mondták, hogy a kertsast, szóval ami olyan decka, ami rea van szegezve, azt úgy mondjuk, kertsas, azt megfejték, s az adott tejet. S valaki teheninek a tejit ellopták, s abból a kertfából fejték ki. Ilyeneket mondtak. Aztán vótak olyan emberek, hogy értettek ahhoz, hogy ha valakinek a tehenye megbornyúzott, s oda bément, s a kezit a hátán végighúzta, s akkor a teje elapadt, s a tehén nem adott tejet, s bőgött, s mindaddig, amíg az embert vissza nem hítták, hogy újra húzza végig a kezét a tehennek a háta-bércin. (Etéd, Hargita megye)⁹¹

1: A másik pedig ... tudom, gyermekek vótunk, s vót ott a szomszédba egy néni, öreg néni. S mindig vót tehenünk, de akkor tej nem vót valahogy. Akkor édesanyám küldött, hogy menjünk tejétt. S na, hoztunk tejet, de az öreg néni oda a sót belemártotta! S úgy kacagtuk, milyen a gyermek, kacagja: – Azt métt csináta? S hazamentünk, s mondtuk édesanyámnak: – Édesanyám, Erzs néni mét tett bele sót a tejbe, s édesanyám aszmondja: – Azért, hogy a tejet nehogy elhozzátok! Nehogy elvigyétek a tejet. Na, ilyeneket én láttam s hallottam. (*Tudóshoz kellett menni, s az visszahozta a tejet ...*)

Visszahozta ... Vót, Pálfalván hallottam én ezt. Pálfalván vót egy asszony, aki – aszmondták –, a tejet elviszi ...

2: Ki is vót, te?

1: Z. J.-né!

2: Z. J.-né! Őt beszéltek ezelőtt!

1: Ő valami olyan gurucsás,⁹² praktikás, valami ilyenfélével dolgozott. S őt mondták, hogy a tejet elvette. S valakinek a tehent eladták, s addig neki sok teje vót, hozta Szeredába a tejet, s na, annak is kellett vóna legyen tej, akinek eladták, azér vette meg a tehenet, de annak tej nem vót, aki megvette a tehenet.

2: Namost ezen lehet gondókozni, tessék csak ...

1: Aztán odament az illető, s aztán csúful ... Én nem tudom, rossz K. K.-t mondták, L. K.-t Pálfalván, öreg bácsi, öregebb ejsze, mint az uram. S aszmondták, hogy az odament, hogy megveri, ha nem, ha azonnal a tejet vissza nem adja. Me a tehent úgy megsimogatta, haha ... hogy igaz vót-e, nem-e, én nem tudom ... megsimogatta a tehent háromszor, s a tehennek visszament a teje.

⁹⁰ 67 éves nő, 1995.

⁹¹ 81 éves nő, 1990 körül.

⁹² Kuruzslás.

2: Nem hiszem!

1: Így beszélték Pálfalván, én ott születtem, ott beszélték eztet, L. K., az apja kovács vót, s őt úgy hívják rossz K. K., még él, aztán hogy igaz vót-e, csak ő tudná ezt megmondani, vele történt ez meg ... kacagtuk csak ... De lehet, hogy ... (Csíkdelne, Hargita megye)⁹³

Izé, P. J. báék segítettek nekünk bornyúztatni. S azt a bornyús kezét nem mosta meg nálunk, hanem hazament, s megmosta, s odaadta az ő teheninek. S aszmondták, a mű tehenünk tejet elvitte, s az övéknek adta ... (Aszmondtuk erre, babonáság ...)⁹⁴ (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁹⁵

Igen, hogy végigsimította, bément, ha haragudott a szomszédjára vagy valakire, hogy bosszút álljon, s annak vót egy jó fejőstehene, csak végigsimított rajta, s többen a tehenük tejet nem adott! S azt tartották, hogy na, ez csináta, ez az ember, hogy többet tejet nem adott ...

S hogy visszajöjjön a tej, mit kellett csinálni?

Nem tudom, hogy micsináltak, de annak is vót ellenszere ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁹⁶

Pásztor (major) veszi el a juhok tejét

Igen, édesapám sokat majorkodott.⁹⁷ Ő es úgy fétette a tejet, tiszta igaz. Igaz, édesapám egy kicsit babonás vót, babonás. Úgyhogy mikor esszeszedték a juhokat tavasszal, egy udvarba, akkor a kapun mentek ki, akkor a láncot, megkerítette ott a kapu között, s egy villát szúrt beléje, evővillát. De hogy ezt mé csináta! S akkor amikor vót húsvét, ugye ezelőtt is enniavalót vittünk a kosárba beléракva szentelni, húst s kalácsot s tojást s mindent. S édesapám annyira babonás vót, hogy a juhoknak vót lant, így mondtuk, lant, csengettyűk, azok a lantok. Azokat mind beléракta a kosárba, s az élelmet rea, s mind elküldte tőlünk a templomba, hogy szenteljék meg azt a lantokat. Ilyen babonás vót!

Aztán vót egy ember, úgy hitták L. S., az is ilyen major⁹⁸ vót. Attól úgy féltették a tejet, aszmondták, boszorkány, de az es meg van má halva, nem vót még öreg, aszmondták ... nem engedték közél, a juhok kosárba⁹⁹ vótak, ne menjen közél a kosár-

⁹³ 72 éves nő (1) és 82 éves férje (2), 1996.

⁹⁴ Az adatközlő feleségének közbeszólása.

⁹⁵ 79 éves férfi, 1994.

⁹⁶ 70 éves nő, 1994.

⁹⁷ Pásztorokodott.

⁹⁸ Pásztor.

⁹⁹ Karámban.

hoz, me a tejet elviszi. Valamit, nem tom, mit vitt el, hogy aszmondták, a tejet elve-szi. Aztán édesapám es, úgy tudta az ilyen politikát, juhok politikáját s marhát s min-dent ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁰⁰

Például L. S.-nak híták, majoreMBER¹⁰¹ vót, az es így surdumukoskodott ...

Mit csinált?

Surdumukuskodott.

Surdumukuskodott?

Boszorkány ... Major vót, s hogy a juhokhoz ne menjenek közel, az ő juhaihoz, há monda, hogy megtáncótatta, nemtommi ... Patkót szegezett az esztena¹⁰² bütjire,¹⁰³ s aszmondták, hogy akkor nem megy az a boszorkány, vagy ... Mondtam: – Na, S. bácsi, itt vagyok – mondom –, s hallám, micsinál, hallám, hogy meg tud-e táncótat-ni? A hurkádát feltekerem a fára, feltekerem a fára! Aszmondja: – Feltekerem! Mondom: – Hallám, most lefekszünk, s reggelre ... – Feltekerem – aszmondja –, feltekerem! Sebesen beszélt. Lefeküdtünk, reggel felkeltünk, s annyi. Nem csinált semmit. Ugye, nem hittem ennek. Egyáltalán nem, nem es foglalkoztam, s nem es hittem. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁰⁴

B. E.-t te nem ismered, ideki laktak, s aztán elmentek Kőhalomba pásztornak, s aztán ott maradtak, a családot is elvitte. Aszmondják, hogy az az ember szokta a tejet el-vinni. Ezt anyósoméék beszétek, az rég vót, me én is nyócvannégy esztendő s vagyok. Akkor azok fiatalok vótak, de sok idő eltött, nem olyan fiatal párok vótak, hát mind a vejemék most ne. Aszmondta anyósóm, hogy egyszer bornyúzott egy tehen, de jótejű vót. Aztán lefeküdt a gazda, s hát reggel a tehen bög, bög, s hát nincs tej. S Jézus Mária, s Jézus Mária, hát aztán más estére egy cseber vizet tettek, egy nagy cseber vizet a pajta ajtó eleibe, avval az ember nem feküdt le, vasvillával ott állott – a kapuba, a pajtaajtóba, – hogy akárki megyen, leszúrja a vasvillával, me az beleesik a kád vízbe, a nagy csöbör vízbe, az ajtót ahogy megnyitsa, sötét van, avval ... Hát egyszer megyen valaki éjfél tájba! Gondolja az ember: – Hát, ne szúrjam meg, előbb megszólítom. Mondta a gazda: – Látod-e, E. a vasvillát? Ha átallépsz a küszöbön, azonnal halál fia léssz. Aztán úgy kezdte kérni a gazdát, hogy ő azér fejte meg, me suhutt se kapott tejet, s fejte, s elvitte a tejet ... S a tehennek azután megjött a teje. (Lővéte, Hargita megye)¹⁰⁵

¹⁰⁰ 74 éves nő, 1997.

¹⁰¹ Számadó juhász.

¹⁰² Pásztorszállítás a havasi legelőn.

¹⁰³ Végére.

¹⁰⁴ 74 éves férfi, 1996.

¹⁰⁵ 84 éves nő, 1995.

Vót egy major,¹⁰⁶ s az illető ment oda, s a kerékkötő láncsal az a major kereken megkötözte az esztrungát,¹⁰⁷ hogy oda ne tudjon egyáltalán jutni. S amikor vette elő a vidret hogy fejjen, akkor elévette a nagy kést, s belevágta a veder fenekibe. Aszmondja: – Úgyis hiába jössz, agyonszúrlak, aszmondja! Az illető aztán elhúzódott, többet nem ment arra. Ilyenek vótak a majorok.

Egyik a másik nyáját megfejte?

Igen. (Szolokma, Maros megye)¹⁰⁸

Hallottam, hallottam, hogy a tejet elvették, s akkor elmentek a tudóshoz, s a tudós aszmondta, hogy: – Menjen haza, bácsikám – aszmondja –, me meglássa, hogy hónap visszajő a teje a tehényinek. Há másnap, me csak egy csiporral adott, s azelőtt három-négy litert adott a tehen, hát a másik nap többet adott. – Na – aszmondja a feleséginek –, na, megjött a tehennek a teje, annyit adott, amennyi vót. Elment, én nem tudom, Almásra ment-e, vagy hova, elment oda a bácsi, s mikor bément, há nem kellett mondja, hogy én mé jöttem vagy mi; – Há üljön le, bácsikám – aszmondja –, s aztán aszmondta az az ember, hogy aszmondta az a tudós, hogy: – amikor maga bélépett az ajtón, éppen akkor gondótam magára. Az azelőttiek ugye inkább tudtak valamit. (Szolokma, Maros megye)¹⁰⁹

Hát az a tehennek a dóga úgyhogy, hogy nem adott tejet, egyik sem, rúgott agyon. Aszmondják, menjek el a kaluber-papokhoz, met azok helyrehozzák, meghozzák a tejet, megmondják, hogy van, mi van. Ha odamenyek, biztos hogy a tehennek a teje meg lösz jöve, me elvették a tehennek a tejit. Hát e én babonának hittem, úgy hogy esetleg ha nem győződtem vóna meg, én már azelőtt tudtam, hogy e lőhöt venni.

Tessék csak idehallgatni, mentünk Medgyesre, annak idejibe, csinátuk a lajtorját. Met a megélhetésért kellett a pénz, s akkor a lajtorját eladtuk Medgyesen. S Medgyesen főjjel vót egy olyan terület, úgy híttuk, Szabad. Ott ki lehetett ereszteni a lovakat, mer miko lajtorját vittünk eladni, akkor a ló tudott enni a mezőn eleget. Ott szabad vót kiengedni a lovakot. Egy ember aszondja, a többek között, s én is csodálkoztam, aszmondja: – Fogadjuk le – aszmondja –, akármennyibe fizet, fogadok, hogy a derékszőgből tejet fejök.

Hát én is azt mondtam, s mások is, hogyhogy akármit követöl, megfizessük, ha megcsinálja, hogy a derékszőgből tejet fej. Hát aztán valami tudományá vót, annak az illetőnek, mer hanem a derékszeget én hiába húzom, met nem jó tej! Hát egy vider vót minden szekéren, s lehozza, leveszi az ő vidrit a szekeriről, s béül a szekér alá, a lovak meg vótak előtte, me ugyé ki vótak engedve, s kezdi húzni a derékszeget, s hát

¹⁰⁶ Számadó juhász.

¹⁰⁷ Juhkarám.

¹⁰⁸ 79 éves férfi, 1996.

¹⁰⁹ 72 éves nő, 1996.

egyszer a tej csobog a vedőrbe, de jól! Künn az ódalba vót a legelő a juhoknak. Hát a juhok bőgni kezdtek, s összeszaladtak, hát azokat fejte meg! Hát ... az valóság vót! Hát, ahogy mondják, mondjuk. A juhásztor a kozsókot¹⁰ levette, azt azt láttuk, mer a juhok összefuttak, bőgtek, s az levette a kozsókot a botjával, az le vót terítve oda a földre, s kezdte a botjával ütni a kozsókot. De az ember a tengely alatt, amelyik fejte, hát a kezdett ordítani! Na, ez a valóság vót, annak idejibe!

Hát ekkor gondótam, lehetséges, hogy evették a tejét. Mentem Korondra bé, hogy mejek a kaluber papokhoz. Egyszerre két tehen ne adjon egy csöpp tejet se, nagy dolog! Hát bémejek Korondra, s egy üsmerőssémmel találkozom, az is tudott valamit: – Hova mész? Mondom, hogy hová indútam.

– Ne mönj olyan messze – aszmondja. Ehelyt Timafalába, Korondnak az alsó végibe, van – aszmondja –, egy vízímalom, oda menj bé, annak nem kell semmit mondj, annak az embernek, me az tudja, hogy mé mentél oda. – Hát a honnét tudja? – Hát ha nem hiszed, eridj oda, s megtudod ... Meggyőződöl.

Úgy is lött, emögyök oda a malomba, s hát a malomba vót, az illető. Aszmondja nekem: – Maga mönjon föl a lakásomra, s ott várjon meg, me én is odajövök.

Hát oda is jött, föl a lakásra, mer vót neki a fia, s az ott vót a malomba, s az, arra hagyta aztán az őrlést, no. S aszmondja, hogy: – Magának van egy sárgatarka tehene, s van egy pirostarka tehene, – aszmondja. – Mind a kettőben fehérség van – aszmondja –, ugye, hogy mind a kettő, az egyik sárgatarka a másik pirostarka – aszmondja –, s fiatal tehények, de sok tejök vót s nincs most.

Hát azt én meglepődtem. Még ha nem is mondok sömmit. Hát mégis sokat tud! – Menjen el haza – aszmondja –, most – aszmondja –, s ügyekezék visszajönni! Hozzon két literesüveget otthonról, s két cérnával – aszmondja –, mérje meg a ... a piros-tarkának az orrától a farka répájáig a tehennek a hosszát. Mérje meg akkor – aszondja –, de a cérnát tudja, hogy melyik üvegbe teszi azt a méretet, hogy nehogy összeza-varja. – Jó. – Akkor megméri – aszmondja –, a marjánál körösztol a két első lába között, veszi el a cérnát, akko pontos méret. Oda teszen egy bogot. Akkor a csípőnél – aszmondja –, a csípő kétfelőről, onnét esmét a két hátúsó lába között, ott a fővösz, ott a spárga cérnát, akko pontos méret. Oda teszen egy bogot, ez – aszmondja –, elég. Eztet akko, amelyik a piros-tarkának a mérete, teszi egy abba az üvegbe, nem muszáj fölírja, hogy piros-tarka vagy sárgatarka, hanem csak maga tudja, melyik az, össze ne tévessze.

Hát gondótam, hogy akkó egy lesz a fehér üveg, a másik pedig a ződ üveg, s akkó nem tévesztek el. Úgy is vót na. Hazajöttem, há megcsinátam a méretöt, s a másikat is meg, s a két cérnát kétfelől a két üvegbe belépakolom s mejek vissza. A malomba mentem be, azt hittem, ott van. De ott is vót! – Na, aszmondja mönjünk el föl! S fő-mönyünk, aszmondja: – Az üvegöket adja ide, s melyik melyiké. S mondom. – No – aszmondja –, üljön le egy kicsit, nyugodtan.

¹⁰ Juhbőr ködmön.

Aztán bément ő a másik szobába, hogy mit csinát, nem tudom, valamit az üvegbe tött. Hogy mit, nem tudom ma se, ma se tudom megmondani s akkó se tudtam! (Folyékony dolog, vagy mit? Nem tudja?)¹¹¹ Abba vót folyékony dolog is. (Vagy por vót csak?) Por is vót, folyékony anyag vót, me még összerázta így. Aszmondta nekem, hogy: – Mosmár idehallgasson: menjen el haza, a két üvegüt – aszmondja, mer az üvegnek megvót az a ... karimája, ami ... Aszmondja: – Oda kössön egy kötöt, s a gendába a tehennek a farához üssön egy szeget belé, s oda akassza fel, üljön ott, ameddig leesik. Aszmondja: – Aztán lehet, hogy hónap reggel egy assze, egy asszony. Aszmondja: – Legyen kurtafája vagy jó husángja. A valamit akar kérni magától, de ne adjon – aszmondja – kurtafát vagy vesszöt vagy botot vagy mit, ami a kezibe kerül leghamarább, azt adjon neki. Úgy, hogy ne kívánczozék oda többet oda maguké lakásukra. Jól van. Aztán – aszmondja – utána az ura is odamenyen. S azt is verje jól el, egyebet ne csináljon sömmit, me az is kéröd, megy ... adjon! Többet nem lesz a teje elvéve. Nem is vót aztán többet, a tehennek a teje megjött. (Firtosvávalja, Hargita megye)¹¹²

Aszmondták, hogy a tejet elvette valaki. S a tehén nem adott semmit. Nem tudom, mit lehetett adni, s mit ütöttek, s akkor aki elvette, odament. Ilyeneket beszéltek, a tehennek a tejit elvitték. Most má ilyen nincs.

A pakulároknak¹¹³ is tudományuk volt ...

Na látja, én láttam, egy régi pakulár vót, a húszas években, izére fejték a tejet, pénzre. S nem tudom, meddig tartották ezt, hogy így nem viszik el a tejet, senki. Ezüstpénzre fejték, én láttam azt, belétette a viderbe, arra fejte a tejet. Kérdtük: – Ez miér van? S megint aszmondták, hogy: – Megjelent a pakulárnak a kalibába, valaki, egy tündér, s valamiket mondott nekik, valamiket beszéltek ... (Szolokma, Maros megye)¹¹⁴

Kinn vótak Sajtosdombon, úgy hitták, Sajtosdomb. A juhsereg ott vót, az esztena.¹¹⁵ S mondta az öreg, apósom, de az is valamit értött, tudós vót, hogy a juhok összefutottak, s a derékszögből¹¹⁶ fejték a tejet. Valaki, az is olyan boszorkányos vót, értett hozzá. Aszmondja: – Adjátok ide a pálcámat, te! Elfut az öreg, ment az esztenához, s az esztenának a küszöbit kezdte ütni, ahol lépnek ki, kezdte ütni! S abba a helybe a juhok megcsendesedtek és széjjelmentek. Aszmondják, hogy a küszöbit ütte, de közbe azt ütte, aki fejte a tejet. (Máréfalva, Hargita megye)¹¹⁷

¹¹¹ A helyi tanító kérdései.

¹¹² 78 éves férfi, 1990 körül.

¹¹³ Juhászoknak.

¹¹⁴ 80 éves férfi, 1996.

¹¹⁵ Pásztorlak a havasi legelőn.

¹¹⁶ Kerékszegből.

¹¹⁷ 81 éves nő, 1993.

Hallottam, hogy egy majoreMBER,¹¹⁸ ő elvitte a másik tejét.

Olyan tudása volt?

Olyan tudása vót. Ment a csuporral a juhok között, nem az övé, a más esztenáján, a csiprot addig veregette, hogy a juhok tejét elvitte. Ezt hallottam. Ez idevaló vót. Régi major vót, szóval evvel foglalkozott ő. Aztán tudása vót neki ehhez vagy nem vót, aztán ... (Máréfalva, Hargita megye)¹¹⁹

A szomszéd ember azt beszéte, hogy ő érte, hogy fejte a major vagy a pakulár ...¹²⁰ fejte a pakulár s az ujjasát letette s akkor ... hogy is csak ... Fejte a karóból a tejet. S a másik letette az ujjasát s kezdte verni, s az hogy kezdett ott bögni. Ezt beszéte a szomszéd ember, ezt ebeszéte. (Firtosváralja, Hargita megye)¹²¹

S. P. ... S. P., igen. Az ott lent lakott egész, a már rég meghalt, S. P. bácsi.

A tejet evette?

Az evette a tejet, tejfölt, a mindent tudott, az időjárás ellen, minden ellen mindönt tudott, S. P. bácsi. Az egy olyan nyócvan éves má lehetött. S az édesanyám testvére az olyan ötvenéves lehetött, azé kellött hozzámenjön, me Pestön lakott, s ő osztán így nem vót idevaló honpolgár, hanem örökké kísérték vissza, s aztán muszáj vót ezzel az öreggel megesküdjön, hogy folyton ne kísérgessék. Hanem nagy tudományos vót.

Bémentek s békákat találtak ott?

Igön ... nem, nem békákat találtam. Möntem oda tejér, s hát a falba neki van búva, s csubogtat. A fazék itt vót, így a falnak neki, s egy kendő, az azér, hogy ha valaki bémegy, ne lássa. Nézem, micsinál, s egy darab idő múva megszólalok, s az úgy megijedött, az öreg, szinte hanyatt esett. Mondom: – Micsinál, P. bácsi? S nem tudom mit mondott arra.

Megín, akkor másik este mentem, nem tudom én-e vagy az édesanyám, s akkor a pajtát kerü ... aző, a V. nénémm ott vót, a sajtárt ehoztam... az öreg kuporgott, fejte ott is a tejet.

Akko a tejet, megint evette az ... me neki testvére vót pont a szomszédban. S akkor a tejit ennek az öregnek, P. bának evitte a testvére. De e többet tudott, az öreg, mint ez másik, me ketten testvérek vótak. S mikó meglátta, hogy a tehén teje kék, akkor aszmondja hogy: – No, hadd el J., me evötted a tejetemet, de én evöszöm a zsíraját a tiédnek!

¹¹⁸ Számadó juhász.

¹¹⁹ 71 éves férfi, 1993.

¹²⁰ Számadó juhász.

¹²¹ 78 éves férfi, 1990 körül.

S emönt bé éjjel a kosárba, behágott, s évötte, s az öreg, aztán, el köllött adja a testvére, me teljesen zsírtalan vót, csak kék víz maradt a savón. – Na,– aszmondja –, látod, hogy én többet tudtam. (Székelypálfalva, Hargita megye)¹²²

A tejet elvitték?

Igen, azt elvitték a tehennek a tejit vagy a kecskének – me régebb tartottak sok kecskét, s azt is fejték –, de hogy elfogyott, nincsen tej, me a boszorkányok elvitték. Nem lidércnek mondták, én úgy tudom, hanem boszorkánynak. Nem tudom, erre nekünk nem volt alkalmunk, hála Istennek ... (Máréfalva, Hargita megye)¹²³

Eztet általában azok a major¹²⁴ pásztoremberek mind hitték, de a románság az szigorúan. Ezelőtt a régi román világba Abrudbányára mentek juhért. Kettő megvett száz darab juhot, elhajtották onnan Abrudról, és itt eladták valami nyereségért. Elég az, hogy izén, nem Pálfalván, hanem Kányádban vót egy ilyen, Kovászna felőlről jött egy ilyen juhász, csobán, román ember. S az megvette a juhokat, sok juha vót, s megvette. Annak a C.-nek, amelyikkel tetszett beszélni, az anyja nagy kereskedő vót, ügyes fehérnép vót, az is román származású vót. A másik vót egy vénlegény, K. I.-nak hívták. Ők ketten vásároltak, ketten jártak, vették a juhokat.

Igen ám, de a csobánnak nem vót pénze momentán. Elég az hozzá, hogy aszmondta, hogy na, ekkorra s ekkorra behozza, S a nem hozta bé, s aszmondja a fehérnép, hogy: – I., megyünk ki Kányádba! Valami J. bának hitták a románt, ott kinn vót a hegyódalba. – Megyünk ki – aszmondja –, ne félj, me fizet.

Na, el is mentek. Elég az hezza, hogy az úton megállította, me nagy hágó vót, nagy hegyoldalra vót a juhokkal, nagy sár is vót. Aszmondta a vénlegény, nagy huncut vót: – R., te itt állj meg! Én kimegyek, én beszélek J.-sal. Te minek gyere ki abba a sárba? Az aztán beszélni úgy tudott, hogy bújjon el az az ügyvéd, aki úgy tud. Elég a hezza, hogy ez aztán kiment, J. bá valamit hallott vót... R. néni itt szótt a feleséggel, sok mindent elbeszét, őt beszéte vót el nekem. Aszmondja, hogy ez a tolvaj I. kiment, s aszmondta, hogy: – J., van-e pénz? – Nincs – aszmondja –, most még én is vásároltam, de a jövő kedden béviszem, s így lesz, s úgy lesz, s van, kifizetem. Aszmondja: – Ügyelj, me pénz kell! R. odabé van az úton, nem tudom, te tudod-e, hogy boszorkány? Nem lesz tejed semmi a nyáron! – A Jóisten megfizeti – aszmondja –, mondd meg R.-nak, nehogy valamit csináljon!

Béjött aztán, úgy megijesztette ez a kancsi, hogy jött bé vele, hogy beszéljen R.-val. Aszmondja: – R., Istenre kérlek, ne csinálj semmit! Jövő kedden fizetem az ebédet, s a vendéglőben kifizetlek – aszmondja. R. néni aszmondja, hát ő nem tudott semmiről semmit! Hát mi az istennyilat tud csinálni? Így gondóta R. néni, hát ő mit

¹²² 61 éves nő, 1990 körül.

¹²³ 65 éves nő, 1993.

¹²⁴ Számadó juhász.

tud csinálni? – Nem csinállok semmit. Hát R. néni azt gondóta, hogy nem adja ügyvédkézre. – Nem csinállok semmit – mondta.

Há más kedden várja őket a román, várja őket! – Na, bójöttetek, s: – Bé. – Itt a pénz, ne búsulj, R. Ugye nem csinátál semmit? – Semmit – mondta R. Ő nem tudta, hogy ez aszmondta, hogy ő tudós vagy boszorkány. Bort fizetett, ebédet rendet mind-egyiknek, a pénzt kifizette, kiszámóta. Aszmondja: – Meg vagy-e elégedve R.? – Meg vagyok, el van rendezve minden. Kérdi aztán hogy... de mind ölelgette R. nénit: – Ne, R., legyünk jóba, s így, s úgy. – Há maga mé fél tőlem? Megmondta erre, hogy: – Maga a juhoknak a tejit el tudja venni. – Há nem mondtam, me még vásárotunk, nem mondtam, hogy én nem tudok semmit csinálni! Mondtam: – Ne, ne féljen, me én magával nem foglalkozom. Aszmondja: – Hát akkor végem van, ha a tejet elviszi, hát adjon Isten jót, ingyen dógozok csak. Aztán E. bá elmeséte itt, aztán mindenki úgy tudta itt a faluba, hogy R. néni ilyen lüderc vagy boszorkány.

Mikor kulákok vótunk, R. járogatott ide, s aszmondja: – L. úr! Ha én tudnék anynyit, hát legelsőbben ezeket a tolvajokat mind zsákba tenném, s úgy felvinném a hegyre, s levetném onnan, hogy mind szakadjanak össze. Az elnök, a titkár, a kommunista időbe. Hát ugye ilyen dógok. (Máréfalva, Hargita megye)¹²⁵

Hát itt vót egy F. K. nevezetű, a fiam ahol lakik, a mi házunkba korcsoma vót. Régi házba. S F. K. vót a korcsomáros, százalékra árút. Édesapám vette az italt, s aztán ő százalékra árút. Én akkor gyermek vótam, mondjuk olyan nyolc-tízestendős lehettem. S beszéték, hogy olyan beálló hely vót az udvarban, olyan színalja, s F. K. kiment, s a csiki szekerek oda bé vótak állva, s a kerékszezből tejet fejt ki, megmutatta benn. Hát az csak vicc lehetett, ő biztosan valakitől vette a tejet, hozta, s aztán ezek a részeg emberek: – Há honnan hozod? – Há most fejem a derékszezből! No, ez egyszer má tudós, me hozza a tejet, most fejte! (Máréfalva, Hargita megye)¹²⁶

Hallotta, hogy elviszik a tehénnek a tejét?

Azt nem viszik el. Aztat hallottam, hogy elviszik a tejet, de azt nem viszik el. Majorokdunk¹²⁷ mi is. Én az ilyenekbe, tudja, én az ilyeneket nem tudom elhinni, nem tudom elképzelni! Hát hogy tudja elvinni egyik a tejet a derékszezből, a vasból, a szekér alá befeküdt, s fejte a tejet, hát az hogy lehet, hát olyan nincs. Akkor csoda kell legyen! Aki vallásos vagy akármi, hát azt el lehet hinni ... Én azt hallottam, hogy elveszik a tejet, ellopják a tejet. Vagy az esztena¹²⁸ költöztették egyik helyről a másikra, s a hammat szét kellett hányni, hogy ne vigye el a másik a hammat, akkor ... A sót a juhok elől el kellett rakni pénteken, me a pénteket úgy tartották, mint

¹²⁵ 81 éves férfi, 1993.

¹²⁶ 83 éves férfi, 1993.

¹²⁷ Számadó juhász.

¹²⁸ Pásztorszállítás a havasi legelőn.

böjtös nap, pénteken már a húst, szalonnát nem vót szabad az embernek megegye, hát a juhnek se szabadott sőt nyeljen. (Máréfalva, Hargita megye)¹²⁹

Jaj, azt is mesélte, de ezt nem tudom mondani, hogy hogy hozták vissza. (Haha ... Hogyhogy a tehénnek a tejit elveszik?)¹³⁰

Azt édesapám mesélte. Vótak ilyen boszorkányos asszonyok. (Jaj, édesanyám ...) *Nemcsak asszony, ember is.*

Ember is vót, hallottam én is, hogy a tehénnek a tejit elvitték. S még amikor szoptatós anya vót, akkor es, mikor ment el valaki olyan, akkor én nem tudom mit kellett csinálni, valamit kellett vót csinálni, hogy ne vigye el a tejet.

L. S.-ről mit mondtak?

Na, az es olyan vót, tényleg, az a L. S., hogy az a tejet el tudta vinni.

(L. S., az ki?) (L. D.-nak vót a fia, ott a túlsó utcába lakott ne ...) ¹³¹

(*A juhászok féltek tőle ...*) Igen, igen. Major es vót, pásztor es vót. Úgyhogy, ahogy tetszett mondani, úgy most már ... Édesapám is sokszor elmondta, hogy mikor major vót, hát közé nem eresztette az esztenához egyáltalán, hogy nehogy elvigye ... Csak azt nem tudom, hogy ő már azt es tudta, hogy hogy veszik, hogy hozzák vissza a tejet, valami bundát letettek, s akkor azt kezdték ütni, s aztán, de az az ő bundája kellett legyen. (Kinek a bundája?) A L. S.-é.

El kellett tőle lopni?

Igen, s akkor kezdték ütni, s fáj, s akkor odament, hogy többet ne üssék. Na így, ilyesmit. Emlékszem, hogy mesélte nagyapám. (Máréfalva, Hargita megye)¹³²

Mondtak ilyent is. Mondtak olyant is, hogy a juhnyájnak a tejét vették el, az egész nyájnak a tejét, kinn a havason. Egyik pásztor a másiktól. Azt is mondták, hogy úgy adta vissza, amikor az illető észrevette, hogy már a bundáját – mer így mondják, azt a pásztorsubát –, kitette egy dombra, azt bottal verte, mind a két oldalát addig ütötte, amíg aztán a juhok kezdtek bőgni, s visszajött a tejük. Megverte azon keresztül azt az illetőt, aki elvette a tejet. Na, ilyent is magyaráztak.

Még azt is mondták, hogy a gyerekes anyának elviszik a tejit. Megnöttek a mellei, annak, aki elvitte a tejit. S az anyának elfogyott a teje. Akkor meg kellett keresni azt, aki elvitte a tejet, akkor vettek kenyeret, s mind a ketten cseppentettek arra a kenyérre, s ketten meg kellett egyék. No, volt ilyesmi, ilyesmit hallottunk. Nem próbáltuk, de az idősebb asszonyok magyarázták. Akkor azt mondták az idősebb asszonyok, hogy ha vittük valahova a tehénnek a tejit, házhoz, tehénnek a tejit, azt nem szaba-

¹²⁹ 72 éves férfi, 1993.

¹³⁰ Az elbeszélő lányának megjegyzései.

¹³¹ Az elbeszélő férjének válasza.

¹³² 76 éves nő, 1997.

dott csak úgy vinni. Abba sőt kellett beledobni, ha vízen vitted keresztül, valahova a falunak abba a részibe, hogy át kellett a folyón haladni. Akkor sőt kellett beledobni, ha nem, a víz a tejt elvitte a tehennek. Na, ilyeneket is magyaráztak ... Ezt is próbáltuk. Mert amikor mi megesküdtünk, három pár ember vót ezen az udvaron. S tőlük vót, amikor odafigyeltem valamire, de vót nagyon sok dolog, amit fel se fog a fiatal, s jó lett volna odafigyelni sok mindenre. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹³³

Még egy vót a gyermekkoromba, hogy a tehennek a tejt elviszik, olyan emberek vótak. Hát például az én apámra is azt mondták a szomszédok, hogy az én apám az ő tehenükből a tejet elviszi, olyan értelemben, hogy megguruzsója,¹³⁴ vagy micsinál. Aztán édesapám foglalkozott is vele, olyan értelemben, hogy ő olyan nyolc literes cinvedrekbe fejte, emlékszek, kemény férfi vót, szegény emberek vótunk, de nagyon szerettük, s most es, az állattartást. S jóltartottuk. Viszont a szomszédba túlfelől gazdaságok vótak, de a tehenre nem nagyon adtak, s kevés teje vót a tehennek. S a juhvályúkon jártak keresztül, me hátul olyan csapos kert¹³⁵ vót. Apám, amikor a két tehenet megfejte, akkor a két tehenbe lehetett olyan, körülbelül, egy fejésnél tíz-tizenkét liter tej, de abba a két cinvedrecskébe, habosan tele voltak, az tizenhat litret mutatott, de tíz-tizenkettő ha vót. Na, most mi történik? – Jú, mennyi tejed van! S azt mondta édesapám, a félvágás¹³⁶ szekér, amelyikkel trágyázunk és hordunk, me egésvágás, amelyikkel a szénát hordjuk. Akkor tette le a kerék bütejihez¹³⁷, má a tengely végéhez, s: – Na, gyere, nézd meg, a kerekszegből is tejet fejek! De azok a szemüket eldugták, úgy mentek itt a kerten keresztül! – Hallám, húzzad, tudod-e húzni!

S apám foglakozott ezzel a hülyeséggel, de ő csak hazudott, félrevezette a más. (Csíkrákos, Hargita megye)¹³⁸

Tárgy megverésével büntetik azt, aki elvitte a tejet

Hát az úgy vót, fiam, hogy nekünk vót egy pirostarka tehényünk, édesapám Szászvároson vette vót az eső¹³⁹ háború után való napokba, a háború lejárt, no. Nem, a menekülésbe, ahogy hazajöttek vót. Nem vót tehényünk, me evittek vót mindent.

¹³³ 56 éves nő, 1994.

¹³⁴ Megront, varázsol.

¹³⁵ Fialat fenyőkből készült kerítéssel körberakott kert.

¹³⁶ A székelyek legáltalánosabb szekere, amelyet ló és ökör után egyaránt használnak. Nevét a nyomtávja után kapta, mivel tengelyének a hossza 178 cm, ennek megfelelően a nyomtávja vagy vágása – keréktalptól keréktalpig – 80 cm. (Néprajzi Lexikon)

¹³⁷ Sarkához.

¹³⁸ 65 éves férfi, 1993.

¹³⁹ Első.

Két kanca megmaradt vót, úgy, hogy három, egyiknek a lába el vót törve, s az ott ecsapta a mező ellen, a Szépmező alá be a rétre, egyék ott, s ott lássa micsiná, me a lába fájt, megütte vót a lábát, meg vót dagadva, otthagyták. Más kettővel aztán emenekütek vót, le Szengyörre. Édesanyám s L. s Zs. s L. nén ... L. néném nem, me az már meghótt vót, a szívbijos testvérem. L. a gyermekekkel, M.-va s J.-va. Szöngyörre aztán béállottak vót, egy üsmerősükhöz, miféle J.-nak hívták na ... Sz. J. bácsi ... béállottak a szekérel, s az állomásra kivitte vót a csomagokat s akkor a szekérel béállott, s azt mondta J. bácsinak: – Na, J. bácsi, a vejemnek izenje meg Vadasdra, hogy itt a szekér s a hám, vigye el magukni nálok, s osztán oda Vadasdra. S egy zsidó kérte a lovakat hámostól-szekerestől száz forintér. S aszmondja édesapám: – Fúdd fel a száz for ... pengődet, nekem nem ké.

Kötőféket kihúzta a fejköb, s a strekkön¹⁴⁰ körösztülegedte s eljöttek haza. Itthon aztán, hitván kancák haza is jöttek. A románok mikó aztán bėjöttek vót idáig, me csak idáig jártak, hát H. P. keresztapám mondta, mikor aztán hazakerütünk, hogy a Fejedelem rétinél vót a két kanca, a kanca csitkóstul, me avval jártunk, hogy a másik megsántút ... A románok is kergetezték, s még meglőni se tudták, úgy elfutott, se megfogni nem tudták. Miko ejsztán hazajött a menekülésből édesapám, a G. L., ez a pöszonei, azt mondja: – Né, A. bátyám, né, hó van a Kata meg a Villám, a temető alatt a répásba s a törőbúza között! – Te mit beszézs te, há azok hogy maradtak meg. – Hát nézze meg, né hó van e! – Látom, aszmondja azokat!

Aztán eljött haza, de ott – aszmondja –, olyan világ vót – aszmondja –, hogy a kamra teli lúdlábbal s lúdnnyakkal s lúdfővel s tollával, s az udvar szénával, s minden összevissza vót! Nem kapott még egy kötédarabot se most mivel hazahozza, s nézte a gabonásba, hogy zabot vagy valamit vinne oda, hogy fogná meg. Aztán valami szekeret kap s hámot, hogy menjen be édesanyámék után, me Keresztúrt hagyta az állomáson őket. Hát szép csendesesen kiment, nem kapott semmit se, s emenyen ki itta kiskerten né, s ekiátsa magát: – Kata, né, hó vagy, gyere errefelé né, Villám, né, hó vattok?

A kanca főrtartotta a fejét a törőbúza közül s még egyszer szólott hozza, s há nyeríteni kezd, s úgy jött neki vágatva, hogy majdnem leverte. Kezdett a kanca röhögni neki is: – Na, jere, Kata, na szépen.

S megfogta a haját, s szépen vezette, s a csikó az jött utána, de az udvarra nem akart bémenni úgy fét! Attól a sok mocsok minden az udvaron szerteséjjel, aztán béeresztette a pajtába. Aztán másnap kért egy szekeret, s egy hámot itt a L. apjéktól, s befogta s ement bé, de aszmondja életibe úgy nem járta meg Keresztúrt, hogy az ő lova se ne egyék, se ne igyék! Úgy e vótak zabosodva, s répába mindenbe nyakig jártak, hogy e vótak hízza erősen. – Aztán befogtam, aszmondja s a pipát a számba befaltam, de én se kaput nem tettem be se semmit! Én úgy kimentem a kapun!

¹⁴⁰ Kis utcán.

Aztán ki a hágón eresztette, hogy menjenek s egy kicsit bágyadjanak meg, me fét hogy valahó efutnak, s őt összetörik. Az aztán, a tetőig ki ahogy csak tudtak, trapp, kaluppa eresztették, hogy kivágtattak, hogy kiizzadtak jól, aztán le Kebeleden, s ement bé Keresztúrra, s mikó kiment az állomásra, hogy a poggyászt rakják fel, a vonat sípóni kezdett! Két ember, aztán szerencsére vótak ott valami munkások, megfogták, s úgy tudták csak ferakni a szekeret! S fölútek, se nem ittak, se semmi, na olyan a kedvetek, há eridjetek! Aztán úgy ejöttek haza velek. ...

S a tehenet hogy fejték meg?

Igen, aztán akkor apámék, tudod, ementek a vásárba, s vettek egy tehent. Az aztán itt bornyúzott is, de jó fejős tehén vót. De az úgy rúgott, hogy nem tudtuk fejni. Egyszer csak elkezdte a rúgást. L.-nket úgy megrúgta szegényt, hogy itt a, melyik lábán te, ezen fel itt a térgyiné még a földbe vitte azt a fekete jegyet ... Telt az idő, s járogattam S. E.-hez, annak az anyja S. M. nén vót. S aszondja hogy, no ebeszété, hogy milyen, hogy rúg ez a kutya tehen, alig tudom megfejni, mikó menyek oda, a nyelvit kiveti s rúg s kapálózik s bömböl ... Én annyiszó megvertem ... A csicse el vót körmincséve,¹⁴¹ de azt aztán azér megkentük, s evértük csak nagynehezen ... Aszmondja: – Fiú, te többet azt a tehenet ne verd meg. Hanem – aszmondja –, mikó mész fejni, vigyed a fejszét, állj bé a pajtába, s nappal szembe állj, s a küszöböt addig üssed, amíg valaki emegy oda s aszmondja, hogy ne bánts.

Éppeg édesanyámék L.-ékkel ... szapulót akartak rakni ott a sütőház előtt, ne, jó bé tudod a kapun ... Vaj egy, egybe emegyek fejni, s L. aszondja: – Vigyázz, nehogy úgy jársz, mint én! – Én nem járok, me éngem nem rúg meg, me én úgy fejek, fél kézzel.

Szép csendesesen hát, mikó mejek bé, már enni adtam vót, nem kellett az étel, kivette a nyelvit, rúgott, kapálta fel az első lábával a földet, bögött ... – Hadd el – mondom –, me nem bántlak. Leteszem a sajtárt s veszem a fejszét, s a fejszefokával a küszöbre olyat húzok egyet, hogy megreccsen! Utána a másikat! Hát a vén F.-né ződ fazékkal, még most is látom azt a literes ződ cserepfazekat, s olyan ződ csíkos mázas vót, ahajt szép csendesesen osztán feljő s aszmondja, hogy: – Ne bántsd! – Baszom én az anyjának az ilyen krisztusát – aztán kezdem szidni istenesen, ahogy csak tudtam, káromkodni. – Kitakarodjék vén kurva nét ... met a fejszét ebbe a helybe a belibe vágom!

Édesanyám nekem állott: – Te hallgass te, nem szégyelled magad, ne káromkodj még most is te! – Én igen, én esszevágom ebbe a helybe, ha ki nem megy.

Aztán etakarodott s többet az én tehenem nem rúgott, azután még borjúzott hármat vagy négyet nálunk. Na. Pedig én se hittem, magam se, én aszmondtam: – Ez nem igaz, M. nén. Me rajtam megtörtént, hogy igaz vót. Na. (Etéd, Hargita megye)¹⁴²

¹⁴¹ Meg volt karmolva.

¹⁴² 78 éves férfi, 1990 körül.

Olyan velünk is megtörtént, hogy elvették a tejet. S akkor az olyan posztóból, mikor a teheny bornyúzott, posztóból keresztet csináltak, s az ajtóküszöbön belől főszegeztek. Me a szomszédasszony, ahol most J. néniék laknak, egy öregasszony lakott, S.-né ... olyan vót, hogy ő el tudta venni a tejet! Elvette a J. néniékét is. S akkor pokróc-ba nem tudom mit tettek, s úgy megverték, hogy a tej visszajött. Ilyesmit hallottam, de én nem láttam ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁴³

Hát például, ebbe valami van. Én is aszmondom, valami van. Édesapáméknak, ugye három fejős tehen vót, akkor nem vót csarnok, mint most, megették ... S odajötte egy, román ember vót, s a tejet elvitte. Én úgy emlékszem, mintha most is látnám, leánka vótam, olyan hét-nyolc éves leánka lehettem, s aszmondták, arra tanították bátyámat, amelyik Magyarországon halt meg, arra tanították, hogy hozzon mogyorópálcát, de úgy hozza, hogy vízen ne menjen keresztül vele. Avval tegyen le egy posztókabátot, úgy mondták, cedelle – ezelőtt, úgy hívták na, cedelle –, posztókabát, letették az istállóajtóhoz, aztat ott ütte, s édesapám, gyermekek vótunk, néztük. Egy öreg megérkezett, s aszmonda: – Jaj, D., többet ne üss, D., me halok meg. Úgyhogy ezt én magam láttam. Ez igaz vót. Ez igaz történet, hogy az öreg a tejet elvitte. Úgy hogy mikor megbornyúzik a tehen, akkornap nem adunk ki semmitse, aszmondják, a tejet kiadják a háztól. Ilyeneket csináltak. Ezt én magam tudom, én magam láttam – D., többet ne üss! Egy nagy román ember vót. Aztán az öreg eltűnt. (Kászonfelfűz, Hargita megye)¹⁴⁴

Mondták, mondták régebben, hogy a tejet elvették. Például az én uram itt vót a szomszédba, itt olyan, hogy segédkezett a szülésnél, miféle, s akkor aszmonda az öregasszony, hogy a tejet elhozta. S három napig nem szabad a tejet elhozni. De nem történt meg, azon se, aki a tejet kiadta. Csak olyan babonaság vót.

Olyan tudós nem volt itt, aki visszahozta a tejet?

Igen, azt tudom, valami cedellét¹⁴⁵ vert meg, mi, haha ... Cedellét leterített s megverte, s akkor a tejet visszavitték. Mondták ezt is, igaz. (Kászonfelfűz, Hargita megye)¹⁴⁶

Az az embör? Az úgy vót, me ott, me meg szokták azoknak a kapujuk előtt állítani, me azon erről, ott még addig még igyenes, azon errő, egy nagy lejtő van, kereket kötnek itt no, hogy ne üzze a marhát a szekér. Az az asszony kijött, az a vénasszony, a szekeret megkerüte, avval hazamentek, akkó még nem, egy kicsit vártak, hogy melegen ne szoptassanak, olyan melegen, no. Aztán hát az egyik se szopik, bög a tehen. Az ember nem, nem szólott semmit, vötte a szfjostorát, s kiment oda s... – Mija,

¹⁴³ 65 éves nő, 1995.

¹⁴⁴ 81 éves nő, 1997.

¹⁴⁵ Posztókabátot.

¹⁴⁶ 85 éves nő, 1997.

há mi van, D., baj van? – Itt az az, me mindjá agyonvágom ezzel az ostorral. – Menj csak haza, me mire hazamész, má leadják a tejet, ne félj. Aztán leadták, aszmondja. (Hargita megye)

A tehen odament, a kapun bögött bé. A testvérem aztán odajött s mondja hogy, egy jó pálcikával a vénasszonynak, hogy: – Rebi néni, a tehen esment itt bög a kapujában bé, vigyázzon magára ... me nem fog bögni többet.

De nem maradt avval, me az én testvérem aztán jól megpálcázta. Hát igaz lett, me a tehen nem ment többet oda bé bögni.

Hát aszondták, hogy azután látták a szomszédok vagy valamelyik, hogy akkora béka volt a dézsájába, hogy mint egy kalap feje. (Firtosmartonos, Hargita megye)¹⁴⁷

Édesanyámtó hallottam, hogy a szomszédasszony evitte a tejet. Aszondta egy öregember, hogy: – Adjál egy ilyen gyapjúkötényt, né! S adott egy gyapjúkötényt nagyanyám, a pajta küszöbire letette, kezdte a faragófejszével ütni. Úgy hívták M. nén, a szomszédba, s M. nén ordított, hogy otthon a szomszédba, me boszorkány vót s evitte a szomszédból a tejet, na, ezt hallottam édesanyámtól. (Etéd, Hargita megye)¹⁴⁸

1: S akkor mondjuk így, a teheneket amikor megfejtük, a tejes sajtárt nem vót szabad a tűznél, tüzet tenni, vagy a tejes sajtárt úgy letenni, azonnal kellett meg ... me aszmondták, hogy a szépasszonyok viszik el a fölít, a zsírját a teheneknek.

2: E vótak, vótak ilyen, e valóság ...

1: Valóság ...

2: Vótak olyan asszonyok, nálunk A. E. vót olyan, egy nagy kövér asszony, hogy békát tartott magának, szallagot kötött a nyakára a fazekba tartotta, avval ő nem tudom, mi, hogy az állatoknak a tejét elvette, a zsírját. Hogy a tehen, amikor fejte, édesapám is, emlékszem ... Édesapám le kellett menjen Hidegségre, vót ott egy öreg, úgy hítták, I. I. bácsi. Az tudott olvasni, ilyen korpát, darát vitt édesapám, s a marháknak odaadta, hogy jöjjön vissza a tejük.

Aztán tartották, hogy mikor megborjúzik a tehen, azt a kisborjút a lepedőbe kell venni, s oda kell tenni az anyja cleibe, hogy nyalja meg, s akkor aztán azt a pokrócot jól-jól hezaverni valamihez, mert az érzi, aki elveszi a tehennek a tejit. Na, ezt tartották. (Csíkdelne, Hargita megye)¹⁴⁹

Aszmondja, me én el vótam menekűve Vas megyébe, Szombathelyre, s odakerüt Segesvár mellől egy férfi – amelyik szintén rokona, komája lett az én testvéreméknek –, s az meséte, hogy nekik is a tejet elvették. S akkor aszmondták, hogy: – Na, a

¹⁴⁷ 81 éves férfi, 1990 körül.

¹⁴⁸ 75 éves nő, 1990 körül.

¹⁴⁹ 56 éves nő (1) és férje (2), 1995.

szekér alatt való láncot – de hát én ezt úgy kacagtam –, az istállóba üssenek két szeget, oda a láncot akasszák fel, s amelyik seprűvel az istállót szokták seperi, az egyik vigye előre a favágó csutakra, s fejszével jó apróra kezdje vágogatni, s úgy nyugodtan vágogassa, a másik pedig kezdje ütni azt a láncot valami jó ütőszerral. Aszmondja aztán – hogy igaz vót-e vagy nem, nem tudom –, hogy ütte a láncot, s a testvére, K. vágta a seprűt, s egyszer hall egy szörnyű dergetést! De úgy dergették a kaput! S aszmondja, arrafele se mentek. Me aszmondták nekik, hogy az, aki elvette a tejet, odafut! Megtudják! Hát aszmondja, hogy a kaput úgy dergették, s ők nem mentek! De dörömpölt, de csörömpölt, de kiabált, hogy menjenek hamar. De gondóta, hogy mégis kinyissa, hogy lássa ki, hogy nézze meg, ki az. S a szomszédba nem messze lakott egy szász, a vitte el a tejet! Bément, s aszmondta, amit kérnek, mindent megad, s megfizet s jóvátesz mindent, csak éppen hagyjanak békét a láncnak s a seprűnek! S aszmondta az a P., – különben Szeredába mészáros vót, nem akármilyen embert vót, magyar világ alatt –, hogy ha véletlenül ez történik, akkor csináljuk csak ezt meg, s meglássuk, mi történik. Aztán, mondom, megtudtuk ... (Csikbánkfalva, Hargita megye)¹⁵⁰

Mosmá hallgassa meg, vót nekem egy olyan testvérem, jött egy cseléd oda. S marha vót, fejős marha vót, minden. S az öreg, apám – nyugudjék –, mondja, ő hallott vót valamit, biztosan erről a cselédről, nem idevaló vót, zetelaki vót, idegen. De anyám meghalt vót, jött oda, hogy a rokonság, minden, abba a helybe aszmondta az öreg: – Mit gondosz – aszmondja –, egyszer a tejet úgy elvették vót, az hogy lehet – aszmondja –, az igaz vót? S aszmondja: – Én megmutatom! Adjanak – aszmondja –, egy csiprot vagy poharat – adtak, csiprot adtak neki. S elment az ajtó megí a házba, idefel, elment az ajtó megí, s psüi, psüi, psüi, a tej úgy jött, hogy istenmárjásan. Olyan habos tejet fejt – aszmondja apám s anyám, s mind ott vótak –, olyan habos tejet fejt, s na tessék, kifejte, onnat az ajtó sarkából kifejte a tejet. Olyan habos tejet fejt, mintha akkor fejte vóna a tehénből. Me mondra az öreg, hogy egyszer elvitték vót a tejet, s hogy az hogy lehet, s mi, s: – E lehet, s megmutatom – aszmondja –, megmutatom, hogy hogy lehet.

Aztán elmentek vót ide, anyám – nyugudjék békében –, ide, ehhez a tudóshoz. S elpanaszolta, hogy hogy jártunk a tejjel, s nem is akar most megállani, s mi van. S nem tom mit mondott, valamit ő aztán mondott, beszélgetett ő valakikkel, s menjen haza, s nem tom micsináltak azután, elfelejtettem, de a tej visszament. Valamit tegyen le – aszmondja –, s üsse. Vegyen pálcát, s azt, amit ő adott oda, s ütте, aszmondta apám.

S nem mondták, hogy odament valaki?

Valaki oda, aki csinálta. Aki csinálta, aztán oda.

És arra, aki csinálta, nem mondták, hogy boszorkány?

¹⁵⁰ 68 éves nő, 1995.

Boszorkán, az boszorkán vót, boszorkán vót! Aztán ne üsse sokat, má üsmerős vót neki, apámnak, üsmerte jól, vótak együtt s mi, sztán félbehagyta az ütést, de a tej visszajött. Aztán békén hagyott, me gondóta, hogy e nem lesz jó, mer e csinál még egyéb rosszat is. Aztán nem bántotta többet. (Homoródalmás, Hargita megye)¹⁵¹

1: Ezelőtt sok vót ilyen ...

2: Hallottam, hogy ezelőtt vótak ilyen babonák. S akinek a tejit elvitték, az öregek a fabornának¹⁵² a fogából szenet égettek, s azt a küszöbre tötötték s széjjelverték, s azon keresztül azt verték, aki a tejet elvitte.

S az odament?

2: S az odament, hát hallottam olyant. Hát, hogy mennyire igaz ... (Homoródalmás, Hargita megye)¹⁵³

Akkor vannak ezek az esztenák, úgy mondjuk, a juhokkal, kinn. Onnét is elvitték a tejet. Nem adott a juh tejet. De arról tudták meg a juhászok, hogy a juhok bögték. Akkor aztán a juhász elévette a subáját, cserefabottal ahogy tudta, kezdte ütni a subát. Akkor szaladt, aki elvitte a tejet, hogy hagyja meg az életit. Haha ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁵⁴

Hallottam, ezt es hallottam. Hogy es vót? Ez es szülés után vót. Még mielőtt, azelőtt mikor e tehén megbornyúzott, akkor is olyan babonások vótak az öregek, tudom, édesapám, Isten nyugossa meg, az izébe, a, na, a pajta küszöbjibe három lyukat fúrtak, s akkor fokhagymát tettek bele. S akkor a mosogatót keresztülvették a csűrön, s ahova leesett, oda belé kellett ásni. Béásták azér, hogy ha valaki a tehennek a tejit elviszi, akkor kiássák, s addig ütik, amíg az illető odamejten, a tejet visszaviszi. Így mondták. De a mostaniak nem törődtek véle. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁵⁵

Voltak olyan emberek, akik ezt el is hitték. Már kollektíva vót és én sokáig kocsiskodtam, s szénát hoztunk. S nem tudom, honnat hoztuk a szénát, elég az hozzá, hogy a hízóborjakhoz kellett hozni. D. I. bácsi vót a borjúgondozó, ő segített elhárni. Aztán ő magyarázott egy ilyen esetet, csak én úgy elfelejtettem, hogy ... Ő I. L.-ék-nitt szógált, szógalegény vót, abba az időbe. Aztán talán András Rajmond bá, az öreg, mestere vót a tejelvévésnek. D. I. bá szerint, mer ő beszélte. S aztán a tehennek a tejit elvette, mer a tehennek nem vót teje, nem lett teje, s elment a teje, s akkor nem is tudom, hogy is vót, elfelejtettem, hogy I. bácsi hogy magyarázta. De aztán

¹⁵¹ 82 éves férfi, 1996.

¹⁵² Fabornának.

¹⁵³ 66 éves nő (1) és 72 éves férje (2), 1996.

¹⁵⁴ 71 éves férfi, 1996.

¹⁵⁵ 73 éves nő, 1996.

ennek orvossága is vót, valami kacagánt, olyan hosszú kabát, mint a szűr, amilyenek a szűrök vótak, ismeri, milyenek vótak, legalább hallásból, vagy színdarabokból ... Hosszú kabát szürke posztóból. Na, aztán azt a kacagánt, én nem tudom, hova vitték, merre vitték, azt aztán kezdték ütni, fával verni, s addig verték – aszmondja I. bácsi –, amíg András Rajmond odament, hogy: – Tovább ne üssenek! Ha-ha ... Aztán hogy vót, nem tudom. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁵⁶

A tehennek a tejét vitték el ...

Hát, azt es mondták ... De ha úgy van, akkor anyámtó az tanótam, hogy egy picit sórt reatett, ha valakinek adott tejet, amikor megbornyúzott, vagy annál bornyúzott, s hogy tejet vigyen el, me nem vót, akkor tett egy szikra sórt a tejbe, s akkor vitte el a tejet ... Aztán olyant is hallottam – én nem csináltam, de hallottam –, hogy a kereknek – azelőtt ezek a ráfos szekerek vótak –, s annak van egy ilyen csigája, vagy mi, s azt meg kellett veresíteni, tűzbe, egészen kiveresíteni, s azt kellett fűzfával verni, s akkor az illető úgy jajgatott, s úgy futott, s úgy került vissza a tehennek a teje ... S mondom, ezt is csak hallottam, de nem próbáltam ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁵⁷

Igen. Vót annak idején, hogy ha a tehen nem adott tejet, aszmondták, a boszorkány elvitte. De akkor vótak azok a fehér fajta tehenek, amelyikek olyan sok tejet nem adtak, a magyarok hozták vót Ázsiából. S kaszáni a szénát is későn kaszáták le, mikor má a hóharmat¹⁵⁸ megütte. Egyszóval gyengén tartották az állatot, s az állat kifogyott a zsiradékból, nem adott tejet, s erre aszmondták, hogy a boszorkány elvitte a tejet. S hogy a kapuzábt¹⁵⁹ is meg tudják fejni.

Akkó vót itt benn egy ember, az Árcsó vizinitt, Korondon alul, egy ember, úgy hívták: M. M. bá. Az aztán elődött utána, me megtudta, jött ki, s monda, a boszorkányokat ő elűzi. S mikó kijött, a tehent elvezette egy idegen istállóba, ott egy rúdra felterítette egy köpenyt, azt ütte, aztán a tehen nyugtalan vót, matatott, s akkó monda: – Lássák-e, most megy ki a rossz belőle. Holnap hozzon be egy liter pálinkát, abból csinálók orvosságot, s helyrejön. Az illető úgy is tett, bévitte a pálinkát, az öreg elvette, bevitte a másik szobába, ott a pálinkát letette, s egy üvegbe valamit csinát, s aszmondta: – Vigye haza, s ebből a tehennek adjon jó csihányos¹⁶⁰ szénát – hát persze, a csihányos széna jó kövér helyen terem –, akkor mindennap adjon abrakot, s ebből az orvosságból töltsön rea egy pálinkáspohárral, s akkor a boszorkányok eltávoznak. Na, így. S tényleg aztán a teheny úgy erőre kapott, a teje megjött, s a boszorkányok elmentek ... (Atyha, Hargita megye)¹⁶¹

¹⁵⁶ 62 éves férfi, 1994.

¹⁵⁷ 70 éves nő, 1994.

¹⁵⁸ Dér.

¹⁵⁹ Kapufélfa.

¹⁶⁰ Csalános.

¹⁶¹ 77 éves férfi, 1993.

1: Ez igaz, ez szentigaz!

2: Ez megtörtént az én saját lányommal!

Az én leányomnak is elvették a tejt, I.-nak, amikor V.-ka született. Annyi teje vót, hogy sok. Olyan fehér teje vót, nem mind itt egy részinek, hanem szép fehér teje vót, értted-e. Aszmondta F., hogy: – Na, I., ha így lesz tejed, a fiad megnő. Akkora vót, amikor született, mint egy sörösüveg, na. Akkor csicskupával¹⁶² húzatta ki a tejet, me sok vót. Akkor P. P.-nének is született J. – tudod, hogy ki az –, eljött, a csicskupát elvitte, fiam, s úgy elvitte a tejet, hogy többet ...

2: Többet egy csordulat se! (Avval a masszírozóval?)¹⁶³

1: S aszmondtam: – I., menj le, fiam, kérd vissza a tejedet! S nem ment. S hogy a kók¹⁶⁴ fejemmel, mentem vóna én es! De nem akarja, hogy a gyermek meghaljon étlen. Többet egyszem teje se vót I.-nak. Ez szentigaz, hogy egy szoptatós fehérnép, ha bémenyen a másikhöz, meg kell fejje magát, tejet, álmot itt hagyok, s ha nem, elvitte a tejet. Ez szentigaz ... (S nem es tud aludni, azért mondják, hogy tejet, álmot itt hagyok... hogy tudjon aludni, me ha nem, akkor szenved ...)¹⁶⁵

S az nem alszik többet aztán! Az igaz. Erre nem mondom, hogy nem tudom, me evvel jártam meg én. Dehát M.-omnak es, megszületett vót egy, s mondom: – Ügyelj, M., ha valaki, egy szoptatós fehérnép jó be, akkor fejed meg! Odament vót N. I., akkor született vót a pap fia – tudod te, ki az, N. I.-nak. S a leánka úgy sírogat. – A leánka erőst sír, M.! Mondom: – Járt-e itt valaki? – Én nem tudom, édesanyám, itt járt N. I., én nem tudom, micsináljak. – Kutya füle, elment a tejed, fiam. Ez igaz, ez szent s igaz. Egyik szoptatós fehérnép ha bémegy a másikhöz, a tejet elviszi. Nekem aszmondta vót idele Sz. J.-né – nyugudjék békében –, ő vissza tudta venni az izét ... Vissza tudta venni a tejet Sz. J.-né, nagy tudós vót ő is, Isten bocsássa meg ... Egyszer nekem életkotyogta vót. Nem tudom, hova jártam, egy szoptatós fehérnéphez, s elhoztam a tejt. Csak azon vettem észre magam, hogy úgy zibognak a mejjeim, de úgy zibognak. Én is pedig rossz fejős vótam. Ez a mejjem eleredt, amikor szültem, s tej nem vót, me csak ebből szoptattam, ami vót, ugye.

Aszmondja nekem egyszer: – Tudja-e mit? Vissza lehet vinni! Kerülje meg valamilyen dologgal a mejjit, s mondjon egy imádságot, vigye vissza oda, ahonnan elhozta. Ez olyan szent s igaz, mint most ahogy mondom.

2: Hallottam olyant, hogy a férfi es a tejet elviszi.

¹⁶² Cumisüvegre húzható cucli. Itt talán: kézi fejőgép.

¹⁶³ Ismeretlen jelenlevő megjegyzése.

¹⁶⁴ Buta.

¹⁶⁵ Ismeretlen jelenlevő megjegyzése.

1: El, el, elviszi. Megnő a csicse, s tej van benne. Ez igaz, szentigaz!

2: Úgy, úgy!

1: Ez nem hazugság! (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁶⁶

Még olyan es vót, én nem tudom, mástól hallottam, hogy a kisgyermekes asszonynak, ha ezelőtt odamentél, kellett foncsikát¹⁶⁷ vetni, hogy a tejet ne vigye el. Met aszmondják, vót úgy, hogy elvitték a tejet, egy férfi, s a férfinak is megnőtt a melle, na. S akkor vissza kellett menjenek, s a fehérnép fejjen tejet magából, pirított kenyérre rea, azt nem tudom, a férfi kellett-e megegye, csakis az, s úgy a tej visszament, s a férfinak es a mejje megapadt. Hát ilyenek történtek ... (Csíkdelne, Hargita megye)¹⁶⁸

Az vót. Édesapámék beszéték ezt a ... Aszmondta itt, me gyerekük nem ... nem vót nekilik gyerekük, hogy lett vóna, csak a férfi, itt lakott, a harmadik szomszédba, öregek vótak. Legény vót – aszmondja –, a férje, az öregasszony beszélt, s elment kisgyermekes asszonyhoz, s véletlenül ráült az ágyára, ilyen kicsibubás vót, s nem vót még kiszabadulva. Én nem tudom, most nem szabadulnak, se semmit nem csinálnak, s a katolikusoknál van csak ez a szabadulás, a reformátusoknál nem. S aszmondja, hogy a teje megjött a férfinak! Hát akkor micsinát? S az asszonynak nem vót teje! Aszmondja: kifejték azt a tejet egy darab kenyérre, megsózták, s visszavitte az asszonyhoz, s megette az asszony, visszament a teje.

Itt a harmadik szomszédba megint azt beszéték, hogy elvitték a tejet. De hogy tudták elvinni, micsinát, elég annyi, hogy az az egyén, akitől elvitte a tejet, nagybeteg lett. De aszmondják, borjú nem vót, s mégis a tehenet fejte. S akkor másnap odament az illető, akitől elvitték a tejet, s kért valamit. S ha adtak, akkor visszament a tej. Hogy is vót ... Elég annyi, hogy aki elvitte a tejet, s tudták, hogy az, egy bundát megverték, s az másnap, aki elvitte vót a tejet, odament, s aszmondta: olyan beteg vagyok, adjatok valamit, avas hájat vagy gyógyszert, vagy tintúrát vagy valamit kért. S ha adtak, újból elvitte a tejet. S ha nem adtak, hogy ez igaz vót-e ... (Kászonfeltíz, Hargita megye)¹⁶⁹

Ez rajtam történt meg! Itt a szomszédba túlfelől nem ezek a lakók voltak, mind akik most vannak, hanem az ősidőkbe, régiek ... Én is még olyan legénke vótam, fiatal legén, tizennyóc-tizenkilenc éves lehettem, a kapánkat elkérték, kellett menni pityókakapálni, s a kapánkat elkérték vót, valamire nekik es szükség vót, s elküdték bé, hogy hozzam haza a kapát. Közbe vót egy, az asszony, még most is él, kicsi, fiatalasszony vót. Egy kicsibabája vót neki. S elmentem, s a kapát elkértem, s elmentünk

¹⁶⁶ 70 éves nő (1) és 84 éves férje (2).

¹⁶⁷ Rongydarabkát.

¹⁶⁸ 81 éves férfi, 1996.

¹⁶⁹ 70 éves nő, 1997.

a mezőre s kapáltunk. Ez rajtam történt meg! Jaj, nekem, jó nagy meleg vót, ingesen dógoztunk, feltűrközve, kapáltunk, akkor nem mással, csak kapával kapáltuk a pityókát, nem gépekkel, mint most. Ott vót anyám, boldoguljon, s mondom neki: – Jaj, hogy fáj a mejjem, a csicsem gombjai hogy fájnak! S megnyomitom, s úgy tejforma jött ki belőle. (Jaj, Istenem!)¹⁷⁰

Mondom, gúnyolódtak velem s kacagtak a testvéreim es, anyám es. S aszmondja: – Hol jártál, te? S mondom neki: – Én nem jártam sehova sem, ide B. P.-ni jártam, s a kapát elkértem. – S foncsikát vettél-e? – Én nem –, mondom. – Ej, mikor hazamegyünk, eridj bé, s ne szólj semmit, vagy valamilyen hazugsággal, hogy métt mentél, s vessél foncsikát. Én meg is csináltam, de az elmúlt ... de az nem attól vót! (Lchetett!)

Nem! Ilyen nincs! Azt nem hiszem sohase el! Ez rajtam történt meg. Ezt több helyt többször is elbeszéltem, hogy mi történt velem, s nem tudom, mit is feleltek nekem, hogy mitől, kamaszkort vagy mit mondtak, hogy attól van, de én nem tudom... De aztán én nem hittem sohasem, és ma sem hiszem. (De aztán elapadt ...) El. El-múlt. (Csíkdeline, Hargita megye)¹⁷¹

Én olyant hallottam, tudom, Isten nyugtassa szegény édesanyámat, ez rajtunk történt. Ugye valamelyik a kisebbik testvérem buba vót, s édesanyám szoptatta. S ugye édesapám szabó vót, varrott, s szabó vót, s odament egy legény varratni. Elég az, hogy ugye édesanyám szoptatott, s aztán ott ugye az a legény micsinát, hát megszegődte a nadrágot, hogy édesapám varrja meg, s minden. S avval ugye édesanyám szoptatott s a legény elment. E. D. vót. Elég a hezza, hogy vót ott E. B.-nitt, Erős D.-nitt egy szolga. S a szóga aszmondja másnap, hogy: – Jaj, M. néni, az egyik csicsem hogy megnőtt! Férfi vót, legényember. – Há de mér? – Én nem tudom, M. néni, olyan erősen megnőtt a csicsem! S nézi az asszony a csicsit, s hát valóban erősen meg vót nőve, s így megnyomta annak a legénynek így a mejjit, mint például nekem mekko-ra, s hát tej jön ki belőle! S aszmondja: – Hát te hol jártál? – Hát én ide s ide jártam. Elég az, hogy elvitte vót a tejet a legény, az édesanyám tejit, úgyhogy a kicsikének nem vót amit szopjon, s a legénynek megnőtt a csicse. S akkor aztán visszavitték, s megmagyarázták, s tudja-e, mit kellett csinálni? Olyan helyre kellett elmenni, ahol esküvetlen éltek, nem vótak megesküdvé. Esküvetlen éltek, s úgy magyarázták, hogy el kellett menjenek oda, édesanyám szegény, s el kellett lopjon egy, valahogy addig fallasson erről-túl, hogy valami ilyen fodsztó¹⁷² vagy mit el kellett lopjon, hogy a háziak ne vegyék észre. Elvitte onnat haza, s akkor ott ügyesen megkente, egyszer megkente a legénynek, s akkor megkente magának, s a tejet visszakapta. Na. A babonáság vót-e? (Asse vót igaz!)¹⁷³

¹⁷⁰ Az elbeszélő 72 éves feleségének megjegyzése.

¹⁷¹ 84 éves férfi, 1996.

¹⁷² Rongydarabot.

¹⁷³ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

Igaz vót, me a tej el vót apadva, s a legénynek a csicse meg vót növe. S akkor aztán a legénynek helyrejött a csicse. Ne, ez már igaz vót, me ez rajtunk történt, nem valakin! (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁷⁴

1: No, azt is hallottam, azelőtt hallottam. Hallottam, beszéltek ...

2: Szoptatós anya, ugye, mikor kicsije van, s szoptat, s ha valaki odament, akkor üljön le, me ha nem, akkor elviszi a tejet. S mikor ment el, akkor valami ruhadarabkájáról cérnaszálat vagy ruhadarabot visszadobott, nehogy elvigye, legyen mit a kicsinek szopni.

1: Úgy, én is emlékszem, a kisebbik öcsémnek, ő tíz évvel kisebb, mikó meglett, tudom, a majort¹⁷⁵ jött a feleségivel, hogy vegye fel az őrzési díjat, a nyáron őrizte a juhokat, s úgy karácson táján vették fel a gabonát. Aztán anyám az ágyba szoptatta a kicsit. Én is kicsi vótam, de mégis, tízzel kisebb az öcsém. Az a nagy hárászruha vót régebb a mamáknak, s rojtja vót kereken, s a majorné a rojtból levágott, hogy nehogy elvigye... (Szolokma, Maros megye)¹⁷⁶

Ó, hát az olyan hihetetlen dolog, hogy elvigyék a tejet. Nagyanyámtól is hallottam, elvitték a tejét a tehenének. Ezt én már nem hiszem, az ilyeneket.

A fiatalasszonynak is szülés után elvitték a tejét ...

Az is olyan babona. Ha a fiatalasszony szült, s valaki odament látogatni, hát nehogy az ágyára üljön, me a teje hozzáragad a másikhoz, s akkor amikor ment el, a ruhájáról letépett valamit, s odatette, hogy a teje nehogy hozzáragadjon. Azt má mondták az öregek, hogy a tej, a fiatalasszonyé, odaragad ahhoz, aki odamenyen. De ez hihetetlen, én nem hiszem.(Szolokma, Maros megye)¹⁷⁷

Ez pontosan, S. D., M. amikor férjhez ment Fenyédre. S M. szült egy kicsi fiúcskát. S az anyósa, ez tiszta igaz vót, az anyósa leült a beteg asszonynak az ágyára. S M.-nak a teje elfogyott, s az anyósának a teje megjött! (Azt a jóját!)¹⁷⁸ P. T.-nak is, nem tudom, hol járt P. T. ezelőtt, leült a beteg asszonynak az ágyához, s P. T.-nak a teje megjött vót! (Ezt má izének mondom, marhaságnak.)

Férfi volt ez a P. T.?

Férfi, férfi. Ez így van ... Nekem, ugye ez a második uram, az első házasságomba bu-báim vótak, s a szomszédomban lakott C. K. néni, te ismerted. (Igen.)

S aszmondja nekem egyszer: – E.! Magának – aszmondja –, mondok valamit. Maga gyerekágyba van – aszmondja –, s jön egyik fiatalasszony es – aszmondja –, s a má-

¹⁷⁴ 65 éves nő, 1993.

¹⁷⁵ Számadó juhász.

¹⁷⁶ 76 éves férfi (1) és ismeretlen jelenlévő (2), 1996.

¹⁷⁷ 87 éves nő, 1996.

¹⁷⁸ Az elbeszélő 75 éves férjének megjegyzései.

sik fiatalasszony es, s maga restelli megmondani, megkérdezni má, hogy maga menst-ruál-e. Egy tiszta-tiszta vérpiros rongyot az ajtó fölé egy kicsi szeggel szegezzen oda – aszmondja –, me ha nem, a gyermeknek az orrát ha nem fogja a meg, hogy én mocskos vagyok, s te légy tiszta, s a gyermek megótvarasodik, az orcája megvarasodik, érti-e. Az az ótvar olyan, hogy var s levezik. Na. S én meg es csinátam, amit a cigányné mondott, me ugye az ember restelli, a fiatalasszonyok jönnek látogatni, hogy valami bajod van-e ... S nem vót. Hálistennek, egyiknek se semmi baja ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁷⁹

1: Hát az es vót, még nekem es elvitte ...

2: Én nem éltem ...

1: Én es úgy jártam az első bubámmal, sok tejem vót, nem tudta kiszopni, fejtem ki, kellett vegyek olyan szereléket, húzta ki a tejet, s tőtörtem a malacoknak. Nálunk jó egy asszony, s aszmondja: – Jézus Mária, milyen kövér bubája van ennek a sovány asszonymak! Úgy elment a téj is, ahogy ő elment, este má nem vót, amit a gyermek szopjon!

Valamit felvett s elvitt?

2: Hát ezt úgy mondják, hogy én is amikor elmenyek egy kicsi bubás asszonyhoz, hát aszmondják, hogy meglátogassák, s egy fosztor¹⁸⁰ kiveszünk, s nem kell se tejetek, se álmotok, maradjon itt... Babonaság, de ...

1: Hát, ez igaz, me a másik menyem ide jött férjhöz, s na, kontyoló vót este, s aszmondja egy fiatalasszony, hogy a fejkendejit el kéne valahova tenni. S ide az első szobába béhozták, s az éjjeliszekrény fiókjába bétették, s ennek is vót ott egy fejkendeje, s mikor ment el, elvitte a fejkendejit s el az övét is, biztosan. S mikor esküdtek meg, a bútort idehozták, akkor egy asztalabrosz elveszett. S egy öreg asszónnak én ezt mondom, s aszmondja, azér viszik el, hogy ne legyen szerencsájuk. Nincs es szerencsájuk, az egyszer igaz. Aztán mindent összevissza beszélnek ilyenkor, s na, mondták, hogy aki elvitte, menjünk a román paphoz, s mondassunk misét.

Kalugerhez?

Nem, itt Udvarhelyt, s amit akarunk kívánni, kívánjunk azt. S akinél van a jegykendő, az pedig, azt is kívánhatjuk, haljon meg. S az asszony meg es halt, neki ajándékozták, meg es halt az asszony, Cs. A.-nének a testvére, Meggyesen. Neki adták, annak adták a fejkendőt. Abba benne vót a keze Cs. A.-nének s a menyinek, me I. vitte el! (Máréfalva, Hargita megye)¹⁸¹

Igen, a gyermek ... Azér rakták a fokhagymát a fejünk alá, hogy nehogy a tejünköt elvigye! Ha valaki odajött ... Jaj, ki es vót, hogy valaki leült az ágyra, s aszmondta,

¹⁷⁹ 66 éves nő, 1996.

¹⁸⁰ Rongyocskát.

¹⁸¹ 74 éves nő, 1997.

hogya a tejit elvitte! Egy fiatalasszony, nem jut eszembe, hogy ki vót. Olyan feledéköny lettem ... Hogy a tejit elvitte.

S mit kellett csinálni, hogy visszajöjjen?

Azt nem tudom, hogy mit csináltak. S no, a küszöbre, a pajtának a küszöbjire a patkót fordítva szegezték, hogy a boszorkányok ne menjenek bé a pajtába. Akkor nem tudtak bémenni. Egy lópatkót fordítva szegeztek oda, s aszmondták, hogy a boszorkányok akkor nem tudnak bémenni ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁸²

Jaj, azt igen, hogy mikor a nő szül, hazajő a szülészetről, abba az ágyba nem szabad beleülni, mer ha férfi ül le, az is vissza kell menjen, me a mejje megnő. Eztet hallottam. Aztán aztot, hogyha bemegey, most nem csinálnak ilyent, a hajából kell valami fosztot...¹⁸³ Mikó mentünk, én es jártam, mentünk valahova, kicsigyermekes anyához, megálltam, néztem magamra, nincs semmi, nem baj, a hajamból két szálat, tejet, álmot itt hagyok. Má kiment, mehetünk, jöhetünk, a háziasszony se követeli, me akkor úgy vót: a háziasszony annak, amelyik tényleg megfeledkezett, aszmonda: – Gyere vissza, hadd itt az álmot, tejet, mindent, ne vidd el a kicsikének ... Szóval nem rosszindulatból, csak megfeledkezett ... Mára nem kell fétsük a hajunkat. Az vót valóság, olyan vót, hogy a mellük megnőtt. Ebbe hiszek. Ebbe hiszek. De a babonáságokba ...

Mondták, hogy a tehén amikor megbornyúzik, akkor is kell ügyelni.

A tehénnek, három napig, hiába mész oda, me nem szeretnek kiadni semmit, hogy elviszed a tejet. Mikor a tehén megbornyúzik, jaj, nem megyek oda! Sokszó mondták, hogy elfogyott a kenyérem – me süttek ezelőtt, nem a pékek, hogy megyünk a bótba s készen kapunk –, süttek öt-hat kenyéret, minden, s akkor mondták, kellene egy karikós¹⁸⁴ kenyér addig, amíg kisül a kenyérem, ment a férje a mezőre, hova: – Jaj, oda ne menj, me az éjszaka a tehény megbornyúzott, úgyse adnak. Akkor nem mentünk. Mikor tudtuk, nem mentünk olyan helyré. (Kásztonfeltíz, Hargita megye)¹⁸⁵

Éjszaka, ha valami ártó lélek jön, az nem rontja meg a gyermekeket?

Hát azt nem, dehát az anya arra való, megkérem igen szépen, hogy ha egy éjszaka meg nem bírja a gyermekét gondviselni, akkor az olyan nem anya, úgy-e? Én nyócat felneveltem, de örökké tudtam, a gyermekemet hogyan kell képviselni, e biztos. Én örökké tudtam azt, amikor lefeküdtünk, megszoptattam a gyerekeket, megfürösztöttem, lefektettem, tizenkettőkor megszoptattam, felköttem, megszoptattam, tudtam, hogy kell elgondozni.

Nem vitte el a tejét valaki, és azután nem volt, amivel a gyereket etesse?

¹⁸² 76 éves nő, 1997.

¹⁸³ Leszakított darabka.

¹⁸⁴ Kerek.

¹⁸⁵ 86 éves nő, 1997.

Nem. Jaj, hát jó, ha esetleg én átmentem a patakon, átmentem a patakon, bémártotam a lábamat vagy ittam három csepp vizet, három csepp vizet megittam, s akkor nem vitte el a tejemet a víz.

S ha látogató jött?

Ha látogató jött, aszmondtam: – Tessék álmot vetni, hogy a tejemet ne vidd el. Tudtam én, mit kell csinálni! (Kászonfeltíz, Hargita megye)¹⁸⁶

A tehéntől elveszik a tejet. Erről hallott?

Azt még asszonytól is igen, hogy elvitte a tejet. Ha egy szoptatós anya ment egy másikhoz, negyvennaposhoz – úgy mondják, negyvennapos, gyermekágyas, úgy mondták azelőtt, de mosmá nem tartásák –, akkor ráfejt a kenyérrre, szeletecske kenyérrre reafejt mind a kettő, s eltörték s megették, me ha nem, a tejet elvitték, s többet nem lett. Én es ettem ilyen kenyeret, és es fejttem, s én es ettem ilyen kenyeret. Igen. Nemhogy hallottam, de én es ettem. Akkor: – Nem ke se tejetek, se álmotok –, valamit leszakított, rongyot vetett. – Jaj, vessetek rongyot, pő pő, nem kell se tejetek, se álmotok. Hogy elviszi a tejt a kicsibabás asszonynak, s az álmát is. De az állatnak is – aszmondják –, én úgy hallottam, de nekünk nem vót dógunk avval, hogy odalett a teje, s annak es fejnek rea, s megetetik egy nőszeméllyel ... Hát azt nem tudják, hogy ki vitte el, de mégis ... A másik meg, férfiúnak is a mejje megnőtt, fejték, s tej jött belőle. Én ilyent nem láttam, de hallottam, hogy dagadt meg, s fáj, fáj ... S azt ugye tartották anyósomék, hogy a hathetes asszony ágyára nem ülhetett le senki, me elviszik az álmát ... (Lövete, Hargita megye)

Hogy is mondta? Erre mondta, hogy több tejet nem adnak ... Haha. Leánka vótam, s az egyik ángyóm szült, gyermeket szült. S féjjel egy öreg legény vót, B. S.-é, L.. S az odajárt, nem tom miér, fészét¹⁸⁷ vagy mit kért, s az egyik mellét megnyomta-e, mi-e, hát megdagadt. S ángyómnak a teje elapadt. S: – No – aszmondták –, hogy e legény vitte el a tejet! Haha ... A tejet evitte, me aztán bejött az anyja a legénnek, s aszmondja: – Te J., nem fogyott-e el a tejed, vagy nem vettél-e észre valamit magadról – aszmondja. – Met a miéknék, a legénynek úgy teli van az egyik melle, hogy erősen. S aszmondja ángyóm, hogy nincs teje, ma nem vót teje. Aztán hogy igaz-e, nem-e, hogy megnyomta a legény a mejjét, vagy hogy dagadt meg az egyik mejje ... (Lövete, Hargita megye)¹⁸⁸

Na, ez megtörtént dolog, hogy A. komámasszonyéknak az I. ángya negyvennapos vót, s B. kiment hozzájuk. S leült az ágyra, s kávéztak. S B.-nak másnap nyiladozott a mejje, s I.-nak egy csepp teje se vót!

¹⁸⁶ 63 éves nő, 1997.

¹⁸⁷ Fejszét.

¹⁸⁸ 69 éves nő, 1995.

S akkor ott elbűszűták, hogy: – I.-nak ejsze elhoztam a tejit, me úgy meg van növe, s úgy fáj a mejjem, s I.-nak egy csepp teje sincs, tegnap óta egyet sír a gyermek, s asse tudja, milyen ételre fordítsa a tejet. S kimentek vén Bencsini, régi cigánné vót, kovács cigánné vót: – Hát, J. néni, mondja meg, hogy jártunk, az is szomszéd vót. S: – Na, fiam, el kell menni...(Hol jártál a tennap ...)

– Nem, itt kimész I.-ni, megpirítotok egy darab kenyeret, s rea kell fejjen, amenynyi, annyi, s eltöritek, s ketten megeszitek. S a tej visszakerút az asszonynak! Úgy-hogy mégiscsak van valami az ilyen dologba... S akkor azt is magyarázták, hogy például egy kicsi babához, régi babához mejen valaki, ugye betegállományba van az asszony, ilyen haviba, s akkor szokták aszmondani ... (Me kell fogni az orrát!)¹⁸⁹ Megfogják az orrát, s mondják neki, hogy: – Én mocskos vagyok, de te légy tiszta! Hogy reagondóni, me olyan es vót, aki ilyen kicsi babát az ölibe vett, s babusgatta, s ennek úgy kisebesedett az arca, hogy egész nagykoráig sebbe vót a gyermek ... (S csak úgy, abba az időbe, amikor ott járt, akkor vert ki... minden hónapba...) (Lövete, Hargita megye)

Hát igen, azt azelőtt mondták, azt nagyon tartották, hogy elvitték az anyának a tejit. S ment oda egy fiatalasszony, az is kicsibabás asszony vót s elvitte, s akkor vissza kellett hozzák. S kenyeret pirítottak, az is fejt rea, s a másik is, s úgy jött vissza a teje a másik asszonynak. Ilyeneket mesétek. Nem vót szabad hat hétből sehova menni az asszonynak – aszmondták. Nem vót szabad kimenni s a kútból vizet meríteni, nem engedték, egyáltalán, az asszonynak. (Lövete, Hargita megye)¹⁹⁰

Hát, igen, ezt mi is sokáig tartottuk, hogy a kicsibornyús tejet nehogy elvigyék, s még például, amikor én fiatalasszony vótam, amikor a gyermekeim születtek is, avvót a szokás, ha valaki bójött, akkor egy olyan kicsi rongydarabot. Vagy egy ilyen, ilyen cérnagombolyagot dobott az ágyra, hogy: – Nem kell se tejetek, se álmotok, se a kicsibabátok. Szóval, hogy ne vigye el a tejet. Me aszmondták, hogy elviszi a tejet. S azelőtt nagy divat vót, me most felnevelik a gyereket tápszerrel, mindennel, de azelőtt nem tudták fölnevelni. Ha nem vót teje az anyjának, ritka gyerek élt meg, belehalt vót. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁹¹

Hát, tudja, az ember nem is hiszi ... Hát én magamról mondom, me én átéltem. Hát az én fiam, amikor született, akkor igen gyengének, csak akkor nem törődtek, ötvenötbe vót, ötvenöt őszin, Szentmihálykor. S itt a szomszédunkba is tavasszal született egy jó, kemény gyerek. Az enyém igen-igen gyenge vót. És aszmondták, hogy ha szoptatós asszony jó bé, az ha nem fej, akkor elviszi a tejet. Ó el akarta a gyereket

¹⁸⁹ Ismeretlen jelenlévő közbeszólásai.

¹⁹⁰ 81 éves nő, 1995.

¹⁹¹ 66 éves nő, 1994.

választani, de annyi vót a teje, nem tudta elválasztani, s nekem nem jött, nem vót semmi. De amikor ő bėjött hozzám, babonás vagyok-e, fejjen-e. – Ó – mondom –, én nem szoktam. De nekem egyáltalán nem jött a tejem, Oszán akkor is vót, itt a szomszédba egy öregasszony, nahát nem jött, nincsen, sír a gyermek, nyúszkól, de akkor nem törődtek De most egy akkoracska kicsi gyermek születik, akkor azonnal Vásárhelyen állnak meg vele. Ide senki nem jött. Egyszer idejött a szülésznő, s avval együtt semmi. Na, elég az hozzá, aszmondja ez a Mária néni, hogy mér nem szegeztem ez piros rongyot keresztbe a küszöb alá, hogy ne vitték volna el a tejemet. Ilyeneket mondtak! Na, ez velem megtörtént. Aztán én mondtam is: – Elvitted a tejem, T., me nekem semmi tejem nem lett, ahogy a gyerek megszületett. Na, de hogy mi vót annak az oka, n nem tudom, hogy tényleg az vót-e, me neki annyi lett, hogy nem tudta választani el, s nekem nem vót. Hogy ebbe lehet valami ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁹²

A tejet, az enyimet, elvitték, az biztos. Mondtam, hogy hogy jártam az elsővel. S a másodikkal olyan vót, mint a savó, elvitték a tejemet.

Kicsoda?

Nem vettem rongyot. Tudja, nálunk olyan szokás, hogy mikor megbetegedik valaki, s odamennek, ilyen cėrnát vagy kicsi rongyot eldobnak, vagy ... Vannak ezek a női bajok, maga immá tudja, hallott erről, női bajokat, az ha odamenyen, nem tiszta, ilyen kicsi gyerekekhez, s gyerek megvarasodik. Varas lesz a gyerek. Na, ilyesmit hallottam azelőtt, hogy varas lesz a gyerek. (Atyha, Hargita megye)¹⁹³

¹⁹² 70 éves nő, 1994.

¹⁹³ 80 éves nő, 1993.

Békát tartó boszorkány

A köpülő aljára békabőrt erősítenek a tejhaszon érdekében

Na, olyant beszéltek. Olyant magyaráztak. Hogy vótak olyan asszonyok, hogy a kekszeget is megfejik. Ezt mondták. Aztán, hogy a másik a küpüllő aljára valami békát szegezett, s valami hókuszpókusz vót, s úgy vette el a tejet. Ezt folytatták, az ilyesmit. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁹⁴

Ilyent es beszéltek. Még olyant is hallottam, hogy a köpüllő alá valami békabőrt tettek, s akkor sokkal több vaj volt, sokkal többet vertek.

S volt olyan, akire rátartották, akitől félni kellett?

Vót itt a szomszédunkba es. Izé, te [feleségéhez], D.-ékat mondták ... (Nem tudom ...)¹⁹⁵ Beszéték ... Mikor verték ezt a vaját, a kaput bezárták, hogy más ne lássa, mikor ezzel foglalkoznak ... (Csíkdelne, Hargita megye)¹⁹⁶

Na, jártam olyan helyré – nem tudom métt küldtek –, hogy azt a küpüllőt, amibe verték a tejet, hát így felfordította a néni, s az a miféle, szentgyörgybéka,¹⁹⁷ nagyobb béka, nem tudom már, mekkora vót az, úgy megszártva, ki vót lapítva, megszártva, s a küpüllőnek az aljára rá vót szegezve. Olyan kedves néni vót, a családba fiatalasszony is vót, idős asszony is vót, s úgy kínáltak, de én ahogy megláttam, hogy a küpüllőnek az aljára a béka rá van szegezve, én nem tudtam megenni. S mondtam, hogy: – Most ettem, nem eszem meg, elviszem, ne tessenek haragunni. Me régebb úgy vót, hogyha a gyerek valahova bément: – Gyere, fiam, egy szelet kenyeret adok, de kakastejjel van sütvé, ezt jegyezd meg. Biztos, hogy a szelet kenyeret adták. S én mondtam édesanyámnak: – Ó, ne tessék engem küdeni, menjen a testvérem, én úgy nem akarom a kenyeret elfogadni. Valahogy, tudja a jó ég, én más típusúnak születtem, vagy valami, édesanyám mondta, nem vótam kibékülve az ilyenekkel, hogy kenyeret adtak ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁹⁸

¹⁹⁴ 69 éves nő, 1995.

¹⁹⁵ Az elbeszélő 65 éves feleségének megjegyzése.

¹⁹⁶ 81 éves férfi, 1995.

¹⁹⁷ Sárgahasú unka (*Bombina variegata*).

¹⁹⁸ 60 éves nő, 1995.

A boszorkány békát tart

Erről a békáról mondok ... Ott szógáltam Prázsmáron. Én jártam a lovakkal, vittem a falukra zsemlét, kiflit s mindenfélét. Ott vót egy öregasszony, két ilyen kas vót kötve, s ekkora két békát tartott az öregasszony. Bé se mertem menni a házába, pedig annyit hívott bé! Menjek bé! Én nem oda, me egy udvaron laktunk, s a vénasszony azokat a békákat tartotta, de akkora két béka vót, hogy az Úristen örözzön ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁹⁹

A másik mondta, hogy béka vót a kő alatt, s a tejet megfejte, s egy másiknak elvitte. De most ...

Mondták, hogy valaki tartotta a békát?

Igen, igen. Például ide Gy. J.-néra mondták, hogy békát tart. Öregasszony, csángó származású vót, sokat imádkozott, vagy mittudomén, mi vót, aszmondták, hogy békája van. Valakitől kiszegődte a tejet, nem vót marhája, s kiszegődte a tejet, hogy mindennap vitték a tejet. Akin elment tejét, ott a tej egyszerűen elfogyott, a tehén nem adott tejet. Éz igaz vót, T.-éknál vót! S nem tudták elképzelni, hogy a tehénnek a tejét egyik napról a másikra ... S azt a Gy. J.-né mondták, hogy úgy elhozta a tejet, hogy nem adott a tehén tejet. S amikor odament újra tejét, akkor megszidták, hogy a tehén nem ad tejet, s vigyázzon, me valaki megdöglik. S másnap már vót a tehénnek teje. S aszmondták, a kő alatt tartotta, valaki látta, nagy, lapos kövek vótak, s az alatt vót a béka, s az vitte neki a tejet. De én az ilyenekbe nem hiszek. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)²⁰⁰

Békát tartottak-e?

Jaj, az az asszony, amelyikről mondtam, hogy meghalt, elvitte a tejet! Egyszer elmentem hezsa.

Hogy hívták?

T.-né. Odale lakott Alszegbe, most E. R.-ék laknak abba a házba. Ők javították ki. Mondom: – Hoztam én tejet magának, de a tejemet nehogy elvigye – mondom. Volt egy kotlóstyúkja és egy békája.

Ezt látta maga?

Igen, láttam. Aztán a béka ugrott ide is, ugrott oda is. Hát ő a békával járt. De a béka, a béka [sutogni kezd] a királynak a tudománya! A boszorkányság is a király tudománya, higgye meg maga, amit én mondok! (Atyha, Hargita megye)²⁰¹

¹⁹⁹ 84 éves férfi, 1995.

²⁰⁰ 67 éves nő, 1995.

²⁰¹ 80 éves nő, 1993.

De ez valóság vót, érti-e. Ez má nem hazugság, me itt vót egy öregember, ne. S egy nagygazdának a szolgája vót. De aztán mű es szerettük hallgatni, mű má ugye leszeret²⁰² legények vótunk. Aszmondja, mikor ő gyerek vót, aszmondja, egy helyről, aszmondja, ők hordták a tejet, nekik saját tej nem vót. Aszmondja, az anyja odatette a puliszkavizet, s: – Nő – aszmondja –, eridj, fiam – aszmondja – s a tejet hozd el, hogy tudjunk reggelizni. Ezt az ember beszéte. Na, aszmondja, el is ment, aszmondja, s éppen akkor a téjfölt akkor meggyűjtötték, ilyen nagy ízébe, s vajat vertek. Aztán mi megmaradott, úgy hívtuk: író. S azt mi meg es ettük. Még most is megeszem.

Hát aszmondja, hogy, az öreg beszéte, ő aszmondja, a jó csóró²⁰³ vót, má mindjárt az unokája is akkora, még nagyobb, őt küdték el, hogy: – Író van, fiam, most édes tejet nem tudok adni! Aszmondja a legényke, hogy jó lesz az es, ha má nincs édes tej, puliszkával jó lesz az es. Kilépett az öregasszony, ahonnan ő hordta a tejet, aszmondja, hát hall ő valami csbukolást²⁰⁴ Nagy magos cserépdézsza vót. Hát aszmondja, ő es hamar fészökött, s belenéz a dézsába, mi csbukol. Hát egy nagy varasbéka. Ó, úgy megirtózott, aszmondja. S akkor – aszmondja – a háziasszony bément, ahonnan hordta a tejet. – Na – aszmondja –, immá elvégezém kint amit akartam, dógot, s gyere, tőtsek. S tőtött egy litret vagy kettőt, s hazaviszi, aszmondja. S a liszt már belé vót téve, s főtt a puliszka, s hamar talál az édesanyja, teríti az asztalt, s a nagy kevert puliszkát kiborítsa, s tesz három tálba abból az íróból, neki es. Még, aszmondja, nezte. Az apja s az édesanyja, aszmondja, nekikezdték enni az író, őt es hívták: – Gyere, meg valál az előbb ehülve – így mondták azelőtt, ehülve, nem éhesedve –, hát meg valál ehülve az előbb, s hát te még nem eszel? S nem akarták hinni semmiképpen, hogy ő nem eszik, de hát ő, aszmondja, ha meglőtték vóna, se evett vóna, me látta, mi a helyzet. S esment: – Gyere, egyé te, há mér nem eszel? S mé nem így, s mé nem úgy, s addig, aszmondja, hogy egyszer az apja – ezelőtt nyolcágú ostor vót, béfonták –, s azt leakassza a szegről, aszmondja, s vágni kezdi. Aszmondja: – Te az előbb meg valál ehezve, s most mé nem eszel? Aszmondja, muszáj vót aztán megmondja, ha nem, az apja agyonütte vóna. Aztán megmondta, mé nem eszik. Olyan beteg lett, aszmondja, az apja, hogy hat kerek hétig a hideg ráztam, s elig élt meg. Hat hétig, aszmondja, feküdt az édesapja, mikor ő megmondta, hogy mit látott. Ez olyan igaz vót, az öreg úgy beszéte, mind ketten ahogy nézzük egymást. Vótak ilyen varázslók, vótak, ez százas. (Pálpataka, Hargita megye)²⁰⁵

Például hallottam egy olyant, hogy Gyimesbe egy néni, fent vót az erdőn a férje. S jött hazafelé az asszony. S mikor jött hazafelé, hát úgy mondják, tudja Isten, s ejsze vétkezem, me az én férjem is sokat vót Gyimesbe, még egzisztált akkor a gyár, me

²⁰² Leszerelt.

²⁰³ Kamasz.

²⁰⁴ Bugyogás, kotyogás.

²⁰⁵ 84 éves férfi, 1991.

kovács vót, s ott vót ez a ház is építve, azér ilyen ronda, me leszedtük s ide hazahoztuk, met idevaló vót, s aztán amikor semmibe ment, akkor már nem vót értelme ott lenni, me nem vót munka. Ugye azelőtt vótak ezek a fabetermelők, s akkor ő kovács vót, s lóval a ökrrel húzatták a fát, s akkor volt hol dolgozni. S akkor vót neki is kassza, me vót munkája, me ugye ez a patkó, s az a patkó, s vót jövedelem. Akkor ott valaki, me aszmondják, me tulajdonképp aszmondja az uram, hogy ezek a csángók jóindulatú emberek, de a van köztük rosszakaró is. S akkor elmondják, hogy ez az asszonyka jött haza az erdőről, s közbe találkozott egy más öreg nénivel ... s aszmondja, hogy: – Jöjjön be nálunk egy kicsit, üljön le s pihenjen meg. Leült egy kicsit, s – aszmondja – hát vaját, mindenfélit rak az asztalra, s például, ült így az asztalnál valamiképpen, milyen helyt, s megnyitotta a kamarát. S hát Jézus Mária, mit lát, egy békát, s egy piros szalag vót a nyakába kötve! – Hát – aszmondja –, én rögtön felálltam, azonnal kijöttem, eleget hogy tessék maradni, s eleget tessék így s erre s arra, de – aszmondja – úgy megrémültem, az a béka, s a nyakán a piros szalag, hogy én azonnal kijöttem a házból, s eltávoztam. Mondtam is, hogy mikor jövök vissza, béjövök, de soha többet abba a felibe nem mentem, hogy nehogy találkozzak azzal a ... Vannak ilyesmik, aszmondják, tartanak ilyesmit. S vannak olyanok, hogy aszmondják, békájuk van. Tudja a fekete fene ... (Csíkdelne, Hargita megye)²⁰⁶

Hát ilyeneket beszéltek, de ha az ember nem győződik meg, ha rajta nem történik meg, akkor ... Itt vót egy asztalos a szomszédba, B. A.-nak hívták, most a fia is jó módban van. Asztalos vót, de a dógozott es éjjel-nappal ezelőtt. Aszmondták: – Békája van B. A.-nak! Me dógozott, de dógozott, nem úgy, hogy ... s vette a birtokot. Nagy családja vót, s szedte össze a birtokot.

S akkor a béka szerencsét hozott? Vagy tudományos volt, és azért tudott jól gyarapodni?
Mindenesetre, meg kell dolgozni, s meg kell fognia munkát, hogy haladj ... (Csíkdelne, Hargita megye)²⁰⁷

Itt is vót egy olyan asszony. Még leányocskák vótunk, s vót egy fia, s kásaörlője vót, örölték a kását. Elmentünk oda. S aztán amikor megnősült a fia, akkor annak a felesége mesélte el, hogy ő hogy megijedt, me az asztalsarkánál vót egy cseréplábos, s vót annak földője, s ő kifödte, hogy abba mi van. Benne vót egy nagy-nagy béka! S akkor ő mondta vót az urának, hogy fél attól. S akkor tovább tette, de csak félt attól. Annak má békája vót, annak az asszonymnak. Hogy az mé tartotta, nem tudom. S azután, a kapujuk előtt ott folyik el a víz, s aszmondták, hogy ott éjszaka mindig valami fürdik, abba a vízbe. S aztán hogy ez igaz vót-e, nem-e ... De ez mondta, ez a fiatalasszony, hogy békája vót az anyósának ott a lábasha. (Szolokma, Maros megye)²⁰⁸

²⁰⁶ 67 éves nő, 1995.

²⁰⁷ 81 éves férfi, 1995.

²⁰⁸ 87 éves nő, 1996.

Hát mit mondjak magának? Mikor leánka vótam, iskolás leánka, én otthon vótam, mikor mondtam, hogy feküdtem. S egyszer egy nagy-nagy béka kijött a ház alól, s kiszökdösött a házból egészen ki. De még máig is emlékszem, hogy mekkora rusnya béka vót. Me mondom, olyan iskolás leánka lehettem. S én a szememmel láttam, hogy az ágy alól kijött az a nagy béka, s kiszökdösött a házból. Aztán aszmondják, hogy változik békaképbe, s mindenbe, s menyen. S aztán nem lehet tudni. De nem is jó rea, róluk beszélni. Milyen nap van?

Kedd. Miért, mit mondtak?

Hétfőn, szerdán s pénteken nem szabad róluk beszélni, me akkor éjjel megtáncoltassa. Így mondták az öregek örökké. (Máréfalva, Hargita megye)

Voltak olyan tudományosak, hogy békát tartottak ...

1: Igen, ideki B.-ék például ...

2: B.-ék, a ház szegibe kapták meg a békát ...

1: S ők úgy tartották a békát, hogy a vénasszony meghalt, s a béka is ment a vénasszonnyal, s egy hétre rea az egész család elpatkót!

2: Hogy tudományos vót vagy nem ...

1: Tudományosok vótak vagy nem, de egy hétre rá az egész család meghalt!

Valami csinálmány volt az oka?

1: Nem tudom mit ettek meg, vagy mit nem ettek meg, de egy hét alatt az egész B. család eltűnt.

2: Cigány család vót. De hogy kettő meghalt, elköltöztek valami rokonjához Csíkba, hogy aki megvan még, az öregasszonynak rokonja, hát azoknál nem hal meg ... Aztán valahogy úgy vót, hogy mégis ... De az is erősen nagy béka vót – aszmondják –, me én nem jártam oda. Sokan fétek, de sokan megnézték a békát. (Lövéte, Hargita megye)

Hát igen, akkor híre vót, hogy ennek a D. J. néninek békája van, s Fanyelű J.-nitt, hogy ez az asszony csinálmányos, me békája van, s a békát ott tartsa a kaszten fiókjába. S amikor az anyja meghat, a béka brekegett. S keresték a békát, nem vót. Még él az az asszony, az anyja nem, de ő igen, ő is nyócvanon fejjel van. Tényleg olyan rossz lelkületű asszony vót, s most is az. Hát az vót az, akinek, áldozott, káromkodós asszony, áldozott, s a gyermek az ostyát – hogy mondjam –, ugye oda kell tartani, eleibe kell tartani a tálcát. Hát kilépte a gyerek – ez most vót egyik esztendőbe –, kilépte a gyerek J. nénit – s aszmondta, a pap ugye szólott –, hogy micsinál, s aszmondta: – Nem adok, plébános úr, me káromkodós és békája is van! A gyermek, aki ministrát. (Lövéte, Hargita megye)

Azt mondták valakire, hogy boszorkány, és félték tőle. Volt ilyen?

Hát én itt Kászonba nem tudok megnevezni, nem, ilyent, nem tudok megnevezni, egyáltalán.

Mondták róla, hogy békát tart ...

Jaj ... nem. De ezt, ezt édesanyáméktól tudom. Ez a K. J., akiről beszéltem, felállott a lábára, ennek vót egy nagyapja, tehát az édesapjának az apja. Valahol a katonaságnál, nem tudom mit szerzett ő. S amikor házasodott, édesapám beszélte – ugye mind el vannak halva –, amikor házasodott, tizenkettőkor felkelt az asztal mellől, s Kencselig ment. (Kencsel, az egy erdő, elég messze ...)²⁰⁹

Valakinek elmondta, hogy hogy történt, valamilyen pálcácska, vagy mi vót neki. De meg vót mondva, hogy amikor nősz, akkor el kell tenni, me ha nem, összeszaggassa. Háttal beléfűrt a fába, háttal faszeget csinált, s oda bétette, s háttal beszélgette, a faszeget bedugta, s avval jött haza.

Aztán letelt az élete, megöregedett, gyermekei lettek, minden, s amikor meghalt, akkor egy béka ott vót a koporsójába. Hát ugye mihent meglátták kivették, kidobták. Nem néztek három-négy felé, megint ott vót a béka. Megérkezett a pap, M. pap, akkor az vót. S megint odament egy ember, hogy vesse ki a békát. S aszmondja a pap: – Az mi? S hát egy béka állandóan benne van a koporsóba, s kivették, s örökké mennyen vissza. S aszmondta a pap: – Hagyják ott! Ne nyúljanak hezza, hagyják ott. S aztán úgy lefedték. Na, ezt hallottam.

S a fát aztán Kencselébe valaki levágta, s ott rögtön meghalt. Rögtön szörnyet halt, ahogy a fát levágta ... Hát ezt így édesapámék elbeszítették, mer az édesapámnak az apjával egykorú ember vót, az akin ez történt ... (Kászonfeltíz, Hargita megye)²¹⁰

Béka mindig volt a ház körül ...

1: Vót, vót. Még jártunk úgy es, hogy kivittük a sáncba, nagy békát, s százegyig visszajött az udvarba!

2: Aszmondják, hogy az a régi öregeknek a maradványa, a béka. Itt most nem olyan rég, nincs egy hetinél több ...

1: Olyasmi ...

2: Béjött valamerről, s a tyúkrok mind összevágta, amíg észrevettük vóna, megmen tettem vóna valamerre, hogy menjen.

1: Kivittük vóna a sáncba.

Szóval meg kell menteni?

2: Hát meg, élő állat. A könyv úgy írja, a csúszómászó állatokat ne bántsod.

1: Kaszálóba is ha ettek s előjött egy béka, azt mondták az öregek, hogy enni kell adni.

2: Igen, vót olyan, félt attól, nagy ember es! B. D. bátyóm es, ott háltunk Bozlikba ketten, s annyit mondott, hogy alunni se tudunk, határosak vótunk a helyekkel. A mienk kicsike vót, de olyan fiatal vótam, nem tudtam lekaszálni egy nap, s ott kellett háljak, hogy másnap fogyasszam le, s ha jó idő lesz, jönnek hazunna es, takartuk fel. S ott háltunk azzal az emberrel ketten, s annyit mondott, hogy ketten reggelig,

²⁰⁹ Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

²¹⁰ 60 éves nő, 1997.

megvirradtunk a tűz mellett. S aszmondja, hogy ... Mondom, D. bá, me egyik szemit kilőtte vót, ő saját magának, me el akarták vinni a csenderek s ő kilőtte magának, puskája vót, s meg akarta magát löni, de nem találta, megmozdút a puska, s egyik szemit kivitte s életbe maradt! A csendőrök jöttek, s a csűribe ment ő bé, ott a lakásán túl ... S aztán otthagyták, nem tom minek akarták, katonának vagy mi ... S a békáról aszmondta, hogy odafel, a tetőn túl, úgy híják, Gyertyános. S mi pedig ott vótunk a rét felé, az aljba. S aszmondta, hogy odafel vót, s este lefeküdt, s aszmondta, úgy szökdösött a lábánál a béka, hogy oda kellett hagyja azt a helyet! S lejött alább, s még vót egy hely, s ott es odament, s hazáig kellett jöjjön! Én nem láttam, de kellett neki higgyem. (Kászonfeltíz, Hargita megye)²¹¹

Mikor fiatal volt, itt a faluban kit neveztek boszorkánynak?

Boszorkánynak? Hát én nem tudom, kit neveztek. Aszmondták a vénasszonyok, haha ... Aszmondták, egyes vénasszonyok seprőn járnak, levegőbe, úgy mondták ... Olyan vénasszonyok, boszorkányok vótak. Az én időmbe ilyen nem vót, régebbiek beszéltek. *Mondták, hogy békát tartanak?*

Igen, igen, tartottak. Úgy van. A béka, nem tudom, odale van, most megvették ízéek ...a belsőt, Józsának a vénasszonya, azok békát tartottak. S a békát etették, s én nem tudom, az mit guruzsmát,²¹² amit akartak, megcsináta a béka.

Azt nem hallotta, hogy a kaszálóban a béka odament a tűz mellé, és enni kért?

Ezt is hallottam. S elment a tűzhöz, s az illető el akarta verni, s akkor sikojtott, s megszólalt a béka. Ezt is hallottam. Ez akkor olyan ördögi dolog vót, békába rejtőzött az ördög, ez így jön ki akkor. (Kászonfeltíz, Hargita megye)²¹³

Lidércet nem. Egysze hallottam vót, egy éjjel, legények beszéték, tudod, hogy, nem mondom a nevit ... Hát B. D. bátyámék beszéték el, ők legények vótak, én még akkó fiatal suhanc vótam, hát tizenegy órakor menyen hazafelé, s hát valami jó vele szembe! Egy fekete egytmás, s hát egy söprű a lába között, s úgy ver-vág erre-tova hogy biza, öcsém, én is megijedtem vót! Hogy mi az Isten van, de mégis ejsze van, állj meg, én káromkodtam egyet neki, hát én bé vagyok sorozva, legény vagyok, hát én nem futok el egy ilyen seprűnjárótól, akármí, ha boszorkán, ha vénkrisztus, akkó se.

Megmarkótam ajsza úgy, hogy az aztán kőrmőni akart, mondom: – Ne nyúlj hozzám, me ebbe a helybe kettészakasztalak. Vén kurva, hát hó jár maga? Aszgya: – Ne bánts, ne bánts, nehogy senkinek emondd.

A kakasok osztán szóni kezdtek, s a vénasszony ement haza. Na, akkó még én gyermek vótam, ez egy vénasszony vót ...

²¹¹ 77 éves nő (1) és 82 éves férje (2), 1997.

²¹² Rontott, kuruzsolt.

²¹³ 89 éves férfi, 1997.

Nem mesélték, hogy az ilyenek hogy szerezték a tudást?

Nem, ezt nem, hogy ez miből következett bé, ezt nem tudom. Még azt is hallottam, hogy egy asszony vót itt a faluba, olyan kicsi tejet fejt, hogy csakugyan, ezt má én is ismertem a tehényit, me avval jármozva minden, fehér tehének sok tejet nem adtak, de annak az ablakába minden második-harmadik nap akkora vaj vót kiteve, hogy irtózatos nagy. S aszmondták, hogy az varashékát tesz bele, s azt köpüli ki, de aztán hogy igaz-e, a fekete fene tud róla, az ilyet nem hittem soha. (Etéd, Hargita megye)²¹⁴

A szomszédba egy öregasszony vót. Persze, a pincelakás, mind itt nálunk is, vizes, nedves vót. A békák behúzódtak oda. Mentek a fiatal suhancok, ott is vótak, olyan unokájuk nekik, s a békák kuruttyoltak. S mondták: – A vénasszony, a boszorkány leborította a békákat ... (Atyha, Hargita megye)²¹⁵

Itt a faluba is vót egy ember, most is megvan, odafel a községvár mellett. Annak es békája vót. Akármerre ment, mikor jó haza, minden szerencse utána ment. Kötélgyártó vót, a köteleket csináta. Akkor eljött ide hezzám, a lovak még megvótak, no, komám, van egy csomó árum, s vigyük el Felcsíkra, s s úgy angróba,²¹⁶ ő nem adta egyenként, úgy angróba az üzleteknek adta. Visszajöttünk, akkor egy csomó pénz hozott. Akkor na, komám, menjünk le Háromszékre. Akkor ott is egy csomót eladtunk, s feljöttünk a Katrosán, a Kászonon keresztül, s mikor megjöttünk, megint annyi pénz vót ... (De maga a békát nem látta?²¹⁷)

Nem. S aztán lett a háború, kitört a forradalom, s a szomszédja a békát elvitte. Így mondták. Aztán avval nagy haragba vót, összeverekedett, minden, me a békát elvitte, s többet a szerencse nem folyt be a házba. Aztán ne sokáig tartott a béka szoknál se. Meghótt a fia, meghótt a felesége, meghótt a lánya. Az egész család kipusztút. Az öreg él még most is. Csak nem tudom, a béka hova lett el. (Csíkrákos, Hargita megye)²¹⁸

Szóval most a háború alatt, a háború után, amikor a menekülés vót, negyvennégybe, én igaz, katona vótam, me háborúba vótam, csak hallottam, hogy itt a faluba egy kötélverő, úgy hitták, F. J. Az odavót, el vót menekülve. Aztán időközbe hazajött, hazakerüt, hogy milyenkor, azt én nem tudnám megmondani. Aztat hallottam, hogy valamilyen békát hozott, azt a pincébe tartotta, a békával ilyet csinát, s olyan csinát, s a béka neki mindent megmond ... De aztán volt-e, igaz-e, nem, azt aztán ne tudom. Ilyen kötélverő vót ... (Csíkrákos, Hargita megye)²¹⁹

²¹⁴ 78 éves férfi, 1990 körül.

²¹⁵ 77 éves férfi, 1993.

²¹⁶ Nagyobb kiszereleésben.

²¹⁷ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

²¹⁸ 94 éves férfi, 1993.

²¹⁹ 87 éves férfi, 1993.

A boszorkány érzi, hogy bántják a békáját

A béka odament, s enni adtak neki ...

Igen, de ha a békának a hátára vágta egy vesszővel, s ütted ... Me bátyám ezt megjárta! Vót egy szomszédasszony. S a békának ütötte a hátát, a béka odajött hezzánk, s a békának ütötte vesszővel a hátát! S hát az öregasszony úgy szaladott, az a csángós ruha nyitva, az ing kigombolva, úgy szaladott: – Hagyjatok békét neki, hagyjatok békét neki! De – aszmondta –, annyi vót, mintha őtöt ütötte volna, az ő hátát. Aztán felvette s úgy elmentek. Ilyenek vótak! (Csíkdeline, Hargita megye)²²⁰

Itt van ne, keresztanyám, édesapám is magyarázta, hogy ennek a fehérnépnek az édesapja beleszúrta a bicskát a békába. Igaz vót, mámá?

(Igaz, igaz.)²²¹

S másnap a bicskát valaki visszavitte neki. Édesapám aszmondta. Ez nem izé ... A bicskát beleszúrta a békába, s még másnap, igaz-e, visszavitte vót egy asszony ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)²²²

Egyszer én tudok magának mondani! Vén K. P.-nek, te nem ismered ... (Nem, nem.)²²³ De tudod, hol a Kasza Pisti utcája! Na. A vén, K. P.-nek hívták, én ezt ott hallottam a szomszédáságába, a régi öregektől, hogy ő ősszel ment a juhokkal, Palágorba, tudod hol van Palágor. S aszmondja, ott vót egy nagy béka, mind forgott ide-oda, mer ő felnyársalta. Ősszel! Tavasszal elment ki a juhokkal, s a béka még ott forgott abba a karóba! Akkor aszmondta, hogy megsajnálta s megszabadította, de az öreg sültvak lett, megvakult! (Csíkbánkfalva, Hargita megye)²²⁴

Például nekünk itt a rétbe, a szeredai rétbe, nem tudom, most megvan-e Szereda s Csicsó között, Taplócán kívül az az őrház, ejsze nincs meg ...

Nincs most már...

A rét közepén vót, s egy kút is vót ott mellette, s ott merítettük a vizet. S azon a helyen mindig sok varangyos béka vót, s én a gyermekeket, mikor akkorára nőttek, hogy kezdtek jöni, vagy délután le kellett egy kicsit fekünni, me messze vót s elfáradtak, vagy szekérrel mentünk, s akkor is, nem merem lefektetni sehova se, mert hát nehogy megmarja valami ilyesmi. Ugye vótak azok a csigolyák,²²⁵ vótak azok a kisebb kígyók, mindenféle, hát akkor ezektől nagyon féltettem.

²²⁰ 56 éves nő, 1995.

²²¹ Az elbeszélő 67 éves édesanyjának megjegyzése.

²²² 36 éves férfi, 1995.

²²³ Az elbeszélő 84 éves férjének megjegyzése.

²²⁴ 70 éves nő, 1995.

²²⁵ Kicsi kígyók.

Na, és akkor azt akarom mondani, hogy akkor én is láttam, gereblyéltem, s ahogy gereblyéltem, Uram Jézusom, sok széna is vót, de el merem mondani, tanár úr, hogy ejsze ennek a rádiónak, nem volt ilyen hosszú, de kerek, gereblyéltem, tudta a fene, hogy miféle ott, hát kérem szépen, egy nagy varangyosbéka. Hát, kérem szépen, én úgy megijedtem, olyan csúf vót, tetszik-e tudni, hatalmas csúf, lehet, hogy nem látott a tanár úr olyat közléről, de hatalmas csúf, olyan fekete hátú, küpürcsök²²⁶ vannak a hátán. Szólok a férjemnek, hogy: – Jöjjön, apu, nézze meg, hogy milyen csúf béka van itt. Jó s aszmondja: – Hagyja ott helybe. S ott is hagyom, s odajött, s ő is, mint a tanár úr tetszik mondani, ő is a villát beleütte. S aszmondta, hogy innen a villát ki ne vegyék napszentületig, me neki csak akkor lesz vége – aszmondja –, ennek a békának, tetszik érteni? S akkor aztán, amikor jötrünk vóna haza, az uram odament, a villát kihúzta, é akkor már ő ki vót múlva. A mellettünk való már fel vót takarva, s arra úgy a villával áthajította. (Csfkdelne, Hargita megye)²²⁷

Hát én hogy jártam vót Domokoshelyin. Pityókát kapátam, de egyedül vótam, az uram a bányában vót – az Isten nyugtassa. Aztán végeztem vót, leütem ebédelni. Hát, egy akkora béka jó oda, akkora nagy béka. – Hát – gondótam –, ez mit akar tőlem, há hogy utálok én ezt a békát! Felállottam, s a kapát elévettem, s belévágtam alája, de nem belé, hanem alája, hogy vessem el, hogy ne jöjjön oda, ahol eszem. El is vettem²²⁸ jó messze, de addig nem végeztem el az ételt, hogy a béka megint ott vót! De olyan csúful bőgött a béka! Megint elvettem a kapával. Egy kicsinyég megint felállottam, kapáltam, s hát a másik bokorból jö elő a varasbéka megint. Hát én úgy megijedtem, hogy elmentem a földnek a másik végébe, s ott kezdtem kapálni. Aztán jött az uram, amikor jöttek ki a bányából, s kérdi: – Te micsinász? Mind a két végit kezded kapáni a földnek? Mondom, hogy hogy jártam a békával. Aszmondja: – Belé kellett vóna másodikzó vágd a kapát! – Igen, de én nem vágom bele, me vót olyan, édesanyámtól hallottam, hogy belévágta, s avval beszélgetni kezdett a béka, álmába, éjjel megjelent a béka neki. Na, így magam megjártam vót, örökké ott vót a béka. (Lövete, Hargita megye)²²⁹

Az nagy nagy kuruzsmányos vót. Nagy kuruzsmányos vót. Me itt vót egy fiatalasszony, akkor fiatalasszony vót, s hát nagybeteg vót, s ilyen beszéd vót, hogy meg van csinátva. Másnak a férjivel, me nem tudom, akkor özvegy vót, nem vót özvegy, férjhez vót menve, de úgy, csak érdek- férjhezmenés. S egy férfival aztán barátkozott, s úgy mondták, hogy annak ... megcsinátatta. Elég a, hogy odahíták azt a Sz. E.-t, hogy ő valamit csináljon, hallám mi tud, me erősen járta a román papokat. S aztán ő, ő aztán

²²⁶ Szemölcsök, dudorok.

²²⁷ 67 éves nő, 1995.

²²⁸ Vetettem .

²²⁹ 84 éves nő, 1995.

hitt, me aszmondják, hinni is kell, me ha nem hiszi, akkor hiábavaló. Hát elment oda a házhoz, ahol az asszony betegen feküdt, s aszmondta, hogy: – Csinálmány van. S az ajtó előtt egy jó nagy lapos kő vót letéve, s megemelte a követ, s akkor ott fenn az asszony kiabált, hogy: – Jaj, ne üssenek agyon, s jaj, ne üssenek agyon. Hát béka vót, egy jó nagy béka vót a kő alatt. S az asszony pedig, benn a beteg asszony kiátotta, hogy: – Jaj, ne üssenek agyon. Az a béka vót az a veszedelem, az a kuruzsmány dolog, valami. Aztán én nem láttam ... (Szolokma, Maros megye)²³⁰

Hát, figyeljen ide. Én, má azzal a csíki emberrel beszélgettünk, nem olyan sokat, de beszélgettünk. S aszmondta, hogy tavasszal – aszmondja –, a majorok²³¹ a juhokra amilyen cséngetűt fékötnek, azt béviszik hezza, s megszenteltetik. Egy – aszmondja –, háromszó ment oda, egy nyáron. S örökké a tejet elvitték. S akkor az ember aszmondta, hogy örökké megcsináta, helyre vitte, s akkor aszmondta J. bá, me úgy lehet ... nem tudom a nevit se – aszmondta –, hogy menjenek ketten a juhokkal, ne egy menjen, s úgy ügyeljenek, hogy ne maradjon el egy se. Hajtsák elé délre mind. Elémentek, ketten vótak, elémentek s megolvasták, s egy hiányzott. Érti-e? Akkor ahol mentek, jártak a juhokkal, visszafuttak mind a ketten. Egy ilyen kisebb gödörbe a juhot megkapták. S a juhot felvették, s alatta egy nagy varasbéka vót, a juh alatt. S akkor az egyik a fejszét belévágta. S aszmondta J. bá – úgy lehet, J. bá –, hogy a tej folyt, mint a patak, a békából. S a vénasszonynak a hátába, me a másik majornak az anyja vót, s akkor bőgött a vénasszony, hogy a fejszét a hátába belévágták. Többet nem vitték el a tejet ...

Eztet J. bám mondta nekem, az az öreg mesélte. Nahát, én hittem es, me mondom, Bedő Dominé amilyen beteg vót, nem lehetett vele bírni na, fiatalasszony vót, erős vót, meg kellett kötözzék. Meggyógyult, meggyógyította! Aszmondja hogy a vonaton, megyen le Gyimesen a vonat, s a vonatból elviszi, a juhok ott vannak az ódalba, ott legelnek, s elviszik a tejet, annyit tudnak. Aztán hogy ... (Máréfalva, Hargita megye)²³²

Na, azt még hallottam, valaki, egy varasbékát elvágni, egy asszony aszmondta vót, egyszer elvágott egy varasbékát – aszmondja –, s azután a füle hallása úgy elveszett, hogy nem hallott, s zúgott a feje állandóan. Úgyhogy a varasbékába is, mondták, van ilyen boszorkány ... Ez már nem olyan rég, van egy pár éve, hogy meghalt a fehérnép, s azelőtt mondta ... (Kászonfeltíz, Hargita megye)²³³

Aszmondták nekem valakik Kicsifaluba, hogy ők nem szeretik, a kicsifalusiak, a fekete macskát. Fiatalasszony vótam ... S ők aszmondták, hogy nem szeretik a fekete

²³⁰ 80 éves nő, 1996.

²³¹ Pásztorok.

²³² 83 éves férfi, 1997.

²³³ 85 éves nő, 1997.

macskát, me az boszorkány. S a háziasszonyom, az aszmondta nekem, me ott hátul a veteménybe állandóan egy nagy béka jött-ment örökké, s úgy fétem tőle, vagy tudja a fene. Hátramentem gyomlálni, s mondom: – J. néni, micsináljak, nézze meg, állandóan milyen nagy béka van itt a kertbe. S aszmondja: – Tudja-e, J., micsináljon? Vigyen szalmát hátra, tegye le, öntse le petróllal, s gyűjtsa meg! Nézze meg, hogy bög, mint az ember – aszmondja. Hát én mint fiatalasszony, tanítottak, hát megcsinátam! Tudja meg, úgy is vót, ordított, de meg es döglött. Ugye ott helybe, há hogyne, há elégött! Aszmondja, kicsi idő múlva elémegek, s aszmondja nekem egy asszony, bėjön a szomszédból, V. néni, te ismerted, aszmondja: – Én attól a békától nem fértem el? A csinált nekem valami rosszat? S mondom: – Nem, V. néni. S aszmondja: – Máskor ilyent ne csinálj – aszmondja –, végezd a dógodat – aszmondja –, ilyennel ne foglalkozz! Téged az nem bántott, se a veteményedet nem ette meg. Meg vótam szidva, hogy mé csináltam ilyen dógot.

Szóval annak a V. néninek is volt ...

Vót, vót. Me aztán J. néni jött, a háziasszonyom, as mondom neki, hogy: – Na, J. néni, monda, hogy égessem el a békát, de már meg is szidtak érte. S aszmondja: – Ki? S mondom: – V., B. K.-né, megszidott érte, hogy máskor férjek el, me nem ette meg a veteményemet, s máskor férjek el tőle, ilyent ne csináljak. Aszmondja arra J. néni: – Tudtam, J., hogy ez így lesz. Tudtam! S mondom: – Mire fel tudta, J. néni? S aszmondja: – Azér, me az ő békája vót! (Máréfalva, Hargita megye)²³⁴

Enni kér a béka

Nem, nem. Ilyent már csak a katolikusok hallanak, azok tudnak ennyi mindent, tudni tudom, me sokat mesétek ott a harctéren ... hehe ... Csíkba ... Mikó kinn vótunk a román fronton, ott a csíkiakkal együtt vótunk ne, s gyergyaiakkal, ők mind katolikusok. Ebeszéli az egyik, hogy egy csíkrákosi, náluk, aszmondja, régi világba vót, aszmondja, nagyapjék beszéték, hogy ementek egy fa... Csináták a falapátot a daszgtólábat a széket fából, me akkor vonat nem járt Gyergyó tartománynál a Csíkba...! Fölpakóták a szekérre, hogy menjenek el. De ne itt kezdjük.

Nekik fenn a havason vót mind a kaszálójuk, mind a nagyobb része. Ott vótak, kimentek, s egy hétig ütek kinn, amíg lekaszták, s megszárajták, s össze is rakták, vót szénástartó szín csináva, oda, s ott ettek, s örökké egy nagy béka állott oda, mikó enni ütek. Aszmondja a fia: – É apja, a krisztusát ennek a békának, mindjá a villát keresztűzürom, há ez mit jó ide. Aszmondja az apja: – Hadd e, fiam, ne bántsd. Ne bántsd! Azt nem szabad az ilyen állatot bántani! Hanem – aszondja –, ennek enni

²³⁴ 62 éves nő, 1996.

kell adni, fiam, met ez meg van éhezve. – Én már adok a vasvillával, mindjárt! – Érted, hogy nem szabad bántani!

Szépen nekiállott az öreg, s a túróborítóról a túrót kiszedték, hát ebbe tett neki puliszkát s túrót oda, s szépen nekiállott s megette, s akkó vizet töött, s azt megitta, s akkó meghajtotta magát, s avval ement. (A béka?) A béka. De másnap megint odament, mikó ettek. Nahát, jó van így, az öreg csak ekúrata. A fiú mondta örökké: – Édesapám, én – aszmondja – én többet nem adok neki enni! – Ezt nem szabad, értsétek meg, bántani, mer ez nem béka! – Nem hát, há mi a krisztus szara, há nem lás-sa, hogy béka?

Avval, csak úgy telt el a hét, amíg ott szénáztak, s etartották, s aztán ejöttek haza s télen keresztül csináták ezt a faedényeket, no, széket s tekenyőt s bévetőlapátot, s vonót amivel a kemencéből a szenet kihúzzák, s kicsi széket s nagyobb széket, szóval mindegy szeker anyagot összeállítottak, me jó családja vót, többen vótak, hát dógóztak.

Elindították, hogy vigyék le valamerre, le az Alföld felé né, hogy kapjanak érte gabonát, me akkó Csíokban, Gyergyóban nem vót gabonatermés, csak pityóka s zab, s árpa valami, s még az én időmbe is rozskenyeret ettek. Most ... van búzájuk, olyan, hogy itt se különb. Hát a lesz belőle, fiam, hogy elindúnak, s egyhelyt, egy faluba, amin mentek át, egy szép olyan kastélyforma vót ott. S kiátsák hogy: – Csebet, kádat, széket, kinek mi kell ...

Azt, az emeltről, ez a nagy szó, a nagy épületről az ablakon kiszól egy szép kisaszony, s azt kiátsa: – Bácsik, mijek van eladó? – S itt lelkem, ami kell egy házhoz, minden van eladó: bévető lapát, vonó amivel kihúzzák a szenet, kisebb szék, nagyobb szék, dagasztóláb, sulyok, csöbör, tekenő, minden van ami ke. – Na, hajtsanak be az ud ... eladó mind? – Minden eladó, lelkem, de mi gabonáér adnók. – S nem baj, csak hajtsanak bé.

S a fia leszáll a szekérről s kinyitja a kaput, s az lesz belőle, hogy bémennek s megszámolnak mindent. S: – No, mennyi az ára... Na, tessenek – még többet adott nekik. De pénzül fizette ki, a gabonaértékbe, hogy ennek ennyi kupája vagy ennyi véka gabona ilyen vagy olyan, s azt pénzül kifizette. S ahogy pénzül kifizette, még adott nekik duplán s akkor aszonta: – No, atyafi! Te legén, ha apád nem lesz, én halott vagyok. De apádba lélek vót, s az életemet megmentette, me ennem adott. Me én meg vagyok csinátatva, hogy nekem minden esztendőbe ez meg ennyedikén, ennyi ideig, varasbéka vagyok. S ha nem hiszitek, megmondom azt is, hó dógóztatok, hol ettetek, milyen kalibában, milyen szénacsűrötök vót, s hányan vótatok. Aszmondta az atyafi: – Há mondja el akkó, lelkem kisaszony, hányan vótunk. – Maga vót a feleségivel, vót két lánya, két fia, s egy küsebb gyerek. Igaz-e tata?

Akkó jedtek meg ők, hogy hát tényleg igaza van.

Na, mondom a káplárnak, mikó ezt így előadja, mondom: – Hát te hiszed-e eztet Cs. F.? – Há hogyne hinném te! – Akko te egy bigott katolikus vagy, nem ... No, mondom, látja-e, én mosse hiszem.

E bíz igaz vót, még nagyapám meséte el, én mér jó nagy gyermek vótam, mikor nagyapám ebeszéte. Na. Ezt aztán ő adta le nekem künn a harctéren. Aztán mondtam neki sokszó, hogy hát: – Cs., a békát láttad-e? – Én azt, én nem soha, én láttam varasbékát, de én nem adtam neki enni.

– Na – há mondom –, eztet én se hiszem. – No de pedig – aszmondja – nagyapám megesküdt, hogy velek történt meg. (Etéd, Hargita megye)²³⁵

Én tizenkilenc, huszadik éves voltam, Szentmártonba szógáltam. Tudod, melyik a Bagdi életje? Na, azokat a fenyőfákat, fiam, én ültettem. Még megvannak a nagy fenyőfák.

Hát egyszercsak egy béka bėjő nekem a konyhába, nyári konyhába. Hát megérem, lenn vót, hát ő oda bėjött. Vót egy rakott tüzelő, ahol főztük a pityókát, s ennyi vót. A béka fel akart szökni a padra, de valahogy nem akarta, hogy ő meglásson engem, vagy én meglássam őt. Édesanyám ott járt azelőtt – nyugudjék –, s mondtam neki, hogy ide egy béka örökké feketébe jő. Aszmondja: – Valamit akar, hidd meg. Én megfejttem a teheneket, megyek bé a konyhába, s ott van. Levágok egy darabka kenyeret, belémártom abba a tejbe, s odavettem neki. Mondom, lám, megeszi-e. Hadd el! Neztük így egymást egy darabig, T., s akkor megszökte magát onnat, a konyha közepibe jött, s akkor egy darabig megint neztük egymást, s akkor elment a küszöbre, felszökött, s vót egy meszesgödör, s avval menyen, s abba a meszesgödörbe beleszökött. Na, ott egye meg a fene! De megmondom neked, hogy ez egy nyáron így kergetett engemet! Hogy aztán milyen gondolattal vót, milyennel nem vót... Harmadnapra visszakerűt. (Onnat a gödörből kimászott ...)²³⁶

Mind gondókoztam beszéd közbe, hogy hogy is vót azzal a békával, amelyikkel a kaszálón találkoztak. Valami – nem tudom, hogy mondta –, hogy egy öregasszony aztán megköszönte, hogy tejet adtak ... Me előre puliszka tejet adtak, abba tőtöttek tejet, azután rendes tejet fejtek, tejet adtak, s megköszönte. De mosmá elfelejtettem én, nem tudom elmondani jól ... (Hömoródmás, Hargita megye)²³⁷

Hogy igaz vót-e, én ezt nem tudom. Az édesanyám résziről való nagytata kinn dógozott az erdőn, már édesanyámnak az apja. Egy barátjával kinn vótak no, hasogatni-e, vágni-e, faragni, nem tudom miért. S úgy szombaton az élelmek megfogyott, s még vót egy fél napi munkájok, s azt ne hagyják félbe, a munkát, hát olyan időszakba vót, hogy el kell végezni. Hát kétség nincs, eper elég van, – szedünk egy jó tányér epret, főzünk puliszkát, megesszük egyszer – aszmondja –, ne menjünk haza. Úgy is csináltak. Főztek egy puliszkát, szedtek epret melléje, megcukrozták, ették. S ahogy ott ették, egy béka ott ugrándozott a kalibába. Fállábú, sánta béka vót. Mondta a

²³⁵ 78 éves férfi, 1990 körül.

²³⁶ Ismeretlen jelenlevő megjegyzése.

²³⁷ 82 éves férfi, 1996.

tatámnak a barátja, hogy: – Te, sózd meg, mekkora béka! – Inkább adjunk epret neki, há kicsináljunk. Egy kalán epret odadobott a békának, s a béka megette! Aztán a béka kiment a kalibából, a tűz mellől elment.

Rá egy évre, vagy két évre rá – akkor nem vót annyi jármű, mint most, hát nem es vót, motor s ennyi, nem vót még –, hát a faanyagot, deszkát s gerendát, építettek tutajt fenn Zetelakán, a Küküllőn leszállították Meggyesre, az anyagot na, s ott kipa-kolták, s árulták az anyagot. Eljött az este, s nem tudták eladni a sok anyagot, alunni kellett ott. S hát egyszer egy úriember odament mint vásárló, szóba állt, érdeklődött az illetőktől, merről jöttek. Nagypám mesélte, hogy honnat. – Hát hol alusznak az éjjel, hogy s mint. – Há elaluszunk, ejsze valahol kapunk szállást. – Há ne – aszmondja –, nem lakom messze – aszmondja –, jöjjenek hozzám – aszmondja –, adok egy szobát az éjjelre. Hát nem es vették figyelembe, ez es olyan félkarú ember vót, az úriember. Na, aztán elmentek, a címet leadta pontosan, s odamentek, s vacsorát adott. Mikor vacsoráltak, aszmondja az úriember: – Nahát, M. bácsi, van-e olyan, mint a rántott epere? Nagypám megijedett, rántott epere, hát ez honnat tudja? Hát aszmondja: – Jó vót a rántott epere is, de ez mégiscsak jobb! – Na – aszmondja –, köszönje, hogy nem hagyta a komájának, hogy megsózzon, én vótam az a béka, amelyik megette az epert. Megkéstem vót valahol, s aztán békává kellett változzak. Aztán igaz-e, nem-e ... Na, aztán megvendégelték jól tatámat. (Máréfalva, Hargita megye)²³⁸

A háziakat zaklató békát kiviszik a házból

Kimászott. Érted-e, hát ott szemetet s mindent vettünk belé, s akkor esment csak ott vót. S hát fel akar menni a felső konyhába. De oda nem tudott felmászni, mer hát magos vót, nem es tudom, hány lépcső vót. Hát ... megfogtam egyszer, a személtá-pátra févettem, elvittem s a harmadik kertbe bévettem. T., mikor egy hete vót, Isten engem úgy segítjen, visszajött! Egész áldott nyáron úgy mérgecsített! De nem vitt rea a lélek, hogy reaússek, értetted-e.

Eljő az ősz, ott ló vót, a doktor úr kocsival járt, ugye akkor nem vót ilyen autó. Elég az hezza, hogy a legényke felment a padlásra, hogy hozzon zabot a lovaknak. S én minden áldott este az őrsre vittem két liter tejet a csendőrnöknek, met akkor csendőrnök vótak, nem milicia, mint most. Bé kezdett szürkülni, s olyan kavicsos volt az udvar, de minden áldott este, T., a kapu előtt keresztülment előttem! Mikó mentem, örökké keresztülszökött. Mikó menyek, érted-e, az udvaron, hát előttem szökődösik. [Kiabál.] – Na, állj meg, az anyádat, hát te örökké engem bosszantgatsz, állj meg, me most megütlek! De nem kaptam gyorsan valamit, T., hogy hezzaússek, Isten engem

²³⁸ 71 éves férfi, 1996.

úgy segéljen, én többet soha azt a békát nem láttam, ahogy a célt reatettem, hogy megütöm ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)²³⁹

De viszont hallottam egy másat. Férjem a vasútnál vót Csíkcsicsóba, kazánkovács vót. S akkor ahogy ott dolgozott fenn a telepen, má mondják, hogy egyéb is van, kazánház na, ott dógozott, s aszmondja, hogy ment egyszer Bukarestbe, nem is Bukarestbe ment, hanem Galacra, finomlisztért, me ugye nekünk megvölt ez a szabadjegyünk, nem kellett fizessünk. S ahogy megvölt a szabadjegyünk, a gyerekeknek tizenhat évig, s nekünk ma is, ha tudnék járni, s ha a férjem élne.

S ment, s – aszmondja –, mellette ült két román asszony. – Én – aszmondja –, fáradt vótam, me nem utaztam haza, hanem még azt a nagy utat megtettem –, me tetszik tudni, az ötvenhetes, a hatvanhármas évekbe nem vót annyi autóbusz, az uram tizenöt évet járt innen át Csicsó irányába keresztül, K. E. is úgy ... Nem úgy vót akkor, mint most, hogy kifürdünk, átöltözünk s megyünk haza, me az uram is nagy kormosan az egyik kazánból a másikba, nagy olajosan ilyen cájgruhába, munkaruhába jött haza ilyenkor, hét órakor hagyta a munkát, s mire hazaért, nyolc óra volt, hát el volt fáradva. Ez mindegy, me felült a vonatra s ment a Regátba. Aszmondja, két román asszony ült mellette. S az a két román asszony, aki ült mellette, hát beszélgetnek, románul jól tudott a férjem, me három évig katona is vót, huszár vót, s iskolába is járt, mesterséget is tanult, hát figyelt. S aszmondja az egyik asszony a másiknak: – Te, képzeld el, hogy mi történt. – S mi? – Én nem tudom, nálunk a szomszédba egy béka minden áldott nap, ha kidobták a házból, ha mi, de az a béka bément. Úgyhogy úgy irtózott már az a szomszédasszony, vége vót az életinek, amikor ment be a házba, örökké hívott valakit, hogy nincs-e benn a béka, s örökké benn vót. Az ajtó bezárva, s a béka benn vót.

S aszmondja a férjem, hogy ő es úgy elhallgassa, mi is tudott történni. S aszmondja az asszony: – Én elmeséltem valakinek, s az aszmondta: – Semmit se csináljon, jóasszony! Vegyen egy vedret, a békát hajtsa bele seprűvel a személtlapátra, a vödörbe tegye bele s földje be, s a legközelebbi vízhez vigye s dobja bele. Aszmondja: meg is csináta. De az uram úgy kacagott, mikor elmondta itthon, hogy valóságos hahotával, ejsze még a gyerekek is emlékeznének rea, hogy valóságos hahotával, hogy az asszony elvitte a legközelebbi vízhez, s mondjuk itt is van egy patak, vagy ... hogy hova vitte, ő tudja, nem mondom, két román asszony vót. S – aszmondja –, belevette, így egyszerre vedrestől. De amikor a vederből kiszökött, olyan sikojtott a béka, hogy a néni úgy megijedett, hogy egyszerre seggre esett, bocsánat, hogy úgy fejezzem ki magamat, egyszerre hátraesett, úgy megirtózott, hogy milyent sikojtott az a béka. Úgyhogy, így fejeződött be, többet nem járt a béka, többet a házba soha be nem ment. Van ilyen es. (Csíkdelne, Hargita megye)²⁴⁰

²³⁹ 70 éves nő, 1995.

²⁴⁰ 67 éves nő, 1995.

Szebenbe laktunk, vótunk hárman, úgy mondják, a Teréziánusz vót Szebenbe, az árvaház vót, s ott vótunk ötven-hatvan lakó, így két ódalba, s közbül az út. Nahát mű es laktunk, ott laktunk mű, hol az ajtó, túl, itt lakott egy másik, vót egy előszoba. Az az előszobából kiment az udvarra, de úgy lépcsőn, két-három lépcsőn. Ott hátul laktak még szászok, szászok vótak, akik laktak, de tudtak magyarul jól, M. néni tudott magyarul. Nahát, elég a hozza, én, hogy a második, me a nagyobbik leány, a második fiamat amikor megszülettem, de nem tudom, én nem hiszek az ilyenbe, de ez megtörtént, ez így vót. Hát elég a hezza, hogy éjjel, me mondom, hogy úgy szültem, hogy az uram konscentrára²⁴¹ vót, de azelőtt megrendelte vót, na. Mindegy. Hát elég a hezza, hogy éjjel hallom, me vót a leánka két éves, s akkor született a fiam. Hallom éjjel, hogy: csámm, csámm, csámm. Úristen, ez mi lehet. De mondom, az udvar lenn vót, s lépcsőn jöttünk le, s vót egy széles előszoba, s arról is laktak, s túl mű, s hátul megint. Há gondolom magamba, hogy megnézem. Igen, de hogy az uram asztalos vót, az első uram, ő csináta vót a szobabútort, hát olyan ikerágy-féle vót. Hát ez magas, de nem vót olyan magas, mint amilyenek most a kanapék. Hát én letértyegek, s nézöm, s hát a sarokba egy ekkora, majdnem mind ez ne [az ébresztőórát mutatja], a szemei ne... Jaj, úgy megijedtem, mentem hátra, me a szász asszony idősebb vót, de az olyan, nem tudom, ha nem vót valami tudománya neki! Mondom: – M. néni, jöjjön, nézze meg, mi van ne itt. – Jó – s aszmondja: – Jó, hogy a leánkának nem ment ide, s ki nem rágta a torkát, a fiúnak, me fiú vót... Hát én akkor úgy megijedtem! – M. néni, há kicsináljunk? Aszmondja ... No, aztán jött nekünk egy rokon, me vótak rokonok, csak nem messze, jön: – E., te E., gyere nézd meg, me M. néni aszmondta, hogy egy hitvány lábasfödővel, szereljük, s abba a békát szereljük belé, s ott vót egy nagy tó, s abba a tóba vigyük s dobjuk bele. Nahát aztán mi mindennel, seprűvel s lapáttal s gereblyével húztuk, de sikótott, s engedelemmel legyen mondva, örökké pisilt. De örökké sikótott a béka. Hát annyit kínlódtunk, amíg csakugyan, kiszedelőztük annyira, de nem tudtuk bétenni a lábosba. Kiatom M. nénit, jó. Hát az olyan könnyen bétette, nem tom kicsinát, a lábosba, befődtük a lábost, s E., amelyik mondom, hogy jött, a rokon, a vitte a tóba, s belévette. De csak ahajt vót, hogy lehetett látni, hogy csobbant a béka. Elment a béka.

Na, immá nyugodtan vótam, me nincs a béka. Ettől két nap, de ez így vót, nem hazudok, becsület szavamra, hogy nem hazudok. Ettől két nap mejek ki, de hát közbe is kimentem, de ugye két nap múlva mejek ki, s hát itt, ahol van a lépcső, a legkülső lépcső, me virággrupp²⁴² vót az udvaron, hát ott ül egy nagy béka, olyan szemekkel! – Jaj, M. néni, jöjjön, me a béka visszajött. – Hát – aszmondja –, tudja meg, hogy egy boszorkány képibe van ez a béka. De aztán M. néni, ő el tudott bánni, de mi nem, az esment belé a lábosba, megint, de azt má én vittem el, s a tóba belé, s legyen hála a Jóistennek, többet oda vissza nem jött. De aztán hogy a vót-e, vagy a testvére, férje, felesége, hogy mondjam, társak vótak, nem tudom. De én úgy megijártam a békával,

²⁴¹ Hadgyakorlat.

²⁴² Virágágyás.

ez valóságos igaz. Aztán amikor én a tóba elvittem, bétettem, aztán többet nem láttam a békát, szerencsére. De az akkora vót, egy nagy, egy varasbéka. Nagy vót, nagy, nagy, felfúvódott, jaj, de csúnya vót, Isten őrizd meg, ne még lássak olyant. Na, így vót, e biztos. De hogy aztán, M. néni mondta: – Jaj, jó, hogy éjjel, hogy hogy jött bé, nem tudom, a házba, de jó, hogy e legénykének a torkára nem ment, s ki nem rágta a torkát. Hát én úgy megijedtem ... Úgyhogy én különben az ilyen csinálmányokba, se ilyenekbe nem hiszek, de mondják, no ... (Máréfalva, Hargita megye)²⁴³

A férjem megkért, összeházasodtunk. S egyszer csak fesz²⁴⁴ veszekedünk ... Nem vót semmim. Én vótam, hat gyermek közül egy leány, édesapám a háborúba, édesanyám addig dőgözött, elbetegesedett. Vót egy kicsi vagyon, de azt se tudta, hogy gondoza, egy tehenet tartott, egy valami apróságot, de nem bírt szántani, vetni, mindent elrendezni. Kiadta másoknak. Akkor férjhez jöttem, dehát kevés szőteménnyel, egy kevés bútorral. Anyósomnak se vót sok ...

S jöttünk a havasból le, négyen-ötön asszonyok, s mondtam: – Nem tudom, mi az oka, állandóan veszekedünk. Állandóan veszekedünk, cibál engemet ... Ebbe élek. S aszmondja az egyik: – Valamit láttál-e? S mondom: – Egyebet nem látok, az uram nincs itthon, én itthon vagyok, anyósom, ha a kapu bé van es zárva, bémászik. Itt lakott Delnén, saját lakásuk vót, s mi utánuk vettünk belsőt, s jöttünk ide. S akkor jön. Én amim vót, mindig elévettem, megettem, megittattam, elment, kötényibe lekvárt vagy amit főztem, vagy amit süttem, adtam ... Panaszkodtam ennek az asszonynak, s aszmondja: – Mit látsz, aszmondja? Valamit látsz-e? – Én egyebet nem látok, hogy hová megy, nem tudom, me ugye a férjem a tehenet elvitte az esztenára,²⁴⁵ a juhot elvitte az esztenára, s amikor a gyerekek az iskolával végeztek, azok is elmentek hezsa. Korán jön, dörgeti az ajtót, mintha égne a ház, s a házat megkerüli, valamit a kezibe vesz, s kimejen. S minden áldott reggel feljő!

Az asszony aszmondta: – Fiam, az valami csinálánt tud, s minden áldott reggel az tégedet hint, s azért jó minden reggel. Hát én fiatal vótam ehhez, mit tudtam! – Fiam, megcsináltatott, me nem szeret. Hát azt a fiatalit senki se szereti? Szegényen keltünk össze, dolgoztunk s vettünk, de hiába gyűlt össze valami, me békesség nem vót s nincs. Na.

Az öregasszony amikor meghalt, akkor többen is mondták, hogy milyen vót. De én nem tudtam, én nem láttam, én nem vótam felvilágosulva! Ez a csángóné monddott csak annyit, hogy: – Mit látsz?

Elmentem egy másikhoz, öreg kártyavetőhöz. Aszmondta: – Fiam, nem tudok segíteni rajtad ... Ezt is hittem is, nem is ... Na, benne vagyok. Ha főzök, ő egyebet főz. Ha valamit csinállok, ő csinál egyebet. Nekem rettenetes. Egyik időbe ad pénzt, a

²⁴³ 79 éves nő, 1996.

²⁴⁴ Folyton.

²⁴⁵ Pásztorszállítás a havasi legelőn.

másikba bészárja. Olaj kell, cukor kell, kása kell, paprika kell, só kell. Ha szólok, akkor a pufámat veri. Má szégyellem. S nem tudok magamon segíteni ...

A ház mellől ilyen varasbékák, de kicsikék, állandóan jönnek elé, este. Állnak a lépcső eleibe, de annyian, hogy nem tudom eltakarítani. Aszmonda az asszony, egyszerű kártyából: – Fiam, tedd egy viderbe, éjjel tizenkettőkor vidd el, s a folyóvízbe öntsd belé. Ne öld meg, me valakit megölsz! Meg is csináltam, elvettem hármat, de egyet az Istennek se tudtam megfogni. Van ennek három éve. Többet nem foglalkoztam vele, de a baj megvan! Amíg élek ... Semmibe se vesz engem ...

Juhokat vettünk, megtanított sajtot csinálni. Megcsináltam. Gyermekeket neveltünk, hármat. Született az első ötvenhatba, a másik hatvanegybe, D., s ez a harmadik hatvankilencbe ... Úgy felejték, nem is tudom pontosan ...

Mikor halt meg az anyósa, meg tudott rendszeresen halni?

Meg tudott! Meg tudott, meg tudott! Én is azon vótam, hogy nem tud meghalni, de aszmonda a kaluger: – Hol vótál eddig? Nem egyedül mentem, hanem egy öregaszszonnyal, én tudok egy kicsit románul, de amit én nem tudok, értessem meg. Igen, de aszmonda: – Hol vótál eddig, most már nem tudok semmit se csinálni, anyósod csináltatott meg, hadd el, me ilyen életed lesz, amíg élsz ...

Most aszmondják, Komjátba jöttek valamilyen kalugerpapok, templomot alakítottak, képes vagyok oda es elmenni ... De én dugva kell elmenjek ... (Csíkdelne, Hargita megye)²⁴⁶

Itt nálam is, akkora békák jöttek elő, hogy a kapun nem tudtam béjőnni, mind szöktek rám. Kosarat így tartottam, elejembe, s a béka beleszökött a kosárba. Úgy kivágtam kosarastól együtt a békát! S ekkorát bögött!

S akkor megint mentem nagymamáékhoz, szedtem ezt a vessengő-salátát,²⁴⁷ ismeri ezt a vessengő-salátát... Na és ahogy szedtem, akkorát sikított a béka, de még én is igen, hogy seggre estem. Aztat kiáltotta nagymamám: – Fiam, szaladj ki a fűből! Egy fél órájuk van nekik, szaladj ki, me lepisilnek, megvarasodol. Ammá varasbéka²⁴⁸ vót, maga hallott varasbékáról. A lepisilte, s abba a helybe megvarasodott.

A béka nem tudott átváltozni valami mássá?

A tud, akinek megvan a tudománya.

Nem hallotta azt, hogy a mezőn valaki villával megszúrta a békát, s megbetegedett, baja lett belőle?

Nem hallottam. S nem is merném, mer az olyan rusnyán bög ... Ilyesmiket nem hallottam. (Atyha, Hargita megye)²⁴⁹

²⁴⁶ 60 éves nő, 1995.

²⁴⁷ *Ranunculus ficaria* L. – salátaboglárka.

²⁴⁸ Varangyos béka.

²⁴⁹ 80 éves nő, 1993.

Ez es igaz vót. Tudja, olyan nap, hogy ez aztán miből következik, olyan szép, fényes, meleg, olyan, hogy az ember égett el. Egyszerre csak a rendeket, még el sem vótak rázva a rendek, amiket kaszátnak, azokat a rendeket csavarta fé, s a levegőbe vitte, úgy, hogy, hogy, messze fé! Akkó biza nem vót jó oda belévágni es, hogy valamit avval csinálni ... Immá történt meg. Amelyik értette, bal kézzel, úgy, amelyik értette.

Pontosan lehetett tudni, hogy ki volt?

Ezt lehetett, me itt történt meg olyan es, hogy beléhajított. Hát én saját magam, csak a testvérem itt Fenyőkúton vót, fiútestvérem, hát átalmentem segíteni kaszálni. Akkor má hazajöttem vót a katonaságból, igen. Még élt az anyósa a testvéremnek. Hát akkor egy olyan üdő vót, hogy páratlan, hogy levetkezünk ingbe, s hajonfejen kaszáltunk. Hát egyszer a rendet, s jó fű es vót, olyan vastag rendek estek, hogy örvendettünk, hogy micsoda jó fű van. Egyszer egy olyan szél eléajvalódik, hogy hatalmas. Hát egyenesen jó nekem. Hát bátyám még azon küjjel is félt a békától, ha meglátta a békát, ezt a varasbékát, hát ki lehetett vóna űzni a világból a békával. Ahogy vágott ő, hát jaj, féreszökik a rendből, féreszökik, a aszmondja: – Jaj, te, mekkora varasbéka, a Máriáját! Tényleg, hogy ne hazudjak, hát szinte azt merem mondani, hogy vót akkora, mint ez a kujak,²⁵⁰ az enyém. Aszmondja: – Nezz oda, testvér! Én – aszmondja – má többet nem kaszálok. Ahajt vót egy regelőszerűség, ahol az állatok legeltek, ott egy kerítés, de olyan 4-5 méter vót a kerítés, ahol kaszáltunk benn. Hát én nem fétem a békától. Aszmondta: – Gyere, csinálj valamit. Na, ott a kasza orrát béteszem a béka alá, megbillentem a kaszát, s szépen azon a kerítésen átalrepült a béka úgy, hogy pontosan a regelőre esett. Aztán hatalmas nagy béka vót. Hát arra, Uramistenem! Olyan szél lett, s vihar, s vitte fel azt a nyess füvet a fölhbőbe! A rendben vótak olyan, úgy hívjuk, pézsmakóré.²⁵¹ Annak tudja, mikor elhullassa a magját ilyen bucsukója²⁵² marad, ne. S az es ott vót a rendbe. Egy olyant úgy szembevágott velem, abból a vastag pézsmakóréből, mi úgy mondjuk, pézsmakóré, rögtön egy gulya lett ide ne [szeme alatt mutatja].

Jő az öregasszony, bátyámnak az anyósa! – Jaj, te, micsinátok? Kár vala – aszmondja –, azt a békát kihajítani. Látod-e – aszmondja –, ez azér van – aszmondja –, hogy a békát te kihajítottad. Na. Ennyi velem es történt. Én nem tudom, tudott-e, nem tudott-e ... (Pálpataka, Hargita megye)²⁵³

²⁵⁰ Ököl.

²⁵¹ *Ruscus aculeatus*, egértövis.

²⁵² Burka.

²⁵³ 84 éves férfi, 1991.

Forgószél

A forgószél veszélyes lehet

Mondták-e, hogy ha a forgószél jön, ügyelni kell ...

Kell, hogy abba ne menjen belé!

Miért, mi van benne?

Hát aszmondják, rossz, izé, gonosz lélek. Úgy hogy ha beléménsz abba, még az is lehet, hogy a lábadat elsiríti,²⁵⁴ vagy eltöri, vaj valami ...

Megtörtént ez valakivel itt?

Nem történt meg, csak én ezt is hallottam az idősebbektől, hogy így van. Én nem láttam, rajtam, s ejsze itt a faluban nem es történt meg, de sokszor hallottam az öregektől, hogy amikor a forgószél mellett ménsz el, pükdösd le, de közel ne menj hezsa...

Azt nem hallotta, hogy kést vagy fejszét beledobtak?

Nem.

S az elvitte, a forgószél ...

Nem hallottam, de minden faluban más a szokás, más, más ... Én nem láttam, hális-tennek, semmit soha. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)²⁵⁵

Hát ilyesmi vót, hogy a forgószél jött. Az is megtörtént, hogy ment az illető egy mezőn keresztül. Schol semmi fa nem ingott, se nem mozgott egy fűszál se, de egyszerre jött egy ilyen csavarék, ezt hallottam, s elkísérte egy darabig. S akkor ez keresztet vetett, s egyáltalán többet a szél nem kísérte, ezt hallottam. De így, hogy fejszét dobtak volna bele vagy ilyesmi, azt nem hallottam. (Csíkdelne, Hargita megye)²⁵⁶

Egyik alkalommal Fenyéden, mit is ... Egy kanalat feltartott a templomba. Mikor hazamentek a templomból, a forgószél egy nagy vackorfát megfordított, a koronájával felfelé. Kitépte a fát s megfordította.(Máréfalva, Hargita megye)²⁵⁷

²⁵⁴ Elfordítja.

²⁵⁵ 65 éves nő, 1995.

²⁵⁶ 67 éves nő, 1995.

²⁵⁷ 77 éves férfi, 1997.

Hát a nem jó, amelyiket én láttam. Egyet láttam olyant, hogy ezen az oldalon, ott kinn a tetőn, fák vannak még vaegy, csere is vót ott felfelé, na én azon belől vótam a juhokkal, s jött egy forgószél, érti-e, azon az erdőn. De az olyan vót, hogy ágakat szakasztott le a fáról. S a fa levelit a fődről felszedte, s a levegő teli vót, sodorta. Dehát az, nem tom mi vót ...

De olyant nem hallott, hogy az ilyen forgószélbe a fejszét bele kell dobni?

Nem tudok ilyesmit. Ugye már vén vagyok, de nem. Azt az egyet, azt má láttam, ugye cserés vót, a cserefának a gyökere nagy, nem tudta kidőjteni. De az ágakat letörte, s úgy ment. Mondom, ha ott lett vóna valaki, azt a szél elvitte vóna. Olyan szél vót. Hát például, ezen a részen, őszi időbe, a zab még künn vót, ott is ment egy olyan szél, kereken járó szél, hogy a zabkalangyákat felvette, s szertehányta. (Máréfalva, Hargita megye)²⁵⁸

Hát aszmondták, mikor forgószél van: – Jaj Istenem, jönnek az ördögök. – Jézus Krisztusom – anyósom szokta mondani, hogy: – Vidd el őket, s mindjárt aztán ment es el a forgószél.

Azt nem hallotta, hogy fejszét vagy villát beledobtak?

Nem hallottam. Nem tartom, na, de vót eset, mikor úgy felszedte a szénát, az én aszszonykoromba ... Jézus Mária, anyósomtól ezt tanótam, hogy: – Jaj, Jézus, Mária, Szent József, vidd el őket –, pedig ő unitárius vót, s mégis ő eztöt mindig mondta. S mikor jött az esős idő, mindig mondta: – Istenem, Istenem – ott elöl laktunk, ahol V. nénit is kereste, egy évig ott laktunk, azután jöttünk ide ... (Máréfalva, Hargita megye)²⁵⁹

Most is megtörténik.

Látta, hogy a villát most is beledobják a forgószélbe?

Én nem, de én most is, mikó forgószél van, aszmondom: – Édes Jóistenem, örözz meg tőle – ezt mondom. Vén ember vagyok, ezt tanótam vót nagyapámtól. Ugye a vallást is, katolikus vallás, s ezt a vallást, immá most úgy meghalunk, hogy én ezt a vallást hiszem. A Jézus született, ez igaz. (Lövete, Hargita megye)²⁶⁰

Forgószélbe a fejszét beledobták?

Én azt nem tudom. Csak azt tudom, hogy nagymamám eljött velünk szénacsinalni. Nagymamámról beszélek örökké. S a kalapot lekapták az ember fejiről, s felvitték. S nagymamám elkiátotta magát: – Vigyed, az Isten lovának kösd fel a fejire! Na, akkor oda visszacsapták, me azok nem szeretik, ha emlegetik az Istent. (Atyha, Hargita megye)²⁶¹

²⁵⁸ 83 éves férfi, 1997.

²⁵⁹ 62 éves nő, 1997.

²⁶⁰ 69 éves férfi, 1995.

²⁶¹ 80 éves nő, 1993.

Azt mű is megjártuk, a boszorkányszéllal! Takartunk²⁶² odakinn az erdőn. S a leányomnak, szóval a vejemnek az édesapja ügyesen egy ilyen, összekerítette a rendet, azt úgy hívják, hogy buglyafenék, s jött egy forgószél, azt úgy felkapta, hogy egy fenyőfa vót a széjibe, egy fiatal fenyőfa, s mind az egészet úgy. Az öreg futott a villával, döfődte: – Megszúrom – azt mondja –, vén kurva –, azt mondja. Az egész rendet felszedte a fa tetejire. S mind egy szálíg elvitte a boglyát, egy szikra se maradt. S mentünk utána, amíg csak láttuk, örökké szénatincs²⁶³ vót ... Még estefelé is láttuk, a rét fölött keringett körbe ... (Csíkrákos, Hargita megye)²⁶⁴

A forgószélben boszorkányok (ördögök) vannak

1: Itt vót, a hídon ahogy jövünk fel, a tejsarnoktól errefelé, a hídon jövünk átal, ott bal kézre lakott egy ember, úgy hívták, hogy S. M.. Hát az má tényleg olyan rettenetes babonás ember vót, így ahogy hallottuk, hát én alig emlékszem vissza rea, dehát az olyan rettenetes babonás, hogy azok még gomolyákat²⁶⁵ is csináltak, s nem tudom, ehhez hasonló dolgokat. De itt most már a faluba ilyenekkel nem foglalkozik senki se.

A forgószélre mondták régebb, hogy lelkek vannak benne?

2: Aszmondták, hogy a boszorkányok vannak ...

Hallotta ezt?

2: Igen. Igen. S akkor mikor na, erősen nagy vihar vót, nagy szél, akkor mondták az öregasszonyok: – Na, a vénasszonyok elútek a likról!

Honnan?

2: A likról! S azér van a nagy szél ... (Szolokma, Maros megye)²⁶⁶

Az is csak olyan elképzelés vót, me az én időmbe senkit a szél le nem vert a földre. Senkit, senkit, én azt nem hallottam. Azt hallottam, hogy az öregasszonyok mondták, hogy ördög van, viszi a szalmát, mindent felazon, jó messzire, de máma ilyen nincs. Má most lejárt ezeknek. (Szolokma, Maros megye)²⁶⁷

²⁶² Arattunk.

²⁶³ Szénacsomó.

²⁶⁴ 64 éves nő.

²⁶⁵ Úgy megrontották, hogy összegörnyedt, nyomorék lett.

²⁶⁶ 63 éves férfi (1) és felesége (2), 1996.

²⁶⁷ 83 éves férfi, 1996.

S a forgószele, amikor ősszel forog ...

Az a boszorkányok szele, úgy mondták. A boszorkányok szele. Nagygyorsan jön, s még a boglyát is felkapja, s úgy viszi-viszi fel a messzeségbe. S délbe, azt úgy mondták, délibáb-szél, az a jó, enyhe, finom szél a mezőn.

Azt mondták, a rosszak utaztak abban a szélben ...

Igen, a boszorkányok, úgy mondták, a seprúnjáró boszorkányok. S azon körforgást csináltak, s viszik fel. (Csíkrákos, Hargita megye)²⁶⁸

Kést, azt most es mondják, s mondjuk, hogy Bakainé hazajött, me úgy vitte a boglyákat, hogy jobb se kellett, de annál többet ... Most is, amikor a forgószele kezd kavarni, akié vót réges régen a hely, hát mondjuk, hogy né, hazajött, né, hogy keveri az izéket, de mi még nem is ismertük ... Akié vót az a hely, az oda visszajött ... (Csíkrákos, Hargita megye)²⁶⁹

Fenyédre vót innen férjhez menve egy fehérnép, s a városból jöttek, me ezelőtt gyalog jártunk, s ahogy jött, hát ez az asszony a tornácba vót. S aszmondták, hogy: – Gyere na, haza, Márafalvára! S aszmondja, hogy: – Most még nem menyek! S mikor ők Fenyédről kiértek, egy kicsit feljebb, egy kicsi forgószele elfutott mellettük, ide feljött. S hát amikor ők annyira feljöttek ide a falu végire, há az az asszony má innent ment leazon!²⁷⁰ Ment leazon. Úgyhogy abba a kicsi forgószelebe feljött. (Márafalva, Hargita megye)²⁷¹

Aszmondták, hogy abba a szelebe szellemek, jönnek, szellemek a forgószelebe, a boszorkányok, a forgószelebe a boszorkányok vannak. Vótak is azelőtt olyan forgószelek, az biztos, még úgy arattunk, kalangyába, olyan viharok jöttek, forgószeles viharok, hogy kész vót azt a kalangyát, azt a gabonát felkapja s elvigye még száz méterre is. Vótak olyan viharok. Erre mondták azt, hogy a boszorkányok viszik a kévét. Azt is mondták, hogy a forgószelebe nem szabad villával vagy fejszével belevágni. De nem történt semmi. (Kászonfeltíz, Hargita megye)²⁷²

Hát vót olyan, én láttam! A szénát úgy elvitte, így, így, megforgatta, s fel oda meszsz a levegőbe s el a másik helyre. Aszmondták, a boszorkányok járnak.

Én életembe eleget jártam, éjjel es, nappal es, én senkivel boszorkánnyal nem találkoztam. Semmivel se ... Én amikor kimentem a kapun, én vagy valakinek neki

²⁶⁸ 69 éves férfi.

²⁶⁹ 1993.

²⁷⁰ Lefelé.

²⁷¹ 77 éves nő, 1996.

²⁷² 87 éves férfi, 1997.

kelltt káromkodjak, me valami járt, vagy imádkoztam. Én soha életembe nem találkoztam ... (Máréfalva, Hargita megye)²⁷³

Ott fenn van nekünk egy puszta, a Lázon, ott mind mondták, hogy a levegőbe jártak, azelőtt mind mondták, de mióta mű leánykodtunk, nem hallottuk ... A Lázon, hogy a Lázon jártak, a Láz tetején, s a bocskora fennmaradott az embörnek ... (Lövete, Hargita megye)²⁷⁴

Valaki csak kell legyen, aki fenntartja a mindenséges mindent ... Azt hallottam, hogy mikor erős idő van, villámlik, s mennydörög s minden, s mint ahogy tetszik mondani, hogy a felhőkbe mennek a gonosz lelkek, s mittudomén kik, s hogy valaki – hogy ki, azt nem tudom megmondani, de a szomszédságba meséték –, mintha hallotta volna, mikor megszólalt a lövétei nagyharang, hogy mondták azok: – Na, a nagybika megszólalt, s innen nekünk meneküni kell! Aztán hogy ezt mire mondták ... (Lövete, Hargita megye)²⁷⁵

Akkor még itt vót egy család, hát rég vót, már elhaltak. Azt is az én édesanyám beszéte, hogy a szomszédjába vót egy öregasszony, s az beszéte, hogy ... Szóval a családba több leánytestvér vót, s anyjok ilyen boszorkánysággal, akkor ugye foglalkoztak ilyen boszorkánysággal. S akkor aszmonda, hogy oda a, azelőtt négy-öt gazda lakott egy udvaron, három gazda. S aszmonda, hogy amikor az egyik családból a fiatalasszonyt az ő udvarukra, hát ő azt látta, hogy az asszony meszeli fogott, a fiatalasszony, s annak nem vót egy órája, s a meszelés el vót végezve. Ő aszmonda, hogy nem létezik, hogy mikor valaki meszel, egy nap meszel, s az már egy óra múlva mosta az ablakot, s súrolta a padlót, s meg vót meszelve a ház, s az nem létezett, hogy valami segítség nélkül ő azt megcsináta vóta.

S akkor ez egyik testvére annak a fiatalasszonynak, már idős asszony vót, kinn vót, a népek kikötöztek az erdőre nyárba, van mindenkinek kicsi házikó, pajta, minden, s aszmondja az egyik szomszédasszonya – úgy hívták, A. néni –, aszmondja neki, hogy: – Gyere haza, A., jösz-e haza – me azelőtt gyalog jöttek mindig haza, me akkor még nem vót járműféle semmi, kocsik se léteztek, gyalog jöttek haza az erdőről. – Igen – aszmondja –, de még ki kell verjem a köpülőt, s kell főzzek, s akkor megyek. – Hát, akkor én nem várlak, hanem eregelek²⁷⁶ – mondta T. néni, ez a másik asszony. S amikor eljött a mező derekába, hazafele egyedül, jött az asszony, lassan jött, gondolta, ha eléri, jó, s ha nem éri, úgy is jó. Egy forgósél őt úgy elizéte, úgy mellette egy nagy forgósél elment, de ő úgy megrémült, s úgy megijedett, de olyan erővel, hogy

²⁷³ 75 éves nő, 1997.

²⁷⁴ 57 éves nő, 1995.

²⁷⁵ 63 éves nő, 1995.

²⁷⁶ Elindulok, útnak eredek.

mit is csináljon, nem vót suhutt senki, s elkezdett imádkozni. S amikor hazaért, s ment bé a kapun, már az az asszony, aki aszmondta, hogy köpülőt kell verjen, már vitte bé a vizet a kapun! S ő aszmondta, az az asszony, T. néni, hogy hogy az anyjuk is boszorkány vót, s ők is boszorkányok. Szóval tudtak ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)²⁷⁷

... akik a forgószélben utaznak, azok az embert táncoltatják vagy meghordozzák valamerre...

Hát ilyent nem hallottam, de azt hallottam, él még az az ember Vaslábbon, K.M., vót bakter, én is csokoládébakter voltam. Volt egy nagy idő. Eh, az öregasszonyok most tennék ki a lapátot, szenteltvízzel öntöznék, hogy menjen el a nagyidő! Aszmondja: – Ej! A boszorkány jár erre! – Hát honnan tudja, M. bácsi? S aszmondja: – Mentem Lóhavasba, s egy vaslábi asszonnyal együtt mentem, a marháink ott vótak Lóhavasba. S mikor Lóduljba mentünk, egyszer csak egy nagy szél jött, nagy muzsika támadt, s az asszony aszmondja: – Isten vele! Na, maradj, M., nekem kell menni! Én úgy megijedtem, Isten tudja, hogy tudtam Lóhavasba menni. Az asszony eltűnt a nagy szélben, és én mentem. Soha az életbe, elégszer találkozok, mert falumbeli, s még él, nem mertem megkérdezni, hogy mér hagyott ott engemet a szélbe, s milyen zenét hallott. Aszmondja, hogy: – Te, nem hiszel az ilyenbe, te! S: – Én nem hiszek, M. bácsi. Aszmondja, J., aszmondja, a múltkor szógálatba vót, s Pricske felől egy ördög béjött, s szórta, végig ahogy szart, a tüzek égtek, s úgy meg vót ijedve, hogy a Kompetrolra esik, s az felrobban. S: – M. bácsi, ilyent ne mondjon. S aszmondja: – Te nem hiszed, de majd meglátod! Tudod – aszmondja –, te G., aki nem hiszi az ilyet, ha meghal, a szája tárva marad! Immár mindegy, ha meghal, ha tátva marad is, csak tegyenek egy pólyát, kössék fel ... Ez a M. ilyent mondott. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)²⁷⁸

Hát például mikor mi ezelőtti időbe, fiatalasszony vótam, s arattunk, s jött egy ilyen forgószél, aszmondtuk, hogy a boszorkányok táncónak benne, a forgószélbe. Olyan erős, olyan erővel jött, hogy azt, amit arattunk, úgy elvitte, hogy a tizedik földre, hogy nem is lehetett összeszedni. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)²⁷⁹

Forgószél jött, s abban táncoltak.

Ez is volt. Ezt is tartották, hogy abba, s hangok vótak, sivítottak. S akkor a vasvillát a forgószélbe, abba jártak, hogy beleszúrják a vasvillát a közepébe.

Nem mondták, hogy abban a forgószélben vénasszonyok vannak?

²⁷⁷ 66 éves nő, 1994.

²⁷⁸ 73 éves férfi, 1994.

²⁷⁹ 66 éves nő, 1994.

A boszorkányok, igen, azt tartották, hogy boszorkányok vannak benne. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)²⁸⁰

Forgószélbe utazik valaki ...

Azt mondták gyermekkoromban: – Hamar végy követ, s üssed a térgyedet! Jó bolond vónék! Aszmondják, akkor kiszáll belőle. – Kővel üssed a térgyedet, s akkor kiszáll! Igen, me én kezdem ütni! Hát megsirül²⁸¹ a szél, s az kereng, forog. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)²⁸²

A forgószélbe vágott fejsze megsebzí a benne utazót

Na, mondták, hogy Csíkból jött egy ember szekerességre, vagy Oláhfaluból? Elég a, hogy egy nagy szél lett, olyan forgószél, s mind körülötte, s ő kapta a fejszét, s belévágta. S mikó lement, én nem tom, Meggyesre vagy hova, Meggyesre, s bément a bodegába. S úgy kérte az italt. S aszmondja az ember: – Máskor maga ne foglalkozzon, ha szél, ha nem szél, nézze meg, micsinát, a tomporomba a fejszét belévágta, s nézze meg, hogy milyen vagyok! Nyomorékot csinát belőlem!

(*Mondták, hogy bal kézzel kell ...*) Igen, hogy avval lehet! Ez biztos jobb kézzel vágta belé. S eztet beszélték, aztán nem tudom, hogy mi igaz belőle, de eztöt beszélték. (*A forgószéltől féltek ...*) Igen. A fokhagymát hordoztuk a zsebünkbe!

Maga is?

Én is igen. Hát aztán, mikor gyermekágyas vótam, a fejem alá is fokhagymát raktak az asszonyok, s a gyermek feje alá, hogy nehogy elcseréljék a boszorkányok, me aszmondták, elcserélik a gyermeket ...

Hát ugye, rég nem beszéltek ezekről, most a testvéremtől hallogatom, hogy őtöt megszívták, s nézzem meg, hogy milyen fekete! S mondom: – Te A., megütted valahol. S: – Nem – aszmondja –, nézd meg, hogy milyen kerek, meg van szívva!

Milyen A.?

Gy.-né, úgy hívjuk na, P. D.-né, amelyik dobol, annak a felesége, egy öregasszony ... A gyergyói származású kovácsnak a felesége, s ő mondogassa, hogy megszívták a boszorkányok. (Máréfalva, Hargita megye)²⁸³

Mikor gyermek vótam, azt mondta vót édesapám, az Isten nyugtassa meg ... Elég nagy forgószél vót, s a fejszét belévette a forgószélbe. S aztán elment édesapám szekeressébe. S ott a szekerességbe, a korcsomába az asszony megmutatta, hogy: – Maga

²⁸⁰ 56 éves nő, 1994.

²⁸¹ Forogni kezd.

²⁸² 73 éves férfi, 1994.

²⁸³ 75 éves nő, 1996.

ilyesmivel ne foglalkozzon! Né lássa-e, a fejszét hova vette belé! Elvágta vót a lábát. Aztán hogy igaz vót-e, annál tovább én nem tudom. Aztán ...

Akkor az boszorkányféle volt?

Az, az. Kicsit irtózunk is ettől a boszorkányszéltől. Aszmondják, bal kézzel keresztet kell vetni, s akkor elmúlik. Me nem jó az sem. (Máréfalva, Hargita megye)²⁸⁴

Forgott a szél s abba asszony vót. A másik a fejszét beléhajította, s eltalálta, megvágta éppen. S a másik aszmondta, me ez itt vót éppen: – Te, ahol bajod nincs, ott ne bajlódj, me ne micsináltál, a fejszét belé hajítottad, megmutatta a helyét. Sok minden ezelőtt az ilyen történt ... (Homoródalmás, Hargita megye)²⁸⁵

Tudja, abba az időbe, s még most is előfordul, hogy amikor üdőváltóság van, hát széllal jó elő az eső. De akkor épp nem vót vihar, me tavaszi üdő vót, nem vót vihar, sem havazás, sem eső, hát eljött egy forgószél, úgy mondjuk, így körbe forog, forog, osztán szénát, mindent összezsavar, s tavaszi üdőbe a lapit kavarja össze! Hát az a vénember fenn, ott az utca között lakott, úgy hítták, T. S. bá, Miskáné Sándor bá. Hát ilyen jókező munkásember vót, sok mindent meg tudott csinálni, a szekeret is megcsinágatta. Fakószekeret,²⁸⁶ aztán a kovács levasalta, ugye. Hát, éppen dőgozott, egy szekéralja tőngöly le vót jőve, s azzal dőgozott, s ilyen lepedős vót, mint nálunk is. Elég az hezza, hogy amint megyen fel az utca felazon,²⁸⁷ balról lakott az öreg. S ott farigcsát, csinát a szekéraljat, a tőngölyt. S egyszer néz kis, s hát az udvar kellős közepin ott kering, ott jön vele szemben a forgószél. Gondolkozik: Úristen! Fogja magát, balog²⁸⁸ ember vót, balog favágó fejszével faragott, ilyen kicsi bárdal, nem tudom, tetszik-e ismerni. Na, belévágja a faragófészét, odahajítja. Aztán a faragófészét elvitte a forgószél. Na. Ez ténleg valóság vót. Elvitte a szél.

Na, mi legyen vele, egy kicsit haragudott, mérgeződött, hogy a drága faragófésze odavan, egy másik faragófészéje vót, de a jobbkezes, nem tud azzal dolgozni; me ennek jobbfelől van a hónya,²⁸⁹ annak balfelől. Há mindennek ugye ... rendesen, a szakma szerint. Me aztán szénal járogatott az öreg, ugye abba az üdőbe hordták Vásárhelyre a szenet, hordták Ludasra, Udvarhelyre, Segesvárra, mindenfelé, hát gondója, elmenyen valami gabonáét le a Mezőségre. Valamennyi gabonát aztán össze is szedett, s megkészt az egyik faluban, kellett vóna továbbmenjen a másikba. De téli idő vót! Keresni kezdte a szállást, a kovártélyt, ugye, hogy meg kellene háljon. Mégpedig, jelzem, olyan kovártély kellett vóna, hogy két lóval vót ugye, ernyős szekérral

²⁸⁴ 74 éves nő, 1997.

²⁸⁵ 82 éves férfi, 1996.

²⁸⁶ Olyan szekér, amelynek csak minimális vasalása van.

²⁸⁷ Felfelé az utcán.

²⁸⁸ Balkezes.

²⁸⁹ Hónalja.

s két lóval. Hát érdeklődik, ide is bémegy, oda is bémegy, a kapukat nyitogatja, bé-bé-kiát, s mind azt kiátották: – Nincs hely, nincsen a lovasnak is szállás, nincs hely a lovaknak, magának még tudnánk adni. Aszmondja egy ember: – Idehallgasson – aszmondja –, jóbácsi, ott lakik egy öregasszony, magányos, ott istálló is van – aszmondja –, ahova bekötné a lovakat, ő maga is egyedül van, öregasszony – aszmondja. Úgy is vót, elmenyen oda, s hát az öregasszony nem rosszhiszemű asszony! Aszmondja: – Hogyne, Istené a szállás, adok én szállást, jót! Jöjjön bé! Megnyitsák a kaput, s a vénember bémenyen, de még töröbúzárt sem vett vót, csak elindút, ugye. Elég a hezza, hogy mikó menyen be, rendesen, ugye azelőtt ilyen bécsinát pitvarok vótak, a tornác eleje bé vót csináva, veranda, most úgy mondják, s onnan ide is egy ajtó ment, s oda es es, három ajtó, ahogy szokás vót. No, elég az hezzá, hogy a vénasszony béhíjja aztán az öregembert, miután az a lovakat is kifogta, a szekér kinn maradt az udvaron, s egy olyan félpajta vót, istálló, békötötték a lovakat. – Na – aszmondja –, menjen bé, itt immá lesz neki az éjjel szállása. Megyen bé, s ahogy tudja, bé vót csinálva az a pitvar, úgy mondták, az a verandaforma, így az ajtó bėjött, ott is vót egy szoba, az ajtó arra nyílott, egy közbő, s egy erre. Ebbe a lakásba lakott a vénasszony. S ahogy az a deckás megvót, cifraság vót, tudja-e, hát lássa a cifraságba a decka között a fejszéje ott van, faragófésze. Olyant nyilallott egyet, érti-e, a szíve, hogy: – E hogy tudott, az én fejszém idejönni? Leakassza, de csendbe, hogy a vénasszony ne-hogy valamit észrevegyen. Leakassza, nézi a fészét, hát a monogram rajta van, T. S., Tófalvi Sándor. – Ez az enyém, a fésze – nézi –, hát e hogy tudott ide kerüni? Na, elég a hezza, hogy aztán a vénasszony jól fogadta, s vacsorát adott neki, s minden. Vacsora közbe, vacsora után aztán még beszélgettek. S egyszer aztán az ágyat megveti az öregnek, s őmagának külön. S kimegyen, s hát hozza bé a faragófészét, a vénasszony! S aszmondja: – Bácsika, maga ismeri – aszmondja –, ezt a fészét? Aszmondja: – Én igen – de má bozzadott, meg vót ijedve –, én igen. – Há kié vót ez a fésze? – Ez az enyém. – Na, lássa, öreg, máskor amivel baja nincs, ne bajójon – aszmondja. Akkór férehúzta a rokolyáját, s ide ne, ebbe a nagy húsba olyan nagy vágás vót, ugye a faragófésze. – Na, lássa-e, né hol a helye. Mikor valamivel nincs dóga, akkor ne bajójék, ne értetlenkedjen – aszmondja –, ne tudományoskodjék. Jó van – aszmondja –, ne búsújon, nem lesz semmi baj. Feküdjön le. Lefeküdt, de nem tudott elalunni a vénember. Egyszer aztán gondója, hogy hallgatózik, lám, elaludt-e a vénasszony? S hallja, hogy jól horkol! Szép lassan az ajtón kilopózkodott, elment, s a lovakat kivezette, s a szekérbe befogta, s a kaput kinyitotta, s elment tovább. Ez igaz nót, e nem hogy ... E valóságos vót. (Fenyőkút, Hargita megye)²⁹⁰

Volt olyan, hogy valaki a fejszét beledobta a forgószélbe?

Vót olyan, azt is hallottam. Éppen nekem keresztapám vót, saját keresztapám. Fara-gott a favágón. S az a nagy forgószél, az lapit, az mindent vitt. S vitte vóna neki. S

²⁹⁰ 81 éves férfi, 1991.

beléhajította a fejszét a forgószélbe. S hát másnap vagy harmadnap egy vénasszony mejen, a feje békötve. S aszonta: – Máskor, amivel bajod nincs, azzal ne bajolj. Itt le vót vágva. A fejszét ahogy belévetette, így levágta a fején a bőrt. Aszmonda: – Amivel bajod nincs, azzal ne bajolj. A pedig keresztapám vót nekem. (Fenyőkút, Hargita megye)²⁹¹

1: Azt valamit édesapám egyszer magyarázott ... Vagy P. bám magyarázta ezt es? S akkor egy vénasszonynak vót meghasítva a válla. Úgy, hogy vitte a forgószél, s akkor ... de már nem tudom megmondani, ki mondta, P. bám kellett mondja! S ő ahogy faragta a fát, jött egy forgószél...

2: Neked mit is vitt el a forgószél? A kalapod ... A kalapját ...

1: S akkor ő nekifogott, úgy magyarázták, ő es má százhús, százharminc éves lenne, ha élne. S akkor magyarázta, hogy ő faragott, s akkor a fejszét belévágta, akkor másnap az öreg néni vállán vót seb ...

2: Hát itt ezt személyesen láttam. Jött egy forgószél, egy buglyát megfogott, de előbb az asszony kalapját elvitte, a nagy kalapját ... Akkor egy buglya szénát úgy elvitt, a réten fel, ott szétszórta ... Ez most vót a nyáron ... (Csíkdelne, Hargita megye)²⁹²

Hallotta, hogy valaki faragott, s bal kézzel a szélbe beledobta a fejszét, s a szél elvitte?

Igen, s hát az anyósába hajította bele!

Hallotta?

Hallottam, hogy valahol vót, hogy a szélbe a fejszét beledobta, s hát másnap az anyósa beteg lett, hát ... a fejszével el vót vágva. Hát rég, emlékszem, hogy édesanyám beszélte, hogy vót a nagymamám idejébe, hogy ki vót, akibe beledobta, s hogy a szélbe vót-e, vagy így ment oda ... csak hogy a lábát tényleg elvágta ...

A széltől régebben félték ...

Igen – aszmondták –, hogy boszorkányság, há ugye ezelőtt inkább boszorkányoskodtak, a vének ... (Szolokma, Maros megye)²⁹³

A forgószélbe utaznak, s a fejszét belédobják ...

A fejszét kell belétenni a forgószélbe, belévetni a forgószélbe, s akkor a fejsze beléésik abba, aki a forgószélbe van, s ott meg is látszik a hátába, ilyesmi, ezt eleget hallottuk ... A forgószélbe nehogy belétöpjetők – me mint leánykák töptünk belé –, me a nyelvetek leszakad! Hogy akartuk akkor, hogy töpjünk belé, hallám mi lesz, de nem vót ki, nem mertünk ... Leánkák vótunk ... (Lövéte, Hargita megye)

²⁹¹ 78 éves nő, 1991.

²⁹² 56 éves nő (1) és férje (2), 1996.

²⁹³ 65 éves nő, 1996.

Idele I.-nek a nagyapja e, K. I.-nek, az úton belől lakik, kicsi magas házba, annak a nagyapja siklódi vót, ezek siklódiak vótak, aztán úgy szálltak ide Siklódról Szolokmába. A nagyapja faragó vót, aztán csináta ezeket az osztovátákat,²⁹⁴ kerekeket, avval dógozott. S aztán a fejszét belévágta a fába, hogy hát hasítsa, faragja le. S aztán a keziből kisuhant. S ez: – Hogy a villám egyen meg – aszmondja –, mindjá beléd dobom a fejszét! Eldobta a fejszét, s nem kapta meg, a forgásból, valahogy odalett. Megcsináta aztán az osztovátákat, s elment Ludasra. Aztán ott eladta a portékát s egy özvegyasszonynál hált. Aztán hogy ott hált egy özvegyasszonynál, aszmondja hogy: – Bácsi, maga nem veszen egy fejszét – aszmondja. – Én igen – aszmondja –, me eldobtam otthon az enyimet, faragtam, s odalett – aszmondja. Az asszony mutatta, s a faragó fejszójét megkapta. Odaadták neki. Aztán hazahozta, dógozott azután, sokáig faragott. Aztán lekötözött Siklódról, me ott nem szerette lakni, me aszmondták, hogy ott a libucok járták a házát.

Azok mik voltak?

Siklódon vót egy házuk, s ott faragott, dógozott aztán, s – aszmondta –, mikor besötétedett, örökké énekeltek a házukba, s azé jöttek ide Szolokmába lakni, otthagyták azt a házat. Aztán a nagyapja meg is halt vót. A családdal eljöttek ide, itt laktak – mondom –, ez az I. itt lakik ... S beszélük akkor, hogy ezek az ilyen dógok járkátak akkor a házukba, erről-túl.

A padláson kopogtattak?

Énekeltek. Énekeltek.

Ide nem követték?

Itt nem vót baj. (Szolokma, Maros megye)²⁹⁵

Valaki faragott. S a forgósél jött, s a fejszét beléhajította a forgósélbe, s valami csúnyát mondott. Aztán ment ő valahova vásárba, vagy hova, s egy férfi a kapuba vót, én így hallottam. (Az, úgy vót, úgy.)²⁹⁶ Dehát mondta vót: – Álljon meg, bácsi, tudja-e, hogy maga a fejszét belém hajította? Mutatta, hogy mekkora seb van. – Na, ezt maga csináta – aszmondja. – Én nem – aszmondja –, senkibe se! – Maga igen – aszmondja –, egyszer, nem emlékszik, mikor forgósél vót, s maga a fészét beléhajította? – Az pont én vótam – aszmondja. Ott szereztem ezt a nagy sebet. De évek után mutatta a férfi, hogy neki milyen nagy vágást csinát a fésze. Én állítólag így hallottam. (Lövete, Hargita megye)²⁹⁷

Aztán esmént még azt is beszélgette L. bácsi, hogy a forgósél, az ember faragott a favágócsutakon. Faragófejszével faragott, s szalmakalapba vót, s a forgósél elkapta

²⁹⁴ Szövőszékeket.

²⁹⁵ 82 éves férfi, 1996.

²⁹⁶ Az elbeszélő 86 éves férjének megjegyzése.

²⁹⁷ 81 éves nő, 1995.

a kalapját s vitte. S a faragófejszét utána dobta, s a fejsze is eltűnt, soha meg nem kapta. Aztán elmentek, nem tom milyen messze, a vásárba. Éppég olyan helyré ment, szállásba ment, hogy a faragófejsze oda fel vót téve. Aztán aszmondja: – Ez a fejsze hogy kerüt ide, amikor ez a fejsze az enyém vót? Aszmondja az ember: – Emlékszik-e, amikor a forgószélbe beledobta? Megmutatta a helyit, hogy nézze meg, hol a helye. – S akkor hoztam el – aszmondja. (Szolokma, Maros megye)²⁹⁸

Mondták, hogy van a boszorkány. Forgószéllel, tetszett látni, seprí a port vagy ami van maga előtt, abba van a boszorkány. Az a vénasszony, me férfiuba ilyesmit nem lehetett hallani, nőké az ilyen varázsló dolog, esetleg az ilyen kalugerpapoké. Akkor abba vót a boszorkány. S hallottam, belédobta, a kezibe vót egy fejsze, s belédobta abba a forgószélbe. S egy idő eltelte után ment valahova, s valamilyen mezei lakásba betévedett, s akkor mondta a vénasszony: – Maga lássa ezt a vágást? Maga csináta – aszmondja. – Hát én hogy csinátam vóna? – Hát tudja, mikor a fejszét eldobta? Na. S a vénasszony meg vót sebezve. (Szolokma, Maros megye)²⁹⁹

Igen, faragott, azaz úgy lehet, éppen, nem tudom, sógorom, nem tudom biztosan. Hát szóval a csűr előtt faragott, hát egyszer jó a szélvész, az olyan forgószél. Aszmondja, ahogy ő faragott, hát a fejszét belévágta, belé ... belédobta. S mondta valaki, hogy: – Vigyázz – aszmondja –, me nem jól jársz, valaki olyanba dobtad belé, hogy vagy az arcát levágtad, vagy valahol ...

S nem, ő belédobta, úgy kacagva ... S a fejszét elvitték, s ő ement éppen szekeres-ségre, én nem tudom, mit vitt, kerekeket-é szekérbe, én nem tudom. Valamikkel emegyen le az Alföldre, s ahogy lemegy, hát pont arra az udvarra menyen be. S lássa s néz széjjel, s valahogy őt olyan helyen hálották, hogy ... nézi, hogy a fejsze ott van, a faragófejsze fön, a pócon.

S aszmondja neki hogy ... az illető, hogy: – Én ismerlek tégedöt. Tudod-e mikor – aszmondja –, az udvaron faragtál, s a szélvészbe beledobtad a fejszedet? Köszönd – aszmondja –, jó emberek közé találtál, me most itthagynád a fogadat, né, látod-e – aszmondja –, hó van a fejsze.

Levette, s odaadta az embernek. Az ember úgy megijedött, hogy nem mert reggelig aludni, hogy most kivégezik őtöt. (Székelypálfalva, Hargita megye)³⁰⁰

Asz má nem tudom, hogy ki vót. Hanem faragott, künn, s fölötte nagy forgószél támadt. Há né egyéb nem vót a kezibe, hát beléhajította a fejszét abba az izébe, s a fejsze nem jött vissza. Azután sok esztendő múlva eljárt oda a Mezőségre né. S meglátta a fejszét. – Ez a fesze hó kerüt ide, me ezt hó kapták, e hunnat van, ez a fejsze.

²⁹⁸ 74 éves férfi, 1996.

²⁹⁹ 63 éves férfi, 1996.

³⁰⁰ 61 éves nő, 1990 körül.

Me megismerte, me me az övé vót. Aztán nem tudom mennyi idő múva. De a főszíngét³⁰¹ főfordította: – Né, itt a helye, itt ebbe, itt hoztam e né! (Hargita megye)

Hát, mondom, úgy hallottam, a vihar jött, s a fejszét belévágta, me aszmondták, hogy megállítsa vagy eltűnik az a vihar, ha a fejszét odadobja. El is tűnt a vihar, aztán bement Gyergyóba gyümöccsel, me itt régebben nem vót Gyergyóba, me nem vót gyümöcsfa sem, most mer régebben hogy ott is kezdtek termelni gyümöcsöt, tenyészteni no, fát. Aztán szállást kért ottan. Elsőbben nem adtak, ahol bement, s második szó aztán adtak második helyt, met az öregembör aszmondta, hogy – a fiának –, hogy adjon szállást ennek az embernek, hogyha még ki kéne mönjenek a lakásból, még akkór is. Szán szállást adtak, s az öreggel ketten maradtak, aztán a többiek más munkára mentek, vagy nem tom, micsináltak, vagy ementek hazuról, s szán mutatta, hogy hát: – Máskor mikor vihar jár, a fejszét ne vágja belé a viharba, me engem vágott meg vele. Szán megmutatta a sebjit meg micsoda, ilyen történt. (Firtosvávalja, Hargita megye)³⁰²

Azt nem hallotta, hogy a határban lüdercekkel találkoztak volna?

Hát igen, de ne is lüdercnek, mondom, hogy boszorkánynak hívták. Aszmondták, fútt a szél, forgott, na, ott a boszorkány. Ott vót benne a boszorkány. Ügyelni kell, me a boszorkányok ott járnak.

S nem dobtak a szélbe bele kést vagy fejszét?

Na azt is, hogy beledobták a fejszét, s akkor eltűnt. Még olyat is hallottam, hogy beledobták a kést vagy fejszét, me olyan is, hogy el vót vágva, ahol találta ... (Máréfalva, Hargita megye)³⁰³

Igen. Aszmondták, hogy a forgószélbe a vasvillát belé kell vetni, bal kézzel! Hát az is csak egy olyan mondás vót. Igaz, láttam elég forgószelet, aszmondták, jön a ... valami boszorkánynak a nevét mondták, hogy a jön a forgószélbe. De az aztán a szénaboglyát úgy felkapta, úgy elvitte, hogy a szénát nehéz vót összeszedni, ha eltalálta úgy, éppen ahogy ment, a forgószél. (Máréfalva, Hargita megye)

Mondták, hogy a mezőn is a forgószélbe ...

Nem, nem szerencsés. Vagy keresztet vet vagy imádkozik, hogy a Jóisten távolítsa el őtet. Nem jó, mert sokszor a szénát is úgy felszedték s úgy elkacsaringózták a helyről ... Szokott ilyen lenni többször is, takaráskor.

Mondták, hogy fejszét dobtak bele, vagy villát.

Belédobhassa, úgy, hogy nem szabad jobb kézzel dobni, csak bal kézzel.

³⁰¹ Főszíngét.

³⁰² 78 éves férfi, 1990 körül.

³⁰³ 65 éves nő, 1993.

Hallott olyent?

Nem. De ilyen sok, sok vót ezelőtt. Nagynéném idejébe, ő sokat tudott. (Máréfalva, Hargita megye)³⁰⁴

Verték a keresztet s imádkoztak, s a szél eltűnt. Azt én is tanótam, hogy amikor forgószele van, akkor aszmondták, hogy a boszorkányok csinálják a forgószelet. Keresztet kell vetni, s a kezeket összetenni s az égre nézni, s akkor eltűnnek. Erre emlékszek. S most is ha az van, azonnal azt csinálom ...

Azt hallotta, hogy valaki fejszét vagy villát dobott a forgószelebe?

Nem hallottam. Aztán ugye idők múltával a papok is másképp kezdtek, s aszmondták, ilyen babonára, s olyan babonára, de máig is azt fenntartom, hogy amikor jön az a gonosz idő, ha a harang megszólal, azonnal oszlik a felhő. Az én gyermekkoromba vót egy öreg pap, A. P. plébános úr, s ő az oltáriszentséget kihozta, s így keresztiesen a gonosz felhő előtt elhordozta, s azonnal ... S mekkora jegek hullottak a múltkor is! (Máréfalva, Hargita megye)³⁰⁵

1: Abba nem jó beléhajítani!

2: Ne beszéljen, édesanyám.

1: Nem jó beléhajítani a forgószelebe!

2: Hát az akkor mi a, az is megint boszorkány?

1: Mindegy, de én egyszer nem próbálnám semmiér se. Mondtak régebb, mondták na, hogy lúd ment, boszorkány lúd képibe, kísérte az embert, s asse jó megütni, nem jó hezzaütni, ilyeneket mesétek. (Máréfalva, Hargita megye)³⁰⁶

Azt beszélt egy velem egyidős ember, fiatal fiú vót, nyárba kinn vót a mezőn takarni, szénát takarni, s eléjött – aszmondja –, a forgószele, s a szénát vinni kezdte. Húlj – aszmondja –, közé vót, a villával belévert a forgószelebe! De tudjuk-e – aszmondja –, hogy megtépték nekije a haját valamik? Úgy megtépték a haját ... Na ez es. Igen. (Kászonyfelfűz, Hargita megye)³⁰⁷

Hát akkor vessük a keresztet mi, s töpünk: – Ptü, ptü, rosszak, menjetek el. Hát az van! Hát mómám mondta, hogy vót egy szép rizskása kalapja, szalmakalap, szép, megkötték ezelőtt a kalapot szalaggal, piros szalaggal meghúzva, hogy legyen szép, leányok vótak. Aszmondta mómám, neki is adtak, udvarót valamilyen legény, hát a vénasszony olyan boszorkányos vót! Hát aszmondja, egyszer olyan forgószele jön, hogy szinte kapja fel őt, aszmondja! A kalapot kikapta, s úgy elvitte, senki máréfalvi meg

³⁰⁴ 77 éves nő, 1997.

³⁰⁵ 76 éves nő, 1997.

³⁰⁶ 69 éves nő (1) és 46 éves fia, 1996.

³⁰⁷ 77 éves férfi, 1997.

nem kapta. Hogy valamilyen fa tetjire, hova-e, hova tették, úgy elment a kalap. Úgyhogy ilyenek történtek. (Máréfalva, Hargita megye)

Leánka vótam ... Aztán a fejkendőjét, meleg vót, aratáskor vót, letette oda a kévére, s a forgószél felkapta, s vitte, a harmadik földre átvitte, de édesanyám maga keresztet vetett magára, s a szél oda letette az oldalba. S aszmondta, az ördögök viszik. (Lövete, Hargita megye)³⁰⁸

1: ... Isten nyugtassa, a fejszét belevágta, s a fejsze véres lett ... Igen, a mezőn ... A forgószél a kalangyákat felvette, s a fejszét belevágta.

2: Mibe? A szélbe?

1: A szélbe!

2: Hát hogy lehetett belévégni a szélbe?

1: Oda beléhanyította. A fészki leesett, a szél elment, s a fészki leesett, s véres vót. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)³⁰⁹

A forgószélbe, ott is olyan boszorkányságot rejtettek, olyant is hallottam. Emlékszek, beszéltek olyant, hogy jött a forgószél. S akkor má volt valami tudományuk, hogy kést dobtak bele, a forgószélbe. S az én nagyapám is, hallottam róla, hogy innen Marosvásárhelyig járt szekérrel. S akkor valahol beszállásót, s kését, a bicskáját az asztalon megismerte. Alig mert aztán ott tartózkodni, annál a családnál. Na, ilyen hallottam. Aztán ... (Csíkrákos, Hargita megye)³¹⁰

Forgószél, s abban utaztak a rosszak.

Sárkánynak mondták.

Sárkánynak mondták?

Igen. Né, a sárkány, né a sárkány, né a farka a földig ér, mondták ...

Mondták azt is, hogy boszorkányok utaznak benne ...

Fejszét hajítottak bele ...

Villát vagy fejszét ...

Hallottam ezt. A régi öregek ezt csinálták. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)³¹¹

³⁰⁸ 84 éves nő, 1995.

³⁰⁹ 67 éves nő (1) és 71 éves férje (2), 1994.

³¹⁰ 72 éves férfi.

³¹¹ 74 éves férfi, 1994.

A boszorkány meghordozza az embert

Azt hallottam, beszéték, no ugyebá, hogy a boszorkányok járnak, s mondták, hogy tiszta igaz, me Sz. P.-re emlékszel ugye, no hát azt beszélték, hogy Sz. P.-t a boszorkányok Cséje ódaláról fékapták s evítették Tömlec alá. P. azt mondta: – Tiszta igaz, me én a vén K. néninak fogtam a haját. Úgy hívták a vénasszonyt, fogta a haját, s evítették ... Aztán bépereték vót Sz. P.-t, s a börtönbe kerút vót P., ezután ennyi ... hogy őtöt evítették a boszorkányok. (Etéd, Hargita megye)³¹²

És a másik történet, P. M.-val?

Itt a csűr előtt ment. Azt én sem értem, hallottam, hogy beszéték, no. Ott vót, de sokáig ott vót, s aval ... az vót, egy nagy vasrudat véle vitettek. A Kalondán a ... Aszmondja, még a Kalondán is jártak, de hát hogy hogy lehet az, mikor ő itthon vót s mégis a Kalondán, s megmutatta a vasrudat véle hogy vitette. Aztán megjött azután no, főkött s kérdezték tőle, hogy: – Te hó jártál, te M., te hó vótál? Aszondja: – A boszorkányok hordoztak. (Hargita megye)

Voltak-e olyanok, akik elrejtettek?

Akik elrejtettek? S akiket meghordoztak a rossz szellemek, ugye? Olyanok. Me ugye megrészegedett ... Volt P. I.-nek az édesapja, P. F. sógor. Elmentek keresztelőbe, s így amint mentek elé éjjel, télbe vót, mentek vóna elé, aztán a néni mondta: – Menjünk már elé, menjünk immá elé, te! – Nocsak, menjünk, menjünk – de aztán nem ment. Az ember aztán kijött, ittas vót, félreállott, hogy pisiljen, s: – Jősz-e te, s jősz-e te, s a néni megindút, s a néni valahogy a nyomokban, mert ugye olyan havazás lett, s aztán amikor olyan ködös idő van, s olyan zúzmarás világ, nem lehet látni ide, a néni a nyomokat megtalálta, s ő azon elément. A bácsi meg mendegélt, mendegélt, kérem szépen, s amúgy ittasan, úgy hogy addig, hogy ehejt erdőszéknél a kocsmánál reggel itt vót, kikötött. S ő bizony nem mondta, itten aztán találkozott falujabeli-ekkel, s onnan fentiekkel, s ő bizony nem mondta, hogy olyan boldogtalan vótam, s olyan részeg vótam, s úgy nem tudtam elémenni, hanem aszmondta, hogy: – Megindútam, s engem a boszorkányok elhoztak ehelyré, né. No, ilyen boszorkánykodás vót, s a nép elhitte, hogy azt az embert a boszorkányok elvítették. (Korond, Hargita megye)³¹³

I: Hát a meghordozást igen, amikor ... Te el tudod mondani, amikor meghordozták Zs. bátyotokat, keresztapátokat ...

³¹² 84 éves férfi, 1990 körül.

³¹³ 65 éves férfi, 1991.

2: Falábú vót, szóval az első világháborúba vesztette el a lábát, s ilyen falábbal járt az öreg, s én kaszátam neki sokat. Én ennél egyebet nem tudok mondani, én azt nem tudom tőle, az öregektől hallottam, apáimtól, hogy az öregöt meghordozták. Me erősen részegős ember vót ...

1: Valamit csináltak, me többet nem ivott!

2: Aztán hogy micsináltak véle, mit nem csináltak – aszmondták –, hogy no, az ördögök őt el akarták vinni, vagy mi a fekete fenét csináltak véle. Én aztán kaszálni jártam, de tudom aszt, hogy aztán az italt az öreg úgy elhagyta vót, hogy egy cseppet se ivott többet. Nem kellett menni neki izére ...

1: Elvonókúrára ...

2: Úgy elhagyta az italt, hogy többet nem ivott.

1: De tudod, hogy az öreg mit mondott nekem, s én mit vettem neki?

2: Na!

1: Az öreg, a fészegi bótba, férjhez mentem, megesküdtünk, s há nőtt a hasam hamar, me úgy es mentem férjhez. S aszmondja az öreg – tudod, én bögve hazamentem, visszafordútam, me vót fészegbe egy kicsi üzlet. Mentem oda kicsi piros szoknyába, s aszmondja: – Fiam, állj meg – így csinát ne –, állj meg! Úgylehet, most esküdtetek vala meg. – Most, most, hát mét? – Hát úgylehet, hogy mostanában olyan hamar nől a fiatalasszonyok a hasa! Visszafordútam, mondom: – Igen, de engem az ördögök nem hordoztak meg! Az öreg úgy befogta vót a száját! Elmentem, egy nagynénémék vótak ott, bémentem, azok úgy kacagtak, néném, sógorom, má mind elhullottak azok az öregek. Azoknak olyan jólesett, hogy: – Na, te jól megmondad! De mondom, híre vót, s az uram elmondta sokszó, hogy keresztet vetett mindig étel előtt után, italt egy cseppet se ivott ... Valami történt vele, az biztos.

2: Az erdőn kaszátnak, hátul Gyilkoskőnél. S ő egyedül soha nem aludt el sehol, ilyen távoli helyeken, azután. Ő egyedül nem mert aludni. Egy gyermeket szerelt, me falába vót, s ökrei vótak, a gyermek menegetett az ökrök előtt, s estére haza, s reggel vissza, de ő egyedül alunni soha nem mert az erdőn, s egy pohár pálinkát – én neki kaszátam –, én se ittam, me nekem se adtak. S Gy. I-éknitt a lakodalom vót, hát az öreg a kontyoló pálinkát – me pálinkát vittek –, elhozták nekem s én ittam meg, az öreg nem itta meg a pálinkát. De az soha le nem feküdt, hogy ne imádkozzék.

1: Azzal valami vót, vele valami történt. Az nem hiedelem vót, vele valamit csinát valami ... (Lövéte, Hargita megye)

Maga Zs. L. báról hallott? Azt mondták, hogy az ördögök őt meghordozták.

Ó, dehog hordozták, hanem idegbeteg vót. Az öregember idegbeteg vót, aztán aszmondták, hogy az ördögök hordozzák. Tudós ember vót, s aztán az idegeivel baj lett. Az öregek mondták ... az öregasszonyok, hogy vót boszorkány. De mosmá anynyira fejlett az ember, de akkor mit tudták, hogy mi az idegbetegség. Van most is, jelenleg is a faluban olyan férfi, aki sokat iszik, s éjszaka is a lámpát égeti – aszmondja –, annyi mindenki jár ott ... (Lövéte, Hargita megye)

Itt hallottam még, szembe lakott itt, nem vót éppen öreg ember, a vén Golica. Juhászokodott. Akkor ... Ki is vót, elszegődött mondjatornak.³¹⁴ S az esztene,³¹⁵ mentek ki, a kerteken mentek ki, s Kárhágóba vót az esztene, s akkor egy nagy forgósél, s a gyermeket felkapta, a mondjator, s utánanyúlt, s a bocskora orrát fogta meg, azt érte el, s úgy húzta vissza. Ezt mondták, aztán én nem láttam, csak ezt hallottam. (Horodalmás, Hargita megye)³¹⁶

Én is emlékszem, csúf, káromkodós ember vót. S egyszer ment az erdőre, s aszmondják, Krisztina-tetejin, a szellemek úgy elvitték, hogy valahol, Lóvászó tetejin, vagy hol tették le, s akkor úgy elment az ereje, hogy semmi ereje nem maradt. Na, s akkor aztán valami imádságost végeztek rajta, ezelőtt tudtak az öregek ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)³¹⁷

Hát Delnén N. A.-t, azt elhordozták vót ...

(Hát az ki es? Én nem hallottam ...) ³¹⁸

... hogy a fák hegyibe járkát. Aztán hogy mi vót igaz belőle, nem tudom. Történt meg Kostelekbe es, pásztor vótam, hogy éjjel biza úgy elhajtották a tehenet, hogy nem kaptuk meg, dehát azt nem a szellemek vitték el, hanem le a Regát felé, tolvajok ... (Csíkdelne, Hargita megye)³¹⁹

Hát meghordozták vót P. bámat! Most hordják megint! Na. S ez nem vicc vót, me ez igazság vót. Hogy mikor ő magához tért, megrészegődött, nagyon-nagyon csúnyákat káromkodott. S ő csak annyit kapott hírt, az erdőbe, vágta az erdőt, hogy egyszer úgy elmelegedett. Hogy mi történt vele, nem tudja. Még annyit tudott, hogy mikor a fák tetejin vitték, akkor a fák teteje suhogott, de aztán amikor ő annyira magához tért, akkor aszmondta, hogy: – Jaj, Istenem –, de őt akkor már levették³²⁰, hogy aszhitte, mindene összeszakad, mikor aszmondta: – Jaj, Istenem. Me erőst nagy iszákos ember vót, s káromkodós. S akkor ezt tudom én, ezt magyarázta vót. De már elfelejtettem, me fiatal menyecske vótam, mikor ezt nekem magyarázta, s anyósom ... De én mást, igaz, ilyent nem hallottam. (Csíkdelne, Hargita megye)³²¹

S akkor még Gy. I.-nénak a testvére, K., – nyugudjék, ha meghalt –, az akkor még legény vót, na azt elvitték vót. [Lehalkítja a hangját] Az igaz, hogy neki a testvér. M.

³¹⁴ Juhászbojtár.

³¹⁵ Pásztor szállás a havasi legelőn.

³¹⁶ 72 éves férfi, 1996.

³¹⁷ 62 éves nő.

³¹⁸ Az elbeszélő 65 éves feleségének megjegyzése.

³¹⁹ 81 éves férfi, 1996.

³²⁰ Levették.

³²¹ 56 éves nő, 1996.

néninek, de együtt mi nem beszéltünk róla, de tudom tisztán, hogy ez a férfi, ez járt – legén vót, s meg is halt aztán, háborúba –, az ez az izé mellett jött magához, az Uz mellett, úgy elvitték vót! De azon csodálkozom, hogy ma a sok rossz emberből valamelyet métt nem visznek el. Hogy mi van, nem tudom.

Káromkodott vagy valami mást művelt, s azért?

Biztos, hogy káromkodós ember vót ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)³²²

Na, erre is tudok egyet mondani. Vót nekem gyermekkoromba, ide kerültem Delnére gyermektelen emberekhez, tizenegy esztendő vótam, amikor ide kerütem szógálni. Vót nekünk odafent, a mencenti kántornak, azt a kaszálót is mi bírtuk. S erre föl, a sarkon erről az már egy másik emberé vót. S aztat beszélte keresztapám, me aztán keresztapám is lett, s ő vette meg nekem ezt a belsőt, s úgy vótam, mint gyermekik. Aztán az öreg hirtelen meghalt, na, ő beszélte, hogy ott, azon a sarkon túlfelől vót, s akkor egyszer éjjel, csak mind maga mondja, forgószél vagy mi vót, s felkapták, s elvitték a völgyön a másik sarokra, ott tették le. S ő mondta, hogy ilyen piros köntösös izék mentek el. S aztán mások aszmondták, hogy megverték, me valakinek a szénáját elvitte vagy miféle, így beszéltek, hogy nem igaz. De ő aszmonda, hogy így történt. Felkapták, s a másik sarkán tették le.

És nem zenéltek, táncoltak?

Táncoltak s mentek, a piros köntösösök. Nem tudom. Hál Istennek az ilyenbe [lekopogja] nem forogtam, s nem tudom ... Csak hát az ember hallja, eszibe jut ... (Csíkdéle, Hargita megye)³²³

1: Olyant is hallottam, mondták, hogy a forgószél elkapta s elvitte, s itt a fák hegyit összejárta, s nemtommi. Hát, amikor leesett vóna, tönkrement vóna, ha igaz lett vóna. Nem? Hogy elvitték, s a fák hegyibe járkát, úgy elvitték, s amikor otthagyták, hát biztosan nem vezették vissza, hogy otthagyják, szépen letegyék. Ha meggondózik az ember, ha igaz lett vóna, onnat úgy leszottyant vóna, hogy mint a palacsinta, szétment vóna.

Mondták, hogy valaki faragott, s a forgószél a fejszét elvitte ...

1: Ilyent is hallottam, beszétek, de én az ilyennek se hittem, s nem is hiszek sohase. Annyi eszem vót, hogy még ezen meg tudtam gondózkodni. E nem igaz, az ilyen! Élő ember, az meg tudja ijeszteni ...

2: Az ilyen az lássa, aki fél nagyon ...

Régebben sokat meséltek ilyesmiről ...

2: Igen, s úgy féltünk, hogy jó a böbös vagy mi a csuda, gyermekek vótunk, s asse tudtuk, hogy mi az, míg aztán édesapám – boldoguljon –, azt nem mondta, hogy olyan nincsen, nem szabad félni, mer aki Istenbe bízik, az nem csalatkozik, s nem szabad, s

³²² 68 éves nő, 1995.

³²³ 81 éves férfi, 1996.

csak az lát olyant, aki káromolja a Jóistent, s ilyeneket. Aztán édesapám meggyőzött úgy, hogy többet nem féltünk. (Csfkdelne, Hargita megye)³²⁴

Egyszer elmentünk vót kapálni, s nagy szél, akkora szél, jó nagy szél vót. S futtam, egyet-mást szedjek fel, ami ott vót, ruhanemű, s mit is mondtam? – Istók bassza meg ezt a szelet. S úgy felsírított,³²⁵ a lábam nem érte a földet. Haha! A többiek úgy nezték, aszondja, na, szinte elvitt a szél! Mondom, hogy úgy felemelt a szél, hogy a lábam a földet nem érte. (Máréfalva, Hargita megye)³²⁶

Hát jó pár évvel ezelőtt halt meg egy ilyen asszony, hogy nem volt gyermeke, hitvány fehérnép vót, me kicsapongó vót, s itt, úgy mondjuk mi, Mocsármező tetetjin, ásták a pityókát, s olyankor remették, ősszel. S hát leültek délebedelni, s há egyszer olyan – aszmondja az egyik a másíknak: – Há, hallod-e, milyen lódobogás van, s hogy muzsikálnak? Há tényleg, figyeltek, s olyan vót, mintha a lovak jöttek vóna közel, sok ló. S muzikaszó. S olyan forgószél keletkezett, hogy azt a zsákokat s az egyik asszonynak a lájbiját³²⁷ úgy elvitte, hogy messze be az oldalba kapták meg, a forgószél. Mondták: – E. R. – me úgy hívták –, E. R. felkapta s viszi. Ilyesmi ... Ez most vót, ebbe az időbe, ez a temetkezés. Aztán forgószél most is van, s hogy mi van benne, Isten őrizz ... (Lövéte, Hargita megye)³²⁸

Beszéték ezelőtt édesapámék – nyugudjék csendesesen –, hogy ezelőtt kaszáltak Simonnyulán, ez egy hely, s más, átellenben van, azt úgy hívják, hogy Pusztaláz. Pusztalázról a forgószál az embőrt felkapta s átalvitte Simonnyulára. Hát az olyan nagy vőgy, tudja. Átalvitte. Igaz vót-e, hát beszéltek ...

A forgószélbe pedig bal kézzel kellett a fejszét beledobni ...

Aszmondják, bal kézzel kell hajítani belé, vagy hezzaütni balkézzel ... Én balogos vagyok. (Aszmondják, hogy a boszorkányok ... Kedden takartuk a sarjút ideki Likaton, ott es pontosan eléjött egy forgószél ...) ³²⁹ Eléjött egy forgószél. Úgy elvitte a sarjút, uram! A sarjút felvitte egészen, hogy alig látszott, fel a levegőbe. Az má, mű meggyőződünk erről. (Máréfalva, Hargita megye)³³⁰

Apósom, ha élne – nyugudjék –, az mondta, hogy boszorkányok jártak itt az erdön, s felkapták s a szolgát, s a fák hegyin vitték ... Azt nekünk meséte, s mű kacagtuk, nem hittük ... Ilyeneket mondták az azelőtti öregek, hogy a tűzhely mellett fűtőződ-

³²⁴ 84 éves férfi (1) és 72 éves felesége (2), 1996.

³²⁵ Felpördített.

³²⁶ 73 éves nő, 1996.

³²⁷ Mellényét.

³²⁸ 81 éves nő, 1995.

³²⁹ Az elbeszélő feleségének megjegyzése.

³³⁰ 75 éves férfi, 1996.

tek, pásztorok vótak, s aztán valamit mondott a gyerek vagy mi, s a boszorkányok felkapták, Segesvárra vitték, meghordozták ... Aztán mi nem hittük eztet. Mostan hogy nincs ilyen? (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)³³¹

Hát, kérem, én mint gyerek, olyan nyolc esztendőös lehettem, kilenc esztendőös, amikor apám meghalt, me Csíkzsögödön születtem. Én ide nősültem, me bérukkoltam Gyergyószentmiklóstra katonának, aztán megismerkedtem a feleségemmel Gyergyóba, s idetelepedtem. Elég az hozzá, azt akarom mondani, ebből kihozni, hogy Zsögödön, úgy hitták, J. A., me a legtöbb helyen, nem tudom, járt-e maga Zsögödbe? (Igen.) Zsögödnek alsó felibe, ahogy megyünk a fürdőre, erről felől, jobb kéz felől, körülbelül a falu végitől a hatodik ház, olyan nagy tornácos ház ... S ebből csak azt akarom kihozni, hogy éjjel felszökött az ágyából, ez a J. A., mert őt vitték, nem tom, hova hívták, s ő ment, s nem tom, miféle, s leszökött az udvarra, s a lába eltörött ... Hahah. Ezt tudom, gyermek vótam, erre emlékszem. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)³³²

Amíg kétszer meg nem nézem, nekem jöhet a világnak a legtúlsó feléről es, s mondhat akármit, elhiszek mindent, de meggyőződjem, hogy az csakugyan úgy van ... Amit emberek szoktak csinálni, azt meg lehet csinálni. De amit nem emberek szoktak csinálni, levegőbe járók, s repülők, s ilyen s olyan, s ez s ez... Apám is, gyermek vótam, s tudom, éjjel ugye vénasszonyt vittek a boszorkányok, s mondták, hogy: – Hébet, hóbet, vénasszonyt viszünk, hébet-hóbet –, hát ilyesmiket ...

Elmentünk az erdőre kaszálni, az erdőn éjjel is vannak olyan nagy baglyok. Nagyon huhángattak, izéltek ... Ijesztett előre az apám, meg is mondta, hogy csak azért ijesztett meg, hogy lássa, nekem is olyan szívem van-e, mint neki ... A bagoly éjjel szólott, s hát jóistenem, e mi tud lenni ... A hazajáró, az éjjeljáró, s az ilyen s az olyan... Hittem es. De mikor aztán meghallottam, s megláttam, hát édesapám, e bagoly, e nem éjjeljáró! (Csíkrákos, Hargita megye)³³³

³³¹ 66 éves nő, 1994.

³³² 71 éves férfi, 1994.

³³³ 83 éves férfi, 1993.

Éjjel járó boszorkányok

A boszorkány kicseréli a gyermeket

Hallotta, hogy kicserélik a gyereket, amikor megszületett?

Azt hallottam, édesanyámék mondták, me én olyan jó nagyocska gyerek vótam, me mi is haton vótunk testvérekül, aztán mondta édesanyám: – Mennek – aszmondja –, a rosszak odajőnek, s a gyermeket elviszik. Aztán örökké bézárták az ajtót, bé vót zárva az ajtó, mondta édesanyám: – Jaj, Istenem, az éjjel bėjőttek – aszmondja. Me ugye édesanyám gyermekágyba, nem egy ágyba aludtunk. Mi aludtunk egy kicsiágyba, s édesanyám egy másik, nagyobb ágyba, s avval ... – Az éjjel el akarták vinni a gyereket – aszmondja. – Én így má többet nem aluszok – aszmondja. – Ide feküdjön mellém – aszmondja. – Megfogták, ez akarták vinni a gyermeköt. Aztán még nem vót megkeresztelve a gyermek, meg kell keresztelni, me a gyermeket elviszik. Azt hallottam, mondták, hogy kicserélik. Aztán édesanyám imádságos könyvet tett a gyerek mellé, s olvasót tett oda, s minden. Hi-hi ... (Máréfalva, Hargita megye)³³⁴

S a gyerekekre is kell ügyelni, mert azt mondták, hogy kicserélik a gyereket!

Nem cserélik ki! Ez mind kereszteletlen, csupán egy van megkeresztelve. S nem cserélték ki, né hol vannak. Még ez a kicsi unokám sincs megkeresztelve, most akarják, karácsonykor.

Akkor maguk tudták, mit csináljanak, hogy ne cseréljék ki. A feje alá kellett valamit tenni, nem?

Ha-ha-ha ... Kicsi keresztet, vagy pedig egy imádságos könyvet tettek a feje alá, vagy pedig egy kicsi keresztet tettek a karjára, aszmondták, a hat hétbe ne vigye az ember, me a kereszties úton nem szabad hordozni a kereszteletlen gyermeket ... Ugye nemigen vittük, bétartottuk. (Máréfalva, Hargita megye)³³⁵

Vót nekem egy magyar keresztmamám, me mi cigányok vagyunk, de édesanyámék nem cigányok között laktak, hanem magyarok között, magyarul viselkedtek, mindenki. S akkor vót egy keresztmamám, az elment a mezőre, kiment, hogy a pityókat

³³⁴ 81 éves nő, 1993.

³³⁵ 54 éves nő, 1993.

először kapálja meg. S vót egy kicsi bubája. A az nem vót megkeresztelve, s ő semmi se, azelőtt mondták, hogy tégy két kalánt vagy két villát a hasára, hogy nehogy megváltsák a gyereket, így beszéték. Vagy a seprűt állítsd fel melléje. S közbe ő elment, ez valószínű vót, jó, leányocska vótam, de valószínű vót. Elment ki, délig kapát, a gyermekit elaltatta, s na, aszondja: – Mejek haza most ebédre, a gyermeknek adjak enni, szoptassam meg. Ment haza, s hát a gyermek úgy hátratartotta a fejét, mintha hátraszakadott volna, s a szeme hátra, csak a gerendát nézte, előre nem nézett egyáltalán, s akkor a bőre megráncosodott úgy, hogy hatalmasan. Egybe a bőre csak úgy megráncosodott. S a feje megnőtt, s akkor úgy sírt, mintha nyávogott volna. – Mi van veled, s mi van veled, s kicsináljak? Aszondja egy másik asszony, hogy: – Semmit – aszondja –, J., hanem süssél hét vakarut,³³⁶ akkorát, hogy a gyerekén húzd keresztül háromszor, s vissza, olyan tágas legyen. S akkor aztán vigyed, s hét keresztfára akaszd fel. Akkor aztán azt vitte, s felakasztotta, de úgyis csak annyi vót, me aztán a gyerek beléhalt. Úgy megcseréték a gyermeket, hogy ő már nem az vót, akinek született. (Csíkrákos, Hargita megye)³³⁷

Én itt a házba, amikor fiatalasszony vótam, az ablak nyitva vót, s én így le vótam feküve, s má meg vót anyósom is halva, s le vótam feküve, s hallom: – E.! Megint hallgatózom. Ez nem vót itthon, a férjem, a gyermekekkel vótam. S megint hallom, Istenem: – E.! Kiát. Hát aszmondták, hogy akkor nem szabad felkelni vagy kinézni, nem tudom. Én aztán több szót semmit nem hallottam. Eztet tisztán tudom, hiába is monddod te is, me én is hittem ennek az izének, a boszorkánynak, ezt tisztán hallottam, nevemet szólították. Úgy meg vótam ijedve az ágyba, úgy reszkettem, keresztet vettem magamra, s imádkoztam, s több hangot semmit sem hallottam. Akkor még kicsi idő múlva megint felkeltem, s annyi erőm vót, hogy az ablakot bécsuktam, s visszafeküdtem. Akkor még nem vót villany, a lámpát lehúztam, égve tartottam, nem oltottam a lámpát ki. No, ilyesmiket én is hallottam. (Máréfalva, Hargita megye)³³⁸

Azt tudom, hogy mi ott laktunk a zetelakiba, s az uramnak egy ismerőse a Deság patakába lakott. A. néni, B. J. bácsi, aki csinálta a kaput, E. néniék. Na, annak az első gyermeke mikó született, a szülők nem akarták, hogy E. néni hezzamenjen, me E. néni egy nagygazda feleség vót, J. bácsi egy szegényebb legény vót. Zetelakán nagyba ment a rang, tudja. Osztán E. nénit nem akarták, hogy elvegye J. bácsi. Így örökké ellenközött ... nem E. néninek az anyja, nem, J. bácsinak az anyja! Me eztán E néni szült, s amikor E. néni szült, azon a napon odament me ugye ezelőtt falun szültek, ugye vót a bábaasszony, s otthon szültek. S odament E. nénihez az anyósa, J. bácsinak az anyja, s aszmondta E. néni, hogy két csontot keresztül tett, amit onnat

³³⁶ Percszerű sütemény.

³³⁷ 59 éves nő.

³³⁸ 64 éves nő, 1996.

kivesznek, mikó szül valaki, azt a váladékot, mindent, azt azelőtt beletették egy cseberbe, úgy mondták, kicsi cseberkébe, s azt onnat a bábaasszony kimosta. Node ez még nem vót kimosva, s ez az asszony odament. Az anyósa. Ezt E. néni magyarázta. S akkor ő attól a naptól fel nem kelt addig, amíg az anyósa meg nem halt. Mikor az anyósa meghalt, akkor mondták, hogy vigye oda E. nénit, hogy bocsásson meg, me ő csináta neki, hogy nem tudott felkelni. Huszonegy éves vót a fia, amelyiket szült, s ő addig az ágyba vót. Eztet én ott, E. néni magyarázta! V. komámasszonyékni. S ezt el lehet hinni, hogy lehet ennyit csinálni? Aszmondta, keresztbe rea vót téve így a rongyra az a csont, két csont. (Máréfalva, Hargita megye)³³⁹

Nahát egyszer velem megtörtént, ez egyszer bizonyos. Szültem a negyedik gyermeket negyennégybe. No, akkor egy éjjel, de úgy laktunk, egyik házba mű, s egy másik házba egy másik asszony. Na, A. szült negyvenháromba, január nemtudomhányadikán egy fiút. Aszmondja – az ura nem tudom hova elment vót –, aszmondja: – A., jöjjön bé aludni. De nekem az uram itthon vót akkor. Aszmondja: – Jöjjön be aludni, me úgy muzsikálnak, a hiúba³⁴⁰ – aszmondja –, s valami földő vót, úgy zakatolják a földőket! No. S aszmondják, elviszik a gyermeket, kicserélik. De én aztot nem hittem. De én szültem március tizenkettedikén a leánkát. Hát akkor is egy éjjel! De engem felvittek s elvittek, a szomszédba! Hogy álmodtam-e, hogy vót ... S akkor meghordoztak a szomszédba. De mind az a, vót egy almafa, mind az almafa hegyibe hordoztak, de a gyermeket nem, csak engem. A gyermek ott vót az ágyba! Hát, édes Jóistenem, aztán valahogy visszakerütem. De mondom az uramnak: – Jaj, te B.! Me olyankor nem szoktak együtt aludni, mikor gyermek, hat hétig, nem alusznak együtt no, mikor gyermekszülés van, az asszony az urával. Mondom: – Te B.! Én többet nem aluszok egyedül. Me én úgy megijedtem, hó jártam, micsináltak velem. Én többet nem aluszok egyedül, érted-e. – Na – aszmondja –, akkor tegyük le a derekaljt az ágy eleibe – aszmondja –, s én felnyújtom a kezemet s te megfogod, s úgy aluszunk. S úgy aludtunk sokáig, de én úgy fétem, me bizony Isten, velem megtörtént, hogy engem meghordoztak. Álomban láttam-e, hogy láttam-e? Me aztán mondom, A.-nál is ott aludtam, de mikor ott aludtam, én nem hallottam semmit. Aszmondja: – A földők zakatoltak a házba, ott úgy énekűtek a fejem fölött – aszmondja.

No, még hallottam azt is – aszmondták –, hogy a gyermeket elvitték, kicserélték a hat hétbe.

Ha a hat hét alatt nem keresztelték meg?

Nem tudom. Nem tudom, csak mondták az öregasszonyok, hogy a gyermekre ügyelni kell, me itt már, a katolikusok keresztet tesznek, még fokhagymát, kilenc fokhagymát is tesznek a feje alá, hogy a rosszak ne vigyék el, vagy a rosszak ne cseréljék el. De én nem tudom ... Azt se hittem, hogy csinálmány van, és a mai napig se hiszem.

³³⁹ 62 éves nő, 1996.

³⁴⁰ Padlásos .

De azt, hogy meghordoztak engem ... Annánál is, ő hallotta, s ő mondta. De mondom, ezt a csinálmányt még a mai napig se hiszem. (Máréfalva, Hargita megye)³⁴¹

Itt vót egy, az öregasszony most is él. S születött vót neki egy gyermek, hogy úgy hítták Kicsi J., me csak ekkora vót ... S aszmondták, hogy azt a boszorkányok elcserétek. Úgy, hogy az övé más vót, s egy mást tettek helyette, oda az ágyba. Azt beszétek. (Máréfalva, Hargita megye)³⁴²

Azt igen, a régi öregektől azt hallottuk, hogy amíg meg nem keresztelik a gyereket, addig vagy egy imakönyv vagy egy rózsafüzér legyen a gyermek feje alatt, hogy hát az tudjon pihenni, azt az ördög ne bántsa ... S hogy hát nehogy megigézzék, keresztet kell szögezni rongyból a kerfítésre, piros rongydarabból a küszöbre, s arra tenni rea a rongyot, hogy aki azon átlépik, az ne igézze meg a gyereket. (Csíkrákos, Hargita megye)³⁴³

Igen, igen. Édesanyám is tartotta!

A küszöb egy határ volt?

Az egy határ.

Az éjszakára hogyan készültek?

Mást nem, keresztet vetettek, imádkoztak, ahol kicsi gyermek, csecsemő vót, az anya mikor keresztet vetett, akkor a gyermekre is, a gyermek felé keresztjelt helyezett. Tehát ez azt jelentette, hogy a gonosz távozzék tőle, nehogy megrontsa. Tehát a létér való harcnak az egyik fegyvere ez.

Éjszaka ha kellett, hogy menjenek valahova, hogyan készültek rá?

Itt van a bökkenő a kettő közt. Nagyanyám például végtelenül babonás vót. Tőle hallottam, hogy különösen meleg vizet nehogy kiöntsél az udvarra esti harangszó után, tehát naphaladat után.

Nem is kellett teljesen besötétedjen ...

Nem, a nap lehaladott, s akkor Istennek ...

Akkor a nap lehaladta és feljött a határ ...

Ez a határ. Me én megkérdeztem, hogy mér nem szabad a meleg vizet, vagy a szennyes vizet kiönteni. S aszmondta, hogy: – Én tudom, hogy az eszöd neköd nem ott jár! Me akkó má olvasgattam. Az azé van, me a hozzatarozó halottaink a ház körül járnak. Ha a meleg vizet kiöntöd, azokat elforrázod. Ha a szemetet kiöntöd, hát nem illik a szemetet senkivel szembeönteni, az lealacsonyítás, sértés. Aztán amikor gyermek született, ó, mi mindent elkövettek! A bölcsőt megszentelték, hókuszpókusz mondtak, gonoszak, távozzatok onnan! Akkor imakönyvet vagy rózsafüzért helyeztek

³⁴¹ 79 éves nő, 1996.

³⁴² 75 éves nő, 1997.

³⁴³ 65 éves nő.

el a párna alatt gyermeknél, különösen a keresztelés előtt, hogy a gonosz távozzék, me ezekhez a gonosz lélek nem fér közel.

S amikor a tehén megbornyúzott, a küszöb alá beraktak patkószeget, hagymát, vöröshagymát, borsot, s még mi az ördögöt, még vót valami ... S eztet szentelt vízzel meghintették, avval a szentelt vízzel, amit húsvétkor szenteltettek meg. Hát megszentelik, s elhelyezik a küszöb alá, hogy a gonosz a tejet ne tudja elvinni. Mondtam nagyanyámnak: – Nagyanyám! Hát én sokszor a könyöklőn, ahol a marháknak enni adunk, azt a nyíló részt úgy nevezzük, a könyöklő, hát én sokszor a könyöklőn bebúttam, kibúttam, hát a gonosz ott nem tud bémenni? – Ó, menj el, ilyen-olyan – veszekedett velem ... Nagymamámnak nem vótam kedveltje, aszmondta, olyan vagyok, mint nagybátyám – édesanyámnak vót egy testvére, K. J.-nak hívták –, s aszmondta, olyan vagyok, mint nagybátyám, me az se hitt az ilyesmikbe, me hát kicsit járt-kött ember vót. Ezek olyan dógok, hogy megmagyarázhatatlan. Tehát nincs semmi bizonyítéka, erre építeni nem tud ...

Hallottam nagyanyámtól, hogy akik a seprűt az ajtó sarkához felállítják, azok boszorkányosok! Tehát a seprűt, mikor valaki elkezdte, azér állította fel, me hogyha a búrjával³⁴⁴ lefelé leteszik, az lassan ahogy nyomul, elgörbül, a seprű tönkremegy. Azér állítsák fel a seprűt, nem azér, hogy az illető háziasszony vagy házigazda, valami ördöngös tudománya van. Olyan, mind akit aszmondták, éjjel felül a seprűre, mind a repülő jár ország-világ! Nahát ez, ilyen hiedelmek vannak. (Máréfalva, Hargita megye)³⁴⁵

Jaaj, az is ez az asszony vót, ez a T.-né, oda vót férjhez, ide, oda a tanyára be, mer neki sok ura vót, ennek az asszonymnak. Aszondja, hogy neki olyan anyósa vót, hogy az is olyan boszorkányféle vót. No, meglett a gyermekke neki, aszmondja, az asszony nemigön ment be, az anyósa se, hogy megnézze. S valami Incefi, a boszorkány lehetett férfi. Hát, aszmondja egyszer, menyen a férfi, de aszmondja nem tudom, milyen kócslik³⁴⁶ lehetett, hogy ott hó mehetett be, vagy egy seprű vót állítva a kócslikra, ejsze ezelőtt olyan ajtó vót, vagy kitudja. Hát aszmgya ögyszer nézi, a kócslikon mönyön be egy férfi s egy asszony, s aszmondja, mondja jó hangosan az egyik a másiknak: – Incefi, Incefi, Incefi!

S nézi, aszmgya, s hát egy rusnya bubát hoznak, de aszmgya olyan fekete kicsi rusnya vót, hogy nem is gyermekforma vót. Hát aszmgya, az övét emeleti, hogy vegye s a rusnyát teszi oda. – Heába teszed oda – aszmgya –, me én most rögtönösen, amikor letőtted – aszmondja – s az enyémet evetted, én a kemencébe gyújtok bé, s égetöm el, tüzelöm el.

³⁴⁴ A seprű feje.

³⁴⁵ 77 éves férfi, 1997.

³⁴⁶ Kúcslyuk.

S akkó kapta el a másikat, s az övét tette vissza, pedig, aszmondja, izét tött, olvasót tött a nyakába, s imakönyvet a feje alá, s mégis e gyermeket alig tudta ... Aztán aszmondja: – Viszed vagy nem viszed, me én mamájnáp, mikó lettetted, elégetem.

Amikó aztán, aszmondta, otthagya. Majdnem minden nap, aszmondja, megkísértették. Aztán nem tom hogy, valahogy békén hagyták aztán azután. De aszmgya, folyton így csináltak. (Székelypálfalva, Hargita megye)³⁴⁷

Na, elmondok még egyet, ez is nagyon érdekes, s ez, most már ennek is kellene egy magyarázata legyen. Ez a Rebi néni még élt ... Rebi néni-e, vagy ... Mindenesetre, itt a szomszédba nem messze, anyukámékkal komások vótak. S megszülte a leánykáját éjjel. Ez az asszony most is él, B. A.-né, s ő még jobban el tudná mondani, ő nekünk is elpanaszolta, hogy hogy vót.

Megszülte a kislányát, I.-t, egy nagyon szép szőke kislányt. S akkor még úgy vót, hogy eresz, nagy ház s kicsi ház. S az ereszbe ő főzőcskélt, s a nagyházba az ereszbe vót az az I., s vót egy olyan kép, hogy az Úrjézust kereszteli Szent János, az ablak felett. S aszmondja, egyszer egy nagy csattanás, s a kép mellett, ő bement erre a csattanásra, s a kép mellett egy hatalmas nagy üreg tátongott, mintha valaki egy doronggal kiütte volna, hát faházak vótak akkor. De úgy, hogy ki lehetett látni az utcára.

Úristen, mi lehet, az a fahulladék, minden oda lement, nézi a gyermeket, s a gyermek tiszta szőrös vót! Tiszta szőrös vót! Aszmondta az a Rebi néni, hogy kicserélték a gonoszok. No, most micsinát, mire tanította ezt az asszonyt. Kilenc hasáb fával, tehát kilencszer kilenccel, me minden hevítésnél kilenc hasábot kellett használnon, nem tudom, milyen időközönként, de kilencszer kellett azt megcsinálja, behevített a kemencébe, a hevítőlapátra reatette a gyermeket, és fordítva, nem szembe, reatette a kemenceszádára,³⁴⁸ s a leánkát odatette a lapátra, s így hátulról mondta, azt kellett mondja: – Ha az anyimet nem adjátok vissza, a tieteket a tűzbe dobom. De arra kellett ügyelni, akármit hall, visszafordulni nem vót szabad. Ezt J. néni elmesélte nekünk, hogy olyan zenebona, olyan ordítózás, de sikoltozás, minden ami létezett, s háromszor kellett mondja eztet, s akkor a leánkát levette. Kilencszer, szóval háromszor a kemencénél el kellett eztet mondja, s kilencszer kellett azt hevítse, s ezt a dolgot csinálja. Hát a leánka annyira helyrejött, nem lett aztán szőrös, de nem lett aztán többet soha tökéletes. Esze van, de olyan gyenge ... (Homoródalmás, Hargita megye)³⁴⁹

Hát tudja a Jóisten. Én is jártam úgy, hogy otthon laktam anyáméknál, ott szültem. S a kamaraajtó úgy vót, ahol én aludtam, a hálókanapé, úgy hírták. S otthon vótunk mind egy szobába, s a buba vót mellettem – meg van már halva, a fiam –, s tisztán láttam, e tiszta igaz, hogy a kamaraajtó megnyílik, s valaki kijött, egy ember, s jött

³⁴⁷ 61 éves nő, 1990 körül.

³⁴⁸ Kemence szája.

³⁴⁹ 61 éves nő, 1996.

oda hozzám, s a bubát megfogta, s el akarta vinni. Én arra nagyot kiátottam, szegény apám – nyugudjék csendesen –, hamar felszökött, egy lámpát meggyújtott, s: – Mi van – aszmondja. – Jöjjön, me a legénykét el akarják vinni! – Nem viszi el, fiam, senki – mondta. Anyám gyorsan felkelt, fokhagymát kötött a zsebkendőbe, s a fejem alá tette, s a miatyánkat mondották. Aztán magamhoz tértem. De ez nem vót hazugság, ez igaz vót, erősen igaz vót! Olyan, el vótam zavarodva, tudja, ugye, abba a látásba! Ők aszmondták, anyámék, hogy nem igaz. El akarta vinni a legénykét. (Homoródalmás, Hargita megye)³⁵⁰

Jaj, hát arra én is emlékszem, hogy aki meghalt – az a fiam, amikor született nekem, hát az uram járt a bányába dolgozni, s ment el reggel négy órakor. S na, amikor kieresztnek, jövök haza, s jó, mondtam. S a kicsike, amikor megszületett, köttek egy olvasót a pólyájára. S akkor aszmondták, hogy muszáj ügyelni a gyermekre, me a gonosz lélek megsérti. S avval hát én, hát elment az uram, s nem mehetett fel a hídig, me akkor gyalog mentek, nem kocsival, s akkor úgy megnyomott engem valami, hogy én nem tudtam szusszanni se. Gondolatba gondótam, hogy: – Jaj, édes Jóistenem, ne hagyj el engem, hát ez mi a, mi a? Aztán helyrejöttem, aztán megijedtem, vettem keresztet, a gyermek oda vót téve az ágyra hanyattán, s azt megmarkótam, hogy hallám, szuszog-e, vagy érintette-e valami ... Én magam es így jártam. (Lövete, Hargita megye)³⁵¹

Olyant is hallottam. Az egyik asszony mondta, I.F.-nének az édesanyja, A. néni, hogy ő éjszaka megebredett, s hát a gyermek nem vót a lábánál. Aszmondja, a boszorkányok elvitték.

És hogyan került vissza?

Aszmondja, hogy az ajtó sarkánál kapta meg a kicsigyermeket. De aszmondja, hogy ez igaz, hogy nem kapta meg maga mellett a kicsigyermeket az ágyba, maga mellett. S annyira meg vót ijedve, aszmondja, me aszmondták, s nem vót három hetűs, s ment, hogy kereszteljék meg, me aszmondták, hogy pogányul nem lehet tartani a gyereket, me a boszorkányok elviszik. S aszmondta, az olvasót állandóan a nyakába akasztotta, s az imakönyvet a feje alá rakta, s... Most van olyan, hogy három vagy öt hónapos korában keresztelik, e régebb megkeresztelték két- vagy háromhetűs korába, me fétek, hogy a boszorkányok kicserélik vagy elviszik. (Atyha, Hargita megye)³⁵²

Jaj, amikor én szültem az első gyermekemet, a leányomat, fiatal vótam, tizennyóc éves vótam, korán férjhez mentem, hogy nehogy elkéssek, s akkor jöttek, na. S azelőtt tényleg ezek a régi asszonyok aztot tartották, hogy jöttek látogatni hozzám, s akkor

³⁵⁰ 87 éves nő, 1996.

³⁵¹ 83 éves nő, 1995.

³⁵² 48 éves nő, 1993.

rongyot kellett oda vessenek le, a tejet nehogy elvigyék. Aztán én nem tudtam, hogy ebben van-e valami vagy nem. Nekem annyi tejem volt, hogy ...

Meg úgy is csinát édesanyám – szegény, nyugodjék –, hogy piros rongyot, így keresztet csinát, s úgy odaszegezze, olyan helyré né [mutatja a küszöböt]. Mondom neki: – Édesanyám, maga eztet mér csinálja? – Azér, fiam ... nem is akarta megmondani, hogy miért, hogy ne ijesszen meg! Aszmondja: – Járnak a rossz szellemek – aszmondja –, s hogy nehogy izéljenek, amíg a kicsi megkeresztelődik. Aztán én nem tudom, igaz vót-e, nem vót. Nem tudom, szegény ezt csináta nekem, me ott szültem, otthon. S ő rendezett, szegény. (Atyha, Hargita megye)³⁵³

Hallottam a nagyanyámtól, hogy a kisgyermek amikor megszületett, akkor el akarták éjjel vinni, s ilyen rózsafüzért, mit tom ... rózsafüzért kellett tegyenek a bölcsőre, me hanem éjjel kicserélték és járták ... Ilyesmiket hallottam én is, hogy beszéték a nagyanyámék, hogy ilyenek történtek, de most má nem hiszik az ilyesmit ... (Lövete, Hargita megye)³⁵⁴

Nem mondták, hogy az ilyentől a kicsi gyermeket félteni kell?

Igen, me kicserélik. Kicserélik ...

Hallott ilyent?

Igen. Igen. Kicserélik aztot. Hát itt örökké aszmondták, hogy a kicsigyermeknek a feje alá kellett egy rózsafüzért tenni s egy imakönyvet. Pláne amíg nem keresztelődik meg, hogy az legyen ott, egy rózsafüzér s egy imakönyv. Aztán ... bétartottam én is, me kilenc gyermekem, vót részem mindenbe ... (Máréfalva, Hargita megye)³⁵⁵

Hanem születtek ilyen izé, agos gyermekek. Akkor azt magyarázta nannyóm, hogy elmentek kilenc házhoz, s a kilenc háztól mindenünnen kértek egy-egy orsót. Amivel fontak az asszonyok, ismeri-e?

Igen.

S na kértek, kilenc háztól kellett kérni, s azelőtt a kemence mellett volt a szapuló, de minden kemence mellett vót olyan katlanalja, s benne egy nagy szapuló, s abba menlengettek vizet, a főzték a ruhát. Akkor az alá tüzet, abból kilenc orsóból, s a gyermeket belé az üstbe, szapulólébe. S az édesanyja kellett kerüljön, s megszólítsa azt, aki főzte a gyermeket: – Mit csinál kend, komámasszony? S aszmondta: – Agost főzők, hogy fiatalodjon! S mikor az a kilenc szál orsó elégett, akkor szépen a gyermeket szedték ki, s meg vót fiatalodva, az a ráncosság el vót múlva. S mondom nannyónak: – Azt az ántiját, hát nem égették meg azt a gyermeket? S nem, me be vót jól pólyál-

³⁵³ 62 éves nő, 1993.

³⁵⁴ 81 éves nő, 1995.

³⁵⁵ 77 éves nő, 1997.

va! De a gyermek helyrejött, azt nanyó nagyon erősítette. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)³⁵⁶

Arról jut eszembe ... Jaj, Istenem ... A templom mellett mindjár ott lakik az én testvérem, nővérem, s annak az anyósa is testvér vót az én anyósommal. Itt, ebbe a helybe, a templomnál. Aztán annak a férje, EJ., az egy olyan újságolvasott, s előre látó, s jó szónok ember volt, hogy a faluban a legelső. Na, aztán ő adta elő, hogy nekik mikor a legelső gyerekük született, Gy., má meg van halva, hát olyan sovánnak, olyan vénnek született. S aszmondták, az úgy kell, me alami öreg szellemmel született, az öreg benne, s azt úgy kell kiégetni, hogy mittudomén milyen fa, nyírfa vagy nyárfa csapját kell megégetni, s a szén feljön a kályha tetejite, s akkor ebből a szénből kell beletenni a vízbe, s akkor amikor az annyira lehűl, abba a vízbe a gyereket meg kell fürdetni. S kell mondani mikor égeti, s a szenet teszi vissza, hogy: Öreget égetek, s fiatalat várok – hogy is mondta –, öreget úzok, s fiatalat várok. No, valahogy így jött ki. Aztán hogy nekik itthon nem vót alkalmuk, me öregekkel vótak, hát kimentek az erdőbe, Me Kilyénfalván ritka, kinek nincs háza, szállása, s minden. Na, de az asszony, aki csinálja, az csórén kell legyen, ruha nélkül. Így adta elő nekünk nagyapó. Aszmondja: – Na, mindent odaszertünk, fát, amilynet né, s bémentünk M-val... S tüzet tesznek, s odateszik az üstöt, s aztán amikor arra kerül a sor, hogy a szén is, na már megvan, s a víz is forr, akkor ő hát ki kellett menjen, me a felesége le kellett vetközzön. Aszmondta, aztán adta nekem elő, hogy: – Gondolhatod, én jöttem bé, nekem milyen érzés vót, mikor M.-t ott csórén láttam ... Ha-ha ... Na, erre emlékszem... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)³⁵⁷

*Állatalakban megjelenő boszorkány (lúd, lúdlábú ember,
macska, kutya, kecske, bivaly, disznó)*

Ilyesmi elég vót, csak nem jut mind az embernek az eszibe. Hogy a seprűt ne tedd lefele, ne állítsd fel a seprűt, me jó a boszorkány, úgy kapja a kezibe, a boszorkány fogja úgy a seprűt ...

Valaki bejött, s akkor a seprűt felfordították, s nem tudott elmenni ...

Nem tudott elmenni, me a seprűt le kellett fordítani, me az nem tudott elmenni. S az akkor ha nem tudott elmenni, boszorkány vót.

S akkor a lúd este, a lúd az olyan, hogy ha kinn marad este, akkor a vízbe belemenyen. Ott odale, mikor ott laktunk gyermekkoromban, de asszonyul is: megint egy ludat láttak a vízbe, megint egy lúd vót, felfelé úszott! Szembe a vízzel, felfelé

³⁵⁶ 70 éves nő, 1994.

³⁵⁷ 70 éves nő, 1994.

úszik, hát a lúd nem is tud felfelé úszni, mondták. S fékézzel, ha megfogod, akkor ... Ezek a kurucsálók úgy tudták, mentek, hogy este a ludat keressék meg s fogják meg, fogjanak meg, me elváltozik, ha balkézzel fogják meg, a lesz belőle, aki, szóval a lúd képibe jár. Aztán fogtak egyszer egy ludat, ilyen jó csőrök³⁵⁸ – T. A. is, sógorod, kö-zöttük vót –, tudod, milyen jómadarak vótak, hát fogtak egy ludat, s úgy elgyámbász-ták,³⁵⁹ M.-ékni behajították, hogy ott elváltozik. S Á. fékelt korán, hogy megnézze, ki az, s a lúd meg vót dögöve. S akkor az anyjuk mondta, a vén M.-né: – Na lássá-tok-e, ki az ördög? (Lövéte, Hargita megye)

Libák vótak, s édesanyám elküldött utánuk, me örökkétig mentek le az alsó mezőbe. Mikor én mentem le a libákért, ott valami örökké kísért, jött velem az úton küljel. Örökké félttem kinézni: – Hát az mi, mi kíséret engemet, az gonosz lélek, az mi, mi a? Aztán ez elmúlt, mer én aszmondtam édesanyámnak: – Én többet nem megyek a ludak után, met én mit láttam, kísértetet láttam. No dehát.. én aztán, azután töb-bet nem, me aztán a templomba mentem s imádkoztunk s imádozunk ugye, s ettől eltekintve ... Aztán van az az eset, hogy kopogást, mit hallok, de aztán imádkozok, értette-e. Me van gonosz lélek es! (Lövéte, Hargita megye)³⁶⁰

Az Isten ettől az utcától egy kicsit őrözzön akárkit, me ...³⁶¹ K. G.-né mondta, hogy ment le. Ott hallottam, K. M. még élt, s L. bácsi este cimbalmozgatott, s átaljöttek G.-val, s: – Jaj, hogy megijedtem az este! S figyeled-e, miétt? A piacon ment le az este, s az oskolánál átalment, s ott a kerten ment ki. S N. M.-né előtt egy sereg réce vót. Úgy hápogtak – aszmondja – este kilenc órakor, a sötétben! Mind a szemivel figyelte, kereste, a földön nem látott semmit, de a hangot hallotta. Egy sereg réce ott hápogott. Gondolom, akkor azok az ördögök vótak ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)³⁶²

No, még édesapám azt is mondta, hogy Énlakán nagy gyümölcsös volt. S így a szó-galegények, me több gazda tartott szógát, édesapám is jó nagy gyerek vót, ő is szóga vót. Elmentek éjjel, a gyümölcsöst őrizték! Ott tüzet raktak, me ősz vót, hideg vót, hát tüzet raktak. S egyszer egy réce odament, s kezdte a parazsat kirúgni, s rúgta széjjel, s pallotta széjjel.³⁶³ Eléggé ott mindegyik, hogy megbolondút ez a réce, s ez honnan kerüt ide. S az egyik, amelyik értett valamit, az is, mind maga mondja, egy vasvilla vót nála, s a vasvillába a récét belétette, kidobta. Másnap megtudták, hogy egy asszony ágyban van, me belészúrták a vasvillát. Ilyeneket hallottam. De itt a mű falunkba nem, hogy ilyenek történtek vóna ... (Atyha, Hargita megye)³⁶⁴

³⁵⁸ Kamaszok.

³⁵⁹ Megfogaták.

³⁶⁰ 83 éves nő, 1995.

³⁶¹ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

³⁶² 36 éves férfi, 1995.

³⁶³ Szórta szét.

³⁶⁴ 82 éves nő, 1993.

S aztán megint egy legény, valami lúd szembeszökött véle, s úgy mintha meg akarta vóna színi vagy harapni, s a ludat lerúgta magáról, értette-e. Hát ez valamilyen guruzsma, valamilyen ilyen lehetett, igaz-e. S akkor lerúgta a ludat magáról, igen, de a szája úgy elcsavarodott, hogy a füléig ment, szegénynek. S aztán megint avval szegény édesanyám kiment vót Kolozsvárra, s ott aztán az is helyrejött, me megházasodott, s az örökké mondta, hogy: – Az Isten tartsa meg magát, A. néni, maga helyrehozott engemet, s nem tudom mi ... Úgyhogy hát vótak ilyenek, de most má nem is lehet ilyent hallani, tudja-e, annál többet tudnak ... (Lövéte, Hargita megye)³⁶⁵

Hát minekhívják, az a P. F.-né, amelyik K. A.-ékni vót, fehérnép! Te emlékszel arra... (Igen, igen, Ny. G.-nek az anyja ...)³⁶⁶ Hát, ő fiatalasszony vót, de az urától elvált, me nem szerette. Én pontosan kilenc éves vótam, ott Kostelekbe, érted-e. Egy lakodalom vót ott a szomszédunkban, ahol én laktam. S ez a menyecske is odajött, érted-e – me ott nem úgy van, mint itt, ott mennek, itt akit hívnak, csak azok mennek. Egyszer elindul haza, s hát jó vissza: – Én biza nem mentem haza, nekem nem parancsol senki! Egyedül lakott! – Nekem nem parancsol senki – aszmondja –, s én még egy kicsit maradok. Na, de ellenben, amikor ő hazament, egy kicsi kutya az ajtóba ... Én, én magam jártam abba a házba valamikor, olyan hét-nyolc éves lehettem. Hát a kicsi kutya onnat nem ment el, az ajtóból. Ereszes, öreg ház vót, érti-e. S ő mint mondta neki: – Kucika ne, kucika ne – de a testvére annyira távol lakott, mind ide L.-ék. Elment oda. S aszmondja, hogy né, mit látott ő. Szűcs vót az ember, tudom, B.-nak hívták. Hát elmenyen oda, s mondja, hogy mit látott, hát hogy, a kutyától is megijed, küldte az ember a szógáját, hogy menjen vízér. Hát aszmondja a kölyök – az velem járt iskolába –, ez biztos, ez nem hazugság! Hát nem tudott elmenni vízér, egy lúd úgy eleibe szökött, de akármit csinát, akármerre fordút, az a lúd – aszmondja –, állandóan szökött eleibe, nem engedte. Nagy hó vót, aszmondja. Hát aztán az az ember megharagudt: – Hű, taknyos kölyök – aszmondja –, még vízér se mer menni! Az ember elment, hogy hozzon vizet, de nem hozott, érted-e! S akkor ez az asszony, azt akarom ebből kihozni, hogy ez az asszony másnap hazament, de ő szeretett egy valamilyen legént, annak a K.-nak a testvérét, ő szerette azt. Feküdt a padon, este, hogy mikor jó valaki, lássa. S aszmondták, hogy egyszer egy olyan lúdlábú valamiféle béjött oda hezza. Hát, ő nem vette figyelembe, hogy az egyik lába lúd. Aztán ejsze hát beszélgettek, tudomisen, hát egyszer eltűnt. S aszmondták: – Tudja-e mit, kenje meg magát fokhagymával, de örökké lefelé – aszmondták –, csak örökké lefelé. Igen, de ő esze-vissza kezdte kenni, aszmondja érezte, hogy valami olyan hideg futott le a testin, s úgy mefeketedett, T., a fehérnép, hogy aztán le kellett vigyék Ágosba, leviték Ágosba a papokhoz, s ott vót nem tom mennyi ideig.

³⁶⁵ 83 éves nő, 1995.

³⁶⁶ Ismeretlen jelenlevő megjegyzése.

(Igen, mer ott már vannak ezek a kalugerpapok ...) ³⁶⁷

Hogy úgy jött aztán helyre az a fehérnép. Úgy bizonyisten, ez nem mese, fiam. Tudom, mer én láttam. Aztán férjhez jött ő ide Gyürkébe ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye) ³⁶⁸

Honnan lehetett megismerni, hogy ki a boszorkány?

Gondolkozom, hogy még, még ... még mit is hallottam, hogy ... igen. Ugyanabban a ... Gondolkozom, hogy F. A. bácsival történt-e ... Nem tudom megmondani most már, de tudtam a nevit, hogy kivel történt. Fialat ember vót, legény. S őneki tetszett egy leány. S este, kint voltak az erdőn, ilyen nyári időbe, kaszáltak, s este ugye tűz égett, s valami vacsorát főzött, s így olyan kicsi deszka-ágyacsán vótak, s abba szénát tettek, s pokróccal azt bétakarták. S ő ott hanyatág feküdt, s gondózkodott, hogy ő, milyen jó vóna, ha az a lány itt vóna, s ő hogy szereti azt a lányt ... Hát milyen a fiatal, ábrándozik. S egyszer azt vette észre, hogy a leány az ajtón belül áll. S amikor akarta mondani neki, hogy hogy kerültél ide vagy gyere ide, s reanezett, azt látta, hogy lúdlába van! S a leán el is tűnt!

Ő úgy megijedett, úgy megijedett, hogy aszmondta, hogy soha, ha nem is kap más leánt, hogy megnősüljön, ő azt a leánt még a gondolatjában se, többet nem es fog gondóni rá. S ő magyarázta el, hogy ez megtörtént. De a leánnak lúdlába vót! (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye) ³⁶⁹

Egyedül vót ott az erdőn künn, a kalyibába. S ő ott egyedül, s azelőtt nem vót kalyha, hanem oda a kalyiba közepibe tüzet tettek, s a szélyibe melengettek. Ő úgy gondózkodott, tűnődött este egyedül, nem volt kivel szórakozzon. S hát egyszer bejön a felesége. – Jó estét, öregem! – Hát, jó estét, hát te ilyenkor itt, hát te ugyanbiza hol jársz? – Hát jöttem magához. Hát jöttem magához egyet, hogy ne unja magát. – Hát te ilyenkor hogy indútal el, s hogy jöttél el? – Hát azt ne kérdezze ... me itt vagyok, s eljöttem. Jaj, hogy a fene egye meg, hát kezdte vigyázkodni, s vergálni, ³⁷⁰ s hát az asszonynak lólába van! Avval kapta az izét, a hutyorót, a husángot! – Hát te, te nem az én feleségem vagy, te! De az főzőkött, a szenet így szembepallta, ³⁷¹ s elfutott. Na, az én nagyanyám azt magyarázta, hogy az az A. L. ezt így nekik előadta. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye) ³⁷²

³⁶⁷ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

³⁶⁸ 70 éves nő, 1995.

³⁶⁹ 66 éves nő, 1994.

³⁷⁰ Vizsgálni.

³⁷¹ Szembeszórta.

³⁷² 70 éves nő, 1994.

Igen, vót itt nálunk egy, úgy hítták, hogy O. A., a Jóisten nyugtassa. meghalt. A felesége elűzte a ... Az öreg egy gálánt ember vót, egy kicsit könnyelmű vót, fétette. Odavót a Hargitába szállítani. Nem jött haza, későn jött. A felesége ment fel az úton, s aszmondják, három lúd utána szegődött.

A felesége után?

A felesége után. S ment felfelé, s elment a Cekend alá egészen, hogy az ura, hogy nem jó s hova lett el, s a boszorkányok elvitték, vagy elment a kurvákhoz ... Mind ilyen ... (Máréfalva, Hargita megye)³⁷³

Jött haza egy ember Szentábrahámról, este tizenegy és tizenkét óra között, ezt már az én nagyanyám beszéte. Andrásfalván alól, a dombon, egy liba vót. Az ember eléggé el akarta kerüni azt a libát, de nem ment, nem állott, mindenütt csak elejibe állott. Sapkáját hozzáhajította, későn vót ősszel, s a liba ráült. Kezdet imádkozni. Aztán hogy igaz, hogy nem, mondják, kezdett imádkozni, s hát egyszer a liba oda lett teljesen. De azután úgy beképzeldött az embernek, hogy állandóan a liba utána nyomba vót. (Gagy, Hargita megye)³⁷⁴

Ott vót a Demeter utcába P. L.-né, őróla mondták, hogy lúdlába van. S éjjel jöttment, e az már rég meghalt. De nem tudott meghalni addig, amíg a hagyományát, amit ő tudott, nem hagyta a lányára. A lánya még él, a templom alatt egy öreg-öreg asszony. Azt nem hiszem, hogy így vót, de aszmondták, hogy látták éjjel lúdlábú képébe, s egy lúd ment örökké utána. Na, ezt hallottam kislány koromban, édesanyám örökké mondta ... (Lövéte, Hargita megye)³⁷⁵

Például este mentek a legények, s a kecske ment utánuk, s aszmondták, boszorkány. Me a kecske ha nem megy haza, akkor ember után megy este. Vagy a lúd, ha nem megy haza, s akkor este egy embert lát, akkor kíséri. Ment a lúd utána, s aszmondrák: boszorkány. Ugye ilyesmiket, ilyen tévhitek vótak, nem hiszem, hogy valóság lett vóna, csak azelőtt az ilyen falusi nép minden butaságot elhitt, minden hazugságot. (Atyha, Hargita megye)

Na, azt is beszélte L. bácsim, hogy a szomszédból járt, egy öregasszony vót, de ördögös volt. Este macska vót, elment másnak a pajtájába, me elvitte a tejet, de ha mentek bé, akkor a csak fekete macska vót. Aztán elment a tudóshoz, s az megmondta, hogy na, mi a helyzet, mér lesz oda a tej. – Me jó – aszmondja –, az a fekete macska, azt me kell fogni, belé kell tenni a vályuba, s egy pálcával ütni. Akkor aztán

³⁷³ 78 éves férfi, 1996.

³⁷⁴ 70 éves férfi, 1990 körül.

³⁷⁵ 63 éves nő, 1995.

a kivallja, me aztán akkor elváltozott, mikor a pálcával ütötték a váluba, aztán hát a szomszédasszony vót, az öregasszony ... Haha ... (Szolokma, Maros megye)³⁷⁶

No, az uram is aszmondta, hogy mentek P. M.-lyal, mentek le Alszegbe. S amikor itt a határon lementek, s Simonpatakán bémentek, hát a macskák olyan csúnyán nyávogtak, de úgy, s mind előttük futkároztak. S ők úgy megijedtek, elfuttak le, a rendőrség, ezelőtt a cigányházba laktak a rendőrök, román időbe, s ott laktak, s odáig lefutottak s egész éjjel állottak, me idefel a macskák úgy nyávogtak. S aszmondták, azok a boszorkányok vótak, s futtak utánuk, a macskák! S ők es aszmondták, hogy boszorkányok vótak, hogy azok a boszorkányok vótak. (Máréfalva, Hargita megye)³⁷⁷

Azt nem hallotta, hogy a fekete macska át tud változni?

Fekete macska, azt nem szeretem. Csak az ilyen háromszínűt vagy a szürkét. Jött hozzám a télen, enni adtam. Aztán fáztam, a lábamhoz tettem egy pokrócot, reafeküdt, bétakartam, olyan vót, mint egy gyermek mellettem. De azt a fekete boszorkány-macskát nem állhatom. (Atyha, Hargita megye)³⁷⁸

A vén M. P. majoreMBER³⁷⁹ vót, majorkodott. Vadász vót, nagy vadász vót, s még fiatalember vót. S izé vót, vetéskapu³⁸⁰ vót, s ott a temetőn belül, hogy háziállatok ne menjenek ki a vetéskertbe, a kapu be vót csukva. Jött. S a temetőbe valami macska felűt vót egy magas keresztre, aszmondták vót, azelőtt itt sok tűz vót, a falu elégett vót 1867-be, aszhiszem, zsúpfődelesek vótak az épületek. S az emberek, akkor nem vót ilyen nagy termelés ugye, az emberek a temetőbe oszlopotat állítottak, s födelet rea, s oda rakták be a gabonát, hogy ha szél van is, pléh a teteje vagy deszka, s nem gyűl meg. Hát jött bé M. P. este a faliba. A puska a nyakába vót akasztva, s jött bé. Ugye vótak olyan kereszték, rajtuk a pléh már meg vót kottyánva, szél fúj, minden. Tiszta sötét vót. Macska vót felülve a tetejire, az oszlopnak. Vette a keresztet: édes Istenem! De örökké ódalt ment, a seme örökké ódalt vót. Úgy megijedett, eszibe se jutott a puska. A nyakába vót akasztva. Addig fartolt,³⁸¹ néztem, hogy nekiért annak a vetéskapunak, a puskatussal megütte a kaput. – Ó, basszam a bolond istenedet – aszmondja –, itt a puska, s én félek. Ha-ha-ha! (Máréfalva, Hargita megye)³⁸²

Hát én, én nem tudom, becsületszavamra, akkor negyven napba vótam, nem tudom, álmodtam-e, a kicsibuba vót mellettem – az egyik leányom –, keresztetetlen kicsi-

³⁷⁶ 74 éves férfi, 1996.

³⁷⁷ 75 éves nő, 1997.

³⁷⁸ 80 éves nő, 1993.

³⁷⁹ Számadó juhász.

³⁸⁰ Faluvégi vagy a mezőre vezető kapu.

³⁸¹ Oldalt tér.

³⁸² 83 éves férfi, 1993.

buba vót. S hogy elaludtam-e, izgattam-e magamat, nyár vót, nagy meleg vót, s ki-nyitottam az ajtót, vártam a férjemet haza a munkából. S ahogy én aludtam álmomban láttam, hogy az ajtó megett ül egy fekete macska, két nagy sárga szeme, s olyan nagy tüstént néz reám, s mintha nagy füst emelkedett volna ki, abba úgy felijedtem, hogy így remegtem, hogy az a nagy fekete macska ... Hogy izgatottan aludtam-e el, s így az ajtó nyitva vót, én nem tudom, de képzeletben örökké láttam a macskát az ajtó sarkában ... (Lövete, Hargita megye)

Az egyik keresztapám legényül ment vizitába, s ment haza éjjel valamilyenkor. S egy kecske utána állott. S nem tudott a kecskétől megszabadúni semmiféleképpen! S nekiállott, s hozzárugódott a kecskéhez, de úgy se ment el a kecske. Megfogta, s jól megmosta az arcját a kecskének, pofába verte, de úgyse ment el a kecske. Hát végül csak hazament, s a kapun bément valahogy, s a kecske künn maradt. S keresztapámnak a szája elcsavarodott, az ijedségtől vagy mitől, hát a szája elcsavarodott. S aszmondta, hogy azért csavarodott el a szája, mer a kecskéhez hozzávert. (Lövete, Hargita megye)³⁸³

Ez a lúd félénk állat ... S ott végigkísérte a menetet a lúd. S aszmondták, azért, mer az öregasszony lúdképű vót. Dehát a leánya nem ismeri el, pedig az es szinte ... hogy lúdképű vót. Mások meg mondták, ezt az én emberem is sokszó elmonda, hogy ezelőtt nem úgy vót, mint most, hogy kocsmák, bárok. Akkor vót egy bodega, s abba a fiatalok – nem úgy vót, mint most, hogy béülnek a bodegába. Csoportosan eljöttek a leányhoz, s ott egyet hancúroztak, s egyet komédiáztak, s mentek a másik leánhoz. Csak egy legény maradt ott, aki az izé, akiről tudták, hogy aki későbbre marad, az akar udvaróni ennek a leánnak.

S akkor a kecske nem ment haza – ezt sokszó elmonda az öreg –, a kecske nem ment haza. S a legények megfogták, s bémentek a leánhoz. S annak az asszony, egy ilyen szapora beszédű, az halkan beszélgetett. S az ajtót nem húzták be, a kecske bément a házba. S az egyik legény megfogta, s fétette az asztalra, s a kecske nem szállott le, ott állott. S az anyja le vót húzódva, de ott vót, nem úgy vót, hogy két ház van, vagy mi ... Felállott az anyja az ajtó mögül, s kezdett kiabálni: – Vigyétek ki a kecskét! Hogy gondótátok, ez a ház nem kecskepajta! De a kecske csak az asztalon vót. De közbe az anyja a leánnak véges-végig mondott, de nem értették, hogy mit, olyan gyors beszédű vót. Felidegesedett, s még gyorsabban beszét, de nem tudták, hogy mit beszél az öregasszony, csak azt értették, hogy ez a ház nem kecskepajta! S az aztán a kecskét kezdte kihajtani, de a kecske arra má annyira meg vót réműlve, ahogy hajtotta, hát örökké ahol többen vótak, több legény egy helyen, hát a csak azokat őrizte. Aztán megfogták na, s kivezették a kecskét. Lett erre egy nagy kacagás. Mer a kecske is félénk állat, az is ha azt lássa, hogy a fény elmegy, este van, az emberhez odahú-

³⁸³ 69 éves nő, 1995.

zódik ... S aztán lett egy nagy kacagás. Me ugye hiába ütte seprűvel a kecskét, úgylis oda húzódott, ahol három-négy legény egy csoportba vót.

Boszorkányos természete volt ...

Ki kellett vóna menjen, s nem ment ki. S az ilyenek aszmondták, hogy boszorkány, szellem, ilyesmi ... (Lövéte, Hargita megye)³⁸⁴

Hallotta, hogy a forgószélbe a fejszét beledobták, s elvitte?

Az elvittek, me aszmondják, az izé vót, rosszak vótak. Az igaz vót. Édesapám, ha élne... Hatvanöt esztendő s vót, amikor meghalt. Az aztán irtó sokat mondott nekünk. Örökké, me aszmondta, ment vizitába, s itt ahogy ment vizitába, a bihal³⁸⁵ itt U.S.-ék előtt keresztülment, s ahogy keresztülment, a széjét súrolta, ő nem csinát, ő nem vette semmibe! S mikor hazament, akkor mondta az édesanyja: – Hát te, fiam, hol jártál, tiszta vér vagy. Akkor ijedett meg! Aszondja: – Itt és itt jártam, s egy nagy bihal előttem keresztülment. Úgy – aszmondja – olyan éles vót a szőre, alsúróta!

Úgy – aszmondja – máskor hazakísérték, végig hazakísérték, aszmondja. Mikor az ajtón bement, akkor a tornácba megálltak. (Anyukám is mondta, hogy látta, hogy a koponyák mentek utána. Ő még leán vót akkor ...) ³⁸⁶ Igen, igen. De most nem tudom, most nem lehet látni se, s az úton akármilyen későn is jöjjön haza az ember, a múltkor is tizenegykor jöttünk haza, sehol semmit se láttunk. (Máréfalva, Hargita megye)³⁸⁷

Itt például ezelőtt vót egy éjjeliőr, egy öregember. M. Gy.-nek hívták. Nálunk dolgozott, édesapámnál. Beszélte, hogy állott itt a keresztnél, az iskolánál, s hát egyszer egy akkora fekete disznó jött féjletről, sirült ki³⁸⁸ az utcán, szinte elütte őt.

S jól látta, hogy mi volt?

Disznó vót, de ilyen házi disznó – aszmondja –, akkorát nem láttam, akkora disznó vót. Aszmondja, boszorkány vót. Na. Aztán a másik baglyot látott, az is boszorkány vót. (Máréfalva, Hargita megye)³⁸⁹

Még azt is hallottam, hogy azok a gonosz tudományosok bizonyos állatoknak a bőribe bújnak, abba járnak.

Egy ember meglőtt egy nyulat. Éjjel, lesőn, tiltott időbe vót. S egy nyúlhoz hozalótt, s megszökte magát a nyúl, elfutott. Másik éjjel is lesbe állott, megint realótt,

³⁸⁴ 76 éves nő, 1995.

³⁸⁵ Bivaly.

³⁸⁶ Ismeretlen jelenlevő megjegyzése.

³⁸⁷ 54 éves nő, 1993.

³⁸⁸ Fordult ki.

³⁸⁹ 83 éves férfi, 1993.

megint elfutott. Harmadszorra a nyúl elesett. Hazavitte, a szállásra elővitte. Akárhányszor elszöktél, de most megvagy!

Egy olyan priccyszerűség vót, oda levette. Hozzáfogott, vacsorázott. Ugye lámpafény nem vót, a tűz világított abba a kicsi kunyhóba. Amint vacsorázik, hát egyszer a nyúl felugrik. Seggre ül, nez körül, a világosság neki feltűnő vót. Nézte, nézte a nyulat, s a priccsről leszökött a nyúl, arrább ment, erre ment, de ő húzódott el tőle, félt. E valami gonosz, e valami ördög!

Mi legyen vele. Nem mert felállni, hogy az ajtót kinyitsa, hogy a nyúl menjen ki, me az ajtó felől állott a nyúl. Nem mert arrafelé menni. Egyszer a nyúl megint így kezd kerüni a fejivel. Szédült. Hát jedtibe-e, hogy-e, fogta s a bottal egyet ütött a nyúlra. A nyúl megdöglött. Há reggelre kerüt, s nézte. E nyúl na, nyúl! Megnyúzta a nyulat, s ugye a hátsó lába felől kezdik a nyúzást. Leste: semmi sincs rajta. Pálcával ahogy a derekát megütte, hát az látszott, hogy megütte, a pálca helye. Ettől nem, nem döglött vóna meg. Húzta a bőrt, húzta, s mikor az orránál is lehúzta, egy szem sörét a homlokát a szeme között csapta meg, s a nyúl elájult! Hát attól az egy szem ... S ő magához tért, s ha kiszabadulhatott vóna, megélt vóna az a nyúl. Csak aztán amikor bódogtalankodott ide-oda, pálcával megütte, s meg kellett pusztuljon szegény.

Na ilyen, ehhez hasonló dógok szülik az ilyen hiedelmeket. Na most már, még szülik a ravasz emberek, akik az ilyesmit felhasználják üzletnek. Ilyen-olyan történik, ez-az, ez történt Péterrel, az történt Pállal, ez az, hókuszpókuszt csináltak, s többet nem fordút elé. De pénzér csináták!

Vót egy ilyen, úgy mondták, hogy tudós asszony Almáson, Homoródalmáson. Az egyik embernek elveszett a tehene, a csordából eltűnt. A bátyám apósa vót a pásztor. A csordából elveszett a tehen, me a tehenet vásárolták vót, s kicsapták a csordába, de nem vót szokva s elveszett. No. A másik pásztortárssal bátyám elment, keresték a tehenet. Egy hétig odavótak! Keresték, nem kapták. De eközbe, na, kártyát kell vetetni! Elmentek Almásra ehhez a tudós asszonyhoz.

Rebi nénihez?

Én nem tom, hogy hívták. Hát a nénit nem hallottam sohase. Hát az elmagyarázta, hogy a tehen istállóba van, ilyen erdő, olyan erdő, de ha az ember meggondója, hogy hát tudja, hogy ilyen erdőbe, ilyen út vezet oda, istállóba van, ilyen-olyan –, akkor egyúttal miér nem mondja, hogy P.-nél van, menj oda! Na. Ha már tud mindent, hogy mi az.

S hogy születik meg a hiedelem? Megtudták közbe, hogy fenn, a zereklaki erdőn egy ember tényleg az erdő közötti szigeten lakott, ott vót minden birtoka. Hát, ragadozó természetű ember vót, a tehen Csíkból vót vásárolva, a Hargitán hajtották keresztül, s aztán ahogy igyekezett haza, ez az ember elfogta. Hazahajtotta, s ott aztán megkapták. Na, de tartásdíjat követelt, amiért egy hétig a tehenet ott tartotta. De az istállóba nem engedte be bátyámékat! Maradjanak itt, s elment, s az istállóból a tehenet kivezette. Tehát ott még vótak ilyen szerzemények, s hogy ne lássák meg, hogy

ott mi van. Na, ilyenök ... Nem az az almási asszony beszélt, kerítette meg, hanem megmondta valaki, hogy nézzenek utána, me ez marhákat sokat bérekezd. S úgy kapták meg a tehenet, nem a kártyavető mondta meg. (Máréfalva, Hargita megye)³⁹⁰

Találkozás az úton a boszorkánnyal

Én azt gondolom, hogy aztán aki fél, azt körömbölik³⁹¹ is a rosszak. Például én egy este későn megyek haza, lekéstem a buszt, onnan a Bányáról ... Mentem haza gyalog. S ugye, keresztes útba lakunk, hogy egyik mejen erre, a másik mejen arra. Én mikor mentem, szél se vót, semmi. Hát egy ilyen izé kapu, hogy mondjam, pontosan az eltérőnél, hát az úgy kezdett csattogtatni. Úgy megijedtem, nekem úgy elment az erőm, hogy futni akartam, de nem tudtam megmozdúni.

Nálunk van egy kicsit boszorkány, egy kicsi nő, aszmondják, boszorkány. De már idősebb. Hát igaz, így vót, hogy én mentem haza, tél vót, s az öregasszony egyből lecsapódott szembe velem, úgy levágódott, eléjem. Így hirtelen, én nem láttam, ki jó szembe velem, csak azt láttam, hogy előttem le van esve. Másképp is haragudtam, én bosszantottam örökké. Nekikáromkodtam, mondom: – Magába rúgok, maga mit keres itt? Semmit se szólott, ment tovább. De én nem láttam, hogy jó velem szembe, csak egyből leesett elém, lepottyán a lábam eleibe. Vannak ilyenek, sokan! Például az öcsém feleséginek a nannya,³⁹² mind azt tartották, hogy boszorkány. De az valósággal boszorkány vót!

Milyen idős?

Hát, az már olyan hetvenen felül vót, de má fiatal korába belekerūt. Fiatal korába örökli, meghal a mamája, az anyja, s úgy adja által, addig meg nem tud halni, aszmondják, amíg oda nem jó, a kezit így meg nem fogja, s akkor marad rea, viszi tovább. Például az az asszony átadta a leányának, az unokájának. (Máréfalva, Hargita megye)³⁹³

Jöttem haza éjjel két órakor Szentmártonból. Fiatalember vótam, most ötvenhat éves vagyok ... Szentmártoni tetőn, ahogy az út megy ki, jövök, egy félliteres vót nálam, illogattam³⁹⁴ ott, kifele engedeztem, karácsony nagyhetén vót, mentem egy asszonyhoz, igyekeztem, me az asszony fiatal vót, jó segge vót, érjek haza éjjel kettőre legalább ... [A hallgatóság nevet.] Egy olyan tizennégy-tizenötezer lej vót a belső zsebemben,

³⁹⁰ 77 éves férfi, 1997.

³⁹¹ Körmölik, bántják.

³⁹² Nagyanynja.

³⁹³ 25 éves nő, 1993.

³⁹⁴ Iddogál.

s kijövök én az úthoz, amelyek mejen Patakfalára. Hát egy kőhalom – me akkor nem vót aszfalt, pirizmás³⁹⁵ kövek vótak –, leülök, regyújtok, s szívom a cigarettát.

S nézem, hát két szürke ló úgy jön, s két kocsis! S még az a hosszú ostora vót, hosszú nyelű, másfél méteres. Hát jönnek velem szembe. Édes, jó Istenem! Hát, nem is mondtam Istent. Istenre nem gondótam, hát nem vótam én félénk ember, én egy bátor gyerek vótam. Hát jöttek, hát jöttek, két olyan betyár ló, egyenesen jöttek felém. Engem onnan a pirizmáról egyenesen belehajítottak a martha.³⁹⁶ De annak az útnak vót egy olyan hat méter esése! Jaj, hát nekem nem vót életembe semmi bajom azelőtt. Hát amikor én onnat felkörttem, s kijöttem az útba, hát nem tudok a lábamra állni! Ezt a lábamat ... [jobb lábát tapogatja]. Hej, azt a betyár istenit, még el is káromkodtam magamat, még elévettem a rumot, s még egyet hajtottam. No, magának az édesanyjájék [mutatja az egyik asszonyt] ott laktak Patakfalván. No, csak megindútam. Akkor sem az úton, hanem ígyenesen.³⁹⁷ Hát én félénk ember sohase vótam, a halottól se féltem.

Mikor a patakon keresztül jövök, há érzem, a vér előnti a lábamat, s mintha a lábam feje esett vóna le. Gondókoztam. Elég a hozza, hogy bemejek az édesanyjához, s mondom: így és így jártam. S: – Valamibe nem léptél bele, fiam? – Én nem léptem bele – mondom. – Egy lovasbetyár hajtott, velem szembe, s engem úgy beléhajítottak a gödörbe, hogy én alig tudtam onnan kijönni. – Nem jedtél meg? – Nem, nem jedtem meg egyáltalán. – No, feküdj le. Megvette az ágyat, s én lefeküdtem. Valahogy ...

Reggel, nohát, mondom: – Kőtsön fel, sógor bácsi, hogy az ötössel menjek haza. Én tiszta ép ember vótam, tegnap még verekedtem is, s akkor ez elhajtott, s maradtam én ott ... Nem gondótam én, hogy mi történt velem. De aztán nem tudtam elaludni. Még beszélgettünk, s aszmondja az öreg: – Fiam, azok a rosszak vótak. – Milyen rosszak vótak? Milyen rosszak vótak, sógor bácsi, há rosszak nem vótak, há szekér jött velem szembe! – De a rosszak vótak!

(Csak úgy látta, hogy szekér ...)³⁹⁸ Eljövök haza, mikor világodott, jól megfáztam, az asszony megvette az ágyat, lefeküdtem ... Na, mondom neki, te, mi történt velem, s hogy a lábam ... – Há, hallám, mutasd meg. Mondom: – Nincs mit mutatni, semmi ütés nincs rajta, s nem is fáj.

S na, elmentem Toplicára a papokhoz. – Na, mi van veled? Mondass legalább huszonöt-harminc misét. Egy nagy, ügyes pap vót, soha el nem felejttem. A pénzt nyomtam a zsebibe: – Mondjon negyvenet! De nem ért semmitse. – Mondja meg – aszmondja – maga így született? – Én nem – mondom –, én úgy születtem, mind maga, olyan épen. – Akkor üljön le. Leültem, így szembe ültünk mind a ketten. Akkor kezdtem sorolni, hogy jártam. Aszmondja: – Nem tudok mit csinálni, me ennek már

³⁹⁵ Útépitéshez való zúzott kő.

³⁹⁶ Víz ásta fal, sziklafal.

³⁹⁷ Egyenesen.

³⁹⁸ Ismeretlen jelenlevő megjegyzése.

hűlt nyoma van. Hát egy év után mentem oda. – Hűlt nyoma van – aszmondja. Mondom: – Hát akkor mondja meg, mi vót az a szekér, két lóval, s jött, s két ember a szekéren? – Hát az – aszmondja –, azok a rosszak vótak A. bácsi – aszmondja. Na! (Máréfalva, Hargita megye)³⁹⁹

Igen. Azelőtt vótak, de aszmondják, Lucifer is elút a helyéről. Haha ...

Azt hallottam, ezelőtt – nyugudjanak, a szüleim, csendesen –, hogy eszeveszett, ugye Szentgyörgyről kőtözött, szállott ide mámára tátá.⁴⁰⁰ Ugye nagy vagyon vót, gazdaság, s elmént, összevesztek, a kuferát⁴⁰¹ vette magához, s mikor leért a kápolnához, egy muzsikás szeker utolérte. S: – Üljen fel, bácsi! Fel es ült, s elől jól muzsikáltak, s egyszer néz ki a kocsiból, s hát a kotormányi templom tetejét lássa. Aszmondta: – Édes Jóistenem, hát én hol járok? Akkor egy hátralépett, belerugódott, s kivágta onnét kuferostól. Ezt nem én láttam, hanem a szüleimtől hallottam. S akkor onnan valami kotormányi szeker jött, ment át az erdőre, s hazahozta, s vagy egy hétig az ágyba feküdt, úgy össze vót törve. Na. Ezt hallottam én mámámtól és édesanyámtól is igen, hogy Cs. tátám így megjárta. Gyermekek vótunk, s így hallottuk, így meséték. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁴⁰²

Emlékszik-e arra, hogy itt is vót boszorkány?

Volt. S azt is elmondom, hogy én hogy találkoztam vele. Én találkoztam a boszorkánnyal.

Lehet találkozni vele?

Igen. S arról is meg lehet győződni, hogy honnan származik a boszorkány. Van egy erdős kaszáló terület, úgy nevezzük: Nagyvész. Má hogy miről nevezik Nagyvésznek, odáig ne menjünk vissza, me nagyon hosszas lenne. Hanem olyan monda járt róla, hogy ott boszorkányok járnak, lüdercek járnak. Én ennek hitelt sohase adtam. De a tudatomba mégis motoszkált, hogy tényleg az a lidérc, az a lidérc. Voltak emberek, akik aszmondták, hogy az egész vagyonomért egy éjszakát ott nem töltene el a Nagyvészbe, hogy ott aludjon. Mert ő ott egyszer ilyet látott, olyat látott, megijedett. Dehát én is láttam egy ilyet.

Ott aludtam, ott vót egy kaszálónk, volt nekünk egy erdei szálláshelyünk, csűr, pajta, s a ház vót, ott kaszáltam. S feketén puskáztam, orvvadász vótam. Úgy hívtuk a helyet, hogy Jáhoros bércé, ott máma is, ott hogy őzet ne lehessen látni, az ritka, úgy szeretik. Az egy ilyen kilátópont, az őz úgy szereti megtelepedni, hogy messzire lásson. Hát én oda indútam, hogy őzet ejtek. A puskám el vót ott dugva, elévettem, vacsoráztam, besötétedett tökéletesen, a hold csak úgy éjfél után jött fel, hát korom-

³⁹⁹ 37 éves férfi, 1993.

⁴⁰⁰ Költözött nagyanyához nagypapa.

⁴⁰¹ Bőröndjét.

⁴⁰² 65 éves nő.

sötét vót. Elindútam, hogy menjek ki arra a bizonyos Jáhorbércire. A puskát a karomra akasztva így magam mellett úgy vittem. Van egy forrás ott, kitünő, jó vizű forrás, még egyet ittam, s a forrásról, mikor elindútam ki, még olyan magas, szálas erdő vót, az erdőn át kellett vóna menjek, hát egyszer egy hatalmas nagy fehér, de nagy, olyan öt-hat-hét méter magas, abból az erdőből leszaladt, ott nem messze tőlem, s velem egy magasságba megállt. Nézem, hogy mi az. Fődet nem érte, ott szembe elfutott. Hát ... Ugye kettős félelem vót, me a puskám feketén vót, féltem a törvénytől. S féltem ettől a jelenségtől. Hogy e mi lehet. Hát álltam, vártam, megszólítottam, én úgy tudom, hogy háromszor vagy négyszer, de ejsze én vagy hússzor is megszólítottam. – Ki vagy? Szólj vagy lövök! Semmit se szólt. De mozgott! Közelebb jött, távolabb ment, jobbra ment, balra ment, nem szólt semmit. Vettem a keresztet, na, mint katolikus ember, többet is ejsze a kellenél, s a puskát felemeltem, s nem mertem löni. De egész testemben remegtem, féltem. Egyszer aztán rászántam magam, rálöttem arra a fehér valamire. Hatalmas nagy szikrát, tüzet vetett! Hát a borzalom, akkor tudtam aztán tökéletesen, me még a háborúba se tudtam jobban, me ott is vótam. Visszafordúni se mertem, előremenni se mertem, addig ott fartattam⁴⁰¹ tovább-tovább, hogy ott egy csapárszerűség vót, én aztán kimentem arra a bizonyos Jáhorbércire, s én őzet se láttam, asse tudom, jött-e, nem-e, egyet se láttam, annyira bennem vót a félelem. A nap má mindjá bútt fel, s én nem mertem megindúni, hogy visszamenjek oda, ahol kellett vóna hogy dolgozzak má rég. Megvártam, amíg a nap feljön, tökéletes világosság lett. Visszamentem, s elgondótam: én is itt álltam, a nagy kő mellett. Ebbe az irányba vót az a mozgó valami, mögötte vót az a kopasz ódal, hogy burján se vót rajta, s eszembe jutott, hogy én hetes postával jöttem. Azért nevezik hetes postának, mert egy töltnyben hét serét van, ólomserét. Hát abba a kopasz ódalba, olyan poros vót, a serétnek a helyét meg kell kapjam. Me annyi távolságra vót, hogy két méternél nagyobb körbe nem terjedhetett a hét serét. S mikor lejöttem, akkor aztán egyenesen jöttem át az erdőn, nem kerütem. Elég a, a kőig nem értem el, akkor meggyőződtem, mi vót az a nagy fehér. Körülbelül olyan három-négy méter magas bükkfa, valamikor a villám megütte-e, mi-e, hát az lerothadt, le vót rothadva, s az a taplós-reves-korhadós héja foszforeszkált. Ugye bennem vót egy idegesség, hogy a puskám feketén van, s nehogy meglásson valaki. Közben megláttam ezt, s a kettős félelem szülte, hogy úgy láttam, ez kívülről szaladt oda, pedig a tuskó ott állott. A képzelet, az erős nézés odavitt, hogy én mozognak láttam. S amikor rálöttem, hát persze eltalálta egy szem vagy két szem serét, azt a reves fát, ami foszforeszkált, s szétcsapott, s én azt már lángnak láttam.

Ilyen boszorkányok lehetnek Nagyvészbe, amitől ma is vannak emberek, hogy félnek éjszaka Nagyvészbe mozogni. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁰⁴

⁴⁰¹ Oldalaztam.

⁴⁰⁴ 74 éves férfi, 1993.

Szekeret feljuttat egy épület tetejére

S akkor még azt hallottam, édesanyám beszéte, ha igaz vót, hogy ezelőtt vótak ezek a csempék, s alatta a hosszúfával tüzeltek, ugye. S annak a széjinél fel vótak rakva dobozok, mit mi es ugye dobozba tartunk ... S akkor az egyik helyen, jó gazdag ember vót, gyermeke nem vót, szógát tartott. S az ember menni akart szántani, s békütte a szógagyereket, hogy hozzon ki valami, kenjék meg a vonósíjat. Hát ugye ezelőtt kúrába⁴⁰⁵ tartották, hát M. ugye tudja, mi az a vonósíj, amit a járomba betesznek, s arra a szekerrudat, s az ugye nagyon erős dologból van, s arra, de viszont azt kúrání kell, hogy bírja azt a nehéz dógokat, a terheket. S akkor a gyermek bément s kihozta s megkenték, s bémentek reggelizni, s hát amikor jönnek ki, az ökrök s a szekér ott vannak a csűr tetejin! Az asszony meglátta, s aszmondja: – Kecse varasbéka! Kimen-tek s ott jajgattak, eltakarodjatok innen, aszmondja! Elkergette őket onnan s levette a csűr tetejiről. Hi-hi-hi! Az ökrököt! Olyan kenőccsel miskurát⁴⁰⁶ ő! Szóval vótak azelőtt, vótak. Nem babonából, hanem vótak. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁴⁰⁷

Apám élne, ő elmesélné, Cs. M.-nak hívtak Szentgyörgyön egy nagygazdát, ott szógált apám, legény vót. Készítetek szántani, s vót egy öregasszony. A gazdája aszmondta: – F – me úgy hífták édesapámat is, mint engemet, F. –, hát kent-e meg a talyigát s mindent, hogy egy kicsit könnyebben járjon? S aszmondta édesapám, hogy igen. – Na, jertek bé enni. S béhívta az öregasszony enni. Mikor mennek ki, hát a talyiga s az eke a csűr tetejin van, érted-e. Ez ha nem igaz, apám aszmondta, a Jóisten ne segítse őt soha, ha nem igaz. (Ezt sokszor elmeséte!)⁴⁰⁸

Visszament, s mondta benn a házba: – Ne, mi van ott fel, hát hogy mentek oda fel? Aszmondta az öregasszony: – Menjetekek bé a házba! Micsinát, mit nem csinát, talyiga, eke s minden lejött az udvarra! Annyit tudott a vénasszony! Ez igaz, me apám aztán nem szerette a hazugságot. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁴⁰⁹

Megszívja az embert

Jaj, igen! Ez anyukám is vót, anyukám is nagyon sokat vót ilyen esetbe, de egyszer vót egy olyan is, haha... Anyukámat nagyon sokszor, s abba az időbe még megszípták, vót egy ilyen.

⁴⁰⁵ Gondozták.

⁴⁰⁶ Mișcura (rom.) – (kenőccsel) ártó módon foglalkozott.

⁴⁰⁷ 68 éves nő, 1995.

⁴⁰⁸ Az elbeszélő 70 éves feleségének megjegyzése.

⁴⁰⁹ 84 éves férfi, 1995.

Igen, ezt is mondták.

Tudom, hogy vót az a keresztanyám, amelyiket mondtam, hogy az a szőrös kéz nyúlt fel a ruhája alá, annak a férje ott vót a fogságba, S. keresztata, és sokszor jött ide le, és mondta, hogy: – Na, nézd meg, te komámasszony, megszíptak – és tényleg, így a fogak helye látszott a combján, kéken a fogak helye! Úgyhogy ilyen vót! S akkor aztán aszmondták, hogy szaros rongyot kell reakötni, haha ...

Igen, ezt máshol is mondják.

Igen, igen – aszmondták –, hogy szaros rongyot kell reakötni, és akkor az nem fog többet odamenni. Nahát ilyen dolgok történtek. (Homoródalmás, Hargita megye)⁴¹⁰

Hogy kapja a tudományát?

Úgy születik.

És hogy hal meg?

Nehezen hal meg, addig nem tud meghalni, amíg a tudományát át nem ruházza valakire. Nagyjából át kell ruházza egy másik valakire, csak akkor tud meghalni.

Az ilyennek a temetésén nem volt nagy vihar?

Nem, nem.

Éjjel a boszorkány megnyomott valakit, ilyent hallott?

Igen. Énrajtam is megtörtént. Mind olyan fekete foltok lettek a lábamon. De akkor az ember nagyon rosszul érzi magát. Ha nem tudna megébredni és felkelni, ha az Isten ne adná azt, még meg is fojtaná. Az egyszer biztos. Szípásnak mondják, megszípják, kiszípják a vérit.

Ellensége volt magának?

Valami, nem tudom, mi vót, mi nem vót, reggel láttam, hogy fót van rajtam. Jaj, szegény édesanyám aszmonda, nyugudjék csendesén: – Drága leánkám, nem kellett volna megmondd senkinek! Kötöttél volna emberganét rea, s odament volna az illető. Odament volna az illető – aszmondja –, s akkor megverted volna, mint egy zsákot. Ennyit hallottam. Ez vót, szípás vót. (Szolokma, Maros megye)⁴¹¹

Azt igen, azt igen, hogy szípás történt, az egyikén egy kék folt, a másikon, mintha beléharapott volna, s aszmondták, hogy a gonoszok megszípták. Beszéltek, az én időmbe, ejsze még most is beszélük.

Azt az igézést, azt is hallottam, hogy valaki, itt van egy nő, s aszmondják, vissza tudják igézni, nem tudom, hányan ülték körül az asztalt, s felhívták a halottat ...

De azt, hogy valaki beteg lesz, mert szemmel megigézik ...

⁴¹⁰ 61 éves nő, 1996.

⁴¹¹ 76 éves nő, 1996.

Az is van, az van. Van ígézés, mer vannak olyan szemek, hogy az annyira tudósok, s elfelejtkezek, s nem gondolnak arra, hogy nehogymégigézzem, s megigézik. (Szolokma, Maros megye)⁴¹²

Hallották, hogy a tündérek valakit megtáncoltattak?

Hallani hallottam, a tündérekőről nem is ennyire, a boszorkányokról mondták, hogy a boszorkányok jártak, s megszívták álmában, s megkékült ... S akkor az tényleg, hogy forgószélbe megjelent ... Én ilyent hallani hallottam, az igaz, de én nem próbáltam. Hála Istennek, me a valóság az, hogy én még nem próbáltam ezeket, de hallani hallottam ... (Máréfalva, Hargita megye)⁴¹³

Vót még egy I. A.-né, idős, erre is aszmondták, hogy boszorkány.

Mit csinált?

Hát, nem tudom, hát mondom, hogy én nem is próbáltam! Csak aszmondják, hogy megszívta vagy megnyomta, s megkékűt az a hely, ahol megszívta ... Vagy érezte ezt az érzést, de látni nem látta. (Máréfalva, Hargita megye)⁴¹⁴

1: Azt mondták. Megsívja!

2: Megsívja úgy, hogy még a fogak helye is látszik. Vagy a karját, vagy a mellét. De az illető nem tud, nem érzi akkor.

1: Dehogynem érzi, L.! Szóval attól eltekintve ... Hogy mondjam ... Még én se hiszem tökéletesen, hogy így igaz.

2: De a szívás, én azt láttam!

1: De én arra gondolom, L., hogy úgy fekszik valamelyik ódalon vagy megüti. Nem tudom én azt hinni.

2: De még a fogak helye is látszik, minden mintha meg vóna harapva, csak a vér össze van szívva ...

Én úgy hallottam, hogy a boszorkány megharagszik valakire, s annak csinálja ...

1: Annak, ha nem imádkozik tökéletesen. Ez így van. De aki imádkozik, este az esti imáját elmondja, én hatvanhárom évet megéltem, hatvanharmadik esztendőbe vagyok, de én ezt soha nem értem. Mer én amikor fekszem le, az esti imámat, ahogy tanótam, ahogy tanítottak, én este elvégzem, én arra nem tudok bizonyítékot, én azt nem hiszem. (Máréfalva, Hargita megye)⁴¹⁵

⁴¹² 80 éves nő, 1996.

⁴¹³ 65 éves nő, 1993.

⁴¹⁴ 65 éves nő, 1993.

⁴¹⁵ 62 éves nő (1) és 71 éves férje (2), 1996.

Mondták, hogy éjszaka az embernek a mellére ülnek, s megnyomták ...

Hát ez igaz: s meg is szívták, ez igaz, igaz! Meg, meg, hát ez valóság, ezek voltak, voltak. Volt egy öreg néni itt olyan. Hordtuk a tejet, s az én édesanyám a tejet visszavitte, és a tetjét leszedte savanyútéjnek. Visszavitte, s erre aszmondja: – Hadd el, R., te, visszahoztad – aszmondja. – Én vissza, E. néni, me maga a tetjét leszedte, az alját nekünk adta – aszmondja –, egye meg a többi részét is!

Azon az éjen édesanyámat úgy megszívta vót, hogy ilyen kékség lett. S hamar édesanyám ganét, s nem es mondra senkinek, hanem kiment, ganét kötött rea, s hát jön egyszer az öregasszony, fel van kötve a szája, s már a kaputól kiáltotta: – Te R., ódd ki a lábadat! Aszmondja édesanyám: – Gyere csak be! Van seprűnyél – aszmondja. – Hát micsinátál velem? Há édesanyám egyet vágott rea, me aszmondja: – Egyet vágok rea, s aztán kiódom a száját, akkor kiódom a lábamat, addig nem. Édesanyám egyet vágott rea, s akkor letépte azt a, s hát a szája szaros vót! Aszmondja édesanyám: – Így, most megtudtam, hogy ki csinál velem ilyen dögokat! (Máréfalva, Hargita megye)⁴¹⁶

Nem érezte, hogy éjszaka megnyomták?

Vót, vót azelőtt. Az es vót, de valahogy így szoktam, hogy mikor fekszök le, a párnára a keresztet vetem. Édes Jóistenem! S olyan imádságot is tudok, amelyik a gonosz lelkeket eltávolítsa, azt legtöbbször elmondom, mikor fekszök le, de vót, amikor! S ilyen feketeségek is vótak a testemen, hol megharapva, hol megcsípve, ez vót. S máskor ilyen nyomások es, de mégis, nem haltam bele ... (Máréfalva, Hargita megye)⁴¹⁷

Megnyomja az embert

Tudja-e, hogy én is vótam úgy fiatalasszony koromba? P. már nem vót itthon, s lefeküdtem. Éreztem, hogy valami nyom. De hogy mér, nem tudom. Éreztem, hogy nyuvadok meg.⁴¹⁸ Édesanyám, szegény, ő olyan vót, hogy vallásos asszony, s ő mindig ízélte, hogy aszmondja: – Fiam, ha úgy érzed, hogy nyomnak, akkor mondd: – Édes, jó Istenem! S nekem valahogy úgy eszembe jutott. S mondom: – Jaj, édes, jó Istenem, mi van velem, mindjá meghalok! S abba a helybe helyrejttem, na.

S arra is emlékszem, mikor vót a földrengés, itt Atyháiban. Elég az hezza, itt vót a kicsi unokám. S köttem eztet az önkiszolgáló nájlón kosarakat. S tizenegy óráig köttem, s P. szegény – nyugudjék –, a férjem, a pálinkafőzőbe vót, ő vót a fejese, ő lőzte a pálinkát. S köttem tizenegy óráig a kosarakat, s na, a kicsi leánka elálmosodott, s mondom: – Gyere, M., nagymama megcsinálja az ágyad, s feküdjél te le. S lefektet-

⁴¹⁶ 54 éves nő, 1993.

⁴¹⁷ 77 éves férfi, 1993.

⁴¹⁸ Megfullad.

tem a leánkát, s én is elálmosodtam, s én biza tovább nem sirítem,⁴¹⁹ a kezem is úgy fáj. S én lefeküdtem, s még a kezemet úgy tettem [mutatja: keze mellén összekulcsolva]. S arra ébredtem meg, hogy valaki a kezemet nekem szétrándította! – Jaj, édes, jó Istenem! De a végén már meg vótam ijedve! De ahogy szétrándította, s én mondtam, hogy édes, jó Istenem, abba a helybe eltűnt. De hogy az mi vót? Én nem tudom.

Sokszor ébredtem meg arra, s reggel fékeltem, hogy itt a karom tiszta fekete. De hogy miér? S akkor mind mondták itt, hogy úgy kell csinálni, hogy emberszarral bé kell dörzsölni, s akkor majd ... De én nem foglalkoztam.

De sokáig vótam úgy, sokáig, sokáig! Hogy mér s mér nem, ezt én nem tudom. De azt tisztán tudom, hogy én így imádkoztam, s így a kezemet így tettem, s arra ébredtem, hogy a kezemet így valaki széthúzza. Hogy én húztam szét-e, én nem tudom, de én éreztem, hogy nyuvadok meg. Aztán akkor vót a földrengés. (Atyha, Hargita megye)⁴²⁰

Én azt es hallottam. Hát én egyszer, hallgasson meg, éjjel kint aludtam, az odorba⁴²¹ aludtam, me nyár vót, szerettem a szénába aludtam. Úgy megnyomtak, hogy nem tudtam mozdúni, szólni se, egy szót se, mozdúni nem tudtam. Elig tudtam magamhoz jöni, ember, se ide se tova, úgyhogy csak feküdtem, úgy meg vótam ott, ez a valóság. Valahogy aztán magamhoz jöttem. Akkor mondta – anyám katolikus asszony vót: – Menj – aszmondja –, a paphoz, tartson misét – aszmondja –, imádkozzál – aszmondja –, me nem jó ez, vigyázz magadra – aszmondja. Má jó nagyocska vótam. S akkor egyszer aludtam, s aludtam, s valaki úgy torkon fogott, hogy én nyuvadtam meg. Aszhittem, hogy most megnyuvadok, hát nyuvasztott meg, éjjel az ágyba. Nem tudtam szuszogni, s nem tudtam semmit. Hej, ember, aztán valahogy, valahogy kippattintottam, de úgy megfogta a torkomat, ember, há hóttam meg. No, aztán valahogy megszabadútam. Mondom, anyám élt: – Te az ilyennel, az ilyennel úgy csinálj – aszmondta –, hogy a templomba, s adj pénzt a papnak – me a katolikusok adnak pénzt, misét lehet tartani –, me e nem jó neked – aszmondja. Aztán elmentem s én így valahogy megszabadútam, de az Isten örözzön az ilyesmitől, me az nem jó. (Homóródalmás, Hargita megye)⁴²²

A katonaságban vót, egyszer egy kollegámmal együtt aludtunk. S alighogy elaludtunk, öt perc ha eltelt, egy asztalon aludtunk, s egymás mellett nem fértünk, neki a feje arról, s nekem erről, úgy egymás mellé feküdtünk le. Egyszer hát úgy rúg engemet, – úú-ee-ii –, olyan érthetetlen hangon úgy ordít nekem, s úgy rúg! S megfogom, én nem vótam még elaluva, ahogy hazajöttünk s lefeküdtünk, éppen csak öt perce vót annak, s kezdtem én is: – Mit csinász – úgy hívták D. B., Kocsis D. B., megfogtam

⁴¹⁹ Teker, csavar.

⁴²⁰ 62 éves nő, 1993.

⁴²¹ Széna- vagy gabonátárolásra használt csűrpadlás.

⁴²² 82 éves férfi, 1996.

én es, – kicsinász, B., mi van veled! – Jaj be jó – aszmondja –, hogy megmozgattál, úgy megnyomtak a szellemek, úgy megnyomták a mellemet, értetted-e, úgy reaültek a mellemre, ha nem mozgattál vóna meg, ejsze meghaltam vóna. Én nem vótam elaluva, ő ejsze elaludt, s szíve vagy nem tudom miféle, ennek szemtanúja vótam, de én az égvilágon semmit se láttam. A villanyt is felgyújtottuk, mindent összejártunk, de az égvilágon semmit se láttunk. Összeszedtünk mindenfélét, s nem mentünk tovább, elmentünk be a szabóműhelybe, a szabókkal ott aludtunk ... Csak e lehetett ... vagy a szívvel ... az égvilágon semmi, de semmi jelt nem láttunk, hogy valaki ember lett vóna, valahova bébújt vóna, s az csinálta, nem. Ennek én szemtanúja vótam. De én azt nem hiszem, hogy megnyomták. Meg a szívit, valamit ... Ilyen nem létezik ... (Csíkdelne, Hargita megye)⁴²³

Na, ezt még én is éreztem egyszer. Ez tiszta beszéd. Hát I., az valami borzasztó. Akkor is egyedül voltam, de mit es mondjak, két évvel, három évvel rá, hogy az uram meghalt. S én is éreztem, hogy jaj, úgy akarnék szusszanni, az én nagy ágyamat ... I. még járt ott, mer én ide össze vagyok szorulva, me menyem van most, s mindent ide szétszórtunk, s a padlásra, mindenüvé. S éreztem, hogy úgy valami olyan erősen, de ez nem vicc, s nem babona, hanem ez igaz. Akkor úgy éreztem, hogy jaj, olyan nehezen, s kellett vóna szusszanjak, s egyáltalán nem tudtam. Egy olyan súlyt éreztem, amit el se tudtam képzelni. Hamar, én nem is bírom a lábam végett a nehéz paplant, nem is azt, egy hálószákat használók, nagyon gyenge s mégis meleg a hálószák, most is avval alszok. Hamar ledobom magamról, s eszembe jutott, hogy még mondta ezt valaki, s keresztet kell vetni. S én is hamar keresztet vettem, s többet egy cseppet se éreztem semmit. De ez olyan igaz vót, mint ahogy ez a könyv előttem van. No, ez igaz. Én is éreztem ezt. (Csíkdelne, Hargita megye)⁴²⁴

Saját magamról győződtem meg, s azt tapasztaltam, hogy a baloldalamra, a szívem felől való részre feküdtem rá, s attól került az a rémálom. S azután ezen az oldalamon, a szívem felől való részen nem alszok. Én saját magamon megtörtént ez, mintha valaki megnyomott vóna, azelőtt azt tartották, hogyha érzed, hogy meg vagy nyomva, bal kézzel nyúlj oda s meg tudod fogni, aki megnyomott, azt a boszorkánt. Dehát én saját magam meggyőződtem, hozzáébredtem, mintha valaki egy nagy súlylyal reám feküdt vóna, s akkor mikor megebredtem, akkor én rögtön megfordútam, s akkor az a nyomás megszűnt. S akkor én saját magamtól rájöttem, hogy igenis a szívem felől, a szívcmet megnyomtam, s attól történt ez a súly, ami engemet megnyomott. Saját magamon meggyőződtem én magam. (Csíkdelne, Hargita megye)⁴²⁵

⁴²³ 84 éves férfi, 1996.

⁴²⁴ 67 éves nő, 1996.

⁴²⁵ 66 éves férfi, 1996.

Hát azt igen. Azt igen. Még velem es történt meg.

Mi történt?

Hát aszmondják, hogy valami megnyomja a szívit az embernek. Nincsen semmi ott, csak a szívit nyomja meg valami, s azt hiszi, hogy valaki megnyomja. Én lefeküdtem, s egyszer észrevettem, a lábamat valami nyomja. Hát hezzaébredtem: – Édes jó Istenem, ne hagyj el! – akkor eltűnt, akkor aztán eltűnt, ennyi vót az egész. (Csíkdelne, Hargita megye)⁴²⁶

Ezt a nyomást, ezt már én is próbáltam. Úgy megnyomják az embernek a mellit, hogy nem tud szóhoz jutni! Hányszor vót úgy, hogy akartam mondani, édes Jóistenem, s nem tudtam kimondani, itt úgy meg vót szorítva, hogy nem tudtam. S akkor ugye van, hogy megfeketedik egy darabocska hely. S hogyha meglássa reggel, napfelkelte előtt, akkor embörganyéval bé kell kenje s békötözze, s akkor az az illető odamenyen valamit kérni, aki megszívta, me úgy mondják: megszívta. Ha pedig már a nap felkőtt s más es meglátta, akkor nem ér semmit, hiába köti bé. Aszmondták ...

S akkor az illető, aki megnyomta, oda menyen kérőér, valamit kér na, hogy ha bé tudja kötni a kezit, vagy akárhol, a lábán, me olyan helyt is megszípják, combját, vagy a karját ... (Máréfalva, Hargita megye)⁴²⁷

No igen, hogy éjszaka megnyomtak, ez igen, hogy a falra mászott fel. Ez csinálmány vót, na, így mondták ennek, csinálmány. Vót olyan, hogy éjjel is a házból elment, s aszmondták, csinálmány. Mi, hála legyen a Jóistennek, ilyen nem pacáltunk⁴²⁸ még ideig.

(Mi nem üsmerjük az ilyesmit, csak halljuk.)⁴²⁹

Én hetvenhat éves vagyok, huszonegybe születtem, ezt még nem értem, na. Az-rán ugye történhetett másval, arra már nem emlékszem vissza. (Kászonzeltíz, Csík megye)⁴³⁰

Hát az is van! Az is van! Van! Történik az es!

Mit kellett akkor csinálni?

Hát én jártam meg egy alkalommal. Az ágyba, így a karomat kitettem, s valaki úgy szorítsa lefele a kezemet, s erre felebredtem. Húzta egészen, törte le. Mondom hogy ... a kezit, megismertem, ki vót! – Engedd el a kezemet, kitakarodjék a házból! Fő-lállott, egy nagy magas ember, hát az ajtón ... Hát hogy menjek, na! Kiment az, az a magas ember. A kezemet megszorította, s húzta lefele. Megismertem a kezéről, ki az,

⁴²⁶ 82 éves nő, 1996.

⁴²⁷ 77 éves nő, 1997.

⁴²⁸ Megjární, rajtaveszteni (a pata románul).

⁴²⁹ Az elbeszélő 82 éves férjének megjegyzése.

⁴³⁰ 76 éves nő, 1997.

s mikor felállott, akkor is megismertem. Nem mondom meg, ki az. (Kászonfeltíz, Csík megye)⁴³¹

Igen, ezelőtt a régi öregek mondták, hogy hanyatán feküdt s megnyomták, alig kapott levegőt, s akkor mondta, hogy Istenem, segílj meg, s a gonosz elment. Vagy ki tudja?

(Az ilyenekbe a mostani fiatalok nem is hisznek. A fiam is aszmondja, hogy álom, s esős idő ...)⁴³² (Kászonfeltíz, Csík megye)⁴³³

94 éves korában halt meg?

94 éves kora előtt, még tíz évig is ment ez így, amíg élt.

Hogy kezdődött?

Én nem tudom, hogy ... Mit mondjak. Mondom, vót neki egy unokamenye, s odahívta magához, ott laktak, született egy gyerekük is.

Egy udvaron voltak?

Egy házba, egy szobába az édesanyám, s a többibe a többiek, az unokái. Aztán nem vót jóféle. Nem vót jóféle. Aztán aszmondtam, hogy biztosan meg van kuruzsóva, megcsinátatta, valamit csinált. Úgy hogy ő nem tudott nyugunni sehol. Akkor eljött le ide. Én aludtam abba az ágyba, me rég, hogy egyedül vagyok, s édesanyám aludt azon a szelnonon. Ez igaz vót! Egyszer hallom éjjel, hogy az a szélajtó megcsattan, me van az a rugó rajta, mikor bé van húzva, s háromszor nekicsattan. Megébredek erre, hát fenn a levegőbe két hang jó: riu-riu-riu-riu! Ilyen hangon jó onnan így átal édesanyámhoz. Én úgy meg vótam ijedve, nem mertem fékelni, mer a villany ott van, hogy ott gyútsam meg, csak aszhittem, hogy a szívem kiver onnan, kitörik. Aszmondja reggel: – Na, E., az éjjel is megkaptak, itt is megkaptak – aszmondja. Mondom: – Édesanyám, én hallottam! – S mé nem gyújtottál villanyt! – S azé, me nem mertem odamenni, me onnan indútak, ott fenn, riu-riu-riu-riu, de két hang jött, s jöttek ide édesanyámhoz. – Döfődtek – aszmondja –, úgy hogy hát erősen. Hogy ez mi vót! Dehát ez igaz vót, nem mese!

Ez hosszú ideig volt?

Hosszú ideig, ő, még tíz évig is. Csodálkoztam, hogy hogy is bírta, hogy hogy is mert ... Aztán későbbben arra izéte magát, hogy soha a villanyt ki nem ótotta éjjel. Me mikor a villany égett, nem mentek úgy rea. De mikor kialudt a villany, egy napig nem mentek közé hezza, sok ideig, későbbben má közé mentek. Akkor mindenüvé ilyen apró kereszteket csinát, mindenüvé ... Hát mit mondjak, ördögök vótak-e, vagy mik vótak. Na. De ez így ment szegénynek. Aszmondta, hogy otthon, akárhova lefekszik, döfődik agyon. Vett egy pókrócot, vitte, hogy feküdjön le. Hát aszmondja: –Aszhitte, hogy a keziből kirázzák, vagy a zsibbadás elfogja, asse tudta, hogy mi vót vele. Na.

⁴³¹ 89 éves férfi, 1997.

⁴³² Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁴³³ 69 éves nő, 1997.

Akkor éjjel, tudom tisztán, lehetett olyan egy óra körül, jó le. Akkor még fenn aludtam ott, s a fiam idelelni. S jó sírva. Aszmondja, hogy nem tud nyugunni. Mondom: – Ne sírjon, ide feküdjön mellém, ne sírjon. S lefeküdt, s van az utca felől ez a nagy ablaka a háznak, s hát hallom, hogy úgy körmöl az ablakon föl, hogy síkót a köröm. Föl az ablakon, s akkor így elé a plafonon, így elé ne. Na. Tudja, ez igaz vót, nem mese! Na.

Valamit nem próbáltak meg?

Dehogynem. Mentünk, elmentem véle ... Nem Csíkszereda, tudja a csoda, hol van a leányvásár ...

Somlyó?

Nem.

Nem Homoródmásra mentek?

Nem Almásra, tudja a nyavalya, Almás-e ... Oda es elmentünk, vót ott valami tudós. Hát nem ért semmit. Adott, valamilyen ilyen, nem tudom, hogy tegye a kályhára, s annak olyan jó szaga lett, elégett, de a nem sokat ért. Aztán én mondtam, hogy menjünk el a román paphoz. De olyan helyré, hogy ott olyan románság vót, hogy akárkihez szótam, csak románul beszélt ...

Hova mentek?

Nem tudom kimondani – mondom –, ahol van a leányvásár.

Lefele, Balázsfalvára?

Nem, nem. Jaj ... a szászokat ahol bombázták le, tessék mondani ... Nem Csíkszereda ... Szovátától mentünk oda ...

Gyilkostón keresztül? Piatra Neamt?

Nem. Elég a hezza, hogy elmentünk a román paphoz. Én is mentem. De ott is a menyé, a pap nem vót otthon. S az is román vót. Hogy tudjak véle beszélni. Kimenyek az utcára, látok egy asszonyt, na, az valóban megszólalt magyarul. Mondom: – Legyen olyan szíves, jöjjön bé, s tolmácsolja ennek a kicsi asszonymnak, hogy ő aztán mondja meg az apósának, hogy szógáltasson misét. Aztán elmondtam, hogy éjjel örökké zaklassák, mint az ördögök, s nem tud nyugunni, s ... Akkor még huszonöt lej vót, amiért megcsináta a misét. Én nem tudom, ért-e, nem ért-e, örökké így vót, végig így vót, amíg élt, végig. Ez má nem mese, ez má igaz vót. (Szolokma, Maros megye)⁴³⁴

Azt igen, azt hallottam, hogy I. néni, aki meg szokta az asztalt táncoltatni, hát az nem tudott meghalni, me valamilyenek döfödték az ódalát, hogy ne haljon meg. Aztán má látrák, hogy a szeme ragadott le, akkor is döfödték, hogy: – Ne aludj, ne aludj –, állandóan, örökké. S ő maga is mondta, hogy: – Itt vannak, s ne aludj, nem hagyták. S aztán a másik mondta: – Vessük ki, együk meg, M.-t is megettük, J.-t is megettük, téged is megeszünk, s az úton ezt állandóan mondogatta örökké. – Viszünk

⁴³⁴ 87 éves nő, 1996.

ki, eszünk meg, J.-t is megettük, M.-t is megettük, tégedet es megeszünk. Aztán meghalt az es. Én úgy képzelem, hogy biztosan az agyába benne vót az is, állandóan mondták neki, hogy: – Ott senki sincsen, te! – Dehogynem, itt vannak, visszük ki, esszük meg –, állandóan mondta.

Azok nem boszorkányok voltak?

Há, mondták, hogy boszorkányok, de olyan ügyes asszony vót, hogy annál ügyesebb nem vót Szolokmába. Valamikor. Mer hát amikor az ember megöregszik ... De amikor fiatal, hát annál különb nem vót Szolokmába, mint az az asszony. (Szolokma, Maros megye)⁴³⁵

Az vót nekem es. Hanyatág aludtam, akkor kapott el. A fejem gondókozott, de a testem nem mozgott semmit. Ez vót, ez nekem történt. Aztán aszmondták, ezek a rosszak, na.

Nekem két percig, meddig tartott. Széllel jött. Olyan zúgás lett, s egyszerűen megmeredtem. Eléggé hogy, de nem lehetett mozdúni. Egyszer aztán kipattant, s az ember örvendett, hogy meg van szabadúva. Ez vót nekem. (Máréfalva, Hargita megye)⁴³⁶

Én hallottam erről, nem erről az emerről, de az emberek mondták, hogy éjjel ott aludt, s így, így, pontosan M. J. bá mondta, me különben úgy hívták, hogy Balog J., me balogos vót, érti-e, örökké a bal kezivel dógozott.

De nem él már?

Nem. S itt lakott nálunk, mind szógalegény, itt lakott, s még vót egy másik szógalegény, de egyik se él már, úgy hívták, hogy S. F. S az udorba⁴³⁷ háltak úgy szénacsináláskor, ahol tartuk a szénát. S lefeküdtek, s rendesen, aszmondja megebredt, s akkor es úgy nyomta valami a mejjit! A társának, S. F.-nek. S F. bácsi felkiáltott: – J., te – aszmondja –, segílj, me nyomnak agyon – aszmondja –, segílj rajtam. S Balog odavágott a mejjire, ennek a S. F.-nek B. J. bácsi, s így távoztak csak el, arra az ütésre. Aztán hogy magához jött-e az az ember, akit megnyomtak, vagy nem tudom mi, de ezt J. bácsi meséte nekem, ez tiszta szentigaz. Nyomták ott a társát, me két szóga vót egymás mellett, s nem tudom, kik nyomták, kik nem nyomták, boszorkányok-e, vagy milyent lehet mondani, de aszmondja Balog: – Aztán odavágtam, felebredt, s még köszönte nekem, hogy azt a nehézséget róla azzal az ütéssel levettem. Így elmesélte nekem. De most egyik se él, hogy pontosan elmesélje. (Máréfalva, Hargita megye)⁴³⁸

⁴³⁵ 83 éves férfi, 1996.

⁴³⁶ 71 éves férfi, 1993.

⁴³⁷ Szénapadlás.

⁴³⁸ 62 éves férfi, 1996.

Na, ezt es J. néni mesélte, nem emlékszel, amikor mesélte, hogy két testvér vót, s egy ágyba háltak, az egyik kívül s a másik belül, s az egyik testvér mindig olyan fáradt vót, sovány vót, olyan agyonütött vót. S aztán mondta neki – ajánlotta valaki –, a testvérének, hogy: – Feküdj a testvéred helyire, s ha éjszaka észreveszed, hogy mejen valaki, s egy gyeplőt akarna nyakadba vetni – aszmondja –, bal kézzel vedd vissza az övébe, s akkor elhatástalanodik az illető, aki ilyen ördöngős, hogy ... Akkor ő kell vigye, s lovagolta, egész éjjel nyargalt vele, s azé vót olyan sovány az az ember, s olyan agyonvert, egész nap alig tudott mozogni, met azt valaki megnyergelte, vagy... Nem tudom, ilyesmiket nem hallunk most ... (Lövete, Hargita megye)

Az én apámék juhok tartottak. Aztán szerették a juhokkal foglalkozni, az állatokkal szokva vótak. Aztán az a juhászember elkérte vót tavasszal, mikor mentek ki először – összeszedték ugye a gazdáktól, a cimboraság, egy társulat magyarul –, mit tudom, harminc, negyven ember, kinek tíz, öt, tizenöt, húsz ... Elkérte a nagyapámtól, hogy adja neki oda ezt a fiút, míg megszoknak – me akkor ugye szét vannak, telelnek, s mikor esszeszedik, akkor nincs meg az esszetartás –, bár nekik az a természetük, hogy nemigen szoktak szertejárni, de akkor főleg a bárányok, olyan bolondok, mind a fene. S hogy legalább egy hétre adja oda apám, ilyen suhanc vót. Na jó.

S akkor mentek ki, hajtották ki a mezőre, s egy része, egyharmada a határnak, nyomásrendszer, ott jártak a juhokkal, s másik évbe a másikon, tovább. Elég a hozzá, hogy az öreg kivitetett egy ilyen vastag láncot, s ott a kosárba teszik – ilyen deszka-kerítés, kosárnak mondják –, oda béceresztette a juhokat, s mikor fejni kezdték, ott azon a láncon minden juhnak keresztül kellett menni első fejeskor. De hogy mit tartott benne ... Hát szigorán. S az akkori emberek, mint a mű nagyapáink, az én nagyapám nem, de mások hitték, hittek valamibe. Hogy a tehennek elveszik a tejét, s hasonló. Még most is lehet látni, utánozzák azt a régi típust, hogy az istállóra van mésszel egy fehér kereszt csinálva. Tehát ez annak a maradványa, hogy kísértet van, ördög van, mit tudom én mi, az ne vigye el, ne menjen bé, mer a keresztől félnek.

Akkor vótak például a lovak. Aszmondták: éjjel járják az ördögök a lovat. A lovaknak itt a sörénye visket. S ő nemigen tudja, hát nincs más mód, az istálló oldalához dörzsöli hezza, s annyira, hogy még bele is izzad a ló. S fűrtökbe összesirül⁴³⁹ a haja, azt kifésűni nem lehet, nem csak akkor, máma is vannak olyan lovak. Aszmondták, hogy éjszaka az ördögök ... Há szentül hitték. Hát valóság, hogy ez fennáll, de megvan az oka, hogy miért ... (Lövete, Hargita megye)⁴⁴⁰

A ló mikor rúgott ... Hát nálunk a ló rúgott. A fiatalasszony, a miénk, M. A.-né: – jaj – aszmondja –, a ló izébe van, a boszorkány ott van, a ló rúg, s ott van. – Jó – mondom –, kimegyek én – mondom –, ti csak maradjatok bent, én megyek, hozom bé.

⁴³⁹ Összetekeredik.

⁴⁴⁰ 74 éves férfi.

Aztán elmentem ki, a lónak beszéltem, nem volt semmi baj, s a garádicson, a garádics előtt volt apámnak egy új készen kereke. Aztán mondom, kezdtem a kereket az izé ... hajtani fel a lépcsőn, s mondom: – gyere csak ide bé, gyere bé csak ide a napvilágra, lássuk meg, hogy mi vagy. Aztán A.-né az ajtóban állott, aztán meghallotta, akkor kezdett ordítani odabé. Hogy: – J. hozza bé – aszmondja –, a boszorkányt! Pedig csak a kereket hoztam. Hát nem vót semmi abban, hogy a ló mért rugódott, hát rúg ... Igaz, hogy hát a haja bé vót fonva egyszer-egyszer, hogy azt nem volt képes kibontani ... Nem tudom, mitől. (Lövéte, Hargita megye)⁴⁴¹

Kaszáltunk a két öcsémmel, nagy meleg vót. S aztán jött egy nagyidő. S mi ott hálunk, s mondom az öcsémnek: – Kalibát kellene csinálni, me ha nem, az eső megöl münköt. S neki a bokornak, s szénát, s csináltunk egy fáin kicsi kalibát. S meg es uzsonnyáztunk ott, tettünk egy kicsi tüzet, s mosmá – aszmondja –, vacsora, uzsonna, minden esszeszakadott, hát együnk. S nekifogtunk enni, s hát ettünk, s eltakarítottuk, s vaegy szivarat elszívtunk, s én közbül, s a két öcsém kétfelől elaludtunk. Hát egyszer, lehetett olyan tíz-tizenkét óra fele, megfogtak engemet, s szépen a tűzre reatettek. Na. Szerencsére megebredtem, s vót ott egy fa s, az tartott engem, hogy meg nem égtem. Na, aztán megszabadútam. Mondom az öcsémnek: – Tőletek meg lehet halni! Hát milyen emberek vagytok, hogy nem vesztek semmit észre? Aztán így megszabadútam. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁴²

Keresztapámnak az apjuk, ő nevelte fel őket, me az apjuk a háborúba halt meg, ő szentül hitte eztet. Nekünk ő személyesen sokat magyarázott, az öreg. Ő szentül hitte az ilyen marhaságokat. Aszmondta: – Oda hátra vótunk az erdőbe ősszel a marhákkal, mikor az élelem itt má lefogyott, s amíg lerekedt, ott vótunk egy pár hetet. Szentül hitte azt, s aszmondta hogy ha valaki kiájt: ha háromszó nem kiájt, akkor nem szabad hozzászólni! Amikor háromszó kiájtott, az a hang, akkor vissza lehetett felelni, de hamarabb nem.

S aki visszaszólt, azt elvitték?

Igen, s ott ment, s a hurkáját s a belit ... me az ördögök elvitték. (Lövéte, Hargita megye)⁴⁴³

Mondták, hogy ha besötétedik, akkor nem szabad kiönteni ...

Ki szabad önteni csak azt kell mondani: vigyázat! Ki szabad önteni. Ezt kell mondani: vigyázat, s akkor.

S ha koppant valaki, akkor meg kell várni, amíg háromszor koppant.

⁴⁴¹ 82 éves férfi, 1981.

⁴⁴² 59 éves férfi, 1993.

⁴⁴³ 69 éves nő, 1995.

Természetes... Szóval az én szüleim arra tanítottak, hogy ha lépsz ki az ajtón, este, reggel vess keresztet, s mehetsz nyugodtan, bízzál Istenbe, s nem csalatkozol. S én örökké az Istenbe bíztam, s nem csalatkoztam. Fehérnép – el merem mondani, itt ennyien vagyunk, s nem ittam ma ejsze vizet se –, nem járt többet, mit én! Nekem ott vót három fiútestvérem, engem soha nem kényszerítettek. Még otthon vótunk, s hogy jól haladjuk, mindegyiknek legyen saját lakása, jó békességesen ... S én hordtam a szénát. S a szentgyörgyi havasok milyen messze vannak, s én nem szerettem nappal menni. Meleg vót, s az a marha úgy szenvedett. Sokszó sok mindent hallottam, de én meggyőződtem mindenről, és soha semmitől meg nem ijedtem.

Rossz lélekkel, szellemmel nem találkozott?

Sohasem. Én soha semmi, soha de soha – hála legyen a Jóistennek –, remélem, hogy ezután se fogok találkozni, me én nem is foglalkozom velük, imádkozom, s dógozom, s nem gondolkozom azon. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁴⁴⁴

Igen. Anyósom is mondta ezt, hogy ő hátrament, bocsánat, a vécére. S a vécén ahogy vót, hát úgy hallatszott, hogy valami muzsikaszó hallatszott, de nem látott semmit, s valami kocsizörgés. Na. Ezt még... Eztet ő hallotta.

Ezt mire mondták, hogy kik járnak?

Hát aszmondták, a szelleme. A szelleme. De most már nincsen szellem ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁴⁴⁵

A még vőlegény korába vót... Te Sz. M.-t ismerted-e, ott laktak Cs. S. bá mellett.. Ezt sokszó beszéte, nem is egyszer... Egyszer M. bátyja meg vót jesztve. Csak posztút el, sárgút, beteg se vót. – M., neked mi bajod? Rossz legény vót, fiatal vót. – Hát, J. bátyám, nem szabad beszéljek semmit, me aszmondták, ha el merem mondani, engem összetépnek s összetörnek s agyonütnek ezek a boszorkányok. Ha-ha. Ez ilyen vót na, apám se hitte, de ilyen vót. – Nem merek beszéni, mer aszmondták, ha beszélek, akkor vége. A végin aztán emondta, apám addig faggatta: – Há mit, mit csinának? Aszmondja: – Mikó fekszem el, már úgy félek, a hideg ráz ki. Má mikó eljő a tizenegy óra, tizenkettő, akkó jönnek. Akkó korbácsónak meg.

Úgy rájártak, hogy tiszta zsinór vót, de apám hallotta is ezt. Aztán ... apám hallotta a sötétben hogy suhog s ordít, M. bátyja! Aszondja ... a sok boszorkány vénaszszony ott vót, azt mind ott csinálják s ott kínozzák, s nemtudommi, s verik s ütik, ha ász szembe, akkó vége az életednek.

Egy idő múva száradt ki a világból. Aztán apám odament egyszer s káromkodott: – Az istenit – aszondja. Akkó ementek vót a boszorkányok a káromkodásra, asz-

⁴⁴⁴ 68 éves nő, 1995.

⁴⁴⁵ 74 éves nő, 1995.

mondja. ... De ezt apám beszéte, nem egyszer, hányszor. Reggelig hallott a korbács, ahogy verték, hát hallott, éjjel. (Hargita megye)

Sz. E.-ről mondták, hogy ilyeneket tudott csinálni ...

Dehogy tudott, az olyan nyomorék asszony vót!

Azt mondják, azért lett nyomorék, mert valakinek rosszat tett, s az megcsináltatta.

Nem! Így ment, ide is bicegett, oda is ... Én is, hogy törve vót a lábam kétszer, rosszul megyek, járok, de ő szerencsétlen, az becsületes vót, a család. Mi ismertük, egyetlen egy fia vót, K.-nak hívták, D. K., az is meghalt, a család tönkrement. De másképp asztalossággal foglalkoztak, becsületesek vótak. De másképp nem lehet semmit se mondani róluk. Mondta ő is, hogy: – Né, mit beszélnek rólam! – Hagyja, E., hogy mondjanak, amit akarnak, ilyen hülyeségeknek ne higgyen. S el vót intézve. (Szolokma, Maros megye)⁴⁴⁶

Igen, hát, igen. Azt is nannjó mondta, hogy megnyomták, megszfvták. Mondta a neveket is. Hát ismertük azokat a neveket, hogy megnyomták, s milyen panasszal vót ... (Álomlátás ...)⁴⁴⁷ Nannjó mondogatta: – Jaj, Istenem, végy el, me olyan vé-nasszonyt, mint én, minek tartasz? MÉR nem is halok meg?

Egyszer éjjel, hát: – Jaj, jaj, segítség, jaj – nyuvadozott –, ne hagyjatok, ne hagyjatok – így hangosan. S apám fölkel, s odament, s: – Édesanyám, mi van magával? S mondta az öregnek a nevit, hogy: – Te, el akar vinni. Né, az előbb megfogta a haját ... – De maga mamájnap aszmondta, hogy mér nem hal meg, akkor mér van úgy megijedve? Nem tudom, milyen bácsit mondott, hogy milyen, aki már meg vót halva, s el akarta vinni ... Aztám meg édesapám buzerálta, hogy úgyis meg akart halni, mért nem ment Á. bával ... Ejsze ilyenek vótak a nyomtatások, hogy valami olyan álmot látott, hogy úgy feküdt ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁴⁴⁸

Na, még azt is mesélték, hogy éjszaka megnyomták, valakit megnyomtak.

S az mi volt?

Az is ilyen boszorkány. Lefeküdt, s rossz álmot látott, s arra ébredt, hogy nem tud levegőt kapni. S olyankor – aszmondták –, a Jézus nevit vagy az Isten nevit, keresztet kell azonnal fogni, ahogy megébred. Sajnos ilyenkor próbáltuk, de ilyenkor de nehezen érjük el, me akkor minden elmúlik. Na, ezt mondták.

Aztán volt, akiket – apósom magyarázta, nyugodjék csendesesen –, meglovagoltak. Éjszaka reáültek a hátára, de anélkül, hogy ő valakit látott volna, s meghajtották. Na, ilyeneket is mesélt apósom. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁴⁴⁹

⁴⁴⁶ 85 éves nő, 1996.

⁴⁴⁷ Az adatközlő 74 éves férjének közbeszólása.

⁴⁴⁸ 70 éves nő, 1994.

⁴⁴⁹ 56 éves nő, 1994.

Egyszer a háború után vót ez is, J. A. sógorommal legények vótunk, s leültünk ide, P. nénémnek, itt ez a kert az övéké vót, s leültünk, ott vót két kő a kert mellett, s leültünk oda, ez lehetett olyan éjféle tájt. S hittünk a boszorkányságban, me az belénk vót öntve, mint azt hallottuk. Elég az hozzá, sógorommal, legények vótunk, beszélgettünk összevissza, fiatal, mindent, szivaraztunk, böcsködtünk,⁴⁵⁰ s egyszer ott valami, körülbelül húsz méterre tovább a kerttől elsuhant, de olyan nagy suhogással, hogy kezdtünk gondókozni: valóban, mi lehet az? S hittük, hogy boszorkány! De nem ijedtünk meg, délceg legények vótunk ketten ... De az, hogy hittük, hogy boszorkány. Elsuhant, olyan háztető magasságba vót a nagy suhanás, de az nem vót madársuhogás! Me a madárnak nincs olyan nagy suhogása, akárhogyan is. Olyan villámgyorsan elment, érti-e.

Hogy az mi lehetett, azt máig se tudjuk, de abban maradtunk, hogy biztos boszorkány, abban maradtunk mind a ketten. Aztán mi vót ... Ma se tudom. De tényleg olyan különleges suhogás vót, hogy nagy-nagy-nagy suhogással ment el. Végül megriadtunk, felálltunk, de aztán nem láttunk semmit, nem hallottunk semmit, éjjel vót, de hittük, azt hittük, boszorkány. (Atyha, Hargita megye)⁴⁵¹

Ezt mondta édesanyám, hogy ezelőtt vótak ezek az asszonyok, s akkor elmentek, úgy összecsdültek, összeseregelték, s elmentek, valakinek, egy komaaszonyinak, nem tom hol bémentek a pincéjibe. S akkor nem vót előttök zár, bezárva valami, s akkor bé tudtak menni s a bort itták, mulatoztak, micsináltak, s a reggel eljött, kellett volna induljanak haza. S akkor nem vittek vót a kenőcsből, amivel kenték vót meg a zaborát,⁴⁵² vagy nem tudom mifélet, a tilót, a seprű nyelit vagy mit. S nem tudtak hazamenni, csak úgy gyalog mentek haza ... (Olyan valami szerelék vót nekik, meg kellett kenni azt az izét ...)⁴⁵³ (Csíkdelne, Hargita megye)⁴⁵⁴

Hármasközségbe történt, mé régebb ... Mesélték, hogy elmentek az asszonyok, az idősebb asszonyok, s fontak, esténként fontak. Na aztán, vótak közöttük itkányosak,⁴⁵⁵ akkor is, me az egyik szereti az italt s a másik nem, de reaveszi a másikat, hogy egy pohárral, vagy valami, igyon. Aszmondták, vót Szentgyörgyön egy uradalom, vót egy nagy pincéje, s az teli vót borral. – Gyertek, menjünk el – aszmondja az egyik, este ... – Aztán benn az Isten nevét senki se emlegesse, egy se. Mindegyik egy seprűt vett

⁴⁵⁰ Nagyképűsködik, henceg.

⁴⁵¹ 66 éves férfi, 1993.

⁴⁵² Kendertiló.

⁴⁵³ Az elbeszélő férjének megjegyzése.

⁴⁵⁴ 56 éves nő, 1995.

⁴⁵⁵ Iszákosak.

a lába közi, mondták: – Rittyenkőré komámasszony. Mentek le a pincébe, s a pinceajtó megnyílt, bémentek, ittak, de egy asszony, az ottmaradt hátul: – Jaj, Istenem! – s ahogy elhangzott az Istenem szó, a többik kijöttek, s ez előtt az ajtó bezárult. Aztán másnap a gazda eresztette ki a pincéből, me a hiccenkőré komámasszony egy ott maradt vót! Aztán így elárútták, hogy ördögösök vótak. (Szolokma, Maros megye)⁴⁵⁶

Megint Sz. F. bára is emlékszem. Azt elvitték vót az ördögök, boszorkányok valahova. *Azelőtt csinált valamit, s azért?*

Nem tudom, hogy csinált-e valamit, csakhogy fékapták, evitték valahová messze Korond felé a havasba, oda tették. S oszt azt mondta, hogy egy csomó asszony össze vót ülve, s ittak bort, s mind mondták: – Biccenkőré komámasszony! Biccenkőré komámasszony! Aszmondja Peti bá, hogy: – Az Isten segílj, ne hagyjon el!

Abba a helybe az asszonyok mind ementek, s a vénembernek egy kórészál vót a kezibe, s aztán onnat gyalog kellett, hogy hazajöjjon. (Etéd, Hargita megye)⁴⁵⁷

Azt hallottam, hogy seprűnyélen jártak, úgy mentek mulatni. Egy ember örökké izéte, hogy a felesége menyen el, s menyen el, s hova menyen. S meglátta, hogy micsinál az asszony, mikó készült, hogy menjen el, s akkor ő es nekiállott, mikor az asszony elment, s odakötte magát az osztovátához,⁴⁵⁸ bent, hogy hát hallám, megkente magát a kenőccsel, amivel a felesége csinálta, s elment osztovátástól! Mikor megkapta őket valahol messzébb, egy pincébe bé vótak ülve, s mulatéroztak. S akkor amikor ő oda béderengett az osztovátával, me az ment véle, akkor azok felkerekedtek, s elmentek, s az embert otthagyták. S akkor reggel megkapta a gazda a pincébe, s: – Hát maga itt micsinál? S aztán elmagyarázta neki, hogy mé kerűt oda no, hogy ment oda. S aztán azután izéte a gazda, hogy: – Azé fogy az ő bora úgy, me más mulatéroz belőle, s ő nem tudja!

Itt a faluban mesélték?

Ez nem itt történt, csak beszéltek az öregek. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁵⁹

A sónál⁴⁶⁰ vót egy vénember, Gy. D.-nak az apja. Hát annak a felesége – akkora lehettem, hát jó leánka –, avval, hát futnak az asszonyok s mondanak, s én is olyan füles vótam, mint a kicsi onokám, hogy mindent felszed, ha valamiről beszélgetünk, már másnap mondja. Beszégettek, hát én is odafigytem. Hát aszmondja: – Megverte, úgy megverte az ura, hogy tiszta hús a háta! A másik mondta: – Mikor te! – Hát ketten lefeküdtek az urával az ágyba, s az ajtót bezárták. Mer az ura hallott valamit

⁴⁵⁶ 74 éves férfi, 1996.

⁴⁵⁷ 81 éves nő, 1990 körül.

⁴⁵⁸ Szövőszék.

⁴⁵⁹ 77 éves nő, 1996.

⁴⁶⁰ Sós vizes kútnál.

a feleségről, hogy éjjel kosornyázik⁴⁶¹ valahol. Na, az ajtót bezárja, s a kulcsot elteszi az ember. Lefeküdtek, s az ember még egy darabig ebren vót, na, az asszony ott van mellette, maga mellé fektette, hogy ne tudjon elmenni. Mégis egyszer egyedül van, az asszony nincs suhutt, s az ajtó be van zárva! Hajnal felé, hajnali harangszó előtt járnak azok, akik szoktak jární, úgy mondják ... (Boszorkányok ...) ... hajnali harangszó után már nem járnak ...⁴⁶² (Mikó megkondul a hajnali harangszó, akkó má haza kell menni ...)

Haza kell menni. Az ember felút, lám az asszony mikó menyen haza, addig nem aluszik el. Hát egyszer csak az asszony mellette van, s nem ment bé senki a ház ajtaján. Ment az ember az ajtóra, s há bé van zárva. Ment vissza, s hát ott van a felesége az ágyba. Osztán elmosta a feleségit istenmárjásan. Avval valahogy a felesége kimentek, s itt a falu főss felinél, ahol bésüllyedt a kőszikla, hát elment az asszony megverve. S ahogy kiment az erdön, valakik megfógták s a kősziklához úgy odamosták, hogy a teste csupa kék vót, minden, s úgy kerút haza. Na, aztat a boszorkányok jártatták meg. (Lövéte, Hargita megye)⁴⁶³

Nagyapám, ő almási, s Vargyasba vót. Elég a hezza, hogy az öreg kinn szénázott, s ezelőtt nem vótak ilyen kályhák, szabad tüzelők vótak, nagyapámnak is az vót. Az öreg lefeküdt. Avval gondolja, előveszi a furulyáját s furulyágot. S hát két szép fehérsnép bément! Avval aszmondják: – Maga olyan szépen furulyál, nem jönne velünk? Hát aszmondja: – Hova kéne menni? Hát aszmondják: – Maga ne törődjön avval, jöjjön – aszmondják –, kocsival vagyunk! Hát kocsival. S avval kimentek, az öreg s a két fehérsnép, s a kocsiba felútek, s két fekete macska vót előtte, s aszmondták: – Nezze meg, az a juh le van feküve, s amíg a másik oldalára nem fordul, visszahozzák. Avval olyan vendéglőbe vitték ezek a fehérsnépek, hogy ott aztán furulyát nekik s ezek táncóttak, mulattak. Avval elég a, mikor visszajött, mondta: – Hát, édes jó Istenem, legyen hála, hogy visszajöttem. De aszmondják, akkora izével mentek, hogy úgy mondjuk, Cintus ódala, ott a fák is zúgtak. Aztán én nem tudom ... (Lövéte, Hargita megye)⁴⁶⁴

Na, s az anyósom meséte vót, hogy az ő ánya, részeges vót az ura, szenes, ilyen szenes kassal járt, szenet hordott ezelőtt az erdőről. S akkor es részegösködött – aszmondja –, s az öregasszony megfógtá a szekeret – aszmondja –, s felment a lóval, felment – aszmondja –, a Láz alá, ahol leszakadt a föld. S megsetétedett, s gondóta magába, ő nomáj⁴⁶⁵ megyen, olyan kicsi pityóka vót, ő nomáj megyen haza, úgy el van fáradva,

⁴⁶¹ Já- kel.

⁴⁶² Az elbeszélő vejenek közbeszólásai.

⁴⁶³ 84 éves nő, 1995.

⁴⁶⁴ 86 éves férfi, 1995.

⁴⁶⁵ Még nem – nu mai (rom.).

ő beléfékszik abba a kasba. S a lovakat megkötötte a kerékhöz, nappal – ugye –, a földön, ő ottmarad a földön, s aztán reggel amint annyira kezd, virrjad, kezdi ásogatni a pityókát. S hát úgy es lett – aszmondja. Avval a fáradtsággal elaludt az öregasszony, s egyszer éjjel megebred, hogy milyen zenebona hallatszik oda a hegyről bé, rikótozás, nyertések, ráncolás, énekszó, zeneszó, mindenféle. – S kezdtem nezni – aszmondja –, hogy honnat jó az a nagy hang, az a nagy ricsaj – aszmondja –, s egyszer há mellettem valaki aszmondta, hogy: – Éjjel lámpát gyútnak, éjjel lámpát gyútnak, de hogy honnan jött a hang, azt nem láttam. Béhúzódtam én a szekérbe – aszmondja –, még megmoccanni se merem – aszmondja –, hogy engemet is elvisznek – aszmondja. De aztán nem tudja, ott addig imádkozgatott, hogy ő abba aztán beléaludt, de onnan jött a hang, a Láz felől. S tényleg mondották, hogy olyan boszorkányos vót az a, úgy es hítták, Ördög-tója ... (Lövete, Hargita megye)

Két leány vót, öregleányok, vénleányok, nem mentek férjhez. Azok örökké estéknént hogy hova mentek, azt nem lehetett tudni. Egyszer egy szombat vót vagy vasárnap, nagy bál vót, odamentem, me akkor Rugonfalván az udvarba vótam. Nekem szabad vót a lóval mennem akárhová! Papírt kaptam, aszmondta az úr, én dógozom vele, tessék! Ott a ló, ráér. Elmentem. Mondom, egyszer sétáltam az úton, s a két leány, nézem, s hát olyan nagy terített asztal, ott ekkora pánkók,⁴⁶⁶ ital az asztalon, s én egy kicsi idő múlva mondom egy fiúnak: – Gyere, segíj! Nezzük meg, micsinának ezek. Há megyünk, s há má nincs suhutt semmi, nincsenek otthon. S aszmondja: – Menjünk bé! Akkor ilyen régi, olyan kulcsok vótak, meg is mutatom, olyan zárok, hogy egy kicsi ilyen fa vót, avval bényút, s azt az izét hátrafordította, elcsúsztatta, olyan toszigáló vót. A fiú tudta! Bémenyen, s az asztalon ott vót egy pohár, ezt evette, hogy milyen szép pohár, s két pánkót. Evette, a zsebibe tette, s evittük a táncházba, s mutatta, hogy a leányok, né, milyent sütnek! Hát lógané vót! A pohár egy ilyen lábszárcsont. Visszavittük. Ezt én szememmel láttam. (Siklód, Hargita megye)⁴⁶⁷

Két öregasszony vót, úgy fogták fel, hogy boszorkányok. Node azt a két öregasszonyt alig-alig ismertem, gyermekkoromban.

Mit mondtak róluk?

Nem tudom. Hogy hát összegyűltek éjszakánként többen mulatozni, s aztán seprűn jártak, ehhez hasonló. De ezt egész kicsi gyermek koromban hallottam. De annál tovább nem, nemigen folytatgathattam, mert nálunk a családba apám ilyenekkel nem foglalkozott, ilyen démoni dolgokkal, hogy így fejezzem ki ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁴⁶⁸

⁴⁶⁶ Fánkok.

⁴⁶⁷ 83 éves férfi, 1991.

⁴⁶⁸ 79 éves férfi, 1994.

K. néném magyarázta, hogy elmentek, s fölűtek a söprűre, s elmentek, s az ura észrevette, hogy a felesége nincs mellette! S mondta neki: – Hó vótál, asszony, te nem vótál itt, hó vótál? – Hát én hogyné lettem vóna itt! – Hát te bizonyosan nem vótál itt – aszmondja. – Hadd el – aszmondja –, me hónap este elviszlek téged is, hogy nézd meg, hogy én hova járok. Elvitte, aszmondja. S aztán az ura aszmondta: – A fene ette vóna meg, ott ahol vótatok! – me ő aztán a söprűről leesett! [Nevet.] K. néném magyarázgatta, olyan jópofa vót, s mi P.-val aztán kacagtuk, hogy milyen jól adja elő a vénasszony... Ezek az idősebbek inkább tudták, na. S magyarázta, hogy mikor mentek, kellett mondják: – kórórityen, komámasszony! S úgy tudtak menni. S lakoma vót, ettek-ittak, s úgy mondták: kórórityen, komámasszony, s mentek tovább. A vénasszony olyan jól adta elő, hogy... (Atyha, Hargita megye)⁴⁶⁹

Aszmondták, hogy két-három ilyen idősebb asszonyok, úgy mondták nekik, boszorkányok. S elmentek aztán ezek már faluba. Ott aztán ettek-ittak, mulattak valami borpincébe. S aztán, amikor onnat jöttek haza, akkor megint felnyergeltek valami fiatalabb legényeket, s avval jöttek haza. S kérdezték tőlük: – Hát, mikor ott mulatok, a poharat hogy köszöntitek meg? S mondták: – Rittyenkóré, komámasszony! Nemhogy Isten éltesse, vagy ehhez hasonló! (Atyha, Hargita megye)⁴⁷⁰

Az én édesapám mondta, hogy amikor gyermek vót, jó nagy gyermek, elment a szomszéd faluba, Énlakára szógalegénynek. S a szomszédjukba is vót két szógalegény. Egy fiatalabb s egy idősebb. S akkor a fiatalabb örökké olyan álmos vót, olyan fáradt vót, örökké sovány vót. Szidták azt a legényt, hogy: – Mi van veled, beteg vagy? S ő nem beteg. S: – Akkor mért nem eszel? S: – Mót nem eszel, me a másik szóga milyen jól néz ki? S nem mondta, nem merte megmondani, me meg vót figyelmeztetve, hogy nem szabad elárúni.

No, de mégis odakerüt a sor, hogy a nagyobbik szógatárs, az tudott valamit az ilyen mesterségekről. S aszmondta neki: – Hát, mi bajod van neked? Hát éjjel úgy el-tűnsz az ágyból mellőlem, hogy amikor én megebredék, se vagy ott, s mikor alszok se vagy ott. – Ó, hadd el – aszmondja –, me az én sorsom nagyon nehéz! – Hát hogy-hogy? – Mit gondósz, mikor éjjel tizenkettő-egy óra felé jönnek ezek a vénasszonyok, megvasalják a lábamat, felnyergelnek, felülnek rám, s aztán megyünk valahova borpincékbe, vitetik magokat. Kívül, mint a lovat, meghagynak állni, s ők benn esznek-isznak, mulatnak. Ezt édesapám meséte, de mi olyan viccnek vettük.

Aszmondta, hogy na, aztán mégis a nagyobbik szógatárs az aszmondta: – Né, hallgass ide. Mondd meg nekem őszintén, hogy ti kicsinátok, hova mentek. – Hát felülnek a hátamra, felnyergelnek, megvasanak, aztán – aszmondja –, megyünk! S hát a szomszédasszonyuk vót az egyik boszorkány, aki vitette a legénnyel magát.

⁴⁶⁹ 62 éves nő, 1993.

⁴⁷⁰ 80 éves nő, 1993.

Egyszer aszmondják – mer az a nagyobbik szógatárs, az aztán sarkallta a kisebbiket –, hogy: – Mondd meg, mi van veled, há nem tudsz magadon segíteni? Há mér engeded magadot? – Há, nem merem, me akkor megvernek. Elég az hozzá, hogy a nagyobbik szógatárs kicseréte magát a kisebbikkel éjjel, s nem vették észre, hogy melyik az, hanem amelyiket szokták, azt hitték, hogy az a, elvitték, őt is megvasaták, mint a lovat, felnyergeték, felültek rea, elmentek már községbe.

Jó van, a nagyobbik legény már valamit tudott a dologról, aszmondta, hogy – mikor aztán végeztek ezek a vénasszonyok azzal a mulatsággal, kimentek, hogy no, nyergelik fel a lovakat –, s aszmondta a szógalegény: – Megváltoztassuk! Én elhoztam, s maga hazaviszen! Akkor ő fogta a patkót, s levette, mit tudom, hogy, s az asszornynak a lábára feltette, s felnyergelte, mint ahogy ővele csinátak. Elmentek haza, de nem messze lakott a szomszédjukba az az asszony. S há reggel nem kel fel az az asszony. S aszmondja az ura neki: – Há kelj fel, te, mer a marhák már mennek, ki van virradva! – Há olyan beteg vagyok, nem tudok fékelni! – Aztán mi a bajod, az este nem vótál beteg. Jaj, ő olyan beteg – aszmondja. – Hát mégis próbáljuk meg, szállj le vagy valami. Há akkor lássa a férje, hogy mint el ló, fé van nyergelve, s meg van a lába vasava. – Hujj, te, hé, há veled mi történt? Aztán az asszony elkezdett panaszkodni, hogy ő hol járt, micsinát. Aszmondja az ember: - Te mellőlem elmentél, te ilyenekkel foglalkozol, te nem szégyelled magad, szógalegényeket tartnak, s mű tartunk, s te ilyenekkel szórakozol? Fogta magát az ura, s ágyastul kitétte az utcára az asszonyt! De kitakarta, hogy lássák, hogy fel van nyergelve, s meg van vasalva a lába, mint a lónak. Az könyörgött, sírt az urának, hogy ezt a szégyent ne tegye vele, né, most mindenki csudálkozik. – Csudálkozzon! Nekem ilyen asszony nem kell, aki mellőlem fékel, s a másik szomszéd legényt fényergeli, s megyen a mulatságba, borpincékbe!

Úgyhogy akkor az ember kitétte az utcára a feleségét, jártak oda csodára s kacagták, s aztán a szógáknak a gazdája aszmondta a szógáknak: – Menjetek, a patkót s a nyeret szedjétek le róla, s menjen, amerre lát, az anyja kínjára!

Ezt az édesapám beszéte, hogy ilyen asszonyok vótak. (Atyha, Hargita megye)⁴⁷¹

Hát anyámék este elmentek a fonóba, apámékkal otthon maradtunk. Két leánkatestvérem volt, azok mentek el, s én apámmal honn maradtam, hát kicsigyermek voltam. S ő valamit mondott, hogy hát ... igen, de nem azt, hogy rajta történt meg, nem úgy mondta. Úgy mondta, hogy hallotta, hogy egy ember odahaza volt. De volt egy hegedűje, s muzsikálgatott, mikor, unalmába, máskor meg a hegedű az ágya fölé fel vót akasztva. Éjjel csak két fehérnép bétoppantak, sötétbe, s azt mondták, hogy: – Na, E, húzzad, fizessük! Addig táncóttak ott, amíg jólesett, s mikor aztán kimulatták magukat, akkor azt mondták, hogy: – Na, tata, mostmá fenékből fizessünk vagy zsebből ... haha ... Jó nagy két lószar ottmaradt, a lámpa kialudt, s reggel, mikor felkelt,

⁴⁷¹ 82 éves nő, 1993.

egyebet se látott, két nagy lószart. A boszorkányok eltűntek. (Csíkrákos, Hargita megye)⁴⁷²

Ezeknek a román eredetű, S.-ok, név szerint, vezetéknev szerint, vót itt egy öregasszony közöttük, szintén az első S., azt S. Gy.-nek nevezték, O. Gy.-nak, én gyermekkoromban is úgy ismertem. Na, a boszorkányosságot az beszélte. S én is mind gyermek hallottam, meghallgattam. Az mind ilyen rázós fejű vót, olyan betegsége vót, szinte még irtóztam is a környékire menni.

Aztán nagy gyerek vótam már, arattunk ott kinn a vasúton küjjeli részen. S jött egy nagy vihar, aratáskor, estefeje. Na, engemet próbáltak hazairányítani, hogy a ház körül, s az állatok, ha baj van, esetleg tenni-venni. S a felnőttek kinn maradtak, még akkor kézzel arattunk, s ők kalangyába rakták a gabonát, keresztbe, s aztán rendezték össze, s a szél hordta széjjel, na, ők ezzel vívódtak.

Mindenesetre olyan sötétre került az idő, amikor én értem vóna haza, s ők itt lejjebb laktak, a kapu előtt kellett eljöjek. A háza kapuja előtt. S akkor künn az utca felőli ablakon ilyen zsalus ablaktábla vót, s azt a szél zergette. Az öregasszony már nem élt, de én néztem hátra, amikor zergetett: nem az öregasszony zerget? Me mesélték, akik arra jártak, hogy ott vannak a seprűk felállítva, mert azokkal jár. Ilyeneket emlegettek róla. Ez vót, akit boszorkánynak neveztek a faluban. (Csíkrákos, Hargita megye)⁴⁷³

⁴⁷² 83 éves férfi.

⁴⁷³ 72 éves férfi.

Védekezés a boszorkánnyal szemben

Boszorkány felismerése

Haha, aztat még G. L. sógorom mondta, a J.-ka nagypapájának a testvére, szóval B.-éknak a nagypajuk. L. sógorom, nekem sógorom vót, me a felesége az én apámmal testvér vót. Aztán aszmondja, hogy a mezőn telelt boronát, azelőtt vótak ugye olyan faboronák, s csapok benne, amelyiket ottfelejtenek vagy otthagynak, a mezőn, annak, a kilencedik fogának a lyukát, azt az izét, azt a keresztfát vágja ki, s menjenek a templomba. Mikor a templomból jönnek ki, azt szembe áll vele az illető, aki akarja ezt nézni, s azon a lyukon keresztül meglátja, ki az a boszorkány, mer az a fejit féretartja, hogy a szarva férjen ki a templomajtón. (Etéd, Hargita megye)⁴⁷⁴

Aztán vannak ilyenek, s az ilyeneket úgy meg is lehetett látni. Abba az időbe. Most már nemigen hallom, hogy ne, most es van. Abba az időbe többen vótak ilyenek, vagy a népből már ez a babonáság ki is kezdett halni, há elmegy a templomba valaki, na. S ahogy elment a templomba, hát az es elszunnyadott, s ahogy felébredt, hazajött. S aszmondta magába: – Mit tudjak csinálni, hogy én ne szunnyodjak örökké a templomba. Aszondja egy másik asszony, ez is értett valamit! Aszmondja: – A rosszfélék miatt. – Ne búsulj – aszmondja. – Hát hogy látnám meg azokat a rosszféléket, s mit lehetne avval csinálni. Aszondja: – A pirostójásos kalánt, amikor a festéket amikor csinálod, hétvessen⁴⁷⁵ egymás után ennek es s ennek es, a szomszédnak fessél vele – aszmondja –, s húsvét első napján menj el a templomba. De előbb nézd meg, hogy keresztésút lesz-e előtted – aszmondja –, me futásról lesz a szó! Hát úgy es csinát az asszony! Bément, a templomba, s mikó bément a templomba, hát azok es, azok a rosszfélék es, úgymonva, én igaz, nem tudom, Isten örözzön, ne is lássam! Hát azok is elmentek a templomba, s hát belenéz a kalánba, s hát mind seggel az oltár fele ülnek a boszorkányok! S há nézik őt, s há vicsorgassák a fogukat! Aztán a vénasszony kiszökött, s ahogy kiszökött, a keresztésúton által, s akkor fenyegették: – Szerencséd, A., hogy keresztül tudtál szökni, a kerten, a keresztés úton, hanem szilikbe szaggattunk

⁴⁷⁴ 81 éves nő, 1990 körül.

⁴⁷⁵ Hét versen, hétszer.

vóna. Aztán ilyesmiket ugye hallogattam, aztán így vót-e igaz, nem-e, nem tudom. Aztán magának én elmondtam. (Fenyőút, Hargita megye)⁴⁷⁶

Fesjen meg három fakanalat. És amikor a harmadik harangszót húzzák, harmadik harangszó előtt legyen bent a templomban, me nagyon olyan vót az a férfi, hogy nem hitt, na. S akko meglát mindent, hogy kik vannak ott. S akko ő meg is csináta. Gyorsan ment, vitte a három fakanalat, s mikó bement – aszondja – akkor azt látta, hogy mind olyan nagy szarva vót, jöttek bé mind a templomba, béjöttek s léütek. De aszmondta neki az az illető, hogy nagyon vigyázzon, hogy mikor már aztán harangoz-zák, mikor béharangozták, s mikor a, úgy mondják azt a katolikusoknál, mikor a szentséget felmutassák, akkor rögtön kijöjjön, mer hanem akkor vége neki. S aztán sietett is haza, a keresztes úton sehol meg ne álljon, egyenesen jöjjön. Aztán jött is ő gyorsan haza, igen, de azér aztán rea három vagy négy hétre elvitték vót. Itt Ud-varhelyre ahogy megyünk, a Kalonda tetőn tették le, aztán hogy ki vitte el s mi vitte, azt senki se tudja. Igen, de aztán olyan fekete vót a teste, mint a kályha. Aztán hogy mi történt vele s mi nem, azt nem tudta senki. (Énlaka, Hargita megye)⁴⁷⁷

Jaj, az asszony ment. S itt van egy leány, s én nem akartam ... S mondtam, hogy: – Eridj te.

Mer aszmondták, hogy szóval, ha ilyen mejen valaki, hát va mezítláb vagy cipőbe mejen, köröszkül kell állni a nyomába, körösztösön, akkor, mer ha boszorkány, megszólal, megáll, me többet egyet se tud lépni, ha körösztösön belép. Há megáll, figyelem a tornácóbó, s aszmondja, hogy is mondja: – Ilyenökkel ne foglalkozz, me rosszul jársz, hagyj föl evvel.

S amíg ki nem állt a nyomából, az asszony egyet sem tudott lépni, meg vót állva. Vót nekünk egy nagy, fehér kutyánk, s az a kutya, ahogy itt vót az asszony, mikó jött, má rohant rajta köröszkül, hogy rágja le, pedig olyan jámbor kutya vót ... (Székelypálfalva, Hargita megye)⁴⁷⁸

Akkor azt is meséték, vót egy öregasszony, nem tudom, hogy hívták, aszmondták, boszorkány. Ez nem A. néni vót, más vót, me A. nénit ismertem. Nem tom, minek hítták az öregasszonyt, én abszolút nem ismertem, csak az öregek mondták, hogy kipróbálták, a seprűt fel kellett állítani hegygel felfelé, így felállítva, s addig nem tud elmenni, amíg nem fordítsák meg. S azzal, aszmondják, az öregasszony bément, s nem tudott menni el. S észrevette, hogy mi van a seprűvel, s akkor mondta: – Mért fordítsák így a seprűt, fordítsák lefelé, me annak így van a helye. Na, ilyeneket hallotam. (Atyha, Hargita megye)⁴⁷⁹

⁴⁷⁶ 81 éves férfi, 1991.

⁴⁷⁷ 65 éves nő, 1990 körül.

⁴⁷⁸ 61 éves nő, 1990 körül.

⁴⁷⁹ 50 éves férfi, 1993.

Azt tudom, hogy meséték, hogy itt volt egy olyan asszony, hogy bément, s aztán amint bément, a seprűt felállították, nem úgy tették le, mint én most, hanem úgy felállították. S az illető nem tudott kimenni. Mikor ki akart menni, mondta: – Hogy a fene egye meg azt a seprűt, mért állítottátok így? – s azzal levette, s kiment. Na. S hogy aztán igaz vót-e, nem-e, én is úgy hallottam az öregektől, meséték.

Akkor ez egy boszorkány vót?

Tudja a fene, mi vót. Meghalt azóta. (Atyha, Hargita megye)⁴⁸⁰

Iskolába jártunk, s akkó tanótuk, hogy Lenin él, Lenin él, s Lenin élni fog. S akkor az egyik fiúnak a nagymamája, A. néni, M. néninek, Gy. A.-nének a nagymamája vót. Az kilencvenhét éves korában halt meg. Most is jól emlékszem, a gyermek az iskola udvarán egyet kiáltotta, hogy: – Nannyó élt, nannyó él, nannyó élni fog. [Nevetnek] Nannyó boszorkány, nannyó boszorkány vót, nannyó boszorkány lesz! De egyebet nem osztott az az iskolába, mind ezt mondogatta.

Há mondták, abba az időbe, hogy ő es kuruzsmányolt valamiket, az öregaszony. Ott a faluvégin lakott. (Atyha, Hargita megye)⁴⁸¹

Boszorkányokkal küzdve levágja a saját kezét

Arról hallott, hogy a határban lidércek járnak?

1: Jaj, az vót, az még talán ma is előfordul a Nagyvölgy ódalán. Este ég, még most is. Mikor nagy meleg van, olyan lehetetlenség, tűz látszik, hogy valósággal tűz ... Úgy pillanatnyilag. Ez valóság, ezt én a saját szememmel láttam. De hogy annak mi az oka ... Nem tudom. A melegség, vagy ...

Olyan lidérccről nem beszéltek, amelyik megjelent emberalakban, csak lúdlába volt vagy lólába volt?

1: Erre nem, erre nem. Hogy boszorkányok, boszorkányokra emlékszem.

Azokról mit beszéltek?

1: Azokról azt mesélték, hogy egy hely volt, Nagyvésznek hívják, volt egy embernek, úgy hívták, S. A. egy szógája. S ámába látta, de ez egy igaz, igaz történet! Ámába látta, hogy őt megtámadták a boszorkányok. S kiment, a fejszével, hogy a boszorkányokat levágja, s ott levágta a jobb kezit. De ez igaz vót! Hogy ámába látta, hogy őt most verik meg a boszorkányok.

2: Le akarta vágni a fejét a boszorkánynak. Reahúzta a fejét, s levágta, s közbe a keze vót. A bal kezit a jobb kezivel. Na, ez igaz vót. Én akkor még gyerek vótam ... Úgy is

⁴⁸⁰ 62 éves nő, 1993.

⁴⁸¹ 50 éves férfi, 1993.

hívják azt a helyet, hogy Boszorkányos. Nagyvész. Ahol a boszorkányok járnak. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁸²

Én nem értem, de van egy helység, Nagyvész, Nagyvész a neve, mamájnapi es. Ezeknek a tanár néniéknek a nagyapjájéknak ott vót szállásuk, szóval pajtájuk, a L.-oknak, nagy szállásuk vót, nagy helyük vót, s ott pajta es vót, s az állatokat is télen ott tartották, ott feletették a takarmányt. S én hallottam, hogy a szóga mondta, hogy éjjel valaki őt megtámadta, s avval, na, összeverekedtek, s kapta a fejszét, hogy az ellenséget vágja le, s levágta a saját karját. S mondták, na, Nagyvészbe, ott valami szellemeket képzőtök, hogy jártak, de most én nem tudok erről semmit mondani. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁸³

Igen. Például ezt a határt úgy hívják, Somoskő. Ez a legmagasabb itt nálunk. Ott túlfelől úgy hívják Nagyvész. Na, azt hallottam, ott háltak az öregek, a Jóisten nyugtassa őket, egy tűz körül, hat-hét ember, az egyik öregebb, a másik fiatalabb. Aszmondták, hogy azelőtt, tudom én azt is, kié az a hely, az én időmben megvót még az a csűr – aszmondták –, hogy az a juhokkal ott vót, akié a hely. Azér vót építve, hogy ősszel, nyárba, de nyárba nem, me megvót a legelő, me hármashatár, ősszel tavasszal kimentek s ott legeltettek, a marhákat azokat es kihajtották s a juhokat es. S aszmondtá, beszéték, ott valamikor vót egy sófali szolgál, annál a gazdánál, gondozta a juhokat, marhákat. Aszmondták, hogy azt a részt, én nem tudom, minek tartották, olyan kétségesnek tartották, mint ahogy maga mondja ... Aszmondták, hogy többször olyan elképzelések vótak, de ott vót a szóga a juhokkal. S ott azon a részen éjjel örökké olyan járás vót, amit nem láttak, s nem es hittek, de mégis ... S aszmondták, aludt, s álmában őt megtámadták valakik. Aszmondtá, hogy: – Jere most, vágom le a nyakadat! Az az illető beszélt, amelyik ott lakott. Megfogta: – Most vágom le a nyakadat. Aszmondtá, a küszöbre reatette, hogy a nyakát vágja ketté, s amikor megbredt – aszmondtá –, a kezit levágta. Aszmondták az öregek, én nem láttam, hogy az emberrel találkozott, me amíg fiatal vót, itt lakott, csonka vót, s aszmondtá, úgy a kezét levágta. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁸⁴

Aszmondták, ugye, már jó csoró⁴⁸⁵ vótam, mi azon a Nagyvészen túl vótunk, me vót egy mezei házunk. Nohát én nagyobb részt ott nőttem fel, az állatokkal. S mondták, hogy egy káromkodós ember vót, szolgál. S. A., úgy hítták, akinél lakott, S. A. Na, az ő házánál vót az ember, s éjjel felszökött az ember, hezszólott, de aszmondták, örökké csak káromkodott. S: – Na – aszmondtá –, te fekete ördög, elvágom most a

⁴⁸² 88 éves nő (1), ismeretlen jelenlévő (2), 1993.

⁴⁸³ 69 éves nő, 1996.

⁴⁸⁴ 77 éves férfi, 1997.

⁴⁸⁵ Kamasz legény.

nyakadat! S ahajt kapta a fejszét, s a kezit letette a küszöbre, s abba a helybe kettévágta a kezit! Aztán hogy igaz vót-e, nem-e, így elvót a híre.

Nem hallotta, hogy ott valakit megtáncoltattak?

Én nem. Mondom, ott nőttem fel, ott jártam elé azon a Nagyvészen örökké, s jöttem bé ezen a hegyen, mikor jöttem haza, este es, nappal es, akármikor, de én ilyent nem tudtam.

Zenezót nem hallott?

Semmit se hallottam, semmit. Én ott nőttem fel, me én az iskolába is két télen jártam, két osztályba. Mikor oda nőttem, engemet tettek ki az állatok mellé, úgyhogy én iskolát nem végeztem. Odaki vót örökké szarvasmarhánk, s vót húsz huszonöt körüli juh, s azokat rendezni kellett ... Úgyhogy nyárba es velük foglalkoztunk, s télbe es. Én, mikor a hó leesett, menni kellett az iskolába, s mikor a hó elment, ki az ajtón, má menni kellett a juhokkal. Vizsgát nem csináltam suhutt se. Én azután tanótam meg, mikor szégyellni kezdtem, hogy semmit nem tudok, kezdtem legalább számolni, s valamit írni, dehát keveset ... (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁸⁶

Hanem egyszer mondta az én bátyám, hogy ő megijedött vót, odaki Nagyvészebe. Éjjel jött a marhákkal elé, nem látott alakot, csak azt hallotta, hogy oák, oák! Sírást. De ő suhutt semmit nem látott. S eleget figyelt mindenfelé, de nem látott sehol semmit. Ezt mesélte bátyám, hogy ő es egyszer megijedt Nagyvészebe. Me azt tartották boszorkányos helynek. Eztet mondta bátyám. De ő se látott semmit soha. Csak eztet, hogy oák, oák, oák, s utána jött. De ... aztán bátyám egy kicsit nagylelkű vót, nem ijedt meg olyan könnyen. De mégis egy kicsit megirtózott vót. Éjjel ... (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁸⁷

Megelőzés, védekezés

Itt Szolokmába láttam, hogy a seprűt odateszik az ajtóhoz, felfordítva ...

Úgy, úgy ... seprűrésszel felfelé ...

Azért teszik oda, hogy a gonosz nem menjen be?

Haha ... mese vót, csak mese vót. Mondták itten is, s odateszik. De ha seprű van, ha leteszik, ha felteszik, aszmondják, hogy nincs otthon, s avval már mennek is.

Régen a gonoszok seprűn jártak.

Ó, haha, dehogy ... Kacagtuk, me mi is hallottuk. De meg is mondták, hogy az ördögöktől félnek. Aszmondták, itt Szolokmába, azér tették oda a seprűt is, hogy az ördögök lássák, hogy ne menjenek bé. De hát ezek, olyan mendemonda ... Beszélük, de összeszidom. Összeszidom: – Mít beszéltek ilyen hülyeségeket! Ha én haragszom, akkor

⁴⁸⁶ 84 éves férfi, 1997.

⁴⁸⁷ 80 éves férfi, 1996.

valakit megcsináltak, me haragszom rája. Az nem beszéd! Én nem tudtam eztet, nem is ismertem soha, az effélét. (Szolokma, Maros megye)⁴⁸⁸

Ennek az asszonynak az anyja – aszmondták –, hogy boszorkányos vót! Én idebe laktam ... Mi mindig vártuk, amikor gyerekek vótunk, hogy jöjjön hozzák, me mindig valami komédiát mondott, s mi úgy kacagtunk rajta, hogy A. néni miket tud mondani!

Nem csinálták vele meg, hogy mikor bement, a seprűt felfele fordították?

Nem, ilyenről nem tudok ... Nem hallottam. Sok minden van minden faluba olyan, hogy a másba az nincsen ... (Lövéte, Hargita megye)⁴⁸⁹

Nem találkozott boszorkánnyal?

Nem. Idáig.

De mondták, hogy van.

Hát, aztat ... gyermekkoromba hallottam. Töviset szegelték fel a kapura, azt a rózsa-fa töviset, a kapunak a két sarkára, s ott aszmondták, hogy járják a boszorkányok ... ez má kiment. Ez má nincs. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁹⁰

⁴⁸⁸ 85 éves nő, 1996.

⁴⁸⁹ 76 éves nő, 1995.

⁴⁹⁰ 72 éves férfi, 1993.

Boszorkány halála, tudományátadás

Nehéz halála van, át kell adni a tudományt

Azt nem hallotta, hogy nem tud meghalni az ilyen boszorkányos?

A nem is hal meg, amíg másra el nem hagyja. Mondták, hogy egy öregasszony olyan beteg vót, no, hogy halálán vót. S a menyinek odaadott egy szép abroszt, vót négy szép rózsza a négy sarkába. Odaadta a menyinek, hogy az legyen az övé, s akkor a menyé elment, s kibontotta az abroszt, s hát négy varasbéka benne vót, vagy négy kecskebéka. S úgy megijedött, hogy az anyósa előtt meghalt a fiatalasszony! Dehát mikor odaadta, olyan szép rózsák látszottak benne, s ő elment aztán tovább, s kibontotta, hogy hallám, milyen az az abrosz egészen, s abba a helybe békák vótak ... Ilyen sok van! (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁹¹

Ez olyan csúful halt meg, én ott vótam a temetésin, me Szeredába temetődött el, hogy a nyelve is ki vót dagadva a szájából! S a két fületöve ki vót rothadva. Ott vótam a temetésin. J. néni is, de egyszer csúf halállal halhatott meg, szörnyű vót reanézni ... Az biztos, hogy aki rosszat teszen, azt az Isten megbünteti. Jó fehérnép vót, bábaasszony vót, azt értette, de gyilkos fehérnép, az egyszer biztos ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁴⁹²

Olyan is vót, nem tudott meghalni, amíg a boszorkányságát valakire hátul nem hagyta! Azt beszéték, édesanyám is beszéte ugye, s az öregek is beszéték ... Vót azelőtt olyan, hogy aki ilyen, szóval valamilyen ilyesmivel foglalkozott, addig nem tudott meghalni, hogy ha valamilyen haragosa vót, az oda nem ment, hezza ... Oda kellett menjen, hogy bocsásson még neki, vagy mi a fene, az irigy. A haragosa oda kellett menjen. (Szolokma, Maros megye)⁴⁹³

Az anyósára emlékszik?

Ó, már rég meg van halva, tizenhat éve. Az nem tudott írást, de írás nélkül is olyanokat mondott, hogy erősen. Me azelőtt ugye nem vót televízió, nem vót rádió, így

⁴⁹¹ 77 éves nő, 1997.

⁴⁹² 65 éves nő, 1995.

⁴⁹³ 65 éves nő, 1996.

esszegyültek, s meséltek. S avval töltötték az időt. Mondom, má rég, tizenhat eszten-
deje, hogy meghalt.

Nem emlékszik, hogy miket mondott?

Hát, én nem tartottam a fejembe, az eszembe, me én tíz gyermeket, tíz gyermekem
született, s abból kilenc él, négy lány és öt fiú. S ugye annyira féneveltem őket, hogy
a legkisebb fiam most katona. S ezek mind onokák, akik itt vannak, idegen egy sincs.
A leányomé, a fiamé ... Ugye én nem tudok meséni, me én írást nem tudok.

Csinálmányról hallott-e?

Hát én nem tudom. Én nem jártam, én ekkorára felnöttem, ötvennyóc éves vagyok,
de eztet én még nem tudom, nem ...

Pap Dominéra is mondták, hogy tudott ilyent csinálni.

Igen, igen. Anyósom es tudott, csak ugye én ezt nem vettem fel. Mikor haldoklott,
akkor eleget hívott magához közél. De aszmondta egy illető: – Ne menj hozzá közél,
M. – aszmondja. Na. S én a valóságot mondom, én nem is mentem hozzá közél, egy-
általán. Me örökké mondta: – Gyere közelebb, na, valamit akarok mondani, gyere
közelebb! De azt mondták: – Ne menj közél, M.! Mondja távolról! Ugye nem men-
tem, milyen a fiatal, nem mertem menni közél. Me anyósom tudott. Írástudó is vót,
s ő azzal tudott. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁹⁴

Lefeküdt. Hát egyszer úgy jajgat, úgy lármáz: – Ne üssetek úgy, ne üssetek úgy, jaj
mennyien vagytok! Avval jajgatott, s mondta, hogy a kulcslyukán az ördögök men-
tek bé. Olyan. hogy mondjam ... guruzsló ... Aztán ütték őt, s nem szerette. Na, vót
nekem ott egy nagynéném, anyósomnak egy leánya, a szomszédba, s meghallgatták,
hogy mit lármáz, s mit ordít, hogy ne verjék, s ne így, s ne úgy. S egy kamara vót a
kicsi ház mellett, s ott feküdt a vénasszony, s hát csakugyan kezdi mondani, hogy:
– Ne üssetek úgy most, jaj, mennyien vagytok, avval ... Vót neki egy ollója, s felszúr-
ta a gerendába. S aszmondták, amíg azt az ollót el nem tudja adni valakinek, abba
vót a guruzsló, a guruzsma, addig nem tud meghalni. Aztán az ördögök görökölték,⁴⁹⁵
a piros sapkások ... Hát egyszer reggel a földön összetekeredve, úgy mint a csiga, úgy
kapták meghalva, s a bele is ki vót menve. Na.

De az olló ott vót, elég a hozzá, hogy eladták a bennvalót, akié vót. Nem akarta
senki megvenni. Aztán végül aki megvette, az megkapta az ollót a gerendába. S av-
val milyen jó lesz neki vágni, holmit, me régebben szötték a rongyszőnyeget. Aztán
ahogy hasznáta az ollót, kezdett guruzsóni ő is. Aztán oda kerút a dolog, hogy meg-
halt az a vénasszony, lett egy lúd belőle, s a halottat kikísérte a temetőbe a lúd ...
Akárhogy kergették, hajtották, nem ment el, hanem örökké a koporsó után ment.
Amikor a pap mondta a szertartást a temetőbe, akkor is a sírba hajlott belé, gágogott

⁴⁹⁴ 54 éves nő, 1993.

⁴⁹⁵ Karmolták, bántották.

belé. Aztán úgy hájtották ki, amikor vége volt a szertartásnak. De a lúd mikor kijött a temetőből, eltűnt. Na. (Lövéte, Hargita megye)⁴⁹⁶

Na, még ilyent tudok. Idebé, ahol menyünk az alszegi hídon keresztül, menni akarunk keresztül, Gy. D.-nak vót egy kicsi háza, ott lakott annak a nanyja.⁴⁹⁷ Nem a pipáséké, ott alul ahol megyünk az alszegi hídon a malom felé. Gy. D., annak a felesége bábaasszony vót, de ez annak a nanyja vót, egy kicsi-kicsi vénasszony, egy kicsi házba lakott, hogy ugye a fiáék a nagyházba, mind egy kicsi erdei ház olyanba. S avval olyan hópilinkéző idő vót, a nyomok látszottak, s na, a vénasszony nem gyújtott lámpát. S ejsze beteg, anyósomék véle szembe a külső soron laktak, anyósomnak az anyjáék. Leánka korába akkor ott laktak. S cúk⁴⁹⁸ vót náluk. S az ablakon neztek ki, hogy a vénasszony nem gyújtott lámpát. Me má hangoztatták, hogy tudományos a vénasszony. Hát, egyszer kettő Almás felől jó felazon⁴⁹⁹ ember alakjába. S ahogy mentek felazon, hát a vénasszonyhoz mentek bé, kerútek bé. De olyan kíváncsiak vótak ezek, hogy kik jártak oda. S mentek lámpással oda, hogy a havat ne tapodják össze, hogy lám férfi-é vagy fehérnép, akik bémentek a házba. S avval a vénasszony a lámpát nem gyújtotta fel. S ahogy bémentek azok, hát valami jajgatást hallottak, de ezek az emberek nem mentek bé, hanem lámpával nézték, hogy tiszta lónyom lába ment bé! Lónyoma vót, patkó s minden látszott rajta, s a hópilinkézésben a nyomot, annyira havazott vót, hogy megismerték, hogy lónyom ment. S addig útek ott, s hogy jöttek ki, azt nem látták. S reggel a vénasszony meg vót halva. (Nem szabadott meglátni!)⁵⁰⁰ (Lövéte, Hargita megye)⁵⁰¹

Nem tudott meghalni az öregasszony, s azt mondták, hogy ...

... azé nem tud, me nem hagyja el a tudományát valakire! Hát a Fanyelvűnek az anyját is mondták, hogy hívatta a három lányát, hogy menjenek oda, s a lányai nem mentek oda, hogy egyszer müljon ki a világból, mert az is a tudományát reájok akarta hagyni. S ilyen, hogy mozgott a kaszten⁵⁰² fiókja, amikor kiműlott a világból ... (S nem tudták eltemetni ...)⁵⁰³

S nem tudták eltemetni, mert még meleg a teste, s nem temetik el, s ilyeneket mondtak. Ilyen elég vót, amelyiktől fétek, hogy tudománya van, békája ... (Lövéte, Hargita megye)

⁴⁹⁶ 84 éves nő, 1995.

⁴⁹⁷ Nagyanyja.

⁴⁹⁸ Fonó.

⁴⁹⁹ Felfelé.

⁵⁰⁰ Az elbeszélő lányának megjegyzése.

⁵⁰¹ 84 éves nő, 1995.

⁵⁰² Fiókos szekrényke.

⁵⁰³ Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

Vót itt egy öregasszony, D. A. néninek hítták, a férje vót D. Aszmondták, az nagy boszorkány. Aszmondta: – Már kilenc leánkát megtanítottam úgy, hogy a vízen száraz lábbal átmegey. [Nebet.] Kacagta az öregasszony. Boszorkány, avval a hittel vótak. El is élt sokáig, már a századik évhez közel járt. Mondták, azér nem tud meghalni, me nem tudja átadni a tudományát. Ezt mondták. (Atyha, Hargita megye)⁵⁰⁴

Rossz idő jelzi, hogy boszorkány halt meg

Ez igaz. Mondtam a tegnap, ugye, hogy aki az ónt öntötte, s a bábaasszony, aki meghalt, az annyi gyermeket elkapart életibe, hogy olyan ítéletidő vót, hogy aszhittük, világvége lesz.

Bábaasszony?

Bábaasszony. Itt a faluba. S akkor két hétig esett az esső, s egy férfi vót s egy nő a halott, ezt én csak véletlenül, mondtam a férjemnek, vótunk a mezőn takarni. – Ne búsulj – mondom –, ma eltemessük, s hátha feltér az idő. S tizenkettőkor, amikor a temetőbe belétték, olyan idő lett, hogy mindenki akkortól estig takart. Aztán tudja Isten, attól-e, mitől lett ... (Kászonsfeltíz, Hargita megye)⁵⁰⁵

Igen, mondták, hogy ez az ember meghalt, s csúf idő lesz. A másíknak meg szép idő lett, akinek gondóták, hogy minél nagyobb vihar lesz. Ilyenek történtek!

Például itt egy szomszédba egy ember meghalt vót, míg a felesége most is él, hetvenkettőbe. S az, elvittük a temetőbe, még fénykép is van róla, elvittük, s olyan hideg vót, hogy a bodegába bémentünk, hanem a hideg megölt vóna, me akkor nem fáztam, akkor fiatal vótam. A fia onnat gyűjtött össze, me tort tettek, s aztán úgy toroztunk, de azt az egy napot nem felejttem, milyen hideg vót. (Kászonsfeltíz, Hargita megye)⁵⁰⁶

Aszmondtrák, ha rossz ember vót, hát rossz ember vót ő, akkor a temetésin nagy szélvihar vót, nemtommi, eztet mondták. Például tudom, hogy monda édesanyám, itt vót egy ember, s az is, fák összedőltek, mindenféle, mikor a temetése vót. S vihar, ha jött valamikor vihar, vótak kapálni, s valaki mondott egy hazugságot valamiről, s aszmondja: ha nem igaz, az üdő öljön meg! S meg es ölte! A mezőn egy helyt, meg es halt. (Kászonsfeltíz, Hargita megye)⁵⁰⁷

⁵⁰⁴ 77 éves férfi, 1993.

⁵⁰⁵ 70 éves nő, 1997.

⁵⁰⁶ 82 éves férfi, 1997.

⁵⁰⁷ 85 éves nő, 1997.

Me pont ez a K. J. néni is, akiről mondtam az előbb magának, hát az is, amikor meghalt, – hát lehet, hogy anélkül is lett volna –, de télen olyan nagy-nagy orkán jött, hogy alig tudtak sírt ásní neki, me nagy szél vót, s az vitte a havat! De ugye aztán muszáj vót az öregasszonyt eltemetni, s mondta P. L. bá, a veje, hogy ez az asszony mikor meghal, akkor nagyidő lesz, s ... haha ... Borzasztó nagy szél fújt, s vitte a havat, szóval komisz idő volt ... De J. néni nem vót olyan, nem lehetett éppen hallani, hogy olyan lett vóna, jó, ügyes, tiszta, székely, ingesináló asszony vót, özvegyasszony ... (Lövete, Hargita megye)

Lúd kíséri a boszorkányt a temetőbe

Na, olyant is lehetett hallani, hogy elhurcóták, s a bokrok tetejin a hurkája s ugye ... (S a bocskora kötővel együtt fenn lógott a fán ... Vagy rostába utaztak ...) ⁵⁰⁸

Na igen ... Mikor leánkák vótunk s mentünk málnászni, akkor az asszonyok, mentünk messze el, s az asszonyok beszélgették, hogy ilyen boszorkányos dolog vót. S esment, ahol van a két bodega Sz. L.-éknál, abba a házba valamikor lakott egy öregasszony, úgy hívták, Ti.-né. S akkor mondták, hogy az olyan vót, hogy béka képeben is megjelent. (Lúd es!)

Igen, s este milyen gyönyörűen fűtyöt, s mentek ki, s hát egy béka! S amikor meghalt, hát nem tudott addig meghalni, hogy rá kellett valakire a tudományát hagyja, s otthagyták, nem mertek bémenni. S amikor aztán tényleg bémentek, hát úgy össze vót tekeredve, csavarodva az az asszony, hogy nem vót semmi emberformája, s úgy halt meg! S aszmondják, hogy az ilyennek el kell hagyja valakire ... Aztán P. M.-nének az anyja, aztán az kötözött oda, s amikor temették el, egy lúd kikísérte a temetőbe, a sírja szélire, s ott kiabált a lúd. (Ez a mi időnkbe halt meg, s tényleg ...) (S még a lúd oda belédederegett oda a sírba, belenézett, nem tudták elhajtani a ludat ...) (Lövete, Hargita megye)

1: Te D., hát beszéték, mikor az asszonyok a restába ⁵⁰⁹ utaztak ...

2: Igen. Mondták akkor az akkori öregasszonyok más öregasszonyokra, például mi üsmertünk is olyat, akire rá vót fogva: ez seprűn jár! Lába közü vette a seprűt, s éjjel ment!

Egy öregasszonyt eltemettek itt a temetőbe. S én nem tudom, a közönség között egy liba itt elment. Békísérte a liba a temetőkapuig! S ebből egy bizonyos része állította, hogy annak ördöge van, annak az öregasszonynak.

1: Belenézett a sírba a liba. Ez valóság vót, ez százszázalékos!

⁵⁰⁸ Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

⁵⁰⁹ Rostába.

(A liba kiment, s belenézett a sírba, amikor a koporsót leeresztették. Ez így vót! Ez biztos!)⁵¹⁰

I: Aszmondták róla, hogy úgy megcsinátatta B. J.-nét, tiszta szerencsétlen lett. S mondták, hogy ő csinátatta meg. Elkütte valami ingit vagy mit Kolozsvárra, s úgy megcsinátatta, hogy az az asszony tiszta szerencsétlen lett. Az ágyba ...

2: A kalugerek, azokba vannak akik ma es hisznek. (Lövete, Hargita megye)⁵¹¹

Olyat tudok, hogy itt lakott közvetlenül a hídon fejül, úgy hítták, hogy Sz. A. néni. Vót neki három lánya, szintén édesapámmal egyidős az idősebbik, s két fia vót, az egyik a háborúba vót, s a másik itt lakott az ősbé. S hát aszmondták, hogy ez is tud valami olyan kuruzsolást-e vagy valami ilyesmit, valamit tudott, elég az, hogy hogy mikor meghalt – immáron itt laktak az öregházba míg élt, azután vót újra renováva –, mikor meghalt, itt lefelé vitték, s az alszegi temetőbe temették, s egy lúd úgy jött a gyászmenet után! S aztán a leánya meg vót haraguva, hogy a szomszédok meg kellett vóna fogják, ők kellett vóna vigyázzanak! A temető kapujáig kísérte a lúd a gyászmenetet! De én ezt nem láttam, se a ludat, de azt tudom, hogy ez így vót, aszmondták: – Úgy vót, higgyétek meg, úgy vót! S: – Há – mondom, T. néni vót a nagyobbik leánya –, há mé nem fogtátok meg, s mé nem vettétek bé valahova –, me szégyönlötték, s mondták, hogy az öregasszony ezt tudott, s azt tudott ...

Mondták, hogy az ilyen nem tud meghalni se ...

Hát ez idős es vót. Mikó meghat es idős vót, de olyan sovány öregasszony vót, mint én, ha mondjuk ilyen kicsi s sovány, csak ráncosabb ... (Lövete, Hargita megye)⁵¹²

⁵¹⁰ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁵¹¹ 69 éves nő (1) és 74 éves férje (2), 1995.

⁵¹² 63 éves nő, 1995.

Pap Dominé Ilonka Róza – máréfalvi boszorkány

Például a közeli szomszédban lakott egy asszony, úgy hívták, hogy Pap Domokosné, a leánykori nevén Ilonka Róza. Na, arról aszmondják, hogy ilyen boszorkányos asszony vót, hogy például mikor a forgósélbe jött, akkor egymásnak mondtuk, hogy: – Vigyázz, me jön Róza néni! A forgósélbe, vigyázz, me jön Róza néni! Aztán, hogy van-e valami benne ... Nincs! Ágnes néniel [a máréfalvi szentasszonnyal] közeli rokon, egyfajta Ilonkák, körülbelül nagynénje vót Ágnes néniel. Nagynénje. (Máréfalva, Hargita megye)⁵¹³

Tudja-e, mit mondok? Én, ez saját magamon történt meg. Hogy mondták, hogy itt az egyik asszony boszorkány. S én meg akartam, me én hallottam a régi öregektől ...
Pap Dominé volt?

Hahaha! Igen! Maga jobban tud mindent, mint mi!

Kérdezősködöm, s onnan ...

S aztán mondták, hogy na, tényleg, boszorkány, minden. S aszmondták, hogy csak avval lehet megtudni, hogy tényleg igaz-e, me ő velem nem foglalkozott sohasem, hogy amikor bémejen valakini, hát a seprűt fel kell állítani, én igazán nem tartok abba semmit, s akkor nem tud, nem mejen ki. Hát ebbe vót tiszta igaz! Me vót nekünk egy kicsi régi ház, itt laktunk, amíg ezt nem építettük, s így vasárnap, nem is vasárnap, szombaton reggel vót, s én is a gyermekeket kivittem, s az ágyat, mindent kirakta, s há jön Róza néni. Feljő, s kérdezte: – Na, micsinátok, na, minden –, beszélgettünk. S mondom, hogy ma szombat, s takarítással foglalkozok. S avval eszembe jutott nekem, hogy hallám, próbáljam ki, hogy tényleg igaz-e. S mondom: – Maga mivel dőgozik, Róza néni? – Sütéssel foglalkozom – aszmondja –, bé van gyújtva, meg van dagasztva a tészta – aszmondja –, s ahajt ... Hát tudja-e mit mondok? Legalább három-négyszer elment az ajtóig, na, kell menjek, me eddig leégett a kemence tüzem, minden, de a seprűt nem fordítottam le, hallám, elmejen-e? Me aszmondták no, ha a seprűt felállítsuk, akkor nem mejen el. Amíg le nem fordítottam, nem ment el. Amint lefordítottam, úgy kiszökött az ajtón. Haha ...

⁵¹³ 62 éves férfi, 1996.

Úgy magamba gondoltam, ez egyszer megtanít engem is táncolni, én es kibasztam vele, magyarul s falusiasan mondva, de úgy elfutott a vénasszony! Aszmondja, aztán kijött a malomba, hozott örölnivalót: – Nem jövök bé – aszmondja –, me annyi időt eltötök, mikor bėjövök, hogy nem jó, hogy hazamenjek – aszmondja. De nem mondta, hogy azér nem jó bé, hogy én a seprűt felállítottam ... De anélkül, hogy én tudtam vóna ... Hát ejsze nem es tudta, gondóta, hogy én azér állítottam fel a seprűt, me én, úgy van feltéve most is a seprű, felállítottam, hogy ne rongálódjék. De mondom, kiszökött az ajtón, s akkor gondoltam, hogy tényleg igaz. De aszmondják, hogy az olyan nem tud meghalni, amíg a tudományát el nem hagyja! Azt valakire rá kell hagyni ...

(Te el kellett vóna vegyed azt a tudományt, s felülnél a seprűre, s engem hátul felültetnél, s ereszd! Hahaha ... Te elől fognád a gyeplőt, s én őrizném a szekér farkát. Hát jobban haladnónk, mint így, ládd, milyen lassan tudok menni ...) ⁵¹⁴

1: Igen, igen, igen!

2: Igen, vót, vót!

1: Az is ilyen gurucsás vót, ilyen szellemi asszony vót.

Emlékeznek rá?

2: Hát hogyne, ismertük, persze ... Idehoztak engem, de neki vót a szomszédjába.

S miket csinált?

1: Seprűn járt. Seprűn járt. Örökké azt mondták, hogy Róza néni seprűn jár. De tényleg, gurucsás ⁵¹⁵ asszony vót. Ki bízott benne, bízott, de én igaz, nem hittem.

Elvette a tejet?

1: Nem hallottam eztet, de így mondták, hogy gurucsás vót.

2: Boszorkány.

1: Boszorkány, seprűn járt. S itt még vót annak a Róza néninek a testvére, Ilonka Andrisné, az es, az es olyan asszony vót, a testvére.

2: Az, de tudja-e, hogy ez az öreg, akit elmondtam, Mihály Lajos, hát oda bėjávták vót a testvérihez, oda a bodegával szembe mindjárt.

Hogy hívják a férjét?

2: Ilonka András, de meg vannak halva. Oda az öreg bėjávitott vót, hívták vót ezek a guruzslók, hogy na, na valamit ...

1: Me tudta a falu, hogy guruzslós, minden, s az öreg ...

2: S az öreg nem ment bé! Aszmondta: – Itt ellenem dógoznak – aszmondta –, itt nem megyek bé... (Máréfalva, Hargita megye) ⁵¹⁶

1: Vótak, vótak, ugye Pap Róza nénit is mondták, te mondtad örökké [férjéhez]. Éjjel tizenkét órakor ...

⁵¹⁴ Az elbeszélő 71 éves férjének megjegyzése.

⁵¹⁵ Rontásra képes.

⁵¹⁶ 78 éves férfi (1) és 70 éves felesége (2), 1996.

2: Sokszó jöttem három óraker haza, vagy hajnalkor felkeltem, mentem. Mindig azt a fehérnépet találtam! Boszorkán vót vagy nem vót, én nem hiszem, nem tudom.

A szomszédok emlékeznek rá ...

1: Aszmondják, hogy vasárnaponként, amikor folyik a szentmise, ezek a boszorkányok mind az oltár körül vannak. Mondták, hogy vót azelőtt ilyen szita, fátyolos szitával szitálták a finomlisztet ki, s hogy vigyék a szitát a templomba, s abba a szitába nézzenek belé, s abba a szitába, vagyis a szitán keresztül meglássák, kik vannak ...

2: Kik vannak az oltárnál ...

1: S ezt egy valaki megcsinálta, s ez az asszony kitámadta azt az illetőt: – Te többet ilyet ne csinálj – aszmondja! – Te többet a szitát ne vidd a templomba! S csak akkor ijedett meg ez az illető, hogy ez honnat tudja, hogy ő elvitte a szitát ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵¹⁷

Haha ... Igen – aszmondták –, boszorkányos, s ugye neki⁵¹⁸ nénje vót. Erre felé. Ezt mondták.

De mit is csinált?

1: Hát én ezt nem tudom, én nem vótam alszegi, inkább M. alszegi ... Kérdeztem én, hogy hát mondjátok meg, mi az, hogy boszorkány? S aszmondják, hogy macska, s keresztülfut az úton. Hát én nem tudom, hogy abból hogy lesz macska, nem tudom...

Tejet elvette, azt nem mondták?

2: Hát úgy mondták, hogy ugye az asszony szoptatott, hát most is aszmondják, ha baba van a kismamának, megszoportattad-e, megettetted-e, hát mondták akkor, hogy el tudja venni az anyától a tejet ...

1: Nem tudom, én ezt má nem tudom elhinni ...

2: Hát ha mentek vásárra kedddnap, vagy hetipiac van Udvarhelyt, ezelőtt is az vót, az emberek haragudtak, amikor a kapun kijött, me a szerencsét elvitte ...

1: Én pedig azért nem hiszek, me egy unokatestvér, az uramnak az első unokatestvére megbetegedett. S ementem, s meglátogattam. No, ott vótam, s jöttem el, s én is fiatalasszony vótam, hát nem es gondótam arra, hogy még a tejet is el lehet vinni, hogy kell fejni, vagy mi kell. Hát egyszer jönnek utánam, hogy menjek vissza, fejjek, me majd elviszem a tejet, nem lesz teje a fiatalasszonynak. Hát én úgy megresteltem, vissza es mentem, mondom: – Jaj, nem viszem el ...

2: Rongyot kell vetni ...

1: De én akkor ezt úgy megjegyeztem, hogy amikor én elmentem olyan helyré, ahol kicsigyermek vót, mindig megkerestem, hogy valahol nincsen egy ilyen izé, ilyesmi, hogy elvessem. No ez ...

2: Igen. Rongyot vettek, s se tejetek, se álmatok nem kell ...

⁵¹⁷ 64 éves nő (1) és 73 éves férje (2), 1996.

⁵¹⁸ Azaz a máréfalvi szentasszonynak.

1: S én nem mondtam semmit. Így.

2: S még az is vót, hogy megmondjam a tanár úrnak, hogy amikor a nő beteg vót, menstruált, s úgy ment a beteg asszonyhoz – me úgy mondták: beteg asszonyhoz –, látogatni, akkó az orrát meg kellett fogni neki, hogy ne maradjon attól valami, kiütés. Valamire még emlékszünk ...

Róza néniről nem mondták, hogy békát tart?

2: Nem, nem hallottam. Pedig én itt születtem, ebbe az udvarba. Őt fentről a falude-
rekából hozták férjhez, én itt születtem, s ő, innét olyan tizedik ház, akkor még a ti-
zedik se vót, azóta építettek. Nem hallottam.

Éjszaka az ellenségét megnyomta ...

2: Hát itt vót egy embör, most meghalt. Aszmondták, hogy a derékszezből⁵¹⁹ tejet fejt.
El tudja venni a juhoktól, a tehenektől a tejet, s ő a derékszezből is tud fejni, ezt han-
goztatták ...

1: Én nem tudom ... Azt tudom, hogy amikor M.-nak az édesanyjával, mert az én
nagyapám, s M.-nak az édesanyja édes testvérek voltak. Mikor eljöttek nálunk, Pap
Dominéval, s M.-nak az édesanyja, akkor nagymámám aszmonda: – Minek is hozta
M. ezt az asszonyt! Minek is kellett idehozza! Nem tudom, mét vót ez ...

2: Pedig ő nem vitte, csak odament ...

1: Igen. – Minek is kellett ele idejöjjön! Nem nagyon szerették valamiétt a faluban.
Annak a leánya az én sógorasszonyom.

2: É amikor a tizenhárom évet elhagytam, én elmentem Szebenbe szógálni. Én ott
szógáltam. Harmincháromba mentem el. Én nem vótam olyan sokat itthon leányul
... (Máréfalva, Hargita megye)⁵²⁰

1: Pap Dominé, hogy is mondták, hogy Pap Dominé miféle?

2: Azt mondták, hogy boszorkány. Itt a szomszédban lakott.

1: A tőszomszédba nem lakik senki mellettünk, s azon alól. Akkor se lakott itt köz-
vetlen, hát közeli rokon vót, má meg van halva.

Miért mondták róla, hogy boszorkány?

2: Róza néni, ő olyan hírvivő asszony vót. Aszmondták, hogy boszorkány. Maga hal-
lott-e boszorkányról? Hát én sem.

Régebben arra mondták, hogy boszorkány, aki elvitte a tejet ...

1: Azt is mondták, hogy a derékszezből tejet fejt ...

Mondták, hogy békája van. Ezt hallotta?

2: Én nem. Hogy valami békája lett vóna, é nem hallottam. De aszmondták, hogy
rendes boszorkány! Olyanokat csinál, seprűvel menyen el, s Vásárhelyt bémenyen, s
ott kellemetlenséget csinál, összezavarja a családot, akire haragudt, na.

⁵¹⁹ Kerékszezből.

⁵²⁰ 77 éves nő (1) és ismeretlen jelenlévő (2), 1996.

1: S aztán sokszor, mi olyan jó leányok vótunk. S itt a karunkon vót egy olyan szípás, mind amikor az ember a szájával megszípná, ott megfeketedett így a szájának a helyén, vagy itt a combunkon, vagy valahol. S örökké aszmondtuk: – Na, Pap Dominé megszívott ... hahaha ...

Azt mondták, éjszaka sokat járkált ...

2: Igen, igen. Azé mondták, hogy boszorkány, me örökké látták éjszaka. Mondták, hogy seprűre ül s megyen. S aszmondják, hogyha átal nem hagyja a leányára, nem tud meghalni.

S meg tudott halni?

2: Meg, Meg. A leányai, van két leánya, azok nem folytassák ezt a babonáságot ...

1: Hát ugye P. E. néném is, ha éjszaka kettőkor mentél az úton akkor es találkoztál, ha három órakor, akkor es. Vagy lefele jött, feljéről jöttél, akkor lefelé ment, állandóan, hogy őt a lelkiismeret nem engedte pihenni, mer a testvéreivel egy legényt megöletett, s neki az nyugtalanság vót. Ez állandóan, éjjel-nappal. Nappal is tízszer lejött a leányától s felment. Öregkorára ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵²¹

Pap Dominét ismerte?

1: Hogyne! Avval vótak⁵²² lezárva Vásárhelyen.

Annak is ilyen híre volt, hogy tudománya van.

1: Annak nem is vót nagy tudománya, csak ugye hogy rokonság vót, s fordultak, s vitték el véle, hurcolták. A feleséginek a testvéreinek az anyja vót, fiútestvéreinek. Aszmondták neki, boszorkány, de nem vót boszorkány, Isten őrizz, aki mindörökké imádkozik, templomba mejen, az boszorkány nem lehet! Istenfélő ember ... Csak ugye kuláknak tették, s akkor ... Ha valamit meghallott, akik kulákok vótak, azon segített, né, így lesz s úgy lesz ... Mindenkinek jóakarója vót ...

Kalugerek jártak régebb a faluba?

1: Igen.

2: Most megint járnak ... S azelőtt, akik jártak, azok Pap Dominéhez vótak beszállva.

1: Igen, a kalugerek, kalugerpapok ...

2: I. P. bácsinak vót egy testvére akit a kalugerpapok megkereszteltek. Mert maga is tudja, ha gyengének születik ...

1: Igen. Nálunk a kereszt, izé a bábaasszony abba a helybe öntötte le. Me nekem es őt született, s nem kórházba szültem ... Oda es jártak a kalugerek, I. I.-hoz, az édesapjához. Akit elimádkoztak, az el vót imádkozva. De ha nem vót hibás, akkor nem ... Elmenek, el, el, s megcsináltassák. (Máréfalva, Hargita megye)⁵²³

⁵²¹ 75 éves férfi (1) és felesége (2), 1996.

⁵²² A máréfalvi szentasszonnyal.

⁵²³ 70 éves nő (1) és férje (2), 1996.

Pap Dominéről azt mondták, hogy boszorkány.

Hát az igaz. Örökké aszmondták. Boszorkány vót.

S azt miért mondták?

Hát huncut es vót, s olyan hazudós vót egy kicsit, s mindentudó vót. (Mindentudó asszony vót, az biztos.)⁵²⁴ Tudom, hogy édesanyámék is, me E. ahol lakik, én ott születtem, s akkor aszmonda... aztán huncut vót az az asszony. Aztán egyszer, többek között édesanyámék, itt a telken, bétett egy, fal vót, s én nem tudom mit, csinálámnt. Me aztat a csinálámnt, na. A kalugerekkel jóba vótak, s erről mondták, hogy ... A kalugerek örökké ott állottak meg. Ott, ott. S ő járt es, s a fia es a kalugerekkel, így házaknál. Különben ügyes, jó par⁵²⁵ népek vótak, mint más rendes ember, dógoztak, becsületesek, templomba es jártak, minden, csak így, a falu így ismerte, hogy boszorkány. A kalugerek örökké jöttek ide, erősen jártak, s ott háltak. Ezé mondták, hogy boszorkány. Tudom, gyermekek vótunk, s a kert alá, hátul, a csűrön hátul vót egy kert, s édesanyám szegény, nyugudjék csendesesen, aszmondja: – Nézzétek meg, nézzétek meg, te, hogy mit csinát ez a boszorkán! Vót hal, s ott szag, s nem tudom milyen rongy, s pont a kert közepébe vót beletéve. Mi nem láttuk, hogy ő csinálta, s édesanyám se, csak úgy feltételezték. Hát különben nem vótak rendetlen emberek, jó ügyes, szorgalmas, gyermekei, minden, ügyesen, dógosan ...

Mikor ment az utcán, a gyermekek húzódtak el, félték tőle?

Nem, nem, nem, normális asszony vót, csak úgy benne ez a huncutság, s aszmondták, hogy boszorkány. Mindenki így mondta. Nem ment, hát ő rendesen, nem vót, hogy féljenek, semmi. Jó szomszédasszony vót, szomszédok vótunk, csak az hogy a kalugerek, s hogy sokat tudott ...

Szeretett szerepelni?

Igen. De templomba járók vótak, az egész család. Nem vót evvel semmi baj, hogy nem tudom, nem mennek a templomba, s részegeskednek. Nem úgy, mint más, normális, csak vót benne egy ilyen, egy ilyen valami, hogy aszmondták, hogy boszorkány.

Nem ismerte a füveket nem adott másoknak gyógyszereket?

Nem, nem. Nem vót ilyen. Csak mondom, ilyen huncutos vót, s hogy a kalugerek örökké ott vótak, azért ...

Emlékszik, hogyan jöttek a kalugerek?

Hát hogyne emlékeznék, gyermekek, legények s leányok vótunk, leánkául fonóba jártunk együtt a leányaival. Fia es vót.

A kalugereket a falusiak hívták magukhoz?

Nem tudom. Azok jöttek, ismerősök vótak nekik, odajöttek, s hogy micsinátak nekik, nem tudom. Tudták tanácsolni, ha valakinek olyan baja vót, hogy menjenek, vagy ha valami elveszik, menjenek a kalugerhez, s hol vannak a kalugerek, s aztán jöttek

⁵²⁴ Az elbeszélő 76 éves férjének megjegyzése.

⁵²⁵ Iparkodó.

a kalugerek, s aztán jöttek a kalugerek, s aztán jöttek a kalugerek, s vót neki, fia s gyermekei vótak, a nagyfia aztá a kalugerekkel elment a falukra, ha messze vót, s ugye, ott ez a jóslás, s ez a mindenféle ...

Itt volt akkor a központjuk?

Innen mentek. Jártak.

A háború után nem jártak a kalugerek?

Nem. A háború előtt vótak.

S ez a Pap Dominé, ez mikor halt meg?

Hát a má régebb, idős vót, olyan húsz-harminc éve.

Tehát a háború után még élt.

Igen, későbben halt meg. Hát édesanyámmal olyan egykorúak vótak, egyidősök vótak, s édesanyám hetvenkettőben halt meg. (Máréfalva, Hargita megye)⁵²⁶

Tudja, azok görögkatolikusoknak tartották az elődjüket, azok. Ők katolikusok vótak. S itt abba az időbe vót egy, a harmincas évekbe, hogy egy gyermeket a kalugerpapnál kereszteltek meg, úgy is hívják a faluban aztat, Ilonka F. a neve, s úgy elnevezték a faluban, aszmondják, Kaluger. Ilonka I.-nak a fia. Azok az Ilonkák görögkatolikusok, valahol le is van írva, s aszmondták, román eredetűek, ők magukat ... S elmentek, egyet ott kereszteltek meg, egy gyermeket, Kaluger, aszmondták ... Dehát járnak a templomba, katolikusok. Ez Róza néni testérnek a gyereke vót. Me Róza néninek a fia például egyháztanácsos. S van egy pap fia, P. L. ... az Róza néninek az unokája, a fia egyháztanácsos, s az egyháztanácsos fia pap. Van egy másik fia, s az alkoholista, na, mit mondjunk?

Régebb tudom, hogy aszmondták, gyermekök vótunk, beszéltek egymás közt – mondom –, otthon nálunk nem, me édesanyám olvasott, nálunk nem vót ilyen beszéd, de mégis az utcán a gyermek sok mindent meghall. Aszmondták, hogy Pap Dominé ... Elmondták nekünk, hogy kik a boszorkányok, Pap Dominét is annak mondták.

Többen voltak?

Vót még egy – aszmondták –, Cs. D.-né. Én most már elfelejtettem, de a szomszéd leányka, az az mindent, azok babonásak vótak, azok tudták, azoktól hallottam ezt. Akkor beszélünk róla, s akkor aszmondták: – Na, ma immár szerda van, ne beszéljünk, s pénteken – aszmondták –, ne beszéljünk. De nekünk ez nem családi hagyomány vót, az utcán beszéljük ezt. (Máréfalva, Hargita megye)⁵²⁷

1: Ezt nem, hogy békát tart. Csak azt, hogy seprűn jár, seprűn jár Róza néni.

S hogy kecske vagy lúd képiben a legényekhez szegődött?

1: Nem. Nem hallottuk. Azt, hogy seprűn jár ő s a testvére, idefel, az is.

⁵²⁶ 74 éves nő, 1996.

⁵²⁷ 64 éves nő, 1996.

2: Ketten vótak, ilyen guruzslók vótak.

1: Nekem keresztanyám vót, az is ilyen tudós vót.

S a tudományt honnan kapták? Erről nem beszéltek?

1: Nem.

2: Ezt nem mondták el soha.

1: Nem mondták el soha.

2: Nem, met nagy vallásosok vótak. Templomba járók vótak, az biztos.

Az hogy fér össze?

2: Nem tudom, de odajártak, templomba. Hallod-e?

1: Oda, oda.

2: Erős templomba járók voltak. Sőt idele ennek a vénasszonynak az unokája pap lett, katolikus pap ...

1: Seprűn járt. Seprűn járó vénasszonynak hívták, hívtuk. Sebes, kicsi asszony vót.

2: Igen, igen. De jó bémondásai vótak, huncut vénasszony vót! Ó, milyen huncut vót, sokat tudott! (Máréfalva, Hargita megye)⁵²⁸

Jártak a kaluerek hozzá, kalugerek jártak, kalugerpapok. Hallott maga azokról ... De amelyik idejött, kalugerpap, az csak ott kovártélyozott addig, me kódúltak, s oda gyűjtött. Úgyhogy a barátságot fenntartotta a kaluerpapokkal. S aszmondták, boszorkányos. Az embert seprűre üteti, s megtáncótassa. Éjjel reaül, s nyuvassza meg, hogy már nem tud szuszogni az ember. Na. Így mondták. (Máréfalva, Hargita megye)⁵²⁹

Hát én csak úgy mondom, dógos asszony vót, ügyes asszony, csak tudom, én egyébre nem, fonóba jártunk, a lányokkal, ők nagyobbak vótak, igaz, mi küsebbek vótunk, de azok is olyan gonosz lányok vótak!

Zs. néni monda, hogy a kertben kaptak csinálmányt ...

Hát Zs. néni, ő tőlem öt-hat évvel nagyobb, ő több mindenre emlékszik. Én erre emlékszem, hogy ilyen szó, nem, hogy édesanyám szóba, vagy kiabáljon, csak örökké aszmonda: – Az a gonosz róka. Én egyébre nem emlékszem, me nagyon ügyes, tisztaság vót, s ügyesek vótak! Zs. néni többet tudhat ebből a tekintetből. (Máréfalva, Hargita megye)⁵³⁰

1: Ezelőtt K. E.-né, járt nálunk. S a leánya megterhesedett. S akitől megterhesedett, az nem vette el. S az aszmonda, hogy megcsináltassa, hogy haljon meg az az ember, hogy nem vette el. A leányának elvitte a piros rokolyáját a kalugerpapokhoz, én nem tudom, melyik hegyekbe, s akkor, ennyit hallottam, de nem halt meg, az ember se, s a leánya ...

⁵²⁸ 78 éves férfi (1) és 70 éves felesége (2), 1996.

⁵²⁹ 75 éves férfi, 1996.

⁵³⁰ 67 éves nő, 1996.

2: A tavaly csak, s nyócvanon felül vót már, az az ember, akitől vót a gyerek. Úgyhogy nem hatott ki...

1: De az az ember aszmondta, nem az övé, másra akarta – aszmondta –, hogy a K. I.-é, na. Hát úgy hallottam, hogy ő járt oda, de hogy így eredmény legyen, hogy meghalt vóna, azt nem hallottam.

Pap Dominéhez jártak a kalugerpapok. Emlékszik erre?

1: Jártak. Hát itt, a szomszédunkba vót, de mit mondjak ... Nem olyan szomszédok vótunk, hogy járjunk össze. De én ezt má nem tudom ...

2: Jártak, oda jártak a kalugerek ...

1: De én, hogy ez má szóbeszédbe, hogy igaz-e, nem-e – aszmondták –, hogy boszorkány. Ugye, így mondták ezelőtt ...

2: Igen, igen!

1: Mondták, hogy Pap Dominé boszorkány. Így tudtuk, mikor gyerekek vótunk. De mi nem tudunk egyebet.

2: Mondtam a tanár úrnak, hogy amikor a forgósél megindút, avvót a jelszó: – Vigyázz te, me jó Róza néni! A forgósélbe az a Róza néni, a forgósélbe benne van.

1: Pap Dominé, benne van. De hogy aztán valakit így megcsináltatott ... Jusson eszünkbe. Hát mit mondjak? Valaki ha azelőtt rákbetegségbe vót, vagy ilyen tüdővészbe, nem aszmondták, hogy ilyen beteg, hanem aszmondták, hogy meg van csinátva. De így erre fogták, igaz, E., legtöbbit ...

2: A nép nem vót ennyire kicivilizálódva, s erre fogták.

1: S pláne még ha a családba békétlenség vót, akkor aztán még jobban rea, hogy e meg van csinátva, s ez azé beteg, me ... Na így. Ezt hallottam, az öregasszony jött bé örökké, tátottuk a szánkat gyermekkorunkba, s hallottuk, hogy eljárt, s a kalugerpap elimádkozta, elimádkozza, s várta örökké, hogy meghal az az embör, de nem halt meg. Az öregasszony meghalt, s a leánya még él Oláhfaluba, az, aki megterhesedett, nem halt meg erre, hogy megcsináltatta ... De vajon ebbe van-e igazság?

Hát E., ne menjünk messze, a testvérünk, G., itt lakik szembe velünk ...

2: Én el akartam mondani a tanár úrnak ...

1: Ugye a pénzt ellopták.

2: Egy üdőbe eladott egy pár lovat, hetven, mer akkor úgy járt, hetvenötezer lejért. S ez nem sok időre, a ló ára eltűnt, elveszett.

1: Ilyen nyárba, ilyen időbe.

2: Ilyen, pontosan ilyen tájba, ilyen nyári időszakba eltűnt. Bátyám kaszálni vót, ide kijött, egy dülöt úgy hínak, Szémán teteje, ott kaszált, s egyszerűen a pénz eltűnt. S mindjár aztán valaki ökött olyan tanáccsal látta el, hogy menjenek el a kalugerpapokhoz, me ott megtudják, hogy ki az.

1: Hogy ki vitte el.

2: Hogy ki vitte el a pénzt. Ez a bátyám, amelyik pontosan mellettem lakik. S ök el is mentek, de nem szólottak semmit.

1: Senkinek.

2: Tehát én amikor felkelek, én már azt is tudom, hogy otthon vannak-e, vagy benn vannak a házba, vagy mi van velek. Én má tudtam, hogy nincsenek otthon. reám nem bízott senki semmit, hogy: – Ne, öcsém, megyünk ide s oda, s az állatokat rendezed, vagy nézz széjjel legalább egyszer, valami baj nincsen, semmit se! Egész nap még ilyenkor se vótak otthon, me ők, akkor A.-néval vótak, hát A.-né métt ment, akkor kit akart megcsinátatni?

1: B.-t, me verte.

2: Elég az, hogy a szomszédasszonnyal, me bátyám s a felesége s szomszédasszonnyal bémentek valahova oda Gyimesen túl vagy Gyimesbe, úgyhogy ilyenkor még nem vótak itthon, tanár úr. De a tehen ordított, bőgött, me ugye korán ellátták, nem kúrótök,⁵³¹ a ló nyerített, me ilyen melegbe meg vót szonnyadva. Osztán B. bátyámnak a fiával összetársútunk, s mondom: – J., gyere menjünk bé, s nézzünk szét, me nem tudom ...

1: Hadd el ezt a felit na. Csak rejtve tartották!

2: Hogy meg vannak-e halva, még elmentünk az ablakhoz s bénéztünk, hogy hallám nincsenek-e meghalva, vagy mi van velük, hogy nem szólottak semmit, suhutt sincsen senki, az állatok bőgnek, disznyó vót, azok es ordítottak. Elég a, hogy aztán enni adtunk a marháknak, kinek mi járt, szénát s a disznyónak disznyóételt, így fejezem ki magam, s aztán mű es lefeküdtünk, de nem vótak odahaza. Há reggel, másnap reggel felkelek, s hát na minden a helyin mejen ott náluk is. S mondom: – Hát te, legalább nem tudtál szólni, hogy ne izgassam magam, hol vagyunk, micsinálunk, me-jünk ide, hát annyit nem tudtál mondani? S valami szóval el, de nem mondták meg, hogy hol jártak akkor.

1: Rejtve tartották ők.

2: Osztán üdöteltivel kiszűrődött, hogy ide jártak a kalugerpapokhoz, hogy megtudják, hogy a pénzt ki vitte el.

1: De nem tudták meg ...

2: Nem tudták meg. No. Annyit tudunk, tanár úr, hogy méges, erre szokták mondani, az a habhoz is hezzakap, csak hogy szabaduljon. Ugye mindent megtesz az ember, amikor akkora kárt vall, hogy hallám – aszmondják –, hogy itt próbálja meg – aszmondják –, hogy így lesz, úgy lesz, mindent megpróbál, de végülis a semmivel marad. Nem tudták meg, hogy ki vót a tettes.

1: Annyit jár a tanár úr, hallotta-e, hogy ezek a kalugerpapok valamit igazítanak, valami van-e abba? (Máréfalva, Hargita megye)⁵³²

⁵³¹ Kúralták.

⁵³² 65 éves nő (1) és 62 éves öccse (2), 1996.

(Ahhoz a Róza nénihez jártak vót!)⁵³³

Jártak vót! (Pap Dominéhez jártak vót!) Na, nálunk es, Zs. most már jól van, de mikor beteg vót, tudod. Ott vót Pap Dominé, csakúgy a kalugerpap, s jönnek nálunk is, felőtözve, nálunk olyan emeletes ház vót, lépcsős, édesapám meghozta vót a követ – az Isten nyugtassa –, abba halt bele, abba az építésbe, abba belehalt. Me, igen, megszakadt, s vért vizelt, ahogy a követ emelte, s abba halt bele. S akkor a a testvére, amelyik huszonhatba született, sokáig beteges leánka vót, beteg vót. S: – Ha – aszmondja nagymámi –, itt vannak a kalugerek, s hamar ...

Többen jöttek?

Kettő vót, igen. S na, jöttek, s fogadtuk a házba őket, s ott vótam. S reggel hagytak egy könyvet, egy pólyásbaba vót benne, s abba belé vót szúrva egy tű. S aztat hagyták, s aszmondták, hogy jobban lesz. Jó, jobban lett, hát a lábait fájtatta, de nem vót annyira beteg, mint én. Ez igaz, hogy ott vótak nálunk, s jártak, e Pap Dominétől jöttek! (Ott vót a szállás, onnan jártak.) Igen.

A háború előtt vót?

(Igen, igen.) Háború előtt, hogyne, a harminchatos évekbe vót ez, vagy izé, a harmincas évekbe.

Milyenek voltak ezek a kalugerek?

Jaj, olyan jó nagy szakállú! (Olyan román pap ...)

Jöttek minden évben, s Pap Dominénál megszálltak?

Igen. Még olyan is vót, hogy ott is háltak nálunk, nagy örömmel fogadta nagymámi, s aztán csinálmányt, ilyesmit ... Hogy aztán tudja, az, egy ilyen izé vót ráfestve, sárkányforma, s annak az ujjain mind láncok vótak, s a kicsi babát ahogy az fogta meg. S aszmondta, hogy amián a gyermekök beteg. Aszmondta, hogy: – Azok az ördögök, s azok a csinálmányok. Úgyhogy az a könyv sokáig megvót, ott hagyta vót, de mondom, olyan láncok vótak az ujjain, olyan füttyögve, s nem is állat vót, nem is olyan ... (Emberalakú vót ...)

Olyan emberalakú kicsit, de olyan furcsa vót ... A pólyásbuba, ahogy azelőtt be szokták pólyálni, azzal a szállaggal be vót pólyálva a buba, s úgy markóta meg. S aszmondták, hogy ezt ők, mit imádkoztak, mit nem, megszabadul ... Aztán utána is, a háború után is jártak a kalugerekhez. (Széphavasra.)

Széphavasra?

(Ott laktak, ahogy elhagyjuk Szépvízt, úgy mondják annak az erdőrésznek, a szerpentines út ahol van, Széphavas, mennek a Gyimesbe, azon az úton. Na, ahogy kiértek a Széphavas tetejire, ott vót a tető, erre balkéz felől tanyáztak, ott vót nekik az a ... Me én jártam árulni Gyimesbe szekérrel, s ott mutatták meg, hogy milyen kalugerek vannak.

⁵³³ Ismeretlen jelenlévő megjegyzései.

Aztán vót itt, P. tanárnőnek vót ... Udvarolt egy kocsmáros, akkor bodega vót, kocsmárolánynak, a tanár néninek egy első unoka ...) Ott ahol a rendelő, ott kocsmá volt, ahol a rendelő van.

(S akkor ők annyira össze vótak melegedve, hogy meterhesedett a kocsmáros leánya.) Maga ismerhette B.-t, L. B.-t ... meghalt mind a kettő ... s tudja, hogy maradt egy olyan gyermekök nekik.

Igen. Na lássa. (S akkor, mit akartam ezzel ...)

Megterhesedett. Igen, mer a szülők esszemelegedtek, s elbeszélgettek s minden, s a fiatalok is esszemelegedtek, me olyan szép vót a kocsmáros leánya, csak ugye egyik faluból a másikba mentek, kocsmába nem mindig egyhelyen ...

(Nem itteni bennszülöttek vótak ...) Na. S akkor ez megterhesedett. Na, s akkor ellenkeztek, me ez nagy rang vót, ezek a L.-ok, rettenetes nagy rang ... (Bennem is van egy csepp abból a rokonságból ...)

S barátném vót onnan a leány, nekem barátném, együtt báloztunk. Ő tizenháromba született, s én húszba, de együtt báloztunk, ugye, hogy én egy kicsit hamar nagyos lettem, hát mindent együtt csináltunk. S egy betyár leány vót, nagygazda leány vót, nem akárki mehetett be oda se vizitába, se semmi! S azt akarom mondani, hogy csakugyan megterhesedett, s nem engedték, hogy elvegye. S akkor felkötöztek oda, nem tudom, tudja-e maga, T.-ék hol laktak ...

(Van egy nagy híd, a kultúrházon féjjel van egy nagy híd. S a nagyhídon fel, a túlsó oldalon, nincs több ház az útra, az utcába van ... nagy emeletes ház, nagy szép kapu. Na, oda mentek vót.)

Oda mentek vót lakni. S megszületett a baba, me aztán ellenköztek, hogy falu kocsmája vót, minden, ezek má ellenköztek, hogy valahogy ki kell menjenek a kocsmába. S ki es mentek, s ott szállásoltak, ott laktak, s G. nagyon ügyes vót, süített, akkor nem úgy vót, hogy fehér kenyeret sütök, ott vetett bé, kicsi árpatésztát kivette s tapogatta össze, s rakta bé. S aszmondja, hogy keddnap vót, minden kedden csak egy fél kenyeret eszik meg, úgy böjtöl – aszmondja. Megterhesedett véle, s megszületett a gyermek, s mindörökké csak egy fél kenyeret eszik meg, Szent Antal végett.

Egyszer ott vagyok, s aszmondja nekem: – Á! A legénykének az apja kaszál a kertbe, tudja maga, a vízen bémenyünk, lefelé. S vidd átal a gyermeket – aszmondja –, a kertbe kaszál. Felvettem a karomra, s beszélgettem neki, s sétáltam, minden, de hát arrafelé se nézett, egyáltalán. Pedig má leánkakoromba es szólott hezzám, úgyhogy az úton es a fiú, de akkor nem nézett egyáltalán. Felmentem, visszahoztam, a könnye kihullott, aszmondja: – Ez a gyermekem árván kell maradjon! Nagyon el vót keseredve.

S annyiszor elmondtam komámasszonynak – me komások vótunk B.-nek a testvérivel, s barátnésok is vótunk –, s annyiszor elmondtam: – Jaj Istenem, ez a G. hogy böjtöl! Istenem, Istenem! S ugye milyen szerencsétlen gyermekük lett! Ez fiúgyermek vót, az övé az első, amit csinált, s ugye azután milyen szerencsétlen gyermeke ... Ugye hogy mégiscsak a böjt, a böjt. Ugye! Úgy biza. Erősen el vót keseredve. Nagyon szép

vót a fehérnép. Csak nem talált az ő rangjához, na. De akkor nem kellett vóna felcsinálja, de hát kicsinál a fiatal, szerették erőst egymást, a szülők egyek vótak erősen.

S aztán a fiú, a G.-é, megnőtt. S aszmondják, hogy Pap Dominénál látták a fiút, erősen jól vótak, s azon az éjjel elvesztek a lovak. B.-nek mind a két lova elveszett azon az éjjel, s még a hám es, még a hám es a pajta ereszből. Még a hám es elveszett. Na, s akkor aszmondták, hogy az éjen a fiú ott járt. Az többet soha, B. nem kapta meg, de ejsze gondóta, hogy nem is keresi ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵³⁴

Ilonka Andrásné, Ágnes ... Rég meghalt, most csak a fia van, a menyé, s ők nem foglalkoznak avval. Csak tudom, hogy az uram, ez az uram, C. G., a Népranácsnál vót, s akkor be kellett, ha vót tehened, ha nem, ha birtok vót, tejet kellett beadni. De akkor ugye, akinek nem vót tehene ment, s más falukból megvette a tejet. De hát Ágnes néniéknek vót tehenuk. Mondta az én uram: – Ágnes néni! Maguk ... De mondta, hogy: – Nem adnak elég tejet a tehének, amit bé kell adni. Akkor mondta az én uram: – Ágnes néni – aszmondja –, maga nem kell elmenjen vidékre, hogy tejet vegyen – aszmondja –, maga veszi a séjtárt, s a kicsi széket a lába közö, s a kapuzábét⁵³⁵ feji meg. Reggel megvan ... Haha ... – Jaj, menj el, G., menj el, te! De hogy igaz-e, nem tudom. Csak mondom, ezt má ez az uram mondta.

Az öregek tartották, hogy ha a tehén megborjazott, három napig nem adtak semmit se ki az udvarról ...

Nem adtak ki. Ez tiszta igaz. Ezt hallottam. Ezt hallottam még nagyanyóméktól, hogy nem adtak. Kivált osztán sót és kovászt. Ezt nem adták ki, három napig ezt nem, hiába ment kovászét, azt nem adtak ki. Ezt tudom, hogy nagyapám mondta. Ezt nem adtak ki, ilyesmit, nem.

Pap Dominéről mondták, hogy bement, s végighúzta a tehén hátán a kezét ...

Ezt nem tudom, csak mondom, hogy az én uram mondta. De Ágnes néni már öreg, ú, nagyon öreg asszony vót. Aztán vót valami piros faragott gyöngye neki. Mikor ment a városba, akkor örökké rakta fel, azt a gyöngyöt, de mondom, má hetven esztendő, még több vót. Má na, me itt lakott, ehelyt a szomszédba, második ... negyedik szomszédba, az új ház mellett alólfelől. Hát ott lakott no. S aztán bėjött, s aszmondja: – Jaj, eljártam a városba, s G. fiam, úgy fáj a fejem, vége az életemnek. S úgy hitta: keresztanyám, keresztanyja vót. Aszmondja: – Keresztanyám, a piros gyöngyöt nem tette fel, ugye. Megigézték, azér fáj a feje! – Jaj, te G., te G., boldogtalanokot beszélsz! (Máréfalva, Hargita megye)⁵³⁶

Ő is Ilonka leány vót, édesapámnak testvére vót, Isten nyugtassa őket. Aszmondták rea is, hogy boszorkány ... Aszmondták, hogy a leánya járt Csíkba, ezelőtt lisztet, s

⁵³⁴ 77 éves nő, 1996.

⁵³⁵ Kapufélfa.

⁵³⁶ 79 éves nő, 1996.

vették a töröbúzát s vették a búzát, s örlették meg, s vitték Csíkba. S a leánya is ment, szekérral vitték na. S aszmondták, míg el nem indult, lámpással körbejárta, megkerülte Pap Dominé! Erre mondták, hogy boszorkány. Vót ez a kézilámpás, a szekereken ezelőtt az vót, avval járt körül s ott mondtott, imádkozott, ejsze azér, hogy legyen szerencséje ... Akkó vót egy Ágnis, Ilonka Ágnis, édesapámnak a másik testvére, az is ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵³⁷

Pap Dominé, ő boszorkán vót.

*Mit meséltek róla? (Kiről te?)*⁵³⁸

Pap Dominéről! Hát én csak másoktól hallottam, hogy amikor mentek szekereségre vagy valahova, vagy amikor ment a leánya Csíkba árulni lisztet, hát a szekeret megkerülte, ugye azelőtt szekérral mentek. Megkerülte a szekeret égő lámpással. Aztán hogy miket hókuszpókuszolt, nem tudom.

S akkor annak mi volt a jelentősége?

Hát ejsze, hogy ne vegyék el a csendörök, me akkor tiltották az ilyen feketézést. Hát annyit tudok az ilyenről. Remetéről tetszett-e hallani? Na, édesanyám remetei vót, a Jóisten nyugtassa. Nagypám ... (Azt a fejszés dógot mondja-e? Akartam mondani, hogy azt mondja el ...)⁵³⁹

Nagypám mesélte, hogy vótak a vásárra, de én már nem tudom, hova. De azt is mondta. Elvótak a vásárra, s eladott két ökröt. S a bácsi az ökröt kifizette, s olyankorra értek oda, hogy amikor a vásárt megcsinálták, oda érkeztek, aki megvette. S akkor úgy vót a számításuk, hogy ott alusznak. Aszmondja a bácsi nagypámnak: – Maga emlékszik-e, amikor a forgószélbe beléhajította a palankácsot? Tetszik-e tudni, mi az?

(Az a faragófejsze ...) Az a rövid nyelvű. S mindjár az ember kivette a nyakából az ingöt, s nézze meg, itt hoztam el! S levőtte, s megmutatta nagypámnak a fejszét. S az aztán úgy megbokrosodott, nagypám, hogy nem mert ott aludni, eljött. Aztán ... *Itt félték a forgószéltől?*

Attól féltünk, s örökké keresztet vettünk s imádkoztunk. (Imádkoztunk, s akkor leejtette a forgószél, amit felvett ...)⁵⁴⁰

Leejtette, me hanem felsírítette⁵⁴¹ a buglyát s úgy elvitte, hogy nem lehetett összeszedni.

Miért félték tőle?

Aszmondtuk, boszorkány ...

Benne van valaki?

⁵³⁷ 74 éves nő, 1997.

⁵³⁸ Az elbeszélő férjének megjegyzése.

⁵³⁹ Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

⁵⁴⁰ Az elbeszélő férjének megjegyzése.

⁵⁴¹ Felpördíti.

Valaki benne kellett legyen. De ezt má tisztán tudom, hogy nagyapám mesélte, hogy megmutatta a vállánál, a lapockájába, a fejszét ott vitte el. (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁴²

Vótak! Százsázalékos!

Féltek tőlük?

Hát ... például ez a Róza néni s Ágnes néni, akikre mondták, édesanyámnak az első unokái⁵⁴³ vótak, s komaasszony is vót Róza néni. S aszmonda: – Komaasszony, rólunk azt tartsa a világ, hogy boszorkányok vagyunk, de ha azok vónánk, magát fölvennénk a torony tetejire s onnan vetnénk le! Aztán én nem tudom. Úgyhogy Pap Dominé s Ilonka Andrásné eztet vitték. Na, s itt vót még egy férfi, L. S. S az – aszmondták –, hogy mikor majorkodott,⁵⁴⁴ ő kinn vót a juhokkal a mezőn, a szomszéd juhok bögtek, s ő a karóból fejte a tejet. Akkora tudománya vót, hogy egy karót felállított, s fejte a tejet, s a szomszéd juhok a szomszéd esztenánál⁵⁴⁵ bögtek. Aztán aszmondták neki, ha félbe nem hagy, úgy megverik, hogy sírva néz utána. Ez L. S. vót. Ilyent hallottam, leánka vótam.

Ezek nem tudtak a levegőben, szélben utazni?

Azt hallottam, hogy ha valakire haragudtak, azt éjjel meggyötörték, megkínozták, megszírták. Édesanyám sokszor monda: – Na, Pap Dominé esment idejárt az éjjel, jól megnyomogatott, jól meggöbolyódott,⁵⁴⁶ s né, hogy meg van feketedve a karom. S akkor azt is mondták, hogy mosogatórongyot kell reatenni arra a szívásra, napfelkelte előtt, s akkor odamenyen. Édesanyám nem csinálta meg sohasem.

Félt ő is ...

Félt. Félt, me aszmondták, hogy ezeknek borzasztó nagy hatalmuk van. Aztán mi vót igaz, azt én se tudom.

Nem mondták, hogy ha valaki a nyomába belelépett, akkor az ilyen nem tudott tovább menni?

Aszmonda nekem nemrég egy gyermek, hogy van egy tudományos, K. F.-né. S az nem is itt született.

Dávid utcában?

Dávid utcába. És annak is ilyen tudománya van. S mentek az ondózótelepre,⁵⁴⁷ s nyár vót, s a fiú, aki nekem monda, visszafelé belelépett a nyomába. S olyan ordítással – aszmonda –, hogy: – Szállj le onnét! Azt kiátotta neki, ordítással. A fiú monda neköm, aszmonda: ő többet nem csinálja.

⁵⁴² 76 éves nő, 1997.

⁵⁴³ Unokatestvérei.

⁵⁴⁴ Pásztorkodott.

⁵⁴⁵ Pásztorszállítás a havasi legelőn.

⁵⁴⁶ Meggyút.

⁵⁴⁷ Mesterséges megtermékenyítést végző telepre.

A fiúnak nem lett semmi baja?

Nem, nem. Úgyhogy most, jelenleg is – aszmondják –, hogy hatással dolgozik.

Ezek amúgy látszat szerint vallásos asszonyok vótak. Aztán az a tudomány honnat származott, me ez a Róza néni s Ágnes néni a nagyapám testvérinek, édesanyám felőli nagyapám testvérinek a gyermekei vótak. S aszmondták, hogy B. V. néni, az anyjuk is benne vót ebbe az ügybe, a vén Ilonkáné, Ilonka D.-né ... Úgy hogy ez a nagyapám testvére is benne vót – aszmondták –, az urától vette át ...

Azt még hallottam, hogy apósom udvarót ennek a Róza néninek, P. J. apósom, s aszmondta: – Nem menyek hozzád. S aztán apósom úgy megállt a legénységgel, hogy a bátyja meghalt, s tíz évvel idősebb vót anyósom, az ángya, s azt kellett elvegye. Róza néni aszmondta: – Nem menyek hozzád! Viszont aztán a férjemék, hárman vótak legények, s akkor Róza néni odament, s aszmondta, hogy: – Ha nem mentem hezzád, azért megengedheted, hogy a közbelső fiad elvegye az én leányomat. Nem muszáj bosszúskodjál! S aszmondta az uram – huszonnégy éve, hogy meghalt, P. Gy.-nak hívták –, aszmondta: – Ha soha lányt nem kapott vóna, P. C. neki úgyse kellett vóna. Hát, ami azt illeti ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁴⁸

Hát vót, vót olyan, me például nekem is megszívták itt a karomat [mutatja]. S aztán fokhagymát tettem a párna alá, s a seprűt felállítottam, s úgy aztán többet nem foglalkoztak. De sokszor megszívtak!

Maga valamivel magára haragította ezeket?

Hát ha beszélgettünk róluk, mondjuk szeredanap s pénteki nap, akkó má, ők azt tudták, s jöttek s szívtak meg.

Ezek a boszorkányok csinálmányt tudtak csinálni?

Jaj ... Van egy boszorkány fehérnép, haha ...

A leszármazottja?

Igen, a boszorkánynak. Egy asszony boszorkány vót, egy vénasszony. Aszmondták: – Na, Pap Dominé vót a boszorkány, haha ... Aztán sokáig beteg vót, olyan nagy beteg vót – aszmondták –, amíg nem hagyja el a boszorkányságot valamelyik gyermekére, addig nem tud meghalni. S aszmondták, hogy C.-re hagyta, haha ... C.-re hagyta! Szeredanap, s hétfő s pénteken nem lehet róluk beszélgetni, aztat ők tudják. S azt is mondták, hogyha napfelkelte előtt lássa meg a megszívást, akkor emberganéval kenje bé s kösse bé. Aszmondja, az anyyi, mintha az ő száját kenné bé s kötné be. S meglátod, hogy másnap bé lesz kötve a szája s jó bé ide. – Vedd le azt a kötést, mé kötted oda, vedd le! Na aztán én nem merem megcsinálni ... nem merem megcsinálni. Mit tudom, lett vóna-e valami következménye? Esetleg lehetett vóna.

Mondták, hogy húsvétkor vessen el egy marék mákot az útkereszteződésbe, s menjen el a templomba. S akkor amikor a templomba vannak, ő visszafele ül. S ügyeközzön, előtte jöjjön ki, ha nem – aszmondja –, baj lesz ... Mit tudom, mit csinál-

⁵⁴⁸ 77 éves nő, 1997.

nak vele ő s a többi társai. Mondta az onokája, gyermek vót, két gyermek, P. L.-nak a két fia, ő nem tudja – aszmondja –, a mómája tizenkét órakor soha sincs otthon. Nahát tizenkét órakor mennek el hazulról. Me a legényke meg-megebredett, s ejsze meg es figyelte, mit lehet tudni? (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁴⁹

Almásón vót tudós, me édesanyám járt oda. S ott vót tudós. S aszmondja az a tudós, me ez a nővérem 1909-ben született, az első világháború előtt. S aztán tizennyóc éves korában búskomor lett, s aztán öngyilkos is lett tizenkilenc éves korában, nagyon szép leány vót. S aszmondta édesanyámnak a tudós, hogy gonosz szellemek keze van benne, felvették a nyomából a port, s annál fogva megcsináltatták. Ezt édesanyámtól hallottam, hát én csak hatéves vótam, amikor ő meghalt.

Valamilyen orvosi kezelést nem kapott?

Hát elvitte vót édesanyám Kolozsvárra, kezeltették. Nem vótak rohamjai, de állandóan bú s vót, senkire se nézett, beállították, hogy kapáljon, csináta, a hímes szövöt feltette édesanyám, megtanúta, szóltanul szötte hiba nélkül, de nem beszélgetett. De csak az lett a vége, hogy öngyilkos lett.

S aszmondta a tudós, hogy a nyomából port vettek, s a haját megsimogatták s haját húztak ki. S mondta is B. néném, édesanyámtól hallotta, hogy Pap Dominé megsimogatta a haját, az a Róza néni, s aszmondta, hogy: – Jaj, te B., milyen szép hajad van! S a tudós aszmondta, hogy meg vót csinátatva, akármeddig vihetted vóna, soha ki nem gyógyút vóna. Még hála Istennek, hogy én megúsztam, me annak a Pap Dominénak egy A. fia, akinek a kocsi most a feleségit elütte, az tűzzel-vassal azt akarta, hogy menjek hezza! Róza is azért ellenkezik máig is, szemembe is aszmondta: – Mfg élek, haragszok reád, me nem mentél a bátyámhoz hezza. Hát ha nem szerettem, nem kötelező! De hálistennek megúsztam, hogy nem lett ennél nagyobb bajom. Az lett, hogy fiatalon a férjem meghalt. Lehet ebbe is benne van a kezük valamennyire ... Hálistennek ennyire megúsztam, hogy nem hatott ki reám a bosszújuk.

Volt olyan, hogy a faluban érezték az ő bosszújukat?

Vót! Vót! Az öreg pap egyszer tiszta véletlenül kihirdette, hogy Róza néni misét mondat a lánya szerencséjéért. Aztán sokat kacagtuk ...

Melyik leánya?

C. s R., mind a kettő leány vót, s a leányok szerencséjéért, s aztán valóban mind a kettőt férjhez is vitték azután. De elég szerencsétlen vót C. is, az első férje korán meghalt, a második felakasztotta magát, két fia felakasztotta magát, az egyöt titkolták, azt a kicsi D.-t, elég szerencsétlen vót ...

De hogy más családdal lett volna ...

Nem tudok így különös problémákat. Titkolták, hogy ők tényleg boszorkányok, de vót valami igaz. Mikor nagyapám meghalt, B. D., az anyuknak testvére vót, hát én már tizenhét éves vótam, odajöttek, s akkor mondta Pap Dominé: – Komámasszony

⁵⁴⁹ 76 éves nő, 1996.

– me R.-nak vót édesanyám a keresztanyja –, én ha boszorkány lennék, én magát felvinném, és úgy levetném a torony tetejéről. Erre mondta édesanyám, hogy a boszorkány a keresztkez nem megy közel, fél, mint az ördög. Kérték, hogy adjanak pálinkát nekik, s egy-egy félcsipor pálinkát odaadtak, s azt itták, s beszélgettek Ágnessel, Ilonka Andrásnéval.

S aztán a vót még a jelszó, hogy ők a torba nem esznek, me meghalnak, ha esznek. Senki torába el nem mentek, senki torába egy cseppet el nem fogyasztottak. Aszmonda: – Ne sajnálják, adjanak most pálinkát, D. bácsit eltorozzuk, me a torba úgyse jövünk. De soha senki torába el nem mentek, ők nem! Gyermökei se mennek el. Aszmonda, mikor C. olyan egymás után temetett, minek kell tort csinálni? Felesleges. – Tük se mentek senkiébe, mér csináltok? Ne jöjjen senki ide. Ők nem tartották a tort, mer ők meghalnak akkor. Nekik vót valami bogár az agyukba ebből kifolyólag, hogy ők nem mennek senki torába.

A falu előtt ez furcsa lehetett ...

Hát persze. Az vót. A nővérem amikor meghalt szívnyagobbodásban huszonnyóc éves korában – tizennyóc évesen férjhez ment, s tíz év alatt a hatodik gyermek, négyet világra hozott, s egyet márciusba veszített, s a másikkal augusztusban meghalt –, me kétszer akkora vót a szíve, amekkora kellett vóna. S a tollas csendöröket ideküdték, me innét temették el, tölünk, s a tollas csendöröket ideküdték, s aszmonda a tiszthelyettes úr, hogy Ilonka néni aszmonda, hogy az anyja a legnagyobb hibás, hogy meghalt. S akkor sógorom elévette a röggönképet, s aszmonda: – Tessék, tiszthelyettes úr, B. E. adta, a főorvos eztet vissza. S mikor megnézték: – Hát nézze meg – aszmondja –, bolondot csinált belőlünk Ilonkáné! Na, akkor is ideküdték a tollas csendöröket, hogy meghalt a leánya. Ilonka Andrásné küdte ide. Akkor is csúfságot csináltak! A bosszúság mindig megvolt. S aztán ebből kifolyólag mondtam vót A.-nak, a fiának, hogy: – Ha ketten maradunk a földön, úgy se leszek a feleséged. Akármerre mehetsz, éntőlem járhatsz, me elég vót a disznóságból. Úgyhogy kész. Rosszindulatúak vótak, borzasztó rosszindulatúak ebből a szempontból. De futtak a templomba! Há mindennapos áldozó a leánya, R.! C. nem! (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁵⁰

Édesapám, Isten nyugtassa, meghalt, s odale vót Alszegbe egy öregasszony, Pap Dominé. S aszmondták örökké, hogy az is boszorkány vót. S mikor édesapám meghalt, hát édesanyám nem szerelt le a gazdaságról, s a tehén beledugta a lábát a láncba, hát az olyan szűk vót, hogy elig-elig tudott s beledugta! A lovaknak minden áldott éjjel itt az oldaluknál bé vót fonva, hátul a farkuk össze vót egyenként fonva. De ez sokáig így vót. Hogy aztán ezt mi okozta? Erről hallottam. Aztán fokhagymát tettek ... a küszöbre-e. S arra es emlékszem, hogy ez az én uram udvarót. S neki vót egy első szereteje, úgyhogy sokat udvarót annak a leánynak, s az az ő rokonsága vót az a leány, me unokatestvére vót neki. S aztán hogy mindenképp tudják a bosszúságot vissza-

⁵⁵⁰ 77 éves nő, 1997.

adni, me nem őt vette el, hanem más leányhoz járt, hát minden áldott éjjel itt is fekete, ott is fekete, úgy állandó jelleggel olyan feketés vót a lábamon. Akkor eljegyeztek, s rea két napra ez a gyűrűsujjam úgy megdagadt, hogy nem fért, neztem, hogy el kell menjek, s le kell vágassam a gyűrűt. Na, ez leapadt. S megint rea két napra a fülem úgy megdagadott, mind előre állott. Mind aszmondták, hogy ez valami boszorkányos dolog. Úgy hogy ezelőtt vót.

Aztán meghalt az öregasszon, s mondták, hogy menjen ... Me nem tudott halni meg, s a leányának mondták, hogy: – Menjen, me az anyja nem tud halni meg, valakire rea kell hagyja a tudományát ...

R. vagy C., melyiknek mondták?

Aztán R. ment, annak a leálynak az édesanyja, amelyiknek a férjem is udvarót. Me aztán én úgy hallottam, hogy abbamaradt. Aztán, hogy az most jár-e, most es mondom az uramnak, hátul a lábaddnál egy akkora feketeség van, aztán az anyósodra lévő vendő biztosan, haha ... (Megszípott ...) ⁵⁵¹

Megszípott. Hát mondom neki örökké, a rosszak biztosan most is járnak ... (Hát ilyen ezelőtt vót, me édesanyám is, Isten nyugtassa ...)

Az ember csak feltételez, az öregek mondják nekünk es, mi fiatalok vagyunk, hát az öregek mondják: ilyen rossz s olyan rossz. Hát aztán mondták, hogy vótak ugye az ilyen ördögös asszonyok, akik ezt azelőtt csináták. S aszmondták, ha úgy akarod, hogy ezeket lásd meg, húsvétkor menj el, vigyél egy ólomkanalat, s amikor úrfelmutatás van, akkor abba a kanálba nézzél bele, s akkor meglátod, hogy ezek az asszonyok mind az óltárnak háttal ülnek, haha ...

De utána?

Utánna siess haza, me ha nem, megsirülnek ⁵⁵² – aszmondják –, s a cserepet a ház tezejitől mind lesírítik! (Fenyéden ez így megtörtént vót, hogy tényleg, úgy hitták, Tankó Márton, Gergő Márton ...)

Én is értem, me történt velem is olyan, hogy én estem bele. Mondjuk eltelik, me az ember el kell szívelje, me ami jön, azt tőteni kell, de nekem is az öregek mondták, hogy biztosan azok a rosszak, a rokonok. (Féltél-e?) Hát én nem féltém, mitől féltém vóna.

(Annyira bosszúskodtak akkor nyomba mindjárt, hogy mondták, vissza kell kérni a gyűrűt, kúdték a rokonát, hogy kérjük vissza a gyűrűt. Hát mondom: – Egyszer árva leánka, s azt meg nem tesszük, hogy visszakérjük. Lesz, ahogy lesz, mondom.) ⁵⁵³

Hát én még fiatal vótam, s az meg ugye, a falusi életbe belé vót nyomva, én meg munkába jártam, s mondták, hogy az sokat tud, s fűzni tud, hát én csak szakiskolából kijöttem, s jöttem férjhez, ő meg ugye itthon, hát nem mindegy, hogy valaki kályha

⁵⁵¹ Ismeretlen jelenlévő megjegyzései.

⁵⁵² Megpördülnek.

⁵⁵³ Az elbeszélő anyósának közbeszólása.

mellett sűrög-forog, s valamit, vagy valaki az iskolapadból kilépi s na, fiam, itt a falán s állj neki ... Telik az idő, s az ember magán megtanul.

Pap Dominéről nem mondták, hogy békát tart?

Nem tudjuk, me nem vagyunk jártasak, itt lakik a kanyarba, én egyszer jártam oda leánka koromba, met az a leány, akinek az uram udvarót ... Róza néni itt lakik a sarkon. Annyit tudok, amikor a harmadikkal terhes vótam, az ő leányának kettő vót, hát örökké olyan vigyorogva jött, hát egyébér nem utálok, de olyan vigyorogva jött, hogy ezeknek má három van! Nekik es az Isten adott, nekik es lett harmadik, ilyen a gyermekáldás, hogy nem lehet tudni, hogy mikor, melyik pillanatban, igaz-e, s mét adják. Lehet örömmek, lehet bánatnak ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁵⁴

Pap Dominét, Róza nénit, maga jól ismerte ...

Hát hogyne ismertem vóna! Fialasszony vótam, mentem le a malomba, s amikor mentem le, a kapun belül így állott ne [a félig nyitott ajtóhoz áll]. S amikor mentem arrafelé, akkor kinyitotta a kaput, s: – Gyere ide egy kicsit! Vagy egy szem cukorkát, vagy valamit dugott a kezembe. S: – Róza néni, mét adja eztet? – Mindennap valakinek adok – aszmondja. – Na, Isten fizesse. – Na, ezér adom – aszmondja –, me Isten fizessé-vel köszöni meg mindenki! Vagy egy akkora darabocska kenyeret, mintha nekünk nem lenne, de ő aszmondta, hogy mindennap, valakinek valamit ad. Úgy hogy kétszer vagy háromszor is jártam meg, hogy mentem, s ugye ezen az ódalon kellett lemenni, s ők erről laktak, s akkor a kaput nyitotta meg, s jer ide, jer ide!

Dehát akkor maga már nem volt gyerek!

Asszony vótam, fialasszony.

Ilyent nem csinált más a faluban?

Nem! Nyomta a markomba. Aztán a lányai nem azok. Aztán hogy kire hagyta, nem tudom ...

Nem mondták, hogy a tejet elvette?

Nem tudom. De az biztos, hogy ha valami olyan történt, akkor mindjár ezekre gyanították. (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁵⁵

Én hírit hallottam, hogy vótak itt kalugerek, de nem láttam. Vót egy ember, Ilonka L.-nak hívták, F., ennek az Ilonka F.-nek a nagybátyja. Nahát, ott tartózkodott kö-zöttük, amikor jött, me híre vót, hogy járnak. S egy fia az asszonymak akkor, abb az időbe született. S azt úgy es híjják, hogy Kaluger F.

A kaluger keresztelte meg ...

Megkeresztelték aztán rendesen is, de úgy mondták a csúfnevén, Kaluger ...

Pap Dominéhez is jártak kalugerek?

⁵⁵⁴ 74 éves nő, 1997.

⁵⁵⁵ 76 éves nő, 1997.

Az is ilyen Ilonka-fajta vót! Ezek bengészek⁵⁵⁶ vótak egy kicsit, így mondják, aztán tudja a fene. Ez az asszony is nagy tudós vót! Úgy hogy ... Aztán hogy igazat mondt-e, nem-e, örökké lefetyelt. De nem járt senki hezsa, hogy mondja meg ...

Az ilyenre mondták itt, hogy boszorkány?

Hehe ... Aszmondták, hogy boszorkányos az ilyen.

Nem félték tőle?

Nem, nem félték. Nem félték, nem csinált semmit, csak olyan többmondó vót, örökké mondott az az asszony. Me ugye az asszony vót a kutya, nagy tudós vót. Igen, de azon nem vót mér az ember csodálkozzon, hogy megunta magát, mikor virradt, kelt fel, s a falu között megjárta magát. Egyik, me két leánya, a leányai férjhez mentek, a fiai megházasodtak, mindegyikhez, reggel ment hezzuk. Aztán hogy tudott-e, nem tudott-e, avval nem tudtam boldogulni, hogy olyant megfogjam, hogy olyan legyen ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁵⁷

Én ismerem, ott lenn laktak Alszegbe, a hídon alul. (S. G.-ék alatt ...) S.-ékon alul. Véle nem vót semmi szóváltásom, nem beszélgettem sokat, me mi odafel laktunk, s ő odale, ritkán találkoztunk. Sokat tudott az öregasszony, erősen sokat, még igen es sokat. Me itt vót egy, az az Ágnes néni.

(Igen.) Nem az, hanem egy másik Ágnes néni! Ilonka Ágnes! Aztán az is olyan vót, mint a testvére, me testvérek vótak Róza nénival.

Dominé s a másik Ilonka Ágnes?

Nem Úrfi Lajiné, nem, nem, hanem Ilonka Andrásné. Még egyszer úgy vót, hogy vót egy földünk, s kapáltam. S elment vízér. S mikor jött vissza, há nem várta meg, hogy a motor leszaladjon, hanem hát előtte keresztülszaladt. S akkor a sofőr megijedett, s olyan féket vágott, hogy felborútak. S akkor ő letette a korszót, s úgy ellett, hogy nem kapták meg. Aztán mégis időre valahogy megtudták, hogy ki vót, me aztán meg kellett valamit fizetni, hogy ő vót a hibás.

Miért mondták róla, hogy tudós? Mire mondták?

Aszmondták, hogy boszorkány. Mindent tudott. Aztán Dominé is olyan vót, s ez is. Örökké aszmondták, hogy boszorkány.

Félték tőle?

Szóval félni nem félték, mer ő nem bántott senkit, csak ha valaki olyan haragosa vót, hát egy kicsit megtáncóttatta. Vót egy anyatársa neki, idefent lakik, a száját elcsavarta. De nem tudta azt senki, hogy ki csináta, csak olyan lett az asszonymak a szája, el vót csavarodva, bévítették a kórházba, s az orvosok aztán addig orvosóták, hogy helyrejött aztán. (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁵⁸

⁵⁵⁶ Furcsák.

⁵⁵⁷ 84 éves férfi, 1997.

⁵⁵⁸ 77 éves nő, 1996.

Jaj, igen, emlékszem, keresztanyám vót nekem ő, keresztelt ott a ...

Reamondták, hogy boszorkányos, vagy volt valami alapja is?

Reamondták. Há mondtak valamit, az én testvérem például major⁵⁵⁹ vót, az esztenán a juhokkal, s ment el, mikor kellett elmenjen a juhokhoz, akkor ez a keresztanyám az úton valamit, keresztülment vagy micsinát-e, ő aztán, nagy kára lett, azt ízélte, ez vagy boszorkányoztatta vagy hipnotizálta.

Pap Dominé volt?

Igen, odale. S akkor ő – aszmondták –, hogy ő olyan ... Biztos-e ... Én ebbe nem nagyon hiszek, az igazat megvallva, hogy valakit megcsináltatnak, aszmondják. Én asse akarom hinni, hogy igaz. Hát lehet ilyesmi? Hát sok ember eltenné egymást, ha lehetne. Nem?

Mondták, hogy az ilyenek valami csinálmányt a házba letettek.

Azt is, azt hallottam olyasmit, de hogy az es lehet ... nem tudom, az Isten örözzön, nem akarom eztet ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁶⁰

Dehát az a bizonyos Pap Dominé, Ilonka Róza, én ismertem fiatalasszony korától. Egy eleven, életrevaló személy vót. Tehát füvet, fát, mindent megfogott, az életért. De ilyen boszorkányosságot ... Csak a mozgása is olyan eleven vót, hep-hep-hep-hep! Azér fogták rea, hogy boszorkány. A férje, hát az egy olyan primitív ember vót, az frással nem foglalkozott, tehát neki a munka, s a munka, s a munka, ez vót neki a foglalkozása. Róza néni pedig tudott olvasni, tudott írni es, meg aztán dógózott a létért, teremteni kell, ne eztet meg kell csinálni, s ez meg kell legyen. Az én buta fejem szerint boszorkány nincs ... Me vannak aztán olyanok, akikre rá lehet fogni, de nem boszorkányság. Me vannak úgy akik, ezek az erős szemfényerővel rendelkező emberek. Nem boszorkányság. Szemöldökük össze van nőve, meg a szeme, az ilyeneknek, ha belenéz az ember, valami olyan szúrós. Ha megfigyeli az ember, nagyon könnyű megállapítani, hogy egyes embereknek a szeme úgymondva ver. Borzasztó hatással van egymásra.

Erre mondják, hogy igézni tud?

Igen. Arról is, arról az igézetről, s annak a kezeléséről, hogy mit jelent az, ha valakit megigéznek ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁶¹

Vót itt egy asszony. Az Pap Dominével, s velem es rokon vót. Úgy hívták, hogy L. D.-né, L. E. S az a Pap Dominé halála előtt erősen hívatta le ezt a L. D.-nét, hogy menjen le, de menjen le! S valamiér nem tudott lemenni, de az aztán meghalt. S aszmondja: – Róza néni úgy hivatott, hogy menjek le, menjek le, de nem tudtam lemenni, biztosan átal akarta adni nekem a boszorkányságot! Haha ... Létezik-e?

⁵⁵⁹ Pásztor.

⁵⁶⁰ 76 éves nő, 1997.

⁵⁶¹ 77 éves férfi, 1997.

Azt is mondták, hogy ezek az asszonyok békát tartottak.

Igen, igen, mikor megláttak egy nagy varasbékát, akkor aszmondták: – Az Úrjézus kínszenvedésire kérlek, menj el a szemem előtt! Met aszmondták, abba a békába es boszorkány van. S akkor a béka elszökdösött ... Aszmondták, boszorkány van benne, s amikor az Úrjézus kínszenvedéseit emlegetik, azt a boszorkány nem szereti, s elmenyen. (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁶²

Mondták, itt vót egy asszony, a falu alsó felébe lakott. Mentek utána, s a lába nyomába léptek. S akkor visszafordút, s nem tom micsinát, mit mondott nekik ... S ha valahova bément, s a seprút így a nyelire tették le, az neki ártott. Így mondják, aztán tudja a csuda, mi az igaz.

Akire megharagudott, nem nyomta meg?

Az lehet! Nem tudom na, nemigen hallottam ezeket. (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁶³

1: Pap Dominé? Az boszorkányos vót!

2: Hallgass te! Az csak reafogás vót!

1: Aszmondták, hogy amikor mejen az úton, a nyomába ha keresztbe lépnek, akkor megáll Róza néni, s visszanez. Há egyszer mejen, akkor még nem vót ilyen aszfaltos út, mejen az úton, jó por vót, s hát ez a nyoma, most mejek gyorsan utána, s mikor elhaladt s a lábát elvette, há keresztbe lépek. De nem nézett vissza. A csak reafogás vót ...

2: Reafogták, me tudja, ilyen komikus vót, s olyan ... Ide beszét, oda beszét, mikor fiatalok vótunk, akkor is örökké futott ki ide, s aszmondja: – Na, legyetek jók, fogadjatok szót egymásnak, így!

1: De milyen vót? Egyszer vettem egy korondi embertől egy régi fajta, göndör szűrő disznót. Róza néni meglátta. Aszmondja, me nemigen lehetett, de valahonnan az erdőről hozták le, ott még vót az a faj. Meglássá Róza néni, s aszmondja: – Add nekem – aszmondja –, adok egy ártányt érte! E gölje⁵⁶⁴ vót. – Há jó van, Róza néni, megnézegezzük, össze is vásároljuk. De aszmondtam: – Ha malacozik, egy malac az enyém!

Na jól van. Egyszer aszmondja: – Megbúgott! Na jól van, számon es tartottam. S aszmondja egyszer: – Megmalacozott, jere le, no. Lemegyek, s há mondom: – Hol a többi, Róza néni, itt csak egy van. – Há csak egy lett. – Na, mondom, akkor e legyen a magáé. De nem hiszem ...

2: Olyant nem hallottam, hogy egyet, a legkevesebb vót négy ... Serény asszony vót nagyon ...

⁵⁶² 75 éves nő, 1997.

⁵⁶³ 76 éves nő, 1997.

⁵⁶⁴ Koca.

1: Úgy tudott menni, hogy vót egy fiatalasszony, akkor ment férjhez, s nagyon lassú vót. S mondtuk: – Róza néni elkerüli sántán es! S el es kerülte, úgy ment, kacagtuk ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁶⁵

1: Hát persze, hát Pap Dominéra hogyne mondták vóna! Aszmondták, hogy boszorkány. Dehát így ... Édesapám aszmonda, ez sose igaz. Aszmonda: – Az az asszony a legnagyobb ellenségem a faluba, s az eddig engem láb alól eltett vóna. Ő aszmonda: – Nem igaz. Én is erre fel aszmondok, hogy ebbe semmi sem igaz, ezt csak így mondták.

Azt mondták, hogy éjszaka megjelent s megszívta valakinek a karját.

1: Hát ilyent is hallottam, hogy megszívta a karját, hát hogy ki s mi ... Engem tényleg, én nem tudom ... Én imádkozni imádkozom, templomba nem nagyon érek el ...

2: Hát én az én anyámtól tényleg úgy hallottam, hogy a boszorkány megharapta a lábát ...

1: Hát olyankor megütte fával vagy villa nyelivel.

2: Hát persze hogy megütte, s aszmonda: – Ne, hogy látszik a foga helye! Hát most én es olyan öreg vagyok, mint ő vót, s én es ha valahol megütöm, nekem es megfeketedik, pláne most feketedik meg, eltőtt az idő, s egy csepp ütés kell csak ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁶⁶

Igen, igen. De aztán úgy megszorították, hogy nem tudott szuszogni sem.

Pap Dominéra mondták?

Igen, igen.

Hallotta maga is?

Hogyne hallottam vóta! Aztán vót még egy másik asszony is, a templommal szembe lakott egy házba, s mikor este a tehéncsorda jött bé, egy kicsike vesszővel örökké ment a tehéncsorda között, ment ide a vízre, a patakra, s amelyik tehenhez hezacsapott, az kellett neki. S amikor hazament, a kapuzáéból⁵⁶⁷ tejet fejt. Megfejte a tehent.

S a pásztor mit csinált?

Hát ő akkor nem látta, s nem csinált semmit, de azt látták, hogy menyen ott a csorda között. S az asszonyok akkor kitámadták a pásztor, hogy hol járt a tehenekkel, nincs tej, s minden. S aztán akkor a pásztor nekikáromkodott az öregasszonynak, aszmonda: – Nehogy többet a lábát betegye a csorda közi, me agyonütöm – aszmondja. – Hat én – aszmondja –, vesződjem örökké s kiabáljanak, hogy nincs tej, hova tettem a tejet?

⁵⁶⁵ 77 éves férfi (1) és 71 éves felesége (2), 1997.

⁵⁶⁶ 76 éves nő (1) és ismeretlen jelenlévő (2), 1997.

⁵⁶⁷ Kapufélfa.

Aztán aztán nem vette el. S aszmondták, amikor mennek, a nyomába visszafele bele kell lépni, s akkor megáll. Valaki, én nem próbáltam, de valaki kipróbálta. S az illető megfordút, megfenyegette a másikat, aki belelépett: – Ilyent ne csinálj!

S akkor vót ezelőtt, hogy olyan olajüttetők vótak, tökmagolajat üttek, makkolajat. S ez az asszony is valahol üttetett, s odament egy ...

Ez, aki a tejet elvette?

Igen, L. P.-né. S a tekenyöt kell odatartsa alája, hogy csorogjon az olaj belé. Igen, de má a tulajdonos, akié vót az olajüttető aszmondra, még vótak kisegítői, hogy: – Nehogy megengedd, hogy a tekenyöt odategye alája! Tegyéek az övéket – me nekik vót amibe beleereszteni az olajat. S aztán az öregasszony megharagudt s ment el, s ezek valami fokhagymát puliszkába belétettek, s belehajították a kályhába. S a kert tetején vót az öregasszony, egyik lába egyfelől s a másik másfelől, me nem tudott egyet se lépni. S: – Micsinátok, vegyétek ki! Vegyétek ki te, micsinátok! Aztán úgy kellett ki-vegyék, hogy tudjon elmenni, addig nem tudott elmenni a kert tetejiről. Úgyhogy sok minden vót ezelőtt ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁶⁸

⁵⁶⁸ 77 éves nő, 1997.

Ijesztgetés, meggyőződés

Nálunk a Gyimes völgyibe, me mi gyimesiek vótunk ... (Várja csak meg, az emberem elmondja azt, hogy ő kétszer is hogy megjárta boszorkány kékibe ...) ⁵⁶⁹

Jártam én szolgálatba le Középlokra a gyárba ...

Melyik patakba laktak?

Mi fenn laktunk a főút mellett Sántateleken, ahogy a hegyen átalme gyünk csak, két kilométer onnat lefele. Mi ott laktunk, onnat vettük ezt a belsőt hatvankilencbe, a kollektívbe dógoztunk, fejősteheneket fejtünk ... Onnan bementem Szeredába, onnat jöttem nyugdíjba, a traktorgyárban voltam kapus. Tizenhét évet ott vótam.

Aztán jártam le Középlokra. S mondták előzőleg az öregek, s nagyanyámék, hogy jönnek zavorán, ilyen tilón, amivel tiloltak, a kendert, s ülnek rea, olyan boszorkányos asszonyok vannak, hogy azon tudnak menni. Tetszik tudni, hogy úgy csattogott, mikor tiloltak, így ne. Hát jöttem egy éjszaka haza, tíz kilométerre vót ...

S gyalog jött?

Nem, biciklivel. Kerékpárral vótam. Éjszaka vót, me délutános vótam, s éjfélkor jöttem hazafelé, onnat Hidegség-szádáról, me ott a gyár, tetszik tudni.

Én ismerem jól ...

Jöttem haza, s jöttem fel Borospataka-száda felé, körülbelöl, s hallom, hogy egy tiló, amivel tilolnak, úgy csattog. – Édes Jóistenem – mondom –, jaj, tényleg vaegy boszorkányos asszony! Megjedtem, tényleg, há fiatalember vótam. De úgy a kalapot nyomta ki, a sapkát a hajam. Jöttem a biciklin, há mondom: – Isten neki, elkerülöm valahogy, ejsze nem jó nekem, vagy ki tudja. Minél közelébb jöttem-jöttem, feljebb-feljebb, hát közelébb vót. – Na – mondom –, ér ide, ér ide! De úgy meg vótam ijedve, hogy becsületszavamra, nem mertem még.. Mondom, menyek, há kell menjek hazafelé. Há felérek, a Borospataka-szádát mikor elkerültem, ott vannak házak ezen a felin, jobb felől, s hát egy asszony éjszaka tüzet tett a kemencébe, amibe sütték a kenyeret, s abba szárította, s kinn tilolta a nyári konyha előtt, s az hallatszott le oda. S akkor győződtem meg, hogy nem igaz az, me addig meg vótam ijedve, hogy mi lesz.

S egyszer jöttem, a juhokkal, a juhok ... A kaszárnyák ahol vannak, a kaszárnyákon alul Gáborokpataka, mejen balra ki egy kicsi patak, akkor értem fel a kaszárnyákhoz, még a villanyok is égtek a kaszárnyáknál, de alább sötét vót, olyan sötét

⁵⁶⁹ Az elbeszélő feleségének megjegyzése.

vót, nem vót lámpám, úgy tartottam az utat. Ahajt egy sereg juhot szétverték a farkasok, ott künn, s oda egy olyan harminc-negyven darab bėjött az út közepibe, s lefeküdtek oda. Én nem láttam meg, me sötét vót, s úgy behajtottam biciklivel, kerékpárral közjűk. Azok akkor megijedtek, felszökdöstek, s engemet úgy elűttek, biciklistől a sáncba estem. Én úgy megijedtem, tetszik tudni, hogy soha életembe, én aszmondtam: – Jaj Istenem, ki tudja mifélék, ördögök vagy ki tudja mik, Istenem, jaj Istenem. Mászok fel, s állok fel valahogy, s a biciklinek, matatom, me az út közepin maradt, úgy kiűttek alólam, ők is megijedtek s én is. Olyan harminc-negyven darab juh. Aztán micsináljak, felállok, s akkor hát összefuttak egy bogba, megijedtek. Nézem, hát juhok. Azt a szerelmes Istenit! Na, mondom: – Itt az izé, az ördög! Nem ördög, hanem a juhok vótak! Aztán hamar őket elhajtottam fe, s a kaszárnyánál, ott már a villanyok égtek, egy kaput kinyitottam a tiszt lakásoknál, s oda beengedtem őket. (Csíkdelne, Hargita megye)

Megviccelték az olyan embereket, akikbe vót ez a hisztérikusság, hogy tartottak ettől a boszorkányságtól. Az olyanokat megviccelték. (Olyan kurázsis emberek vótak ...) ⁵⁷⁰ Aztán olyan boszorkányos természetűk vót, hogy félték, hittek a boszorkányba, az ördögbe. Osztán megvicceltek sokat, sokat megvicceltek. Itt nálunk – már nem az én időmben, akkor még én nem vótam itt, hallottam az öregektől –, hogy sokféle vicc vót azelőtt, me lakott vót két öreg, egy alacsony, kicsi házak vótak akkor, nem így állott a falu, mint most, hát egy alacsony kisebb házba. S akkor annak az embernek vót egy lova, öregember vót. S elmentek a legények, a legények sok ilyen viccet csináltak. S elmentek, s a csűrkaput levették, odaállították a házhoz, me nem vót magos a ház, s a lovat felvezették a padlásra, s otthagyták a padláson. S ott nyerített a ló.

S akkor a másikkal olyant csináltak, hogy a lovat odavezették, s fakilincsek vótak a régi időbe, fakilincs, hát odavezették éjjel a kilincshez, s az ajtót megnyitották, s a ló mikor ment hátra, húzta bé, s mikor ment előre, nyitotta ki ... (Az szólította a lovat, hogy ne menjen vele szembe, s akkor odaszorította ...) ⁵⁷¹ Úgyhogy ilyen vicceket csináltak. (Szolokma, Maros megye) ⁵⁷²

Egy másik. Most történt, egy éve körülbelül. Csodálatos vót, még a szomszédot is megszólítottam: – Te ott mit látsz? Me a kapun kinéztem, s ott láttam, hogy délet, délkeleten ... egy sor csillagot láttam, nagy csillagot. Mi lehet az? Hát ha repülő – me éjszaka a repülőnek a fényét lehet látni –, hát az elszalad, elmenyen. Ez nem menyen. Eztet néztem, nagy-nagy lassúsággal haladt kelet felé. Szomszédom kijött, hogy a kaput zárja be. Me komám is, hát: – Komám, jöjjön ki egy kicsit. S kijött, s hát: –

⁵⁷⁰ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁵⁷¹ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁵⁷² 80 éves nő, 1996.

Maga mit lát? – Hát ez mi a fekete fene? – aszmondja. – Ne – mondom –, ott is van egy. Nézi: az mozog, az ott bukik le, mintha a holdat vagy a napot látnám, hogy bukik le a hegy fele, halad le. Mi lehet?

Körülbelül egy óra hosszáig ezen tűnődtünk. Nem tudtuk kitalálni, hogy mi az, szemerkélt az eső, a kapu alá behúzódtunk, néztük. Ez valami, ugye sokat hallottunk a repülő csészéaljakról, de annak se adok elég hitelt, hogy igaz vagy nem igaz. Inkább hiszem, hogy tünemény lehetett, amit éppen mostan mesélem el. Másnap néztem, me én hajnalba elmentem, kijöttem. Mind a két csoport el vót tűnve. Elhaladtak. Másnap este megint esett az eső, akkor jöttem haza valahonnan alulról, megláttam. Ez a keleten való nem látszott, de ami délre állott, az a sor csillag megvolt. Uramfia, hát e mi lehet? Hajnalban nem vót, most van. Áll, nem halad sehova. S reajöttem akkor, mi az: csupán vízcseppek vótak! S el tetszik-e képzelni, mi szülte ezeket a csillagokat?

Micsoda?

Erről az oszlopról a vezeték áthalad a másik oszlopra. Az éppen délnek áll. Esett az eső, az a vezeték megázott, s a bodega sarkán vót egy erős fényű villanykörte, az arra reasütött, a fény megtörött, s visszatért az én szemembe. S én úgy néztem, hogy fenn van az égen. Ilyen optikai csalódás. (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁷³

Még ugyanilyent láttam egyszer, gyűlésbe vótam, politikai óra vót. Mi ott erősen megbogoztuk Istent s papot, a szenteket, tehát a vallást és a természetet osztottuk gyűlés után. A gyűlés tárgya nem épp az vót, de a pártaktivista itt maradt, várta, amíg a társa kocsival visszajön Vlahicáról. Hát vót körülbelül több, mint egy óra időnk, ezen vitatkozni. Hát nem veszekedtünk, csak komolya megvitattuk, hogy tulajdonképp mi is az Isten, mi is az a pap, hogy született a vallás, satöbbi. Hát az embert ezek a dolgok ki is merítik idegileg is egy kicsit, hát én jöttem haza, s mikor feljöttem, a híd ehejt mi van, hát mit látok, ott kinn a hegyet úgy hívjuk, hogy Les-hegy. Hát egy sorba van vagy húsz tűz, ilyen pásztortűz. Hát uramfia, egyet-kettőt elismerem, hogy ott nyáj van, s tüzet tettek, a vadak ellen való védekezésért, me késő ősszel vót, má hideg vót. Fennebb jöttem, nem látszik. Hát bizonyosan az épületek eltakarták. Visszább mentem, hát ott vót az a sor tűz, hát mi a nyavalya lehet? De nem jutott eszembe az, amit itt láttam! Ott olyan sok tűz van, pásztortűz. S egyszer, nem tudom, hogy hogy fordútam, hogy nem, hát az a tűztor a villanyoszlophoz jött! Hát L. A.-hoz át volt kötve a vezeték, az esőcseppek azon úszkáltak, azon csüngtek, s L. A.-nak a lámpája a ház sarkán vót, az odavilágított, visszatörte a fényt, visszatörte az én szemembe. Tehát egy optikai csalódás. Tehát ez szüli a boszorkányt.

De ha valaki nem tudja, hogy van optikai csalódás is a világban, az mit hisz?

Annak biztos, hogy van boszorkány. S a boszorkány csak ilyen lehet. Az, amire még ma is vannak emberek, hogy hatalmas pénzeket áldoznak, elmennek Moldvába, az

⁵⁷³ 74 éves férfi, 1993.

úgynevezett, románul, kalugerekhez, magyarul a szerzetesekhez, az ortodox szerzetesekhez, hatalmas pénzt adnak, egy vagyon értékűt, hogy eztet az asszonyt imádkozzák el, s hisznek abban, hogy az addig imádkozik, amíg a másik az ő tetszése szerint megsérül, megbolondul, megbénul vagy éppen beléhal. Azon csodálkozom, hogy hogy tud ilyen buta lenni? Hát ha ilyen létezne, tegyük fel, hát Sztálin és Hitler mekkora ellenségek vótak. Vajon nekik nem lett volna módjuk arra, hogy odanyomjanak a kalugereknek néhány milliót, hogy a másik pusztuljon el? Hát létezhet ilyen? De van egy jó közmondás: a nagy hal a kicsiken él. Okos ember a szegényen gazdagodik. Hát, ilyen a boszorkány. (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁷⁴

Megint egy másik eset. Mosás vót, akkoriba összeszedték az egész mosnivalót, öt-hat asszonyt hívtak, egy délelőtt kimosták, akkor fenyőfából rudak vótak csinálva, más-helyt zsinór vót az udvaron, oda kitergegették. Ien, de kezdett esni az eső, s a csürbe bevitték a rudakat, két ágas fával feltámasztották, máshelyt meg zsinórt húztak. Én olyan legényecske vótam, este künn háltam a csürbe, már szinte mertem keringeni este, a sötétbe. Hát későn, amikor hazamentem, hát a lajtorján mejek fel. Istálló vót az egyik felől, az udorba⁵⁷⁵ ahogy mentem fel a lajtorján, hát valami a fejemet megérintette. Hát a mi. Lekaptam a fejemet, szépen lejttem a létráról, me nem akartam félni semmit se életembe. Nem is irtóztam a faluba egy embertől se. Isten megsegített, egészségem is vót, nem irtóztam.

Ma mejek fel esment csak, s mikor értem fel odáig, hogy léptem volna bé a szénába, csak megérintette megint a fejemet. Hí, az iskoláját, há mi lehet. Én csak lesütöttem a fejemet, lejttem. S újból nekiláttam a lajtorjának, fogtam a lajtorját, lépegettem, s hadd el, az anyád úristenít, ha a fejemhez érsz megint, a kezedet megragadom. Úgy es vót. Mikor felértem, hát az ingeket felterítették oda, a zsinórra, spárgára, s azok, amikor értem fel, hát a fejemet megérintették. Igen, de amikor harmadszor mentem fel, akkor megragadtam, s ház, ezek a boszorkányok? Sohase vót, nem is lesz, sose hittem, máma se hiszek.

Jöttek a csángók, mondom, abba a rossz házba, s mondtak ilyen olyat, hogy a csángóknál ez vót, s az vót, éjjel egy patak mellett egy bika lett, s ott a patakon túl mindent tört össze, de a patakon erről nem szabadott annak a bikának jöjjön. Az emberek félték tőle, s mindenféle... Hát gyermekkoromba, abban az utcába, ahol laktak, irtóztam bémenni, de aztán hogy akkorára megnőttem, nem irtóztam én semmit, nem hittem én többnyire, még hálistennek ezidáig nem vettem semmit észre, hogy valami boszorkány vagy valamilyen huncut legyen. (Csíkrákos, Hargita megye)⁵⁷⁶

⁵⁷⁴ 74 éves férfi, 1993.

⁵⁷⁵ Szénapadlás.

⁵⁷⁶ 83 éves férfi.

CSINÁLTATÁS, IGÉZÉS

Hát vót, vót olyan, hogy aszmondták rá, boszorkány. Ugye ezelőtt inkább, s lefestették a könyvbe es, vasorrú bábát, úgy hívták, nagy orra vót, s hogy megmaszlagolt, ha valakit meg akart betegíteni, vagy tudom én mi, hát ahhoz mentek, az csinát valamit, de én magam ... Mondták, hogy megvénült, boszorkány lett belőle, hát ugye, boszorkány lett, ugye sokat mond az ember. A vén mond, s a gyermeknek nem tetszik, pedig a vén nem mond rosszat, azt nem mondja, hogy menj, lopj, hanem ugye dógozni kell. Mert a fiatalok a dolognak nem fognak nagyon hezza.

Mondták, hogy csinálmányt csinálnak ...

Aszmondták, hogy megcsináltatták, hogy beteg lett, s nem tudott többet dógozni. Vót sok olyan fiatal, hogy egész haláláig, pedig sokáig élt, itt es, vótak olyanok... Vót itt egy, ugyan gyermekük nem vót, az ura innet vót ebből a házból, odaszállt. Az ura hús kerek esztendőt, vagy huszonkét esztendőt is, mondhatom, hogy az ágyból nem mozdult meg. S aszmondták, csinálmány. De hogy igaz vót-e, nem vót-e ... De nem tudott az ágyból megmozdúni. Én olyant nem láttam soha, me örökké ülve vót. Olyan ágya vót neki, hogy így, s a lába a földet érte, s ő rendszeren csak ült. Nem mutatom, de a térgyitől lefele akkora vót, hogy ilyen né, mind a két lába. Hát – mondom –, édes Jóistenem, ide kerút aztán egy fiatal asszony, az mindjá-mindjá mondta, mentünk a templomba is, vagy vecsernyére mentünk: – Menjünk s nézzük meg! Én bizonyisten úgy irtóztam, mikor láttam. Aztán olyan sovány lett utólagosan, olyan, mint a fa. Semmi hús, csak a bőr s a csont vót. De vagy huszonkét esztendeig vót itt, s aszmondták, csinálmány.

Valaki ellensége volt?

Valami olyan vót, hogy ennek a fiatalasszonynak, má fiatalasszony vót, ennek vót a felesége, ott alul a másik házba evvel a férfúival testvér vót a férfi, ezek es mind a háborúba haltak meg az apák, maradtak a gyermekek. S mondom, hogy annak a fia, ennek az asszonynak, akit mondok, arra mondták, annak a fiát megölte. S ezek, mi es ott vótunk a vendégségbe, aki akkor házasodott vót, s az a fiú maszka¹ vót, s ez a fiú es maszka vót, ez is s az is. S ennek valami ránkuja² vót arra, me örökké aszmond-

¹ Álarcos alakoskodó a lakodalomban.

² Neheztelése, haragja.

ták, hogy az egyszer ezt, gyerekkorába, pofon ütte, me a juhokkal nem jó helyt vót. S ez akkor úgy megszurta, hogy rögtön meghalt. Maszkák vótak.

Jöttek a vendégségbe, akik esküdtek, oda a házhoz, me akkor nem a kultúrba vót, otthon vót a lakodalom. S akkor jöttek, maszkának fel vótak ötzöve. S aztán ezek ott ittak es, itt nem messze, túlfelől, a parak mellett, ott szúrta vót meg. S aszmondták, hogy ez a fehérnép is tudta tisztán, s még vót egy férfi, az ugyanoda szomszéd vót, de ezek nem akartak ártani, nem vallották be, amit tudtak. Én nem tudom, így magyarázták.

Az a fiatalember es, me az is fiatalember vót, az es lebetegedett, de sokat nem betegeskedett, me az meghalt. Ez pedig húsz évig ágyba vót. Így mondrák. Hogy az a fehérnép, a fiúnak az anyja, az járt valahova el. Én nem tudok ennél többet. (Kássonfeltíz, Hargita megye)³

Egy asszony menyen haza este, de azelőtt, aszmondják, még leánykorába a hajából s a szalagjából egy kis darabot megszereztek. S aztán ment haza J. néni, de már asszony lett, ment haza a kertők felett, s aszmondja, mikor Székely utcából kiért, a kapun ment be, mer olyan lakhatatlan bennvaló vót, s a kerten kellett előmennni, rövidebb vót az út, mintha kerül az országútján. Aszmondja, egy kicsi fekete kutya a lába közü került. De az – aszmondja –, rúgta ide, rúgta oda, de nem tudott menni róle, örökké csak hazáig rúgta a kutyát. Se nem ugatott, se semmit nem csinált, örökké a lába között vót. Ő úgy meg vót ijedve, hogy elig tudott hazaérni. Aszmondja, mikor a lépcsőn ment fel, már odáig elért, akart ő kiáltani, hogy menjenek ki. S akkor kezdett ő ugatni, mint a kicsi kutya, haucolt, ugatott, aszmondja. S akkor bement, s hát csak ugat! Csiklott s ugatott egész éjjel. Az aztán eltött, meg vótak az anyósáék ijedve: – Mi lett veled, J. te, mi lett veled?

Aztán jó ügyes ura vót, J. bácsi, s aztán hamar, s tették vették, szekérre hamar hajnalba, s nem tudom, Lövértén-e vagy Almáson ... (Almáson ...)

Ott vót a tudós asszony, vitték Almásra. S: – No jó, hogy hozzátok – aszmondja –, má tudtam – aszmondja –, hogy baj van vele – aszmondja. Me ejsze az csinálta meg a csinálmányt. Aszmondja: – Menjetez haza, a lépcső alatt, a nagy kő alatt van bétéve. Vegyétek ki, s azonnal hozzátok ide. Há aztán hazamennek, s há ott van. Meg es mondta, hogy miből van csinálva. Odamentek, vitte az ura oda, s aztán a vénaszony mit guzsurát mit nem, hát helyrejött a feleség. Ez megtörtént.

Tényleg, az ilyen dógok ... Többet a barátnéjával nem es beszélgettek, úgy csendbe elváltak. Vótak na, vótak ... (Ezelőtt vótak ilyenek, mostan hogy nincsenek ...)⁴

³ 87 éves nő, 1997.

⁴ Az elbeszélő férjének megjegyzése.

Hát M. F.-nek a feleségét, B. nénit, azt is úgy megcsináltatták, hogy ott az ágyba, élve leszotyogott⁵ a hús róla!

Volt valaki ellensége?

Hát ugye valaki biztosan vót, me betyár legény vót M. F. s ejsze többen pályáztak ... Járt ez a gurucsa,⁶ ezt ugye máám mondta, me ott a rokonságba történt ...

Aztán nem tudom, I. J. bácsinak a felesége s a menyé, ott is örökké aszmondták, hogy megcsináltatták ökö, vagy hat esztendeig az ágyba vótak mind a ketten. Úgy felültették s felültek, s etették s ettek ... Örökké azt mondogatták, hogy az anyja csináltatta meg, me sok gyapjújuk vót F. P.-éknek, majorkodtak,⁷ sok juhott tartottak. S a lánya kérte az anyjától, hogy adjon gyapjat neki csergére s erre s arra, s nem adott – aszmondták –, az anyja, s a leánya aztán elment s egy-egy zsákkal elhozott. Aztán valaki meglátta a s elmonda, me meg nem üsmerte, annyi gyapja vót. Aszmondták: az anyja elment, az csináltatta meg – aszmonda –, aki hibás, azt mindenkit fogja meg. S akkor az anyósával mosták, fonták és szőtték, s mindegyiket megfogta.

Kalugerekhez ment?

Hát, én azt nem tudom, hogy kalugerekhez járt-e, micsinát, de ez igaz vót, biztosan ... Ezelőtt aszmondták, hogy elmennek a Fekete Havasra, ott vannak a kalugerek ... (Máréfalva, Hargita megye)⁸

Mi történt? Hogy történt?

Nekik van egy ... Megcsinátattak ingemet! Érti-e? S aztán velem azt csinának még most is, amit akarnak.

De hát az ellen lehet tenni! Hát valami védelem van!

Semmi! Nekik! Akárkinek adnék akármennyit, csak má csináná meg, hogy fogja meg azokat! Azokat a boszorkányokat!

Idevalósiak vagy másfalusiak?

Másfalusiak. Keményfaliak.

Keményfaliak?

Én rájöttem, me meghalt a feleségem, s meg a fiam, azután agyonloptak engemet, mindenből, harminc évig ...

Keményfalván született maga?

Nem, én itt születtem. Csak odamentem. Há megcsinátattak ingemet. Odamentem Keményfalára, oda házasodtam. Úgyhogy huszonegy évig éltem az asszonyommal, azután meghalt. S azután meg a fiam. S agyonloptak. Sikerűt nekik, tudták, hogy kell. Most odakerűtem, hogy mindjé-mindjé úgy vernek földhöz, hogy jobban se kell. *Éjszaka?*

⁵ Lefoszlott.

⁶ Rontás.

⁷ Pásztkodtak.

⁸ 73 éves nő, 1997.

Igen.

S hogy jönnek?

Aztán az, úgyszólván rossz szellemek azok, na. De megvan az a kicsi könyvük, s avval ... Itt a faluba van egy olyan asszony, felső felibe lakik, hogy az ... Úgy hívták aztat, hogy P. M.-né, hívő vót. Annak a kezébe összegyűlt a nép, összehozta a népet. Me én ott vótam, odaki a Lázon. S avval nagy beszédet tartott. Hogy messzünnon jön, nem is hiszik maguk, én közöttük vótam.

Csoda történt? Valami csoda?

Igen. Na. Az a ... Me jöttek a népek messzünnon, s avval hallgatták. Az egyszer prédikát, beszét. De most ... Idevaló! De most nem jár a templomba! Csak egy leánya van, s csak az jár a templomba, de ő ne jár a templomba, Ágnis. Úgy hívják, Úrfi Ágnis. Avval ott vótunk, me én ott laktam a Lázon akkor. Legény vótam.

Hánybéli maga? Hányban született?

Én tizenhatba. Háború vót ... A háborúból hazajöttem, me vótam fogságba. Minde-nütt vótam, összejártam. Aztán jött az az Ágnis, prédikált.

Ágnes honnan kapta a tudományát?

Honnét. Ő aszmondta, hogy az Isten adta neki, na. Még járta a Hargitát. Még a farkasokkal is beszét, s megsimogatta őket. A farkasokat es. Mondták, hogy: –Jere, egyél! Hadd el, nem szabad neki. Az Úr vacsorát ad, aszmondta. Mannával élt egy darabig. Hogy honnét kapta azt a parancsot? P. M.-néhoz járt, Keményfalán. S az, avval együtt izétek, me aztán a meghalt, P. M.-né. De az es olyan járt avval – mondom –, összegyűjtörte azokat a népeket, úgyszólván azt mondta: ezer, ötezer, húszezeren vannak, emberek. Olyannal is beszétem, hogy nyócszáz lejt – nem ebbe a pénzbe, régi pénzbe –, nyócszáz lejt fizetött, hogy idejőjön. Hallgatta, hogy e mit mond.

Maga ott vót, amikor mondott?

Ott. Én ott laktam mellette. Én ott szógátam, marhákra ügyeltem ott, odaszegődtem vó. Úgyszólván egyszer éjjel esett, de nem erősen. Jött a nép úgy, hogy ...

Lidércekkel nem találkozott?

Nem.

Vagy gonosz szellemek?

Nem, azok nem jártak!

S nem mondták, hogy a tejet elvették ezek? Hallott ilyent?

Igen. Engem eléggé szerveztek, engem eléggé ... Aztán békerütem Keményfalára. Én, onnét. Ott laktam harmincöt esztendeig, Keményfalán laktam.

A feleségével?

Nem, egyedül vótam má akkor. Egyedül. S ahogy ott laktam, hát engem megcsinátattak valami izével, ne.

Hogy kezdődött? Honnan tudta maga, hogy megcsinátatták?

Eléggé megcsinátattak, me én ... a kezükbe vótam! S láttam már, hogy mi menyen végbe!

Mit látott?

Hát ahogy jó módba laktak. Meg mindenbe. Úgyhogy loptak ingemet, s csatak úgy ingemet, hogy jobb se kellett ... Úgyhogy ... harmincegy esztendeig. Később én rajöttem, hogy kicsinának. Azok. Avval...kezükbé vótam eléggé. Mindjá-mindjá úgy vertek földhöz, me láttam! Álmomba megláttam! Aztán az urának a keze megdagadt, lerohadt a keze, három esztendeig a kapun se tudott kimenni ...

Olyan tudománya volt annak az asszonynak?

Olyan. Ez, ez ... annak vót. Osztán átvette.

Ki vette át, a lánya?

Ágnis, ez az, itt lakik a felső faluvégen.

Szóval P. M.-nének vót olyan tudománya?

A.

S akkor Ágnes átvette?

E ... hívő vót.

P. M.-né?

Hívő vót. Ez a... így, így. Én azért vagyok ilyen süket, me elvették a fülem hallását, minden. Úgyhogy akárkinek adnék, csak csináná meg, érti ...

Olyant nem látott, hogy forgószél volt, s abba a fejszét beledobta valaki?

Igen.

S elvitte a fejszét a szél.

Igen.

Hol volt, mikor volt ez?

Hát már rég. Belévette, s a fejszét elvitte. Me ezek ott laknak, ott vannak a gyűlések ... Hogy hívták a, az oláhfalin túl ... tudja, hol van Oláhfalú?

Igen.

Na, Oláhfalun túl, úgy híják, Somkőháta. Oda gyűlnek össze. Ott tartják a beszédet, az izét... S onnét aztán visznek, viszik ...

Meghordozzák az embereket?

Ott mulatnak, ott a gyűlésük. Erről hallottam, s erről beszélgettek. S avval ...

Tündérekőről nem hallott?

Azok vótak! Azok vótak ott!

Milyen tulajdonságuk van azoknak a tündéreknek? Repülnek?

Nem tudom. Nem tudom annál tovább, hogy ezek nagy izék. Aztán álmomban láttam má többször. Imádkoztam, mondom: az Isten vegye el! Aszmonda: – Ne foglalkozz, me ő nem hisz a többivel, me meg van halva. Meg van halva. Most ott van Keményfalán ennek az E.-nek a bátyja ... Négy esztendeje, hogy az ágyból még fő tud kelni, de nemigen tud menni. Nem tud megdögleni! Csúfoskodott, s most ott van, hogy megdöglének, de nem tud, kínlódik csak. Leányai, négy leánya van, de egy rendezi valamennyire.

Régebben olyanokról, akik csinálmányt csináltak, hallott?

Azt nem tudtam soha. Szóval én nem tudtam avval foglalkozni, csinálmánnyal. Én vótam olyan másodikos, nem első osztályos lehettem. Egy szombat este, itt főtt a ká-

poszta, s mámám – az Isten nyugtassa –, amelyiket a halottak között is láttam ... (Máréfalva, Hargita megye)⁹

Éjszaka a padlásán a halottak zakatoltak ...

A minek mondják ... Lüdérc!

Igen? Erről hallott?

Nem.

Nem hallotta, hogy a padlásán zaj van?

Nem, legyen hála a drága jó Istennek, örözzön meg tőle, nem. Én nem félek, még nem félek. Csak az egy igaz Istentől félek.

Csinálmányt csinálnak, s megcsináltatnak valakit. Ilyent hallott a faluban?

Hát mit mondjak, hallottam, de én nem hiszem. Hallottam, de nem hiszem.

A legényt megcsináltatja a lány, hogy járjon oda ...

Megitassa. Bájítással megitassa. Valami hajaszálát megégeti, s annak a hammát beleteszi az italba. Ilyenek történtek. Ragaszkodott a férjhez. Me legyen hála a drága Jóistennek, négy leányom vót, azzal nem foglalkoztak, mé még huszonhatot is férhez tudtam vóna adni, nem kellett megfogni. (Szolokma, Maros megye)¹⁰

A magyar időbe Morba fuvaroztunk, az egy román község. A Déda-Szeretfalva vasutat építették. S vót egy gyerek egy háznál, olyan tíz-tizenkét éves lehetett. S vótak azok a magyar kubikusok, ott dőgoztak, s mi is ott laktunk egy istállóba a lovakkal.

S aztán azt a gyereket úgy elbolondították, hát a gyerek nem törődött, az öreg kiátotta, szólította ... Aztán aszmondták, hogy meg van csinátatva. Az anyja is aztán oda, s nekiálltak vagy kilencen a falusiak, s ott hánták a keresztet ... Me ezek a bolond magyarországi kubikus suhancok elbolondították a gyereket. Nem akart szót fogadni, s magyarul is megtanógatott vót a gyerek nagyjából ... (Atyha, Hargita megye)¹¹

Tudja-e, olyanok is vannak, én magam tapasztaltam, eszem és nyuvadok meg.

Evés közben?

Evés közben. Azt is tudom, ki csinálja. Itt van egy szabó, s aki asszony odament, az csinálja nekem a bajt. Mikor má bekerülök oda, má tikácsolok,¹² má ki kell gomboljam az ingemet, má nem tudom megenni, megnyuvadok.¹³ Ez most történt. mostanában.

S annak nincs valamilyen gyógyszere?

⁹ 77 éves férfi, 1993.

¹⁰ 76 éves nő, 1996.

¹¹ 77 éves férfi, 1993.

¹² Levégő után kapkodva köhög.

¹³ Megfullad.

Hát, ha orvoshoz mennék, az biztos adna valamit, ha megmondanám, hogy hogy vagyok az évessel. De nem mentem orvoshoz. Annyit ... a kanalat teszem le, nehogy megnyuvadjak. (Atyha, Hargita megye)¹⁴

Egyszer úgy jártam, az is megtörtént velem. Ott vótunk Borgóprundon, a papírgyárban az urammal. Ez negyvenháromba vót, s utána a háború is kitört. Nagy szárazság vót Atyhába, s muszáj vót, el kellett menjünk, me még krumplink se lett, úgy elverte a jég, semmi.

Én külön vótam az uramról, me a két szülő nem tudott egyezni. S mi nem mentünk a városba, s ha mentünk is, nem adtak lakást ...

S egyszer, egy cseh ember vót, odajött, hogy adjak neki pénzt. Pénteki nap vót. Hogy nem adtam pénzt, nem tudott elmenni. Egész délelőtt ott üldögélt az ajtónál. Megsajnáltam, s mondom: – Mit akar, R. bácsi, venni maga? – Akarok venni kenyeret. S ahogy adtam pénzt, azonnal eltűnt. Aztán nem ártott, azért, mer arra tanítottak engemet, hogy pénteken szarral kenjem be a gyereknek a lábát, s akkor ez valahogy reamarad. Aztán én azt is megcsinátam, a gyerekekér, amit mondtak, csinátam, a románok, azok nagyon tudósok vótak, tudja, arrafelé, nagyon hittek mindennek. Aztán én is csinátam, ahogy ők csináták, s aztán nem vót semmi. (Atyha, Hargita megye)¹⁵

¹⁴ 80 éves nő, 1993.

¹⁵ 80 éves nő, 1993.

Csináltatás okai

Személyes bosszú

Igen, de ők es jártak csinálmányért. Leán vótam, s szöttem, két asszon, két leán, M.-né s O. M.-né nagy haragba vótak egymással. Az egyik ványolós vót s a másik kupec vót, villegette¹⁶ a posztót, hát mentek a posztóval, ugye, eladni, s elveszett a posztó, azé a ványolósé, két-három darab. S aztán megcsinátatta a posztós a másikat. S alig vártuk, hogy jöjjön Motrosné, me így hítták, motruk es vót, O. M.-né, a két komámasszony, egyik jött ide, lemondta a másikat, s jött a másik ... R.-val, a szomszéd leánnyal elig vártuk, hogy jöjjenek oda, hogy hallgassuk. Mondta édesanyám Motrosnének, hogy: – O. M.-né magát megcsinátassa, eljártak ezzel a D. J.-sal – akiről mondtam, hogy nem áldoztatta meg a legényke¹⁷ –, nem adta oda a tárcát, ementek – aszmondja –, D. J.-sal, s maga meg van csinátatva. S monda a vénasszony: – Ne, T. – anyám T. vót –, skapuláré¹⁸ a nyakamban van! S jött O. M.-né: – Na, mit mondot a másik, s hogy hagyjon békét neki. Mondta O. M.-né: – Szarom a skapuláréját! Bocsánattal legyen mondvá, haha ... Ez úgy megmaradt nekem. – A Máriája is olyan, mint ő – monda. De a Mária óvja, s akkor mindenki itt a faluba katolikusság vót, az egy tanító más vallású, de más senki se. – A Máriája is olyan mind ő – monda. Alig vártuk, hogy jöjenek, hogy halljuk, mit mondanak.

Aztán akkor elmondta vót O. M.-né, hogy lejárt a tudóshoz, s a gyertyája ég, a Motrosnéé, s mikor elfogy, meghal. S tudod, hogy mind a ketten, férjestül, ez aszmonda, hogy úgy csináltatta meg, hogy mind a hárman beléposztúnak, vetközzenek csóréra,¹⁹ a gatyájukból csináljanak bubát. Úgy szokták azelőtt mondani, úgy: – Bolonduljon meg, hogy csináljon a gatyájából s a pendelyéből bubát – met ugye levetközik, s forgassa, teszi-veszi. Na, az öreg, az az embör, akit a másik megcsinátott, az ember igaz, hogy megbolondút – tudod, hogy hát vissza kellett, a szomszédba lak-

¹⁶ Szállította.

¹⁷ Utalás egy másik történetre.

¹⁸ Vállruha, a karmelita szerzetesi öltözék mindenki által viselhető darabja. Két barna vagy fekete textilnégyzetből áll, melyeket egy zsinór köt össze. A textildarabokon kép vagy szent érem található.

¹⁹ Meztelenre.

tunk, tőszomszédba –, mindig csak éjjel kiabát, s télen meztelenül vagy egy szál ruhába, úgy telet, egész télen úgy viselkedett, olyan bolondul, ő meghat, s rea három hétre a felsége is, olyan ész nélkül vót az es, úgyhogy még a falra es, mondták, mászik fel, hát eleget hallottuk ... Na, a fiok még él, Á., ugye a fiát is megcsináltatták, de ő él. Kalugerek, oda feljártak a gyergyói vagy a gyimesi havasokba ... elmondták, hogy azok olyan nagy szakállasok, s elimádkoztatták, el van imádkoztatva, ezt eleget hallottuk. Mondom, a két vén ebbe halt meg. A népség azt tartotta, hogy a csinálmány. (Lövéte, Hargita megye)

Vót egy ... tudtak, cigányok. Itt megint egy helyt van, úgy hítták, Török papnak hírit hallotta-e. Az apja bíró vót, Török papnak. Komisz ember vót. Ezelőtt a, ezek a cigányok, ezek a sátorosok, lágeres cigányok, szóval egyik határról, mosmár meg van szünve, nemigen lehet hallani, hát egyik helyről mentek a máshelyré, s a máshelyről a másra, hát éppen itt hol a Pétör malma most van, hol a malom van, oda le vótak táborozva. Helyet kellett adni minden községnek, de mikor kitőtt az az idő, akkor nekik onnat menni kellett el. Hát ez bíró vót, de komisz ember vót, hát felküldött egy, szóval egy előljárót, egy esküdtet s egy pógárt, hogy pakoljanak, ennyi s ennyi idő alatt el kell pakolni. Hát azok felmentek, a kiküldöttek, s mondták, hogy mi a helyzet. A cigányok rea se hederítettek a tudományra. Hát lementek, szóval hazamentek s mondták a bírónak, hogy számba se veszik a beszédet a cigányok! Hát komisz ember vót, hát ezelőtt, me most nem igen lehet látni, régebb olyan nagy szíjostorok vótak, nyócágú szíjostora vót az öregnek, no. Szán megharagudott az öreg. Hagyjátok el, me én elhajtom, ha tük el nem tudátok hajtani! Aztán felment a bíró, ő egyedül. Aztán ő avval az ostorral elnégyelte, elhajtotta a cigányokat onnan. A cigányok mentek, má felfelé mentek Kerekenyő felé, akkor vót az útjuk, há a cigánné visszánézett onnan. – Hadd el, met ennek a levét – azt kiátotta –, te megiszod! A bírónak mondta a cigányné. Egy olyan fiok vót, mesterember vót, szóval iskolás, fejös gyermek vót, már az iskolát elhagyta vót, olyan csóró²⁰ vót. Mikor annak két hete vót, a két lába a seggihez úgy hezзарagadott vót, hogy nem tudtak senki semmit, se orvos, se így, se úgy csináni, úgy hogy elposztút, beléhalt. Így a lába ide a seggihez hezza vót ragadva. Annyit tudtak a cigányok. Szekeret csinát aztán, me mondom mesterember vót, olyan szekeret csinát magának, hogy beléüt, három kereke vót, s úgy hajtotta, mint a, nem mint a biciklit, de maga ment véle, igyenes helyt. (Lövéte, Hargita megye)²¹

Vót itten, úgy hívták, hogy T. P. (*Régebb lehetett ...*) Régebb. S aztán megcsináltatta úgy, hogy itthagya a papot. S aztán a pap is megcsinátatta úgy, hogy mind a két lábával legyen nyomorék. S akkor mind a két lábával nyomorék vót, s szegény aztán úgy halt meg ... Nem tudta, hogy mi történt, ő me van csinátatva, de nem tudta,

²⁰ Kamaszgyerek.

²¹ 86 éves férfi, 1981.

hogy hogy s mint, ejsze a pap csinátatta meg, de én aszmondtam, hogy: – Ejsze a pap ilyesmit nem csinátat, nem lehet a, nem lehet két urat szógálni, mondtam.

De ő mondta ezt, hogy a pap csináltatta meg?

Ő, ő! S én aszmondtam neki: – A Bibliában úgy van megírva, hogy aki áldani nem tud, átkozni sem tud, s aki átkoz, viaszszáll, ha nem jogosan átkoz, viaszszáll arra, aki nem jogosan átkoz. Hát nekem sokszor mondta: – Én azért vagyok – ejsze – ilyen nyomorék, hogy én mondtam, hogy botra kerüljön a pap, me valamiért megsértette, megsértette a papot, s a pap őtöt, s a pap elment Szolokmából, ő pedig nyomorék lett, úgy halt meg. (Szolokma, Maros megye)²²

Aszmondják, hogy: – Vigyázzon, hogy maga-e a hibás, me ő nem felel, hogy melyiknek lesz baja. Me van olyan, hogy nem halált kíván, hanem fészögséget. Például, ezt nem tom, igaz-e, B. M.-ék kitették vót azt a családot, azt a M. B.-ékat, az essőbe kipakóták, me M. bácsi Bukarestbe dógozott, s ők nyerték a pert. Ezek aztán ki, s oda lekötöztek Kőgyakrába, s én úgy hallottam, aztán nem tom, igaz-e, hogy eljártak valahova. M. bácsi lebénút ...

2: A felesége is!

1: A felesége szintén. A férfi úgy halt meg, sok hosszas betegség után. Hogy osztán ezér vót-e ...

2: Ennek a M.-nak az édesanyja, az egy életen keresztől se nem élt, se nem halt. S arról is azt állították, hogy valami ilyen vót, a J. bának a felesége, M.-nak az édesanyja ... (Lövete, Hargita megye)²³

Olyant hallottam többet, hogy meg van csináltatva, s abba beléhalt. Vót egy jó barátnőm, fenn lakott a Cekend alatt, s az is abba halt meg. De már későbbben nem tudott beszélni se. Bévítették a kórházba, s ott aztán meghalt.

Valaki haragosa volt?

Vót, vót, vót, s aztán el is ment, hogy megtudja aztot, hogy ki csináta, s nem szabadott megmondani.

Hova ment?

Hát ott ahol csinátatták, valahova oda el. Nem itt a faluba, hanem elment lefelé ... S aztán ő is tán eljárt, mondták, hogy ne menjen, s ő es tán elment, s aztán rea rövid időre elhalt. S az ura es. Mind a ketten meg vótak csináltatva.

Nem Almásra jártak innen?

Nem tudom, me én nem érdeklődtem. (Máréfalva, Hargita megye)²⁴

²² 83 éves férfi, 1996.

²³ 57 éves férfi (1) és ismeretlen jelenlévő (2), 1995.

²⁴ 77 éves nő, 1997.

Hát lássa, ebben van igaz. Ebbe az egybe van igaz. Például édesanya újfalusi születésű vót, Ezt én magam meggyőződtem, ezt én magam tudom, hogy hogy vót. Olyan jó derék asszony vót a nénje, ötön vótak testvérek, két fiú s három lány, ötön, s nénémet férjhez akarták adni, egy özvegy ... vót neki egy szereteje, ahhoz férjhez akart menni. Sógoroméék erőszakkal férjhez adták, s akkor azok, az a család, ahova ő menni akart, megcsináltatták, s az az öregasszony, én jöttem haza, Bukarestbe szógáltam, harminchébe vót, jöttem haza s bémentem, hogy látogassam meg. Odaváló vót a sofőr, s mondtam, hogy: – Álljon meg egy kicsit – zsidó ember vót –, nénémet meg akarom látogatni. – Sokat ne ülj! – S méges, ha megun várni, dudáljon. Menyek bé, s hát mint egy gyermek, egy böcsőbe ott ül, s: – Jaj, néném, lelkem, mi lett magából! Hát ott sírt, s rea három évre meg es halt, még vótunk a temetésire. Úgyhogy az az öregasszon úgy össze vót töpve,²⁵ mint egy tizenöt éves leánka.

Ezt én magam meggyőződtem ezen, meg vót csinátatva. Így beszéték édesanyámék. (Kászonszék, Hargita megye)²⁶

Csak most nem olyan rég, egy ember eladott két csitkót. Rosszféle ember vót, s aki vette, az fizetett. S vót egy másik ember ott még, s az eltagadta, hogy nem fizetett. S a másikat kérdezték, hogy kifizette-e, s ő nem látta. S: – Na, hadd el, aszmondja az oláhfalli ember, majd meglátod. S ahajt az ember beteg lett, s eleget orvosolták, mindenféle, nem tudták, bele kellett pusztuljon. Aszmondják, aztán nem tudom... (Homoródalmás, Hargita megye)²⁷

Itt is, mondom, amikor én leánka vótam, ez a B. V.-nek az anyja vót, akkor izélte édesanyám, hogy a fáról leszdeték az almát, s édesanyám velük veszekedett, s aszmondja: – Hadd el, me nem eszel belőle te sem! S kiforrázta, na, a gyümölcsfánkat kiforrázta, más évben ki vót száradva. Hát aszmondták, neki hogyszívjákja van, ő guruzsló ... Nagyváradon halt meg, elment a lányához ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)²⁸

No, még egyet mondjak. Az úgy történt, hogy itt, ahol lakik ez az ember, az ő urával testvér vót. S annak vót egy húsz évvel fiatalabb felesége. De ez az öreg is egy ocsmány, kikapós öreg vót. S az asszony es az, a menyecske. Akkor nem úgy vót, hogy megyek városba, gyere Jánossal. Aki falun maradott, az falun élt. Há aztán az első felesége meghalt, s az első menyecske idejött, akkoriba, ahogy az öcsém mondja, a tehen vót az ember, nem az ember vót az ember. Érti maga, ugye, bírtok vót s tehen vót. Idejött a fiatalasszony, s vót egy leánytestvére, s az es olyan szajha módjára viselkedett, a

²⁵ Töpörödvé.

²⁶ 81 éves nő, 1997.

²⁷ 87 éves férfi, 1996.

²⁸ 67 éves nő, 1994.

legényeknek nem kellett, ugye. Amennyibe éppen úgy történt, hogy ezek olyan iszákosfajta népek. Ittak együtt akkor es, s akkor megszervezte ez a fiatalasszony, hogy hezzamegy J., csak hajts el azt a vénasszonyt, az E.-nak az édes keresztanyja. Hát én akkor se ... alig emlékszem rea. Na, aztán akkor verte ezt. S ez az asszony, itt küjjel az ösvénynél, ahogy megyünk, van egy lakás egyedül, hát az oda való vót. S a birtokrészit fenn vette ki. S akkor az ura kötekedett, hogy így lesz, s úgy lesz, s azt a birtokot is kivette. Osztán akkor egy este a fenyő mellett itt jött bé a szekérrel, s akkor valaki úgy meghajította kövel, akkor aztat reok tartotta, lehettek es, az asszonynak a testvérei, hogy el vót dagadva, feküdt a házban. Akkor aztán erdőpásztor vót, s birtokosságé vót akkoriban az erdő, nem az államé, puskája vót. A vénasszonyra realótt úgy, hogy a vénasszony a múltkor is elmondta itt – kijött, hogy nannyót látogassa meg –, hogy valahogy férekapta, s odament a golyó belé. Nem találta őt a golyó el. Na, aztán elment akkor oda Gyergyóba, vót valami tudós asszony, oda elment az öregember. S aztán a háznak is itt hátul olyan tornáca van, úgy mondjuk, amolyan tornáckamara. Ennek is ott van egy tornáckamarája, s itt hátul es van. Hát ő aszmondja, nyit bé oda, s hát egy ládába vannak tük letéve, s négy szál gyertya, égett-e, nem-e, ezt nem tudtam meg, mert a vénasszony úgy mond, úgy zavarja, értelmet nehéz venni annak a beszédnek. Na, akkor aztán megmutatták, s otthagyták. Na, ez azért vót hozva, hogy amikor azok a gyertyák elégnék, akkor ő es meghal. De aztán másképp fordút a sors, mer az öregot megszurta vót egy másik ember, s tüdökavernát kapott vót. Aztán a kaverna, aztán ez a tüdöbetegség az öregot tekerte. Aztán ez akkor rendezte, s az öreg örökké kérte a bocsánatot, mer őt ki akarta vót irtani. (Fenyőkút, Hargita megye)²⁹

Szerelmi ügy

Ahol mi laktunk, T. I., Nagyhajúnak az apja, legényül olyan beteg lett, hogy mondta mindjé-mindjé: – Jaj, anyám, a szívem! Jaj, anyám, a szívem! C. K.-t ismerted-e? (Igen.)³⁰ Na, aszmondták, hogy együtt ittak előtte való nap, s az valamit a borba belétt. (Szép fehérnép vót!)

Szép fehérnép vót, s nagyon szerette, az a menyecske vót, hogy mondjam, egy asszony, de szerette férecsallangani.³¹ S aztán az egy magas, szép legény vót, de jópofa irtó. Mikor bément a táncterembe, elkiáltotta: – Gergő, ég az erdő! De táncót úgy, hogy hogy ... (Erősen jó táncos vót! Mulató ember vót.)

Irtó jópofa ember vót, már meghalt, beteg lett. S avval aszmondták, igen, ő eszszeszedte magát, s lement Almásra, de elig tudott menni, hogy alig-alig ... S lement

²⁹ 57 éves férfi, 1991.

³⁰ Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

³¹ Félrejárni.

az úton, s elment a tudóshoz, s a tudós megmondta, hogy miért lett ő beteg, milyen baja van. Aztán nem tudom, valami guruzsmákat³² összerakott, s nem tudom, még micsinát odale, egyik szobába bé s a másikba, sötét szobába, s hogy ott micsinát L-nal, mikor hazajött I., hát azután kerút lábra napról napra. Azután vette el a szertőjét ... Szomszédok vótunk, de ez szentigaz, hogy úgy megszáradt vót, mint a száraz fa, úgy megszáradt vót. Valamit, nem tudom, mit itatott meg véle ... (Lövéte, Hargita megye)³³

Na, de most mondok én magának, amit bár akárkitől, bár A.-éktől is megkérdeheti, me váltig ők es tudnak erről. Vót egy embör a régi, tizennégyes háborúba. Aztán a felesége, amíg ő odavót a háborúba, rosszul viselkedett itt az asszony. Aztán az édesapja az embernek ezt látta, hogy a menyé hogy viselkedik. De külön vótak má, nem egy lakásba laktak, külön laktak a fia s a menyé. S ezt aztán az apja kikísérte a menetet, hogy micsinál, s hogy viszi a pászmát. S aztán amikor hazajött, nem halt oda a háborúba, hazajött, hát az öreg aszmondta a fiának, má külön lakba vótak, birtok, s mondom, el vót osztva, külön vótak, hogy ha te B.-val – me B.-nak hívták, oroszhegyi vót a felesége –, ha te le nem mondasz a feleségedről, s meg nem váltok, akkor vegyed az utat a magad eleibe, s amerre látsz te es eridj, ki vagy tagadva innét. Hát aztán e nagy izé vót, muszáj vót megcsináni na, az embernek le kellett mondani a feleségéről, s el kellett menjen a felesége haza Oroszhegybe. Hát ugye má vót egy fiúgyermek születve, s azt itthagya.

No, de az asszony, neki ott nagyon erősen rossz vót körülbelül a becsület otthon, hát az búsút kegyetlenül, s jött vóna vissza az urához, de ugye nem vót hely, ide nem lehetett visszajönni neki. Hát mind ahogy mondjuk, ezelőtt vótak azok a kuruzslók, há gondóta, hogy ő biza megkuruzsótassa, s megcsinátassa, hogy valamilyen úton-módon pusztuljon el az ura. Hát küldött egy levelet. De a levélbe, tudja, meg vót csináva a kuruzsmány úgy, hogy aki elolvassa a levlet, azonnal zavarodjon meg az eszibe, s utána pusztuljon el. Vót itt egy asszony, mint most el lakunk itt, hát ugye mindenké a levélér bémenyen Korondra, s ott a postán vegye ki, hát vót egy levélhordó, s postás, fizetése vót neki. Ő hozta fel a levelet ide Pálpatakára, egy asszony. Az aztán rögtön ennek az embernek, akinek a felesége ilyen levelet küldött, hát rögtön nagy izével vitte, nagy örömmel. B. L.-nak hívták azt az embert, hogy annak adja átál a levelet, me az es kíváncsi vót, hogy: – Hallám³⁴ ugyanbiza –, me látta a címet, a postásnő, látta, hogy Oroszhegyből jött a levél, onnan kűdik –, hallám, mit es ír most az urának? Na, de a férfi már meg vót újra házasodva, amikor ez a levél megjött, s akit elvett, annak vót egy fia, akkor hogy a tulkok előtt járt, úgy hívtuk: Tulok. Ki vótak herélve, bikák, úgy mondtuk, hogy tulok, azokkal szántott, fehérmarhával, akkor ló

³² Kuruzslást.

³³ 69 éves nő, 1995.

³⁴ Hadd lám!

nemigen vót. Éppen szántottak, s ez a postás, J. nén megérkezett, s: – Jaj, te – aszmondja –, Oroszhegyből leveled van. – Immár – aszmondja –, ha meg nem haragunál, én es megvárnám – aszmondja –, hogy a vót feleséged hallám, mit is ír neked. Mikor nyújtotta vóna a levelet L. bának – há ugye ez olyan jó, kemény legényecske vót, há elszökött a tulkok elől, s odafutott, s a levelet elkapta a J. néní keziből, úgy-hogy nem az ura vette el a levelet, hanem a mostohafia. Aztán egy kicsit izét, hogy: – Add vissza, J., te, hát nem téged érdekel, hallám, mit ír ez az én vót asszonyom. De aszmondja: – L. bátyám, én magának elolvasom – aszmondja. Hamar felszakasztotta, ilyen kóvertás¹⁵ levél vót, hamar felszakasztotta, s hamar elolvasta a levelet, hogy mi vót írva benne, s mikor végzett a levélolvasással, meg vót háborodva.

Akkor reacsapott a két tulokra, s ugye ki vót az eke a fődből véve, s azok aztán, azok a tulkok, amilyen vágtába csak tudtak, hogy eke s minden ment a levegőbe, s megszabadúttak, s hazafuttak a lakásra, s J.-nak már nem vót ész! Hamar aztán oda, s meg kellett fogni, s kötözni, s micsoda, s aztán vitték, ez a tudós asszonyokhoz hordozták, s tették-vették, de soha fé nem tudták javítani, me aztán, tudja, egy-egy kicsit helyrehozták, s meg is nőst. S még a felesége ehelyt a szomszédba, komaasszonyosok vótunk, most halt meg a múlt esztendőbe. Megnőst, az a legény, amelyik ugye elkapta a levelet, érti, aztán a katonaságot kijárta, s minden, aztán annyira ezek a tudós asszonyok, részbe annyira helyre tudták hozni, hogy egy szikrát eszin vót, s aztán meg es nőst, de aztán beleposztút. Aztán a vót a szerencse, hogy gyermekük nem született, aztán a felesége ide került vót tőszomszédságunkba, ne. Hát ezér mondom, ilyen varázslók vótak, me ez olyan igaz, hogy ketten egymást nezzük. E nem hazugság. (Pálpataka, Hargita megye)¹⁶

1: Csinálmány ...

2: Csinálmány, így mondják, meg van csináltatva, mondják sokan most es, hogy ez meg az meg van csináltatva, hát tudja a franc ...

3: Itt most egy másfél éve halt meg egy fiatalember, felesége meghalt vagy ezelőtt három évvel, s aztán egy, hány éves lehet, hatvanéves van az az öregasszony ...

1: Van, hogyne lenne ...

3: Na, az, olyan hegyesen járt, el akarta vetetni magát... Hát szomszédok vagyunk majdnem, tudjuk ... El akarta vetetni magát, s a polgár reahagyott ... Aszmondták, elment, s az rendezte annyira el, hogy a fiatalember meghalt, hát fiatalember, egy évvel nagyobb mint én, ötvenegy, ötvenkét éves ember. S aztán a vénasszony úgy le-hagyott, addig olyan hegyesen járt, mint egy tizenyóc éves lány, kéremszépen, úgy örözködött, s úgy rendesen, olyan cicomába, minden. Most úgy néz ki, mint egy nyóc-van esztendősn vén boszorkány.

¹⁵ Borifékos.

¹⁶ 84 éves férfi, 1991.

2: Hát én nem adok erre semmit, a csinálmányra se, s nekem akármekkora ellensé-
gem vóna, bárki, én nem tudnám reavenni magamat, hogy én elmenjek ...

3: Hát rosszat csinálni, anélkül is elég rosszak vagyunk, nem hogy még rosszat kíván-
junk valakinek!

2: Én nem tudom, kit fog meg, engem fog meg, meg akarom csináltatni ... Isten igaz
bíró, s neki van türelme igaz hogy sokáig várni, s időre megbünteti a bűnöst, s ebbe
bízok én, egyéb semmi ... (Máréfalva, Hargita megye)³⁷

Na. Ez egy nagyon szép fiatalember vót. S az első unokatestvére szerelmes vót bele.
S aztán elmentek, me Brassóba laktak, s meghívta a lány, hogy menjenek egyet, akkor
fiáker vót a divat, egyet kocsikázzanak a város között. S na, első unokatestvére vót,
sokkal fiatalabb, nem akart a fiú. S egy mellékutcába, valahova félre: – Na, menjünk
ide is be, s oda is be. S akkor a leány aszmondja: – Na, én egy kicsit leszálllok s be-
szaladok, ilyen ismerősöm van, olyan ismerősöm van, jaj te, elfelejtettem zsebkendőt
hozni, add ide a zsebkendődet, van-e zsebkendő nálad. Hogyne, készségesen odaad-
ta a zsebkendőjét. S ez a fiatalember elfelejtette visszakérni a zsebkendőjét. Ez nem
kérte el a zsebkendőjét, hát elfelejtette, nem adott semmi jelleget ennek, hogy el-
kérte az unokatestvére, hát zsebkendő, zsebkendő.

S hát kezd gyengüni. Szép vót, egészséges vót, a lábára többet nem állott. S el-
mentek tudósokhoz, s azok aszmondták, hogy magát egy fiatal lány zsebkendő által
megcsináltatta. De már sajnos nem lehet segíteni. Így is halt meg, itt a cserépgyáros-
nál, idefel N. F.-nél – annak a felesége, hermáni származásúak vótak –, és itt halt
meg a szép fiatalember, az ágyba kellett elposztuljon. Na, tehát, ez is olyan tény, hogy
más aszmondja, hogy babona. Ez nem babona! Elmentek, és megmondták, hogy itt
ez a helyzet. Úgyhogy vannak olyan dógok, hogy főleg aki nem hisz benne, az veszi
babonának, de... (Homoródalmás, Hargita megye)³⁸

Vót olyan. Vót olyan.

Hogyan történt?

Az? Hát má mondjam azt, a második háznál, előttem amelyik ház van, hát a harmadik
háznál ettől kezdve, ott vót egy fehérmép. Szóval öregek vótak, s leán vót, s lejárt
a legény a leányhoz, Siklódra, a mezőn lakott, Széppatakába. S járt Siklódra, s nem
vette el a leánt. Aztán úgy megcsináták a legényt, s ebolondút, hogy nem tudta,
micsináljon, azt vegye-e el, vagy innét vegye el eztet. Eztet innét elvette s a siklódi
ezt a fehérmépet úgy megcsináltatta, hogy jártak még Szászrégenbe is az izékhez ...

A fehérméppel mi történt?

³⁷ 76 éves férfi (1), 69 éves felesége (2) és 46 éves fiuk (3), 1996.

³⁸ 61 éves nő, 1996.

Hát mondjuk azt, hogy nem vót tökéletes ész. Az esze zavarodott meg. Hirtelenséggel beszét, nem valóságosan, s aztán futott az esze erősen, így beszédileg. A most is megvan ebbe a fehérnépbe ...

Hova vitték gyógyítani?

Járt az anyja véle Szászrégenbe, kétszer is jártak. Aztán annyit segített a szászrégeni fejeznép – me fejeznép vót, egy öregasszony –, annyit segített rajta, hogy helyrejött, nem vót éppen olyan hódogtalan. Anyyira helyrejött, hogy kicsit szaladt a beszéddel, s hirtelen beszédű vót, aztán helyrejött. Most is olyan szélütött forma ... Mindent jobban akar tudni, s semmit se tud. (Szolokma, Maros megye)³⁹

1: Hát igen, az, az is történt.

2: Olyant hallottunk ...

1: Az is történt, hogy a legényt megittatták, hogy a legény csúffá lett, az ábrázatja.

2: Az összes szőr lement róla ...

1: Olyan is történt.

2: Balkézből rokonyunk is nekünk, de hát meghalt má régebb, idősebb vót, a fiai élnek, s az felesége is él, s családos az is, az egyik fia, úgy hogy nem vót semmi sörtéje.

1: Seholy, a testén annyi szőr se vót, bár egy szőröcske se, seholy.

2: Nem kellett borotválkozzon, a feje is kopac vót! (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁴⁰

Hallotta, hogy valakit megcsináltattak?

Hát igen, hát!

S hogy történt ez?

Hogy mit kellett összegyűjteni, Úristen, hogy aztán azt ... Nekem is mondta, egy komaasszony pontosan ... A legény udvarót nekem, s otthagya, s más leányt vett el, s vótam hívva én is a lakodalmára. S akkor aszmondta, hogy mikor jövünk itt a faluhídján keresztül, ahogy foly a víz le, nekem a csinálmányt ideadja azelőtt. S amikor ott jövünk keresztül, én vessem belé a patakba. De úgy mondta, komámasszony, me komaasszonyok vótunk, kereszteltünk egymásnak. Csak azt nem tudom, hogy ő miket szedett össze. Me azt is elmondta. De én nem vállaltam! – Ne haragudj, komaasszony, én onnat a násznép közül a menetből nem állok ki, s belehajtsam, hát mindenki felfigyel rea! Aszmondja, hogy valaki más kéne, nem a sértett fél, valaki más kéne belévesse, hogy gurucsálja meg a legényt, hogy a másikkal ne éljen! Aztán, hogy ő megcsináta-e, vagy valakivel megcsináltatta-e, de tényleg, egy pár év múlva meghalt a leány, s aztán meg a legény, a fiatalember. Hogy aztán tényleg megcsináta-e ... Csak azt nem tudom, miket mondott, hogy ő azt beleteszi, és én vessem a patakba ... Hogy megfejtettem, lássa-e ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁴¹

³⁹ 82 éves férfi, 1996.

⁴⁰ 77 éves nő (1) és 82 éves férje (2), 1997.

⁴¹ 71 éves nő, 1994.

Ezt még hallottam, Zsögödbe laktunk, s ott a szomszédasszony, mikorra én arra nőtem, hogy megismertem, hát akkor beteg vót, na. Másképp nem vót, csak a lábai fájtak. Aztán hát egyszer két istáppal,⁴² nem meg előbb egy istáppal, s aztán kettővel ment, s aztán az ágyba kerűt, s mi gyermekek vótunk, s mentünk bé örökké, adott bombócot, most aszmondják, cukorka, de akkor aszmondták, bombóc, azt adott nekünk, s az éjjelit kivittük örökké, a cukorkáért. De aztán végül úgy összekucorodott, hogy a térdje az orránál vót. Mint egy gomolya, úgy nézett ki. Aztán nem tudom, még meddig élt, me engem aztán ide hazahoztak Csátószegre.

S aszmondták, hogy az ura... Szóval egy férfi meg vót nőšüve, F. É.-nak hívták a feleségit, valahová Szentgyörgyre való vót. S azmondták, hogy megcsináltatta ez az asszony, hogy a férfi otthagya a feleségit. S evvel összeállott. Aztán elmentek a törvényszékre, s aszmondta, amelyik meg vót kucorodva, N. A.-né, hogy: – Visszaadom az uradot, csak add vissza az egészségemet. S arra aszmondta az a F. É., hogy: – Nem tudom visszaadni, me vízbe dobtam! A csinálmányt! Aztán, hogy mi volt az a csinálmány, mittudomén. (Csíkrákos, Hargita megye)⁴³

Tudták, tudták azt a csinálmányt is, me kő alá betették, s nem tudom, hányféleképpen azt kötözték elátkozták, s akkor betették az izébe, a házba, s akkor ha a házba nem tudtak, betenni, akkor kő alá vagy lépcső alá az udvarba. S abba hittek a népek, me aszmondja az én édesanyám – boldoguljon –, hogy az ő édesanyja – me hatéves vót, amikor meghalt az édesanyja. De a szomszédba való asszony is boszorkány vót, a izé, hogy haljon meg az édesanyám anyja, ilyen valami boszorkányságot csinát, s úgy megbetegítette, hogy meghalt fiatalasszony korába. Azért, mer ő el akarta szeretni az én nagyapámat mint fiatalember. Édesanyám is mindig aszmondta. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁴⁴

Azt hallottam, hogy egy ember megnősűt, elvett egy nőt. De egy másik nő szerette a férfit. Mindig sírt, s kiabált éjszaka, hogy mentsek meg, me nem tud attól a másik nőtől szabadúni. Pedig nem akart hozzamenni, s mégse tud attól szabadúni. Hát ilyent hallottam, de hogy azt hogy csinálják, mit csinálnak ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁴⁵

Olyan csináltatásról is hallottam, hogy a kiütések mindig dobták ki. Elment jószasszonyhoz, s az aszmondta, hogy azért, mert nem vette el azt, akinek először udvarolt. S ha ahhoz megy, elveszi, ettől a feleségitől elvál, helyrejö, Na, ilyeneket is mondtak

⁴² Mankóval.

⁴³ 80 éves nő, 1993.

⁴⁴ 66 éves nő, 1994.

⁴⁵ 56 éves nő, 1994.

az öregek, hogy vót ilyen is. De hogy azzal kicsináltak, hogy csináltak ... (Gyergyóki-lyénfalva, Hargita megye)⁴⁶

S a fiatalokat például meg tudták csináltatni?

Meg, meg, meg.

Úgy, hogy megbetegedtek.

Hogyne, s úgy meg tudták csináltatni, ezt is hallottam, hogy ha valaki, például egy leánynak megtetszett egy legény, egy fiú. Azt meg tudta csináltatni, hogy az aztán, az a legény többet máshoz nem tudott menni, csak hozza. Ez azelőtt vót. Ez igen.

Most, mostanában ezek már kimaradtak. De hogy meg tudták csináltatni, az volt, az igen, édesanyámék is hitték, vót eset akkorjában, hogy úgy megcsinátatta, úgy odagurucsáta, hogy nem tudott máshoz menni ... (Gyergyóki-lyénfalva, Hargita megye)⁴⁷

Megcsinátatták, igen, igen, úgy mondták ezt ... Hát én azt csak hallottam, például édesanyám mondta, de ő is olyan vót, hogy nem hitt benne ... Me mi kilencen születtünk, ötön éltünk meg, most hal meg az egyik bátyám... Én neki a legeslegelső, mondta, hogy milyen szép leánka vót, s milyen ügyes vót, s hogy má akkor kezdett beszégetni, s hogy kijátszotta magát, s akkor csak hirtelen egy éjen felsírt, s azután három hónapig a karjukról le nem esett, s mennyit hordozták, s mennyi minden, s akkor aztán meghalt. S akkor aztán aszmondták, hogy édesapámra haragudt egyvalaki, mondták, hogy ki, én azt nem ismertem, az akkori öreg, idősebbek, s egy asszony úgy szerette vóna, hogy vegye el, de nem kérte meg, s s azért megcsinátatta vóna édesapámat, s a leánkát fogta meg. S azé vót a leánka ilyen, ezért esett ilyen betegségbe, úgy a görcs tekerte, de így ahogy elmagyarázták, s én azután láttam megparazitált gyermeket, csak abba az időbe nem ismerték fel, hát abba az időbe, hát tizenketten születtek, s aki így járt, az a legelső vót ... Az körülbelül ilyen lehetett, csak akkor nem tudták, s erre vették, hogy megcsináltatták. (Gyergyóki-lyénfalva, Hargita megye)⁴⁸

Igen, abba nagyon hittek, s csinálmányba. Az én édesanyámat is megkérte vót egy legény, már kétszer ki vótak hirdetve, de félbemaradt, me a szülők nem akarták, hogy elvegye, me az egyes legény vót, s vót sok föld, s gazdagabb leányt akartak, hogy elvegyen. S beteg lett a legény nagyon, s aszmondták, hogy a leány megcsinátatta. S elvótak valami tudóshoz, mer akkor nem orvoshoz mentek, hanem a tudóshoz, Mátisfalára, oda járogattak. Ott aszmondták, hogy meg van csinátatva. S ahogy mennek haza, nagyon vigyázzanak, me annak a lánynak az anyja szembe fog menni,

⁴⁶ 56 éves nő, 1994.

⁴⁷ 66 éves nő, 1994.

⁴⁸ 70 éves nő, 1994.

s ha keresztülmegy a lovak előtt, akkó többet soha helyre nem jön. S ahogy itt jöttek haza, itt a bót előtt, amelyik utca megyen Mogyorós felé, aztán keresztül akart menni, s leüttették a lovakkal [nevet], nehogy keresztülmenjen, s összetörték azt az öregasszonyt ... (Atyha, Hargita megye)⁴⁹

Én mikor fiatalasszony vótam, jártam rórátéra, me nagyon szeretem az imádságot. Ennekem bányamérnökne az én keresztanyám.

Ez ott volt Petrozsényban?

Ott, Petrozsényban.

Mikor jött haza Atyhára?

Engemet úgy hoztak is, kicsi koromba, De nekem vót egy keresztanyám, bányamérnökne. Édesapám kocsisa vót a bányamérnöknek. Édesapám huszár vót, szép lovakkal járt. Szerették édesapámat, lakást kapott náluk, minden. A nagyszüleim itt vótak vót Atyhába, s az én szüleim mentek vót a bányába.

Ottan édesapám összeveszett avval a, vót egy favágó, etédi, vágta a fát. Aztán a mindig panaszóta, hogy édesapám nem vág fát, csak a lovakat megpucója, lefekszik, s nem törődik a favágással. S M. mind hordhatta a fát. Édesanyám ment, s akkor mondta: – A maga ura ne itt mind keverjen, hanem hordjon fát! Édesapám biza büszke ember vót. A bányamérnöknek mondta, ő nem vág fát. Aztán micsinátak, mit nem, ő összeveszett avval a favágóval. A favágó édesapámat ... elveszett a favágó, nem tudom, odakinn meghalt vagy micsinát, s aztán reafogták édesapámra, hogy édesapám belédobta a Zsil vizibe ...

Aztán édesapámat elvitték a háborúba. Tizenháromba születtem én, tizennégybe édesapámat elvitték, nyolc évet vót oda, mikor hazajött, már álltunk elibe, akkorák vótunk.

Hát, mit tudom én, mit történt, hogy történt, elég az hezza, hogy édesapám bé vót zárva, de aztán kiengedték, akkor vitték a háborúba a rabokat is, katonáskodott ő is nyóc évig valahol. Aztán így történt, két leánka vótunk. P. tizennégybe született.

Na, az a nyom, várjon csak, azt akarom magának mondani. Én mindig mentem a templomba, izékor, karácsony előtt. Mentem a rórátéra, böjtbé. S ott vót egy csűrük. S vót marhánk is. S vót egy leány, férjhez van menve, jó fiút kapott azér. S örökéig a kapuhoz nyom vót fé. Hol a szobámba fé, hol a csűrömbé fé, me mentem a csűrbe. Mondom az uramnak: – Ki járt itt? – Én nem tudom. De engem úgy zsenírozott: én megyek a templomba, nyomok vannak itt, s az uram nem tudja megmondani, ki járt itt. S kérдем az uram testvérítől: – Te, nem vetted észre, én mejek templomba, s ki járt fel az uramhoz? S ő nem tudja. S: – Kisasszony nyom-e, macskanyom-e? – No, ne tedd magad olyan bolonddá – mondom –, a macskanyomot ismerem – mondom –, de ez nőnyom!

⁴⁹ 77 éves férfi, 1993.

Aztán egyszer aztán tettem egy olyan járatot, hogy elmentem, s visszatértem. Menyek ki a pajtába, s a nő ott van. Na, én aztán mentem, de az uram a villával szembeállott velem, ne menjek bé, semmi keresnivalóm a pajtába, menjek bé a házba. – De a tyúk odatojt! De hallottam, hogy a nő azt a jászolt hátrahúzta, hogy menjen ki hátul, a törekesen menjen el, me ott hátul vót még egy ajtó. Hátul kerültem, s feltartóztattam, de akkor az uram odafutott, s megrántott, semmi keresnivalóm! – De a tyúk idetojt! – Semmi keresnivalód, menj bé a házba! Aztán nem tudtam lefogni, me az urammal annyit harcótunk, hogy az a nő, nem tudom, hogy vót ötözve, olyan beteg lett, a torka bedagadt.

Hát reggel az uram nem menyen ki a házból. – Menj ki – mondom –, menj ki a házból, neked a pajtában a helyed! – Nem, me a házban a helyem! Így! Az uramat elvette tőlem, me voltak olyanok. Avval elvarázsolta tőlem az uramat, elvette. Me aszmondja az uram: – Az Isten aszmondta, hogy tőlem el kell maradjon. Mondom: – A milyen isten vót, kurva isten? Így mondtam, má bocsánatot kérek az igazságos Isten előtt, mi az oltár előtt fogadalmat tettünk, hogy jóban-rosszban, de én azt nem hallottam, hogy az Isten elvegye tőlem, akivel megesküdtem, s rámondtam, hogy Isten engem úgy segítjen, jóban-rosszban ... Az valami kurva isten lehet – mondom –, me nem az igaz Isten, me az nem vesz el tőlem, csak ha meghalok, holtamig, s holtom után is! Me úgy van, hogy most is tisztelem, virágozom a sírját. Nem tudta ezt elvenni tőlem más senki. (Atyha, Hargita megye)⁵⁰

A Gyimesen történt az is, legjobb barátomat itatták meg, legénykori barátomat. Az vót az oka, hogy nem kedvelte a leánt, a leán nem akart tőle megválni, s a legény az így nem kedvelte. S aztán a leán nekiállt, van ez a sárba mászó gyfík, hat lába van, a teste az sárga-fekete, s így megy, így ne ... A nekiállt, s egy olyant megölt, megszártotta, megdarálta, porrá tette, a leán. Azt elkészítette, s odaadta a legénbarátjának, hogy ezt azzal a fiúval, aki nem akart hezzá menni, ezt seresasztal mellett itassa meg. Meg es csináta. Elvitte a fiút, s leültek a korcsmába, s bétette az orvosságot, úgy el volt, hogy nem látszott rajta semmi. Megitta, s egyszer csak jaj, Istenem, s jaj, Istenem, s jaj ide, s jaj oda, s a hasa csak nőtt, s akkora lett, mint egy hordó. Aztán szépen elvitték a kórházba, felbontották, s ahány szem vólt abból a gyíkből, annyi olyan kicsi gyfík vót a hasába. S azok a vérit szívták. (El lehet ezt hinni vajon?)⁵¹

Ezt el, izé ne, hogyhívják, L. D.-nének a mostohafiával történt meg ez, úgy hítták, M. A., nekem jó barátom vót, úgyhogy ez nem hazugság, ez tiszta igaz, hogy megtörtént. Aztán elzárták azt a leánt tizenöt évre vagy mennyire, s aztán elbetegesedett, s megholt, a legény is, idehaza. Olyan legény vót, mint egy mákvirág. Ez tiszta igaz vót. (Csíkrákos, Hargita megye)⁵²

⁵⁰ 80 éves nő, 1993.

⁵¹ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁵² 94 éves férfi, 1993.

Én is vótam megcsinátatva leánytól, rajtam történt meg. Vót egy szeretőm nékem, s aztán meguntam, nem akartam, s addig-addig zavartam, hogy menjen el a háztól. S addig-addig, hogy amikor meggyőződött, hogy többbe nem tud velem élni, akkor elment, s megcsináltatott. S beteg vótam, s beteg, s beteg, s mentem neki mindennek, s mi van veled te, s éjjel a szívem ...

S bėjött egy mostohatestvérem: – I., mi van veled? S: – Én nem tudom, miért? – Te meg vagy csinátatva! Te menj el Palánkára, a tudósasszonyhoz, az megmondja, meg vagy-e csinátatva vagy nem. – Ó – mondom –, nincs mé járkáljak, e betegség, Isten adta. S elment le, s megmondta, úgy hitták, Jordákiné, román asszony vót ... O dragui meu, făcut de mort, li s-a făcut ursită... Bine că ai venit, că li s-a făcut ursită, si moare. Ciți ani are? Douăzeci si doi. Păcat!⁵³ Na, megcsináta azt az orvosságot.

Hát egyszer jó nénje, s: – Na I., vetközzél csak le. – Én nem vetközőm, ne idétlenkedjék. –Vetközzél le, az én szavamra, meg vagy te halálra csinátatva. Ha nem moslak le, meghalsz holnapra, holnaputánra. Aztán fejem tetejétől le a körmeimig lemosott, még egy csiporba adott, ilyen víz vót, azt megittam, s úgy elaludtam, huszonnégy óráig aludtam. Mikor megebredtem, újjá vótam születve. Így aztán ügyesen elment. S vannak ilyenek, hogy megcsináltatják, s vagy meghal, vagy világ csúfja lesz ... Ez má rajtam megtörtént, énrajtam. Sokan nem hiszik, pedig ez igaz. Úgy megcsináltatják az embert, hogy megkucorodik, elpusztul. Hogy honnan tudják azok, milyen könyvük van ... (Csíkrákos, Hargita megye)⁵⁴

Ezelőtt tartották, hogy melyik legényt erőst szerette a leány, akkor tanították arra, me így kell mondjam, annak örökké aszmondták, hogy, me én sokszor most is figyelmeztetem az unokámat, hogy: – Ügyelj, a kávé ne idd meg akárhol, a feketekávé, azt akárhol ne idd meg! S aszmondja: – Há mámáka, B. mámáka, miér nem? – Hát azért, fiam, me azelőtt azt tanították, hogy annak a legénynek, akihez erősen ragaszkodtak ... me a fehérnépnek megvan a menstruációja minden hónapba, s amelyik legény ilyent kap kávéba, az ... Maga olyannak nem találkozott, olyan piros szökések jönnek ki a legény arcán minden hónapba, s úgy lehet tudni, hogy ej, ezt a legényt megittatták ... S örökké azt mondták anyáink, hogy abba tették, a kávéba, vagy ilyesmibe, azt a piciséget ebből a ... S vót ilyen legény elég! Hát még a milicistának is aszmondták, a szentsimoninak, hogy azért jött ki minden hónapba ilyen csúf piros folt, me megittatták valamivel, ilyesmivel. Nem? (Csíkrákos, Hargita megye)⁵⁵

⁵³ Ó, drágám, halálra van csináltatva, mert csinálmányt csinálta neki... Jó, hogy jöttél, mert csinálmányt csináltak neki, és meghal. Hány éves? Huszonkettő. Kár érte.

⁵⁴ 94 éves férfi, 1993.

⁵⁵ 65 éves nő, 1993.

Csináltatás módja

Kiöntenek valamit

Hát az... valóságból is megnyomhassa valaki ... De az a helyzet, hogy én azt tapasztaltam, most nincs annyi kuruzsmány, mint azelőtt. Azelőtt vótak, mint ahogy tetszik mondani, kuruzsmányosok, hogy a fuszulykát megfőzte, s kiöntötte az útra, hogy ha valaki belelépik, nem tudom, rühös legyen, vagy tőle vigyen el valami betegséget, nem tudom, ilyesmi vót ... Aztá ha nem lépett bele, akkor... s ha belelépett, rearagadt. (Szolokma, Maros megye)⁵⁶

Olyant eleget igen, hogy megcsináltatták. Hát D. L. is eleget mondjuk, hogy nem hisszük, s nem, de ő es olyan fiatal vót, az apjáék elmentek, aztán ... I. bácsi él, ő tudja, hogy L. meg vót csináltatva. Belelépett valamibe, hát csinálmányba is léphetett, me éppen őt akarták ...

Mi történt vele?

Ész nélkül maradt vót. Olyan tizenhárom-tizennégy éves vót, meg vót zavarodva. (Há legényecske vót ...)⁵⁷

Hát legényecske, tizenhárom-tizennégy éves. Az eszibe megrontották, de helyrejött aztán. (Lövete, Hargita megye)

Azt nem lehetett pontosan tudni, de a felesége, húsz évesnél nagyobb idős vót, mikor ez történt. Hát ők se tudták, csak kiderűt, hogy valaki ártani akart, s ...

Csinálmány volt?

Igen. P. G.-nét mondták, A. nénit. Ahol laktak, itt az utcarészletbe laktak itt benn, s valamit letettek. De nem az ő számára tették le, hanem valakinek, hogy menjen rea, a csinálmányra. S ő ment rea.

Belelépett?

Belelépett-e, keresztüllépett-e, de aztán az ágyból kelni fel nem tudott. Még az ágyba született egy gyermeke. Úgy mondták, csinálmány, de asse tudták, ki, csak híresztelték,

⁵⁶ 83 éves férfi, 1996.

⁵⁷ Az elbeszélő férjének megjegyzése.

hogy valakinek másnak vót letéve, nem neki. S az asszony belelépett ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁵⁸

Titokban elrejtett eszköz, anyag segítségével ront

Ilyent is hallottam. Hallottam hírit, hogy odament ... Rég hallottam egyet, hogy elment a legény oda. Z.-val, a lány elment Zetelakára férjhez, úgy lehet. Gyermekek vótunk, a legény odament, s két pohár meg vót töltve, igyák meg. A férfi mit vett észre, mit nem, aszmonda: – Cseréljük meg a poharat! A fehérnép elsikította magát, s az anyja is, a leány el is ment aztán férjhez innét ... Gyermek vótam, nem tudom pontosan, kik vótak, de vót egy ilyen. Valami bele vót-e töltve a pohárba, érti-e ... (Lövete, Hargita megye)⁵⁹

Az én időmbe s a nagyapám idejébe nem hitték az ilyesmiköt. ... Aztot még hallottam én, hogy a nagyapám idejibe, vótak egyesök, de itt az én nagyapámék, azok nem hitték. ... Me vótak olyanok, hogy hitték, me azt emondta édesanyám, hogy vótak, hogy idehíttak valami embört idegenből, s akkor, hogy a tejöt evötte a másik, s akkó ha a másik odamönt, azt okozták. De itt közöttünk nem forgott, s én ezé nem tudom, me még az én nagyapámék se hitték ... Hát az olyan van, aki azt hiszi, van még most is, itt a faluba. Például ... vót egy fiatalasszony. Ma is él, ott a templom mellett van, két szép kicsigyermek van. S akkor ... az asszon ... idegbajt kapott, s aztán ... szóval nincs is, hogy mondják orvosi néven, megállt nála a normaműködés vagy hormonműködés, na. Aztán egészen nem tudott sömmit csináni, úgy e vót bénúva. S akkor azt mondták, hogy megcsinátatták, meghitték hogy megcsinátatták. Én eleget mondtam az anyjának, me az itt közé lakik, hogy a nőm igaz, azt nem ke hinni, de akkor aztán valaki azt monda, hogy a derekaljba, nem tudom valamit kaptak, hát a derekaljat persze ki is bontották, s kaptak valamit, s az ura égette el. S aszmondták el kell égetni ... aztán nem tudom, hogy égött, nem égött, hogy micsinát, nem tudom, csak elég a hozza, hogy még a szomszédasszonnyal amiatt összeharagudtak, me az átalkiabált, hogy: – Tü micsinátok?

S akkor tartották, hogy ő a hibás... Há e mind nem vót igaz, mer aztán a doktor úr, a farkaslaki jár ide, hát aszmonda, hogy valahogy úgy kellene, hogy szülessék még egy gyermek. Három vagy négy évig nem tudott mozogni se, s aztán ágyba se, s aztán születött egy gyermek, s avval helyrejött annyira, hogy mosmá gondozza a gyermeköt, s tud mindönt csináni, me működésbe indút az a ... Mosmá ők is szégyölik, nem mondják el, de akkó biza meghitték vót. Na. (Firtosváralja, Hargita megye)⁶⁰

⁵⁸ 67 éves nő, 1995.

⁵⁹ 57 éves férfi, 1995.

⁶⁰ 72 éves nő, 1990 körül.

A Jóisten az embőrt meglátogassa, tanár úr.

Életembe én mennyit dógoztam, nem dicsekedésből mondom. Amíg az uram élt, olyan féltékeny vót, me mondtam ugye, hogy a két gyermek, a két kisebb egy másiktól van ... Itt vót a harmadik szomszédba az apjok. Hát jó, hát éltünk négy esztendeig együtt, azalatt lettek a gyermekek. Akkor eszevesztünk, végeztünk egyik a másikkal, ő megházasodott, de azért mi soha haragba nem vótunk. Mi soha nem átkoztunk.

Soha haragba nem vótunk, úgyhogy ... Az úton soha nem mert köszönni, me aztán a felesége fétötte, erősen fétötte a felesége ... P. E. ... Ott elfogták, kifogták ötöt, s aztán nem lehetett többet szabadúni. Me otthagya! Me mikor mondta E.-nak az apja M.-nak: – M. ne! Vedd el E.-t, ősz jó, jőnek bé a marhák, adok egy tehenet, nem akarom teletetni, vedd el – aszmondja –, esküdjetek meg. M. aszmondta: – J. bácsi, én nem tudom, hogy micsináljak, me neköm P. B.-nénál két gyermeköm van. Me akkor én még nem laktam még itt. – P. B.-nénál két gyermeköm van. Akkor elkergették. – Na, ide rőbber ne jere.

Igen, de E. feszt⁶¹ örökké üzent, sírt, s akkor aszmondta, hogy elposztítsa magát, ha M. nem viszi el. Hát én akkor nem vótam Cs. G.-nak a felesége, azután sok időre lettem ... hát nem olyan sok, két esztendőre. Hát elég a hezza, hogy J. bácsi, E.-nak az apja idejött, me G. ugye tanót ember vót, gimnáziumot, mit járt, s a néptanácsnál vót huszonkét esztendeig, hát sokan jöttek tanácskérdezni, minden. J. bácsi idejött, s aszmondta, hogy: – Micsináljunk, E. el akarja posztítani magát, ha M. nem veszi el. Aztán visszaszerelte.

Aztán mikor én idejöttem, akkó mondta meg G., hogy itt járt – aszmondja –, J., s ezt mondta, s én aszmondtam: – J.! Tü bajotok, de nem ajánlom. Me P. B.-nénál M.-nak két gyermeke van, ő akkor mehet oda, mikor akar, akkor nézheti meg a gyermekeket, mikor akar – aszmondja –, én nem ajánlom. A ti bajotok. Na. De hogy el ne posztítsa magát, jó, hogy hezzament, de ...

Ő tőlem elvette! Jó, hogy éppen akkor haragba vótunk, s én adtam ki az útját, me nem vótunk megesküdvé. Nem, csak úgy laktunk ... ez, így igaz, én nem mondom se így, se úgy. Na. Akkor aztán befogták, s ...

S no, mikor menyek ki a kapun, itt van, s még aszhittem, hogy a másik szomszédasszony, mondom: – I., te vagy-e? – Nem, nem – aszmondja –, én vagyok a M. felesége – aszmondja. – Mé nem hagy békén M.-nek? Én nem foglalkozom M.-vall! Há negyvenöt esztendeje az úton se köszöntünk egymásnak, egymásra se néztünk, nem vótunk így aztán haragba, hogy gyűlölködjünk ugye, nem tudom mi, igen de, hogy ne legyen harag, kellemetlenség.

Igaz, mikó meg akart házasodni, M. odajött, me én ugye laktam itt s ő túl. Béjön, s aszmondja: – Te A. Megházasodom – aszmondja –, s akkor egyezzünk meg. – Jó –

⁶¹ Folyamatosan.

mondom. – Egyezzünk meg. Hogy akarsz? Aszmondja: – A két gyermeket írassam a nevemre, me mikor megszülettek, a P. névön vótak a gyermekek keresztelve, s úgy vótak bejelentve a néptanácsnál is. Aszmondja: – Akarom – aszmondja –, met ez a stabil ... Ötvenkettőbe vót, amikor a pénzt béstabilizálták, azután. Aszmondja, hogy: – Írassuk, íratom a gyermeköket az én nevemre – aszmondja –, s adok – aszmondja –, ötszáz lejt a gyermeköktartásba – aszmondja –, kielégítlok. S mondom: – Jó – mondom –, M., de én az ötszáz lejjel – akkor sok vót, egy tehén ára –, de nekem nem kell így a pénz, ahogy te mondosz. – Hát – aszmondja –, egy tehén ára! – Nem baj, M. – mondom –, hallgass ide. Én nem állatot s nem tehenöt akarok nevelni, hanem gyermeket. S neköm ha két lejt, me aztán bé kellett menni, hogy vegyék vissza a P. nevet, s írják az ő nevére, így a törvényszékön kellett véglegesíteni, vagy hogy mondjam. Amennyit a törvén ítél, ha két lejt is, de azt minden hónapban. Én nem kérök, hát amit ítél a törvény. Na, aztán bémentünk, s jóváhagyták, s ítél a törvény hetvenöt lejt. Az sok pénz vót, no.

S akkor E. a rokonságot maga ellen uszította, s magának kárt akartak csinálni?

A testvére! Me itt lakik egy testvére, feljebb lakik egy másik, s ... E. lakik följebb, A. lakik közbül, s G., özvegyasszony, lakik itt mellettem. S G. s E. művelték ezt.

Mit?

Mondom, hogy ide mi mocskot béhordtak. Még a gagyáját béáztatták. Idehozták. Bévettek.⁶² Én meg se láttam, hát a fiam itt vót, s a szomszédasszony, mennek el, s aszmondja a fiam: – Hát édesanyám, e mia? Aszmondja, me van itt egy hótt kút, s a tetejin vót. Nézem, hát mi az isten, még tél vót, meg is vót fagyva, béhozom, béteszem a mosdótálba, s reggelre megolvadt, há nézöm: hát egy gagya! Nahát, ez akkor a M. gagyája! Nem baj, kiteragetem, hát tiszta jó gagya. Még most is itt van a gagya, itt van.

Na aztán, ennek a gagyának a másik társát, tanár úr, megint idehozták, összecsarva béáztatták, bévettek a kapun. Akkor egy kicsi porka hó vót, vasárnap, me ezt szombaton este hozták, vasárnap, me a menyem jött a miséről, én se láttam, ő se látta meg, a fiam jó a nagymiséről, a hó má elment, me kicsi porka hó, elment, jó bé, s aszmondja: – édesanyám, hát mi az isten, csinálmány van ide béhajítva? – Hova te? – Ide ne! Mejük, nézzük. Hát megint beleteszem a mosdótálba, me meg vót fagyva, megolvadt, megyek, nézöm, hát annak a gagyának a társa. Levágták az egyik lábát, így fenn, jó fenn né, a gagyának, az egyik lábát levágták, a fenekín így sallangokban összevágták, s ide neköm béhajították.

De honnan tudta maga biztosan, hogy a M. bácsi gagyája volt, és nem másé?

Álljon meg, megmondom én, honnan! Elég a hezza, kapok egy skatulya gyufát, de csak a teteje, az alja el vót égetve, vasárnap reggel az is, itt a háznak a sarkánál, belül az udvaron, hát a fal ott egy kicsit meg van füstölve. Éppen jött a szomszéd embör s

⁶² Bedobták.

a veje, mondom: – Gyere, te J., nézd meg, itt egy egész skatulya gyufa el van gyújtva, de csak a feje égett le, s annak a skatulyának az alsó fele is, mondom: – Gyere, nézd meg, a házat meg akarták gyújtani.

Elég a, hogy egyszer megyek hátra a csűrbe, hát látok én egy férfingöt oda bévetve. Elmönnyök, nézem, bocsánattal legyen mondva, én asse tudtam, véres-e, embörmocsok-e, mibe vót belémártva. Nohát elég a hezza, hogy azt én ott hagytam, nem foglalkoztam. Hitván seprűt, mindent hántak ide nekem bé.

Elég a, hogy egyszer én megyek az úton, s jön M.. Mondom: – M. te, nézd meg, neked flánergagyád hiányzik-e, akkor még az első gaga vót, me ide egy férfi flánergaga bé van hajítva. Egyszer aszmondja nekem az úton: – A gaga az enyém – aszmondja –, me hiányzik. Kettő vót, az egyik megvan, s a másik hiányzik.

Nahát a másik társát, levágták az egyik szárnyát, nem tudom, mi, no, találkozunk az úton, s mondom: – M.! A gagyádnak a társa is idejött – mondom –, de le van vágva a szára – mondom –, s ott hátul is mind össze-vissza van faragva, me én jöttem elől, s ő jött utánam, úgy mondtam neki, nem együtt jöttünk, me nem is álltunk meg, hogy ne lássák meg, ne mondják meg, hogy meg van zavarodva az az asszony. Hát én megértem ezt.

Elég a, hogy én nem tudtam túrni tovább, mondom ennek a szomszédasszonynak, M.-nak: – M.! Jöjjön bé. Me én aztán mindent hátrahoztam ezen az egy gagyán küljel, minden mocskot, hátra a másik mellé. Mondom: – Jöjjön bé, mutassam meg, hogy az álszentek mi minden mocskot hordtak ide bé! Ők gondólják, hogy én olyan bolond vagyok, hogy ... Ne menjenek gyónni s imádkozni minden áldott nap – mondom –, ha ilyen csinálmányokat csinálnak, hogy ... El akartak üldözni, vagy hogy megijedjek. Én nem vagyok hibás, tanár úr, s akkor mitől féljek? Nem éreztem hibásnak magamat!

Mondom: – Jöjjön bé, hogy mutassam meg, hogy milyen az álszent, hogy mit hordtak ide G. s E. nekem! Hát az amíg bėjött vóna, biztosan megmondta, me ez a szomszédasszony özvegy, jól vagyunk, nem vagyunk haragba. Elég a hezza, hogy na, nem jó bé M. s egyszer mejek hátra a csűrbe, s hát nincs ott semmi! Me hárurol bé lehet jönni. Jő M., s mondom: – M.! Maga a csinálmányt megmondta G.-nak, ugye? S: – Ő nem – aszmondja. Mondom: – M.! A Jóisten tartsa meg magát, hogy megmondta, me megmondta. Me mindenfélét eltakarítottak az udvaromról! Me aszmondtam, hogy én a törvényszékre viszem a mocskot, M.-nak aszmondtam, hogy tudja meg a falu, hogy kik a szentek! Bizon Isten! A Jóisten tartsa meg magát, hogy megmondta, mindenféle szemetet eltakarítottak. Na. Így tudtam meg, kié a gaga. S azt a gagyát én megmostam, s ide bétettem ügyesen, s az még most is itt van.

M. végül is bevallotta, hogy ő volt az, aki megmondta G.-nak?

Aztán elkacagta magát. Nem mondott semmit, de ... Aztán én nem szótam E.-nak soha semmit. Most egyszer nem olyan rég itt állok a kapuba, s mejen, s néz, s mondom: – Én vagyok! Egészen én vagyok! Hát mit mondjak? Hát én is kell valamit

mondjak! Én soha életembe nem szóltam hezza, M.-hoz se, úton útfélen járhattak ... (Máréfalva, Hargita megye)⁶³

Aszmondták, hogy a havibajával, abból egy cseppet belécseppent a pálinkába, s akkor a legény megitta, s akkor többet nem ment másfelé, ugye meghipnotizálta. Aztán nem tudom ... me azt a leánt el akarta venni, s azt más is el akarta venni, s ugye nézeteltérés vót. A leán ezt szerette, s ennek cseppentett, s akkor ez szerette. A szerelem, az ha belebolondulnak, az ejsze így vót, s így van ma es. Nem lehet titáni, gátat vetni, s akit lehet titáni, az nem is ér semmit. (Homoródalmás, Hargita megye)⁶⁴

Most nagy divatban van a kávé! Ezelőtt a kávéval csináták, kávéval dolgoztak. Ezelőtt a férfiak, a legények, aprószenetekezés, meg kell kínálják, a kávé a legtöbb nem fogadta el! Me ekkor csináták a leányok! Hogy hogy, azt nem tudom, csak azt tudom, hogy aszmondták, egy férfinak – arra jól emlékszem, az es még ma is él –, hogy mondták, hogy a leány megcsináta úgy, hogy minden hónapba az arca kicsattant. Ez ennyit ... így ... ezt se akartam, nem akartam belemélyedni, beléfokozni ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁶⁵

Egyszer úgy elhívtak vót egy leányhoz, hogy aszhittem, meg akarnak csinátatni, vagy elszokotáltatni⁶⁶ egy leánnyal, azután ... A leánnak a nénje annyi burjánt össze-viszsa szedett, hogy nezem, ez kuruzslás akar lenni, hogy ilyen erőszakkal szeretnek engem oda... Aztán kínátak ilyennel, olyannal, de én nem vettem. (Mivel kínáltak, én ezt nem is hallottam ...)⁶⁷

Feketekávéval, s valami gyümölcsféle megreszelve, nem tom mi. Aztán én nem mertem semmit elfogadni, abszolúte semmit, aztán többet nem is jártam ahhoz a házhoz ... De úgy meg vótam izélődvé, hogy ebből most mi lesz, ejsze meg fognak csinátatni, mindjá az jutott eszembe. Hittem, nem hittem, de ebbe nem mertem beléfogni, nehogy ... (Lövéte, Hargita megye)⁶⁸

Ha valaki valakit nagyon szeret, s azt akarja, hogy járjon hozzá, akkor elmennek, s megcsináltassák. Például azt mondták, hogy férfinak vagy a nőnek ki kell vágni a hajából, az aki csinálmányt csinál, akkor a szőrből, s a körmit, de azt például már csak az ittas emberek tudják megcsinálni, aki józan, azzal nem, s akkor ingdarabot ...

⁶³ 80 éves nő, 1996.

⁶⁴ 87 éves férfi, 1996.

⁶⁵ 58 éves nő, 1996.

⁶⁶ Elszámoltatni – a socoti (rom.).

⁶⁷ Az elbeszélő feleségének megjegyzése.

⁶⁸ 86 éves férfi, 1995.

A lábnyomát?

Igen, lábnyomát, s ezeket összerakják, összefogják valami gombostűkkel, s beleteszik a lobogó vízbe, s főzik. S akkor ez az illető, aszmondják, egy és egyáltalán nem tud, mikor azt főzik, mintha az eszét főznék, oda kell menjen, azonnal. (Máréfalva, Hargita megye)⁶⁹

A kereket béeresztette az oldalon, s akkor valamelyiket megfermekálta,⁷⁰ ilyesmi. Ő, ezt leánkakoromba lehetett hallani.

A kereket miért készítették?

Valakire bosszus vót, vagy tudom is én, s megcsináltatta úgy, hogy azt megverték úgy, hogy megette a fene. Így mondták, na. Hogy az meg van verve, met a kereket verte meg, de megverte az illetőt. Ezelőtt, így mondták, hogy ez így vót.

Tudománya volt.

Hát persze! Aztán vótak olyanok, hogy úgy megcsináták, hogy huszonnégy óra alatt meghalt, ha kellett. Ez nem vót mese, T! Me nem én, hanem az én, vót egy testvérem, az járt oda egy nénivel. Az pontosan Csügésbe vót, te hallottad-e ezt a Csügést. Egy öreg néni vót, az úgy megcsinátta, hogy huszonnégy óra alatt megvót, ha kellett. Na, de hát azok rég elpatkoltak ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁷¹

A károsult személyes tárgya, fényképe segítségével ront

Hát itt a harmadik szomszédba, az imaházon alul, van egy üres telek még, azon nincs senki, s azon alul van egy fiatal pár, fiatal ember, az azt állítsa, hogy az alsó szomszédja, az asszony őket megcsináltatta. S amiatt olyan gyenge, hogy nem tud kapálni, nem tud dógozni, le van hangolva erősen.

Ez az, amelyik szívbeteg?

Az a Trombózisos. Elvót a kórházba, s aszmondták, hogy ügyeljen ... Trombózisos. S aszmondja, hogy nem trombózisos ő, hanem meg van csinátatva. A mellette lakó asszony megcsinátatta őt. Elment Vásárhelyre s megcsinátatta. Még valaki aszmondta, hogy látta még a fényképet is, hogy az asszonynál ott vót ennek az embernek a fényképe, hogy arról csináltassa meg. Aztán egyszer mondom neki: – A. bácsi, maga a fényképét adta oda valakinek? S ő nem, soha senkinek. S mondom: – Akkor ki fényképezte le magát, hogy ... S aszmondja: – A gonoszok! A gonoszok fényképeztek le engem, me én fényképet oda nem adtam; még legénykoromba se, egy leánynak.

⁶⁹ 25 éves nő, 1993.

⁷⁰ Megrontotta.

⁷¹ 70 éves nő, 1995.

Akkor most hogy lehet a fényképem egy olyan helyt, ahol én meg vagyok csinátatva? Há mondom: – Tudja maga biztosra, hogy ott a fényképe? – Igen – aszmondja –, me aki látta, az mondta meg, hogy a fényképet látta. Lehet, én nem tudom, én nem tudok hinni benne, de ha így van, így van ...

Az igaz, hogy ez az ember olyan szomorán jár örökké, s nem es dógozik, me nem tud, me meg van csinátatva úgy, hogy ... Me aszmondja, az asszony, aki őtöt megcsinátatta, megmonda, hogy: – Magának ott van a helye, a temetőbe. – De – aszmondja –, még élek, még Isten nem veszi el az életemet, még megélek, de tudom – aszmondja – meg vagyok csináltatva. Na.

Én aztán megkérdeztem az asszonyt: – Igaz, hogy megcsináltattad? – Há mér, szomszéd, s a felesége testvér velem, mér csináltassam meg, nem foglalkoztam vele. De ő ezt mondja! Mondhassa, de nem igaz. Mondom: – Őszintén mondd meg, nem azért, csak azért, hogy lám ilyesmi létezik-e. Me egyszer elvótam Szovátára, seprűköt vittem eladni, szoktam csinálni seprűköt. Eladtam a seprűköt, s akartam menni Nyárádszeredába, ott van egy testvérem, akartam menni oda kicsivonattal. Leültem egy padra, s hozzám jött egy ember, velem egykori, de nem köszön. Gondótam: ő jött ide, ő kellene köszönjön, de ha nem köszön, nem köszön. Leült mellém, de nem köszön. S egy adott idő múlva megszólal, s aszmondja: – Nekem nem szabad beszélni. Mondom: – Ha nem szabad, akkor ne beszéljen, én nem vártam, hogy beszéljen. – Én eljártam – aszmondja –, Szovátára, itt van – aszmondja –, egy katolikus román pap (?), eljártam oda, hogy nekem csináljon fekete misét – aszmondja – mer az unokatestvérem a jószágomnak a felit elvette. Pedig – aszmondja –, nem járt vóna neki, me neki más apja vót, anyánk egy vót, de neki más apja vót, s az én édősapám adta nekem a jószágot. Neki adjon az ő édesapja jószágot. Hát elvette – aszmondja –, ő is testvér velem, felit elvette a jószágnak. – Én elmentem – aszmondja –, ehelyré a paphoz, s aszmondtam, hogy csináltasson fekete misét, haljon meg az az ember, az a testvér, aki elvette a jószágot. Hát mondom: – Nem sajnálta? Nem – aszmondja –, elvette a jószágot, mondtam, hogy: – Ne vedd el, nem jár neked, neked adjon a te apád – mégis elvette. Megcsináltattam, s a testvérem meghalt azon a nyáron. Most azé mentem, hogy haljon meg a másik is, me most a másik veszi el az egész részemet. – Én maradjak az útra – aszmondja –, inkább haljon meg az is. Há mondom: – Nem sajnálja a testvérét? – Nem – aszmondja –, haljon meg az is – aszmondja –, ha veszi el az enyémet, amit nekem édesapám adott. Na, ennyit mondott. Aztán többet nem beszét, az igaz, de ezt elmonda, hogy azé járt, fekete misét, csináltassa meg. Aztán én akartam megtudni, hogy az az ember lám meghalt-e, amelyiket másodszorra csináltattott, de aztán messze van ide Selye, aztán én nem mentem oda, hogy megtudjam. De szerettem vóna megtudni, lám, az is sikerűt-e ... (Szolokma, Maros megye)⁷²

⁷² 83 éves férfi, 1996.

Jaj, igen, igen, igen, egy leány a templomba ment, má azt is hogy ki vót nem tudom, csak én is mondom, úgy hallottam, s ugye, nagy haja vót, s ahogy leút ugye a padra, a padnak a hátsó felére a haja rádobódott. S abból kivágott egy kicsit, de osztán hogy avval micsinát, hogy kuruzsotta meg, hogy csinátatta meg, azt nem tudom. (Értéd, Hargita megye)⁷³

Nohát itt van most már a csinálmány, úgy kitértünk, hát pontosan engemet is meg akartak s a férjemet is csinátatni. A férjem szerette egy lány, s amikor házasodtunk össze, akkor aszmondták egy legények, hogy tőlem akármit vegyen el. Nem házasodtunk még össze, csak leán vótam, s udvarót. S a fonóba este, s én nem vettem észre, s a zsebkendőmet elvette a legény. Az a legény elvette, akit megkértek. Más este jött, s aszmondja: – Ne, mit mondok neked. Megsajnálalak, meg vótam bízva, hogy tőled valamit vegyek el, de én téged annál jobban tisztellek, hogy elvegyem tőled, el is vettem, de itt van, ez a zsebkendő a tied. Valahogy úgy elvette a zsebkendőmet, hogy én nem vettem észre. – Na – aszmondja –, azért egy véka búza vót ígérve, egy véka búzát kapok, ha valamit tőled elveszek. De a lelkiismeret nem vitt rá, hogy tőled ezt elvegyem. Me meg akartak csinátatni, hogy ne engem vegyen el a férjem, hanem az ők leányukat vegye el. Na ilyen is vót. (Lövete, Hargita megye)⁷⁴

A csináltatás bűn következménye

Itt a faluban van egy beteg asszony, egy asztalosembernek a felesége, nyomorék. Maga járt-e ott? A túlsó oldalon fenn, a hegyen, D. Zs. bácsi. Ha nem járt, akkor megmutatom, hogy hó kell bemenni, ha érdeklí. Ez az asszony nyomorék lett. Valamikor hozták itt a deszkát, éjjel, Varságról s Korondról, hozták onnat. Sajnos, olyan rossz szándékú emberek vótak, vezető emberek, hogy elvették. S ez a másik bácsi visszafordút, me biztos úgy vót ő es, mint mi, nem vót semmink, s visszafordút, s a deszkát egy helyré ledobta ennek az asztalosnak az apjához. S tessék idefigyelni, de jól. S az apja, mikor jöttek ide a deszkáér, hogy adják el, me aztán el tudta adni, há aszmondta, hogy ellopták. De nem lopták el, hanem a vejinek adta, hogy az asztalos vót. S így csinát egy konyhaszekrényt az asszonynak belőle. S megnyomorékosodott az asszony. S akkor elmentek innen Szolokmából a vásárra, Korondra, s az az ember sajnos meghalt, me megmondaná szavilag, itt a szomszédba vót, s elment Korondra, s aszmondja: – D. V. még él? Aszmondják, hogy nem. – S hát a családba valaki beteg-e? S aszmondják, hogy: – Beteg az asszony. Na jó. Szóval ez eltelt.

⁷³ 81 éves nő, 1990 körül.

⁷⁴ 63 éves nő, 1995.

Akkor azok a jehovák kezdtek járni, tudja-e. De eléggé toborozták a népet. S mit ad Isten, oda is mentek, s jöttek, mentek, jöttek, mentek Korondról is. Az asszony, tudja, mindig kiabált. S úgy kiabált, hogy egyszer éhes vót, s úgy kiabát, hogy én is odamentem, segítséget adtam, de mosmá meg vagyok vénülve, nem tudok segíteni. Hát kérem szépen, meg van csinátatva. De ez biztos, ahogy szokták mondani, suta la suta.⁷⁵ S akkor amíg onnan Korondról a jehovák nem jöttek ide az ő házukhoz, addig az asszony nem jött helyre. De még most is úgy ül, a kezével dolgozik, beszélni jól tud, de addig mindig kiabált, visított: – Jaj, vegyetek fel, tegyetek le! – ó, s mindenki aszmondta, s ebbe a faluba csak ezt az egyet tudom, hogy meg vót csinátatva. Mindenki meg vót győződve, hogy igaz vót.

S az a korondi ember aszmondta, hogy: – Úgy megcsinátatja, hogy nem fog meghalni, de mikor jobban lesz, mindenki meg fogja tudni, hogy amint az Úrjézus, amint minket megváltott, a vérivel a keresztfán, hát ő is helyre fog jönni, met a szekrény mindig az ő háta megett van, amit a fából csinátak. (Szolokma, Maros megye)⁷⁶

De aztán járogatott le – mondom –, ott Balázsfalva körül, Ádámoson vagy hol volt még egy olyan asszony, mint ő, hogy tudták azokat a boszorkányságokat csinálni.

Itt a faluban nem volt valaki, akire azt tartották, hogy Sz. E. megcsináltatta?

Hát az ura! Az ura! Mind a ketten nyomorékok lettek, mind a ketten úgy haltak meg nyomorékul. Me ennek az ura megyebfró vót, s megdobogálta a papnak az ablakát, bédobta. S aztán aszmondta, ő azér vót megcsinátatva, me az ura bédobta az ablakot ... Vagy má nem is tudom miért, de úgy halt meg K. is, az öreg, a ő is, nyomorékul.

Mi volt az öreg neve?

D. K. Ő pedig, Sz. E. a neve, de másképpen D. E. vót ... Én most nem tudok Szolokmába, aki ilyenrel foglalkozna ... (Szolokma, Maros megye)⁷⁷

Na most, édesem, én erről mondok egyet magának, aztán jól nézzen a szemembe, hogy igaz-e. Amennyi temetőkö van, mind behordta, házat épített belőle magának, s az Atya megbüntette. Nem a szomszédja csinátta meg! Mikor ezek a mesterek, akik ezt nekem csinálták [a házat mutatja], mikor csinálták, ott mind olvasták a neveket, s rakták a temetőkövet bele, hát ilyen nem szabad csinálni, temetőköből építeni! Ezt nem mondta ő el? De hányszor mondtam: – A.! Nekem első unokatestvérem. Mondom: – A., nem fész az Istentől, hogy még a gyerekedet is megbünteti, a sok temetőkövet behordta? Olvasták, szívem, az emberek a neveket a sok régi kövön. Az övé ilyen furcsa. A falu nem ismeri el. Aszmondja mindenki, hogy megbüntette a Jóisten, hogy a sok temetőkövet behordta, s bérakta, hányják be, hogy ne lássák,

⁷⁵ Százszázalékosan.

⁷⁶ 72 éves nő, 1996.

⁷⁷ 83 éves férfi, 1996.

ne rakják ki, hányják be a fundamentumba. Na, ezet tudom, hogy ez ilyen csúnya politika vót. (Szolokma, Maros megye)⁷⁸

1: Azokat is lehetett hallani, hogy megcsinátatták. Kinek is mondták ... G. A. felesége meg van csináltatva!

2: Reáfogták, me G. A. teológus volt, s otthagya a teológiát ... Elég a hezza, hogy kétszer nősüt, s nem vót szerencséje, az első hamar meghalt, a második félszeg lett. Ő kellett gondozza haláláig. S akkor aszmondták rá, hogy mert otthagya a teológiát, ez istenverése. Igen, me nagy hitbuzgó vót ez, aki mondta ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁷⁹

⁷⁸ 72 éves nő, 1996.

⁷⁹ 62 éves férfi (2) és felesége (1), 1994.

Tévedésből saját családtagját csináltatja meg

Itt volt például egy asszony, a testvére akarta, hogy tegye a gyerekeit csúffá. Elköltözött innét Makfalára, s mikor a kilenc péntek letelt, a fia felakasztotta magát. Ilyen csodát, csoda lett! Ő a testvérit akarta, de a testvére nem vót hibás! Ugye így mondják, nem fogja meg az átok, ha nem hibás. Akkor visszafordul reája, aki kívánja.

Az idősek ezt ismerték, tartották ...

Igen, igen, me mondta édesanyám, hogy egy ember elment a ... Eladott két ökröt, s a pénz elveszett, a két ökör ára. S elment a tudóshoz.

Hol lakott a tudós?

Almásan.

Homoródalmáson?

Igen. Elmentek oda, s aszmondta, hogy: – Hát mit akar? Mit akar, hogy mi legyen? Ugye elővette a kártyát s mittudomén micsinát, s aszmondta, hogy: – Mire hazamegyen, haljon meg. S: – Ó, ember, ilyet ne csináljon! – Háthogyha, me így mutassa a kártya – aszmondja –, hogy családtag, a pénz megvan, nincs elveszve, a családban van. S akkor jött haza, s a feleségit halva kapta! Meghalt, második felesége vót, s az akarta valakinek odaadni a pénzt. Ilyeneket beszéltek ugye. (Szolokma, Maros megye)⁸⁰

Hát az ökrök árát is, amikor elveszett – azt anyámék magyarázták, az én anyám leány vót –, s hogy az is itt a faluba vót, a Sz.-ök között, Gy. J. – amelyik Gy. J. osztán bolond lett, annak az apja! A menyit akarta megcsinátatni, me a menyé lopta el az ökrök árát! Ez olyan csóró⁸¹ vót, s ez lopta el. S az öreg ement a tudósokhoz – akkor ugye nem volt ló, s két nagy ökrrel elmentek feleségestől –, s megmondta a tudós asszony, hogy: – Siessenek haza, me nagy baj van! S aztán ők hajtották az ökröket, de úgy csinátatták meg, hogy ne haljon me, hanem legyen bolond. S ennek a Gy. D. bának, ki vót az első felesége? Az vót a menyé! Az első felesége meghalt, két legény-

⁸⁰ 65 éves nő, 1996.

⁸¹ Kamasz.

ke maradt. Hát az egyik tudod, ki, Gy. D. ... Hát ők hajtottak haza, s amire hazamentek, ez a gyerek fetrengett, s J. bácsi úgy megijedett, valami két hét múlva meghalt. S az ott fetrengett, s akkó vót még egy háromesztendős gyermek, azt itthon hagyták, s azt megmerődve kapták! Sokszó elmondták anyámék!

S ez a J. aztán bolondúl megmondta valakinek, hogy a pénzem még megvan, nem költöttem mind el. S milyen pénz, s milyen pénz, s há kisűt, hogy ő vette el, nem a menyé! S a tudós megmondta, hogy: – Jól gondókozzék meg, bácsika! S: – Meg vagyok gondókozva ... És saját maga házában csinát kárt. Ilyen elég mindenféle vót régebb, most má nem tudóskodnak annyit. (Lövéte, Hargita megye)

Kételkedés a csináltatásban

Különösen Oláhfaluban, ott nagyon hittek az ilyen boszorkányjárásnak, a gonosz szellemeknek. Mer az én néném is oda ment vót férjhöz, aztán vissza is jött onnat, mer az ura aztán az erdőbe ment, s valami farkasordítást hallott, nagyon sietött, hogy a szekeret rakja meg fával, s valahogy úgy izét, rakta a fát, hogy nagyot-nagyot emelt. S az egyik féloldala elbénút. Na, aztán neki is aszmondták, hogy meg van csinátatva, a felesége csinátatta meg. Erre ...

Saját felesége?

Igen, saját felesége megcsináltatta. Na, erre elmentek bé, az ura bé Gyimesbe, vagy nem tudom, hó mondták, hogy vannak kalugerpapok, me úgy mondták, hogy kalugerpap. Bémentek, aszmondja néném – me muszáj vót menjen az urával –, az ura es aszhitte, hogy csakugyan, ő meg van csinátatva. S oda bémentek, s ő nem hitte, az én néném. Hát az – aszmondja –, egy sifonajtót⁸² kinyitott – aszmondja –, a pógár, aki prédikát nekik, mondta: – Igen, igen, nem, nem. De hát ennyit hallott csak ugye az én néném, ő beszélgetett oda a sifonba bé. K. néni aztán elkezdte kacagni, hogy hogy tudja tenni a magát az a férfiú, aki oda beszélget bé. Elég, hogy mikor hazajött, aztán az én sógorom aszhitte, hogy csakugyan K. néni csináltatta meg őtöt, me hát ott kacagta, hogy beszélget be a polgár a sifonba. Mondja K., ő soha életébe nem hitt az ilyennek, de nem az vót a baj – aszmondja –, egy ín – aszmondja –, a megemeléstől elszakadt az egyik féloldalába, valahol, aztán attól megbénult. Aztán abba bele is halt, annyira megbénult. Na, de hát ezt nem a boszorkányok csinálták, s nem megcsináltatás, hanem mondom, hogy nagyon megemelt, s s megszakadt valamilyen ín, összekötő. (Máréfalva, Hargita megye)⁸³

Szóval eztöt ezelőtt az öregök meséték, me az én sógorasszonyom, a bátyámnak a felesége epilepsziás vót. Ugye sokat mondtak, me az orvosi tudomántól, bátyám elvitte orvoshoz, hogy elveheti-e ... Cs. E. bátyámnak egy testvére vót, Cs. E.. S az én bátyám P. Gy. vót. S elvette, me szerette, s jó ügyes, rendes, tiszta fehérnép vót, epilepsziás vót, de aszmondta az orvos, ha férjhöz megy, kimarad. Gyereket szül, minden, s kimarad. De nem maradt ki. S aszmondták, hogy ott ő ahol lakott, valahol

⁸² Szekrényajtót.

⁸³ 72 éves nő, 1996.

a kapu alatt, vagy nemtudommi, valami csinálmány el van ásva, s azért nem jött ő meg. Így mondták, azért nem gyógyult meg. Érti-e. Na, dehát édesanyám aszmondta – nyugodjék csendesesen, s édesapám es, nyugodjék csendesesen –, hogy az édesapja annak idejibe erősen-erősen megverte, mikor 17 éves leány vót, s akkor kapta az epilepsziát. Ez pedig nem gyavul⁸⁴ ki. (Máréfalva, Hargita megye)⁸⁵

Édesapám monda, a Jóisten nyugossa me, jaj, Jóistenem meg ne verj, egyéb nem vót ... Igen, me jövünk haza az iskolából. S este mondja: – Menj, adj enni az állatoknak. S: – Nem megyek, édesapám. – S mé nem mész? Be van-e kapcsóva?⁸⁶ (Igen.)

Haha! S mondom: – Azé nem megyek, me aszmondják, valami csinálmán van. – Milyen csinálmán, te? – Aszmondták, hogy valami szellemek vannak, s azok este felmennek az udorba,⁸⁷ s én úgy félek, nem merek felmenni. – Jaj – aszmondja –, gyere, me a szellemeket én kihajtom onnan! Ketten felmentünk, sehósem vót semmi szellem.

Telik az idő, s két szóga vót, aló vót V., s Á. bácsinak is vót egy szógája, egy fiatal gyermek. S én középen vótam kislány. Na, megyünk összel kórét⁸⁸ hozni be a kertből. S amikor hozzuk be, hát ugye a kórét, itt vót egy rúd, s kétoldalba vót nekiállítva, s középen lik vót alól, me a felső része össze van téve, alól ugye szélesebb vót. – Jaj – mondom –, édesapám, én nem merek kimenni kóréért – olyan negyedikes vótam –, a kertbe. – Hát mért, fiam? – Hát a rossz szellemek benne vannak. – Milyen rosszak, te? – Minden este mondják: – Mummumummu-mummumummu. Hát én úgy félok, mikor kezdik, hogy mummu, én a kórét kapom el, szaladok a csűrbe, s röbbit nem merek kimenni. – Na, hadd el fiam – aszmondja. – Tudod-e, mire tanítlak? Ha már annyi mummu van abba a kóréba, csinálmány, vegyed a vasvillát, mikor mész a kórérér, a nagy háromágú vasvillát, akkor mondd, de mondd meg hangosan: „akármilyen csinálmány, beléd vetem a villát”. Ez igaz vót! Me úgy féltem, hogy ki se lehet mondani.

Egyszer hozom be a kórét, s mikor a második után mejek, hát mummum! S mondom: – Akármilyen csinálmány, beléd vetem a villát! S mikor a villát felhúztam, akartam a kóréba belédobni, kiátsa J.: – A., nehogy a villát beléhajtsd! Az egyik legény! Na – mondom –, ez a csinálmány! Én mennyit féltam! (Na, lássa-e, mennyit tud!)⁸⁹ Na, aztán megvót a csinálmány, kijörtek, így kiszökött, vót V. is egy másik este, mondom édesapámnak: – Vége lett a csinálmánynak! Mondom az iskolába: – Tudjátok-e, az nem csinálmány! Egyik ember így a másikat megijeszti, s hitványságot csinál, s a másik

⁸⁴ Gyógyul meg.

⁸⁵ 62 éves nő, 1996.

⁸⁶ A gyűjtőhöz intézett kérdés.

⁸⁷ Szénapadlás.

⁸⁸ Kukoricaszárat.

⁸⁹ Ismeretlen jelenlévő megjegyzései.

nem tudja, hova legyen el, s aszisi, hogy csinálmány. Itt a csinálmány! Na, vegyed a villát, s a csinálmány kimejen belőle! (Máréfalva, Hargita megye)⁹⁰

Például, má ideki, itt kell hátra menni, szomszédok vagyunk, csak az utcán hátra kell menni, s nekünk a pince felett van egy olyan, oda rakunk szénát na, odorszerűség.⁹¹ S onnat szoktuk levetni, me könnyebb, me ha innen vessük, akkor fel kell vessük az állásra, s az udorba, s akkor úgy ki, de onnan az utcából direkt vessük, s az ott egy ajtó.

Na, többek között ez az I. S., hogy mocskolunk, habár felsepertük, ha a széna le hullott, s mindent. Na de hát ittas vót egy kicsit, s éppen akkor hordták be a szénát, s kötekedött, s mocskoskodott. Nahát én fel se vettem. Há ittas ember.

De egyszer mi már megkérdeztük, vót egy F. Á. nevű titkár, s aszmondta, az utcához neki semmi köze, a kapun küljel mindenkié, járhat akárki. Na jó. Aztán nem es vettük fel, Istenem, részeg beszéd, rosszindulatú beszéd.

S aztán nekik közbe, nem tudom mi okból, kettő-e vagy három-e, megdöglött lovuk. S már akkor olyan ellenszenvesen vótak reánk! Pedig bizony Isten, még gondolatunkba se, Isten őrizzen mindenkit, az állatját, nem is kívánnék senkinek semmi rosszat. De nem igazán, még gondolatomba se vót, hogy rosszat kívánjak. Aztán hogy mi történt, mi vót a baj, én nem is mertem kérdezni s én nem is nagyon kérdeztem. Valami mérges dolgot megevett, mi-e ... Aztán eztet most is tartásák, hogy mi átkoztuk meg. Hát ez má nem igaz!

Me vót egy olyan fenn, akkor lakodalmazott a lányával J. D., fenn a Cekend alatt lakik, két lova megdöglött, s az olyan vót, rosszindulatú vót, me éjjel kicsapta a lovakot, menjenek, hogy egyenek a búzából, s valaki megpermetezte vót a termésit, s megették, s azér dögöltek meg. Ilyen van. Ezek aztán, hogy mi történt, mi a baj, nem tudom elgondóni ... (Máréfalva, Hargita megye)⁹²

A csináltatás hatásának alapja az, hogy hisznek benne

Azt hallottam, hogy a szalmazsákba kaptak meg csinálmányokat, de az is utána kiderült, hogy tudja, a sok penésszel lett egy csomó oda, a mozgatással, afféle, csinálmány. Aztán valaki beteg vót, s megkapták a csinálmányt, na jobban lett, s avval a hírrel, hogy valami baja vót, jobban es lett, olyan es történt. Ezt tudom tisztán, a csinálmányt. Ez nagyban folyt ezelőtt, de ez nemigen ...

Leány megcsináltatta a fiút ...

⁹⁰ 53 éves nő, 1996.

⁹¹ Szénapadlás.

⁹² 65 éves nő, 1997.

Igen, igen, s te meg vagy csináltatva. Pontosan itt a szomszédba történt meg, itt velünk szembe, egy fiatalember vót, s odahátra tanyájuk vót a vőgybe, s egy másiknak is mellettük vót. A másiknak valamilyen pénze elveszett vót, s aztán reatartották arra, erre a szomszédra, hogy elvitte a pénzt, s elmentek a tudóshoz Csíkba, nem tudom, milyen tudóshoz – aszmondták –, hogy megcsináltatták. E mikor elbeszélte, őt nem csináltatták meg, biztos, hogy nem csináltatták meg, de a férfi úgy elkezdett betegeskedni és doktorozni, belé es halt, s még mai napig is avval vannak, hogy megcsináltatták. De egész biztos nem csináltatták meg, me ha nem vitte el, megesküdt az az ember, s nem es olyanféle vót, me azt tartották, tetszik tudni, hogyha én meg akarok csinátatni valakit, s az nem igaz, hogy a csináta, akkor engöm fog meg. Ez a bizalom vót akkor benne a népbe, tudja, hogy, s akkor nem merték megcsinátatni, mer nem vót biztos, hogy ő vitte el. S nehogy akkor visszavágjon az a csinálmány, s engem fogjon meg, ha én meg akarom csinátatni. Ilyesmí történt meg ezelőtt. Ugye most már ki is ment divatból, de nagy divat vót, borzasztó nagy divat vót ez a megcsinátatás. Valaki úgy beképzőte, hibás vót, tetszik tudni, s ha valaki beképzeli, egy ember, hogy én most meghalok, akkor meg is hal. Én elloptam, s én meg vagyok csináltatva, s nem jól érzem magam, s tényleg, addig képzelődik, s addig feji, addig izéli magát, hogy beléhal. Aszmonda, meg van csinátatva. Hát másképp ezt mi nem tudtuk elismerni fiatalokul, akkorjába. (Homoródalmás, Hargita megye)⁹³

Hát tudja Isten ... Vót egy ember ideátal, s az felesége izomgyulladásba vót, félszeg lett. Aszmondták, hogy meg van csinátatva. S az ember elment a nagy tudóshoz, s amikor hazajött, aszmonda: – Nem érdekes, nem tudnak csináni semmit. Nem tudnak csináni semmit. Tudja, ez a beképzelés is nagyot számít. Me ha hibás vagyok, s maga aszmonda, hogy megcsinátat, s valami bajom talál lenni, hát én örökké, Istenem, megcsinátattak, s az a tudat, tudja, az egy perc alatt végez az emberrel. Érti-e, amit mondok? Avval a tudattal, hogy engem megcsináltattak, s hibás vagyok, s engem megfog, s én magamat örökké eszem, az a lelkiismeret, abba bele is pusztul az ember. Ezt értem. (Homoródalmás, Hargita megye)⁹⁴

I: Megcsináta ő magát. Megcsináta ő magát. Nem csinálmány. Arra rea kell szógálni. Ő magát vádolja azér ... Mikor akar, tud jól dógózni, de nem akar. A szomszédjával állandóan rosszba vót, s a szomszédjáét, örökké akarta vóna a szomszédjáét, magának, s ő ezér kételkedett ebben ... El is költöztek onnan a szomszédból, elment a ... Ő magát abban vádolta, hogy meg van csináltatva, de idegbeteg vót. Beképzelte. Aztán jól néz ki, nem néz ki betegnek. Ő saját magát ... S mondják, hogy megcsináltatták, de nem csináltatták meg.

⁹³ 82 éves férfi, 1996.

⁹⁴ 87 éves férfi, 1996.

2: Kártevő ember vót erősen, me én vótam határpásztor, s ő jött a mezőről. S meghajlott ott egy kövér akácfabokor, s én oda be vótam ülve, s épp akkor jött arra tőlem olyan öt-hat méterre. S nála vót egy vasvilla, s olyan öt-hat méterre vót a boglyától, s ő nekifutamodott, s így tartotta a villát, hogy nekimegy s feldűti a boglyát. Aztán mondom: – Ezt miér csinálod? Odapillantott, s ment tovább. Ha nem mondtam vóna, biztos, hogy ... aki a boglyát csináta, a nem messze lakott tőle, szomszédok vótak, a Z. G.-é vót a boglya ... (Szolokma, Maros megye)⁹⁵

⁹⁵ 80 éves nő (1), ismeretlen jelenlévő (2), 1996.

Igézés

1: Jaj, igézés, igen, hogy összeér a szemöldöke, na, azt is hiszem, lássa-e.

2: Ezt még én is hiszem, az ilyeneket.

1: Me nekem is vettek vizet, s aztán az égő szemet beledobták a csészébe ...

2: De azt, hogy a temetőbe én ne merjek keresztülmenni éjjel, ha elészőkik, úgy emlegetve az izét, akkor se, me tudom ... Én nem mesélek, az ilyenekbe nem hiszek. Azt igen, a ráolvasásnak, a beszuggesterítésnek, s az ilyen masszírozásnak, s nem tudom még, annak hiszek.

1: Hát a leányom is, akupunktúra, oda jár. (Homoródalmás, Hargita megye)⁹⁶

Azt igen. Azt igen, vizet vettek, s imádsággal ... Tetszik tudni, ez az ígízet, ez igaz is. Met egy olyan ember vót itt a faluba, B. K. bácsi, az ha a tehenedet nézte meg, azt es megigézte, ha a bornyudat, azt es, ha a malacot, azt es... (És ha az asszonyát nézte meg másnak ...)⁹⁷

Haha. Az nekem nem vót, de borjúm vót akkor, amikor ő járt az istállóba, s másnap a borjúm nem evett úgy, ahogy kell, s aszmondja édesapám: – I, tegnap ki járt itt? S mondom: – B. K. bácsi járt itt. – No, akkor elég – aszmondja. – A malacokat nem mutattad-e meg? – Nem én, édesapám, me mondta, hogy ügyeljek. Nem én, csak itt a teheneket s a borjúkat látta itt az istállóba. – Az elég, nézd meg a borjút hogy el van ereszkedve, nézd csak meg. – S kicsináljak vele, édesapám. Véritsük meg, ne törődj. S egy-kettőre ...(Vizet kell vetni!)

Egy-kettőre édesapám vérfítette meg, sűrítette meg, s az orrát hasította meg, sűrítette, s aztán indult meg a gyomorizé neki, de ... Vizet vetett, s szemet tettek, s imádságot mondtak. Ez igaz vót, Isten úgy segéljen, s Isten úgy nyugtasson, semmi, neki olyan szeme vót, hogy ha azt megnézte, elbetegedett.

(Vót, akinek a szeme – aszmondják –, akinek a szemöldöke összeér, attól ügyelni kell, met az megigéz. Úgyhogy nekem is a gyermekekkel, egyéb nem vót, jó dundi ügyesek vótak, de ha olyan jött, akkor egész éjjel sírtak, s reggel egy-kettő vizet kel-

⁹⁶ 58 éves nő (1) és férje (2), 1996.

⁹⁷ Ismeretlen jelenlévő(k) közbeszólásai.

lett vessek, addig csend nem vót. Egyszer ez az igézés, ez biztos. Ezt én magamon tapasztaltam, a gyermekeken is, s a a malacokon is.) (Csíkdelne, Hargita megye)⁹⁸

Én hallottam, me van egy asszony itt a szomszédba ne. Aszmondja, pedig nem is olyan szép, má előttem nem olyan szép asszony. Haha ... Aszmondja, hogy hazament, s úgy égett a két arca – aszmondja –, hogy hogy teljesen levakarta, úgy égett – aszmondja. – S vizet vetettem magamnak – aszmondja –, olyan ügyesen, hogy csiporba a szenet beléttetem, s aztán mondtam, hogy is, hogy: –apadjon, lohadjon, csak a kupája maradjon –, nem tudom, valami ilyesmit, mondott valamit, aztán hát helyrejött na. (Szolokma, Maros megye)⁹⁹

A csak olyan esetleg, hogy ha valami nagyon szép, azt nem szabad sokáig nézni, me megigézed. Ha valahol van egy gyermek, szép gyermek vagy szép leánka, azt ne nézd sokáig, me megigézed. Ne nézd, csak megnézted, s menj tovább. Sokáig ne nézd, me megigézed. S ha megigézted, vizet kell vetni neki. Ilyet hallottam eleget, de én nem... (Szolokma, Maros megye)¹⁰⁰

Az má, igézés, az vót. Férfiaknál, nőknél is megtörtént, valahogy szembe nézett vele, s megigézték, s a füttőből szenet vett ki, behányt három darabot egy csipor vízbe, megdörgölték a homlokát, nyakát, s eltűnt róla, helyrejött, nem vót semmi baj.

Állatokkal kapcsolatban mondták?

Vót olyan, hogy állatot is, valaki megnezte, s úgy beléragadt a szemibe, hogy az állat nem tudott egyáltalán fékelni se, enni se, minden, megigéződött. Vizet vettek¹⁰¹ neki, s megmosták vele, s helyrejött. Olyan vót. (Szolokma, Maros megye)¹⁰²

Például, ne haragudjék meg, uram, én amelyik gyermeket, tetszik nekem az a gyermek, komolyan megnézem, akkor meg is mondom a szülőknék: – Hazamentek, vessetek vizet. Nem tudom, maga hisz-e a vízvetésben? (*Igen, ez igézés ...*)

Aszmondtam a szülőknék, vagy ha ott vótam egy babanézésben, me szeretem erősen a kicsigyermeket: – Én mikor elmentem, vessetek vizet, ha sír. Me én erősen gyermekpárti vagyok, őszintén megmondom, erősen gyermekpárti. Nekem, egy babát ha megnezek, addig dédelgetem, izélem, mellettem elalszik, elalszik a gyermek mellettem, de mikor felébred, má sír. Akkor aszmondom a szülőknék: – Vessetek vizet! Ne tessék haragudni, de ez így van. (Lövéte, Hargita megye)¹⁰³

⁹⁸ 53 éves férfi, 1996.

⁹⁹ 83 éves férfi, 1996.

¹⁰⁰ 83 éves férfi, 1996.

¹⁰¹ Vetettek.

¹⁰² 82 éves férfi, 1996.

¹⁰³ 63 éves férfi, 1995.

Igen, igen, köpködték szembe, hogy megigézték ... Ez a G. T., ő es osztán mindent, na az tudna, de most ott laknak az erdőn ... Aszmondta, hogy: – Ne csodálkozzatok, nemcsak a szépet igézik meg! Me mondta, hogy megigézték őt. Ugye, ő vénleány ... (Velem egyidős, gondóhassa, milyen szép ...) ¹⁰⁴

S aszondja: megigézték! S ne, aztán lekacagták. – Ne kacagjatok, a csúfat is megigézik, nem csak a szépet – mondta. Aztán annyit tud erről a füvekről s hogy vizet vetnek s nemtommi ... A lónak es vetett, a miénknek. Aszmondta, mindent meg lehet próbálni, hallám, valami hasznát lehet venni ... (Lövéte, Hargita megye) ¹⁰⁵

De még azt es mondják igézésre, hogy a nő dagaszt, s aszmondja: – Ne nézd, me megigéződ, s nem fog jó lenni a kenyér! Kifoly az izéből, a keziből. S még a tésztát is megigézik, s nemcsak így a gyermeköt. Anyósom vót ilyen – nyugudjék csendesen –, mondta: – Ne nézd, ne tátsd úgy a szájad, me megigézed! S hanem akkor lapos marad a kenyér, vagy kifoly a kezéből ... (Hát abba úgy bele lehet bámulni, mikor az ember dagaszt, mint bármibe.) (Lövéte, Hargita megye) ¹⁰⁶

Amiket magyaráztak apáink, hogy a derékszögből tejet fejtek, olyan nincsen. Hanem vannak szemvilágvesztések, kényességék. Hanem szuggeráció, az van. De nem minden embert, azt se lehet mondani, hogy minden ezredik embernél jelenik meg ez a tudat, me ahhoz kell egy született érzés. Egy született szemfényerő. Mert az embernek a szeme egyenlő a röntgennel. Vagy egy fényképezőgéppel, Amit látunk, azt a szemünk lefényképezi, s úgy adja át az agynak, s az agy úgy hívja elő, s úgy értjük meg, hogy mi az, amit látunk. Me vannak ilyenek, megtörténik, hogy ilyen szemfényerővel rendelkező emberek a másik embernek, a vele szemben álló embernek a szemsugarán keresztül a tudatát a magáénak teszi. Tehát megállítsa a tudatába. S amit parancsol, azt teszem én. S egy egyszerű mozdulattal vissza tudja adni az erejét. De az ilyent meg szokta sínyleni, akin ezt végrehajtják. Vagy fejfájást kap vagy nyugtalan vagy valami, tehát kifárasza. Ilyenek vannak.

Az emberek között él az a tudat, hogy megigéznek bizonyos személyeket. Ez létezik, el tetszik-e hinni, hogy létezik? Igézés! Na, ez is egy olyan szemfényerő, csak nem képes annyira, hogy a tudatát egy másiknak magáévá tegye. De azért annyit tud csinálni, hogy olyan idegességet, fejfájást idéz elő, anélkül, hogy ő tudná, hogy ez nála létezik, ez a szemfényerő. Na. S ez, amit úgy neveznek, hogy igézet, de ez is ritka. (Máréfalva, Hargita megye) ¹⁰⁷

¹⁰⁴ Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

¹⁰⁵ 60 éves férfi, 1995.

¹⁰⁶ 57 éves nő, 1995.

¹⁰⁷ 74 éves férfi, 1993.

Igen, arról is, arról az igézésről, s annak a kezelésiről, hogy mit jelent az, ha valakit megigéznek ... Ez az úgynevezett átnézés, a szuggerációnak az egyik rokona.

Aszmondják: vizet vetnek. Bükk faszén kell ahhoz, s annak is megvan a magyarázata, miért kell bükk faszén ahhoz. Mert például a nyárfa vagy a nyírfa szénnek kicsi a kalóriája. Nincsen elég szénmonoxid benne, a bükkfába pedig sok van. Azt a három szem izzó szenet a tiszta vízbe beledobja, lesülten,¹⁰⁸ a szénmonoxid s a vízben létező oxigén összevegyülnek, s mind a kettő átalakul. S evvel az illető személy, akit megigéztek, megmosakodik, s iszik belőle, s az az idegfeszültség, az a bizonyos fejfájása megszűnik. Tehát vegyi magyarázata van. Létezik az igézet, nem igaz, hogy nem létezik, éppen olyan, mint a szuggeráció. Az igézet a szuggerációnak egy közvetlen rokona. (*S még mondanak is valamit ...*)

Na, ez aztán melléje, ez a hókuszpókusz, ez feltétlenül szükséges, hanem a kliens nem hiszen! Úgyis meggyógyút vóna, aszmondja. De elmondja a hókuszpókuszt: két szem megnézte, fekete szem megigézte, gyógyítsd meg ez, az, satöbbi, hát ennek hiszen, ennek a mesének, nem annak, hogy a szénmonoxid az oxigénnel vegyül, s mindkettő átalakul egy más oxiddá, ami gyógyerővel rendelkezik a fejfájás ellen. Met az, hogy igézet, létezik. De az biztos, hogy nem a hókuszpókusz, és nem a mese az orvossága. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁰⁹

Az most is van, a szemverés. Az illetőnek ha nagyon fáj a feje, aszmondják, megigézték. Vannak olyan, van itt egy olyan asszony, aki tud ilyent. K. E., ő foglalkozik milyennel ... Én voltam ott S.-éknál, hogy az ő leányuknak fáj a feje, s E.-t ott találtam, úgy, hogy vizet vetett, s a szén leszállott, tehát meg vót igézve, s akkor a fejét megkente. Ehhez ért, ő sok mindenhez ért. (Gyergyókiilyénfalva, Hargita megye)¹¹⁰

Jaj, igen, azt az anyósom is tartotta. Még nekem is annyi vizet vetett, amikor fiatal vótam. Elmentünk bálba, s hazajöttem, s jaj, úgy fáj a fejem, s hamar, seprűnek, ilyen nyírfából csináltunk udvarsöprűköt, s annak az ágát égette meg, s a szénből a vízbe tette, s valami imádságot, a keresztet csináta, s abból ittam, s lefeküdtem, s helyre vótam jöve... Az vót az orvosság, igen ... Van, akiket, s főleg a kicsiket megigézik, s kicsi, piros szalagot teszünk mindig valahova, hogy ne igézzék meg.

S állatot is, ugyanígy?

Volt olyan, amikor állatot is megmostunk ugyanezzel a vízzel, történt az is, igen, igen...

Ej, anyósom ezt nagyon csinálta, s hitte is. S mondom, édesanyám is, igen, hogy...

De valóság, hogy aki egyszer ilyenbe hisz, s megszegi, akkor meglesz a baj. Egy annyit, hogy valahova mentünk, vagy megyünk, mert én keveset járok, de a fiunk tartsa, van kocsija, s amikor így megy el, s szembe akik laknak, s ha azok jönnek ki

¹⁰⁸ Lesüllyed, s közben sziszeg.

¹⁰⁹ 77 éves férfi, 1997.

¹¹⁰ 62 éves férfi, 1994.

üres vederral, akkor jobb, ha nem is megyen, me nem lesz abból az útból szerencse. Vagy nem ér oda, baja lesz, vagy amét mejen, az nem sikerül, de neki ez meg van jelentve. S nekem es megvót. Ha piacra mentünk, ha hova, ha üres vödörrel, amikor léptem ki a kapun, ha olyannal találkoztam, hogy valaki üres vödörrel jött, szembe térhettem vóna meg, me az út tiszta fölösleges vót. Na, e mitől van? Vasárnap ment a fiam az erdőre, az emberem az állatokkal ott van, s ment, vitte a gyermekeket es, s hát úgy a férfi, mind az asszony, akik szembe laknak, jöttek ki, az egyik ment a kútra, az egyik vederral, a másik... Ahogy meglátta, hát csavarta a fejit, meg is állott, aszmondja: – Vajon elmenjek-e? Mondom: – Nem tudom. Me ez egy ilyen: – Elmenjek-e? Mondom: – Nem tudom. Me ez egy ilyen, valami ilyen szokás. (Gyergyóki-lyénfalva, Hargita megye)¹¹¹

Én legény vótam, az erdön vót tanyánk, ott vótam egy tehénnel. A tehén lebetegedett. Nahát én ott erre-arra, s ott a szomszédba mindjá vótak valami lányok. Az egyik kitalálja, hogy vetnek vizet. Nahát vetett vizet, csak olyan formában közelített máson keresztül, hogy nem kergetem-e én el vízvetésetül együtt. Nahát a lett belőle, hogy megkenté a tehenet, s beletötötte, a tehen már elengedte a fejit, betötött valami keveset a fülébe, s a tehen kezdte rázni. S én ezt láttam, amin keresztül a tehénnek hatott. Mer a tehén mindjár mozgásba jött, mindjá, emiatt a pár csepp víz miatt ... (Gyergyóki-lyénfalva, Hargita megye)¹¹²

¹¹¹ 70 éves nő, 1994.

¹¹² 79 éves férfi, 1994.

Csináltatás, igézés gyógyítása

Ónöntés

Az, az igen, az egyszer valóság. S akkor, tudja, fáj a feje, s itt van, a közérzetje ... Olyan ember van, hogy olyan szeme van, hogy megigézte. S ha szépecske a gyerek, akkor le kell töpdősni, hogy valamit, úgy csináltak. Elmentek beteglátogatni az asszonyok, s rongyot hagytak, hogy az álmát ne vigyék el a gyermeknek. Húztak ki vaegy rongyot valahonnan, vették el: – Na, ezt itt hagyom, nem viszem el az álmotokat, mondták. Ezt is hallottam.

Az igézetet, azt má én is próbáltam. Szép kicsi leánkák, kirándulók jöttek a Vargyasba, s hát olyan beteg a leánka, hogy erősen. Az anyja búsút. Mondom: – Vess vizet a leánkának, hátha megigézték. Ahajt vizet vettek a leánkának, tudja, a vizet hogy vetik? Égő szenet vetnek a vízbe, tudja, s aztán keresztet vetnek a tetjire, s akkor megkenik s megizélik ... Ez egyszer valós!

Állatra is mondják.

Állatra is. Ez egyszer igaz. S az ijedtség is, vótam egy égésbe, tudja, az erdőn. Égett le a csűr, hát aszmondja az asszony: – Lajos – me a disznóhúst sóba tettük vót, a tekenyőbe –, ott van a pajtába, s ne égjen el ... Az ajtót kinyitom, nagy tekenyőbe vót, s a zsúp abba helybe leszakadt, me zsúppal ... Csak ennyivel, éppen csak egy másodperc s reámfutott vóna a tűz, csak két centivel mellettem lefutott az az égő zsúp. Úgy megijedtem, hallgassa meg, hogy erősen.

S avval eljöttem háza, s most es van egy vénasszony, aki önti az ónot, s: – Na, öntess ónot, s ónot öntettem, s semmi bajom nem vót. Most Brassóba is egy fiatalember megijedt erősen, úgy fét mindentől, hogy nem mert kijönni a házból. S úgy félt mindentől, hogy nem mert kijönni a házból. S hazajött s a vénasszony ónt öntött s jobban lett. Ez ejsze, ez a valóság, ez az ónöntés olyan ... Ez az asszony is, akinek a csűrje most leégett: – Na jere – T.-nek hívják –, na jere, öntsünk! – neki is ónot öntöttünk. Az ónöntés erősen jó ijedtségre, mikor megijed az ember. Úgy összefut, az ónot öntik be a hideg vízbe, s kihozza még azt is, hogy mitől ijedtél meg. Az ónöntés az erősen jó. Most is folyik ... Nem árt. Me a cigány bójött a templomba, keresztet vetett az unitárius templomba, s kérdezték, miért vetett keresztet, s: – Nem árt accse, aszmondja. – Nem árt accse. (Homoródalmás, Hargita megye)¹¹³

¹¹³ 87 éves férfi, 1996.

De J. néni, van Rebi néninek egy leszármazottja itt, arról tetszett-e hallani? J. néni, ő például ónot is önt. (A fejére teszik a vizet, a forró ón belécseppen, és egy nagyot csattan.)¹¹⁴

Az ón összegyűl, erről tetszett-e hallani? (*Igen, igen.*)

S kijön, például a lányom szegény, nyugudjék csendesen, me ugye én is mindent megtettem, hát vittem, nem muszáj ő menjen, a majót¹¹⁵ is el lehet vinni, vagy az alsóneműt, ha tiszta. Többet nem vót rajta, s tiszta, ki van mosva, vagy egy új. S akkor odavittem, s akkor kijött szegénynek, hogy egy liba, s igaz vót, me megijedett a libától. S igaz vót, me erdész vót a férjem s az erdön laktunk, s aztán a ganci,¹¹⁶ emlékszel-e, úgy megszívta vót a hátát, s meg vót ijedve s sikótozott, még kicsi korába, akkora vót, tessék megnézni, ennél kisebb [fényképet mutat]. S a nagyobbik lányunk, az él, Ajtán tanárnő, ott Nagyajtán ... S akkor elvittem J. nénihez, s mondom, kijött a liba, hogy attól ijedt meg. (Homoródalmás, Hargita megye)¹¹⁷

Olyasmit is, hogy állj meg, megcsinátassuk, mentek – aszmondták –, sokat tudtak, vótak tudósok. Itt is vót egy, mondták, hogy vót, meghalott. Hogy mentek oda, de aztán nem es mertek, me ellenőrizte a csendőrség. Aszmondták, megcsináltatták a másikat.

És az mi, a csináltatás?

Aszmondták, igen, s akkor vót Vaslábbon, ha már eléhozódik az ilyen, Vaslábbon vót egy tudós. S mentek oda, me innét a faluból es vótak, az sokat, sok mindent csinált. Aszmondták, az beszélgetett valakivel. Valakivel beszélgetett, vót egy láda vagy valami, s abba valami vót, s azokkal beszélgetett, valami vót benne.

Ez valami szellem, ilyesmi?

Szellem, valami ilyesmi vót. Na, aztán akkor a másik hazajött Almásra ... – ne – aszmondta –, hoztam valamennyi pénzt, de még eljövök s adok. – Ne – aszmondja ez a tudós –, ne jere el, s ne hozz. Tedd ki az ablakba, s ő eljön, idejön – aszmondja. S kitette, s el es ment, s a pénzt elvitték.

Ment a dolog, me osztán én egy gyermeket növeltem, elvettem egy asszonyt, s annak vót egy gyermeke, kicsike. Az osztán megnőtt, iskolába járt, második osztályos vót. Szomszéd leánka, én nem vótam otthon, ilyen kút vót, mint ehelyt ez a régimódi, vót egy cimentgyűrű rajta az udvaron, de nem vót lefödve, s s annyi vót víz benne, hogy a gyűrűig felért, s alul kő vót. Immá, ahogy az elébb maga mondta, a lúd,¹¹⁸ a gyermek nekiállott, s jött bé a leánka a szomszédból vízé. Peig ott küljel vót egy válú, a községnek, hogy ott a marhák igyanak, csorgó vót. S bėjött oda a leánka, hogy vi-

¹¹⁴ Az elbeszélő férjének megjegyzése.

¹¹⁵ Izominget – maieu (rom.).

¹¹⁶ Liba.

¹¹⁷ 58 éves nő, 1996.

¹¹⁸ A gyűjtővel való beszélgetés korábbi részére utal az elbeszélő.

gyön vizet. Ez a gyermek még kicsike vót, de elég erős gyermek vót, úgy belehajót a kút köblin, merítte, me az tele vót odáig, hogy a gyűrűig vízzel. Na, úgy ahogy merítette, beléesett, a gyermek beléesett. A leánka megijedt s elment, elfutott haza. A szomszédba látták, de milyen vót akkor is az ember, me fét is ejsze, az anyja picsája, me szar ember lehet az ilyen ember, ez osztán, a gyermek főjjel esett be, de a víz megfordította. A gyermeköt visszafordította a víz, úgyhogy a gyermek nem vesztötte el az eszméletit, vót két lik, kellett vóna belé állványt s csavart bétenni, az a lik vót, a kicsi ujját bétette, megkapaszkodott, úgyhogy nem tudott kijönni, kapaszkodott, s kiátozott aztán. A leánka visszament aztán valahogy, me én a mezőre mentem s az anyja is a mezőre ment, éppen olyankor vót, hogy kapálás, s a lovat befogtam, s mentünk, hogy kapáljunk. No, aztán visszament a leánka, odaadta a kezit, de a gyermek mikor megfogta, nem is tudom, nemhogy kijött vóna, a leánka is beleesett vóna, vaj mi, de nem, me a leánka megvette magát, nagyobbacska vót, mint a legénke, s aztán tartotta a cimentgyűrű, s a leánka megvette, s a gyermek kijött.

Itt vót egy asszony, egy tudós asszony. Én nem vótam itthon, kovácsnak mentem Langadán, ez tiszta román község, ott dógoztam vót, me a kovács meghalt, vótak idevaló pásztorok, idevaló embörök, azok mondták, s aztán azokat megbízták, hogy vigyenek egy jó kovácsot, egy jó embört oda, s biztattak addig, hogy el kellett mönjenek. Hát mikor beléesett, ott vótam abba a faluba. Hát én hazajöttem. Mikor hazajöttem, hoztam kicsi gúnyát, mentem a tudóshoz. S mind zúg az öreg. Hát én jó vótam, met az unokájának most is marhája, lova, s vasalok, minden. Én aztán kimentem s beszélgettünk egy kicsikét, s én asse mondtam, hogy mint s hogy. S mondom: – Egy kicsi gúnyát hoztam, s ónt kéne vessen – me azt vetett, ónot, s ő beszélgetett másfele is, s hát az ónot megolvassza, s egy tálba vizet s belé. S az mikor meg, úgy csattant, ember! S lehűt, s kivette. S aszmondta: – D. bácsi – me ismert –, D. bácsi – aszmondja –, mi történt maguknál a gyermekkel? Me valami történt – aszmondja. – Én nem tudom, nem vótam otthon, nem tudok semmit. Még egyszer belé, de ő mondott, hogy milyen nyelven beszélgetett, azt nem lehetett tudni semmit egyáltalán, én nem tudtam, hogy ő mit mond. Megint belé, s megolvasztotta, s megint. S: – D. bácsi – aszmondja –, a gyermek, egy gyermek a halál kapujában vót, s a gyermek valahogy megszabadút. De – aszmondta –, egy rossz szellem vezette, né, aztán megmutatta. Itt van egy lúd, az előbb ahogy mondja, arról jutott eszembe, s itt van egy lúd, a megvót, a hosszú nyaka s a feje neki, a rossz szellem, a gyermeket vezeti ne. A gyermekkel baj van – aszmondja. Hát ugye, ő aztán ónot vetett kétszer, s beszélgetett, de ő nem is akart elvenni, me jól vótunk ... A kicsi gúnyát visszavitettem aztán s adott egy üveg vizet, azt használja el, illogassa a gyermek, me megijedt a gyermek. Aztán jobbacskán lett a gyermek, belőle helyrejött.

Aztán hogy helyrejött a gyermek, hogy ő azt mondta, s most februárba egy éve meghalt, emberként most, olyan negyven éven fejuló ember. Egy olyan ember vót, s ugye most már nagy temetés, az az ember. Na, hát ez ilyen, hallgasson meg, ez a rossz szellem. De kellett vóna, hogy mü ne hagyjuk akkor, a lúd vezette őtöt, belé-

vezette abba, hogy olyan beteg lött, megmütötték Magyarba. Megmütötték, s akkor hazajött, s esment megmütötték, s meghalt. Pedig olyan ember vót, bótja s vendéglős s minden. (Homoródalmás, Hargita megye)¹¹⁹

Hát a mi fiunk például, L., hát az rég vót, tíz éves, nem tíz, me húsz éves körül vót, immár tizenkét éve, hogy megnősült. Legény vót, jött haza, bėjött, s hát úgy el van fehéredve! S mondom: – Beteg vagy-e, fiam? S: – Nem – aszmondja –, csak úgy megijedtem. S mondom: – Mitől? S aszmondja, mikor jöttek fel, J. keresztapámnak a kapojok úgy csattogott, s egészen dőlt ki! – Úgy, hogy egészen kihajlott, jó holdvilág vót, pléhkapu vót, vaskapu, egészen dőlt ki – aszmondja. – Úgy megijedtem, a kócsot alig tudtam betenni, hogy bejőjjen! Akkor elmentem ónot önteni, s aszmondta J. néni, hogy az útrjukba kerüt ...

Annak az öreg néninek van egy unokája, s az ónot önt, me aszmondják, akik megijednek, me ugye megijed, ha valakitől megijed, s ónt öntenek, s az mondta, hogy nekik az útrjukba kerüt ... A mosdóvizibe is tőt, s a nyakát, s a kezit ... (Abba vót valami ...)¹²⁰

Én aszmondtam örökké: jobb hinni, mint nem hinni, s jobb bízni, mint nem bízni. Aztán ... (Homoródalmás, Hargita megye)¹²¹

Ezt hiszik most is. Annak úgy, hogy gyerekek is, nagyok is rosszul lesznek, s aztán van, aki mond valamit, ugye mi mondjuk, hogy a Jóisten távoztassa el ezt a betegséget, s ugye a cigánynék vetik úgy a keresztet, mi ugye reformátusok vagyunk, keresztvetéssel nem foglalkozunk.

Önöntésről hallott?

Igen, hát például én az én leánykámnak is öntöttem, me mindig sírt fel, ha a kakas kukorékolt. S akkor idehívtam egy nénit, s az is úgy csinát, hogy amikor a harmadikat öntötte, hát még a taraja is látszott a kakasnak. Akkor én pedig éreztem, hogy a mellem úgy fáj, úgy szorul, s há – mondom –, mosmá öntsön nekem is. S öntött nekem is. S aszmondja: – Itt semmi forma nincs, csak egy olyan összetömődött valami a szíven. Úgyhogy ...

Az az önöntés ez igaz vót, me olyan természetes figurákat öntött ki, hogy csodálatos vót. S az az asszony meghalt vót, itt a küszöbön kilenc esztendő t üldögélt, adogattam neki enni, me ahol vót, ott nem örültek neki, s én nem zártam be a kaput, s adogattam, s mikor halt meg, rúgta ki a lábát, akkor is ott vótam. Ez D. R. néni vót ... (Szolokma, Maros megye)¹²²

¹¹⁹ 82 éves férfi, 1996.

¹²⁰ Az elbeszélő 72 éves férjének megjegyzése.

¹²¹ 66 éves nő, 1996.

¹²² 74 éves nő, 1996.

1: Hát én má, restellem elmondani, de én magam megjártam, tanár úr. De álmodtam. Hát, de fiatal embör vótam, olyan fiatal embör vótam, olyan éves nős embör vótam csak. Hát lefeküdtem s elaludtam, s olyan helyré ...

Vót nekem egy keresztapám. Keresztapám, az azelőtt körülbelül egy hónappal halt meg. Elvitték Vásárhelyré s hirtelen meghalt, s hazahozták s eltemették, s rea egy hónapra álmodtam, láttam. Ott a szobába otthon, elmentünk, nem tom, virjasztani, miétt, há bémentem a szobába, de egyedül maradtam a szobába. S ő a ravatalon vót. S úgyhogy a ravatalon, én egyedül vótam a szobába, s az ajtó is bé vót téve, hát az a halott keresztapám kezdett a koporsóba hánykolódní. Forgani, bármilyenképpen, de mind ki akart esni a koporsóból. De én egyedül vótam a koporsó mellett. S addig forgolódt mindjárt, hogy leesett a koporsó, széjjelment, s láttam, hogy széjjelment, hát már az izé is, a húsa is, immá bocsánat ...

2: Szotyog¹²³ le a hús ...

1: S jött utánam. Kerültük a szobát s a ravatalt. Addig kerültük, hogy én aztán megbredtem. Hát én úgy megijedtem akkor, hogy haza ...

2: Aszmondja: gyújtsak hamar lámpát ...

1: Hazajöttem, nagy feketén, s aszmondtam: – Hamar gyútsál lámpát ...

2: Néz széjjel ...

1: Nem tudtam aludni, egy cseppet nem tudtam aludni semmit. Akkor, mit tudjak, atyaúrsten, csináni. Hát aszmondták, hogy van egy kártyavető vénasszony, amelyik kártyát vet, s izét ... vizet, vizet na!

Itt a faluban?

1: Itt, itt, itt, az asszony, még ma is ...

Ónt önt?

2: Ónt önt!

1: Ónt, ónt, ónt öntött nekem! S aztán ez a feleségem elment egyszer oda, s aszmondja neki, hogy...

2: Várj, szavadba szólok, hallod-e, te már elfelejtetted ...

1: Jobban tudod ...

2: Jobban tudom én biza, me búskomorságba esett vót, nem beszélgetett! Csak ment, sétált, ment, ment, nem beszélgetett. Aztán lementem ...

1: Éjjel a falu között kellett sétáljak...

2: Sétáltunk ketten! S lementünk az édesanyjához, s apósomhoz, s aszmondja: – Ó, mecsemerelt¹²⁴ – aszmondja –, mert olyan na, mint Zs. néni –, na, ülj le oda – aszmondja –, megdörgöllek, gyere – aszmondja –, hamar megdörgöllek – aszmondja –, fokhagymás ciberét csinállok, s helyrejössz. Fokhagymás ciberétől.

De nem jött. Megdörgölte, nem. Jöttünk az úton lefelé, sétáltunk, s nem tudom, kivel találkoztunk, s aszmondja, hogy: – Na, hova jártok? S mondom, hogy mi tör-

¹²³ Hullik le róla.

¹²⁴ Megcsömörlöttél.

tént. S aszmondja: – Semmit! Itt a hídnál – aszmondja –, az a cigányné ónot önt, az kiönti, hogy mitől ijedt meg, hogy-mint, s azt a vizet illogassa,¹²⁵ s meggyógyul. S igazar mondott!

Még este, le vótak feküve a cigányok, s bémentünk, sok szén vót a kályhába, s mondtuk, hogy mé mentünk. De nem mondtuk el, hogy hogy történt, miből. No, az asszony hamar felkelt, s egy levesmerő kanálba belétette azt az ónot, s bé a szénre, s kivette, s s hamar a vízbe beléöntötte úgy forrón, s nézegeti, nézegeti, s aszmondja: – Te B.! Koporsótól ijedtél meg, halottól! Néztünk össze ketten. Halottól! – Na – aszmondja –, elég veszélyes, halálos izét mutat – aszmondja –, feketét a szívedbe, de kitisztul. Még egyszer bétette. Megint csak az kijött. Harmadszor is kijött. S azt a vizet elhoztuk, s meg kellett illogassa ő. De belétett, ahogy mondták, szerecsendiót, olyan kicsi diót, abba a vízbe. S arról kellett igya azt a vizet.

1: De még azt nem mondtad el, hogy mit ...

2: Na, várj csak, várj! Akkó megint, még kellett menjünk, hogy megint ónot öntsön. Újból azt a koporsót, s azt a halottat kiöntötte. Na, aztán arra tanított egemet, hogy az ő ingét, amelyikbe megijedt, aki leghamarabb meghal, egy halott, annak a koporsójába belé kell tenni, hogy vigye el azt a halottól való félelmet a sírba, a temetőbe. Úgy es vót. Én aztán, meghalt egy vénleány...

1: Nem te, me Úrfi F., a szakállas ...

2: Jaj, igen, Úrfi F., a vén, s én azt az inget összecombolyadtam¹²⁶ jó kicsire, jó szorosan, szorosan, s mentem a temetésre, s virjasztani, minden, s addig izéltem, hogy a koporsó köré kerültem, s én azt oda bétettem. S hogy attól-e, az önöntéstől-e, hála a Jóistennek, ember lett, s jól lett, helyrejött.

Meséltek olyant, hogy eldugott pénzt kellett megkeresni, mert ha nem, a halottnak nem volt nyugta. Ilyent nem hallottak?

2: Nem. De ez így vót. Hogy a halottól való félelmet vigye el. A koporsóba beléttem azt az inget. Hogy aztán az sikerút-e, vagy ez az önöntés-e ... Helyrejött.

1: Egy hétig nem tudtam aludni ...

2: Ó, egy hétig! Két hétig se!

1: Nem tudtam! Ülni se tudtam!

2: Nem vót nyugta. Örökké a szobát kerüte. Olyan idegbetegséget, de olyan búskomorságba, hogy nem beszélgetett! S nem es evett, nem es evett! S annyit rendeztem, Istenem! (Máréfalva, Hargita megye)¹²⁷

Most már, ha szabad még, ha elvégezte ... Egy évbe elmentem az erdőre. Úgy megijedtem a medvétől, me a tehenemet majdnem megfogta, én úgy megijedtem, hogy a kanyart ahogy vettem, ha egyenes legyen, nekiszöktem vóna, má az ijedtség túl vót a...

¹²⁵ Iszogassa.

¹²⁶ Összecsomóztam.

¹²⁷ 78 éves férfi (1) és 70 éves nő (2), 1996.

Hazajöttem, nem kaptam a helyemet, uram. Esküszöm, egy madár, ha megrebent az erdő között, a kezembe ami vót, minden esett ki. Ebbe, hogy az ólomöntésbe, nem bíztam. Aszmondja a feleségem: – Gyere, öntessünk ólmot. Mondom: – Nem! Nyárasból hazajöttem egy este, aszmondja: – Gyere, most megyünk fel édesapámékhoz. Láttam, hogy egy nagy táskát cipel, hát mittudomén, menjünk föl. Fölvitt, s hát mikor felmenyünk apósomékhöz, aszmondja: – Menyünk a cigányokhoz fel. (B. nénihez.)¹²⁸ Felmegyünk, nem ott, az öreg a saroknál, G. L.-ékkal szembe aki lakott ...

(Rebi néni, vagy minek ... J. P.-nak az édesanyja ...) Aszmondja az öregasszony, egy kicsi öregasszony vót ... (Jaj, I. néni! I. néni!)

Aszmondja: – Mondd meg, fiam, hol ijedtél meg. S aszmondom: – Én most megmondom magának, hogy itt és itt, és maga nekem egy csomó babonát összeszed. – Nem – aszmondja –, körülbelül. Mondom: – Ez az út, az aszfaltút megy föl, ettől fölfele. Alászolgája. De láttam, a kályhába a karika el vót húzva, s a levesmerő kalánba az ón melegegett. Egy nagy tál víz elő vót véve. Az öregasszony, mikor annyira lobogott az ón vagy ólom vagy minek mondják ... (Ón, ón ...)

Akkor egy nagy fehér lepedőt a fejemre terített, s aszmondja a feleségemnek: – Fogd meg ezt a tálat. Megfogta, s azt a lobogó ónt beléöntötte abba a hideg vízbe. Uram, aszmondótam, a mennyország szakad reám, olyan recsegés vót a fejem fölött. Dehát a lepedőt azér tette, ha ki talál pricolni, ne égessen el. – Na – aszmondja –, igyál belőle három kalánnal. Ügyes, tiszta cigány fehérnép vót. (Tiszta asszony vót.)

Megittam, s aszmondja: – Mutasd me, hogy ez itt mi az. Mondom: – Egy darab ón! De mégis! Vagy egy traktor, vagy egy remorka,¹²⁹ vagy egy szekér, valami itt van. Mondom: – Egy szekér, megrakva szénával. Az öregasszony, ahol vótam, azt lerajzolta, aszmondja: – Innen elindúltál, ide eljöttél. Itt egymillió nyíl állott neked, ott ahogy az a, olyan kétszáz méteres kanyart vetettem, millió nyíl, így hegyesen nekem vót szegezve, az ónokból ki vót hozva! Ide visszajöttél, itt megállottál – aszmondja –, és itt még valaki van melletted. Az is meg van ijedve. A kétség téged itt fogott el – aszmondja. – Ebbe a helybe! Me ott maradtam, s a barátom aszmondja, hogy a tehént nem a medve ütötte, me a tehén elment hazafelé. A barátom otthagytott. Komplet reánk vót sötétedve, a barátom mikor eléjött úgy másfél kilométerre, a tehént utolérte, megfogta, felült a hátára a bolond. S akkor az es elvette megint, eldobta a tehen ... S nekem más kiútam nem vót, me egy csomag szivart megettem, nem elszívtam, megettem! Elindútam, hogy jöjjek hazafelé Kőrismocsárból ...

(S a másik marha ott vót-e?) Ott vót mellettem, az meg vót kötve. A tehénnek a kötőjét megfogtam, s a fejszét s a villát a karomra, s a szekeret hagytam ott, s indútam hazafelé. Egyszer hallom: – Sógor he! Sógor! Megyünk! A tehenet vezetem – aszmondja. Visszavezettük, hazajöttünk, semmi gond. Igen, de nekem olyan gyomor-fájásom következett, hogy aszmondtam: – Ebbe a helybe meg kell halni! Kelltt vóna

¹²⁸ Az elbeszélő 69 éves édesanyjának és 76 éves édesapjának megjegyzései.

¹²⁹ Utánfutó.

másnap menni heretakarni,¹³⁰ nem vót aki. Mondom az asszonynak: – Fürdök, meg kell fürödjek, s mejek a kórházba, me ebbe a helybe halok meg, olyan beteg vagyok. S mondom, egy hétig kínoztam. S egy hét után, mikor az öregasszony kiöntött, az megmondott mindent! Azt a nyomokot, ahol elmentem, lerajzóta az izé után, ne. – Fiam – aszmondja –, éppen az kellett vóna, me aztán bémentem az idegyógyászatra, s mondták, apendicsita,¹³¹ hát annyit tudok, vakbél, azt állapították meg. Aszmondja: – Fiam, az kellett vóna neked csak, hogy vakbéllel feküdj bé, eltelik két hét, s úgy beléd szállott vóna, hogy ebbe belé is halhattál vóna! Hát nálunk olyan ember is van, fiatal legény, most huszonkét-huszonhárom éves, D. D.-nak a fia, medvétől úgy megijedett, hogy nem ép, semmire, otthon nem lehet hagyni, mindig csak felülvi-gyázat alatt. Aszmondja: – Neked csak az kellett vóna, feküdj be a kórházba, vakbéllel operáljanak meg. Ez az ijedtség úgy benned marad – aszmondja –, vége az életednek. Aszmondtam az asszonynak es. Addig nem hittem! Aszmondtam az asszonynak es: – Babonáságot nekem ne hozz elé, me én az ilyenbe nem hiszek. De, uram, esküszöm, tanár úr, lerajzóta még a, a, mindent, ahol eljártam. Aszmondja: – Itt megindútál, itt elmentél, itt – aszmondja –, megijedtél, de a kétségbeesés itt fogott el. Akkor, amikor kezdtem gondókozi, hogy mi lesz, ha a tehenyemet megütte. Me én mondjuk a medvétől, me mondjuk, hogy nekimentem, me három méterre állott tőlem a bokorba. De ő se jött nekem, s én se, s én futtam, úgy jedtembe, abba a jedtségbe futtam tovább, nem tudtam elképzelni se, mi tud történni végül.

(Hátha szájba vágott vóna, mint engemet?)

Hát, édesapám, akkor is mit tudok csinálni? (Márfálva, Hargita megye)¹³²

1: Az önöntés az erősen jó.

2: Nekem is öntöttek!

1: Ez a legényke olyan beteg vót, nem is vót olyan beteg, csak úgy hervadott, a szemivel pillogtatott.

2: Ki?

1: Te! A két szemivel olyan rendkívülin pillogtatott. Mondom a leányomnak, hogy el kéne vinni ezt a legénykét, hogy öntessünk ónot. Me vót egy cigánné, az felment Zerelakára, Berta vót ...

2: Öntöttek egy ónot, s megjelent egy kicsi tehen, hogy ...

1: Tehéntől ijedett meg!

2: S akkor megjelent egy kicsi tehen, ittam vizet, s egy kicsi tehen megjelent ...

1: Nem attól a ... Háromszor öntenek ónt, s valamit mondanak. Nem tudom, mit mondanak. Hát azt ejsze akárki meg es tudná ... Aztán elhoztuk azt a vizet, önöntő

¹³⁰ Lucernát gyűjteni.

¹³¹ Vakbélgyulladás.

¹³² 46 éves férfi, 1996.

vizet, s illogatott¹³³ belőle, s jobban lett a legényke. Az erősen jó, me ha megijed ... Gondoltam, hogy baj van, me megváltozott a színe ... (Máréfalva, Hargita megye)¹³⁴

Há nekem es vót, kilenc fél bajfűmagot¹³⁵ tettek abba a vízbe, amelyikbe az ólmot öntötték, s meg kellett igyam.

Kilenc ...?

Kilenc fél bajfűmagot. A bajfűmagot elvágták félbe.

Milyen a bajfűmag?

Hát azt én nem tudom. Leánka vótam. Azt tudom, hogy kilencet tettek bele, de el vótak vagdalva, s azt a vizet megittam. Me egyszer, az adószedők jöttek, s beteg vótam, az ágyba, s édesanyám nem vót otthon, s a lepedőt alólam ki akarták tépni. Hát azelőtt úgy vót, hogy ha nem fizették az adót, mentek oda, s amit megfogtak, párnát s mit kaptak, vittek el. S én úgy megijedtem akkor, hogy nekem is ónt öntettek. S teljesen kimutatta az az ón, hogy a ház sarkánál a három férfi ... me az apám új bakancsa bé vót téve az ágy alá.

S megijedett, hogy azt viszik el?

Igen, de annyira bé vót téve, hogy nem látták meg. Csak a lepedőt akarták, s akkor úgy megijedtem, hogy ónt öntöttek vót.

Volt a faluba, akihez mentek, aki tudta, hogyan kell azt csinálni?

Vót egy öregasszony, úgy hívták K.-né azt az asszonyt. S aztán mindenkinek, akinek szüksége vót óntöntsésre, mindenkinek öntött. Aztán még vót idelent a felsőknél¹³⁶ is egy, de az meghalt vagy négy-öt esztendeje ...

Sok aszmondja nem igaz, nem igaz. De én már hiszöm, hogy igaz, me vót részem belőle. Kinek nem vót része belőle, aszmondja, babonáság. Még az én férjem se hiszi, aszmondja: babonáság. Pedig nem babonáság. (Máréfalva, Hargita megye)¹³⁷

Vízvetés

No, azt es mondták, hogy megigéztek. Tudom, hogy én es, amikor kicsi leányka vótam, hát szenet vettek, megmosdatott édesanyám, a kezemet s a homlokomat, s attól jobban lettem. De ki tudja, úgyis jobban lettem vóna. Mosmá nem hiszünk olyan erősen annak, me mosmá nem csináljuk mi az olyanokat, fiatalabbak ... S akkor tudom, hogy ementünk a román templomba, mi mentünk el, s vót egy cseber, megszentelte a román

¹³³ Iszogatott.

¹³⁴ 73 éves nő, 1996.

¹³⁵ Ruscus hippoglossum.

¹³⁶ Felső cigányoknál.

¹³⁷ 77 éves nő, 1997.

pap a vizet, s hazavittük, egy liter vizet a barátnémmal – kicsi leánkák vótunk, hatodik, ötödik-hatodik osztályosok –, s hazavittük, s édesanyám kezdte locsóni a kútat, s az ajtót megint, s a pajtát s a házat, s a többivel megmosdatott. Ilyenököt is hittek. *Az itteni román pajhoz mentek?*

Hát nem mentek, me templomozás vót vízkeresztkor, s megszenteltek egy jó cseber vizet, s mikor jöttek el az asszonyok s a gyermekek is, me mi es vittünk, leánykák, egy üveget, hogy mi es vigyünk anyánknak, csinálja meg ugye ami kell. S tudom, hogy hazavitem, s mindent esze-vissza locsót édesanyám, s akkor még minket is megmosdatott, reám locsóta, nem tudom métt. Azt hallotta, s azt csináták, hitték vagy nem hitték, az se nem ártott, se nem használt. (Homoródalmás, Hargita megye)¹³⁸

S ahajt a gyermeköt is igen! Amelyik mondjuk olyan, igézős, hogy megnézi azt a gyermeköt, s halálra igézi! Hát ki is mondta, E.-ék mondták-e, hogy ki járt oda náluk, itt ebbe az utcába vannak iker fiúcskák, két fiúcska, iker ...

Most?

Most, most. S odament egy asszony, nem tom, kit mondtak ...

(Egy asszony odament, s megnetzte az ikreket, s egy éjszaka nem hírtak a gyerekek, de úgy sírtak, tették-vették, s úgy se tudták elhallgattatni ...) ¹³⁹

Na, s akkor, olyankor vizet vetnek. Így a csiporba tesznek félig vizet, s akkor odamenten a füttő¹⁴⁰ eleibe, s a csipor alá keresztet vet, s a csiprot reateszi a keresztre, s veszen ki négy hóttzenet, égő szenet. S abb a csiporba beléteszi, s abb a csiporba az égő szén, az sír. S akkor így keresztet vet minden, négy darab szenet teszen belé, égő szenet. S ha a szén leszáll a csipornak az aljára, akkor meg van igézte a gyermek. S aztán a gyermeknek a két kicsi tenyerit, meg kell mosni vele, s a kicsi talpát, s a homlokát, s akkor az úton keresztül kell önteni a vizet, hogy aztat járják el.

S ezekkel az ikrekkel mi lett?

Aztán megjöttek, meggyógyultak ... Aztán akire reakap ez az igézés, az aztán könnyen megigézi. Hát én es csinátam, az én gyermekeimnek, hogy amikor az égő szenet tettem belé a csiporba, az úgy sír, az az égő szén, míg kialuszik, vagy ... Aztán kicsit meg es kell itatni ebből a vízből.

(Ezt mondják babonának, vagy hogy mondják ...) (Máréfalva, Hargita megye)¹⁴¹

Idevaló vót az es! A tehént odavezette ondózni, s akkor ő bement a házba, s a gyermek az ágyba ficánkót, s úgy megnetzte, hogy abba beléhalt aztán. Sok mondja, hogy az babonaság. De nem babonaság!

Hallott ilyent, vagy történt magával ilyen?

¹³⁸ 74 éves nő, 1996.

¹³⁹ Az elbeszélő 75 éves férjének megjegyzése.

¹⁴⁰ Kandalló.

¹⁴¹ 66 éves nő, 1996.

Hát velem igen, amikor leány vótam!

Igen?

Bementem Udvarhelyre, vót egy ruhásüzlet. Rendszeresen mikor abba az üzletbe bémentem, örökké meg vótam ígézve, az a férfi örökké megnézett. Úgyhogy amikor hazajöttem, kellett örökké vízzel... Sok aszmondja, hogy nem igaz, de én má aszmondom, hogy igaz, me nekem is vót részem belőle. A gyermekekkel is, ugye kicsikék vótak, akkó köttem piros szalagot a fejire, hogy ne igézzék meg, de mégis többször kellett vizet vessek. Ezelőtt szénnel vettük, de most már nem szénnel, hanem gyufát gyújtanak, s aztot teszik a pohárba. Me ezelőtt a kályhából, innet raktuk a széndarabot, na, s ha leszállt, meg vót ígézve. S ha nem szállott, fennmaradott, akkor ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁴²

Akkor van olyan, hogy a kicsigyermek ha beteg lesz, akkor annak vizet vetnek. Me aszmondják, ha olyan szép vagy mi, akkor valaki erősen megnézi, s az megigézi. S akkor a gyermek nem tud elalunni, s erősen sír. Na, aztán ennek van egy olyan magyarázata, hogy a vízbe, én nem csinátam soha, de unokáim vannak, csak mástól hallottam, hogy így kell csinálni. A vízbe tesznek szenet, élő szenet, de bükk faszén kell legyen! S ha lemejen a vízbe a szén, akkó meg van ígézve, tényleg, azért. Há mosmá az ennek a magyarázata, az én felfogásom szerint, ennek az a magyarázata, hogy a gyermek vagy el van fáradva, vagy valami sok beszéd van mellette, ugye, a kicsi pólyásbuba kifárad, elfárad, s fáj a feje. S akkor, Jóisten nyugtassa, édesanyám is így szokta, hogy csak úgy szépen, puhán egy kicsi ecetes vízzel meghúzogatta a homlokát, így, csak finomul, hogy ne nyomja, s akkor szépön úgy csendbe kellett lenni mellette, s úgy elaludt.

S a vízvetés, me aszmondják, hogy meg van ígézve, el kellett mondani mellette egy miatyánkot, s egy üdvözlégyet, a szenet bele kellett tenni a vízbe, s aztán még mit hókuszpókuszolnak, én nem tudom, nem láttam sohase, s én meg se hallgattam, nem csináltam. Neköm is születött két gyermeköm, de én nem csináltam soha. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁴³

Olyant hallottam volt, hogy a gyermek rosszul lett, pláne A. komáméknál, M., amikor kicsi vót, a keresztfiam, laktak egy olyan vén házba. S ahogy vót, már úgy mondom, parasztosan, az ágyuk, nem kanapé, amíg ki nem ásták, me rosszul lett a gyermek, túrta, bocsánattal, a nyálát, felakadt a szeme. Addig, amíg ki nem ásták, me arra tanították, hogy: – Ásd ki azt a helyet az ágy alatt, s megkapol valami hótt szenet, ilyen tüzbéli szenet. S aztot vedd ki, s itassad róla, s akkor elmegy. Eztet hallottam. Eztet láttam.

Meg is csinálták?

¹⁴² 77 éves nő, 1997.

¹⁴³ 76 éves nő, 1997.

Meg. S a gyermek aztán jött helyre. Addig örökké rosszul lett M.. (De oszt vajon ki csinálhatta meg?)¹⁴⁴

Így mondták, hogy ezek a régi öregek, vótak ezek a tudományosok, s azok irigységből csináltak akármit. S aztán aki elért egy gyermeket vaj egy felnőttet ... (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁴⁵

Én el kell mondjam az én kókságomat, az én hülyeségemet, me ez egyszer biztos úgy vót! Idejő egy valaki, én nem tudom, férfi vót-e, ki-e, idejő. Én ugye olyan jó ügyibe leültem, me hiába, hogy idős vagyok, hatvanöt éves, de mégis olyan jó frissen mozgtam, s oda én elészereltem neki valamit, s megkínáltam: – Üljön le, s legyen szíves, egyen – s ugye én is, ahogy így sürgölődtem, forgolódtam, hát ő nezegetett, nezegetett. Hát amikor elment, nekem olyan nagy fejfájásom vót, hogy én azt magamban kellett kacagjam. De nekem úgy fáj a fejem, hogy veszem meg. Elmegyek ide a szomszédba, s mondom: – Jaj, te M., akkora fejfájásom van, hogy veszek meg. S: – Há miért? S: – Há pirulát vettél-e be? – Én igen, ántinevráldzsikot, azt is, de nem ért semmit. Mondom: – Hiszed-e, te M., engem megigéztek! Mi olyant kacagtunk erre, tudja-e, ez valahogy olyan jó jött, hogy én immár öreg vagyok, há hogy képes, me aszmondják, hogy csak a szépet igézik meg! Nem igaz, a csúfat is megigézik valamilyen formában, igaz-e?

Hát elég az, hogy mondom neki: – Te, M., vessél nekem vizet, me megigéztek. Idejárt egy ember, s az úgy nézett, s az úgy forgolódott, s az úgy figyelt, hogy engem megigézett. Ő el is veti a vizet, me a vizet azelőtt úgy vették, hogy háromszor merítették visszafelé a folyó vízben, háromszor visszafelé, s ugye keresztet vettek ügyesen. S hamar egy gyufát elkapok, s gyújtuk meg, s hamar ügyesen keresztet vetett a csipor tetejire, megmerítettük azelőtt, a elmond egy Miatyánkot s egy Üdvözlégy, Máriát, s az igézet, aki igézte, szálljon arra, s ott ki tudja, ott mond valamit. Háromszor ezt így megcsinálja, s a háromszor a gyufát belé, s úgy lesüüllöngtek,¹⁴⁶ az a gyufáknak az az égett ... Mi megint elkezdtünk kacagni ezen. S mondja: – Te J., nézd meg, hogy leszálltak azok a szenecskék! Iszok belőle, s megmosóm jól itt [az arcát mutatja], s a nyakam csigáját, jól megsúroloom, s ami megmarad lé, reaöntöm a virágokra, me úgy tanútuk a szüleinktől, hogy nem szabad kiönteni az udvarra. S hát kopogjam le, amikor egy negyedórja vót, hát a fejem nem fáj! Na. Mégis valami csak kell legyen. Csak mondom, nem higgyük. De mégis valami csak van. (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁴⁷

Vízvetésben én is hittem örökké, ne az enyém is, a leánka ... Itt vót egy vendég, egy férfi ... S a leánka kilenc hónapos vót, s itt a kosárba rugdosódott, s a férfi gyönyör-

¹⁴⁴ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

¹⁴⁵ 59 éves nő, 1993.

¹⁴⁶ Sisteregve leszálltak.

¹⁴⁷ 65 éves nő, 1993.

ködött benne, a leánka jó kövér vót. Aztán elmentek a misére a férjemmel, s a leánkával mi nem bírtunk egyáltalán. Me állandóan, egész nap olyan erősen sírt, se nem ett, se semmi. Anyósom aszmondja, hogy: – Próbáld meg, vettess vizet! Hát hova menjek, merre menjek, a leánkát vettem a karomra, s elmentem ide K. bácsiknitt, az öregasszony, még élt a felesége, csángó fehérnép volt, értett az ilyesmihez. Aszmondja, hogy – a férjemnek keresztanyja vót -: – Keresztleányom, szenem nincs, me most jövünk – a leányával akkor érkeztek haza a bálból, me délután vót, s bál vót –, nincsen szenem, de nem baj – aszmondja. Egy-kettőre gyufát gyújtott, s vizet vetett. A leánka, egy-kettőre, egy csésze felett, s meg is itatta, s meg is mosta, s mire kijöttünk az utcára, a leányka úgy elaludt, hogy másnap reggelig aludt. Úgyhogy én azótától a vízvetést, az igézést hittem, s hiszem mai napig es.

Az állatot is meg tudják igézni?

Meg bizony, me vót egy disznónak hat malaca, s az enyimnek, a gyermekek kicsinyek vótak, s milyen a gyermek, gyönyörködtek, ahogy szoptatta őket az anyjuk. S egy bizonyos idő múva a gyermekek, olyan nyári időszak vót, előjöttek, s menyek hátra, s hát a hat malac hat helyt ki van nyúlva. – Jaj, Istenem, mi van velek, s mi van velek –, s én mindjá gondótam, hogy biztos megigézték. Elmentem ide a szomszédba, meg vannak má halva, egy idős férfi vót ott, s: – Legyen szíves, A. bácsi, vessen vizet, me a malacaim mind ki vannak nyúlva. – Én igen, fiam – aszmondja. Egy-kettőre vizet vetett, s aszmondja: – Vidd haza, a malacok dögre vannak igézve, vidd haza, s mosd meg őket, s tőts a fülükbe. S amelyik megrázza magát, az megmarad, s amelyik nem, az megdöglük. Úgy es vót, a hat malacból három megdöglött, me meg nem rázta magát, s így a hat malacból három maradt meg. De úgy megsínylették, úgy ment a gyomruk, hogy eligedes¹⁴⁸ tudtam helyrehozni, me általában az igézettől akár gyermek, s akár állat, annak úgy megy a gyomra, hogy osztán ... (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁴⁹

(Ezek a csinálmányok a Gyimesekből eredtek ...¹⁵⁰)

S tudd meg, hogy ők tudtak es. K. nén annyi mindent tudott ... (Tudnak a fészkes fenét! Nem ért az semmit! Hát az igézet, s a tejellevés, hát azok mik vótak?)¹⁵¹)

Én nem tudom, de amikor féreg vette azt a lovat, hát az egyszer biztos, hogy az miből vót, s miből nem, csak egyszer mikor idehozta az istállóba ... nem vót hova bekötni, s D.-hez köttük be. (Azt a kancát?)¹⁵²

Igen. S akkor délkor viszek enni neki, s a drága ló, hát a hab szotyogott le róla! (Kólikás vót! S kapát-e?)¹⁵³

¹⁴⁸ Alig.

¹⁴⁹ 64 éves nő, 1993.

¹⁵⁰ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

¹⁵¹ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

¹⁵² Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

¹⁵³ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

E nem, te! Mondom: – Istenem, jöjjön, I. bá, S. tegnapelőtt vagy mikor vett egy lovat, s neze meg, mondom ... Béjön, s aszmondja: – Szomszédasszony, ez a csitkó meg van igézve, de dögre! Menjen haza, s vegyen egy fazakat, s visszafele a kutakból mérítsen három helyről vizet. Na, bévittem, s K. nén, nyugudjék békében, vizet vett, s na, hamar aztán odahozták, egy jó három literes fazakkal, s na, az öreg ottmaradt, s szalmacsutakkal döröszötte ... (Ez használt, hogy a szél megindút!)¹⁵⁴

Szalmacsutakkal addig döröszötte, s na, a szalmacsutakat oda belédugta, s fülibe töltöttünk s szájába töltöttünk, minden, de a hasát, de a tagját ... Na, aszmondja, ha megrázta magát egy negyedórán belül a csitkó, akkor megél, de ha nem, akkor vége. Hát olyan bánat vót, akkor tízezer lejjel vettük vót, de az mikor vót ... S aztán tényleg, egy olyan negyedóra közre a ló megrázta magát, kinyújtózkodott. – Na – aszmondja –, ne búsuljon, szomszédasszony, megél. Aztán így jött helyre a csitkó. (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁵⁵

Itt volt B. M. plebános, őt Torjáról helyezték ide, itt is halt meg, nyugodjék békével, ügyes ember vót. Vót egy kancája, úgylehet, kettő vót, de az egyiknek csitkója vót. S azt megigézték! Ugye szép lovakat tartott, szóval. S úgy hívták a szolgáját, P. B., Csángó B., csángó származású volt. S: – Plebános úr, a csitkó meg van igézve. S: – Mi a baja, mi a baja – az állatorvos nem jött, s: – Plebános úr, a csitkó meg van igézve. – S mi az az igezés, te B.? – Ennek vizet kell vetni! S vetettek vizet nemtomkivel, s megmagyarázta, hogy hol kell megmosni, s hogy s mint a csitkót azzal a vízzel, s helyrejött. – Kérem – aszondja –, eztet mostanáig nem hittem! Kérem – me ez vót a szavajárása –, kérem, eztet mostanáig nem hittem, de mostmá hiszem! (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁵⁶

Cigányok segítenek a csinálmány azonosításában

Jöttek ezek a szekeres, úgy híttuk, sátoros cigányok. Olyan jó gyerekek voltunk, tudom, hogy bejött nálunk, s kezdte mondani, hogy itt azér nincs szerencse, mert csinálmány van, s ilyen csinálmány, s olyan csinálmány. Édesapám nem hitt, de azért mégis hitt valamennyire, hát a cigányné ment az udvaron, s egy késsel itt is felvett egy tincs földet, itt is felvett egy tincs földet, szagolta, s elébb, elébb ... S végig így, ahogy vót a régi kapu, hát ott vót egy sütőhelység, ahol a kemence vót. Elment oda, s a kemence előtt a földbe, me ilyen földes vót a kemence eleje, s a földet ott es megszagóta, s aszmondja: – Itt van a csinálmány! Az aztán ásott egy ilyen nagy lyukat azzal a késsel, s hókuszpókuszol rajta, keresztet vetett, s vizet rétetett bele. S beleny-

¹⁵⁴ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

¹⁵⁵ 73 éves nő, 1993.

¹⁵⁶ 66 éves férfi, 1993.

út, de olyan mély vót a lyuk, hogy csuklóiig ért. S akkor neki, s édesapámnak húzni kellett a kezét, mert az erőst nehezen állott, s hogy kijöjjön, ki kellett húzza. Mi gyermekek vótunk. Körbeállottunk. Elég az hezza, hogy amikor kivette, kibontotta a cigányné előttünk! Hát azt ő szerelte bele a ruhájából, hát az nem vót ott, az biztos. Hát abba annyi mocsok belerakva, de egy olyan sáros rongydarab, abba aludtvér, s abba minden, ami egyszer létezik. De az olyan szagos vót! S azt tán a cigánynénak jól meg kellett fizetni, mert hát kivette a csinálmányt, s elvitte, s avval ... De édesapám hitt benne ... (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁵⁷

1: Hát most is, vannak cigányok, hogy ha egy forgácsot ha ő felveszen, akkor azzal ő tud bálni.

2: Egy fehérnéphez bément egy cigányné. S azt mondja hogy: magának, aszmondja, a küszöb alatt, a lépcső alatt, amelyik ... a második lépcső alatt, aszmondja, csinálmány van. Aztán aszmondja: hát hogy vóna! Nézze meg csak, aszmondja. Nézi, hogy hát csakugyan van valami bedugva. Akkor aszmondja neki: a túlsó szobában, aszmondja, ebbe s ebbe a fazékba van eldugva a pénzük, a maguké, ennyi s ennyi ökör ára. Hát úgy vót. De honnét tudta a cigányné? Tudta. Aszmondja: – nem nyúlok hozzá, nem nyúlhatok, az a maguké csak. Higgye meg, ezért mondtam meg csak, hogy ott van, hogy maga higgye meg, hogy meg van csinálva, s azt a csinálmányt, aszmondja, tegye el, maga tegye el. Aztán megmagyarázta, hogy hogy tegye el, s így nem lett semmi. (Lövete, Hargita megye)¹⁵⁸

Jöttek a cigányok, s mondták anyámnak, hogy csinálmány van! De én most megmondom magának a politikáját.

Aszmondják: – Csinálmány van – aszmondja –, én ki tudom venni – mondta a cigánné. Neki, s csinált, a sütőbe, egy padlást felfeszített, likat csinát, vizet töött, vacskót¹⁵⁹ benne. Neki, s egy kis húsdarabot, me a cigányoknál örökké van, beletett közbe, hogy ne látszódjon. S akkor a csinálmányt kivette: – Na, lássa-e, itt a csinálmány! Elég a, hogy édesanyám... Aszmondja: – Adjon egy tyúkot es! Hehehe! Hallgassa meg! – Adjon egy tyúkot es, s nem tudom miköt, mindent adott. – Ej – aszmondja édesanyám, mikó vége –, azt az így meg úgy a cigánnéjának, a drága tyúkomat viszi! Há nem vót semmi, csak ő csináta a csinálmányt, egy kis véres májat, mit belétezt, s azt kivette, aszmondja: – Na lássa, itt vót a csinálmány, ezután nem lesz csinálmány. Csak huncutkodtak a cigánnek, csaltak!

Volt, hogy a legény nem tud más házhoz menni, mert megcsináltatták.

Igen, igen, mondták, csak azt nem tudom, hogy azt hogy lehet megcsináltatni, me má vót úgy, hogy oda kellett menni a legénynek, me nem tudott a kapu előtt elmenni,

¹⁵⁷ 64 éves nő, 1993.

¹⁵⁸ 82 éves férfi (1) és 80 éves férfi (2), 1981.

¹⁵⁹ Tapicskolt.

me a lába kötődött meg, oda bé kellett menjen. De én ilyen csinálmányt nem ismerem. Olyant igen, hogy kivették a padlás alól, avval a cigányok a tyúkot elvitték. Édesanyám mondta: – A drága tyúkomat elvitték a mocsok cigányok! Huncutkodtak, tolvajkodtak, szedték össze a tyúkokat, a falu végén tüzet tettek, megsütték őket!

Vándorcigányok?

Vándorcigányok! Huncutkodtak, tolvajkodtak. Az nem igaz, ott nincsen, olyasmi nincsen, olyan csinálmány, nincsen. Most nincsen, csak akkor vót, a háború alatt bėjött vót. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁶⁰

Csinálmány! Vót itt ... van itt egy kocsmá. Vót egy cigánné, aszmonda: – Itt csinálmány van, itt a küszöb alól ezt ki kell venni. Aszmonda a cigánné: – Kell egy tyúk. Haha, egyszer egy tyúk. S én nem tudom, hogy mennyi pénz, kiveszi a csinálmányt. Aztán hogy milyen csinálmányt, de valami rongyot kihúzott onnét, egy rongyot a küszöb alól! Aszmonda: – Ez a csinálmány. A csinálmányt elvitte: – Mosmá nem lesz semmi baj. Hej! Tiszta igaz, ilyen es történt, de hittek es azok neki! Hogy van csinálmány! Igaz, történtek ilyenek. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁶¹

Azt nem tudom, hogy kaptak-e meg a cigányok, de azt tudom, hogy lehetett hallani, hogy tettek csinálmányt be. D. J.-nét is lehetett hallani. (Hogy bé van ásva a ház alá s nem ...)¹⁶² De megkapták, s az ember megfogta mérgibe, s ott a csűrjük mögött ott az a kicsi patak, s abba belévetette, s az elvitte. A víz elvitte. S többet soha helyrejöni nem tudott! Ha elégették vóna, vagy egyebet csinátak vóna, akkor talán helyrejöött vóna, de a víz elvitte. S nem lehet ... Belé es halt abba az az asszony ... (Lövete, Hargita megye)¹⁶³

S még nem tudom ki, valaki mondta, hogy a csinálmányt kivette! Nem őt akarták megcsináltatni, hanem valaki másikat, s a csinálmányt ő vette ki ...

Itt történt meg, hogy négyen haltak meg cigányok! Én még a kertjüket is meg tudom mutatni... B.-ék ... (Kettőt tettek egy sírba!)¹⁶⁴ Hármat! Csángó siratta: – Jaj! Jaj! Anya a leányával! S a fiával! S akkor az öreg B. úgy megijedt, az öreg B., hogy aztán ő innet elmeneküt Csíkba, s ott meghalt ...

S mit okolnak?

Nem tudjuk, máig se tudjuk, mi vót a baj.

(Ott valami békáról beszéltek ...)¹⁶⁵ (Lövete, Hargita megye)¹⁶⁶

¹⁶⁰ 88 éves férfi, 1996.

¹⁶¹ 78 éves férfi, 1996.

¹⁶² Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

¹⁶³ 51 éves nő, 1995.

¹⁶⁴ Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

¹⁶⁵ Az elbeszélő 74 éves férjének megjegyzése.

¹⁶⁶ 69 éves nő, 1995.

Vót, vót. Hát például mondok én egy mást. Legén vótam s járogattam egy leánhoz. S dehát, odajártam, s egyebüve is jártam. S a leánnak a szomszédjába meghalt egy fiatalember. S megmosdatták azt az embert, s annak a mosdóvízibe ez a leán kimos ott egy zsebkendő. S azt a zsebkendőt nekem adta. S aztán attól-e, miféle, egy darabig beteges lettem. S ahajt, mivel a falu végén laktunk, hát nem messze tőlünk valami téglavető cigányok vótak. S ott a szomszédjukba aki lakott, az nekünk rokonság, na. S aszmondta az az asszony, me a cigányné örökké menegetett be oda, vettessenek kártyát, s ez, s az, s így, s úgy. Mondta a szomszédasszony édesanyámnak, hogy: – Jöj-jön ide, B.-né – aszmondja –, vettessen kártyát. S ahajt odament, s kártyát vettetett. S aszmondja: – Menjen haza – aszmondja –, s a fiának a zsebibe van egy zsebkendő, két betű bele van varrva, azt hozza ide. Érti-e? Má rajtam történt!

S felvitte, s aszmondta a cigánné, hogy: – Ebbe tegyen belé kilenc lejt, kössenek belé kilenc lejt. S mondja meg a fiának, keljen fel, s menjen el, s az útkeresztvezőnél dobja el. S feljöttem egész ide, az utcakijáráthoz, egyik út keresztül mejen s a másik erre jön, s ahajt elvettem.¹⁶⁷ Aztán hogy attól-e, mitől-e, jobban lettem vót.

S azt valaki felvette.

Hát azt fel kellett vegye! A kilenc lej benne vót! Akkorjában meg es halt egy fiatal leányocska, beteg se vót, s meghalt. Aztán, hogy ki vette fel, azt nem tudom. Na, aztán az a cigánné es tudott ... (Máréfalva, Hargita megye)⁶⁸

Igen, a csinálmányt azt hallottam. Hogy abba a családba valakinek letették a csinálmányt. De hát azzal a családdal nem történt soha semmi. Az ilyent mindig mi es figyeltük, szántottak, s a rongyot féredobták a trágyára, elvitték, s a mezőn elrothadt az a rongy, de nem történt soha kár, a családban, nem, nem. Közben van, amikor ilyesmi betelik, de nem egyszerre.

Cigányok kutatták régebb az udvaron a csinálmányt, fizetségért.

Persze, hogy fizetségért! Ki tudja, hogy azt ő mikor tette oda be, amikor te ott vótál a mezőn, s ő jött! A cigánné ... De ide hozzánk nem járt még, hálistennek. Mi nem engedték be. (Kásztonfeltíz, Hargita megye)⁶⁹

Vót. Vót. Itt vót egy beteg asszony, itt a szomszéd, itt alul vót. Hát a tudós idejött vót, osztán kereste az ilyen betegeket. Osztán ide igazították, ehhez a beteghez. – Jaj – aszmondja –, magának – aszmondja –, ha nem segíték magán, maga meghal. Mer maga meg van csinátatva, s maga itt hal meg az ágyban – aszmondja –, ha ki nem vesszük. – Hát azt hogy lehet kivenni? Én kiveszem – aszmondja. – Csak adjon egy fekete tyúkot.

¹⁶⁷ Eldobtam.

¹⁶⁸ 83 éves férfi, 1997.

¹⁶⁹ 86 éves nő, 1997.

No, osztán adtak, jószívvel. No, egyszer, a fekete tyúkot, valami ilyen csinát vele [olyan mozdulatot tesz, mintha a nyakát tekerné ki], hát abba a helybe a tyúk meg van dögölve. Na, ez egyszer el van rendezve. Nem tom, megfogta-e a nyakát, s úgy ízélte-e? Na jó. – Na most, adjon egy sing vásznat. Azt es adtak. – Na, most ötven lejt. Az régebb vót, akkor értéke vót a pénznek. – No, most menyünk s vesszük ki. A csinálmányt. – Adjon – aszmondja – egy kalánt. Kért egy kalánt, s elmentek a pajta szegihez, s oda kotor belé, oda a talp alá, de meg volt oldva ilyenhelyt az ingujja, hogy szabadon vót, s osztán annyit izét belé, hogy egyszerre lemarkót, s: – No, mos már nincs baj, most megkaptam. S hát veszi ki, s egy marok haj van ott, s asztán aszmondja: – Ez a csinálmány. Aszmondja.

De aztán lesték távolról! Pulyák, hogy hát, s a férje is, erősen ügyelték, hogy mit csinál. Hát innen eresztette belé a haját a markába [mutatja az ingujját], s osztán úgy csinát, hogy a markába essék, s akkor megmutatta, hogy: – No – aszmondja –, ezé vót beteg annyi ideig, ezé nem tudott meggyavúni! No, osztán bément, megmutatta a fehérnépnek es, hogy: – Na, most immá meggyavút, egészsége lett. Az asszony örvendett osztán. S aztán elment vót, s mi kezdtük kacagni, hogy hát ... Osztán a férje is, az se hitte, aszmondja: – Roppant huncut cigány vót – aszmondja. [Nevet.]

A vásznat, a pénzt elvitte? Akkor kapirgálhatott!

Hogyne! A babonaság ilyen vót. Ezt má ... Szomszédunkba történt vót. Néztük vót. Amint odament a cigány, s vette ki a haját, kapáta ki a talp töviből. Csinát egy kis lyukat, oda bényút, mintha onnat venné ki, s innét [ingujját mutatja] aztán a haj belément a markába, s úgy osztán akkó megmutatta: – Né, itt van a csinálmány. Aztán a férje is, nem szólott akkó semmit, aztán azután kezdtök bosszantani, hogy hiszen ... Aztán a felesége azután meghalt.

Amíg ember lesz a földön, addig lesznek, akik hiszik az ilyeneket. (Siklód, Hargita megye)¹⁷⁰

Hát vótak ilyen cigányok, hogy becsapták az embört! Hogy kicsaljanak valamit! Keményfalán vót, úgy hitták, V. M.. Hát felesége vót! Mikor a hetedik ... nem, a negyedik felesége vót ... vagy az ötödik ... szóval a komaasszonya vót, s özvegy, s hezza akart menni. S hogy nem vette el a komaasszonyát, hát a komaasszonya úgy megcsinátatta, azt a keményfalvit, hogy az apja pénztárnok vót, községi pénztárnok ... s ha valaki bément oda nálok, szóval Wertheim-kassza¹⁷¹ vót, s ő a közbirtokossági pénztárnok, s felút a Wertheim-kassza tetejire, s ott fütörészett, s ha valaki bément a házba, szökött le, s jól felpofozta, kirugdosta a házból. Beszéte az öreg, én magam hallottam, amikor nem tudtak suhutt segíteni rajta. Hallotta aztán az apja, hogy van Békásba egy ilyen tudós, aki tud az ilyesmikről. Szán emönt oda Békásba, már egy esztendeje vót, hogy semmit se tudott, micsinát, ott fütörészett, s ha valaki bement a házba,

¹⁷⁰ 94 éves férfi, 1991.

¹⁷¹ Páncélszekrény.

ott jól lerugódta. Sztán elment az öreg, az apja Békásba. S mondta, az ügyet, leadta. – No – aszmondja –, üljön le – aszmondja. S leút a, V. M.-nak hitták, leút oda, a szegeletbe fére vót állva, s imádkozott vagy mi, végezte az ő dógát, hát aszmondta, mikor végezte az imádságát. – Na – aszmondja –, menjen haza, három napig az életerjébe¹⁷² senkit se bé ne eresszenek, se ki ne menjenek. Aztán azt nem mondta meg az öreg, az titokba vót, micsináljon a fiával, nem tudtuk kivájni belőle. Kimondani nem vót szabad, ezt csinálja meg a fiával, s helyrejön. Másnap a fiának semmi baja nem vót, de ő nem tudott semmiről semmit, egy esztendeig ott ült a Wertheim-kassza tetején. Ezt igen, az ilyenököt tudom, s hallhattam, s hallottam, hogy tudni tudnak. (Lövéte, Hargita megye)¹⁷³

Tudós ember segít

Hát csinálmányról nincs szó?

Tessék?

Csinálmányról nincs szó, hogy valaki megcsinálja a másikat?

De igen, hát ezt is ... Hát én már beléstem abba! Hát kérem szépen, annak harminc éve is van, amikor ezt a házat ...

(Etéden vót olyan tudós, vagy van?)¹⁷⁴

Tudja-e, az embereket ha megkérdezzük ... A csinálás hogy volt?

Mondjak el belőle? (Igen.) Hát én nem tudom. E mit jelent, ha elmondom? Jelent valamit?

Azt, hogy én is megtudom.

Csak azt jelenti?

Van olyan hely, ahol ez gyakori ...

Én kitisztáztam, s bévallotta az a nő, me ugye elítélt, hogy én haljak meg.

Valami előzménye volt ennek?

Ennek csak annyi, hogy megláttam, me kurva nagyon, s most is, s én a kertből megláttam, hogy mesterkednek ott, s kacagtam. S aszmondta nekem: – Ezt te meg fogod keserüni! Megszégyellte magát, biztos. Na, aztán meg is keserütem. Meg is keserütem, me ez a ház, elvégződött a vakolása hatvanháromba, kilencszázhatvanháromba, s olyan beteg lettem, hogy el kellett vigyenek Vásárhelyre. S ott az orvos nem akart befektetni, aszmondta, járjak be tíz napig. S aztán rendöt gyógyszert. S aszmondta: – Maga idegkimerülésbe van, majdnem a legfésőbb. Na, akkor ott tartózkodtam tíz napig, jártam minden reggel bé, sugaraztak, s gyógyszert kaptam, s minden, s akkor megint mentem másnap bé. Ott aludtam, ahova a kurva járt mosni, jártak be a fa-

¹⁷² Belső telekre.

¹⁷³ 86 éves férfi, 1981.

¹⁷⁴ Az elbeszélő feleségének megjegyzései.

luról városra mosni, s mellettem hált, hát szomszédasszony, ennek [feleségére mutat] édestestvére.

S a tíz nap mind telt le, s betegedtem el még jobban. S aszmondták, egyik-másik, me aki meg van csinátatva, megmondja. S ementem s megkerestem, s éppen foglalva vót, egy asszony a lányával oda valami, ők tudják, csalódott vagy mi, ki kellett várjam, hogy végezzenek benn. Kijöttek, szépen bemejek ...

Ez Marosvásárhelyen?

Marosvásárhelyen. Köszönök: – Kezit csókolom ...

Milyen helyen Vásárhelyen?

A főtéren.

A főtéren?

A főtéren, mindjá nem messze a saroktól, a piactól. Ismeri azt a helyet?

Nem ott ahol a moziplakátok vannak, a Bolyai utcával szembe?

Attól egy kicsit feljebb.

(Cs.-né.) Cs., igen. (Hallott róla maga?) (Igen, igen.)

Na, azt akarom mondani. – Kérem szépen, nagyságos asszony, legyen szíves mondjon nekem valamit, me erősen beteg vagyok. Megnéz erősen, s aszmondja: – Én magával nem foglalkozok! – S tessék mondani, mé nem, me én is megfizetem. Értötte-e? Velem nem foglalkozik. Eljöttem, s ugye ott vótam tíz napig, még vót időm, még egyszer menjek el, má hajtott a búbánat. Még egyszer elmentem, s a főtéren találom meg egy padon üdögélve. Égnek a villanyok, szép őszi este, leültem melléje, s: – Kérem szépen, lenne szíves – mondom –, me nagyon beteg vagyok. S megint megnéz, mit gondól, s aszmondja: – Nem megmondtam? Magával nem foglalkozom! Igen!

Hanem itthon mondom, há aszmondják, van Gyergyószentmiklóson egy orosz asszony, lemaradt negyvennégybe a háborúkor.

Nem Gyergyóújfaluba?

Gyergyószentmiklóst mondták akkor, s Vaslábön küljel az ódalba, előbb ott lakott, s béjött a városba. S egy olyan fiatalet elcsábított, csinált, hogy muszáj vót összekeljenek. J. bácsi, asse tudom, minek hívták. Na, arra egyeztünk a leányomékkal, van kocsijuk, rövidesen el fognak vinni kocsival, átal a nagy hegyen, s megkeressük.

Éppég kicsit kellett várni, hozták haza kicsi kocsival, me elvitték, elhordozták, ugye, me nagy vót a ... (Nagy vót a tudománya!)

Nagy vót a tudománya. Hazajő, s olyan szürke uram, mint én most, hetven valamennyi, aszmondja: – J, no most má ezen ... J., légy szíves, adj egy algokalmint, nagyon fáj a fejem. Az öregasszony. Aztán ejsze má foglalkozott is, asszony, vagy reggelre maradt, nem tudom. Aztán amikor eljött az ideje, behívott a másik szobába, kártyát emeltetett. Én egész közepen megfogtam s tovább tettem. Megnézi, s: – Meg van csinátatva. – S tessék mondani, rég? Aszmondja: – Egy hónapja, harminc napja. – Hát vajon ki lehetett az az személy, vagy aki ilyen rosszat tett? S egyszerre reavágtat: – Alsó szomszéd, a szőke asszony! Jaj, hát egyszerre megmondott mindent. Na, ez elég vót nekem. Sztán ugye elmondott ilyesmikről, na. S akkor gyógyszert sem ren-

det semmit, s visszamenést nem mondta, hogy jöjek-e. S egy cérnára annyi bogot vett, százat vagy mennyit, amennyi reafért, s a derekamra kötötte. Aszmondta: – Le ne vegyem, amíg le nem vásik. Mosni le kellett venni, meg kellett mosni időnként, mer az ugye elizzadódik, ilyesmi. Visszaköttem, évekig hordoztam. Egy liter valamilyen gyógyvizet, ennyi vót a gyógyszer, na.

Hazajöttem, s megjártuk. S akkor elbeszéltem, me hát mind gyavútam,¹⁷⁵ hogy hát megtudja ez a nő is, hogy ő a tulajdonos. Azelőtt beszéltem, hogy mellettem hált tíz napig, pont mellettem a sezlonon. S én ott nyöszörögtem, beteg vótam, s lehet, kacagta.

(Az a Cs.-né csinálta meg, me azér nem fogadta A.-t, me ugye ő má tudta, hogy ezt a bácsit csinátá meg ...)

Ugye há ejsze meg is érti maga, tudja, izé, amit az előbb elmondtam. Hát ő hogy tudta meg ...

(Akkor a tudományá, hogy má ráismert, hogy ezt a bácsit csináltatta meg.)

Na ez, ez a legnagyobb kérdés. Megmondja, hogy meg vagyok csináltatva, s nem foglalkozok vele. S akkor én nem hagytam abba, hanem mejek egy másikhoz, az kiabált aztán reám: – Egyik csinálmánytól mész ... mejen a másikhoz. Egyiktől jó s a másikhoz megyen. Eléggé ...

Most is haragba vagyunk. Megjöttünk vót, me leesett, éppen ott, ahol aludtunk, a padlásról, odament mosni s ugye fément a padlásra s hozott le valami edényt, mit-e, s nem jól lépett, s leesett, s szinte meghalt, s kórházba kerüt. S ez a testvére elment, s meglátogatta. Tartottuk a haragot akkor is, de má ilyen esetben, akkor meglátogassák. S mikor én, aztá hogy vót ... ebből felgyavútam, aztán úgy ahogy, aztán átallépek, aztán kaptam egy infarktot, békerültem a kórházba. Nem eljöttek a nagyságával egy tulipánttal látogatni, vasárnap délután vót, ugye van két óra látogatási idő. Jönek pisolyogva¹⁷⁶ bé, én fekszem az ágyba, tiszta egyedül, egy szobába, de nem, me má jött még egy magyar, s annál is vótak valakik. S jönek egyenesen hozzám, s adják a virágot s egy-egy puszt, de még ráadásul szájon, ilyen betegnek! Olyan betegnek, hogy nyeltem, egy kerek hónapig nem ettem egyebet, csak a gyógyszert. (Szívinfarktot kapott.) Azt, azt. S akkor még közbe, mikor már kellett kezdeni enni, aznap délelőtt, olyan gyomorfájás jött rám, hogy nem bírtam magammal. Hogy aztán az ételér-e, vagy átváltozott az étel, nem a gyógyszerre, hogy kiabáltam, s aztán az a másik társam kiabálta a doktorokat, s elvittek, letettek ott valahova, egy másik helyre, s esszefutott a nép, orvosok s nővérek, micsinájunk vele, hol fáj, tapogassák a gyomromat, mindenütt fáj a gyomrom, akárhová tették a kezüket, mindenütt fáj. Aztán az egyik kitalálta, hogy felválni nem lehet, me infarktus. Hát csináljanak, amit akarnak. Má nem tudok egyebet. Aztán azt javasóta, hogy vegyenek a gyomromból ki, hallám, mi van, a gyomromból gumival. Bérakják a gumit, s akkor bor-

¹⁷⁵ Gyógyultam.

¹⁷⁶ Hamiskásan mosolyog.

kánba¹⁷⁷ tették, s egy annyi jött ki a borkánba, fekete ... De én se kérdeztem, hogy ez miféle mérég, mérég-e vagy mi-e. Hanem öt napig így ment, s minden nap kérdi a doktor: – Na, hogy van, J. bácsi. S mondom: – Már egy kicsit húzódott egyik felire a fájás, kaptam a perfúziót. Egyik felire. S mikor a nap eltött, kérdi reggel: – Na, hogy aludt J. bácsi, fáj-e a gyomra? – Nem fáj, lehet tapogatni. – Na, hála a drága Jóistennek! Egy nagy doktor ilyent mondott, ez nekem egy gyógyszer vót, hogy még Istent emleget, imádkozik ő is. Aztá így vótam evvel a megszabadulással.

Aztán éppeg kellett vóna hazajőni, onnan aztán févezérelt egy nővér egy másik, vissza oda, ahol vótam, három napig még ezér a figyelésér marasztaltak, s akkor elengedtek. Így jöttem haza. Vótam lenn aztán kétszer is, egy-egy két hétre. Ugye, kezelésre. Aztán így élek, éldegélek, ahogy tudok. Hol beteg jobban, s hol nem beteg, hol hiszik, s hol nem hiszik, de má mindegy. Még az asszony is úgy van, hogy nem hiszi, aszmondja... (Öregek vagyunk, s minden porcikánk ...) Hetvenhat esztendő vagyok.

Mé azt akartam mondani, hogy megjöttünk evvel a fehérnéppel, jártunk össze, én igaz ejsze nem jártam, de ők jártak itt. Aztán egy solló¹⁷⁸ miatt, me olyan asszony, hogy kérte el a kapát, villát, ásót, ezt-azt, s nemigen hozta haza kéretlen. Kapát elvitte, s még akkor is elmentünk kapálni Szőlőárkába, s ott hagyta a kapát ledűtve az ő földjén, hogy hónap ne emeljen, hanem otthagya. Senki el nem vitte, pedig jó, új kapa vót. El nem vették, csak mondták, hogy kié. (Hanyag ...)

Aztán én mindezt megemlegettem, hogy elhordtál ezt-azt, s vissza nem, s köcsönkérés szintén, egy cukor, s egy kupa liszt vagy mit mondjunk. S aszmondja: – Nem tudom megadni. Me nem szeretett dógozni, uralkodni inkább. Aludt s máskor csavargott. Aztán aszmondja: – Nem tudom megadni, nektek van elég. Na. Úgy hordták a sógorasszonnyal, a törőbúzá¹⁷⁹ lopták, hogy menjenek tovább. Aztán most úgy félelndűtek, a fia megnőtt, s bányába kerüt s nyugdíjzásták ...

Bányába merre? A Zsil völgyébe?

Igen, ott vót, ott. Nem tudja senki, mennyi százakat kapott, ezeket. Aztán nősűt, me közbe egy románnal, de nem tudtak élni, elváltak, s fizette, még Bukarestbe kellett menni, emlékszem... S újranősűt, s immár unokák vannak, immá van kinek, me annak az asszonynak van fia s van leánya, s azoknak gyerekei, s azoké lesz itt a birtok...

(Mindenkinek van valami bánata. Nekünk is, a leányunknak az ura meghalt, három fiúgyermekkel ottmaradt, má tíz éve ...)

Nincs mit csinálni, aszmondjuk, ez a sorsunk.

(A fiunk nem találta el a házasságot, három gyermeket fizetett kicsi koruk óta ... Mennyi baj ...) (Szolokma, Maros megye)¹⁸⁰

¹⁷⁷ Befőttesüveg.

¹⁷⁸ Sarló.

¹⁷⁹ Kukoricát.

¹⁸⁰ 76 éves férfi, 1996.

Ez má, ez én is, eleinte nem hittem az effélét, de én is szinte-szinte me vagyok győződve, hogy tökéletes igaz vót. Hát például csak arra mondom, hogy itt van egy fiútestvérem, s az úgy meg vót bolondúva, hogy nem törődött a családjával. Févette a nagy kozsókat,¹⁸¹ tetszik ismerni, a juhokat amivel télbe őrzik a csobánok,¹⁸² hát egy olyan bundát févett magára, s vitte a kutyát s a macskát, s vásárót, s ordított az utcán, s akkor éjjel vezényelt magának, s katonásdit játszott. Hát ezzel má nem lehet bírni, valahova el ké menni. Érdeklődtünk aztán ilyen tudósoktól. Szóval tudósok után, hogy hó lehet ilyesmit kapni, s aztán izére, hogy hívják ... (Vasláb.)¹⁸³ Nem, Gyergyóújfaluba mentünk.

(Nem, Alfaluba.) Nem, Újfaluba. Ott vót egy orosz asszony. Hát felmentünk az utcán, de nagy nehezen, egy ángyómmal, s láttuk, hogy egy pár, egy jó idős korú pár jó velük szembe, hát mi honnat tudjuk, hogy ki az, mi az. Köszöntünk s fogadták s mi mentünk a címre. S mikor odaértünk a kapuhoz, hát vele átellenbe egy bácsi aszmondja, a szomszéd, hogy: – Jaj, milyen későre jöttek – aszmondja –, ebbe a pillanatba mentek el otthonról. Bément a városba – aszmondja –, kicsit szerette az italt, s részegen jó haza, s magukat nem fogadja el. Eléggé aztán gondókoztunk, de má nem vót micsináni, hazavártuk. Hát mikor jött, hát jött az asszony az urával. Akkorán ordított, az akkorán kiabált, akkorán szidott valakit, hogy olyant nem lehet látni. S elment aztán, bément a kapun, s az ura a kaput bezárta s lecsendesedtek, hát gondójuk, hogy menjünk bé a kapura, hogy álljunk szóba, hogy mondjuk meg, hogy nekünk mi a bajunk. S odamenyünk, s hát jó az asszony kibőszüve, de úgy, hogy olyant nem lehetett látni. De ordít: – Te gyalázatos – aszmondja. Mi láttuk, hogy a járdán egy bácsi jó-mejen, egyet menyen el, s akkor jó vissza. Aszmondja: – Szégyellld magad, te piszok – aszmondja –, még engemet kísérgetsz, te mocsok. Aztán odaszótunk, hogy: – Nagysága, mi magához jöttünk. S: – Maguk is takarodjanak el – aszmondja –, ingemet – aszmondja –, zavarnak. Aztán ángyóm, ő még bátrabb vót: – Nagyságos asszony, mi nem zavarjuk, nem kiabálunk, nem rázzuk a kaput, így-úgy. Aztán bément s egyszer kijött az urával, s kérdezte, hogy hova valók vagyunk, s mit akarunk. S mondom. S aszmondja, hogy: – Mikor azt a rabló tolvajt meglássátok, hogy elment onnat a járdáról, akkor gyertek bé, de addig bé ne merjetez jönni. – Hát ki az a rabló, hát nem látunk senkit, há ki az? – Az a bácsi ott. Na, aztán amikor az utcán befordút, mi rögtön beléptünk a kapun, s bémentünk, s kijött aztán az ura, s a kaput bezárta, s aztán egyszerre olyan meleg helyzetem vót, hogy erősen. S aztán bévitt egy küsebbecke szobába, s küljel egy másik bácsival beszélgetett. S aszmondja: – Velem ül szembe. Mikó bémentünk, aszmondja: – Fényképet hoztak? – Igen. Odaadtuk a fényképet, s letette az asztra, s aszmondja: – Na, te velem szembe ül, s halld meg, amit mondok, me én nem tudok jól magyarul, s értsd meg, amit mondok. Te testvé-

¹⁸¹ Nagy, gyapjas bunda.

¹⁸² Juhász.

¹⁸³ Ismeretlen jelenlévő közbeszólásai.

re vagy – aszmondja. Én erre se szóltam semmit. Hát az a néni amilyen igazakat, amit az én testvérem itt művelt, mind szóról-szóra, mind egy szikráig elmondta az az aszszony. Akkor mondja, hogy milyen felesége van, hogy szőke s kék szeme van, s hogy az édesapja meg van halva, a fiúnak jószága van, a víz itt menyen az apai jószágnál, itt menyen el a víz, hát borzadtunk a széken, hogy ezt honnan tudja. Hát én idáig az ilyent nem ismertem, s nem akartam hinni, de olyan tökéletesen, olyan szóról szóra elmondta, hogy azok után én is kezdtem hinni az ilyen babonáságoknak. S aztán akkor ilyen-olyant magyarázott, s adott valami szereléket, csak itthon aztán a testvérem úgy meg vót bolondúva, hogy azt úgy nem lehetett azt véghezvinni véle, mint ahogy azt a néni ott elmondta.

Me aztán elmentünk egy másikhoz, s az aszmondta, hogy: – Nem csinálmány van rajta, hanem valamit megittattak vele, valami italba valamit beöntöttek, s attól járt úgy. De még jó, hogy így járt, mer így kipárolog az agyáról, de ha az agyra ment volna, rögtön megölte volna. Ilyesmiket. Aztán hogy most van-e, létezik-e ... De ez egyszer olyan igaz vót, ahogy itt üdögelünk hárman. S aztán azt az orosz asszonyt egy darabig lefógták vót, s nem vót szabad ilyennel foglalkozzon, s nem tudom, valami nagy hácsit mondtak, nem jut az eszembe, hogy az is meg vót zavarodva, s aztán odavitték ezt az öregasszonyt, s helyre ... segített, s helyrejött, s azután meg vót engedve neki, hogy ő eztet folytassa. (Szolokma, Maros megye)¹⁸⁴

1: Hát igen, aszmondták, hogyha valakinek, hogy megcsináltatták, ha tovább beteg vót, vagy valami, akkor aszmondták, hogy megcsináltatták ...

2: Hát Zs. mesélte, hogy ő is kapott a csűr alatt hátul, aztán hogy igaz vót-e... Akasztás történt náluk ...

3: A családba mindenki felakasztotta magát, s ...

2: A nagyanya felakasztotta magát, s akkor az édesapja ...

3: Most hány éve megölte a feleségét, s meg akarta ölni a leányát is, és nem sikerült, hogy megölje, mer kiszabadult a kezéből s elszaladt, s akkor ő felakasztotta magát...

És akkor mit mondott Zs.?

2: Aszmondta Zs., hogy ő eljárt valahova kártyavettetni, s megmondták neki, hogy a csűrnek melyik sarkánál ássa ki a földet, s ott van egy fazak, s abba van – nem tudom mit mondott –, rongy – nem tudom má megmondani, mit mondott –, s azt vegye ki, s égesse el. S ő meg es kereste, s ki is vette, s elégette. S aztán, aszmondja, azután hál-istennek szerencse van az életjibe ... Egyedül van. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁸⁵

1: Nem nagyon hiszek én ennek a csinálmányoknak ...

2: Én se, de ne, L., hallgass ide! Én nem tudom, me én nem jártam, te jól tudod, én az ilyennel nem foglalkozok. De nagynénéd, I. néni mondta vót, me kérдем, hogy:

¹⁸⁴ 63 éves nő, 1996.

¹⁸⁵ 58 éves nő (2), leánya (3), ismeretlen jelenlevő (1), 1995.

– Maga honnan jön, I. néni. L.-nak az anyja testvére vót, s jött Gyergyóból. S mondom: – Maga ott micsinát?

1: Hiszékeny vót ő es nagyon, na.

2: S mondom: – Maga oda mér ment? S aszmondja hogy neki – hallgass ide –, annyit járt orvoshoz, mindenüve, neki annyit fáj a feje, hogy valaki aszmondta: – menjen el, nézze meg. Me ha maga meg van csinátatva, akkor a neve fel van írva. Aszmondta, hogy fel van írva, s annyi értéket kell fizessen, vót neki egy ura, az mennyit fizetett, ha ő lefizeti, akkor nem fog többet fájni a feje. Nem is fáj. Aztán úgy igaz-e, nem tudom.

1: Az enyém es sokszó fáj, akkor engem es valaki megcsináltat olyankor?

2: De ne haragudj, L., Zetelakán nem es vesz semmi el úgy, hogy ellopják, mint nálunk, hogy mindent lopnak össze-vissza!

Az emberek félnek?

2: Ott félnek attól, hogy megcsináltassák! Megcsináltassák, biztos! S aszmondta vót ezelőtt, a régi öregek aszmondták, hogy ha érdeme van, megcsináltassa, csak úgy tudja megcsináltatni, ha tudja, hogy az csináta, s ha nem, saját magát csinátassa meg! Met az Istennek hatalma van!

1: ... s beléavatkozik!

2: Belé. Haha ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁸⁶

Hát mosmá mondjuk ez má babonabeszéd, de az én édesapám s az én édesanyámmal történt meg, olyan idegbeteg vót anyám amikor én születtem, huszonnégybe, nem tudott engem szoptatni, keresztanyám szoptatott. Az ágyba meg vót kötözve, egy alsó községbe pásztorok vótak, s ott vótak. S ősszel amikor hazakerültek, hát, de Kőhálomból vitt egy orvost, egy hírneves orvost. S aszmondta az orvos, hogy sajnos a feleségén csak a tudósok tudnak segíteni, az orvosi tudomány nem tud segíteni.

S akkor Gyergyóba, hallotta, hogy Gyergyószárhegyen, nem tom melyik községbe, van egy embőr, egy öregembőr, aki ezzel foglalkozik. S hazakötöztek, hazajöttek, anyámat az ágyba lekötözve hagyta, elment oda. Sokszor elmondta, hogy annyi vót a szekér a kapu előtt, s ilyen parragos¹⁸⁷ udvar vót, s még az udvaron is, hogy sok. Úgyhogy mikor a kapuhoz ért – ilyen tornácos háza vót, ilyen régimódi tornácos háza –, akkor az ajtón kiszót, s aszmondta: – Azt az almási embert engedjék be! Őt még nem látta, s úgy. Úgy megijedött apám, mikor erre a szóra bément, s egy kanapé vót, ilyen karja vót a kanapénak, ott a házba, s: – Na, üljön le. A sorkát eleget nyomta a ház földjéhez hezza, örökké úgy járt a sorka, úgy meg vót ijedve. S akkor megmondta, hogy a feleségit milyen állapotba hagyta, milyen állapotba van a felesége, s egy félliteres üvegbe csinált valami orvosságot, s aszmondta: – Mikor maga mejen haza, a felesége magát fogja várni. De apám semmit se szólt, hogy lehetséges vagy nem le-

¹⁸⁶ 71 éves férfi (1) és 62 éves nő (2), 1996.

¹⁸⁷ Egyenes.

hetséges, semmit se, úgy meg vót ijedve. S mikor jött, ezzel a szomszédasszonnyal, aki itt, ebben a házban lakott, akkor a kapu előtt beszélgetek. Az erdőn jött Csíkból keresztül, me ugye akkor nem vót buszjárat, hát gyalog jött, s mikor idáig lejött, hogy hát az utcán belátott, a kapu előtt, ilyen gyapjúkötény vót ezelőtt, s a keze oda bé vót dugva, s beszélgetek. S akkor aszkérdezte, hogy fél-e éjjel, s aszmondta, hogy nem. – Na – aszmondja –, ezt az üveget vegye maga mellé, s – ilyen tapaszos fődje vót, régi ház, nem padlásos, tapaszos ház –, s a ház közepére feküdjék le, s az üveg legyen maga mellett. S lefeküdt, s a kicsi szekérnyom apámat ott hol felütt elkerüte! S akkor aszmondta, hogy tizenkét órakor, pont tizenkét órakor menjen hátra a kertbe, s ezeköt ha nem tudja maga megcsináni, akkor a felesége nem lesz jobban. S hátrament a kertbe, s egy olyan fehér alakot látott ő a kertbe. De az üveget örökké fogta a kezibe. Aztán hogy milyen orvosságot, nem tudom, milyen, ugye mindent nem tudtam megjegyezni. Na, de ezt a két jelenetet ahogy megcsináta, anyám helyrejött. Úgy-hogy ez mind a szellemekhez tartozik ...

(Ézt nekünk magyarázta. Egyszer én hiszem.)¹⁸⁸ (Homoródalmás, Hargita megye)¹⁸⁹

Gyermekek vótunk, bementünk a házba. Akkor ez a férfi jó legényecske vót, mindig gatyába vót, hitvány. Akkor kifutott az ódalba télen meztláb. Akkor ha valaki odament, nyomta az orrát, akkorát szarok az orrodra, olyasmi. E biztos, hogy D. I. bácsi szekérrel vitte el oda Csíkba, hogy melyik községbe, nem tudom. Jobban lett. Az öreg ott semmit se kért. Egy menyecske is vele vót, egy asszony. Az öreg aszmondta: – Majd fekeresem, majd találkozunk. El is jött a házukhoz, fekereste, s: – Hogy van, s amit akarnak, azt adnak – aszmondja. De jelzem, mikő indútak el aszmondta, hogy: – Nagyon vigyázzanak, me magukat valami éri S mikő kiértek a Tolvajos-tetőre, a ló eszeesett s abba a helybe meghat.¹⁹⁰ Mi történt? De mondta, hogy: – Magukat baleset éri hazafelé, vigyázzanak nagyon. Ez biztos vót. Az öreg is él még, D. I. bácsi – nem tudom, otthon van-e, a leányáéknál van-e –, s a fiatalabb is él. Valami csak kellett legyen ... (Lövete, Hargita megye)¹⁹¹

Igen. Vót még egy olyan Kolozsváron, hogy nénémnek vót egy szereteje, s a másik leán is szerette. S az megcsinátatta, úgy megcsinátatta, hogy nem tudott menni. S akkor Kolozsváron vót egy tudós, nem tudom, ott ma is megvan-e, vagy meghótt már az az asszony, de mondták, hogy mit ké vinni a ruhájából, s nem tudom mit, s akkor helyrehozza. S aszmondja, hogy amikor kiment, édesanyám vitte ki a ruháját, hát haragudtak – aszmondták –, mit bajlódik az istentelen dógokkal, s szabad-e, nem

¹⁸⁸ Az elbeszélő 66 éves feleségének megjegyzése.

¹⁸⁹ 72 éves férfi, 1996.

¹⁹⁰ Meghalt.

¹⁹¹ 57 éves férfi, 1995.

szabad-e, így s úgy, de hát segíteni kell valakinek, hát hogyne menne! Aztán tizenkét óra után imádkozott-e, nem tudom, szőnyeget vitt, kilenc méter vásznat vitt, s azt amikó imádkozott, tizenkét órakor már meg tudott mozdúni, hogy a lábán lement – aszmondja –, a lépcsőkön, s ott vót egy olyan pad, s leűt. Ugye búsút, hát egy leány vót, s mikor úgy elfélszegesedik egyszerre, az nem gyerekjáték. Aztán helyrejtött, tudja-e. Az imádsággal, s azzal a guruzsmával, valami guruzsma vót, hát helyrejtött, tudja-e. (Lövete, Hargita megye)¹⁹²

Hát Hollósarkán van egy unokatestvérem. Annak a fia hadnagy vót, és leányhoz járt oda Hollósarkára. A szülei elleneztek, hogy mi lett közbe, s oda jutottak ki, hogy huszonhat éves korában el kellett temetni. Én is ott vótam a temetésén, s aszmondta ott a környezet, hogy megrontotta Sz., megrontotta, met hűséget esküdött, s nem ment, mert tartotta a barátságot, megrontotta, s azért kellett huszonhat éves korában a hadnagynak meghalnia. De a tudomány szerint a határon vót, s a csernobili atomrobbanás után a radarkészüléknel vót, s valami kisugárzást kapott, s ebből ... De a környezet ott Hollóban: megrontották G.-t, megrontották, ez az imádkozó elment Auzmahaz. Mert Hodoson vót egy olyan román ember, hogy elmentek hozzá, s mikor valamit meg akartak tudni, örökké úgy szólította a sötétben: auzma. Aztán úgy hallottuk, hogy elment Auzmahaz. Vagyis, hallod-e, oda a sötét kamrába beszólott, s a sűrke szakállas ... a sötétből kiáltozta: Auzma! De ő csak románul szólott a sötétbe, hogy hívja elő.

A segítőjét?

A segítőjét. S mi úgy tudtuk, hogy az illetőt hívják Auzmanak. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁹³

Akkó mondok még egyet. De ez is igaz vót. Aszmondták, hogy a tejet egy korondi ember vissza tudja csinálni. Csak egy liter pálinkát kell bevinni Korondra. De ez is igaz vót! Apáink mesélték, az százas! S visszahozza a tejet. De ez érdekes! Egy liter pálinkával elment, bément valaki, s az az ember megcsináta, valami burjánt¹⁹⁴ tett a vízbe, s aszmondta, hogy minden reggel a tehenbe kell tölteni egy pohárral abból a vízből, abból az orvosságból, de az rafinát vót, huncut vót, ki meg odament, az buta vót. S aztán minden reggel két kupa korpát kell adni a tehennek. Hát persze, hogy a korpától megjött a teje, megjött a teje a tehennek. De ugye, hogy okos vót az az ember! (Atyha, Hargita megye)¹⁹⁵

¹⁹² 83 éves nő, 1995.

¹⁹³ 73 éves férfi, 1994.

¹⁹⁴ Gyomnövény, gízgaz.

¹⁹⁵ 61 éves nő, 1993.

Mondok még magának valamit. Temesváron vótam szolgálni, s hazajöttem, s kellett menni dolgozni. Mondta édesanyám: – Kössél, fiam, kendőt! A kendőt nem állhattam a fejemen, a kalapot nem állhattam a fejemen, az ilyen szalmakalapot, na. S elmentem a mezőre, s beestem oda a búza közti, napszúrást kaptam, na. Nem ügyeltem magamra. Anyám mind mondta, hogy kössek kendőt, de szófogadatlan vótam, nem hallgattam rea. S hát béestem oda. S hazahoztam szekérrel, s olyan vót, ha párnát tettek a fejem alá, mintha kövön feküdtem vóna. Mondtam anyámnak: – Tegyen párnát, ne követ a fejem alá!

De, aszmondják, azelőtt tényleg boszorkányok vótak, vagy mi a fene vót, egy asszony, az úgy megcsinátatott engem, hogy édesanyámnak ne legyen öröme bennem, hogy napszúrást kaptam. Betegséget tett rám.

Egyszer jött egy esőernyős ember, na, csináltassanak esernyőt. Aszondja anyám, hogy: – Hát van egy rossz, ha megcsináná. Aszmondja: – Néni, van magának egy nagyon beteg leánya, de erősen beteg, hagyja, nézzem meg. Aszmondja édesanyám: – Na jó, de vittük az orvoshoz, az orvos nem tud semmit csinálni.

Aszmondja: – Mielőtt a nap fé nem jó, van ottan egy keresztet út – aszmondja –, s ott a víz folyik le – aszmondja –, s amíg a nap fé nem jó, vessen vizet, így, miatyánkat mondja el, s mondja: akkor lássam ezt a napszúrást, mint a hátam közepit. Édesanyám aztán háromszor odavezetett, nem láttam semmit, mint egy vak. Odamentem, s hát mintha levették vóna rólam azt a betegséget, úgy elment.

Na, ez eltött. Elmentem megint Temesvárra, hazajöttem, s az ember megint jön arrafelé. De tudja, az összes ujjamon olyan fájdalmas szemölcs vót rajta, olyan fájdalmas szemölcs. De úgy fájt, hogy ha mosogatni kellett, a szívem hasadott ki. Hát megint mi történt velem? Mondta édesapám: – Fiam te városban kell lakjál, me akárhányszor hazajössz, örökké beteg vagy. Nem tudom, mi van veled. Me ő úgy akarta, hogy adjon engemet rokonjához, de nekem nagyon sok fiú vót a kezemen, nem jutottam a rokonjához.

Hát aszmondja az az öreg: – Tudja mit, néni? Az az asszony, amikor süt, maga minden jó szavát ne mondja meg annak, met az nem jóféle asszony – aszmondja. – Mikor az süt, maga vegyen egy cső törőbúzáat,¹⁹⁶ keresztet meg a sümöcsöt,¹⁹⁷ mindegyikre egy keresztet, vesse be a kemencébe, hogy égjen el, hogy ne lássa meg ő, hogy maga bedobta a kemencébe, me akkor megint visszacsinálja, olyan tudománya van annak.

Na jó, hát megcsinátuk azt is, na. Úgy ellett, mintha levették vóna, azt a betegséget az ujjamról helyrejött egészen. Pedig úgy is csinátam, hogy cérnával szűrködtem, de az nem ért semmit. Azelőtt ilyenek vótak, ilyen tudományosok. (Atyha, Hargita megye)¹⁹⁸

¹⁹⁶ Kukoricát.

¹⁹⁷ Szemölcsöt.

¹⁹⁸ 80 éves nő, 1993.

Ez a Cs. I., Cs. I. is mondta, hogy megmarta őt ott künn a kígyó. Pásztorok vótak az apjáék, s őt megmarta a kígyó. S ők felültették a szekérre, s elvitték Szengyörrre. S őt kinnhagyták a szekéren, nem vitték bé sem. S aszmondja, hogy egysze hát jön ki az anyja s az apja, s felülnek a szekérre, s: – Na, menyünk haza. S hát neki semmi baja nem lett abba a percbe, aszmondja. – Hát nem adott orvosságot, valamit? – Hát velünk megitatott ott benn valamit, s te itt meggyógyultál a szekéren.

S ezt most is elmondja sokszor, ez él, ez a fiatalember. Ügyes fiatalember, nem olyan fiatal, ötvenöt-hatvan esztendőös korú férfi. S elmondja akármelyiknek akármikor. (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁹⁹

Sz. E., Isten nyugtassa, mesélte vót, hogy bémentek vót a Gostat²⁰⁰ marháival Csinódba, értette-e. S ott van neki, láthatták sokszor azt a csángó komáját. Örökké jövägetett ide, szekérrel fát es hozott nekik. Hát annak elvitték a tejit, értette-e. Elvitték. Ezt E. mesélte! Na. Mit gondol, aszmondja, leste, leste, nem kapott semmit. Azt, az istállónak az ajtaja fölött, bé vót téve valami aludttej, rongyba, értted-e, egy rongyba bé vót téve, s egyszer aszmondta valaki, megin egy öregebb csángó fehérnép, annak a komájának: – Hallgass ide! Te azt csináld, hogy nézzél jól körül az istállóba, me valami kell legyen. E nekiállott, s lebontotta az istálló tetejit. S mikor az ajtóig ért, megértted-e, ott megkapta! Ott megkapta. Vannak ilyenek! (Csíkrákos, Hargita megye)²⁰¹

¹⁹⁹ 69 éves nő, 1993.

²⁰⁰ Állami gazdaság, rom. betűszó: gospodărie agricolă de stat.

²⁰¹ 69 éves nő, 1993.

TUDÓS EMBEREK, ASSZONYOK

Tódor Rebi

1: Há má például az is egy született adottság vót, me nagyapám testvér vót véle ...
Tódor Rebivel.

1: Néném ő evvel a, mondjuk az emberekkel s az asszonyokkal foglalkozott, s nagyapám az állatokkal. S akkor elhagyta apámra azt a tudományt, s apám is, amíg tudott mozogni, ugye ő is, a községbe akkor állatorvos nem vót, Oklándon vót egy, az járt közbe fel, de az csak vaegyszer vót, úgyhogy apám rendezte s kezezte az állatokat. Ő már öröközte nagyapámtól, vagy tanúta, de hogy nagyapám kitől, azt nem tudom.
S Rebi nénihez betegségekkel jártak, vagy amikor valakit megcsináltattak?

1: Ő inkább avval foglalkozott. Mondták, hogy megcsináltatták, s inkább avval foglalkozott.

És azt mire mondták, hogy megcsináltatás?

1: Há azt má nem tudjuk ...

2: Hát, tanár úr, nekem vót egy negyvenkilenc éves testvérem, s egyszerre beteg lett. S vót Kőhalomba, Vásárhelyt, Vlahicán, Csíkszeredába, Udvarhelyt, mindenütt vót a kórházba. Hát nem vót olyan halálos, de mégis. S utoljára Vásárhelyről egy profeszort hoztak föl, s aszmondta a feleséginek, ángyódnak,¹ hogy: – Tudomány a maga férjin nem segít, mióta professzor vagyok ilyen nem láttam, ilyen betegséget. Úgy el vót a nyelője ferdőve, kicsi vékony csővel etették, úgy az orrán keresztül, ilyen betegséggel nem találkoztam – aszmondja. Professzor. – Én egyebet nem tudok mondani – aszmondja –, forduljanak tudóshoz. Tudomány nem segít a maga férjén. S elment Csíkszeredába, s mikor, me anyám is elment Brassóba valahova ilyen helyré, úgyhogy sok mindent lehetne mesélni, s aszmondta anyámnak az a tudós, ahol járt, Brassóba, hogy: – Maguk ahhoz is elmennek, aki megrontotta magukat. S elment ángyóm Csíkba, hogy hova, nem tudom, s nem fognak szóba állani. S igaz is vót. (Homoródalmás, Hargita megye)²

1: Az nálunk es megvót, az ilyen, ez a dolog, ez a ház nem vót, de már itt laktunk.

2: Ment katonának ...

1: Mentem katonának, s aztán az éjjel pontosan, hallották a zenebonát ...

¹ Férjéhez szól.

² 72 éves férfi (1) és 66 éves felesége (2), 1996.

2: Én nem hallottam, anyósoméék hallották.

1: Lakodalmaztak, mulattak, s aszmondta anyám, mikor az ablakot kinyitották, sehol semmi.

2: Úgy elijesztettek, komád amikor elment katonának, nem merem egyedül aludni!

1: Zúgattak, kacagtak, énekeltek, s amikor az ablakot kinyitották, sehol semmi. S amikor bétették s lefeküdtek, akkor megint lakodalmaztak. S aszmondta a vén Tódor Rebi néni, hogy az újtík itt van. Me itt vót egy olyan tudós asszony ...

2: Itt vót az a nőegylet, a Dávid Ferenc Nőegylet. Meg vót alakulva, most két éve, télbe jártunk, s akkor az esperes úr mondta, egy előadást tartott, s fel es említette, úgy hívták, Tódor Rebi, az öregasszony, nyugudjék ...

1: Nagypámnak a testvére vót ...

2: Aszmondta az esperes úr, hogy az véle született tehetség vót! Úgyhogy jött valaki, nem mondta, hogy ki, egy szekér szénával, s káromkodott, valami akadályá lett, s káromkodott, s aszmondta, mikor bémegyek így csinálók Tódor Rebivel s úgy csinálók ... Forgósél vót akkor is, úgy hiszem. S amikor bėjött a kapuig, akkor a lovak úgy megálltak a kapunál, hogy egyet se mentek. Valami olyat mondott az az öregasszony, hogy de az esperes úr, az olyan pikáns beszédet nem mondja. S aztán a lovak megállottak a kapu előtt, az öregasszony ahol lakott, a falu végén, s eleget hogy hajtsa, hogy menjenek, de nem mentek. S akkor aszmondta az öregasszony, hogy: – Velem ne bajlódj, amivel dolgod nincs, azzal ne bajlódj. Menj, s járj az utadon. Ilyeneket ... De aszmondta az esperes úr, ez véle született tehetség vót! Úgyhogy ő soknak segített, aszmondják... (Homoródalmás, Hargita megye)³

No, aszmondják, az valóság. Aztán vót egy vénasszony is – hallgassa meg –, Tódor Rebinek hívták. Aztán az sok mindent tudott. Ha fokhagymát köt az ember a ló hajába, akkor nem nyúlnak hezza. Me úgy összefonják, hogy emberi kéz nem tudja úgy összefonni. Úgy összefonják. Hát jártak ahhoz a vénasszonyhoz sokan. Elmejek egyszer mésszel, s hát Solymoson egy fiatalember kérdezi, hogy: – Maga hova valósi? S: – Én almási. S: – Hát Tódor Rebit ismeri-e? S: – Én igen – mondom. – Ej, sokat tud az a vénasszony – aszmondja. – Olyan vót az egyik lovam – aszmondja –, hogy úgy le vót járva, mind ez az óra. S a másik jó. S elmentem hezza, s aszmondja: – Fiam, ezt a lovat járják, éjjel nyergelik – aszmondja. – S azzal hazajöttem – aszmondja –, a vénasszony orvosságot adott, s meg. S aszmondta a vénasszony: – Éjszaka menj hátra a csúrkertbe, s van egy honcsok⁴ ott. A honcsokba van egy patkó. S a patkót vedd ki, s tedd a küszöbre, s üssed azt a patkót, s akkor odamejen az az ember, aki a lovat ... Aszmondja, nem merte ... Aztán a ló helyrejött. Sok minden ilyen történt. Sok beteget hordoztak ide akkor. (Homoródalmás, Hargita megye)⁵

³ 72 éves férfi (1) és 66 éves felesége (2), 1996.

⁴ Vakondtúrás.

⁵ 87 éves férfi, 1996.

Hanem vót itt Almáson ... úgy hítták, Tódor Rebi. Hallotta-e? Tetszett-e hallani?

Jaj, az a jós?

Jósló, az. Na, édesapámról például, én nem aszmondom, de egy értelmes ember vót na, s nem hitt a babonának, de mégis megtörtént velünk az, hogy a tehénnek a tejét elvitték. Úgy mondták, hogy elvitték. S elment Tódor Rebi nénihez, s mit csinált mit nem, a tejet visszakarta. Na. Úgyhogy ilyesmiket ... (Homoródalmás, Hargita megye)⁶

Az a helyzet, hogy erről hallani hallottam, de ezzel én nem tudok foglalkozni, me ezt én nem vettem bé magamnak. Én boszorkányt, szépasszonyt s ... Szinte azt kell mondanom, hogy itt nálunk is vót egy jósnő, akinek aszmondják, s a múltban is vót.

A környékről sokan jártak ide, s most is járnak.

Igen, de a múltban, úgy hívták azt az öregasszonyt, hogy Tódor Rebi, hát az, messziről eljöttek ide, s itt szállást adtunk, s itt aludtak, az öregasszony, csak aztán az titkóta, hogy hogy csinája, úgyhogy én nem tudom azt elmondani ...

Tudom, hogy vót egy barátom fiatal koromba, s a lovam ment tönkre. S elmondta itt a szépasszornak, me két szép csikaja vót, s valaki a kezét a hátán végighúzta. S eljött ide, s mit csinát az öregasszony, mit nem, én nem tudom megmondani, hát azután a barátommal találkoztam: a lovaim meggyógyultak. Tehát azt kell mondjam, hogy annak vót valami tudása esetleg, s sikerült, vagy ... (Homoródalmás, Hargita megye)⁷

Hol is vót, Udvarhelyen alul, elfelejtettem, onnat valamelyik faluból idejött vót, me beképzelte maguknál egy macskát. Annyira, hogy nem tudott ülni, öökké látta s öökké a szeme előtt vót, s mikor nálunk megérkeztek – soha nem felejttem el –, olyan jó nagyocska csóró⁸ vótam, tizennyőc-tizenhét esztendő között lehettem. Idejött érdeklődni, apámnak katonakollegája vót, s aztán elmentek fel, béjött az ajtón, s arra emlékszem, megnezte a macskánkat, milyen. S elment fel Tódor Rebihez, s Tódor Rebi olyan orvosságot adott neki, hogy s aztán én nagyobbacska lettem s jártam mésszel, tetszik tudni, s hezza mentem, hogy éjjel adjon szállást. S egészen Tódor Rebi meggyógyította vót, többet nem vót ez a beképzése, hogy a macskák támadták meg. Hogy aztán milyen baja vót, nem tudom. Tódor Rebihez erősen sokan jártak, vidékről, messzinnen. Azt is mondta az az asszony, hogy: – Egy lapos kő van a házad előtt, s ... nem tudom honnan tudta. S ilyeneket sokat, beképzelt valaki valamit, vagy csinálmányokat, aztat, nem igen foglalkozott azzal, nem hitte az az asszony, s mégis olyanokot mondott ... S lássa, Almásról nem vettük számba, de a vidékről annyian jöttek, Csíkból s messzinnen, messzinnen. Tódor Rebi, egy öregasszony.

⁶ 58 éves nő, 1996.

⁷ 73 éves férfi, 1996.

⁸ Kamaszgyerek.

Aztán tudom, hogy beléüttem vót a karomat a füttőbe, jó nagyocska vótam, s elégett. S aszmondta, hántsunk fenyőhéjat, főzze meg anyám s azt igyam. Ezelőtt, házi orvosságok, olyanok vótak. S ilyenekre erősen kihatott az öregasszony, tapasztalt asszony. (Homoródalmás, Hargita megye)⁹

Sok minden vót azelőtt, sok ... Most egyáltalán, most az ilyesmit nem ... Ugye emelkedtünk, hogy most nincs ilyen. Azelőtt vót az a Rebi néni, sokat tudott erősen.

Tódor Rebi?

Tódor Rebi. Ammá aztán tudott, a vénasszony. Anyósomnak ellopták egy tyúkját. S mondja a szomszédasszonynak, hogy: – Menjünk fel Tódor Rebihez, hallám, hogy s merre vitték – mondja anyósom. S mentek, ott a patakon keresztül kellett menni, s: – J., – mondta a másik asszony –, oda mehetünk, me az úgyse ér semmit. Hát amikor mennek fel a tornácra, hát aszmondta: – Te A., te ne jere fel, te nem hiszel – aszmondja. Rebi néni aszmondta.

Másik ember, három ember elment az erdőbe itt. S egyiknek a szekere nekifarót egy bokornak, s emelgették. S aszmondja az egyik nagyszájú ember: – Tódor Rebi ha itt lenne, milyen jól segítené! Érti-e? A szekeret visszarakják, s jöttek hazafele, itt a faluvégen jöttek be, Tódor Rebi ott lakott. S Rebi néni kiállott, s egyszer a szekér megállott, mind a három szekér. Aszmondta: – Gy., te nekem hagyj békít s végezd a dolgotat – aszmondta –, nekem ne ... Aztán elpirútak, hogy a vénasszony honnan tudja, hogy ő bajlódott vele. S akkor hajtják a lovakat, s egyet se mozdúl egy se, s ütték, s úgy se. Aztán: – Eidjetek – mondta Rebi néni –, eidjetek! – s akkor megindútak. *Szóval meg tudta kötni?*

Megkötötte, ide, úgyhogy ez a Rebi néni. (Homoródalmás, Hargita megye)¹⁰

Tódor Rebinek hívták, itt fenn lakott.

Az a jók ...

Igen, jósasszony vót. Ennek a L. bácsinak vót egy testvére, cserépgyáruk vót ide hátra. S a gyár se ment úgy, ahogy kellett vóna, s addig izgatta magát, úgy lebetegedett, nem is vót normális ő. Kacagott, s alájament a székletje, s hazahozták az erdőről, s itt laktak, s anyám felment, s ... Anyám felment aztán Tódor Rebi nénihez, aszmondta: – Hozz fel, gatyáját, nemtommit, amit levet – aszmondta. S felvitte anyám, s megnezegette, s két vagy három liter folyadékot adott, s E. akkor még élt, keresztlányja vót. S aszmondja: – Mondd meg E.-nak, mosson rea, s megél. S még azután élt vagy harminc esztendeig, attól megélt. Az orvosok, azok nem ... (Homoródalmás, Hargita megye)¹¹

⁹ 82 éves férfi, 1996.

¹⁰ 87 éves férfi, 1996.

¹¹ 65 éves férfi, 1996.

Igen. Vót, az, ha kellett, macska vót, ha kellett, kecske vót, ha kellett, bival vót, akkor még mit mondtak ... Hogy az erdőn, csak látták, hogy egy rakás fa mozog, a rőzsét vitték azelőtt ugye, s akkor mondták, hogy: – Hát, Rebi né, maga ... úgy is vót, hogy a kapu előtt hagyták, s mit tudom én hol látták má. Úgy, hogy a másik alig ment ki Merke tetjire, már a vénasszony ott vót. – Hát maga hogy jött ide? – Mivel bajod nincs, ne foglalkozz – aszmondja. Úgyhogy állandóan valahol járt.

De az, aszmondják, annyit tudott, hogy mikor valaki a faluba jött be, akkor aszmondta neki, hogy: – Maga ne jöjjön a kapun belül, maga az úton ezt meg ezt csinálta, elkáromkodta magát ...

S állítólag ez az unokája, ez a P. J. néni, ez az unokája, mer az édesanya is tudott, s ez az édesanyjának az anyja vót, ez a Rebi néni. J. néninek nagyanyja vót. Aszhiszem, mind a kettőt Rebinek hívták, a J. néni nagyanyját is, Mári-e, Rebi-e, nem is tudom, de állítólag keresték az öregasszonyt, valaki kereste, s a leánykát, akkor ép vót, ledobták, s akkor roppant össze a háta, me nem így született.

Az ellenségei?

Hát ezt így gondolom, me vót egy unokatestvérem, ahol szintén vót egy ilyen dolog, s felmentünk oda, én így gondolom, hogy aki, ő ha, az ő emberei, mer ez már egy olyan harcot vívó valami, ugye, hogy az ő szellemei a másíknak a szellemeivel meg kell viaskodjanak. Tehát amikor Isten angyalai az ördögöknek az angyalaival birokra keltek, s az ördögé győztek ugye, a gonosz angyalok győztek, hát ezért adott Isten a Sátánnak szabad kezét, hogy a világ felett úgy intézkedik egyelőre, amíg el nem jön a Megváltó, a világ végénél el nem jön az Úrjézus ugye, addig szabad keze van a Sátánnak, tehát most sátánizmus van tulajdonképpen. A Sátán uralkodik, azért van a csinálmány, s ilyen, olyan, olyan, a sok árulás, vérengzés, bűnözés, mert a Sátán dolgozik és átkoz. S akkor ugye Rebi néni és más is, aki ezzel a dolgokkal foglalkozik, gondolom, hogy ez olyan dolog, hogy meg kell vívjanak egymással. S gondolom, ezér vót az, mikor őt megverték a szellemei, kékre verték. Azér verték, me nem úgy csinálta, hogy ők győzzenek, tehát ők vesztesek vótak, abb az időbe vesztesek vótak, tehát az ők munkájuknak nem vót eredmény. S ennek vót az oka, hogy rajtok töltötték ki a bosszút, gondolom én. (Homoródalmás, Hargita megye)¹²

Azt tudom, hogy Gyepösbe egy leány megzavarodott az eszibe. Aszmondták, hogy a szeretője megcsalta, s aztán idejött a testvére a feleségivel, hogy annak az asszonynak mondják meg, hogy gyógyítsák meg a testvérit. S akkor odamentek, aztán az asszony lement a pincébe, s a testvére a leánnak elment, s s így a kasztenen,¹³ vótak olyan fődös lábhosok. S abból beszélgetett az asszony az embernek, aki jött Gyepesből. S aszmondta, hogy: – Én megyek – mondta az ember a feleséginek –, s én most a lábhosba megnezem, hogy mi van, mit beszél az az asszony. – Az Istenér, ne nyúljon oda

¹² 61 éves nő, 1996.

¹³ Fiókos ruhatartó szekrény.

– mondta az asszony –, ki tudja mi az, s nehogy baj legyen. Aztán mégis az ember kifödte, s egy nagy papírt kivett belőle, s aszmondta, egy nagy szerződés vagy mi vót. – Innet én elmejek – aszmondta a férfi –, én ezt nem hallgatom, s nem olvasom, mer ennek nincs igaza. De elmentek, aztán hogy sikerült-e meggyógyítsa ... Az az asszony sok-sok mindent szerzett magának s a családjának, párnáig le s mindent, annyit kapott a népektől ... Aztán azt tudom, hogy gyógyítani tudott, ha valakinek vizelet-baja vagy tüdőbeteg vagy nemtommi vót, annyi orvosságot tudott főzni s adni, hogy meggyógyította. De osztán én nem tudok annál tovább ...

Tódor Rebi néni?

Hát ő vót. Ő vót.

El tudta venni ő a tejet?

Nem hiszem. Meggyógyítani tudott, hogy megcsinálni, azt nem tudom, de meggyógyítani tudott, me sokat, sokan, az egész vidék járt ide. Sokan, sokan. Aztán idős korba halt meg. (Homoródalmás, Hargita megye)¹⁴

Rebi néni békát tartott-e?

Igen, azt hallottam. S aszmondják, J. néninek is van egy titkos kamrája, s a fia vagy valaki ha bántalmazza, főképp a fia, akkor odamenekül. S ott az, valami olyan helyen van, hogy oda nem tud bemenni senki. Olyan erő van, hogy oda nem tud bemenni senki.

Kinn a kaszálón, mondták, hogy odament, s enni kért a béka ...

Na, én még egyet megfigyeltem. S azt figyeltem meg, tanár úr, hogy amikor vót nálunk az a jövés, menés, koslatás, csinálmány-e, nem tudom minek nevezzem, nem tudom megnevezni... boszorkány-e, csinálmány-e, kűdve vót-e, magától jött-e, hogy vót, ezt nem tudom, csak annyit tudok, hogy akkor annyi csúszómászó vót az udvarunkon, hogy az nem igaz. Ilyen hatalmas nagy békák a lépcsőre feljöttek, s a lépcső aljára fel vótak oda húzódva, oda tapadva, de még mintha kezük is lett volna, olyan furcsa vót, hogy békaláb vót, s mégis mind egy kisgyerekkéz, egy olyan pici babakéz, úgy nézett ki, s úgy fel vótak a lépcső sarkához lapulva, s máskor a kapu sarkához, úgyhogy vót eset, hogy nyitottuk ki a kaput, s a lábát odacsúsztattuk, s sikított, rendszeresen sikított! S mondom, ez mindig, s még a házba is bekerült a béka, s még gyík is. Hogy akkor milyen nagy csúszómászó-jövésmenés vót, én nem tudom, így kellett legyen, hogy arra az időre vót, s ha e nem lett volna, akkor is lett volna, azt most én nem tudom megmondani. Mindenesetre, ezek mind mind léteztek. Aztán hogy azután nincs, ez biztos. (Homoródalmás, Hargita megye)¹⁵

S ugye mondrák azt is, hogy amikor ez a Rebi néni jósót, s jörtek hozzá más faluból, s olyan is vót, hogy leszállt a férfi a szekérről s kezdett káromkodni, hogy így s úgy, s

¹⁴ 87 éves nő, 1996.

¹⁵ 61 éves nő, 1996.

Rebi néni aszmondta, amikor bement: – Nincs mér bejere! Ha te nem hiszed, s így kezded, akkor nincs miér, me ennek nincsen semmi értelme. Én akkor semmit se tudok csinálni. Tehát az a, lelkiileg is benne kell legyen, hogy higgye, hogy létezik, me hát mi is úgy fogjuk fel, hogy nincsen olyan, babona nincsen, s szellemek nincsenek, de hogy valami mégis létezhetik, ezt én legalábbis mégis hiszem ... (Homoródalmás, Hargita megye)¹⁶

1: Jósló asszony, még most is van Zetelakán, járnak innen oda. Jósol, elmennek, s aztán használ-e, van-e haszon utána, nem tudom. Elmennek, s az az asszony valami zsírral megkeni őket, s jósol nekik, s hisznek. A még ... Hát ki es vót mostanában? Ki is az a jósló asszony, aki Zetelakán jósol, s mennek innen oda? Az asszonyt nem ismerem, a nevét se tudom.

Azt tudom, hogy Almásra mentek. Volt ott egy Tódor Rebi, s ahhoz mentek.

1: Nem hallottuk aztot.

2: Azt én hallottam, Zetelakán ... Kártyavetőnő?

1: Jósló asszony!

2: Nem, az izé vót, gyógyító! Gyógyító, az a zetelaki. Kenő, ilyen, megkente, s masz-szírozó.

1: Jártak oda az asszonyok. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁷

Homoródalmásra, ott vót valami tudós, oda jártak. Asszony vagy férfi, azt nem tudom. De azt tudom, hogy édesapámnak – akkor pásztor vót édesapám –, s egy tehén elvezett előlük. S akkor a gazda követőte, hogy neki meg kell fizetni. S aztán elmöntenk valami tudóshoz, arrafele mentek, Almásra. Én akkor gyermek vótam, kicsi vótam, s arra emlékszem, a tehenet Szilajnak hívták, s elmentek. S a tudós asszony megmondtra, hogy a tehén hol van, fel van fogva, de egyedül ne menjen, me ott vesz ő is. Édesapám olyan merész ember vót, hogy nem fét. S egyedül, s úgy búsút édesanyám, s még mondta, hogy imádkozzunk, nehogy édesapámnak valami baja essen. S amikor odament, az embőr mindjár pálinkával kínálta, helyyel, s avval aszmondja, hogy: – Én nem enni jöttem –, me amikor hazajött, elmesélte, s én azér tudom ezt. Aszmondja: – Én nem enni jöttem, én a tehénér jöttem, s a tehén itt van, s én hajtom is el. S aztán az a tudós, asse tudom, bácsi vót-e, néni vót-e, már ahol el vót fogva, az a bácsi, aszmondja: – Nem hajtsa el! – De elhajtom – mondta édesapám. S akkor aztán kikerültek, a házból kikerültek, me egy olyan mezei háza vót annak, s aszmondja édesapám: – Ne, hol van! Ő aztán meglátta a tehent, ki vót engedve, hogy egyék. – Ne, hol van! Gyer ide, Szilaj, me ma kikapsz! Aztán ugye az az ember se mert valami egyebet csinálni, me édesapám valami nagy merész vót, s úgy beszélt, há aztán odaadta a tehenet s hazahajtotta.

¹⁶ 57 éves nő, 1996.

¹⁷ 78 éves férfi (1) és 70 éves felesége (2), 1996.

(S a tehén az volt?)¹⁸ A tehén az vót, a Cs.-nitt való tehén ... (De hogy került akkor az illetőhöz a tehén?)

Én má nem tudom, me elmesélte azt is, hogy hogy kerűt, de én azt nem tudom. Hazahajította, s mind örvendeztünk, hogy nem kell megfizetni. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁹

Édesanyám 1906-ba született, s a leánytestvére 1911-be. Ez a leánytestvére tizenegy éves vót, s apó, maga üsmerte S. S.-t ... (Én hogyne üsmertem vóna!)²⁰

MajoreMBER²¹ vót, majorkodott, azt szerette. S akkor ez a tizenegy éves, M.-nak hívták, beteg lett, erősen nagy beteg lett. Na, de jelzem, apó major vót. S. L.-nének valami juhái elvesztek. Apó aszmondta, tudott adni fület – me major a juhról adja a jeles fülit, hogy na, a füle megvan a juhnak, de mittudom, a farkas megette. Ha semmi egyebet nem kapott, a fülit megkapta, me azt nem eszi meg. Akkor: – Na, itt a füle, a másíknak megint a jegye, s tán két juha hiányzott S. L.-nének. Pedig apó s S. L.-né testvérek vótak. (*Igen, igen.*)

S akkor ez az asszony olyan bosszúálló vót apóra, béperete, béadta a törvényszék-re. S nem nyerte meg az asszony! S apót – aszmondták –, meg akarta csinátatni! Na. Ebbe is vót egy ilyen beszéd, meg akarta csinátatni. S nem sikerült, hogy apó essék bele, hanem ez a tizenegy éves leánka. A leánya vót. S ez vót ősszel, a juhelszámolás, s a másik évbe februárba beteg lett, s nem forgolódott jól, s mind mondták: – Mid fáj, M?, s: – Semmi se, s: – Mi bajod?, – Semmi se, s nem forgódott jól, s valaki aszmondta, vigyék Almásra, van ott egy tudós asszony. Vigyék el az asszonyhoz, hallám, az mit szól. Apó befogta az ökrököt, s szánat szerelt, me akkor szánal jártak. (De nem nyár vót...)

Mondom, február vót! S elmentek Almásra apóm, mómám s ez a M.

(Akkor már nem vótak haragba?) Hát S. L.-néval akkor igen, haragba vót! S akkor elvitte oda, s na – magyarázta apó, az Isten nyugtassa: – Felvettem s bévittem az asszony eleibe, s hallám, mondjon valamit erről a leánkáról, me semmi se fáj, de nincsen jól, nem kel fel, nem eszik. Aszmondta az asszony, megnezte, körülkérdezte, megtapogatta mindenit, s aszmondta, ne, hogy már a leánka ne hallja, nekik megmondta, mómámnak s apónak, hogy ez meg van csináltatva. Az az almási tudós asszony. Az nem él, az ki tudja ...

Több tudós asszony van Almáson ma is ...

Én nem jártam arrafelé, csak nagyapámtól hallottam, s édesanyámtól. Akkor aszmondta az az asszony, hogy: – Ne, bácsi s néni. Maguk menjenek el haza, vigyék haza, amit kíván, adjanak, gyógyíthatatlan a betegsége – aszmondja. – Menjenek haza, s ...

¹⁸ Ismeretlen jelenlévő közbeszólásai.

¹⁹ 76 éves nő, 1997.

²⁰ Ismeretlen jelenlévő megjegyzései.

²¹ PásztoreMBER.

Aszmondja: – A fűttő²² elől egy szál deszkát vegyenek fel. S alatta van valami, egy csomó, egy bogba. S azt maguk vegyék ki s égessék el, s az amikor ég, aki ezt tette a leánkával, me a bácsit akarta, nem a leánkát, akkor – aszmondja –, az az asszony odamejen. Aszmondta apó – az Isten nyugtassa –, s édesanyám es, hogy pontosan az az asszony, S. L.né, Á. néaninek hívták, P. Á., Cs. bával testvér vót, hogy ez bélépett az ajtón. Az asszony így megmondta, bélép az ajtón, senkihöz semmit sem szól, még nem is köszön, me magokra haragszik, így elmondta az asszony. Elmenyen az ágyhoz, s megkérdi M.-t, hogy: – Hogy vagy? Mid fáj? S a leánka azt feleli neki, hogy: – Semmim. S egy félév alatt meghalt. Na, eztöt, ennyit tudok. (Máréfalva, Hargita megye)²³

Tudja-e mit mondok én arról a tudósról? Sógorom ehelyt belül lakott, s ez lakatlan vót, ez a terület. Éjjel a lovait – errefele egy kert vót –, kihozták, s elvitték, két lovat, hámostól s csikóstól. S ahajt, há kesergett no. S a másik sógorom aszmondja: – Gyere, menjünk el, ne mondja, hogy mi se mentünk sehova, menjünk el s egyet ámbolyongjunk. S mondom: – Há, menjünk. Keresztülmentünk, reggel elindúntunk s átmentünk a hegyeken, mondom: – Menjünk Almásra. Olyan híre van ennek a tudós asszonynak – mondom –, menjünk oda. Hát úgy estefelé értünk oda. Odamentünk, s megmondtuk, egyszer sógor mondja, hogy vessen kártyát. Én künn vótam. Vetett kártyát. *Ez a falu felső végén volt?*

Tudja a csuda. Egy öregasszony vót. Kártyát vetett. Vessen nekem es. Nekem es vetett. De tudja-e? Semmit se tudott, hogy mi mi járatba vagyunk, semmit! Fiatalok vótunk, mind a szerencsét vette nekünk, s a fehérnépeket, ilyesmiket. – No – mondom –, mikor kijöttünk, jól megkaptuk a lovakat. Ez igen. (Máréfalva, Hargita megye)²⁴

²² Kandalló.

²³ 76 éves férfi, 1997.

²⁴ 84 éves férfi, 1997.

Mihály Lajos

1: Vót egy olyan ember Pottyondba, Csíkpottyond, hallotta-e?

Hogyne, többször jártam ott.

2: Akkor ismerte is azt a polgárt.

Nem ismertem.

1: Mihály Lajos. De meghalt azután az! Annak olyan nagy ereje vót, annak az embernek! Én jártam ott leánykoromba, onnat Szentsimonból. Me, nem tudom, hogy nagyon véres, vagy milyen vótam, hát attól itt [combját mutatja] olyan nagy kelések nőttek ki, de mind a két lábamon lefelé, de olyan nagy sebek. S nem gyógyultak, semmivel se lehetett gyógyítani. Még eljártam Pestre is, vót nagybátyám ott, Dunakeszin laktak, s aszmonda: – Húgom, gyere ki, me meggyógyíttatunk! S elvittek Pestszentlőrincre, valami orvosi rendelőbe. Ők ott csak kacagtak rajtam, hogy olyan fiatal s szép vótam, kacagtak rajtam, de nem, valami kenőcsöt adtak amivel békentem, de nem ért semmit.

Na, írtam édesanyáméknak, hogy semmit se ér; na, jere haza – azt írták. Haza es jöttem, s szekérrre fel, me ökörszekerünk vót, s felvittek oda Mihály Lajoshoz Pottyondba, szekérrrel. Egy alacsony, öreg ember vót. Fehér harisnyába járt. S akkor megnézett az öreg. Aszmonda: – Fiam, meg fogsz gyógyulni, mikor a gyertyák égtek, me misét mondott az öreg! Négy szál gyertya égett! Misét mondott az öreg rendesen, vasalóba vót a füstölő téve, füstölt, minden. Éjfélkor felkötött, felkötött éjfélkor – aszmonda –, hogy most kell imádkozni. Olyan gyönyörűen imádkozott az öreg! Aszmonda: – Az égiek most hallják! Le van minden csendesüve – aszmondja –, az égiek most hallják az imát s hasznos lesz!

Nahát reggel aztán, napfelkörttekor, me az ablaka úgy állt, hogy onnat jött a nap fel. S oda leütetett engem egy székre, s ott imádkozott a fejem felett. Aszmonda: – Fiam! Te két hét múlva feljössz a lábodon! Meg fogsz gyógyulni! Eljárt hajnalba valami kúthoz, s vizet hozott. S azt a vizet hogy én igyam. S hát ittam, hogyne. S aszmondja: – Két hét múlva te feltétlen jere ide, jertek ide. Két hét múlva, addig leszotyogtak²⁵ a sebek, semmi bajom nem lett. Annyit ért az a mise, az a vízivás s az a kenőcs. A kenőcsöt is ő adta, amivel megkentük.

2: S akkor még mondd el, hogy ide is kihozták.

²⁵ Egymás után leestek.

1: Várj csak, várj csak! S akkor na ugye, én meggyógyultam, hálstennek. De aszmondta, hogy ez egy csinálmány vót, s én beleléptem – aszmondja –, s ez vót. De akármi vót, hát meggyógyultam. Irigységből csinálták.

No aztán itt a szomszédba, a harmadik háznál, a miénken kívül, egy fiatalasszony. Az is olyan vót, hogy úgy szuszogott, s egyszercsak elakadt a szuszogása, s nem szuszogott. S neztük az orrát, hogy ...

2: El vót ...

Nem merevedett meg?

1: Nem merődött meg, de úgy, nem szuszogott, se semmi, s na, néztük, hogy hát hal meg. S magától egyet nagyot szusszant, s helyrejött. De ez így ment sokáig, gyakran jött rea, sokszor. S én elmondtam neki, hogy ...

2: Sok gyereke vót, s kicsikék vótak, s sajnáltuk na, hogy olyan beteg lett ...

1: Mentünk ki örökké s neztük, hogy szenved. S én elmondtam az urának, mi van ott Pottyondba. Az öreg- vagy fiatalember, el is ment oda, el is vitte a feleségit. No, egyszer az ingit vitte el, amibe ő járt, azt az inget. Hát arra eléggé megcsinálta a tudományát, hazahozta, s akkor megcsendesedett. Mikor ott mondták a misét, akkor ő itt má meg vót csendesedve, semmi se jött rea. Hazajött, s nem tudom mennyi ideig nem vót semmi.

Aztán ismét rájött! Akkor aztán bément az ura, s az öreget kihozta ide. Személyesen a házhoz. Aztán hogy itten a háznál kicsinált, mit nem csinált, helyrejött, többet sose jött rea.

2: Itt vót az öreg két nap. Me a tornác alatt vót valami, így mondták ...

1: Aszmondták, bétéve, gurucsa ...²⁶

2: A tornác alá vót bétéve a gurucsa, s az öreg megkapta ... Így tudjuk. Aztán azáltal, kivették, s az asszony így ...

1: Az anyósára mind mondták, mostohaanyja, az csináltatta meg. De az öreg mikor ide kijött személyesen, s itt elvégezte, amit kellett, akkó többet soha nem vót. Ma es él, ügyes, derék asszony.

Az öreget hírták itt több helyré, rendezze, de nem ment. Egy helyré bément a kapun, s aszmondja: – Itt ellenem dógoznak, ide bé nem! Nem csinált ott semmit, nem foglalkozott, aszmondta: – Itt ellenem dógoznak. Nem csinát ott semmit.

No, s ezt akarom, hogy akkor elmonda az öreg, egy nagy derék felesége vót, hogy a mostohafiát meg akarta tanítani ő erre a tudományra, hogy hagyja ő ezt hátra másnak. S neki es fogott vót, hogy tanuljon, de jött a fársáng, húshagyat, s nem lett vóna szabad, hogy igyon italt, s mulasson. S elment s ivott s mulatott, a táncba, fársánгон, s olyan rosszul lett, hogy úgy vitték haza szekérrel. Italt nem vót szabad inni. Szekérrel hazavitték. Akkor az öreg aszmondta: – Mindent megtettem, a tudományom élvettem.²⁷ Elmentem – aszmondja –, az égiekhez, s megkérdeztem, hogy meg-

²⁶ Csinálmány, rontás.

²⁷ Eléje tettem, élvetettem.

marad-e az én fiam. S aszmondták, hogy: – Megmarad, csak megpróbáltatás ez, hogy nem tartotta bé a szabályt, ivott. S azután többet nem tudta megtanítani, hogy vegye át az tudományt. Pedig egyszer okos vót ... (Máréfalva, Hargita megye)²⁸

Tetszett-e hallani, hogy halottmosó lével megittatták?

Nem hallottam.

Nem szerették a menyüket, ez Simonba vót, mi tudtuk, és halottmosó lével megittatták a menyüket.

Az micsoda?

A halott mikor meghal, megfűrosztótték. S annak a leviből kávé csináltak a fiatalasszonynak s megittatták. S attól, ő nem tudta, mit ivott meg, de a hús úgy leszotyogott²⁹ arról, az asszonyról, hogy csak a csont maradt meg. S úgy vitték fel akkor ahhoz az öreghez Pottyandba, a gyógyította ki. Nagy, derék asszony lett belőle, sok gyereket szült, mindent. De az öreg milyen nagy tudománnyal vót, hogy az, az, kár, hogy nem hagyta hátra. (Pedig orvosokhoz nem járt!)³⁰ Sőt, az orvosok jártak hezza! Jártak hezza, mentek hezza az orvosok!

Nem aludt el, nem merevedett meg közben?

Nem. Nem. Fehér harisnyába járt, rendes öreg kicsi ember vót. Ugye emlékszel, nálunk es bejárt vót. (Igen. Igen.) De nagy tudománya vót! A csorda marha ha megveszett, bément közikbe, s megcsendesedtek, helyrejöttek. Kígyómarást ha valaki szenvedett, meggyógyította. Úgyhogy erőst nagy-nagy tudománya vót. Sok ereje vót annak az öregnek. Kicsi ember vót, fehér harisnyás, egyszerű kicsi ember, de erősen hatásos gyógykeze vót neki, s esze is, me ugye ahhoz a kell. Kár vót, hogy nem hagyta hátra valamilyen tanítványát, me .. Ő csak gyógyított ...

Mondták, hogy aki segít, az rontani is tud ...

Nem hallottam, hogy valami csinál mánnal dógozott vóna, nem tudom ezt. De hogy gyógyított, az biztos, erőst nagy ereje vót a gyógyításhoz. Hát mondom, egy csorda marha megveszett, s közükbe bément ... (Máréfalva, Hargita megye)³¹

Azt Mihály Laji bá csináta ... Hát valamit imádkozott, s még nemtommicsinát, s s mindent rendezett, mind ahogy mondja, a küszöb alá valamit tett ... Az izéte. Aztán K. D.-né mondták ... (Dehát a titkot nem is igen árulják el, hogy hogy csinálják!)

K. D.-né mondogatták örökké, hogy elvitte a tejet, s elvitte a tejet. Egyszer kitanóta, E. A.-t mondták, az én komaasszonyomat, G. A.-né. Ő es elvette a tejet, s akkor... (Csángó fehérség vót, ha jól emlékszem ...)

²⁸ 70 éves nő, 1996.

²⁹ Lehullott.

³⁰ Az elbeszélő 78 éves férjének megjegyzései.

³¹ 70 éves nő, 1996.

S akkor aztán izéte, Mihály Lajit elhozták ide, K. D.-néhez, bihalakat³² is tartott, s minden, s a tej kicsi vót, s másnak sok vót. Így magyarázták, na. Azok a Fiság partján laktak. S akkor a Mihály Laji egy fát adott a kezibe, s kijött, me valami szorongatta, s kijött, s azt mondta, szedjed, ahogy tudod! Verte, s az azt mondta: – Jaj, többet ne üssenek, adok mindent, vigyék el! Aztán mit tudom én... (Csíkrákos, Hargita megye)³³

Jaj, igen, odakantérozták!³⁴ Oda van kantérozva, meg van csináltatva. Hallottam olyant, itt pedig él még az az asszony, velünk egyidős. Egy simoni fiú járt hezza, nagygazdafiú, s nem akarták a fiúnak a szülei. S akkor a lány örökké a kezibe hozott vagy résztát vagy mit, me akkor a fiatalság a két falu közt a mezőn sétált, akkor nem vót televízió, nem vót rádió, nem vót kazetofon ... A két falu fiatalsága itt a kicsi mezőbe találkozott. S az a leány örökké a kezibe hol ezt, hol azt annak a fiúnak, s egyszer aztán a fiú, hát csúnyán kivert az arca. Aztán hordozták fel Szöngyörrre, ahová mondtam, Mihály Lajihoz. S aszmonda vót az az ember, hogy megetették vagy megittatták vót, hogy odajárjon. De úgyse ment többet oda. Még azután aztán harag vót sokáig, sokáig, még az úton is kerülnie kellett, me aszmonda, hogy ahol megfogja, összevágja a leánt. (Csíkrákos, Hargita megye)³⁵

Mi február elsején esküdtünk meg, s negyvenhét áprilisában, amikor vót a húsvét, akkor lettem rosszul. Negyvenhét áprilisába.

Hogyan kezdődött?

Én csak úgy egyszerűen rosszul lettem, a templomba, úgyhogy – aszmondták –, L. nagy derék ember vót, s B.-nénak az ura is szintén derék ember, az utcából, s – aszmondták –, olyan rosszul lettem, hogy hárman se bírtak velem, három nagy férfi. Mindent téptem széjjel, mindenkit vertem széjjel. Én magamról akkor nem tudtam, egyáltalán. Mindaddig, aztán édesanyám is járt be, nyugodjék csendesen, s aztán amíg ki nem hozták Lajos bácsit.³⁶

Próbálkoztak máshol is?

Nem, csak mindig Lajos bácsival. De amíg aztán ő ki nem jött a házhoz, nem lehetett semmit se csinálni. Aztán hogy kijött, hogy az micsinát, mit nem csinát ...

De azelőtt elmentek hozzá, oda a falujába?

Igen.

S ő mit mondott?

³² Bivalyokat.

³³ 87 éves nő, 1993.

³⁴ Megvarázsolni, megrontani.

³⁵ 64 éves nő, 1993.

³⁶ Mihály Lajost.

S aztán mikor ő kijött, hogy micsinát, mit nem, hát nem tudom, s aztán hálistennek azután nem vót semmi. Itt valamit, egy éjen kint vót, s itt valamit babuskodott,³⁷ negyvenhét áprilisába ...

De ő magának gyógyszert adott, vagy megmondta, hogy mit kell csináljanak, vagy ő...

Ő csak ottan intézkedett, nem adott semmi gyógyszert. Amíg ki nem hozták Lajos bácsit, addig nem tudtak semmire menni velem. A kórházba is vótam, me legelsőbben oda kerültem bé, legelsőbben oda vitettek be, a hátgerincem miatt, csak aztán B.-né mondta, E. néni, hogy Pottyandba van Lajos bácsi, azután járt vót be az uram, s azután édesanyám is járt be, de amíg ki nem hozták, nem tudtak semmit csinálni. *Szóval nem tudja, hogy a tudománya miben állt?*

Nem tudom, me éjjel csinálta ... Februárba megesküdtünk, s urána beteg lettem mindjár. Me ez úgy történt, tanár bácsi, hogy az uramnak vót egy más, vót egy bábaasszony, s annak vót egy leánya, s aztán hogy a leányát nem vette el az uram, hát ebből kifolyólag kezdett engem támadni. Me – aszmonda –, akárhány gyerekem lesz, az első szülesemnél úgyis elbánik velem. Úgyhogy nekem egy gyereket se fogott! A legelsővel mentünk Keményfalvára, s a másodikat fogta ...

Megmondták, hogy nem szabad őt odahívni?

Igen, hát előre már fenyegetőzött, hogy úgyis elbánik velem, hát milyen dolog... De mondom, amíg Lajos bácsi nem jött, semmire se mentem. Hiába mentek be, s hiába vitték be a rongyomat, me – aszmonda –, ki kell jöjjön, s helybe kell csinálja ...

Olyan erős volt a betegsége?

Annyira. Me nem tudom, látta-e B. bácsit, s az uram es egy olyan nagy, derék ember vót, olyan mind ... S hárman nem bírtak velem. De még a kicsiujjom se fáj, csak ilyen rohamjaim vótak. De nem tudtak semmit csinálni.

De akkoriban itt Ágnes néni³⁸ volt, aki csodákat csinált.

Igen, de ezt nem értette vóna ő sem. Me mindenkinek más a tudománya, s más az elve. (Máréfalva, Hargita megye)³⁹

Hát ez az Ágnes⁴⁰ olyan gyenge kicsi asszony vót, há még él. De hogy ő honnat kapta azt a hatalmat, hát én nem tudom. Azt tudom, hogy mikor megkezdődött ez a beszéd róla, hát asz gondóták, hogy megzavarodott. Az ittvaló nép.

I. F. bácsi azt mondta, hogy szívbeteg lett.

S akkor elvitték őt Csíkmenaságra, még ott vót egy valamilyen tudós ember. Elvitték oda s megmondták neki, hogy nem tud-e segíteni ezen az asszonyon. S amikor gyertyát gyújtott, olyan beteg lett az az ember, erősen beteg. S amikor megjött, egy kicsit magához jött, ekkor aszmonda, hogy: – Mé vitték oda őt, azt az asszonyt? Az – asz-

³⁷ Varázsolt.

³⁸ A máréfalvi szentasszony.

³⁹ 69 éves nő, 1997.

⁴⁰ A máréfalvi szentasszony .

mondja –, a Mária szellemével dolgozik, én pedig csak a Szent Antaléval. Érti-e? Az ember csak a Szent Antal szellemével dolgozott. De az is a bolondból egészségsöt csínát.

Itteniről tudja, hogy ...

Az az ember, amilyen ember vót, érti-e. Állatot is meggyógyított, s az embert is meggyógyította. Én jártam direkt oda hezza.

Volt nála?

Én vótam nála. Me egy katonabarátom vót onnat, Csík, vagy hogy mondjam ... (*Menaságról ...*)

Aztán ő mondta nekem a sorsát, hogy milyen nagyapja van neki. Aztán direkt ementem egyszer, me fiatalember koromba minden esztendőbe egy, vagy ló, vagy marhám, valami kárré ment. S aztán elmentem oda. S ő kijött vót, egy asszonyt megcsinátattak vót, megguruzsótak, s aszmondták, hogy ... Bévitték, s aszmondta az ember, hogy vigyék be egy ingét, egy fehér ingit vigyék bé. Bévítették, s ahajt arra micsinát, mit nem az embör, meggyógyította az asszonyt, érti-e. De aszmondta az embör, hogy ne hagyják egyedül az asszonyt! Nehogy vissza, az a ... me ugye meg es mondta: ott a háznál van egy mostohaanyja, s az bosszuskodik, érti-e. Akkor a mostohaanyjának vót egy anyja, még az es élt, egy vénasszony, de az olyan vót kérem, hogy az ember így reanézett, mint egy kísértet, olyan vót, annyira csúnya, mindenképpen, olyan rosszul nézett ki.

Na, aztán mégés egy vasárnap elmentek a misére, s a fiatalasszony esment beteg lett. S az embernek ki kellett jöjjön ide a házhoz, érti-e, annak a menaságinak! Aztán akkor úgy elrendezte, hogy többet nem lett beteg. Még él, akit meggyógyított.

Bedő Dominé?

Bedő Dominé.

Hallottam.

No, s akkor járt, én nem itt laktam, én odale laktam a falu alsó végibe, s akkor aztán hozzám, felkeresett az az ember. Felkeresett, odajött. Aztán beszélgettünk több mindent, na. Me má, ezelőtt én má jártam hozza, úgy is megismerkedtünk vót, hogyhát az unokája katonabarátom vót, hát úgy. No, aszmondta az az embör, amikor bévítették azok az asszonyok azt a kicsi asszonyt, hogy mé hozzák ide, ez a Mária szellemével dolgozik, én pedig csak a Szent Antaléval. Aztán én egyebet nem tudok, úgyhogy ... (Máréfalva, Hargita megye)⁴¹

Az önöntés semmit se jelent. Pénzt. Nem mondhatom, hogy semmit se jelent, me pénzt jelent. Me aki önt önt, azt meg kell fizetni, me hanem nincs hatása.

A feleségem testvérinek a leánya beteg vót. Hát az tulajdonképpen megmagyarázható vót, me az ösztöne nagy vót, a férje fogságba vót. Ő nem akarta a világot él-

⁴¹ 83 éves férfi, 1997.

vezni, s ennek következtibe a vér felsűrűsödött, s kapott egy nagy fejfájást s egy értelmi zavart. Hát aszmondták, hogy megcsináltatták, népnyelven így mondják.

Akkor ráfogták erre, arra. Aszmondták, hogy Csíkszentgyörgyön van egy ember, aki az ilyeneket meggyógyítsa. Na, oda el kell menni. Ki menjen el, én kellett elmenjek. De aszmondták, aki nem hiszen, semmit se mond. Nahát én pedig ennek nem hittem, hát odamentem. Hát ez a kalugerekkel közvetlen barát vót, ő maga görögkatolikus vallású vót.

Csíkszentgyörgyi vagy pottyandi?

Pottyandi, Csíkszentgyörgyhöz tartozik, úgy ahogy Méréfalához a Cekendalja. Egészen fenn van a völgyben. Ő, aztán nagy híre vót itt ennek aztán, ennek az embernek.

De maga elment oda.

Elmentem oda. Aszmondták, ha nem hiszem, amit mond, akkor ő nem fogad. Elejembe jön, én addig nem tudok bémenni az udvarba, a kapunál má ott van, fogad, ő tudja, hogy én mejek. Kicsit gondókoztam, me az má azután vót, hogy Lombrózt olvastam, s Ágnesnek⁴² az ügyit úgy tételről tételre tapogattam, s még ma is tapogatom. Gondókoztam, hogy vajon igaz-e. Hát nem jött elejembe!

Benn vót az udvaron, egy szomszédjával beszélgetett. Bémentem, na bémutatkoztam, ki vagyok, egy kicsi terpe ember vót, itt vót nálunk egy ember, P. B.-nak hívták, ha így összeállították vóna, aszmondták vóna, ikertestvérek. No, a szomszéd aztán tudta, hogy ez az ember valamiér jött, s mindjá elment. Há má adta a magot, hogy: – Tudtam, hogy jön! Na de hát ha tudta, hogy jövök, akkor ahogy mondták, mér nem jött ki oda a kapu eleibe, hogy ott fogadjon, na.

Hát ez is ónt öntött. Letette egy karosszékre, me vinni kellett az ingit a betegnek. Vittem, s a karosszéknek a karjára rádobta az inget, egy akkora ólmot egy evőkanálba belétt, s ezt az ingre rátette, egy pohárba vizet, kályhába bédugta a kanálba az ólmot, az megolvadt, kiverte, s ő magába mondta, hogy hókuszpókusz, s beleöntötte, s ugye különböző idomok jöttek létre. Kiszedte, sztán elmagyarázott, me aztán az ilyenek tudják, hogy azér mer a másik lakodalomba vót, vagy mer oda akar menni, azér nem mennek hozzá! – Ne – aszmondja –, annak az asszonynak a szív erősen meg van támadvá! Három nagy ellensége van, de a három közül az egyik közvetlen közel van, valami rokon. De az veszélyes, ellenség ... Aztán éppen úgy, mint a kártyavető, hatalmas nagy dumát mondott.

Én hallgattam. Örökké az vót előttem: ha nem hiszek, nem beszél! Sőt, megmondja, hogy én magával nem tárgyalok. Nem mondott semmit. Elmondta azt a hosszú, elég hosszú mesét, s így s úgy, me aztán azt a vizet áldotta, hókuszpókuszolt, s akkor azt az inget is izsóppal ebből a vízből meghintette. Ugye tudjuk, az az izsó az egy növény, olyan jó illatos, még az egyházi énekben is hallani: hints meg, Uram, engem izsóppal, és megtisztulok általa ... Az egy növény. Ismerem a növényt magát,

⁴² A méréfalvi szentasszonynak.

az egy illatos növény. Hát aszmonda az az ember is, hogy a papok nem tudják megszentelni azt az izsópot, csak ő vagy a kalugerek. Na, eztet ő így mondta, ezekkel a szavakkal. Tehát ő közvetlen kapcsolatot tartott a moldvai szerzetesekkel. Innet mindenki aszmonda, hogy ha nem hiszek, akkor nem mond semmit, dehát elmondott mindent úgy, mint másnak.

Na, elhoztam azt a bizonyos vizet, s az inget is, az inget magára vette, s a vízből mosakodott, aszmonda: nem kell egyszerre elhasználni a vizet, hanem a mosdóvízbe egy kicsit töltsön, s aztán töltsen fel azt, me ebből egy parányi is ugyanannyi, mint az egész. Egyenlő rangúvá teszi.

Nahát, én elhoztam azt a bizonyos vizet, az inget is visszahoztam, nem tudom megmondani, mennyit fizettem, na. Me nem kért semmit. Hanem mondom, egy másikat tűnt fel. Akkor ez a pénzinfláció vót, hogy a pénz hígult napról napra. Aszmonda: – Az ilyenért lehetőleg pénzzel ne fizessenek, me a pénzbe lakik a sátán. Természetbe fizessenek! A gabona abba az időbe nagyon drága vót, tehát terménnyel fizessenek. Ez rögtön szeget ütött a fejembe. Kicsit olyan üzleti formát öltött rögtön. Elég a, hogy elhoztam azt a bizonyos vizet, megmosakodott a beteg belőle, de ugyanaz maradt, ami vót.

Na, aztán elvittük a beteget Vágásba, ott vót egy Sz. P. nevű ember, nem tudom, tetszett-e hallani róla. Érvágó vót, aki eret vágott. Tehát vért eresztett a homlokából. Az nem mondott semmi hókuszpókuszt. Elmagyaráztam, hogy milyen a magatartása, hogy van. – Aha – aszmondja –, lehet, felsűrűsödött a vére. Eljött, s eret vágott. Egy olyan, mint egy szekrénykulcs, egy olyan műszere vót, nagyon élős. Valamilyen port az orrába feldugott, ami megtüsszögtette. Ugye az erőltetéstől az ér kidagadt, s úgy kereste meg, hogy: – Na, ott van az a bizonyos ér. Rátette, s csak úgy megpattintotta. Olyan fekete vér jött ki, mint a tinta. Így a betegnek a szemit nézte bizonyos ideig, s akkor egy kis tiszta papírral azt a csepp vágást eldugta, a hüvelykjit rajta tartotta körülbelül másfél percig, két percig. S a vérzés elállt.

Ez használt! Megszűnt az a rohamja, az a villogása, s aszmonda – me ez ősszel vót, télire forduló időbe – aszmonda –, hogy tavasszal, mikor a virágzás van, akkor meg kell ismételní, me akkor a legérvényesebb. De nem mondott hókuszpókuszt. Elévette a könyvet, régi könyvet, s mondta: – Apámtól örököltém, ebbe vannak ezek leírva, s onnat tudom én es. Úgyhogy nem ördögös tudomány vót, hanem gyakorlat után tudása. Az sokat, rengeteg gyógynövényt ismert. Az Agevakopnál⁴³ gyűjtötték ugye a gyógynövényt, fizetést adtak neki, a gyógynövényért elmentek. Aszmonda, hogy egy úgynevezett gyökér, az orvosi kálmos⁴⁴ Romániában két helyen kapható. A fehéregyházi réten nagyon kevés mennyiségben, s a moldvai síkságon. Romániában egyebütt nem lehet kapni, aszmondja. De rengeteg ilyen gyógynövénye vót: gyökér, levél, szár, szírom, sok-sok mindenféleje vót. S ő az Agevakopnál alkalmazott vót, s

⁴³ Állami gyümölcsfelvásárló és -terjesztő vállalat.

⁴⁴ *Acorus calamus* L.

járta a vidéket ... S érdekes, iszákos ember vót. Ha jól megfigyeli az ember, az ilyen éles eszű emberek mind szeszisital kedvelők.

Aztán a pottyandi tudóssal találkoztam itt is, kihívták, itt mondta el a hókuszpókuszot fölötte, s megszentelte a házat, az udvart s a környéket evvel a bizonyos iszóp-pal. Kicsi, törpe ember vót, Mihály Lajosnak hívták. Úgyhogy személyesen is ismerem, munkáját is ismerem, beszédjét is hallottam.

Bedő Dominét is meggyógyította.

Nem gyógyította meg! Bedő Dominének olyan betegsége vót, amit ő se tudott: állapotos vót. Szoptatott, még kicsi vót a gyermek, s állapotos lett, s a két munkát a szervezete nem bírta. Amúgy vérbelileg, leszármazásilag is ez a villongás a családban megvolt. Tehát örökölte.

Na akkor, amikor én Pottyanba elmentem, Bedő Dominé ideadta nekem az ingét. Azt én vittem. Elmondtam Mihály Lajosnak, hogy kié. – Jaj, ismerem – aszmondja –, vót itt többször.

Más inget is vitt?

Vittem a sógornőmnek az ingét, s a Bedő Dominéét. Azt is ugyanúgy a szék karjára rádobta, a pohár vízzel így reatette, s az ólmot megolvasztotta, beleöntötte, bizonyos idomok jöttek ki. Hát ez a Bedő Dominéé két darab vót csak. Vót egy nagyobb s vót egy kicsike, egy kicsit elnyúlott. Ne, most is ott a gonosz a nyomában! Na, osztán egy csomó hókuszpókuszot mondott arról az idomról, avval ... Adott egy kicsi üvegbe vizet. – Na, eztet vigye el Bedő Dominének. Mondom, de Bedő Dominénél az állt fenn, hogy ő állapotos vót s erről nem tudott. Ma is villong, ma se normális. Helyrejött, dőgözik, menyen, de most is, az a lágyság ma is érződik benne. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁵

Az benn lakott a cigány utcába, benn. Hát annak olyan betegsége vót, hogy rázta magát, reszketett...

Miután megházasodott, fiatal korában?

Igen, azután. Nem bírtak vele. S kihozták Pottyondból azt az embert. S az asszony jobban lett. Még tudna valamit mondani! Bedő Dominé. Olyan ... Jaj, egyszer láttam, hogy milyen viaskodást csinát, hogy az ura nem bírt vele! Nem bírt vele. Aszmondták, meg van csinátatva. Azér van az a betegség rajta.

Valaki itteni csináltatta meg?

Igen, itteni. Az neki, mi tudjuk, hogy ki vót az ellensége, me mostoha anyósa vót, a mostoha anyósának a fia, mikor vót a háború, a háború után, el voltak ugye hullatva ezek a löszerek, hogy mondjam ... *(Töltények ...)*

Valami töltényt vagy aknát felvett, s a kezibe szétrobbant a fiúnak, me fiú vót, nem vót megnősülve. Osztán bévitték, bé kellett vigyék a kórházba. Aztán ez az E. adott neki vért. Mondom, a mostohaanyósa vót s annak a fia vót. Aztán vért adott,

⁴⁵ 77 éves férfi, 1997.

s drágán adta a vért. S aszmondták, az megátkozta vót, a fiúnak az anyja, me drágán adta a vért, s azért vót olyan beteg. Az, hogy beteg vót, biztos, az, hogy jobban lett, az is biztos. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁶

Igen. Hogy es történt? Megsimogatták a tehennek a hátát, s elvitték a tejit. S akkor hogy vissza legyen kerülve...De el is vitték igazán, a tehen csak bőgött, de tejet egyáltalán nem adott. Na, me B. Zs. eljött a kútra vízér, s a vízzel együtt elvitte. S kellett menni napfelkelte előtt egy gátra vízhez, s nem köszönni senkinek, s onnan vizet méríteni keletre, s azt hazahozni, s azt megitatni a tehénnel, s keresztezve megmosni a farát, hogy a tej jöjjön vissza.

Nem volt olyan ember, itt a faluban, akit idehívtak, s az visszacsínálta?

Szentgyörgyön vót egy, odajártak innen. Minek is hívták azt a bácsit ... Mihály Lajos, na. De úgy, hogy apám is Laji bácsinak hívta, idős ember vót, ő szokta visszavarázsolni, de hogy hogy, azt nem tudom. S akkor vót az, hogy verték el a verebek a búzát, azt tetszett hallani? (Mondja csak nyugodtan.)

S akkor hogy ne verjék el, a szomszédból fuszulykakarót kellett lopni, s azt vinni, s napfelkelte előtt megkerülni azt a táblát, ahol a búza van.

Nem csurdén kellett megkerülni?

De igen, csurdén, he-he ... S a komaasszony is azt csinálta, s a koma is, s találkoztam a mezőn, s ugye nem szóltak egymásnak, me nem szabad szólani senkinek. Ez egy olyan humoros ... úgy hallottam én is. (Csíkrákos, Hargita megye)⁴⁷

⁴⁶ 74 éves nő, 1997.

⁴⁷ 69 éves férfi, 1993.

Más tudós, gyógyító asszonyok, emberek

Aszmondták, Görgénybe is van egy ilyen öregasszony. Voltam Görgénybe az orvosnál, mentünk heten egy kocsiba, megfogattunk itt egy dubát,⁴⁸ s mentünk ahajt heten. Akik velünk vótak, azok közül is sokan eljártak vót az asszonyhoz, kettő, három is, s amíg vártunk, hogy odakerüljünk a vizsgálatra, ők addig elmentek oda, a tudós asszonyhoz.

Az román asszony volt?

Én nem tudom, nem lehetett román asszony, me aszmondták, hogy a doktornak a testvére, s a doktor pedig olyan szép, olyan szépen beszélt a betegekkel, én elég doktornál vótam, én olyan beszédet, mint az övé, olyan szépen, finoman beszélt a betegekkel ... Aszmondták, hogy testvére az az asszony, de én nem jártam oda.

Egy asszony vót velünk, öregasszony, s az is ment oda, nem inkább az orvoshoz jött, de aztán azzal is megvizsgáltatta magát, s írt orvosságot. Kérdeztem egyszer tőle, hogy: – Te B., megvetted-e az orvosságot? – Hát – aszmondja –, egy kicsit megvettem belőle, s a többi hadd ott üljön ... Na, aztán meg is halt nemsokára. De mi mentünk a vizsgálatra, akkor is fájtak a lábaim, s én azért mentem inkább. Írt is a doktor úr olyan orvosságot, hogy külföldről kellett hozni. Ő is hozta vót, aszmondja hogy... Ő nem magázott senkit, mindenkit letegezett. De olyan finom beszéddel. Aszmondtam neki: – Ne írjon pirulát nekem, doktor úr, me itt a húst úgy hasogassa valami, hogy nem tudok menni se, s éjjel nyugunni se. – Na, ne búsulj, R. néni – aszmondja –, me hoztam neked orvosságot, el vótam külföldre. Meg es írta az inekciót, s aszmonda, menjek Vásárhelyre az egyes számú patikába, megkapom. Mondom: – Doktor úr, én nem tudok elmenni Vásárhelyre! – Akkor menj el Csíkba – aszmondja. Aztán úgy vettem ki az inekciót, de erősen jó inekció vót ... (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁹

Például vót szerencsém nekem is, bizonyos szerencsém vót a görgényi asszonnal.

Az magyar asszony volt?

Román vót. (Az magyar asszony vót!)⁵⁰ Nem, jól tudott magyarul, de román asszony vót. És oda járogattak többen na. Egy alkalommal jártam, s aztán mondott ilyent-

⁴⁸ Kisebb szállító jármű.

⁴⁹ 77 éves nő, 1997.

⁵⁰ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

olyant, ezt-azt. Például hogy tizenharmadikán legyek figyelmesebb, szóval legyek óvatosabb ...

(A nem lett úgy, ahogy mondta?)⁵¹ Elmentem este hozzá, s egy autóbust, meghal-
lottam, hogy megy Vásárhelyre, s akkor Brassóba laktam s nekem Vásárhely konve-
niált.⁵² Aztán ott voltak, ha hallott róla, B. A.-ék ... (Énekeső ...)⁵³ Énekeső. Nyá-
rádszentlászlói. Na, jól van, mikor én végeztem, a kapuba ott állottak az illetők.
Mondja a fiatalasszony, hogy milyen járásba van, s a férje kinn a kocsiba jár. Gondol-
lom, elmegyek, Vásárhelyről jöttek, egyet próbálok, nem várom meg az autóbust,
hátha elvisznek Vásárhelyre. S akkor az enyém lejárt, s következett ez az A., aztán én
elmentem, közbe hogy még hezzabeszéljem a dolgokat, egy illetővel is beszéltem, a
közeli szomszédba lakott, s egyet intett a kezivel: – Há, mi itt vagyunk a szomszédba
– aszmondja –, de nem adunk semmit rea, aszmondják, nem Isten dóga. Na jó.

Elég a hezza, hogy aztán elmentem, kicsit továbbacska állt félre A.-nak az ura,
mondom: – Uram, milyen járásbeli vagyok s a felesége is kellene érkezzen, s elvinné-
nek-e, s el. Nem tom mennyi időt, eszse annyit, mint amióta itt leültem, s én nem is-
mertem, s kérdem, hogy milyen járásbeli. S a pasas aztán olyan barátságos lett, s kép-
zeljem el – aszmondta –, olyan botrány tört ki a családba, hogy elválás előtt állnak
A.-val. Aszmondja, hogy vót egy arany pecsétgyűrűje, s munkába ment, s a szekrény-
be tette, s utána nem kapta. S: – A feleségem aszmondta, hogy eladtam, pénzt csi-
náltam, s valami derék fehérnépre reaköltöttem. S úgy cirkuszolt, hogy irtózatosan.
S aszmondta aztán ez az illető, hogy ő akarta-e, vagy a felesége, hogy jöjjenek el eh-
hez az asszonyhoz, s ha igaz, amit ez az asszony mond, ha igaz, amit te állítasz, akkor
nem költözök el, de ha nem igaz, akkor minden további nélkül. S: – Na – aszmondja
–, eljöttünk – aszmondja –, me én biztos vagyok a dolgomban. De már rég hogy csa-
ládi kellemetlenség van evégett. Aztán hogy az asszony mit mondott, me jött az éne-
keső, de egy mukk se vót, én hátul ültem. Aztán hogy azután mi történt, mi nem...
De akkora bizalma vót ennek az A.-nak, ő hitt ... (Homoródalmás, Hargita megye)⁵⁴

Vót egy ilyen, Zsidómojnysten, vót. Édesanyám is járt ott, me elveszett egy tavasz-
szal egy juhunk, egy kövér bárányunk. S akkor ez a F. nén, akit mi emlegetünk, hát
aszmondja: – Gyere, T., menjünk be a zsidómojnystesti vak asszonyhoz.

Vak volt az asszony?

Teljesen vak! A szemé előtt is hús vót, de tudott mindent! Aszmondotta – me aztán
megkérdezték, szóba kerültek, elbeszélgettek – aszmondta –, ő az Istentől kapta a tu-
dománt, hogy ha valaki odajő, s valamit meg akar tudni az illető tőle, akkor, akkor
neki a hozzátartozója jő, s az mondja, hogy mi fog történni vele. Érti-e? S e pontosan

⁵¹ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁵² Megfelelt.

⁵³ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁵⁴ 82 éves férfi, 1996.

így vót. S a bárányokat, aki elvitte a bárányt, édesanyámnak pontosan megmondta vót, ki vitte el! (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁵⁵

Például itt apósom, mikor ő a frontra kiment, katonaságba, egy vénasszon megmondta vót, valahol odafel Gyergyóba vagy hol az ördögbe, Szászrégenbe, ott vagonéroztak, s kimentek, s aszmondták, hogy ekkor s ekkor nap hazajó fogságból, s ekkor s ekkor nap meghal. S olyan érte, hogy lebetegedett, földtüik ezt a házat, s az a napja, amikor megjósolta az a jósló, hát azon a nap kijött, itt a tornácból, az emberek idefel vótak a földélen, elment a vécébe, kijött, s ott az istálló ajtaja előtt megállott, s gondókozott, hogy a jóslónak mégse vót igaza. Ez olyan estefele vót. S mikor kettőt lépett, meghalt. Abba a helybe. Azon a nap. (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁵⁶

Édesanyámék otthon is vótak, s idefenn is. S vót egy komaasszonya, K. P.-né, amelyiket mondám az elébb ... (Csináta így az orvosságot, betegeknek. S varasbékahúst meg kellett sütni egy cserépedénybe, korondi cserépedénybe, kemencébe. Hát azt úgy megtörni, azt a húst, s azt a csontot, s gyakorszítán⁵⁷ meg kellett szítálni. S amelyik olyan beteg vót, azt adogatott annak.)

Édesanyám erősen eldagadott velem, úgy, hogy halt belé. A doktor megmondta: – Itt mentség nincsen. (E má valóság vót, nem temonda-beszéd!)⁵⁸ Hanem hét hónapos vót vélem, aszmondták a doktorok, hogy a gyermeket elő kell idézni. Előszülés. S mondta édesanyám, hogy ő bizonyosan nem. Ami lesz, az lesz, ő nem egyezett bele. Hát már oda kerűt, hogy édesapámék elmentek öröltetni Etédre, készültek a torra, a temetésre. Aztán bément ez az öregasszony. S az öregasszonynak mondta – me első ura vót édesanyámnak, s attó maradott egy leánka s egy legényke. S mi má vótunk négyen a második férjitol édesanyámnak. S aszmondta: – Ennek a négy gyermeknek van apja, de a másik kettőnek sem apja, sem anyja nem lesz! Komámasszony – aszmondja –, maga adjon valamit nekem – aszmondja. – Hát – aszmondja –, elmegyek haza, s a gazda éppen pallagi szénát etet – aszmondja –, s hátha kádárvirágot kapok. A margaretta, mi úgy mondjuk, kádárvirág, de az a tiszta neve, margaretta. – Na – aszmondja –, én nem bánom, akármit, de valamit adjon – aszmondja – ezek a gyerekek ne maradjanak árván. Elment bé, s ilyen kávéskanállal, s a kockacukrot utána, s azt amikor béfalta, a kockacukrot is bé kellett falni, s egy kicsit vízzel leöblíteni. S akkor ennek nem vót egy órája, olyan vizeletnekje vót, hogy azelőtt csöbrök vótak, kétvékás csöbröt televizelt, s még egy vederrel. S akkor a bőr úgy kotyogott rajta. Édesapám amikor hazajött, hát mikor belépett az ajtón, hát édesanyám kacag. – Há veled mi van? – aszmondja. – Nézd meg, milyen lettem én! A vizeletet ki sem öntöt-

⁵⁵ 89 éves férfi, 1997.

⁵⁶ 79 éves férfi, 1997.

⁵⁷ Búzaliszt szítálására szolgáló sűrű szita.

⁵⁸ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

ték, mütatták meg édesapámnak. (E valóság vót!) A doktorok izéték, hogy mitől lett jobban. S avval aszmondták, hogy amikor szül, úgyis bele fog halni, nem fogja megszülni. Igen, de tizenhárom gyereke lett édesanyámnak, s aszmondta – nyugudjék csendesesen –, egy es olyan könnyen nem lett meg, mind én. Na. Így jártam. (Pálpataka, Hargita megye)⁵⁹

1: Nagypámnak olyan imádságos könyve vót, hogy amikor jött az erős üdő, arra imádkozott, s a fellegek megszakadtak, eltávoztak. Na. S most nem tudom, Mária elvitte ...

2: Ez a nagypapa, akiről mindig beszélünk, G. S. ezredesnek az unokaöccse vót, G. L., rengeteg nagy rokonsága vót.

1: Olyan féltáltos vót ...

Ez mit jelentett? Tudós ember?

2: Igen, igen. S ez a nagypapa az itteni körülmények között nagy hírnévnek örvendett, tudott is, jó gazda vót, s ez a származás, ez kihát a leányára ... a tizenkettőből a legkisebb, az orvos lett ... (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁶⁰

Egyszer utaztam Aradra, ott van testvérem s leányom, s a vonatba jöttek Túlsó-Csíkből asszonyok, s egy asszony beszélte el no, hogy az ő édesanyja úgy elaludt, hogy három napig aludt. Aztán mikor felkótt három napra, ő mind vallatta, hogy: – Na, mi vót, édesanya, hó járt, amíg aludt? S aszmondta: – Nem szabad beszéljek! S aszmondta: – Nem szabad beszéljek. Nem szabad beszélni. Aztán időre kivallotta, aszmondta: – Egy titkot elmondok, leányom, de ezt se szabadna. Mindent csináljatok, csak gyereket ne tegyetek el. Ezt az egyet. Ezt hallottam vót az asszonytól, hogy három napig aludt az édesanyja, de ez nálunk nem történt, ebbe a faluba. (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁶¹

Tejet odatette egy üstbe, s aztán ilyen hűléses vót, örökké fájt. S én es sokat nyafogtam vót, s a menyem is. S aztán mondta: – Gyertek, csináljunk tejbe kőpárlatot!

Me a doktor úr ott lakott, K. doktor úr, s legényember vót, s velünk mint barát, olyan vót, Udvarhelyt van most, nagy, magas ember vót, gyermekgyógyász főorvos vót, ejsze most is az, régen nem láttam. Az aztán úgy kacagta, alig várta örökké, hogy R. néni valamit talál-e ki – mondta.

Neki valaki mondta, Oláhfaluba járt a tudóshoz, tudós emberhez – lóorvos, úgy mondta ő, lóorvos – vót egy Oláhfaluba, hát tényleg sok állatot, főleg lovakat meggyógyított, de nem tudományossággal, hanem füvekkel s gyökerekkel, orvosságot csinát ...

⁵⁹ 68 éves nő, 1991.

⁶⁰ 89 éves férfi (1) és fia (2), 1997.

⁶¹ 77 éves férfi, 1997.

Nem varázslással?

Nem, nem. Oda sokan jártak. Embernek is csinát, de aztán állatnak főleg. Na aztán az aszmonda, hogy csináljon tejbe kőpárlatot. A tejet odatette, s a kő, tüzes, hogy mondjam ... (Megforrósította ...)⁶²

Kövekre rakták az üstöt, s a köveket belévette, s feléje hajolt, s mint a banka ... Leterítette a fejit, s gőzötte, s akkor kellett beléfeküdjön az ágyba. Aztán a doktor úr pont akkor ment oda, amikor ezt csináta, s olyan nagy hangja vót a doktornak, kiátott fel az ablakunk alatt, szembe laktunk az utcán: – I., I., jöjjön be – aszmondja –, a vénasszonynak ement az esze! Aztán én is kiátottam: – Gyere J. –, egymást hívtuk. Mondta a szegény öregasszony: – Hagyjátok el, kutya kecskebékák, mert megvénültök, s aztán nektek is fog fájni. Aztán bétakarózott, s ez letelt ...

Aztán az oláhfali ember aszmonda, hogy menjen belé truzsakba – mondták azt a vastag zsákot, hogy truzsak. S rakják körül ilyen nyírfalapival, tavasszal, mikor kijött az a friss lapi, azt aztán az öreggel, az urával ő megtőtetta, beleállott, meggyúrta az öreg. Az öreg monda, hogy belé kellett vóna kösse, fejjel, s beléhöngörítse ott az ódalon, ott a Várnyaka ódalán – met ők ott hátul laktak, ott a mezőn na, Közlázba, Almásba ahogy megyünk ott van a fenyő, lucfenyő, s ennek a szélibe. Elég a hezza, hogy aztán ott az ágyba ott vót, me addig kell ott üni, amíg a lapi megsárgul, me az kiveszi belőle a reomát. Teli vót reomával az az öregasszony, ilyen idegzsába. Na, aztán ő benne is vót, s B. ment ki – S. B. –, legénke vót, s az ajtót kinyitotta a legénke, s nezte hogy, kiájtotta: – Istenem, nincsen vadász, s a medve az ágyban van! Az a barna zsák ugye, s a vénasszony valami barna báránybőrsapkát behúzott a fejibe, hát az úgy es nézett ki, mint valami medve. Aztán a gyerek futott, s az öreg monda: – Medve az anyád – csúful monda –, az ángyód – aszmondja. – Jaj, akkó még jobban meg ké lövetni, me elment az esze. Ezen annyit mulattunk ... (Lövete, Hargita megye)

Gyergyóban – úgy hallottam –, vót, hogy jósótak pénzér ... Vagy olyat is hallottam, ott vót Arad környékén, itt ezek a M.-ék elköltöztek ... de az nem Aradon vót, hanem benn Krajován, vagy hol, oda kellett menjenek, me ott vót az a román asszony. S asztmonda, hogy az apja meghalt valamennyi időnek előtte, s ő megálmodta, hogy hívja az apja, mert akar vele beszélni. S itt, ezen a környéken olyan egyáltalán nem volt. S ott román asszony volt, románul kellett beszélni ... De nem is olyan rég, talvalelőtt volt. Jött az a fiú haza, az apja meghalt. S aszmondja, amikor az apja meghalt, ő úgy látta ... S monda valaki neki, hogy nem biztos, hogy Krajován, de Oltániába van egy asszony, olyan asszony, hogy a halottakkal beszél. S aszmonda a gyerek, hogy ő oda el kell menjen. S mondom neki: – Te M., te ne menjél sehova se, mer ez egy abszolút hülyeség.

⁶² Az elbeszélő férjének megjegyzése.

Az emberi hiszékenységet, az van. Például az ilyen boszorkány-dolgokba se hittem, mer az ember amit lát, abba se hisz, hát még ... (Atyha, Hargita megye)⁶³

Olyan vót Szentmihályon, Ajnádba illetve, egy vak asszony. De az olyan vót, hogy neki ablakja nem vót, me nem látott ki. Amikor meghalt az én első férjem, me én fiatalon férjhez mentem vót, mer én korán mentem férjhez, s na, a fiamnak az édesapja vót. S akkor egy asszony megcsinátatta, itt hátul vót egy csomó, s az kifakadott, s ... Tizenegy órakor vót a nagymise utoljára, s tizenegy órakor vót a halála, tizenegy órakor feküdt. A lába megkucorodott. Igen. S akkor az édesanyja nem vót belenyugodva, me ő vót a legnagyobb fia, s erősen gyermekszerető vót. S aszmondták neki: – J., menjen, s egy misét mondasson, s ha szeretné a fiát meglátni, menjen el ehhez a vak asszonyhoz, azt a vak asszonyt vezetgetik az úton, me adogattak neki egyet-mást, hogy tudjon élni, táplálkozni. Akkor elment oda, s tizenkét órakor, hogy mivel s mivel nem, tükörbe mondták, s gyertyával, s tudomiséen mivel, a fiát előszólította, a halottat, de nem vót a szülőknek szabad megnézzék! Csak felkérdezték, hogy mit akar s mit mond, S aszmondta: – Édesanyámnak mondják meg, hogy ne sírjon, me tiszta vízbe vagyok, ne búsuljon, jó helyt vagyok, hálistennek, megnyugodtam, nem fáj semmi. S ne sírjanak, s az ágy alatt balfelől van egy húzólánc, ilyen lónak a húzólánc, s a kalapom fel van akasztva, s azt vegye le, s adja oda a sógoromnak. S mondja meg, ne sírjanak, s ne sirassanak ... Ennyit tudok, hogy mondott. Ő is úgy monda, anyósom monda nekem, hogy úgy járt. (Csíkrákos, Hargita megye)⁶⁴

⁶³ 50 éves férfi, 1993.

⁶⁴ 59 éves nő, 1993.

Állatgyógyítás

Vót nekem egy öreg vénasszony nagyanyám, kilencvenkét éves korába halt meg, attól hallogattam én sok mindent, gyermek vótam, hogy valami vasat vagy valamit, hogy pontosan az összetételit nem tudom, hogy mi a, nem tudom, hogy mit csináltak, de a teje annak a tehennek visszajött. Az csak olyan béképzelés vót, vagy fogalmam sincs, me nőttünk fel, s mi nem hittük az ilyesmiket.

Mondták a juhászokról is, hogy el tudták venni a tejet.

Ezelőtt nagy híre vót, erősen nagy súlyt fektettek arra kérem, hogy elvitték a tejet, meg a kapuzábét⁶⁵ fejték – aszmondták –, de azt látni nem lehetett, az csak hírmondás vót, hogy a valóságba nem lehetett, vagy annak a marhának valami baja lett, me elvitték a tejit, vagy ez, vagy az ... Na azt az egyet tudom, mi nem itt laktunk, ez azután épült, fenn laktunk, ott ahol Lajos bácsi, a kicsi utcába, vót egy öregembör, tudja, egy vénembör s egy vénasszony, tudja, arra jól emlékszem én. S tetszik tudni, ezelőtt a disznyócsorda vót örökké kimenve a faluból, faluba disznyócsorda vót rendszeren. S avval ez az öregembör, Z. S.-nak hitták rendszeren, Z. B. vót a fia, s a vénember nagy csepűgagyába⁶⁶ s csepűingbe jött ki hozzánk es, anyám kicsapta vót, ilyen süldődísznyók, ilyen ártányokat, s azoknak a kicsi csöke⁶⁷ ott elől, tudja, ahol vizelnek, megnyüvesödött. S ez a vénember nekikerüt, igazán, a malacokat ott lefogták s nezegette, ókopótó, s micsinát mit nem, úgy hogy a nyüveket elparancsóta. Ez egyszer, ez egyszer én tisztán tudom, me a vén Z. a disznyóknak, amelyikek ott künn vótak, egész nyáron kijártak, s hazajártak estére, nyüvesedett meg a csökkük, s el tudta parancsóni. Hogy hogy ... (Homoródmás, Hargita megye)⁶⁸

Vót itt egy öregember ne, s a disznónak az utója⁶⁹ megnyüvesedett. S aszmondta: ő elparancsója. Soha nem felejttem el, gyermek vótam, jó nagy gyermek. S béjött a pajtába, s mondott az öreg, de nem lehetett érteni, mit mond. S aszmondta anyámnak, R.-nek hívták: – R., holnap ahány nyú lesz az izébe, mind megeszem! S nem

⁶⁵ Kapufélfa.

⁶⁶ Kenderkócból készült nadrág.

⁶⁷ Hímvesszője.

⁶⁸ 82 éves férfi, 1996.

⁶⁹ Hímvesszője.

vót egy se, mind elmentek. Ilyen es vót, de most nincs egy se. (Homoródalmás, Hargita megye)⁷⁰

(Hát T. Gy.-né is a sümölcsöt ...⁷¹)⁷²

1: Van itt egy komaasszonyunk, a faluval szembe, van itt a kézen ez a sertéssümölcs – aszmonda –, s van más is. Elparancsója!

Hallottam, hogy van, aki a disznóból is a nyüvet ki tudja parancsolni.

2: Juhászkodtam én ezelőtt, s vót, me mi az esztenán⁷³ tartottunk malacot, s vettem vót két malacot én is. Az egyik ártánymalac vót, s a csöge⁷⁴ megnyüvesedett. R. F.-nek hívták, s mondtam: – Ne, F. bácsi, mi van. – Na, nem baj – aszmonda –, csinálunk valamit. Hónap este nezd meg. Há nezem, s csak benne vannak. S akkor még arra gondótam, hogy csak beszéd, de nem ér semmit. Találkoztam véle, s mondom: – F. bácsi, há né, mi van. S: – Há kié a malac? – Az enyém. – Hát az Isten paliját, hát én az apád nevére parancsótam! Nézd meg hónap este. S más este hát megnéztem, s egy se vót benne. Aztán hogy micsinát, az egyszer biztos, hogy ez igaz vót, én magam megjártam. Aztán ugye ezelőtt sok ökör vót mindegyik faluban, aztán amelyiknek a csögörin nem vót húgylevezető szőr elégséges, az is megnyüvesedett. S az mind kipa-rancsóta! Örökké aszmonda, hogy megtanít engem, reámhagyja, de aztán ... (Homoródalmás, Hargita megye)⁷⁵

Na, még van egy másik. Egy gyógykezelés jut nekem eszembe. Tizenhét éves vótam 1946-ba. Tartottunk az akkori közösségnek, me akkor még nem vót néptanács negyvenhatba, hát... közös célt szolgáltak az apaállatok, nagyon szép, nagy termetű apaállatok ... s én gondoztam, gyerek vótam. Hát, a nagy hágástól, vagy az is megtörténhetett, hogy amikor mondtuk, hogy innettől álljon tovább, úgy mondtuk falusiason, hogy fartolj! Megszokja az az állat. Szóval, az is lehet, hogy egy villaheggyel hozzálegyintett az az ember, s annyira a villa megdőfte, hogy a bőron keresztülment, s onnan jött egy fertőzés. Vagy pedig a hágásnál, a nagy megerőltetéstől valami elpat-tant, valami ér, s abból lett egy akkora daganat, mint ez a givéta,⁷⁶ né. Még azt is tudom, hogy baloldalt volt, a hímvessző mellett. Nahát, ugye közel vótunk, édesapám mindjé jelentette, hogy megdagadt, hát elé a falu legokosabb emberéhez, az öreg B., Á. J. bának az apja, az öreg B. J.-hoz, s odahoznak egy menyétbőrt, s az az ezer kilós apaállatot meg kellett fogni, hogy a menyétbőron keresztülmenjen, mert az állapította meg az a bácsi, olyan nyolcvan év körül vót, hogy az menyétmarás! S akkor a

⁷⁰ 87 éves férfi, 1996.

⁷¹ Szemölcsöt.

⁷² Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁷³ Pásztor szállás a havasi legelőn.

⁷⁴ Hímvesszője.

⁷⁵ 66 éves nő (1) és 72 éves férfi (2), 1996.

⁷⁶ Mosdókagyló.

száján keresztül be kellett önteni az édestejet, de olyan tejet, amit akkor fejtek, s már adták is, hogy az istállóból az a tej ne menjen ki! Ha már kivitte az udvarra, az má nem vót jó. Na most, beléöntötték a tejet, akkor az öreg jobbkézzel, me aszmondták, hogy hagyják ott, s még mi is súroljuk meg! Megsúroták, de jobb kézzel, s örökké jobb kézzel, de balra kellett simogatni! Ez is benne vót a paraktikába! Na, kérem. Ez vót az akkori gyógyászat, de nem számított, csak hogy használt.

Na, most már mi jó ki a daganatból. Egyszer hát a daganat megfakadt, s legkevesebb egy veder genny kiömlött belőle! Ez egy fertőzés, vagy egy repedésből kerülhetett, már azután, ahogy én gondútam, me én is azután munkába kerütem, s az ember valamit tanól az okosabbiktól ... De az öreg a menyétbőrrel gyógyította. (Csíkrákos, Hargita megye)⁷⁷

Itt is vót ... vótak olyanok, hogy tudták elvenni, de hogy hogy csináták ... Aztán vót egy olyan ember, aki vissza is tudta csináni. S tejet az állat má nem adott, bőgött, ordított, akkor má tudták, hogy na, ez el van rontva. Akkor elmentek a, úgy hítták, V., V. J., aki vissza tudta a tejet ...

Hova valósi vót?

Hidegségi vót. Az aztán micsinát, mit nem, puliszkaliszbe belé tett valami orvosságot, összekeverte, odaadta, na, ezt az állattal meg kell etetni, s mihelyt odaadta az állatnak, semmi bajuk nem vót. Ilyenek vótak. (Csíkrákos, Hargita megye)⁷⁸

Kérem szépen, visszamenőleg édesapámhoz s anyósomhoz is. Mikor a tehén megbor nyúzott, ne volt szabad három napig semmit kiadni idegennek, hogy nehogy a tejet elvigyék. A pokláját – magzatburkot, de úgy mondtuk, a pokláját –, nem vót szabadott kidobni kérem szépen, hogy a kutyák elvigyék, vagy a trágyába kitenni, hogy onnan elhuzkálják, hanem aztat be kellett tenni oda a hidlás alá, s ott rothadott. Akkor – Isten nyugtassa – édesanyám is olyan vót, hogy vett – úgy mondták –, Szent Tamás napján vágott disznónak a szalonnájából, vett egy darabot, a tehennek a fejénél megkezdte, egy keresztet húzott, húzta a hátán hátra, farán, lapockánál ott megint egy keresztet, behúzta, a tőgyiből egyszer a jobb elsőből, akkor a bal elsőből keresztiesen húzott rea, s azt feltette a polcra, ahol a kefe, s a marhapucoló dolgok vótak, s annak ott kellett lenni, kérem szépen. Hát aztán onnan az egerek elhordozták, mindegy, de azért, hogy a gonoszok ne vigyék el.

No, de vót olyan eset mégis, hogy elment a tej. Olyan esetben elmentek a tudós asszonyokhoz. Isten nyugtassa, édesapám olyan vót, hogy egyszer elment még Mártisfalára is, a mártisfali asszonyhoz. Mert a vót egy olyan híres asszony. Elment oda. Aztán milyenek ezek az asszonyok. Úgy kitalálja, hogy miket mondjon, hogy ne tudjon megvalósulni. Aszmonda, hogy: – Éjfélkor keljen fel, s menjen, három kereszt

⁷⁷ 65 éves férfi, 1993.

⁷⁸ 94 éves nő, 1993.

úton menjen keresztül, de úgy, hogy senkivel ne találkozzon. Vegyen fel minden keresztésútról egy követ, azt vigye haza. Ha van kútja. Ha nincs kútja, abba a kútba vigye, ahonnan hordja a vizet. Azt a követ itatáskor, amikor meríti a vizet, akkor dobja bele. De pont a közepibe, se jobbra, se balra, pont a közepibe. A kút tetejéről, úgy egy méter magasságról pottyantsa bele. Na, ilyen dolgokat, ehhez hasonló dolgokat mondott a néni neki, hogy miket csináljon. Én emlékszem gyermekkoromból. No, hát aztán, kérem szépen, megjött a tej.

Hát én állategészségügynél dolgoztam tizennégy évig. Odakerütem anyósomhoz lakni. Hát egyszer a tehénke nem ad tejet, baj van, baj van. Hát ugye ilyen mirigy, kiválasztómirigy megbetegedése vót. Nem ad tejet. Nem baj, ad holnap. Nem adja! Két nap nem ad tejet! Vót itt egy tudós ember, egy ilyen kuruzsló, Mátéfalába, Szőcs Marci bá. Ahol I. lakik. Menegettek ehhez a Szőcs Marci bához az ilyen ügybe. De az az ember is olyan okos vót, hogy hogy aszmondja: – Hozzanak egy liter pálinkát, amibe csinálja meg a gyógyszert. Ő csináta a gyógyszert, kérem szépen, burjánokat, mindent oda esszerakott, a küszöb alá bérakott mindent, s minden olyan füstöt elkövetett. De azér kérte a pálinkát, mert azt megitta, nem a pálinkából csinálta a gyógyszert. Nahát aztán a mű tehenünknek is. Hát mondom a feleségemnek, hogy milyen jó, hogy nem él az a Szőcs Marci bá, me nannó mondaná, hogy: – A. fiam, el ké menni ehhez a Szőcs Marci bához, a tudóshoz, hogy kuruzsolja vissza a tehénnek a tejit. Harmadnapra megjött a tehénnek a teje minden kuruzsmálás nélkül. Mondom a doktornak – J. Zs. farkaslaki állatorvos vót –, hogy mi van a tehénnel. – Nem baj, helyrejő. – Valami gyógyszer ... – Nem kell annak gyógyszer, helyrejő. S valóban visszajött. Úgy vagyunk ezzel a kuruzsmányokkal, hogy a hiszékeny embernek boszorkány vót, elvitte a tejet, megfejte a kapuzábét⁷⁹ a régi néni. (Korond, Hargita megye)⁸⁰

S vót megint Korondon egy ember. A tehen nem adott tejet, s aszmondta az, hogy kiveri a boszorkányokat a tehenből. Itt lakott Mátéfalába, Korondon alul. Akkor aszmondták, az akkori emberiség hanyagabb vót még, nem vót az az ipareMBER, nem vót az az öntudatos ember. Később lekaszáta a szénát annak az állatnak, nem abrakóta, s az állat kifogyott az erőből. Közben még a másik is, olyant is hallottam, hogy olyan huncut is vót, hogy a szomszédja éjjel megfejte a tehenet, elvitte a tejet, s aszmondták, a boszorkányok éjjel elvitték a tejet. S akkor ez az ember aszmondta, ő a boszorkányokat kiúzi. Akkor mentek utána, s hozták ki. Aztán a tehenet fogta, s elvezette egy idegen istállóba. Persze a tehen ott nem vót szokva, s fét. S egy rudat kötöttetett, s arra egy rossz pokrócot fel, s azt ütötte. A tehen persze matatott, me ... S monda: – Né, hogy matat, mennek ki a boszorkányok!

⁷⁹ Kapufélfát.

⁸⁰ 65 éves férfi, 1991.

S na, akkor aztán elment, s aszmondta, hogy másnapra vigye bé két liter pálinkát neki, s az bevitte a két liter pálinkát, s az elvitte egy másik házba, a pálinkát letette, s egy üvegbe valamiket összemesterkedett, s na, aszmondta, adjon a tehennek csihányos⁸¹ szénát, persze, amelyik széna csihányos, az jó helyen terem, s adjon két kupa abrakot minden nap neki, s egy pálinkáspohárral ebből tőtsenek rea, s akkor a boszorkányok elmennek ... [Nevet.] S így élődött az ember falun sokáig, ilyen huncutságokon. Mióta a világ van, avval használta ki az egyik ember a másikat, s a kommunizmusban a másikkal használta ki, s mindig így vót s így lesz, egyik huncutabb, mint a másik.

Huncutság vagy okosság ez?

Huncutság, de okosság is. Ebből élt. (Atyha, Hargita megye)⁸²

Tejelvévés?

A lehetett.

Csinálmányról hallott-e?

Hallhatta. Emlékszem, nagy leánka vótam, három tehen is vót ott nálunk, édesapáméknál. Avval úgy rúgtak, egy-egy kicsi tejet adtak. Úgy hívták a faluban, Korondon, úgy hítták, hogy Szócs Marci. S a tudós. Egy kossóba ki kellett fogni a teheneknek a húgyukat, hogy magyarázzam. Belérakott ő abba a kossóba valamiket, s azelőtt ilyen süttőn tüzeltek, hanem cserepesnek hítták, s avval olyan nagy decka sípja vót. S aszmondta, azt a korsót vigye, s abba a sípba eressze bé. S ő aztán nem ment haza, ott hált. A tüzet meggyújtották ott, ahol szokott a tűz lenni, s amikor a füst kicsit menni kezdett, hát úgy megvágták a korsót, hogy az a tüzet es kiötotta. Az ilyeneket hallottam, meséték. A korsót szétvették hát a gonoszak, körülbelül. (Fenyőkút, Hargita megye)⁸³

Boszorkány... Aszmondják ezeknek a vénasszonyoknak mind, boszorkány. A van most es, van boszorkány. Mit csinál? Minden rosszat megcsinál. De tudósok!

Honnét kapják a tudományt?

Én nem tudom, honnét kapják! Hát honnét kapja az az illető, aki a tejet elviszi, s a másik vissza tudja venni? Me aszmondta egy pakulár,⁸⁴ hogy ő annyit tud, hogy az övét el nem viszik, s ha elviszik is, ő visszaveszi. Na. A nem magyarázta el, hogy csinálja, vagy csak akkor magyarázta el, mer ez az illető, aki nekünk az orvosságot csinálta, ez is mikor halt meg, a leányának, azt hívta oda, s annak átaladja, a másnak nem adja átál azt a tudományt ... Ennek hagyja át a mesterségét, akárkinek nem hagyja át. (Fenyőkút, Hargita megye)⁸⁵

⁸¹ Csalános.

⁸² 75 éves férfi, 1991.

⁸³ 78 éves nő, 1991.

⁸⁴ Juhász.

⁸⁵ 80 éves férfi, 1984.

Tudós kocsis

Olyant se hallott, hogy a kocsisnak tudománya volt?

Olyant hallottam. Tudom ..., hogy tudománya vót.

S miket csinált?

Tudja a fene, miket csinát, hanem korbácsra bogot vetett vagy valahogy, lovak nem akartak menni, s: – Eressz e, me ha nem, nem jó jársz.

S amelyik megkuruzsóta vót, a feje leesett, az épületről. Aztán nem tudom, ilyent hallottam, hogy tudott, tudott, s osztán, ha valamelyik többet tudott, s egyik a másnak, ha nem engedtek, hát e meghótt vagy mi, nem tom, mit csinát. (Hargita megye)

Két ember ment. Jött a négylovas hintó, meglátták ezek az emberek, hogy jó a négylovas hintó, hát aszmondja az egyik a másiknak, hogy: – Na – aszmondja –, fogadjunk, hogy leállítom ezt a négylovas hintót. – Há hogyhogy leállítod? S aszondja: – Csak érvük el a hídot.

Elérték a hídot, bémentek a híd alá, ott valamit kuruzsmált az egyik, de amikor onnat aztán kimentek, mentek a kocsival szembe, hogy ne vegye észre a ... ne ismerjen fő semmit. S mikó a kocsit ehaladták, hát a négy ló megállott a hídon, ezek is megállottak, hallá, mi lösz, s a kocsis, hogy észrevette, hogy a négy ló megállott, sömmiképpen nem tudta körösztüül ... me riasztotta, nem mentek körösztüül. Akko leszállott, a gyeplőt megakasztotta a kocsifékbe, leszállott a kocsirol s ement, s a korbácsot reatötte a rúd végire. Megfogta a rúd végét s körösztüment a négy ló... s mikó körösztüment a hídon, akkor a korbácsot leakasztotta s emönt ... emönt.

Azt mondta a másiknak: – Komám, ugye ement a kocsí! De erre az azt mondta, izé, hogy hát: – Maga többet tud mint én! – S én – aszgya –, többet – aszgya –, me rég hogy megtanútam! (Gagy, Hargita megye)⁸⁶

⁸⁶ 86 éves férfi, 1990 körül.

Egy keresztúri... Keresztúr vidéki uraság sietett Udvarhelyre. S ez a tudományos kocsis, ez itt tóttotte az időt a fogadóba, a kocsmába. Mikó... száz méterre lettek vóna a hintóval a kocsmától, akkor egyszerre leálltak a lovai! De az uraság ismerte ezt a tudományos kocsisat, s gondóta azt is, hogy ott van a kocsmába. A kocsisát eszalasztotta, hogy vigasztalja meg, vagy kérje meg azt a tudományost, hogy engedje el, me nagyon siet. Aztán ki is... ki is jött, s a lovai előtt keresztülment, s aztán nem vót sömme baj, a lovak mertek menni akármilyen gyorsasággal. De fizetés nélkül nem akarta elengedni, úgy hogy a pálinkát ki kellett az úr fizesse, s osztán ezt lássa K. F., hogy né, itt, itt a díja a tudományának. (Bencéd, Hargita megye)⁸⁷

⁸⁷ 66 éves férfi, 1990 körül.

Kendi pap

S a garabonciásról tud?

Nem. Itt izét beszéték nagyapámék: Kendi papot, akit emlegettek, Kendi Ferencet, hogy templomba prédikát, s mondta, hogy hát: – Most lopják a körtövémet, de míg haza nem megyek, nem tud leszállani a fáról, én úgy odakötöm itt az Isten házában!

Mentek haza utána, s hát tényleg, egy ember a körtefán van. Akkó még a nép babonás vót na, s mindent elhitt. A nép babonás vót akkó ... Nagyapám beszéte azt is, hogy két szógát tartott, hát ugye ott a nagy hosszú istálló még a mü korunkba is megvót itt, a G. M. házok háta megett, így a patak felé... Gazdáskodott, nagy birtok vót, s menni kellett szénáér, s akkor nem ló, hanem ökrökkel gazdáskodtak. Na, egyik szógáját Sz. J.-nak hítták: – Na, J., Fogjatok bé, s menni ke szénáér.

Befogtak, s mire menni akartak, esseni kezdett. Kieresztetettek, s vissza a pajtába, s a kicsi idő múlva megint a nap kisütött, ement az eső. – Fogjatok bé! – kiáltotta a pap.

Há megint befogtak, s mikó befogtak, há esseni kezdett. Aszondja, hogy: – J., murtasd meg hó van az Isten, me lelövöm! (Etéd, Hargita megye)⁸⁸

Hát az úgy vót, hogy a Kendi pap ugye, ahogy mondtam, ilyen bolondításokkal bolondította a népet, hogy neki milyen hatalma van s ... És meg is mondta, s ő ... igaz amit ő mond. Itt még mondott el egyebet, de azt, azt most nem tudnám mind ... aszmondja: – Most – aszondja –, a szilvafámon a kapun belől egy ember szedi a szilvát. Megmondta a nevit, hogy ki az. – De – aszondja –, megkötöm, mé én megköttem, most, mikor az istentiszteletnek vége, kedves atyámfia, odamegyünk mind, s meglássátok ti is. S mentek is, az egész temploma vót, az mindenki arra, ha lakott arra, ha nem, hát az ember a fán van. S aszondja neki a pap: – Szállj le, te gyalázatos, mikó látod, hogy ennyien jövünk, mé nem szállsz le, és futsz el. – Tiszteletes úr, nem tudok leszállani, me meg vagyok kötve. – Na – aszmondja –, feloldozlak, s menj el innét, hogy ne is lássalak, szégyelld magadat.

... Azé az embernek meg is fizette, megkérte, hogy né, miről van szó: – Légy ott, bajod semmi se lesz, kicsit szégyen, de én megfizettem neked, úgy hogy nincs semmi baj.

Így vót hát, hogy így kötöttél meg ... s így bogozta a népet. (Etéd, Hargita megye)⁸⁹

⁸⁸ 84 éves férfi, 1990 körül.

⁸⁹ 65 éves férfi, 1990 körül.

Kendi pap? Ezt má ejsze hallotta mód. (*De mondja el!*) Hát azt is csak úgy hallottam én akkó nem vótam még meg! (*Miket hallott?*) Azt, hogy hát ő a gyümölcsit, hogy ne lopják el, a templomszógáját megbízta vót, hogy menjen fő a fára, amíg ő prédikál, oszt maradjon ott, amíg ő hazamenyen. Osztán ő ott prédikál, ő meg aszondta hogy: – Akárki menyen az én fámra es, az nem menyen el onnét, amíg én haza nem menyek. S hát a szógáját kapta meg a fán. Így aztán úgy megjesztette a népet, hogy többet senki se ment a kertjébe lopni. Na. Így hallottad-e? (Étéd, Hargita megye)⁹⁰

Úgy hallottam, hogy bévitette magát bizonyos helyre. Kincsesárokon ... hoz má közé vótek, Kincsesárokhöz, s onnat az. Az ugyé gazdag vót különben, visszaküdté az ... aszmondják hintóval járt, nem tudom, vót már akkó hintó, vagy nem vót, elég az, hogy béütette magát, s ott leszállott s aszja: – Menj haza, s én is estére otthon leszek.

S ő ott állítólag egész nap aranyat ásott, de hát senki se tudta, hogy hó van. (Étéd, Hargita megye)⁹¹

⁹⁰ 78 éves férfi, 1990 körül.

⁹¹ 65 éves férfi, 1990 körül.

KALUGERPAPOK

Beszámoló a kalugerpapok tevékenységéről

De mondok egyet. Vót egy kakasom nekem. Na és elveszett. A szomszédasszonyom mondta, hogy: – Szomszédasszony, a kakasa addig ámbolyog,¹ hogy elvész. S mondom: – Az nem vész el! A maga tyúkjait meghágja, s visszajön, me itt az utcába nem jár egyebüvé, az csak a maga tyúkjait szereti, mint az én uram a maga leányát. – Jaj! Nem ké neki a te kopasz faszú urad! – A maga lányáé kopasz! Az én férjemé nem kopasz, akkor nem jó helyen beszél maga, me az enyéme nem kopasz – mondom.

Na, aztán nagyon reám támadtak. Anyám is, hogy ne ellenkezzek a szomszédokkal, legyek jóba, ne ellenkezzek velük. Anyám szidott engemet: – Ne veszekedj, hadd, menjen a fenébe ... – De édesanyám, nincs békesség, nem érzem jól magam az uram előtt, nem vagyok az, aki azelőtt vótam! – Ó, hagyd el, fiam, apád is olyan, más is olyan ...

Hát így veszekedtünk jobbra-balra, de csak elveszett a kakasom, de úgy sajnátam, tudja. Jó kakas vót, ügyet a tyúkokra, az ült² se tudta ellopni őket. Há kicsináljak.

Elmentem Sófalába. Sófalán vótak ezek a tudósok, Péter és Pál Felsősfalába. Míg a nap le nem megy, ők megmondanak mindent, Péter és Pál apostol. Ők építették a mű templomunkat, imádkozzuk a könyvből, Péter és Pál apostol építette a Mária Magdolna templomot egy kősziklára.

Na, és megyek. Egy asszony sétál ott, s: – Hova akar menni, jóasszony? S mondom: – Én asse tudom, hova legyek el. Én akarok Szovátára menni, egy misét mondatni. De aszmondja: – Itt van két ember, aki magának mindent megmond, Péter és Pál – aszmondja. S mejek oda, s mondja: – Vessen keresztet, s keresztet vetek, s aszmondja: – A maga ura jár ugye félre, drága asszony, maga erős nő – aszmondja –, nem tudják magától elvenni az urát ...

Na, mit csináljak. Elmegyek Szovátára, ott a faluba lakik egy román pap. No, aszmondja: – Kicsi E. – mindjár a nevémen szólított –, no, kicsi E., most is olyan jókedvű vagy? Mondom: – Igen. – Most – aszmondja – mondunk egy misét, akkor még egyszer visszajössz, s mész akkor a vejemhez, neked még károd is van, a vejem megmondja, hogy és mint van.

¹ Kódorog.

² Ölyv.

Úgy is csinátam. Hazajöttem, de már nem ment a dolog olyan jól, ahogy ő akarta, de nem mondtam meg, hova jártam! Hát elmejek vissza, két hét múlva, s a pap mindjárt jött, egy leánya és egy fia vót Vásárhelyt. Na, adott nekem mindjárt egy pohár bort, s elestem a bortól. – Na – aszmondja –, magánál járt egy részeges ember – aszmondja –, s az lopta el a kakasát – aszmondja –, s eladta a szomszédnak, de a szomszéd mé vette meg, ha tudta, hogy a magáé a kakas? Nem merték se levágni, se megmondani. Dugva tartották a kakast.

Hát egyszer megyek be Korondra, s vót egy kártyavetőm, egy asszony, K-nak hívták. – Jöjjön, E. néni, me megmondom, hol a kakas. A szomszédasszonynál, me járt maga misét mondani, s nem tudják, micsináljanak vele, visszaadják-e, ne adják-e. Immár levágták, s vasárnap főzik meg – aszmondja. – Mikor maga a kapun megyen bé – aszmondja –, akkor a földöt reavágják a húsrá, akkor maga ne menjen bé, forduljon meg, me van egy néma, van Gy. F., s a vejivel meg akarják tenni, hogy a veje haljon meg.

Vót egy olvasó, s mondom az anyatársnének: – R. néni, nagyon imádkozzék a fiáért, met a húst meg akarják etetni vele, úgy van – mondom –, beadva a mise, hogy aki a kakas hústát megeszi, az meghal. Mondja meg a fiának, hogy egy falást se egyen belőle, egy falást se! Aztán meg is mondta az anyja: – Ne egyél, fiam, egy falást se abból a húsból. Aztán úgy is csinátá.

Nahát egy hét múlva olyan beteg lett, aki levágta, az is, aki eladta, mind meghaltak. Két héten belül mind meghaltak! Tizenöt lejembe került a mise. Mind meghaltak! Aki ellopta, az is meghalt, aki megette, az is meghalt, me tudta, hogy az enyém, s ha visszaadta vóna, nem lett vóna semmi baja, me nem mondtam vóna meg senki-nek. Így meghaltak mind, minthogy inkább visszaadják a kakast.

Egy-egy nem hiszen. A pap is hirdeti: egy-egy nem hiszen a misének, de aj ... (Atyha, Hargita megye)³

Volt olyan, hogy elmentek a kalugerpapokhoz?

1: Például, bémentek oda Tarkóba né, Piatra Neamt mellé, van egy patak, lehetett menni Hidegségen is fel, Rakottyás felé, s keresztül a hegyen. Mentek gyalog, nálunk az emberek jártak ... Úgy megcsinál ... úgy megmisézték, ha valami hibás vót, valaki hibás vót, úgy megmisézték a kalugerpapok, hogy örökös nyomorék lett.

Volt ilyen?

1: Hogyne. A legény csinát gyereket a lánynak, s nem vette el. Gúnyt űzött belőle. S akkor úgy megmiséztette, hogy most meghót az ember ... Meghót-e vajon J.? Idefel a Sántatelepen ...

2: P. J.? Meg, hogyne ...

1: Na. Életin keresztül az esze elment, s bolondul ...

³ 80 éves nő, 1993.

2: A leány bement oda Tarkóba a papokhoz, s úgy megmisézték, hogy életén keresztül nem vót egészséges többet ...

1: Azt úgy megcsináltatták. Ilyen sok vót!

2: Gyalog mentek el akkoriba, me úgy lehet menni Bákó felé, s akkor vissza Piatra Neamthoz. Az egy nagy patak s erdő, vicinális kicsi vonat jár fel oda, Piatra Neamthoz. Ide Gyimes felé nyúlik fel az a patak, Balahányos pataka felé ...

1: Egyik komaasszonyomhoz jártak a magyarok Pestről. S akkor komaasszonyunknak hoztak, nem es neki, hanem vót egy fucskájuk, egyetlen fiuk vót. S hoztak akkor egy pixet,⁴ hogy bent vót az óra, s nemtudommicsoda, naptár... Na, mindegy az, na. S akkor – ez szentigaz –, komaasszonyunk, s nekem még rokon. S akkor, na egyszer mi is jártunk ott, s aszmondja: – Te, komaasszony, nem láttad-e, jártatok-e haza, véletlenül valaki nem vitte el – aszmondja –, me elveszett a pixünk – aszmondja –, s most mejek a papokhoz misérealót adni. S akkor mondom: – Tudod-e te micsinálj? Te ne papolj – mondom –, me, most mindent összezavarok, az anyja úgy csináta, hogy vót három-négy gyermeke. S akkor vót az a nagy, gyapjú hárászkendő, tették a nyakikra. S az asszony nem vót otthon, s a kicsi leánka, mi csinát mit nem, hát esszeszaggatta, elhasogatta vagy micsinát. S akkor hogy ne lássa meg az asszony, me az apja látta, a leánkának, akkor ők hamar, a kemencetűz égett, s a kendőt bédobták oda, s nem mondták meg az asszonynak. Az asszony feltüzült, s elment s megmiséztette, s az ember bolonddá lett, s a leánka azonnal meghalt. Még haza se ért, s a leánka meghalt. Olyan misérealót adott!

Mondom: – Tudod-e apád micsinát, a leánkát tönkretette, s apádat bolonddá tette. Ne foglalkozz vele! De ő így, s de ő úgy, s neki odaadták ... Na, mondom: – Lássuk, csinád, ahogy akarod. Na, ő elment, s adott misérealót, hogy aki elvette s elvitte, azonnal haljon meg, s bolonduljon meg. Na, ezt ő megadta, s a gyermek bėjött ide a Sutába ...

2: Egy fiuk vót, azt mi kereszteltük vót.

1: Ő nem tudott erről, s a gyermek szépen beléesett a vízbe.

2: Felút a csónakba, s hárman vótak a csónakba, szépen aszmondta, ő egyet úszik, me tudott úszni, s kiszökött a csónakból, s úgy elment belé a vízbe ... Társai eleget, de nem tudott senki bémenni a víz fenekibe. S oda beléhótt, három nap ott vót. Na.

1: Édesanyja miséztette meg, me a fiú vitte el, de nem vitte el!

2: Odaadta egy szeretejinek, egy leának.

1: Állj meg, édesanyám, nem úgy vót! Na, meghótt, eltemették, s az asszony is úgy megbolondút, hogy nem bírtak vele. Ment, züllött, csatázott, bent a rendesebb edénybe mocskolt, bocsánat, nem törődött ... S közbe mikor temették el a gyermeket, a gyermeknek a fekete rend ruhájába, a belső zsebébe a pix ott vót. Úgyhogy mást nem fogott meg, csak őket kettejüket a családból. Mert ha nem hibás es, mondjuk én adok

⁴ Golyóstollat.

magának, s maga nem hibás, akkor nem fogja meg magát, hanem megfog engem. Met az átok, aszmondják a csángóknál: – Átok urát keresi!

S na, a hét év eltelt, a gyermeket eltemették s a hét év eltelt, s most komámaszszony, igaz sok misérevalót, hogy engedjék, s így legyen, s úgy legyen, most komaaszszony helyrejött, s olyan asszony, mind én s más, rendesen dolgozik. Pedig a házból elvitte s eladta a legutolsó ruhaneműt is, ittas vót, nem lehetett vele bírni. Na.

Az ellenszere az, hogy kell misérevalót adni a katolikus papnak?

1: Katolikus? Mindegy, mindegy az, akármilyen papnak. Sőt még a román papnak érvényesebb!

2: Azok többet tudnak csinálni!

1: Azok jobban, jobban ... Azért mennek bé oda a román papokhoz, a kalugerekhez, a Regátha, hogy ez kell! Ez kell! Ha valaki betegségbe áll, ilyenbe, vagy más egyébbe, akkor muszáj ehhez fordúni!

Hát, ne menjünk messzébb, nekem vót s most is megvan a harmadik fiacskám, most Udvarhelyt van. Hat hónapos terhes vótam, amikor megijedtem, s mondták, hogy amikor ő hathetes vagy hat hónapos vagy hatéves lesz, akkor ő is beteg lesz. S akkor amikor a hat hónapot betöltötte, akkor úgy elévette ez a szívbaj, hogy nem bírunk vele. Bévitük Szeredába, harmadik gyermek vót, jaj, mit tudjunk csináni, s odabe az orvosok se tudtak semmit csináni. Azon a napon is háromszor lett rosszul, amikor hoztuk el, pedig egy hónapig bent vót.

2: Mikor én bémentem utánuk, hogy hozzam haza, ide Szeredából, ott vót a gyermek-kórház, a sarkon ahogy az állomásról megyünk bé, a felüljáró felé tér el az út, s a másik az állomás felé, ott a kenyérüzlettel szembe ... Cs. főorvos vót, még vittem neki ezt-azt, mondom: – Doktor úr, valamit lehet-e? Aszmondja: – Semmi egyebet nem tudunk csinálni – aszmondja –, hogy ne sírjon, ne ijedjen meg, egyáltalán ne sírjon, ügyeljünk rea. Na, hazavitük, aztán az asszony mondja tovább...

1: Na, s akkor anyósom a Bükkbe vót férjnél. S aszmondja: – M., – ünnep előtt vót, jöttek a nagyhetek –, s hozd el a román papokhoz, csináljanak valamit, na. Én felöltöttem a gyermeket, s magamat es, ott háltunk, s nagyhéten mindennap bévitük reggel, mikor miséztek. Bévitük, s ugye ott nem úgy van, mint a katolikus templomba, hogy székek s mik vannak, hanem a pap szépen elvette a haranglábaknál a gyermeket, én fiatalasszony vótam, hát úgy fétettem, nem adtam vóna semmiért. S elvette s elvitte, s úgy ahogy mibe, pólyába vót a gyermek, letette a templom közepibe, s ahányan vótak a misén, ő olvas ott rea a könyvből, s ahányan vótak a misén, mindenki ment körbe, s imádkoztak, de ugye én nem értettem, mit imádkoznak. (A gyermek körül ...) A gyermek körül így körbe, s aztán mindegyik a gyereken így keresztüllépett, keresztülment, s akkor elmenet vissza, visszaléptek.

És sokan voltak?

1: Ó, sokan, sokan, olyan vót, harminc, negyven, még ejsze ötvenen is vótak. Ez így vót minden reggel.

2: Egy hétig ott vótak édesanyámnál odale, s aztán mindennap kellett levinni ...

1: S akkor még adtam a papnak is pénzt, hogy ne, még csak misézzen úgy látatlanba ...

2: Misérealót adtál ...

1: S mikor jöttem el aszmondta, de soha nem felejttem el, keresztet vetett a gyermek fejire, s úgy mondta, félig magyarosan: – Kicsinyhitű pogány vótál, s megtértél! A pap ezt mondta ...

A román pap?

A román pap.

Magyarosan?

1: Igen, magyarosan. Aszmondja: – Kicsinyhitű pogány vótál, s megtértél. Hazahoztam, jó órában legyen mondva [lekopogja], soha de soha többet ettől a naptól soha se vót beteg.

2: Nem vette elé többet ...

1: Soha, ez a betegség nem vette elé ...

2: A doktorok nem tudtak, egyáltalán nem tudtak segíteni ...

1: S a román papok ennyit csináltak, hogy megtérítették a gyermekemet.

A gonoszt kiűzték?

1: Kiűzték, me így mondta, keresztet vetett rea, örökké anyósomat vittem, me én félttem na, s akkor örökké mondta, hogy: – Na, menyünk, na, gyere, s így s úgy. S hogy a nagyhéten ezt elvégezték, jó órába legyen mondva, kopogjam le, azóta soha de soha semmi baj nem vót. Hát mostmán nagy, me jövőre lesz harminc éves. Úgyhogy nő ember, gyerekei vannak. Úgyhogy ennyi, ezt tudom mondani. (Csíkdelne, Hargita megye)⁵

Hallottam, csak azok általában nem mondják el, tetszik tudni. Aszmondják, hogy azok a kalugerek könyvet nyitnak. Ezek papok. Bákóban is vannak. S általában azok a kalugerpapok őszintén beszélnek. Olyan értelemben, hogy megmondják azt, s megfélemlítik, ha rossz szándékkal akarja valakinek a kárát. Például, ha én azt akarom, hogy a barátomnak pusztuljon el a tehene, meg így meg úgy, s akkor a pap aszmondta, hogy vigyázzon, mert nem szabad embertársának rosszat kívánni, mert ha az embertársa ártatlan, akkor az ő tehene pusztul el, me reafordulhat, ha ő kíván rosszat. S akkor megijedett az illető, hogy reafordul ... S elveszett tárgyakért, hogy tudják meg, hol van, s ki volt, ki lopta el. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁶

⁵ 56 éves nő, 1996.

⁶ 60 éves nő, 1994.

Tevékenységük helye

Felkeresik őket a kolostorban

Aszmondták, hogy ezek a kalugerpapok Brassó környékén tartózkodtak. Oda jártak innen Máréfalváról es, – na, mit fizettek oda, azoknak se kellett pénz, ezt-azt vittek –, mit tudom hol laktak, asse tudom, Brassó merre van. Hát na elviszik, s megcsináltassák, hogy így járjon s úgy járjon, s véletlenül beteg lett, s – aszmondták –, hogy ez igaz, mer ez így van. Az ilyent lehet hallani. S akkor megint vannak ilyenek Gyergyószárhegyen ... Idáig még egészségünk vót, s a dolog után éltünk, s ki tudja, hogy lesz ezután, öregedünk, s hogy haladunk ... (Máréfalva, Hargita megye)⁷

Elveszett két subler⁸ a műhelybe. Hát persze a mút rendszerbe vót, búsítuk a sublert.

Maga ott főnök volt?

Csoportfelelős. S aszmondja ez a, aszmondja: – Fiúk, jövök szabadságra, s L. bácsi, jön maga es. S: – Én igen – mondom. – S menjünk el – aszmondja –, oda Középkokra a kaludjerekhez, s nem az a drágaság, de úgyis kirándúni nem vótunk, rég nem jártunk, s avvóna jó, hogy a kaludjerekhez is menjünk el, s hátha a sublerek megkerünek? Másnap reggel, én a hargitai busszal mentem, korán, s túlóráztunk, s hát a két subler ott van!

De hogy ki tette vissza, s mikor tették vissza, azt senki se tudja. Úgyhogy valaki csak hisz benne ... (Lövete, Hargita megye)⁹

1: Az ember ha valamit tud is erről, nem mer mondani semmit, mert... Egyvalaki valamit mondott, viccből, s közbe még a szomszédal harag lett.. Úgyhogy bármit amit észlel az ember, ilyesmit ...

2: Aszmondják, ez is hazajárt, az is, de mi az ilyent nem hisszük, mi azon má túl vagyunk, a babonán túl ...

N. M.-né is, mondják, hogy meghalt ...

⁷ 76 éves nő, 1997.

⁸ Tolómérő.

⁹ 57 éves férfi, 1995.

2: Evvel kérem én nem foglalkozom. Egyáltalán nem tudom, mi van ott.

Papokhoz, kalugerokhöz járnak?

2: Járnak, mondták nekem es, hogy ellopták a majorságomat,¹⁰ hogy menjek Szere-dába, de a világért se ... Egy idős asszony járt ide Domokosról, s aszmonda, hogy: – Tudják-e mit? Idő előtt az Isten haragját ne hozzák le! Ezt megértette-e? Úgyhogy ne foglalkozunk, az Isten úgysis mindent lát, s ha minden percért megsújtana, rég porrá mentünk vóna ...

1: Hát igaz-e az a kalugerség? Nem es igaz!

2: Hát ki hogy akarja. Hát édesanyám valóban mondta, hogy fent, a M.-oknál leégett egy csűr. S a szomszédra tartották, egy haragosukra. S mentek, s megcsináltatták. S azt kérdezték, hogy: – Akarják-e látni? S: – Igen. S mikor meglátta, hát a fia hazament a mulatóból, s nem tudott a házba bejutni, s felment a hiuba,¹¹ s ott szivarra gyújtott, s ott a szivar elesett, s úgy lobbant lángra. Na. Ilyenek még történtek ... S mondom, az a család, odabé C. V.-né tudná elmondani, mert ez a család ott ... Ott, mondom, gyilkolás történt, s az olyan helyeken van az [utalás a visszatérő halottra]. Ott még egy leány elveszett, az apja meg ... előzte, s ebből kifolyólag ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹²

Faluról falura járnak

Ezelőtt vótak itt is! Vót egy öreg román, kicsi leánka vótam, kisebb, mint A., mint K., akkora lehettem, s járt egy öreg-öreg pap bácsi, román pap ...

Ez, aki itt volt Somlyón?

Nem, hát valahonnan ki tudja honnan járt, ilyen missziós utat csinát valamit. S vót egy tolmácsa, me nem tudott magyarul. S akkor tudom, hogy jött, s kért szállást, hát Istenem, hogyne adna az ember, hát édesapámék adtak neki, a konyhába édesanyám ágyat vetett nekik, s ő lefeküdt külön, s az ismét külön, aki vele vót, a tolmácsa. Hát én arra emlékszem, hogy az éjjel annyit imádkozott!

Egy alkalommal tudom, hogy édesapámék elmentek hazulról, s vót egy szolgánk, az honn vót, de mi úgy féltünk, me az egész éjjel, nem hangosan, egész éjjel imádkozott. Annyit sutyurált ott, hogy estünk kétségbe, aszmondtuk: – Többet nehogy szállást adjon, édesapám! Aztán az is igaz, hogy imával... Aztán, hogy mit imádkozott, azt csak ő tudja ... S rendesen...

Könyve nem volt?

De igen, s vót olyan, akinek a fejire reatette, s beszélt.

Szóval a falusiak?

¹⁰ Baromfimat.

¹¹ Szénapadlás.

¹² 62 éves nő, 1995.

Hogyne, hát a faluba járt, s vaegy valamennyit adott neki, amétt imádkozik, szerencse, vagy betegség, hogy óvja meg őket ... Dehát szállást kért, hát szállást adtak édesapámék. S nem is bántott senkit ...

Nem lehetett tudni, hogy milyen ereje volt?

Hát azt nem tudtuk, hát velünk nem csinált semmit.

Hát maguk jók voltak hozzá ...

Igen, szállást adtunk, s ott aludt, reggel felkelt s megreggelizett. De nem egyszer, hanem ejsze háromszor is vót ... (Csíkdelne, Hargita megye)¹³

Hát aztat, úgy emlékszők, az öregektől, me nyócvannégy évet élt anyósom. S apósomnak vót egy első unokatestvére, barát vót, Pacifixnek hívták. Pap es vót, miséző felszentelt pap, de barát es vót.

S hazajön úgy nyáron, s itt van, s anyósommal ügyesen beszélgetnek, s na elmenyen, s üdő elteltével aszmondja anyósom: – Te D. – az urának, s mü es ott vótunk, megkérdeztem A.-t: – Te, há van-e, hát lehet-e hinni abban, hogy rosszat tudnak csinálni. Má csináltatásba. S aszmondja: aszmondta A. – má ugye ők úgy szólították, A. Pacifixet – aszmondja, aszmondta a barát, hogy: – E. néni, rosszat tudnak csinálni. Hogy rosszat tudnak csinálni! A szellemek-e, hát mi-e, az embörök ...

Pap Dominéhoz emlékszik-e, hogy jártak a kalugerek?

Kalugerek, azt hallottam, a családba hallottam, de én úgy nem emlékszem, hogy láttam bémenni vagy kijönni, csak örökké mondták, hogy kalugerek járnak oda ...

Ma is járnak a kalugerekhez?

Hát itt a szomszédba hallottam, mi vezett vót el? A gumikereköket, s elmentek, híre vót, hogy na mennek. S mennyit kötöttek! Soha se kapták vissza, hogy ki vót, aki elvitte. Mondom, örökké aszmondta: – A. aszmondta, hogy rosszat tudnak csinálni. Aztán hogy kik csinálják a rosszat, az emberök a leghamarább. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁴

Igen. Na, ezek a kalugerek Mődovából jöttek, Bákóból. Ott van egy nagy kolostor, onnat jöttek. Ezek ortodox vallású szerzetesek, úgy mondták nekik, kaluger, de magyar nyelvre fordítva szerzetes.

Hát járt ide, én is emlékszem rea. Hát nem mondhatom, hogy beszéltem vele, me nem beszéltem.

A faluban hogy fogadták?

Voltak, akik kacagták, voltak, akik félistennek tekintették. Ezek az Ilonkák ...

Várták, fogadták?

Be vót jelentve, hogy jön. Avval vót mindig egy tolmács, me ezek mind román ajkúak vótak, magyarul nem tudtak. Hanem vót egy olyan, hogy tolmáccsal járt, de ma-

¹³ 72 éves nő, 1996.

¹⁴ 67 éves nő, 1996.

gyarul jól tudott. A fülei nyitva vótak, s aztán úgy valami kiszűrődött, hogy tulajdonképpen egy nép közötti kém vót. Ilyesmi eléfordul, tán minden nemzetiség között...

Ilonka Andráséknál is voltak kalugerek?

Igen. Biztosan tudom, hogy igen.

Mit csináltak?

Beszéltek, s legtöbbször koldultak. Kéregettek. Ki mivel hozza tud járulni, termény-nyel, pénzzel, evvel, avval, szívesen elfogadták, egy nagy könyvük vót, abba írták bele, hogy ki mit adott, s hogy imádkoznak érte. Tehát szógálatot végeznek érte lelki vonalon. Másképpen nem tartottak gyűlésököt, tényleges beszélgetést. Úgymondva: koldultak.

Ha valakinek családi baja volt, direkt megkereste őket?

Igen. Jelentkeztek. Úgyhogy egyszerűen nem hogy ő tudta, hogy annak mi baja van, és felkereste, hogy segítsen rajta! Valakitől megtudta, s akkor elment, vagy valakivel értesítette, hogy jöjjön hezsa. Odale laktunk mi, száznócvannóócas házszám alatt, a híd mellett fejjel a másik oldalon a második ház, én ott születtem. A közvetlen szomszédba vót az a bizonyos kaluger. Én olyan iskolába járó gyermek vótam. Há bémentem, me nekem ott az asszony keresztanyám vót, há keresztanyámhoz bémentem. Ez a kaluger ott vót, ilyen hosszú nagy szakálla vót, s kétágú, mint a kecske csicse, nagy kétágú szakálla vót. Románul beszélt, s a kísézője fordította le. Érdeklődött, hogy az iskolába hogy tanulunk, s hogy van, imádkozunk-e, ebbe a körbe beszélgettünk, meg-simogatott, úgyhogy olyan paposan viselkedett, ugye ...

Aki a kalugereket megkereste, az erősen hitte, hogy az használ ...

Az embernek ha hite nem vóna, élete nem létezne, hogy legyen. Mindenki ember valamibe hisz, gyökeresen. Me ha hite nincs az embernek, akkor nincs élet! Minden emberbe egy tudat kell éljen, hogy így jó, hogy arra hajlik, arról érdeklődik. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁵

E valóság vót no. Valóság vót. S nem akartam, de etédi vót. (*Etédi? Na.*) Hehehe. S még élhet az utóda s nem akarok na ... (*Ne mondja a nevét, csak hogy mi történt.*) Hát én akkor oda jártam vizitba, faluba, me kószáltam minden faluba ... Vizitába jártam, no, valóságosan. Aztán oda es ementem. Emöntem egy helyré Korondon ... K. L. bához, annak vót egy lánya s egy fia. Maga üsmerhette az utódját is. Hát szép leány vót, a leány a e gyönyörű leány vót, azt meg lehetett adni, de ... már aztán a fia tanút, hát ők úgy akarták, hogy én szálljak, menjek oda. Én pedig nem akartam férjhez menni. ... Hát ementem egy másik helyré, egy másik, itt a véleményt egyszer kivettem, hát én nem menek férjhö. Hát menyek a másik helyré, s hát nagyon jó fogadtak, szó se érte. Hát eső este nem ... második esten gondolom, jó vóna a leány-

¹⁵ 77 éves férfi, 1997.

nak legalább valamit mondani, hogy né így kéne vagy úgy kéne. Aszondja, hogy: – A zsebkendőjét adja ide, cseréljük zsebkendőt, no.

Evvel kezdte. Hát zsebkendőt cserétünk no, hát akkó nem vót még annyira divat, mint most a jeggyűrű, mi a fekete fene ... Akkó jegyingöt adtak inkább ... leány csinát akkó, csináltatott inget, ha nem tudott ő, a vőlegénynek. Megmérte itt az ingnyakát s aszondja: – Inget csinállok jövő szombatra.

De hát az ing nem lett megcsináva, hanem aztán nem tudtam megmaradni, állandóan minden szombaton mönni kellett, hát aztán még szeredán is mönni kellett. Hát én nem akarok oda menni, a mégis muszáj vót menjek. Hát mondom, nem mejek, s mégis muszáj menni. Szán egyszer hazajövök a mezőről, s akkor is készütem, hogy mönyök, hamar ötöztem s borotvákoztam meg, s ötözök fő másképpen s meyek. S az út felől, me akkor ott laktunk a közbelsőbe, oda bé vót menve egy fiatalember, egy fiatal pap. Az ingem várt. Hát az honnét tudta, hogy én ki vagyok. Mondja meg a tanító úr. Nem tudom, én is egondótam, meglepődtem. Szüleim aszondják, hogy egy fiatalember vár, s menjek bé belül. Bémenyek, s kérdi, hogy hínak, s mondom, megmondom, s mindönt aval kérdezősködik, s emondom. Aszondja hogy: – Magának az ingit megmérték, igaz-e?

S mondom, az. – S egy zsebkendőjét evötték, igaz-e? S igaz. Aztán enni kért, de többet nem kellett én menjek! Pap vót, barátpap. (Firtosváralja, Hargita megye)¹⁶

¹⁶ 78 éves férfi, 1990 körül.

Tevékenységi kör

Felkérésre ráimádkozik valakire, bűjtöt rendel

1: Én, édesanyám, mondom – nyugodjék –, me árvák voltunk, s mindenképpen, hát ő nagyon sokat járt Bukarestbe, búzát őrletett vót, egy zsák búzát. S Sz. F. hazahozta, s rengeteg virágos szál fonal vót felrakva. S ott vót egyvalaki, s azon az éjjel ellopták a fonalakat, s el a lisztet es.

2: De mondta magának az anyja, hogy mejen Bukarestbe!

1: Hát annak az anyjával ment, aki elvitte! S az ott vót! Annak az édesanyjával ment el édesanyám Bukarestbe. Te emlékszel B. M.-ra, J. J.-néra! Na, ez ő vót.

S akkor amikor édesanyám hazajött, se liszt nem vót, se fonal nem vót. Nyugudjék szegény, tiszta gyalog keresztülment a hegyeken, ment Magurára. Magura ott van, Tirgu Okna, Tirgu Oknán küjjel, egy nagy hegyen van az a Magura. S ott vótak ezek a román papok, amelyikekről aszmondták, hogy ...

2: I. néni es oda járogatott-e?

1: Ő nem oda járt, me ezek onnat aztán elkötöztek. S akkor édesanyám tiszta gyalog itt a hegyeken keresztül elment odáig. S kellett neki bűjtöt tartson, asszem, hogy hat ... hat hétig édesanyámnak bűjtölnie kellett. S aszmondták, hogy ők megmutatni nem tudják – aszmondták a papok –, met aszmondták, hogy könyvet nyitnak, s megmutassák, hogy ki vót a tettes. De aszmondták, ők megmutatni nem tudják, hanem a bűjt bevégezésivel, s ahhoz egy évre, hogy édesanyám a papokhoz járt, figyelje, me azon a nap megütik az embert lopás miatt. Lopás miatt.

No, eltelt, s úgy egy évre – nyugudjék –, N. L. bácsi futott bé s aszmondja: – Keresztanyám, mit gondol, B. P-t megölték! Aszmondja: – A B.-knak a szénáját ellopta, s megütték. S akkor jöttünk rea, hogy ő vót a tettes! Ő lopta el! Úgyhogy azóta ebbe én is valamennyit hittem, na ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁷

Én három évig voltam Szatmár megyében, tanítottam az Avas vidékén az avasi románok között. Ott annyira ma is élő ez a csinálmány, és annyira tudják ma is, kihez kell menni ... Például a kolléganőmnnek volt egy komoly barátja, több évig együtt jártak, s ugye az egyik városba, s a másik a másikba, s került a férfinak valaki más. S

¹⁷ 58 éves nő (1) és leánya (2), 1995.

a kollégánóm elment a jósasszonyokhoz, egyetemet végzett ugye, elment a jósasszonyokhoz, elment az ortodox paphoz, s nekünk elmondta, hogy ott mit csináltak. S megvolt a szabály, hogy ő mit kell csináljon: ilyen csirkelábat, s tollút, s mit tudom én, mit bele kellett tenni, s pénteki nap és szerdai nap a házból semmit ki nem volt szabad adni, s nem tudom hány imádságot kellett elmondjon, s nem tudom, miket ... A lényeg az, hogy amikor letelt a periódus, a barátja visszajött. (Úgyis visszajött volna!)¹⁸

Nem tudom, mert úgy volt, hogy odament a másik lány is, direkt azért odahívta, hogy tudja meg, hogy vége a kapcsolatnak, s mégis, amikor az a periódus lejárt... én tudom, hogy egy zacskóba miket rakott bele. S mi röhögtük, ez az igazság, s ő mindig elmondta, hogy miket kell csináljon, s melyik napra mi volt a konkrét kikötés ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁹

Hát most es van olyan, megcsinátassák az embert.

Elmennek a kalugerekhez?

Igen, s ott megcsináltassák az embert. Aki haragszik a másokra, erőst nagy ellensége, az most es megcsináltassa. Idefel egy fiatalasszony ne, nem vót tudós asszony, megcsináltatta ne, s rea egy esztendőre meg is halt. Aszmondják, a csináltatta meg, azér halt meg.

A családban volt, aki megcsináltatta?

A családba vót, aki megcsináltatta, egy másik fehérbép.

Mi volt az oka?

Haragba vótak. Haragba.

Azt mondták, jártak ide is a faluba a kalugerek. Pap Dominénál s Ilonka Andrásnénál szálltak meg ...

Nem tudom. Hát azok nagy izék vótak, azok ... Aszmondják, azok nem tudnak meghalni, amíg az egyik a másokra nem hagyja. Pap Dominét hallottam, az rokonság nekünk, az a fiára hagyta, azt a csinálmányt.

Melyikre?

A nagyobbikra, D.-ra. Él még! Elnyomorodott annak es a lába, két istáppal²⁰ meriyen.

A feleségit a motor elütte, azt hallottam ...

A. az, amelyiknek a feleségét az autó elütötte ...

A.? A. vót ... s J.. Három legény ... (Máréfalva, Hargita megye)²¹

Még nem is olyan rég vót, hogy került olyan, aki elment a kalugerhez! Valahol ott Hévíz körül, Várhegy körül, vót egy román, s ott megfizette, s imádkoztatta, s az il-

¹⁸ Ismeretlen jelenlevő megjegyzése.

¹⁹ 72 éves nő, 1993.

²⁰ Mankóval.

²¹ 75 éves nő, 1997.

letőre, akire haragudott, hát tényleg valami baj érte, s összeguzsorodott, hát mit tudom én, mi lett vele ... Ilyesmit hallottam ... Eljárt ez is, valaki, akinek olyan nagy haragosa vót. De hálistennek mi nem foglalkoztunk ilyennel. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)²²

Igen. Hát van, L. J.-né ... Igaz, hogy csángó! Na az, örökké avval ijesztette a népet, hogy mejen a kalugerekhez, s elimádkoztassa, s nem tudom mi. S akire ...

El is ment?

Akire haragszik, azt. Hát ő aszmondta, hogy járt, dehát még egy se halt meg, akiket elimádkoztatott.

Háború előtt jártak ide a kalugerek ...

Igen, a faluba ...

Pap Dominéhoz? Vagy ehhez az Ágnes nénihez?

Kaluger F. ... rokonok, me annak az Ágnes néninek s annak az apja testvérek vótak. István bácsi s Ágnes néni s Pap Dominé megint, ők testvérek vótak. (Máréfalva, Hargita megye)²³

Könyvet nyit, cseberbe néz

Könyvet nyitni, az igaz. Az is igaz. Hát én jártam a kalugerpapokhoz! Amit nyitottak, valóság vót!

Hogyan kezdődött a maga dolga?

Hát úgy kezdődött, hogy G. F. nénémnek, akit emlegetünk, vót egy erdész, nem vótak megesküdvé, véle tartott. Megbüntették, reájátszódot a mérnökség, s a főerdész, s az erdőpásztor. Megbüntették: harmincezer, pénzbírság, az akkor nagy pénz vót, s két évi fogházba. De F. ném felharagudt, hogy: – Hát, métt van ez így, na. S aszmondja: – Eljő ki – aszmondja –, engedd el T. S.-t, menjünk a kalugerpapokhoz, haha. S elmentünk ketten a kalugerpapokhoz.

Merre, hova?

Tarkó havására. Tarkó.

Gyimesbe?

Nem. Piatra Neamctól itt fel Gyimesen, s ott mentünk, Tarkó havas, ott sok pap vót, május vége felé vót, akkor ültették a pityókát. No, s elmegyünk ki, egy csángóval – egyedül nem tudtuk vóna az utat –, kiérkezünk vagy öt órakor, s aszmondja, aszmondják, hogy a főpap nincsen honn, Bukarestben van, azért, hogy ne nyitson könyvet, azért, me a könyvnyitásból sok pereskedés történt, s azért ne nyisson könyvet, érti-e. Megérkezik a pap, megyünk bé, s aszmondja, most érkezett Bukarestből, s nem szabad

²² 70 éves nő, 1994.

²³ 77 éves nő, 1997.

könyvet nyitni senkinek se, mert őt megbüntetik. Addig könyörgött F. néném: – Há milyen messzünnen jöttünk, legyen szíves nyisson könyvet, senkinek nem es mondjuk meg, mit mond. Könyvet nyit, s aszmondja, hogy: – Maga egy férfival van, de nincsenek megesküdvé. Aszmondja: – Nagy baja van, meg van büntetve, de – aszmondja –, el fog múlni, se börtönbe nem kerül, se nem kell megfizesse. Aszmondja: – Maga nem fog soha senkivel se megesküdni, magának az életje így telik le, ez az Isten rendelése, érti? Így mondta. Na, aztán aszmondta, hogy: – Nyitson ennek a gyermeknek is, nekem. De kinyitsa, ilyen nagy könyve vót, összeteszi s kétfele nyitsa, s aszmondja, hogy: – Ennek a gyermeknek, vannak négyen testvérekül – aszmondja –, s az édesapja meg van halva – aszmondja –, s ez a fiú egy hosszú-hosszú útra fog menni – aszmondja –, életveszély között forog, de szerencsésen vissza fog jönni, nem fog semmi baja történni. Aszmondja: – jó módba lesz, minden egy pillanat alatt elvesz, de egy idő múlva visszakapja. Ez is mind bétött, a kollektív vót. Ez is pontosan így vót ... Na, aztán nekem ez a hosszú az oroszországi utam vót. Ott is igazán, szerencsés perc őrzött meg, minden, me a halál ott vót minden pillanatba, úgy hullott a bomba, mint a záporosó. De a – mondom –, megmondott mindent ... (Kászonfeltíz, Hargita megye)²⁴

Volt itt Jakabfalván régebb az a pap ...

Nem rég! Az most ment el!

De régebben mentek hozzá, hogy könyvet nyisson vagy gyertyát gyújtson ...

Mondták, mondták. Most ment el, egy éve ha van, hogy elment, kicsi szakállas, az olyan pap vót, hogy is mondják, szerzetes, aki nem szabadott megnősülni.

És hívták őt a falusiak?

Nem hívták, mentek hezsa. Ezt többen mondták. De hát aztán én nem tudom. Nagyön ügyes ember vót, s el kellett menjen, ellenkeztek, a magyarokkal is vót mindenféle, s a románsággal is, nem tetszett. Aztán ügyes ember vót ...

Nem mondták, hogy ha pénztük elveszett, hozzá mentek?

Nem tudom. Lehetséges ...

Vagy ha tűz volt, elmentek hozzá, hogy mondja meg, ki volt a hibás.

Lehet. Akkor ez is olyan jósolás. Jósolás. Nem tudom. Azt mondták, hogy sokan mentek imádkozni hozzá, gyertyát gyújt s imádkoztat,ilyent mondtak, hogy Szeredába az a pap is, aki van, – igen, aszmondták a múltkor –, hogy valaki tanúsított hamisan. S akinek ellene tanúsított, aszmondta az az illető, hogy: – Te nem szégyelled – aszmondja –, ilyent mondani? S: – Én amit akarok, aszmondok! S aszmondta az az illető: – Elmentem a paphoz, s megfizettem, ennyit, s könyvet nyitott, s – aszmondja –, egy évre meghalt. Jó középkorú ember vót. Ezt mondom a múlt évben hallottam,

²⁴ 89 éves férfi, 1997.

mondták, hogy az illető, aki ellene tanúsított ... Abba van, hogy a hamis tanúnak rosszat csinál... (Kászonfeltíz, Hargita megye)²⁵

Mondták, hogy a kalugerekhez is eljártak ...

El, el. Hát aztán mikor evette az apja pénzt, ellopta! S az el vót keseredve – aszmondta –, hogy menyen a kalugerekhez, ő azt megtudja, hogy hallám hova lett az ő pénze! S hát mejen, aszmondja a pap: – Ebbe a cseberbe belenéz-e maga? S: – Hát én bele, aszmondja. S hát ott látta a fiát! Akkor úgy megijedett, szinte seggre esett. Aszmondja: – Ahogy akarja, úgy legyen. Akarja, hogy sínylődjön s haljon meg? – Semmit se akarok! Mit fizetek, ha már idejöttem? Met a saját édös gyermeke vót, aki meglopta. S aztán ilyenek megtörténtek, tudja-e, sok minden. Sok, sok. (Lövete, Hargita megye)²⁶

Én is hallottam egyet, hogy eljárt itt valahova, nem is olyan rég, könyvet nyitattni ... Elégett valami istállója, s aszmondták, hogy aki meggyújtotta, az nemsokára meg fog halni. S rea nem tudom, hány napra a férfi meghalt. Aztán hogy igaz-e, nem igaz-e ... (Csíkrákos, Hargita megye)²⁷

Itt is egy embernek elégett a csűrje. Ott lakik Feltízen, a cigányoknál alább. Idejött, komásak vótunk, úgy hitták, S. A.. S aszmondja az asszonynak: – Komámasszony, legyen szíves, menjen el Gyimesbe – aszmondja –, a román espereshez – aszmondja –, s vettessen úgy kártyát, hogy tudjuk meg, ki gyújtotta meg a csűrömöt, ki nem sajnát engemet ... Nahát a feleségem ismerős vót a gyimesi papnál, közel laktak, majdnem szomszédok, elment V.-hoz, mert V.-nak hívták az esperest. – Há mi van, K.? – Esperes úr, jöttem egy kéréssel, ha lesz szíves. – Há mondjad. – Egy embernek elégett a csüre, s megkért, hogy vettessen egy kártyát az esperes úrral, tudja meg, hogy ki gyújtotta meg a csürit. Ott elment bé az irodájába, s a könyvtárból kivett egy könyvet, elolvasta, s kijött, s aszmondta: – K., mikor mejen haza? – Én még máma, esperes úr. – Na – aszmondja –, mondja meg ennek az embernek, hogy ő erre ne járáljon egyfele se, hanem maradjon odahaza nyugodtan, imádkozzék estétől reggelig, hogy a Jóisten bocsássa meg a bűnjét, mer ő gyújtotta meg, saját maga. S amikor ezt mondta az asszonyom az embernek, hát úgy összeesett, hogy úgy mosdatták fel, úgy megijedett. (Csíkrákos, Hargita megye)²⁸

²⁵ 85 éves nő, 1997.

²⁶ 83 éves nő, 1995.

²⁷ 64 éves nő, 1993.

²⁸ 94 éves férfi, 1993.

Ezt például én hallottam a szüleimtől, hogy itt a faluban valami elveszett a gazdának, valami pénze. S akkor ő aszmondta, hogy elmenyen a papokhoz, s megcsináltassa, aki elvitte a pénzt.

Milyen papokhoz megy?

Úgy mondták, kalugerpapok. Ezek román papok. S akkor a feleségit kérdezte eleget, hogy: – Mondd meg őszintén, nem-e te vetted el a pénzt? S ő nem vette el, s nem vette el. S akkor elment az ember, s megcsináltatta. S avval aszmondta, hogy tükörbe kellett nézni, s meglátta, hogy ki vót az egyén. S hát a felesége. S mikó hazajött, hát úgy csinátatta meg, hogy kuruzsmává²⁹ váljon, gomolyává váljék. S a felesége, tényleg, mikor hazajött, akkor izébe vót, gomolyába, össze vót güzsörödvé.³⁰ Na ilyet hallottam. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)³¹

Hát én erről olyant tudok mondani ... A legnagyobb leányom férjhez ment Szentmiklóstra. F. J.-nak hívták, de egy részeges vót. Jó munkásember vót, de itta le magát, s ... Akkor megkérte a leányomat, s született két gyerek. Mondtam a leányomnak: – Állj meg, előbb tudjuk meg, te, legalább kicsoda s miféle. Ne menj még! Tizenhét éves vót. Nem, ő menyen. – Na eridj! Született egy leánkája, s nagy sírva egyszer hazajött, s mondta, ő vissza többet nem megy. S mondom: – Miféle? Neked kellett-e? Megmondtam, hogy állj meg, s győződjünk meg előbb. A hitet elmondtad, neked ott a helyed. Jött es más rokonaival, s reabeszéték, s miféle, s visszament, született még egy leánya. S most a tavaly, egy éve, mind a két leánya férjhez ment ott Madarason. Egy hónap alatt mind a kettőt elvitték, tizenhat, tizennyóc évesek, az egyiknek már kicsikéje is van. Na, de azt akarom ebből mondani, hogy egyéb nem vót, részegedett meg, otthon az anyát is megverte, minden, felpakóta a juhokat, lova vót, s a szekeremet odaadtam, hogy legyen mivel induljanak, nemtommi, a juhokat felpakóta, idehozta részegen, hogy húsvétkor a bárányokat levágták, s én tudom fejni, me nekem vót száz darab juhom es. S ide akart kötözni. S mondom: – Ide nem! Neked lakásod van! Szép lakásuk van, azt most a leányok örökölték, a leánkáik, me ott nem maradt senki, meghótt öreg s fiatal s mindenki.

S jött húsvét, s olyan két bárányom vót, hogy nem adtam vóna semmiétt el. Kővérek, szépek, nem vágtam le, úgy vettem más bárányt húsvétra, de az enyémekeket nem vágtam le. Húsvét szombatján éjjel a bárányok elvesztek az istállóból! Hát mit tudjunk, bánkódtunk na, mi lesz, s mi lesz. Így osztán, hát nem gondótunk arra, hogy csakugyan ő vitte el vagy ki. Elég a, hogy a feleségem ott es elbeszéte, odafel es,

²⁹ Varázslás áldozatává váljon.

³⁰ Össze volt görnyedve, húzódvá.

³¹ 74 éves nő, 1995.

hogy a bárányokat elvitték az éjen, me nem vágtuk le, s elvitték, de nem baj, met elintézzük. S elment be a feleségem ide Komanyestre, misére valót adott, s kérem, Szentmihályon ásta a kutat, egy kommonista elnöknél, s egy kő visszaesett s ott megütte s meghalt.

Na ugye, a bárányok elmentek, s nem izéltük. Azután férjhez ment a leányunk, a felesége, férjhez ment Madarasra. S ott, a két leánkát vitte magával, s aho va férjhez ment, az anyósának egy ismerőse vót, dánfalvi, rokonnyik vót, s odament. S aszmondja: – Szeretném meglátni, me hallottam, hogy F. J.-nak a felesége ide jött férjhez, szeretném a gyerekeit meglátni. – Ne – aszmondja az öregasszony. – A leányom munkába járt, ne, hol van a két leánka, ezek azok, ne. Az aszmondja szépen: – Ej, mi csoda ember vót az a F. J.! Egyszer egy húsvétkor milyen lakomát csaptunk ott Dánfalván vagy hol! Ne, elég a, ez ott járt, s ahogy ott járt, egészséges ember vót, s ő nem mondta, hogy ott járt, de ott kellett legyen, me azt a két kövér bárányt egyedül elvinni nem tudta! Elég a, hogy ahogy ott járt, s ezt elbeszélte, rea egy hétre az es meghalt, az a férfi. S ez a vejünk elment. Ez megtörtént. (Csíkdelne, Hargita megye)³²

Termékenységi, családi problémában segít

A leányom szült, s mind a kettő halva lett. S ennek is van egy jellegzetessége. A vaslábi pap bácsinak az ajtaja előtt van egy vackorfa. S mikor én jöttem el, akkor adott nekem egy pár darab vackort, olyan körteféle. S aszmondja: – Ezt a lánya egye meg. S mikor, én mindig a dógok mögé úgy gondótam, s odamenyek s mondom: – Te D., ezt a pap bácsi küldte, hogy edd meg. Mondom: – Fogadjunk, állapotos vagy, s megmarad az a gyermek, mer a harmadikkal állapotos lett, A.-ral, s hogy megmaradjon, felmentem misétetni. S mondom: – E nem véletlen, fogadjunk, fiad lesz! Valahogy így. – Fogadjunk, fiad lesz. – Menj el, anya, ne filozofálj – me ugye milyenek, ők tanügyi káderek vótak, s a vejem is olyan, K., hogy vagy kicsit nagyképű ... Tudós, de azért van olyan benne, ő tudja, hogy ő tud, s azt mutassa is. Na, és akkor, ők az ilyesmit, ugye a leányom hitte, de ő egyáltalán. Na, mondom: – Fogadjunk, fiad lesz. Ez nem véletlen, hogy neked mé nem küdőtt almát, hát alma is vót az udvaron! Valahogy így gondótam. S hát fia lett!

És akkor A., me ennek is van egy magyarázata, hogy mért volt ez, ez is, valaki rosszat akart, hogy a gyermek haljon meg, A., mer ennek megvolt a, ezt tessék kikapcsolni most ... (Homoródalmás, Hargita megye)³³

³² 81 éves férfi, 1996.

³³ 61 éves nő, 1996.

Na, aztán a nagyfiammal kapcsolatosan, ez mind lejárt, lekötöttünk oda, a posta melletti épületbe. S a fiának, E.-nek olyan borzasztó volt az élete. S mondom, Vaslábton vót egy telefonista, M., s annak a bátyja lenn ott Fogarasnál, Simbata de Suson kaluger vót. S aszmondja: – Te I., menjetek le oda, s nézzétek meg, egy misét mondatni, menjetek le – aszmondja –, hallám mi a helyzet, me ez a gyermek állandóan egy helyben topog –, má harminc évhez közel vót, nőszülni nem, mindenbe belékeverték, borzasztó nagy elektrotechnikus, borzasztó nagy tudása van szegénykének, de nem haladt semmire. Mondom E.-nek: – Ülünk motorbiciklire, s menyünk! Majdnem ötvenéves vótam, engem nem érdekel, ha úgy mész, hogy szállunk is fel – mondom –, de menyünk. Na, és leadta az a telefonista a címet, hogy keressük meg a bátyját, le is megyünk mi Fogarasba, de mi úgy elmentünk, majdnem Szebenbe kötöttünk ki, s egyszer egy ember kaszál az út mellett, mondom E.-nek, én nem látok se templomot, se semmit, mi nem jó helyen járunk. Ott az ember kaszál az útszéli keresztnél, s mondom, mit keresünk. – Jaj, doamna³⁴ – aszmondja –, vissza kell menni még vagy tizenöt kilométert, s ott van a vendéglő, s a sarkánál ki van írva, hogy popas Simbata de Sus, s ott kell kitérni, de vissza kell menni tizenöt kilométert.

Na, visszamegyünk, s mi annyi esküvői kocsit elhagytunk, hát azok mind oda mentek ki, de mi nem tudtuk. Kimegyünk oda a templomhoz, s aszmondja a szolgálatos pap, egy fiatal, hogy mit óhajtunk. S mondjuk, hogy családi békességért, szerencséért, ezért. S igen, nagyon jó, most ment el Teofil pap bácsi, parinte Teofil, egy formidabil³⁵ – aszmondja –, menjenek oda. Nem látták? – Hát – mondom –, láthatuk, de mi nem ismerjük, először vagyunk itt. – Hát – aszmondja –, most ezt az esküvőt ő tartotta. S nézzük a kocsikat, s aszmondja E.: – Há ezeket mi mind elhagytuk, ugye. Na, és akkor lemenyünk a pap bácsihoz, és akkor a szobájába mondja a könyörgést valakire. S az én fiam borzasztó vót, annyira ateista mint, az Istent egy ilyen más bolygón levő lénynek képzelte el szóval, tudományos formába magyarázta ő mindig az Isten létezését és Krisztust és mindent, s még aszmondja nekem: – Ej, hogy tud járni a szája. S mondom: – Fogd meg te a szádat, olyan helyen vagyunk, hogy hallgass. S bemenyünk s köszönünk neki magyarul, hogy: – Dicsértessék a Jézus Krisztus! – Vai³⁶ – aszmondja románul –, baj van, me én nem tudok magyarul, de a fősztares tud, aszmongya. – No, nem szükséges – mondom –, me amennyit kell mondani, a fiam nagyon jól tud románul, s ő megmondja, hogy mi az óhajunk.

S anyukám akkor nagybeteg vót, ott vót a kórházba hasnyálmirigy gyulladással, szívbeteg is vót, aszmondta az orvos, ha megműti, a műtőasztalon marad, s így se marad meg. S mondom a pap bácsinak: – Pap bácsi, egy a fiam sorsa, s a másik: anyukám nagyon beteg. S kérdi: – Hány éves? S mondom: – Hetvenkilenc. – Jaj – aszmondja –, hát mit akar – aszmondja –, ebbe a korba Istentől ajándék minden perc,

³⁴ Asszonyom.

³⁵ Nagyszerű.

³⁶ Jaj.

nemcsak óra, minden perc ajándék Istentől, hát mikor akar meghalni? Hű, megjedek én is, hogy na most kaluger előtt beszélek, s nehogy én haljak meg, s mondom: – Nem, pap bácsi, hát én se akarok meghalni, de szeretném, ha anyukám jobban lenne –, s kezdtem sírni. S na, megkérdi, hogy engem hogy hívnak, s a fiamat hogy hívják ... Aszmondja nekem, letérgyepelünk, a stólával leterít, mondja az áldást reánk, nagyon szép könyörgést mondott, s aszmondja, mikor felálltunk onnat, megöleli a fiamat, s: – Mai, baiatule, tu ce ai facut,³⁷ aszmondja. Szóval úgy jött ki, hogy: – Te mit csináltál, te Isten tízparancsolata ellen vétettél. S egymásra nézünk a gyermekkel, s még akkor se láttuk, hogy világtalan. S aszmondja E.: – Hát igen. Aszmondja: – Te nagyon jó fiú vagy, de befolyásolható vagy, s te egy olyan bűnt követtél el, ami a tízparancsolat ellen vétek: loptál. S há igaz vót. Mert az IMASA-nál vót egy esztergagép, az oda ki vót téve Isten számába, s hogy a fejesek nyitották-e ki, hogy vót, hát az én fiam egy nagy tévészerelő, mittudomén mi vót, s neki, hát mindenki lopott belőle. De jelzem, jálézárral³⁸ le vót zárva, hát hogy hogy nyitotta ki, hát csak olyan nyithatta ki, akinél kulcs vót, me nem vót kivágva s nem vót felfeszítve s nem vót feltörve, csak rendesen kulccsal ki vót nyitva, s ezek a fiatalok kiszedtek belőle mindent. S többek között a fiam is. Mikor minden egy rakásra kerüt, akkor mindenki elhúzta a hálóból a csíkot, s ez mindent magára vállalt. Gondolom, egy provokáció is lehetett, de hát ezért keservesen megfizetett, me két és fél évet ült Kodleán, és nem fogadták el cserealkatrésznek a dolgot, sem semmit, és mese nem vót, evvel egy lyukat a vállalat bedugott, és a fiam ezér ült két és fél évet, s ez vót a tízparancsolat elleni vétés.

S na – aszmondja –, diktáljuk a neveket, s az anyukám nevit, s mondom, s hát elővesz a pap bácsi egy ekkora mint egy cigarettatárca, fémtárca, egy ekkora tárcaszerűséget, s egy olyan kemény kartonlapot leteszen, s eléveszen egy árat. S na, mondjuk a nevet. S így, először mikor lesütötte a szemit, gondótam, hogy a kalugerek általában nem szeretnek, főleg nőtársaságban nem néznek a nőkre, s főképp ez vót a jellemző a vaslábi pap bácsira, hogy amikor nőekkel beszélt, akkor mindig a földet nézte, nem nézett a nőekkel szembe, s én evvel már meg vótam szokva. S há mikor veszi elé, nézünk egymásra, s E. inti, hogy nem lát. Na, s visszaolvasta, s akkor tudtuk meg, hogy nem lát.

Ez vót egy május elsején, s rá három napra E. visszament Szentgyörgyre, de jelzem, mindég balesettel járt az út. Hogy aztán azt nekünk mi akadályozta? Főképp amikor mentünk oda. Hát nem létezett, motorbicikliről leestem, úgyhogy aszmondta E., mikor a csattanásra visszafordút – aszmondja –, nagy bukósisak vót a fejemen, úgy mentem után, mint a falevél, aszhitte, elkerülöm. Semmi bajom nem lett, semmi, semmi. Egy kicsi horzsolás és kész ...

³⁷ Aztán, fiam, te mit csináltál?

³⁸ Rugós reteszár, Yale-zár (Dragomán György magyarázata).

A fiam visszament Barótra, me ottan vót föld alatt, a bányába mester vót, villany-szerelő mester, és az első szobába, a postán laktunk, az első szobába aludtunk, és kinn a konyhába, há vót egy középső kicsi szoba s kinn a konyha, s úgy a fürdő, s egy hatalmas nagy durranás. Aszhattük, hogy a szomszéd fiatalok mulattak, s valami tele üveget, vízzel-e, borral-e, valamit valaki valaminek nekicsapott, egy ilyen tompa zaj vót. De nem tudtam attól a perctől, Zs. is felébredt, s aszmondja: – Anyja, mi a? Mondom: – Én nem tudom, ejsze a Bodor gyerekek itt mulattak, s valamelyik egy üveget odaroppantott valahova, inkább falhoz vagy fához, ilyen tompa csörömpölés vót. De csak nem tudtam aludni, gondótam, kimejek a vécére. S a középső szobán kellett keresztülmenni, s először gondótam, hogy nem gyűjtom fel a középső szobába a villanyt. S csak felgyűjtom, s kinyitom a közajtót, hát annyi csillogó, apró holmi van, hát e mi a. Hát eltapogatok valahogy, s a villanykapcsolót a konyhába felkapcsolom, há millióegy tüveg. Nem létezett egy ép hely, ahol ne legyen megtelve tüveggel. Az ablak nincs betörve, a csillár nincs lecsve, a ... És minden, minden a helyén, de az a hely főleg, ahol én szoktam járni be az ajtón, s el a fürdőig, az aztán rettenetesen. Kijövök, fürdőt, mindent megnézek, sehol semmi. Valahogy a tekintetem arra, ez az asztal a konyhaszekrény alá be vót téve, s körülbelül egy ideig a szekrény alatt vót az asztalnak egy része. S estére mi paradicsomsalátát ettünk a gyerekekkel s szalámit s túrót s ilyen-olyan mit, s egy kicsi jénai tálba meg vót maradvá egy kicsi lé. S az úgy benn vót alatta. S valahogy odaesik a tekintetem, s hát a jénai tál nincs ott, csak a helyin egy ekkora. De mosmá, ha a fizikai jelenséget vesszük, ha felrobban, mivel a szekrény még ennyivel fedte azt a helyet, az, ha felfelé robban, visszahull, vagy csak körülötte töti meg. De semmi esetre se kerül fel a szekrény tetejére, s kályhára, s minden. Millióegy darab. Én hamar-hamar összeseprem, de én még az első látogatás a pap bácsihoz, az első látogatás után történt. Jaj, én alig vártam, hogy tudjak beszélni vele telefonon, hogy mi történt nálunk. S nem kapom el, akarom keresni, s éjjel van, gondolom, s ahogy összeseprettem azt a törmeléket, a jénai darab, mint a homok esett szét a kezemben. Három darabot nem tudtam így a kezemmel szétmorzsolni. Egy olyan szívdarabot, az egyik fele kisebb vót, a másik fele nagyobb, akkor vót egy ilyen lándzsa alakú és egy bárd. Ez a három darabot, de ez olyan felismerhető külsejű vót, hogy meg tudtam állapítani, hogy melyik mi.

Na, várom reggelt, hogy legyen reggel, de egy egész szemétlapát törmelék lett. S ezt a három darabot férettettem, s felhívom a pap bácsit, s egy kicsit bizalmatlan vót, először vótunk nála, még most is tartom a kapcsolatot vele, s: – Né, parinte Teofil, mi történt nálunk. – Ei, nu-i nimic, doamna,³⁹ de olyan hidegen, aszmondja nekem, seperjem össze, de mondom, hogy még milyen három darabot kaptam. S aszmondja, azt a három darabot dobja be a kályhába, s a többit seperje össze, s most, amíg a járás megindul, hogy az emberek nem jönnek-mennek, dobja olyan helyré, ahol az autók feljárnak. S én ahogy viszem ki, ugye már össze vót seperve, s a buszok még nem men-

³⁹ Ó, nem semmi, asszonyom!

tek-jöttek, gyorsan kivettem oda az útra, hogy a buszok járnak fel, hogy ember még ne lépjen reá, így mondta a pap bácsi. Hogy aztán ennek milyen jellege vót s milyen nem, erről nekem sose beszélt. (Homoródalmás, Hargita megye)⁴⁰

Elmentünk egy barátommal lovat venni Fogarasra. A vásár nem vót megtartva, s aszmondja, hogy: – Menjünk ki falura, me még jöttek emberek, akik a vásárra jöttek vóna, s aszmondták, hogy itt a Kőhalom közeli falvakban, úgy híjják, aztán elmentünk Kőhalomból Fogarasba a busszal, s akkor Fogarásból ...

Me van két Szombathely, felső s alsó. S a felső Szombathelyen vannak a kalugerpapok. Mi ketten ezzel a barátommal megindútunk, hogy gyalog menjünk ki Szombathelyre, hogy ott kezdjünk házról házra járni, me mi lovat akarunk venni. S ahogy mentünk ki az úton, me már olyan későn vót, hogy buszjárat, olyan későn vót, hogy setétbe mentünk ki, ketten magunk vótunk, húsz kilométer távolságra, Fogarásból ki Szombathelyre. S egyszer egy járó kocsu utolért. S aszmondja hogy, megállott, s aszmondja, kiszól belőle, hogy: – Unde umblati oameni bunii, hol járnak jóemberek ... S mondtuk, hogy hova akarunk menni. – Na – aszmondja –, magyarok? – Igen, mondjuk. S na, aztán magyarul kezdünk beszélni. Ennyi vót csak a román beszéd, mint amennyit most hallott a tanár úr.

Béülünk, s hát pontosan a kalugerpap vót. S ez a szomszédom az ő közeli szomszédjával nagy haragba vót, me valamikor megverte vót, s mindjárt váltott neki is az esze, hogyha felvettek minket a kocsiba, hogy elmenyen, s mit lehetne a szomszédjával csinálni. Osztán nagyon, nagyon-nagyon jól fogadtak, de énnekem semmi nem vót, hogy én valamit mondjak, velők valamit rendezek, én csak úgy vele mentem vót. Az igazat megvallva örvendettünk is, egyszer azért, hogy az éjnek nem mentünk neki, valahova hogy vót szállás, hol aludni. Jól fogadtak, megvacsoráztattak, jó fogadásba részesítettek, becsületszavamra mondom, román emberek vótak, de nagyon jól fogadtak, úgy mondom, ahogy van.

Aztán ő megkérdezte, hogy egy emberrel erősen nagy haragba van, megverte vót őt, mit lehetne csinálni. S aszmondta a kalugerpap, hogy ad ő egy olyan negyedesforma vizet, vagy ő abba mit vegyít belé, s ezt, evvel a ruháját, aki őt megverte vót, a ruháját, valahogy azt a vizet locsolja reá, s akkor abba minden benne van, mindenféle, a bosszúját ki tudja tölteni. Olyan baj éri aztot, hogy aztán ...

Nem sok idő múlva, igaz, az az ember, aki őt megverte, felakasztotta magát. Arra hatott-e ki, vagy az a dolog által csinálta ő magának azt a kényszerhalál, azt nem tudom, de nem sok idő múlva felakasztotta magát. Hogy van-e valami benne, mi a ...

Csak ugye az ember mondjuk tépelődik magába, mondjuk, mikor én is itt egyedül vagyok, azért csinálta-e, vagy hogy, egy más irányból jött az neki, a kényszerhalál, szóval nem tudom kitalálni. De hogy ez így vót, ez biztos. Mind ilyen véletlenül, a kocsu megállt, s kérdezi véletlenül, hogy hol járunk, s mondtuk, hogy hova akarunk

⁴⁰ 61 éves nő, 1996.

menni, s: – Üljenek fel – aszmondja –, a sofőr vót benne s a kalugerpap, s kivitt az ő tanyájukra, hatalmas egy lakás, egy nagy bükkerdőbe vót az az űk, az az intézmény, ott vót egy nagy bükkerdőbe. Aztán hogy emián történt-e az a kényszerhalál, hogy felakasztotta magát, nem tudom.

És a barátja, aki magával ott volt, ő mit mond?

Ha megkérdené a tanár úr, igen ... Hát azt esetleg ő se tudja. Nem tudja. Me azt is kérdezte a pap, a kalugerpap, hogy aszmondja: – Vigyázzon, bácsika, ha maga egyáltalán hibásnak nem érezte magát, egyáltalán nem volt hibás, akkor százszázalékosan követelni, még a halálát is követelheti, me megfogja. Ők tudnak azon, nem tudom, elimádkozzák, úgy mondják, elimádkozzák. – De ha van valami hiba magában is, mondjuk a szomszédjával szembe, hogy nem tett jót, vagy nem tom miért haragudtak egymásra – aszmondja –, akkor magát is pontosan úgy fogja, mint őt – aszmondja. Érti-e a tanár úr? Az az átok, amivel el akarta tetetni a pap, mondjuk – aszmondta –, hogy ha úgy érzi, maga tudja, hogy maga vót-e hibás vagy nem vele szembe – aszmondja –, ne szóljon semmit, me pontosan magára is úgy szól – aszmondja. Aztán, hogy mi van benne, ennyit tudok mondani. (Máréfalva, Hargita megye)⁴¹

A kalugerek, azok imádsággal csinálták azt a ...

Azt mondták, gyertyát gyűjtanak, s könyvet nyitának ...

S imádkoznak egész éjen. De ebbe inkább hiszek, me a testvéröm Bukarestbe vót férjhez menve, de idevaló ura van, galambfalvi. S olyan, nem tudom, hogy magyarázzam, olyan embör, nem vót jó embör, nem es lehetett mondani, hogy részeges vót, de nem vót jó. A pénzét örökké zárta el, a feleségének nem adta oda, s a felesége az övéből kellett örökké a háztáját rendezze. S akkor ott Bukarestbe vannak kalugerek. S elment a kalugerekhez, de ott es aludt. S egész éjen imádkoztak, me nem tom, mennyit fizetett, s egész éjen imádkoztak, de egy jópárszor eljárt. S az ura megváltozott. Jobb ember lett. Úgyhogy aszmondja a testvérem, hogy aszmondja az ura, hogy: – Nem tudom – aszmondja –, micsinátál velem, hogy én egészen más lettem. Úgyhogy ebbe inkább hiszek, a kalugerek imádsága, az inkább hatásos, mind az a csinálmány, vagy mind édesapám is, hogy küdte a lantokat⁴² a templomba, hogy szenteljék meg, hogy a juhokat ejsze a farkas ne vigye el, így gondolom ... (Máréfalva, Hargita megye)⁴³

Aszmondták, a kalugereknél vót imádkoztatás, s az lehet még most is. Valami hamisságot csináltak, elimádkozzák, hogy így meg úgy jár, nemtommi, eztet mondták. *A kalugerek közel vannak ide?*

Hát, nem nagyon közel vannak, nem is lehet tudni, hol vannak, Moldova fele, kinn a hegyen vannak, nem is tudják ... Vót egy olyan, hogy megöltek egy legényt itt – B.

⁴¹ 62 éves férfi, 1996.

⁴² Kolomp.

⁴³ 75 éves nő, 1997.

S.-ék vótak benne, testvérei –, s megölték, s a tanú, aki látott, nem tanúsított. S aki legény meghalt, annak az utódja, testvére-e, az elment, s elimádkoztatta, hogy az, aki nem tanúsított, az tényleg olyan félszegen, nem tudom, mennyi időt, így betegem, istáppal ment, mindenféle, s a másik megkucorodva, hogy az ágyba tizenhat évet feküdt! Összekucorodva, minden, egy semmit nem tudott menni, ezt mondták, hogy csinálmány vót. Ilyenek ugye történnék. (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁴⁴

Te ismerted A. I.-t? Vót egy testvére, I. Azoknak vót egy apjuk, s azt például, ezt én is állítom, hogy ebbe valami vót. Az az ember, hogy megértjük, annak a felesége, annak vót egy férje még, az a háborúba elhalt, s annak vót egy fiúgyermek. A fiúgyermek is meghalt, de az is M. néven szerepöt. És ez a M. I. – A. I., má melléknévről –, most má M. M., az M. P. vót, M. P. Tőce, s ez I. A.. A felesége, az első ura is M. vót, a M. nemzetség, hát M.-ok lettek a gyerekek, me született vaegy gyerek. S akkor az a Tőce, az öreg Tőce, ahol lakik ma B., a brigadér, hát ott lakott. Az magtalan ember vót, s attól akarták ugye a vagyont, ezen az ágon a M.-ok, a gyerekek. S tizenkét évig perlekedtek, amikor aztán úgy, akkor még kezeseket kellett felfogadni, úgy hívták akkor, kezes, – mer ha valaki nagy adósságot, pénzt akart felvenni, akkor kezes kellett, aki vállalta, beíratta, odaíratta a birtokát, anélkül nem adott a bank –, úgy-hogy A. J., az öreg is kezes vót, de annyi pereskedés után felhagyták, mer ő is rokonsági szempontból peret az öreg Tőcével, mer az asszonyok testvérek vótak. És feladta a pénzt – aszmondta –, ő tovább nem perel. Akkor követelte, akkor jöttek aztán létre, – mer az ügyvédek is húzták ugye –, lehet, hogy nem es adtak útbaigazítást, akkor követeték, hogy A. I., M. I. A. a gyerekeket írassa maga után, s akkor kezdjen perelni, akkor lesz joga M. P. után örököni. Ekkor fordút meg a per.

Elég a, hogy ekkor az lett, hogy mennek a kalugerekhez. A. I.-nak elment a felesége, de ki vót a hibás, ő vót a családfő, A. I., az asszony csak második a családban, nem első. Elment, hogy megcsináltassa Tőcét, az öreg Tőcét, akivel pereltek. Aszmondta, amikor a patakkal, ott hidat csináltak, ott valakivel szót váltott azon a nap, amikor a felesége odavót. Nem tudta megállni, annyira szekírozta őt a lelkiismeret. S szó vót, s aszmondta, rosszul érzi magát, me a misét végzik! Az ember belehalt! (Mire a felesége hazajött, az ember meghalt. Ez igaz, ez szent vót, me apámékkal dóguk vót ...)⁴⁵ (Vannak ilyenek ...)⁴⁶

De hát ez már igazságos vót, isteni igazság alapján, me ő vót a hibás. Neki nem szabadott vóna pereljen, me a gyermekek az övéi vótak! (Lövete, Hargita megye)⁴⁷

⁴⁴ 85 éves nő, 1997.

⁴⁵ Az elbeszélő 69 éves feleségének megjegyzése.

⁴⁶ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁴⁷ 74 éves férfi, 1995.

Hát igen, azt hallottam, a megcsináltatást. Azt is, amikor a tejet hordtam, hallottam, hogy egy cérnára bogot kötnek, s beteszik a kő alá, s azon amikor keresztül lépik a legény, onnat többet el nem tud jönni. Ne, de hát én nem hiszöm az ilyet! Nem hiszöm! Isten titkát a szent angyalok se tudták, nemhogy mi!

Hát a kalugerek is azt csinálják, ugye sokan elmennek, rossz sorba vannak vagy nagy bánatjuk van, s a kalugerek imádkoznak. S azok ilyen bunkerekbe vagy mibe laknak ... A föld alatt ... vagy most kint laknak? Régebben a föld alatt olyan vályogokban... Hol is vannak ezek? Toplicán! S akkor aztán azok misén mondanak, s olyant, hogy teljesüljön a kívánsága. S van, aki direkt mondta, hogy a kívánsága teljesült. S viszont olyant is hallottam, ezt is, amikor a gyárnál voltam, állandóan mondták, hogy egy asszony rossz életet élt a férjével, s elment oda, s kiimádkoztatta! S a férfi meghalt, csíkszeredai volt az ember. Na. Itt a kerek udvarba. Hát elmesélte, saját maga. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁴⁸

Szerelmi ügyben fordulnak hozzá

1: Na, de élő szemtanú, itt van a faluban. V. J. bácsinak a felesége. Lehet, hallott róla. Egy legény járt valamikor hezza leány korában, s nem akarták, hogy ahhoz menjen. S csináltak egy koporsót, s megátkozták. S a megátkozott koporsót üresen eltemették. Na. Úgy hallottam én is. S akkor aszmondták J. bácsiék is, hogyha azt a koporsót ők ki tudnák ásni – aszmondták –, valahol vannak a kalugerek, ezek a papok, akkor a lábai helyre jönének. Úgyhogy Magyarországra is hordozták, mert a lábaiba nincsen erő ...

Tudom, láttam, hogy bottal jár ...

1: S akkor aszmondták, hogy ez átok ...

2: Csinálmány, én azt igen, én azt hallottam, hogy aszmondták, hogy csinálmány ...

3: Egy olyan erős ember vót, s csakugyan, s olyan helyen, ott járnak, uram! Ne tölts, T.!

4: Fialatok, a házasulandók kellett inkább ügyeljenek, azokat akarták inkább megcsináltatni ...

5: Hát tudja a jóég, fiatalok, vagy pedig ... Olyanok es vótak, hogy idősebbek, s valami nem tetszett, vagy tudomiséni ... Ezt lehetett hallani. Hát aztán menj el, S. Gy. né hogy van, hány esztendeje, hogy az ágyba van! Na, aszmondják, neki is csinálmány. Aztán hogy mi az igaz...

Valaki ellensége vagy rosszakarója volt?

5: Tudja a jóég. Úgy mondják, hogy csinálmánya van.

1: S B. F.-nek az apja is abba halt belé ...

⁴⁸ 77 éves nő, 1994.

6: Hát aszmondják, hogy az is úgy vót.

1: Nagy, erős, büszke ember vót, emlékszik-e, F. bácsi ... Hamar lebetegedett, ágya kerút, s többet lábra nem állott.

7: S hát hogy van P. B.-né? Na? Na, hogy van? Hát ugye nem tud semmit csinálni. Nem tudom kinek a pénzét, de nem sokat... Ezt csak így mondták, dehát mikó vót, még fiatal vót. Csak úgy hallottam, hogy mondták, hogy ennek a pénze vitte el az egészségit ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁴⁹

Tudom. Még az éjjel éppen azt álmodtam, hogy vót egy legény, aki udvarót nekem leánykoromban. De nagyon ragaszkodott hozzám, én pedig ki nem állhattam. S egy alkalommal, a háború alatt, csűrökbe táncótunk, hát aszmondja nekem – negyvenkettőbe, negyvenháromba, háborús hangulat vót –, s aszmondja: – Figyelj ide! Én elmenyek most katonának, de ha hazajövök élve – s ezt az éjjel megálmodtam, s hazajött vót álomban –, ha hazajövök élve, s nem leszel a feleségem, tudd meg, hogy tudom, hol laknak a kalugerek, s elmegyek s úgy megcsináltatlak, hogy csúszó-mászó békává változol. S az éjjel ezt én megálmodtam, hogy M. J. hazajött, s s aszmondta: – Na, látod-e, nem jöttél hezzám! De nagyon erőszakos vót, s aszmondta, megcsináltat, ha nem megyek hozzá.

Én nem hiszek abba se, hogy a kalugerek. Hát a Jóisten tűr, nagyon türelmes a Jóisten, hitünk szerint, s rögtön nem bünteti meg az embert, de időre aztán mégis az igazságos átok megkeresi a maga helyét. Így hallottam.

No, történt olyan is, Fenyéden például, hogy N. I.-né a menyivel s a fiával nem tudott egyezni. A. nélinek hívták ezt a N. I.-nét, me nagymámám ott születött Fenyéden, s ő ott szomszéd vót. Együtt barátoktunk a gyermekeivel, s A. néni fonta a hagymát, s mi egy velem egyidős leánkával süttük a hígpalacsintát, s csinátuk a köménymaglevest, hogy ő nyugodtan tudja fonni a hagymát. Na, aztán vót egy I. nevű fia, megnősüt, s nem tudtak egyezni, s akkor elment a kalugerekhez, s aszmondta, hogy azt kívánja, hogy amire ő hazaér, huszonnégy órán belül a fia s a menyé bolonduljanak meg. S az visszaszállott rea. Úgyhogy februárba mezítláb kiment a fenyédi templomba, s a hóba mezítláb, s ott a padokon ment elé s hátra mezítláb. Ez százszázalékos.

Aztán ő időre meghalt, a fia felakasztotta magát, s a menyét a kocsi ütötte el. Mind szerencsétlen halállal haltak meg. Ezt se akarom elhinni, tanár úr, hogy valaki saját gyermekit, hogy ha bármilyen jó gyermek is, me jó anyának jó gyermeke, s jó gyermeknek jó szülője ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁰

Azt is mondták ... A. bátyám aszhitte, hogy a felesége, M. néném, P.M. jóba van B.A. bátyámmal. S eljárt a kalugerekhez. Gyergyóba vannak, aszhiszem, azok a kalugerek.

⁴⁹ 36 éves férfi (1), ismeretlen jelenlévők (2–6), 1995.

⁵⁰ 76 éves nő, 1997.

Elment Gyergyóba a kalugerekhez, s megcsinátatta a feleségét. Azétt, hogy nem tudom, A. bátyámat is megcsinátatta, mind a kettőjüket, hogy valami ruhadarabját is vitte, s ráimádkoztak, s aztán a férfi is meghat, s a nő is meghat. Aszmondták, hogy ezt A. bátyám megcsinátatta. (Atyha, Hargita megye)⁵¹

Rontást azonosít, hárit, ördögöt űz

Én még csak annyit akartam mondani, hogy édesapám elvált, külön vót édesanyám.
Maga itt született?

Taplócán születtem, csak ide hazaköltöztünk, me édesanyám delnei vót. S vót egy mostohaapám. S tőle is külön mentem, s hogy mit csináltatott a mostohaapám s mit nem, azt nem tudom. A szomszédasszonyt felbérelte, megfizette, mindenesetre, s bėjött, s beszélgettek édesanyámmal, én ekkora leánka vótam má. S mint a kicsi gyermekek, mindenbe beleüti az orrát, valamit egy kicsi papírba hozott, s mit ezelőtt lehetett kapni, azt a számoló pálcikát, olyan kockára fel vót vágva, tetszik tudni. Azt béhozta, s az ágy mellé lerette. S amikor lerette, a fehérnép eltette, s én megkaptam. Én béfaltam, hogy lássam, milyen ízű, miféle, s amikor édesanyám bėjött, én megmutattam neki. S édesanyám már erre gondót, mer ők ellentétben vótak édesapámmal, az akkori férjével, s arra gondót, hogy valamilyen csinálmány. S rögtön akkor én kezdtem betegeskedni. Hol lázas vótam, s hol ilyen beteg vótam, hol olyan beteg vótam. S elment a paphoz, s aszmondták, csak egy napot kellett vóna késsen, s meghaltam vóna.

Melyik paphoz?

Valahova ...

Kalugerekhez?

Román paphoz, kalugerpaphoz. Aszmondták, hogy ha egy napot késett vóna, meghaltam vóna. S aszmondták, hogy éjjel egy keresztes útba, ilyen keresztes út, fűrös-szön meg, s a ruhákat, amik rajtunk van, vegye le, egy patakon eresse be, nem tudom mit kellett, azon a keresztes úton valamit el kellett égessen. S attól aztán helyrejöttünk. Én is, s a testvérem is. Mondom, én ilyenén végigmentem. S azon is végigmentem, hogy nálunk az arany elveszett, s én könyvet nyitattam, me édesanyámtól örököltem valami aranyat, s megmondták, hogy ne keressem, me ott van a házban, meg kell jól keresni, s meg is kaptam. S még annyit, hogy sokan nem hisznek, de van valami benne, ebbe a csináltatásba. Sok minden van.

Sok helyről mennek a kalugerekhez?

⁵¹ 63 éves nő, 1993.

Igen. Itt még van Szeredába is a román pap, a Jégpálya negyednél lakik, ahhoz is rengetegen járnak. De én különben Komanestre vótam, egy öreg-öreg idős pap vót, s én ahhoz vótam bé, s mondom, nekem aszmondta: – Ne menjek sehova sem, me a házba kell legyen. S én asse hittem. S végül rea két-három évre megkaptam. Nem ekkor rögtön, hát én úgy idegesítettem magamat, hát nem egy kicsi érték vót, me vót két-három gyűrű, s egy nyaklánc, s az nem kicsi érték vót, édesanyámtól amit örököltem. (Csíkdelne, Hargita megye)⁵²

1: Hallottuk, s mondjuk innen es többen vótak. Valakinek beteg a ... aszmondják, meg van csinátatva, megcsinátatta valaki. S akkor elmennek oda, s akkor, mind maga mondja, könyvet nyitnak, gyertyát gyújtanak, vagy micsinálnak, s akkor megtudják, hogy ki vót az, aki megcsináltatta.

2: De ez tiszta igaz, hogy csinálmányt csinálnak, valaki a másakra haragszik. Me Cs. L-ni vót egy leánka, nem tudom, hogy hívták a leánkát, s a leánka beteg lett. S Róza néni kijárt a kalugerekhez ...

Pap Dominé?

1: Nem ez, másik, a leánnak az anyja.

2: Megmondta a kaluger, hogy menjen haza, s az ajtón ahogy lépik keresztül, a küszöböt bontsa fel, s a küszöb alatt van a csinálmány. Róza néni felbontotta, értetted-e, s egy tyúkláb oda vót téve a küszöb alá. S a leánka meg is halt. Ez tiszta igaz vót!

1: Én hitetlen vagyok egy kicsit ...

2: Azt is hallottam, hogy ha valaki a másikat meg akarja csináltatni, elmenyen oda a házához, s vagy az ingiből egy darabocskát, vagy a kötényből, vagy a háznál, egy kicsi rongydarabot a kapcájából, valamiből elviszen, s azáltal meg tudja csináltatni.

1: Ó, menj el, te ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵³

Nagyapám még azt is beszéte, mi megtörtént, hogy egy ember, K. E.-nek hívták, ahol Á.-ék ... Ott lakott. Ez az ember olyan vót, hogy aszmondták, az ördögök belébúttak. Tört össze mindent. Feleségit elverte, tört össze mindent, aki hezza ment, lódígálta⁵⁴ szét, erős vót. Felhívták a román papot, az kezdett imádkozni, egy nagy könyvet elévett, hányta a keresztet rea. Aszmondta a pap: – Most fogják meg jól! Nagyapám erős ember vót, megfogta félfelől, s másfelől egy másik ember. Alig bírtak véle! A keresztet elővette a pap, – De azt, úgy leütöm – mondta az az ember. S hát nagyot sikót, s: – Jaj – aszmondja –, milyen szép ez a kereszt! Milyen szép ez a kereszt! Az előbb milyen fekete leve! Hát miféle, mi van, úgy magába mondta. Na, aszmondják, ilyenek vótak. (Hargita megye)

⁵² 29 éves nő, 1996.

⁵³ 75 éves férfi (1) és felesége (2), 1996.

⁵⁴ Dobálózik, hajjgál.

Kalugerpapokhoz mennek innen?

Igen. (Mennek, mennek. Egyik aszmondja: abba hiszen. Én még abba se hiszek egészen. Nem győződtem meg.)⁵⁵

Hát én is vótam, hát G. amikor olyan nagybeteg vót, az én fiam, Brassóba, s a kalugerpapokhoz mi is elmentünk vót, s misére valót adtunk, pénzt nekik, s kellett vigyünk olyan májót,⁵⁶ azt odaadták, arra valamit csinát s azt visszaadta, s kellett hordja, de mindig a fonáját,⁵⁷ a fonáját vegye – aszmondta. S megmondták aztán, me én arra vótam kíváncsi, me má remény nem vót a fiamhoz, nagybeteg vót, hogy hallám, életbe marad-e, vagy meghal. S azt megmondták, hogy nem fog meghalni, életbe marad. S azt aztán hordta, s elszaggatta, s él máma is, hálistennek. Nagy-nagy beteg vót. Úgyhogy csak valami hatása, csak kell legyen ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁸

Egy asszony nagyon beteg vót, Benő Dénesné, nem hallotta? S akkor elment az anyja a kalugerpapokhoz. S na mondta: – Menjen haza, me a lánya helyrejön, mire hazaér. Hazajött, s helyre is vót jóve. De aztán egy darab idő múlva megint olyan beteg vót, hogy mindent tépett le magáról, az ura kellett fogja. Na. Aztán úgy csinát, hogy ...

Aszmondta az anyja, nekem meséte – aszmondja –, hát ki se lehet mondani, miket csinát. Az ura kellett fogja örökké. S bémentem a kalugerekhez, s mondtam. S: – Na, néni, maga üljön ide, de nem féljen. Tizenkét óráig ott kellett üljek. – De ne féljen – aszmondja. Ne jedjen meg! Hát egyszer tizenkét órakor úgy muzsikálnak! Úgy muzsikálnak, de suhutt senkit se látott. Aszmondta, hogy aztot ember el nem hiszi, aki nem lássa. S no – aszmondja –, néni – aszmondja –, mikor má lejárt, néni maga menjen haza, a leánya jobban lesz. Aztán hazajött, s a leánya jobban lett. Azután se vót beteg. Beteg se vót, egy magas, sovány asszony. (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁹

Hát a csinál mánt azt a papok csinálták ... régebbsen azok tudták, a kalugerpapok.

Itt a faluban jártak kalugerek?

Itt nem jártak, hanem innét kellett odamenni. Tirgu Oknán vótak ezek a papok, s oda kellett menni. Az, kérem szépen, én jártam oda. Könyvet nyitott, megmondtá, hogy te mit akarsz. Ha igazad vót, akkor misét fogadott el, s ha nem vót igazad, akkor nem fogadott el, kérem szépen. Azok tudtak imádkozni, a papok. De így más embert nem hallottam, kérem szépen.

Édesapámmal mi ketten vótunk. A fiamat megóperálták tízéves korába, agyvérzésbe, Maroson⁶⁰ két rendbe. Sztán mikor odakerüt a gyerek, egy kicsit nem vót ész-

⁵⁵ Az elbeszélő 73 éves férjének megjegyzése.

⁵⁶ Pólot.

⁵⁷ Fonákját.

⁵⁸ 64 éves nő, 1996.

⁵⁹ 75 éves nő, 1997.

⁶⁰ Marosvásárhelyen.

nél, tudja. S aztán: – Na, menjünk a kalugerpapokhoz s imádkoztassunk. S úgy mentünk vót el ketten, s ott vótunk egy misén a kápolnába – kérem szépen –, ott mind letérgyelve imádkozott, mindenki, nem úgy, mind nálunk, csak leülünk! Letérgyelve, minden pap s minden izé, me ott izék is vótak, fehérnépek, minnek is híjják ... apácák. Azok is úgy csókóták a földet.

Na, könyvet nyitattunk, egy idős, ügyes pap nyitotta, nagy, okos könyvek vótak, s egyet kinyit: – Na – aszmondja –, maguk imádkoztatni akarnak, s igen. S miért? Hát megmagyarázzuk, hogy egy fiam nekem hogy járt, s nem rendes ésszel van, s azér kéne imádkozni, hogy a Jóisten adná vissza. Sztán ott aki amit akart, azt fizetett, pénzt vagy ruhaneműket vitt, ilyen kendőket, nemtommit. S tudja, hogy használt vót a fiamnak? Na. Ezt én is próbáltam, kérem szépen. A fiamnak a Jóisten visszaadta az eszit, kérem szépen, s meggyógyút.

Sztán sokat jártak innen azokhoz a kalugerekhoz. Aztán most is meg kell legyennek azok ott, mer egy hegybe van Tirgu Oknán, ki kell menni egy szerpentines úton, s ott van a kápolna. De sokan vótak ott, abba az időbe. Mostanába lehet, hogy nincsenek. Mostanába innét se járnak oda. (Kászonzeltíz, Hargita megye)⁶¹

Hallottam, hogy a borsot elhinti, s akkor veszekedés – itt az udvaron azt a csípős borsot –, s akkor örökké veszekednek, verekednek ... Olyan babonaságot tesznek, aztán nem tudom, igaz-e, nem-e, úgy hallottam, me egy néném ott van Gyimesbe. S aszmondta nekem örökké, hogy menjek bé, s aki engem megbánt, ő elintézi. Olyan papok vannak, hogy hát, ő annak végére jár. De én még az ilyent nem csináltam, vétket nem csináltam. Az Isten anélkül is, ha akarja, megveri.

Ezeket a kalugereket mondták?

Igen ... Doktor úr, maga ismeri E.-t, a púposkának a leányát? (Igen.)⁶² Azt egy olyan ölte, hogy áldott, hat hónapig egyéb nem vót, csak a sivadozás, ha százan fogtuk is, akkor is a haja ilyen buglyába vót feltekerve ne, a leánkának. Reggelig ha kellett fogjuk ... Me ha kiment ő a szabad levegőre, nem látott semmit, s ha benn vót a házba, annyi vót, érti-e, hogy ha körbe kereken százan vótunk, akkor is mentek rea, érti-e, s ahol érték, úgy ütték. Annyira sikojtzott, hogy abból kapta a kicsikéje is most az idegbetegséget, s ő es, akkora idegbeteg, hogy minden héten majdnem jó haza. S ehhez a paphoz, amelyik elhelyeződött, nem tudom a nevét, az a szép barna ... (Suciu ...)

Igen, egy ennyi szakállá vót, mint magának, olyan ügyes pap vót. Ahhoz elment, s akkor előbb elküdte egy tudós asszonyhoz, s akkor az a leánkát megkeresztelte, kétszer-e vagy háromszor, s akkor az urával elvitette egy olyan keresztés úthoz, s előntötte, s akkor egy szemet adott s egy tollúszárat, s ide bé kellett a melltartójába tegye. S akkor ehhez a paphoz addig járt, amíg a Jóisten megsegítette, s többet nem járt hezza.

⁶¹ 77 éves férfi, 1997.

⁶² Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

De – mondom –, annyira vót, ha még egy hónapot úgy kellett vóna éljen, ha nem egyéb, meg kellett vóna haljon. Ha százan vótunk es, körbe vótunk, minden este, figyelembe, hát a gyermekek nem mertek – két legénytestvére vót, s az anyja egy bódogtalan, tudja doktor úr –, s nem merték, hát nem is tudták megfogni. S ahányan vótunk, így ügyesen körbe s imádkoztunk, s beszélgettünk, de egy kicsit mihent az álla koppant le, má mentek rea. De ő csak tíz percet tartott, fenn ült, szegény kötött, s amit ért, azt csinát, s közibenk be vót ülve. S amire csak ennyit csinát, megkoppanította a szemit, má akkor sivadozott, sikojtozott, má a földre le vót verve. Ha százan főtük, s ha körbefőtük, akkor is annyira sikojtoztatták s annyian ütték, hogy belé vót pusztulva. Minden éjszaka úgy vót, három óráig. Tizenkét óraker megkezdtek, s három óráig szegény leánkát ... (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁶³

Kalugerekhez? Igaz. Igaz. Oda is jártak. Vannak ezek a román papok, ott vannak kalugerek, jártak oda, imádkoztak, s megkerült ...

S a másikat megcsináltatta, hogy félszeg lett, met az rosszat csinált a másíknak. Met ha nem csinálsz te rosszat valakinek, akkor nem fog meg – aszmondják –, az átok. Na, de amelyik rosszat csinált, azt megfogta az átok.

Dobolyból nem jött fel a román pap?

Azt nem tudom. Azt tudom, hogy vót egy olyan asszony, hogy olyan fejfájása vót, bolondút meg, még él az az asszony. Minden vasárnap bément a templomba Dobolyba. S mikor az évangéliumot olvasta, akkor a feje felett olvasta, s megjött a feje. S még idefel vót egy asszony, fűrészők vót, s a szája férement vót. Az es járt le, s az es megtért, a szája annak es helyrekerült, Zs. P.-né. Na, érti-e ezt maga? (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁶⁴

⁶³ 53 éves nő, 1997.

⁶⁴ 76 éves nő, 1997.

Kalugerpapok tevékenységének veszélyei

Az átok arra száll, aki hibás

Igen, igen, vótak, jártak. Kalugerek.

Azok jártak ide?

Jártak, jártak. Kalugerek.

Azok mit csináltak?

Zsarolták a pénzt. Édesapám, egy kisebbik fia, ez a kisebbik öcsém, azt velük kereszteltette meg.

A kalugerekkel?

A kalugerekkel. Úgy híjják, hogy Kaluger F., az öcsémet, amiatt, érti-e. S azután...

Azokkal a kalugerekkel misét mondtak ...

Hát mondtak ... De vót tudásuk, me elimádkoztatták az embert. Az egyszer százszázalékos!

Hallott ilyen történetet a faluban?

Itt nem, de máshol, Keményfalán, ide átal, Homoródkeményfalán, százszázalékos igaz vót. Két ember perelt, egy borozdáért. S az egyik elment a kalugerekhez, s aszmondta, hogy imádkozzák el az ellenségét. Aszmondták neki: – Arra vigyázzon, ha maga lesz a bűnös, akkor maga hal meg. – Nem baj – aszmondja –, akkor haljak meg. – Mi a kívánsága? – Van egy akkora patak a faluba, bokáig érő. Haslag essék bele, s haljon meg! – Rendben van. De vigyázzon, nehogy aztán maga legyen, maga haljon meg! – Nem baj, akkor én haljak meg!

No, esztendő múlva, hozták a búzát, s a patakon mentek átal, ment a szekér után, keresztül az ember, s haslag beléesett, s meghalt. E tiszta igaz vót. A keménfali ember édesapámnak keresztkomája vót, máréfali s keménfali helyt összejártak, a másik vadászember vót. Tiszta igaz vót ez, százszázalékos. Ebbe, elimádkozza, biztos!

Itt vót, anyósomnak a testvére, P. D. Vót nálunk itt egy öreg pap. S kapott nanyótól egy csitkót D. bácsi, s a csitkó elpusztult. S aszmondta neki D. bácsi: – Plébános úr, magát én innét elhelyeztetem, maga ilyenekkel foglalkozik! S aszmondta: – Maga elhelyeztet, s én elimádkoztatom. Aztán elimádkoztatta vagy sem, de két évre rá, hogy a plébános nyugdíjba ment, meghalt D. bácsi. (Máréfalva, Hargita megye)⁶⁵

⁶⁵ 78 éves férfi, 1996.

Kalugerekről hallott?

Igen. Sokan jártak a kalugerekhez, egyik a másikat megcsinátatni, nagy pénzér. Kaluger, aszmondják, román barátok voltak, igaz? Galugér, vagy hogy hívják különben. Aztán azok ott laktak a hegyekben, melyik hegyekben laktak? Aztán miséztek éjjel, s ha valaki haragudott a másikra, elment, s misét mondatott, s akkor azt az átok megfogta, azt, akire mondatták a misét. Így beszétek, hogy történt meg az is, hogy most is él, az az asszony, ahol szógált V.-nitt, hogy egyetlen fiuk vót, s a szógálóba beleszeretett, s el akarta venni feleségül. S az édesanyja elment a kalugerekhez, hogy imádkoztassák el. Ezt így mondták, ezt én így hallottam. Amíg az anyja onnan hazajött, a fia meghalt, az az egyetlen fia, me az vót a hibás. Így mondták, aki mondat, mondhatja a misét, éjjeli misét, de aki hibás, arra száll.

Hallotta, hogy ha pénzt loptak el, akkor is a kalugerekhez mentek?

Igen, igen.

Volt ilyen itt a faluban?

Hát vót, hogyne. F. P.-né is odajárt, igaz-e? (Aztán K. E.-né is odajárt vót, s M-t jól megfogta a gurucsa! Vagy nyóc esztendeig feküdt az ágyba!)⁶⁶

Aztán ha nem az vót a hibás, akire ők imádkoztattak, akkor azt fogta meg az átok, aki hibás vót. Én egy családból mondom ezt a példát. Anyósom ... Kettőt is tudok. Édesanyámnak a testvére vót, akit ez az ember elvett, úgy hívták, M. A. S meg vót csinátatva, aszmondja. A kalugerek ... hol is? Rákoson? Szóval aszmondták, meg vót csinátatva. Ugatott, mint a piszlikutya.⁶⁷ S akkor elmentek a tudóshoz, úgy hívták, R. nén, de ez az édesanyám idejében vót, me az édesanyám testvérének vót ez a szeretője. S akkor az idejött, s a küszöb alól kiásott haját, s kiásott szalagot, s kiásott mindent, hogy azzal vót megcsinátatva. Azzal meggyógyút, me a kalugerek a feje felett elmondtak hét szent... Anyósom unitárius vót, bencédi születés, F. vót. (Máréfalva, Hargita megye)⁶⁸

Igen, kalugerekhez lehet menni, mer a kalugerek azok papok. Azok papok, s akkor imádkoznak. El lehet imádkoztatni!

Egy menyecske, egy ilyen ügyes menyecske, mint I., ne, az urát el akarta imádkoztatni, s a kaluger látta, me a könyvbe nezi, nekik könyvük van, s abba nezi. Aszmondja: – Nem-e maga a hibás? Aszmondja: – Nem, me az uram a hibás. – Ügyeljen, me itt úgy látszik, maga a hibás. – Nem – aszmondja –, az uramra ... – Hát hogy imádkozzuk el? – Úgy, hogy azonnal haljon me! Me vót szereteje a menyecskének. Hallja-e? S ő ahhoz akart menni. Abba a helybe, hogy a menyecske hazament, a küszöbön bebukott, s meghótt. S az ura megmaradt. Csak azt lehet elimádkozni, aki a

⁶⁶ Ismeretlen jelenlevő megjegyzése.

⁶⁷ Kölyökkutya, kis termetű kutya.

⁶⁸ 88 éves nő, 1993.

bűnös. A bűnöst el lehet imádkozni. Immá most es vannak kalugerek ott az erdő alatt. Papok azok, imádkoznak s elimádkozzák.

Arra nem emlékszik, hogy a kalugereknek, amikor a faluba jöttek, Pap Dominénál volt a szállásuk?

Ott vót, ott, ő is olyan vót, Pap Dominé! Úgy híjják, I. I.-nál. Aztán ők keresztelték meg, mer egy fia, F.-nek híjják, azt úgy híjják: Kaluger. Úgy, úgy! Kalugerek keresztelték meg! me éppen akkor született vót, s a pap ott járt, s akkor megkeresztelte. Máig is úgy híjják: Kaluger. Hát az ugye, nem pap vót. Kalugerek, azok szentek vótak!

Pap Dominéről nem mondták, hogy éjjel borpincékbe járt, utazott más asszonyokkal...

Nem, az nem járt sehova. Csak, csak ugye megvót neki az a politikája, de nem működött. Nem működött! Avval működni kell! A kalugerek jöttek s imádkoztak. Elimádkozták, ha valaki bűnös vót. El akarta az asszony imádkoztatni az urát, s elimádkozták, hogy azonnal meghótt. Me ugye ha az asszony vót a hibás, akkor ő hótt meg. E vót a baj. Nem lehetett imádkoztatni, csak úgy, ha neki nem vót bűne, s s az ura férejár, valamelyik asszonhoz. Akkor el tudta imádkoztatni. Másképp nem. Ha nem vót bűnös, akkor nem tudták elimádkozni, csak úgy, hogyha bűnös vót, akkor igen. Ez olyan dolog ...

Máig es megvan, ha az embör, ha valaki hibás, imádkozik a Jóistenhez, s a Jóisten most es elveszi. Most is elveszi. Az megvót, itt a kalugereknél, ők igazságosan imádkoztak. Az egy szent testület, a kalugerek. Az egy szent testület. Úgyhogy oda el lehet menni.

Hát valaki elment vót, a pénzét ellopták vót. Hát oda örökké az ágy alá vékába rakták vót belé a pénzt, s aztán örökké sok pénzük vót nekik, a vékába oda örökké gyúrták belé, s asse tudták, mennyi van. Közbe a pénzt ... Me megházasodott a fiatalembör, s a fiatalasszonnak vót egy kollégája, egy barát, egy rokon ott közé. S aszmonda: – Én aszmondom, A., te fogd meg a pénzt! Me sepregetett, s meglátta, hogy a véka teli van pénzzel, százaljesekkel! Mondja: – Én nem! – De én aszmondom neked, te fogd meg a pénzt, hallod-e. P.-ék, me P.-ék sokat dógoztak, annyit nem tudott dógozni az a fiatal. – Fogd meg a pénzt, s menj haza! Megfogta a pénzt s elvitte. De hát avval, fele se ment ejsze, me ahova elvitte, ott egyszer eltette a nagyobb summát, s neki is adott valamennyit. Aztán otthagya s hazament. Hát annyit hozott vót, a leányának hatvanezer lejes bútort vett s kiállította a leányát, annyit ő es kapott vót. De a másik lukszusautót vett, s imézér⁶⁹ vett ... fele ott maradt a pénznek. S aztán ez a legényét kiállította s rendbe tette, no. De elég a, hogy a másik gazdagodott meg! A pénzt megfogta, nem félt a kalugerektől!

Osztán ezeknek leesett az orruk, me hát a pénz odavan, s pofon ütte, s az asszon elment, többet vissza se ment, de a pénz nem vót, a pénz elment, a pénzt elvitték.

⁶⁹ Motorfajta.

Huncut a fehérnép! A fehérnépnek ... Van-e felesége? Úgy higgyön neki, hogy a fehérnép huncut. (Máréfalva, Hargita megye)⁷⁰

Aztán nálunk, nagyszülőimnek elveszett a lova. S itt a faluba másíknak is kettő. S megint másíknak is kettő, összesen öt ló. De igen, aki eladta, az tudta. Elmentek kalugerpaphoz, azelőtt nem vót ez a buszjárat. Nagyapó. S amikor bément az az ember, aki eladta, aszmondták: – Sirüljön⁷¹ meg, s menjen haza. Maga tudja, hogy hó vannak. Aztán a lovakat soha nem kapták meg. Aszmonda a kalugerpap: – Má hetvenhét féltre le vannak festve. Nem lehet megismerni!

Béjörtek Tolvajostetőre. Lefeküdtek egy kicsit pihenni. De az az ember úgy patogott fel, né! Isten úgy verte. S így nem kerút meg a ló. Aztán ugye, nagyapák tudták, hogy ő tette el, de ugye nem látták ... S annak öt unokája felkötötte magát! Igen. K. nagyapám. Öt unokája felkötötte magát, öt unoka, mind fiatal korba. Nem Isten verése? Öt unokája. (Máréfalva, Hargita megye)⁷²

Azzal a másíknak kárt nem tesz, érti-e. Azt nem tudja, akárhova mehet, kaluger s akármí, saját magát csináltassa meg, ha fizet a kalugernek. Merhát nem igaz, merhát az isteni hatalom, ha itthon imádkozik, az is annyit teszen, hogy ha a kalugerekhez megyen, az se tesz többet. Ennyi az egész. De ha nem hibás? Tisztán érzi magát, nem tud semmit csinálni. Ennyi az egész. Csak az olyant fogja meg, ahogy szokták mondani, az átok, aki hibás. Aki hibás. (Máréfalva, Hargita megye)

Vót egy bátyám, összeveszett egy emberrel. S elment be a kalugerpapokhoz, a románokhoz Gyergyóba. S közbe ő vót a hibás, őt fogta meg. Ha nem igaz, amit beszél, akkor megfogja őt. Ha igazat beszél, akkor az illetőt fogja meg. Nem szabad hazudni. Az igazat kell mondani, s akkor sikerült. (Atyha, Hargita megye)⁷³

Hát igen. Így mondják. De ez nem itt történt meg, hanem Szentmártonon. Hát szóval féttette az urát egy asszony. S elment a kalugerekhez, s aszmondták, hogy hát: útonfutó legyen, akinek nincs igaza. S őt fogta meg, me aztán tényleg, így mondják, ugye kalappal, egy szalmakalappal a kezibe, s állandóan csak ment. Ilyen rendes memóriával beszélgetett, de nyugta nem vót. Ilyen idegbeteg. De akkor úgy mondták, hogy meg van csinátva. S megcsinátatta ő maga magát, me nem vót igaz, amit a férfire gyanúsított. (Csíkrákos, Hargita megye)⁷⁴

⁷⁰ 88 éves férfi, 1996.

⁷¹ Forduljon.

⁷² 70 éves nő, 1996.

⁷³ 80 éves nő, 1993.

⁷⁴ 69 éves férfi.

Véletlenül saját családtagját imádkoztatja el a károsult

Hát én mentem Csíkba, s a csomagunkat vitte a szekér, a piacra. A szekér után mentünk, me sok áru vót, s úgy összefogóztunk karon, s könnyebben mentünk. Ő idősebb vót, F. P.-né, én fiatalasszony vótam, s ő belém kapaszkodott. S együtt mentünk, s valahogy szó hozódott, hogy hát a lopásról, akkor is valaki lopott vót. S akkor mondja, hogy nálunknál is a gyapjat, amikor a nyírás vót, örökké meglopták. S vesződött a családdal, hogy nem-é eladták, me sok fia vót. S a család örökké aszmondta: nem nyúltak hezza. S akkor ő aszmondta: elgondóta, hogy megcsináltassa. Egyszer kártyát vettetett, hogy tudja meg, s aszmondta, hogy egy nő viszi el.

S a kártyát itt a faluba vettette?

Nem, valahol máshol, nem tudom, hogy hol, nem ízéltem nagyon, hogy hol vettetett. Hát, kártyát vettetett, s a kártyavető megmondta, hogy fehérnép, ő csinálja. S akkor ő elment a kalugerpapokhoz, hogy imádkozzák el. S aszmondta a pap, hogy: – Néni, ne csinálja, me lehet magának valami rokonja, s ne csinálja ezt. S: – Megfizetem magának – aszmondja –, ezt így mondta nekem, még a keze is, ahogy így járt – én megfizetem magának – aszmondja –, de imádkoztassa úgy el – aszmondja –, hogy kucorodjon meg, hogy én tudjam meg, hogy ki vitte el, ki hozta el. Na, ennyit tudok róla, egyebet semmit.

(Hát az igaz is lett, me úgy járt ...)⁷⁵ Hát azután igen, hát a leánya beteg lett, s azt eleget hordozták orvoshoz s mindenüve, s nem tudtak segíteni rajta ... S az anyatárs is beteg vót, nem tudom hány évig. R. sokáig vót beteg, én már nem tudom, hány évig ... Aztán későre jöttek rea, hogy az anyja csináta, R.-nak hítták a leányát is, édes leánya... Úgyhogy ilyen dolog ki tudja, hány történt. Úgyhogy ennyit tudtam én is, de nem mondtam vóna senkinek az ég világán. Csak mikor má hallottam, hogy mások mondják, akkor még másnak is mondta biztosan M. néni ... (Máréfalva, Hargita megye)⁷⁶

Lehet, ez es igaz. Me itt a faluba, a leánka kért az anyjáról, F., ott fent a Cekend alatt – F. M. –, nem tudom, me vénlegények vannak. Gyapjút kért, me nagy juhosgazdák vótak, s: – Adjon, édesanyám gyapjat. S nem adott az anyja, de a leánya tán tudta, hol van, s elvette, úgy hallottam. S közbe az anyja észrevette, hogy a gyapjúból hiányzik, hát elment, mint ahogy tetszik mondani, elment a kalugerekhez, s aszmondta a pap, hogy: – Magának, úgy nezem, közeli, aki elvitte. S aszmondta: – Nem baj, akárki, csak csinálja, hogy ... S biza, egészen az ágyba került, a lábaival hogy mi történt, aztán sok éveki ... Csináltatás ...

⁷⁵ Az elbeszélő férjének megjegyzése.

⁷⁶ 77 éves nő, 1997.

A leánya?

A leánya. Aztán Kicsifaluba, Oláhfaluba nagyban hiszik aztot. Aztán itt es lenn K. E.-nél, tãn a testvére csináltatta meg, hogy az urával jól vót a testvére, s az is sokáig ágyba vót, ó, húsz évnél tovább, a lábaival. Úgyhogy ilyen dógokat mondnak ... (Máréfalva, Hargita megye)⁷⁷

Hát én akkor nem hallottam, de azt tudom, hogy idős asszony vót, vót neki lánya is, menyé is. Leányát férjhez adta egy nagygazda helyré, dehát régebb ugye a kiállítással nem törődtek, a föld vót minden. Földet kellett venni, abba kellett, a birtokba áldozni. Azok es, ugye vót módjuk, me sokat majorkódtak,⁷⁸ minden, de örökké csak földet vettek, s a leányát férjhez adta olyan nagygazda helyré, dehát csak olyan szerényen tudta kiállítani, s nem vót, mint ahogy elvárta vóna. Na, s akkor sok-sok juhot tartottak, de az anyós örökké hányta a menynek – ugye tetszik érteni –, örökké mondta, hogy: – Az a nagygazda anyád nem tudott kiállítani, s az a nagygazda anyád nem állított ki. S akkor ugye nem paplant vettek a kiállításba, hozományba a leányok, akkor még paplantnak híre-nyoma se vót faluhelyen, hanem csergét⁷⁹ szórttek s pokrócot a gyapjúból. S azoknak vót es miből, me száz darab juhok vót, de mondom, az asszony nem adott erre, hogy kiállításra. Család vót, s földet kellett venni, hogy legyen amin a család dógozzék, me otthon munkahely nem vót egyebütt.

S a leány megkíséröte egyszer, nem vótak otthon, s elment, s egy csomó gyapjat elhozott. S aztán ő ugye megmosta, itt, ahova férjhez hozták, megmosta s feldógozta, legyen neki es ami kell. Elég a hozzá, hogy a leánynak az anyja, az édesanyja a menyire tartotta, me vót menyé is az anyjának, a menyire tartotta. S akkor elment oda, járnak be oda ... (Békásba!)⁸⁰ Bákóba te! (A kalugerekhez ...)

A kalugerekhez, így mondják, hogy a román papokhoz. Bément az asszony oda, s aszmondta, hogy a menyé ellopta neki a gyapját, s avval csinálja ... imádkozzák el, hogy büntessék meg. S mondták, hogy: – Néni, jól gondókozzék meg, me a családba van a baj s a hiba, s megbánja! S: – Ő nem bánja, me a menyé csináta, s rendözzék el, intézzék el. Aztán úgy elintézték, hogy a leánya hét évig vót az ágyba! Fiatalon, egész fiatalon! A saját édes leánya, me a vitte el a gyapját! (Azt fogta meg!)

(Az igazságos átok helyet keres magának, hiába hogy ...)

Én nem tudom, átok vót-e, de az egyszer biztos, hogy hét évig vót a leánya ... Hát nem es vót, még ejsze harminc esztendős se vót R., amikor meghalt. Hét évig az ágyba ... (F. R. ...) (Igen, igen ismertem ...) (Máréfalva, Hargita megye)⁸¹

⁷⁷ 66 éves nő, 1997.

⁷⁸ Pásztorkódtak.

⁷⁹ Gyapjúból szótt takaró.

⁸⁰ Az elbeszélő 46 éves fiának és 76 éves férjének megjegyzései.

⁸¹ 69 éves nő, 1996.

Egy asszonynak elveszett a gyapja, s elment, megcsináltatta, s tizenhét évig az ágyba kötőlen forgott a leánya! Nem lehet! Ugye ha százszázalékosan tudja, hogy elvitte, akkor megértem. De a családba ha csinálja valaki, akkor nincs miért menjen. Én se tudom, a család, az anyém csinálta-e, nem-e, me most is az ajtóknak nyitva vannak, én dőgözök, akárki elviheti, igaz-e ... (Máréfalva, Hargita megye)⁸²

S aztán én abba inkább hiszek, hogy ha valaki valakit meg akar csináltatni, hogy elmenyen a kalugerekhez, s imádkoztassa, inkább hiszek. Me itt vót egy, az is I., I. J.-né vót, s neki vót a menyé F. R.. S az anyja vót F. P.-né, a menyinek. S a gyapja örökké veszett el F. P.-nének, a gyapja örökké veszett el. S elment a kalugerekhez, hogy csináltassa meg. S megmondta a kaluger, hogy ne csináltassa meg, me rokonságba van. Aszmondta: – Kucorodjanak össze! Mind aki elvitte a gyapját, kucorodjanak meg! S akkor aszmondta: – Nem bánja, bárki s akármilyen rokon, me csinálja meg. S meg is csinátta, s az anyósa is lebetegedett a fiatalasszonynak, s a fiatalasszony is, mind a kettő. Úgyhogy asse tudom, hány esztendeig, az anyósa öt esztendeig feküdt az ágyba, s a menyé nem tom hányig, ágyba fekvő betegek vótak. De mosmá meghaltak, egyidős vót velem a menyé, R.-nak hívtak, de sokáig az ágyba fekvő beteg vót, tessék elhinni. S aszmondták, F. P.-né csinátatta meg a leányát is s az anyósát is, me a gyapja örökké veszett el, s a kalugerekkel megcsináltatta. Azt inkább hiszem. Aszmondták, azoknak olyan hatásos az imájuk. S még hallottam másokat is, a kalugerekkel csináltatták meg.

Szóval most is eljárnak a kalugerekhez?

El, el. (Máréfalva, Hargita megye)⁸³

Hát ne, hallgass ide, mondjak valamit. Hát te is ismerted azt az embert, odaki a hegybe laktunk ugye, az az ember magyarázta, egyik fenyédi ember magyarázta, hogy a másik micsinát, hogy két tehenet eladott! S a felesége eldugta az egyik tehennek az árát, belevarrta a párnatokba vagy hova, s a férfi kereste a tehennek az árát. S mind kereste, rokonoktól, minden, mind kereste, s senki se tudott róla.

S aszmondta, hogy elmejen a kalugerpapokhoz, megcsináltassa, mer ő arra keservesen readolgozott, az állatokat, minden. A felesége nem akarta odaadni! A felesége es ment, a szekérral mentek, Gyergyóba, me Gyergyóba vannak azok a kalugerpapok. Én igaz nem jártam, mástól hallottam. Aszmondta, mikor odamentek, a férfinek, hogy: – Jóember! Hagyjon békit – aszmondja –, me igen nagyon közeli magának! S aszmondta, hogy nem bánja, akárki, mire mejen haza, haljon meg! A felesége hallotta, mikor mondta. – Jóember, hagyjon békit – aszmondja –, magának nagyon közeli. – Nem baj – aszmondja –, haljon meg, mer én rég keresem, s nem kaptam meg. Senki se tud róla.

⁸² 70 éves nő, 1996.

⁸³ 75 éves nő, 1997.

S onnat eljöttek, s aszmondták, mikor Fenyédre értek haza, meghalt a felesége. Kapott egy olyan fejfájást, hogy rögtön meghalt. Hogy abból az okból, vagy úgys meghalt vóna ... nem lehetett tudni. (Máréfalva, Hargita megye)⁸⁴

Nem tudom azt. Azt hallottam, hogy Andrásnéhoz, Andrásnéhoz, a Pap Dominé restvérehez, oda jöttek kalugerek, de hogy Pap Dominéhoz mentek vóna ... Hát hozzuk is mentek, ha ide jöttek. Aszmondták, a kalugerek ott vannak a Rózsa völgyibe, me inset egy asszony sokat járt oda. Má nem él, me idősebb vót, s későbbben teljesen elhajtották. Aszmondták, a családját egészen tönkretette, mit akar még, menjen, pucoljon ...

És tényleg, a családjával ...?

Hát igen, a fiát is meg kellett Vásárhelyen operálják, hogy kezük írását kellett adják, hogy beléegyeznek, hogy operálják, de ha meg talál halni, az orvosok nem felelnek, nem lesznek hibásak. Aztán jobban lett ...

De az asszonytól ered ez az egész?

Igen, me a menyit akarta megcsinálni, s a fiát fogta meg. S aztán az egyik leánya is olyan beteg lett, hogy aztán az is abba beléhalt. S a másik leánya is beteg vót, s elküldte a vejét az orvoshoz, s aztán az orvos megmondta: erősen ügyeljenek, me kifogy a feleségiből. S aztán azt ott valahogy rendezték, s az jobban lett, magához tért valahogy. S hogy az anyjuk ment, a vejit meg akarta csináltatni, s a másik helyt a menyit, örökké az izét élte, az ő gyermekeit. Későbbben má a kalugerek tudták eztet, s elhajtották ... Mondom, sok sok vót ezelőtt.

Még vót ott egy másik asszony, annak ez, Zetelakáról hoztak menyet, a fiának feleséget, s az úgy akarta, hogy a menyit megcsináltassa, valahova eljárt ő es, s közbe a fiát érte. Aztán bevitték vót a kórházba, s az orvosok megoperálták-e micsináltak, hát aszmondták, hogy ennek olyan baja van, hogy nincs orvosság, valaki bosszúból csinálta. Aztán azután mondták, hogy az anyja mondta: kicsi pénz, s egy kicsi imádság! S ahajt a fia... Ő avval elétette, me úgy akarta, hogy a menyire essék, s nem a menyit fogta meg, hanem a fiát. (Máréfalva, Hargita megye)

Vót itt Alszegebe, Simon patakába egy fiatalasszony. S annak es az anyja, nem tudom, a vejit meg akarta-e csináltatni, mi, hát a feleségit érte, a fiatalasszonyt, s húsz esztendeig feküdt az ágyba, húsz esztendeig! Most két esztendeje, hogy meghalt. Úgy hogy sok minden ... Most ejsze kivesztek. Most a sátányok jőnek, sátányisták ... (Máréfalva, Hargita megye)⁸⁵

A komámék almási születésűek, de Brassóban laknak. Aztán komám dógozott a nyomdába, s avval komámasszony valamilyen kórházba, sepregetőnőnek. Itthon

⁸⁴ 62 éves nő, 1996.

⁸⁵ 77 éves nő, 1997.

eveszett, fétörték a házukat, vót az apjáéknak, ilyen kollektivisták vótak, tizenennyőezer leje. Spórót pénz, hogy mikor nem adják a kollektív-pénzt, vagy betögek lesznek, legyen vaegy lejök. Avval a szekrénybe bétették a pénzt s bézárták. A kolcsot a füttőbe⁸⁶ tették, a hamu alá.

Egy cigány éppen akkor jött haza a tömlöcből, s elment a barátjához. A barátja búsúta, hogy neki kéne pénz. S na hó kapjanak, hó kapjanak, s egy legényecske vót komámni, s az elárúta, hogy: – Kérjetez nannjámtól,⁸⁷ me nekik van valamennyi pénzük – aszmondja. S odabe van a vénházba, me aztán az öregek kikötöztek a komámék házába, met sok minden vót ott, amit fétsenek. Avval megtudta a barátja, hogy a nannjáéknitt van pénz, nem szólott a a másíknak, megmondta annak a legénnek, s az vitte a kócsokat, sok kócsot vitt. Beszégettek, hogy: – Senkinek engem nehogy elárulj, engemet nem láttál. Féfogadták egyik a másíknak, hogy nem mondanak senkinek semmit. Jól van. Hát megtudták, másnap, fétörték a házat, az ajtót viszszazárták, ahogy vót, de az öregek bejártak, s észrevették, hogy valaki járt a házba. Jelentették, s hogy a cigány akkor szabadút vót meg a börtönből, hát a cigányt lefogták. Elég az aztán, hogy kiderút a másík legénről, hogy ő vitte a kócsokat, ő vót a fundáció.⁸⁸ A gazdáé esment, annak vót a legénye, aki Brassóba dolgozott, az árúta el, hogy a nannjáéknál pénz van. Így komám elbúsúta a munkahelyén, hogy béjártak, s az anyósáéknak a pénzét ellopták, nem tudják hó van, s avval, a cigány nem árúta el a másík barátját, met ők féfogadták, hogy nem árulják el egymást. Aszmondja az az ember, akivel beszélgetett: – Há meg akarja-e tudni, hogy ki lopta el a pénzét? – Én meg – aszmondja –, én meg szeretném tudni, hogy ki lopta el. De nem tudom, hogy hó lehetne megtudni. – A kalugernél – aszmondja. – Hát én mit tudom, hogy hol laknak a kalugerek, vannak-e vagy nincsenek? – Ha fizeti az utat, én magát elviszem oda. – Én megfizetem az utat – mondta komám. No jól van. Elmennek, az utat fizette, elmentek a kalugerekhez valahol oda Brassón túl ... (Régebb Bákóba mentek ...)⁸⁹

Nem, ott keresztül, nem tudom, milyen hegy van, nagy-nagy hegy, kőszíklás nagy hegy. Oda hátra ahogy mennek, hát láttak távolról egy házat. – Na – aszmondja az ember –, abba van a kaluger. Olyan kettősforma ház vót. Hát – aszmondja komám –, bémentek oda, s ahogy bémentek, aszmondja a kaluer, me még egy ember akadt hez-zuk: – Maga menyen haza. Maga amiétt jött, az nem sikerül, met maga a hibás. Magára száll, ha elvézgem, amit tett. Aztá az nagyhamará eljött. – Maguk jöjjenek, emberek. Bémentek, hát az egyik szoba olyan templomalakra van csinálva odabenn, ótár, olyan nagy szentkép, Jézus, Mária szíve, de nagyok. Aztán azok ugye meglepődtek – ugye nem is katolikusok vótak –, hogy milyen templomba lépnek bé. Az ótár előtt vót egy nagy cseber, az teli vót vízzel. S ott a pap aztán, nagyszakállú öreg pap

⁸⁶ Kandallóba.

⁸⁷ Nagyanyámtól.

⁸⁸ Alap, értelmi szerző.

⁸⁹ Az elbeszélő vejének megjegyzése.

vót, olvas ott valamit egy nagy könyvből, mondogatott valamit, de komámék nem értették. – No – aszmondja a pap –, meg akarják-e látni, hogy ki vót a tolvaj, ki lop-ta el a pénzt? Komám mindjá mondta: – Meg! S hát a két illető a cigány s a másik tolvaj, a barátja tiszta csórén⁹⁰ a víz közepibe ott állanak, a két legény beléállva csórén a víz közepibe, abba a csebrekbe. S aztán kérdözte: – Mit akar maga azokkal – szóval a tettesök –, mit kíván? – Mind döngöljenek meg –, aszmondta. Érti-e, mind haljanak meg. De nem gondóta meg, hogy az ő fia árúta el, hogy pénze van a nany-nyónak, me nem es tudta komám, hogy ő árúta el... Hát aszmondja: – Mikor a gyér-tyája elég, annak az illetőnek, legelsőbben aki kinyitotta az ajtót, a hal meg. Hát egy-szer csak halljuk, hogy Kalibáskőn, abba nagy kanyarba küljel jött a kocsival, s egy almási ember felkérezkedett, s az es almási vót, hogy hozza haza. S fel is vette, s el-kezdték beszélgetni. Az ember eléhozta, hogy még nem kerút ki a pénz, a tolvaj, s olyan idegbeteg lett, olyan ideges, hogy úgy eresztette az autót, hogy mind erre-arra járt az autó. S helyleg a tiszta, egyenes úton, azt nem tudom, hogy éjszaka-e, fejleg ilyen bucskakórót⁹¹ vetett az autó, s ott béborút az oldalon, s az a legény meghalt, s az az ember kiszökött az autóból ... (Mind a ketten meghaltak!)⁹² Az ember az nem hat vót meg! (Mondták vót, hogy nem halt meg ...)⁹³

Kiszökött az ajtón, megütköződött, de kiszökött az ajtón. Na e meghalt. F. J.-nak a fia vót, a vót a tolvaj, F. J.-nak a fia, avval es komásak vagyunk! Avval utána, Brassóba dógozott az apja s az anya, s ő dógozott az építészetnél. S a daru az anyagot vitte fé, s valahogy leszakadt a daru, s a fiát agyonütte, s meghat. Az es meghat, má-sodiknak, az vót, aki megmondta, hogy a nanyáéknál pénz van. Az es meghat.

Akkor vót S. S.. Egészséges vót. A feleségivel röggeliztek. A kapujokkal szemben egy más ház vót, s ott vót a favágógép. Aszmondta a feleséginek: – Fiam, kimegyek, hogy nálunk is fa van, s ha lefogyasszák, nálunk is vágják fel. Ezen a kapun kiment igyenesen, s a másik kapun ment bé, orra esett s meg vót halva. Haton haltak meg! (Ez az ember is közbenjárta ebbe az ügybe ...)⁹⁴

Törvényköztek, s ő törvényülnök vót, az az ember, ott dógozott, s az es meghat! Úgyhogy hatan haltak meg ebbe az ügybe... (Meg vótak csinátatva, s meghaltak ...)⁹⁵ (Lövéte, Hargita megye)⁹⁶

Kalugerpapokhoz nem jártak?

Jártak oda is. A Terköbe vannak azok. Jártak, jártak. Úgy hogy megcsináltatták az embert úgy, hogy nem tudott menni se, részeg lett, s másképp is.

⁹⁰ Meztelenül.

⁹¹ Kecsebuka, bukfenc.

⁹² Az elbeszélő vejjének megjegyzése.

⁹³ Az elbeszélő leányának megjegyzése.

⁹⁴ Az elbeszélő leányának megjegyzése.

⁹⁵ Az elbeszélő leányának megjegyzése.

⁹⁶ 84 éves nő, 1995.

Gyimesen egy asszonynak vót két fia. S ő szőtt ilyen szőtteményeket, na. S az a szokás a Gyimesekben, hogy megszövik az osztovátán,⁹⁷ s béáztatják, s kiterítik a kertbe. Ez is kiterítette a hó tetejire, s otthagya, amíg a hó elkezd menni. S a legényeknek kellett vóna zsebpénz. Az ember öreg vót, s az asszony is, nem jutott ... Az asszony elment valahova, az ember a házban feküdt, s a két legény összeegyeztek, az egyik elvett két darab vásznat, az egyik vót rázott vászon, s másik gyócsvászon,⁹⁸ két vásznat felvett, s vitte, s eladta. S amikor az asszony hazajött, mejen a kertbe, hogy szedje össze a vászont, de a vászon már nem vót. – Te, nem vettétek el a vásznat? – Nem. Kérdi a másikat, s a másik is: – Nem! – Mondjátok meg, me a kalugerekhez mejek! – Nem, nem, nem, nem. Az asszony sokat kellett kínlódjon, míg megszötte azt a nagy vég vásznat ... Elment a kalugerekhez, s azok misét szolgáltak neki, s amikor hazajött, az egyik fia már meg vót bolondúva! S akkor hamar vissza, olyan vót a szerencséje, hogy egy akkora vég a gyertyából megvót még ne [mutatja]. Úgyhogy nem lett teljesen bolond, csak olyan elmezavarodott vót, s úgy járt aztán. S a másiknak pedig nem lett semmi baja, az megszabadút. De e má igaz vót! (Csíkrákos, Hargita megye)⁹⁹

Csalódás a kalugerpapok erejében

Vót egy ember itt. S a feleségivel nem éltek jól, me ő egy kicsit szeles vót. Örökké bolondul csinát mindent, nem úgy, mind a többi. Elég a hozzá, hogy vett egy lovat. A fia fenn lakott a Cekend alatt, ma is ott lakik, K. I. S hogy legyen neki háti lova, mikor menyen fel a fiához, mikor olyan dolga van. S közbe elkérte itt egy mészáros, elkérte, én nem tudom, szántani-e vagy mi, annak is egy vót, fogják össze. Ez állandóan részeg vót, bolondul csinát mindenfélét, közben baj vót a kerekkel is. Elég a hezza, hogy közben megdöglött a ló, az övé, a csikó. Drága csikó vót. Nahát ez a baja vót, az a baja vót, kisémmizték, na. – Hagyjátok csak el, elrendezlek. De már úgy megivott vót holmit, hogy má nem vót fundáció,¹⁰⁰ az ivászatra. A tornáca sarkába, itt székelykapu, velem pontosan szembe, székelykapu vót, most is az. Megvette a zsendelyt a tetjire, Varságon, jó drágán megvette. Ideadták. Összerakta a tornác végibe, hogy a tetjét újrafödi. Szomszédja mondta, me rokonok: – I., ha el akarod adni a zsendelyt, nehogy másnak add, én fizetem ki, neköm is a kapura kell. Közbe megrészegedett, eladta, háromszáz lejér, sose tudom elfelejteni. Aszmonda: – Na, most egyszer, P. M.-ékot, mejek a kalugerekhez Gyimesbe, valahova. S úgy elimádkoztassa, hogy mire ő jöjjön haza, akkorra ezek itt legyenek meghalva.

⁹⁷ Szövőszéken.

⁹⁸ Nagyon jó minőségű, válogatott szálakból szőtt vásznak.

⁹⁹ 94 éves férfi, 1993.

¹⁰⁰ (Pénzbeli) alap, fedezet.

Na, bé is ment, a háromszáz lejjel lehetett. Elment a kalugerekhez. Azok olyan erdei papok, szóval így ismerem látásból, de nem tudom... Dehát katolikusok, szóval román katolikusok. Elég a hezza, hogy bément, s há persze, akkor se vót józan, azt kérdi a paptól, hogy mennyiért mondnak egy misét. Aszmondja a pap, hogy huszonöt lej. Itt is annyiért mondták, a halottért. De neki – aszmondja – olyant mondjanak, hogy akiért mondassa, mire jó haza, meg legyen halva! – Há misét mi mondunk – aszmondja a pap. De megállapította, hogy valami baj van a fejibe. Azt kérdi, hogy: – Magának nem vót-e elmebajos, valaki rokona? – Vót – aszmondja. – Ki vót? – Nagypám. Akkor már a pap tisztába vót. Mindenképpen – aszmondja –, ő száz lejt ad, de olyan misét mondjon, hogy ezek itt legyenek meghalva. Mondja a pap: – Rendes misét mondok, aztán hogy meghalnak, nem hálnak, az Isten dóga. Na. Béjött Csíkszeredába. Hát nem vett el a pap, csak huszonöt lejt. Aszmondta, neki több nem kell, ha kettőt akar mondatni, az ötven lej. – Egyet mondjon. S béjött Csíkszeredába, de úgy elitta má a többi pénzét, hogy nem vót, amivel hazajöjjon. Na, valami alkalmi aztán elhozta. Amikor jön le a buszmegállótól, há Ū. F-nitt épp egy marhát leüttek vót, nyúzták. Jaj, meglátta, azt az, erre, arra, káromkodott: – Hát mit tudnak azok a kalugerek, hát nem mondtotta el azt a misét, hát nyúzzák a marhát, hát nem halt meg egy se!

Hát ilyenek a, nem analfabéták, hanem régimódi emberek, abba az időbe mindent hittek. Éjjel boszorkányok járnak, seprűn táncónak.

Tündérekről nem beszéltek?

Hát éppen ezt mondom, a tündérek seprűn táncótak! (Máréfalva, Hargita megye)¹⁰¹

Hát aszmondják, most is, K. hova valósi ... El vannak románosodva ott, nem is beszélnek magyarul, a tanár úr tudja, magyar iskola rég nincs ... (Csángók.) Na igen. Itt a faluban van három csángó asszony. Na azok má tudnak valamit arról a kuruzsmány dologról. Aszmondják, hogy ők értenek a kuruzsmányhoz. K. aszmondja, hogy: – Ha valaki paphoz megy, ha valaki valami rosszat akar a másiknak, történjék valami rossz vele, ha paphoz megyen s misét szolgáltat, akkor arra száll, aki a hibás. Mondjuk, aki megyen, hogy misét szolgáltatson, ha ártatlanul csinálja, akkor visszaszáll rea. Ha pedig nem, akkor arra, akire szól. De ez nem úgy van, me a katolikus pap ... Azok es katolikusok, de nem tudom, milyen katolikusok. A katolikus pap itt nem mond misét egyáltalán azért, hogy valakinek rosszá váljék, hanem csak azért, hogy javulást. De ez aszmondta nekem, K, hogy: – Hogyha paphoz megyen, aki a hibás, arra fordul a baj, ha pedig kuruzsmányoshoz megyen, me van kuruzsmányos is, hát az ördöggel dolgozik. Úgyhogy akárhogy elbánhat a másikkal, mer az ördög ráuszul. De vót nekem egy nagynéném, s fiatalon a férje beteg lett, meghalt. Jól éltek, csak egy pár éves házasok vótak, néném szerette vóna megmenteni a férjét, úgyhogy,

¹⁰¹ 81 éves férfi, 1993.

azelőtt sok tüdőbeteg vót, tetszik tudni. Hát ő, hogy ő is haljon meg, ne csak a férje, minden maradék ételét a férjének ette meg, hogy ő is kapja el a betegséget. Mégis nem kapta el. Ez beszélt el nekem, hogy ő elment a katolikus paphoz, szolgáltszon misét, hogy a férje legyen jobban. S aszmondta a pap: – Nézze, én misét szolgálhatok – aszmondja –, de nem úgy, hogy most én kérem, hogy legyen jobban, hanem úgy, ahogy a Jóisten választotta. Me a Jóisten keziből a pálcát kivenni nem lehet, az ő akarata kell beteljen, nem az enyém, sem a másé. S akkor aszmondta a néném a papnak, hogy: – Akkor ne is szolgáljon misét, ha nem azt szógálja, hogy legyen jobban. De a pap aszmondta: – Nem lehet, csak az Isten akarata szerint, csak úgy megyen, s azér, hogy könnyebbítsen a baját, azér lehet, hogy a Jóisten könnyebbítse a betegségbe, de azért, hogy adja, hogy legyen jobban okvetlen, azér nem. Me a Jóisten keziből nem lehet a pálcát kivenni, me ahogy ő végezte, annak úgy kell legyen. (Szolokma, Maros megye)¹⁰²

Igen, igen, s akkor mentek. Hát itt es mentek, tőlünk a harmadik szomszédba, ott es egy alkalomkor, há nem es túl rég, ott es egy asszonymnak, gyűjtötték egy alkalommal a tarisznyába a pénzt. De máskülönbén sok pénz vót, me sokat dógoztak, marhákat adtak el, juhokat, ott vót egy sereg, juhok, minden, hát ők addig gyűjtötték a pénzt, hogy rengeteg pénz vót, abba az időbe, a régi rendszerbe, nem tudom pontosan mennyi, de sok vót. Tarisznyába belé vót rakva, s aztán valaki onnat ellopta. Megsejtette, hogy hol van s ellopta. De úgy lopta el, hogy hagyott is valamennyit ott.

Hát, ez uge százszázalékos vót, hogy ők akire tartották, aztán elment az öregasszony, me aztán ebbe bele is bolondútak ... (Elment a kalugerekhez ...)¹⁰³

Elment a kalugerekhez, s nem történt semmi azzal, akire gyanították, semmi se történt annál többet, hanem aztán az öregasszony belébolondút, máskülönbén is akkó má öreg vót. De mondom, hogy belébolondút, annál egyéb semmise történt. Aki ellopta, az gazdagodott tovább, me az olyan vót, hogy amit megfoghatott, azt megfogta. Ennyi vót az egész. Me hát ha csakugyan lehetne hinni annak, hogy valakit megcsinátatnak, akkor ezen kellett vóna fogjon – mondom –, ezen, aki akkor elvitte a pénzt, mer ez biza nagy összeg vót, me az első osztályú ló vót huszonkétezer, s aszmondták, kétszáz ezer lejen fejfel fogott meg vót. Nahát, akkor uge nagy pénz vót.

Mi nem hittünk sohasem ennek a megcsinátatásnak, meg hogy boszorkányok itt vannak vagy ott vannak. Sok aszmondta, hogy úgy függőnek,¹⁰⁴ muzsikálnak. Mi soha se hallottuk eztet. Mondom, forgószelet láttunk nyárba, mikor innét es fűtt, onnat es fűtt a szél, összekavarodott, a szénát felkapta ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁰⁵

¹⁰² 80 éves nő, 1996.

¹⁰³ Az elbeszélő 80 éves férjének megjegyzése.

¹⁰⁴ Fűtülnek.

¹⁰⁵ 72 éves nő, 1996.

JÓSLÓK, JÓSLATOK

Úz Bence jóslatai

1: Mondták, hogy ott az Akókapunál a csákót felveszi a vér ...

Úz Bence jósolta?

1: Igen, ó jósóta vót ...

Azt mondta, hogy ezer telik s ezer nem.

2: Mámá mindig aszmondta, hogy ezer telik s kettő nem.

1: S azt még mondták, hogy jaj neked, Erdélyország. Azt hallottam. S az Akókapunál a vér a csákót felveszi. S olyan háború lesz, hogy aki megmarad, az egy kankósbottal¹ mehet végig az országon, nem lesz kinek köszönjön. Akkor csak ő egyedül marad, igaz? (Csíkbánkfalva, Hargita megye)²

Igen, igen. Várjon, erről mondok. Édesapám mondta, mikor mi már felkaptunk, iskolások vótunk. Aszmondta édesapám, hát akkor még ritkán lehetett látni egy traktort, ilyenfélét ... Aszmondta édesapám, hogy neki az apja olyan vót, százöt évet élt. De olyan vót, hogy a porba játszott a gyermekekkel, szóval a nővéreméssel, mi heten vótunk testvérekül, s ugye vótak nagyobbak, én vótam a legkisebb. Szóval a porba játszott velünk, s aszmondta: – Tudjátok-e mit? Jósóta. – Lesznek – aszmondja –, olyan ökrök, hogy pirosak lesznek, s azok fogják szántani a földet. S lesznek – aszmondja –, olyan madarak ... (Vasmadarak!)³ Vasmadarak, hogy annyi lesz, mikor eljönnek, a napot eltakarják. S aszmondta édesapám, hogy tizennégybe vagy tizenhétbe, nem tudom megmondani pontosan, aztán őket el is vitték háborúba, el kellett menjenek, menekütek Magyarba, s aztán őket onnat valamerre elvitték, s akkor jutott neki eszibe, hogy akkor látott repülő, akkor jutott eszibe, hogy mit jósót vót meg az ő apja nekünk. S aszmondja, hogy amikor meglátta a traktort, hogy szántott – ugye náluk a Gyimesekbe nem lehetett, de itt Csíkba –, megállott – aszmondja –, s meggondókozott, hogy tényleg, milyen előérzete vót az apjának, hogy ő ezt megjósóta. Honnat tudta ezt?

Nem mondta, hogy ezer telik s ezer nem?

Igen, jaj, azt igen.

¹ Kampósbót.

² 58 éves nő (1) és leánya (2), 1995.

³ Az elbeszélő férjének megjegyzései.

(Az Úz Bence jövendölése. Úz Bence jövendölése, hogy ezer telik s ezer nem. Akkor nem világvége lesz, ahogy mondják ezek a hívők, nem lesz világvége, de lesz egy vesztély ...)

Hogy ez a rend ember elmejen, s jő más ... (Csíkdelne, Hargita megye)⁴

Hát erről is sokat meséltek a régi öregek, hogy vasmadarak lesznek, s ezer telik s kettő nem, me olyan háború lesz, hogy Nagymezőn az Akókapunál a vér a csákót felveszi ... meséltek nekünk. Mondom, erről az Úz Bencéről meséltek ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁵

1: Hát ezt régebb mondták, hogy Úz Bence valamit jövedt, hogy egy könyve van, s ott Akókapunál a vér a csákót felveszi, hát ilyent beszéltek régebb.

2: Igen, itt a Szent János mezején es, ott mondták, hogy a vér a csákót felveszi, s tudomiséen...

Olyan világ lesz, hogy vasmadarak lesznek ...

1: Hát az most van! (Csíkdelne, Hargita megye)⁶

Né, de az jósolva vót, Úz Bence, hallott róla?

Alcsíkon mondják, hogy ez az Úz Bence jósolt.

Úz Bence, ezt nagyanyám mondta örökké: – Azt jósóta Úz Bence, hogy: – Fiaim, akkora háború lesz, hogy az Akókapunál a vér a csákót felveszi. Az Akókapu pedig Csíkban van, ott, ahol menyünk Szentmárton felé, s fel Szentgyörgy felé, az eltérő, egy kőkereszt van, az az Akókapu. Sík vidék. S aszmondta, azt jósóta, hogy akkora háború lesz, hogy a csákót a vér felveszi. S aki megmarad akkor, a világot körüljár-hassa, amíg azt kérdezik, hogy hova mész. Akkora háború lesz.

Ugye megjósóta, vasorrú madarak lesznek, s olyan cipők lesznek, hogy a tojás a talpa szíve alatt nem törik el. Ez mind megvan! Mind bételt, ugye a magos sarkú cipő, a talpa szíve alá teheti a tojást, s nem törik el. Ilyeneket jósót örökké, ezt nagyanyám mondta. Ez az Úz Bence, ilyen jósló vót ... S kérdeztem: – Nanyóka, há hol van az az Akókapu? S aztán ő magyarázta, hogy: – Fiaim, ott van, Csíkszentgyörgy fele ahogy megyünk fel, az eltérőnél egy kőkereszt. Olyan értelmes öregasszony vót nagyanyám, csak ugye én hamar férjhez jöttem ... (Máréfalva, Hargita megye)⁷

Úz Bencéről hallott-e?

Igen, igen. Az is ilyen jós vót.

Miket jósolt?

⁴ 56 éves nő, 1996.

⁵ 69 éves férfi, 1995.

⁶ 65 éves nő (1) és 81 éves férje (2), 1996.

⁷ 70 éves nő, 1996.

Hát ezeket a nehézségeket s a háborúkat, s az éhséget, s ilyen veszedelmeket. Hétféle csapás jó az emberiségre! Tűz által a víz által pusztul el a világ, de nem úgy, hogy vízözön lesz! Elszakadnak a gátak, s mind emberi kezek okozzák, a tüzet is. (Normális! Hát ez a magas fokú technika!⁸) Ha úgy lesz, az az égető szer ... azt eleget mondjuk ... azt, s a víz által pedig úgy, hogy mennyi gát van körbe mindenütt! Azt gondójják, valaki, hogy azok a gátak úgy vannak kötve, hogy az ott mehet, a víz... A gát elszakad, s elönt egy fél országot. S e meg is lesz! Az is vót mondvá, hogy van ez a Szent Anna tó, van egy nagy kő benne, amit kutattak, s fúrták, s kerestek, s aszmondták, hogy nem igaz! De az nem árulja el, hogy igaz vagy nem igaz, az egy tengerszem! S mikor az onnan felfakad, az a tengerszem, itt ezt az alsíki medencét úgy elönti vízzel, hogy akkor csak csihány⁹ s madarak lakják a vidéket, a sziklákat, valamennyi, ami marad. S egyebütt mindenütt elönti a víz. Aztán ki tudja. (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁰

Azt a jó mondást hallottuk, nagyanyám mesélte, ő sokat mondó vót, anyai nagyanyám. De mondtam: – Nannyóka, nekem azt a könyvet mutassa meg! Me magyarázta, hogy Úz Bence, Úz Bence ezt jövendőte, azt jósóta, így jósót s úgy jósót. S mondtam, s egyiknek-másiknak, s vót, aki aszmonda, hogy Úz Bence kolontos vót, nem normális ember. Ilyen emberek is vótak, ugyi így vélekedtek.

Háborút nem jósolt?

De igen, igen, jósót! Nannyó aszmonda, hogy neki megvót az a könyv. Nem is. Aszmonda, hogy... kanonok vót, B. C. B. S volt egy könyv, nekik-e vagy a túlsó utcába, a Nyomáson, másvalakinek, de ott vót.

De azt, hogy milyen háború lesz ...

Igen, ő mesélte, gyermekkoromban, me hallgattuk a mesét, me nagykorunkban aztán mentünk dolgozni, sokat nem voltunk mellette, de magyarázkodott ő ... Beszélte, hogy vót ez az Úz Bence jóslatkönyv. Úz Bence, az könyvet írt a jóslásairól, az egyik ember ezt mondta. S a másik, hogy egy kicsit félkegyelmű vót. De valami előérzete vót! De betött, mer most már, körülbelül olyan kétszáz, háromszáz évvel ezelőtt jósóhatta ezeket a dolgokat. Aszmonda, hogy olyan világ jó, hogy olyan kocsik fognak futni az utakon, hogy ló nem lesz előtte. Ezt megjósóta, nannyó ezt nekem gyermekkoromba mondta. Olyan kocsik futnak, hogy nem lesz ló előtte. Ez megvan. Akkor monda, hogy vasorrú madarak fognak az égen repülni. Aztán aszmonda, hogy a nagyságos asszonyt a szobalánytól nem lehet megkülönböztetni, annyira kicsiszolódanak, nyűgölődnek, hogy a szolgálót nem fogják tudni a nagyságos asszonytól megismerni melyik másik. Ez is ugye megvan. Hát errefele tartunk. S aszmonda nannyó, hogy ezt jósóta, így vót megírva, hogy ezer eltött, s kettő bé nem telik. No, ezzel kezd-

⁸ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁹ Csalán.

¹⁰ 87 éves nő, 1993.

te a mesét örökké. Ezer eltört, s kettő el nem telik. Olyan háború lesz, aszmonda, hogy a földet a hegyekkel egybeegyengetik, a síma területtel ... S hogy az úr fut, de senki nem kegyelmez neki. Na igen, aszmonda, olyan háború lesz, így mondta, hogy kő kövön nem marad ... S aszmonda, hogy az Akókapunál a csákót a vér elviszi, a vérben úszik a csákó. Hát aztán nőttünk, s borzongtunk tőle, mondtuk: – Hát nanyó, merre van az az Akókapu, merre van ez az Akókapu? Hát ő nem tudja, aszmondja, s mi se tudtuk, Akókapu. Na, ez vót benne. S ha igaz vót, akkor Úz Bence melyik részt nevezte Akókapunak? Itt a nagymezőt?

S azt nem mondta, hogy ki menekül meg?

Aszmonda, hogy aki megél, egy bottal megindul a földön, aki megmarad. S napokig fog zarándokolni, s nem lesz, akihez szóljon. Csak annyi marad ember, eztet jósóta. Elhíhető-e? Eleget készülünk arra. Béke nincs. (Csíkrákos, Hargita megye)¹¹

Az ejsze úkapáink idejében vót. S az mondta vót, Úz Bence, hogy ezer telik, s ezer nem. Hát közeledünk! S ezek a jóslatok, tanár úr, amiket csakugyan jósótak, akár a Bibliába olvassuk, minden hát ez ne mind beteljesedett? Ez az elzüllöttség, az atyafíui szeretet meghidegülése, hát a fatimai könyvecském is, úgy lehet, E.-nél van, az is írja ..., hogy a szeretet hogy meghidegült, gyermek szülő ellen támad, szülő gyermek ellen ... Hát ezek mind, de mind, de mind ... A szemérmertlenség, hát osztán vége, az mind bételt. S a férfit a nőtől nem lehet megkülönböztetni. Hát nem igaz? A nők is mind nadrágba járnak, nem tudnád, miféle. De ezek aztán mind bétöttek, ezek az izék. S aztán most már közel a beteljesedés, küszöbön van. (Csíkrákos, Hargita megye)¹²

¹¹ 54 éves férfi, 1993.

¹² 74 éves nő, 1993.

Horokály Józsi jóslatai

Még vót egy ember régebb elrejtezve, csak nem tudom, ki. Korondi vót az az ember. Aszondták, hogy... Jaj, az izé vót. Megmondta, hogy milyen világ lesz, s hogy ezután dróttal fonják bé a világot. Horokály. Erről hallottam sokat, hogy amit Horokály megjövendölt, minden meglett. Elrejtőzött ő is ... S amit megmondott, minden úgy lett, aszmondták. Horokály. Horokály Pandi. András. Elrejtezett, s akkor neki megjelent minden. S amit ő megmondott, minden úgy lett. Aszmondta: cérnával fogják bévonni a világot. De azé hogy aztán telefon lett. Akkor ilyen még semmi sem vót, hogy telefon legyen, hogy luxusbusz menjen vagy repülők, ezek legyenek. S mindent megjelentett. S meddig lesz magyar világ ... Erdély vesz el legkésőbb ... S aszmondják, minden úgy lett, ahogy ő megjelentette. De A.-né nem csináta ezeket, ő csak a holtakkal foglalkozott. (Fenyőkút, Hargita megye)¹³

Horokályról hallott?

ÉN igen, édesapámtól. Úgy emondta, hogy mi lesz, mi várható. Aszmondta Horokály, hogy... Az utolsó üdökről beszét, na. S aztán nagyapám hallgatta, s ugyanennek az Á.-nak a nagyapja. Hétesztendősök vótak, mikó meghalt. S örökké mint szomszédok együtt játszadoztak, s együtt vezették, vaj valaha olyanról vót szó, Józsi bának ez kellett vagy az kellett, ketten csináták.

Aztán Józsi bá aszmondta vót, hogy Erdély vesz el legkésőbbben, s legszörnyűbben. Ennek a második világháborúnak a lefolyásával, úgyhogy megmondta ezekről, hogy Németország négy részre oszlik, s többet sohase uralkodik. Pedig a rádióból most is hallottam, hogy egyesülni akarnak, de mégis nem tudnak... Körülbelül nem is engedik a feletteseik, a fejeseik, Amerika es, Oroszország es, hogy újra Németország legyen, ők úgy tartják a körmük között ... Hogy Horokály ezt honnan tudta? Aszmondta: többet nem es uralkodik.

Horokály családja idevalósi?

Az ide, de neki nem vót családja, vénlegény vót, s úgy meg is halt. Hanem az elődjei, a Bénéiam nemzetség nem is rég, hogy kihalt, akkor a Bénéiam nemzetségből való vót.

¹³ 81 éves nő, 1991.

Honnan kapta a nevét?

Hát, itt összevissza nevezték az embert, ki mivel foglalkozott, aszerint nevezték el. Itt vót még egy Horokály R. nén is ... S az ... egy fia nálunk szógált. Ez akkor vót, amikor én kicsi gyermek vótam. S akkor hozzánk bójáratos vót R. nén is, jól ismertem, s olyan szavai vótak, hogy az ember kacagott rajta, R. nének. Aztán káromkodós vót erősen ... Hát apámék, ahogy itt tanyaszoltak, hát sokszor elmondta apám, hogy nagyapám villegtetett Horokálynak enni. S esment Erdélyről es, mikor ezek suhutt sincsenek megírva ... Hogy Erdély vesz el legkésőbbben, s legszörnyűbben. Aztán beszélt több apróságot, mi lesz a vége ennek a nagy veszedelemnek, milyen utak lesznek ... S aztán az emberiség kacagta, az akkori nép, hogy Józsi bá meg van bolondúva, miket beszél ... Aztán ma is azt mondanák.

Volt birtoka, bennvalója Korondon?

Azt nem tudom, hanem azt tudom, hogy sok pénze vót, apám beszéte, kiadta a pénzét, aztán kerüt olyan benne, me vadbőrökkel kereskedett, erősen foglalkozott vadászattal, s a vadbőrökből pénzt csinált, s aztán elkérték tőle, kiadott pénzei vótak, beszéte apám, s abból magát rendezte ügyesen.

Hol tanult?

Hát Olaszországba volt, apám aszmondta, Olaszországba, hát előbb itt tanult valahol, de végül Olaszországba hárta meg magát.

Miket jósol?

Aszmondta: olyan szekerek lesznek, hogy ha képes egy falu felülni, azt is viszi. – S azt mi húzza, Józsi há? – mondták a népek. – A maga magát elhúzza. – Ha, Józsi bá, há miket mesél? Maga magát elhúzza!

Maga mikor látott először vonatot?

Először vonatot? Én meg nem tudom tisztán mondani. Talán tizenhétbe.

És már azelőtt hallott arról, hogy Horokály mit jósol?

Hát hogyne hallottam volna. Apám, mi dolgoztunk, me akkor ne vót nekünk ilyen kiépített házunk, kisebb házikó vót, s ide feljövögettünk nyárban, s dolgoztunk, magunkba vótunk, aztán megmutatta, Horokály hol lakott, s aztán beszélt róla, magunkba beszélgettünk, elmondott mindent, mivel foglalkozott, mik történtek abba az időbe.

Mikor először látott vonatot, ráismert, hogy Horokály ezt éppen így jósolta?

Hogyne, hát hogyne ismertem vóna rá! Ó, még előbb láttam, Parajdon láttam tizenkettőbe vagy tizenháromba. Apám elküldött a lovainkkal Parajdra le, a zsidók, örök-ké itt is azok vótak az üzletesek, s rendelték holmit, s a vonatról szedtük le, s hoztam az árukat. Úgyhogy tizenkét-tizenhárom éves lehettem, me tizennégy éves koromban én olyan legény vótam, hogy az elmeneküléskor tizenhatba két rendben jöttem haza!

Nem ijedt meg a vonattól?

Én nem, hát kerültem, csodálkoztam rajta, jól emlékszem, hogy rihtolták, fordították meg a kazánokat, hogy újra eleibe állítsák, s menjenek. Parajd a végállomás vót, s ott

meg kellett forduljanak. Hatalmas nagy vastábla vót, s a tábla közepibe egy olyan csőforma, s az fogta fel a gépet, s azon fordult meg.

Repülőt mikor látott először?

Tizenhatba. Egy idő asszonnyal voltunk a marhákkal. Hát zúg, s nézni kezdjük, s hát repülő. Akkor aztán a rományok es, akkor láttam többször, lőtték, de nem ért semmit, nem érte el a golyó.

Mi történt, amikor Horokály visszajött Olaszországból?

Ő mikor visszajött, ez a napóleoni munka folyt, s hogy hogy vót kivette az országokra, hát követelték, hogy adjanak egy olyan embert, aki megfelel, aki megfelelő, nem tom, mire. Aztán azért elmenekült, hogy ne kapják meg, s ne vigyék el, Olaszországba ne vigyék bé ...

Így búkált aztán, amíg lecsendesődött, amíg vég lett, s itt is lakott azután, ide örökösödött. Félt attól ő es, ki tudja, milyen veszedelembé kerülhet. S így menekült meg. Követelték a falutól, hogy olyan embert adjon, aki írni-olvasni tud.

Latinul beszélt?

Igen, valóságosan tudott beszélni, aszmondja apám, hogy nem is köszönt máshogy, amikor valahova ment bé: – Intézikum – e vót a szava. Intézikum.

Aszmondta, olyan utak, vasutak lesznek. S: – Miből lesz a vas, honnan szerzik elé, miből kapják? Mikor annyi nem vót, hogy a marhának a talpára tudjanak ütni. Aszondja, hogy akkorra lesz vas, és lesz az is, aki megcsinálja. Osztán kérdezősködtek tőle: – Milyen lesz az a vasút, hogy menyen rajta az a szekér? Aztán mondta, olyan madarak lesznek, vasmadarak. S avval, apámtól hallottam, az utolsó időben annyi lesz, hogy mikor felszállnak, a napot nem lehet meglátni tőlük, annyi lesz.

Aztán a veszedelem végivel az utak mind bépászintozódnak.¹⁴ Aszmondta, aki megmarad, az egy bottal a világból kimehet, nem kérdi senki sem, hova megy. Viszont aszmondta, a magyarok úgy elposztulnak, hogy amikor két magyar találkozik, akkor egymást megcsókolják, hogy még a magyar a magyarral találkozik. Hát az első jelei már megvannak. A szülés meg vagyon csökkenve, hogy már hány százalék visszaesés van.

Napkeletről ... van egy kicsikirály, az fog rendet csinálni ezen a világon. Hát erre azt jósolják, s a Bibliából is azt jósolják, s a hívőktől is hallom, hogy ezer telik, s ezer nem. Jézus mondta vót. Hát ott vagyunk, a vége felé vagyunk a második ezernek. S aszmondta, hogy az ország fejesei addig mennek várostról várostra, a megegyezésre, s nem tudnak suhutt megegyezni. Mégis, mikor megegyeznek, kikiáltás, hogy béke s biztonság, akkor hirtelen megfordul, az egész világ forradalommal válik, ami menthetlen lesz. Az egész világ.

Ki fog megmenekülni?

¹⁴ Benövi a fű.

Azt mondta erre esment, hogy ki Cserepeskő megmenekül, az megmarad, de a többi mind elposztul. Itt a legmagasabb hegyet úgy hívják: Cserepeskő. De aszmondta, ha nyárba talál lenni, a szűnyogok eszik meg ott, ha télbe, a hideg öli meg.

A jóslásit honnan vette, honnan gondolta ki?

Apám aszmondta, hogy a Bibliából kellett, Bibliája vót, s az ma is valahol megvan. S abból tanulmányozta ezt a jóslásait, me örökké bémenegetett a faluba ünnepnap, s akkor vették a népek kézre, s: – Na, mit mond még Józsi bá, mi lesz, mi várható? S aztán mindenre valamit mondott, úgyhogy a nép körébe szájról szájra maradt.

Várták már, hogy menjen?

Igen, örökké valamit mondott a népnek, hogy mik lesznek. Hát ő, neki ne vót más dolga, örökké a Bibliát, igaz, tüze volt csak, egyéb világítószere nem volt, a tűz világánál olvasott. De a Bibliáját én magam láttam, itt volt, mondom, aztán most hova tették el, melyiknél van ... De levénült, látszik, hogy régi dolog.

Annyit apám még mondott, hogy amikor akkora gyermek kezdett lenni, nagyapó aszmondta: – Ó, fiam, de rosszkor születél! Éppen mikor odanevelkedel, a világ összeomlik. Pontosan negyvenéves volt, amikor a háború kitört, s úgy elvitték, hogy tizenhét ószén jött haza. Igaz, fogságba nem vót, de vót lenn Szerbiába, s vót künn Oroszországba, s nagyapám még sajnálkozott rajta, hogy: – Mikor éppen odakorosodol, akkor fog a világveszedelem kiütni. Úgy es lett. Me Horokály megjósolta, hogy mikor várható.

Tizennégybe, mikor kitört, én akkor gyerek vótam, a marhákkal jártam. Újj, milyen idő vót! Egészen tizenhétig, tizennyócba, akkor tört ki a forradalom. Elég veszedelem vót, mer az egyik dobszó a másikat érte a faluban, most ilyenek vonuljanak bé, most olyanok vonuljanak, most ezért ide ké menni ... Furt¹⁵ egyéb nem vót, minden nap kétszer-háromszor a dobos a falut járta. Épp elég veszedelem vót. S a negyvenégyi is az. Az oroszok jöttek el, s valami élelmet kaptak, szedték össze, s vitték el. Nem lehetett semmit sem szólni, csak nézni, hallgatni.

Horokályhoz hasonló jós volt-e a környéken?

Nem. Nem, met az is, ahogy beszélgettük, hát idele egy D. F. nevezetű vót. S nálamnál három évvel idősebb vót. S beszélgettük ezt a Horokályt. S aszmondja: – Hej, a Regátba¹⁶ is Horokályt jól ismerik, ott es ott vannak, akik beszélük. Hát a hogy ment oda, s kitől. Aszondja: – A Regátba – mer ő románul jól tudott –, a Regátba a románok is így beszélük Horokályt, így emlegetik. (Fenyőkút, Hargita megye)¹⁷

Jaj, jaj, igen, Horokály Józsi, az öreg. Na, arról van-e valami felvétel? Hát az olyan ember vót, magános ember vót. Bé is indíthassa a magnót. Az olyan ember vót, hogy annak nem vót családja egyáltalán, s az Isten neki olyan szellemet adott, hogy vala-

¹⁵ Folyamatosan.

¹⁶ Ókirályság – a gyűjtő megjegyzése.

¹⁷ 83 éves férfi, 1984.

mi neki úgy meg-megjelent. Hát kérdeztük: – Józsi bácsi. Hát aszmondja: – Fiaim, tudjátok-e, a későbbi időkben mik fognak lenni? Lesznek – aszmondja –, vasorrú madarak, akik – aszmondja –, bejárják a világot, repülnek, mint a madarak, de vasorrú madarak lesznek, nem élő madarak. Olyan kocsik járnak – aszmondja –, az utcán, hogy ló nem mejen elől, ló nélkül mejen – aszmondja. Hogy mi lesz a neve, azt én nem tudom, egyáltalán. S a világot – aszmondja –, vascérnával behúzzák, innét – aszmondja –, innét Budapesttel vagy Béccsel beszélgetnek, egyik a másikkal. Na, aztán aszmondja erre valaki: – Ezek így lesznek, Józsi bácsi? – Hát, így fognak lenni – aszmondja –, az én belátásom szerint, de aztán későbbben lesznek nagy vérontások. No, akkor vérontások lesznek. Apja támad a fiára, fiú az apjára. Akkor nagy csata lesz, hogy a nép nem ismeri egymást: fiú verekedik az apjával, apja a fiával, s ütik egymást. S nem ismerik fel. – S hol lesz az? – A világon szerteséjjel, mindenütt meglesz a gyűlölet. Erdély vesz el legkésőbbben és legszörnyűbben. S itt folyik – aszmondja –, a nagy csata le. Itt – aszmondja. – Háromszéken van egy rézhíd. Ott a lovak, a háttaslovak ... Az a rézhíd már rég hogy be van gyepesedve – aszmondja. Olyan felvonulás lesz, olyan csatalóval, s gyalogság, s minden, hogy azt a gyepet férűgassák – aszmondja – tiszta rézhíd. S az alól – aszmondja –, kiáll egy kicsi ember, egy kicsi tátos. E fogja – aszmondja – leállítani az öldöklést, e parancsol. No, aztán ez evvel bé vót fejezve.

No, most már abba az időbe az öregnek igaza vót, me jöttek a vasorrú madarak, a repülők. Akkor jött a rádió, akkor eljöttek, met akkor ezt is mondta azután, csak ezt nem foglaltam bele. Az ilyenek aztán mind eljöttek, s meglettek. Ő már előre, az öreg, tudta ezeket.

Egy kicsi tátos volt a híd alatt?

Tátos, az jövendőmondó, tátos, csak írja oda.

És annak van ereje, tudása?

Neki az Isten az önzést megadta, érti-e, mind a prófétáknak ... Ezeknek is ilyen ... ugye olyan, neki egy tudomány futott át előre az agyán, me látta ... ezér mondták, hogy tátos.

Foggal született gyerekre ezt nem mondták?

Nem, nem nem, ez csak olyan régi szólás, érti-e, jövendőmondó. Én így tudom.

És a tátos azokat, akik meghaltak és a túlvilágon vannak, nem látta?

Nem, erről nem mondott egyáltalán. Aztán ugye vannak egyesek ...

Volt-e olyan ereje a tátosnak, hogy vihart tudott támasztani?

Nem ... Ördögi szellemmel dolgoznak ezek.

És a kicsi tátos?

Ez a kicsi tátos? Úgy mondta, de ki ez a tátos? De mindnyájan, de mindnyájan arra gondótunk, hogy abba a későbbik időbe, met azt mondta, hogy ezek mind a későbbik időkbe lesznek, hogy akkor egyik nemzet támad a másikra, mind a Biblia is írja, ekkor zajlik le mindenfelé a világon a háború. S ebbe az üdőbe, mikor ez Erdélybe megtör-

ténik, a rézhíd alól kiáll ez a kicsi ember, s az parancsol az összes hadseregnek, hogy elég vót idáig. S mi arra gondótunk, az ittvalók, hogy az az Úrjézus lehet, nem más. Az szünteti be, más nem tudná beszüntetni. (Fenyőút, Hargita megye)¹⁸

Horokályról hallott?

Igen. Annak tökéletes elmondásai vótak, azt a régiei számon tartották.

Vaknak született, vagy közbe vakult meg?

Le vót ejsze gyengülve. Korondi vót. Mi nem ismertük, csak az öregeinktől hallottuk, hogy Horokály Józsinak hívták az embert. Az jövendőt.

Akkor még nem vótak ezek a motrok. Nem vótak ezek a drótok meg, szóval a fákon vannak, hogy lehet beszélni ... meg vannak ezek a rádiók, holmik, hogy hogy beszélget az ember, s más országban már hallják. Ezek még mind nem léteztek akkor. De ezt jövendöte. Hogy olyan madarak lesznek, hogy a világot átrepülnek, s még mi minden. Azt beszélte, a repülőgépről. Úgy állapították meg azok az emberek, akik az akkori időbe emberek vótak, s aztán bėjött közbe a repülő, hogy: – Né, Horokály mit jövendőt, hol van! Repülőgép! Telefont is jövendöte. Amik léteznek, mindent jövendőt. És ez olyan beszéd vót, hogy bevált. Vonatot, hogy az milyen szekér, ló nélkül fut. Ló nélkül menyen. A végin Erdély vesz el a legkésőbbben és legszörnyebben. A lovak lába felrúgja a rézhidat, vagy tudja, a Jóisten, miket ... Háború lesz.

Sok mindent jövendőt az öreg, s igaznak tartsa a nép, mer minden bételjesedett. S akkor nem vót, na ... Aki Cserepeskő mögé kerül, az életbe marad, s más nem. Olyan háború lesz, a olyan világ lesz, hogy életbe marad, aki marad. De aki megmarad, ritka lesz, szóval ami két ember megmarad, mikor két ember esszetalálkozik, egymást megcsókolják. Hogy ilyen világ lesz, jó, akkor jövendöte. S ezek még mind meglehetnek. Ezek még mind bételhetnek, s bėjőhetnek. Aztán ugyanvalóst akik a Bibliát olvassák, az már írja. Azok már ezt hiszik. Nem foglalkoznak ezek sem törvénnyel, olyant nem mondanak, de az a Biblia, azt olvassák ők, az a Biblia írja. Ez nem eldugott dolog, az írja, mikor mik lesznek. (Fenyőút, Hargita megye)¹⁹

Horokály Józsi bá, úgy hítták, Horokály Józsi bá. Arról csak azt tudom, aszondja, hogy olyan világ jó bé, hogy olyan kocsik lesznek, ami eleibe lovat nem kell fogni, anélkül mejen. Magától. Akkor aszmonda, hogy olyan madarak lesznek, amelyek repülnek, gépek. Ezeket monda. Akkor aszmonda, hogy a világot béhúzzák cérnával, s az egész világon tudnak beszélni egyik a mással, szóval a telefon, ő azt magyarázta. Ez mind bévalósult, örökké, mindig aszmondták az öregek, s akik előttünk, már a mi nagyapáink, hogy Józsi bá amit monda, idáig még minden bételjesedett, ezután is bételjesedik.

¹⁸ 81 éves férfi, 1991.

¹⁹ 54 éves férfi, 1984.

Aszmondta vót: – Ezer telik, s ezer nem. Napkeletről – aszmondta –, egy kicsi király elindul, az egész világon végigmejen. Akkor egy olyan háború lesz, hogy mittudomén milyen hidat mondott, rézhidat, azt felhányják lópatkóval a lovak, mikor ott keresztülmennek. Mikor annak vége lesz, annak a háborúnak, akkor aszmondta, aki megmarad még, valaki mehet hét falun keresztül, hogy valakivel találkozzék. Ha valakivel fog találkozni, még a forgácsot is meg fogja csókolni, hogy ő még az őseinké vót. Azután még fog valaki egy kicsi jó világot érni, de nem sokat. Ezt magyarázta. Aztán azontúl én sem tudom, hogy úgy lesz-e igaz vagy sem. (Fenyőút, Hargita megye)²⁰

Olyan vót egy Horokály, azt hiszem, vak ember vót, az azelőtt vót, hogy aszmondta, hogy vasmadarak lesznek, cérnával behúzzák az egész világot, na e. Ilyeneket mondott. Jövendőtt.

Hallgattak-e rá?

Igen, me még most is azt tartják, akik élnek, hogy Horokály amit mondott, bételt ... S hát azt is kimondta, hogy Erdély vesz el legkésőbbben s legszörnyűbben. Horokály. S Cserepeskő háta megett marad meg, aki oda elmenekül. Erre az irányba van Cserepeskő. De annak hol a háta mege? Ha innet vesszük, akkor ez a háta mege, s ha túlfelől, akkor az ... Hát lehet, hogy veszély lesz, veszély lesz, lehet ez is ...

Honnan tudta Horokály, hogy mi következik el?

Érzésből, tudja-e, Valamilyen olyan ember vót, hogy ő érzésből beszét.

Foggal született gyermekről hallott-e?

Hát, azt én még nem es hallottam idáig. Hát most nem is születnek ilyenek.

Én nem tudom, én csak érdeklődöm.

Én se tudom, lássa-e. Nagy kérdés. Nagy kérdés. (Fenyőút, Hargita megye)²¹

Horokályról hallott-e?

Horokály Pistáról. Horokály azt jövendőtte, mind most e, meg van történeve minden, be van fonva az egész világ dróttal, ilyen telefondrót. Akkor aki megéri, mikor a világ vége lesz, Cserepeskő háta megett, amelyik olyan lesz, az a Horokály aztán rengetegget, sokat ...

Ezt mostani változást nem jósolta meg?

Mindenfélit. Ezeket a változásokat: mik jőnek elé, az elsőkből lesznek az utósók, aztán, milyen nyomorúság jó bé, ezek a gyilkosságok, ölések ... Minden, minden bételt. (Fenyőút, Hargita megye)²²

²⁰ 80 éves férfi, 1984.

²¹ 83 éves férfi, 1991.

²² 77 éves férfi, 1991.

Horokályról mit hallott?

Azt mondták, hogy miket mondott régebb. Aszmondta, hogy olyan állatok lesznek, hogy a puliszkát az asztról leveszik. Hát a pulykák le es tudják! S az egész világot behúzzák cérnával. Hát most es be van húzva dróttal. Ilyeneket mondott. Ilyeneket osztán ... Bé van telve minden mindjárt, igaz-e. Me megértük, az uram is, ha fékelne, meglátná, hogy a villany bé van vezetve, hát a csuda megölné. (Fenyőkút, Hargita megye)²³

Horokályról mit meséltek?

Én elmondom, mit beszétek. Horokály. Me ugye, ezt mi is csak úgy hallottuk, hírbe. Ahogy menyen fé Fenyőkút felé az út, ott van egy kősziklaszerűség, s ott úgy mondták, s úgy tudjuk mű es, hogy ott vót a lakása. Dehát ez így hír szerint, s ahogy mi tudjuk, olyan ember vót, hogy nem látott. Nem látott egyáltalán. Mégis ő pedig aztán jövendőt. Jövendőt olyanokat, hogy ... Aszmondta, hogy a későbbik időben vasmadarak lesznek. Ugye ez a repülőgép. Aszmondta: – A világot cérnával behúzzák. Ugye ez a telefon, s a villany, ezek a drótok. Hát ilyeneket beszétek. Aztán még később azt es monda, s az még nem lett meg, s aztán hogy meglesz vagy nem lesz, hogy későbbben vesz el Erdély, de szörnyű mód. Hogy itt lesz a nagy háború. Ammég nem valósít meg, de bár ne is valósúna. Ammég hátravan. De ez a vasmadarak, s ez a cérnával behúzzák a világot, e megvan. (Pálpataka, Hargita megye)²⁴

Hát az a Horokály, az egy valamilyen jósló ember vót, aki aszmondta ... Vak ember vót. Ott lakott, ahol P. J. bátyámék laktak, idele. Aszmondják: Horokály sorka. Hát eredetileg, aszmondják, hogy vót neki egy földkalibája. S akkor a sip²⁵ ki vót engedve a földkalibából. S tötöttek vizet valami fiatalok bé. S ő ott út a füttő mellet, s szembecsesztetett, az a víz, s megvakút attól. S akkor aszmondta, hogy: – Az Isten engedje meg, hogy a legutolsó emberek legyenek. Azok lettek vót a cigányok, ezek az ...

S akkor ő aszmondta, hogy olyan világ lesz, hogy cérnával az egész földet behúzzák. S azon beszélgetnek. S akkor vasorrú madarak mennek a levegőben. Olyan székerek lesznek, hogy nem kellene ökrök az eleibe. Hát akkor ökrök vótak. Immá a kocsik! S akkor aszmondta: – Erdély vesz el legkésőbbben s legszörnyűbben. Aki meg akar maradni, az menjen Cserepeskő megi, s ott marad meg. De most mehetünk Cserepeskő megi, me ott is út van. Hiába menekülünk oda. Akkor hova menekülünk mi, arany emberem? (Pálpataka, Hargita megye)²⁶

²³ 71 éves nő, 1991.

²⁴ 84 éves férfi, 1991.

²⁵ Kéménycső.

²⁶ 62 éves nő, 1991.

Járja ez a Horokály szava es. Az olyan jövendőmondó vót, érti – aszmondták, Horokály megjövendöte, hogy milyen világ fog bėjönni. Lesznek olyan kocsik, hogy mejen ló nélkül, érti-e. Izé, hogy mondjam, olyan maradak, hogy vasból, repülnek. Aztán aszmonda, cérnával béhúzzák az egész világot, ez a telefon, s ez az izé. Na, ilyeneket má hallogattunk mü es, me má ugye nem ismertük, s visszamenőleg az öregek így ahogy jövendőt, hát ezek után mondjuk mü. Tudja-e, hol lakott? Csárda fölött vót egy Horokály-ház. Egy kicsi ház. Aztán ez a Sz. utódai, későbbben ahogy meghalt, azok belészálltak vót. Vak ember vót, mégis egyedül mindenüvé elment. Hogy hogy ment, azt tudni nem lehet, de ment az úton egyedül, nem vezette senki. Így mondják az öregek. (Korond, Hargita megye)²⁷

²⁷ 71 éves férfi, 1991.

Demény Domi jóslatai

Édesapámnak egy testvére elaludt, lefeküdt a padra, s aszmondta ángyom, mit gondótok, három napig – aszmondja –, aludt. S kőtötték, s nem tudták köteni. S akkor ő azt a jóslatokat, amikor felkőtt, aszmondja: – Mé zavartatok meg, me még lett vóna beszélínivalóm! Úgy hogy ő rendesen beszélgetett valakivel. S olyan jóslatokat tudott, hogy nem vót szabadott megmondja.

Nem is mondta el?

Elmondott belőle úgy, hogy nem szabadott azt csinálni, vagy olyasmiköt, nem szabad. Na. Elmondott belőle, hogy milyen világ fog lenni, s mi fog következni. Aztán aszmondja, olyan történetek vannak, ezeket el szabadott mondja, de nem szabad ezekről egyáltalán beszéljen.

Hallotta, de nem szabad elmondja?

Nem, nem. Nem szabadott egyáltalán elmondja.

Három nap három éjjel meg se mozdult?

Nem, nem. Alig tudták felzavarni, felköteni. Egyszer ez tiszta igaz vót, én olyan kicsike vótam ...

Látta maga is?

Láttam. Sorolta, mit fognak csinálni, s mi fog következni. Így.

Csak egyszer történt meg vele?

Csak egyszer történt meg. S örökké mondta, hogy a fiatalok hogy el fognak romlani, a leánkák, s a fiatalok hogy ki fognak művelődni, mint most. S hát nem tiszta igaza vót!

Hogy milyen háború lesz ...

Arról is beszélt, hogy milyen veszélyes háború fog lenni. S vót es, ugye azután nagy háború következett. Ez egyszer tiszta igaz vót, amit Domi bácsi beszélt.

Milyen Domokos volt?

Demény Domokos. Aztán I. is kicsike vót, hogy aztán emlékszík-e ... Aztán úgy mondra, nem úgy, hogy repülő, hanem vasorrú madarak, azok fognak repülni, s milyen vi-seletek fognak lenni, ezek a rövid ruhák, nem tudom milyenek ... Ezeket jósolta ...

Álmában nem a túlvilágon volt?

Hát ő a túlvilágon kellett legyen, me nem beszélgetett, ő úgy feküdt, mind egy halott. Ő élt, szuszogott rendesen, mind mi hogy alszunk. Hogy ez hogy létezik, s hogy tu-

dott ott látni valakit, s kivel tudott beszélgetni, én nem tudom ... Így aztán még jóst is ott az ő körzetükbe, hogy hogy fog lenni.

Családokról?

A családba es. Például a leánya férjhez ment, s az nem vót, egy kicsit gyenge elméje vót neki. S aszmondra, hogy ne menjen hezza, nem kell megengedni! De hát ennek háza vót s birtoka ... Ezeket is megjósóta, s bé is tejesedett, s a leánya ilyen-olyan dógokat ma is elmesél, mikor jó ide ...

(Úgy kell mondani, bolond ...)²⁸

S mit mondott, hogy milyen sorsuk lesz?

Igen, beszélte. Azér, hogy ne menjen hezza – aszmondta –, nem az Isten rendelése szerint megyen férjhez ...

Domí bácsi mondott-e mást?

Azokat nem szabadott ő mind elmondja, mert ha elmondja, belésik ő abba ... Rendes ember vót, imádkozó ember. (Máréfalva, Hargita megye)²⁹

Emlékszek rea, tetszik tudni, emlékszek rea. Tiszta igaz – aszmondta –, hogy ő a mennyországba járt. A mennyországba járt. Ez az A.-nak a testvére, O. I.-né, nem magyarázott ilyent? Aszmondta, ő is a mennyországba járt ... Én nem voltam ott, csak hallottam. Én leánkoromba ott laktam Felszegbe, messze vótam. Csak hallottam, hogy beszéték, hogy Demény Domi meghalt, s aszmondta, mennyországba járt s itt járt s ott járt ... (Máréfalva, Hargita megye)³⁰

Egyre emlékszem, igen. Én ismertem az öreget. Az olyan idős ember vót, mint én most. Aszmondták, mer akkor én gyermek vótam, hogy aludt – aszmondták –, elaludt, három nap nem ett, hezszóltak, nem szólott, várták, nincs meghalva. Aztán ő sokat magyarázott, csak mi gyermekek vótunk, erről a túlvilágról, hogy ott milyen világ van. Aszmondta, hogy: – Imádkozzatok, menjetek a templomba. Me aszmondta: – Itt erősen jól van dolgunk, de ott túlfelől nagy baj van! Olyan ember vót, hogy aszmondták – me mondom, mikor gyermek vótam, üsmertem személylegesen – aszmondra –, ment, ganézott, jött valahonnét, a templomba béharangozták, tehennyel járt örökké, mind én későbben, s a teheneket kifogta, s bément, s templomba, s elvégezte. Akkoriban vót egy esperes, minket tanított hittanra. Aszmondta: – Domi bácsi! Ezt az Isten nem követeli! Aszmondja: – Otthon magát a család várja, hát maga, amikor tud, eljön, de itt annyira lefogja, valami kellemetlenség ... Aztán az öreg, amikor vége lett, fogott bé, s ment haza. Jó kis gazdaember vót. De erősen félt ettől, hogy amikor meghal az ember, mi lesz a vége. Hogy mit látott, miköt mondott azután, ebből sokat nem tudok.

²⁸ Az elbeszélő férjének megjegyzése.

²⁹ 77 éves nő, 1997.

³⁰ 74 éves nő, 1997.

Hogy a világ merre változik, arról nem beszélt?

Erről nem tudok. Há mondhatta, de nem tudok – ugye –, biztos, igyenes választ mondani, na. (Máréfalva, Hargita megye)³¹

1: Mi is lett vele ... Elment vót, nem, meghalt! Demény Domi, amelyik meghalt ...

2: Demény Domi egy hitvány káromkodós ember vót, úgy, hogy minden szava káromkodás vót. S a templomba se járt, erősen ki vót kapcsolódva a népek közül. Hitvány ember vót. Úgy elhalt egyszer, hogy nem tudom, egy hetet-e vagy többet, de el vót halva, a pulzusa vert, s nem lehetett eltemetni, mer még ver a pulzusa. S mikor felébredt, akkor annyi mindent elmondott, hogy a túlvilágon mit látott. Hogy ott mi van, ott pokol van, s mennyország van, s minden ember higgyen, mer nem csak beszédből van ... Hogy mindennapi áldozó lett azután..

Szóval teljesen megváltozott?

1: De meg, teljesen, azután, az tiszta igaz, mindennap a templomba vót. Úgyhogy ő, még ha valaki káromkodott is, leszidta, hogy nem szabad káromkodni.

2: Szent ember lett belőle!

Azt nem mondta, hogy a világ hogyan változik, milyen háborúk lesznek?

2: Hát azt eleget mesélt ... Mindjárt mindenre reagjő maga! Mámám – Jóisten nyugtassa –, vót T. nannójuk nekik, hát az még mámám anyjának az anyja vót, úgy hítták, nannjó. Hát az egy öreg asszony vót, údögelt, egy gyenge asszony vót, kilencven, nyolcvan esztendő. Hát elég az, hogy aszmondja nekik, me leült, s örökké jövendőlt. Örökké mondta, hogy olyan madár lesz, hogy levegőbe repül. Olyan kocsí lesz, hogy ló nélkül fut. Akkor megint aszmondta, hogy nyolcvantól kétezerig olyan világ lesz, hogy kutya se szeretne lenni. Na, ezöket min elbeszélgette ... Ezt mámám mesélgette a leánkáknak. Aszmondta, hogy: – Olyan világ lesz, hogy embör embört nem szeret, nem állhassa. Anyja a leányával összeverekedik, s apa a fiával, fejszével levágják egymást. Olyan világ lesz, háború nem lesz, de – aszmondta –, az emberek kapával s csákánnyal fognak összeverekedni!

1: Igen, de úgy kifogy a nép, hogy egy kenyér kell, amíg az egyik a másikkal találkozik! – Olyan világ lesz – így mondta –, hogy addig megy, egy kenyeret megeszik, míg a másikkal találkozik.

2: Azt is, hogy a vénasszony honnét s miből, hát ott leült, s belebútt a markába, s örökké ott mondogatta. Hogy a túlvilágot látta, vagy a jövőbe látott-e bele, én nem tudom. *Azt nem mondta, hogy olyan világ lesz, hogy az Ántikrisztusok jönnek?*

1: Azt es mondta, hogy az Ántikrisztusok feltámadnak, a sátánok, de ne higgyünk nekik, mer el akarnak csábítani. Há ezeket mind így ... Ezeket mind mondta, hogy az Ántikrisztusok feltámadnak, s hogy még mi lesz, az egyik embert el akarják bolondítani erre, s a másikat arra. S azt is mondta, hogy kétezerben sötétség lesz három éjjel s három nap. Kilencventől kétezerig nehéz napok jönnek – aszmondta –, olyan éhség

³¹ 77 éves férfi, 1997.

lesz, hogy anya a gyermeket megeszi kínjában. Hát lehet még, az es megtörténhetik. Ugye ez az Ántikrisztusok is kezdtek feltámadni, mer itt a faluba is tiszta gyermekek-ből meg van alakulva. Nem lehet tudni soha. Olyan blúzot vettek, hogy a blúz fekete, s akkor van egy bordó piros, s a kereszt fehér benne, s fejjel lefele van fonákul benne, s felveszik a blúzt az úton, a P. D.-nitt való legénkét láttam, nem es az, hanem a J. E.-én láttam a múltkor az úton, s mondom az asszonyoknak: – Na, nézzétek meg, ennek a gyereknek a háta közepin a kereszt fordítva van! – Hát – aszmondják –, hát nem tudod, sátán! (Máréfalva, Hargita megye)³²

Igen, Demény Domi, emlékszem. S ő aztán hirdette, hogy jó az Ántikrisztus. Ilyenekből olvas ott ő, egy könyvből olvasott, s aztán az Ántikrisztus eljő a földre, s mi lesz, hogy történik. A végén mindenki meghal, senki se marad meg, ilyenekről beszélt. *Hogyan kezdődött?*

Nem tudom, me akkor én még gyermek vótam ...

Aztán ugye Domokos bácsi, ő még sokáig élt. S csak olvasta azokat a bibliákat, s örökké tudom, hogy féltünk, hogy az Ántikrisztus jön. S – aszmondták –, keletről jönnek. S amikor az oroszok jöttek bé, aszmondták: – Na, ezek az Ántikrisztusok. Na.

Aztán tudom, hogy mi is bementünk, me egymás mellett vót a két ház, bementünk s ott hallgatóztunk, s mondom, mi gyermekek vótunk, hogy Domi bácsi meghalt, Domi bácsi meghalt, beszélget, akkor mégis él, s mi erről beszélgettünk, mikor gyermekek vótunk. S azután még fel is kelt, s azután még sokáig élt.

Nem volt beteg?

Nem. Nem emlékezek arra, hogy beteg volt, me ezelőtt szekérrel vitték be az orvoshoz, s nem emlékszem, hogy őt vitték vóna. Párnákat raktak, derekaljt a szekérre, s úgy szokták vinni. De nem emlékszem, hogy őt ... (Máréfalva, Hargita megye)³³

³² 77 éves férfi (1) és 74 éves felesége (2), 1997.

³³ 76 éves nő, 1997.

Jóskönyvből származó jóslatok

1: Igen. Eztet az uram is tudja, me ő olvasta a könyvet!

2: Igen. Hát gyermekkoromba, fiam, beszéték, ezt má – édesapám korán elhalt vót, négyéves vótam, s aztán édesanyámhoz jöttek a komaasszonyok, beszélgettek, s akkó má hallottam. Mondták, hogy lesz olyan világ, hogy mindenki úr lesz, mindenkinek nagykabátja lesz s táskája. Igazán, ezt gyermek, lehettem négy-öt éves, mondjuk hat vagy hét. Akkor mondták, nem fog többet vízözön lenni, hanem a világot tűzzel fogják elposztítani. Hát azt könnyen, akkor kacagtuk, tűzzel, jó nagy tüzet kell gyújtani! S mamájnap, készen vóna, akármelyik percebe a világot elégereni! Annyi atom van ... Akkor még mi vót?

Milyen gépek lesznek ...

2: Akkor még nem. Hallottuk, hogy van motor! Aztán kerékpárról. Má jó nagy vótam, mikor kerékpárt láttam az úton. Ne! Hogy tudott a tetejin megülni ott, biztos valamivel fel van fogva, csak mi nem láttuk.

Mondták, hogy vasmadarak lesznek.

2: Hát igen, igen. Vasmadarak járnak a levegőbe. Olyan szekerek lesznek, hogy nem lesz ló előtte, ez a motor no ... Így ezeket, igen, hogy vasmadarak fognak járnai a levegőbe. Dehát lassan mind eljött.

1: Aszmondta édesapám, me ő két világháborút végigélt, édesapám. Aszmondta: – Fiam, mikor a nép egy kicsit összeszedi magát, s ahol a nép megszorodik, a néppel foglalják ... Ugye tiszta igaz, Boszniába is ..., de akkor is aszmondta édesapám: – A rendes háború nem olyan veszélyes, mint a polgárháború. Me ott minden kettő üti egymást!

2: Nem tudja az ember, kitől féljen.

1: Édesapám ott vót Hercegovina Mosztárba katona. Aszmondta, olyant is csináltak, hogy a nőnek levágták az ujjait, s a gyermeket bevették a tűzbe, a kemencébe, s a kútba. Aszmondja, ez a háború, polgárháború ... Akkor, amikor a nép megszorodik, s az enniavaló nem szaporodik.

2: Aztán még úgy ki fog a nép veszni, hogy napokig kell menjen, amíg még találkozik valakivel. Igen. (Máréfalva, Hargita megye)

Azt is mondták, hogy Erdély marad legkésőbbben, Erdély vesz el legszörnyűbben. Ez egy jóslás, ezt is hallottam. Akkor itt Telekságba, me itt is vót, ez a patak, az alsó

hídnál, ez a Telekság pataka. S akkor valamikor ott volt a kerthelyiség. S akkor ott vót egy csata ... S Mária jövendölése, me két gyermeknek megjelent Mária, s ő jósóta, hogy el fog veszni a világ. De hogyha imádkoznánk, akkor meg se értenők azokat a borzalmakat, ahogy írta. S ilyesmiket jóstak ők is, a régi öregek. (Máréfalva, Hargita megye)³⁴

Vót itt valakinek olyan könyve, hogy meg vót jósóva, hogy milyen háború lesz, hogy kő kövön nem marad, s az emberek egymásnak ... Nagy szárazság lesz...

(Negyvenhatba ugye elég szárazság vót. S azt jósóta, hogy a nyócvanas-kilence-nes évek elején milyen háború lesz. Az nem tőtt be, igaz?)³⁵

De egy olyan ember, akinek híres jóstehetsége volt ... Látomásai voltak és kiállt a nép elé, mondta, amiket látott...

Azt hallottam, hogy valahol volt egy ilyen asszony, de én nem tudom ... Mikor ez a világháború, negyvennégyes háború, azután itt is izéték, hogy itt az ablakon ilyen valamik jelentek meg. S mi is mentünk, az iskolánál ilyen képek s olyan képek, de én nem tudtam semmit se felfedezni, nem vót a látomásom vagy nem vót a hívő képességem, nem tudom, hogy mondjam ... Én eleget néztem, mikor mondták, hogy ezt látták, azt látták ... Olyan homályos pirosság vót az ablaküvegen, de felfedezni semmit se tudtam.

(Aki nem hitt – én aszmondom –, valakik, akik hitték, úgy látták, vagy elképzelték ...) (Lövéte, Hargita megye)³⁶

Hát kománk olvasta vót, a körtefa alatt ... Gy. L.-ék is, a mónárék is, ütünk ott, egy akkora kicsi könyv, de abba a neve is benne van, de az úgy odalett – aszmondta a felesége –, kománk meghalt vót, valakinek odaadta vót, de közbe ő is megtévelyedett, s nem tudta, hogy kinek, s nem kerüt elő ...

S mi volt benne?

Abba meg vót írva, hogy akkor jön a világ vége, amikor a sütéshez nem kapnak kovászt. Ez már letelt-e? Hát letelt, maguk városiak nem tudják, de mi igen falun, hogy el kellett menni a hetedik szomszédba kovászér – me nemigen süttünk, me nem vettek gabonát, nemigen süttünk. Ma má lehet venni lisztet mindenütt, s van bőven, de akkor vót az a barna kenyér, s ugye ez egyszer letelt. S a gyermekek, bíborba, bársonyba öltöznek, ez megvan-e? Meg már rég ez es. Akkor a régi zászlók, megint régi zászlókat fognak kitenni, hát a magyar zászló előkerüt! S az emberek a ... Hát nem is gondótad, hogy a régi zászló a magyar zászló, hát mit gondótad, hogy magyar zászló ... Na ez, s hát mi vót még egy ilyen érdekes benne, ez es má le es telt! S akkor a pénzváltás! Aszmondta: – Komám, nézzétek meg, úgy meghígul a pénz, annyi pénz lesz,

³⁴ 65 éves nő, 1993.

³⁵ Az elbeszélő 86 éves férjének megjegyzései.

³⁶ 81 éves nő, 1995.

mint a mocsok, csak nem lesz értéke. Ő má idős ember vót, s ő meggondóta, hogy ezt erre ... No ott van-e? (Lasaleti könyv, ez vót, erre mondták, hogy izé ...)³⁷

Nem egy naptár volt, egy kalendárium?

Ilyen füzet vót csak ...

Katolikus kalendárium?

Nem, nem, mint egy brósúra, olyan vót ...

(Azt a Lasaleti könyvet olvasták azelőtt, de én azt nem láttam, csak hallottam, hogy aszmondják, hogy a Lasaleti könyvben így írják, s úgy írják ... S akkó mind mondták, hogy Erdély vesz el legkésőbbben s legszörnyűbben ... Én csak hallottam, én nem olvastam ...)

S hogy díszkapukat emelnek, különös helyeken. S az öröm nem tart soká. S határok, határok alakulnak át, semmisülnek meg ... Emlékszem mondtam én: a fal ledűlt-e? Németországban... S királyokat cserének ... S a gyermekeink elvándorónak. – Hát ott van má – mondom L. bának s A. néninek –, hogy ezt megírta az a kicsi könyv. Ott van, vándorónak országról országra, s az es lett ... Azt valaki megírta jól ... Jóslat vót, biztos ...

Arra emlékszik, hogy az ablakokon megjelent Mária?

Most is előttem van, az ódala az ablaknak ...

De ez a kommunizmusban volt már?

Akkor vót, még leánka vótam ... Ment a nép csodálni, Jézust, amint látszik a sírba, s a keresztútja... Alól, ott most is a népház van, a milicista odajött, s az ablakai, hát egyikre olyant húzott, az a B. J.-né, velem egyidős lány vót, itt az ujját elvágta vót ... Aszmondta a milicista az egyik gyermeknek: – Menj oda ne, nézd meg, abba a vízbe mi van, az van az ablakon, me visszatükrözi! (Lövéte, Hargita megye)

Hát vannak, akik nem hisznek az Istenbe, nem bíznak a papokba, de valaki kell legyen, me éppen a természet így hogy tudott elrendezni? Mind ez az én küsebbik unokám, valamelyikszert azt kérdezi tőlem: – Nagymama, mondja meg, hogy most világvége lesz?

Ezt jósolják. De ki jósolja?

Ezt, ő ... Vannak olyan iratok, olyan szent füzetek, de hogy mondjam ...

Ilyen látott maga?

Én nem láttam, csak hallottam. De mondja egyik asszony is, mondja másik asszony is, hogy olvasták, de hogy honnan ... Hiába kérdezem, nem mondják meg ...

De mit írnak a könyvekben?

Hát aztat, hogy világvége lesz. Ezör telik, s ezör nem telik. Most ugye a kétezredik év, még van három év odáig, akkor bételik. Akkor, hogy nagy földrengés, égi jelek jelennek meg, három napi sötétség, éjjel-nappal sötétség van, szentelt gyertyák ... Így mond-

³⁷ Az elbeszélő férjének megjegyzései.

ják az asszonyok, akik olvassák, me nem tudom, me nem lehet azt a füzetet megkeríteni. Három napi sötétség, s csak szentelt gyertyával lehet világítani, s akkor ... Hát e mér nem lehet, hogy bételjön, me azt is mondták, hogy azelőtt hét évvel gyermek nem születik, dehát még születik ... Akkor égi jelek, hogy mondják azt, ami menyön, milyen csillag ... (Máréfalva, Hargita megye)³⁸

Odale a szomszédunkba vót egy öregember, odale ahol laktunk, s nagy családja vót, má idős vót, az örökké aszmondta, hogy az Ántikrisztusok eljönnek.

Az mit jelent?

Ejsze a kommunizmust, vagy mit jelentett. Mi arra izéltünk, hogy bizonyosan a kommunistákra, az Ántikrisztust monda örökké. – Ezek eljönnek, meglássátok. Mire monda, mire nem ...

Ugye vót olyan, most nem tudom, kinél nincsen, kinél van, egy nagy könyv. S aztat olvasgatták mások es, s abba sok minden jövő belé vót írva, hogy következnek, hogy lesz s mint lesz.

Mi volt a neve a könyvnek?

Hát tudja a csoda, én nem tudom ... De ugye aztat nem merték mutatni senkinek ... Vót ott odale a Malom utcába egy B. I. bá. Nem, B. Gy., aztán a fia E. bá vót. Na, aztán Gy. ameddig élt, aztat lehetett olvasni, az öreg amíg élt. Fia aztán elváltozott vót kommenistának, s aztán hova lett el az a könyv, nem lehetett tudni. De ammä rég vót, az es, me E. bá a tizennégyes háborúba benne vót. Apósoméknál nagy család vót, vót hét gyermekük, s szógáló vót. Aztán a szolgáló, hogy tudott-e, nem-e, vagy olvasott-e, nem-e, örökké monda a gyermekeknek, hogy eljő az az idő, hogy vasmadarak lesznek. Na, eztet a családba eleget beszéltek, hogy vasmadarak lesznek. Hát azok lettek! De hát ... (Máréfalva, Hargita megye)³⁹

Azt tudom, az én nagyapám annyit monda, nem az, aki a fejszét megkapta,⁴⁰ a másik nagyapám, édesanyám felől – aszmondta –, hogy olyan háború lesz, hogy egyik ember mehet – aszmondja –, öt-hat kilométert, s még százat is mehet, amíg még eggyel találkozik.

Úgy megfogytokoznak az emberek?

Igen, igen, úgy elfogynak, s ilyesmiket, hát mókáztak, játszottunk ...

Azt nem monda, hogy Ántikrisztusok jönnek?

Nem. Azt Mária jövendölésiben olvastuk, hogy az Ántikrisztusok jönnek, de nem tudjuk, mi az ...

Milyen jövendölései?

³⁸ 80 éves nő, 1997.

³⁹ 84 éves férfi, 1997.

⁴⁰ Utalás egy másik történetre.

Hát nem tudom, valakinek vót egy nagy könyve, s este mentünk a Szent Családba,⁴¹ s ott ki a, amikor a rózsafüzért elvégeztük – na, ki akar hazamenni? –, mikor a rózsafüzérnek vége vót, mehettek haza. S aki akarta hallgatni a Mária jövendöléseit, annak akkor ott lehetett maradni. Csendben, vót két asszony, három asszony olyan, aki szeretett olvasni, s én akkor nem tudom, hány éves lehettem ... (Itt a felső utcába?)⁴²

K. néniek csoportjába, oda jártunk, egy kilencedet tartottunk karácsony előtt, kilenc nap ... Azt tudom, hogy ott mondták az Ántikrisztusokat, s a sátányokról olvasott, s a mackókat, hogy mackóba öltöztetik a gyermekököt, s én nem értettem, hogy az mi, s B. D.-né magyarázta, s: – Jaj – kezdtem gondókozni: – Istenem, vajon én azt megérem-e. S úgy számolgattam egy darabig, hogy immár hatvanöt-hetvenre számítgattam egy darabig, s akkor tovább nem számoltam, úgyse élök tovább, s én nem számolom, hogy megérem-e ... Meg vót mondva, hogy ezer telik s ezer nem, így vót mondva. (Akkor most megéri ...)

Hát, éppen azon gondókoztam mostanába, hogy mé nem hallgattam meg tovább, mit mond ... (Máréfalva, Hargita megye)⁴³

Olvastam egy jóslatot, s abba megjegyzte, hogy világvége lesz. Tehát minden ember elpusztul a földön. De mielőtt elpusztulna, négy évig nem születik a földön gyermek. Tehát a legkisebb gyermek hatéves kell legyen. Úgy jegyezte meg, a rózsza nyílását, augusztust vettük, hogy ez a történet augusztusban lenne. A nők meztelen fognak járni, szegyen nem lesz semmi, apa fiával, fia apjával szembeáll, háborúra, verekedésre. Tehát feltámadnak az Ántikrisztusok, ezeket olvastam én.

Kalendárium volt?

Nem, ilyen rendes könyv. Feltámadnak az Ántikrisztusok, s a pápa el fog menni, a Vatikánt el fogja hagyni, abba az időbe – aszmondja –, s az égitestek – aszmondja –, a világvége abból adódik, hogy elég a föld, mer az égitestek összevegyülnek a Földdel. Ezt írta. Összevegyülnek a Földdel. S jelek fognak megjelenni az égen, s az Isten is fog szólni. De akkor már az emberiség nem lesz talán ezen a világon. Ez jóslat ...

Ez rég vót – tudja, leány vótam, amikor olvastam –, negyven évvel ezelőtt. Ezek olyan régi könyvek, hiányzik a fejezete, itt vót egy öregasszony, most halt meg, annak vót meg, aztán ki tudja, az unokája hova tette ... A könyvnek nem emlékszem, hogy lett volna bevezetője, hogy mikori, vagy hányba, vagy hogy csináták, erre nem emlékszem. Most még mindig születik gyermek, de nagyon ritkán, ez nagyon meg van ritkulva ...

Nem mondták az öregek, hogy ezer telik s ezer nem?

Hát ezt aztán mindenki mondja, mindenki, hogy ezer telik, ezer nem, Jézus így mondta, Jézus Krisztus, me ugye Péter megkérdezte, hogy volt a vízözön, elpusztította a

⁴¹ Szent Család-járás, adventi ájtatosság.

⁴² Az elbeszélő férjének megjegyzése.

⁴³ 77 éves nő, 1997.

népet, hogy még lesz-e világvége, vízözön? S aszmondja Jézus, hogy: – Nem lesz vízözön, de világvége leszen, el fog égni a föld. Ezt hogyan, ezt mindig halljuk, a régi idős emberektől, nem mástól. Hát ezt mondjuk a papok is megjegyzik, de nem mondják éppég így ... (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁴⁴

Én olvastam, szolgáltam akkor Bukarestben. Istenem, hányba is, harminchét, vagy harmincötbe, harminchatba, egy naptár vót, egy katolikus naptár, megvettem. Ha meglátnám a tábláját, abba a helybe tudnám, hogy az miféle, pedig azóta se ... Építettünk, elhányódott. A legelső, tudom, a jövendölést, az utolsó az már nem jut eszembe. Hét csapás jelzi a világ végét. Az első csapás, úgy írták, hogy a föld nem fogja megteremni az ő gyümölcsét. Hét évig gyermek nem születik a földre. Akkor az utolsó csapás ... jót nem ír ... mindenkit megemészthő tűzféle lesz. Van egy mentesség, az oltáriszentség. (Csíkrákos, Hargita megye)⁴⁵

⁴⁴ 61 éves nő, 1997.

⁴⁵ 87 éves nő, 1993.

Jóslatok az Antikrisztusokról, eljövendő változásokról

Édesanyám is a K. családból származik, s ő mondta, hogy vót egy ember, aki elmagyarázta, hogy lesz egy háború.

Ez itt a faluban?

Itt a faluban vót egy ember, s az magyarázta el: lesz egy háború, Magyarországot földarabolják. Aztán lesz még egy háború – aszmondja –, s aztán az is lejár, sok ember elpusztul. Lesz egy harmadik háború, ahol a nép úgy elpusztul, hogy egy ember egy bottal s egy sült tyúkkal elindulhat, a tyúkot megeszi s egy másik emberrel nem találkozik, akit megkínáljon belőle! Sokszor elmagyarázta édesanyám.

Azt nem mondta, hogy olyan idő lesz, hogy az Antikrisztusok jönnek?

Jó, hát az meg van írva a Bibliában! Jézus beszédje a világvégéről. Mikor elmagyarázta Krisztus, hogy Antikrisztusok fognak fellépni, s vigyázzanak, ne higgyenek neki, s ne higgyétek, hogy valaki mondja nektek, hogy benn van az Antikrisztus, vagy ha benn vagytok, künn van az Antikrisztus. Me nagyon könnyen tévútra vezethet. Ez az evangéliumba meg van írva, János evangéliumába.

Kit kell Antikrisztusnak tekinteni?

Hogy is tudjam a buta fejemmel megmagyarázni ...

A kommunisták Antikrisztusok voltak?

Ehhez hasonlók. Tehát úgy lehet, én úgy képzelem el az Antikrisztust, hogy az is egy eszme, az a bizonyos Antikrisztus, éppen úgy, ahogy aszmondják, szocializmus, vagy a kommunizmus, vagy a demokratizmus. Tehát ennek a bizonyos izmusnak a vezetője, vagyis a feje, az az Antikrisztus. De mindig új eszmék támadnak, új hiedelmek. Minden ember azon igyekszik, hogy az ő munkája előnyre jusson, az ő beszédje valósággá váljon, az ő eszméje uralkodjon. Na. Ezek az Antikrisztusok.(Máréfalva, Hargita megye)⁴⁶

K. A. bácsi életibe sohase káromkodott, s abba a betegségibe – nem vót öntudatánál –, szörnyen káromkodott, abba a lázálmbába, káromkodott. Édesanyám nagyon vicces vót, aszmondja édesapámnak: – Ha előbb, ha utóbb, de ki kell káromkodja magát az ember.

⁴⁶ 77 éves férfi, 1997.

Mit látott ő?

Lázálmába látta, hogy mekkora árvíz van. – Ne, a malmot viszi el, a K. F. házát viszi el a víz! Mind elmagyarázta. Ez vót, hetedikén temették el K. A.-t, s nyolcadikán jött az árvíz. Elvitte a K. F. csűrit, elvitte a malmot, s még nem tudom, elvitte a L. L. csűrit, s ezeket mind elmagyarázta.

S a háborúról nem beszélt?

Dehogynem, hogyne: – Né, né mekkora háború, hogy jönnek, né, itt lőnek, ott lőnek. A háborút mind magyarázta. E vót tizenháromba, s tizennégybe kitört a világháború ... S még annyit mondott, hogy Erdélynek vége. Örökké azt búsúta, hogy Erdélynek vége. Erdélynek vége. Hogy mi hogy történik, valami egyebet nem tudok, azt búsúta, hogy Erdélynek vége. Úgyhogy a lélek az valamilyen másik nagy lélektől származik, ami életet jelent. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁷

Hát tessék idefigyelni. Mondjunk egy egyházi dolgot, csak annyit el, hogy az Ószövetségből beszéljünk. Ami most nincs, sok-sok minden megtörténik, amint a Szentírás is elmondja, hogy apa fia ellen, a fia az apa ellen, a meny az anyós ellen, az anya a lánya ellen! Hát ezek mind meg vannak-e történve? Na, mondjuk el, hogy azelőtt hány évvel visszafelé, hány évvel ezelőtt azok honnan tudták? S ezek mind be vannak valósulva.

De ennek mi lesz a következménye?

De ennek mi lesz a következménye? Na, most tessék el ..., mi lesz a következménye. Há, most már – Isten nyugtassa az uramat, mindjárt tíz éve meghalt –, most lesz tíz éve. De aszmondja: – Úgy szeretném megérni a kétezeret, hogy hogy lesz kétezerbe s kétezer után. Hát most sok-sok minden, sok mindent meg lehet jegyezni, hogy készülődik a nép, az emberiség a kétezredik évre. De hogy is lesz, aki megéri, kétezer után. Hogy lesz? Erre nagyon kíváncsik lennének, akik megélnének ..., csak azt mondjuk, hogy megjövendőték az Ószövetségbe azok a régi népek, azok honnan tudták ezt, ami most sok-sok minden megtörténik s megvalósul, honnan tudták akkor azt, hogy meg tudták jövendőni? Na, mit tetszik ehhez szólni?

Vót egy öreg sógor bácsi, akit úgy hívtak, hogy Cs. I. Hát jó rég, vagy tíz éve van, hogy ő meghalt. Hát amíg ő ép elmével beszélt, dolgozott aszmondta, hogy: – Meglássátok, aki megéri, s tü megéritek, hogy az ég alja úgy bé lesz hálózva, hogy csodálkozni fogtok rajta. Hát úgy van-e, ugye meg van történve, hogy amennyi hálózat van az ég alatt, igaz-e ... S az öreg bácsi honnan tudta eztet? Honnan?

Ami eltelt, tudjuk, a jövőt várjuk, a jelent élvezzük, s érzük, s dolgozunk benne, amíg tudunk, de még hogy mi van hátra ..., nem is volna jó tudni se. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁸

⁴⁷ 77 éves férfi, 1997.

⁴⁸ 77 éves nő, 1997.

Azt hallották, hogy ezer telik s ezer nem?

Jaj, igen, igen. Hát arra mondták, hogy világvége lesz. Arra mondták. Nagypám örökké mondta, G. nagypám, hogy aszmondja: – Elindul az Ántikrisztus – aszmondja –, tü még megéritek. Aszmondtam: – Nagypa, mi az az Ántikrisztus? – Az – aszmondja –, egy olyan – aszmondja –, olyan folyam, hogy menyen, s az Istent nem ismerik, nem fogják ismerni. Elistentelenedik az ember. Aztán ennek lesz egy másik ódala, az Isten megbünteti az embert. Nagypám ezt jósolta. Me megkérdeztem: – Mi az az Ántikrisztus? S erre aszmondta: – Olyan uralom indul, hogy a világot előzönli, az embert nem akarja ismerni. Ezt mondta nekem nagypám. S hát tényleg bévalósút! *Nem mondta, hogy milyen változások lesznek?*

Ezt nem mondták. Ugye változások békövetkeznek, vaj ebből, vaj abból, vaj betegség, vaj az, aztán nem lehet tudni, mik fognak következni ...

A vasmadarakat mondták?

Azt igen, vasmadarak, a repülőket jelezte. Repülőket. Azt igen, mondta. Aszmondta: – Megéritek, hogy vasmadarak járnak a levegőbe. – Hát a milyen, nagypó? – Majd meglássátok. De tényleg ez megtörtént. Világháborúba, mikor jöttek a huszárok, addig repülőt nem láttunk, egy keringőzött a falu felett. Me nagypám olyan feltáltos vót, olyanokat mondott, csak megfelejtettem. (Kászónfeltíz, Hargita megye)⁴⁹

Szerették-e az ilyesmit hallgatni?

Há halljunk oda, gyermek, hát hogyne! Hát úgye a múltkor emondtam hogy Cs. K. nén mit jósót vót akkor. Gyermekek vótunk s édes ..., mi sokan vótunk testvérek, vótunk nyócan gyermekek, négy fiú s négy lány. Azonkívül a két öregöm, apám s anyám – nyugudjanak má békében –, ők má nincsenek rég. Hát kellett minden szombaton este tollat fosztani. Édesanyámnak olyan vót a természete, hogy, s a szokása, hogy sokan vótunk, de azt minden szombaton este, szombaton egy lúd megölődött, aztot este le kellett pucolni a tollát, s rakta el helyire. Gyermök milyen, elálmósodtunk biza, hamar, akko meg mekongattak egy csípős vesszővel. – Aztán édesanyám, hívom be K. nénit, beszélje a negyvennyócas háborút!

Me oda vót urastól, D. S. vót az ura. Aztán, hogy hazakerűtek, ő beszéte az ottvaló akkori háborút, hogy így vót, s ott s mekkora ütközetek vótak ..., ő mint markotányosasszony, mi úgy híttuk a tizennégyes háborúba, markotányosasszony, aki hozta a pálinkát, s egy egy kicsi pálinkát vagy kalácsot valamit, a katonáknak. S erre bėjött, s ezeket beszéte, s egyszer már egy alkalommal, má nem vót mit beszéljen a háborúrúl, hát aszmondja: – Fiaim, ti még gyermekek vagytok, kicsik.

Má a bátyáim nagyobbak vótak, azok ementek a kórusba, leányokhoz esténként, de műk gyermekek vótunk, nekünk itthon kellett lenni, a leányokkal fosszuk a tollat. A vén K.-né aztán jött s: – Édesanyám, én hívom által K. nénit, ha megint tollat kell fosztani. – S eridj, híjad, én nem bánom.

⁴⁹ 89 éves férfi, 1997.

Átalmenyek, s: – Jó estét, K. néni! – Adjon Isten, fiam – aszmondja –, tán megint tollat akartok tépni? – Azt biza, K. néni, jöjjön által este is, beszéljünk, me ha nem, mi elalszunk. Aszmondja, hogy: – Emegyek, fiam, mondd meg édesanyádnak, hogy süssön sütőtököt – aszmondja –, nektek sok van. – A lesz is, ne búsuljon. Főtt is, sőt is, me elég van.

Ott vót vagy nyócvankét darab itt hátul a, itt E.-nitt a kertbe, abba termett akko, fért, mer mind szántó vót. Akkó szép csendesesen nekiállott anyám, főzött egy nagy fazékkal, a lert⁵⁰ megrakta, kinek milyen kellett, éppen csak ne aludjunk el, fosszuk a tollat. Aszmondja, a vén K. nén aztán, mikó ettük a sütőtököt: – No fiaim! Immá most még valamit elmondok néktek, olyant, ezt jól jegyezzétek meg. Tátottuk a szánkat, Zs. s én, mi vótunk a kisebbek. A nagy leányok má nem is törődtek annyira vele mint mű. Hát aszgya: – Na, fiaim, megéritek, aszmondja annyi szekér lesz, ló nélkül fut az úton, hogy nem tudtok az úton járni.

Bassza a lelkit, úgy-e van elég!

– Olyan madarakat csinának – aszmondja – hogy hát tíz perc alatt egy várost epusztít a föld színéről.

Ugye megláttuk, me eleget eposztítottak.

– Olyan puskát csinának, hogy egy gombnyomásra több száz golyó fut ki.

De hát mű ezeket aztán... Ezt úgy a begyembe vettem, hogy én kikerütem a harctérre tizenhatba, én már ott ebesétem az öregeknek, a fene egye meg a vénasszonyát, jól megjósolá, milyen géppuskák lesznek, me géppuska! Én is lőttem annyit, hogy a hüvelykem már fájt bele! (Etéd, Hargita megye)⁵¹

F. bá, ez valóság vót, itt olyan egyszerűen élt, suszterkodott, s abból, s annyi mindent tudott, s annyi mindent elbeszél, hogy mi volt, s mi nem, s mi lesz, s mi nem ... Annyi mindent elbeszél F. bá, az Isten nyugtassa meg. Nahát azt akarom mondani, örökké azt mondta, me mondtuk, hogy háború lesz, hetvenbe, s nyolcvanba, s hogy kezdődött ez a kommunizmus s minden. S aszmondta: – Ne törődjete, előbb várjátok meg, hogy kilencven teljék el, s kilencvenegybe megkezdődik, kilencvenkettőbe kiszélesedik, kilencvenháromba megnehezedik, a aztán majd csak kilencvennégy, a hoz mindent. Annyi ember, amennyi megmarad a földön, az egy-két kenyérrel mehet, hogy egy másik emberrel találkozzék, olyan végpusztulás lesz a földön ... Ez egy szomszéd ember vót. (Csíkrákos, Hargita megye)⁵²

Emlékszem, P. nanyó nekem mit mondott! Vót egy D. A. nevezetű, s bement a szomszédasszonyának, nanyónak az anyjához: – Hallgassa meg, drága szomszédasszony, ez a D. mit jövendőt! – Mit na, ugyanbiza mit? – Hát, aszmondta, olyan világ

⁵⁰ Tűzhely sütője.

⁵¹ 65 éves férfi, 1990 körül.

⁵² 69 éves nő, 1993.

lesz, hogy bújó a tarkabarka öltözék. S olyan háború lesz, hogy az örmény templomhoz bújón a szarvas, s nem lesz, aki elhajtsa, nem lesz olyan ember... S a mostani háborúkor, hát bújott ide a falu közi is. Hát indulunk ki a mezőre, ahol most van a raktár, nem ismeri maga ... Mondom: – Hát, az miféle állat te, hát az milyen különös állat? – Hallgasson, na, hallgasson – aszmondja – jöjjön közelebb! S hát egy gyönyörű szép szarvastehén.

Idevalósi, kilyénfalvi ember volt?

Hát az idevalósi ember kellett legyen, de hát mi hányadízig vagyunk, ejsze az ötödik azóta... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁵³

Hát én, jaj, azt eleget mesélték, annyit féltem kicsi koromban, me mikor összegyűltek, mondták örökké, közösen tettek szövöt vagy fontak, ilyen lesz s olyan lesz, ilyen vót s olyan vót, de én arra tisztán nem emlékezem, hogy vót az ... Csak arra emlékszem, mondták: Ezer telik s ezer nem, s akkor kezd jönni a világvége, amikor a föld meg-reped. S én szaladtam, s láttam, hogy egy helyt a föld meg van repedve. Úgy meg-ijedtem, azonnal hazafuttam, hogy: na, most már itt a világ vége, hogy a föld itt meg van repedve ...

A vadállatok bejönnek a templomig ...

Igen, s nem lesz, aki elhajtsa őket. Ditróban a templomnál kinőtt egy nyírfa vagy milyen fa, s az azt jelentette, hogy a templom le fog dőlni ... Ilyeneket mondtak abba az időbe ...

És azt, hogy olyan szekér lesz, magától megy ...

Jaj, azt is megjósolták, de nem is hitték. A gyergyói ember, a székely ember azt nem is ... Mikor legelőször hallottam édesapámtól, hogy tízbe ment át Gyergyó s Szereda között a vasút, akkor ők mind felmentek oda, fel vót virágozva, sokan mondták idősebbek, hogy az nem létezik, hogy az magától menjen! Ott belé vannak valami lovak építve, s azok viszik! Bécsapják az embert ... Ilyeneket mondtak ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁵⁴

Hát vót, hát hogyne, hát lehetett szájról szájra hallani, mielőtt a nájlön világ bejött volna, nájlön ruha, vagy az ilyen nájlön holmik. Az is meg vót jósolva, hogy elveszik a földeket.

Volt valaki, aki ezt megjósolta?

Hát mi is csak úgy szájról szájra hallottuk ... S hogy olyan ruhákba fognak járni, át-látszó ruhákba, hogy a testük is fog látszani. Hát ez olyan, ugye ezek a nájlön dolgok. S akkor hogy a földeket elveszik, ez nagyon sokat járta, még mielőtt elvették volna valóban a földeket ..., s akkor hogy mennyi veszedelem jön a népre, s hogy milyen

⁵³ 74 éves férfi, 1994.

⁵⁴ 70 éves nő, 1994.

háborúk lesznek, ezt is. Csakhogy ki mondta, vagy ki látta előre, ezt mi se tudtuk személyesen. Csak hát megjósolták. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁵⁵

Régebb is vótak ilyen jövendőmondók. A nagymamám, aki nevelt, nyócvan éves vót – mert én nem is itt születtem Atyhába, hanem Pálfalán –, még az első világháború után mesélt nekem, de nem mese vót ez, hanem igaz történet! Volt egy tiszta vak, öreg bácsi, egyedül élt. És aztán a fiatalok valósággal kikacagták, kigúnyolták őt. S aszmondta az öreg bácsi: – Ne kacagjatok, fiaim, me eljő az az idő, amikor behúzzák az egész világot – akkor még nem vót telefon –, behúzzák az egész világot cérnával. S akkor a fiatalok kikacagták, hát ilyen butaságot beszét az az öreg bácsi! Ő nem tudta kifejezni magát úgy, ahogy kellett vóna, hanem, szóval bekövetkezett ez a villanyvilágítás, bekövetkezett a telefonhálózat, s ő nem tudta ezt jól kifejezni, hanem ilyen formába jövendőt. Aszmondta, hogy behúzzák a világot cérnával.

S osztán aszmondta nagymamám, hogy azt is mondta, me csúfoltok, hogy: – Ne csúfoltok, me lesznek olyan szekerek, hogy ló nélkül fognak szaladni. S akkor a fiatalok kezdtek kacagni, hogy a szekér hogy megyen ló nélkül? Hát ő azt akarta megmutatni, hogy bejő a vonat és az autó, ugye, csakhogy nem tudta úgy kifejezni magát, ahogy kellett vóna. (Atyha, Hargita megye)⁵⁶

A fogságban vót egy ember. Engemet kivezényetek dógozni, onnan a lágerből kivezényeltek, valami gáteren⁵⁷ dógozni, s csináni, és én három hónapig dógoztam vele. Ez egy nagyon egy barátságos öregember vót, olyan hetvenöt éves lehetett ebbe az időbe. Barátságos ember vót: – Gyere, fiam – aszmondja –, üljünk erre a rönkre le, beszélgessünk egy kicsit. Aztán leültünk, s annyit, me én a háború Lengyelországba s Ukrajnába, hát én má akkor tudtam annyit, hogy nem tudtak eladni, s ugye, ahogy tudtuk, értekeztünk, beszétünk, me megtanutam oroszul. Aztán ő meséte el ezt a dógot. Aszmondja: – Fiam, figyelj ide! A Jóistent kérjétek, hogy ötvenig menjetek haza, me aki ötven után itt marad, az itt van maradva végig. Lehet, hogy bételjese-dett! Aszmondja, az öreg: – Nyugaton egy kicsi állam meg fog mozdúni, s abból az egész Európa össze fog bolondúni. S össze is bolondut, igaz? – Majd amikor az a kicsi állam megzavarodik, elindul – s ez Magyarország vót ötvenhatba –, ettől megbolydul az egész, lesz egy átváltozás – aszmondja. – Oroszország tizenhat államból áll, hetvenkét nemzet éli, így nekem elmondta, de a tizenhat állam mind fel fog darabolódni úgy, hogy minden állam külön-külön lesz. S ugye, be van teljesedve. Az öreg nekem elmeséte.

Az öregnek mi volt a foglalkozása?

⁵⁵ 66 éves nő, 1994.

⁵⁶ 75 éves nő, 1993.

⁵⁷ Fűrésztelep.

Erdei munkás vót a fűrésztelepen. Valamikor egy olyan kisebb gazda vót, s amikor letörte Szálin a gazdákat, a birtokát elvették, őt menesztették, s nem fogadta el, s nem vállalta otthon a munkahelyit, me nyitottak egy kolhozt oda. Aztán nem vállalta az ottani főnökséget. Aztán itt mester lett, az öreg mester kihalt, s ő vette át a kommandót. Aztán ő mint mester vót ott, finom ember vót, baskir ember vót. Megmondta tisztán ... (Pálpataka, Hargita megye)⁵⁸

Itt azt nem hallottam. Hanem Csíkszentkirályon, ott már nekem fülembé mondta egy öreg tanító néni. Ahol van az izé, a nagy kőfal, mellette az iskola. Belől lakott egy tanítónő. Mikor jöttünk az oroszok elől haza, akkor aszmondta, nekem beszéte: – Vitéz urak, a kaput ne hagyják el! Mindenki maradjon otthon, me nincs hova menni. Gyermekük itthagytak, elmenekűtek, de én megmondtam, ez az ely addig megyen, ahol megszületett, oda vissza kell érjen. Akkó meghal. Addig nem. Nincs hova, me a földről nem lehet lelépni. Na, én ezt figyeltem. Aszmondja: – Nyugat felől hittel változik. Nem fegyverrel, hittel. Me aszmondta, legkésőbbben, aztán többet nem érdeklődtem én is, aszmondta: – Legkésőbbben Románia nem egyezik egyáltalán, s fő fogják darabolni. Ennél többet ... Hát tényleg, ezt mü megérjük, hát úgy belé vótunk ebbe a kommunizmusba bolondúva, hogy míg a föld s a világ. Ennyit ez az asszony elbeszét. (Siklód, Hargita megye)⁵⁹

⁵⁸ 77 éves férfi, 1991.

⁵⁹ 84 éves férfi, 1991.

Lólábú asszony jóslásai

Lólábú asszony, én úgy hallottam, hogy itt a szektoron túl, a Tolvajoson állt egy öregasszony, és jött egy baszkulát autó, és a vénasszony leintette, és meg is állt, na de jelzem, a sofér nem egyedül volt, mert még egy pasi is volt mellette. Fel akar ülni az öregasszony, köntösben volt, mikor tette volna fel a lábát, akkor meglátták, hogy lólába van, és a sofőr azt mondta: – Szálljon le, legyen szíves, mert kontroll lesz, és nem akarom, hogy elvegyék a könyvemet. A vénasszony akkor le is szállott, és azt mondta a sofőrnek, nyúljon a nadrágzsebébe, és vegyen ki egy marék töröbuzát. A sofőr belenyúlt, hát tényleg, úgy van, ahogy a öregasszony mondja. Még jobban megijedt a sofőr, hát a vénasszony esmét azt mondja a sofőrnek, hogy nyúljon be a belső zsebibe, s hát egy marék alvadt vért vett ki. S akkor a vénasszony bement a pityókaföldbe, és azt mondta: – Ebben az évben jó termés volt, s jövőben is jó lesz, s azután vér és kő lesz – s utána eltűnt. (Vlahica (Szentegyháza), Hargita megye)⁶⁰

Én a lólábú asszony jóslatáról hallottam. Amit úgy neveztek, hogy „patkós asszony”. Amit nekem úgy mondtak, hogy a patkós asszony itt a kirulyi eltérőn túl stoppolt kocsikat, jött is egy Dacia, s felvette, mert nagyon szép nő volt, és este volt, és ne maradjon az úton. Ez a kocsi vitte egy darabig és a söfer lenézett a bokájára, és akkor meglátta, hogy lólába van (patája). Ekkor a söfer megállította a kocsit, és azt mondta, hogy: – Legyen szíves, szálljon ki a kocsiból. És azt kérdezte a patkós asszony, hogy miért, ő nem csinált semmit. A söfer lenézett a lábára, és az asszony erre azt kérdezte: – Azért, mert patám van? Azt mondta a söfer, hogy igen. Az asszony azt mondta, hogy nem száll ki, amíg el nem viszi oda, ahova kell. De a sofőr félt, és azt mondta, hogy szálljon le a kocsiról, mert ő fél. A nő azt mondta, amíg nem jósol, addig nem száll ki, és erre elkezdte mondani, hogy az idén jó gabonatermés volt, és minden beérett, de jövőben térdig fognak járni vérbe. Erre elévett egy marék búzát, és kivette⁶¹ az ablakon egyik zsebiből, és a másikkól pedig egy adag aludt vért, és szembe vette a sofőrrel, és kiszállt a kocsiból, és úgy eltűnt, be, az erdő felé ment, és többet nem látták. (Vlahica (Szentegyháza), Hargita megye)⁶²

⁶⁰ 16 éves férfi, 1987. Írott szöveg.

⁶¹ Kidobta, kivetette.

⁶² 16 éves férfi, 1987. Írott szöveg.

Egyszer egy asszony Csíkszeredából ment Bucurestibe, és ahogy a buszmegállóban állott, és egy kocsi megállott, és azt kérdi a sofőr, hogy hova megyen, és az asszony mondta, hogy hova megyen, és beült a kocsiba. Ahogy mennek, hát egyszerre lólába lett az asszonynak, és ahogy megérkeztek Bukarestbe, ott kiszállott az asszony, és az ember egyenesen ment a miliciára, és ahogy visszaérkeztek az asszonyhoz, az asszony egyik zsebiből kivett egy marék búzát, és azt mondta: – A tavaly jó termés volt. Akkor a másik zsebiből is kivesz egy marék árpát, és azt mondta: – A jövőben is jó termés lesz. Aztán végül bényúl a mellihez, és onnan kivesz egy marék vért és azt mondta, hogy: – De nem biztos, hogy el fogjuk használni. (Vlahica (Szentegyháza), Hargita megye)⁶³

Lólábú asszony jóslata

Egy őszi nap, amikor egy Udvarhely felől jövő sofőr kocsival haladt Csíkszeredába, Vlahicát mikor elhagyta körülbelül 20 km-re, látta, hogy egy hölgy vár kocsira, és akar utazni Csík felé. Az Udvarhelyről érkező sofőr megállt, s felvette. Kezdek beszélgetni, és amint a sofőr a nőre pillantott, észrevette, hogy lólába van. Nagyon megijedt, és megállt a kocsival, és azt parancsolta, hogy szálljon ki a kocsiból. A nő nem szállt ki, azt mondta, ne háborgassa, és mond neki a jövőről és jelenről. A sofőr nem akarta hallgatni, el akarta küldeni, a nő nem ment, és elkezdte mondani:

– Az idén jó búzatermés lesz. Jövőbe jó pityókatermés. Aztán vért ontanak, és térdig érő vérben fognak járni.

A sofőr erre még jobban megijedt, és akarta, hogy hívjon valami segítséget, de a nő azt mondta, ne fáraszsa magát, mert ő el tud menni, s eltűnt. (Vlahica (Szentegyháza), Hargita megye)⁶⁴

⁶³ 16 éves férfi, 1987. Írott szöveg.

⁶⁴ 16 éves nő, 1987. Írott szöveg.

Suttog Pál jóslatai

Vót ilyen. De megmagyarázható. Az embernek van egy ilyen furcsa tudata, hogy kiszámít valamit előre. Má hogy erősen messze visszamenjek, éppen csak pár szóra: Jézus Krisztust úgy tudjuk, ugye, hitünk szerint, hogy az Isten fia. Egy emberré lett Isten. Nem Isten. Ő Jézus Krisztus vót. Ő abba az időbe egy óriási tudománnyal rendelkező ember vót. Egy haladó szellemű ember. Me ugye tizenkét éves korába elveszett. Hitünk szerint, Biblia szerint. A jeruzsálemi templomba a szüleitől elmaradott. Három nap múlva kapták csak meg. Dehát ez a három nap csak szimbólum. Ő odavót hosszú ideig, me má mint gyermek, má tudásvágya vót. Neki má nem vót elég az a tudás, amit ő otthon fel tudott szívni. Ement, bejárta a környező államokat, azt a környező népeket, nyelveket tanót, szokásokat, meggyőződött bizonyos dolgokról – hogy már a jövőbe előre látott, s ő ezt jövendőte meg. Annyira haladó szellemű vót, s annyira éles esze vót, hogy máma is az ilyent úgy mondjuk, hogy Isternek különleges adománya. Tehát ő olyan tudománnyal vót felruházva, hogy annyira előre tudott számítani, hogy még máma is sok minden dologról, az írásba így vót megírva, ezelőtt évszázadokkal s évezreddel, s lassan odaalakult!

Itt a faluban beszéltek-e valakiről, aki jósolta, hogy milyen világ lesz ...

Van. Édesapám beszét erről, nagyapám. Egy embert úgy neveztek: Suttog Pál. Hogy akkor a gépjárműveknek még híre-helye sem vót, hogy ilyesmit csináljanak. S az az bizonyos Suttog Pál megjósóta, hogy olyan kocsik lesznek, hogy ló nem kell eleibe. S az úton halad. Olyan szekeret csinának, hogy az emberek beleülnek, s a levegőbe felszállnak vele. Az emberek récepajtákba tüzelnek kemencék helyett. Na, ilyeneket sokat hallottam az öregektől. Tehát ez a bizonyos Suttog Pál, azért nevezték Suttog Pálnak, aszmondták, neki egy olyan angyala van, hogy azt más nem lássa, csak ő, s az súgja a fülibe, hogy ezeket mondja. Tehát egy haladó szellemű ember vót. Hát körülbelül az már abba az időbe is olvasott, má a tudomány érdekelte, s má következtetett, hogy a fejlődés hova jut.

De azt, hogy milyen háború lesz ...

Na, azt akarom mondani éppen. Vót egy unokabátyám, édesapámnak a testvére vót. K. A.-nak hívták azt is. Nagybeteg vót. (Máréfalva, Hargita megye)⁶⁵

⁶⁵ 76 éves férfi, 1996.

Hát amár rég vót! Azt az embert úgy hívták, hogy Suttog Pál.

Itt a faluban?

Nem tudom, hól, de azt már csak édesapáméktól hallottam, hogy olyan suttogva beszélt, hogy úgy hívják, hogy Suttog Pál. S az megjövendőte vót, hogy olyan madarak lesznek, hogy vasmadarak, s az égbe repülnek. Olyan szekér lesz, hogy nem a ló húzza, magától mejen. S ilyesmiket, sokat. S akkor aszmonda: – Erdély, szegény Erdély, szülőföldem, te veszel el legkésőbbben s legszörnyűbben. Na, e még hátra van, igaz-e. De a háborúk meglettek, s a motorok es, a vasmadarak, minden megvan, de e még hátravan. Aztán ki tudja, mit élünk, nem lehet tudni, me aszmondták az öregek, Háromszéknél a lovak addig futnak, amíg kirúgják a koronát a földből, me el van ásva. Azt az öregek meséték. Aztán mi lesz még, nem tudjuk. Mikor meghalunk, akkor nekünk világvége lesz. Örökké most aszmondják, hogy azok a jehovisták azt jövendölik, hogy világvége lesz kétezerben ... (Máréfalva, Hargita megye)⁶⁶

⁶⁶ 77 éves nő, 1997.

Tő Minya időjárás-előrejelzései és jóslatai

Ugyebár én nem tudom, me én nem ismerem, de az annyira vót öregebb, az én időmhöz, például ez a ház vót építve huszonnyócba. S ennek a, hogy mondjam, nem ácsmunka, me asztalosmunka, ablak, ajtó, amit ebbe beleértünk, eztet őkeme csináta, ez a Mihály bá, Minya bá. Ő csináta. Úgyhogy huszonnyócba vót építve, úgyhogy huszonnyóc után még munkaképes vót az öreg.

Honnan került ide?

Nem tudom. Úgyhogy az öreg, asse tudom, vót-e felesége, asse tudom, vót-e gyereke, semmi hagyomány efelől, annyit tudok, a szájhagyomány után, hogy megcsinálta magának a koporsót, egyedül lakott, magába, abba tette azt a forgácsot, úgyesen, s ágyként használta rendszeren, ő abba feküdt. Koporsójába. Aztán vótak ilyen tünetek ... Például kiment, vót az éjszakának megszokott időszakjai, min most, a meteo⁶⁷ nem állott ugye fenn. Hanem ő a régi tapasztalat után jegyezte meg az időjárást. Kiment vót, valami követ, azt a követ figyelte, ennyi órákor, s kakasszóláskor, vagy ő tudta mikor, s ő kivette abból, hogy milyen lesz a holnap napnak az ideje. S csinát ilyen dógot, mikor valaki ment munkaszerszámmal szénába, akkor ha úgy vót, aszmonda: – Vigyázz, me így lesz, úgy lesz. S a polgár aszmonda, hogy: – Gumi az orrára a vén szarnak. S bételjesedett!

Itt van a másik szomszéd, még él. S itt a dülőbe, me itt mentünk át Kibédre, tettett hallani, vót egy átjáró ösvényelés, régebb nagy járás vót, me még hamar a malomba is átmentek, hátlag vitték. Ott vót egy dülő, s Minya bácsi ment ott ki. Aratták a búzát, régi módoson, csokorba kötve, kévéesen aratták, s déli óra vót, s aztán a pihenőt megtartották, kévét felüttek, s a fejeket betették, a nap ne süsse. Ment ki az öreg ottan, Minya bá, s monda: – Keljenek sze fé, me a búzáját széjjelveri az eső! Igen, de rotyogott a meleg! Nem is hallgattak rea. Há alig ment el, me jöttek ezelőtt is azok a rohamos záporfölhők. Hamar megjelent, csak főbütt s már hullott is. Az öreg alig ment ottan ki a hegyen, hát nem úgy lett? Pillanatra átment, s egy sutty, elég vót a búzának, me elázott! S az édesapja még utánafutott az öreg után, hogy megkuruzsóta biztosan. Ezelőtt hittek az ilyen kuruzsmány-dógoknak. Még futott

⁶⁷ Meteorológiai szakszolgálat.

utána, hogy az öreget verje meg, megkuruzsóta. De az öreg megjelezte, hogy nő, eső lesz. S még vótak ilyen tünetek.

És arról, hogy hogyan változik a világ ...

Igen. Mondta, hogy ... nem tom hányba, nem tudom megjegyezni, me nem is vót érdekem se, aszmonda: – Eljő az az időszak, hogy csak annyi ember marad meg a földön, hogy három szekér elviszi. Na. Nekik e vót akkor a mérő dolog, a szekér, még vonat se vót, semmi. Aztot jósóta, hogy ennyi ember fog megmaradni a földön, hogy három szekér lesz. Hogy ez mikor lesz, hogy lesz, nem tudjuk, csak neki ez vót a meglátása.

Azt nem mondta, hogy olyan világ lesz, hogy kutya se szeretne lenni?

Jaj, igen. Eljő az az idő, hogy olyan világ lesz, hogy kutya se szeretne lenni. Akkor következik be ez az ...

A tudományát honnan kapta?

Nem tudom. Természeti ... Még írni se tudott! Nem tudott írni se! (Szolokma, Maros megye)⁶⁸

Ilyet hallottam, hogyne. Úgy mondták, hogy kétezerbe még kígyó se szeretnék lenni, vagy nem tom mi, milyen állat se szeretnék lenni.

S ki volt az, aki ezt mondta?

Úgy hívták, Tő Minya bá. Itt lakott Szolokmába, finom asztalos ember vót. Ott lakott, ahol van a kultúrház, a kultúrházon erről van az a kicsi híd, a hídnál egyenesen.

Azt nem mondta, hogy milyen gépek lesznek?

Aszmonda, hogy repülők lesznek, s ... Aszmonda, hogy erősen rossz világ lesz, megjövendőte, megjósóta, de aztán hogy hogy lesz ..., még kígyó se szeretne lenni, vagy egér, vagy valami ilyesmí, ilyenek magyarázott örökké, hogy ilyen világ lesz ... S aztán jönnek a vasmadarak, s a szekerek, ezeket mind magyarázta. Aztán hogy valahonnan hallotta, vagy ő úgy olvasta, valahonnan olvasta, me a Bibliába is van olyan, hogy az utolsó időbe, milyen nehéz idők lesznek. Az én véleményem szerint az ember előre semmit se tud. (Szolokma, Maros megye)⁶⁹

1: Nem ismertem, mer én nem itt születtem.

2: Én ismertem.

1: Én tizenégy esztendőös koromba jöttem ide lakni, s akkor má meg vót halva. De mondják, hogy ő sok mindent mondott, még az időjárást is jelezte. Dehát mosmá mások még többet tudnak ...

Azt is megmondta, hogy milyen gépek lesznek?

2: Azt is megmondta!

1: Megmondta.

⁶⁸ 63 éves férfi, 1996.

⁶⁹ 83 éves férfi, 1996.

2: A kendert vitték áztatni, me ugye kendertermesztés vót, szekérre fé vót rakva, essze vót kötve lábból, aztán öt láb egy kalangya...⁷⁰ Fel vót pakolva mindenféle, nyomtatónak való deckák. S aszmondja: – A búcsúztatót megírtátok-e.. haha ..., a kendernek ... hát azt nem szokták megírni ...

1: Igen, de szokott nagyvíz lenni. S elvitte a víz a kendert.

2: Aztán nem telt bele huszonnégy óra, elvitte a víz a kendert, mindenestől. Tő Minya bá, ő este künnjárt, megvizsgálta az éghajlatot. Jó idő vót, szép idő. Aszmondja: – Ügyekezetek, me máma esső lesz, s ebbe az időbe, pontosan megmondta. De bé is tótt, me csak egy fót felhő féjött s megburrott, s akárhogy kapaszkodtak, nem tudták összeszedni, elázott a széna.

1: Hát vótak ilyen emberek. De ez a Jóistentől adott dolog. Aszmondja az írás, hogy az utolsó időbe nagy-nagy építkezések lesznek. S így is van, amióta a világ a világ, annyi építkezés, mint most, nem volt ... Most már akkora nagy lett a luksz,⁷¹ hogy felérhetetlen, mindjá felérhetetlen. (Szolokma, Maros megye)⁷²

Tő Minya bá? Tessék. Tiszta kék az idő. [Az égbolt egy részére mutat.] Itt egy felhő felmutatkozik. Mikor gyönyörű kék az idő, itt egy felhő felmutatkozik, azon a nap biztosan eső lesz. Aszmondják, a Tő Minya bá felhője. Tő Minya bá felhője. Na, ennyit tudok róla.

S aztán reggel, mikor kiment, me édesapámnál is sokat lakott, ott tartózkodott, onnat is van eltemetve, nagynénémtől.

A piac körül?

Nem, lent egészen az iskolánál, ott van egy kicsi utca. S aszmondta reggel, mikor kiment a mezőre, s itt a levelek alul lebegtek, tetszik érteni, mozogtak a levelek, szellő: – Na, arra ügyeljetek, hogy máma megázunk. S úgy is lett. S akkor a déli ételt kivitte a háziasszony, s ettek, aszmondta Minya bá: – A kalangyát szedd essze, me máma megázunk. De suhutt felhő nem vót. Addig nem tudták a kalangyát összeszedni, jött egy nagy felhő, s bőrig áztak. Ő futott, hazafutott. – Ti maradjatok – aszmondja. S mind megáztak. Ez a reggeli, hogy meglebben a szél reggel, aznap eső lesz.

Arról nem beszélt, hogy változik a világ?

Azt is mondta. Édesapáméktól hallottam. Jött egy üstökös innet Kibéd felől. – Na, nézzétek meg – aszmondja. Ha a csóvája lefelé tart, így a föld felé, akkor a földön lesz háború. Ha pedig a csóvája felfelé áll, az ég felé, akkor égiháború lesz: sok jégeső, ilyen-olyan lesz. Még mondott ilyeneket. Aszmondta vót, hogy nyócvanegy, nyócvankettő, nyócvanhárom, nyócvannégy, ebbe a nyócvanas évekbe kutya se szeretne lenni. S vót is igaza. Most jelen pillanatban is éppen csak vagyunk.

⁷⁰ Összekötött, egyszerre szállított csomó.

⁷¹ Luxus.

⁷² 80 éves nő (1), ismeretlen jelenlévő (2), 1996.

Azt nem mondta, hogy tündérekkel találkozott?

Ó, nem hittük. Nem hittük, me ő kicsit egy olyan ember vót ...

De mondta?

Mondta. Mondta, hogy tündérekkel táncót. Dehát az má ... (Szolokma, Maros megye)⁷³

Hogyne, hogyne. Tő Mínya bának hítták, G. Mínya bá vót egyébként a neve. Az úgy jött ide, érti-e, a hozta be a világítást, például addig nem, halottak estéje. Aszmondta, érti-e, reggelibe szép idő vót, s mentek aratni a mezőre: – Vigyázz – aszmondja –, végy gúnyát, me olyan idő jó, el se hiszed.

Hát itt vót nálunk, az árnyék alatt né, a sütit elbontottuk, hát egy ajtót csináltunk. S az az ajtó tele vót írva, ő arra reaírta, hogy milyen vót a menet akkor, ennyi vót egy napszám, egy véka törőbúza,⁷⁴ s akkor az akkori időket, hogy hogy tudják húsz esztendő múlva, s száz esztendő múlva. Ilyeneket... G. Mínya bá, Tő Mínya bá. S itt dógozott sokáig, s kerestük a fejszét, s nem kaptuk a fejszét. Mondtuk Mínya bának: – Mihály bácsi, Mínya bá, fejszéje nem vót magának? Aszmondja: – Hogyne, nézzétek meg a kúton hátul ... Belevágtá, aszmondják, hogy ő izéte, jött a nagyidő, s belevágtá a földbe, így mondták, hogy keresztet csinát a földre s belevágtá ...

Az időjárást beszéte, csillagjárást. Az időjárást nagyban izéte, értette-e. Úgyhogy szoktak beszéni most es róla, me van aki nem ismerte, de én ismertem jól. Koporsót csinát, me akkor, mit mondjunk, a forgácsot beletette, s abba feküdt. Ő beléfeküdt, de aztán ha halott kerüt, adta el, Mínya bá. Nem tudom, miről nevezték el Tő Mínyának. (Szolokma, Maros megye)⁷⁵

Igen, há ez olyanokat mondott, de asziszem, E. néni azt elmondta, me mikor mondta, hogy: – Te ne menj ki! Aszmondta: – Menj vissza, fiam. Me most olyan idő lesz – aszmondja –, hogy nyócvanháromba s nyócvannégybe s nyócvanötbe még kígyófiú se szeretnék lenni. Ezt valakitől hallotta-e? Na. S akkor ehhez még mondom a másik felit. Akkor ez ilyen társas vót, a faluba. S akkor minket a fejes áldozócsütörtökön, maga tudja, hogy mi az, áldozócsütörtök, pünkösöd előtt tíz nappal, akkor minket hajtott ki, akkor ki kellett nekünk az udvarról erőszakkal menjünk, hajtott ki. S tíz óra sem telt el, alig tudtunk hazajönni arról a részről, no, olyan nagy jeges eső s minden. S az a bácsi, az a Tő Mínya, az éppen úgy megjósóta, mint ahogy én mondom magának! Én ahogy mondom magának, pontosan úgy. Aszmondta, hogy ekkor így lesz s akkor úgy lesz. Csak azt nem tudom, hogy még mi vár ránk s még mi jön ... Hát

⁷³ 76 éves nő, 1996.

⁷⁴ Kukorica.

⁷⁵ 80 éves férfi, 1996.

elég nehézségek vannak, elég nehézségek vannak, földvisszaadás után, ugye ... Aztán, hogy milyen időt ad a Jóisten, nem tudjuk. (Szolokma, Maros megye)⁷⁶

Hát Tő Minya bá, az, akit én mondok! G. Mihály vót a neve, csak nem tudom, hogy mé hívták Tő Minyának. Az tudta, hogy milyen idő lesz máma vagy holnap ... ő má, ha éjjel nagyon rossz idő lett, dergett, villámlott, az én férjem akkor még fiatal vót, s nálunk szoktak harangozni, hogy aszmondták, hogy az oszlassa. S aszmonda: – Ne jöjjenek le a toronyból, me még négyszer lesz ez az idő. Úgy vót, hogy úgy lett. Akkor ha valaki ment, kérdeztük, hogy: – Milyen idő lesz, Minya bá, hogy szénaszárítani – meg tudta mondani, hogy esső lesz vagy nem lesz. Ilyen jósló vót az is.

Azzal, hogy milyen sorsa lesz a világnak, nem foglalkozott?

Tudja a csoda. Aszmonda, igaz: – Eljő az az idő – aszmondja –, hogy az asszonyok a forgácsot szedik fel, s megsirassák, hogy eztet még férfi faragta vót, me nem lesz férfi. Aszmondták, ilyeneket mondott. (Szolokma, Maros megye)⁷⁷

Van annak ötven esztendeje, abba az időbe halt meg, aszmonda, nem szeretné elérni, hogy, aszmondja, tizennyócat. Akkor, aszmondja, olyan világ lesz, hogy ember emberrel nem találkozik, nem lesz egy ember se. Aki megmarad, aszmondja, esetleg egy-kettő, az hét határon is mehet túl, amíg egy emberrel találkozik.

A jövődre mondta?

Jövendőre. Jósót örökké. Felnézett az égre, szertenezett: – Na, fehérnépek, gyerekek – aratáskor vót –, mejetek haza, me öt perc múlva úgy hull az eső – aszmondja –, nem tudunk elmenni, akkora víz lesz. Meg is lett! Meg is lett, akkora víz lett, hogy ellepte a réteket le ezen mindenütt. Nagy esső vót erősen. A templomnál megkezdve, Siklód felől lejött a víz, s a templom alatt az úton lejött a víz, akkora idő vót, nem lehetett járni. Aztán aki odaragadt, hogy féjjel felől kellett jöni ebbe az utcába haza, hát nem tudott egyáltalán hazajöni, ott kellett háljon.

A tudományát honnan kapta, honnan tanulta?

Ő fejből. Fejből gyakorolta.

De nem tanult, hanem itt a faluban gazdálkodott?

Asztalos vót. Asztalos vót s aztán avval dógoztatott. Csinálta annak, aki meghótt, a koporsót, s aztán abba hált. Vót egy öreg ház a piacon, ott dógozott, s aztán ott hált abba a koporsóba.

Azt nem mondta, milyen gépek lesznek?

Nem. Nem magyarázta azt sohase. Sohase magyarázta. Az időjósást beszélgette, hogy ... Ő járt, kőfaragó is vót, asztalos is vót, aztán a falut kerüte ... (Szolokma, Maros megye)⁷⁸

⁷⁶ 72 éves nő, 1996.

⁷⁷ 87 éves nő, 1996.

⁷⁸ 82 éves férfi, 1996.

Albert András jóslatai, találmányai

Az édesapjáról szoktak magának beszélni a faluban?

1: Hát ha közvetlen kapcsolatba nem kerülök velük, akkor nem, de ha például elmegyek kaszálni vagy ide vagy oda, akkor mondják, hogy édesapád ez volt s az volt, s édesapád ilyen ... Elsősorban hogy mesét mondott, s másodsorban hogy tudott jósóni, s a harmadik hogy repülőgépet csinát, s a negyedik... Mondanak sokan, hogy dolgoztak együtt, miket dolgoztak ...

A jóslásairól beszéltek?

1: Sokan azt kérdezik, te tudsz-e jósóni, mint apád. Apád úgy megmondott mindent. De én nem hallottam, nem foglalkoztam ilyenekkel. Hobbiszerezésből én is csináltam olyant, hogy valamit mondtam. Egy leánynak, hogy férjhez megy, s gyereke lesz s nem fog vigyázni reá, s egy idő után meg fog halni. Na, aztán meg is történt, úgy ahogy elmondtam. S végül mikor a temetésre elmentem, a torba, még nekem állt, hogy miért mondtam, s azért van, mert én mondtam. Ő tudta, mert én megmondtam, s mégis, miért nem ügyelt, miért nem tudott kellőképpen vigyázni? Ez régebb, tíz éve vót.

A repülése hogy volt?

2: Az anyja mondta, hogy leszállott vót, aszmondja, a kertbe, me itt az övék vót az egész kert. Akkor aszmondja, egyebet nem látott, csak hozta András a két kanta tejet. – Hát te, ugyanbiza, honnan jössz? – Hát nem látja, a kertből. – Én láttam, de te, ugyanbiza, mivel jöttél? – Hát géppel – aszmondja. Az édesanyja maga mondta!

Hozta a tejet?

Hozta a géppel a tejet! A gépet úgy csinátatta a bányán, hogy hítták azt a lakatost, az vót a főgépész a bányán. Na, az csinátta meg neki a gépet úgy, hogy menjen. Akkor kiment a kövek hátához, az ő helyük pontosan a kövek alatt, s ő le akart jönni, hogy szálljon le sík területre, a ház eleibe. S akkor ahogy jött le, ott két fenyőfa vót, s oda beléakadt. Mondta apósom es. Na és az apja összetörte a gépet.

1: Állítólag ötször járt haza, hozta a tejet. Aztán az ötödik vagy hatodik útjánál talán nem sikerült, hogy felvegye a kezdősebességet.

Mekkora volt a távolság?

1: Olyan tíz-tizenkét kilométer.

2: Polgárijá vót. Ugye az iskola után vót a néptanácsn, dolgozott, met a nagytatája benn vót a néptanácsn, közbirtokossági elnök vót. Az a csonka karú J. bácsi. Inkább, tudja, fiatal korában a gazdaságban dolgozott.

Olasott?

2: Jaj, sokat.

1: Csak arra haragszom, hogy csak kilenc darab könyve maradt meg.

2: Jósót tenyérből. Hogy az mennyi igazat megjósót! Le vót fogva, itt a rendőrségen lefogták, letartóztatták. Együtt vótunk akkor. A könyvet, amelyikből a jóslást tanóta, azt is elvitték. – Na – aszmondja a parancsnok –, na Albert bácsi, na jöjjön, s ha tud jósoni, nekem is jósoljon – aszmondja. – Hát, parancsnok úr, hát arról tudom mondani, hogy előidézem a múltat es, hogy abból aztán – aszmondja –, tudja megállapítani, hogy tud. Akkor elésorozta. S akkor aszmondja a parancsnok: – Tudja, Albert bácsi, mit mondok, igazat mondott. Na mondja tovább. S akkor elmondta, s mikor elmondta a mondókáját: – Na, többet nem tudok mondani. – Na, Albert bácsi – aszmondja –, ennyi elég – aszmondja –, ha igaz lesz, nagyon szomorú lesz az én sorsom. S még hármat se lépett, az oroszok bejöttek, s ő várta a családot, nem ment el, várta a családját, s akkor bejöttek az oroszok, s elkapták, s lepuffantották.

Irtó feje vót neki, hát ha magas iskolába megy ... A repülőgépet egy akkora papírra, mind ez a szőnyeg, ejsze nagyobbra, megcsináta! Minden alkatrészt odarajzót, s a mérnök megnézte, s aszmondja: – Hát, András bácsi, tudja mit mondok, ez szintiszta! Ez úgy van, ahogy maga lerajzóta, ezt hol tanóta? Nem tudom, hol járt a hangárba, Kolozsváron-e, vagy Pesten, mert ott es járt, hogy bójártam a hangárba, s megnéztem a repülőgépeket, s megnéztem a légsavarakat, hogy melyik hova jár, s megcsináltam. S a mérnök jóváhagyta!

Fából biciklit csinált, itt a tiszték bicikliztek rajta. Az édesanyja mondta, hogy fából olyan biciklit csinált, hogy a tiszték amikor a magyar időben itt tanyáztak, a tiszték bicikliztek rajta, még ők is aszmondták, hogy irtó esze van! A családban egyiknek se vót olyan esze, mint az uramnak. Füzetje vót, s a jóslatai vótak benne, azt tudom, s elvitte tőlem E. nénid, a gyergyai ...

Ha egyszer elkezdett mesélni, az reggelig tartott. De ott a széken nem lehetett ülni. Annyira kacagtak, hogy nem tudtak tovább ülni. – András bátyám, tovább ne mondja, na András bácsi, tovább ne mondja. De a földön hengergőztek. Komolyan mondta, nem kacagott, ő komolyan mondta. Neki vótak figurái, talált neki, mindenféle úgy talált neki. Egy testvére se olyan, egyetlen egy se. Elmentünk egy multságba, keresztelőre, névnapolni? Oda muzsika nem kellett, ő megcsináta a muzsikát, mindent csinát, a földön hengergőztek. Aszmondták: – Többet ne, menj ki András, ne mondj többet, a Jóistennek – de ő csak ült, s mondta. Víg ember vót, irtó víg ember.

1: Az idősek, a vele egykorúak, kicsivel fiatalabbak most is kérdezik: nem örököltél apádtól semmit?

2: Nem mindenkinek áll jól. Neki jól állott minden. Bárminek fogott neki, neki jól állott.

1: Jó emberismerő vót, ismerte az embertípusokat, vérmérsékletet, megmondta abból...

2: Gyógyított, olyanokat gyógyított meg, hogy olyan csúnya vót a keze, mikor idejött, fiatalasszony jött a férjivel, olyan csúnya vót a keze, hogy irtózatossal ránézni. Aszmondta, hogy járt kórházról kórházra, fürdőről fürdőre, senki meg nem tudta gyógyítani, s hallották, hogy a férjem valami ilyent tud, s akkor valamit csináljon. Megmondta, s meg es írta, hogy mit kell csinálni. S meggyógyult a keze a fiatalasszonynak.

S vót fonó, s mesét az asszonyoknak, de azoknak egy kicsit másabban mesét, me nem tudtak vóna fonnin. Olvasott. Beült a körbe, az asszonyok kereken körbe ültek, ő beült a közepibe, s olvasott. Úgyhogy még olyan is vót, hogy éjjel két óraker mentek el az asszonyok. Ő szórakoztatta a népet, meghívták, hogy: – András, jöjjön el hozzánk, s jöjjön hozzánk es, s szívesen ment.

Lakodalomban volt szószóló?

2: Vót. Ott es vót. Ott vót aztán multság, ahol mi vótunk.

1: Voltak kaszálni, s édesanyám eljött meste, s reggel ment fel, s hát oda bé vótak az aljba ...

2: Jóker reggel mentem, az egyik eléállt, s mondta nekem: – V., tudja-e, mit mondok magának? Mi az éjjel nem aludtunk! – Hát ugyanbiza mit tudtak csinálni, biztos kaszáltak, hát kár vót – mondom. Nem kaszáltunk – aszmondja, András mondta a mesét – aszmondja –, nem kaszáltunk, hanem az oldalt háromszor végighöngörgöttük az éjen. Andrással nem lehet egy helyt aludni – aszmondja –, mondja a mesét, egyet elkezd, s annak vége nem lesz! (Csíkszentdomokos, Hargita megye)⁷⁹

Sokat olvasott, sokat. Megsiketült, me milyen vót [sír], felment a lajtorjára, s magas helyt vót az épület, s alatta vót a szénásszekér. Én nem vótam honn, iskolába vótam. S ő felment a hiuba,⁸⁰ fészket keresett, madárfészket. S akkor leesett onnan, s akkor a szomszédok vótak, akik vele barátokztak, látták, de egyet se szólott, s édesanyámhoz futtak, hogy: – Meghalt András! Leesett a hiuból! S a szekérnek így az ízéjére esett, a vasabroncsára, s a másik felül a lajtorja esett rea. Így kapta meg édesanyám. Vitték az orvoshoz rögtön, de az aszmondta, Éltes doktor vót Karcfalvába: mind a két dohártya meg van repedve, s nem fog hallani többet. Aztán nagyhalló volt.

Olyan okos vót. Lerajzóta az egész világot. Úgy egy fát, s aszmondja: – Ennek a fának a gyökere a földben van, mi vagyunk. S az ágai fenn az ég, az égen a madarak az angyalok. Madarakat rajzót oda, az angyalok ... El is vitte a paphoz, az aszmondta: – Igazad van! Hogy ezt végig tudod gondóni! Húszesztendőss lehetett, még azután lett

⁷⁹ 41 éves férfi (1), Albert András fia, 69 éves nő, (2), Albert András özvegye, 1988.

⁸⁰ Padlás.

katoná ... Három gyerekem vót, lerajzóta őket, tisztára úgy, olyanformán. Ahogy látta: Mariska, Károly s Anna. Métt nem tudtam én azt a rajzot megtartani!

Történeteket sokat mesét. Neki olyan esze vót, hogy elgondóta, s álmában, amiket látott, mondta: – Álmomba megláttam én ezt, így kell lerajzóni. Mindent lerajzót.

Ministrált. Paptól is hozott könyveket, olvasta. Sokat olvasott. Történelmes könyveket, szentek életét, mindent, de mindent kiolvasott. Tudott mindent a szentekről. Idejött, s elmondott mindent a gyermekeimnek: ez a szent ilyen vót, s ez a szent olyan, s azért avatták szentnek. S legszerencsétlenebb lett, hogy mondta édesapám – nyugodjék –, tatám: – Ebből lett vóna ember, ebből lett vóna nekem segítség, s megsemmisít! Öregtátám, csonkakezü A. J.-nak hívták, ő az erdőbe vót akkor, s úgy történt, s amikor jött haza, hát akkor már megtörtént, s sajnálta erőst. Ő mondta, hogy ez az ő fia, az ő fia. Tátá es milyen okos vót. Magyarországra, a magyar király koronáját őrizte Bécsbe, nem tudom hány esztendő katonáskodott. Olyan szép piros magas ember vót, Piros, piros ... Az is olyan okos ember vót, kimagyarázott mindent, de mindent ... Jaj, Istenem, Istenem ... [sír].

Négy osztálya vót. Ahogy megsiketüt, engedték, hogy menjen iskolába, s járt es, de nem tudott sokáig járni a fülei miatt ...

Mesélt a maga gyerekeinek?

Igen, az én gyerekeimnek mesélt. Apám leány vót. Az apja leány vót, erre visszaemlékszek. Apám leány vót, s elvitték a malomba, illet-olyat, megőröltették, liszt lett belőle ..., s aztán megházasodott ..., nem emlékszem, sokat vótam beteg, mikor a leányom meghalt.

Egy fa keresztülesett az úton. S arra felírta, amit tudott, felírta. S elmondták, mennyit röhögtek rajta a munkások, Albert Andrásnak az esze munkája, biztos, hogy Albert Andrásnak, mesét írt oda ... A fának a kérgét lehúzta, s annak a nyomára írta rá a mesét, de sokat, sokmindent, a nagy fa keresztülesett az úton, s alatta jártak a szekerek, vót egy nagy szikla, s keresztülesett, a szikla tetejéről. S hogy hogy rudta felérni, hogy érte fel, nem tudták elképzelni. Albert Andrásnak a mese-dolga. Ez a keze írása. Ismerték az ő írását, olyan pontos írása vót. Olyan pontos írása vót, kimondhatatlan. Megmutatnám, de azt az irkámát eltették, annyi emléket beírt nekem, imádságot s mindent beleírtam, met ő szaporán dolgozott, olyan gyorskezü vót, jó értelmesen megírt mindent, pontosan, nem fuserálta el a betűket, jól olvasható vót. Annyi mesét írt, mindenre, köre, fára. Ahol elment, a fát hántotta meg, s írta vele, a ceruza vele vót, s írt rea mindent, a meséket, mi hol történt, így gondolom, így mondták az erdővágók, András kezeírását olvastuk, milyen mesét írt, milyen szavakat.

Igaz, hogy repülőgépet épített?

Hát az megvót, igaz vót, Gálkútján megcsináta! Tolvajkő alatt vót a kaszálónk, ott es tanyázott. Aztán ott megcsináta a repülőgépet, nem tudom, milyenkor s milyen-

kor nem, csak mondták, hogy ő repülni akart, s ő megindult, s felakadt egy fára. Így mondták. Nem lett semmi baja.

S a repülőgéppel mi történt?

Az összetörtött biztosan. Tátá kapta meg: – Te szerencsétlen, micsinátál? – aszmondja. – Hát el akarok repülni, valahova el kellene menjek. Mondta, hogy be akarja járni Gálkútját, az erdőt, meg akarja látni az erdő felőlről milyen. De tényleg repülőt csinát! Mikor hazajött, mondtá tátám: – Jaj – aszmondja –, ez a gyermek milyen okos, repülőgépet csinát magának, teljes repülőgépet – aszmondja –, megcsinát egy dobozt, s beletöltötte a forró vizet, s azt gondóta, az megyen ki tudja meddig. S az mikor leszállt a kőről, a kőszikla tetejiről, s a fának nekiment, fennakadt, s én szabadítottam meg ahogy tudtam.

Milyen idős volt, amikor repült?

Nagyobb korú vót, még a katonasághoz nem vót besorolva, s már elrepűt. Akart repülni. Tátá így magyarázta.

Emlegetik ma őt?

Emlegetik, nagyon sokan emlegetik. Aszmondják: de kár, hogy nem él András! Milyen jós ... jósló vót, kézjósló. Aztán megrendete, elment Vásárhelyré, és ezeket a katolikus naptárakat megrendelte, sokmindent rendelt, orvosi tudományról, álmofejtésről, sokmindenről, úgy árulta, s hordták el. A rokonoknak hagyta, én is kaptam belőle.

A 44-es háborúkor jártak hozzá sokan, negyvenkettő-negyvenháromba. Odajöttek, Szeredán alul, s Szentlélekről s Csicsóból s Szeredából, mindenünnen jöttek. S megjósót mindent, hogy kinek az ura él-e vagy meghalt, aki fogságba vót, hogy nem felejtik el őt. A másíknak: – Nincs mit várd, met meg van halva. Megmondta őszintén. S aki élt, hát, megnézte a tenyeribe, hány esztendő múlva kerül haza. – Ne búsulj, három hónap múlva hazakerül. Így mondták, hogy amit mondott András, beigazolódott. A másík két esztendőre, három esztendőre. S ki van meghalva a családból s kik lesznek meghalva, mindent megmagyarázott. Jó ügyes ember vót, okos ember vót. Jöttek hezsa annyian örökké, kivált így vasárnap, ünnepnap. Sokat emlegetik, jósló Albert András, meghalt, s nincs most aki jósoljon. Nekem is megjósolta, Istenem, Istenem ..., a leányom ... – Lesz egy élve halott gyereked neked is. Tizenhét éves korába kapta el az ízület ... [sír] (Csíkszentdomokos, Hargita megye)⁸¹

András bácsi milyen volt legénykorában?

Csendes, komoly viseletű, jó vót örökké, szerette a mesemondást. Olyan jó meséket elmondott. Jártunk ugye munkálatokba, ide-oda, erdőmunkába, ő örökké fenntartott, szórakoztatott. Olyan hosszú meséket állított össze, hogy abba az időszakba abbiza még Pestről is vótak idejőve az ő kihallgatására ...

⁸¹ 80 éves nő, 1988. Albert András testvére.

Könyvből olvasta a meséket?

Tanóta! Nekem is vannak ilyen felőle való könyveim, ilyen álomfejtés, kártyavetés, vele rendeltettem... de hát mosmár le vannak rongyolódva. S így az emberre reanézett, s lerajzóta. Sokhely járt, mindenütt a jelit otthagya. De hát ő saját maga életrajzát is elmondta! Később nőst. S aszmondta, neki nem érdemes, hogy megnősüljön, mert nagy családja lesz, s nem él sokáig úgyse. Akkor ugye később mégiscsak neki gondókozott, de igaza vót, me nem élt sokáig. Nagy családja nem lett, de elég az, hogy nem élt sokáig. Az álomfejtőből is sokat tapogatott, hogy az álomfejtő hogyan magyaráz s miket magyaráz, s akkor ő magára es, s úgy másnak es abból mondott.

Magának nem jósolt?

Nekem es jósót, Jósóta, hogy hosszú életű leszek, igen. Akkor ebben ő csalódott, mer aszmondta, hetven évig élek, s most hetvennyolc éves vagyok.

Igaz, hogy repülőöt készített?

Haha, az csak tudja, olyan vót ... Azt mondta, azt csak mondta, de nem valóság vót. Igen. Me úgy nevezik azt a részt Gálkút, a Balán fele vezető útról tér el egy patak völgy Naskalatnak. S akkor aszmondta, hogy ő csinált egy repülőgépet, s akkor ott ő felüt, s megeresztette, s egy fa hegyinek nekiment, s a szárnya elromlott, s le kellett szálljon. Ilyen vicc-micsoda beszélői vótak. Aszmondta, hogy egy nagy bükkfába kapott horokályfiakat. Ilyen madarász is vót, szerette tanulmányozni. Nem vót nagyvilági ember, tudja, így a fiatalsággal nem nagyon törődött. S akkor kapott egy nagy bükkfában horokályfiakat. S a kezével belé akart nyúlni, hogy szedje ki a fiókákat, s belément, kiszedte! A keze nem fért, s ő bément s kiszedte! Haha! Sok minden ilyen dógot mondott, megnevettette az embert ugye.

Vót még egy ilyen mondó, jövendőmondó, csakhogy az pénzért mondott, Úgy hitták, hogy Kopacz Márton, az is meghótt. Hát az olyanokat mondott, ami ..., asse hinni való vót. Fehérnépek jártak oda, kérdezni, jósóljon... a háborúba, az urát valahogy jövendölje meg, mondja meg, az ura él-e, meg van-e halva. Az aztán mondott ilyen-olyant, ezt-azt ... Aztán ugye valamit adtak, pedig annak annyi vót, de odaadta. (Csíkszentdomokos, Hargita megye)⁸²

Mondta, hogy mutassam a tenyeremet. – Menj el, te, abból mit tudsz? Hát a vonalakból, hogy ki meddig él. Nekem aszmondta, hogy nem sok idő múlva halsz meg, egy patak martján. De nem vót igaza. (Csíkszentdomokos, Hargita megye)⁸³

Jósló vót, kézjósló. Az embernek a tenyeriből jósót ő. Egyet tudok, a V. M. komámét. Fiatal korában megjósóta neki, hogy: – Vigyázz, nem fogsz megöregedni, s baleset

⁸² 78 éves férfi, 1988.

⁸³ 84 éves férfi, 1988.

által halsz meg. S nem bételt? Ötvenegy éves korában nálunk az üzemben esztergapad-költöztetéskor readódott, s összenyomta. (Csíkszentdomokos, Hargita megye)⁸⁴

Sz. Á.-né mondta, megjósolta, az ő ura mennyit él. Pontosan annyit élt, amennyit mondott! Tegnap vártuk a kenyeret, akkor mondta.

A kalibaajtóra lerajzolta a cég igazgatóját, krétával, vót neki sokféle krétája. Hasonlított az, pontosan olyan vót, mint az igazgató. Jött az igazgató a munkát átvenni, nézze meg, milyen munkát végeztünk. Ettünk éppen, akkor jött oda az igazgató, s az ajtó külső oldalán meglátta. Megharagudott, el akarta csapni a munkából. Kértük aztán, hogy ledörgöljük, lemossuk, csak ne csapja el a munkából. Ne haragudjon. Aztán a, más ilyen urakat többet nem rajzolta! (Csíkszentdomokos, Hargita megye)⁸⁵

⁸⁴ 63 éves férfi, 1988.

⁸⁵ 85 éves férfi, 1988.

Jóslás kávézaccból, gicsálás

Gy.-né, igen, amikor a bárányok elvesztek ... Én kávé megiszom, de amit mutat, ha jó, ha rossz, mondom, mondjon, hogy mit mutat. S aszmondja: – Miért, nagy baj van? S: – Nagy baj van, de én nem mondom meg addig, mi a baj, amíg maga meg nem ..., tényleg, hogy tudja-e látni, hogy mi van. S tényleg, aztán ő es mondta, hogy sok állat, névileg nem tudja, csak hogy miféle, állat-é, ember-é, négy lábú, két lábú, mittudomén, s mondta, hogy sok állat van elveszve, s nemtommi, de megkerülnek – aszmondja. S férfi által vagy fehérnép által kapunk hírt róluk, mondnak hírt, hogy mi, hol vannak, hogy egy szőke nő mondja meg legelőre, hogy hol vannak, útba igazít. S akkor hogy a szőke fehérnép nem nekünk mondja meg, hanem egy közel való rokonnak. S a közel való rokon meg is vót, me A.-nak, az öccsinek mondta. Akkor ő már mondta nekünk. S amikor mentünk, meg is kaptuk az állatokat. Három hétre, huszonegy nap ... S Gy.-né is úgy mondta, hogy vagy három hét vagy három hónap vagy három nap, de három vót mindég. S három hétre megkaptuk, s mind megvótak. S máshova nem es vótunk. Ott fel csángótelepen, egy fehérnép mondott vót, oda a férjem járt vót, az is kártyából. S talált, általában talált. S milyen helyt vótak, s milyen férfi keze alatt vannak, s rosszindulatú ember, me nem akarja visszaadni, e biztos ... Úgy is vót, hogy nem akarta visszaadni. Há nem is azért mondta meg a szőke nőnek, hogy gondóta, hogy kié az az állat. Csak ő elbőcsködte,⁸⁶ hogy milyen gyönyörű szép állatok kerűtek oda, de ő vissza nem adja, akárkié ..., aztán persze visszaadta, me megesmertük, az egészet megesmertük ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁸⁷

Nekem, az mindenfélit megmondott nekem! Utászok vótunk, mentük az úton, s Gyergyószentpéter felső végibe megháltunk. S mondták, hogy itt van egy jósló, itt a szomszédba. S oda bémentünk, az asztal mellé, vagy kilencen katonákul, annak a nőnek az ura is oda vót katonának. S akkor elévette a kávésfazakat, s tőtött abba a kicsi csuporba egy-egy csepp zaccot, s avval úgy megkondorgatta,⁸⁸ s kiürítette, s mindegyik elé kiborította. S akkor úgy szerre kezdte forgatni, s abból aztán úgy

⁸⁶ Kérkedett.

⁸⁷ 37 éves nő, 1995.

⁸⁸ Megforgatta.

mondta. Egymást kacagtuk, na. Me fiatalember vótam, nekünk még gyermek nem vót. S nekem itt ekkor aszmondta a fehérnép, de onnat bémentünk Békásba, hogy: – Innet maguk most elmennék még egyhelyré, s ott még kicsit ülnek, s onnat mikor magikat megmozdítsák, maga le fog szerelni. Hát kacagtam én es, nekünk se gyerek, se semmi, fiatalember vótam, engem nem szerelnek le. Akkorjába kinek egy gyermek vót, kinek két gyermek, azokat engedték haza a magyarok, me magyar világ vót akkor. Na, aztán Békásba es vótunk addig, amíg a németeket megszorították, s jöttek az oroszok, s onnat kihoztak minket is. De akkor ott aszmondta a fehérnép, de úgy reám parancsót: – De írjon a feleséginek, me ha meg nem történt, megtörténik egy marhabeli kár. De olyan szépen kért: – De írjon rögtön! Egy tehenyem kárré is ment abba az időbe. Akkor aztán mondta, hogy: – Magának egy szőke fehérméppel dolga lesz, valamilyen dolga lesz. Na be is kerültem ide Szeredába a Kővállalathoz (?), s egy szép szőke fehérnép vót a raktárnok, s én vótam szinte a jobbkeze a raktárban. Örökké az eszembe vót ez, örökké. De hálistennek nem ... Vótak, hogy cimentet loptak, me a raktárból a cimentet én adtam ki, lopás történt, milicia hallgatott ki, minden... Előre mondta, hogy dolga lesz, de el fogja kerüni. Nem is vót aztán semmi baj. Na jó. Aztán aszmondja: – Maga mellől a felesége el fog távozni. S hát – gondótam –, távozhat, katona vagyok, s ő fiatalasszony, s gyermek semmi, ki tudja. Valaki kerül, s elmegy, ilyen a fehérnép élete. Én erre gondótam. Na, elment-é? Elment, itt hagyott, meghalt. Sok idő ..., negyvenkilenc évet vótunk együtt. S akkor aszmondja: – Maga nyócvanegy éves koráig fog élni! No, el es vótam készülve, me ennek az esztendőnek a júniusába a nyócvanegyet bétötöttem. S én a szomszédomnak s mindenkiének mondtam, hogy én ekkor, nekem vége. Hálistennek. ez nem történt meg. De én azt tartom, hogy az Isten nekem ezt prémiumba adta, hogy még éljek, egyedül... (Csíkdélne, Hargita megye)⁸⁹

Ott dógoztunk a fürdővel, Gy. Á.-val – ő meghalt, Isten nyugtassa –, s kávéból mindig valamit mondott! Én mondtam: – Há nekem ne mondogass! De ügyesen elmondta Á.-nak, hogy lesz egy piros Daciája, de még nem vót lefizetve a kocsi, jelzem. S lehet, hogy lesz szerelmes is egy barna nőbe, de ellenbe = aszmondja –, ejh [sóhajt] ... az élete elég rövidcske lesz, s lesz egy elég hosszacska betegsége is. Vót is, szinte egy évet betegeskedett, úgy aztán májrák, vagy ilyen rákban halt meg. Negyvenéves vót csak. Úgyhogy ebből az a kávézó asszony – mondom –, ott mindig asszonyok vannak, öregasszonyok, s mások, s mindig ott a kávé, mindennap kuncsaftja van. Ő abból jószól, mond, sok mindent bételt, na, e vót az igazság. Hogy aztán ezt miből tudja kiagyalni ... Dehát betelt sok minden, me ha tényleg nem valósúna meg ... Például vót a mút rendszerbe egy Tódor nevű pógármester. S akkor is úgy vót, hogy valami kert felett vitatkoztak. Kollektív, nemtommi ... S aztán nem tudom micsiná-

⁸⁹ 81 éves férfi, 1996.

tak, egyszerűen jött egy parancs a minisztáriumból s lecseréték. (Lövete, Hargita megye)⁹⁰

Há gicsálás⁹¹ es, kávéból gicsálni lehetett jól!

Voltak ilyenek?

Vót, vót.

Valakinek baja volt, odament hozzá?

Odament hozzá, de nem pénzér csinálták, hanem barátságból, egy kávé megittak, de mondtak igazat, az igaz ..., az igaz. Tudom, vót nekem, megholt, egy fiacskám, s egyszer kirabóttak minket úgy, hogy egyik szobába aludtunk, s a másik szobába az ablakot betörték, s úgy bémentek, kihordtak, amit akartak. Úgy, hogy első álmunkba vótunk. S olyan kutyanék vót, hogy két lábra állott, amikor valaki bójött, szakajtott össze mindent. S úgy megétették, micsináltak, megpálinkáztatták – nem megétették, megpálinkáztatták –, hogy semmi sem hallszott. Ellopták a hámoskat az istállóból, nem itt laktunk akkor. Ellopták az istállóból, nem a hámoskat, a fékeket, a fejükről való fékeket, s akkor a házból kihordtak mindent. S én is elmentem gicsáltatni, a fiacskám akkor vót hároméves.

Itt a faluban?

Itt a faluban. Három éves vót a fiacskám, s gicsáltak, s akkor mondta. Úgy megmondta: – Elmentek – aszmondja –, aztán másnap éjjel máshelyt loptak lovat. S éppen egy keresztelón vótunk. S a szomszédból elvittek két lovat, s még egy helyről. S éppen a második asztalnál vótunk, akkor bójó a szomszéd ember, s aszmondja: – Gyertek – aszmondja –, mit gondótok, ellopták a lovakat az istállóból. S a lovak ott mentek ki Impér felé ..., s ahogy mentek ki, hát egyik visszanyerített, egy visszaszaladt, s a más nyerített. S ezek mentek, a férjem s azok, me ugye azelőtt való éjen tölünk loptak. S akkor mentek, hogy menjenek a tolvajok után. Mentek, de annyira a milicistákkal is egyetértve vótak, ha nem egyéb, a tolvajok, hogy mikor annyira értek, hogy valakit találtak, s kérdezték, hogy: – Nem látták-e? – a milicistáknak úgy fájt a lábuk, nem mentek egyet se, le kellett üljenek. Akkor elmentek, úgy híják, a Lóbérce – nem tesszik ismerni a neveket, immá mindegy. Vót egy épület, úgy hitták, üvegcsűr. Ott vót egy épület, s ott vót egy őr, egy öreg. S oda vótak a hámoskat bétéve, me egyebünnet a hámoskat is elvitték. S oda vótak bétéve, s ott elmentek. Az úgy megmondta: elmennek egy épületnél, s egy terpe öregember vót, s elutasította onnat, aszmondja: – Tovább – aszmondja –, s ott vótak a hámoskat.

Osztán valamennyi időre, nem tudom mennyi időre, hát az erdő annyira van, hogy Háromszékkal is határos. S onnat a csordától is lovakat loptak. S így nyár vót, júniusba, júliusba, így Margit napkor. S onnat valami lovakot loptak, s újra el, s ott valahogy észrevették – a pásztorgyermek eligazította –, s ott valahogy reájöttek. S

⁹⁰ 57 éves férfi, 1995.

⁹¹ Mondás, látás, románul a ghici = kitalálni.

aztán hírt adtak nekünk es, hogy: – Innet amit loptak, menjünk el – s lementünk. S azt is megmondta a kávéból, aszmondja: – Megkapnak a holmiból, me ruhaneműt vittek el sokat, megkapnak a holmiból, de elvetve kapják meg! S ahogy mentek innet es az emberek, s onnat es a milicisták, a tolvajok mentek, úgyhogy egyvel még össze is ragasztottak, elvette a sapkáját, a milicistának! S mondom, úgy, ahogy megvót mondva, aztán ezek szaladtak el, s ahogy tudtak elhánytak mindent, s úgy kaptak meg valamit a miénkből. Fele formát – aszmondja –, megkapják, így monda, olyan gicsálósos ...

Azt akarom mondani, hogy aszmondja: – Két gyermeked van. Egyik fiú s a másik leány, de a nagyobb a nagykort nem éri meg – aszmondja. – Víz által pusztul el – aszmondja. – De nem fullad a vízbe. Víz által pusztul el.

S elmentünk Háromszékbe, vót vagy nyócéves a gyermek. Örökké félttem, hogy mi történik, s valahol fürödnek, s belényuvad, s nem tudom, miféle. Lementünk Vásárhelyre, Fortyogófürdőt tetszik-e tudni, Vásárhely mellett, ott vót egy kicsi suszter kománk Vásárhelyt, s ők ott vótak a fürdőn, kivették vót, nentommi, s lementünk vót egy másik kománkkal, szomszédba vót s lementünk, s ott vótunk, így Bódogasszony napkor vót, kettős ünnep, vasárnap s Bódogasszony. S vót még egy gyermek, két évvel nagyobb, s ketten megfürödtek a hideg fürdőbe, me vót olya hidegfürdő, bazin.⁹² S ott megfürödtek, s mi meg a melegbe, de olyan hűvös idő vót, nem vót olyan nagy meleg. S aszmondja a gyermek: – Édesanyám, én is megfürödnék, úgy a melegfürdőbe. S mondom: – Jó, jere, fürödj. S meg es fürdött. S a két fürdő úgy összetörte, izombénulást, mit kapott, mikor két hete vót, meg vót halva. S így megmondta az a fehérnép, gicsált, kávéból. (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁹³

Gicsálással? Na, mondjuk el a gicsálást. Például az emberek mindig olyanok, hogy mint ahogy, most az ürbe mennek fel s keresik, mindig keresnek valamit. A Hódra s a mittudomén milyen égitestekre. Tehát mindig valamit, valamit keresnek. A gicsálásba is úgy van. Az ember ..., nem mindenki. .. a gicsálást például az szereti, aki humoros érzelmű. Aki szereti a viccet, az gicsáltat, a másik nem gicsáltat. Aki nem szereti a humort, nem gicsáltat. Na, de az az érdekes, hogy az is keres valamit, szeretné tudni már a holnapot, vagy ha ami történt, az visszajönne, vagy satöbbi, satöbbi. Tehát keres, keres valamit. A gicsálásba, ugye az a jele, hogy azt a csészér megiszsa ő maga, s azután meg kell hajtsa s leborítsa. S akkor marad rajta a formája.

Na, mosmá a formáról. A füle a ház. Akkor, ha egy repülőgép kifelé van a házból, az má valami nagy kár, kivisz, vagy ha befelé van, hasznot hoz, a repülőgép. Ha már egy liba vagy ruca vagy ilyesmi kiúszik, az is má kivisz, az kiúzás, tehát kár, vagy valami értéknek ki kell úszni, satöbbi. Akkor ha a feneke halvány egyik felé vagy egészen, nem olyan sötét, akkor az azt jelenti, hogy a lelke beteg, hát valami bánata van.

⁹² Medence.

⁹³ 85 éves nő, 1997.

Ha pettyek vannak benne, akkor az könnyhullást jelent. Vagy ha úgy, hogy csak egyik fele olyan, a másik már világos, tiszta, az örömet mutat fél lelkébe, fél lelkébe bánatot. Így vannak a jelek.

Akkor tovább. Egy útvonal, ami körbe menyen ugye a fülitől, az körutat tesz, tehát hosszú utat, vagy ha felmegy a csésze széjire, akkor az má azt jelenti, a hegyen túl utazik. Vagy megjelenik egy négyszögű fejtér kocka fenn a széjin vagy valahol, az má papírkérdés. Ha fenn van, törvényes dolog, ha alább van, akkor valami közelebbi dolog vagy mi. Tehát papírkérdés. Akkor még mik vannak ilyen jelek?

Emberek. Olyan érdekesen megjelenik, emberek vannak, nőszemély vagy férfiszemély. Amelyiknek ilyen sapkája van, milicistaforma sapka vagy satöbbi, az is törvényes ember, mindenesetre. Vagy pedig virág jelenik meg, a virág szeretet. Érdekes vót, mer itt egyszer L. A. itt vót, s B. J., a felesége meghalt éppen. S idejöttek s kávéfőztem, s: – Na hamar –, tudok itt beleszólni ..., megcserélték a csiprot, ezzel a B. J.-val, a felesége meg vót halva, s M. megcserélte. Ideadják a J.-t, de M. adta ide. S hát én nezem, nezem, de akkora szív vót benne, de A. is itt vót, a férje. S hát mondom: – Hallgass ide, itt akkora szerelmet mutat, de az urad melletted van, nem mondhatom, hogy szerelem van nálad, vagy szerelemben vagy, me má régi házások. Hanem valami nagy szeretet a család iránt, vagy mi, de az a helyzet, ez szeretet. Ha fiatal vónál, aszmondanám, ha olyan vónál, szeretet. Aztán a többieket is elmondtam, most nem mondom, hogy ne tötsem az időt, elég annyi, hogy mikor elvégzem, hát vigyorgognak. S aszmondja M.: – Nem is az enyém vót a csipor, hanem a J.-é. S: – Na – mondom –, lássátok-e, kivel akartok kibabrálni? Látod-e, hogy a szív jött ki? Me akkor már ezt a B. ittvalót, a menyecskét kiszemelte vót, a felesége el vót halva. Hát persze, a fiatalember akkor szerelemben vót, me aztán meg is ejtette az asszonykát, most má gyerek van, de ötvenéves, vagy hatvan fele van J. ... (Ötvenegy éves.)⁹⁴

Csinált egy gyermeket s örvendnek, me a másik feleséginek nem lett. Na. – Tehát kibabráltatok-e, látod-e, nem tudok egyebet mondani, benne van. Hát csodálkoztak. Tehát a szeretet jött ki, a szerelem, me azé vót a csésze.

Akkor ha ördög jelenik meg, akkor az megkülönböztetés. Azt jelenti, hogy meg kell különböztetnie vagy az életkörülményeit, vagy a cselekményeit, különbséget kell ő tegyen.

Ezt maga hol tanulta?

Hát én, van egy jóskönyv, s álomfejtő is. De az olyan régi, hogy össze van már ronc-solva, összeszakadozva, minden. S abból nézem én ki a jeleket, hogy mi mit jelent. Tehát abba, amit jelent, akkor mindenbe ezt kell jelentse.

De a gicsálás olyan, hogy az ember sorsát, a jövőt is ki lehet találni?

Hát ki lehet, ki lehet, mert például Sz. koma – most meg van halva –, itt vót, s L. A., kerteltek. Az a L. A., férjemnek a testvére, nem hitté ezt a gicsálást: – Á, nem hiszen, egyszer se –, s nem is lehet neki mondani. Tudja meg, nem is lehet neki úgy

⁹⁴ Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

mondani, mint a másíknak. Mondja Sz. koma: – Na, szólj belé az enyémbe is. Nezem, s mondom: – Koma, egy-két nap közbe temetés mellé kell állj, valaki a rokonságba, halál történik. Aszmondja: – Ilyen nincs, nekünk a rokonságba nincsen ilyen. Há mondom: – Eztet mutassa.

Reggel levitte a férjem a csarnokba a tejet, másík reggel, s aszmondja: – Sz. koma bemene Impérbe. S: – Há miér? S aszmondja: – Meghalt – egy testvére lemene Impérbe, E., s meghalt ott egy nagymamá, tehát az apósának az édesanyja, meghalt s ment segédkezni. S azelőtt való nap mondtam el ezt neki, s másnap reggel már mennie kellett. Sok, de sok esetet megfigyeltem, hogy ahogy elmondtam, tudja meg, hogy igazat mondtam.

És a szót, hogy gicsálás, hol hallotta? A faluban hallotta?

Én nem, senkitől sem. Én csak a jeleket megfigyeltem abba a könyvbe, s abból aztán nézem, de mondják nekem, hogy ... Dehát én nem csinálom senkinek pénzért!

De a szót, hogy gicsálás ...

Hát a szót, hát így mondják Kászonba, itt így mondják, gicsálás.

S akik ezt csinálják, mert többen vannak bizonyára a faluban ...

Még vannak, vannak ...

Nem mondják róluk, hogy jósök, tudósok?

Nem mondják, me tudja, itt akkora mértékbe nincsen. Nincs is, hogy valaki mosmá pénzér csinálná, nem, szó sem lehet ... Nem, én csak így ne, jönnek a szomszédasszonyok, vagy krumplit ültetünk, vagy viccből ezt megcsinálom, de nem foglalkozom, nem járnak ide seregesleg gicsáltatni.

Nincs még hírneve ...

Lehet. A fiam annyit öldököl, mindennap gicsáltat, úgy küzdik a gicsálásért ... Me meg akarna nőszülni, s nincs. Ha maga egyet nekünk valahonnan rendezne, nem tom mit áldoznék. Aszmondja, elposztítsa magát. Doktor úr, mit lehet csinálni? Akárhonnan, ha két gyermekkel, akárhogy ... Ne lássa, semmi se kéne, belül is tele van a ház, rekamilos bútorok, divány ... Csak asszony kéne.

Magának gicsáltak?

Nem, me csak a bajokat mutassa. S én életembe annyi bajba vótam, tehát ezért. Nem szeretem, ha gicsálnak nekem. Nem gicsáltatok. (Kászonfeltéz, Hargita megye)⁹⁵

Kártyából, úgy mondják, ennek megvették, s igaz vót ... Ez a F., a férjemet amikor temettük, asz gondótam, hogy kirúgom innet! Sorba gicsált mindenkinek!

Kellett vóna sírjunk, mer hát hirtelen halt meg a férjem. Reggel fékelt, s félig felöltözött, szívinfarktus, visszavette az ágyba magát, s meghalt. S akkor itt végiggicsált mindenkinek sorba, a kávéból! Úgy kirúgtam vóna innet, hogy, én nem vótam kíváncsi, hogy nekem mit gicsáljon! Met biztos aszmondta vóna, hogy még egyszer férjhez megyek, s ez, s az, s ilyen dógokat. Ezt mondta.

⁹⁵ 60 éves nő, 1997.

A toron?

A toron, a toron!

És a többiek is ezt kérték tőle?

Kérték, hogyne! Neki igazat mondott, s mindenkinek igazat mondott. Én nem tudom, hogy tudott igazat mondani.

Sokan gicsáltak itt a faluban?

Ó, sokan, Bukarestbe szógáltak s ott tanúták, fiatalok vótak. Hát ez az öregasszony is, amelyiket mondom, hogy a vejem megkapta a buletinját,⁹⁶ ő szobalány vót, s a szakácsné, hát valami öreg szakácsné... S onnan hozták, onnan tanulták el ezt a gicsálást. Hát F., nem tudom, hogy mondta, hogy könyvből tanulta, hát könyvből tanulni nem lehet. Azt tudni kell, hogy én is belenéztem a kávéba a múltkor, s mondták, ott van, kettő áll szembe, az egyik szőke s a másik barna! – Az anyátok, há honnan lehet tudni, hogy szőke-e vagy barna, az feketekávé! S egy állat, vagy olyasforma, de nem lehet biztos. Azok is ott bámulták ne. Ott az ember nézi, s honnat tudja, hogy miféle? S ilyen figurák jönnek ki a kávéból. Mit lehet tudni, hogy ...

Azt mindig kell magyarázni ...

Mindig kell magyarázni. Azt magyarázza, mondja, úgy mondja, hogy a fülínél van a ház, s akkor úgy jobbra... Soknak láttam, de én nem tudom. Én magamnak nem nézetem. Engemet ... Ami eltött, azt tudom, a jelent megint tudom, s a jövőre nem vagyok kíváncsi, nem érdekel a jövő, ahogy lesz, úgy lesz, Isten elrendezi nélkülünk. Gyermeckoromba kártyából, azelőtt, amikor játszottunk, hát kacagtunk egyet jót rajta, aszmondta a barátóm: – Gyere, lássuk, délután milyen szerencsénk lesz a táncba – me délután tánc vót egy csűrbe. Ő nézte, de én nem hittem.

S mind ahogy mondá, hogy könyvből megtanúta, én is megkezdtem vót könyvből, valami öregasszonytól maradt itt, tenyérből gicsálni. Olyan dógokat mondtam, s írt a könyv, hogy csaknem megverték ...

Akkor kitalálta ...

Szinte megverték, mer ez a M. bácsi, tetszett-e odajárni? (N. M.)

Neki onokatestvérít megölték, de tudni nem lehetett, ki. S a könyv azt írta, hogy vérengző s gyilkolt, s többen összeneztünk, me nem tudtuk, ki vót, hogy ő vót-e, de így beszétek s gyanították. Összeneztünk, s bátyám aszmondta: – Hozzád verem a jóslást!

Egyet azt biztosan tudok, hogy van itt nálunk egy kántor. Huszonötbéli, de még fiatalnak tartsa magát most is, a férje meghalt nyócvanhatba vagy nyócvannyócba. S ő Budapesten vót, de nem vették fel az akadémiára, mer a hangja nem olyan vót. S neki azt mutatta, hogy rangon aluli házasság lesz. – Menj el, menj el, menj el, nem igaz! De tényleg így vót. Itt egy falusi emberhez ment férjhez. Úgy vótak, ahogy vótak, valahogy vótak, neki kellett vóna valami nagyrangú, tanító ...

⁹⁶ Személyi igazolványát.

S aztán bátyám aszmondja: – Tedd le a jóslást, még valamit csinálsz magadnak! (Kászonszelt, Hargita megye)⁹⁷

1: Azelőtt kávéból mondtak Udvarhelyt, s jósolnak, az a minekhívják ... Minek is mondták, amelyik – aszmondták –, se ember nem vót, se asszony ...

2: Piri Géza.

1: Piri Géza! Az osztán má igazat mondott. Merem mondani, hogy igazat mondott. Az mondott, az olyan mondott, hogy ritka, hogy az bé ne teljen.

Kártyából vagy kávéból mondott?

1: Nem, csak úgy a tenyeriből ...

2: A kávé a románok csinálják! A testvéremnek vót egy sógornéja, Brassóba vótak, s az mikor eljött, s itt a kávé megitta, öröké jóst. Ők nagyba folytassák. Na, aztán a románok erőst igen azt a csinál mánt most es, úgy hogy akire haragusznak – aszmonda a testvérem –, ott vótak Brassóba, s onnat el kellett jöjjenek, me örökké félt, hogy megcsináltassák. A tudós aszmonda, a kártyavetőné, akinél járt, hogy állandóan fonákul vegye az ingit, s fokhagyma legyen a nyakába, me ha nem, tudott ártani. Azt es hordott örökké! S Brassóból elköltöztek. S a rokonokkal összeveszett, hogy egy se járjon a házhoz. Aszmonda: – Én nem tudom milyen, hogy az úton mejen a zöld paprika, s higany van benne, s akire haragudtak, annak bújt be a segébe, s az halt meg. Ezeket ... Szóval erre akartam, hogy ez hogy történne, me a testvérem magyarázta. Több mindent magyarázott, hogy miket csinálnak, ha az egyik haragudott a másokra ... (Máréfalva, Hargita megye)⁹⁸

Például vót egy Mogüz nevű jóst, az járt itt, s jóstot mindenkinek. Alfaluban hárman vótunk leányok, akik nem jóstottunk semmit. Viszont ott vót egy rokonunk, s az is ment, hogy jóstoljon neki. S valamivel eltekerte, s nem jóstot. Háromszor járt oda, s mindig úgy el vót foglalva vagy mi, hogy neki nem jóstot, Akkor Alfaluból Szárhegyre ment az a művész vagy mi vót, hát odament, s akkor oda átment ez a Gy. B. Aztán hogy valamivel taszítsa el, hát valamit mondott neki, de aszmondják, érezte, hogy B.-vel baj van, s nem akarta megmondani.

Na, ez aztán vót úgy tavasszal, s mi, leányok, s fiatalság, vót a Békénynek egy gübője,⁹⁹ felszegbe, s odajártunk fürödni. Eljött B., dresszbe öltözött, s kiült a víz partjára, ne nem jött be a vízbe. S akkor nyáron hát ilyen jóstotok vótak, hogy bé is teltek. Kocsmájuk volt nekik, s a kocsmába a lámpaüvegeket reggel megpucolták, s szépen napközben egy nagyot lött, s aszmondták: – Ez rosszat jelent. S hát elvitték őket, a tanítókat Jásba vagy hova, a Prut hol van. S belément a lányok kedviért a vízbe, s lefényképezték őket, heten úgy álltak, s ő hátrafelé lépett egyet, s úgy elmerült a víz-

⁹⁷ 70 éves nő, 1997.

⁹⁸ 76 éves férfi (1) és 73 éves felesége (2), 1997.

⁹⁹ Víz vájta mélyedés a patakmederben.

be, hogy egyszer még felvetette a víz, de akkor már látták, hogy meg van halva, s három napra kapták aztán meg, hogy ki tudták venni. Na, ilyen jóslatok vótak, s bé is teltek, na. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁰⁰

Ez a K. F. tanítónak az apja, ezek kovásznaiak voltak, mindenféle, ötszáz darab juhhal lejött ide. De ő a juhokkal nem foglalkozott. Na, az még aztán tudott. Augusztusban megmondta, augusztus ... július utolsó napja, s augusztus elseje. Ha mind a két nap fényes, akkor nagy tél; ha mind a két nap esős, akkor szánt nem kell elővenni, akkor locsok tél. Ha csak az egyik nap, azon a nap. Akkor a fele a télnek erős, s a másik fele locs. Ezt nekem, ezt még most is, ezt tudom, me figyelem. Csakhogy aztat, hogy más esztendőbe milyen lesz, azt csak ő tudta. Én nem tudtam megtanúni, megmondani. Ő megmondta. Annyira egy tudós vót. Ha gyermek született, ott vót ő. Ha éjjel született, nézte a csillagot, s megmondta, hogy milyen természetű lesz a gyermek, s mire ügyeljenek, mi vár a gyermekre. Meg tudta mondani. Én nem. Ezt nem tanultam meg. Nem tudom. (Pálpataka, Hargita megye)¹⁰¹

¹⁰⁰ 81 éves nő, 1994.

¹⁰¹ 83 éves férfi, 1991.

Cigányok jóslása, elsősorban tenyérből és kártyából

Etédre a cigányokhoz jártak?

Hát vót aki ..., most is ott vannak, ilyesmi. (Miféle? Valaki, aki izét mond, a tenyeriből, vagy ...) ¹⁰²

Valami ilyesmi vannak, me én a múltkor beszélgettem, valahogy, van egy jó ismerőse, s el kéne menjen, me annak erősen-erősen igazat mondtak, a kocsin, aztán ott ismerkedtek meg ezzel az etédi cigánynéval. De idevalósi, falusi asszony, B. P.-néra gondolok ... (Igen.) S: – El kéne menjek – aszmondja –, me ott egy asszonnyal beszét, s akkor mondta, hogy nekem is, a tenyeremből, mondja. – S magának ráér – aszmondja –, maga hova való? S mondja, hogy hova való: – Szolokmai – aszmondja. – Még menyünk tovább a vonaton, együtt, s aztán magának is mondok. S mikor szálltak vóna le, akkor aztán addig nem foglalkozott többet, aszmondja: – Jöjjön el a lakásomra Etédre, ott aztán mondok, de vasárnap ne jöjjön. S hét elein menjen, ne hét végin. Úgyhogy most is vannak, most is, csak mosmá annyira nem ... (Szolokma, Maros megye) ¹⁰³

Egyszer egy cigányné vót, Makfalván, ő mondta, de magától. Rámnézett, me én boldog vótam, hogy ne milyen jó vásárt csinátam, de úgy csillogott a szeme, hogy azt elmondani nem lehet, s aszmondja, hogy: – Magának az életébe szerencséje nem lesz! Az életen keresztül nem lesz egyáltalán se örömöm, se szerencsém. S én mindennap imádkozom, s kérem a Jóistent, hogy éppen ágyba fekvő ne legyek. Csak azt nem tudom, az a cigányné mér mondta ...

S a másik: ez a kapu megnyílt, néhány évvel ezelőtt, s bėjött rajta egy olyan hosszú szoknyás cigányné. S úgy ragyogtassa a szemeit, mikor bejön, én ott jövök ki a lépcsőn, s aszmondja: – Én úgy akartam, hogy magának jósoljak – aszmondja –, de nem jósolok. Magának pont a szomszédjába van egy fiatalasszony, aki valamit ide béhintett, ide a kapun belül, de három nap múlva maga figyelje meg, jön az asszony, s így fog csinálni ne [mutatja, mint amikor valaki magot szór]. Na. Kérem szépen, betelt. Ha jóslást kfvánt, ez rajtam megtörtént.

Valami rosszat akart?

¹⁰² Ismeretlen közbeszóló megjegyzései.

¹⁰³ 63 éves nő, 1996.

Itt van az alsó szomszédban. Hát mit tudom, mit akart, me nem vétettünk egymásnak, jól vagyunk, csak ez a szomszéd mind mondta, hogy hova megy mindennap reggel hat órák ez az asszony, hát az egyik kaput is kurucsója, a másik kaput is kurucsója, pedig a lányommal egyidős. Igaz, a nanyója¹⁰⁴ olyan kuruzslós vót. S a cigánné aszmondta nekem ... Aszmondja a leánka mellette, hogy kérjen pénzt. Me tudja, úgy csinának ezek a varázslók, hogy kérik a pénzt s elszüllyesztik, elteszik. Be is megyek, s valami 25 bani vót, kihozom azt a pénzt s a leánka mondja az anyjának: – Kérjél pénzt, kérjél pénzt. S aszmondja: – Nincsen pénze a néninek! Azt is tudta, hogy nincsen pénzem, szívem! Hát akkor az ugye igazi valami, varázsló vót, me nem vót pénzem. S akkor amikor el akar menni, visszafordul, s aszmondja, adjak enni a kislánynak, s ő aszmondja, oda leírja a porba azt a nevet, aki lehintett valamit, s az három nap múlva idejön. S idejött. Én nem hiszem a kuruzslást, se nem vagyok párttag, se ilyen, se olyan, de ez nagy ..., ez nagy dolog, tudja, mikor valaki a másakra úgy áll, és rákönyököl a kapujára, például szembe E. néninél, és ott is bókol, a fiáér bolondul meg, és mindent elkövet, tudja, ilyen babonaságokat, na. Benne van a véribé. (Szolokma, Maros megye)¹⁰⁵

Tessék idefigyelni. Vót Pósfaluba B. I. bácsi. Az eszibe megtémölyödött,¹⁰⁶ s elment, odavót négy-öt nap, még két hétig is odavót, jött-ment. S ő elbolondút: nem tudta, hogy hol jár. S valami rostás cigányok felfogták, s ott náluk vót. S tudtak ezt a jósolót, ezt az almási cigányt, s a gyerekei lementek, me keresték, nem találták, s az asszony kivette, hogy az apjuk él, három-négy napra rá meg fog kerüni. Odale L. P.-ni a leánya, ő mondta nekem. Temetőbe jártunk, s akkó mondták nekem. S három-négy napra az édesapját a cigányok felütették a buszra, s hazaküdték. Úgy hogy megkerült. Úgyhogy ilyen es van, hogy valamennyit csak konyított a néni hezza, hogy hazajön, hogy haza tud jönni, hogy él ... Megmondta, hogy él. Ezek aszhitték, a gyerekei, hogy meg van halva. (Lövete, Hargita megye)¹⁰⁷

Nem tudom, hogy az milyen meccs lehet ... F. magyarázta vót, hogy mentek vót ki K. E.-ni valami rokolyás cigányok, ilyen piros rokolyába jártak. S akkor ott izé vót, A. néni, mámám otthon, s mondták, hogy engedje meg, hogy a füttő¹⁰⁸ elől a deszkát vegyék fel. Hát ott addig izették, me aszmondták, hogy: – Maga nézze, hogy mit szedünk ki innen. S – aszmondta –, mámám nézte – mondta F. –, s onnan egy csomó mindent kiszedtek. Hogy ez igaz lehetett, azt én nem ...

Fizetséget kértek utána?

¹⁰⁴ Nagyanyja.

¹⁰⁵ 72 éves nő, 1996.

¹⁰⁶ Megbolondult.

¹⁰⁷ 63 éves nő, 1995.

¹⁰⁸ Kandalló.

Há hogyne, egy kicsi szalonna s valami, ennivaló, pénzt nem kértek, az ilyen azt kér. S akkor na, ők kiszedik s a rosszak nem járják az ő házukat, s maguk élhetnek ... Hát ilyesmit maga hallott-e? (Igen, igen ...)¹⁰⁹

Ez itt vót. (A nagy rokolya alól kivette s bélopta ...) (Máréfalva, Hargita megye)¹¹⁰

Vannak ilyen mocsok cigánnék! Egyszer ide is jött vót egy mocsok cigánné, s mondta, hogy: – Ne legyen magukkal soha baj –, s ez, s az, s poharat kért, de hogy a papírt megégeti, s cernát kért, s a cernát abba a papírba belésodorta, s hogy bé kell tenni azt a küszöb alá, és semmi kár – aszmondja –, nem éri ... (S azt nem lehet tudni, hogy avval rosszat akart-e vagy jót ...)¹¹¹

Hát nem ... Kért szvettert, s kért falvédőt s kért mindent, s én olyan könnyen odaadtam. Ilyen falvédőim vótak, s aztán gondótam meg, hogy én hogy es adtam oda. Engemet is megizélhettek, hogy olyan könnyelmű legyek ... Egy nagy mocsok cigánné vót ... (Ott Piatra Neamt fele vannak az ilyen cigánnék ... Guruzsmával. S mişét mondanak, s az visszafordul ...) (Lövéte, Hargita megye)

Sófalván vót egy kártyavetőnő. Eljött ide fel, a malacokat tőlünk örökké vitte el, amennyi malac vót, annyi gazdát hozott. S itt vót egy B.A.-né nevezetű asszony, bejött a szomszédjába, a testvére ott túl lakott, s ő bejött hozzánk, az az asszony, hogy a testvére nincs-e itt. S aszmondta az a cigánné az asszonynak: – A. hova ment? Heába ment el, hogy a malacok árát elvitték, sose kapja meg. De se nem ismerte, se semmi, s az urát a nevére szólította! S az miféle? Az honnan tudta, hogy a malacokat eladták, s áldomást ittak, s mikor elvitték, egy lej se vót az asztalon, me elvitték? Ez a kártyavetőnő olyan vót! Bement, s megmondta, hogy az illetőt hogy híjják. Nem kellett maga mondja. Megmondta, mér mentél hozzája. (Atyha, Hargita megye)¹¹²

A háború alatt, mentünk ki J. őrmesterrel felvételizni Érsekújváron keresztül. Találtunk egy cigányt. Aszmondja a cigány: – Vitéz uraim, vessenek kártyát, megmondom a múltat, s megmondom a jövőndőt. – Menj a nyavalyába, ne foglalkozz. – De én megmondok mindent, álljanak meg a vitéz urak ... Én fogtam a lovakat, s az őrmester, J. I.-nak hívták: – Na – aszmondja –, vess egyet, de ha ígázat nem mondasz ... Igázat mondok, mint a szentírás.

Na, elkezdí hányni, hát sajnos aszmondja: – Őrmester úr, megmondjam-e magának az igaz valóságot, amit mutat a kártya? – Hát csak mondd meg. – Hát – aszmondja –, maga ebből az útjából nem tud szerencsésen visszatérni. Melyik hogy találja, egy bombázás, maga megsebesül. A kocsis, az elmegy a lovakkal szerencsésen. De, az asz-

¹⁰⁹ Ismeretlen jelenlévő közbeszólásai.

¹¹⁰ 76 éves nő, 1997.

¹¹¹ Ismeretlen jelenlévő közbeszólásai.

¹¹² 74 éves férfi, 1993.

mondja, nemsokára a családját otthon teli bombatalálat éri, s teljesen megsemmisül. Úgy kezdett sírni az őrmester! – Na, vessek a kollégának is. Elveti nekem is. – Na – aszmondja –, vitéz úr, maga egy igen-igen becsületes ember, csak az a baj magával, hogy a szerencse igen-igen hátul kerül. De épen megszabadul.

S úgy lett. Nemsokára megsebesült az őrmester, s jött a távirat is, hogy a családját bombatalálat érte, s elpusztultak. Vót két gyermeke, s a felesége. Ilyenek vannak, a cigányok. (Csíkrákos, Hargita megye)¹¹³

¹¹³ 74 éves férfi.

Kártyavetés

A kártyavetés az olyan dolog, hogy üzlet. Az üzlet. Me ingyen – aszmondják ezek a kártyavetők –, tilos ingyen kártyát vetni. Hát persze hogy tilos, me ha az aszmondja, hogy ezé nem kell fizetni, me el lehet vetni, akkor nem fizetnek. Me vannak, akik aztán erre bealapoznak. Mindig vannak emberek, akiknek valamilyen fájdmuk van, valamilyen panaszuk van, hova legyen el, kártyát vettetek. De azt meg kell fizetni! Aki kártyát vettet, ilyenek ezek vannak, aki kártyát vet, a hasonlatosságot úgy lehet mondani, tízek vannak. Aki kártyát vet, annak egyszer feltétlenül kell tudjon beszélni, s tudni kell hazudni úgy, hogy az okos is higgye meg, ne csak a bolond. Ez a kártyavetés.

Először az okos is hiszi, de másodszor nem ...

Mikor meggyőződök! De érdekös, ha megfigyeli az ember, elmönyön egy, úgy mondják a nép nyelvén, hogy tudós. Elmond kilencvenkilenc pontot, ami nem igaz, s a századikat eltalálja, hogy pontosan az, amitől esetleg a másik tartott, vagy meg akarta tudni. S az az egy pont úgy elszédíti a klienst, hogy elfelejti, hogy kilencvenkilenc nem vót igaz, s: tiszta igazat mondott! Ez a kártyavetésnek a titka. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁴

Egy fiatalember vót, elveszett ... hány millió? (Tízen felül.)¹⁵

Tizenkét millió. Elment a ... valahova ..., hosszú útra ment ha, szokott vásározni, nyereszkedni, szokott hozni malacokat, süldőket, amit kapott. A sofőr mellett ült, ide bétette a farmernadrágba, szoros vót a zsebje, s úgy ellett, abba a kocsiba csak ketten vótak, a sofőr ült itt, a zseb vót ott, s az ember itt, s a pénz sehol! Eléggé vettetik a kártyát s eléggé ... A kártya aszmondja: – A pénz megvan, egy tömbbe megvan, s később kikerül.

Hova mentek kártyát vettetni?

Csíkba. Csíkba ...

Régebb Almásra mentek ...

¹⁴ 77 éves férfi, 1997.

¹⁵ Az elbeszélő unokájának megjegyzése.

Ott most nincs, ott most meghalt az az asszony. Csíkba-e vagy Gyergyóba? Úgy lehet, inkább Gyergyóba ... (Máréfalva, Hargita megye)¹¹⁶

Olyan helyre is jártam én, hogy ... Negyvennégybe egy ökröm elveszett, egy jó ökröm a legelőről. Na, mondták, menjek ide s menjek oda, s én mindenüve elmentem. Egyszer aszmondják, menjek a városba, itt s itt, ebbe az utcába van egy asszony – aszmondja –, s az megmondja. Hát a mit tudott, s mit nem tudott, honnan tudta, de tudta, érti-e. Met, mikor bémentem, mondtam, mér mentem, – Na, üljön le, aszmondja. Aszmondja: – Én ha igazat mondok, akkor ne tagadja le. Aszmondta, az első szava vót. Elévelt valami kártyát, s megcsomborgatta,¹¹⁷ s szertehúzta, s aszmondja: – Magának marhakára van, igaz-e. S: – Igaz. Esment csombolyította s esment szertehúzta, s aszmondja: – Ez az állat egy pirostarka jószág, igaz-e. – Igaz. Pontról pont-ra mindent megmondott. Hogy hányan vótak, merre legeltek, magukra járnak – aszmondja –, s egy ember este bérekezdti – aszmondja –, így az erdei lakáson vótak, ötön vótak a marhák. Később aszmondja: – Ezek között van egy pirostarka jószág – aszmondja –, e fog elveszni, a cél erre van kihúzva, ha nem ügyelnek rea. Azt is megmondta, a család, milyön emberek vótak, s azt az erdőt, két határpásztor vót, birtokossági erdópásztor, s azok tettők vót el, érti-e. Ezt megmondta. Az egyik olyan vélekedő, eleresztené, de a másik nem ereszti. – Abba – aszmondja –, egy patak mellett lakik, s ötön vannak a családba. Pontosan kimondta. A tudott, az az asszony, tudott.

A izé vót, Udvarhelyen a milicia elfogta vót azt az asszonyt, s ahajt a miliciafőnök aszmondja: – Vessen kártyát nekem. S kártyát vetett, s aszmondja: – A feleséginek egy fiúgyermeke születik. Megszületett a gyermek, s akkor a főnök elment az asszonyhoz, s aszmondta: – Ugye, maga nem mondott nekem igazat! Hazudott! Szidta kegyetlenül. S aszmondja az asszony: – Én amit mondtam, bételjesedett. S akkor aszmondta a főnök: – Maga ezzel hagyjon fé – aszmondja –, me mi hiába megyünk, s hiába járunk – aszmondja –, maga megmondja annak a másiknak, akit keresünk, hogy ügyelj, keresnek, s itt vagy, s elfognak! Aztán biza a kommunista rendszerbe betiltoták vót azt az asszonyt. De hogy a tudott, az biztos. (Máréfalva, Hargita megye)¹¹⁸

Emlékszem, fiatal leány vótam, s a testvéremmel, me nekem két bátyám Magyarországon van, az egyik meg es halt szegény, elmentek volt a forradalomkor. S édesanyám, szegény, annyit siratta őket, ugye nem írtak, nem tudtak írni levelet. S na, hogy Sófálán van egy kártyavetőnő. S édesanyám, szegény, mindig mondta: – El kellene menjetek, fiam, s vinnétek el a fényképeket, s hallám, élnek-e ... S mi el is mentünk aztán a testvéremmel. S kártyát vettettünk, s előbb magunknak. S tudja meg, hogy

¹¹⁶ 79 éves nő, 1996.

¹¹⁷ Összekeverte.

¹¹⁸ 75 éves nő, 1997.

nekem igazat mondott akkor. S na, akkor veti a testvéremét, J.-ét, s mondom, hogy: – Itt van két fénykép, ne, s legyen szíves, erről is mondjon valamit. S azt mondta: – Ne búsuljanak, me az édesanyja nagyon aggódik, me mind a kettő él, s jól vannak, mind a kettő jól van, s nemsokára fognak hírt hallani róluk, s fognak írni levelet. S hát tényleg igaz vót, s levelet írtak, úgy örvendtünk!

S nekem megmondta: – Maga férjhez fog menni, s maga nem sokáig fog az első urával élni, el fog maradni, s ahhoz fog menni, akit szeret. Aztán immá ahhoz is mentem! (Atyha, Hargita megye)¹¹⁹

1: Olyan még vót, az nem ivott, I.-nak az anyósa, kártyavető. S aztán nem tudom, micsináltak az ördögök véle, de többet nem vette a kezébe a kártyát, az százszázalékosan igaz vót! Az szent, me nekem is ... De hogy a tudott kártyát vetni, az százszázalékos, me nekem is, még azt is megmondta, hogy M. emegy Amerikába, s ott meg fog halni, én hova, ide jövök s két gyermekem lesz, mindent, mindent megmondott az életemről, nagyon sokat fogok szenvedni, sokat betegeskedöm, s igaz is ...

2: Igen, meszelésbe, takarításba eltűnt az órája. Nem tudom, ilyen vagy kisebb. Hát úgy keresték, hogy tűvé tettek mindent, de nincs, nincs, ellopták az órát. Aztán nem tudom, a fia, valamelyik, rávette ...

1: Vessenek kártyát. Semmiképpen nem akart ...

2e: Hát mégis rávették, hát hova lehetett el ... S kivette a kártyát, s aszmondta, nem tom melyik bútordarabot mondta, mozdítsuk el, vegyük el, s ott van az óra, aszmondta.

1: S ott vót az óra. De avval valami olyat csináltak, nem tudom, kik, mik, az ördögök vagy mik, hogy a többet a kezibe nem vette, semmiképpen, senkinek se vetett. (Lővéte, Hargita megye)¹²⁰

A lovaink evesztek, nekem s az öcsémnek, s még négy kollégánknak, négyünknek. Az öcsém jött lóháton, mivel a csengő a kancán vót, s a csengő után számítottuk, hátha figyelnek a lovak. De bizony nem kaptuk a lovakat, met ... Az öcsém a lovat hazaengedte, s mentünk gyalog. Firtusnak a túlsó felinél valami lónyomokra kaptunk, lónyomokon mentünk, s egy majorhához értünk. Ott a majortól kérdeztük, hogy nem látott olyan lovakat. S ő nem – aszondja –, hanem az éjen járt valami ember, s ezt a pár bakancsot vette né, egy kiló sajttal, s kérdezte, hogy Kézdivásárhely felé merre van az út. Má mi gyanúba ejtettük mindj, hogy hátha a lovakot ehúzták. Megegyeztünk abba, hogy az öcsém onnan visszajöjjön, s mi hárma menjünk bé Korondra, Koronodon éppeg baromvásár vót. S ott kihirdessük s avval aztán jövünk ki Váraljába, s Váraljába találkozzunk az öcsémmel, hozza a pénzt, s tarisnyálást, tán menyünk a lovak után. Emegyünk a piacra s találkozzunk egy kollégámnak az apjával,

¹¹⁹ 62 éves nő, 1993.

¹²⁰ 69 éves nő (1) és 74 éves férfi (2), 1995.

s: – No, mi járatban vagytok? S mondom, s keressük a pógárt, s ki akarom hirdetni, s odakerül egy korondi fiatalember és aszondja: – Bácsi, maga hagyjon békét a pógárnak, vessen Szent Antalnak húsz lejt s menjen, Róza nénivel vetessen kártyát. Így is lesz. Emenyünk. Jelzem, a kollégám apjának mondom, hogy hát: – Maga mit szól hozzá? – Hát, vélünk is megtörtént, né így, s úgy jártunk, s igazat mondott. S aszmondja még egy másik kollégám, hogy: – Hadd el, a húsz lejbe nem halunk bele, menjünk oda. S emenyünk oda, s odamenyünk, s há mondom, mi járatban vagyunk, s azt kérdi: – Merről jöttök? S mondom: – Keletről. A kártyát elvetteti vélem, s aszmondja: – Maga nem hiszi a kártyát – aszmondja –, de meggyőződik, amit én mondok. Megint aszmondja: – Maguk nem keletről jöttek. – Há – mondom –, nem jártam iskolába s nem tudom, merre van kelet, s merre nyugat – mondom. – Maguk közül egy visszament – aszmondja –, maguknak állatkárjuk van, s magukat az állatoktól – aszondja –, amikő jöttek, egy víz választotta el, s maguk közül egy visszament, s ennek az a falu határán nem ment egy kilométernél többet – aszmondja –, egy sánta, szőke ember mondta meg neki, hogy hó vannak az állatok. Csak menjenek azon az úton, ahol ögyeztek, mer az az ember, az öccse jó maguk után szekérral – aszmondja –, s mennek haza. Így is történt. Az egyezés úgy vót, hogy kimegyünk Váraljába, ott a bótnál megvárjuk, találkozunk. Nem vótunk ott többet még egy negyedóránál, hát egy szekérral ... Kérдем tőle, mi a helyzet a lovakkal, aszmondja: – P. J. bátyám megmondta – aszmondja –, hogy hó vannak a lovak. A lovak ott vótak az etédi csordánál, s igaza is vót annak a kártyavetőnek, me az ember egy szőke sánta ember vót, úgy is hítták Sánta P. M. Ennyi vót, mondom, de én nem hiszem, még most se ..., én nem cáfollottam, de megtörtént velem. (Etéd, Hargita megye)¹²¹

Hát én hallottam, hogy járnak, hát olyant hallottam, hát az má közönséges dolog, hogy elveszett egy – milyen zsák vót, azt nem tudnám megmondani, csak hallottam úgy szájból –, hogy elveszett a zsákja, s akire ő gondóta, akire ő tartotta, de aszmondták, szigorúan igazságosan tartotta, me ottmaradt a zsákja. S aszmondták neki – me kereste a zsákját, hogy hát az övé a zsák –, hogy ő maga tette el a zsákot, s akkor mit keresi? S elment, valahol, állítólag valaki megkapta a zsákot, s tudta, hova kéne tartozzon a zsák, visszaadni a tulajdonosának, s aki gyanúskodott, hogy reatartsák s nem ő vitte-e ... vagy nem ő tette el ..., s a fiatalembernek odaaták, hogy vigye helyre a zsákot. S mikor azt a feketemisét, ahogy mondták, elmondta, akkor az a fiatalember meghalt. De hát nem itt tartózkodott a rokonságba, hanem Csíkba – aszmondták –, távol. S meghalt a fiatalember. S közbe az idős asszony elment a kalugerekhez, bocsánat, a kártyavetőhöz, s az aszmondta: – Maga misét mondatott! – Hát honnan tudja? S aszmondta: – Az a fiatalember, a zsákot el kellett vóna vigye helyre, az meghalt, s azér halt meg! (Lövéte, Hargita megye)¹²²

¹²¹ 62 éves férfi, 1990 körül.

¹²² 63 éves nő, 1995.

Mikor én legény vótam, hát udvarótam egy leánynak. S a leányok összegyűttek vasárnap délután a leányos házaknál, valamelyiknél, s ott egy cigánné odament, s ott a leányoknak jósót. Aztán beszélgetett, beszélgetett, s a leán aszmondta nekem, hogy: – A maga udvarlója hetvenkilenc évig fog élni –, már mondta a leány nekem. Elhallgattam, nem törődtem vele.

Aztán ugye akkó fiatal vótam, s aztán megnősítem, s negyven éves koromba Szibériába vótam, illetve harminckilenc éves koromba. S ott vót egy, marosmenti vót az illető, Békásba vót főjegyző, magyar időbe, s az is fogságba esett. G. Gy.-nak hívták, jól emlékszem. Egyszer aszmondja: – Jöjjön L. bácsi, vessek kártyát magának, me fiatalabb vót, mint én. S: – Énnékem ne vessen! S addig húzta a kezemet, reahúzta a kártyára a kezemet, s kezdte vetni, s: – L. bácsi, maga megy haza, maga hosszú út előtt áll! Mondom: – Bár jó vóna, de nem lesz belőle semmi. Aztán megtudtam, hogy írnak össze, de engem Kárpátaljáról mint civilt, nem mint katonát, mint civilt vittek el Máramaros megyéből. Aztán vette, s aszmondja: –L. bácsi, maga hetvenkilenc évig él – aszmondja. Ehallgattam, mese az egész – mondom –, de nem jutott akkor eszembe, hogy a leánnak mit mondtak! Aztán összeírtak, jöttem is haza, februárba.

Aztán az oláhfal malomba, ott dógóztam legényül is sokat, aztán híttak oda molnárnak. S hogy mondjam, a tisztviselőt, akit ellenőrnek hoztak, azt elvitték, s én lettem helyette a könyvelő – idegen mónár vót, arra nem bízták, hát mint végzett mónár én lettem a könyvelő –, ideiglenesen, amíg mást nem hoznak. Aztán mentünk Udarhelyre, s a hombárral szembe egy korcsoma vót, béültünk oda, s elévettük a tarisznyát, pálinkát kértünk, enni kezdtünk, s hát jó bé egy ember! S aszmondja: – Mondanék mindennek múltjáról, jelenéről, jövőjéről mindenkinek. Ez az ember most jött haza fogságból, van neki egy nagy családja – mutatott reám. – Mellette ül egy módosabb fiatalember. Hátam mögött egy sofőr van ne. Ment elő a pulthoz, s én kérdeztem az illetőt: – Maga sofőr? S: – Én az – aszmondja. S az anya kinyját, a fiatalembert is etalálta.

S aztán kérte a pálinkát, s nem adtak neki. Aszmondja: – Nem adok, G., me te má ittá! Visszajött, s aszmondja a fiatalembernek: – Fiatalember, adja ide a pálinkáját, jósóljak magának. S: – I. bácsi, odaadom-e? S: – Adjad – mondom –, lám, mit mond. – Na, engedje, igyam meg, me olyan szomjas vagyok. Megitta, a decinek a fele megvót, s jósót, s kérdem, mellettem ült közvetlenül, hogy jól mondja-e? A csodát, úgy mondja, mintha most olvasná könyvből! Mindent tud, aszmondja. Elsorolja, s aszmondja nekem: – Magától is kérném, de magának nagy családja van, szégyellem. – Idd meg, hallám, mit mondasz. – De ezt is engedje, igyam meg. Megitta, s elkezd mondani, hogy milyen leányismerősöm vót, melyik vót szőke, melyik barna, s melyik ... Ilyenképp kezdte. S ilyenfaját elmond egy csomót, s aszmondja: – Magának az orosz bójövetelre rá két évre marhabéli kára vót. Mondtam: – De hülye vagy, hát én nem vótam itthon, Szibériában vótam ... – Nem borjú, nem tinó, a fekete tarka tehén akkor posztút el, negyvenhatba. S hát valóban negyvenhatba a tehén megdög-

lött, a feleségem mondta, s én számba se vettem! S: – Mutassa a tenyerit! Maga hetvenkilenc évig fog élni, de ezt magának má kétszer megmondták, igaz-e? A kezét tegye az asztalra. S letettem, s így csinát, ne: – Nem itt, nem itt, se nem itt, se nem itt, itt nagy változás lesz két nap múlva. Mondom: – Mi lesz, te, halál-e, mi lesz? Letegeztem, asse tudtam, ki a, mi a. – Nem tudom, meg se akarom mondani – aszmondja. – S maga honnan tudja ezt? – Hát, úgy látom. Mentem az utcán, s jött velem szembe egy nagy derék úriember, s mondtam: – Maga három nap múlva meghal. Egyet figygyentett, s hát két rendőr utánam állott, s becsuktak – aszmondja –, me az a rendőrfőnök vót! S három nap múlva leesett a lépcsőn, s megütte a fejit, s szörnyethat, s engem kiengedtek – aszmondja. De amit mondott, minden bé vót teljesűve ... A malomból kirúgtak, úgy ahogy megmondta ... Csak ez a hetvenkilenc év, ez nem, pedig hárman mondták. (Lövete, Hargita megye)¹²³

Nem szitával, könyvvel, könyvvel. Mikó, a háború alatt má, hát egy könyvet, ha énekeskönyv vót, ha más könyv, aztat egy kötővel a közepin keresztül kötöttük. S akkor a kócsot, az ajtó kócsát, csinátunk egy lyukat s abba bédugtuk. Így a kócsnak, így a lyukába az ujjunkat bédugtuk, kérdeztük tőle: – Na, kócs, ha ez s meg ez él, akkó fordulj, ha pedig nem él, akkó ne fordulj.

Sokra hiába hittuk fel ötvenszer is, me nem fordút. Pláne ennek a B. D. bátyámnak a fiát, L.-t. Mi annyiszor fehévtük, s az sohase fordút el, soha, sohase ... De ez így igaz biza. De sokszó megcsinátuk azt. (Etéd, Hargita megye)¹²⁴

Szentmártonban van egy olyan asszony.

Most is?

Most is! Me mentek oda! Ha valami elveszett, mentek oda, hogy megtudják.

S eredményesen?

Hát nekem egy keresztleányom, az a B. L.-né odafel a cigányoknál benn az utcába lakik, s annak ellopták egy nagy ágyás, huszonnemtomhány lépéses nagy ágyás fokhagymáját, s elment oda, hogy hallám, na. S mondta – aszmondja –, rokon, s a nevit megmondhatom, az első betűt a nevből. – De nem mondom meg, hogy ki – aszmondja –, I betűvel kezdődik. most már a rokonok között kettő vót I, s nem tudta, hogy most már melyik az. Úgyhogy az egyikkel, a testvére gyermekivel most is haragba van afelett. S aszmondta, hogy eljárt Szentmártonba, s ott aszmondta az asszony, hogy annyit mondhat, de nem mondhassa meg másképpen ... (Máréfalva, Hargita megye)¹²⁵

¹²³ 86 éves férfi, 1995.

¹²⁴ 70 éves nő, 1990 körül.

¹²⁵ 75 éves férfi, 1997.

Asztaltáncoltatás

2: Favágóból elvitték vót a gonoszok.

1: Kósza, pástorember volt ... s Burkus megint.

2: E nem Burkus vót, nem tudom, ki is vót a.. beszéltek, hogy a favágóból elvitték volt a kalibából. Úgy elvitték, még most is odavan.

1: Tova Olaszországban vótunk. S aszmondja egy, hogy a kenyere elveszett. Ó, aszmondja, megkeresi, az övé, a szellem, megmondja. Hát no hallám, olyan széket vettek elé, amelyekben vasszeg ne legyen, mert ha vasszeg van, hát abból a vasból kiégett mindenféle, hogy az égett dolog ..., azzal nem lehet játszani. Hát olyan széket vettek elő, három lába vót, s vasszeg nem vót benne. S tán három ember rea kellett így a kezit tegye, ne, így, egymást így körbe ... Aztán: – na, szellem, édes szellem, mondd meg hogy ... koppants ennyit vagy annyit, ha kérdem, hogy e vagy az. Hát aztán koppantott. Hát megindútak aztán, hát én mindjárt Jézus Máriára gondótam, izéltem ott hát, keresztet is vettem, há nem menyen. Aztán a szellemidéző izét, hogy valamelyik, aszmondja, vagy imádkozott vagy mi, nem hall semmit, menjenek távolabb. Elmentünk távolabb, mert sokan körülvettük vót, hogy az, az hallám, hogy menyen! Aztán távolmentünk, s megindút. S megindút, s elment oda, ahol a kenyér volt eldugva. Aztán ott megállott: – itt van-e a kenyér, édes szellemem, mondd meg nekem, itt van-e a kenyér. Ha itt van, ennyit koppants, ha nem, akkor csak egyet. Aztán az mondott, no hát itt van. Hát itt hó van, hát ott aztán mindenütt megkeresték, s nem találták sehol se, sehogy se. Hát hó van a kenyér, megint kérdik. Fenn. Fenn van? Hát a csepegő alatt, ahogy volt a barakk, hát a földélen, ahogy így vót, ott egy-egy deszka vót, afölé bé vót dugva, a fedél alá. A kenyeret megkapták. (Lövete, Hargita megye)¹²⁶

De ebbe van igazság. Mikor B. keresztmama megtáncóttatta az asztalt, akkor szörnyű vót abb a házba, ahol ő vót. Heten rea kellett tegyék a kezüket az asztalra, s keresztmama. (Abba se akarok hinni ...)¹²⁷ De ez tiszta igaz vót! (Hát e, mondom.) Igaz vót! Heten reatették a kezüket az asztalra, s keresztmamám pedig az asztal alatt ... (Te ott vótál-e?) Keresztmama mondta az ő szájával! (Jaj, haha!)

¹²⁶ 82 éves férfi (1) és 80 éves férfi (2), 1981.

¹²⁷ Az elbeszélő 73 éves férjének megjegyzései.

Mondta, hogy hogy megijedt vót! S akkor elhívta ezeket az izét, ezeket a szellemeket. S az asztal alá belékotort a fával, hogy... – M. néni! Jöjjön – aszmondja –, hogy milyen élete van a túlvilágon magának, hogyha jó élete van, akkor koppantson kettőt, s ha rossz élete van, akkor koppantson egyet. Az asztal magától emelkedett! S akkor megint hetet, hét halott szellemet elhívott, s az asztal annyira megindút, hogy aszmondta keresztmam, hogy tiszta magától, úgy táncót, hogy a képeket is leverte a falról, nekiment az ajtókilincsnek, s az ajtó kinyílt, úgy megijedtek, mindenki, aki bent vót, mindenki imádkozott! Amíg nem imádkoztak, az asztallal nem bírtak. Lecsendesedett aztán, ahogy kezdtek imádkozni. Ez tiszta igaz vót.

Hírül vót aztán adva, hogy D. B., me így hívták keresztmamámat, megtáncótatta az asztalt, s nem bírtak, magától is táncót az asztal. A pap meghallotta, nem tudom, melyik pap vót itt. Keresztmamát odahívatta a plébániára, s aszmondta a pap, hogy: – Maga többet ilyennel ne foglalkozzon. S akkor aztán annyit, hogy annyiszor, még én is, kerütük: – Hát, keresztmam, táncótassuk meg! – Megértettétek-e, hogy nem foglalkozok vele. Ő akkor úgy megijedett. (Máréfalva, Hargita megye)¹²⁸

Mosmá térjünk arra dologra, ha arról van szó, nagyon, de nagyon hiszem, hogy az embernek lelke van! Ez egyszer biztos! Mer ez az asztalkopogtatás. Itt vót nálunk szembe egy kocsmá. S egy olyan asztaj, vót, amibe nem vót vasszeg, ennyi keskeny. S úgy hítták, F. ángyika, ide átal, ángyikánk, a doktor úr tudja, hát ő szedte fel az oroszoktól, me ez negyvennégybe vót, amikor vót a háború, ő szedte fel valahonnan ezt a tudományt, de sokan felszedték, me sokan csinálták ilyen-olyan formába.

Elég a, hogy mivel itt vót a korcsoma, megkérte, hogy engedjük, azt az asztalt a korcsomáros ideadta, hogy itt próbáljuk ki. Hát túl laktunk abba a lakásha. Nahát, parancsóta, hogy hét rea kellett tegye a kezit az asztalra, hét személy, így egymás mellé, szóval így. S akkor ő felhívta egy halottnak a lelkét. Mondta a nevét, ez, az, légy szíves, mondd meg, például itt vót egy öregasszony akkor nálunk, hogy ez az öregasszony hány évig él. Hát tudja-e, az az asztal ügyesen, itt vót a kezünk, s a túlsó fele emelkedett fel, de érződött, hogy emelkedik, emelkedett s koppantott huszonkettőt. Aztán az öregasszony felkapcsóta a kezit a fejire, ő még huszonkét évet éljen ő? Pont annyit élt.

A testvérem akkor tizenöt esztendőös vót, Budapesten vót, varrodába, s onnat aztán a háború végett hamar hazarendezték. Na. S aztán kérdezte ángyikánk tőle: ez a leány mikor megy férjhez? S kettőt koppantott. S tizenhatodik évébe már férjhez ment! Kettőt koppantott. S akkorát kacagott rea E. néni, az impéri, két év múlva férjhez menjek? Akkor ugye jól kinőtt leánka vót, Budapestről jött haza, tizenhat éves korba férjhez ment, erre emlékszem, hétéves vótam.

Akkor L. V. néni, aki édesanyja vót, leány vót, első onokatestvérek vótunk, ángyika neki is ángyikája, hát elbeszélődött, s nem létezik, V. néni nem hitte. Há egy

¹²⁸ 64 éves nő, 1996.

vasárnap aszmondja, hogy: – Gyere oda V., Zsidó – me édesapámat úgy hitták, Zsidó. Idejött V. néni, túl vótak a másik szobába, s egy szekrény, pontosan ahogy a doktor úr ül, V. nénit ültette a közepibe, s rearakták pontosan haton a kezüket, me én voltam a hetedik. Én is a végire, úgy emlékszem, reatettem a kezecskémet, én kicsike vótam. S aszmondta, megin felhívta egy halottnak a lelkét, s aszmondja: – Nyomd oda az asztallal azt, aki nem hisz! S mit gondónak, az asztal felágaskodott, s minket úgy odanyomott a szekrényhez, hogy ott nyomott! S ángyikám, amikor aszmondta, hogy elég, akkor szépen, szép lassan visszaesett, szép lassan úgy visszakoppant, el ... Akkor férfakkal nagy vita került, de érdekes, Zsidóné megijedett, a kezit le akarta venni, s aszmondja: – A kezedet nehogy levedd, ne vedd le –, mondta ángyóm. S aztán a férfiak is, hogy ők is, megfogták kézzel, így fogták meg, me így hiába próbálták, nem mozdút, s így fogták, hogy tudják mozgatni. Hát mozdítani felmozdították, de úgy, nem az, nem azt a mozgást csinálta, hanem megnyomták őt, s az asztal hirtelen visszaesett, azt lehetett látni.

De evvel nem jó foglalkozni nagyobb mértékbe, me ez egy darabig ment nálunk, aztán félbehagyódott. S itt a szembe szomszédba, úgy hívták, Zs. J., Gyergyószentmiklóson aztán ő lett az elnök kommonista időbe, de akkor itthon laktak ... Nahát, laskadeszkára¹²⁹ reafestették az ábécét körbe, s ide írták, hogy igen s ide: nem, s így reatettek egy karikát. S akkor egy poharat letettek. S akkor hívták fél a lelket, valakinek a lelkét, s a pohárra tette kettő az ujját, s menették. S a pohár indút. S ment a ábécére tehát a pohár, s azt kellett olvasni, hogy melyik betűre mejen. Hát ők addig csinálták ezt minden éjen, hogy T. bácsi – aszmondja –, nagyot kárimkodott, tudja, s aszmondja, a laskadeszkát összetörtem. S: – Há mér? S: – Tudja-e, hogy egy cseppet se tudunk aludni, úgy felkavart, s olyan rossz érzésünk van, én a laskadeszkát összetörém. Tehát ..., tehát nem jó ezekkel túlzottan s erőltetve foglalkozni. De ebből kifolyólag én hiszem, hogy lélek van. Van! (Kászonfeltíz, Hargita megye)¹³⁰

¹²⁹ Nyújtódeszka.

¹³⁰ 60 éves nő, 1997.

SZENTASSZONYOK

A máréfalvi szentasszony, Pál (Úrfi) Lajosné Ilonka Ágnes

1: Igen. Igen. Ágnes, Ágnessel együtt jártunk iskolába, ő a nagytatájánál vót.
Ő járt iskolába?

1: Járt iskolába, igen. És egy csonka tanító vót, aki tanított, csonka vót a karja, még a háborúba maradt ...

2: Csonkakarú vót.

1: Te egészíts ki, ha nem jó! S akkor azt tudom, hogy megverte: – Me Karéj, me Karéj! Elgondótam: – Istenem, vajon mé mondja Ágnesnek, hogy me Karéj, me Karéj. Hazamenyek, s mondom nagymámámnak, me nagymámámnál vótam. Mondom nagymámámnak ..., s ő es a nagymámájánál!

2: Igen!

1: S mondom: – Mé mondja, hogy me Karéj, me Karéj, hát azt mé mondja? S azér – aszmondják –, hogy mindegyre küdték ki ide a Lázra, és nem tudott a gyermek tanóni. És kérdezte a tanító a kislányt, és azér verte meg, hogy me Karéj, me Karéj, me a Karéjra ment ki a marhákkal. Na, mondjad te.

2: Itt a tetőn túl, ahol járnak, Karéjnak hitták a helységet. Úgy, hogy mondjuk: Szémán, Kiskert ..., a dülő, határ. Na, s aztán azér mondta, hogy Karéj, me odament, s verte ...

1: Aztán nem járt sok iskolába ő, ahhoz képest, hogy milyen nagy tudós lett, egyáltalán. Kicsit tudott tanóni, me az öregeknél vót, a pajtánál, pajtájuk vót nekik, s oda küdték ki, s osztán, a tanító meg hezzavert, hogy nem tudta a leckét, mer ő aszmondta, hogy a Karéjra kellett menjen. S azér mondta, hogy: – Me Karéj, me Karéj! Szegény, soha el nem tudom felejteni, hogy ő is mennyit szenvedett ezen. S aztán lássa, hogy milyen tudós lett?

Emlékeznek arra, hogy az hogyan kezdődött?

2: Én egyébre nem emlékszek, csak híresztöték, hogy Ágnes jósol. Én nem jártam arra a helységre, ahol ő felment a hegyre, Rengőkőnek hitták azt a helységet, ahova ő felment, és sok-sok faluból zarándokoltak oda.

1: Az uram is vót.

2: Ő ott hirdetött. Ő ott hirdetött, de én helyszínre nem jártam. Nekem családom vót, nekem időm nem vót, hogy én őt ott ... Sem a házához nem jártam. Én, egyidő-

sők vagyunk, tizenkilencbéliek, mikor találkoztunk, beszélgettünk: – Hogy vagy, egyidős, micsinász –, de különben nem házaltunk, egymásnak a házát nem látogat-
tuk.

1: De evvel a megmerődéssel, ő mondta, hogy rosszul lesz, ettől a perctől pedig, néz-
ték az órát, s csakugyan, mikor ... S megmerődött, s ő mikor magához jött, akkor ő
elmondta, hogy ... Még azt es mondta, hogy díszkapu fog lenni Máréfalvának az egyik
felibe! S igaz e, hogy díszkapu vót! Megjósóta, hogy díszkapu fog lenni. S még miket
es jósót, jusson eszembe.

Na, de az sokat megtérített. Annyian gyóntak, tudja-e, hogy abba, a vallásosba úgy
belénevelte. S átalmentek aztán a templomba, s ott fogták el ...

Tófalán?

1: Igen! S lesték! Ez vót, erősen ...

2: Ő nem járt a templomba! Ő nem járt a templomba! Hogy mért nem, azt nem lehet
tudni.

Azelőtt se járt, mielőtt letiltották volna?

2: Nem.

1: S nem vót ideje se. Onnat nem tudott menni a templomba, me öregek vótak, s
nem vót ideje, s mikor má akkorát nőtt, tizenhat, tizenhét esztendő vót, mikor Laji
elszöktette. Úgy ő se, nem tudott lány se lenni szegény, nem tudott, me ..., szóval
gyengébb vót, na. Ő nem tudta magát rendezni, ahogy kellett volna, me gyengébb
vót, nagy strapa, állatokat tartottak a nagyszülők ...

2: Onnan hozta be a tejet, vitte ki az élelmet, ott tanyázott ő es, de ő a fiataloktól el
vót zárkózva ...

1: Aztán az ura elszöktette, s aztán együtt hazajöttek, s egy ilyen vallásos – aszmond-
ták –, Kadicsfalván egy ilyen asszonya vót, attól tanolta azokat a Szentírás-dolgokat.
Nem Keményfalván?

2: Keményfalán vót egy hívő asszony! Keményfalán, egy nagy barna asszony ...

1: Na, akkor Keményfalán. Aszmondták, hogy odajárt valami hívő ... Nem tudom,
de nagyon vallásos, nagyon tudott jósóni, minden ... Én úgy jártam oda ... Én nem
vótam elragadtatva, egyáltalán. Hát elmondta a Nílus folyót s minden, de valahogy
így. Én is ezeket olvastam, s azért nekem nem vót olyan feltűnő na. S így aztán akkor
... Akkor ő úgy utazott, akkor veszítette el a gyermekét. Ebbe a prédikálásba, s ebbe
az utazásba. S akkor elveszítette a gyermeket, s evvel a kislányával maradt.

Mire mondták, hogy az ő utazása?

1: Ez, hogy oda összegyűltek, oda Rengőkőhöz, s átalmentek a templomba, ebbe aztán
... sok minden ...

Mondják, hogy hat hétig bujdosott.

2: Hát úgy beszéltek, beszéltek, de én úgy különben nem tudom. Nem tudom. Külön-
ben is messze laktunk egymástól.

1: Azt tudom, hogy én nagyon vótam, terhes vótam a leánnyommal, és azért nem men-
tem, nagy hassal vótam, augusztusba született meg, és ő nyáron beszélt. No, de na-

gyon hitt, ment es a templomba, s gyónt, minden, s erősen jól lelkiesen ... Felemelték, megmutatták, hogy meg van meredve, na. Ahogy ő le vót fekéve. Eddig a percig – aszmondja –, meg tudta mondani, ennyi percet mondott, megnézték az órát, s felemelték, meg vót merődve. Sokan jöttek. Én es adtam még szállást azoknak, akik jöttek.

2: Szekérrel jöttek, gyalog jöttek, messzünnen ...

1: Idős emberek. Olyan vót, mind, mondjuk aztat, az Úrjézushoz ahogy jártak. Úgy lehet mondani. Annyi sokan, annyi nép vót, hogy rengeteg, a faluban ... Bévitték aztán a miliciára ...¹

2: Aszmondták, egy pincéjük vót otthon, vót a két szoba között egy kamra, s onnan vót egy lejárás, s ott meneküt meg akkor, akkor a törvényváltozáskor, magyar világ, s ez a másik világ jött ...

Az igaz, hogy ezt megjósóta, hogy ez a, miféle kaput mondott?

2: Díszkaput.

1: Díszkapu is vót, Betlenfalván is vót. Többet jövendőt, csak most nem jut eszembe. Neked se jut eszedbe?

Nem mondták, hogy rosszat csinált, olyan tudománya volt?

1: Nem. Nem.

2: Aszmondták, hogy az Istentől nagy kegyelmet kapott, hogy ő így tudott jósóni, s elhalt, s még vissza is jött. S újra megéledt. (Máréfalva, Hargita megye)²

Ágnes nénit ismerte jól fiatal korában?

Hogyne, jártunk nála ilyenkor ne, zabaratáskor. Ő rendőt, vagy ment, kereskedött, gyapotot vett. Hívtott le, menjünk gyapotot fosztani. Vótunk biza gyapotot fosztani. Olyanszerű, mint a gyapjú, s azt meg kell finomra tépegetni. S akkor ő elvitte, nem tudom, fonatni-e, s akkor úgy beadta, kerösködött véle ... Eközbe, mikor jártunk vót oda hezza, akkor monda vót, hogy: – T. – aszmondja –, van egy kicsi zabunk, le kéne aratni. Szép holdvilág vót. – Ha, hogyne, Ágnes néni, szívesen –, me szeretttük erősen Ágnes nénit. Olyan kedves vót, s olyan fiatalszerető, a fiatalságot szerette erősen. *Ez házassága után volt?*

Hát persze, a férje már oda volt fogságba. Háború után vót, igen. S aztán akkor ementünk, összecsoportosodtunk, s ementünk ki, messze ki. De akkor ugye a vadak se jártak, lehetett termelni. De most künn nem lehet termelni semmi ilyen aratnivalót. Csak kasza alá valót, takarmányokat ...

Kimentünk nagy énekszóval, s egész három-négy óráig arattunk. Jaj, erőssen jó vót! S akkor aztán bėjöttünk, s megvendégőt, s azt se tudtuk, mit adjon, ne, hitvány Ágnes néni! Úgy szeret most es, még él! Éppég a nyáron mentem kapálni, hova-e. – Na, T. – aszmondja –, há hogy vagyunk. Me aztán ő es úgy megijedett, amikor a férjem meg-

¹ Rendőrségre.

² 77 éves nő (1) és ismeretlen jelenlévő (2), 1996.

halt. Aszmondja: – Te T.! Úgy előttem van az a P. bácsi! Hogy tudott az olyan hamar meghalni? Szerette erősen, erősen-erősen ... Há mondom: – Lássá-e, milyen hamar özvegyen maradunk? Nem is gondoljuk, s ...

Emlékszik arra, hogy Ágnes néninek a csodálatos dolgai mikor kezdődtek?

Nagybeteg vót egyszer, azt tudom.

Azelőtt is volt beteg? Mert F. bácsi azt mondta, hogy a szívével volt beteg.

Az igaz, igaz.

A szívével volt baj?

Tiszta igaz, na lássa-e! Az ember nem még emlékszik vissza, me má rég vót. Rég vót. Aztán akkor mondták vót, hogy: – Na, Ágnes néninek megjelenései vannak! S Ágnes néninek jelenései vótak, s minden! S hazakerút, s akkor itthon es. Jaj, Ágnes néni miköt beszél, s mit mond ... Megint kezdődött.

Volt ott, amikor a háznál hirdetett?

Nem, a háznál nem. Nem. A házhoz nem nagyon lehetett akkor menni, me őt hamar felügyelés alá vették, nem akarták hagyni. Ő csak akkor, amikor a Jóistentől kapta a kegyelmet, ő csak akkor beszélt. Ő nem törődött akárkivel. De ő tartózkodott attól is, hogy őmiatta ne kerüljön senki bajba. Aztán mikor kiment oda a mezőre, s ott beszét, hát ő, jaj Istenem ... Mi nép vót, Úristen, hát soha el nem tudom felejteni, soha! Mi nép vót! Más falukból, városokból, mindenünnen, érti-e, hát annyian jöttek, hogy szörnyű, annyian jöttek. Sokan, sokan, erősen sokan. Mentünk ki ... Azelőtt a sok esős idő lejárt, a fődéken sok lágyágok vótak, s úgy, ahogy mentünk ki a krumplisorokon mindenütt keresztül, ő, süllyedtünk belé, de nem számított, úgy tudtunk menni ki azon, úgy haladtunk, hogy ... – No – mondom –, lássátok-e, a Jóistennek hatalma van, me az ő akaratától tudunk haladni így. Édesapám, százkilós ember vót édesapám, száztíz, ebbe, eközött vót, s ki tudott jönni ő es. Annyit csodákoztunk, hogy hogy tudott kijönni oda, mikor otthon es alig tudott jönni-menni, s ki tudott jönni oda. Akkor csak vót a Jóistennek hatalma, ugye. Kelltt legyen.

Egyesek akkor is, hogy hát így, s hát úgy ... Én nem bánom, de ő amiket mondott, s amiket mutatott, azt mind láttuk!

Megmondta közbe, így ahogy az evangéliomot felolvasta könyv nélkül, semmi se vót előtte, az semmit, úgy olvasta, mintha könyvből elolvasta vóna. S akkor egyszer leűt, megpihent, s aszmondja közbe: – Na – aszmondja –, fiaim! Én most – aszmondja –, meghalok – aszmondja –, megmerődök. Dehát azt honnat tudta? Na. – De engem – aszmondja –, fel fogtok mutatni a nép előtt, hogy higgyenek. S há nem-e, egy olyan félóra múlva, ahogy meg vót merődve, úgy a férfiak megfogták s felmutatták. Érti? Hát a csuda ölt meg minket. Hát mondom: – A Jóistennek ha hatalma nem vóna, hát akkor ezt hogy tudná megcsinálni?

S akkó megint magához jött, esment, s akkor aszmondja: – Na – aszmondja –, jön most egy ellenfelem – aszmondja –, aki velem szembe, egy gonosz lélek. Így mondta. – Fegyverrel – aszmondja. – Meg akar löni. De a Jóistennek hatalma van. Há nem-e jött? Zetelaki születésű, erdész vót, ment, s: – Úgy meglövöm – aszmondja –, mint a

kutyát. De abba a helybe a Jóisten megállította, nem engedte közé hezza, no! Nem tudott tovább menni! Nem! S akkor aszmondta Ágnes néni, mikor elment, hogy: – Meglássák, mekkora nagy kár fogja érni. S azon a héten, vót két nagy tehenje, jó fejős tehenjei, s nem tudom, borjú-e, mi-e, s mind a három elpusztult még azon a héten! Hát, mondja meg, hát akkor valami csak kell legyen ...

Papok nem mentek oda ki?

Nem, nem, hát ellenezték, a törvény nem engedte, nem szabadott, hát mondom, még őt is szemmel kísérték... Nem. Nem lehetett, egyáltalán nem.

Máshol ilyen helyre kápolnát építettek ...

Hát ide még nem terjedt ki, úgyhogy nem tudom. Aztán elfogták, Zetelaka felől jöttek a rendőrök, milicisták,³ s elfogták, s békísérték Zetelakára.

Látta a milicistákat?

ÉN nem. Nem hallottam, azt nem hallottam, lövöldözni, egyáltalán. Me aztán ugye mikor lejárt minden kegyelme, mi jöttünk be, me se kenyeret nem vittünk, se semmit, éhösök vótunk, megyünk haza na ...

Egész nap tartott?

Sokáig tartott, hát nem tartott egész nap, me délelőtt tíz órától délután négyig ott vót.

Hogy volt ereje hozzá?

Ezt mondom! [Ujjong.] Na! Ezt mondom! Mégiscsak a Jóistennek van hatalma. Őáltala kellett hogy csinálja! Hát akkor aztot hogy mondta meg nekünk ... Vagy hol is mondta meg aztot, hogy ő kimegy a pusztába negyven napig.

Elvitték Vásárhelyre közben?

Igen. Na lássa. Onnan is, a börtön megnyílt, s elszökött, hazaszökött. Hát ha nem lett vóna a Jóistennek hatalma, akkor azt hogy tudta vóna csinálni? Őtet nem eresztette senki onnat ki, na. S akkor aszmondta, no, igaz, hogy kimejen negyven napig a pusztába. S ki óhajt, bár akárki, nyugodtan fölkereshet. S fel is kerestük, kijártunk mi es. Me én is kijártam az egyik unokahúggommal, s akkor a másik barátnémmal együtt, kimentünk! Reggel idejibe kimentünk, hogy kapjuk el, hátra, ó, édes Jóistene ...

Tudták, hogy milyen irányba menjenek?

Hát igen, met magyarázták, me idevalók vótak ott is kaszálni, olyankor vótunk, szénacsinálni vótunk, s mondták, hogy látták, s füttyögtetett, s avval egyik kenyeret adott, s enni adtak, s ételmet vittek ki neki. S no, aztán mentünk mi es. S ez az egyik barátnőm, annak az apjáiék ott kaszáltak nem messze, s ez a lány tudta, hogy milyen tájba van. Há mentünk is, me nekünk is ott van, abba az irányba egy nagy területünk, ilyen fenyős, kaszáló is vót, de most – aszmondja a fiam –, ott jártak valamelyik esztendőbe, hogy a csemeték úgy felfogták, hogy nem lehet kaszálni egyáltalán, égé-

³ Rendőrök.

szen fenyős erdő lett. Hát ott van egy hektár, két hektár. Osztán ebbe az irányba vót Ágnes néni.

Osztán tudtuk a járásokat, me abba az időbe a vadak nem jártak úgy, mind most, mentünk bátran, nem törődtünk. Ma nem mennék én semmiért abba a nagy erdőbe, én nem! Sztán fütyögtettünk, me örökké aszmondta: – Füttyszó a jelszó! S ha meghallja, ő akkor vissza. S úgy es vót. Fütyentöttünk, s a jelszót adta vissza, s mentünk abba az irányba, s ott es vót. Vót egy posztóujjasa neki, s egy ruha rajta, s asse tudom, mezítláb vót-e, úgy hiszem, mezítláb vót. De ahogy meglátott minket, a posztóujjasát terítette le: – Na, mindenki üljön rea. Igen. Há, mondja meg! Há nem lehetett, me azután is, ahogy hazakerút, a kaput kellett zárják, nem engedtek senkit bé, állandólag, a templomba se engedték ... Osztán most pedig, hogy ilyen változás lett, nemigen jár. Lebetegedett, közbe eltörött a lába, felment az udorba,⁴ hogy vessen szénát s úgy leesett, hogy a lába eltörött. Aztán sokat kezelték, s így aztán otthon rekedt ...

Azt látta maga, hogy a madárka a tenyerébe szállt?

Én a két szememmel láttam. Hát ott vótunk mind, amikor odamentünk, s a posztóujjasra leültünk, abba a szent helybe ... Mü úgy hívtuk a madarat: leánkamadár,⁵ olyan madár vót. Na. S aszmondja: – Ez nekem a barátom – aszmondja. – Ez a barátom nekem. A kenyeret elévettük, s: – Add csak ide azt a kenyérbelet – aszmondja. – Innen a kezemből mind megessi. Odaadtunk egy darab kenyérbelet, a kezibe elmorzsóta, s a madár reaszállott, s onnat megette. Mü láttuk a szemünkkel, mü hárman vótunk. Láttuk ezt, má egyszer biztos, hogy láttuk.

Éjjel is ott vót?

Ott vót. Kérdeztük tőle: – Hát Ágnes néni, éjjel hol aluszik? – Itt a fa tövibe – aszmondja. – Az ujjasra reafekszem. – S nem fázik? – Én nem – aszmondja. Ez egyszer százszázalékos.

Nem énekelt?

Nem énekelt. Hanem amikor az isteni kegyelem megjött neki, akkor elmondta, ami a Szentírásba ... De mondom, úgy mondta, mintha füzetből vagy könyvből olvasta volna. – Ágnes néni, ezt honnét olvassa? – Nekem – aszmondja –, sűgják – aszmondja. Olyan vicces vót örökké Ágnes néni. Ez vót.

Én hittem benne, ez egyszer biztos. Én hittem benne. Me ha nem lett vóna igaz, akkor mindenféle nem történt vóna meg rajta. Nem. Ugye Zetelakáról is megszabadút, bezárták, s megszabadút. Hát akkor hogy jött vóna haza, mondja meg? Csak a csuda ölt meg. Ki kalauzolta ötet haza olyan messziről?

S él, jól bírja magát. A férje meghalt, de ő jól bírja magát.

Van olyan, hogy most is mond vagy a jövődőről jósol?

Hát nem szabad. Ő most es, mikor van kegyelme, így mondják, me én nem jártam bé, me ugye félünk na, félünk. Ő megyen be a pincébe, s máskor a konyha ajtaját be-

⁴ Szénapadlás.

⁵ Barázdabillegető (Motacilla alba).

zárja, s ő otthon elmondja magába, hát nem magába, me hangosan s ahogy akarja. De nem lehet na, ugye nem lehet, az ember saját magát is bajba hozza ... Habár ... Mondtuk neki, hogy: – Misére mér nem jön el legalább vaegyszer? – Há, fiam, nem megyek el. Há nem ... [suttog]. – Há, nem megyek el, fiam, én otthon imádkozom. Ügyes asszony, biztosan. Pláne fiatal korába, mikor mi fiatalok vótunk, s szeretött minket, a végtelenségig. Örökké hogy hát ... – Jaj, L. ha hazajőne, hogy lássa, hogy vívom magamat! Pedig őt nem izélték, egyáltalán, férfiakkal, abszolút egyszer se, so-hase. Nem, egyáltalán. Csak így viccelődött a fiatalokkal, nem vót olyan ...

Sokat szenvedett ...

Az, az. Hát mondták, abba az időbe még nem tudom hány helyt vót ilyen ...

A háború után?

Igen. Egy olyan, én nem tudom, férfi vót-e vagy nő, hogy az oldalából a vér s a víz folyt ...

Itt a környéken?

Nem, nem itt, nem. Nem tudom, melyik országba. Aszmondták, vót vagy nyóc vagy kilenc ilyen prédikátor. Azt hallottam.

Azt nem hallotta, hogy a kútból Mária emelkedett ki?

Hát az lehetett ... Ugye, én nem emlékszek ilyenre ... Hát ugye ez el is jött, háború is eljött, de hogy még mi fog jöni ... Allesz aztán a nehéz!

Azt ki mondja meg, hogy mi jön ezután?

Ezt állítólag, aszmondják, hogy van egy olyan füzet, hogy meg van írva, a Szentírásba meg van írva ... S máskülönbén is, a közmondásba sokszó mondjuk s sokszó mondták az öregek es, hogy ezer tött, s ezer nem telik. Ugye, ebből ki lehet venni mindent. Úgyhogy má ott vagyunk az utolsó ponton. Bármelyik percen ... lesznek földrengésök, villámcsapások ... Közbe az Úr Jézus el fog jönni s fog ítélni felettünk, úgy a holtak felett, mint az élők felett. Úgyhogy aki megéri, megéri, s aki nem ... Ez egyszer meg van jövendőve, ez százszázalékos. Ezer tött, s ezer nem telik. S ettől tovafele bármelyik percben várható. Hogy mikó lesz, azt nem tudjuk. Állítólag, én nem tudom, olvasták vagy hol ..., aszmondták, hogy kilencvenkilencbe lesz teljes napfogyatkozás ... Akkor jó el a ...

Sötétség?

Sötétség s földrengés. Úgy hogy ezer tött, s ezer nem telik. Mü ehhez vagyunk hozza tartózkodva, aztán hogy mi lesz a vége ... Az jó nem lesz, az egyszer biztos ... Az jó nem lesz ..., megérjük-e, túléljük-e, nem-e, de ...

Vajon Ágnes néni kiáll-e megint az emberek elé?

Hihihhi ... nem hiszem.

Azóta itt a környéken nem történt ilyen csoda?

Nem, nem, nem. Abba az időbe aszmondták, hogy még Ágnes nénival együtt kilencen vótak. Falukba, városokba, hol vót, tudja a Jóisten ... Olyan is vót, hogy az egyik férfinak az oldalából vér s víz folyt. Hát ott van ugye, hogy Jézus képének es, hogy rajta van, hogy vér s víz folyt.

Atyhában volt akkoriban egy ugyanolyan asszony, mint Ágnes néni. Azt mondták róla, hogy elrejtezt.

Nem tudom, nem tudom na, aztot, nem hallottam, hogy itt közelbe lett vóna ... Ennél többet nem tudok...

És akkor Ágnes néninél a pusztában hárman voltak kint?

Igen, Fábián Jóskáné, Anna néni ... gyógyszereket es jól ismeri, mer ő a kórháznál is szolgált ... A másik Tódorné, az es özvegyasszony, de az egyáltalán nem tud. Anna néni sokat tud, az ura pásztorkodik, s ő végzi a gazdaságot. ... A nép változik, a világ nem. A világ még úgy van egybe. Aztán amikor a világ változik, akkor nekünk es ... *Tehát a világ egyszer változik ...*

Igen, me elmondják, hogy ezer tőtt, s ezer nem ... A nép szörnyen el van kanászosodva, a fiatalok. Mondom, apám, anyám feltámadna, meglátná, hogy micsinának a mostani fiatalok ... Ó, ... Most nem hogy, na, elmegyek a lakására, s hazakísérem a lakására, s bemegyek s ügyesen szórakozok vele, semmi! Imitt-amott a kertököt, kapukat támogassák. Na, mondja meg, hát ebből mi jó ki jó? Semmi, semmi. Aztán csavarognak éjeköt. Úgy leány, mind legény, mindegyik. Ebből jó nem jó ... (Máréfalva, Hargita megye)⁶

Amikor Ágnes néni prófétált, járt ott?

Minden, amit mondott, minden bétőtt. Minden, minden. Ebből komoly baj ne legyen, de minden, minden ... Akkor ő mindent valóságost mondott. Igaz, hogy elhurcolták Vásárhelyré, ahajt az örök örözték, a lakat leesett, s hazaszaladott. Eleget hurcóták, eleget hurcóták ...

Úgy megmondta, hogy kollektív lesz, társulás lesz, s szérún csépelünk, s aztán csűrbe csépelünk, s aztán, hogy a fődeket a nép visszakapja. E mind bétőtt. E mind bétőtt. Egyebet nem tudok mondani, minden bétőtt.

Hogyan kezdődött ez?

Neki, az Isten kegyelmet adott neki. Keresztaljával oda mentek ki Rengőkőhöz, s amit mondott, hirdetett, a nép, a milicia eleget hurcóta, eleget üldözte, de hát ... Amit mondott, minden bétőtt. Me mű es jártunk oda. Egy máréfalvi ember a Rengőkőre reapiszkót, – Na – aszmondta –, annak olyan gyermeke lesz, Gyimesbe vót olyan, ez előtt száz évvel. S olyan is vót! Pedig csak még két hónapos vót akkor a felesége! Nem tom, melyik fiammal vót egy, egyszerre szültünk ...

Nyomorék lett?

Nyomorék, nyomorék! Úgyhogy senkinek meg nem mutatták, egy pap megkeresztelte, s ... Ő meg is mondta, hogy milyen lesz, s olyan is lett. Olyan es lett. A bábaasszony járt oda, s járt hezzánk ... Megmondta, hogy olyan lesz, hogy akkora két szeme lesz, mint egy ökörnek, füle lesz, mint a marhának, s a keze-lába olyan lesz, mint a pipének, a lúdnak, s a szája, mint a nyúlnek ... Mindent megmondott, s rám is mit

⁶ 69 éves nő, 1996.

mondott, bételjesedett.⁷ Há ugye, rokonság is, idejött, beszélgettünk, s Isten adott kegyelmet neki, na ... Rosszat nem szabad mondani, me ő most tudja, hogy mit monduk.

Én ha elmegyek hozzá, akkor elmondja, hogy mi itt mit beszélünk?

Nem mondja magának el, csak ő má tudja, nem mondja el, csak tudja. Ugye a kapu örökké bé vót zárva, nem lehetett senki bemenjen oda, éjjel ha valaki, de a milícia örökké leste. Na. Valamelyik esztendőbe úgy megbüntették vót, hogy gyalog bé kellett menjen százszor a városba s haza. Örökké a milicián kellett jelentkezzen. Demokrácia alatt! Na. Testvére veszekedett, hogy ne hirdessen. S aszmondta: – Te velem ne foglalkozzál, eddig s eddig beteg leszel, te érd meg a magadéval ...

Ez S. vót?

S. vót a sógora, a testvére pedig M. Ugye az apja, az öreg is megházasodott, ő aztán megházasodott, az apját hozta el onnat, egy hétig gondozta, s halt is meg. Má ugye kilencven, mennyi vót az öreg. Nem ártott senkinek, imádkozott. Amikor magyar világ vót, az ura katona, izé, katonának elvitték vót, jártunk fonókba, akkor es így a kegyelmet megkapta vót, úgy hogy nem tudott semmiről semmit, az eget nézte, s hirdette az evangéliumot.

A rengőkői hirdetés előtt volt ez?

Azelőtt, magyar világba! Aztán mikor magához tért, akkor örvendett, hogy ott vagyunk.

Mondta, hogy tíz asszony együtt járt fanni.

Ugye mondta? Hazugságok nincsenek. Amit mondott, minden bétött. Aki rendőrök is mocskosok vótak véle, azokat is az Isten elrendezte. Elrendezte. Nem tudom, jóból kérdezi-e, nem-e, én a valóságosat mondom. Eleget hurcóták ... Szenvedett biza sokat, sokat. Ugye agyonverték ... S az örök aszmondták, mikor a lakat leesett, ugye bezárták a börtönbe: innét mi távoznunk! Ez ki tudja, hogy ki a, mi a. Gyalog hazajött Vásárhelyről, nem tudom, mondta-e.

Mondta.

Ugye, nem hazudok.

Mondta, hogy egy ruhát kapott ...

Igen, igen. Hát jöttek Vásárhelyről, s mindenünnen, amikor ő hirdetett. Mindenünnen vótak, Csíkból s Gyimesből ... Ugye neki nem szabadott aztán olyanokat mondjon, ami igazságos, semmi se vót szabad. Itt a, Kadicsfalván akié vót a nagy malom, az édesanyja idejött, me a leánya elment Bukarestbe. Az urával összevesztek, A. néni, van két fia, M. F., s a másikat nem tudom, hogy hívják. Me ha, sírt kegyetlenül. S aszmondja: – Most nem tudok semmit mondani, me most nincs kegyelem. Amikor ... Idejött, aszmondta: – Jöjjenek ide! Menjenek el Bukarestbe, ide s ide, ebbe a vendéglőbe, s megkapja a leányát. Ekko s ekko. Meg is kapta, úgy hozta haza. Hát ő itt vót! Mégis tudta, hogy hó van, pedig nem is ismerte. Ez így van! Valóságosan! Ágnes

⁷ Az elbeszélőnek két fia meghalt, a harmadikkal haragban vannak.

néni ... Még máig él a vénasszony. Azt írta vót a levélbe a leány, me keresték, hogy úgyse kapják suhutt meg, de ugye megkapták, az édesanyja. Az ura katona vót, a szé-kely hadosztályba. Most a malmot visszakapták, az épületöket visszakapták ...

A testvéreinek aszmondta Ágnes néni: – Te ne foglalkozz velem, te érd meg a magadéval. Neki mikor jött a kegyelem, akkor is kellett hirdessen! Nem lehetett – aszmondják –, eltitkolni! Csak be vót zárva, s nem tudott senki se ... Amit mondott, mind jót mondott.

Amikor fiatalok voltak, s fonóba jártak, akkor ő előre bejelentette, hogy lesz kegyelem?

Nem. Egyszerre csak jött. Akkor a két kezit kitárta, mint az Úrjézus, s a szeme fel, s kezdett hirdetni. Azután aztán, mikor elment a kegyelem, örvendezett, hogy ott vagyunk.

Nem kérdezték, például mikor valakinek halottja volt ...

Akkor nem vót. Most van olyan. Akkor nem vót ez.

Ő a túlvilágot látja?

Csak mindig. Me én mondjuk, én ha odamennék, s megkapná a kegyelmet, én megkérdezném. Nekem két fiam meghalt, édesapám, édesanyám, hogy hallám, a túlvilágon hogy vannak. S megmondaná. Azt is megmondaná, hogy mit izennek. Me az egyik fiamat a cigányok agyonütték nyócvanba, Szászkézen, a másik ide bé lakott, három gyermeke, nyócvankeztöbe leesett a szekérről, az is meghalt ... Maradt a felesége három gyermekkel ... S ennek a másiknak pedig nem vót, huszonhét éves vót, a nagyház meg vót épülve idebé, akart nősüni, s gyilkos kezét kivették ... Ő nem vót hibás! A cigányok! A bakter is aszmondta: – Ő nem vétett senkinek. Csak részeket vóttak a cigányok, egy akkó szabadút a börtönből, s aszmondták, amíg egynek az életit ki nem ótsák, nem feküsznek le. Három napja vót, hogy ittak ... Olyan áldott fiam vót! Nem kéne dőgozunk, ha ő élne ...

Hát vót olyan, hogy a testvéremnek az apósa ment az erdőbe. S mondta: – Menjetek utána, ne menjen az erdőbe, mondjátok, me szerencsétlenség történik, s az is történt. A fát ahogy húzatta, a fémhögörödött, s mind a két lába eltörött, na. Akkor ugye erősen szigorították, hogy nehogy valakinek valamit mondjon. Most aztán ejsze nem bajlódnak. Ugye.

A Jóisten megsegítette, adott szenvedést es, türelmet es, jó leánt, jó vejet ... Nines mit csinálni. A leánya mindennap megy a templomba, áldozik. Igaz, gyermek nincsen, me a Jóisten nem rendőt, de rokonság van elég ...

Ő, sugallja az Isten, hogy mit mondjon, s az angyalok. Ha maga meglátná, milyen értelmesen beszél ...

Sokszor beszéltem én vele ...

Nem az, hanem amikor jön a kegyelem. Vagy magának nem volt kegyelme? Nem? Me mikor nincsenek otthon, csak akkor...Attól függ. Most ugye, halottakkal lehetne beszélni, me jön a halottak hónapja. Esetleg ha, maga ha, ha vannak halottjai, hát akkor magának megmondaná, hogy hogy vannak, jól vannak, mit izennek. Nekem öt apró gyermekem vót, s egy mostoha, az uramnak a testvéreinek a fiát neveltem, s

mindenszentekkor aztán örökké idejött s megaprószentekelte. A testvére ide le lakott, M., velem egyidős, s az aztán örökké a rokonságokat, me rokonok vagyunk, felkereste. Megaprószentekelte. Erősen-erősen szerette a rokonokat, mindenkit, mindenkit... (Máréfalva, Hargita megye)⁸

Rengőkőnél, igen.

Ott volt?

Igen, ott. Olyan terhes vótam, hogy omlófélbe,⁹ kötszer a zsebembe vót, mindenféle, ami kellett legyen, me hat gyermekemnek én vágтам el a köldökét ... Itt bábaasszony se vót. Aszmondta: – Négyezer ember van ott! Annyian vótunk, ő maga mondta, Ágnes néni.

Ágnes nénit ismerte?

Komaasszonyom! Egyik leányomat keresztelte. A nagyobbik leányomnak ő a keresztanyja, me váltig egyidősök vagyunk. Ő tizenkilences, én húszas. S együtt vótunk, leánka korunkba is együtt barátkoztunk, s minden. Amikor Szebenbe vótunk ott es együtt, me ők elszöktek, me nem akarták hezzaadni ahhoz a legénhez. S akkor aztán eljöttek Szebenbe, jelzem, mi is ott vótunk, s vasárnap délután mentünk oda náluk. Me ők egy szobát fogadtak, s onnat jártak dőgozni, s ott örökké vasárnap délután elszórakoztunk s elbeszélgettük az otthoni dolgokat ... Aztán azután hazajött, me ott vót neki, hogy öröklött, s hazajöttek. Aztán má beleegyeztek, me muszáj vót beleegyezni, a szülőknek ...

Aztán, mikor a Rengőkőnél, ott es ott vótam.

Az hogy történt?

Egyszer csak, egyszer mondták, hogy kegyelem jött neki, s akkor hallottuk beszélni...

De az a faluban mással nem történt meg?

Nem, nem. Nem, csak ő. Egyszer mentem, itt ösveny vót fenn, s akkor ott vót egy földje, kapát, s beszélgetni kezdtünk, s aszmondja, egy kicsit maradjak ott! Még vót egy leány velem, az ment az esztenához,¹⁰ pásztor vót, major¹¹ az apja s a bátyja, s vitte az ételt. S aszmondja, kicsit maradjak ott. S ottmaradtam, s aztán aszmondta: – Van kegyelem, kegyelmet kap. De én asse tudtam, de én úgy megütődtem, leültünk egy bokor alá, de őt akkor má zavarták örökké, s én olyan ideges vótam, hogy ahajt valaki meglát, s hát ő ott beszél, s ott elfogják. Sok mindent mondott, de én nem tudtam megjegyezni semmit, annyira ideges vótam, hogy nem tudtam semmit megjegyezni. S akkor ő elmondta a kegyelmet, ami jött neki, azt elmondta nekem ott, de mondom, én nem tudtam megjegyezni.

⁸ 70 éves nő, 1996.

⁹ A szüléshez közel.

¹⁰ Pásztorszállítás a havasi legelőn.

¹¹ Juhász.

Egyszer megint itthon vót a húgom Temesvárról, s aszmondja: – El kellene menjünk Ágnes nénihez. S há mondom: – Menjünk. Itt a réten felmentünk, a földön kinn vót, ültette a répapalántot, emlékszem, éppen ilyen tavaszi időbe vót, s ültette a répapalántot, s vótak nála ejsze olyan három-négyen, akik mentek oda, akik ejsze tudták, hogy ott van. Mindenki ütette a répát. Odamentünk, köszöntünk, mi se mondtunk egyebet semmit, fogtuk a palántot s ültetgettük. Egyszer aszmondja: – Na, még van öt percünk. De nem nézett se órát, se semmit, aszmondja: – Még van öt percünk. Még szúrjuk a palántot, s aszmondja: – Ott az idő, menjünk az árnyékba. Mentünk egy fa árnyékába, aztán ő ottan sokat-sokat énekelt, szép ilyen szent éneket, mindenfélét, s ott magyarul, me olyan hangja vót, még a túlsó határba is meghallották s odajöttek. Mikor leültünk, vótunk tizenketten, s mkor felálltunk, vótunk ötvenketten. A kapások mind oda összegyűttek, a hangját ahogy meghallották, olyan messze hallott a hangja. Na, ekkor kétszer vót találkozásom, s akkor a Rengőkönél. *Ez előtte volt?*

Előtte, igen. Ugye aztán Rengőkönél rengeteg nép volt. S ott is ezeket a fejezetöket ahogy mondta el ... De egész nap esött az eső, úgy csepergett, nem olyan nagyon esett, de örökké esett, hullott az eső, úgy hogy az ernyőt örökké felette tartották. S egy kicsi izé vót rajta, kicsi ing s lajbi,¹² s kicsi szoknya, s ő nem fázott, s a többi népek úgy fáztak! Me hideg vót!

Aszmondta: – Nyócat elvégezett, nyóc fejezetet, s akkor aszmondta, a másik kétöt elvégezi délután – aszmondja –, me kifáradt, sokat mondott. Abba a helybe lefektették, me ő így valahogy elaludt, elszenderedett. Fektették le, amikor a fejezetnek vége vót. S fékelt, s aszmondja hogy: – Elvégezem a másik két fejezetet – aszmondja –, me má délután három órakor jön értem egy megfizetett lélek Zetelakáról. Nohát osztán, mikor elvégezte a fejezeteket, erősen kérte a népet, hogy távozzanak el, menjen el mindenki. Igen, de senki se ment! Mindenki kíváncsi vót arra, hogy ki jön érte. S tényleg, mikor három óra lett, jöttek. Jöttek onnat Zetelakáról, az a férfiú, hát az jött, puskát hozott a kezibe, erdész vót, vadőr! Aszmondta: – Lelővi, mind a kutyát! Igen, de nem vót mersze ... Szóval aszmondják, a puska így járt a kezibe, reszketett a keze. Úgyhogy aztán nem bántotta, egyáltalán. De aztán megjöttek arra, úgyhogy ... Megjöttek, úgyhogy a népet zavarták széjjel erősen a miliciák ... Jöttek a hegyen keresztül, hogy hát fogják el. De nem tudták elfogni! Aszmondták, hogy ott ahol vezették őt el az emberek, hát nem látták, nem látták őt, hogy hol van. Pedig ott vót az emberek között, me vezették. Úgyhogy aztán a népeket zavarták szerteséjjel, hogy ne legyenek sokan ... Aztán úgy mentünk szanaszéjjel. Mondom, ekkor hallgattam végig a beszédet. De vót még künn ő az erdőn sokáig. Oda nem tudtunk menni, me nem is tudtuk, hó van. De sokan azt is tudták, és oda is elmentek, messze oda hátra Virgóba. Az emberem ott kaszát – aszmondja –, hallotta, hogy egész nap mondnak, mondnak, de nem tudta, hol, csak hallotta a beszédet. Mondtak. S

¹² Mellény.

egy ember ott elment mellette, s aszmonda: – Nem láttad az ökrököt? Közbe nem az ökrököt kereste az ember, hanem kereste Ágnest. S az én emberemnek aszmonda, hogy keresi az ökrököt. S aztán tudta meg vót, s aszmondja: – Nemhogy megmondja nekem, hogy mit keres, me a kaszát én es otthagytam vóna, s elmentem vóna. Me oda es, az erdőre is sokan felmentek vót.

Ágnes néni beszélt, sokat beszélt, de nagyobb része mind igaz, mind bétött. Így apránként. Nem egyszerre, így apránként, amit ő megmagyarázott, mind bételt. Aztán most, nem tudom, hogy azután, nem engedték, otthon is örökké zárták bé a kaput, hogy ne menjen senki be. El is hurcóták vót, elvitték, Vásárhelyt vót, s aszmondják, mikor Vásárhelyről jött haza, a talpán mind el voltak vágva az erek, mezít-láb jött haza ... Na, akkor itt vót az udvarhelyi kórházba, s ott vót még egy embör, s az embör hazajött, s aszmondja: – Na, meghalt Úrfi Lajosné! Na, meghalt – aszmondja. Hát közbe, őt ki es vitték vót a hidegházba! Mikor még mentek ki azután, nem tom mér, akkor hát imádkozik! Úgyhogy ő nem halt meg! De itt, aszmondják, mind elvágták az ereket, lábán, s mindent. Úgyhogy akkora vót az isteni hatalom nála, hogy nem halt meg. De ő sokat szenvedett na, sokat szenvedett.

Úgy álltak a kocsik sorba ott nála, s ő ellett.¹³ Neki megjelent, szóval megjelentették, hogy jönnek utána, s kiment Kövespatak közi. S aszmondja, egy bokor alá lefeküdt. Mi ott küljel arattunk, s jött a milicia, s aszmondják, hogy jöjnek bé. Akkor is egy kicsi csepergő vót, sík vót, hát még jól elestem. Hát, hogy láttuk-e Ágnes néni, hova lett el. – Én nem láttam – mondom –, mi arattunk, én nem láttam senkit. Aztán elmentek ki azon, s ahajt künn le vót feküve, egy bokor alá, úgy magyarázta ő azután, s a kutyákkal mentek, s közbe egy nyúl kiszökött a bokorból, s a kutyák elfuttak a nyúl után, s akkor nem kapták meg, megmaradt ott a bokor alatt. Úgyhogy sokat, sokat hurcóták, még Zetelakára is átalvitték vót.

Vót egy sógorasszonya, az aztán nagy ellensége vót, szóval az urának a testvére. Amikor kocsival jöttek, még belökte a kocsiba. Biza-biza, még neki es jutott elég! Aszmonda: – Ha ő még egyszer Úrfi Lajosnak a felesége lesz, akkor a népnek baj lesz. Hát elég nehéz es vót ... Micsináljunk ... Az ura nagy erős ember vót s meghalt, s ő megmaradt. Az állásról leesett, egyszerre mind a két térdje eltörött. Akkor negyven napig benn vót a kórházba, húzatták a lábait, me nem tudták akkor se gipszbe, me reumával teli vót a lába, s meg kellett gyógyuljon. Mekkora fájdalom vót! Azután megint az udvaron ment, ment bé oda a nyári konyhába, éppen, nem es tudom, aprószentek napján vót-e, s akkor eltörött a keze ... Úgyhogy sokat, sokat szenvedött ő életibe. Most má kétszer is üzente vót, hogy menjek, de nem tudtam vót felmenni, úgyhogy nem találkoztunk ...

A halottakkal beszélget-e?

Azt nem tudom. Ugye amikor a kegyelem vót, akkor mondta, hogy Mária ezt mondta, Mária azt mondta, de azután ezt, hogy a halottakkal, ezt nem tudom, nem is hal-

¹³ Révült.

lottam ..., nem tudom, van itt egy asszony, azt elütette¹⁴ a doktor úr ... Azt hallottam, hogy ő tizenhat napig nem beszélgetett, s ilyen halottakkal beszélt ... De Ágnes, őt nem hallottam, hogy beszélt a halottakkal, csak O. I.-nét ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁵

1: Tetszett-e ott járni? Az az én sógorasszonyom.

Hát én amikor mentem az uramhoz, hát én nem is ismertem, én vótam máréfalvi, s az uram zetelaki. S annyira öntudatos vót, ő es annyira érezte vót, hogy édesanyámat odahívta, s aszmondta neki, pedig én nagyon fiatal lány vótam, me még, tizenhét, tizennyócadikba vótam, hogy aszmondja: – J. néni! Me az én édesanyám s az ő férje első unokatestvérek.

L. bácsival első unokatestvér?

Igen. S aszmondta: – J. néni, maga arra gondóljon, J. férjhez mejen ebbe az évbe! Aszmondja: – Ne beszéljen, Ágnes néni! Ilyent ne mondjon! Sze nem lehet – aszmondja –, még leánka, hova menjen? Nem lehet! S nem tótt, ősszel udvaróni kezdett, tavaszszal, májusba megvót az esküvő. Ennyi az egész.

M. bácsi emlékszik, hogy Zetelakán mi történt?

2: Igen, de akkor én katona vótam, újra a román hadseregbe, ötven, negyvenkilencebe történt, negyvennyócba behívtak.

1: Mi történt vót akkor Zetelakán?

Ágnes néni ott fogták meg!?

2: Nem ott fogták meg, hanem ... Gázménbe fogták meg! Gázméntől hozta el a milícia, őrzözte, én még ...

2: Ott az Ú. S.-ékén lejjebb ...

1: Ott, Gázmén patakába, há ott vótunk, én es ott vótam, édesanyám is ott vót ...

Az nem bent volt Zetelakán?

1: De ott es vót, Zetelakán, Tófalába, vót, vót, vót! Me attól eltekintve, ő amikor idejött, akkor már három napja vót, hogy ő odavan. Úgyhogy nem tudtak róla. Az alatt az idő alatt vót Zetelakán.

2: Én nem vótam orthon, katona vótam a román hadseregbe, de még ott is híre vót, a katonaságnál.

1: Aszmondta az édes testvéreink az ura, hogy, egy asszony, mikor mentünk Gázmén patakába, ki oda, mikor ő prédikát ott, s aszmondta a testvéreink az ura, hogy ennyi, egy asszony ennyi bolondot el tudjon bolondítani, ennyi népet el tudjon bolondítani – aszmondja –, s úgy megnémult, többet soha se szólott senkihez az az ember. Azon a nap! Soha, soha nem szólott senkihez. Erősen erősen ...

Szóval én édesapámtól hallottam, hogy ő gyermekkorába nagyon megijedt vót. Gyermekkorába nagyon megijedt vót. S az úgy benne vót, hogy az benne fokozó-

¹⁴ Autóval elütötte.

¹⁵ 76 éves nő, 1996.

dott, az az idegbetegség, s az a ... ez egy olyan, hogy mondjam, olyan átmeneti betegség vót neki, hogy ő nem ártott senkinek, nem foglalkozott senkivel, csak a vallást, örökké a vallással foglalkozott. Ugye a kommonista világba állandóan hurcóták, állandóan. Itt a nagy iskolába – mondom –, mondtam az uramnak, hogy leánkák vótunk, nem is leánkák, me asszony vótam mán, mikor az iskolába csinált egy nagy összejövetelt, úgy mondta, hogy lesz egy búcsúest, viszik el őt, s nemtommi. S három mentő vót, itt az iskolánál meg vótak állva. Hogy na, búcsúzott a néptől, hogy na, viszik el. De nem tudták elvinni! Neztük. Feltették a mentőre, milicia, minden ott vót, s nem tudták elvinni! Leszálltak, s mentek gyalog, s mentek a mentők. Hogy milyen hatása vót, hogy vót, mint vót, azt nem lehetett tudni. Hogy nem akarta a sofőr, hogy menjen a mentővel, azt má csak ő tudja. De gyalog vitték el, ez biztos. Négy milicista kísérte, mintha rablót csináltak vóna, vagy nem tom mi ...

A falu között milicisták kísérték?

1: Ezt én a szememmel láttam! Édesanyám is!

Hát akkor ő nagy ellenség volt!

1: Hát a kommonisták nagyon ellenkeztek, a vallással nagyon ellenkeztek. S állandóan, amíg a vallást tiltották, a kapojok mindig bé vót zárva. Oda nem szabadott, csak kimondottan rokonság ment oda, ezek nem ... Nem szabadott odajárni, nagyon-nagyon tiltották, me ő a vallást hirdette örökké. Nem foglalkozott senkivel, sem a törvénnyel, sem senkivel, s csak Istenbe bízunk, s higgyünk, s megsegít. S igaza is vót. Igaza is vót.

Honnan volt ez a képessége?

2: Hát ez az előérzete, hogy miből származott, azt nem lehet tudni ...

1: S az én leánkám is – aszmondja –, mikor beteg vót, hogy nézze meg, meggyógyul. Neki van egy olyan előérzete, hogy olyan nagybeteg vót az uram, hogy tökéletesen, hittük, hogy meg es hal. S aszmondja: – Meglátja maga, hogy megjön. S megjött! Neki is olyan előérzete van.

Mikor prédikált, mit lehetett látni?

1: Ő elmondta a Szentírásnak egy cikkit. Akkor ő egyszerre úgy eresztette el magát, hogyha nem kapták el, elesett. Akkor letették, önmagától helyrejött, felállt, kezdett egy cikket, megint elmondott. De a milicia közbe örözte, hogy nehogy valaki ... Me mondom, a törvénnyel soha nem foglalkozott, soha! Csak a vallással. S aztán amikor elmondta az övét, a milicia összefogta, s vitték bé, asse tudom, merre vitték, nem láttuk, de akkor a nép bomlott fel. Annyian vótunk, mint Csíksomlyón, mikor a búcsún vótunk, hogy az embernek a szeme nem fogta be, itt es annyian vótunk. Így igaz.

Ő hívta az embereket?

1: Valahonnan kiszivárgott, hogy ő ... Hát mondom, ekkor is, amikor ő prédikát ott Gázménba, akkor es három nap, harmadik napra valahonnan szivárgott ki, hogy ő ott prédikál. Anélkül, hogy a népet hívta vóna, vagy mi, mindenki rohant bé, mindenfelől, ahonnan egyszer csak tudtak jöni, mindenünnen jöttek ... Ő tudja, amit mi elbeszélgetünk. Lehet, hogy a következő alkalommal elmondja, amit mi beszél-

gettünk. De például most, most nem hiszem, hogy nincsen, me például most a vallást nem tiltsák ... Ő nem jár most se sehova, me nem is tud, me már idős asszony. Tettszett járná nála? Ő nagyon, s a leánya is nagyon vallásos család, ők nem ártanak még a légynek se, soha senkivel se foglalkoztak, soha. Amit kellett, ugye, megcsináták, osztán ... A vallást senki se tudta úgy, mint ő, de a sógora reafizetett, me aszmondta, hogy egy asszony ennyi népet bolondít ...

Szegény édesanyám olyan fulladós vót, éppen mint az uram, szívasztmája vót. S mentünk ki, úgy csorgott az eső, úgy félttem, hogy édesanyám elesik vagy valami. S én ugye mentem elől, s nezem, édesanyám jön-e. – Menjen elől, édesanyám, lássam, hogy menyen! Úgy tudott menni, úgy tudott menni, hogy hogy hogy ... Úgy tudott menni, az nem nyuvadozott,¹⁶ se nem semmi. Meredek út vót, s azon a meredek ösvenyen úgy mentünk, mint a virág, semmi, semmi baj nem vót senkivel. De mint a keresztalják, úgy mentünk ki az ösvenyen ...

Megmondta: meglesznek a nagy díszkapuk. Aszmondta. De nem fogunk örvendezi benne. Mer az egy olyan időszakot hoz, amit nem es gondolunk.

2: Vót elég díszkapu a Csau¹⁷ időbe, örökké csináltuk a díszkaput ...

1: Feltámadnak a Sátánok, s minket azok irányítanak, akit tudnak. Me mi, ezek a korabéliek, minket nemigen tudnak má irányítani, így van-e?

Amikor Ágnes néni így elszédült, akkor nem mondta, hogy a túlvilágon járt, s halottakkal beszélgetett?

1: Ezt nem hallottam, me minden további nélkül ugye, amikor háromszor is rosszul lett, lefeküdt akkor s semmit se csinát. Magától helyrejött, tovább nem vót semmi baja. Csak amikor jött az a betegség rea, akkor meg kellett fogják, me kellett leessen. Úgy hanyatág leeresztették, s akkor magától helyrejött, nem vót semmi. Gyermekek vótunk ...

2: Nem, má leány vótál! Hát hallgass ide, negyvenkilencbe vót!

1: Akkor leány vótam ..., harmincháromba születtem, s negyvennégy esztendeje, negyvenötödik, hogy asszony vagyok.

De az egy olyan rokonszerető asszony vót! Örökké úgy szerette édesanyámat, me ugye fiatalasszony vót, s jött a templomba – me mi ott laktunk, ott vót a szülői ház a templom mellett –, micsinál, J., hogy van, micsinál, ez mind érdekelte. Nagyon ügyes valaki vót. Szerette a népet, a vallást ...

2: Elvitték Vásárhelyre, s aztán egy ingbe hazajött! Hahaha ...

1: Édesapámmal, nyugudjék, jöttünk a mezőről. S ahogy jöttünk a mezőről, szántani vótunk, s ott Mállok előtt jöttünk le édesapámmal. S én a szekéren üdögelm, s édesapám jött a marháék előtt. S láttuk, olyan szürkület vót, hogy valaki olyan fehérben jó felazon¹⁸. S hát mejen édesapámmak: – Hogy van, sógor bácsi! Haha ... Istenem! Asz-

¹⁶ Fulladozott.

¹⁷ Nicolae Ceaușescu, Román Szocialista Köztársaság elnöke 1967–1989.

¹⁸ Felfelé.

mondja édesapám, szinte jött, hogy megijedött, hogy valaki meglátja. S akkó engem is megpuszilt, s ment haza. Kérdöm, hogy: – Hát maga mivel jött? S aszmondja, hogy: – Hát, mivel, fiam, amit az Isten teremtett: a lábaimmal! Na. De az valamilyenkor érkezett, valahogy ... Édesapám, szegény, nyugudjék, szinte megijedett – aszmondja –, ez az Ágnes hogy jön – aszmondja. De eljött! (Máréfalva, Hargita megye)¹⁹

Hogy mi vót vele, s mi történt? Kegyelem vót-e, beszéd vót-e, meg vót-e merevedve, nem lehet tudni. De annyit tudok mondani, hogy ezerkilencszáznegyvenkilencbe. Én vótam fenn a Hargitán, s hazajöttem onnan egy nyári nap, s aszmondták, hogy: – No, beszél fenn Rengőkőbe. Mentem fel, de körülbelül mikó vótam olyan négy kilométer távolságra, úgy hallott a beszédje, mintha ott lettünk vóna! Úgy hallott a beszédje. Mentünk, s összegyűltek, annyi nép, elképzelni nem lehetett. Vót egy nagy-nagy kő. A kőre felállott. S a kő úgy látszott, mintha perzsával²⁰ be lett vóna húzva. Pedig nem vót semmi, csak az a moha.

S akkor ő egy darabig beszélgetett, s akkor elájút, nezem, s akkor hanyatág leeresztették a fődre, s pihent, s akkor felkelt s megint kezdett beszélgetni. Hogy ott milyen vót, azt elképzelni nem lehetett, kegyelem vót-e, mi-e, hát úgy beszélt, mind egy pap, hát ugye pap, gyűlöltek a papok! Má ugye mind odamentek, az ő beszédjire!

S akkor amikor, má ez megtörtént, s akkor odament egy erdész. Idevaló vót, Máréfalván született, egyszerű ember vót, de az Isten felvitte vót a dógát, nagy kommonista vót, lett belőle brigadér. S ő meg akarta lőni. De az Isten nem engedte! Nem tudta meglőni!

S akkor elment arra bé Zetelakára, Zetelakán bément a templomba, ott prédikált, s akkor őtet onnan elvitték. Elvitték Vásárhelyre akkor. Vásárhelyt próbálták, hogy öljk meg inyekcióval, de nem sikerült. Sőt, osztán hogy sikerút, hogy nem, ő onnat eljött. Éjjel úgy eljött, hogy senki se tudta, hova lett el. Ő mesélte! Jött hazafele, s akkor bément egy törőbúza²¹ közti. Adtak neki ott egy köntöst, piros köntöst. A piros köntösbe jött hazafelé, s Máréfalvára hazajött, ide. Itt akkor, akkor nem prédikált, hanem hogy is vót csak ... Itthon vótam. El akarták fogni. Vót egy este. Egy este kijörtek ide Udvarhelyről, egy miliciakocsi. Nem miliciakocsi, teherkocsi. Vótak rajta vagy húszan csendőrök, ezek a szekusok,²² mindenféle. S akkor a nép ... Akkor elkiátotta magát, hogy segítség! Ez százszázalékos! Mentünk fel az úton, ott vót a sok polic,²³ akkor hamar ...

¹⁹ 62 éves nő (1) és 71 éves férje (2), 1996.

²⁰ Szőnyeggel.

²¹ Kukorica.

²² Titkosszolgálati ügynök.

²³ Rendőr.

Ő eltűnt. Ő akkor eltűnt. Úgy eltűnt, hogy senki se látta, hova lett el. A policok keresték, s akit elkaptak, azt jól megkenték, a népet elverték, egyiket erre, a másikat arra. Észrevettük, má nem mentünk oda, pucóni kell, többen vótunk, fiatal emberek.

Akkor ő azután beszéte el, hogy a templomkerten felül elment, keresték, de nem kapták meg sehogysem, s vót egy rokonsága, a másik utcába, s oda a kemencébe bebújt. De ezt nem tudják, nem es kell beszélni, me ... Keresték, s nem kapták meg sehol se. S akkor negyven nap bujdosott ..., negyven nap bujdos ott az erdőn. Aszmondta, me beszélgettünk, me én jártam oda beszélgetni, medvék között vót, farkasok között vót, semmi nem bántotta. Semmi nem bántotta. Aztán azután hazakerült, de nem vót szabad neki elmenni hazulról egyáltalán. Meg vót szigorítva, hogy a lakást elhagyni nem szabad, hezzamenni senkinek nem szabad, idegen embernek egyáltalán nem, idegen embernek. Hogy ez kegyelem vót-e vagy beszéd ...

Aztán aszmondta, hogy ebbe az évbe, ha megérjök, a búzát mindenki hazahordja, otthon csépol mindenki. Aztán itthon csépoztunk! Jaj, de osztán törvény vót-e, parancs vót-e, honnan tudta, de itthon csépoztuk. Nagy feltűnés vót! Itthon csépoztuk. *Mondta, hogy a következő évbe mi lesz?*

Nem. Azt nem. Aztán hogy mi történik ... Aztán megint nem engedték, hogy a búzát hazahozzuk. Nagy céccó vót, sok minden bételjesedett, amit ő mondott, így ő, úgy ő, bolondul beszélte, de féltek a miliciák tőle, nem engedték, hogy beszélgessen, egyáltalán, nem hagyták, hogy beszélgessen. Hazulról ne menjen el, senkivel ne tárgyaljon. S egyáltalán, csak a kapun belül. Ne menjen senki hezzá, nem es jártak aztán ... Félték, a férje, a veje, félték, nehogy kellemetlensége legyen. Ez így vót abba az időbe... *Mit mondott tulajdonképpen?*

A mind a vallásról beszélt, mind a vallásról. Senkit se sértett meg avval. A vallásról beszélt, mindenképp. Isten van, s Isten lesz, s törvén ... Aszmondta örökké: – A törvéennek eleget kell tenni. Ezt belémondta mindenképp: – Törvén van, törvén van, a törvéennek eleget kell tenni. Senki ne vonakodjon a törvéntől, a törvéennek eleget kell tenni. Ezt má mindig mondta, ezt nem hagyta ki, egyáltalán.

Lajos bácsi mit mondott? Hát ott voltak az emberek az udvarán ...

Nem az udvarán... Hát amikor ő elszaladt, há bé nem mentek, az úton vótak, senki se járt bé az udvarra, ő csak kiátott, hogy segítség, s elrepült, mind a madár. Odajöttek a szekusok, a sok miliciák, motorral jöttek ki, há nem vót suhuttse, keresték mindenfelé, de nem találták meg suhuttse. Eltűnt, mint a kámfor. Úgyhogy ő²⁴ aszmondta, ő nem avatkozik be az egészbe, ő nem tudja, hogy mit mond, mit nem, ő – aszmondja –, nem foglalkozik vele. Őt nem hurcolták egyáltalán. (Máréfalva, Hargita megye)²⁵

²⁴ Lajos bácsi.

²⁵ 78 éves férfi, 1996.

1: Hát én ahogy tudom. Én úgy tudom, mer én akkor ott laktam fenn ..., s akkor az ő ura oda vót a fronton.

Igen, fogságba is volt.

1: Fogságba is vót. S akkor neki közbe született egy leánya, most is él, ez az egy van, A. Azt tudom, hogy nagyon sokat üldözték, ezt tudom. De én úgy tudom, hogy az ura a háborúba, szóval a fogságba vót na, fogságba kerút. S akkor itthon vót neki egy testvére, Zs., O. J.-né, az annyira üldözte Ágnist, komámasszonyosok vagyunk, annyira üldözte Ágnis, hogy ő el kellett menjen, me ő nem bírta tovább, hanem ide által, ide Keményfalán, vót egy M. néni. S akkor ők jól vótak, azzal az öregasszony-nyal, s akkor ő oda a leánykával átal költözött. Azé, me hogy közbe ne felejtsem el, az ura is hitvány vót, me az ura küldött egy búcsúlevelet, megírta a búcsúlevelet, s küldte a búcsúlevelet egy embertől, aki jött a fogságból, s az aszmondta, hogy: – L. meghalt –, me Pál Lajosnak hitták az urát. *(Igen.)* L. meghalt, na! S akkor még jobban üldözték. De nem halt meg, nem vót igaz, hogy ő ezt mér tette, mér csinálta, azt nem lehet tudni. Akkor aztán komámasszony elbúsúta, s üldözték akkor aztán már, na, hogy úgy tudta a család, a testvérek, hogy tényleg meghalt L. S akkor aztán ő oda, tényleg, átalköltözött.

Közbe hazajött komám, s akkor ott a lakásban, ott ültek az asztalnál, a testvérok s még a szomszédok, minden, ittak no, annak a tiszteletére, hogy hazajött L.! Körül vótak ülve. Közbe komámasszony nem tudta, hogy itthon van, itt jött, itt ment, s itt jött a hegyen keresztül. A hegyen keresztüljött, s hallja, hogy olyan zaj van a házba. Mikó bément, s meglátta L.-t, hogy az asztalnál, s ott van, hát akkor ő rosszul lett. De én akkor ott vótam! Rosszul lett! No, osztán ott ecetet s kékszeszt²⁶ s minden, sűrőtuk, minden, s aztán helyrejött. Me mondom, attól meglepődött ő, hogy látta, hogy tényleg, itthon van, me hótt híre jött. Akkor nagy baj vót, me aztán komám, ő felháborodott, ez a Zs. s Á. s a testvérei mind ott vótak, s C.! Fogta a litresüveget, s úgy odavágta, hogy a litresüvegnek a nyaka leszakadt, s neki így, most meg nem mondom, nem tudom, melyik ujját, ezt ejsze, elvágta. Úgyhogy az má meg vót bénulva, az az ujjá, örökké, amíg élt. Akkor aztán nagy baj vót, me verekedésre kerút a sor. A testvéreit mind elhajtotta, hogy mért hazudtak neki, hogy a felesége elköltözött, de nem mondták meg, hogy mér, na.

S akkor aztán ebből kezdődött neki ez a betegsége, na. S akkor aztán ő negyvenháromba, ha jól gondolom, akkor lett beteg ..., nem igaz ...

A háború után?

1: Nem! Nem, a háború előtt! Nem mondom jól. Mer amikor őt üldözték, s ő elment, akkor az ura nem is vót itthon, amikor ő Szebenbe vót az elmeógyógyintézetbe, no! Aztán megzavarodott. Akkor aszmondták, hogy M. nén, M. nén, nem tudom, milyen vallása van, elfelejtettem, hogy mondják azt, s attól zavarodott meg Ágnis. De nem attól zavarodott meg, hanem az üldözéstől.

²⁶ 70 %-os orvosi alkohol.

S mondom, akkor azután amikor az ura hazajött, aztán ő kezdett mondani. Jósót. Javasolt. S amit mondott, igaz vót, bétött. Na, akkor Rengőkönél, fenn az erdön, akkor ott ő prédikát. Elmondta, hogy ... Ott vótam, Rengőkönél. Messze van az, Telekság...
Hívta ő, vagy maguktól mentek?

1: Hívta! Hívta!

2: Ki vót hirdetve, egymást a nép hívta.

1: De nem úgy vót hirdetve, hanem az ő emberei. Jöttek s mondták, hogy ne, ekkor s ekkor Ágnes Rengőkönél prédikál. S akkor ott vótunk, s elmondta, hogy díszkapukat fognak csinálni, s minden.

2: Hát igen, meg is vót!

1: S hát ugye meg is csináták, díszkapukat, me ugye tetszik emlékezni, Betlenfalán is, na. S elég a hezza, hogy akkor ő elmondta eztet, elmondta ezt is. Akkor ő ...

De közbe az ura hazajött. S akkor is, mentek a mezőre, jött egy ember tarisnyával – aszmondja –, itt a falu véginél találkoznak, s aszmondja: – Bácsi, maga térjen vissza! Ne menjen, me magának a tarisnyájába pénz van! Menjen vissza – aszmondja –, me a nagyerdön elfogják magát, s a pénzét elveszik!

2: De olyan igazat mondott, hogy a szavadba szóljak, nem tudom, hogy a fiatal bácsi ki az, nem idevalósi, igaz-e ... Elég az hozza, csak annyit akarok mondani, szavadba szóljak, én is ott vótam, amikor prédikált ... Rengőkönél.

Akkor nagy terhes vótam, vártam a bubát. Aszmondja B., hogy Udvarhelyről, a férjem mondta, annyi orvos, minden vót, érti-e. S mondta, hogy ő most ki van merülve, s le kell dűlni egy kicsit, de tizenöt perc múlva újra beszél.

1: Ott nem vót egy orvos se, te B.

2: De vót, B. beszélt vele.

1: Ne beszélj!

2: Vót, vót!

1: Hallgass ide. Az még, az ura má itthon vót, akkor jött haza az ura. Akkor ő beteg vót, nem olyan beteg, de az ágyba vót. Rengeteg, me megüzente, hogy menjenek sokan, sokan, met ő prédikál, ez vót egy szombat este. Na, akkor felállott az ágyba, s kiterjesztette a kezit, s mondta az olyan isteni ...

2: Nem énekölt? Me jósót nekem is otthon a háznál!

1: Azt azután jósóta. Elég a hezza, hogy az ura ült mellette. Egyszer aszmondja: – Te Lajos! Ne tagadjátok meg, vedd elé, me neked bé kell rukkolni, neked a béhívó a kezdedbe van. Úgyhogy még akkor Lajos itthon vót. Bé kell rukkolni, me a kezdedbe van a béhívó. S mindenki csudálkozott. No, én terhes vótam, s neki a testvére, M., Cs. S.-né. Én terhes vótam A.-val, úgy vót, ők keresztelik meg, aztán hogy megbetegedett, nem tudta. Elég a ... van-e ideje magának?

Hogyne lenne!

Elég a, hogy valaki adott neki, me tele vót a tornác, s az utca, minden. Valaki adott neki egy piros almát. Aszmondja: – L., vágd el ezt az almát kétfelé, me itt van két terhes asszony, s ezt az almát oda kell adni nekik. Hát M.-ot még, me az egyik édes

testvére vót, dehát engöm nem, nekem nem tudta, még akkor nem vótunk komásak.– Há elég az – aszmondja –, P. B.-né jöjjön – me az első uram után –, P. B.-né jöjjön ide – aszmondja –, hogy nehogy megkívánja ezt az almát, s M., te is! Odamentünk, s az almát ideadta, a fél almát, de hogy ő lázas vót-e, vagy meleg vót a kezébe, hát meleg vót az alma, s én úgy megundorodtam, hogy én be nem tudtam vóna falni az almát! Elmentem vissza a helyemre, fogdogaltam az almát. Aszmondja: – P. B.-né egye meg azt az almát, ne utálja, M. má megette. Hát én asz gondótam, ott összeesem. Hát, honnan látta ő, én milyen messze vótam, s mennyi nép vót!

A szobában körbe ültek az emberek?

1: Nem ültek, így álltak, így álltak, egy nagy tornác vót, s így álltak, mindenki, na. S akkor egyszer aszmondja ..., de az óra hátul vót s fenn. S aszmondja, ahogy ő így feküdt, me aztán lefeküdt, aszmondja na: – Öt perc múlva tizenkét óra. Ne haragudjanak, nekem most le kell feküdjek, s bé kell forduljak, me nekem most jön az óra. Met – aszmondja –, reggel korán fel kell keljek, a tehenyeknek ... De nem tudott dolgozni! – A tehenyöket meg kell fejjem s kell menjek a misére. Igende el vót tiltva, nem vót szabad menjen a misére!

Akkor eljövünk haza, de ő mindenkitől elbúcsúzott: – Aludjanak jól, s jó éjszákát, én reggelre meg leszek gyógyulva – aszmondja. – Öt óraker fé kell keljek, s a tehenyeket meg kell fejjem, s kell menjek a misére. Na, hazajövök, hazajövünk ...

2: De én mondjak egy példát, velem történt meg.

1: Na, mondjad.

2: Mikó minket elárultak vót, az akit ma eltemettünk, P. Z., hát teljesen, ugye tiszta csórén maradtunk, egy nagy szekér bőrt elvittek, még kötőrúddal kellett megkötni, annyi vót. Ő járt oda hozzánk varni, Z., s mindent látott, mindent tudott. Nohát kételkedtünk, kételkedtünk, s én mondtam az uramnak: – B., hát más nem árult el, csak Z. s P. A. Ők egyszer biztos. Na, azt javasolta, hogy mamával, anyósommal ketten menjünk fel Ágneshez. S fel is indútunk, de én úgy megijedtem, me fel se értünk az ő kapujukhoz, csak az alsó, ahol H.-ék laktak, U. A.ék, az ők kapujukig elértünk, s hát a kapun má jön ki Ágnes, s inti: – Tudom, hogy hozzám jöttök, de ne gyertek, B., me most nincs kegyelem, most ne gyertek – aszmondja. De hónap ilyen s ilyen tájt, ekkor s ekkor, s hány óraker menjünk. – Me azt is tudom, hogy métt jöttök. Na, hát honnat tudta meg? Nahát én olyan ideges lettem, s a mama is, anyósom, idős aszszony vót, hogy hát ez honnat tudta, hogy megyönk felfelé az úton, s hogy hozza indútunk. Érted-e? S úgy megresteltem magamat, én többet nem mentem oda.

1: Elég a hozzá, hogy ... De valami baj nem lesz-e ebből? No, osztán elég a hezza, hogy mi onnat este tizenkét óraker eljöttünk, vagy tizenkét óra előtt öt perccel, de fordút is bé, s mi jöttünk el. Nohát, jövünk lefelé, s aszmondja az uram: – Te A., hát te gondolod-e, hogy Ágnes most jobban lesz, vagy reggelre meghal. Há mondom: – Én nem tudom, én nem tudom, hogy mi lesz vele. Aszmondta, ha a Jóisten kegyelmet ad, akkor jobban lesz. Aszmondja az uram: – Te A., én nem tuduk nyugunni, én

reggel felmegyek, jól voltunk ugye, én nem tudok nyugunni, hogy mire telik ez. Meghal vagy tényleg megfeji a tehenyeket, nem ... El se képzelöm – aszmondja.

Na, hazajövünk, s tűnődünk, s reggel felkelünk korán, s menyen az uram! Alig vártam, hogy jöjjön vissza. Mikó jön, aszmondja: –A., be kár vót, hogy én odamentem. – Mi te, meghalt Ágnis? Aszmondja: – Nem halt meg. Két nagy csizma a lábán s a sajtárral jött elő a pajtából. Megfejte e rehent. S mikor én bemenyek a kapun, s meglátott, aszmondja: – No jöjjön, B. Mondom, akkó még nem vótunk komások. – No jöjjön, B., me maga arra kérte e Jóistent, hogy ingöm vegyen el, ne kínlódjak tovább – aszmondja. – Hát – aszmondja az uram –, te A., én úgy megszégyelltem magam! De aszmondja: – Ne szégyellje magát, me én meg kell köszönjem magának, me maga úgy akarta, hogy én ne szenvedjek többet, de hálistennek jobban lettem. No.

Aztán, ugye, az urát elvitték, s ez azelőtt vót. S akkor üldözni kezdték, s akkor oda átalment, s mikor ide hazajött, hogy valamit vigyen átal, s az ura itthon vót. De aztán akkor olyan dolog vót, tudja-e, hogy mindenki meneküt, aki ott vót! L. úgy felháborodott, hogy a feleségét mér üldözték el! Met ez az ő testvére, Ú. Zs., O. J.-né, ezt maga, nem hiszem, hallott róla, nem hallott ...

2: Ez valamilyen Demokratikus Nőszövetség itteni vezetője volt ...

1: Úgy hívták, hogy P. A.

P. A.?

1: Úgyhogy valamilyen demokrata nő vót. S az üldözte a legjobban, az üldözté. Örök-ké jelentette a miliciának s mindenüve. Sógorasszonya vót, az ura testvére.

Na, elég a hezza, hogy akkor, na visszaköltöztette a feleségit gyermekestől, mindenes-től együtt visszaköltöztette. No osztán akkor aztán jól vótak. De akkor ő kezdett mondani, jósót. Jósót. Jósót, olyan igazakat mondott, hogy tiszta igazakat.

Elmejek oda, s jaj – aszmondták –, hogy Ágnes jósól. S aztán közbe az én uram odamaradt a háborúba. P. vót az első uram. S mond azokról is, me üzennek a halottak, s ők, me megholt ott, s üzennek a halottak. S én is elmejek oda, s mondom, akkor még nem vótunk komások, mondom: – Ágnis! Hallám, mondja meg, nekem is B. mit üzent, mondom. Me aszmondták, a kőtáblára fel van írva, s arról olvas. Há mondom: – Vegye elé azt a kőtáblát, most nézze meg, hallám, van-e üzenve valami? S aszmondja: – Nem úgy van, A, – aszmondja. – Me nekem mikó jó az a kegyelöm, nincs nekem semmi kőtáblám, mikó jó az a kegyelöm, megjelenik az a tábla, s arra arany betűkkel az üzenetek fel vannak írva. De – aszmondja –, fogja össze a kezit, s adjon hálát a Jóistennek, hogy B. nem üzent semmit. Na, ennyi vót az egész.

Aztán akkor ugye jött a milícia! Jött a milícia éjjel! Mentünk, me hivatott, mentünk, hogy mentjük meg, aki vele együtt érzett, na, hogy magyarázzam. Mentünk éjjel tizenkét óraker. Hát ott a szállásokba elszállásoltunk, sötét vót, de bizony Isten, így ahogy én mondom, így vót mindvégig, amit én láttam, én csak azt tudom mondani. *Igen, igen.*

Hát én ott az egyik helyt, egy olyan kicsi szoba vót, s ott is csak egy asszony lakott egyedül, s bémentem oda, hát az az asszony szegény vót, me annak vót egy olyan ki-

csi ágya, s ilyen szőnyeggel vót az az ágy leterítve. Nahát ott beszélgettünk, minden, s egyszer hát egy nagy teherautó megáll, me az az asszony ott lakott, nem épp pont szembe, kicsit úgy, egy kicsi utca van s úgy le, az első házba. Hát futunk, megyünk mind. Na, olyan sötét vót, így a kert mellett megyek fel, s látom, hogy egy férfi, me a nagy teherkocsi feljebb vót, s egy férfi vót megállva, s futok, s megfogom hamar a markát, s mondom: – Ahajt, te megjötték? S: – Meg, azt a kutya ilyen-olyan istenit –, románul! Milicia vót! Hát én megfordútam, s én úgy elfuttam onnét, én vissza oda, ahol vótam, a pokróc alá, a rongypokróc alá! De aztán mindenki.

De aztán akit megfogtak, azt megverték, a milicia, sok milicia vót. De aztán, azután reggel mondták meg, me aztán bémentek, me akkor még nem mentek vót bé, csak megérkeztek. Bémentek, s az ura egyedül vót az ágyba. Felébresztették, aludt: – Hol az asszony? – Há – aszmondja –, fogtam a kezit, lefeküdtünk, fogtam a kezit, itt együtt, nem tudom, hova lett! Elment hátra ki, az izébe, a kert, me kijár a kert a mezőre, elment oda. Hát az úgy elment, hogy Zetelakáról a templomból hozták vissza. Na. Ott aztán ő aszmondta, hogy vőlegénye van, s meg kell esküdjenek, Zetelakán a nagytemplomba, s akkor ott elfogták, s elvitték Szebenbe az elmeógyógyintézetbe. S egy nagyrózsás köntösbe, azt én láttam, csak így mondták, hogy onnat tiszta gyalog hazajött, nem tudom, mennyi ideig. Ott adtak egy nagy, ilyen rózsás pongyolafélét, na, s abba érkezött haza. Így hazajött!

Akkor aztán letiltották, nem vót szabad neki többet a kapun kijöni, nem vót szabad mondani, nem vitték, többet nem büntették semmit, csak a kapun nem vót szabad kijönni, s oda senkinek nem vót szabad bémenni, de azért mégis mentek, me akkor is mondt, akkor is mondt! De aztán az ura letiltotta. De aztán amikor az ura nem vót otthon ... Aszmondják, hogy még a mai napig is mond! Még a mai napig is mond, na!

Ő üzen valakinek, hogy most neki kell mondjon, vagy mennek hozzá hívatlan?

Nem! Nem! Mennek hezza, s kérik, hogy hallám, mondjon, s akkor, ha van kegyelem, ő úgy mondja, kegyelem. Nem örökké beszélget. Most például mehetnőnk, nincs kegyelem, nem mond semmit. De megyek én olyan alkalomkor, hogy van kegyelem, s akkor a pincébe bészárkózik, aszmondják, amikor az ura nincs otthon. Me most má veje is van, leánya is, mikor azok elmennek a mezőre, mikor valaki mejen hezza, bészárkóznak a pincébe, s ott mond. Nagyon igazat mond!

Még akkor nem vót semmi baj, még háború előtt vót még. Egy alkalommal álombomba azt láttam, hogy odajő nálunk. Akkor én lent vótam, lent a szövetkezetnél. Azt láttam, hogy odajött álombomba, s hozott egy fekete szvettert. Letette így a pad karjára, s aszmondja: – A.! Ezér a fekete szvetterér eljő egy oláhfalai ember, s azt maga adja neki oda. De – aszmondja –, hogy jó húsvét. S tényleg jött! – Jön húsvét, de maga húsvét első napján nehogy kimenjen ezen a kapun! Vagy hazúról nehogy elmenjen! Olyan rettenetes ítéletidő lesz! Olyan rettenetes ítéletidő lesz, dörgés, villámlás, nehogy maga kimenjen a kapun!

S jött, dörgött, villámlott, csattogott, rettenetes idő vót! Me még felírtuk, me nem tudom mennyi idő vót húsvétig, hét vagy három hét. Elmenyek a szomszédaszonyhoz, itt lakott a barátnóm, s mondom: – Né, mit láttam. S: – Na – aszmondja M. –, A., írjuk fel, hallám ugyanbiza! S bétött, mit gondol! A fekete szvetter után nem jött senki. De ez az ítéletidő, így ahogy mondta, bétött. Na annyit tudott róla. Amit nem láttam, azt nem mondhatom, csak azt tudom, amit láttam ...

Nem mondta, hogy milyen veszedelem lesz?

Nem mondta a veszedelmet komámasszony. Nem mondta. Csak aszmondta, hogy eljön az idő. De örökké aszmondta, hogy a törvének fejet kell hajtani. – Ne ellenkezzék a törvénnel senki se – aszmondta. – Me eljő az az idő, hogy egy akol s egy pásztor lesz! No, ezt hallottam én, mikor mondta. Örökké mondta, hogy a törvének fejet kell, ne ellenkezzék a törvénnel senki. A törvének fejet kell hajtani.

Aszmondta: – Három csokor. Hogy mondják csak ... Nem csokor ... vagy igen, csokor. Három csokor lesz, virágból három csokor lesz. Ez azt jelenti, hogy a világ három részre fog szakadni. Három csokor lesz. De kettő eltűnik, s csak egy fog megmaradni s ez az egy azt jelenti, hogy egy akol s egy pásztor. Na, így mondta ő. Na, ez így igaz. Na, ez így igaz. Így pontosan. De azt hallottam, hogy egyebütt is vótak, másik, ilyen ... Aztán vótak, akik hittek neki, vótak, akik nem hittek neki, de akiknek nem mondott, azok aszmondták, hogy így s hogy úgy, de amit mondott, mind igazat mondott. Ez tiszta beszéd.

Ő most se jár ki. Szegénnyel annyi baj történt, me elesett. Van egy kisebb ház, fenn a ház, s alul is egy kisebb, nyárba is laknak ott, télen is laknak ott, ment ki, hogy a díszónak adjon enni, s eltörött a lába. Akkor, hogy mé ment fel, nem tudom, az udorból²⁷ leesett, kő vót alól, akkor építették a csúrt újra, oda lecsett, összetört a keze-lába, mindene. Na, ennyi ilyen minden történt vele, azért ...

A csinálmányt nem tudta meggyógyítani?

Én nem hallottam, hogy ő evvel foglalkozott volna. Lehet, hogy igen, de én nem ... (Máréfalva, Hargita megye)²⁸

Tudós asszony Ágnes néni, az es. Na az a. Na, ők édes rokonok vótak azzal a róka nénnel.²⁹ Édes rokonok. Édes egy ...

Amikor Ágnes néni a hegyen, Rengőkőnél volt, akkor maga is ott volt?

Én ott voltam, mint gyermek, Én láttam ...

Éppen húsz éves volt maga.

Na igen. De akkor a húsz évesek, tetszik tudni, nem vótak ilyen kinyíltak, mind most. Ahajt mentünk az iskolába, s a fonóba mentünk, mind olyan leányocskák ... Hát húsz éves akkó má vótam?

²⁷ Szénapadlás.

²⁸ 1: 79 éves nő, 2: ismeretlen korú nő 1996.

²⁹ Ravasz néne.

Igen.

Én aztat olyan csodás... Én úgy el tudom azt az egyet mondani, amit ott én értem, s én annyit hittem, s annyira, de aztán azután ... Például itt a családba. Az én uram abszolút nem hitt ebben. Abszolút! Elment, ugye, hát ne kezdjük ezt, a hátulsó felibe van ...

Kezdje előlről!

Hogy hogy vót, amit ott én láttam, én aszmondom ... Hát nagyon ment a nép, esős idő vót. S mentünk oda, igaz, az itt szülött családnak, mer az anyáról rokon ide, anyósomnak édös rokonja az az Ágnes néni. Anyósom P. E. ...

Akkor P. ágon ...

Igen, s ennek az anyja vót P. S., P. valami, na. Az én anyósom s ennek az édösanyja, ennek a tudós Ágnes néninek, testvérek vótak. Anyósom nagyon hitt benne! Emlékszem, hogy jöttek ide bé, ez a konyha vót, őkeme is itt lakott, jövök bé, akkó még nem itt laktam ebbe, ide vótam hozva, de külön laktunk, csak azután, hogy meghaltak mi örökötük, s úgy költöztünk ide. S hallom, úgy énököl valaki ott benn, s anyósom úgy sír! S azután na, elmondta nekem anyósom, hogy neki meghalt egy tizenhat éves leánya. De nem éppen akkor, hát ő ugye öregebb lett, má nagyon el vótak a gyerekek rendezve, s aszmondja anyósom nekem, hogy azt a leánkát, aki meghalt, M.-nak hívták. S aszmondta, hogy M.-ot látta, M.-ról beszélt, ez a tudós Ágnes néni mondta anyósomnak, hogy M.-ról beszél, aki meghalt. Tudja, érti maga ... Érti-e, mit mondok? (*Igen, igen.*)

Igen, Ágnes néni, s anyósom sírt, mikor bémentem ... S aztán mindjár azután ment el ez a néni. S mondom anyósomnak: – Mé sír?

Itt volt akkor Ágnes néni?

Itt, itt. Hát ő itt vót. Hát ő ott lakott, ahol most is lakik. S aztán aszmondja nekem anyósom, hogy hát M.-ról, de ő nagyon hitt, ennek a néninek! Nagyon hitt. Rokona es vót, de aztán az én uram már abszolút nem hitt.

No, osztán a hegyen ott vót a sok nép. Akkó még az apácák is fungáltak.³⁰ Ágnes néni egy fehér ingbe s egy rokolya, még itt meg vót kötve, még úgy a hasítás az oldalán le, hajonfejen, mind, öreg asszony vót, hát ezelőtt negyven évvel ... (*Harmincéves volt.*)

Na, nem vót olyan öregasszony, csak hezzám képest öreg vót. Elég a hezza, hogy aztán gyönyörűen énekelt s beszélt, de aztán csak az a hangsúly vót, hogy szenteljük meg a vasárnapot, én erre emlékezek. S egyszer a sok ének után, minden után aszmondja, hogy: – Én most rosszul leszek. S azt tudom, hogy hátrafeküdt, s azt es tudom, hogy ott vótak valami idegenök, Udvarhelyről, kinn vótak, s aszmondják, hogy: – Na, kérünk ide két férfiebört. S az a két férfiebör emelje fé. Az az Ágnes néni meg vót merődve, így fölemelték, mint a keresztet, hogy lássák, csak úgy fölemelték, s fektették vissza. S mondták, hogy mennyi perc kell, mennyi idő kell, mond-

³⁰ Működtek.

ták pontosan a percet, s akkor magához tér. Hát úgy is lett, várt a nép, várt a nép, s há egyszer csak esment énekőt, s beszélgetett, hogy szenteljük meg a vasárnapot ...

S akkor egyszer aszmondja, hogy: – Na, ennyi idő múlva – vót olyan, akinek vót órája –, jó a milicia értem. Hát valóságba jött a milicia, maga mellé, s át Zetelakára. Ez mű, mind ott vót a nép, ott vótak, sok nép, hát nem ez lehet, a Tanórokig mind bé – mondom –, apácák es vótak, papok es vótak. Akkor vót egy drága ügyes pap bácsi, akkor es, A. P. S akart – aszmondták –, akarta ez a néni, hogy ő prédikáljon a szószékről, de a pap bácsi nem engedte neki. Me aszmondta, hogy hamis próféták támadnak, s nem szabad. Neki nem szabad megengedje. Osztán ott nem prédikát, s osztán-osztán mindjé csoporútak össze, osztán úgy félbeszakadt, hogy én azóta soha, se nem kérdeztem tőle tanácsot, se hogy valamit jövendőjön, semmit, ennél több dógom nem vót, csak akkor hogy leány vótam, ott a hegyen, ezök, ami a leglényegőbb, hogy mintha látnám, emlékszek arra, hogy vót.

A maga anyósa kérdezte tőle, hogy tud-e valamit M.-ről, a leányáról!

Hát körülbelül. Azt nem mondta, hogy mit kérdezett. Csak énekőt, szépen énekőt, hallott az énekszó. S én mondom, me úgy az ajtónál megálllok, me éppen anyósom sütött, s úgy együtt szoktunk sütni, s én es, hogy a tésztrát hozzuk-e bé, valami ilyen, s mondom: – Há mé énekőt Ágnes néni? S aszmondja, hogy: – M.-ről énekőt, M.-ről beszélt nekem – aszmondja. De anyósom sírt, hogy a leányát elveszítötte, azt siratta. S aztán annál többet ... De ők nagyon, nagyon jártak össze, amíg élt anyósom, nagyon. S így mindjé-mindjé, hogy ők mit beszéltek, mit nem, hát nem között anyósom mindent, egy komoly asszony vót. De annyit mondott akkor, hogy aszmondja, M.-ot látta, M.-ről beszélt. S én avval tudtam, hogy valamit mondott, hogy jót-e ...

S az igaz, hogy felemelték – aszmondták –, hogy oláhfali bácsik vótak, oláhfali emberek, felemelték, mind egy merődött valakit, hát ugye bámultunk, nagyon bámultunk, me olyant sose láttunk életünkbe, s akkor ő előre bémondta, hogy ő mennyi ideig lesz olyan. S akkor feltámadt esment, s akkor prédikált. S akkor elmondta, hogy őt esment elviszík, jó, ennyi s ennyi órát, s én örökké, ezt vitattam az urammal. Aztán ennyire emléközők. Az uram abszolút nem hitt.

Hát csodás vót az élete, az biztos, hát azt má el is mesélheti, hogy el vót víve valahová kórházba. Nem Udvarhelyt vót. Vásárhelyt? Vásárhelyt vót-e? S onnan hogy szökött el, me elszökött s jött, s a kórházi ruhát le, s az uram örökké ezér nem hitt neki! Aszmondja, ott a kapások levették a ruhájukat, há ugye elmenyünk kapálni, egy rosszabbat felveszünk, a nap ne égesse. S az felötözött, a gúnyát összeszedte, s eljött ide haza. S az uram ezér, neki annyira, nem fért közé, valahogy, igyenes, vallásos, becsületös ember vót, nem hitt egyáltalán Ágnes néninek.

S aztán hazajött, s elmesélte, hogy onnat hogy jött haza, itt amit hallottunk anyósomékon keresztül, hogy ő onnat hogy jött haza. Gyalog jött haza, s onnét kiszökött a kórházból, s a gúnyát, ott a kapásokét felvette, hogy a kórházi ruhába ne fogják le ..., őkeme elmondhatta, elmondta ő a valóságot. (*Elmondta.*) De én ezt hal-

lottam, hogy hazajött, de hogy kísérték végig, azt se tudom, lehet, úgy van, úgy az igaz, ahogy ökeme mondja.

Osztán csinát sok olyan borzasztó ellentétes dógot, hogy kitérte az emberekből. Vót, ezt tudom, édesapámnak szógája vót, S. D.-nak hítták, nem tudom, honnét származott, nem idevaló születésű vót, édesapáméknitt, a juhokkal járt. Na, elég az hezza, hogy aztán S. D. elkerút szógának, Keményfalán valami magtalan öregaszszonynál, tán örökbe akarták-e fogadni ... S akkor ő ismerte, ezt a S. D.-t, Ágnes néni, me itt a faluba sok helyt, még ott is szolgálhatott valahol ott fenn. Nem tudom, náluk szógálhatott-e, hogy olyan szoros ismeretségbe vótak S. D.-val. Hát elmentek, hogy S. D.-val esküdjenek meg! De aztán közbe S. D. ott vót Keményfalván, de egy bakpista,³¹ vagy hívő, így mondták, egy nem katolikus, há bakpista vót, így mondták na. S ő avval akart megesküdni, pedig itt ura vót neki!

Ágnes néni?

Ágnes néni! Pedig ura itt vót, de hát, hogy S. D.-val talált az elvük. S aztán ebből kifolyólag annyira kiömlött belőlünk, hát mindenféle, akkor csak valami az elméjével, úgyhogy fordul, rosszabbat es csinált, má nem rosszat, de helytelen dolog vót, egy ilyen asszony, hogy megesküdjön egy olyan fiatal, há olyan, az a S. D. olyan korú lehetett, mind én, esetleg eggyel, kettővel nagyobb. Na, s az ilyenek aztán ... S örökké avval tartották, avval a bakpista nénival, hogy ő is ilyen okos vót s az es ilyen okos lehetett ... Na, ezt tudtam, e való igazság vót.

Ágnes néni nem tud olvasni, nem olvasta a Bibliát sem.

Hát lehet, hogy hallgatta, amikor az a bakpista olvasta ... No, ott beszélt ő, ahol van nekik a tanya ... Az pont odament prédikálni, ahol ők örököték, hogy is mondták, milyen, a helyet ...

Rengőkő ...

Rengőkő, igen. S egy nagy kőre vót ő felállva, az es igaz. S az a Rengőkő, az az övék vót, az a birtok, ott prédikált. Hát annyi sok minden igazat mondott, az már százszázalékos. Hogy ment egy bácsi az úton vasárnap. S aszmondja: – Te D. – V. D.-nek hívták –, má ne menj el hazulról, me nem lesz javadra! Úgy összetörte a fa, hogy életire félszeg ember vót. E tiszta igaz vót.

S egy másik, ami való igaz vót, mi akkor ugye itthon szültünk, s S. néni, egy máréfalvi vót a bábaasszony. Akkoriba vót, hogy neköm is egy bubám születött, s S. néni ott vót, s akinek mondta Máréfalván, egy, Cs. I. a neve, ott nagyon gúnyolódott Ágnes nénival, ez igaz, nagyon gúnyolódott, hogy milyen próféta lett.

Él még?

Él még mindig a bácsi, s az asszony is igen, R.. Most hordták a búzát, ma látám-e vagy tegnap, a szekérral mentek felfelé. Elég a hezza, hogy na, bubát vártak. S eljött az idő s meg es szült a néni. No, de megszült a néni, s amit mondott Ágnes néni, hogy bévalóság! Me Cs. E. egy betyár legény vót, olyan egykorbeli lehet. Elég a hezza, hogy asz-

³¹ Baptista.

mondta, hogy: – Ne gúnyolódj, I., me ha tudnád, hogy milyen gyermekeket születik, nem csúfolódnál! S aztot – mondom –, S. néni azt es kifogta, azt a bubát, s nálam es fogott, s aszmondta S. néni, hogy tiszta béka gyermeke született vót! De akkor nem olyan világ vót, mint most, hogy számon kell adni minden gyermeket, ha ép, ha nem ép! S akkor aszmondta, te, nem es merete aszmondani, hogy az anyja jedtibe nehogy meghaljon, hogy mi van! – Há párnát tettem rea – aszmondja S. néni, aszmondja – párnát tettem rea, hogy ne éljen meg. E tiszta igaz vót! S akkor eztet megtudta Ágnes néni, s neki az milyen élmény vót, hogy ő ezt honnan tudta! Hát ilyen vót, sok minden. De közbe vót olyan es, akik mondták ...

Zs. néni egy élő tanú. Ő es bubát várt, s ökeme is odament a hírre, hogy neki es valamit mondjanak. Há mondott, mondott Ágnes néni, hogy fiad lesz-e, lányod lesz-e, de ellentétes lett azután, nem az lett! Tudom aztán, hogy nem a lett, mint amit Ágnes néni mondott. S vótak ilyenök, s mondom, én soha életembe nem jártam oda. Így járni jártam, mondta anyósom, hogy: – Vigy fel szalonnát, vagy pénzzel tartoztak, mondd meg Ágnes néninek, adja meg, mer ők rokonok vótak, hát járásom vót hozzájuk, de ilyen ügybe soha nem kérdeztem semmit, se nem mondott nekem.

Én akárhova menyek, örökké megkérdezik, hogy: – Azzal a máréfalvi jósló, beszélgető asszonnyal mi van. – Él, jól van – mondom. – Hát beszélget-e? – Hát hogyné beszélgetne, hát nem néma! A híre most es megvan, ez igaz, hogy a híre az most es megvan, s kérdezik állandóan. (Máréfalva, Hargita megye)³²

1: Ágnes ő odaki bocskorba járt, gumibocskorba, mint a Regátba, tetszett-e látni, felkötték neki leánka korába, s még leán korába is olyanba járt. Disznyóik vótak, sok-sok disznyójuk vót odaki az erdőn s ott vótak, me nekünk es vót száz darab juhunk, osztán együtt mi, ugye egyidősök vótunk, ugye napközbe mindig találkoztunk.

2: Barátkoztak.

2: Kint a legelőn. Úgyhogy úgy nőtt fel ő, tényleg, hogy nem járt iskolába, én nem emlékezek arra, hogy iskolába mi együtt jártunk vóna. Csak úgy felnőtt.

2: Jaj, milyen borzasztó vót! S aszmondta, hogy jó az ellenség, aszmondja. S odagyült a nép, s felállott, aztán prédikált, jaj, olyan szépen, mintha nem ő prédikált vóna, de tényleg! S akkor lefeküdt, lefektették, s aszmondta: – Ennyi s ennyi perc múva megint fogok beszéni! Nézték az órát! Mikor reatott az óra, emelkedett fel ismét! Pedig neki órája nem vót. S akkor mondta, hogy jön a veszély, az ellenség jön, ne menjenek arra, mondta, hogy merre, hanem menjenek másfelé. Ki arrament, elfogták, me milicia jött, kocsival ...

1: Amíg prédikált, addig ott künn a rengeteg sok nép ott vót, körül a milicia ott vót, kerűték, de nem bajórtak véle.

2: Az ittvalók, az ittvalók vótak, az a szürke hajú. Igen, de, aztán jöttek kocsival. Nem emlékszel, teherkocsival, s aztán a népet fogták el!

³² 67 éves nő, 1996.

1: Hát mi ott vótunk, személyesen, helybe.

2: Igen, ott. De hát amikor Zetelakán beszélt vót, odaki, hát akkor is a népet elfogták. S akkor hova is kísérték a népet?

1: Békísérték vót Zetelakára az egész népet. Még édesapám is, Isten nyugtassa ...

2: Apád es ott vót!

1: Őt is elfogták. Én lóháton mentem vót ki, s én ott lóháton lejöttem.

2: El tudott jöni előlük ...

Ezt az emberek csodának tartották?

2: És hitték! Hitték a népek!

1: A világ minden részéről vótak. Esős idő vót és sár ...

2: Akkora sár vót!

1: ... olyan ösvények vótak! Isten tudja, honnat vótak a népek, úgy zarándokótak hatvanas-hetvenes csoportokban, zarándokótak ide. Itt a hegyeken bėjöttek, s itt kimentek, vizesen, sárosan, s úgy es ...

2: Úgy es ment a nép. Ment.

1: Hogy aztán mi lehet ebben ...

2: Beszét ő sokat, sok szót. Ugye ő le vót tiltva, hogy oda nem mehet senki se, s ő se mehet sehova.

1: Ellenőrzötték, s nem vót szabad járni sehova, sokáig. Aztán elévült, s nem bajoltak vele ...

2: Mosmá nem, de az elein erőst sokat igen, üldözték. Me a népek mentek oda es, hogy beszéljen, a házhoz. Mentek. Én is jártam vót. Hát otthon nem mert akkor, s vót egy közkapu, átal a szomszédba, s a szomszédba beszélt vót. Otthon nem mert, félt, hogy jönnek rea s elviszik. El is vitték vót, hova te, Vásárhelyre?

1: El, el, tényleg elvitték, most jut eszembe. Elvitték Vásárhelyre, s ott vót egy pár nap, s hogy elcsapták-e, mi, hát tiszta gyalog s meztelen hazajött!

2: Nem, me kórházi ruhába!

1: Kórházi ruhába hazajött! Kórházi ruhába hazajött, hát aztán elmondta, tiszta gyalog jött, elmondta, hogy hol hált meg, de nem a falvakba, nyár vót, künn a tanyákon, s a töröbúza³³ közt, imitt-amott ott aludt, hazajött tiszta gyalog. Kórházi ruhába vót. Aztán hogy elszökött vót...

2: Jaj, hogy es vót, nem úgy vót az, fiam. Aszmondta, hogy kórházi ruhába eljött, töröbúzába le vót téve neki valami ruha, s ő a kórházit ott hagyta, s abba felöltözött, s abba jött haza. Így, így. Olyan rég vót. De ez így vót, erősen, jaj, a milicia erősen ellenőrizte.

1: Sok népet békísérték vót akkor Zetelakára, rengeteget, s akkor apránként elengedték. Meg se büntették, csak ott tartották egy nap, s fél napokat, aztán elengedték, s jöttek ide haza. Dehát Almásról s Háromszékről az emberek gyalog zarándokoltak három-négy napokat, keresztül a hegyeken.

³³ Kukorica.

2: S egyszer megvót, hogy még fog beszélni. S akkor megjött a nép, de már nem engedték, úgy örözték, hogy nem lehetett többet. Én a férjemnek a csizmájába mentem vót el, me sár vót, eső vót, vizes idő vót. S az ő csizmájába mentem el, s úgy is hallgattuk.

1: Ilyen pipesorba,³⁴ mintha most is elöttem vóna, itt jöttek bé Sárfején, vagy itt jöttek bé a hegyen, pipesorba, egymás után, mind mentek. De mindenki tudta, hogy hova kell menni! Mindenki! Ezt nem értjük ... Mikor mentünk arra, akkor má látszott, hogy jó ötven, jó negyven, jó harminc, sorba, pipesorba.

2: Nagy csoportosan.

1: Esett az eső, s egy sorba jöttek, me a gabonák nagyok vótak, s nem szabadott ösztetapodják, hát azon az egy nyomon ügyesen mindenki eljött, nem bajoltak, nem-hogy úgy mentek, mint a juhok, szanaszét, hanem sorba ment mindenki. S hogy honnét tudták, s hogy hogy jött annyi nép – mondom –, beléltel szinte egy hét, amíg megjárták, jöttek s elmentek vissza.

2: Ideki is beszélt, ideki jártál te lóháton.

1: Én odafent jártam.

2: Jaj, odafent! Sikerült, téged nem fogtak el. Má münket is megállítottak. Én aztán könyörögtem, mondtam: – Kicsi gyermekem van, otthon sír ne, szoptatok, mindent ott hazudtam összevissza nekik, s elengedtek. De aszmondja: – Akkor mé jó ide! Mondom: – Más es jött. S elengedtek. Jaj, Istenem be rég vót! De ez igaz vót, biztos, me én a szememmel lártam, amikor, úgy el es változott, tudja, az arca! Úgy elsápadt s elváltozott arca vót neki.

Azt mondják, hogy megmerevedett.

1: Megmerevedett, meg, meg!

2: Biztos hogy meg! Az oláhfali emberek, fiatal emberek aztán erősen mellette állottak. Nem az ittvalók, az oláhfaliak erőst mellette állottak. Azok úgy vitték, s fogták, ölelték, felállították, s mikor felállították, meg vót merevedve, így ne, így [kereszt alakban kitért karral mutatja]! Odamentek, s így ütték, hogy izéljen [karját ütve mutatja], de amíg magától nem jött helyre, nem lehetett behajlítani a karjait! Magától helyrejött. Így, így ne ki vót tárva. Dehát hogy, hogy tudott úgy beszélni, mindenki csudálkozott. Hogy tudott?

1: Csengett ott az egész táj, úgy ...

2: Egy kicsit úgy selyp, tetszik-e érezni? Ugye. Kicsit selyp vót, de mikor prédikált, akkor nem volt selyp!

1: Leánykorában is selyp vót!

2: Az. De akkor tiszta vót a hangja, olyan, hogy meg lehetett érteni. Mindenki akarta nézni, hogy hallám, na most odatött az idő, felkel-e? Most nezték az órát, tött oda az idő, kelt fel. De amikor lefeküdt, akkor a szemit lehunyta, akkor má aludt! Ő nem vót így ébren, hogy na, néz münköt, vagy nemtudommi. S na, mikor mondta, hogy

³⁴ Libasorban.

jő az ellenség, továbbmentünk s a tűz mellett fűtőztünk, vártuk, hogy jöjjenek, igaz-e? Emlékszel-e? S jöttek es, kik vótak, kik es jöttek, te? Puskával jött egy ...

1: Jaj, B. J. Itt vót egy erdész. S még egy valaki, puskások, fel vótak hatalmazva na, s azok jöttek oda ...

2: Hogy vigyék el, hogy kísérik el.

1: S nem mertek azok se odajönni aztán. Oda amikor megjött, a rengeteg nép megjött, ott nezték, mit csinál, hogy prédikál, nem mertek azok sem odamenni. Nem mert odamenni senki. A milícia is ott vót, körül jöttek mentek, járkáltak, ki vótak küdve, s azok se mentek oda. Hát mű néztük, ott vótunk ... Körbe kerűték a népet. Aztán jött egy nagy-nagy teherkocsi, egy csomót, annyit hoztak, s akkor aztán elzavartak, kit merre lehetett, s akit elfogtak, bévítették Zetelakára, ott vót egy iskola. Édesapám is oda békerűt vót, ő is ott vót napközbe, s aztán elcsapták.

Nem lövöldöztek?

2: De igen! Ijesztették, ijesztették a népet!

1: De csak ilyen ijesztő lövés. Úgy is annyi vót, nem törődtek, mentek ... (Máréfalva, Hargita megye)³⁵

Ó, akkor özönlöttek, tudja-e, Szatmár vidékiről, milyen messze van, Romániából, románok, magyarok, azok akkora területet béleptek, érti-e, csak én akkor kicsi vótam, én nem vótam ott, de aki..

Az édesapja ott volt ...

Nem tudom, hogy itt mit szóljak erre. Az is olyan, mint ahogy a tanár úr mondta, megmerevedett. De annyira, hogy itt akkorjába, má névileg nem tudom megmondani, kik azok az emberek, akik látták, hogy a milícia a karját nem tudta, mint egy darab fa, úgy meg vót merevedve, de nem tudták behajtani ... S megmondta azt is, hogy ennyi s ennyi idő után jó a milícia szerv, s őt el fogják vinni. S őt el is vitték vót, nem tudom, hogy ángyom mondta-e, vagy valaki mondta-e ... Dicsőbe elvitték vót az elmeintézetbe. Érti-e? *(Igen.)*

S onnan, elég őrség alatt vót, aszmondják, me én nem láttam, ha aszmondom, hogy láttam, akkor hazudok. De őrizet alatt vót, s egy éjjel úgy eltűnt, hogy a meglett világon senki se látta, hogy jött el, egy szál, abba szál ingbe, amibe feküdt a kórházba. Abba jött, s onnat hazajött.

Az az asszony most is él, csak nem tudom, a tanár úrt fogadná-e vagy ... Így mondják, hogy most nem foglalkozik ilyesmivel, s talán a leánya nem is szereti, hogy érdeklődjenek, vagy ... nem tudom, hogy igaz-e, pedig nagyon kedves leány vót, valóságos, napi áldozó, nem tudom, tudja-e mi az, a katolikusoknál minden nap, úgy lehet venni, mint a reformátusoknál az úrvacsora. Na. Úgy lehet venni, mindennap templomba jár, jó, rendes család na, csak magtalanok, a lánya magtalan, úgyhogy hárman vannak, az öregasszony, a lánya s a veje.

³⁵ 78 éves férfi (1) és 70 éves felesége (2), 1996.

Csodákat meséltek róla?

Hát, tanár úr, messze a jövőbe, nem vót neki ideje, hogy messze a jövőbe bele tudjon látni, mer ahogy rajta megtörtént ez a dolog, ez a kegyelemadás, amit az előbb mondtam, abba ahelybe a milícia Zetelakáról jött ki, me nem itt vót, hanem ennek a hegynek a folytatásába, ott fenn vót, Zetelakához mondjuk közelebb, mind ide Máréfalvához, s onnat jött ki a milícia Zetelakáról, s ott fogták el, s elvitték, s többet a templomba se szabadott járjon, egyáltalán, el vót tőle tiltva a templomba járás, s nem es járt, azután nem láttam, hazulról nem járt el soha. Most is otthon van, életbe van, ép, egészséges elméjű, úgy hogy ... Oda kéne menjen, hallám. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁶

1: Hát röviden megmagyarázom s értelmesen. Akkó tudja ennek egy olyan híre ment, hogy, ó, irtó nagy híre. Jöttek Kolozsvárról, jöttek Magyarországról. Me ez az Ilonka Ágnes, ezt akkorjába úgy üsmerték, úgy mondták, hogy próféta, megjelent egy próféta. Tetszik-e érteni?

Egymás között az emberek azt mondták, hogy ez az Ilonka Ágnes néni próféta?

1: Igen, próféta. Hát mondom, jöttek különböző városokból. Fenn van egy tanyaheységük, s ott van egy cserehelység, egy pusztá, s oda annyian összegyűltek, hogy ott füvet, gabonát, olyan menet vót, hogy a háború, az semmit se jelent emellett. Úgy mentek, mintha búcsúra mentek vóna, Csíksomlyóra mikor zárandokolnak, itt is egy olyan jelenet vót. De aztán letiltották. Bévitték Zetelakára, miliciára, minden s letiltották. Még él az az asszony! Abba az időbe, pontosan meg nem mondom, melyik évbe vót az, nem tudom megmondani. De mondom, az olyan jelenet vót, mint amikor a csíksomlyói búcsúra mennek.

Vótak itt akkoriban olyan emberek, akik egyáltalán nem ismerték el, szóval a vallást nem tartották, Istent nem ismertek, s azok es, hogy a többi után, hogy ez próféta, akkó má mentek ezek es. Me prédikát, tudja, mint a papok, prédikát rendesen.

2: Én igaz nem vótam, de aszmondták, lefeküdt, hanyatt feküdt, s úgy megmerődött, hogy a karját behajtani nem tudták. Én nem mertem soha elmenni. A milícia erősen zavarta, minden, de mindent elkövettek vele. Aszmondták, hogy a vérit es kivették, s ...

1: Aztán letiltották, úgy hogy ilyen szobafogságot kellett csináljon, nem szabadott neki a kapun kijöjön. S többet nemigen járt, nem lehetett látni az utcán suhutt. Ő otthon vót, mint az ilyen szobafogság.

2: Ő otthon vót, me aztán kérdeztem, az én menyem mellettük lakik, pont ott, rokonság is vele. S kérdeztem, hogy: – G., ugyanbiza most prédikál-e Ágnes néni. – Igen – aszmondja –, de akkor zár alatt van! Bé van zárva a nagykapu, úgyhogy ...

¹⁶ 62 éves férfi, 1996.

1: Valahogy a hír elterjedt, hogy próféta. Itt megjelent egy próféta. Búzá s füvet s ami létezett, mindent összetapostak abba az irányba, ahogy mentek, amikor prédikált ez az asszony.

Mit mondott ő?

1: Aszmondta, hogy ő az Úrjézusnak az izéit, hogy neki súgja az Úrjézus, hogy mit mondjon ő, s ő azt prédikálja. Neki jött, hogy az Úrjézus által, ő mondja ki, amit az Úrjézus diktál.

2: A papokat is megkezdte már kerúni. Olyant mondott a népnek, hogy a nép hitt erősen neki. Hát még most is emlegetik, hogy Ágnes néni ezelőtt eszmondta, s azelőtt aszmondta, s mondják, hogy bételjesűt ...

1: Hát prédikált, mint ahogy egy katolikus pap prédikál, igehirdetésről, s vallási szempontból, mondom.

Rosszat nem csinált?

1: Nem, ő rosszat nem csinált, egyáltalán ... (Máréfalva, Hargita megye)³⁷

Hát nem tudom, hogy az mi volt. Hát ez egy hatalmas, hát annyi nép vót, hogy azt elmondani nem lehet. Kapálás előtt vót, s N. P. szilváján a földet letapodták úgy, hogy mind ide a vackorfa, me esős idő vót, ott mentek az emberek ki. Nem csak a máréfalviak, me reformátusok es.

Egy nagy erdőrészt vót, oldalas, s ott felállt egy nagy köre s prédikát. Megmerődött, s nem tom még mi vót, én nem vótam ott. Fialabb gyermek vótam. Aztán az esős időnek vége lett, s mentem kapálni. Utoljára aztán a hatóság letiltotta vót. Me vót még egyszer meghirdetve, s az oláhfaliak jöttek le, s elfogták őket s ott tartották az út szélén, s milícia s minden, katonaság vót má rendelve ...

Ez az asszony próféta volt?

Hát ő beszélt, de csak jót beszélt. A templomok megteltek, gyóntak, áldoztak a népek, úrvacsorát vettek, mindenki aszmondta, hogy ... Aszmondta, hogy a Mária-koszorút bé kell tőteni, me ha nem, mindenestől elveszünk. A világ nagyon leromlott, s meg kell tértünk, ezt beszélgette. (Máréfalva, Hargita megye)³⁸

1: Az az asszony még most is él. Dehát hiszem is, nem is ... Én magam is kinn vótam. Egy estefelé, de én magam is azon gondókoztam, én is elmentem, s ő másnap jött haza, s minket elfogtak, me a csendőrséget aztán odaküdték éjjel! Bementek Zetelakára, egy része, s mi nem mentünk be. Jó beszédje, me olyan beszédje, hogy megadtam, hogy ez egy olyan, olyan különleges beszéd, de mind a hitről, vallásról ...

2: Minden öt percbe, öt percet beszélt, s akkor merevedett meg! Mutatták a karját, nem tudták a karját behajtani sehogy. S öt perc múlva felállt, s egy nagy hatalmas

³⁷ 75 éves férfi (1) és felesége (2), 1996.

³⁸ 60 éves férfi, 1996.

prédikációt tartott, de minden öt percbe. S a nép, nem egy ember s két ember vót ott, hanem száz s ezer, az a táj zsúfolt vót.

1: Ne, a tudomány nagyon nagy.

2: Jósolta, hogy díszkapuk lesznek, s azok lettek. El is mentek. Na. Jósolta.

De megmondta-e esetleg egyik-másik embernek, hogy mi történik majd vele?

2: Megmondta a sógorának, S.-nak. Aszmondta: – Nekem nem hiszel –, pedig édes testvérek vótak, s S. bácsi haragudott, hogy miér csinál ilyet, s ...

1: Az a sógora vót te, a felesége vót testvér!

2: S: – te nem hiszel nekem – aszmondja –, S.! De nezd meg, hogy te se leszel hosszas életű. Te meg fogsz nyomorodni – aszmondja –, hogy sokáig fogsz szenvedni – aszmondja. S tiszta igaz, lenyomorodott. S vót még egy leánytestvére, s asse hitt neki. S annak is megmondta: – M., te nem hiszel. Fialat, szép, ügyes asszony vót. – te nem hiszel, M., kacagtok engemet, s gúnyolódtok velem, de te se leszel hosszas életű. Nézd meg – aszmondja –, mikor legjobban kellene éljél s örvendj a fiadnak – aszmondja –, akkor fogsz meghalni. Ennyit, azt megjegyeztem. S hogy díszkapuk lesznek, de sokáig nem fognak tartani. (Máréfalva, Hargita megye)⁹⁹

Ágnes néni egyszer azt üzeni nekem ettől a K. R.-tól ... Hogy melyik nap mondta, milyen nap vót, szerda vót-e, csütörtök-e, melyik, hogy ezen a napon menjek fel, me nekem órám lesz! S ne náluk menjek, hanem menjek ehhez a R.-hoz. S én föl es mentem. S R. néni ott vót ...

Itt lakott már?

Nem vótam még akkor, még özvegyasszony vótam. S felmentem R.-hoz, s leültem, s na, várjak addig – aszmondja –, amíg neki kegyelem lesz. S vártam körülbelül olyan jó félórát, amíg neki jött a kegyelem, hogy tudott prédikálni. Aztán mondott ilyent is, olyant is, hogy az uram jól van, s aszmondta, hogy egész nyugodtan, ha férjhez akarok menni, mehetek férjhez, s annyi mindent mondott ... Aztán én hittem es, nem es. Aszmondta nekem, hogy amit ő mond, ha nem hiszem, akkor nem is mondja. Én es kíváncsi vótam rea, hogy hallám ... Hát ne féljek attól – aszmondja –, ha férjhez akarok menni, az uram azt izente, hogy egész nyugodtan menjek férjhez.

Ő találkozott az urával?

Hát én nem tudom. Hát neki jött valahogy – aszmondja –, jött a kegyelóm, me aszmondja, mikor neki nincs kegyelme, az az időpont, hogy tud prédikálni. akkor ő nem tud semmit mondani.

Előre tudja, hogy mikor lesz?

Hát előre tudta, hát megmondta, megüzente, hogy ezen a nap ebbe az órába menjek oda ... De most nem mer senki odamenni, tiltva van erősen. Régebben a milicia tiltotta. Azt is mondták, hogy elvitték a kórházhoz, s a vérit kivették, hogy haljon meg, s oda valahova bezárták, s a zárt ajtótól is kijött, megszabadult.

⁹⁹ 73 éves férfi (1) és 64 éves felesége (2), 1996.

(Mondom, akkor nagy menet vót ...) ⁴⁰

Olyan nagy menet vót, úgy jöttek azok a zarándokok, hogy mi valósággal fétünk, hogy jajistenem, mi lesz Márafalván ...

(A lényeg az vót, így mondták, hogy itt egy próféta megjelent ...) (Márafalva, Hargita megye) ⁴¹

Nem vótam el, csak hallgattam, hogy miket csinát, s milyen rettenetes vót.

Arra emlékezik, hogy hogyan kezdődött?

Hogy kezdődött, hát az Isten kegyelmet adott neki ... A háború után vót. Megjelent Jézus neki, Mária ... Aztán örökké mondta, hogy kövesse az ő igéit, higgyen Istennek. Aztán kimentek oda, kegyelmet kapott ő többször, s annyit hurocát, annyit, hogy ... Aztán mentek emberek oda, ott fel Telekség-farkán, oda fel az erdőn, abba a szorosba, ott prédikált. Aztán mentek oda a fiatalok, s gúnyolták. Odacsináltak arra a kőre, ahol ő prédikát.

Valami bajuk nem lett?

Há lett biza. Lett biza. S akkor ment, s szedte a füvet, s avval es csúfoltak, s ott es az ember szinte kárrá ment, szinte meghalt, ahol ő ment el, hát szedte a virágot, s csúfoltak véle. Úgy elfelejtettem, hetvennégy éves vagyok ... (Márafalva, Hargita megye) ⁴²

1: Nem jártam, nem vótam akkor én otthon. De egy éjjelre emlékszem. Akkó, mikor az Oláhösvény tövinél, ott a patakfali részen árendáltunk, ⁴³ vót egy nyíl füvet, nem a patakfali, a telekfali részen. Akkor amikor a Rez, a Pusztalázon a legnagyobb gyülekezőt vót. Úgy szüljög ⁴⁴ a nép, úgy szujjog a nép, ott Lövéte s Almás, s ott Szentkeresztbányáról vették egyenesen keresztül a határon, határösvény, gyalogösvény vót. Annyit vettem észre, hogy zsünyögtek a népek. E jó ki [feleségére mutat], hozza a reggelit, s mondja, hogy Ágnes odabe prédikál. Az istókját, akkor odament a sok nép! Úgy eltapodták vót a füvet ott ... No, akkor ott vót, aztán annál többet ...

3: Aztán akkor ők mondták, hogy az Isten kegyelmet adott neki, hogy beszélgessen.

Most is azt mondja.

1: Hát most is beszélget?

2: Nem beszélget.

3: Nyíltan nem beszélget.

1: A kapuja be van zárva?

Nincs.

⁴⁰ Az elbeszélő 75 éves férjének megjegyzései.

⁴¹ 66 éves nő, 1996.

⁴² 74 éves nő, 1996.

⁴³ Béreltük.

⁴⁴ Zajong.

2: Én amióta megnősítem, ugye, a rokonságba is kerít a dolog, én odajártam. De azután előttem soha ilyen dolgot nem beszélt. Pedig voltam, a múltkor ez, amikor a de-rekam elromlott, nyárba, akkor es rendes, normális, amit elbeszélgettünk, na, hális-tennek, hogy így, s hogy úgy, de annál többet ...

3: Én arra emlékszem, hogy ő beteg lett, az ura oda vót a háborúba, ott a rokonságba vót egy olyan idős leányocská, mint én, akkor leányocskák vótunk. S odamentünk meglátogatni, C. komámasszony vót. S három hétig is a fejét a párnán örökké így, így jártatta, s na, hal meg, s hal meg, me halálos ...

2: Akkor fiatal lehetett.

3: S aszmondta akkor, hogyha az édesapja is olyan keményszívű lett vóna, mind az anyám, akkor ő talán meg es tudott vóna halni, de az apja erősen sajnálta őt, s ezér nem tudott meghalni. Aztán jobban lett, na. Aztán azután sokaknak magyarázott, dugva s ... Aztán üldözték, elvitték vót Vásárhelyre a milicek, s onnat is kiszabadút, s tiszta gyalog hazajött – aszmondták –, itt a korondi hegyen mikor jött keresztül, mint a keresztalját, úgy kísérték a népek!

1: Vótak egyes mezőpásztorok, olyan kölkérező (?) káromkodós emberek vótak, Cs. I. bácsi, s társai, s hogy csatangolt, me közbe járkált erre-arra. Megállították, me meg vótak bízva ezek a mezőpásztorok, hogy állítsák meg, me toborozza a népet. Annyit hallottunk, így a falusfelünkön keresztül, hogy aszmondta az egyiknek, hogy: – Velem te ne foglalkozz, menj el haza, s nezz körül a családotba, feleségednek ikre vagy...

2: Nem, nyúlszájú fia születött vót!

1: Nyúlszájú gyermek ...

2: No, s akkor vót az öreg V. D. ...

3: Kinek vót az?

2: Cs. E.-éknek! Meghalt azután.

1: Hát kérem szépen, az a gyermek eltűnt. Az orvosokon keresztül nem jött világra. Akkor megjósóta annak az embernek. S az az ember akkora katolikus vallásos ember lett, hogy ma egyháztanácsos. Határpásztor vót, s ugye a párton keresztül, kellett akadályozzák, hogy ne toborozza a népet.

2: Akkor áldozócsüörtökön, az nekünk, katolikusoknak nagy ünnep. S ment egy öreg az erdőbe. S ő benn az ágyba vót. S aszmondja a férjinek: – Menj ki, L., mondd meg annak az embernek, hogy ...

1: Igen, V. D., az öreg!

2: Menjen haza, ma ne menjen az erdőre. Még az ura reaszólott: – Te mindenkivel ne foglalkozz, hadd, hogy menjen az útjára. S elment az ember az erdőre, s igaz, mindenki a maga szerencsétlenségét, ő maga idézi elő, legtöbbször az ember nem gondókozik ... S a fát levágta, s úgy hívnak egy helyet ott fenn, hogy Veresmart. Az olyan nagy, hogy ... hány méter mély lehet, A.?

3: Huszonöt méter mély, egy kő, egy szikla. S a fát elhúzta odáig, s ott kezdődött a szikla.

2: S így a fát a lába közti beizélte s húzta bé. S mikor a fának a töve, a vastagabbik része a felin keresztül jött, akkó ...

3: Komponát,⁴⁵ az öreget elhajította ...

2: Megkomponát, s az öreget elhajította. Úgyhogy úgy összetörött nekije dereka, lába, mindene, hogy osztán az egyik lábát le is kellett vágják. Ezt az egyet megjósóta tisztán, pedig az ágyba vót! Nem tudom, látta-e, hogy a szekér menyen, vagy csak úgy elképzelte, de mondta a férjének: – Menj ki, L., monddj annak az embörnek, ne menjen ma az erdőre, menjen haza. S az ura mogorván reakiátott: – Mindenkiel ne bajlódj! Ez egyszer igaz vót, tiszta szentigaz, eztet megjósóta, s ez bé is valósút!

1: Hát ugye a vót a nagy baj, hogy az urának vót egy Zs. néni, egy húga ...

Aki a Nőbizottságban volt benne?

2: Igen, igen, benne vót a Demokrata Nőszövetségbe, na. Aztán az borzasztóan ellenetzte, s veszdődött vele, minden, sokat osztozódtak. Ő ugye benne vót, a párt fele húzott, s ez pedig egy másik párt vót, s így ...

1: Ez vallásos párt vót. No, most már, hogy ezek a beszédek lettek, igaz vót-e, hogy a templomba kezdte vót meg a legelső indítványát Ágnes? Hogy: – Plébános úr – aszmondja –, most én beszélgetek!

2: Nem hallottam. Nem tudok arról ... (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁶

1: Vannak olyanok, akik jártak oda akkor. Ennek az asszonynak, kinn tanyájuk vót. S aztán nem tudom, én úgy mondom, ahogy vót, én egyszer se jártam oda a beszédjire. De még Vásárhelyről is jöttek, gyalog, s ott aztán túl a hegyoldalba ...

2: Most egy olyan közönséges asszony, mint édesanyám. Pontosan egy olyan. Én jártam hozzá, elromlott a lábam, megmasszírozta, itt a hiba, ott a hiba ... Amúgy egy közönséges asszony, de aszmondta az unokahúga – ugye iskolába jártunk, akkor mondta –, hogy vót neki a Kövespatak között egy olyan kő, me akkor a Szekuritáté erősen nyomozta s üldözte ...

Üldözték, igen.

2: Aszmondta, hogy ha azt a követ elérhette, akkor őtöt nem látták többet. Nem tudták soha elfogni. M. mondta, E. M. Hogy ebből mi vót igaz, édesanyám, én ehhez hozzaszólni nem tudok.

1: Az egyszer igaz vót, hogy annyi nép járt, mint búcsúra ha mennek, erős nyár vót, úgy összetapodták a földet Kusmédnyíra felé, minden, mint egy tehéncsorda. Én úgyse mentem, én aszmondtam, Istenbe bízok s a templomba járok, de én az ilyenekre nem adok ...

2: Hát vótak próféták azelőtt is, amelyikek előkészítették az Úr útját! Na!

⁴⁵ Mérleg nyelve (rom. cumpana) – átfordult a fa, mint a mérleg nyelve.

⁴⁶ 76 éves férfi (1), 69 éves felesége (2), 46 éves fiuk (3), 1996.

1: Na jó, de az a világ eltört, hogy az Úrjézus megszületett, azótától nem kellett prófé-
táljanak, vótak a papok, s azok vótak felhatalmazva. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁷

1: Na most jut eszembe, egyszer még találkoztam Ágnessel, ezzel az Ilonka Ágnessel.
Há az úton jövünk le, nem most, régebb. Aszmondja nekem: – B., állj meg! Megál-
lok én es, s: – Tudod-e, mit mondok neked? – Én igen, ha megmondod. Aszmondja:
– Te életemben nem hittél vót, de meglátod, hogy fogsz hinni nekem. Aszmondja:
– Fogsz hinni nekem.

2: Hát nem es hitte ő!

1: Én nem hittem soha!

2: Én hittem!

1: Mai szent napig se hiszek. Dehát úgy tudta, hogy én nem hittem neki s nem bír-
tam benne, hogy megállított, s: – Nem hiszel nekem – aszmondja –, de mikor majd
hinni fogsz, késő lesz. Nem hiszel bennem ... Ennyi. Hát mi jártunk, jóba vótunk ...
Vót egy hívő Keményfalán, az járt itt Máréfalán is, járt Ágnes nénihez, ma is tartják
a kapcsolatot, minek is hívják ..., valami M. ...

Nem mondták a faluban, hogy Ágnes néni tudományos?

1: Nem mondták. Nem vót ő az! Csak hogy megkapta ezt a kegyelmet, akkor meg-
kezdte, de azelőtt soha – mondom –, egyidősök vagyunk, s a juhokkal, számtalan,
nyóc-tíz esztendeig is jártam a juhokkal, s ő a disznyókkal, mindennap találkoztunk,
de aszhiszem, még imádkozni se tud.

2: De amikor beteg lett, vagy ezt mondta, akkor azt mondta, hogy Mária neki ott a
kőnél jelent vót meg!

1: S azelőtt ő már, szavát ne felejtse, azelőtt ő már, hallottuk, hogy összetart a hívők-
kel. Aztán híres vót, hogy a hívők járnak oda ...

2: Hát ő írni s olvasni nem tudott, hát hogy tanult vóna meg ennyit beszélni. De vót
ő Keményfalán a hívőknel, biztos ... (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁸

Hát én úgy mondom, ahogy van: aszmondták, hogy prédikál. De a mű családunkból
egy se vót oda, ahol, me van egy tanyájuk, ott, ő ott nevelkedett legtöbbet, me nagy-
tatájánál vót ...

Ez az Ú.-ak tanyája ...

Igen, s ott aztán valamit prédikát, s hogy vót, mint vót, én annál tovább nem tudom,
me én nem vótam ott. Azt láttam, hogy falukról jöttek, nem hat, nyóc, tíz, hanem
százasaival, százötven, s itt a szomszéd falukból mindenünnen jöttek.

Amit prédikát, hát ahogy szokták mondani, mindenkinek igaza van, de csak
szerre. Hát neki is vót igaza, amit mondott, de vót olyan, hogy nem valósút meg. Az-

⁴⁷ 69 éves nő (1) és 46 éves fia (2), 1996.

⁴⁸ 78 éves férfi (1) és 70 éves felesége (2), 1996.

tán aszmondták, hogy díszkapuk lesznek. Hát azok meg is lettek, me megcsinálták, jöttek, Cseuseszku s ezek, ugye a díszkapukat megcsináták! Aszmonda, hogy ő fogja felvirágozni, s fogja fogadni, dehát nem úgy történt. Aztán közbe ő beszélt ilyenolyant, hát aszmondták, hogy beteg. Aztán hogy beteg vót-e, hát ... baptista ..., nem lehetett tudni, azt nem lehetett tudni akkor. Ugye a pappal együtt, ugye a pap is aszmonda, hogy ő nem tud erről semmit szólani. Egyáltalán semmit nem tud szólani.

Nahát elhallatott, s ... me jobb, hogy ne szólj szám, nem fáj fejem. Me ugye senki azt se tudta, hogy beszéljen, melyik lábára álljon, me ha jól mondod, az es baj, s ha nem mondod jól, az es baj. Úgyhogy az ember erősen meg kellett gondolja akkor, hogy kivel beszél s mit beszél, me ha olyant talált szólani, abba a helybe vitték el.

Voltak az ablakon is ilyen jelenések. Arra emlékszik?

Voltak ilyen megjelenések. Arra úgy emlékszek, mintha mostan lett volna.

Udvarhelyen látta?

Én Udvarhelyt nem láttam, de itt az iskolába, mint faluhelységen – aszmondták –, hogy itt s itt van. Hát néztem én es, de ugye, lehetett az es, hogy a napfénytől vót az a vázlat, vagy asse tudom, hogy fejezzem ki magam. Dehát nem adtam semmit arra, az ilyen babonaságokra nem adtam.

De volt olyan, aki ment s nézte?

Vót direkt olyan, hát most is van, kíváncsiságból, hogy lássanak. De én nem az a licsi-locsi, én amit kellett, megcsináltam, én az orromat nem üttem bele.

De miért jöttek olyan sokan akkor ide? Mert az volt az érdekes ...

Hát a milícia is verte széjjel ideki ökö! Még az erdészeti, az erdészetnél akik szógálatot csináltak, azokat is mind odaszereztek! Me ugye azokat a helyeket mind jobban ismerték, s a milícia mind maga mellé verte, s azok es mind ellene, vadászták őt! De én úgy mondom, ahogy van, én nem jártam egyáltalán, én mondom, nem vagyok kíváncsi, én ahhoz nem vagyok szokva, s nem megyek. Ugye abba az időbe, sáros idő vót, essős üdő, dologgal el vótunk foglalva, ott vót öt kicsigyermek. Úgy el vótam fáradva, örvendettem, hogy pihenhetek, nemhogy még ... Általában inkább vasárnap mentek, szombaton este s vasárnap. Mondom, én nem. Én örvendek, hogy megpihenhetek. Tédig érő sárba mentek, felgyúrták, mind a marhákat amikor hajtják, s ösveny vót, s a pityókát, ami termés vót, letapodták. Há mondom, minden háznál két-három szekér vót, annyian jöttek, abba az időbe. (Máréfalva, Hargita megye)⁴⁹

Tetszik tudni, az én édesapám nagyon értelmes ember vót, községi bíró, közbirtokosági elnök ... Akkó nem vót ilyen polgármester. Szövetkezeti elnök, megyebíró, szóval ilyen értelmes ember vót, vallásos ember. S ő nem vót olyan hiszékeny. Hazajött, s aszmonda, ezt sose felejtem el, hogy: – Azt nem tudja az ember, hogy vétkezik: ha hiszen neki vagy ha nem hiszen neki. Olyan csodálatos vót, na...

⁴⁹ 74 éves férfi, 1996.

Akkor jósót is. Bújva, me félték a miliciától, odamentek, a kaput bezárta, s jósót. Mi az ilyeneknek otthon a családba nem vótunk híve. Az is vót a másik, hogy összepaktát egy asszonnyal, Keményfalán, egy baptistával. S örökké együtt vótak, együtt vótak, egymás nélkül nem tudtak élni.

A házassága előtt volt ez?

A házassága után, Lajos fogságba vót. S a baptisták, különben is, azok ... eljönnek most is a házakhoz, minden héten jönnek. Ügyes, finom emberek, asszonyok ... Aztán ő evvel össze vót nagyon, s aszmondták, ennek a beszüremlése. Mondom, ott úgy beszélt, s meg es merődött, s fel es emelték, s édesapám, nyugudjék, aszmonda: – Nem tudja az ember hogy vétközik, ha hiszen-e neki vagy ha nem hiszen ... S az az érdekes, hogy azóta is, soha életibe itt a templomba nem vót. Katolikus asszony, annak született...

Én nem vótam ki, de egy olyan idő vót az a nap, amikor vót az ő kimenetele, hogy olyan szörnyű esős idő, s a víz akkora vót, s a vízen át kellett mindenkinek menni, me omlott az eső, szakadt az ár, olyan erősen. S ment a nép, de nemcsak az idevaló nép, úgy jöttek ide, mint valami csodára, Gyimesből, messziről, az emberek itt tarisznyával, itt tolongtak ..., hát nagyon, nagyon érdekes vót ... Aztán hogy hol vészett el benne a tehetség, elpárolgott ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁰

A vallást mikor kezdték üldözni?

I: A háború után rögtön kezdték üldözni. Negyvennyóig, negyvennyócba némileg kiegyezett a vallás s a politika, de a templomfalon kívül semmilyen rendezvényt nem vót szabad rendezni. Körmenetet, szó se lehetett róla ... A pap, s akik ilyen vallási közvetlenek vótak, mind figyelem alatt vótak. Lesték, mint a sas a csirkét ...

Ágnes néninek a csodája nem a vallási üldözés miatt volt?

I: Nem. Az egy más dolog vót. Az egy beteg asszony vót, kleptománia.

Az emberek miért mentek utána?

I: Könnyen megmagyarázható. Van egy közmondás: aki vízbe esik, a habhoz is hozzakap. A háború utáni helyzet vót, nehéz helyzet vót, jött a kommonista rendszer, az a hír járta, hogy mindenkitől elvesznek mindent. Ez vót a jelszó. Ez az Ágnes néni aztán kezdett jövendőni ide, oda, s még amit nem tett, a nép azt is mondta. Hogy ilyen csodát művelt, olyan csodát művelt ... Nem művelt csodát semmit. Próbálta megmagyarázni az evangéliumot, de borzasztó satnyán. Tehát nem vót neki felkészültsége az ilyen beszédre. A nép aszhitte, hogy most ez minden, ezt az Isten küdte ... Én leírtam az egyik beszédit, ott künn az erdőn beszélt, két óra hosszat. Leírtam. Még egy darabja valahol megvan. Me még aztán bevíttek engem az akkori Szekuritátéra. Hát úgy jártak körülöttem, mint a hulla körül. Néztem. – Na, A., itt a port ma kiverik belőled. De csakugyan nem bántottak, me kicsit olyan határozottan beszéltem, nem mutattam, hogy félek! S elengedtek: vigyázzak, nehogy még egyszer ilyesmin rajtafogjanak!

⁵⁰ 74 éves nő, 1996.

Kinn volt maga is?

I: Ott, az erdőn, ahol beszélt, ott vótam. Ott írtam le, hogy mit beszélt ...

Előre hirdette, hogy hol lesz, mikor les z...?

I: Hogyne. Meg volt hirdetve, Zetelakáról, Keményfaláról, Máréfaláról, Oláhfaluból annyian vótunk, a helyet úgy nevezik: Telekság, a völgy teli vót emberrel, annyi ember vót ...

Voltak emberei, akiket szétküldött?

I: Voltak ezek a hívők Küküllőkeményfalván. Ezek aszmondták, hogy ez próféta. Ezek aszmondták, hogy Isten küldöttje, táplálták. Ezt a bizonyos Ágnest nem éppen az Istenbe vetett bizalom vezérelte. Anyagilag. Azok gyűjtöttek, hordtak pénzt, élelmet, mindent. Elindították a lavinát, olyanokat fogtak rá, olyan csodadolgokat, hogy ... ami nem vót. Mondták egyik-másik: igaz-e, hogy így vót, úgy vót ... Nem vót igaz. Hát ott vótam! S ott vagyok, ott élek, mindennap látom!

S üldözni kezdték. Különböző hiedelmeket felrajzótak. De nem vót igaz, nem valószínű meg semmi abból, amit mondott. Próbálta az evangéliumot magyarázni, de közel se ... nem volt olvasottsága, iskolai végzettsége, négy elemije vót ... Akkor hol ment iskolába, hol nem, úgyhogy a nevit éppen le tudta írni, de ... Aztán megragadták ezek a hívők, ezek magyarázták, különböző dógokat ...

Neki vót egy betegsége. Elkapták, elvitték Vásárhelyre, a klinikára, s megszökött. S eljöttek, s a ruhát elkérték, me abba szökött meg, s őt itt hagyták, nem foglalkoztak vele.

Házasság előtt megvolt a betegsége?

I: Nem. Úgymondva ... Az igazság az, hogy ő egy olyan kurva vót ... Ismertem gyerekkorától, me velem egyidős. Felkészültsége neki nem vót. Csak ugye a nehéz helyzet felkapta, s úgy hittek az emberek neki. Ma is a beszédje olyan furcsa. Kleptománias ...

Amikor beszélt, a katonaság hajtotta szét az embereket?

I: Nem katonaság, népőrség ... Ő beteg asszony, a lelki betegeknek egy faja ...

Gyermekkorában milyen volt?

I: Egyszerű. Jókedvű mint csitri gyermek, de ilyen máriáskodás nem vót. Őt ezek a hívők fonták bé, s ő ezen indút el, s belegyökerezett, gondókozni kezdett aztán ezen, s ez a betegség őt aztán béfonta. De a családba megvan ez az ideghiba! Úgyhogy nem feltűnő az én részemre, mer ebbe az úgynevezett Ú. családba mind megvan ez a lelki betegség, hol többé, hol kevésbé ... Apai ágon I. vót, s az anyja P., P. S.-nak a leánya, M. ... S Ágnes ott nevelkedett az Ú. nagyszülőknél ... Gonosz életű vót már fiatal korába. De Mária Magdolna is rossz életű nő vót, s szent lett belőle, a Szentírás írja!

Mielőtt Lajos bácsival találkozott volna, azelőtt ő már ...?

I: Azelőtt már, ő már leánkakorába! Hát elmondta ő maga, hogy tizenhárom éves korába a férjével normális életet élt! S azelőtt ő már rég tisztába vót ezzel az étellel. Ez egy családi betegség vót náluk ... A lelki betegség a családba megvót, s rajta ilyen formába ütött ki. Vót egy unokatestvére, az felcsapott, nagy politikus lett, P. V.,

Ú. V. ... ivott, züllött. Mindenkinek parancsóni akart. Az apját a legnagyobb ellenségnek ismerte! Itt a szomszédba vót egy unokatestvérem, azt el akarta pusztítani. Az ilyen lelki betegeknek van egy mániájuk, hogy akire a szemük rátapad, s az jó, s a másikon pedig nem áll meg a szeme, s az rossz ...

Szebenbe is elvitték Ágnes nénit?

1: Oda vót víve, kezelésre ... Nem állapítottak meg közveszélyességet róla, s hazaengedték. S azt a mániát aztán magába vitte csak, me meg vót tiltva hivatalból, hogy ... gyűlésbe vagy mulatságba elmehet, de a templomba vagy valakihez bejárni nem szabad. Megfigyelés alatt vót. De nem vót rosszindulatú ...

Azt hallottam, hogy amikor prédikált, akkor megmerevedett, s úgy felmutatták ...

1: Nem igaz. Ezt a merevedést ő csinálta, de szándékosan merevedett meg. Nem megmerevedett, hanem játszotta a merevedést. Erről én meggyőződtem, ő tudatába vót, hogy amiket mond, annak legyen hívője. Ő megmondta, hogy most meg fog merevedni, s megmerevedett. Azt akarta, evvel bizonyította aztot, amit mondott ... A lelki betegségnek egy faja, én olvastam egy könyvet ... Elképzél valamit, s ahhoz ragaszkodik. Nem ítélem el. Ez neki benne van az idegrendszerébe, az agyába.

2: Amikor az az Ágnes néni, mi húsvétkor házasodtunk össze, s akkor csorgó eső vót, Segesvárról, Vásárhelyről, mindenki jött, a zabokat kifelé mind letapodták ... Olyan rettenetes sok nép vót, az ódalba, úgy mondják, Csere ... Egy kő vót, nagy kő, s ott beszét. De annyira beszét, hogy a másik hegyen is hallott, pedig nem vót mikrofon. S aztán a férjem írta, de aztán úgy elvitték, semmi másolata nem maradt. Éppen a múltkor beszéltek a fiammal: – Édesapám, hogy nem tette el, most milyen érték lenne az a papír! Me többször vót, és sokszor reggelig írta, tisztázta, me annyian jöttek ide ezekér a papírokér ... Akik elvitték, azoknak megmaradt, s nekünk nem maradt. Bő kellett vinni a miliciára.

Reakérszült, papírt, ceruzát vitt?

2: Hát őnála mindig papír van, akárhova megyen, mindig papír van! S akkor éjszakaiként kitisztázta, nagyjából, leírta, me ahogy beszét, különlegösön, részletösön nem lehetett vóna leírni.

1: Csak jegyzetöt készítettem belőle. Aztán itthon kidolgoztam.

2: Az anyja is élt még akkor, s éjszakákon át, s akkor mondta: – Mit csinász, te A., annyit ...

1: Az egyik része az embereknek helyeselte, a másik csúfolt, az egyik aszmondta, hogy vallási alapon tartotta jónak, a másik vallásellenesnek tartotta ... Hát, ugye az embereknek sokféle a véleménye ... Én azután lettem még kántor, öt évig kántor vótam. A Domus Historiat akkor forgattam, de A. P. pap nem írt bele semmit erről, me félt, félt mindentől ...

Mi vezette, amikor leírta, amit Ágnes néni mondott?

I: Egyrészt vezetett a vallási cél. Másrészt vezetett a tudás, hogy ez mi az, hogy megtudjam ... Lombrozo könyve, mikor azt elolvastam, akkor má tisztába voltam: Ágnes lelkibeteg. (Máréfalva, Hargita megye)⁵¹

Ó, az ilyen olyan beképzelt habogás, aszmondhassa az ember, hogy az olyan kólikás-kodik. Hát itt es van egy olyan nagy vallásos asszony – a Jóisten meg ne verjen érte –, de az is olyanokat mond, teregetőzik, s az itt jár s az ott jár, s az ezt lássa, s az azt lássa. Sokszor úgy beszédbe eredünk, me én es, ami az igaz, má mindjé másfél éve, hogy beteg vótam, de nem tudtam, hogy mi a bajom, csak mind gyengütem le. Addig gyengütem le, hogy később aztán a leányom, me én igaz, aszmondtam, hogy olyan beteg vagyok, s egy se hiszi, mondom. Hát az a légszűzasztma, s ilyen asztma, s olyan asztma, s a lábaimból az erő ment el, s ide szűrt fel, valami csfűött, s nem tudtam menni. Aztán elmentünk az orvoshoz, a leányom erőszakkal elvitt, de az onokám ott es dógozik a kórháznál, s aszmondja az orvos, mikor megvizsgát, hogy: – Magának a szív balkamra-billentyűje le van ragadva, operáni nem tudjuk, de ha kíméli magát, s mezei munkát, strapás munkát nem szabad végezni, s akkor tud élni, s ha nem, akkor nincs mit csinálni. Na, ennyi vót az egész. S én másfél esztendőt kínlódtam, na. S ejsze olyan hathete-forma, akkor kaptam egy kezelést, s mosmá könnyebben vagyok. Ennél többet ...

De aztán az az asszony, hogy látta, hogy gyengülök, hát egyebet nem mondott: – Ver az Isten! Ver az Isten – aszmondja –, me rosszak vagyunk, ver az Isten. – Jó – mondom –, ver az Isten, me sokszó túlterheljük magunkat a mezei munkával, me abba éltünk, abba születünk, abba nőttünk fel, ugye. S addig dógozik az ember, amíg tönkremejen, s akkor fogja erre s arra, s fogja mindenkire, hogy arra az oka. De mondom, én tudom, hogy azt es hol kaptam el, itt kimentünk szénáér a hegy tetejire, s esni kezdett, úgy hogy az utolsó ruha is, ami rajtam vót, abból is a víz folyt ki, agyonvert az eső. Ki vótunk fáradva, a szénát felraktuk a szekérre, s én akkor úgy megfáztam, úgy megdiderögtem ott, míg hazáig jöttem, egyet fáztam, hogy aztán utána örökké csak lefelé ... S ennyi vót az egész. No, nem eppen az Isten vert meg, me én magamat tönkretettem, me nemhogy féreálljunk, me ugye most nájljonok vannak, s nemhogy bébújjunk alája, hanem jöttünk haza, me ezen a mocsok ódalon bójönni olyan nehéz, hogy az képtelenség, szekérrel s terős⁵² szekérrel jönni, me húzza el az utaja.⁵³ Aszmondja az uram: – Menjünk, me mosmá nincs mire várni. Mondom, addig vert az eső, amíg szépen hazajöttünk ... Úgy hogy a vérem es úgy elfogyott, hogy utána vért kellett adjanak. Ez így van, hogy az ember fogja erre, s fogja a szellemekre, s fogja mindenre a hibáját, de ez élő tanú. Me az én sógorom is Oláhfaluba, mer aztán azok nagyon hisznek Oláhfaluba, nagyon hisznek! Mondom, nénémet is addig

⁵¹ 76 éves férfi (1) és felesége (2), 1996.

⁵² Megterhelt.

⁵³ A szekér háta.

ették s addig rágták ebből kifolyólag, hogy az urát megcsinátatta, s így csinát s úgy csinát, hogy későbbben aztán úgy megölte ő maga magát keservibe, hogy mejjhártya, tüdőgyulladást kapott, s a mejjhártyája összeragadt, s aztán amikor hazahozták, éppen csak szuszogott. Vót két kicsike, az egyik a bőcsőbe, s a másik olyan kétévesforma, legényke. Na, aztán ezt édesanyámék, me árva vót, apja se, anyja se élt, felgondozták a gyermeket, me vót Bukarestbe még egy néném, s az elvitte azt a beteg német oda, s ő kigyógyította, s még a mai máinap is él Kobátfalán, ott arrafelé.

Ehhez az asszonyhoz, aki magának mondott, ehhez mások is jártak?

Ehhez, aki a szentekről papolt? Jaj, az ment, s mindenütt, s minden pénteken bémenyen Csíkba, me imaórát tartanak a templomba, nem tudom. Mondom, én nem jártam, ne nekem nem vót soha alkalmam erre. Én ami kicsit imádkozok, azt itthon elmondom, az Istenbe hiszök, me aztat meg se tagadom soha az életbe, me a tartja fenn bennünk az erőt s az egészséget ...

Aztán még vót itt a régi rendszerbe, amikor egy asszony prédikát, nem tetszett hallani, hogy ilyen világ lesz s olyan világ lesz, s most e jön ... Aszmondta, hogy itt lesz vége a háborúnak, ahol mejen ki az út az erdő felé, na ott lesz vége a háborúnak, s mind hittek neki ...

Én, mondom, én nem tudtam hinni soha ebbe a motyogásokba. Hát mentek, nemcsak innét a faluból, hanem jöttek Fenyédről is, ezek a, inkább ezek a hívők, akik, hogy mondjam, mosmá egészen meg van engedve ... Ez az asszony es, aki aztán reakapott erre a prédikára, hát ez is a baptistákhoz járt keresztül Keményfalára. Keményfalán vannak tán többen. S oda járt által. Azok úgy bépredikáltak neki, s aztán jöttek neki, me ő akkor, az ura fogságba vót, vagy csak katona vót, nem tudom biztosan, s azok jöttek által segíteni, me azok úgy vannak, hogy egymást segítik. Hát mondom, úgy bédumátak neki, hogy az későbbben felment, Rengőkőnek hívják, azon a Telekság erdei úton felment, ahol az erdők kezdődnek, ott vót nekik egy nagy tanyájuk, a nagypapjéknek. S ott aztán ő, hogy hogy választott ki egy nagy követ, én nem tudom. Aztán arra – aszmondták –, állt fel, s prédikált, s milyen igazat mond, s milyen így mond, s úgy mond ...

Egy vasárnap, első vasárnap vót, a templomba mentem, s aszmondják az asszonyok nekem: – Gyere R.! Me Ágnes prédikál odafel Rengőkőbe. S mondom: – Hát én mé menjek fé Ágnes nénihez Rengőkőbe, mikor a pap éppen a szószékről prédikál mamáinap, s első vasárnap – mondom –, szentségimádás. S ahajt aztán én mentem a templomba. Na, aztán később aszmondták, hogy én kommunista vagyok, s az én uram kommunista, s azért nem mejek, azért nem hallgatom az Ágnes néni beszédjét. S mondom: – Tulajdonképpen – így es mondtam –, tulajdonképpen mért is hallgassam én az Ágnes néni beszédjét, ha nekünk a Jóisten üzenni akar – mondom –, akkor ne Ágnes nénitől üzenjen, há gyermekkorába, ott tőtötte el a fiatalkorát, akkor lett egy bitangja valakitől – há mondom, me én es aztá én reavágtam, há mondom –, ha az Isten üzenni akar, nem egy kurvától üzen – mondom. – Üzen egy hat-hét éves gyerekől – mondom –, aki még ártatlan. Hát nem? Hát mondjuk eztöt, igaz-e. Na.

Aztán mondom, évégett akkor aszmondták, hogy kommunisták vagyunk, s ilyenek vagyunk, s olyanok vagyunk. Aztán nekem utána, mikor es vót, akkor én máterhes vótam. Nahát addig emetem, me sohase kíméltem magam, hogy amikor megszületött a gyermek, ködöksérüléssel születött meg, hát a másnál is megtörténik. Na, aztán aszmondták, az Isten megvert engömöt, mer én nem hittem az Ágnes néni szavába. S mondom, hogy: – Én – mondom –, ha még egyszer lesz egy akármilyen gyermeköm – mondom –, akkó se hiszök az Ágnes néni szavába, me én tudom, hogy nem az Isten ver meg, hanem magamat tönkretettem, mondom. Vaj megemelek, vaj valósággal, örökké, ha ment az uram az erdőre, én is mentem vele, a fát segítettem feltenni, elfűrészelni, minden, ugye lássa, az én kezem ki es van vastagodva, látszik ugye, hogy nem kötögettem életembe. Na, ennyi vót az egész csak.

De a faluba hittek Ágnes néninek!

Vót! Vót, akik hittek. De mondom, az amit ő mondott, biza nem tejesedett semmi be abból. Abszolút semmi. Na, aztán azután es még folytattuk, mikor a háborúnak vége lett vót, hogy na, nem tejesedett bé az Ágnes néni szava.

Ő most es él még. Még most es hisznek neki. Me most es aszmondják, hogy most es van még az az időkor, hogy most es jószól. Hát ő úgy belékapott a jóslásba, hogy most es jószól. De most es annyit ér, mint ha a borsót a falra felhányják, me most se telik bé. Különösen ezek a hívők, ezek olyanok, hogy egy embör, egy asszony, az ha akárkivel szóba ered, az abba a helybe tud prédikálni, tud jóslni. Hát ugye az embernek sok minden bételik az életjibe, mert há bételik, mert há baleset, mindenféle, hát ezzel jár, az élet. Na, s úgy mondom, én már tapasztalatba vagyok, hogy ezek a jóslók s ezek a prédikátorok, hát ezek csak olyan prédikátorok, össze-vissza beszélők. Aszmondják, hogy ha könyvből olvasta volna, akkor is számot tenne, úgy tudott mondani. Hát nekünk is vót ilyen hívő, aki ismerősünk vót, járt ide, még egy csomó könyvet hozott, amikor jött, örökké hozott egy könyvet. Örökké olvastam, elolvastam, már csak azér is, me nekünk van ez a Biblia, katolikus Biblia, hogy hallám, ebbe s abba egyformán van-e írva. Egyformán van írva, csak annyi, hogy ugye ők kifestették ezeket a képököt, s az a gyerekököt fogja. (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁴

Nem hittünk Ágnes néninek. Nem is vót amit hinni. Ő mesélt, de hát ... Én most se hiszek. Hallottuk, de nem mentünk oda. Mondták, hogy elájút. Felkelt, s ... Itt annyian mentek fel az úton, hogy az út fekete vót. Jöttek Vásárhelyről, bolondították ... Ágnes el vót fogva. De odabe nem verték meg, vagy nemtommi. S a népeket, plakátokat hánytak el, hogy Ágnes ekkor s ekkor prédikál. Ágnes itthon se vót. S jöttek, hogy hó van. S mondtuk hogy, vót egy Cs. Gy., öregember, s mondta az idegeneknek, hogy menjenek, me ha ő nem lesz, akkor úgyis, izé, megjelenik. Haha ...
Az angyal?

⁵⁴ 79 éves nő, 1996.

Mások hittek benne, olyanokat csinát. Én másoktól hallottam, hogy mit csinát. El-
ájult, s felkelt, s kezdött prédikálni tovább. Én nem láttam. De egymás közt még be-
szélgetni se mert az ember, me az egyik hitte, s a másik nem hitte. Valamelyik elment,
s megnezte, s a másikat képes vót ütni, hogy mért nem hiszi. Mi nem hittük, s később-
ben már nem mertünk beszélgetni. Me mi nem jártunk oda, nem hittünk neki.
(Máréfalva, Hargita megye)⁵⁵

Hát templomozást is tartottak!

Emlékszik, hogyan kezdődött?

Unitáriusok vagyunk, s rendes templomozást, a máréfalvi asszony jelezte ezt, hogy
az üvegtángyéron látszott az Úrjézusnak a képe. S az annyira elhíröszttöte, hogy itthon
is a nép úgy beszédte vót, hogy direkt csak egy templomozás azé vót, az úrvacsora, az
unitáriusoknak. Rendkívüli templomozás, me a máréfalvi asszony elkezdte, hogy az
Úrjézus megjelenik a községbe ... Látszott is valami izé, villancok s minden, de én
nem foglalkoztam vele, tudtam, hogy abba nem ...

Innen jártak Máréfalvára?

Máréfalvára jártak, oda ahhoz az asszonyhoz, az Úrjézussal beszélt, s azért, hogy
híre vót, innet es jártak direkt oda, valaki beteg vót, valami, ahhoz az asszonyhoz.
Direkt – mondom –, ez szent s valóság, templomozást tartott az unitárius pap ezvé-
gett ... (Homoródalmás, Hargita megye)⁵⁶

Az úgy kezdődött, hogy ha az üvegre reaneztél, az mintha olyan olajos lett vóna. Hát
ilyen többfajta szín vót ... Az negyvenkilenche vót. S itt egy olyan dolog lett, hogy
van egy kollégám, máréfalvi, s annak a testvére elrejtözött vót, így mondták a kato-
likusok. Aztán járt ide hozzám a kolléga, s megkérdeztem. Aszmondja, hogy szekér-
rel elmentek ki oda a máréfalvi határba, s ott valami kő vót, s ott vót az a nő, s akkor
bémentek Zetelakán a templomba, s templomozást tartottak s minden. S aztán el-
terjedt a hír, hogy mi következik, a csűrbe csépőnek s minden, ez negyvenkilenche
vót, szérün kellett csépelni, s a gabonát nem vót szabad bévinni, hogy nehogy ellopd,
met a gabonát le kellett adni az államnak.

Ez egy olyan jóslás volt ...

Ez egy olyan jóslás, a nép között egy ilyen beszéd, s szinte el kell mondjam azt, hogy
én negyvennyócba jöttem haza a fogságból, szeptember huszonnyolcadikán, s aztán
találtam egy nőt ... Gazdálkodó vót az apja, s etet kezdték hordozni, s ő mit mondott,
mit nem, hát a Szekuritate elvitte.

Idevaló almási?

Igen. Elvitte vót Oklándra. Ez közvetlen ott Cs. M.-ék mellett a második szomszéd.

I. néni?

⁵⁵ 74 éves férfi, 1996.

⁵⁶ 82 éves férfi, 1996.

M. I. Na. A mamája jött, s itt az ablak előtt járt le s fel. S kimentem, s mondta, hogy elvitték I.-t, s az apja szeretne beszélni velem. S le is mentem este, s beszélgettünk, s kezdték, hogy menjek el holnap nekik takarni, me szükséges ... De még éppen akkor kapcsolat nem vót, ugye falun nem lehet, hogy ... Aztán ott vót I. vagy négy napig, akkor hazajött. S lementem hozzájuk, s bementünk a szobába, s ő is bejött. S hát kinn burrog a motorbicikli, s hát egy szekus⁵⁷ hadnagy. I. kiment. S aszmondta az anyja: – Aztán fiam, ezért nem szabad haragunni I.-ra, me azért jó, me hanem I.-nak minden nap le kellene menjen Oklándra. Aztán nem tudom, I. is milyen kedvet csinált neki, hogy ő állandóan feljött ... Én aztán eljöttem. De ez aztán ment még ...

I. nagyanyja nem járt oda, amikor hirdetett az a máréfalvi asszony?

Nem tudom, járt-e oda. Innet vótak mások es, szekérrel, vasárnap.

Többször hirdetett.

Az igen, s aztán eleget hordozták. A barátomat megkérdeztem: tik mit állapítottatok meg, me aszmondták a Szekuritátén, hogy elmebeteg. Aztán ezek nem éppen... kételyben vótak. Az öccse vót az asszonynak. (Homoródalmás, Hargita megye)⁵⁸

Vót az a máréfalvi asszony, s pontosan a vót ott, az én fiam, aki meghalt, annak a felesége vót. Egy pár hónapig megnősüt, s ő odajárt, s aszmondták, hogy folyt az eső, s senki se vót megázva! S akkor az valamilyen levelet adott a menyemnek, s a menyem hazahozta, s itthon, ilyen tornácós házuk vót, felolvasta a népnek. De Oklándon ilyen csendörök laktak, feljöttek s letartóztatták a menyemet.

Ez Ilonka volt?

Ilonka, igen ... Ő olvasta, me aztán az az asszony olyanyokot mondott, hogy csudálatos vót. (Homoródalmás, Hargita megye)⁵⁹

Pap Dominénak vót egy testvére, Ilonka Ágnesnek hívták. Az megcsinátatta az embert. Hogy hogy lehet megcsinátatni az embert? Én ismerem az asszonyt, s mondom, aszmondták, hogy megcsinátta az embert! S amikor a kommunista világ bėjött, aszmondta, hogy hogy tudja megcsinátatni ... Szóval, amikor én fogságból hazajöttem, me fogságba vótam, hát hogy tudja megcsinátatni az embert, há mé nem tudja megcsinátatni a kommunistákat, akik őtöt, me kuláknak vótak, nagy ellenségek, há mért ... Aszmondták, azért, me nem kapott ruhadarabot azoktól, s ha ruhadarab nincsen, nem lehet megcsinátatni. Hát az is mese a holdba. Ha egyik a másikat meg tudja csinátatni, ha ilyen vóna, akkor eddig a világnak a fele elpusztút vóna. Elhiszi-e magát? (Máréfalva, Hargita megye)⁶⁰

⁵⁷ Szekuritate-s hadnagy.

⁵⁸ 73 éves férfi, 1996.

⁵⁹ 87 éves nő, 1996.

⁶⁰ 72 éves férfi, 1993.

Ágnes, ő az erdőkön járt, hirdette a Mária jövendöléseit. Azt hirdette örökké. Me például egyszer vótunk egy olyan helyt, hogy roppant sok nép összegyűlt, úgy mondják, hogy Telekság pataka, na ott meghallgattuk rendesen. Vót két-három társam – mondom –, sok vót a nép, de mi hárman egy fa alatt vótunk, me mondom, olyan rusnya ódal vót. Cserésbe vót akkor Ágnes letelepedve. Vót egy nagy kő, s arra reaút, s amikor elmonda, amit el akart mondani, akkor lefeküdt. Aztán akik közelebb vótak – a csángók vótak közelebb –, azok ugye, me esett az eső, s bétakarták. A megmondta, hogy hány óra hány perckor [elérzékenyedik] – e vót a fontos nekünk örökké –, hány óra hány perckor kel fel. Így az órát tartotta az egyik ember a kezibe, – idősebb ember vót, az egyik nagyobb s a másik kisebb –, na, az ember így fogta örökké az órát. Mikor odaért, akkor kőtt fel. S akkor esment csak hirdette a Mária igéit, örökké Máriáról beszélt. Aztán egyebet nem tudok erről mondani semmit.

Ő ezt a tulajdonságot honnan kapta?

Á, ezt én nem tudom. Negyven napig bujkált úgy. Azt má, hogy ő honnat találta ... Nem tudom. Hogy ő honnat kapta, honnat vót neki hatalma. Me mondom, mindent megfigyeltünk, hallgattunk, de örökké csak erről beszélt, a Mária jövendöléseiről. De aztat, hogy mikor megmondta, me ott vótunk egy jó fél nap, aztat neztük, az órát, hogy mikor megmondta, hogy mikor ébred meg, mikor odatótt az óra, akkor kelt fel! De hogy neki vót órája, nem-e – mondom –, esett az eső, s egy sátorlappal, mivel, me a csángók ott vótak, azok sokan vótak, bétakarták. S addig egy csend vót, amíg ő megebredt. S addig es aludt, azután es aludt. Későbbi időbe, má a vége felé – aszmondja –, hogy: – Ne féljenek, jön egy ember – aszmondja –, rossz szándékkal, de ne féljenek, nem tud bántani senkit. S amikor megindútunk, az ódalnak a tetejin vót egy nagy láz,⁶¹ mezőség, tiszta lapos terület. S legelőbb onnat jött egy embör, az erdőszélen jött, de nem ért be, me ugye a nép nagy helyt, jöttünk ki onnat, egy tövisrözsza bokor alá így összekucorodott, s a puskát a válláról oda letette. Egy zetelaki ... Igen, máréfalvi vót tulajdonképp születésileg, csak Zetelakára házasodott, s erdőszélett lett belőle, s nagy kommonista vót. Na de, oda összekucorodott, s kétfelől a nép eljött, s alászolgálja, nem vót semmi, nem tudott semmit csinálni. Aztán Ágnes onnat hova lett el ...

Aztán hallottuk, hogy békísérték vót Zetelakára, s hurcóták vót mindenfelé. Azt is mondták vót, én nem tudom, de azt is mondták vót, hogy bévítették Udvarhelyre a kórházba. S aszmondrák, hogy kígyómérget adtak neki az orvosok, hogy haljon meg. S meg es halt valamennyire, s elvitték a hidegházba, s mikor eljött az idő, akkor felkőtt s prédikálni kezdett, érti-e.

(Nem tudták megölni ...) Nem halt meg. No, onnan aztán, ez egy nagyobb jelenet na, elvitték Vásárhelyre. Vásárhelyt akik ott vótak a kórháznál, az a személyzet, örökké aszmondrák, hogy nehogy elmenjen onnat, amíg ők ott vannak, hogy őket ne kínozzák. Aztán hogy hogy csináltak s mit csináltak, hát egyszer eltűnt onnan.

⁶¹ Fennsík.

Hogy hogy lett el, hogy nem ... Aztán jött keresztül ott gyalog a hegyeken, s aztán izébe ébredt meg, Pálfalán túl, a hegyen ébredt magához –, így mondta vót. De akkor má annyian vótak körülötte, sokan. De aztán onnat hazajött, s aztán a rendszer megtiltotta vót, hogy nem szabadott a kapun kijöjjön, nem szabadott kieresszék, ki-jöjjön ... Így, ennél pontosabban nem tudok róla. Mondom, azt a jelenetet, azt örökké hisszük, [elérzékenyedik] az órát. Pontosán jó vót. De hogy mi nép vót ott! Mondták, hogy valamelyik kiátson, hogy jöjjenek errefelé. S aszmondta Ágnes, ne kiátсанak, me megkapják. S a csángók is jöttek, tudták azok es. Aztán hogy hogy vót, hogy nem vót neki a hatalma, nem tudom.

Kegyelmet kellett kapjon valahonnan. Me nem örökké mondott. Amikor, tudja, de azután nem es mondta, me én kérdeztem, me jó vótunk: – Te – aszmondja –, mondj el valamit, beszélj el, mit beszéltem. Me én – aszmondja –, semmit se tudok. Na így.

Maga látta, mikor megmerevedett?

Én igen, me ott vótunk nem messze! Mondjuk mind az istálló ide, ott vótunk, anyyira vótunk tőle, érti-e. Amikor elmondta, amit el akart mondani, akkor elhallgatott, s elesett vóna, de ott vótak a jó kemény emberek, s fogták meg, s fektették le, s takarták be. A kő mellett kétoldalt ott vótak. De mind csángóság vót. Ott vótam én közel, láttam én!

Aztán annak is nagy híre vót, hogy egy nálunkvaló ember megkereste azt a követ – nem tudom, ott vót-e, mikor Ágnes prédikált –, elég a hozza, hogy a kőre reakuporodott s a baját elvégezte. S aszmondta, böcsködött⁶² na, dicsekedött, hogy az Ágnes oltárára szart! A felesége terhes vót, s aszmondták, egy olyan gyereke születött, fejen alul gyermek, emberképe vót, s a feje egy nyúlfej. S a bábaasszony aztán eltette.

Ez egy büntetés volt?

Egy csoda. Csoda. Na, ennek nagy híre vót. Aztán nem es merték mondani se, ne-hogy a bábaasszony bajba kerüljön.

Mondott ilyeneket ugye. Vót az urának egy testvére, Á., s örökké szekereskedtünk. S egyszer aszmondta: – Á.! Rakj egy szekér deckát s menj, adjad el, vidd el, most jó vásárod lesz. Aszmondja Á., olyan jó vásárja sohase vót. Akkor nem tudom, hogy tudta s honnat tudta. Aszmondta Á., olyan vásárja sose vót.

Há valami kellett legyen ... Aszmondja eppen, most jött ide valamelyik nap egy fiatalasszony, jöttek, Vásárhely mellől majdnem. Aszmondja hogy, mondja, hogy mi járatban van, a menyemet ismerte, s azért idejött. S mondja, hogy miér jött, kellett vóna neki.. Bajba vannak na, s Ágnishoz akart menni. Mer ő ahogy mondta, aszmondta, hogy ... Hogyan is mondjam. Az ő testvére Udvarhelyt bankigazgató vagy miféle. S egy valamilyen ember odament, hogy vegye fel munkába. S nem vette fel, me nem megfelelő ember vót. S rea aszmondja nem sok időre elment Csíkba, s hogy micsinát Csíkba, mit nem, az asszony mebolondút.

⁶² Hencegett.

(A testvére ...) A testvére annak, aki idejött. Aztán azér jöttek vót, hallám, Ágnes tud-e valamit mondani, úgy hogy ... Egészen már nem es tudják magára hagyni azt a fehérnépet. Hogy még akkor Csíkba vannak ilyen fennálló, izék?

Nem a kalugereknél volt Gyimesben?

Így mondta, hogy Csíkban. Járhatott Gyimesben is. Pontosán nem tudta az az aszszony, hogy pontosan hol van az a tulajdonos, aki az ilyeneket csinálja ... (Máréfalva, Hargita megye)⁶³

1: Azt nem tudom, hogy hogy kezdődött, me fiatalasszony vótam, özvegy vótam, a férjem odavót katonának, sokáig fogságba, s a kezdésiről nem tudok. Csak azt tudom, hogy amikor Vásárhelyről elindút – aszmondta –, amikor itt beszélgettünk, me itt vót három nap s három éjjel.

2: Ki vót?

1: Ágnes, Úrfi Lajosné.

2: Jaj, igen.

1: Ő aszmondta, hogy vagy tizenkét orvos jelenlétibe jött el, senki sem mondta, álljon meg. S akkor jött egy darabig, s neki egy töröbúzason⁶⁴ útja vót, s ő oda bément, s levetette a kórházi ruhát magáról, s ott vót neki ruha letéve, s ő azt felvette, s avval jött hazafelé. S amint jött hazafelé, hát minden községbe a nép össze vót gyűlve, s várta, s ő prédikált. De hogy mit, nem tudta nekem megmondani. S aztán jött tovább tovább ...

2: De honnat indút el?

1: Vásárhelyről a kórházból!

2: A kórházból! Értem.

1: S akkor ő jött, de én amikor ő ideérkezett, én nem vótam idehaza, én Csíkba vótam a piacon. S jöttem olyan, olyan fél tizenegy vót, a legkésőbbi busszal jöttem, vagy fél tíz, olyasmí lehetett na. S mikor jöttem, hát az uram a kaput bészarta – akkor má hazajött vót –, s én, há olyan dühös, mérges vótam: – Há mér zárja bé a kaput, amikor tudja, hogy én kell érkezzem?

2: Ki zárta bé?

1: Te!

2: Én?

1: Elfelejtette. Aszmondja nekem a férjem, hogy ne kiabáljak, me vendég van. S há mondom, milyen vendég, mindenütt sötét vót. S aszmondja: mikor bėjövök, megtudom. S egyik szobából a másikba mentem, me akkor mág a régi házunk vót. S ahogy megyek, há sehogy se kapom. S mondom: – Há hó van, hova tetted el a vendéget? Ezt nem tudom elfelejtteni, az ilyet. Akkor hát a kemencéből bújt ki!

2: Közbul vót egy kemence, sütökemence na ...

⁶³ 84 éves férfi, 1997.

⁶⁴ Kukoricáson.

1: Kenyérsütő kemence. S onnan bújt ki. Jaj, hát én meglepődtem nagyon, de örültem, hogy ő hogy jött nálunk, amikor tudom, hogy mekkora veszélybe van. S akkor aszmondja nekem, hogy a gyermekek játszottak az udvaron – má amikor kibújt a kemencéből –, aszmondja nekem: – Ne ijedjek meg, me nem bánt senki műnköt őmíatta. S akkor mindjá mondta, hogy a gyermekek játszottak az udvaron, s ő nem jöhetett a lépcsőn, hát a tornác végén, ilyen magas tornácunk vót, – tetszik tudni, mi az a tornác –, neki az vót az útja, ő ott felmászott. Mondom: – Hogy tudott ott felmászni! S aszmondja, neki ott vót az útja.

Na, jól van, én mindjá hamar vacsorát, hogy egyék. S kérdezősködtem tőle, hogy hogy van s mint van. S mutatta a talpát s a lábszárát, mindenütt a var le vót pattanva – lehetett látni –, me verték, s aztán hogy mesélte, hogy vót s mint vót, s hogy jött errefelé, s hogy prédikát mindenütt. Hát olyan, úgy éreztem magamat, mintha boldog vónék, s repülnék, én magam.

Na, aztán későbbben kibeszélte ő is magát s én is magamat, s lefeküdtünk, s reggel aszmondja, hogy: a zsalugátert ne nyitsam ki, hanem csak úgy legyünk, ahogy azelőtt vótunk, me őt most keresik. S így körbeveszik a házunkat, de ne féljünk, me nekünk bántásunk nem lesz. Én aztán olyan nyugodt is vótam, én aztán nem féltam. De aztán tényleg jött, a milicia az udvaron hátrament, kimentek, ki az utcán s túl bé, úgy keresték őket.

Civilek voltak?

Milicista ruhába vótak. S ő csak azzal vigasztalt: – Ne félj! S ő benn a szobába vót nappal, s éjjel örökké mondta, hogy ejsze el kéne bújjon, s mondom: – Maga tudja.

2: Mennyit vala itt?

1: Három nap.

2: Három nap? Elfelejtettem.

1: Osztán itt vót, én nyugodt vótam. Én olyan nyugodt vótam, mintha a mennyországba lettem vóna, olyan jól érzésem vót nekem. S akkor egyszer aszmondja nekem egy reggel, hogy: – Na, el kell menjek.

2: Neki el kellett menjen?

1: S mondom: – Hát hova menyen? Merre menyen? – Most el kell menjek a negyven napi pusztára.

Innen indult el?

1: Innen indult, innen indult.

2: Hátul van az a följárat a vízre, s valahogy a víz felett ment el.

1: Én kérdöztem, hogy hol, merre menyen, s aszmondta: – Pontosan a Néptanács előtt kell kimenjek. Akkor a Néptanács itt vót, ahol van a rendelő.

2: A rendelő ahol van, igen.

1: S akkor itt az udvaron hátra. S mondom: – Akkor én mit es pakoljak magának, hogy legyen mit egyen. Aszmondja: neki semmit! Semmit se pakoljak, aszmondja, a Jóisten gondoskodik róla. S akkor ő aztán aszmondja, ő hátul kell osztán bémennen. – Jaj – mondom –, Ágnes néni, hát ott nem tud egyáltalán bémenni, me akkora szirt

van, szikla, hogy nem tud bémenni. Aszmondja: – Ahol az utam van, ott kell menjek. No, s akkor elindút. Elbúcsúzott, de nem engedte, hogy még a tornácból es lemenjek. Aszmondja, ha én őt kísérem, veszi az útját, s ne menjek sehova. Nem mentem sehova. Akkor osztán hallottam, hogy há elment, itt vót még egy B. F., az járkát állandóan a határon, s ő találkozott véle, s ők is kénálták étellel, de nem fogadta el.

Aztán hogy elment, azután nem tudtam róla sokáig. S aztán egyszer, ahogy elfogatott, azt nem tudtam, csak hallottam, hogy a Fenyőbe a lapos kőnél van, s ott aztán, hogy merre lett, hova lett, aztán hallottam, hogy elment Zetelaka felé, nem tudom, tetszett-e ezt hallani. (*Igen, igen.*) Igen.

Ez a nagy hirdetés előtt volt, hogy itt volt magáéknál?

1: Nem. Az előtte vót. Előtte vót. Me oda én is elvótam, oda sokan vótunk, még fogásba is estünk vót!

Akkor azzal kezdődött, hogy a Rengőkőhöz kiment ...

1: Hát én má igazán nem tudom, százszázalékosan, hogy hát előbb vót-e itt, utóbb vót-e itt, me nem emlékszem arra. Az itteni dógokat tudom, de aztán ...

2: Én úgy tudom, hogy későbbben vót itt ...

1: Azt nem tudom, hogy előbb Vásárhelyt vót-e, vagy előbb itt prédikált. Én nem tudom. Itt a Rengőkőnél, én is ott vótam.

Azt hirdették, hívták oda az embereket?

1: Senki se hívott! Senki! Senkit, de senkit nem hívott! S akkor ő ahogy hirdetett, ott olyan esső vót, hogy nagy sár na, alig tudtunk menni a nagy sárba. A vízen keresztül kellett jöjjünk, egy akkora fán, mint, mit mondjak, mind itt a lábam szára, egy ennyi vastagság vót, egy akkora fa vót körösztyültéve, s ott mindenki olyan szépen keresztülment, senki se esett bele. Csodák csodája vót, aszmondtuk mü es akkor. S akkor aztán mentünk oda. De nem tudom, honnan tudta mindenki. Hát nekem van egy bátyám Városván, tetszik-e tudni, hol van?

Igen, a Nagyhomoród mentén, Szentpéter s Szentpál alatt.

1: Igen. Nahát, ők ideérkeztek. S mondom: – Hogyhogy, hát milyen járatba vannak maguk? S aszmondják: – Hát mü nem mejünk? S mondom: – Hova? S aszmondják, hogy: – Ez az asszony beszél. Hát mentünk biza! Ők mentek, hogy hamarabb odaérjenek, s mü es mentünk. Mindenfelől, hát a láz, ez a láz tele vót néppel.

2: Ez a láz itt, a Pusztaláz?

1: Igen, a Pusztalázon mentünk fel. Aztán mikor odaértünk, hát én annyit láttam, hogy ő már akkor a prédikálással végezett vót, s pihenőbe állott. Mondták a többiek suttogva no, hogy aszmondta, öt percet pihen. De úgy meg vót merődve, karja, lába, mindene, hogy ő ha engedték vóna, hogy elessen, elesett vóna. De nem tudjuk aztat. Aztán két ember mellette állott, s szépen hanyatt eresztették, pihent, s aztán egyből csak felállott, s beszélt tovább. Ilyent csinát.

S ahogy ment vót ő ott Zetelaka felé bé, hát elfogták vót. Akkor fogták-e el, s azután került Vásárhelyré, én ezt nem tudom. Nem tudom, me a fiam akkor születött vót,

amikor az oroszok bějöttek, kicsike vót, s itthagytam vót, s olyan ideges vótam, me münkötet el is fogtak ...

Az hogy volt? Körbekerítette a katonaság? Ki fogta el magukat?

Münket a csendőrök, szóval a milícia. Béhoztak oda, Cekend alatt, ahogy kezdődik, hogy mondjam, a karzat ki a Cekenden. Oda egy nagy helyré, vótunk vagy negyvenen. Aztán ott ugye mindenki szélyedött, szaladott, mer akit elért a milícia, azt ütötte. Mü ütést nem kaptunk, há aszmondták, jó a fekete kocsi, s tesznek bele. Aztán nem mentünk suhova se, ott ültünk addig, hogy egyszer elengedtek, úgy délután három óra felé ...

És miket mondott Ágnes néni?

1: A csűrökbe nem lehetett csépelni, az má meg vót kezdődve. Ő mondta: – Megérjük, hogy a csűrökbe haza lehet vinni a gabonát, s csépelhetünk otthon. S mindenki aszmondta, hogy ez nem lesz igaz. S aztán a díszkapukat, hát amikor jöttek a magyarok, mennyi díszkapu vót mindenütt, s azután es, felállítva! S azután hogy a díszkapuk el fognak veszni, s el lesznek bontva. Sok mindent mondott ilyet, csak nem tudom, kik vótak azok, akik leírták ezt. (*K. A. bácsi volt az egyik ...*)

Aztán a faluban, a víz mellett is sokszor prédikált, s mondták, hogy prédikál. Én elfoglalt vótam, s nem tudtam menni egyszer sem. A Pusztalázra, oda elmentem, oda a lapos köhöz. De azt elmesélte nekem, a Hargitán együtt vótunk, fűrödtünk, hogy neki ott a Mária megjelent.

Még gyermekkorában?

1: Mikor a marhákkal járt, akkor. Úgyhogy ő valahogy oda vonzotta magát. Sok mindent elmondott.

Azt nem hallotta, hogy amikor egy családban meghalt valaki, akkor is hozzá mentek, hogy mondjon?

1: Nem, arról nem hallottam. Azt hallottam, hogy ha valakinek valamije elveszött, akkor odajött hezza, s ő útbaigazította, hogy hol van, hol keresse, s ki vitte el és milyen volt, ilyesmi. Ilyesmiket azt hallottam. Úgyhogy nem is lakunk olyan közel egymáshoz, úgy, hogy én sokat oda tudtam vóna menni hezza, me mikor család van, férfi nélkül baj van.

2: El vótál foglalva.

1: Nehézségek vótak ...

2: Emlékszem, J. bácsim is, fáj a lába s nem tudott sehova menni, s hosszú rongyokkal békötözte, s úgy es oda elment, arra emlékszem, s elemlegessük, hogy J. bácsi fájós lábbal hogy ment, s nem fáj azután jobban a lába, pedig megromlott biztosan, me jó messze mentünk innét ki ... Nem fáj azután a lába. (Máréfalva, Hargita megye)⁶⁵

Igen, már akkor asszony vótam, ott vótam az erdőn.

De hogy kezdődött?

⁶⁵ 77 éves nő, 1997.

Az egész úgy kezdődött, hogy Ágnes asszony kezdött úgy magától beszélni. Az az ember mejen az erdőbe, annak ma nagy baja történik. Az a V. D. bácsi ment az erdőbe, s aszmondta – amikor meglátta a tornácból –, hogy annak máma nagy baja történik. S a sziklán bécesett, s eltörött mind a két lába!

S akkor felfigyeltek Ágnesre. S akkor ismét valami olyant mondott, hogy annak valami nagy baja lesz. S akkor annak leestek a sziklán a lovai, s mind a kettő elpusztult. Úgy hogy aztán a kommunisták felfigyeltek rá, s fogták, s elvitték Szebenbe őt, me elmeintézetbe kell vinni, me nem normális. Onnan szépen eljött, úgyhogy isteni segítséggel, mi által, szépen hazajött. S akkor elkezdett beszélni. Oda kiment a laposkőhöz, úgy hívják azt a részt Rengőkő – me édesapámnak is vót ott erdeje, Rengőkőbe. S ott vót egy rokonsága neki, B. J. erdőpásztor, s az meghatalmazta az akkori csendőrséget, hogy elfogják. Akkor elvitték Vásárhelyre. Vásárhelyről ismét elszabadult, de annyira megfenyítették, hogy egyáltalán nem beszélt többet, csak a családba. Templomba nem szabadott járjon, de a pap odamejen, a hónap első péntekén gyónik s áldozik, a lelki ügyeit rendezi.

Úgyhogy sok minden hebizonyosodott. Vót egy ember, aki csúnyán beszélt vele, nevet nem mondok, és aszmondta: – A feleséged terhes, és csodagyermeket fog szülni. S békaszájú gyermeket szült az asszony. Ez így tiszta igaz. Úgyhogy mégis valami isteni hatalom vót az ő környezetin.

(*Ó a háznál is ...*) Igen, fogadott, fogadott népeket, de nem fizetés fejibe beszélt. Én szoktam akkoriba is járni, fiatal vótam, palántaszeton vót, Vlahicára, Szentegyházára, s ott örökké kérdezték, hogy Ágnes néni mit mondott, Ágnes néni fogad-e, s Ágnes néni mit beszél. S én, hogy ne legyen probléma az én életemmel kapcsolatosan, örökké aszmondtam: – Nem tudok semmit, én távol lakok. S jobb nem tudni, mint tudni. Ez így igaz.

Halottakról nem közvetített?

Nem tudok róla. Például az én nővéremet közvetlenül az alsó szomszédba vitték vót férjhez. De én akkor még csak tizenegy éves vótam, s amikor húsz éves lettem, akkor a nővérem meghalt, K. E.-nek hívták, három gyerek árván maradt. De a sógorom olyan befolyásos kommunistaszerűség vót, s örökké aszmondta: – Bolond még az is, aki hiszen Ágnesbe! Ezt mondta P. A., az urának az unokatestvére. Aztán én nem foglalkoztam, én nem akartam, hogy azáltal meggyűljön a bajom. Me abba a rendszerbe nem szabadott. Jobb, ha nem tudott az ember, s nem látott, s nem hallott, s mehetett békével.

Ha más faluból is érdeklődtek róla, akkor az azt jelentette, hogy máshonnan jártak hozzá... Mondja el, hogy a következőkben mi fog történni. Eztet ő jósóta. Aztán ahogy elvitték Vásárhelyre, többet ő nem beszélt. Aztán hogy ő titokban beszélt-e, azt nem tudom, messze lakunk, egy kilométerszerűség, s nem is érdeklődtem.

Aszmondta a mostani postás, tavasszal vót, rélen vót, nem tudom. Osztotta a nyugdíjat, s főnről kezdte, s jött lefelé. S bement egy ilyen kávézó kolléganőjéhez, B. R.-hoz, K.-néhoz, s még kávéét főzött, s ő közbe kiment a vécére, a pénzt otthagya a

nájlompungába.⁶⁶ S egy kötés pénzt kivett R. S amikor ment bé Ágnes néniékhez, A.-ékni, hát egy nagy béka így szembeállott vele. S kiátotta: – A., gyere ki, ne, mi van itt! S A. visszafutott, s aszmondta: – Édesanyám, M.-t a béka nem ereszti be! S aszmondja: – Hagyd el, fiam. De M. még nem tudta, hogy az ötszázezer hiányzik, a százdarab ötezres egy kötésbe.

S mikor bément, akkor Ágnes néni aszmondta: – A., főzz M.-nak egy kávé, mer őt nagy csapás érte, mostanában nem lesz kávéra valója. Ezt M. nekünk beszélte! Itt a szomszédasszonyokkal egy helyt vótunk, s azt beszélte a mostani szomszéd M.. Mostanába nem lesz neki kávéra valója. S erre meglepődött, s nyúlt a táskájába, s hát egy kötés ötezres hiányzik. S akkor visszament, s aszmondta: – R.! Légy szíves, add vissza, megvicceltél, s add vissza. S aszmondta: – Hát, te M., én nem vettem el! S azóta R.-nak nincs egészsége. Aszmondtam: – M. fiam, átkozd meg, a Jóisten büntesse meg, hát te es egy szegény özvegyasszony vagy! Hát kivette, ötezresekből száz darab vót egy kötésbe, s a béka elébe állott, mikor ment be Ágnes néniékhez. Ez most történt nemrég, ha még van is egy éve, nem több. S Ágnes tudta! – Főzz egy kávé A. – mondta a leányának –, me M.-nak mostanában kávéra valója nem lesz. (Máréfalva, Hargita megye)⁶⁷

1: Elég híres asszony. Én nem is tudom, az Isten hogy adta ...

Jártak ott, amikor hirdetett?

1: Nem. Jártunk ki a hegybe, amikor prédikált, de a házához nem.

2: Mikor visszakerültem a frontról, negyvennégy után ...

1: Vótam ott, amikor összejövetel vót, hogy na, erre az időpontra jöjjünk ki ... Fenyeződről, sokfelőlről jöttek, még Temesvárról is jöttek.

Hogy kezdődött?

1: Ez hogy is kezdődött ... A leányomék ott fenn laktak, tőle hallottam, a vejem odafel brigadér vót, erdész. S ott vót egy szomszédasszonyuk – mindig haragudtam –, aszmondta arra az asszonyra – me én kicsi korába láttam azt az asszonyt –, aki – úgy mondta –, tanította ezt az Ágnes nénit, tanította, igen. S ő beszélte el, s mindig haragudtam, s szidtam, hogy én ezt a vallást nem hagyom. S ők avégett nem es beszélgettek, nem vót, hogy járjanak össze, A. néninek hívták, tőle hallottam ezt. Ő mondta, aztán elbeszélte, hogy zetelakiak is jöttek ide által ... Én nem tudom, me az apja ott vót mellette, s akkor aztán egyszer csak beszélt.

Tanították, hogy hogyan merődjön meg?

Én nem tudom, hogy hogy tudta tanítani, csak azt a javaslatokat, a beszédet tanóta ott. Aztán sokan jöttek azután, Temesvárról rendszeresen jöttek ide, hogy beszéljenek. Aztán mi nem jártunk, nem es társalogtunk, me pásztorok vótunk, s ott vótunk odafönn marhákkal. Ejsze kétszer vótunk, ugye te?

⁶⁶ Nejlonzacska.

⁶⁷ 77 éves nő, 1997.

2: A hegyen? Ott háromszor is. (Többször volt ...)

1: Úgy, olyanformán. Az vót aztán az isteni csuda, hogy úgy összeesett, lefeküdt. S akkó, amikor magához tért, akkor ő prédikált, mind egy pap. S most is aszmondják, sokszó van, hogy rosszul lesz, s így beszél. Igaz, titokba, me akkor is tiltották ezt ... Most is él, nem jár ki, de minden hónap első péntekén gyónik s áldozik.

Aztán Ágnessel amikor beszélgettünk, akkor erről sohase tárgyalt, me vót olyan, hogy hozzá kellett menjek, ez az ember küldött, kovács vót ez az uram, dógoztatott a veje vele, s odajártunk, s akkor így elbeszélgettünk, de az ilyen dógokról ő nem beszélt soha.

Azt még hallottam, hogy Ágneshez Temesvárról is jöttek, jósót. S vót úgy, hogy amit ő megmondott, bételjesedett. Temesvárról jöttek. Úgyhogy rendszeresen a pincében beszélt. Én nem es mertem kérdezni tőle, pedig örökké, nem vótunk rossz viszonyba, örökké így jól vótunk ... S tudom, hogy a templomba nem jár. Tán úgy mondják, hogy baptista, vagy tudom is én ...

2: Azt is hallottam, hogy Vásárhelyen is vót valameddig, aztán hogy történt, igaz, nem igaz, én erről nem tudok beszélgetni, hogy máma este bezárták, s a vért a talpából kivették, s már holnap reggel nem vót ...

1: Neki pénzt adott, hogy álljon oda, kétezer lejt az a baptista asszony, s hogy ilyen jelenete fog lenni, me ugye prédikált, s egyszer megmerdött, s akkor ugye amikor befejezte, rendesen életbe lépett, érti-e. Ez egyszer igaz. Aztán ma es jönnek, csak nem merik senkinek mondani ... Jósót, s még én es gondótam, én es elmegyek, nekem es mondjon valamit, de valahogy ...

Volt olyan dolog az életében, hogy meg akarta Ágnes nénitől kérdezni?

1: Meg akartam kérdezni, me bajom vót, s hogy jól lesz-e ... De nem beszélgettünk, nem es kérdeztem semmit. Me ugye vót úgy, hogy nem es hittem, de aki elhitte, amit mondott, annak bételjesedett. (Máréfalva, Hargita megye)⁶⁸

1: Hát igen, tőlem is sokan kérdezték, még él-e Ágnes néni? Hát élni él, de nyilvánosan most már nem beszélget, de azért ha az ember összejön vele – me én is úgy jöttem össze vele –, hogy nem vótak a rokonsága odahaza, s ketten az urammal vótunk, s majdnem a végéig elmondta, de aztán már érkezett a veje, s nem tudta tovább mondani.

Maga kérdezte?

1: Én nem kérdeztem, ő elmondta: – Ti nem tudjátok, hogy nekem milyen betegségem vót. Aztán elkezdte, s vót ideje jól ...

2: Sokat bujkált ő ...

1: Nekem rokonság, úgy hogy a veje édesapámmal első unokatestvér, s így mentünk, hogy köszöntsük meg nevenapján, s nem vót senki otthon. Hát ugye, én is hallomás-

⁶⁸ 77 éves nő (1) és férje (2).

ból tudom, hogy e vót a történet vele, de aztán az ő szájából hallottam ... Maga vót ott, amikor egyszer beszélgetett ...

2: Hát Rengőkőnél, én azt nem tudom elmondani, miket mondott, de ahogy beszélgetett, közbe énekelt is, s vót egy erdész rokona, J.-nak hívták ...

1: B. J.-nak ...

2: S mondta, hogy: – Na mindjárt, nem sok időn belül érkezik az ellenség – aszmondja. S jaj, meg vótunk réműlve, de: – Nem baj – aszmondja –, me baj nem tud történni, akárhogy ő bajt akar csinálni. S jött es mindjárt az erdész puskával, s reatartotta, hogy lője le, s nem tudta. Na. S ezt elmondta, Szebenbe is, direkt kínozták, hogy haljon meg, de nem halt meg, s későbben egy doktor aszmondta, hogy ő fogja az inekciót beadni, hogy haljon meg. S aszmondja, hogy az inekciót bé akarta adni a doktor, s aszmondja: – Doktor úr, magának ennél nagyobb bánata van, mintha én meghalok. Maga engem nem ismer, én ha meghalok, semmi baja nem érkezik, de menjen haza, otthon magának elég bánata van. A doktor meglepődött, s aszmondja egy másik barátja: – Hát hallám, nézz haza, mit mond ez az asszony. S hazamenyen, s hát a felesége meg van halva. Ilyenek történtek ...

1: Hát anyósomnak megmondta tisztán, hogy egy gyereke meghalt magának, igaz-e?

2: Igaz.

1: S a másik beteges vót, amelyik itt benn lakik. S ő es ment arra felé, s megmondta, hogy mit es csináljon, hogy ne aggódjék, hogy a gyerek meghal!

2: Hát féltettem nyárba a fiamat, hogy valahogy nehogy meghaljon, me hirtelen meghalt az első. S avval aszmondja – s nagyon búsultunk a gyermekök végett, hogy a Jóisten nehogy elvegye –, e aszmondja: – Nem lesz semmi baja, egy kicsi ingöt hagyj csak rajta s egy főkötőt – me ugye főkötőt köttünk ezelőtt a fejükre, s bépókáltuk⁶⁹ jó szorosan még a lábukat es össze, s a kezüket le melléje, mint egy kapitányt, úgy tartottuk a kicsi bubákat, nem mint most, hogy mackóba repülnek erre-arra. S akkor aszmondja, verköztessem le, csak egy inget hagyjak rajta, semmi baja nem lesz. – Jaj – mondom –, Ágnes néni, én le nem vetek egyszerre mindent, hát a gyermek hogy megszokta bépókálva! – Semmi baja nem lesz, menj haza, s vesd le róla! S levettem, s többet soha nem vót beteg! Addig tüdőgyulladás, minden rea vót kapva.

Maga szólította meg, vagy ő?

2: Ő, ő szólított meg. S akkor még megint künn a Láz, nem a Láz, a Fenyő felé takartunk, s a sok nép ment hátrafele, urastól, az asszonyok. S mondom: – Jani te, én es hátramennék, hallám, hó van Ágnes, micsinál, mit beszél vagy mi. S aszmondja: ne menjek hátra, me a gyereket vittük magunkkal, vittem az átalvető ágába hátul s az élelmet elől, máskor megfordítottam, a gyermeket elől, úgy vittem olyan messze, vagy öt-hat kilométert. S akkor aszmondja J.: – Eridj. S én elmentem, s a fenyőfák között annyit búkáltam erre-arra, míg aztán megkaptam. Egyszer hallom, hogy énekel! S aszmondja: – Jere, jere I. – de még nem látott –, me háttal vót! Aszmondja: – Jere,

⁶⁹ Bepólyáltuk.

jere, I., te meg vótál ijedve, hogy eltévedtél, de az Űristen téged idevezérelt. S volt kegyelme, s mondta a halottakat, mindegyiknek, hogy melyik hó van, milyen pokolba, s melyik tisztítótűzbe, s bé vót hunyva a szeme, s mindenkinek névileg elmondta ...

Többen voltak ott?

2: Igen. Az én édesanyám akkorjában halt meg, s avval aszmondja: – Na, I., az anyád nincs a pokolba, a tisztítóhelyen van, rossz asszonyokkal ... Egész délután odavótam, addig mentem. Olyan lehajló fenyőfák vótak – értette-e –, hogy mind így menegettem el alattuk, s ilyen hótt utak vótak, ezelőtt erdőlték az emberek, s itt es út s ott es út, s egyszer egyikbe futtam bele s másszor másikba futtam bele. Egyszer megálllok – s szent Isten –, én úgy megmerődtem a Fenyőbe, hogy én inset ki nem tudok menni, vissza nem tudok menni, nagy-nagy erdő vót. Sokat mentem, s egyszer hallgatózni kezdtem, valamit hallok-e, hát se madár, se semmi, s csak mentem, úgy jött nekem, hogy menjek. Megint menyek, megint hallgatózom, s mikor aztán menyek, hallom, énekelnek, énekölés van, valahol olyan szépen éneklöl ... S hallgatózok, s na erre futok, itt van, s arra futok, ott van. S addig mentem aztán, hogy mikó már jobban hallottam, hogy hol éneklöl, odamentem, s ott egy kicsi patak folyt bé, s egy magyarófa, mintha most es látnám, meghajolva vót, s ő alatta üdögélt, s a népek körülötte a pázsiton ...

Aztán jósót is, megmondta, mikor P. menyem – a fiam udvarót, a harmadik szomszédba udvarót, G.-nek, úgy hívták a leánt. Nem tom, mennyit udvarót, úgy is vót, hogy elveszi, s akkor közbe az anyja idejött a leánnak, s aszmondta: – Oda kell menni vejnek. S mondom: – Nem engedem, hogy odamenjen, me az én apám idejött vót vejnek Fenyédről, s annyit vesződtek, hogy én ha galibát csinállok, akkor se engedem, hogy vejnek menjen. – De így megbecsülik, úgy megbecsülik. Na, a fiam hazajött szabadságra, s a mostani menyemmel – nagyleány vót, me egyidősök, sok szereteje vót –, aztán a táncba valahogy kezdtek beszélgetni – ez vót szeptemberbe, csépléskor –, s visszament, s mikor visszament a katonasághoz, azt írja, hogy amikor szerel le, házasodik meg. S mit írjunk neki te, hát még gyermek, huszonegy esztendő vót. Hát azt írtuk: – Ahogy te gondolod, gondókozzál meg jól, s aztán baj ne legyen belőle. S aztán hazajött november tizenkilencedikén, s aztán meg es házasodott, elvette ezt a leánt. S Ágnes néni megmondra akkor a leánnak, szóval a menyemnek, hogy: – Te F. J.-hez fogsz menni. Aztán ugye össze is kerűtek.

Aztán Ágnes néni sok mindent elmondott vót, vót kegyelem s beszélgetett. De most már nem engednek senkit bé, s a templomba se szabad menni. Van egy komaasszonyom, amikor Ágnes néni Zetelakáról megszabadult, ott vót a milícia s a sok nép, s úgy ellett – aszmondják –, senki se látra. S akkor idejött a komaasszonyékni, aszmondja a komaasszony, ő nem tudja, hogy hol, honnét, hát egyszer a kemencéből szól ki! Hogy: – Itt vagyok, G., a kemencébe, nehogy valamit reám gyújtsatok, ha süttök, aszmondja ...

M. G.-éknél?

2: Igen, D. J.-ék ... Kovács a fia. Hát aszmondja, amikor Szebenbe vót, nem engedik haza, de amikor meghalt annak a doktornak a felesége, akkor nagyra vették őt, kézre vették, be a szobába, vagy a kórterembe, s egyedül vót, s amikor jött a kegyelem, akkor úgy hallgatták, hogy mit beszélget, hogy többet nem inekcióztak semmit. S ő kéreztet, hogy engedjék haza. S aszmondja a doktor: – Majd hazaengedjük, most még egy kicsit nem. S akkor kapta magát, s aszmondja magába, ő hogy tudna elmenni. De örökké az ajtót zárták bé, mikor mentek ki. S aztán ő se tudja, hogy hogy s nem – aszmondja –, de azon vette észre magát, hogy egy szép rétön menyen fel. S egy piros fejkendő adott valaki a fejire – aszmondja –, egy piros babos ruhát, s a milícia meg nem ismerte, hazáig jött benne. S úgy se tudták elfogni – aszmondja –, nem kórházi ruha vót rajta, se nem más falusi, hát babos ruhába vót ...

Annyi mindent elmondott. Hát amikor beszélt vót az erdőbe, mi rengeteg nép vót, mint egy búcsújáráshely, a falu tele vót szekrekkel, minden. Tudja, ha engedték volna, akkor ő sok-sok mindent mondott volna mindenről, csak aztán a milícia s minden erősen tiltotta. Az egyik aszmondta, hogy Keményfalán valami hívőkkel társalog, s abból ... Aztán úgy esze vót zavarva, ilyet es mondtak, olyat es mondtak, hogy mitől vót s mit látott, vagy ... Ő aszmondta vót, hogy amikor leánka vót, kitették vót a nagytátájáékhoz, s ott hált, s marhákkal járt, s neki ott jelent vót meg a nagykő tején a Mária, s neki mindent elmondott. Aszmondta, hogy a tátája sokat verte őt, s imádkozott, sírt örökké, hogy ő elposztítsa magát. S akkor Mária megjelent, hogy ne posztítsa el magát, s akkor neki eztet adta, a tudást. Aszmondja, hogy vót egy nagy kő, s a kő alatt egy nagy kígyó. S – aszmondja –, a kígyó örökké, ő látta, hogy eléjött, s a tehénből a tejet szopta ki. S akkor – aszmondja –, ő úgy meg vót ijedve, csak nézte távolról, s mondta a tátájának, s a tátája nem hitte. Jól elverte, hogy: – Te kifejed, s eladod a tejet. Örökké sírt, sokszor megverődött a tehénért, míg az öreget aztán elhívta: – Jöjjön, nézze meg, hogy a kígyó szoptja ki a tejet! Az es valami csoda vót, hogy az örökké odament, s nem marta meg.

1: Aztán amikor a milícia ment, az akkor vót, hogy vitték el őt Szebenbe. S az asszonyokat biza megdöfötte jól a milícia, s nem tudom, anyósomat ütötték-e, verték-e meg, hát hátul a kert mögött a víz fenekén ment haza ... S S. E.-né, I. néni, úgy megverték, hát nem éppen azonnal meghalt, de az elbetegesedett, úgy megverték, s meg is ijedt ... (Máréfalva, Hargita megye)⁷⁰

Jaj, hogye értem volna, hát asszony vótam! S odaki kapáltunk a cigányokon küljel, s egyszer halljuk, hogy akkora beszéd van. Otthagytunk kapát mindent, futtunk hátra, hogy hallám, mit beszél, de akkorra már elhalt.

A falu mellett volt ez?

Igen, itt Felszegbe. Ahogy megyünk fel, úgy a dombot elhagyjuk, Ú. S.-ékat, na azon föjjel, ahol vannak a cigányok. (Igen.) Na, azon túl vót Ágnes, a vízen túl, mi vótunk

⁷⁰ 41 éves nő (1) és 73 éves anyósa (2), 1997.

itt errőlfelel. Aztán aszmondták, megmondta, hogy es ... Milyen sorsa van, hogy van, meddig él, na ...

Aztán oda ki, a Rengőkőre ment, ott prédikált. De ... hát ott az oláhfali emberek megfógták a kezét s a lábát, me egy darab idő után elhalt esment. Akkor megfógták, s hallám, mozgatták, de nem mozdult semmit se a lába se ő maga. Aztán egy idő után magához tért, felállt. Innen ment egy ember, hogy ölje meg, egy erdész. Idevaló vót s rokonja neki. De annyira kommonista vót, hogy ő azok mellett állott. De aztán mégse bántotta.

Hát erősen sok nép vót, sok. Aszmondta, hogy ebbe a világba a díszkapuk felállnak, s díszkapuk alatt fogunk járni, de nem sokáig tart, aszmondta. Hát ugye a díszkapuk fel is álltak, de nem sokáig tartottak, me lebontották. Ugye Betlenfalán fejjel milyen nagy díszkapu vót, s lebontották! Na. Sokat, sokat mondott, de igazat. (*S utána is...*)

Utána nem, me aztán akkor a csendőrök elfogták. Bément Zerelakára a templomba, úgy lehet, s ott a csendőrök elfogták. De addig is mind keresték, örökké keresték, hogy hó van. Kiment rajtunkon küljel, s egy rózsabokorhoz meghúzódott. De az út ott ment el, s azok kimentek, de nem látták! Na. Akkor aztán mégis ott a templomba elfogták, bévítették a nagy miliciára, s ott tartották a tömlecebe. S aszmondta a nagysága az urának, hogy: – Te, az Istenre kérlek, engedd el azt az asszont, há mind a lelkek rajtam jártak az éjjel, s engedd el! Na. Akkor felvitték a nagykórházba s bezárták oda. S onnét úgy elment, hogy asse tudták, hó van. Na. Sokmindent mondott, de én már nem tudok mindent az eszembe tartani.

Arról nem hallott, hogy valaki a faluban három nap három éjjel aludt, s utána jósolt?

Ő vót, ő! Aztán aszmondták az urának, hogyha beszélgetni kezd, tegye be a pincébe, nehogy valaki meghallja. Úgy hogy titkóták, me azután is beszélgetett, de titkóták. Oda tetszett-e járni?

Aztán egy ember gúnyóta Ágnest, idevaló ember. A felesége terhes vót, s szőrös gyermeket szült! S aszmondta a bábaasszony, hogy ezt ne lássa meg senki, valamennyi idő után, két-három nap után tegyetek párnát rea. Olyan szőrös állatképe vót neki.

Az Cs. I. volt?

Igen, az apatársam ... Aztán nehogy ... Ez így vót, ez így vót bizonyosan. Sokan, sokan jöttek, rém sokan, mindenholnan népek. Tudták, mikor beszélget, s jöttek, úgy ömlöttek, hogy jaj. Eső vót, sík vót az út, de nem törődtek. (Máréfalva, Hargita megye)⁷¹

Én jártam ott, akkor amikor prédikált, a kőhöz. Rengeteg nép vót. Most nem tudnék oda főmenni, ahova akkor főmentünk. S megmondta, hogy összeszed ő tizenkét csokrot, a világ tizenkét állama, úgy hallottam akkor. S hallám, mutassák meg, hogy melyik csokor a szebb, melyik a legszebb, így nyárba szedte össze. Mindegyik csokor olyan szép vót. Me ha kiválasztották vóna, hogy hogy ne, ez a csokor szebb, akkor mindennek vége lett vóna. Akkor megmondta vóna, hogy ezeknek marad ...

⁷¹ 76 éves nő, 1997.

Akkor megmondta, hogy díszkapu lesz Fenyéden, az alatt szokunk járni. Szérű lesz, odahordjuk a gabonát ősszel, s felszabadulunk. Mindent megmondott. Anyyira prédikált, hogy egyszerűen elhalt, egy ember megfogta, hátra úgy leeresztette, mind egy csontvázat. Most is prédikál, csak ugye nem szabad, de most már nem tartásák a kaput zárva, habár elmennek a fiatalok hazulról, s ő idősebb fehéremp ...

Hogy miből kezdődött ez az egész, nem tudom, csak annyiba, hogy a csendőrök figyelték, s megfogták, már én az én szülöm, édesanyám is, ott a szembe való házba bementek, verték széjjel, mer ő kiállt a tornácba, úgy mondjuk, tornácba, az ajtó eleibe, s ott prédikált a háznál otthon, s akkor a csendőrök odamentek, s ki hova tudott, me széjjelverték, s mentek bé pincébe, mindenhova. S akkor az én édesanyám, s az a V. néni, I. D.-né, az még sokat el tudna mondani, me abba a pincébe ment vót be az én édesanyám es, ott küljelről, ahol a postás lakik, egy kicsi kékre festett ház ... Mindenki ahova tudott, oda szaladott. S akkor is megmondta: felszabadulás lesz, Ántikrisztusok jönnek, me most mik vannak, ezek ... hívő, nem hívők, azokat es mondta ..., ezek a csórók, ilyen, hogy a keresztet megfordítsák ...

Sátánizmus?

Faj, a sátánizmus, azt is mondta, a sátánizmus ... Ezeket mind mondta odaki a kőnél. Egyet prédikált.

No, már még egyet elmondok, ő biztos otthon van, A. bácsi, K. A.. Ő felút vót, amikor prédikát Ágnes néni, egy fa tetejibe. S ő írta le. Oda tessék menni.

Én ismerem A. bácsit, többször is voltam nála.

Úgyhogy eztet még ő írta. Me rengeteg, rengeteg nép, nem csak Máréfalváról, hát azt ki se lehet mondani, mint amikor Somlyóra zarándokolnak, még annál több. Hát olyan vót, hogy a töröbúzák⁷² akkorák vótak, mentünk fel, az eső csorgott, mentünk, s ott az erdő alatt a nagy-nagy kő, s András bácsi a fa tetejibe, s ottan írt. Úgyhogy sokan ... Aztán hallám, hogy azt a papírt tette-e el, hogy megvan-e... Me amúgy es ő, me nem vót kántor, s ő annyira, ő még a kántorizálást is végezte nálunk, úgyhogy olyan jó esze vót, s mindent tudott ...

Aztán Ágnes elszíntelenedett, olyan egészen, egy ruhába, olyan vót, csonttá fagyott. Akkó leengedték, s magához jött, állt fel, s prédikált tovább ... Aztán egy úgynevezett V. D., V. G.-nak a tátája, az vasárnap reggel ment az erdőbe. S aszmondja hogy: – Te – így valakinek –, nem kéne hagyni azt az embert hogy menjen, hát ma nagy baleset éri, nem kéne hagyni! Dehát ugye mit se törődtek, fiatalok vótak, nem törődtek, mint ma az öregekkel, nem törődtek. S ott a lába eltörött.

Én pedig mentem a piacra Csíkba. S aszmondja nekem: – Te A., gyere ide, adok neked – aszmondja –, hogy a papoknak Csíkba vidd bé, Somlyóra vidd bé. S: – Jaj – mondom –, Ágnes néni, hogy tudjam bévinni, a piacra megyek, s mindenki, hogy jaj, az áruját adja el, palántával mentünk. – Egyebet nem mondok neked, meglátod,

⁷² Kukoricák.

legjobb vásárod lesz! Vidd bé, s add oda a papoknak, azok tudják, s mondják a misét – aszmondja. Hát ugye én is fiatal vótam.

A helyet elfoglaltam a piacon, pénzt ideadta, reám vót bízva, s én tiszta egyedül, addig nem jártam még Somlyóra, hamar fel, merre kell menni Somlyóra, a nagytemplomhoz. Hamar fel, s aztán ott, ugye, kérdő útját nem veszti. Bémentem, s mondom: – Ágnes néni küldi. S elvette a pénzt. Visszajöttem a piacra, s legelsőbben eladtam az árut. Ez így igaz, ahogy ketten itt üldögélünk ... Így. Leghamarabb eladtam az árut, amikor visszajöttem. Ott mások is. Asse tudom, hogy olcsóbban adtam egy kicsit, hogy később jöttem, vagy hogy miért, de legelsőnek eladtam az árut. S nem is tudták, hogy hova mentem, nem tudták mások. Én elfoglaltam a helyemet, s ...

Sok mindent tudott mondani arról, hogy lesz s mint lesz. Nekem is a tavaly nyáron mondta: – A., jere ide – aszmondja –, kegyelmed van – aszmondja –, kegyelmed van. Csak valahogy úgy esett, hogy akkor nem tudtam. Aztán mindennap bántam, hogy hogy nem tudtam én odamenni. De még egyszer vót, s akkor aszmondta: – Édesapád és édesanyád sokat kell még szenvedjen. Sokat. De utólagosan, mikor ő már létrejött, hiába kérdezték tőle, hogy még egyszer mondja el, ő nem. Amíg a kegyelem tart, amíg az éneket ismétli, az utolsó szakaszt, hát aztat még utánamondta, de tovább nem. Aszmondta, hogy: – Édesapád és édesanyád sokat kell még szenvedjen. Aztán hogy most bé lehetne-e menni hozzá... Sokat, sokat mondott. S igazat. (Máréfalva, Hargita megye)⁷³

Hát akkor aszmondták, hogy meghipmotizálták valamilyen vallásúak. S ő az ...
Voltak ilyenek Keményfalván?

Igen, igen, Keményfalván. Egy, onnat járt ide egy asszony, s az meghipmotizálta, azt beszéltek, aztán nem tudom.

S attól Ágnes néni megváltozott?

Igen.

A házánál amikor hirdetett, maga járt ott?

Nem jártam egyszer se a házánál.

Hogy terjedt el a faluban a hír?

Ejsze ő mondta, ő hirdette, me hirdette. Aszmondták, a tornácra is kiállott, s akkor a népnek magyarázott, s mondta, s aztán mi mentünk. S idáig ne, vízbe, me nagy eső lett, s idáig ne, nagy vízbe s nagy sárba, s még a gumicsizmám benne maradt vót a sárba, az egyik bennmaradt vót, nem tudtuk kivenni, úgy belésüllyedtünk.

Miért mentek?

Hát azért, hogy hallgassuk, me aszmondta, hogy a Mária felette megjelenik, s aztán meglássa mindenki, s mentünk, hogy nézzünk meg.

Másokkal együtt ment?

Hát igen, itt a szomszédokkal. Mások es mentek, hát én is mentem.

S ott mit láttak?

⁷³ 71 éves nő, 1997.

Hát ott semmit, csak ő prédikált, mind egy pap, terjesztette a kezit, s amit mondott, hallgattuk.

Maga azelőtt is ismerte?

Igen.

Azelőtt csinált ilyeneket?

Azelőtt nem csinált ilyent. A múltkor a városba vótam, s egy asszony, nem tudom hova való vót, érdeklődött felőle, hogy ő el akar ide jőni, hogy mondjon neki, jósoljon vagy nemtudommi. Mer aszmondja, neki annyi látomása van, hallám, mire válik az bé. Aztán nem tudom, jött-e, asse tudom, hova való vót az az asszony, csak érdeklődött.

Magát mint máréfalvit megszólította?

Igen, s L. S.-nét. Én feljebb lakok, me L. S.-né Alszegbe lakik, hogy hallám, mi igaz – me neki rokonja Ágnes néni –, hogy én hallottam-e valamit. Mondtam, hogy én idele lakok a templomnál, s ő odafel lakik, úgyhogy nem tudok semmit.

Amíg bujdosott, maga nem kereste meg?

Nem. Hát nem mertem, mert az uram aztán ... Igen. S aztán én ugye nem mertem, na.

Nem mondták, hogy Ágnes néni beszélgetett a halottakkal?

Aszmondták, hogy tud! Aszmondták, hogy tud a halottakkal is beszélgetni. De aztán úgy el vót tiltva, hogy nem vót szabad odamenjenek, Csau idejibe. De aztán ahogy ez kitudódott, nem szabadott menni oda, a kaput örökké zárva kellett tartásák, s Ágnes nénit benn kellett tartásák.

A halottakkal hogyan beszélt?

Én nem tudom. Nem tudom. Aztán jöttek a párttól is, hallgatták, miket mond.

S A. P. is?

A. P. plébános bácsi is ott vót. (Igen.) Én úgy emlékszem, hogy ott vót a pap bácsink... (Máréfalva, Hargita megye)⁷⁴

Hát én azt jól tudom, hogy hogy kezdődött. Csak sajnos, erősen sajnos. Hát én elmondom azt is. Csak erősen sajnos, egyszer a mi részünkről. Én elmondom, úgy, ahogy van, tisztán, hogy honnat is jöttünk ismeretségbe véle.

Szóval jól ismeri.

Á, igen.

Atyhába, máshol is híre vót. Sokan jöttek ide ...

Még Bukarestből is.

Hát, csak nagy dolog volt ...

Én asse tudom, elmondjam-e, ne mondjam-e ...

Hát ismerik ...

Én jól, igen.

⁷⁴ 76 éves nő, 1997.

Máshol is ismerik ...

Aki ott vót, ismeri ... Üldözték, sőt vitték el, Szebenbe, a bolondok házába. Ott is tartották, azér, mi úgy tudtuk, úgy véleményeztük, me az igazat mondta. Ugye, a népeknek hirdetett, hogy a népet térítse az Isten felé. Aztán ugye a kommonisták vették ki, ami kicsi hit vót az emberbe, vették ki az emberből. Jól tudja a tanár úr. Amit tudtak, kiöltek. Me a nép, sok mindenki ...

De a kezdetekre emlékszik maga? Arra, hogy megjelent az ablakokban Mária?

Igen.

S akkor csodát várták.

Igen, várták ... Ennek nagy híre vót, s lehetett is. Me mi abban az időbe bíztunk benne. Vóna mit mondjak elég róla. Annál többet senki sem tud mondani. Ezt én mondom magának.

Akkor jó helyre jöttem.

Hát nem jött rossz helyré, csak arra kezdtem gondóni ... Ugye most járnak ezek a mindenféle szekták. Jól mondom-e? Azér kérdem, honnat, ki, miféle népek közül jött ide, ki küldte ide ... Hát elég sajnos, az én részemről, nagyon sajnos. A nagy hit, a nagy igazságosság, a nagy bizodalom. Ez aztán, ez aztán egyszer, menne utána ...

Na. Hát elvitték, s vót egy kicsi leánka, s az úra részeges ember vót, őtöt elvitték, őtöt kínozták, s aztán hazaengedték, elég a, hazajött, aztán megvótak a bajok, a leánkát nevelni kellett, az asszony ugye nem tudott dógozni, s az ura is amit tudott csinált, de annak is elege vót, me örökké vitték el, hurcóták, s mit mondott, mit nem mondott, örökké jöttek a miliciák, fogták s vitték. S aztán ahogy megnősütem, a feleségemmel összekerütünk, azelőtt ő itt hirdetett kinn a hegyen. Van egy erdeje a Cserébe, az ő helyén hirdetett. Hát én úgy állapítottam meg, hogy több mint kétezer ember vót ott. Mint most, nem tudom, hallott-e a sükösdí Máriáról. Ez most van Sükösdben, Magyarországon. Olvastam azt a könyvet is, me ideadták. Könyvbe írja. Az Úrjézus, ezt ő maga írta. Me mindenkinek nem kerül a kezibe, s nem is való, s ha itt vóna, meg es tudnám mutatni. Azt írja, hogy az Úrjézus maga az. Máriát, mind az Úrjézust, minden hónapba keresztre feszítik. Ő vállalta. Me aszmondta az Úrjézus, ötödfél évszázadra visszamenőleg nem kaptam, aki elvállalta. Hát ott híre van, nagy kitüntetések vannak, nagy gyülekezőtök. Vagy Jézus rajta keresztül beszél ... Egy olyan, mint maga, egy óra alatt elolvasná. Aszmondta az Úrjézus: – Azér nem adram egy okos emberre ezt a tudást, me akkor aszmondják a többiek, hogy nagy esze van, s meg se hallgassa, s mindent kifordít. Így a fehérszék írást, olvasást nem es tud, azért adtam, ne tudják aszmondani, hogy okoskodik. Özvegyen maradt, s amikor az Úrjézus felkérte, vállalta azt a szenvedést. Minden pénteken, aszmondják, viszi a keresztet ki a Golgotára. Mondja aki ott vót, aki látta.

Ugye, Zetelakán egy papot valamikor megöltek vót. Aszmondják, pápai átok ..., me avval tisztába vagyok, hogy hat évig Zetelaka minden évben leégett vót.

Igen. Tófalva rész.

Igen, Tófala. Na akkor – aszmondták –, Tófala most szabadul fel amikor ez az ittvaló asszony ment. S akkor – aszmondja a feleségem –, hogy annyi nép ment, én nem vótam ott, akkor ő még leán s én legény – s aszmondta, hogy Tófala közt annyi nép ment –, me azelőtt megmondta, hogy ekkor mejen, a hirdet, s ekkor mennek bé Zetelakára, s a templom megnyílik. Aszmondta: – Ekkor szabadul fel Zetelaka. S igaza vót, az ajtó kinyílott, s a templomba bémentek, az anyém, az asszony ott vót ...

Akkor ez csoda volt ...

No, mondom ... Akkor aztán telefonáltak, jöttek a miliciák, jöttek a szekusok, oda Zetelakára, ahol elfogták, me ugye a templomba bé vót menve! A templomból ki ..., vagy nem tudom, hogy mondta A. – az Isten nyugtassa –, hogy ő zárta-e ki az ajtót, vagy köttek⁷⁵ s az ajtó kinyílott, de aszmondta, hogy: – Akkor szabadút fel a templom. Aszmondta az az asszony. Azután három motorral vótak – így mondta az én asszonyom, me ő ott vót, én nem vótam –, azután betették a motorba, s a motor nem indút. Aszmondta, hogy aszmondta a sofer: – Mondja meg, Ágnes néni, ez a motor indul vagy nem indul. Kérdik a sofőrt, há mér nem viszi, hát nem indul a motor. Azután még valameddig nyeggették, s látták, hogy a motor nem indul, s hát egyszer látják, hogy imádkozik, hogy a motor induljon meg. S megindút, s el is vitték. S azután a népet széjjelverték, s mondta az asszon, me ő leán vót – Isten nyugtassa –, ki merre tudott, menekűt. Ugye, mikor megérkezik a hatóság, ugye mindenki szeret ott es lenni, de mindenki menekűl.

Mit mondott az az asszony?

Mi például, én nem ismertem az én asszonyomat, me ő négy éves vót, amikor az apja meghalt, me az apja máréfalvi születés vót. S az anyját elvitték, Oláhfaluba, s ő az anyjával ment. S aztán a mostohaapjánál, s itt neki nem is vót ismeretsége, me nem leánkodtak, semmit, körülbelül. Ágnes néni hat évvel nagyobb, mint az asszonyom – me én az asszonyomnál kilencel vagyok nagyobb –, s ennél több ismeretség nem vót. Na jó.

Ugye összekerűtünk, pár év eltött, jött ez a kommunista helyzet, el vótam az erdőre, s – aszmondja –, ugye akkor nagy híre vót, úgy híják, Ágnes néni, na, Ágnes néni idejárt – aszmondja. Idejárt – aszmondja –, s aszmondta: adjak száz lejt. Csak vegye az eleit, ha már kivette belőlem, adja a Jóisten, hogy beszéljek jó emberrel, s ha rosszal beszélek is, engem ennél tovább nem érdekel, me ha hazudok, utána hazudok. Na, aztán aszmondja: itt járt, s ide jött, s leült. Addig nem is járt ide – mondom –, az asszonyt Oláhfaluból hoztam, hát idegen vót. S Ágnes aszmondta: – Adjál száz lejt! S: – Hát – aszmondja a feleségem –, megijedtem! Me ő látta, amikor hirdetett, ott vót! Ott vót ugye Zetelakán, ő békísérte vót, mikor a sok nép bevonút. S látta. S: – Én – aszmondja –, úgy megijedtem, asse tudtam, adjak-e, ne adjak-e. Nem es igaz, nem es vót több, de száz lejt vót. Aszmondja erre: – Akkor álljon meg, megyek a házba, kihozom. Csak figyelje meg! Aszmondja hogy: – Ne menj sehova, itt a tükör há-

⁷⁵ Felkeltek.

ta megett, vedd le! Én úgy megijedtem: – Te A.! Hát az honnét tudta, hogy a száz lej ott van?

Valóban ott volt?

Hát ott, hát azért mondom el magának!

Honnan tudta?

Hé, most maga nekem mondja meg, honnan tudta! Há én úgy tudom, mint maga! – Vedd le – aszmondja –, s a feleségem levette, s adta oda. Há jó. Ha már hiszünk benne, jó. Szüksége vót, elvitte. Telt múlt az idő, s aztán ősszel, me ezen keresztül az asszony megbarátkozott vele, há kezdtek megbarátkozni, há nőtt a családom, a leánkák vótak a nagyobbak. Egy évet a szomszédasszony ügyelt rea, akkor jött a másik: – Há, keresztfiam, a tavaly ügyeltem R.-ra, de most mind a kettőre nem lehet. R.-ra most is ügyelek, de A.-ra nem ügyelek, az egy olyan hitvány kicsike, azt nem vállalom, A.-ra nem ügyelek. Ha hiszi, ha nem, jó. Eltött. Na jó, nem vállalja.

A cigánnyal elmentünk kapálni a fenyédi határba, A. süt, hát itt vót a két leánka! – Hát amikor sütsz, hát immá kihozod majd, a két kicsikével, a kisebb esztendővel vót kisebb, egyiket vezeted, menyen, s aztán valahogy ... Me menni kellett, kapálni kellett, vót a napszámos. Lemenyünk, s mondom a cigánnak, ejsze vót egy óra, az asszony meg kezdett késni! – Hagass, gázsóm – aszmondta nekem örökké, me ott kapált nekem, bátran –, me mindjára a kapát beléd vágom, assmondta süssön, s hozza a lepényt, hát süt, s ott a két leánka, s főzön még ételt, hát nem szégyelled? – Én nem ehültem meg, mindjára a kapát beléd vágom. Szóval a cigány má felpártóta, s igaza vót! Eljött egyszer az asszony. S mondom: – Há fiam, há nem megkéstél-e? – Ó, te – aszmondja. – Elindútam vót a két leánkával – aszmondja. – Egyiket hoztam, a tarisznyát hoztam, a levest hoztam. A másik, ugye, fogta a szoknyámat. Hát kérdezte Úrfi Lajosné – azér mondom, csak figyelje meg, amit mondok –, hát hova, hát te mér viszed, azt a két leánkát, add ide, ügyeljek reok. S aszmondta: – Ügyeljen. El van végezve.

Eszünk, megpihentünk, kapáltunk. Hazajöttünk – a Jóisten nyugusssa meg –, mondom: – Te, nem fogadnák-e el a nyárra ezt a két leánkát? – Megkérdem én, én kérdelem meg, me itt a másik helyt a szomszédba is én kérdeztem meg. Én kérdezem meg, me megmondóm, hogy a leánkákról felelni kell, de addig nem tesszük be egyszer se ide a szomszédba, egyszer kifizetem. Ha a száján kimondja, két lej, két lejt adok, ha egy millió, egy milliót adok. A leánkákról felelni kell.

S le es mejek reggel, s mondom, s aszmondják, há úgyis itthon van ő, s a csitkók itthon vannak, s egész nyáron itthon van, s disznyó, minden, hát elvállaljuk. – Menynyiért vállalják el? Aszmondják: – Egy malacér elvállaljuk. Egy disznónak három malaca. – Abba a helybe, jöjjön fel, s melyiket válassza. Olyan sűdők vótak, komám elig az ölibe elbírtá. – Azt fogom meg, amelyiket akarja. – A leánkáról felelni? Jó!

Aztán így ezen keresztül összejöttünk, aztán a sűdőt is elvitték, me ki vót fizetve előre. Na, ételt A. hoz nekik, viszön minden napra, s ha megkésünk szénával, minden, akkor ott elalhatnak, ott elhálhatnak. Na, aztán amíg első osztályosok lettek,

rendezték, jött a másik nyár. Aztán ezen keresztül jött a nagyhiszeműség, úgy mondtuk. Ment, hirdetett, mindent hittünk neki. Közbe nagy elakadások vótak, azt is tegyem közbe. Na – aszmondta –, a milicia viszi el, kell kétezer lej. Komám, adjon kétezer lejt – aszmondták –, eleresztnek. Kétezer lejt elvitte, elment, eleresztették. Csak figyelje meg! Na jó.

Közbe jött a más év, s megvótak a bajok, az övéké, s munkaerő nem vót, me akkor még vejük nem vót, a leánka olyan tizenkettő, annyi lehetett, tízéves, a dógozni nem tudott, me iskolába járt, s az öregnek is elég baja vót, örökké hurcóták, komámaszszonynak is, me aztán megkomásodtunk, s így aztán örökké le vótak maradva. De mikő valami baj vót: – Komám, ennyi pénz kell. Mi örökké adtunk. Ő örökké írta fel. Én mondtam közbe az asszonynak: – Te, hát mi az Istennek, hát ő Istentől ... Há mé kell felírni? Az Isten műnköt nem csap be! Mindegy. Akkor egy darabig írta a pénzeket úgy, hogy hezzatette a gabona árát. Figyeljen ide! Most ennyi a gabona, ennyinél tartanak, s ha annyi lesz a gabona ára ... Mindegy, mit írt, én sohase néztem, még mondom, miért, mért kell felírni, hát ha valaki Istenbe, mer az Istentől jó ... Mindegy. Tőtt-mútt az idő.

Más nyáron is mondom, elfogadják-e, s el – aszmondja –, me nyáron nem mejek a mezőre. S mennyiért ügyelnek, s kilenc véka töröbúzár.⁷⁶ A töröbúzát lefejtettük, s a kilenc véka töröbúzát levittük, s a leánkáknak megvót a jó hely. Ezen keresztül aztán erősen nagyon, mi ha ki tudtuk vóna a lelkünket belőlünk venni, azt is odaadtuk vóna neki. Az Istentől. Jó.

Na, aztán mikor kimentünk a helyükre, a Cseretetőre, aszmondta: – Jó a kegyelem. Jön az Istentől a kegyelem. Megmerevedett, letették a földre, mikor megereszkedett, felvették. Ott vótam. Na. Én láttam ezt a biztonságot, s A. látta, amikor mentek bé Zetelakára. Én nem vótam ott. Teljes hitelt vett. Na akkor közbe mondtá, hogy közbe jó a kegyelem, s komám most ez jó, s én nem tudom, me nem tudom, hogy vétkezők, s elég a lelket kárhozatra tenni, hogyhát aszmondta: most az Úrjézus maga üzen. Most a Mária üzen. Olyan szavakat mondott, hogy most is, merem állítani, most is hiszem. Dehát akkor ő honnét tudta?

Most erre mondom rea a mást. Amikor ő úgy hirdetett, közbe vót ő a Fenyőbe, felment a fenyőfára, s négy napig a madár táplálta eperrel. Én nem vótam ott, se az asszony. S úgy vót, én a faluba egy leányt veszek el. Ugye már harminckét éves vótam, itt a ház, minden ki vót építve, új kert, új csűr, addig nem lakott itt senki. No, aztán mikor eltelt az üdő, de jól figyelje meg, hogy mondom, s aztán rakja össze. Az a leány aztán elment Bukarestbe. Akarták, kérjem meg, de az embert örökké valaki vezényeli, igaz-e. Ki mibe bízik, kibe bízik, de valaki örökké rendezi. Várták, hogy karácsonykor megkérem, nem kértem meg. Aszmondja az apja, várták, hogy karácsonykor megkérem, s nem. Mondom, addig nem, hogy legyen kapu. Még kapu s kert nem vót. Jó.

⁷⁶ Kukoricáért.

A leány el kell menjen szolgálni, me nem elég a kiállítás. Úgy egyeztünk meg, hogy a leány elmenyen szolgálni, vetéskor, mint most, s májusba el es ment, s szeptember elejére hazajön.

Mi a leánnal leveleződtünk. Abba a levélbe, minden hazugság nélkül, egyéb semmi se zavart meg, csak a vót írva egyszer a levélbe, hogy lehet, hogy szeptember elcséjére nem megyek haza, csak az újévre. Há, gondótam, ez egyszer egy szeget ütött a fejembe. Harminckét esztendő legény vagyok, még vót olyan lány vagy kettő, hogy vaj ezt vaj azt elveszem. Na, de úgy hogy eztöt elveszem, úgy mönt el – mondom –, leveleződtünk. Aztán olyan szeget ütött a fejembe, ki tudja, hát egy lánynak hogy lehet hinni, me abba a hajóba én es vótam, hogy nekem se higgyen, legény vótam, mi es mögcsinátuk mással, amit nem kellett ... neki, tudja, amelyik azelőtt szeretője vót, tiltotta az apja erősen. Nem-e, hogy ... szeptemberbe nem jön, s újévbe ...

Otthon a gabonát béraktuk, kicséptük, egyszerre tizenhárom mázsát vittem a Néptanácshoz beadni, azért nekem egy lejt nem adtak. Ami nekem ide vót ígérve, az ide bé vót rakva. Felszólított a Néptanács, édsőanyámat, nem engöm: – R. néni – aszmondják –, A. házasodik, csépljenek, s hordják be. S akkor ajánlották, me a feleségem, ő Oláhfaluba vót. S még én is nagy bölcse: – Ejsze Oláhfaluba kezdek menni leányért! – Hát ennél különb a faluba nincsen! – Megnezheted, én nem mondom, hogy elvedd.

Kinn a Cekenden vót egy földünk, elmentünk, hogy vessük be, de nem tudtuk bévetni. Öcsém, két tinó, neki vót nevelve, fogattal, én s édsőapám. Terítettük, szántottuk, no, hónap is ki kell menni. Mondom az öcsémnek: – Te a tinók szekerire ülj fel, nehogy valahova beszökjenek! Még nem vótak egészen bétanulva. Mondom – a Jóisten nyugtassa –, édsőapámnak, me úgy vótunk nevelve, hogy akárhova mentünk, meg kellett mondani. Mondom: – Édsőapám, én itt ehejt bémények, mikor bėjártam vízért, idebe annyi drága vackor vót, mikor jövünk, hogy jönénk arra, s felszednök – mondom. – Ne menj suhuvá, ülj fel a szekérre, s menjünk haza – aszmondja. Jó. Elhallgattam. Indult elöl, öcsém utána, s én a patak mellett ki, ha visszanéz a tata, ne lássa, merre bódogtalankodok. A patak mellett mentem kifelé, hogy én mejek most Oláhfaluba fel, a leánt megnézni. Érti-e? Ezt a leánt megnézni. Hallám. Itthon es van, hallám, ki nézi. Mikor én kimentem a tetőre, az új útból a tetőre kiértem, egy szenes motor, az útaszház ahol van, ott sirült⁷⁷ ki. Én előbb Homoródha vótam. Mentem, nézzem meg a leányt.

Mentem – Jóisten nyugtassa meg a földbe es –, hazaérkeztek szürkületbe, s a leány aszmondta: – Menjen, apám, maga megfázott, menjen anyám, tegyen tüzet, a vacsorát csinálja hamar, me jól tudja, az este tánc vót, álmos vagyok, én egyedül leüresítem, a vacsora legyen kész, tudjak lefekünni. Figyelem. Jó. Annak, ha kicsi zsák vót, ha nem, a honya alá, a hátára, vagy három vékát ... Ment bé, s hát ahogy mondta, vacsoráztunk. Aszmondja anyám, Isten nyugtassa: – Ülj le, A.! Aszmondja az

⁷⁷ Fordult.

öreg: – Ül le, kicsi sógor! Sógor! – Sietek! – Üljön le! Aztán a leány is belészót: – Üljön le!

Jó van. Együtt vacsoráztunk. A tizenkettőt amikor a fejünk felett ütte el, akkor megmondtam, miért mentem. Mikor szembementem véle: na, ez a leány, megmondtá az anyja, ki van váltva a személyazonosság, tizenötödikén mennek Bukarestbe, három leány. Mondom: – Ha jössz, el van végezve.

Közbe, én mondom, ott vótam egy hetfűn este, vártak, menjek fel, egész hét, kedd, csütörtök, szombat, nem vót vőlegénynek való, s én nem mentem. Vasárnap reggel mikor fémentem, hétköznapiasan, a leány itatta az ökröket, elé kellett az utcán hajtsa, s látom, hogy nem akar. S: – Mi van? – Nem mondom meg – aszmondja –, te vagy a hibás. Mondom: – Mondja meg! Az anyjának. – Ma este szüreti bál lesz, s most nem megyen el, itt a bál, s mé nem jöttél vasárnapi ruhába. Mé nem mentem. Azé nem mentem, me féltam. Me itt is szalasztottunk el, s tudtam, egy olyan leánynak legény szereteje van, s észreveszi, s ... Itt mi is csinátuk. S hazajő, s hát vélekedik, s mondom: – Fiam, ha jössz, jó. S az anyja: – Mé nem mentem úgy, hogy menjünk a bálba. Mondom: – Én itt a bálba nem! Ha vasárnapiba lennék, akkor se, s így se. Nem mondtam, hogy félok!

Aztán addig s addig, hogy eljött. Mondom: – Egyszer jól meg kell rázd te es az agyadat, hogy itt te ma lennél csószkirálynő, s én itt ennél tovább egyszer jártam, s akkor menjünk el, hova menjünk. S jött! Jött, mentünk, s másik hetfűn házasodtunk. Ennyi vót az ismeretség. A legény háromszor is járt, me azelőtt elkottyantotta magát, me aszmondta, büszke legény vót, hát egy olyan leánnak olyan szereteje, tudtam! Aszmondta: – Akivel akar, minden leánnyal kibaszik, veled is, me úgy hívták, máréfalvi A. – Velem sohase! Aztán nem tudom, fogadtak es. Na, aztán máréfalvi A. nélkül maradt, me a többieknek mind vót, s neki nem vót! Hetfűn házasodtunk.

No, de az maradt ki közbe, hogy Ágnes hirdetett a Fenyőbe, s aszmondta, nezzék meg, hogy P. A. a B. J. leányát el nem veszi, vidékből házasodik. Ez aztán, nekem mondták már!

Ezt hirdetés közben mondta?

Ezt elmondtá. A népet így, nem aszmondom, hogy férevezette. De az Isten irányt adott, vagy miczinát, azt én se tudom. Nadehát odakerütünk, hogy hát a leánt hoztam el, s a másik, eléjött aztán, leány, s apja, s így s úgy ...

A faluban különb nem vót. Se kézre, se tette, semmi. S így aztán negyvennyóc évet együtt éltünk, a Jóisten nyugtassa ... Na s ilyen, ilyen példákat még többet mondott. Ezen keresztül hittünk.

Na, aztán csak így hozta el a pénzt, ahogy mondom. Na, aztán közbe eladtam az ökröt. Azt elvitte pénzesztől, bonostól.⁷⁸ Megvette a cserepet a háza tetejére, befedte. Akkor el még melléje húsz véka búzát. Senki se adott más, csak mü. Mü annyira hittünk. Akkor jött utána a másik esment. Eladtam a másik marhát. Akkor a csűrkert-

⁷⁸ Nyugta.

jibe – van vagy hat vékás csürkertjük –, küljel vót egy két vékás eladó. Ma megcsinátam a két tinónak alul a helyet a pajtába, alól köttem, s este jött, a tinókat hajtsam reggel a vásárba, me küljel B. J.-né adja el a földet, s hogy ő vegye meg. A két tinót elhajtottam, eladtam, pontosan annyiért, amennyiért a csürkert meg vót véve. Mi abba vótunk, hogy nekünk veszi meg. Aszmonda: elcserélik. Adják, a fiatalok, legyen az övék a csürkert, s egyebütt adnak kétakkorát helyette. Így addig hozta el a pénzt, tanár úr, már hogy Isten meg ne verjen, ha jól, ha rosszul mondom, az igazat mondom. Aztán a búza árát tette a disznók árába, s tizenkét darab százkilós disznónak az árával tartozott! Kértük, ígérték, kértük, ígérték, s későbbben letagadták! Egyszer idehoztak, a szomszédasszonyt felbérelte, idehoztak egymillió lejt. Annak má körülbelül két éve. Akkor má disznóhús, háromötven, má annyi vót na, hogy egymillió lejt, annyival tartozik, így hazudik, úgy hazudik, aszmondtam: – Mikor adja meg a többit? Aszmonda: – Soha többet egy darab lejt se. Ekkora tudta vót, s így mentünk utána, s evvel értünk ... Tíz darab százkilós disznónak az árával tartozik.

Hogy ki vót, mi vót, s ma miféle, úgy tudom, mint maga. Tehát én aszmondom, hogy ha valakibe olyan, isteni lélek van, nem hogy tizenkét százkilós disznó árát, de ha két leje van, hogy adja meg, azt is ... Letagadta, hogy így adja, úgy adja, addig hazudták, hogy egyszer, földünk egymás mellett van, kértem, akkor a veje nekem szökött kapával, hogy levág. Nem igaz, nem tartozás. Egyik szavukkal ígérték, a másikkal nem ígérték, most avval állott elő, hogy most semmije sincs. Nincs, me mindenit elfratta. Van egy leánya, akire mindent reairatott, s most kivágta, hogy semmije sincs, hallám, követeljük. Hát nem követeljük. Jóisten nyugtassa, A.-val kiegyeztünk, s mi nem is kértük vóna sohase, de örökké úgy vitte, akkora kiváltság vót benne, hogy ne tudja a család, hogy ne tudják, ő mit hordott, érti, hogy ne tudják ...

Csak maga s a felesége ...

Ha A.-val nem értettünk vóna egyet, mindketten nem egyformán hittünk vóna, egyik a mást megettük vóna. Nem tudtuk egyik a mást hibáztatni. Aszmonda: – Hát adjad oda. Hát megadja. Aszmonda, mikor kezdte kérni: – magunknak vénségünkre is jó lesz. Há gondótuk, ez az egy leánya van, hát az Istennél van, s az Istenbe hiszünk, hát igaz-e. Jó lett vóna, ha most adogatta vóna, tizenkét százkilós disznónak az árát, a bankba, most mind egy úr, úgy élhetnének belőle. Úgy is jó vóna.

Földet se adtak, pénzt se adtak. Egyik napról jobban hazudtak, mint a másik. Aztán rea is hagytuk, soha a családnak nem szóltunk. Aztán az egyik fiamat úgy felütette, odament Ágnest köszönteni, s a mindent kibontott. Olyan hír is jött le, hogy: – Mondd meg apádnak, hogy a kötelet zsírozza meg, hogy jobban menjen. Ilyen szavak. Aztán meg kellett mondjuk a családnak, a család csak azután tudta meg, me hanem tőlünk sohase tudta vóna ... Elmondtuk az asszonnyal: odaadtuk, az Isten nevében adtuk, hagyjuk rea, a család ne tudja meg, me három fiam van, nehogy valami nagyobb baj legyen. Na. Amikor én kértem, nekem, s a fiaimat küdtem, úgy lerészegítették, bolondot csináltak belőle, addig hazudoztak. Így áll, tanár úr. Se nem ve-

szek, se nem teszek. Ez egy olyan asszony. Így hittünk, így jártunk. Úgyhogy jól mondtam az elején: bár ne ismertem volna meg. Járt volna Isten hírével. Vesse össze: tizenkét szákilós disznó ára!

A. mellette vót. Aszmondja: – Nekem most jönnek a szavak, komámasszony, figyelje meg, tudja megmondani, mi jött ki. Me úgyis, kijött, de ő nem tudta megmondani, mi. Most úgy van sükösdí Mária is Magyarországon, nem tudja, mi jön ki. Mikor elmerevedik ... Aszmondta: komámasszony! A jött ki, magának a veje bėjött, me aztán ugye bément a veje a szomszédból, a veje bėjött, a gazdaságot adja átal, többet semmivel se foglalkozzék, me Isten aszmondta, kőbálvánnyá változik. Több pénzt ne vegyen el tőlünk. De azután is csakúgy ... Há mi hittünk ..., nem igaz semmit. Velünk úgy van. Én asse mondom jó, asse mondom rossz, velünk úgy van. Erről van-e mit leírni?

Hát mi nem eléggé védtük? Aszmondta, a milicia viszi el, s másik alkalommal feljő, a marhának milyen ára vót, egy tehenet adtak kétezer lejért, s feljött, sírt. S esse igaz, ezért le akarták vágni. Feladtak a miliciára – aszmondja –, s ha négyezer lejt viszők reggel, akkó elengednek, s hanem bezárnak, me mér hirdeti az Isten igéjét, hogy bolondítsa a népet ... Egyszerre két disznót eladatott. Akkor eladtam két ökröt szénafűér, egyszerre vitte a négyezer lejt. Akkor vitte az egyiket. A másikat feltettük a háza tetejire. Akkor a másik tinót eladtam. Esmert elvitte a kétezer lejt. Úgy hogy nem es, csak úgy mondom, csak annyi vót, e vót a papíron, ami követelésünk vót, tizenkét darab disznó ára ...

Amikor jöttek a bajok, örökké futott be. Megfogatta a csóró cigányt, az asszonyom árút, akkor vitte el a pénzt, me a kapásokat fizette, semmit se ért. Aztán olyan gyűlöletté vált, hogy aszmondtuk az asszonnyal, a család ne tudja meg ..., na érti-e? Aztán a fiamtól megtudta a másik, aztán a családnak meg kellett mondjuk, mennyire van. Me meg se mondtunk volna semmit. Ne tudják. Fiatalemberek, megrészegednek, baj lesz ... Én es vótam ...

Vót egy olyan jóslása, hogy ide Méréfalvára annyi kocsival jőnek, s őt örökké hordozzák. Külföldről jőnek. Elgondótam, hogy ... Nem-e, hogy az Isten úgy elfordította, hogy úgy elvált, hogy akibe úgy hittünk, me ő aszmondta, hogy ő próféta, lelki anyánk. Há mi bíztunk a lelki anyánkba, prófétába. Hát nem-e, lássa-e ... Abba az időbe – aszmondta –, tíz próféta van jelenleg. Me ő szedett vót itt a rétbé, eszevissza járt, minden, szedett vót tíz csokor virágot, vagy tizenkettőt. Aszmondta: elküldi, s amelyik csokrot nem fogadja el a tizenkét ország, amelyik csokrot széjjeltépik – aszmondta –, az az ország feloszlik. Há mondtuk, hírből ahogy hallottuk, nem tudtuk megmondani, Románia tépte-e össze, vagy Oroszország. Me aszmondta, hogy széjjeltépé. S aszmondta, hogy a tizenkét apostolból – aszmondta –, mikor később beszélt nekünk, vagy tizenkét maradt meg. Az egyik nem tom hol, messze, s ő ... Avval nem vagyok tisztába, nem mondta-e később, hogy ő egyedül maradt. Hát akkor maga azt képzelje el, mikor őt mi ekkorának hittük ... Jézus mellett is tizenkét tanítvány vót

– aszmonda –, választott most is tizenkét prófétát az Isten, s egy maradt-e későbbben a tizenkettőből vagy kettő ... Elgondótam magamban, hogy most már ide, ennyit elért. Én nem mondom, me vétkezni se akarok, de hogy idáig elért ...

Én aszmondtam: igaz, ha hittünk. Ha nem igaz, s hittünk, akkor nekünk a Jóisten bocsássza meg. De ha rajta múltott, akkor ezér valaki felelős. Me ugye aszmonda, a jó pásztor kihajtsa ... Most is meg tudom siratni. Me mikor elindított, s mindent odaadtunk, s mentünk utána, tehát a nyáj nem hagyta! A nyáját ő hagyta ott! Jól mondom-e? Ha ő tért el, akkor a nyáját ő hagyta ott. Me lássa-e, ez az egész, s azután hány meg van botránkozva ... Mi is A.-val, nyugodjék, felajánlottuk az Istennek a lelkünket. Ha így rendezte, ha ennyire, de ha ő el nem árulja, a családnak soha meg nem mondjuk.

Me akartunk a harmadik fiunknak is építeni, kettőnek építettünk. S a harmadiknak lehetne hátra a csűrkertbe például. S aszmonda ő: – A csűrkertbe nem építettek, me az vénségetekre nektek kell. Mire vénségre juttunk, s építeni kellett, nem vót bennvaló. Asse hatta, vegyük mástól, s nem es adta.

Gondótuk, elváltozik. Aszmonda, elváltozik. Hátha akkor még reánk szükség lehet. Akkor neki mindent megadnak, megkérdezik, mit hallottunk, mit láttunk. No, hát, ugye elhozta az Isten magát. De én jót se tudok mondani s rosszat se mondok. Erre mit tudjak mondani?

Mit mondott, vót egy pap, elmondtam neki, beszélgettünk. Aszmondja, ő kellett volna vigye, a keresztet magukra tette, s maguk vitték. Isten maguknak fizet meg. Ilyent is hallottam. (Máréfalva, Hargita megye)⁷⁹

Aztán ez a komámasszony – me komámasszonyosok vagyunk, unokatestvérek is vagyunk –, ez es monda, aztán amikor elváltozik, ugye hogy aztán úgy megsebzett... Amikor elváltozik, me aszmonda nekünk is: elváltozik – aszmonda –, s akkor annyi vendége lesz neki, hogy A., egy leánya van, maga ismeri ... (Igen.)

A. csak a vendégeket fogadja. Őt pedig hordozzák egyik országból a másikba, külföldre. Én annyit tanakodtam ezen, hogy ha ő próféta lett volna, mamájnap is el is siratom sokszor, mi lenne, akkor ahogy viselkedünk, mint például emellett a sükkösi Mária mellett van egy olyan harvan év körüli asszony, s amikor nem tudja Mária mondani, akkor ez az asszony segíti ki. Érti-e?

Na, akkor én így gondótam el, tegnap is elsirattam [elfátyolosodik a hangja], hogy akkor münköt, ahogy mondott, hogy hát akkor elgondótam, hogy akkor mindenüve kellett, me küldött híreket es. Sokszor sokféle, s sok hírt vittem. Itt vótak a, magyarul mondva a kommunista világ, üldözték, vitték, akkor sok ... Rea vótak, hogy vajon mit mond, me vót szó például a kulákokról es, hogy a kulákokat viszik el, jönnek este s ... nem tudom, A.-néval beszélt-e? (Igen.)

⁷⁹ 77 éves férfi, 1997.

Na ő es, hányszor – A., menj le! Hitvány tette le, a keverő a kezibe vót es, futott le, hallám, milyen hírt ... Me ugye ezeknek a kulákoknak isteni vigasztalás vót, lelki vigasztalás vót. Lement ...

M. néni ide magukhoz feljött?

Mondom ugye, hogy ... ha nem beszélgetünk, honnét jusson az eszembe? Feljött, de nem tudott bémenni a kapun Ágneshez, értse meg, a kapu örökké bé vót zárva.

S akkor A. néni ott V.-éknál ment be?

Csak várjon. Törvény előtt meg vót engedve, így mondta ő, utána beszélek, egy ember nem élhet, tehát valaki bejáró kell legyen, segítségek. Aztán A. úgy tudta, nem ment V.-ék felől, met ő a kaput örökké kizárta. Neki a kapu örökké, akárhogy ment, akárhogy vót bezárva, ő tudta, neki a kapu kinyílt, ő bément. – Komámasszony, A.-néval mi a helyzet? Ilonka Andrásné, ők meghaltak, I. M.-nak, nem tudom, Á. mellett pontosan, ugye ők es kulákok vótak – a Jóisten nyugossa meg –, keresztanyám vót, sokszó feljött: – A., lépjél le, hallám, a kapu bé van zárva. Me nem sem mertek a kapura se menni, le vótak tiltva, az ilyen emberek. Aszmonda komámasszony, meg gondókozik, akinek hite van, elgondókozik, hogy sírhat a lelke. Aszmonda, senkije sincs, senkije se vót, most amikor minket megtagadott, azután. Me aszmonda, mindenki ellensége a szomszédba, csak hozzánk tud jőni. Ment onnan, jött fel, én így hívom, ifjasszony, M. néni jött fel: – A., fusson, hallám, kérdezze meg, aszmondják, az éjjel elviszik, hallám, elviszik-e ... Lement, aszmonda: – kijött M. néni. Aszmonda, az Istentől jött, amit küld, aszmondja. – Nyugodtan lefeküdhettek, nem bántsák, nem viszik el. Az a lélek meg vót nyugodva, ment haza. Má Ilonka Andrásné is, beszólott ...

Így közöttünk ekkora összeköttetés vót. Mi annak örvendtünk, aszmondtuk, mi úgy vagyunk mellette, mindennel segítettünk, ahogy Szent Péter legközelebb vót Jézushoz, ő vót ugye a hírvívő, tehát amikor elváltozik, me aszmonda, amikor elváltozik, ahol ő hirdetett, oda kápolnát építenek, ahol ő hirdetett ... (*Rengőkőnél ...*) Rengőkő, jobban tudja már, na oda kápolnát építenek ... Nahát mi az ilyenekbe vetjük, s mondtam múltkor a tanár úrnak, azér adtuk vóna a lelkünket is. Hogy mi lett belőle, imádkozom azért, ha mi tévedtünk, nekünk az Isten kegyelmezzen, s ha ő akkor ... [sír] A többiről nem es mondok a tanár úrnak semmit, semmit ... De amit papírra tettek az asszonyommal ketten, tizenkét darab százkilós disznónak az árával tartoznak, abból egy akkorát se adtak meg, ennyit ugye, nagy lelki bánatot csinált, nagy összeomlást.

Képzeld el tanár úr, nagy családom van, hogy össze vagyunk omolva, hogy elgondótam, úgy aszmondja a sükösi Mária is az este: milyen gyümölcsöd van, mit hagysz hátra? Gyümölcsözzél! Há milyen gyümölcsöt hattunk hátra, amikor hogy jöttek, s egyebüve nem es eresztettük, me szigorán vótak nevelve, csak náluk. Nekik az elég boldogság vót! – Édesanyám, kicsit keresztanyámhoz erresszenek el. – Menjtek te, egy fél óra ... Amelyik milicista itt vót akkoriba, amelyik látta, hogy neveltük ... Sz. vót-e ... Ugye baj vót, csináták a járdát, a nép nem akarta, erősen szigorán fog-

ták – aszmondta –, a járdán kell, én se szabad az úton menjek, a járdán, az a fő! Aszmondta: – Mé nem szedi rendbe mindenki úgy a családot, mint P. A., ha lemenyek, ha felmenyek, van öt gyermeke – jól tudta, két leánka, három fiúcska –, azok örökké a kert tetején vannak, azok az úton nem mennek. Mé nem nevelik úgy, akkor nem lenne annyi baj – aszmondja –, a falu között. A gyűlésbe ezt így elmondta! Így nevel-tünk, csak Ágnesékhez kéreztek, s az elég vót nekik. Egyet mentek, egyet futtak, a nagy kert megvót, jöttek haza. Ezen keresztül, meg es vót ígérve, me tudta, nem vót bolond, mind amit csinált magából, me kicsinált magából! Meg es ígérte, két földünk egymás mellett van a patakon túl. Aszmondta a leánya is: – Keresztanyám, nem tudtuk idáig! Mind a tizenkét százkilós disznó árával tartozunk, mind megadjuk! Meg vót ígérve. Aztán a vénasszonyt kezdték nyeggetni, az urának is a forgója eltörött, ő is leesett az állásról, az Isten is kijelentette neki, az asszonyom hallotta, hogy: – Több pénzt ne hordj el, me kőbálvánnyá változtatlak. Hát az asszonyom ott vót mellette. Hát mi aszmondtuk, hogy az Istentől jön, hát aszhattuk! A Jóisten ne verjen meg, most asse tudjuk, egy része aszmondja, hogy hamis próféta vót, mi vót, az vót. Így jött ki komámasszonynak, több pénzt ne hordjon el, me a veje bément, mosmá segít, me kőbálvánnyá változtassa. Hát az Isten nem változtatta kőbálvány-nyá, de az állásról leesett, egyszerre mind a két lába eltörött.

Neki senkije se vót, csak mű, mindenki ellensége vót a szomszédba. S na, komámasszony, így jött ki, hát maga most mé, akkor rázta magát, úgy ahogy tudnám rázni, úgy megráznám magát. Szökört felfele: – Isten, Isten, Isten, Isten – aszmondja –, úgy-se változtatott kőbálvánnyá, Isten, Isten, Isten... csináltassanak meg – aszmondja. Na, ilyen szót, ez ...

Csináltassák meg?

Azt mondta: – Csináltassanak meg, ha nem tetszik. Rázta, úgy szökött felfele, mint egy rossz purdé. Úgy csúfokodott. Ott vótunk. – Csináltassanak meg. Isten, Isten, Isten. Akkor az Isten ... addig hallott, hát mi jött ki, neki es kijött, mind a látnokon keresztül. Neki es kijött, amit az Isten adott. A. akkor mondta vissza, me aszmondta neki: – Komámasszony, menjen el ide, s mondja meg: e jó ki az Istentől. Egy ember jött fel Szent János napján a szekérral, s aszmondta neki, me ment fel az erdőre. Mi nem dógoztunk Szent János napján, ünnep, s amit ő mondott Istentől, mi bétartot-tuk. Elment az erdőbe, s délután vitték le, Veresmartnál a víznél béesett, s a lába el-törött. Kár vót, ő maga sajnálta, meg kellett vóna mondjuk: menjen vissza. Ilyenek. Érti-e?

Akkor A.-t – a Jóisten nyugossa: – Menjen el, komámasszony, ide, mondja meg, mi jött ki az Istentől. Elment, megmondta. Ezekkel a kulákokkal sok baj vót. Az úton, kiállt, megvettük tőle a hold földet, D. S.-t ismerte-e? Nagy ember vót. Na, ugye hogy má lélekből beszélünk. Ágnes feljött, még napvilág vót. – Komámasszony, ötöz-zön s menjen le D. S.-hoz Betlenfalára. A fejem nem kalendárium, ezt A. mondta el. Komámasszony jött, ötöztem s mentem le. Az ember, egy nagy kulák ember vót, ép-

pen fel vót kelve, a tyúkokat eresztette ki, s elmondtam, mit üzen Ú. Á. megköszön-
te, tanár úr, megköszönte. – Sirótem⁸⁰ sarkon s jöttem – mondta A.

De hogy mit üzent, arra nem emlékszik ...

Nem tudom. Ugye megvótak a nagy bajok a kulákokkal, hát én ... nem mondott sok
mindent, de körülbelől valami nagy baj előtt állott,ilyent azután is elgondótam,
olyant mondott, hogy ő védekezzön, vagy úgy csináljon, me a birtokának a javát má
az állam elvette. Mi is vettünk, ott ahol ma a gyár van, egy hódát, s a P. J.-ét, abból
kielégítették a D.-t ... Megvettük ugye a hód földet, aztot adta – aszmondta –, amikor
visszaadják, akkor kapnak majd rajta, me aszmondta komámasszony, visszaadják. De
akkor kellett fizessék az adót s a beadást. Baj vót, tanár úr, nem tudom, száz vagy száz-
ötven mázsa pityókát kellett adjon, nem vót gyerekjáték. Akkor mikor odáig elértünk,
itt az út fölött megvettük, nem es panaszkodom, a családot felneveltük vót, most
aztán, mikor odaértünk, lementünk, szembe es kerültem a fiával, kérdezte: – Maga
az a P. A.? Mondom: – Én vagyok. – Jó – aszmondja. – Maga vett édesapámtól földet.
Há hogy vót a vásár, van-e papírja? Mutattam, s: – Ezt édesapám írta. Amit megvett,
az nyolcvékás, de ha nem adják itt vissza, Szöllösi kertje felett, ott kap tízet helyette.
Ott kielégitem. Aztán jött az öt családom, a két leányom nem hanem a két vejem, s
mentünk, mondtam: megmutatom, hol van. Na, ilyen tényekre küldött le ... *(Első
szóra ment ...)*

Azonnal, ha a marha a jászolba belédöglött vóna, azt is hagytam vóna. Örven-
dettünk, hogy mi honnét halljuk az Isten szavát.

Azt hallottam, hogy Ágnes néni jó barátságban volt azzal a keményfalvi asszonnyal...

Azzal a baptistával? Aszmondta, mámá. Mikor ment, úgy ment, hogy haza, vetkőzött
le, s feküdt bele az ágyba. Úgy is hívta, mámá.

Volt, aki azt mondta, hogy emiatt a barátság miatt nem hitt neki.

Ó, de hát sok vót. Sok vót. Aztán így. De a tanár úr ..., hát bízok, mint egykor Ág-
nesbe, mint egykor komámasszonyba ...

Me K. A., ő az agyába nem tartotta meg, de én megtartottam, a Jóisten nyugussa
meg. Hát maga, akibe lélek van, hát úgy csinálta vóna, hogy örvendjön, akibe lélek
van, örvendjön, hogy jön Istentől ... Mikor K. A.-nak az apja meghalt, K. A., ismer-
te-e az öreget? A. tőlem két esztendővel kisebb. K. A. bácsi – az Isten nyugtassa –, jó
lelki emberek vótak, az egész familiája. Mikó meghalt, többet, azt az egy szót jegyez-
ze meg, aszmondja Ágnes: – Komám, menjen le, s a családot nyugtassa meg. Mondja
meg A.-nak, hogy mekkora szó lehetett, hogy A. bácsi, ugye milyen jó lelkű ember
vót, mondja meg A.-nak, hogy igyenesen a mennyországba ment. Ilyen szavakat ...

(S ezzel leküldte magát ...) Elmentem le s megmondtam. A. megköszönte. Tiszte-
letbe tartjuk egymást, s örökké ... Mondjam meg. De én nem tudtam vóna, hogy ne
menjek s ne mondjam meg, me akkor az én lelkem ... Na, evvel az izenettel. Men-
tem le.

⁸⁰ Fordultam.

A keményfalvi M. néni maga ismerte?

Én úgy, mint a kétlejest.

Ahhoz Ágnes néni járt később is ...

No, má most arról beszéljünk, eztet hagyjuk, me ha egyiköt elhagyom, elfelejtem. Ő azelőtt es járt, komámasszony. Amikor annyira összejöttünk, mindegyik gyermeke-met el akarta vinni keresztvíz alá, olyan hűségös vót, hogy vigye, érti-e. Me itt van D., a keresztfia. Me ő azelőtt is akkorába vót, míg Lajos haza nem jött. Így kijő mind-jár minden. Avval örökké dicsekedett, hogy a mómája vett neki egy hat szekér szé-nára való helyet. Aztat a mómája neki vette. Eztet mi az asszonnyal sokszor elmond-tuk. Jó. Igazán jólelkű mómája vót. Átaljött, ha átjött, az ágyba belefeküdt, mintha hazament volna, én tudom, én kaptam ott. Hát, ugye jól vótak, el van végezve, meg van értve. Nahát, eltött-múlt az idő, nahát, kaszálták a helyet. L.-ékat bézárták, én az Istennek meg se tudom köszönni, csak ugye lassan jön, hogy amikor egyszer meg-mondta, s aszmondta más es, s igaz vót, egy újságcikkbe megjelent, hogy aki nyolc napon belül nem állott bé ... (A társasba ...)

A társasba, nyóc napon belül a földjít foglalja el s vessé bé, s akkor az az övé. Még a héten is leörötem, nemegyszer. Na jó. Há mondom, elő az újságot, de má eltött a nyóc nap, le vót telve. A.-val egyeztünk, valaki idehozta, nyóc nap. Ha tudtuk volna, reamentünk volna. Hát Ágnes mē nem mondta akkor meg, hogy vessük bé, me bévettük volna? Há hó vót akkor a lelki kapcsolat nála, vagy mi lett véle, nem tu-dom. Hé neki vót a két embere, a két ember elment, Betlenfalán építették a kommu-nista időbe azt a nagy házat, eleget jártam arra, az Ú. S.-éra, az övék mellették vót, s a többi felfele. Elmentek le, s megszántották, s abbiza aztán jegyzőkönyvbe vették s bézárták.

L.-t és L.-t?

L.-ékat. Magamba elképzeltém, nem tudom, Isten adta volna. Há má vót az két ember, s ő hol, s az isteni kegyelem nála, há mér nem mondta, hogy csak az egyik menjen, me úgysis bézárják? Há mér eresztette az ő családját? Hát én tudtam, nem vót mér, mer a nyóc nap letelt. Akkor a föld kellett már! Ezen sokat ettem magam, A.-val es ... Én örvendettem, hogy nem mentem oda, a nyóc nap letelt, nekem amit adtak, meg va-gyok elégedve. Én ha vállaltam a keresztet, akkor nem ütöm be az orromat, hogy visz-sza a földemet ...

Őköt bézárták, jött a kaszálás, kellett kaszálni. Aszmondta örökké: a két család egy. Jó. Mi ketten is egyezkedtünk – Isten nyugtassa –, A. es, a lelkit is adta volna. No, már most akkor ne, komámasszony, az enyém lefogyott, a kénosiban⁸¹ van há-rom helyen még, a fiamnak az egyikken van a házikója. Mi elkezdttük vót, szereljen kaszást, aztán azér tudom olyan pontosan a menetet – mondom –, menjünk a keno-siba kaszálni. Ez a két ember be van zárva. Én a lelkekre vettem. Ha én vónék be-zárva, s ők segítenének, akkor milyen jó lenne. Mosmá úgy kell csináljuk, a magáét

⁸¹ Közelben fekvő község.

lekaszáljuk, takaró van nekem es, maguk es takarót inkább kapnak, egy nap a füvet kaszáljuk le, én es haladjak, me aratni is kell menni, akkor a magáét is a kénosiba kaszáljuk meg, ne vénüljön meg, hazahozzuk, s akkor csinálunk egyebet. S a három legénykémnek három kaszát a kezibe, s a P. -ének a negyediket. Kacagták a szomszédok. – Kaszáljatok! Fentem, vertem nekik, én ott vótam, a kertjit lekaszáltuk. Fentem, vertem a gyerekeknek, amelyik ahogy tudta, le vót kaszálva. Nól a sarjú. Lekaszáltuk, felbuglyálódott, na, menjünk a Lázra. Így osztán ...

Á. béjött, L.-nak a testvére, me odatótt, hogy hónap megyünk. Aszmondtam: – Van négy kaszás, s én az ötödik. No, Á.! Gyere, kaszáljuk le a Lázon! Hogy hol mit tudtak ők, azt nem lehet tudni. Aszmondja, hogy: – Délután szénát kell hozzak, nem tudok menni. – Oda holnap is el tudsz menni. Bátyádék bé vannak zárva, gyere, kaszáljuk le a füvet. Jó az üdő, elkezd esseni, látod. – Nem tudok hónap jöni – aszmondja. Ezután, még ezen is egyeztünk, hát neki mé nem fájt? Aszmondta: – Elmegyek szénáér. E mind jó, de ha nincs ember ... Mit tudtak a titokból, hogy ilyen könnyen hagyták ... Ötön kaszáltunk akkor. Aztán Á. kaszálni nem jött. Aztán takarni feltakartuk akkor a nagy kertet, három szekér széna lett. Aszmondtam: – Úgy takarjatok, a csórókat⁸² viszem el, me Ágnesnél a fűttőbe nem vót mit tenni. Az erdőközibe, me mindegyik egy ágat elbír, én magamat nem záratom be, én nem vágok ki egy nagy fát. Gazot szedünk össze, s este megyünk, viszünk egy szekér fát. Úgy is vót. Reggel mikor világodott, kötöttem fel, s: – Le hamar, két csóró, vágjatok egy szekér fát. Aszmondta a öccse: – Úrfi Lajosnak életébe nem vót annyi fája felvágva. Én így gondoskodtam róluk. Me mondom, Á., a L. öccse nem jött kaszálni ...

Na, ott, ahol kaszáltunk, na aszmondta Ágnes, a mómája vette neki. Mómája, mómája, há sokszor elmondtuk, jó ajándékot kapott a mómájától, jó darab hely. Mikor az idő eltótt, most későbbben abba vitte el, hogy kőcsön kérte. A két ökör árát elvitte, s aszmondta, ha az ökröket eladom, a pénzt odaadom, akkor L.-ék a nyáron hordanak neköm mindent, me L.-ék a lovakat nem adták el. Me ha eladták vóna, akkor én kellett vóna hazahordjak mindent. Ilyen szépen meg vót egyezve. Az ökrök árát elvitte, s ők hordták haza.

Honnét jött ki a huncutság? A vénasszony, M. nén, vót egy baptista, s maga mellé vett egy baptista öregembert, úgy hítták, P. M. A Jóisten nyugtassa meg azt az embert, olyan igazságosan dógozott az neki. S M. bácsit a fia perelte, s ki kellett fizesse, s a két ökör árát Ágnes odaadta neki.

Mi úgy hittünk neki, mint az Istennek, hogy az Istentől jön, s milyen közel vagyunk hezza, s asse tudjuk, mennyire van az Isten. Azér az egyér örvendek, hogy a családom ezér nem esz meg engem. Aszmondták: – Mi ezér nem támadjuk meg. Mer ha ő el nem árulja a fiának, D.-nak, hogy tartozik, soha senki meg nem tudja.

Aztán mondta D.-nak: – Neked is családod van! Hát e miféle fenekedés, hogy neked is családod van, s te félti a családodat? Az igazság mellett! Há neked is család-

⁸² Kamaszokat.

dod van, így van s úgy van, A.-nak es ... Aztán erre még jobban agyonijedtek, aszmondták: – Édesapám, hagyjon békéjét, hadd ott üljön, mindeniket elrendezett, van hol lakjunk. Nem hogy ennének, még vigasztalnak, hagyjon békét. Ez nagy szerencsém.

Például, a télen J. fiam hátrament D.-hoz. Ezek a fiatalok mentek hurkatölteni Fenyédre, unokatestvér L.-cel, hurkatölteni elment L. s A. es. Ahogy elmentek, há Ágnes má mozdult meg a szomszédba, akkora huncutság an – aszmondja –, nem tud menni, de tudott menni aprószentekelni! Akkó hátrament D.-hoz, J. ott kapta. Na, aztán szó jött, me ugye ez a valóság, ott má, hogy D.-ná találkoztak, aszmondja: – Há maga mé menyen aprószentekelni? Há maga nem legényember! Így aztán, ebből, s így s úgy, s J. is kezdett fenekedni. A szél fúdogálta a havat. Aszmondja J.-nak: – Hallgass, me mindjá olyan szél lesz, mindent felfogat! Aszmondja J.: – Maga nem forgat fel semmit! Maga sátán! Szent János – most Szent István –, Szent János felforgassa, de maga egy nagy sátán! Na aztán ebből, jó, hogy hitvány D. megfogta, me az emeletről levette vóna! Me kezdett vitatkozni. D.-nak több esze vót, J.-t megfogta, s Ágnes eljött. – Maga mit bódorog aprószentekelni – mondta J. Me biza bántsa, hogy annyi pénzzel tartozik, me építettünk vóna oda, ha a bennvalót ideadtra vóna. De ha venni akartunk, örökké beszélt le. Még hozzátette, hogy: – Komám, senkinek pénz ne adjanak kölcsön, me nem adják meg. Bankba ne tegyék, me ott elvesz. Hát ő hordta el. (Máréfalva, Hargita megye)⁸³

Én tiszta őszintén mondom, me ez a valóság, én most se hiszem s akkor se hittem. Ő vót egy, a bakpistáknál⁸⁴ béavatkozva, összegyűltek, s ő szüntelen arról beszélt, szóval lényegtelen, őszintén mondom.

A helyszínen nem volt?

Én vótam a helyszínen is, a berbécskosárnál,⁸⁵ Telekságon, vótunk. Ott prédikált, s egyszer aszmondta, hogy rosszul lesz. Itt es vót nálunk! S mondta, hogy na, most a szelleme elment, s nem prédikál, me ugye fét, fét. Hát ő él még.

Hogy jött ide magukhoz?

Hívta az uram, ő inkább hitt neki, ez a valóság. Mi általában a családba nem hiszünk. Nekem vót is egy pap testvérem. Igaz, az ittvaló pap es hitt. Mondta: – Mindenki győnjön meg! Én nem gyóntam, nem tartottam magamat, az alá alávetni nem akartam. Én nem ... Aztán aki akart, meggyónt.

Hát annyit mondott Ágnes: – három nap három éjszaka a világon sötétség lesz, jó a világvége, s jönnek az angolok –, össze-vissza beszélt. Aki értelmes vót, az tudta mit jelent, me nem lett világvége, se az angolok. A szomszédasszony bėjött, s neki prédikált. Én az őszintét mondom, nem hittem s nem hiszek, kacagtam. Aszmondja:

⁸³ 77 éves férfi, 1997.

⁸⁴ Baptistáknál.

⁸⁵ Juhkarámnál.

– Mondja, Ágnes néni – me sok gyermeke vót ennek az asszonynak [orrhangon, utána-
nozva] A másvilágon várja egy nagy terített kosár ... Ilyesmiket. Mentek bé, vaegy
helyré békuporodott, s egy tükörbe nézte, hogy ki ment bé, s akkor mondta, hogy
most e jött bé s most a jött bé. Nekem egyszer aszmondja [utána-
nozva]: – Van neked
egy pap testvéred! Mondja, ötözzék bejül is fehér ruhába, ne csak küljel ... Me, tisz-
tuljon, pap vót, Kolozsváron ...

A bakpistákkal összeszegődött, s nem a mi vallásunk szerint prédikált. Meg kell
térni, itt az idő, mind most ezek a jehovák. Nem tudom, kivel állok szembe, de ...
Mindenki a maga vallását, igaz-e, tanár úr. Én nem tudok erről semmi jót mondani,
s rosszat nem akarok. Me rosszat nincs mit, me másképp nagyon jó asszony vót, csak
jött neki az a rögeszméje. Onnan tudom, hogy az én uram is rögeszmés vót, mikor
reajött. Ágnes lejött ide a pincébe, s itt vót egy iskolaigazgató. Kapura jött, me diá-
kok vótak, B.-ék ugye kicsik vótak. Na, elment a szellem, aszmondja, nem tud többet
predikálni. Hát az a szellem, ha reajött, hát az nem megy el azér, me jött valaki! Nem
igaz, haha ... őneki jött egy ilyen kokó⁸⁶ rögeszméje, s azt folytatta. Egyik fele hitte, s
a másik nem. Egyszer mentem az úton le, kapáláskó vót éppen. S hát jönnek, úgy jő-
nek, szotyrokkal, esernyőkkel, hát hova jönnek. Kérdem egy asszonyt: – Há hová tet-
szik menni? – Há – aszmondja –, há maguk nem tudják, hogy az asszony, menyen ki
ide prédikálni, itt szembe velünk – ki is mentek a népek, dehát Ágnest nem eresztet-
ték el, az el vót ugye fogva. Evvel az izével, örözték, jöttek egy nagy motorral, kato-
nák. Az asszonyok járkáltak, meg kell menteni, meg kell menteni. Hát minden esetre,
én nem mentem, az igaz. A tornácról néztem, hogy mennek, s mennek, s hát egyszer
megérkezik egy nagy ... S akkor, na nem mentünk, a tornácról néztük, mennek,
mennek, pont hódvilág vót, akkor még az utcán villany nem vót. S hát egyszer szök-
dösnek le a katonák, s a népek ott össze vótak gyűlve, s ott náluk vót egy kamara, s
abba vót egy fődés pince, egy olyan lenyíló, ahajré besuvadt, s ott lement, s ott nem
kapták meg. Mondták: eltűnt, eltűnt ...

Hát el vót zárva, Szebenbe el vót víve, s onnat es hazajött, kiengedték, me bolond
nem vót, inkább olyan rögeszmés vót, nagy tudós, nagyeszű vót, s mégse vót olyan,
amilyen ... (Máréfalva, Hargita megye)

Ez az Ilonka Ágnes, ez él még. Vót egy kicsi ilyen izéje neki ... Jó parasztosan hibás, na.
Volt ott, amikor prédikált?

Sokat nem. Nem szerettem hallgatni. Én ugye őszinte ember vótam. Én sem erre, sem
arra ... mentek itt, me jöttek a vidékiek. Ő prédikált, s jöttek s aszmondták: a szent-
beszédre. Itt az erdőn vót lakós, ott tartózkodott. S mikor begyűlt a csapat, egyet be-
szélt s ment bé Zetelakára, vitte bé őket a templomba, s onnat a plébános úr kitessé-
kelte. S ilyenek.

⁸⁶ Bolond.

Osztán később csak helyrejött. Hát ő beszélt a szellemekről. Szinte vallási alapon, de mégis olyan fonákul, tudatosan, me ő is egy paraszt vót, mint én most, nem értek mindent. Hát úgy ahogy tudott, magyarázott. Milyen beszéd kéne ezekből?

Hát amire emlékszik ...

Hát vót még neki egy társa Keményfalán, meghalt. Az bakpista⁸⁷ vót, s Ágnes is kezdett félig-meddig bakpista módjára ... Maga milyen szektához tart, katolikus vagy református?

Ágnes mondta, hogy milyen lesz a jövőd?

Hát ő jóstól örökké, úgy lesz, úgy lesz, de nemigen vált bé ... Például jöttek az idegenek, s nem tudom, hozzátetűleg vagy eltalálva, vót neki erre gondókozás, jóstól annak az illetőnek, megmondta, hogy te ki vagy s honnan jössz, s úgy irányította azt az illetőt ...

Vót egy öreg pap itt, A. P.-nek hívták. Sokáig itt vót. Aztán ő is egy darabig bizakodott benne, a beszédjébe. Aztán annyira meghódította az az Ágnes a népet, hogy mentek a pusztaba, úgy hívják, Zetelaka felett, ott épület vót, vasárnapokon oda gyűltek, s a templom maradt üresen. Az öreg pap is akkor kezdte tiltani, hogy ne menjenek oda, menjenek a templomba.

Sokáig folyt ez az ügy. Ki hitt neki s ki nem hitt. De én nem vótam kommunista se, hívó se, én katolikusnak születtem vót, aztán egy testvérem paptanárr es vót, az meghalt most nemrég ... (Máréfalva, Hargita megye)⁸⁸

Most is van a faluban olyan, aki hisz neki?

Van. Van. De a falun kívül többen vannak, akik hisznek, mint a faluban. Me a hír az ugye olyan, hogy mindig ötözködik, mindig terjed. Egy szót kimondott itt, azt valaki meghallotta, má nem úgy mondja tovább, amit hallott, azt má egy kicsit felékesíti, s a végin lesz belőle egy nagy ... a szúnyogból csödör lesz! A hírek ilyenek. Nemcsak ezen a téren, akármit, ha egy szót kimondott az ember, akkor az többet már nem az övé. Azt már más uralja, azt már másképp mondja tovább. Ha egy regényt elolvasunk, én magam valakinek elmesélem, nem pontosan úgy mondom el, ahogy az író leírta, hanem abba a körbe. S ez így van az Ágnes beszédjével is.

Hogyan szűnt meg a hit benne?

Ez egyszer úgy szűnt meg, hogy a törvény ráfeküdt. Hát ő el vót víve Vásárhelyre, Ágnes, kórházból elszökött, kórházi ruhába. Zárt osztályon vót, s hogyhogy nem, sikerült, hogy kilépett. Gyalog hazajött. Ott is utolérte az a mánia! Megpróbálták, a talpát megvágták, s nem ébredt meg! Pedig ugye az embernek a talpa, az nagyon érzékeny. S megvágták, s nem riszámlott⁸⁹ meg. S akkor ugye őt kezelés alá vették volna,

⁸⁷ Baptista.

⁸⁸ 84 éves férfi, 1996.

⁸⁹ Mozdult.

de elszökött. Ő hivatalból vót odavíve, nem ő maga ment, vagy panasszal, vagy mi. Elfogták mint gonosztevőt, belökték egy kocsiba s elvitték Vásárhelyre.

Ugye sok mindent elmondtak róla, hogy ilyen jelenések, s olyasmiket láttak. Én láttam. Kísértem. De semmit se láttam. Igaz, aszmondták nekem, me egy páran mondták, hogy: – Igen, me te nem hitted, s te csak tanúni akartál, s azért nem láttad. Ennek nem adok elég hitelt. Me mégis, aszmondják, vannak csodatételek, csodajelek. De egy csodatétel, csodajel s egy különleges beszéd az mind más és más. Ha megfigyeli az ember a lelki betegeket, ahány van a világon, annyiféle. Más- más elve van, más mozgása, más szokása. Egyik a másiktól valamerre különbözik. Tehát Ágnes egy gramaformániákus beteg, Lombrozo után ítélve. Ném hogy megállapítom, mer én törpe vagyok ahhoz, hogy megállapítsam, csak más után beszélek.

Volt-e olyan, ami az ő hitélet ez emberek szemében megingatta?

Vót ilyen! Vótak emberek, akik jószoltattak vele. Feltétlenül fellépett az a kérdés, hogy háború után vót közvetlenül, sok ember odavót fogságba, asse tudták él-e, hal-e, s érdeklődtek. Ugye valamit mindegyiknek mondott. Vigasztalta a legtöbbit.

De ez azután, hogy volt a kegyelme?

Azután!

Mert az előtt nem ment hozzá senki?

Senki! Magyarul kimondva s népiesen egy kurva vót, aki gyermekkorától már élte világát.

A férje fogságba vót, odavót. S az anyósa kezdte el a hírt róla, me mondom, ahogy Ágnes megmozdút ebbe a foglalkozásába, lépten-nyomon én kísértem. Szidtak is egyik másik, hogy nincs más dógom, evvel foglalkozom? Valahogy érdekelt a ... meggyőződni! K. M.-nak az apja is aszmonda, hogy nincs más dógom, avval foglalkozom? Hát senkinek avval kárt nem okoztam, ha az én időmet oda feláldoztam, másik felől mi kellett pótolni, me annak a munkának, ami a kicsi gazdaságunkba elő vót irányozva, annak kellett menjen, abba hiány nem lehetett. S ez annyit jelentett, hogy sok éjszakámat feláldoztam. Gondókoztam. Mikor ezeket leírtam, mind éjjel írtam, me aztán sok vót nekem ilyen papírom, de a Szekuritáté elvitte vót. Ágnesnek a sógornője, a férjének a testvére a leghalálosabb ellensége vót. Hát az a bizonyos aszszony, Ú. Zs., P. Zs., nahát engem is befont vót, ő küdte a nyakamra a Szekuritátét! Na, akkor ő a Demokrata Nőszövetségnek az elnöknője vót.

Itt a faluban?

Itt a faluban. Nahát olyan nagy vasziszdasz vót. Na. Úgyis, az embereknek megvan az az undok természete, hogy egymásra irigyek. Nahát Zs. is, hogy tekintélyt szerezzen a saját népje, faja ellensége előtt, hát elárulta Ágnest, s elárulta azokat, akik Ágnessel érintkeztek, közelbe jártak.

Mert ő a családban volt, látta és tudta ...

Igen, tudta, mindent tudott. Ez először O. J.-né vót, azután P. E.-né lett, me O. J. odahalt a háborúba Aztán férjhez ment P. E.-hez. Akkor még özvegy vót. Ő is élte világát, mint ember, aztán Ágnesre irigy vót. Milyen az anyagiasság. Megfutott a hír,

hogy Pál Lajos, Ágnesnek a férje meghalt, Szászrégennél, így, úgy, valaki hozta a hírt, ilyen álhír akkoriban rengeteg vót. Hát most már ez a bizonyos Zs. a sógornője vót, Pál Lajosnak a testvére. Pál Lajos meghalt, mosmá Ágnest valahogy ki kéne túrnia házból, ki kéne tenni a szégyenpiacra, hogy ... Tehát úgy tönkre kell tenni, na. E vót a kulcs Zs.-nak a kezibe Ágnessel szembe. Me én abba az időbe, figyeltem Ágnest is, figyeltem Ágnesnek a barátait is, de figyeltem az ellenségeit is. Sokat, sokat foglalkoztam vele. Az egyik megszidott érte, megrágalmazott, a másik helyesnek látta, tudja a csuda, melyik az igaz, én mégis aszmondom, hogy jól csináltam. Me tudom, hogy mi történt s hogy történt.

Miért követték Ágnest?

Egyszerű a megoldás. Mikor Ágnes fellépett, előbb úgy magába sokat párolgott, míg a nép közi kilépett.

Próbálkozott azelőtt is?

Egyszer az, hogy üzleti vót. Ő kapcsolatot tartott ezekkel a hívőkkel. Küküllőkeményfalván, nem tudom a másik nevit, M. néni, ismertem, az sokat pénzelte. Zetelakán sokan vannak ezek a hívők.

Ágnes néni nem lett hívő?

Ő nem lett hívő nyilvánosan, de ő azoknak az oldalára beszélt, hatalmas pénzeket vett fel.

Ha nem lett hívő, akkor hogyan?

Azoknak a szemibe hívó vót! De itt a nép szemibe nem vót hívő, ő csak barátja vót M. néninek. Úgyhogy ebbe belevegyült betegség, belevegyült nagyravágyás, esetleg hírnév, anyagiasság. Ezek a hívők, úgy mondták, a Homoród mentin nagyon sokan vannak ezekből a hívőkből, összesuttogtak, szerencsétlen asszonyon segítsünk. Hatalmas pénzeket kapott! Ez is benne van.

Még mielőtt hirdetett volna?

Azelőtt nem kapott! Arra fel lépett fel! Amikor ő kezdett nyilvánosan beszélni, ezek már akkor pénzelni kezdték, ez a bizonyos M. néni. Ugye amiről meggyőződtek, me ott a tömeg, több százan vótunk, senki se jegyezett, senki se írt, én vótam, aki írtam. Azt a papírt is, amit odaadtam, látszik, hogy egy régi okmány, valakinél ott vót. Nem vót papírom, s ne, itt van egy papír, erre tud írni, s írtam tovább. Ezeket a véletlen őrizte meg, hogy nem vitték el a többivel, valahova fére vótak téve. Úgyhogy jutott nekem a meggyőződés árába szenvedés is.

M. nénit ismerte?

Én ismertem. Egy idős asszony vót már akkor.

Miért nem ő prédikált?

Tudja-e, hogy a nyekegés katona mit mondott? Be-beszélni tu-tudni kell! Ágnes néninek van szókincese, de annak a bizonyos M. néninek szókincese egyáltalán nem vót. Akkor pedig, hogy mondjuk egy tömeghez beszélni, mégis valamit tudni kell. Habár nem vót ékesszólása Ágnesnek sem, hanem olyan egyoldalú vót, olyan vöröskakas-

meséje-szerű⁹⁰ vót az egész. Mondom, ott abba tömegbe más senki se írta, csak én. S ez a bizonyos Zs., Ágnesnek a sógornéja, ez jelentette a Szekuritátén.

Magára miért haragudott?

Ágneset pártoltam, s kommunistaellenes vagyok. Nagyon meg nem vertek, nem mondhatom, de az az izgatottság, amíg folyt az a vizsgálat, éppen elég verés vót. Megkaptam azt a néhány pofont, na, de az, mondjuk, elfelejthető annyira mennyire, na. De az az izgatottságom, az a gondókozás, hogy vajon ebből most mi lesz. Me nem vótam én itthon, odavótam kaszálni. Jó nyárközépen vót. Nem magamnak kaszáltam, hanem ott az egyik gazdának, a negyedik szomszédnak, I. A.-éknak, I. M. apjáiéknak.

Hazajöttem, olyan sötét vót már, vacsoráztunk, s látta, s olyan furcsa suttoágást vettem észre, olyan furcsa mozgást. Nem tudtam semmiről se. Vacsoráztunk, s aszmondja Ágnes néni, akinél dógoztam, az is Ágnes vót, I. A., I. S.-nak vót a leánya. Ágnesnek az apja s ennek az Ágnes néninek a férje édes testvérek vótak, me Ilonka András első unokatestvér vót a feleségivel.

Aztán hazajöttem na, aztán Ágnes néni megmondta. Láttam, hogy itt a család biza olyan mély gondba vót. De mi az érdekes? Felforgatták a házat, az ágyat felhánták, keresték a papírt. S a papír az asztalon vót, egy újság rajta vót. Az újságot senki se vette fel, hogy alatta mi van. Na elmentek, nem kaptak semmit, s aszmondták, amit leírtam, papírokat, vigyem be. Én biza bevittem. Há nem mondom, hogy nem féltem, me butaság vóna, há biza féltem. Egy nagy magas kapitány vót, a Szekuritáté akkor Szombatfalván vót, az Ablec állatorvos lakásába. Hát az úgy jött-ment körülöttem, az a nagy ember, éppen amikor a sas a csirkét lesi. Ej, gondótam, ha simogatni kezd ez a nagy ember, mi lesz belőlem! Aztán kaptam egynéhány pofot, de olyan komolyat, olyan nagy verést nem kaptam. De az az izgatottság biza nem játék vót! Aztán a lényeg az vót, hogy amit levittek, azt nem tudták elolvasni. Met azon pont s vonás s ez s az, me ugye a katonaságnál valamit vettem vót fel ebből a gyorsírásból. Olvassam el. Elolvastam. Azt olvassam, ami oda van írva, aszmondja. Tessék, győződjön meg róla. Dehát nem tudták elolvasni.

Azután hallottam, hogy ez a bizonyos kapitány úr is, ez olyan hordozódó vót, csak odaállt a párt soraiba akkor mint katonaszemély, s felmarsolt. Dehát ilyenek vótak akkor s vannak ma is, akik tudás nélkül a hatalomból élnek.

Hát megfigyelés alatt vótam én is sokáig. Örökké lesték, vótak megbízottak, különösen ez a Zs., kivel barátokozok, kivel beszélek, hova menyek, ezt lesték örökké. Szán igyekeztem, hogy gyanút ne keltsek ...

Sokáig így közömbös vótam, hogy hiszek Ágnesnek vagy nem hiszek, amíg aztán megkaptam Lombrozo művét ... Aztán amit elvittek vót, azt leírtam kidolgozva öt-hat példányba, ha nem többé. Itt a faluba es van valahol, de azt úgy őrzik, hogy én nem tudom, hol van. Homoródkeményfalvára is egyet adtam, Lövétére is egyet adtam, egyet Zetelakára is vittek, de fogadom, hogy avval senki se jelentkezik ...

⁹⁰ Csalimeseszerű.

Azt hallottam, hogy O. A. M. terjesztette ezeket a leveleket ...

O. A. M. aztán jött fel, messze későn Ágnes után.

Ki volt?

Az egy öregleány vót. Kicsit az egész családba megvót az a villongás. Hát ez a M., e tulajdonképpen, mostanába nem hallottam, e minjá-minjá megjelentek a Szent Antal lánc címmel bizonyos szövegek, hogy ennyi miatyánk, ennyi üdvözetet el kell mondani, s le kell másolni s el kell küldeni tíz helyre, vigyázz, a láncot ne szakítsd meg, me Amerikában egy ember megszakította a láncot, s ilyen meg olyan szerencsétlenség érte. A példát mindig olyan messze eltette, hogy arról ne lehessen ...

Hát ez a M. evvel foglalkozott, az Ágnes ügyivel nem foglalkozott. Csak reafogták ... Ágnessel nem is foglalkozott. Itt a faluba le nem írta más, csak én. Követelték aztán, mikor elvittek a Szekuritátéra, hogy kinek adtam oda. Hát senkinek, há itt van ne, itt a kezükbe van! Úgyhogy az én részemről nem kevertem bele senkit. Én magamon úgyse könnyítők, me ha százat mondok, százegyvet követelnek. A kémeknél is így van ...

Ágneshez jártak innen a faluból, vagy jöttek máshonnan, hogy gyógyítsa őket?

Csak nemigen fogadják, csak nagyon bizalmasan. Me nincs meghatározott ideje, hogy ő mikor beszél. Me máma is beszél! Mikor valahogy az agyrendszer úgy mozdul meg, s ilyenkor zárják be. Aztán vannak, bizonyos csoport, hogy gyere, gyere, menjünk! Térden állva hallgatják. De semmi se válik be. Ugye minden emberbe van egy valamilyen tudat, ami körül mozog, minden embernek van egy kemény oldala s egy gyengébb oldala. Sok embernek a gyengébbik oldala, hogy hisznek az ilyenekben.

Inkább asszonyok ezek vagy inkább férfiak?

Hát ejsze egyforma. Egyforma. De egyik se vallja meg, hogy Ágnessel ő kapcsolatot tart, vagy hallgatja Ágnest, vagy valami. Abszolút nem. Onnan tudom, hogy egy időbe meghívtak vót engem is. De megállapítottam, hogy ugyanazt mondja, mint húsz évvel ezelőtt. Ugyanaz a megmagyarázhatatlan valami. Tehát beteg.

Aztán ugye természetileg, születve is olyan, hogy ő szereti azt az életet, a kapzsiságot, még ma is pénzeket kap. Például vót a korosztálytalálkozó. Én szerveztem meg a korosztálytalálkozót, a hatvan évesekét, egyidősök vagyunk Ágnessel. Jaj, nem szabad neki odamenni! – Ágnes, hát meg vót mondvá, a templomba a paphoz nem szabad menni, de gyűlésbe, bálba, a kultúrotthonba el szabad menni. – Hát én bétartom, ha nem szabad, akkor nem szabad.

Miért nem megy?

Hát neki ugye ilyen mániája, hogy ha a templomból kitiltották, akkor má nem menyen sehova. Ágnes tulajdonképp megfigyelés alatt áll.

Ki figyel?

Azt sohase tudja senki, hogy ki miben mi van. Ágnes most még a szomszédokba se jár. A kapun kidugja a fejét, elnéz le is, fel is, valaki menyen el, köszön, elbeszélget, kapun kívül nem menyen. A szomszédba se megy!

Nem engedi a leánya?

Ő nem menyen! Nem menyen! Neki a ... a félsz is uralkodik, meg aztán neki most az a rögeszméje van, hogy nem mejen sehova. Me abba a családba, az úgynevezett Úrfi családba, megyan ez az úgynevezett ideglengés! Ágnes is odatartozik egyik felől, me az édesanyja Úrfi S.-nak, illetve P. S.-nak a leánya. S ezek az Úrfi családba, nagyon ritka, aki öregkort él helyes gondolkozással. Mind megcsúszik, hol jobbra, hol balra. Tehát családi betegség is fennáll Ágnesnél, lelki betegség, meg aztán anyagiasság is fennállt annak idején, me üzletre nézve nagyon kapható! Üzérkedni!

Annak idején nekifogott sertéskereskedni. Elment vidékre, felkereste ezeket a félrelevő távol levő falvakat, olcsón a disznókat vásárolta fel, hozta Udvarhelyre a piacra, máskor Csíkszeredába a piacra, üzérkedett. De már ez a mánia mozgott benne. Vótak neki már olyan bizonyos zugjai, ahol ő magyarázott, beszélt ...

Tehát amikor a vidéket járta, akkor már próbálkozott ...

Ó, hogyne, sokat, hogy nyilvánosságra jött, azelőtt hosszú évekkel már eztet ő titokba vitte. Csak ekkor osztán nyilvánosságra lépett.

Akik most is hisznek benne, azok nem inkább az ő rokonai, az Ilonkák?

Itt helybe az Ilonkák, s az Ilonkáknek a sógorsága, az Ilonkák családi köre.

Hallotta maga, hogy van itt a faluban olyan, aki azt hiszi, hogy Ágnes néni tudja, ha róla beszélgetnek?

Ó, hát sokan vannak, hogy Ágnes mindenkinek a beszédit, a tudatát ismeri, hallja. Sokan vannak ilyenek. Aztán pláne abba az Ilonka családba. Á! Ágnes egy élő szent! Úgy hogy ... De azt lehetetlen elismerni, hogy élő szent, me élő szent nincsen, nem is vót, me mindenkit, akik szentté vannak nyilvánítva, hosszú, halála után hosszú időre, hosszú nyomozás alapján avatnak szentté, ami legkevesebb tíz év ... (Máréfalva, Hargita megye)⁹¹

Van olyan, hogy két szomszéd haragszik egymásra?

Van, nem is egy van.

Mit mondanak, mi a harag oka?

Nézeteltérés is lehet az oka, rosszindulat is lehet az oka, meg elképzelés is lehet az oka.

Mit ért maga elképzelésen?

Azt, hogy elképzele, hogy tegyük fel, egy gazdagabb ember, s egy szegényebb ember szomszédok. Legtöbbször a szegény ember: – Ne, hogy halad, gazember, lop, csal, sőt többi, mit dógozok én, s nekem mégsincs annyi, mint neki! Tehát ebbe él az az irigység is, él az a gondózkodás is, hogy kell hogy lopjon, azé van annyi! Pedig megtörténik az, hogy az illető nem lop! Igazságos, borzasztó sokat dolgozik, s ezen keresztül a munkája gyümölcsit összegyűjti. Több van. S a másik akkor lássa, hogy több van, s akkor már irigy, hogy ez lop, csak, ez, az. Ez is fennáll az emberek között.

Ilonka Andrásnének volt-e olyan szomszédja, aki reá haragudott?

⁹¹ 77 éves férfi, 1997.

Vót.

Mit mondott az a szomszéd?

Legelőször aszmondták Ilonka Andrásnéról, hogy boszorkányos. Hogy ... a másik pedig, hogy Ilonka Andrásné egy rosszféle, egy kurva, egy ilyen, egy olyan, me az ellenség mindig azt keresi, hogy a másikat rontsa le. Amilyen szerszámot kap a kezibe, olyanall üt egyet rea. Ez ilyen. Nagypámnak egy szava jut eszembe: – Fiam, legyen sok irigyed s kevés sajnálkozódd.

Miket mondtak Ilonka Andrásnéról?

Ilonka Andrásnénak a közvetlen szomszédja ma is él, csak elment a fiához lakni. Avval civódtak, az egy hisztérikus személy vót. Mindenki előtte semmit ért, mindenki neki ellensége vót, mindenkit meg akart károsítani, előtte mindenki rossz vót, egyedül csak ő vót jó. Na, evvel a szomszédjával ezér vótak haragba. Me itt, a többiekkel a környékbe ...

Akkor mire mondták, hogy boszorkányos?

Minden embernek van valamí hiedelme. Elképzeli, s reafogja, hogy úgy van. Legtöbbször ez a boszorkányosság ebből indút. Vót egy asszony, L. P.-nének hívták, az éles munkás vót, éles gondolkodású, tehát olyan eleven, életrevaló. L. P.-nének hívták, s aszmondták, hogy boszorkány. Ilyen vót Ilonka Andrásnénak a testvére odalent, Róza néni, Pap Dominé. Aszmondták, hogy boszorkányos. Aszmondták: – Ha mennyen előtted a boszorkányos, a nyomába lépjél belé ballábbal visszafelé, s az azonnal megáll, me megnyomod a lábát. Nahát én megpróbáltam, s nekem egy se fordút viszsza ... (Máréfalva, Hargita megye)

Hallottam. Erről hallottam. Erről hallottam.

S ez hol volt, s mi volt az?

Odaát Udvarhely megyében, Máréfalván, igen, ott vót, aki mindenfélétet úgy monddott, értette-e, mindenfélétet úgy elmondott, hogy így meg úgy, ez meg az ... De ... nem tudom aztán. Me az embernek jönnek ezek a nagy sanyarú életek s az a sok mindenek jönnek, met akkor fohászkodik az ember, Istenhez fohászkodik ...

Volt olyan, aki innen Lövéteről járt oda?

Vót. De tudja-e, az olyan rég vót, annyi minden bajok jöttek közbe, hogy én azt mind elfelejtettem ...

A világnak a sorsát jósolta. Hogy milyen változások lesznek.

Hát az jött es! Az jött es, tudja meg. Hát Csíkban es van most valaki, aszmondják...
Somlyón?

Nem Somlyón, feljebb, Szenttamáson? Nem tudom, melyik faluba. A lányom magyarázta, hogy mindent úgy elmondott. A lányom oda ment férjhez, aztán rég, hogy

odába van. Így magyarázta, hogy megmerevedik s helyrejön, s akkor úgy elmond mindenfélét, hogy így, úgy, ez meg az ..., de én nem tudom aztán. (Lövete, Hargita megye)⁹²

Vót ott a mű szomszédunkba, abba az utcácskába, az I. házánál menyen ki egy utca, egy suszterember vót, s annak vót egy felesége, s az olyan csodálatos igazakat mondott, ami egyszer a valóság, tény ...

Ott vót egy néninek egy kertje azok mellett, akiket én mondok, hogy milyen jóvendőmondó vót. S a néné, a suszteré kiment a tyúkja a kertjibe. S a néni kezdött veszekedni, nagyon csúnyán csinát, hogy: – Mé engeditek, s agyonütöm –, s így csinálom s úgy csinálom. S aszmondja a néni: – Jobb vóna ahelyett menjen haza, mekkora meglepetés éri magát. S a néni hazament, s [lehalkítja a hangját] a leánya felakasztotta magát! Ott kapta meg! Úgy kapták meg! S az hogy tudta, hogy mondottilyent? Hát ez olyan ... (Máréfalva, Hargita megye)⁹³

1: Azt hallottuk, az asszony odaát, hol is vót? Ideátal ne, Udvarhelyré ahogy mennek...

2: Gyepösön túl, a Szarkakőnél ...

1: Szarkakőnél, ott. Hát oda jártak sokan. Ott vót egy olyan asszony. Az aztán – aszmondják –, prédikát ...

2: Apám eljárt vót oda!

1: Mondani akarom, hogy apósom évót, s én mondtam, hogy még egyszer jöjjön el velem. Aszmondta, ott egy asszony mondott, de olyan vót, egyet se mozdút. Ő anynyira távol vót, de mentek többen s megtapogatták, megmozgatták, s egybe mozgott. Megmerevedett, s még a szeme se pillantott, prédikát. A vallásról, jóra intette, s hogy imádkozzanak, s hogy neki a Szűzanya megjelent, s neki ...

2: Ez vót akkor amikor ... a rendszer elejin ...

1: Hát ezt eleget mondták, az ötvenes éveke vót ...

2: Mikor az iskola ablakát kerűték a népek, hogy izé ...

1: Hát arra emlékszek, hogy csudák vannak az ablakokon, a középületeken. Mentünk a népházhoz, az iskolához csoportosan. Az iskola kinn vót a templomnál, idele nem vót iskola, azt mi építettük, közmunkával ...

2: Ott az ablakon min neztük, én is odaálltam ...

1: Én es! Hát még Almáson es jártunk, hallod-e!

2: Mind neztük, hogy Jézus ... s ne, ottan a ház, cseréppel fődött ház... S én nezem, s nem láttam semmit. Olyan szívárványos, amikor olyan változékony idő van, szívárványos vót az ablak. Aztán megharagudtak rám, me mondták: – Ott a ház, cserepes ház. S mondom: – Nézzétek meg, füstöl a kémény es, haha!

De hogy kezdődött ez, terjesztették?

⁹² 83 éves nő, 1995.

⁹³ 67 éves nő, 1997.

1: Terjesztették, mondták, hogy: – Na, vér bugyog odale a kőkeresztnél – Almás s Lövete között van egy kőkereszt, van egy kereszt, az a határ. Így balra ahogy megyen le, az ott van, búcsúra ahogy megyünk – hát ezen a nyáron nem vótam, de tavaly még megvót a kőkereszt. S a kőkereszt alatt – aszmondták –, ott van a forrás. Hát nem emlékszel, még leány vótam, G. L. lejárt P.-val, a szeretejével ... S oda is úgy mentek, csodanézni, hogy vót egy nagy csapat, s oda is levót, s ők is levótak, s aszmondták, egy vízforrást se láttak, ott eleget keresték, ott akik ott vótak, de ott semmi nem vót. S akkor ott vér bugyog fel a földből. S akkor ott egy szép nő ott megjelent. S mentek le, hogy lássák – me a szép nő ugye Mária alakja vót, s fölötte a tizenkét csillagos koszorú korona. Hát az ének is úgy mondja, hogy az rajta látszik. Igen, de aszmondták, hogy nem vót semmi.

Akkó aszmondták, hogy Méréfalván egy kútból emelkedik fel egy szép nő, s az Mária, s az olvasót tartsa, s egyet szól csak, hogy ezt mondjátok, s így feltartsa a kezit. Egy unokatestvérem a fiújával el akart menni, de B.-nek több esze vót – aszmondta –, hogy valakik eljártak, s nem vót semmi. Úgy hogy ezt csak mondták, e nem vót igaz.

S akkor hogy a sofőr jött, s egy fehérnép eleibe állott, egy szép kisasszony. Ez az olyan, mint Mária jelent meg. Ezt elhittük. Azt beszétek mind, asszonyok, emberek is, hogy a sofőr úgy megijedt – nem lövétei ember vót –, úgy megijedt, hogy nem tudott – akkor kurblytázta a teherkocsikat –, úgy megijedt, hogy nem tudta megindítani a kocsit. Hát eleget járt, kerűt, hogy hogy indítsa, s így se, s úgy se semmi, hát mejen bé a kocsiba, s hát az ablakon egy fehér szemű rózsafüzér, azt otthagya a kisasszony. S akkó kezdte ... Aztán elvitte a papjukhoz, s aszmondta, áldja meg, met ezt a kisasszony otthagya. S aszmondta, hogy is mondták: – Sofőr úr, ez meg van áldva, rendesen meg van áldva! Me magának a Mária jelent meg! Maga templomba jár-e? S aszmondta: – Nemhogy templomba járjak, még arra is haragszok, aki odamegy! Én nem tudok a vallásról semmit, de most tudok ... Eztöt, ezt beszétek, de aztán, hogy igaz vót-e, nem-e ... De ez úgy megvan, annyiszor jut eszembe nekem ez a sofőr, akinek megjelent Mária ... (Lövete, Hargita megye)

Vót irr egy Ilonka Andrisné, nem tudom ... (Igen, azt mondom én is ...) Na, az is olyan vót.

(A testvére volt Pap Dominénak.) Igen. Na, az es örökké, édesanyám – a Jóisten nyugtassa –, megszívtak, s megszívtak, s valaki aszmondta neki, hogy: – Kend bé emberganéval, a száját kened be annak, s idejön. Édesanyám aztán, hogy csinálja, hát ezt ő hogy csinálja? Hát kicsikék vótunk, hát valamelyik bilibe kakált, hát ő megcsinálja. S idejött bekötött szájjal! Aszmondja: – Ódd ki – aszmondja –, többet nem nyúlok hozzád – aszmondja –, nem foglalkozok veled. Ezeket hallottam, leánka vótam.

S akkor megint édesanyám beszélte, hogy I. J. bácsi, az fejjel lakott, má Ilonka Andrásékon fejjel. Hát ő leánka vót akkor má, S ment fel, egészen a falu végén, P. Á.-ék, akkor csak vaegy ház vót ...

(*Cekend alatt ...*) Ők ott mentek fel, s J. bácsi, ment ő es gyalog. Aszmondja édesanyámnak: – Gyere hamar, menjünk ketten, én es az esztenára⁹⁴ megyek. S aszmondja édesanyám, hogy: – Nem megyek veled, menj csak! Me egy kicsit olyan hipihupi legény vót. S aszmondja: – Eridj, eridj csak – me tudta édesanyám, hogy valami olyan babonás vót ez es. S aszmondja édesanyám, a Jóisten nyugtassa, hogy amikor ő Somosnyaka útján sirút⁹⁵ ki, Somosnyaka útját tudja, merre van, odaki *Cekend* alatt, vágott út vót ki a határon – há aszmondja –, messze ki vót, ki kellett menni a tetőre, s olyan hamar kiment s vissza, hogy ott találkoztak, hozta a sajtot. Aszmondja: – Nem tudom, pálcára ült-e vagy seprűre, haha ... de nem becsületes úton ment, se nem jött!

Úgy megijedett akkor tőle, hogy többet soha nem hagyta, hogy hezza, me akkor jártak vizitába, s ment este vizitába, s: – Na látod, nem jöttél velem, hamarabb megjártad vóna. S aszmondja édesanyám: – Ide többet a kapun a lábad bé ne tedd! (Máréfalva, Hargita megye)⁹⁶

Há vót egy öregasszony, meghalt. Huncut vót. Legényecske vótam, s porka hó lett vót, s abba a helybe, kibaszok vele, kezdtem visszafele a nyomába lépni, ment lefele. Megfordút a vénasszony, ej, kiabálni kezdett, én nem láttam, csak így mondják, így történt, el kellett hagyjam, kilépjek a nyomából, me sértette neki, minden alkatrészt. *Ilonka Andrásné vót?*

Az, az. (Máréfalva, Hargita megye)⁹⁷

Hát most is van nekem egy testvérem, hát ha valahol, hát ugye nekem is, ha valahol megütöm, mindjá feketedik meg! S neki ha valahol megfeketedett, akkor aszmondják, a boszorkányok megszípták.

De lehetett-e tudni, hogy kicsoda?

Hát aszmondták, hogy ... Jaj, ejsze nem es mondom el ... Hogy ennek az Ilonka Ábel-nének ...

Ilonka Andrásnének ...

Igen. Ilonka Andrásné. Aszmondták, hogy addig nem tud meghalni, amíg nem hagyja valakire rá. S aszmondták, hogy a menyire hagyta. S aszmondták, hogy az boszorkány. Aztán én nem tudom ... (Máréfalva, Hargita megye)⁹⁸

Az se vót igaz! Annak nem vót semmi, csak olyan nagy tudós vót. Nagy tudós vót, sokat tudott, de annak semmi tudománya ... Dehog vót!

⁹⁴ Pásztorszállítás a havasi legelőn.

⁹⁵ Fordult ki.

⁹⁶ 74 éves nő, 1997.

⁹⁷ 79 éves férfi, 1997.

⁹⁸ 76 éves nő, 1997.

Mire mondja, hogy nagy tudós volt?

Szóval így mind, szeretött, rendőzött mindenkit ... Így házasított, s adta férjhez a rokonait, de nem vót annak se ... Azt csak mondták, annyit meséltek ...

Mondták, hogy a tejet elvitte ...

El, el, s mind kifolyt a kapuján! Met azt el lehet vinni ... Nekünk es vót mindig tehenünk, s mindig bornyúzott, de senki se vitte el. Egyik tehennek kevesebb a teje, másíknak több a teje, egyiknek így, a másíknak úgy ... Nem igaz az ...

Vagy békát tartott ...

Békát! Az azt a ... szoptatta ejsze. Annak fiai vótak, gyermekei, rendes családja vót! Nem igaz, ó, nagynyavalyát vót békája ... (Máréfalva, Hargita megye)

Még azt is hallottam, hát... Itt a Libán környékén volt egy, nem tudom, az asszony zetelaki volt-e, hová való volt ... És valami házikója volt, fenn a hegyekben.

Nem máréfalvi volt?

Nem, inkább zetelaki volt. S akkor ilyen vallásos asszony volt, s akkor a milícia, akkorjában, a negyvenes-ötvenes években nagyon üldözte az ilyeneket. Az tudott így jósolni, s olyanokat megmondani előre, ami majd be fog következni. S akkor valaki elárulta, hogy ez az asszony hol tartózkodik S a milícia elment oda, s mondta, hogy: – Ne, le akarja tartóztatni, me nem szabad ilyeneket, s maga bolondítsa a népet, s mindenféle. S aszmonda a milíciafőnöknek, vagy aki volt, az a személy, hogy: – Maga nem menjen haza, me a – nem tudom –, két- vagy hároméves leánya a tejet magára öntötte, s a kórházba van. Úgy megijedett az a milícia, az a férfi, s azok, akik őt keresték, s megtalálták, hogy azonnal békét hagytak, s hazamentek Udvarhelyre, me Udvarhelyről szálltak ki. S igaz is vót, a leánka, a gyermeke már kórházban vót. Szóval ő már látta, így, ilyen látnoki izével előre meglátta, hogy mi történt ennek a férfinak a családjával. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁹⁹

Beszélgetés a máréfalvi szentasszonnyal, Pál Lajosné Ilonka Ágnessel

Nem hallotta, hogy megtáncoltattak, meghordoztak valakit?

Nem hallottam.

Azt mondták, repülnek éjszaka, s muzsikálnak ...

Ezt se hallottam.

Éjszaka a Karéjon nem találkozott ilyenekkel?

Nem, sohase. Ennekem az vót, mikor nagyon ki nem futtam magam a marhák után, s nagyon fáradt nem vótam, reggel felkeltem, s az vót az imám: – Édes Jóistenem,

⁹⁹ 66 éves nő, 1994.

segílj meg a mái nap. Mikor feküdtem le, nagyon ki vótam fáradva: – Édes Jóistenem, egy csendes jóéjszakát, tudjak aludni, a csorda ne szökjön el.

Hallotta-e, hogy a tejet elveszik?

Az enyimektől nem vették el, aztán nem tudom, a másétól ... Me vót egy döfös tehen, azt erősen nehezen lehetett fejni. S bé kellett menjek a pajtába, enni dugjak a csűrbe, s akkor úgy a láncot a nyakába vettem, s a könyöklőn keresztül megköttem, s csak úgy tudtam megfejni, amikor tizenkét éves vótam. Tátámnak a leányáé vót, aztán egy darabig sírtam, hogy hajsák el ...

A tátája nem tartotta, hogy amikor megborjazott egy tehén, három napig semmit se adtak ki a háztól?

Sohase, nem, nem tartotta. Én se tanultam. Mi eztöt nem szoktuk. Nagytátám nagygazda vót, száz holdja vót, de ilyen nem vót.

Pakulárokról¹⁰⁰ is mondták, hogy a tejet elveszik ...

Lehet, de én az ilyet nem hallottam. S nekem nem vót időm, tudja, hogy az ilyesmit felszedjem. Mikor férjhez jöttem, akkor az uramat koncentrára¹⁰¹ vitték, két évbe, akkor bejöttek a magyarok, vitték ugye átképzésre megint, akkor kiütött negyvennégybe a háború, négy esztendeig vitték a háborúba, nekem annyi mindenféle bajom vót, hogy nem vót időm az ilyenbe, hogy valakitől hallgassam. Aztán az ilyesmime nem vótam. Én egyedül akárhová mentem, ha hó vót, ha sár, ha eső, én nem irtóztam.

Kalugerekhez is mentek innen?

Igen, igen. Hát az lehet. Ugye aki oda szokott járni, az má tudja, de én az ilyeneknek sohase hittem. Valaki valamit elé akart hozni, aszmondtam: – Bízzál az Istenben, mással ne foglalkozz. Ki vót fizetve. Mondom, az Úrjézust is a gonoszak, ugye jól tudjuk, megminekhívjákolták, mikor imádkozott.

Megkörnyékezték?

Meg, na. Hát ha az Isten fia vót. S aszmonda: – Távozz tőlem, sátán! Na, eztet mi tanótuk a katolikus vallásba... Én ugye eleget mondtam, beteg vótam sokat, hogy amit az Isten reám ad, azt én elviselem.

Az nem embertől származik?

Igen. Mondom, amit az Isten ad, azt el kell viseljem, me az Úrjézus az Isten fia vót, s értünk, hogy megváltson, meghalt, megfeszítették, rugdosták, hát mi bűnös asszonyok vagyunk, férfiak, minden, hát akkor mű mik vagyunk, semmi az Úrjézus előtt! Akkor mi hogy hallgatnánk, a parancsot hogyne hallgatnánk, az nem az Úrjézusé?

Azt nem hallotta, hogy éjszaka megnyomtak, megszívtak valakit?

Lehet, lehet, tudja-e, én hálistennek ebbe nem, s ha nem vótam, nem tudom mondani. Én csak olyat szeretek mondani, amit átéltem. Tudja, saját magamról ha tudom, akkor nem hazugság, me van egy komám, P. A. komám, az még most es velem ellen-

¹⁰⁰ Pásztor.

¹⁰¹ Munkaszolgálatra.

kezik. Érti-e? Na. Még most is támadnak, most L.-et támadták ki, s aszmonda: – Nem baj, mejek a kalugerekhez – mondra másoknak –, s elimádkozom. Aszmondják: – Hogy lehetne ez? Aszmondtam: – Nem bánom, akárhova mejen, amit az Isten reánk ad, azt örömmel viseljük. Aztán hogy visszafordul-e rea, nem-e, adná az Isten, hogy ne forduljon vissza, me én másoknak kárt nem akarok, me én az Úrjézust magamhoz akarom venni, minden hónapba, s én magamhoz veszem, s én ilyesmit, hogy másnak gondóljak, még gondolatba is, nem csinálom. Érti-e?

Én aszmondom: – Uram, nem tudja, mit beszél, nem tudja, mit cselekszik, bocsásd meg bűnit, s mondjon reám Segesvártól vagy kitudja honnét Csíkszeredáig, Csíkszeredától Segesvárig, engöm nem érdekel.

Annyira erős maga?

Igen. Ingöm nem érdekök. Me a te hited meggyógyít téged. Mondom aztán, a Jóisten szent neve, hát, hogy adja? Mert azt eleget halljuk, papoktól es, hogy mikor valaki önmegtadadásokat tart, utóbbi időbe szenvedés jön, mint az Úrjézusnak, hogy feltámadjon, a lelke. Mondom, hogy aztán utoljára mit ad az Isten, legyen szent akarátja, elviselem. Én, édös fiam, éppen tennap jött egy komámasszony, s mondja, hogy hogy átkoz engöm, s mondom: – Fiam, engem Szebenbe szemembe is átkozott, nem csak most! Mondom: – A Jóisten bocsássa meg neki – mondom –, me nem tudja, mit cselekszik. – Maga így beszél? – Én így beszélek – mondom –, én nem haragszom – mondom –, s ő aztán mondjon, amit akar. Há, igaz-e? Há, nem jól mondom?

S aki gyenge, az segítséget kell hívjon?

Hát persze, az Istenét, segítségét kell keresse, s az angyalokat hívja, hogy jöjenek segítségért. Ugye imádkozunk Szent Antalhoz, segítsen, adjon vásárt, mikor mennek vásárba. Imádkozunk, hogy tartsa meg a marhákat, me abból pénzelünk. Imádkozunk Szűzanya tiszteletére, az Úrjézus tiszteletére: – Édes Jóistenöm, segíj meg, Jézus, Szűzanya, légy velünk, de másokkal együtt! Me ne csak ingöm! Érti-e?

Akkor amikor lefekszök, én, igaz, kilenc óraker mindíg ágyba vagyok, akkor fekszők le. Lefekszök, akkor eléveszem az estéli imádságot, elvégezem, s akkor aztán kezdöm, me nem szoktam elmondani: – Édes Jóistenem, az országnak adj békét, őrizd meg tüztől, víztől, hirtelen haláltól, gonosz emberek szándékától, másokkal együtt! Akik úgy szenvednek, szabadítsd fel, akiköt úgy támadnak, erősítsd meg a hitbe, hogy tudják legyőzni a gonoszságot. Édes Jóistenem, adj táplálékot a gyermeknek, s a nagynak, felnőttnek. Ha a gonoszság elkezdte kapni, adj lelki erőt, hogy térjön meg, tudja legyőzni, me ha nem tudja legyőzni, akkor elkapja. Úgy van-e?

Tudja legyőzni magát?

Magát, igen, ő saját magát is tudja legyőzni, s mást is tudja legyőzni, ha más támadja, érti-e? Saját magamat megítélem: – Uram, Istenem, egyszer saját magamat győzzem meg. Mikor meggyőzőm, akkor kéröm másokra, hogy ő tudja legyőzni magát, hogy ő is erősödjön a hitibe, bármilyen vallású. Me bármilyen vallás, mindegyikbe valaki az Istent hiszi, úgy van-e? Nem így van? S az ő hitibe, hát az az ő hite. S ki mibe szüle-

tett, abba maradjon meg. Hát ez a kegyelem, Isten előtt olyan nincs, hogy ezt ezér nem veszem el, s azt azér nem veszem el, me olyan vallású ...

Tennap idejő egy asszony avval, hogy nem mondja meg, hovavalósi. Béjön a kapun, s aszmondja: – Maga – aszmondták –, tudós! Aszmondja: – Jöttem – aszmondja –, magához – aszmondja. – L. ne hallja – gondótam... Itthon vót, de nem vót ott. Aszmondja: – Hát aszmondják, most világvége lesz – aszmondja –, s akkor, akkor – aszmondja –, hát akkor mind meghalunk, vagy mi lesz velünk? Aszmondja: – Hát mind meghalunk! Szegény úgy meg vót jedve. Hirtelen azt kérdeztem: – Hát család van-e? – Van – aszmondja –, hat gyermek, de ki vannak menve. – Hát, figyeljen ide – aszmondom –, imádkozzon, milyen vallású maga, azon, s az Istent kérje, s avval maga ne törődjön, hogy meghalunk, nem halunk. Egyszerre nem születünk s egyszerre nem halunk meg. S kieresztettem: – Hamar menjen ki – mondom –, a családom nehogy meglássa.

Azt mindenütt mondják, hogy ezer telik s ezer nem.

Igen. Igen. De léloknek lesz a vizsgálása, nem az emberek hálnak meg! Érti-e? Testileg élünk, s a léloknek, mondjuk ugye, elmönyünk a templomba, s az Úrjézust vesszük magunkhoz. No de akármilyen gonosz vót akkor, abba az időbe, abba az évbe ha megtér, s az Úrjézust magához veszi, akkor ő nem kerül pokolba! A lelke, ami rosszat csinált, leszenvedi azt a tisztítóhelyen, s akkor kerül a mennyországba. De a test nem, úgyhogy elveszünk! Érti, ugye? Me a lélek, a lélek fel kell támadjon a vallásba, ki mibe születött, ugye. S az Isten szeretetit, addig jöhet egy nagy szárazság, jöhet egy nagy vihar es, amibe az ember megtér, de nem úgy, hogy elveszen mind! Haha ...

Az emberek úgy képzelik a világvégét, hogy nagy tűz, nagy víz lesz ...

Igen. Nekem a Jóisten úgy jelölte, hogy hát lélokvizsgálás lesz. Akkor aki meggyón, megtér, ha ölt es, eltörölte, megtér.

Ha ölt is?

Igen, ha ölt is ...

(Ahol a jó van, ott a rossz van. Én azt tudom mondani, hogy amikor a jó megindul, ott a rossz még jobban dőgozik ... Megunja a gyermek is jó lenni s rossz lesz ... Egy fiatalasszony mondta nekem, s úgy megjegyeztem, me jól vótak az urával, s aszmondta: – Úgy meguntam jó lenni, hogy össze kell vesszek, s akkor rossz lesz, s akkor kibékülünk, s akkor újra jó lesz, me unom az egyformaságot!)¹⁰²

Nekem a kereszt olyan vót. Köszönöm a Jóistennek. A. úgy forgatott. Na. Ugye kinek milyen a kereszt, olyant kell vigen.

Me P. A. komáméktól is pénzt kértem, s megadtam, s nem elég, s aszmondom még: – Mit adjak még? Mit adjak magának? Me a Jóisten azt jelölte vót komámasszonyinak: – Míg él komámasszonyod, minden nap egy lejt tégy bé a párnája alá, veyen amit akar vele. Neki azt jelölte vót. De még ide se jött, nemhogy bétegye! Mikor Lajos is elsőbben beteg vót, két évig feküdt, egyszer befuttak, hogy: – Hogy van

¹⁰² A szentasszony leányának megjegyzése.

komám? –, s elfuttak, s többet nem jöttek. Megint mikor másodszer beteg lett, esztendő, nyóc hónapot feküdt az ágyba, megint egyszer befuttak: – Komám, hogy van? –, s elfuttak, s többet nem jöttek ... Pedig Lajos nekik mindent megtett. S akkor nem érdemlette meg, hogy szeretettel minden hónapba bejöjjenek, s leüljenek egy kicsit, öt percre. Hát magába milyen lélok van, mondjuk úgy, ahogy van, mi ezör idegenök vagyunk egymáshoz, úgy van-e, már így testileg, lelkileg má úgy egymást szeressük, nem? (Igen.)

De ugye maga mégis mondta, hogy legalább bémejek, megnézem, hogy van. Úgy van-e? De ők itt vannak a harmadik szomszédba. Hát szép-e? Dehát ezeknek úgy fáj, hogy az úton kiabál utánuk, L. után ... Nekem avval böcsködik,¹⁰³ hogy öt gyermeke van s harminc unokája. Hál Istennek, hogy van, én annak örvendek. – De nekem lesznek a temetésem, magának ki lesz? Mondom: – Immá vessenek fel egy ganyészekérre, s vigyenek ki, eleget ... [elsírja magát]. Há fáj az embernek, igaz-e? Hát én nem bánom, hogy jöjjön a temetésemre. Hát ki mondta, hogy jöjjön? Hát mit tudom, előbb ő hal-e meg vagy én. A szeretetet osztani kell! Ha nem osztod, neked sincs!

Aszmondja komám, hogy: – Hadd el, fenyédi cigányok, megtudjátok osztán, amikor Ágnes úgy kihaznál, mint engöm! Igen, de ha feljönnek, nem tudnak menni, megmasszírozom, há hoznak egy csokoládét. Maga hozta ezt a csokoládét, hát én nem adok semmit magának. De ezért éjjel elmondok két miatyánkot, két hiszekegyet, két Üdvözlégy, Máriát, az magának valamit jelent. Úgy van-e? Ezt csak példának mondom. Hát, ha megmasszírozom, vagy ha a lábát helyreteszem, ha az inak kimentek, me ha el van törve, akkor má nem, akkor helyrepakolom, s menjen, kössük bé, az orvoshoz. Hát én aztat, a szeretettel együtt ... Mit hozunk? Hozzatok szanitárszeszt.¹⁰⁴ Tegnapelőtt ötöt masszíroztam meg ...

S akkor jön a másik nagy nagy bánattal. Az ha kipanaszója magát, mint ahogy ugye én is kipanaszkodtam, megkönnyebbül, igaz-e ... Nagy örömmel megyen el. S akkor azt veszem észre, hogy egy hét múlva jön, hoz egy kicsi paszulyt: – Ne haragudjék, hozok egy kicsi paszulyt, olyan jó tanácsot adott. Há micsináljak? Mondta A. is: – Maga hogy született, hogy egyiknek ez a bánata, a másiknak az a bánata, a harmadiknak az a baja, s maga mindent ... Sokszor elgondókozom, szegény anyám, hogy is tudja rendezni ezt a sok bánatot ... Mondom neki: – Te fiam, nekem a Jóisten mondja, hogy mit mondjak. Megvan az a kegyelem, az mutassa, hogy no, azt a vigasztalást, me ugye meg kell vigasztalni. Most is, egy fiatalember özvegyen maradt, három kicsigyermekkel. Annak úgy kellett beszélni, ahogy az ő bánata vót. De én másnak azt nem mondom el, se az illetőknek... Akinek milyen bánata van, az felől kell vigasztalni. *Honnan vannak szavaid?*

Hát az Isten adja. Azt a gondolatot adja.

¹⁰³ Kérkedik.

¹⁰⁴ 70 %-os orvosi alkohol.

Ez a visszasírás, e van, érti-e! Fenyéden történt, hogy egy fiatal lány haldoklott. E most es tiszta beszéd. Én akkor lehettem olyan harmincesztendő. S az anyja annyit sírt, hogy a leányt visszasírta! Gyönyörű leány vót! Még él! Meghalt anyja, apja, testvére! Egy nagynénje rendezi. De tudja-e ilyen szerencsétlen, magáról nem tud, beszét össze-vissza, a szoknyáját fordította fel ... Most is járt itt egy fenyédi asszony, s megkérdeztem: – Él-e az a fehérnép? A aszmondja, úgy mondta: – Apja, anyja, testvére meg vannak halva, s egy hetvenéves húga rendezi ... Hát akkó má ugye, ez nagy baj! Édes jó Istenem, vedd el a szenvedésit, hát ő arról nem tehet. De a mellettevaló...

S itt a faluba is vót olyan, hogy visszasírták. Igen, nagybátyám vót pontosan, I. A. bátyám. Nem tudott meghalni, a fiai, me négy fia maradt, s a menyei úgy siratták. Az ágyon feküdt... Főjött a másik bátyám, egymás mellett laktak. Aszmondja: – Lajos! Ágnes valahogy ötöztesd fel –, me én akkor is feküdtem, beteg vótam. – Vezesd le, me nem tud A. halni meg, úgy sirassák, nem tud halni meg. S immár, tudom, Á., az uramnak a testvére is jött, felőtöztettek, levezettek, P. úrék, a némáék, tudta-e, hogy hol laktak ... P. úrékon fejül. No, az egészet kiraktam a házból. Mondom: – Mindegyik kimenjen, se fiam, se menyem, se senki, menjetek oda hátra. Mondom Lajosnak: – Vegyed le, ide tettem egy pokrócot a földre, két párna van a feje alatt, tegyed le, de oda csak egy párnát tégy! Hamar két pokrócot odatett s egy párnát, s hamar letette, s aszmondja: – Ágnes! A Jóisten fizesse meg, hogy lejöttél – aszmondja. – Ügyelj magadra, hogy még sokokon segíts. Nézök oda, s há meg van halva. Na. Mondom: – Mosmá ti tudjátok a többi felit.

Gyertyát nem adtak a kezibe?

Nem adtunk, ott gyújtottuk meg a hidegházba ...

Vagy azt nem hallotta, hogy gyertyával körbe ...

Jaj, hát azzal, azt igen! A.-né, a felesége s a menyé, ejsze tízszer is megkerülték!

Hogy csimálták? Maga ott volt, látta?

Én itt, anyósomnál ...

S az hogy történt?

Há anyósom is nem sokat vót beteg. A. bácsi két hetet, anyósom három napot. Három nappal azelőtt lejött, s aszmondja: – Á., hogy érzed magadot? Kábosztát, me sokszor lejött s nekem segített, a Jóisten nyugtassa, tölélekes kábosztát ... én neked odapakolom, vasárnapra legyen. Én aztán mindent eléraktam, s ő aztán nekem odapakóta. No, Isten fizesse meg.

Na, lejött akkor is, s aszmondta: – hogy érzöd magad? Jobban vagy-e, s kábosztát pakoljak-e egy darabot? S mondom: – Nem tudok most felkelni, hagyja, ne pakoljon, de maga főzzön egy kicsi meleg ételt, s Lajosnak ha húst rántana, ő azt megeszi. S hazament – s így mondta L. –, hazament, s három óra múlva beteg lett. S aszmondja: – Én olyan beteg vagyok, lefekszek egy kicsit. S a menyé, V., s a kisebbik fia ott vót, s Lajos is, s: – Feküdjék le, édesanyám, ha kifáradt, feküdjék le! Még jó, hogy nem pakolt oda kábosztát. Másnap este L. jó, me előbb felment, s aszmondja: – El kéne gyere velem, édesanyám olyan rosszul van, nem bír fékelni, meg kéne kerítsétek V.

val, szentelt gyertyával. Van, aki jobban lesz, ha megkerítik, s van, aki meghal. Jó ügyesen felötözök, s há mikor a kapun kimegyünk, jó a küsebbik fia, Lajosnak az öcsé. Olyan beteg édesanyám, lefutok Zs.-hoz, sose lehet tudni, mi adja elő magát, s minket megesznek, ha nem adunk hírt. Ő elment, s ... – Na – mondom –, add ide a gyertyát. Na, kerítsük me. Me a régi szokásban úgy vót, hogy ha megkerítettük, akkor nem szenvedett annyit, vagy megtért, vagy elhalt. Nem szenvedett annyit. Ha megtért, akkor ugye meg van térve, ha pedig elhalt, akkor a Jóisten adjon örök nyugalmat, hát mit tudunk mást mondani, na. Aztán a gyertyát meggyújtottam az asztalon, másik gyertyát, megfogtam s akkor aszmondtam: – Édes Jóistenem! Te látod, te tudod ennek az asszonynak a szenvedésit, te azt is tudod, hogy viselkedett, te azt is tudod, mit cselekedett, de én nem tudom, bocsáss meg, bármilyen bűne vót, hogy a mennyek országát megláthassa. Na, ennyi vót. S akkor megint megkerítettem...

Járt körbe?

Igen. Így ... [a kérdező feje felett köröket rajzol a kezével].

A fejét?

A fejét, s így a hasát.

S a testét nem járta körbe?

Nem, csak derékig.

S a gyertyát közbe nem kellett elfújni s megint meggyújtani?

Nem. Mikor én elvégeztem, akkor Lajosék fogták meg egy kicsit a gyertyát. Akkor aztán meghalt, s akkor aztán vitték ki a másik házba, s ott négy gyertya kétfelől, csináták meg, kettő fejlől s kettő alól, amíg a paptól elhozták a gyertyatartókat másnap, bejelentették, hogy halott van ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁰⁵

¹⁰⁵ 78 éves nő, 1997.

Vecsernye Mari – jósló, rejtőző leány

Azt nem tudom, hogy az ágyba vót-e. Dehát nem is, nem is ..., ejsze baj is lesz, ha kimondom.

De ezt már nekem elmondták máshol, s most arra vagyok kíváncsi, hogy itt mit tudnak róla ...

Hát igen, beszélt, de azt nem tudtam, hogy ágyba feküdt, beszélt, s a szülők nem is akarták engedni. S az talán ilyen közeli ... Csak nem akarom kinyilvánítani az esetet na. Me az most Szeredába férjnél van.

Tudom. Vecsernye Mariként emlegették, Sz. M. ...

Na, ezt akartam, csak nem akartam nyilvánosan egészen, me ez a rokonságunkba benne van. Ez itt vót sokáig, s akkor itt fel az utcába, unokatestvérek vagyunk, annak a fiat itt előre, majd férjhez adták egy milicistához, hogy kineveljék, hogy ne legyen ... Orvoshoz vitték, s minden. Tudom, hogy magyarázta, hogy vele valamit akarnak csinálni. Dehát megmondta, hogy olyan állapotba, hogy elszenderedett, s ... Én nem vótam benne részes, hogy én tudjam. Én akárhogy, én ahogy van, azt én elfogadom. Mindenkinek van családi baja. Én nem szerettem senkivel foglalkozni. Ehhez nem tudok egyebet mondani.

Csodák voltak ...

Ez hordott, ez a Mari, innen is összeszedte a virágokat s odahordta. Ez vót olyan csodálatos, es a Mari. Ez vót hogy úgy mondott, s a szülőknek is mindent, mindent ... Így elszenderűt, s akkor olyan szép vót – aszmondják –, s akkor úgy beszét, s amikor magához tért, akkor nem tudta ... Na, én nem akartam beléavatkozni, de mivel hát tud róla, aszmondom ... De ide feljött Simonból, s amennyi virág vót, mind összeszedte, s nem tudom melyik oltárra gyűjtötte. S úgy virágozta, s úgy odáig vót, úgy odáig vót ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁰⁶

Igen, igen. Szeredában lakik. (Hát él az?¹⁰⁷)

Há persze, Cs. L.-nak a testvére. Látomásai vótak, s mentek hezsa, s beszélgettek, értette-e. Én a, közel lakik hozzám a sógorik, azok bé tudják adni a címet. (S most is

¹⁰⁶ 62 éves nő, 1995.

¹⁰⁷ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

ugyanazt csinálja?¹⁰⁸) Hogy most mond-e, azt nem tudom, de akkor innét is jártak által.

Amikor fiatal volt, maga nem ment oda?

Én nem jártam oda, csak hallottam, hogy a faluból nem jártak által. Igen, Sz. G.-nek a leánya volt ... Azt nem tudom, hogy adatott ez meg neki, értette-e. Hát valahogy így adatott ... Hát nekem hogy tudott megadatni, hogy egy világhírű szentjével, mert az egy világhírű szent, Szent Antal, megadatott ... Azért, mert erős volt a hitem. S látta, tudja, az özvegyasszonyt mindenki letapodja, az özvegy annyi, mint az egyes előtt a zéró, de az Isten előtt nagy fémagasztalása van, az Isten nagy gondot fordít az özvegyre és az árvára. S az Isten látta, hogy én egy őszinte valaki vagyok, s örvendek, hogy valahogy megsugallta volt, hogy tudhatok adni egy kenyeret, mikor sütök, me nem tudok ettől a gondolattól szabadúni, adok, érti-e, adok, s teszek. Van Somlyón az a remete, amelyik ott hál koporsóba. Viszek, hálisitennek, viszek neki, s viszünk, tehát hálisitennek, fáradtságot nem ismerve, s megsegít a Jóisten, megsegít úgy, hogy felmérni nem lehet ...

Úgyhogy amikor imádkozok, még a szívem is sajog, annyira átérzem, s tudom, értette-e, nem úgy, hogy ímmel-ámmal. Mer ha én valamire megkérem, odafohászok, én nem tudom, de annyi, mintha a kezembe szorítanám, annyira segít. Mondom, nekem mikor Szent Antal megjelent, azután ... Nem is tudom felmérni. Ha Somlyóra megyek, ha akárhova, úgy örvendek, s úgy sajog a szívem, s olyan, ha bélülök a templomba. Egy-egy aszmondja, hogy az ördög motiszkál,¹⁰⁹ hogy nem jó, hogy elémenjen s áldozzon ..., én nem. Én sokszor észre sem veszem, hogy valaki mellém leül, én olyan kegyelmi állapotba kerülök, értette-e. Hozzám az ördög nem tud férközni, értette-e. Ez is a Jóistentől egy kegyelem. Mer látta, hogy az egyik ember rosszabb, mint a másik, s az Isten erősen felmagasztalja az özvegyeket és az árvákat. (Csíkrákos, Hargita megye)¹¹⁰

Jaj, az az izé vót te, a miféle leánka ... Szőke Mária, az az!

Innen kik jártak hozzá?

Jártak hozzá többen, még aszmondták, abba az időbe, nyugodjék, B. plebános is járt oda! Él a fehérnép még ma is, valahol Udvarhelyt vagy Szeredába, de él. Úgyhogy a szentsimoniak úgy csúfoltak vele, hogy Vecsernye Mari. Él, csak nem tudom, hol. De ezt mi is hallottuk, me abban az időbe mi olyan fiatalok vótunk, amikor ez történt, hogy napközbe úgy háromszor, négyszer is elaludt, s úgy álmába, úgy mondott. Olyan jósszerűség vót, jósoldt álmába. Nem tudom, innét ki járt ott. Ez egy sokcsaládos családnak vót a gyereke, vótak heten vagy nyolcan testvérek. Úgy hogy ennek most egy testvére Amerikában van ...

¹⁰⁸ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

¹⁰⁹ Mocorog.

¹¹⁰ 92 éves nő, 1993.

Nem olyan nagy idős még, hát nálunknál valamivel fiatalabb, na akkor olyan leányocskát vót, s a rendszer olyan vót, hogy akkor egy-kettőre elvitték a leánkát, s bétették a kórházba, mert ugye kezdtek hozzá menni, így hogy meghallgatni őt, s jött a leányka, s bétették a kórházba ... Me aztán még B. plebános úr is ment oda, de azét, mer hát a nép ment, s a pap maga akart meggyőződni, hogy tényleg úgy van-e, ahogy mondják. S amikor észrevették, hogy a pap es, akkor a leánkát egy-kettőre el, bétették a kórházba, s adtak neki egy pszichológiai kezelést, s ennyi vót az egész ... Me esetleg olyanokat mondott, hogy nem vót helyinvaló nekik. (Csíkrákos, Hargita megye)¹¹¹

Sz. G.? Első édes unokatestvérem.

Én sajnos későn tudtam meg, hogy mi van G.-éknél, me ha megtudom ..., sajnos csak egy jelenetnél vótam jelen, így hogy ő elaludt, s mondta M., hogy ...

Mit mondott?

Várjon csak, jusson eszembe. Azt, hogy elmentetek a temetőbe, levettétek ... fekete kendő a fejeteken, de ne feketét kössetek, hanem pirosat ..., s az Úrjézustól sajnáljátok az egylejest. S akkor Csíkszeredába koszorút font az Úrjézusnak, s a Szűzanyának a fejire. S egyszer hát elaludt Mariska!

Nem merevedett meg?

Én aztán... Az anyja aszmondta, hogy olyan sár vót, nagy sár, s aszmondta, hogy olyan tiszta a házik, nem látszik, hogy annyi ember jár oda. Az Úrjézus megsegítette. Ezt mondta ... Egyszer, igen: tük mentek a keskeny úton, nem mentek a széles úton! Minél inkább süppedtek bele. Mentek a keskeny úton, nem mentek a széles úton. Ezt mondta. Aztán addig dolgoztak, hogy elvitték a leánkát. (Csíkrákos, Hargita megye)¹¹²

Csoda vót, csoda. Az. Biztos. Csak azt bánom, amíg élek, hogy mikor ő befelé fordít az ágyba, akkor mé nem mentem pillanatnyilag oda, s nézsem meg, hogy változott-e az arckifejezése. De aszmondták, hogy teljesen átszellemült s átváltozott az arckifejezése, akik közelebb vótak ...

Ő iskolás vót, s amikor reájött a tizenegy óra az iskolában, akkor neki haza kellett menjen s le kellett feküdjön. S hogy es kezdte ... Dicsértessék az Úrjézus Krisztus! Krisztusban szeretett kedves testvéreim! Pont ebbe a böjti időbe vót. Hallgassátok meg imámat. Ne legyen nap imádkozás nélkül, ne legyen vasárnap szentmishallgatás nélkül, ne legyen péntek böjtlés nélkül. Én fiatalasszonyként mentem oda, mert már itt voltam férjnél Csatószezen. Ez ötvenegybe vót. De messzünnen jöttek, s teli vót, a milícia is ott vót mind, és senki semmit nem tudott csinálni, ezt a beszédet hallgatni kellett.

Hogyan terjedt el a híre?

¹¹¹ 87 éves nő, 1993.

¹¹² 87 éves nő, 1993.

Nem tudom. Mindenünnen jöttek, Kolozsvár, Vásárhely. Úgy el volt álcázva az út, s a ház olyan zsúfolva vót, hogy így állottunk, mint a töbe, mozdulni is alig lehetett. De örökkétig keresztvetéssel kezdte, dicsértessék az Úrjézus Krisztus, avval végezte, s akkor azt mondta, hogy gyűjtsétek össze a sereget, hallgassátok a szentmisét. Tizenegy órakor kezdődött, s ha nem vót mondjuk olyan hétköznap, s vótak olyan napok, hogy nem vótak olyan sokan, akkor a családnak mondta, hogy menjenek, s híják a népeket a szomszédból, hogy ők is hallgassák a szentmisét.

De ő mindeközben aludt?

Ezt nem tudom. Me addig ébren vót rendesen, s akkor befördút, ezt tudom, s akik közel vótak aszmondták, hogy olyan átszellemt vót az arca. Én valahogy akkor ... s azután is úgy bántam, hogy már nem tudtam én megnézni, de valamikor elkezdte a beszédit, én irtóztam tőle, ez az igazság, irtóztam.

Közben sóhajtozott?

Nem, így, ilyen tisztán beszélgetett, mind ahogy én is beszélgetek. Azt tudom, hogy a fiútestvérei már olyan kommunisták kezdtek lenni, az apja es, az édesanyja pedig erősen templomba járó, vallásos asszony vót. S akkor az édesanyja figyelmeztette a családot, hogy minden vasárnap templomba kell menni. De ugye a férfit, nem sérttek meg senkit, de ezek olyanok vótak, hogy nem akartak semmiképp sem a Jóisten szavára hallgatni, s templomba menni. S akkor az anyjuk aszmondta: a Jóisten engedje meg, olyan csodát tegyen a családjába, hogy a világ járjon a csudájára. Így is lett.

S ez a leán az iskolás padba kezdte. Ott elaludt, s haza kellett abba az órába menjen. S a tanárok nem akarták engedni, de akaratok ellenére el kellett menjen. S lefeküdt, s befelé fordút, dicsértessék az Úrjézus Krisztus, kezdte a beszédit. S mikor elvégezte, így megrángatózott, így szorút az ajka, ezt má láttam. (Csíkrákos, Hargita megye)¹¹³

Járt maga Szentsimonban, a jósló leánynál?

Én egyetlen egyszer jártam ott, leánka vótam én es, egyetlen egyszer jártam ott, de olyan zsúfót vót! Tudtam, hogy B. plebános úr is ott vót, erre jól emlékszem, de egy tüt leejteni nem lehetett, olyan sokan vótak. De azért mégis annyira, kicsike vótam, furakodtam, hogy láttam, hogy ő, Mariska, mikor így átszellemt, akkor befelé fordút az ágyba, s akkor kezdett beszélgetni. S aszmondták, hogy azután úgy remegett, s kicsidenként jött magához. Ez igaz vót, ez egyszer biztos, hogy igaz vót. De aztán azt halltam felőle, hogy csak férjhez ment, s valahol Szeredába lakik vagy hol ... Tudom, hogy ebbe az időszakba, nagybőjti időbe vót ez. S olyan erősen ajánlta, hogy imád-

¹¹³ 76 éves nő, 1993.

kozzanak. Hát mind ahogy most is van egy könyvem, a Szeretet lángja, s az írta, hogy egy hatgyerekes anyának jelent meg Mária, s miket mondott neki ... Az es olyan szép ... Hát ez valami olyan lehetett. De rendesen átszellemült, még az arca is elváltozott. Azok is mondták, akik közel álltak, s én is furakodtam, hogy lássak, s hallottam én akkor, amikor ő mondott, de erősen elfelejtettem ... Tudom, hogy a rózsafüzért erősen ajánlta, s hogy imádkozzanak, s hogy milyen nehézség vár a népre ... Mind csak ez a vallási dolog vót, s abba az időbe a legjobban tították a vallást. (Csíkrákos, Hargita megye)¹¹⁴

Az ötven esztendőös lehet, ha él. Simonba történt, nem itt Csatószezen. Az egyik családnál. Kicsi vót még, leányocska, s naponta jött egy időszak, amikor álomba merült, s álmából felkelve ilyen jövendöléseket mondott. Mentek csodájára, meggyőződésképpen, még innét is jártak, Csatószezről. (*De ez egy leányka volt.*) Egy leánka vót, tizenvalahány éves, nem tudom a korát pontosan megmondani.

Hogy hívták?

Az apja Sz. G. bá vót, de már nem él assem. Elég az, hogy a végén még a szekuritáté is felfigyelt rá, az ötvenes évekbe lehetett ez. Akkor az egyik ilyent mondott, s a másik bolondnak minősítette. De, hogy így mondjam, lélektanilag erős vót na, istenfélő. Érzés vót benne. Aztán kinőtte azt az időszakot, de nem tudom, aztán gyógykezelésre vitték talán, s kinőtte az ilyen értelmű megjelenéseket, s férjhez ment, valami milicistához került vót, ha jól emlékszem. Igen, de aztán elvált a férje tőle, s lehet, ahogy akkor is vót valami hatása. Aztán később mi lett vele, nem tudom.

Aztán az beszélt Szűz Máriáról, s ilyesmikről. A napnak vót egy szaka, amikor jött neki ez az elálmosodás, s neki aludnia kellett, s akkor ő látott ilyeneket, s lehet, hogy még teljesen magához sem vót ébredve, amikor beszélgetett. Mindenesetre, amit látott álmában, arról beszélt. Aztán én igaz hallottam, de arra nem jártam, hogy hallám, az hogy nézhetett ki. Az ötvenes évekbe lehetett ez a jelenés.

Szóval a háború után?

Igen, sőt akkor, amikor mind a jelenlegi helyzetünkben is, a szekuritáté erősen dolgozott, s az ilyenre nagyon figyelmes vót. Aztán mondhatni, hogy őt is vagy bolondnak, vagy ügynöknek képzelték el, s elmegyengéségnak nézték vagy... Aztán többet az ilyesmi nem állt fenn a közelünkbe.

Nem mondták róla, hogy elrejtezett? Nem hallotta ezt a szót?

Nem hallottam. Nem ismerem. (Csíkrákos, Hargita megye)¹¹⁵

¹¹⁴ 74 éves nő, 1993.

¹¹⁵ 72 éves férfi, 1993.

Tófalvi Andrásnéról beszélgettünk a múltkor ...

Az, az, aki elrejtezett vót!

És pontosan emlékszik arra, hogy hogyan történt?

Én mindenre igen, szóról szóra, me leánka vótam, s úgy összegyűttek a népek, mint a halottas háznál, padokat raktak, mindenki összegyűt, hogy hallgassuk, hogy miket beszét. S én is ott hallgattam, de engem küldögettek bé édesanyámék: Eidj, adj enni a disznóknak! Kalupban¹¹⁶ futtam, s adtam, s ahogy lehetett, futtam vissza megint, mer gondótam, hogy addig sok mindent elmond, s én nem leszek ott. Futtam vissza hallgatni a beszédit. El vót rejtelve. Mind azt állították az unitáriusok, me unitárius vallásúak vagyunk, és ő is unitárius vallásúhoz ment férjhez, s nem akarták a szülei, hogy unitárius vallású legyen, s nem is lett az, s aszmondták, azér csinálja az anyja, nagy katolikusok, s azér hisztériáznak, hogy engedje meg az ura, legyen katolikus.

Fiatal asszony volt?

Fiatal bizony, akkor születtek a gyerekei. Aztán meg is engedte az ura, hogy legyen katolikus. De a gyerekei unitáriusok.

Emlékszik arra, hogyan kezdődött?

Legeslegeleiről emlékszem. Úgy, hogy a legközelebb lakott T. S., az édesapám S., s ott, ahol most az unitárius templom van, ott most lakik Bajusz J., T. J.-ék, de ez a másik, ez A. volt, s a másik J. Ott van a fia, a bótos is. Na, legelőször úgy kezdődött, hogy immá nem tudom, azt hallottam, hogy este, amikor feküdtek le urastól, s vetkezett le – ángyómnak hívták, me közeli rokonunk vót, aszmondta: – Jaj, te, hogy muzsikának a padláson, hogy szól a muzsika! – Ne beszélj, Juliska, én nem hallom. – Há hogyan, te. – S nézd meg – aszmondja – K. P.-né – vót egy öregasszony, itt benn Korondon, aztat mondogatták, hogy boszorkány, ilyen habonás dógokat csinát, a tehen tejt elvette vagy visszaadta ... – K. P.-né – aszmondja – ott üdögél a fogason. S nem vót semmi a fogason. S úgy megijedett az ura, hogy férebeszél, hogy az esze hibázik, hogy már a csizmáját is lehúzta az ember, de gyósan felöltözött és szaladott, legközelebb S. bátyám lakott, Nyakas S., T., S. – S. bátyám, jöjjenek ki, Juliska megbolondút, jöjjenek ki! S: – Jaj, Istenem, ne beszélj! S azok felötöztek, s vissza mind, s hát úgy férebeszét, hogy olyat a világon nem lehet látni. K. P.-né a tehenet vezeti ki, s K. P.-né ... Úgy megijedtek ezek mind, gyorsan befogták a lovakat, s rögtön hazahozták Andrásné ide a szüleihez, R. L. vót az apja, itt laktak közel né. Nahát akkor micsináljanak vele, s micsináljanak, s elvitték ...

Itt is éppen úgy beteg volt?

Igen, férebeszét mindig. S akkor elvitték szekérral, úgy hítták, Mátisfalán vót egy ilyen, elvitték Mátisfalára, s ott aszmondták, hogy meg van csinátatva, boszorkányosan vagy tudja a franc mit még, ezek után visszajövet azt okozták mind, hogy itt vót

¹¹⁶ Galoppban.

egy menyecske, hogy azt nem vette el az ura, azok csinátatták meg, me ott es olyan tudományos asszonyok laktak, kereken, s na, avval megcsinátatták. S akkor azt okozták, azt mondták akkor azok, ott aki orvosságot adott, hogy a kapun senkit be ne engedjenek, amíg használja ezt az orvosságot. Aztán a szekéren énekelte hazafelé, mikor jöttek, hogy: – Ablakomba három bokor muskátá – muskátlivirág, na –, s most vagyok három asszonynak a rabja. Ezt énekelte a szekéren az asszony. S akkor itthon feküdt, itt orvosságokkal kezelték, s a szomszédasszonyt nem eresztették be, annak a K. P.-nének a rokonai laktak ott, s még azokat is, ha mentek bé, nem eresztették bé, nehogy egy forgácsdarabot elvigyenek.

Na, aztán ebből ugye kigyavult¹¹⁷ az asszony, annyire-mennyire ki vót gyavúva. S elment a hegyre, s megint dógozgatott, s hát megint elrejtezett, nem tudott a világról. Hát aztán a vót az érdekes, hogy el vót rejtve. S mind a másvilágról beszét. Feküdt egy ágyba szüntelen, s beszét. Még én is hallottam, vót egy I. Á., akkoriban halt meg, legényül halt meg, s ő beszét vele, a hóttal. Én ott vótam, s ő feküdt, s hallottam, a másvilágon járt ő. – Jaj, te Á. – aszmondta neki –, milyen furcsa a csizmád, milyen fényes a csizmád, hát még itt is lehet pucóni? S aszmondta, hogy A. L. A. L., itt egy asszony a szomszédba meghalt vót fiatal korába. S A. L. pucóta ki. Így mondta: A. L. Így fekvé beszét, elaluva. Szeme béhunyva, s az ágyba feküdt. Sokan ültek már kereken a népek, me itt má tudtuk, hogy bolondokat beszét.

Tehát ha az embereknek ha volt idejük, odamentek őt hallgatni?

Oda estéknént, hallgatni a beszédeket. S akkor őt aztán, na akkor Á. őt vezetgette, mondta, hogy: – Jaj, te hova viszel engem – aszmondja. – S ez üstökös csillag? Szóval csak amit ő mondott, csak azt hallottuk, de tudtuk a mást abból, amit felelt. – S ez az üstökös csillag? No, hallottam azelőtt apáméktól, hogy van üstökös csillag. Na igen. – S ez az a kút? – ezt is valamilyen kútnak mondta, nemtomminek. – S ebből igyak én, ne beszélj te, s ebből igyak? Nahát akkor iszok. S akkor nyelt, mintha ivott vóna. S addig vitte valahova, hogy sok halotthoz értek, s ki vót szedve a májuk, a halottaknak. S: – A májból muszáj egyem, s én nem eszem, én meg nem eszem ezeket a májakat. Jaj, ne beszélj! S muszáj megegyem? S úgy csemcsét,¹¹⁸ mintha enné. Úgyhogy aztán, mikor meggyógyút vót, azután sokáig nem ette meg a húst. No, aztán csemcséte ő a májat, mindig csemcséte. No, aztán azonban jött haza, ő a másvilágon vót, aztán jött haza ide ő. Azt is hallottam, me elfuttam elé, de megint futtam vissza, leánka vótam. Jött haza, mosmá jött haza Fenyőkút felé. Mondta: – Na, mosmár térek haza. Térek haza. Vóna nekem Korond fele is, mer a szüleim Korondon laknak, de jövök Fenyőkút felé – de úgy el vót fáradvá –, jövök Fenyőkút felé, csak jőne András előmbe, s kerülném el a keresztes utakat, met a keresztes utakon előmbe állanak a boszorkányok, s akkor én nem tudok haladni. Hol kerüljem meg? Megyek Á. L.-ék felé. Há – szuszogott –, há, má látom a kicsi erdőnköt. Me egy erdő vót mellettük. –

¹¹⁷ Kigyógyult.

¹¹⁸ Csámcsogott, rágcsalt.

Má látom. Úgy el vót fáradva. De azok az asszonyok kereken ott ütek! Ne már három napja, hogy el vót rejtezve. Még nem is ett vót. – Jaj, csak valami ételt András tudna csinálni! S aztán az asszonyok ... Ő kiátott halkán, hogy a boszorkányok ne hallják meg: – András! S akkor mondták az asszonyok: – Csak harmadikra szólj, András! A népek, me más is ott beszélgetett, tudja, ha-ha-ha, Istenem, Istenem! Apósoméknak beszéltem el, s úgy szidták apósomé, mind a bokrot. Mondták: – Huncutok vótak a szülei, ezt mind azért csináták, hogy engedjék vissza katolikusnak! Dehát aztán ..., de ilyen nem létezik, nem tudnak ilyenent csinálni! Nem létezik, csak úgy meg ... Nahát, a harmadikra, me suttopta: – András! S mondták: – Csak a harmadikra szól! Na, a harmadikra akkor szól. S akkor felült. – Jaj, hazajöttem! S akkor András bátyám csókota: – Jaj, Juliska, drága Juliska! – Jaj, csak hazaérkeztem. Úgy fétem, rudod-e, te András! Hát egy jó ételt csinátak neki, evett, jóllakott, visszafeküdt, s még esment aztán másnap folytatta. Hogy miket, azt már nem is tudom. Lehunyta a szemit, s már mondta es megint valamiket. S megint aztán, azután a szomszédok azt mondták, hogy bészart ajtó vót, de aztán az mese kellett legyen. S ő aludt, me aztán András bátyám is végezte a dolgát, aszmondták, hogy az ablakon is néztek ve, hogy aludt, s András bátyám aszmonda, hogy ő a haját is keresztbe tette, vagy nem tudom. A haja más-képpen vót, s aztán másképpen lett.

Apósomé, aszmondták: – Mind bolondok vagytok, mind bolondok vagytok, az egész Fenyőkút, me az mind hisztéria vót, hogy engedjék meg, hogy legyen katolikus. De az nem lehetett, ilyen hisztériát csinálni! Az eszibe lehetett ugye neki meghibázva. Ilyent nem lehet akarattal csinálni, meséni. Aszmonda, mikor Pálfalára elért, a másvilágról mikor jött haza, hogy hogy nekem van, akihez menjek, a szüleim Korondon vannak, ez betegen, fáradtan, sokáig ment, ennyi idő, de nem menyek arra, hanem a kicsi házunk fele menyek, hogy András ha várna, csak tudnám elkerülni a keresztesutakat, me a boszorkányok élembe állnak, K. P.-néék, mert mindig K. P.-néék okozták, hogy az a hibás ...

Én ott vótam, amit a fülemmel hallottam, azt tudom mondani, mert azt mindenké hallotta. Minden este úgy siettünk, mintha virjasztóba mentünk vóna, hogy hallgassuk örökké, hogy mit beszél. (Fenyőkút, Hargita megye)¹¹⁹

Tófalvi Andrásné elrejtett. Arról mit tud?

Hát, azt is elmondom magának. El. Ő állítólag aszmonda, hogy katolikus leány vót, s lett unitárius belőle, s azé lett vót neki ez.

De hogy történt?

Édesapámék beszéltek ... De bizon Isten, úgy vót, ez igaz vót. Ment édesapám oda, s aszmonda: – Menjete, s én nem tudom, honnat, ha valami fűzfát el nem hoztok, akkor én nem élek. S akkor elvitték Méréfalába, ott vót a tudós ember. Méréfalába. S aszmonda az ember: szerencsájük vót, hogy balogkezű ember, valaki valaki balog

¹¹⁹ 81 éves nő, Korondon felvett adat, 1991.

kézzeel csinált egy szekeret, s avval vitték el keresztanyámat. Me nekem édes keresztanyám vót!

Akkor jól ismerted, tudja, mi történt veled?

Hát, mondom, én ott születtem. S sokszó elmondta, hogy őt amikor elvitték, úgy, úgy... Én nem tudom. Aszmondta vót édesapám mindörökké, hogy elrejtetett vót, s úgy beszét féré. Ó, hát ejsze az idegek. Nem az csináta? Vagy akkor nem vótak ilyen idegesek?

Más betegsége nem vót? Munkabíró, rendes, dolgos vót?

Nagyon ügyes asszony vót. Nagyon ügyes, jó darab asszony. Nem ilyen kicsi, mint én. De neki lett egy betegsége.

Hát ez a B. J.-né is el vót rejtve, ez az asszony. Ezelőtt huszonöt évvel ez is el vót rejtve. Egész nyáron, megebredett, s akkor össze-vissza beszélgetett, s akkor újból aludt tovább. Ez az idegbetegség csináta, aszmondom. Ő most es bolondkodott. Egy csomó pirulát bészédett, aludt két éjjel, két nap. S akkor kolontót féré. S aszmondja a lánya, hogy hát: – Édesanyám, maga esment úgy csinál, mint huszonöt évvel ezelőtt? Huszonöt évvel ezelőtt is így csinált, kolontolt. Akkor is valamit bészédett, s kacagtatta magát.

Le volt fekiüdve, s közben beszélt?

Igen. Aztán amikor megebredett. Egy darabig aludt, s aztán ő hezzafogott, s egy darabig beszét, hogy milyen álmod látott. Ezt az embert látta álmodban így, s a másikat ... S B. L. bácsi, aszmondta, hogy a másvilágon olyan csunya kertben van, hogy nincs semmi suhutt, s ott assincs, amit megegyék ... Aztán meg es gyűlölte az az ember úgy, hogy többet nem beszélgetett vele.

Szóval többen megharagudtak rá?

Megharagudtak, meg ... Aztán Sz. F.-nek mit mondott? Hogy a sasok szedik ki a szemét, hogy ... én nem tudom, na, ilyen bolondságokat.

S akkor azon a nyáron ő nem dolgozott?

Feküdt, s mondom, jártak, mentek beszégetni, nezték, hogy na, se nem él, se nem hal, mer ő olyan élőhalott vót, de sokáig.

S vót úgy, hogy meg is éhezett?

S akkor ő aztán megebredett, s akkor kellett valamit egyék. Hát aztán M. rendezte, ügyesen. Akkor megebredett, s mondta, hogy ő milyen álmod látott, s újból aludt vissza. (Pálpataka, Hargita megye)¹²⁰

A tudóst arra mondtam, hogy volt itt is egy asszony, akinek olyan tudása vót, hogy lefeküdt s elaludt, és akkor ami a túlvilágon volt, azt látta.

Hát igen, de az elrejtetett, úgy, mint János jelenéseibe, ahogy írja a Biblia. Szellemileg. Ő maga aludt, de szellemileg beszélt. Szellemileg vót elrejtözve, úgy mondott az az asszony. Ez a Tófalvi Imrének, bodegásnak a felesége vót.

¹²⁰ 62 éves nő, 1991.

Hogy történt, hogyan rejtezett el először?

Hát, azt nem tudom.

Maga nem vót ott, nem látta?

Nem voltam ott, én csak hallani hallottam. Ő rendre mindent mondott, hogy hogy vannak, mindent elbeszét, hogy pokol, kit látott ott, ott vannak a gonosz lelkek, s amásik ugye ott vót ... A szemé bé vót hunyva, s azt rendesen mondta. Ezt aztán sokan mondták, hallgatták, csak hogy ügyes ezt má mondták, aztán akkorjába haragudtak hogyha beszél valaki. Hát ez igaz vót, met aki ott vót, hallotta.

Honnan volt az a tudása, hogyan tudott ő látni?

Azt mondják, hogy Isten akit szeret, az olyannak bémutatkozik, ugye, a népének, a bűnös népnek, ugye: emberek, ezáltal hírt adok, tudást adok, hogy üdvözüljete. Én ezt tudom. Ez ritka, meg azt mondja: elrejtőzik. Elrejtőzik, így van mondvá. Elrejtőzik, beszél, de a teste pihen, de szellemileg ugye az megmutatódik a szentek által, hogy ugye ne ezek fognak lenni, mint ahogy János mennyei jelenéseibe is írja a Biblia, hogy mik fognak lenni az utolsó időkbe, hogy tényleg, mikor ...

V. Gy.-ról hallotta-e, hogy elrejtezett?

Tudja a Jóúristen, én hallani hallottam, de az övét egyáltalán nem vettem igénybe ... Hát igaz vót vagy nem-e, nem tudom. Csak hogy ez az egy, vén Tófali Andrásné, ez igaz vót, valóságos, vén Tófali Andrásné.

I. F. báról hallotta-e, hogy ő is elrejtezett? Ő itt lakott valahol.

Itt lakott. I. F.-nek az esze ment vót el. Ő már ugye, a rossz szellemek elvitték vót az eszit. Őt vitték aztán ugye, vót itt egy tudós. Ez a rossz szellem megcsinája. Me itt sok minden megtörténik az életbe. Vannak azok a boszorkányok, olyanok, érti-e, hogy ha én megharagszom magára vagy maga rám, én elmegyek akkor a tudóshoz, s úgy elveszik magának az eszit, hogy teljesen nincs esze. Csináltatás, aszmondja. Ez az I. F., ez ugye annyira vót, hogy az egyebet nem mondott vót, mikor ez kezdődött neki, ez az agyműködése, ez a zavarodás: – Eszege me, áj, áj. Mind a kecskéket úzte: – Né mennyi, né, másznak, né, futnak fel a fára. Akkor vót itt egy öregember, nagy gazember vót, úgy hitták, T. Ny. S. bácsi, az aztán ugye, nekik itt fenn vót lakásuk, aztán két dufla csikójuk vót, négy is vót, me nagygazdák vótak, de ezek a csitkólovak vótak, aztán idele né, Mátisfalának hínak egy falut, aztán odavitték ugye. Igen, de aszmondják, hogy beszéte az ember, hogy mennyien vótak, azon a szekéren. Mikor annak a falunak a határát, Mátisfalának a határát átallépték, annyian vótak a szekéren, hogy a két csikó habba verődött. Pedig ő vót, s az apja, hárman. Két kemény csikó vót, habba vótak. Mikor az a mátisfali ember jött, egy kicsi hágón mentek ki: – Jaj, emberek, annyian vannak, hogy csuda es, hogy eddig el tudtak jönni. Az aztán megcsináta az orvosságot. Megcsináta az orvosságot, hazajöttek, aztán azt el kellett használni. Három részbe. Három részbe el kellett használni. Aztán azt, amibe megcsináta, azt a fazekat el kellett vinni olyan folyóra, amelyik a nappal szembe folyik. Itt Hidegaszó pataka a nappal szembe folyik, ne. Aztán el kellett oda vinni. Aztán vót egy oratlan ember is itt a hegyen. Egy szikra orra se vót. Az es má nagyidős ember vót, de

olyan hagyabékétt ember, családot nem tartott, aztán az is sokat értett az ilyenekhez, de más nem itt... Aztán ő vitte el a fazekat. Igende aszmondják, úgy döngették a hátát a jófélék, de vissza nem nézett, mert ha visszánézett vóna, szerteszaggatták vóna. (Fenyőkút, Hargita megye)¹²¹

Tófalvi Andrásnéval mi történt?

Az a, tudják-e, hogy két vallás van itt. S akkor ő, az ura unitárius vót, s ő katólikus ... S a gyermekek születtek, s ő mégis mindenképpen vissza akart állni. S aztán akkor nagyon elrejtezett, s a haja kioldódott, s beszélt ilyent-olyant ... Úgy megijesztette az urát, hogy ő visszaállhasson, tudja-e, hogy éjfélkor, ugye éjfél el vót múlva, me kinn laktak a dombon ... Úgy megijesztette az urát, hogy az ura a csizmájába belelépett, s a nagy hóba befutott nálunk, hogy a felesége miket lát és mit mond, s hogy vannak, s hogy boszorkányok, s viszik el, s vége az életjinek. S befutott aztán az ura megijedve, hogy jöjjenek ki. Na, aztán kiment édesapám, mi gyermekek vótunk, nem mentünk ki oda, s hát az ajtó bé van zárva, s hát nem zárja ki az ajtót, hát ott mond, hogy nem tom mifélék vannak, s hogy a vallás végett, s ha vissza nem áll, akkor ilyen lesz, s olyan lesz. Kinn hallgatták, s aztán az ajtót bé kellett üssék, hogy bé tudjanak menni. Addig tette-vette, csak visszaállt a vallásába, annyi mindent látott. Ördögöket látott. Olyanokat, hogy boszorkányok, vették fel, s vitték el. Igen, de elvitték őt. (Láthatta, valamit láthatott, de aztán a nép is milyen ..., tettek hez-za!)¹²² Siklódot mondta, Siklódot. Ott vagyok, s milyen vetés között, zöldségbe vót, ki vót zöldülve, téli időbe vót az, me olyan idő vót, hogy nagy hó vót. S olyan hely-ré vitték őt, hogy búza, s mindenféle, szóval nyár vót, mennyi gyümölcs, úgy kért abból a gyümölcsből, hogy: – Szeretném enni! –, s mind ilyeneket beszét, aszmondják, de aztán ki tudja, hogy vót ... De ez nem vót biztos, százszázalékos, de ilyent csinát. Na. Előre az öreget hitta András bátya, bátyám vót nekem, hitta, hogy: – Jöjjön, me jaj, vége a feleségemnek, s viszik el, s nem tud nyugodni, hogy mi van ott.

Miért nevezik ezt rejtőzésnek?

Mert egyszer-egyszer nem beszélgetett, akármit kérdeztek. Mikor beszélgetni kezdett, akkor ugye olyanokat beszélt na, hol angyalokat, hol boszorkányokat, hol ilyent, hol olyant. (Fenyőkút, Hargita megye)¹²³

Tófalvi Andrásnéról mit tud?

Itt laktak ahajt a dombon. Imrének az anyja, amelyik bodegás most, az édesanyja vót, érti-e? Na, aztán ő ugye azelőtt valami ... valami betegsége vót. Éjjel etette meg az a meghalt ember a minekhíjátot, a májat vele. Mondott mindent, el vót rejtözve. A haja így keresztül vót téve. Sokat mondott sztán ilyeneket, olyanokat, mindenfélét.

¹²¹ 81 éves férfi, 1991.

¹²² Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

¹²³ 64 éves férfi, 1984.

Ott volt olyankor maga a szobában?

Én nem jártam ki. Csak hallottam, hogy így történt.

Gyógyítani tudott-e?

Azt nem tudom, azt tudom, hogy azt mondotta: – Á., ne etesd meg a májat, ne etesd meg a vért velem! S így s úgy, mondott-mondott, egy éjszaka vagy két nap is, mondott-mondott. Ennyit tudott. (Fenyőkút, Hargita megye)¹²⁴

Elrejtésről hallott?

Igen, igen.

Ott volt, amikor Tófalvi Andrásné elrejtezett?

Igen, ott vótam, ott. Nem messze laktunk, ahol most G. lakik, ahajt a dombon lakott a bodegásnak az anyja. Elrejtezett.

Gyermekként odaengedték magát?

Oda, nem törődtek.

S hogy történt?

Úgy, hogy nem tudott a világról semmit. Rusnyálkodott.

Hát, ha ott volt, akkor látta, mi is történt. Mit látott? Nem mondaná el?

Egyebet nem láttam, el vót rejtve, nem beszélgetett. Semmi egyebet.

Ez egy betegség vót, ez a rejtezés?

Én nem tudom, me azután nem es történt meg. (Fenyőkút, Hargita megye)¹²⁵

Tófalvi Andrásné rejtezéséről hallott-e?

Jaj, igen, a vénasszony, igen, igen.

Az is ilyen tudós volt.

Az is. Nagy fosoló.¹²⁶ De aztán olyan volt, hogy a hírt vitte innét oda, s mindenütt mondta, hogy: – Na, aztán én szóm ne legyen. Az én szóm ne legyen. Az én szóm ne legyen. Elmondta, ugye, hogy komámasszony, itt ilyen történt ugye, s ahogy ment el: – De az én szóm ne legyen, én nem mondtam semmit, ugye. Aztán mondták, hogy jó az álomfejtő, úgy hívták, az álomfejtő.

Hozzá mentek az asszonyok, hogy fejtse meg az álmaikat?

Nem, hanem úgy odamentek, valamelyik valamit mondott, s ő arról aztán olyan szőtt, érti-e, hogy immár három tetővel adta bé, mikor aztán ötödiknél vagy hatodiknál ... Ilyen fosos, fosoló ugye, elmondja, hogy itt e történt, s ott a történt. Mindent tud. Me ugye az is ilyen vót, el kellett fusson két percig, s megjárja magát, hogy hallám, valami újság van-e, vagy mi a csuda.

Mondták róla, hogy okos asszony, mert tudta kerülni a munkát.

Ez az, ez a tudás! Erre is tudás kell. Erősen nagy politikus vót.

¹²⁴ 79 éves férfi, 1991.

¹²⁵ 81 éves nő, 1991.

¹²⁶ Pletykás.

Mondták róla, hogy a túlvilágon járt, s ott találkozott ezzel-azzal ...

Igen, igen, s annál egyéb semmi.

De elhitték neki! Hát miért hitték el neki?

Ugye akkor nem vót meg ez a tudás. Ugye azelőtt, mikor mi gyerekek vótunk, nekünk mikor egy idegen, mint mondjuk például most maga es most idejött, mondjuk édesapámmal jó ismerős vót, na, bėjött ide, mi gyermekek, tudja, a katonaság kutya fasza, nem a mostani katonaság, hanem az azelőtti, tudja. Akkor aszmondá a gyereknek: – Na, állj a sarokba! Ha valami baja vót: – Na, valami baj van-e, fiam? – Há vóna. Na, olyan nincs. Ugye, milyen a gyermek. Az lehet a papé, s a kántoré, s a rektoré ugye, amit hall, Pistának, Petinek, azt na szigorán mindenki tudja, hogy én mit tudok, ugye. Az ember is így van ugye, me kicsi korától ahogy nevelődött. (Fenyőkút, Hargita megye)¹²⁷

Hallott olyanról, hogy valaki elrejtezett?

Jaj, azt hallottam, de nem ... Olyan vót. Három nap is aludt. Édesanyámnak a testvére is olyan vót, hogy meg vót csináva neki a nyújtópad, s a ruhája elészerelve, hogy na, öltöztessék. Igen, de szuszogott örökké. Mikor megjött aztán harmadik napra, felöbredett, beszéte, hogy ő mennyit, hogy ő hova járt. Hogy ott mik vannak. Aszmondta, itt egy olyan ember vót, hogy a teheneket lopta el. Vitte Gyergyóba, s adta el. S aszmondta, ez a S. L. egy szürke, buta tehént vezet örökké a pokolba, vagy hogy mondjam, no. A túlvilágon. De nem veszi senki meg tőle. Örökké vezet, s kínálja mindenkinek, de nem veszi meg senki. Olyanokat. S aszmondta, aki nem imádkozott rendesen, annyit állt térden, hogy a moha oda befogta. Ilyeneket hallottam, hogy beszétek.

A bátyjának már elő volt készítve a hely, hogy lefeküdjön?

Igen, igen.

Akkor tudták, hogy neki ez a szokása?

Igen, körülbelül.

Hogy hívták a bátyját?

F. G., ez volt édesanyámnak az édes testvére.

És a szomszédok odagyültek, körbeülték?

Nem tudom. Így hallottam édesanyáméktól. (Fenyőkút, Hargita megye)¹²⁸

Olyanról hallott-e, hogy valaki elaludt, a túlvilágon járt, és mesélte, hogy mit lát ott?

Nem tudom, mondta vót Gy., V. Gy., hogy elaludt, s mégis csak aztán megébredett, s a másvilágon járt. Tőle hallottam vót. Hogy aztán ő százszálékba mondta vagy hazudta, azt nem tudom.

Miket látott a másvilágon?

¹²⁷ 69 éves férfi, 1991.

¹²⁸ 78 éves nő, 1991.

Arra pontosan nem emlékszem, miket mondott.

Tófalvi Andrásnéről hallotta-e, hogy ő is elaludt, a túlvilágon járt?

Én nem vótam ott. Aztán I. F.-ről is ... Dehát a mind aszmondták, hogy az se valóság, amelyiknek olyan betegsége van. Evitték a papokhoz, ott aztán imádkoztak, s valamennyire helyrejött. S na, ilyenek.

Tófalvi Andrásnéről mit mondtak?

Vele is vót valami, tudja meg. Vele is vót valami. Tudja a Jóisten. Az elméje vót egy kicsit, ugye ... I. F. azt is nem tudom, az eszével, vagy valahol olyan rosszak köröbörék, vagy mi vót vele, fétették a szekérre. S a két ló három-négy emberrel úgy megizadott, hogy nem bírta, nem bírta, érte-e, olyan kicsi faluba, tudja a gutta, minek hívták. Mátisfala! Ott vót tudós. Elvitték oda, s mikor ott imádkoztak, helyrejött. Úgy, hogy rendes lett. Ezt hallgassa meg. Bizony Isten! Kicsi falu az a Mátisfala.

Sok mindenféle tudós vót. Me az én feleségem is ízületi rehomába halt meg. A keze elnyomórékodott, a lába, a hús kiment innen ... Istenem, mit szenvedett. Tízennyóc esztendő vót beteg, abból felit ágybafekvő vót. Eljártam Gyergyóba, a tudósokhoz, mindenüvé, de nem ért semmit. Semmit. Ezt így higgye el maga, ahogy én mondom. Azt mondták, hogy ilyeneket vettek helyre. De ezt nem vette helyre. Az ízületet a föld veszi helyre, érte-e. (Fenyőkút, Hargita megye)¹²⁹

¹²⁹ 70 éves férfi, 1991.

Balázs Istvánné, rejtőző asszony

Mindenki ott volt, mindenki látta Balázs Istvánnét?

Nem látta mindenki. S ez tartott pár napig. A templomban jött rá, aztán hazavitték. S tudott ő menni, de aztán, mondom, mindig a vallásos dolgokról, az imádságokról s Úr Jézusról, nem tudom, magát érdekli-e ... Ezekről beszét. És aszmondta, amikor én láttam, de akkor többen vótunk ott, aszmondta, hogy vessünk keresztet és imádkozunk. Hát mondtam, vagyis nem én mondtam, de vótak ott nagyobbak, tudósabbak, hogy: – Mit imádkozunk? Aszmondta: – Egyszer a miatyánkat, aztán – aszmondja – az Úr Jézus szenvedéseit. Akkor még feltette a kezit a vállára, hogy most viszi az Úr Jézus a keresztet. Így kezdett ő aztán beszélgetni. S akkor aztán mindegyikünk, hát komolyan vettük a dolgot ugye, hát nem gyerekek vótunk, néztünk, hogy hát ebből mi jön ki, vajon normális, vagy mi lesz vele? Hát ő úgy, ahogy mutatom, hogy, úgy vót a lába, s mégis egészen szembe vót velünk. Ott aztán monda, hogy az Úr Jézus mit szenvedett a kereszt vivésivel. S mennyit kínozták őt, amíg keresztre feszítették. S ő ezt mind elsoróta. S aztán jött az este, me délután vót, vasárnap, s akkor eljöttünk, me ugye mindegyikünknek vót egy kicsi állatunk, akkor még, a mindegyik igyekezett hazamenni. De aztán másnap megint kezdte, s megint folytatta.

Éppeg kapálás vót, s mondom G.-nek, az uramnak: – Én nem megyek, hát a kapálás az első, há tudja a Jóisten, mi lesz ebből. Hát ő kimegyen, aszmondja. Mondom: – Menjél. Akkó monda, hogy térgyepeljenek mindenki e, s vessenek keresztet, s imádkozzanak ... S akkor mindenki letérgyelt, engedelmeskedett neki, hát ugye, Istenem, rosszat nem mondott! Például katolikusok vagyunk, há rosszat nem mondott!

Na, akkor én elmentem kapálni, s az uram elment oda. Há aszmondja, szépen folytatta, beszét, folytatta, ezeket a dógokat, hát én nem tudom, hogy tud így beszéni, aszmondja, egy egyszerű asszony.

Na, aztán akkor oda kerút a helyzet, hogy elment Márafalára az asszony. Hogy kivel, kivel nem, me vót neki egy leánya is. Vótak szülei Pálfalába, s ez itt az első férje vót. S itt élt egy ideig, azután idejött, mielőtt egyszer csak így járt vóna. S akkor elmentem Márafalára, me aszmondták, ott van. S még zászlókkal, s keresztaljával mentek innét többen. Na, de aztán a milicia kezdte zaklatni, nem hagyta. S akkor aszmondta az uram, hogy kimentek egy nagy erdőbe, egy nagy hegyre. Ott, egy kicsi

soványka, nem nagy derék asszony, hanem olyan egyszerű, mint én, magas, de nem vót kövér. S aszmondja, hogy aztán egy kőre felállott, s elkezdett beszéni.

Ez az atyhai asszony?

Igen, ez ez! Aztán akkor kezdte a milícia zavarni, de ott aztán sokat prédikát, mondott ez az asszony, de ugye zavarták, ez a milícia, me ugye a vallást kezdték üldözni. Hát ugye, egy egyszerű asszony ilyen dógokat ne csináljon. Végül aztán, amikot ott egy napja már vót, felállott egy nagy kőre, s akkor aszmondta: – Nézzék, mer most, az Úr Jézus is elesett, én is elesem. Hanyatt esett, de nem történt semmi baja, felállt, s tovább prédikált, úgy azt a vallásos dolgot. Akkor aztán a milícia kezdte üldözni a népeket, s eljött egyik fele.

Aztán eztet már nem tudom tisztán, hogy elvitték Udvarhelyre a börtönbe.

Ezt a Balázs Istvännét?

Igen, ezt a Balázs Istvännét. Akkor ott vót három napig, aszmondták, nem adtak semmit, semmit neki, éhezették, hogy térjen magához, hogy mi lesz ennek a vége. Akkor még ott vót a börtönbe, s megtudta neki az édesanyja, pálfalvi vót, innen a szomszéd faluból. Az vitt neki túrót, kenyeret. Evett a börtönőr, de neki nem adott. Akkor megint bement a leánya onnat Pálfaláról s kérte, hogy engedjék ki az anyját, há nem követett el semmi rosszat a törvény ellen, há mér tartsák vissza? S aszmondta a börtönőr, hogy ő kiengedné szívesen, de nem az ő hatalma, hogy kiengedje. Akkor odament megint az édesanyja, s aszmondta, hogy ha nem engedik ki, akkor ő jelentést teszen, hogy hát mit követett el rosszat, hogy így bebörtönzik. Na, akkor kiengedték, s aszmondták, hogy na, most már menjen haza, s ha még megtudják, hogy még evvel foglalkozik, akkor bizonyára, hogy a börtönbe kerül. Kérdezte az édesanyja, hogy: – Há, Irma fiam, há enned nem adtak? S aszmondta: – Nem. – S há nem vótál nagy éhes? – Én egy cseppet se, nem vótam én abszolút éhes. Aszmondja: – Hát az hogy létezik, hát egy nap, két nap nem eszünk, há hogy hiányzik nekünk! Aszmondja: – Én nem tudom, édesanyám, de engemet egyáltalán nem érintett az éhség. Úgyhogy valahogyan mégiscsak a vallás által, s mint ahogy itt is prédikálta, az Úr Jézus kínszenvedéseit követte. Bizonyára az Úr Jézus megerősítette, én úgy gondolom, az én buta eszemmel. No, de osztán még, még elvitték Szebenbe, de ott se találtak semmi hibát benne, s hazaengedték. Hogy osztán itt még mennyi ideig vót, azt én se tudnám megmondani, hogy hogy vót a sorsa.

Miután hazajött, még ájult el sokszor?

Nem. Nem. De nem is ment sokat a templomba. Me aztán B. G. plébános vót itt, s ő aszmondta, hogy mindent nem ké felvenni, me ki tudja, milyen elmével beszél ő. No de hát az emberek is helyesnek találták, me aszmondták, hogy semmi ellenkezőt, semmi rosszat nem mondott. Há mondom, amikor én kimentem, én láttam, akkor is úgy vót a lába, s mégis így vót, egészen fenn, az ágyból ...

Mondta az uram, hogy ott Méréfalánál, az erdön, a hegyen kinn vótak, hogy ott is aszmondta, hogy: – Na, most az Úr Jézus elesik. Ő is elesett, magától fékelt megint,

úgyhogy mégiscsak valami isteni hatalom kellett legyen, így gondolom én. Aztán hogy tovább mi lett ...

Nem talált ki saját énekeket?

Nem. Csak az imádkozást, amit a nép is ismert, s ott együtt folytattuk, s folytatták, akik még mentek, me két-három napig vót itthon, de aztán elvitték, hogy a nép többet ne menjen oda, me munkaidő van, s ne tartsa fel a népet, aztán elvitték Udvarhelyre, s ott bé is zárták ...

A tudományát honnan kaphatta?

Hát a templomba érte utol, lelkem, a templomba. Úgyhogy ott vót a misén, s mikor mentek vóna ki, akkor ő rosszul lett, leesett. Na, akkor elvitték a plébániára, s akkor aszmondta B. G. pap: – Vigyék a lakására, ide ne hozzák, az én lakásomra! S akkor elvitték az ő lakására, a férjéhez. S hogy aztán ott... Ez délelőtt a misén vót, vasárnap délelőtt a misén ...

Nem mondták rá, hogy boszorkány?

Nem, senki. Sőt, sajnálták, hogy amikor aszmondták, hogy a börtönbe van, s nem adnak neki enni három-négy napig. (Atyha, Hargita megye)¹³⁰

Abba az időbe vót az a Balázs Istvánné, és vót még egy Méréfalán, egy asszony olyan. Méréfalán is jártunk szekérrel. Csak aztán nem engedték, elvitték a milicek az asszonyt. Ezt is elvitték vót, Pistánét. Kocsiba ültették, elvitték.

Mikor vót ez?

Kollektív előtt, hogyne, akkor én még szekereskedtem. Megnősütem 1950-be. Ez körülbelül olyan 51-52-be, akkor vót. Ez a Balázs Istvánné Pálfalvából jött ide, Székelypálfalvából. V. E., annak hívták.

Mit csinált, mit látott?

Figyeljen ide, hogy én elmondjam magának ezt a történetet, hogy hogy vót: ez az asszony vót időszak, amikor ő úgy elrejtezett. Hogyha imádkozni kezdtek, akkor ő aztán helyrejött. De ő aztán mondott, amik megtörténtek, s béváltak. A papnál, ugye, jött egy erős üdő, s a kőkeresztet a villám leütötte onnan. S ő azt megmondta. Előre megmondta. De úgy elrejtőzött, hogy ő magán kívül vót, s úgy beszét, ez az asszony. Az ágyba vót feküve, s ő mondott mindent, mindent.

Maga ott volt?

Hát hogyne, jöttünk a mezőről haza, s mentünk oda, hallgattuk. Megmondta előre, hogy hány nap hány órakor, mikor fog beszéni, s akkor a mezőn a munkát hagytuk ott, s mentünk, hogy hallám ...

Fiatalok vótuk. Az akácfa kivirágzik, aszmondta, de ki is virágzott. Egy száraz akácfa vót, nem egy, me kettő, de egy ki vót száradva. S aszmondta, ki fog virágzani.

¹³⁰ 82 éves nő, 1993.

S kivirágzott, kérem, abba az időbe, amikor az akácfa nem virágzik! (Hát nem csodálatos?)¹³¹ Hát az, igen.

Az asszony rendszerint ilyenkor estefelé beszét. S a templomba ha elment, ott is kezdett beszéni, mise közbe. Elrejtezett, magán kívül lett, s ott is mondta. S aztán a pap fét, me akkor huncóták az ember ide-oda. S aszmonda, vigyék ki. S bévítették aztán a lakására a papnak, s ott is mondta az övét, amit kellett mondani. S akkor aztán nem merte a pap, aszmonda, ne menjen a templomba, nehogy aztán őt is elhurcolják miatta.

Egyik helyen, me nálunk az a szokás, tudja, hogy ha valaki meghal, azt este virrjasszák, imádkoznak, két este virrjasszák. Akkó mentek a virrasztásra, s ahogy imádkozni kezdtek, akkor abba a helybe mondta megint ő es. Olyan történeteket mondott, hogy ... Hogy mondta: eljön az idő, hogy csürbe csépetek. Mindet mondta előre. Ki kell majd hordjuk a gabonát a falu végére, s elveszik. Akkor még nem vót, akkor még itt csépetük a háznál, de aszmonda, szérüköt csinának. Mindent előre mondott! Azt is elmondta, hogy hát: – Megfosztanak benneteket mindentől. Állatokat is elveszik. Há nem igaz vót? Elvették! Amiket elmesét, az mind bételt. – Gyermeketek elmennek a városba, elhúzódnak, me nem tudnak itt megélni. Mindent elmondott ez az asszony, mindent.

És elhitték az emberek?

Jaj, hogyne hitték vóna! Hát ha maga bójönne, s látná, hogy az magán kívül van, mozdíthassa, s ő csak mondja az övét, se meg se mozdul, se semmi, hát maga nem hinné? Hát mondja, nem hinné?

Azt monda, hogy a túlvilágon járt?

Nem mondott semmit, aztot nem monda, csak ő monda, hogy mi következik. Mi fog következni. Mindent mondott, ami következett. Minden, minden bételt. Aztán az ura elvitte a Lázra, oda elköltöztek, ott van egy határ, hogy itt ne hurcolják, me elvitték Hargitára, s bé vót zárva, mindent csináltak vele. Bétették a fekete kocsiba, s vitték el. Aszmonda, erről ő nem tehet. Aszmonda, mikor éber lett, hogy ő ezekről nem tud. Mondták, hogy ki tanította erre, hogy ő ezt mondja? S milyen gyógyszerket szedett bé? S azáltal... elvitték a kórházba, s kivizsgáták. Ó, sokat huncóták, sokat huncóták ötöt ezer! Aztán direkt az ura elvitte a Lázra, hogy ha ott mond es, hát nem tűnik fél.

Azt monda-e, hogy az ablakokat kell nézni?

Igen, aszmonda, hogy az ablakokon jelenések lesznek, s az ember így ha figyelte az ablakokat, hát tényleg jelek vótak rajtuk. Jézus képe, Mária képe, úgy is vót Jézus, hogy az ölkibe vitték, mint halottat, úgy es mutatkozott a kép az ablakokon. Még az iroda ablakán is. Vót egy jegyzőnk, ott vót a lakása, az nem mert ott hálni, mikor meglátta az ablakokat! Mit mondjak magának, olyan vízfesték-formának látszottak

¹³¹ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

azok, olyan világoskék színbe játszott. Legelőbb az iroda ablakán jelent meg, oda annyi nép össze vót gyűve!

Aztán elkergették onnat a népet ezek a pártosok. Aszmondták, nem szabad, s képzelődik csak. De nem képzelődött, valóság vót. Azelőtt se vót olyan, azután se vót. Aszmonda: – Menjetek fel a templomhoz, s nézzétek meg, hogy a pap jószága körül mi történik! S azt a nagy zádogfát¹³² a villám egyszerre lecsapta, oda le vót omolva, olyan vastag fa vót oda, s azt ez leütte, az a nagy fa leütte. Aszmonda ez történik, megmonda, hogy mi történik. (Atyha, Hargita megye)¹³³

Balázs Istvánnéról mit tud?

Hát én csak azt tudom, hogy örökké a vallással küzdött, s a papokkal, s a kommunis-tákkal, hogy a papokat így fogják kivégezni, s a kommunistákat úgy, s evvel küzdött mindig. S aztán elaludt, aszmondják, me én nem jártam ott sose. Aszmondják, elaludt, s aztán amíg aludt, a sok nép odacsődült, aztán imádkoztak érte, s ilyen dógokat műveltek. Aztán amikor fölébredett, akkor prédikát úgy mint, ki se tudom fejezni, hogy milyen dógot, mástól hallottam én is ...

Mondja nyugodtan, hogy miket.

Hát ezeket a dógokat, hogy a papokat úgy végzik ki, hogy felakasszák a nyelvüknél fogva, s a kommunistákat esment úgy akasszák fel, a ezekkel küzdött mindég. S ezért üldözte őket a milícia. De aztán csak nem vitték el, hogy bezárják.

Beteg volt ez az asszony? Miért voltak ilyen látomásai?

Betegnek nem volt beteg, me másképpen tökéletesen viselkedett, úgy dolgozott, mint más, nem volt semmi baja neki, hogy hát beteg lett vóna. Inkább olyan hívőféle asszony vót.

De azért járt templomba?

Járt templomba, de azért a hívő vallást folytatta.

A Bibliából idézett?

Bibliából, igen. S magyarázza, hogy a jehovák milyen gyűléseket hol csinálnak, s oda kell menni, s meghallgatni, hogy mit beszélnek a jehovisták. Akkori időbe a milícia ugye a régebbi időbe üldözte a jehova tanúit is, a hívőket is. Hát ez is azok közül való vót, olyan hívőféle asszony vót.

Jósolt a világ ezutáni sorsáról?

Jósolt, de nem valósult meg semmi azok közül, amiket jósót ő, úgyhogy ... Hát ő jósó-ta, hogy ekkor és ekkor, me most kilencvenegybe vagyunk, kilencvenbe olyan világ lesz, hogy földrengések, s ilyen árvizek, de hát az itt nálunk nem valósút meg, hális-tennek. Úgyhogy erről nincsen ...

Mondta, hogy az ablaküvegen képek jelennek meg?

¹³² Hársfát.

¹³³ 75 éves férfi, 1991.

Aszmonda, hogy hát Szűz Mária megjelenik az ablakokon. Hányba is vót, amikor előbb ... Kollektív nem vót még, kollektív előtt, úgy lehet, kollektív előtt, hogy a templomablakokon es olyan olajminták vótak, s az ott Jézus, ezeket magyarázta. Dehát az semmi se vót igaz, me hát az ablaküvegek, vannak olyan ablaküvegek, hogy hát valahogy úgy van gyártva, hogy amikor a nap reasüt, hát olyan izéket mutat az ablaküveg. Dehát ne vót semmi afféle. Pedig én is jártam a templomot, de hát és sohase láttam az ablaküvegen semmit. (Atyha, Hargita megye)¹³⁴

Rejtezésről hallottak itt?

Igen, hogyne. B. F. bácsinak a testvére a Lázról nőst, P.-nak hívták ... A felesége a Lázról jött, az itt van né, Küsmöd mellett, Széppatak vagy milyen patak mellett, nem messze. Aztán az is elrejtőzködött. Aztán mondták na, me aztán mentek oda, sokan mentek aztán. Voltunk a templomba, s mind ahányan voltunk, mind odamentünk az udvarára.

Hány éves lehetett maga akkor?

Hát én fiatal voltam, azt nem mondom meg, hány éves voltam. S mind mentünk onnan a templomból oda. Az le vót feküve, nem ült, le vót feküve. S én az ajtóba álltam, az udvar felől. S aszmonda, hogy: – Menjetek ki, s nézzétek meg, hogy a száraz akácfa kivirágzott. S néztük, a teteje ki vót virágozva, három virág vót a tetejin! Vót! Vót itt is olyan. Aztán sokat cirmolták,¹³⁵ nagyon sokat. Igen. Akkó monda, hogy: – Menjetek, nézzétek meg, máma délután a Jóisten nyila, a villámlás, belécsapott a templomotokba, a templom mellé, a templom mellé! S belé is, délután két óraker – nagy fa, akkor is olyan nagy vót –, belécsapott. Nem kőrisfa vót, zádogfa!¹³⁶ Az iskola mellett, ahol van az a kőkereszt, most is látszik, hogy le van égve. Belé is csapott, jött egy nagy erős idő, s belé is csapott a villám, pedig a templomon villámhárító s minden ott vót, s mégis a nagy fába belécsapott.

S miket mesélt még? Az egész falu ott állt, s hallgatta?

Hát ott vótunk, s hallgattuk, s aszmonda: – Meglássátok – ez nem a kollektív alatt vót, a másik évbe már a kollektív alakult meg –, meglássátok, hogy nem a csűrötökbe hordjátok a gabonát. Azt is megjósóta. Megjósóta. Aztán tudja az Isten, már az ember el is felejt. Pedig ott az ajtó között vótunk, s a sok ember tényleg benn, s az udvar teli, minden.

Akkor aztán licitálták bé né, a néptanácshoz, hívatrák örökkéig bé. S ott is megkérdezték, hogy honnat beszél. S aszmonda, hogy azok a szózatok jönnek, azt kell mondja. Nem válogatta, hogy jaj, kivel beszél, s kivel nem, ami neki jött, azt monda. *Nem volt beteg, nem volt orvosnál?*

¹³⁴ 84 éves férfi, 1991.

¹³⁵ Szidták.

¹³⁶ Hársfa.

Én nem tudom, én azt nem hallottam. De amit láttam, az beteljesült, amit mondott, az biztos! Me rajtam is megtörtént!

Mit mondott magának?

Az történt rajtam is, hogy elvontunk az urammal fakészíteni. S annyi eper vót! Annyi eper vót a tisztáson, hogy egy vedret meg lehetett vóna tőteni. Mg az uram csináta, hogy a fáról az ízét lehúzta, s csinát olyan töcsérszerűséget, s szedett a gyermekeknek, s aszmonda, hogy holnap eljövünk, s leszedjük! S másnap mentünk a fazakakkal, hogy szedjük le az epret. S ők közvetlen ott dógoztak az út mellett – me fiatalasszony vót –, ott dógoztak. S nem mentünk el messzebb, mint kétszer ide az iroda, olyan távolságra, s mondom az uramnak: – Elég fiatal asszony, s közel van az erdőhöz, mér nem megyen szedni epret, velem szedeti az epret? Elmentünk arra a helyre – mer az uram jól ismerte az erdőt –, elmentünk arra a helyre, ott lapi nem vót összemáskáva, mer ahol szednek mégis epret, ott a lapit letapossák, na. De ott nem vót összemáskáva. S kérem, nem kaptunk, egy csiporral sem kaptunk! (Igen, mer mondta az a lát-nokasszony, hogy hozzanak egy csuporral neki is!)¹³⁷

Szóval beszélgettek?

Hogyne, beszélgettünk, s mondta, hozzunk egy csuporral neki is. S akkor elmentünk, olyan távolságra egymástól, mondom az uramnak: – Jó fiatal, közé van az erdő, s szedjen. S kérem, nem vót! Mi se szedtünk! Ez megtörtént rajtunk!

(És az irodánál!)¹³⁸ Jaj, az irodánál! Béjött az irodához vagy behívatták, nem tudom biztosan, de annyi nép vót, teli vót néppel az iroda előtt. S aszmonda, hogy: – Menjete ki, s nézete az ablakra, s meglássátok Jézust, fel van feszítve, s Máriát, s a szentképeket az ablakon meglátjátok, ott fűg tükrözni. S mind néztük, s mind néztük, még M.-néni is bémentünk, a szomszéd asszonyhoz, néztük. S a abba a szobába fenn lakott a jegyző – akkor még jegyző vót –, az úgy fét! Nézett az ki, s: – Mit látnak itt – aszmondja –, engemet, engemet látnak! Az asszonyok, az emberek mondták: – Húzza bé az ablakot, lássunk valamit! De az úgy tükrözött, azon szentképek, s Jézus, s Mária, azon minden vót, az biztos! Na. Aztán úgy megijedett az a jegyző, hogy az aztán el is kötözött abból a lakásból.

Aztán annyit hikálták bé, a milicista, ide az irodába, az asszonyt, aztán elkötöztek. Elmentek Temesvár mellé, Rékásra, oda költöztek vót. (Atyha, Hargita megye)¹³⁹

Balázs Pistáné miket látott?

Jaaj! Az ott van most Temesváron, az ura meghalt.

Igen? Mert úgy tudom, hogy innen a Lázra mentek el.

Igen, a Lázra.

¹³⁷ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

¹³⁸ Ismeretlen jelenlévő kérdése.

¹³⁹ 69 éves nő, 1991.

S él még Irma néni?

Irma, Irma. S meg is mondta. Ő meg is mondta aztat, hogy milyen világ lesz, hogy az ő lányai férjhez mennek, mind a kettő, sofőrhez mennek férjhez, s hogy ők a gazdasághoz mennek, fejnek. Ott is vót Irma, de Pista bácsi, ő meghalt.

Aszmonda, hogy kivirágzik az akácfa. Olyan száraz vót, lelkem, az az akácfa, mint ez a szék, ne. Aszmonda, kivirágzik, s kacagtunk. S imádkoztunk. Mentünk, Sz. P., ő bement, nézte, de nem csinát egyebet, a szeme bé vót hunyva, s beszét, s aludt. S reggelre kivirágzott az akácfa! Na. Hát ez most Isten tudománya vót-e vagy mi vót, nem tudom. S akkor szegényt elvitték bé a milíciára, s megverték.

Udvarhelyen?

Nem tudom, Udvarhelyen vagy hol, de megverték. S akkor az ura hazajött. S akkor aztán elmentek Temesvárra. Aztán ott is folytatta, de aztán amit neki az Isten kijelölt, hogy hogy lesz, úgy lett, s most nincs baj véle.

De úgy közönségesen, mindennap, mit csinált?

Naponta? Nem is mondta vóna meg maga, hogy tudós asszony, hogy valamit tud. Csak egyszeribe reajött, délután, s akkor bément a szobába, s lefeküdt, s akkor elrejtett. Rejtező vót!

Kik ezek a rejtezők?

Az, amelyik elalszik, s úgy beszél. Rejtezők.

Ez is tudomány?

Igen. Én is lefeküdtem valamelyik nap, s olyan jött nekem, hogy mind a fán jártam. Örvendtem, egyik helyről a másikra ugrottam. Na.

Mikor felébredt, Irma néni mit csinált?

Akkor nem tudott semmit. Kérdezte, hogy métt vagyunk ott annyian, micsinálunk? Nem tudta, hogy mi ötöt hallgassuk.

Hallgatták, hogy mit mond, miközben aludt?

Bent vót egy illető, aki izéte ... De mikor mondta, hogy a fa kivirágzik, akkorán kiáltott, hogy mi is meghallottuk az ajtónál. Ott álltak az ajtónál, ne. Kettő benn vót, hallgatta. És csak aludt, nem csinát egyebet. Akkor mikor féket, nem mondta vóna meg maga, hogy ő beszét! Ő nem tudta, hogy mit beszét, mikor kérdeztük tőle. Ő nem tudott semmit. – Irma néni, mi vót? Ő nem tud semmit. Csudálkozott, hogy annyian ott vótunk.

Megint aztán, vót még itt Máréfalán. Nem tudom, él-e az az asszony. Mikor elmentünk vót ki, nem tudom, milyen erdőnek is hívták, Istenem, kimentünk vót, és öt elvitték vót ...

Cekend felé?

Igen! Ötöt elvitték vót izére ... Olyan beteges vótam a fejemmel, gyomrommal, érti-e, minden, s elmentem oda, s meggyógyított engem az az asszony!

Maréfalán?

No az, Máréfalá.

Oda személyesen elment?

Igen, igen.

Milyen korú asszony volt, idősebb, fiatalabb?

Idősebb, de csak két évvel vót idősebb. És kimentünk az erdőbe, nagy cserefaerdőbe kimentünk, ott állott két milícia, délkor hozta a koszorút, milícia, mindenféle, koszorút hozott oda. Őneki megjelent vót, ő volt pakulár,¹⁴⁰ ilyen major¹⁴¹ vót az apja, s a juhokkal járt. Akkor neki megjelent ez az élet, hogy ő hirdetni fog. És ő fémejen az égbe. Aszmondta a pap: – No, ha olyan nagy tudományod van – kiment egy pap hezza –, ha olyan nagy tudományod van, menj fé az égbe. S ment fé! A pap megjíjedt, jaj, eszeverte a kezit, s visszahúzza: – Hiszem, hiszem! Na. A pap azé vót megjíjedve, hogy most már őtet leteszik a tudományról, mer most már többet tud ez az asszony, mint ő!

De ott annyian vótunk az erdőbe, tudja-e, ott Malomfala Kibéd, s ott a világon, ott Farkaslaka, mind odamentünk vót, s mi is Atyhából.

Hány éves volt ez az asszony?

Fiatalasszony lehetett, kicsi leánya vót.

Nem emlékszik, hányba lehetett ez?

A háború után. Negyven ... negyvennyolcba, akkor történt vót.

Emlékszik-e arra, hogy B. P.-né mondta, hogy miket lehet látni az ablakokon.

Most is van olyasmi.

Szóval nem csak ő mondta ezt?

Nem. A templomon, az irodán, mindenütt. Olyan vízfőzőnők, olyan csíkok, olyan szivárványok. De akkor jött be, amikor ő kezdett beszélni, addig nem láttunk olyasmit. Akkor jött be. Templomba, mindenüvé. Most is van, templomba lehet látni. Most is van. Mária, minden megjelent az ablaküvegen. Jézus, minden. Akkor jelent meg, amikor ő kezdett beszélni. (Atyha, Hargita megye)¹⁴²

Simonban vót egy Sz. G., s annak a lánya ... Igen, igen.

Annál nem járt maga?

Nem, nem, de hallottam róla, ő is sok mindent mondott. Előre megmondta, s látott dógokat is. Aztán itt vót egy másik, minek is hítták s az illetőt ... Nem jut eszembe a neve. Somlyón, Csíksomlyón. Egy fiatal valaki vót, s megmondta, hogy na, most ő meg fog halni. S tényleg, úgy is lett. S ő megmondta, hogy ekkor s ekkor meghal, s tényleg meg is halt. Ez is valami ilyen tudós vót ... Ott imádkoztak Somlyón. Nem tudom a nevét.

¹⁴⁰ Juhász.

¹⁴¹ Számadó juhász.

¹⁴² 80 éves nő, 1993.

Úgy hallottam, Úz Bencéről mondták, hogy jószolt ...

Nem, ez most volt, nemrég volt! Igen, körülbelül lehetett olyan négy-öt éve, négy-öt évinél nemigen több. Az itt élt nálunk, itt élt Somlyón.

Mi történt vele?

Szóval az illető ... nem volt neki semmi baja. S aszmondta, hogy most megyek ide s ide, s meg fogok halni. S kiment a kocsival, s meg is halt. Előre megmondta, hogy mikor fog meghalni. Hogy megy Somlyóra, s akkor fog meghalni. J. fiam tudja a nevit is. Azt is tudja, hovavaló volt.

Nem szentkirályi?

Hát én most már meg nem mondom.

Úgy tudom, volt Csíkszeredának egy Szentkirályról származó polgármestere, L. Gy. S ő ment ki Somlyóra autóval, s az autóban halt meg ...

Az volt pontosan, az. Az. (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁴³

¹⁴³ 94 éves férfi, 1993.

Elrejtés

Vót, egy gyereke vót egy asszonynak, B. R.-nak hívták, O. B.-nak a fia vót, egy gyermek, az elrejtőzött vót, s férebeszt, s máshelyt mondott, hogy így s úgy. De aztán időre jobban lett vót. Ennél egyebet nem tudok én.

Ez itt a faluban történt?

Itt a faluban.

De még a háború előtt?

Igen, most a negyvennégyes háború előtt. A tizennégyes háború után. Elrejtőzött, s mindig mondták, hogy el van rejtőzve, s hogy beszélt fére, de aztán hogy azt mi gyógyította s hogy gyógyították, nem tudom... Szűz Máriáról s ilyeneket mondott. Itt a faluban. Olyan tíz éves, tizenegy, valami ilyesmi.

Azután elment a faluból, vagy itt élt?

Azután elmentek, Homoródba elköltöztek. Azután ott helyrejtött vót. Helyrejtött vót ... Ennyit hallottam, erre visszaemlékszek, me nem is vót olyan rég, harminckilencbe, negyvenbe ... (Homoródalmás, Hargita megye)¹⁴⁴

1: Hát vót ilyen mondás, vót rég. Mikor az én nagyanyám élt, akkor. Leánka vótam, akkor hallottam, hogy ilyeneket beszélt.

O. B. nevezetű ember fiára mondták ...

2: Az éppen D.-nek, O. D.-nek az öccse. Az anyja vót O. D.-nek unokatestvér velem. S annak vót egy olyan gyermeke, hogy látomásai vótak s ilyesmi, s beszélt. De én nem találkoztam avval a gyerekekkel s aztán behalt.

1: Az meghalt, V.-nál fiatalabb vót ...

2: Fiatalabb vót, nem tudom, hogy hívták, de az vót a legfiatalabb ... (Homoródalmás, Hargita megye)¹⁴⁵

De vótam én aztán Gyurgyunál, Romániában a grönicsereknél¹⁴⁶ katona. Ott vót egy asszony. Oda én jártam sokszor. Minden héten elmentem. Az az asszony elrejtett úgy, hogy három napig aludt. S kértem aztán tőle, hogy: – Mondja meg immár

¹⁴⁴ 82 éves férfi, 1996.

¹⁴⁵ 82 éves férfi (2) és felesége (1), 1996.

¹⁴⁶ Határőröknél. Román grániceri – határőr.

– Zsánnénak hívták –, mondja meg, Zsán néni, hogy mit látott? Me aztán fékelt az asszony, nem is vót öregasszony. Olyan negyven-negyvennégy körüli asszony vót. Aszmondja: – Beszétem édesapámmal, édesanyámmal, testvéreimmel – aszmondja. – Jól vannak. Ennyit még tudok mondani. El vót rejtelve úgy, hogy három napig aludt. Má készült a temetésére a férje. (Atyha, Hargita megye)¹⁴⁷

Vót. Úgy hitták, hogy G. J., ott benn Korondon. Mű úgy mondtuk, hogy elrejtett. Hát az három napig aludt. Aztán az beszélgetett aztán, hogy hogy és mint, és mit látott.

Itt vót egy hatalmas nagygazda ember, itt Korondon, aztán itt is birtoka volt, itt Pálpatakán. De ő vót a legelső gazdaember Korondon. Vót egy leánya s egy fia, s mind a kettő meghalt. Ketten maradtak, a két öreg. Tudja, olyan fősvény volt mégis, hogy annyi vót nyárba a túró, s a sajt, s asse tudta, mi, amit el kellett adni, rengeteg. Így szombatoként, itt a hetipiac szombatnap van, hát akkor vót két üzlet Korondon ott benn. Vót lépcső, s oda kiment az árujával, s ha már valaki egy kiló sajtot megvett, bár ha egy falattal nagyobb vót, a nagygazda azt is kívágta, annyira fősvény vót. Pedig most már ketten vótak maradva, mert a fia a tizennégyi háborúba meghalt, s a leánya itthon halt meg, s csak ez a két leányuk vót. Hatalmas, azt sem lehet tudni, hány száz holdas birtokuk vót. Nagy vót, irtó. Úgyhogy saját magának kabalacsordája,¹⁴⁸ 5-6 csitkós kancája vót, s azok csitkóztak. Na, de azt akarom ebből kihozni magának, hogy ez a rejtőző elaludt vagy micsoda, meghalt. Aztán várták többen, mit mond álmában. Sokan, szomszédok s mások. Azt az embert, azt a nagygazdag embert látták, immár meg vót halva, s el vót temetve, láttak, hogy egy nagy terített asztal mellett le van ülve. S eleibe, immá meg ne botránkozzék, nem vót semmi olyan terítés az asztalon, hanem egy tálban lószar. Már bocsánatot kérek, de avvót eleibe téve. Ezt így sokan látták, erről a nagygazda emberről. Aztán ilyenek még vótak. Aztán ez a G. J. bá, amelyik meghalt, e vót, de e nem vót meghalva! S aztán amikor ő felébredett, ő es sok mindent elbeszélgetett, hogy mit látott. Na, aztán úgy mondtuk akkor, hogy elrejtett. Három napig aludt. (Pálpataka, Hargita megye)¹⁴⁹

Hallani hallottam róla, de annál többet nem sokat, hogy felébredett, s nem tudom, miket mesélt, hogy ő ott mit látott, ilyesmiket. Ezt hallottam, de én már úgy megfeledkeztem, ez nagyon régi, hogy miket mondott. Erről hallottam, hogy elrejtett, s amikor felébredett, akkor olyan csodálatos dolgokat mondott, hogy ő ott miket látott, s ehhez hasonló. De ez, ez má nagyon régen vót, azóta se lehetett hallani. Ez gyermekkorunkba történt, akkoriba. Én tizenkettőbe születtem. (Atyha, Hargita megye)¹⁵⁰

¹⁴⁷ 71 éves férfi, 1991.

¹⁴⁸ Kancacsorda.

¹⁴⁹ 84 éves férfi, 1991.

¹⁵⁰ 79 éves nő, 1991.

Orbán Erzszi túlvilágjárása

Az ott künn az utcába ne, elütte vót az autó, s két hétig aludt. De az aztán, mindenki izent tőle a túlvilágról, s ment, mondta meg, hogy mit üzentek. Az az asszony ott a templom, a temető fele lakik, ott hátul ...

Orbán Erzszi néni ... de ő kórházban volt ...

Kórházban, me elütte az autó. Két hétig odavolt, aztán mindenkinek, akinek üzentek, járta az embereket, hogy mit üzentek. Hogy legyenek jók, ne káromkodjanak, mindent ... Vót Fenyéden egy titkár, s a feleséginek, a felesége egy kicsit olyan izé vót, hogy azt izente a férje, hogy imádkozzék, s ne káromkodjék, s mindent, amit mondott, hát mindent adott le. Ő a túlvilágon volt. De másoknak es, soknak, akiknek üzentek, mondta, hogy micsináljanak. Hogy legyenek jók ... Rosszat nem mondott. (Máréfalva, Hargita megye)

Há itt van a szomszédba egy asszony. A bótból kijött, a két bót egymás mellett van, a kenyeres s a fűszerbót. S ahajt ment által, akart menni na. S ott vót a menyem is, nézték. Akkó látták meg, hogy ez az asszony által akar menni, s ott vót a kocsi, s abba a helybe a kocsi elütte, érte-e. A kocsi elütte, s a kocsiban pedig pont az orvos a feleségivel, a főorvos a feleségivel. S akkor hamar felkapták, s akkor bé, s – aszmondta –, tíz nap-e, tizenkét nap, nem szólott, nem tudott semmit a világról. Addig reparáták az orvosok, hogy ugye nehogy meghaljon, hogy jobban lett az asszony. S ő mondott valamit, hogy a túlvilágon kikkel beszélgetett. Aztán hogy hol járt, mit járt, azt nem lehet tudni, nem tudom. De ő meg se halt, s meg se szólalt. Tizenkét nap, tizenegy nap-e ilyen beteg vót. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁵¹

Orbán Erzszi néni magának a testvére? Azt mondják, ő a túlvilágon volt ...

Ó, sokat, a holtak, beszéltek sokkal. Vót az a F. Á., ő izé vót, elnök, a kommunista időbe. Úgyhogy találkozott is, külön ... S most is menyen, ha meghal valaki, s ott imádkozik, s én mind azt ízelem, hogy: – Ne tüntess úgy! Imádkozzál otthon, s ne tüntess úgy, hogy menjél ...

¹⁵¹ 84 éves férfi, 1997.

Mit mesélt?

Aszmonda, olyan szép fényesség vót, egyéb nem vót, a fának nekidőt édesapám, ott vót valahol, s még aszmonda, hogy Cs. G. jól megbaszott – de így kell mondjam, ahogy ő mondta, ne tessék haragunni, így mondta. Me Cs. G. vót ott, amikor a közjegyzővel íratják. S édesapám nagybeteg vót, s nem tudták, hogy ő már kicsinál, végrendelkezik vagy osztozkodik ...

Ez a F. Á. nem volt katolikus ...

Nem vót katolikus, de aszmonda, nem számított a mennybe, hogy katolikus vagy nem katolikus, az imádság nagyot hat a mennybe. Úgyhogy vótak ezek az idősebb asszonyok, odale S. D. felesége – két pap fia van –, há az is aszmondja, hogy ő álmába, a betegsége nagyon súlyos vót, sokat betegeskedett. Elég a, hogy egy nagy rózsás létrán ment fel. Egy másik asszony, egy idősebb asszony, az is ment, aztot béeresztették, őt visszaküdték. Aszmondták: – Te menj vissza, neked még sokat kell imádkozzál, sokat kell a népet térítsed. Az aztán imádkozik is ... Aszmonda: – Olyan messze fel kellett menjen, s őt visszaküdték, arról a rózsás létráról, jött vissza. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁵²

Orbánné jósót nekem a tavaly, haha ... akit elütött a motor, s agyrázkódást kapott. *Igen, Erzsébet néniemmel én beszélgettem ...*

Ő aszmonda, hogy beszélt a túlvilágiakkal. Aztán hogy igaz-e, nem-e, nem tudom. Aszmonda, hogy ő magánkívül vót, me ott vót sokáig, hogy mondják, reanimáré,¹⁵³ s nem tudott beszélgetni, nagybeteg vót. Oda mind mentek bé, látogatták, s aszmondja, az orvosoknak s mindennek olyasmiket mondott ...

Hát nekem is egyszer egy jó félórát magyarázott vót. A fia pont mellettük lakik kijjelfelől, I., s mentem oda, s valahogy szóba elegyedtünk, de alig lett vége-hossza, annyi mindent elmondott, hogy Ilonka Andrisékkal, s azzal a vén tudós Pap Dominnéval, az a testvére vót, Ilonka Andrisné, Ágnes néni ... (*Igen.*) S az is olyan nagy mindentudó asszony vót, nagytevő, s azok tényleg szoktak ilyent-olyant mondani, ugye a régiokról jósóni, többet tudtak, mint mi. Azokkal is beszélgetett vót.

(De el vótak halva no. A túlvilágon beszélt velük, az volt az értelme ...)¹⁵⁴ (Máréfalva, Hargita megye)¹⁵⁵

¹⁵² 80 éves nő, 1997.

¹⁵³ Újraélesztés,

¹⁵⁴ Az elbeszélő férjének megjegyzése.

¹⁵⁵ 71 éves nő, 1997.

Aztán úgy, amikor ez letört, aszmondja az orvos nekem: – Maga – aszmondja –, olyanokat is imádkozott, ami az imakönyvbe nem vót benne. Kezdek gondókozni, s még az is az agyamat megjárta, hogy hát ugye, azelőtt a papokat is vitték a miliciára, s minden, s ott addig verték, amíg beléhaltak. Há mondom: – Doktor úr, én annyi imádságot ..., de én nem tudom, hogy mit mondhattam. Ugye nem tudom!

Mi tanúk vagyunk – aszmondja –, kettő állandóan itt vót, s mi mindörökké írtuk le, hogy maga mit mond, s mit imádkozik. Kezdek gondókozni, a miatyánkot hiába mondom, hát azt kell mondjam, ami nincs benne az imakönyvbe. Na, elkezdem: Nehéz a keresztem, megváltó Jézusom.

De amit rám mértél, szívesen hordozom ... [Imát mond.]

Mikor elmondtam, a doktor úr odaállt, s aszmondta: – Úgy elfáradt. – Hát, el egy kicsit – mondom. S aszmondja, hogy: – Még egyszer el tudná mondani? S mondom: – Miért, doktor úr? S: – Azér me le akarjuk írni. S mikor másodszor is elmondtam, az a nagy terem teli lett fehér köpenyesekkel, s még a sepregetők is odakerütek, hogy azalatt az idő alatt, hát ugye én nem tudom, hogy miket mondtam, ők tudják, miket beszéltem. Hát odakerütem, hogy én amikor másodszor is megkezdtem, mindegyiknél egy kicsi füzet vagy egy kicsi papír vót, s ceruza. S mind leírták azt az imádságot.

Aszmondta nekem a páter atya – a Jóisten nyugtassa meg még a porát is, me meghalt –, Udvarhelyt vót, aki imádkozott értem, aszmondja nekem: – E., figyeljen ide! Egyszer Betfalva, Fenyéd, Méréfala – me ugye osztottak valamit a bótba, amikor én ott jártam, amikor az autóbalesetem vót. Aszmondja: – A három község váltságára adott engem az Isten vissza, me ha én aszmondom, hogy Mária itt vagy ott megjelent, akkor azt nem hiszik. Me itt magát látják, s mindenki tudja, hogy nem jön meg. Me a doktor urak írtak egy olyan papiroost, hogy én má meghalok, me ugye bódogtalan vótam, süket vótam, s ott mindent beleírtak, na. Pláne, amikor a leányomhoz, Betlenfalvára odatettek engem, me a doktor úr aszmondta, hogy menjek oda, me amikor a kórház kapuján jöttem ki, akkor se hitte, hogy megélek. Hogy legyen közelebb Udvarhelyhez, na. Ott vótam egy hónapig, tiszta olyan fekete vótam, mint ez a kályha, ne, az egész testem ilyen fekete vót. Akkor aszmondja, hogy annyi, hogy a leányom a fürdőszobából leszedte a tükröt, hogy én lássam. S a kezem hátát nezttem, hogy: – Né, te, jaj, hát milyen a kezem, nézd te meg! S: – Hagyja el, édesanyám. S a hátam úgy fáj. S: – Az fekete-e? De nem mondta meg! A doktor úr odajött örökké, se megnézett örökké, s ment el ...

Megvakútam vót teljesen, úgyhogy senkit se láttam, csak a lányomat. A lányomat azér láttam, me a hangja ott vót, s ugye ott előttem képzeltődött. Aszmondja: – Édesanyám! Itt van édesapám, itt van bátyám, itt van férjem! De én senkit se láttam. S: – Én édes Jóistenem, hát nem látok. Hát lám, hát tessék elhinni, így a kezeimet összekulcsoltam, s egyszer valami lefutott bennem, s így fel, a fejembe megint, úgy egyet nyilallott, édes Jóistenem, a szememet nyitom, tiszta világosság van! Egy-

szer ott, ahogy álmodtam, a Jóisten visszaadta a szemem világát. Hogy azt kibeszélni nem lehet, hogy mit szenvedtem.

No, osztán a lányoméknál. Két pap fia van, egy komámasszony – aszmondta a doktornő, hogy egyiket tojást –, na, ő hozott egy kosár tojást, a lányoméknál. Az asztalnál vótam én már, s aszmondja, mikor bejő: – Jaj, komámasszony, hát itt annyi virág van, de annyi, hát maga a mennyországba van! Há maga tud menni? – Komámasszony, nézze meg, én ezt az asztalt megkerülöm, tudok menni! Hát a csudálat, ilyen csuda vót, erősen nagy csuda vót! Akkor azt az imádságot, a menyem lehozta a rózsafüzéért, s a skapulárét¹⁵⁶!! Akkor azután adott a pap bácsi mást nekem, mert az elveszett. Mikor engem megkeresztet vót, aszmondta, egy kicsi székre reaallott, s aszmondta nekem, hogy: – E.! Figyeljen ide, ez a skapuláré, akármilyen veszedelembé lesz, megvédi. Egy izé van rajta, a Csíksomlyói Mária, s a Jézuska van véle, s a másik felin a szentség. A két vállamra reatette, egy kicsi székre felállott, s egy nagy könyvet reatett a fejem tetejire, s három nyelven elmondta az imádságot. Amikor ezet ő elvégezte, akkor aszmondta: – Magát ezek megvédik! S akkor én a hónap első péntekén azt kiáltottam: – Hol a skapulárém, hol a rózsafüzérem, s hol az imakönyvem? Me erre szólaltam meg, erre a földre, me ugye addig a halottakkal beszélgettem, s ugye azt mind írták fel. Ugye az orvosok is írták fel, s a páter atya is, aszmondta, hogy mostmá ő is megköveteli, hogy írják fel, ez olyan nagy csuda, ez olyan nagy isteni hatalom. Az orvos az erős káromkodós vót, s ideges, s aszmondta: – Semmit se ért a mi munkánk! Semmit – aszmondja. – Itt – aszmondja –, Istennek vót a csudája s a műve, hogy én, aki elütöttem, nem kerütem börtönbe. Na, hogy ezt ő is bélátta. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁵⁷

¹⁵⁶ Vállruha, a karmelita szerzetesi öltözék mindenki által viselhető darabja. Két barna vagy fekete textilnégyzetből áll, melyeket egy zsinór köt össze. A textildarabokon kép vagy szent érem található.

¹⁵⁷ 73 éves, 1993.

Beszámolók a túlvilágról

Találkoztam! Most esment, most egyszer ... Találkoztam! Olyan asszony vót, a leányomnak az anyósa, meghalt, fiatalasszony vót. Ugye szeretett erősen, a leányom ott vót, s mondott nekem ilyent, olyant, a fia idekerült nálunk, milyen jó, s milyen jól kereskednek, s én adtam pénzt, s segítettem, s úgy örvendett, asse tudta, hogy fogjon engöm, hogy valahogy, s én adtam pénzt nekik es, a lányomnak, hogy árultak, nekem vót, dógoztam, vót pénzem. Két tinó, két tehen, bikák vóttak, neveltem, adtam bé.

Elég a, hogy meghalt fiatalon. Meghalt, s egyszer álmomba, me én apámmal is éjjel dógozok, s beszélgetek. A testvéremmel is dógozok, me kovács vót, s beszélgetek. Mind úgy beszélget, mind én most né, vélek. Evvel találkozok, evvel az asszonnyal, meghalt. Ez egy olyan szép asszony, fiatal vót így is, szép fehér ruhába, a haja kiódva. Panaszol. Aszmondja: – D. bácsi – me mindig így szólított, D. bácsi. – Tudja, én eddig olyan boldog vótam, olyan boldog vótam, de most nem vagyok – aszmondja. – Én így s én úgy, s másfelé, hogy az ura hitvány ember – aszmondja. – Né, I. – mondom, me I.-nak hívták –, I., hallgass ide, ma így vagyok, s tésis ma így vagy s panaszkodom, de hónap másképp, én se vagyok jól, egyedül vagyok, egyáltalán ... De megharagszok, s ilyent s olyant gondolok a másakra, s te is helyrejössz, megjössz. De így nem jövök, s úgy nem. De mentünk fel, embör, egy, olyan lépcsők vótak, ha nem, én közel az estét ne érjem. Mentünk fel, de nem mentünk. Ott nem vót karzat, semmi nem vót egyéb, csak mentünk fel s panaszkodott, s én es igen, egyik a mással beszélgetünk. S felmentünk jó messze, de messze mentünk már, s panaszol, ő is igen, s én is igen, egyik a másnak, de olyan szép asszony vót. Hát egy olyan szép zene van, ahogy felmentünk, ember [suttog] hát felértünk, de messze mentünk, hallja-e, sokáig mentünk, nem csak kicsit. Hát olyan zene van, embör! – Na – aszmondja –, D. bácsi, ez az enyém, az én darabomat a zene húzza. Szép a citrom, sárga citrom, de savanyú a bele. Ezt es ... Az úgy bément oda aztán, oda közijük, annyian vótak, így a küszöb, ők vótak belül, s én vótam küljel, a küszöbön küljel. Oda benéztem, de ott milyen szép dolog vót, s olyan szép pusztá vót, hogy annak nem lehetett látni sem ezt a felit, sem azt a felit, sem azt a felit, mindenütt egyforma vót. Olyan világosság, ember, hát én olyant én nem értem. Ő bément, azok neztek belülről, én es neztem őket, ők es igen, nem szótak hozzám, se azt ... Az egy tiszta olyan csupa aranypusztá vót, hogy tündérország vót! Tündérország, azután is aszmondom, tündérország kellett legyen! Milyen zenészők, milyen mulatság, milyen szép dolog, s milyen szép asz-

szonyok, leányok ott mind, s mind mulattak, ott mentek, egy akkora hely vót, egy darabig neztem. Ők es nezték, én vótam a küszöbön, s ők vótak bejül. Ő aztán úgy bément, ő többet velem nem, semmilyen, ő befutott – aszmondta –, ez az én darabom, otthagytott engem, ott abba a helybe, aztán egyedül neztem, hogy mulatnak, milyen szép. Hát tündérország, az egyszer százás ... (Homoródalmás, Hargita megye)¹⁵⁸

Én magam, egyszer olyan beteg vótam, az uram még élt. Beteg vótam, úgyhogy ejsze meg is haltam vóna. S arra ébredtem meg, hogy az uram rázott, hogy ébredjek fel. S mi van. Me én milyen szép helyen vótam, s milyen jól vótam, mér foglalkozott velem, mé nem hagyta, hogy én maradjak ott. De én nagy beteg vótam, s ő már nem is tudta, hogy mit csináljon.

Nem emlékszik, milyen volt az a szép hely?

Az egy olyan szép hely vót, csupa virágos, mint a virágos mező, vagy még annál is, kimondhatatlan. Kimondhatatlan szép hely vót. S olyan jól éreztem, olyan boldognak éreztem magam, bántott, hogy én mér ébredtem fel, mér nem láttam tovább.

Nem találkozott senkivel?

Én nem emlékszem, hogy találkoztam vót, csak erősen szép hely vót, s jól éreztem, én vótam. De arra nem emlékszem, kivel beszéltem. Mondom, ez így vót ... Vannak jeles álmok, most is, hogy a Jóisten megjeleníti ... (Szolokma, Maros megye)¹⁵⁹

Hát anyósom vót, boldoguljon. De aztán halt is meg, s itt vót egy szomszédasszony, s a testvére, s imádkoztak, hogy beteg vót ... S felébredt, s aszmondja: – Jaj, te, milyen álmodt láték! Aszmondja a vénasszony a testvérinek, kérdezze meg, mit látott. – Mennyországba valék! – S mit látott, R.? S nagy semmit. S aludt vissza. S énnekem ez úgy megmaradt. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁶⁰

¹⁵⁸ 82 éves férfi, 1996.

¹⁵⁹ 80 éves nő, 1996.

¹⁶⁰ 70 éves nő, 1994.

Látomások

D. J., csikmenasági. Hát hogy a gyermekünkkel ez történt, egy zászlót akartam csináltatni a templomba. Néném lejött, s aszmondta: – Gyere most fel, most Menaságon csinálnak. S az az ember beteg vót, súlyos beteg, de bele vót nyugodva a sorsába. S az elmondta, felmentünk s beszélgettünk. Ő meg kellett alapítsa a Szent Család Társulatát. S hogy mivel elbeszélgettem, s mivel társulatot csináltak, s vót egy pár lejesem, s legyen odatéve, s odateszem. S aszmondja: – Hát magukat is odatettem tagnak, amikor elbeszélgettünk. Úgyhogy a menasági Szent Család-oltár fel van állítva, s annak a testvéremmel, ha adunk oda valamit, ha nem, a tagjai vagyunk egy pár lejen keresztül.

S aszmondta, hogy egyszer a juhokkal künn járt a mezőn. S ahogy ott a juhokat őrzötte, elmélyedett, hogy a Szent Család mennyit kellett menjen, vándoroljon, s mikor üldözték ... Hát mi történt, úgy elragadtatódott, hogy ő se tudta, hogy mi történt vele, az egész, me ugye hegyek vannak, az egész hegy, mint ahogy most a felhő van, egyforma lett, s mit lát: a hegy tetejéről jó le a Szent Család! – Uram Istenem – aszmondja –, hamar térgyeljek le! S akkor már ott is vótak. S aszmondja: – Ne térgyelj le – aszmondja József –, ne térgyelj le, hanem mondd el, mibe tusakodol. S aszmondja: – Hogy megnyit szenvedett a Szent Család. S aszmondja: – A Szent Családot alapítsd meg a faludban! Mikor vót a szervezés, egyedül kellett küszködjön. Ő aszmondja, mikor ez a látomás vót, avval ezek megsírútek,¹⁶¹ s mentek is el. S aszmondja magában: – Mennyi esze van Szent Józsefnek, hogy azon a völgyön, a gödrösön viszi keresztül, vagy hogy mikor jöttek ..., s hát mennek el. S akkor eszibe jut, hogy hát mér nem érdeklődött valamiről? S aszmondja, utánok mejen, csak megnézi a juhokat. S számbaveszi a juhokat, s többet nem látott semmit, látta, hogy úgy minden visszaáll. Ő olyan módulag, délután vót, ment a plébániára s mondta. S aszmondja a plébános úr: – Nem baj, J., még fogsz látni, me cvvel nem megyünk sokra. Aszmondja, egyszer csakugyan, álmába történt ez. Aszmondja valaki: – Te J., szeretnél-e megnyországba jutni? – Hogyne! S: – Gyere velünk, s megyünk! – S olyan szépen mentünk felfelé, az ég felé – aszmondja –, hogy látta, hogyan maradtak el a természet, a házak, minden – aszmondja –, s ők haladnak fel. Igen! Fölérnek, s aszmondja egy hang: – Te J., nem jöhetsz bé. De előbb, mikor ment fé, eszébe jutott, hogy ha most

¹⁶¹ Megfordultak .

eleresztik a kezét, akkor ő úgy zuhan, mint a pórul járt farkas ahogy járt, szétmegyen a földön. S akkor egy hang megszólalt: – J., te nem jöhetsz bé! Amit rád bízunk, nem végezted bé! Akik megfogták, elengedték – aszmondja –, úgy zuhant le – aszmondja –, hogy érezte, hogy most porrá megyen, S felkiáltott: – Jézus, Mária, Szent József, jöjjetek segítségemre! S olyan szépen ereszkedett le, hogy a tojás a lába alatt nem törött vóna el.

S amikor megvirradt, újra ment. S akkor aztán valahol, nem tudom, hol van az ima es ..., akkor ment, s a pap melléje állott, s megírták Gyulafehérvárra, hogy milyen látomást látott, s mi a következménye, s amilyen imát akart, meg es engedték. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁶²

S akkor még az, hogy az uram, amikor beteg vót, nyugudjék, ő is ötször látta a Máriát. S nem hittem neki ... S nem egymásután, s nem úgy, hogy na, me aztán tettem én őt próbára, hát hogyhogy, hát ő igen s én nem?

Szóval nekem az a szokásom, hogy ha én nem alszom, akkor behunyom a szemem, szóval én nem vigyázok. S ő, szóval úgy tetszett a Jóistennek, nyitva kellett legyen a szeme. – Te csak mondod – mondom –, képzelődöl, kinn felgyújtották a vilányt, s több sugarat vet be, s az vót. S többek közt ötször látta, de úgy kéthetenként.

Aszmondja egyszer: – Alszol-e? Mondom: – Nem. – Na – aszmondja – most itt van Mária! Mária, képzelje! S mondom: – Hol? S magyarázza. S neztem én is oda, igen neztem oda, s: – na – mondom –, mondjad, menyen vagy tudom is én ... S aszmondja: – Most elment az ajtó sarkáig, s most – magyarázza –, a tévénél s a rádiónál van, s most a fejed fölött van! Úgy felnyúltam, s mondom [sír]: – Drága Szűzanyám, valamí csudát én is érzek, mer én semmit ... S mondom neki: – Hát te mondtál-e neki valamit, mer én nem hallottam semmit. S általában úgy es van, hogy nem lehet hallani, ha valakivel beszélget. S én mondtam, hogy: – Szűzanyám, gyógyíts meg! De így ötször látta. S mondtam én: – Ó, te G., az a villany, biztos! S aszmondja egyszer: – Aluszol-e? Most nézd meg, a villany felgyújtották, de az a villanyház, az nem olyan, mint amit én láttam. Úgyhogy gondolom ..., nem es vót rossz ember ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁶³

1: A férjem, ő látott. Me abba az időszakba vót, hogy vitatta a vallást itt is, s vitatta ott is. Me vita tárgya vót.

2: Munkahelyen, tetszik-e tudni, sokféle ember van, s akkor az egyik ilyen s a másik...

1: Egy adott pillanatba, emlékszem, elmesélte, hogy itt aludt, s látta, hogy bejött valaki, olyan úri öltözetbe, s ő látta, hogy az ajtó nyílik, s ő bejő. Páter Pióra gondolt ő. Ő mondta is, hogy ki ...

2: Annak az alakja vót ...

¹⁶² 64 éves nő, 1995.

¹⁶³ 68 éves nő, 1995.

1: S vett egy nagy kardot, s aszmondta: – Leszúrlak! Az Istent ne vitasd! S a férjem megcsípte saját magát, s érezte, hogy ő megcsípte saját magát, és az alakot mégis látta! S szerintem, me ő aszmondja, hogy hangokat is adott ki, de mamáék nem hallották...

2: Dehogynem hallottuk, hát én felköttem! De olyan látomása vót, biztos!

1: S aszmondta neki, hogy: – Istent ne vitasd! S valóban, azóta nem vitassa.

2: Igen, me van Isten s nincs Isten, s így mondom s úgy mondom, s akárki előtt megmondom, hogy ugye ... Ezt tiltották na, a kommunizmusba, s a gyermekeket nevelték el egészen. Én vallásosan nőttem fel, én úgy neveltem őt, s örökké jött haza, s mondta, hogy ezt hallotta, s úgy hallotta. S te azt hidd, amit tanótál! S mást semmit! S hát egy alkalomkor olyan csúf hangokat ad ki. S ...

1: Meglátta!

2: Ő látta – aszmondja –, látta, jött feléje, s gondóta: – A lábam felhúzom s elrúgom, hát mi lehet az a csúnya alak. S akkor megszólalt: – Tudom, mit akarsz! Azt is megmondta: – Tudom, mit akarsz! A Jóistent ne tagadd!

1: S hát ő nem tagadta, csak ott vitatták, s hogy ne vitassák ... Nem tagadta ő ...

2: – Isten tisztét ne vitasd! S mégis aszmondta, megcsípte magát, hogy lássa, fáj-e. – S ébren vótam, teljesen ébren vótam – aszmondta –, fáj, s mégis láttam. Aztán úgy eltűnt. (Csíkdelne, Hargita megye)¹⁶⁴

Az én uram meghalt nyolcvanháromba, Isten nyugtassa, s minden évbe két misét mondattam: évfordulóra, s névnapra. Mikor a második évfordulója vót, mentünk haza a miséről a sógorasszonyommal. De azelőtt egy héttel már erősen rosszul éreztem magamat. Mondom a sógorasszonyomnak: – Én meghalok. Aszmondja: – Ne, há ne gondoljon ilyent. S akkor éjjel álmomban az asztalon, úgy, ahogy van, Szent Antalnak az a barna öltönye, tetszik ismerni, úgy vót. S a jobb kézzel kezét fogtuk, s azután bármilyen bajomban segít rajtam.

Azután aztán én attól nem tudtam szabadúni. Akkor egy bérámázott képje vót nekem, azt bétettem a fejem alá, me özvegy vótam, s azóta nekem senki egyet se ártott. Én olyan erőt kaptam ettől, hogy éjjel, amíg az uram élt, én valami zajt hallottam, amíg ki nem ment, s meg nem győződtetett, addig én nem tudtam elaludni. Ki kellett menjen, s meggyőződtesen, me nem tudtam elalunni. Aszmondta: – Annyit ne hallgatózzál! S most nem gyújtok villanyt, s ki merek menni.

Na rea, két esztendő múlva annak az évfordulóján, egy nagy koppanás vót álmomban az ajtón. De nagy, kemény koppanás. S fel akartam kelni, hogy nyissam meg az ajtót. De nem tudtam kinyitni. S a mély álomban nálunk van egy ilyen utca hátul, s mellett van a kaszáló, a régen a pékség felé vótak a csűrök, s láttam, hogy hat-hét ment elől, s Szent Antal a barna öltönybe ment utánuk. Hát én reggel felkeltem, érte-e, s én olyan erőre kaptam, hogy elmentem a szomszédba, hogy nem vót élesztőm, de lisztem vót, a gabona ott vót a tornácon, s elmentem, értette-e, szereztem élesztőt,

¹⁶⁴ 39 éves nő (1) és 72 éves anyósa (2), 1996.

s én süttem hét kenyeret a szegényeknek, hogy ne, az Isten fizesse, anélkül nem engedtem ki az életből. Én olyan erőre kaptam, hogy élesztőt kerestem az utcába, én süttem olyan hét kenyeret, amikor megdagasztottam, megcsókoltam a tészát, s aszmondtam: – Uram, áldd meg, szaporítsd meg. Olyan hét szép kenyeret sütöttem, azok ejsze nagyobbak lettek, mint amit én vártam vón. Se essze nem forrtak, se semmi. De én alig vártam, hogy kiszüljenek azok a kenyerek, én már addig eltökéltem, hogy melyikeknek adom. Én egy akkorát meg nem ettem, érti-e. Én addig már meggondótam, hová viszem a hét kenyeret, mikor a nyolcadikat vittem, me hetet addig elvittem, há megyek az úton, s há egy szegény ember mellém áll. S mondom: – L. bácsi – úgy hírták, G. L. –, L. bácsi, van-e bicskája. S aszmondja: – Van. S minek kell? S mondom: – Viszek egy kenyeret, s vágjuk kétfelé. S kétfelé vágtuk, s így a hét kenyérből nyolc lett. De aztán úgy segít, érti-e, én ha valamire megkérem, nekem segít. Tudom a Szent Antal rózsafüzéért, s tudom, hogy aki odaimádkozik, s aki hiszi, az nemhiába imádkozik Szent Antalnak. Nagy csodatevő, érti-e. Azt felmérni nem lehet, hogy engemet hogy segít, érti-e. (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁶⁵

Azt kellett ön is hallja, hogy egy ilyen pártember vót, vezető szerepet töltött be, de vallásos vót. Ő állandóan a Szentlélek Istenhez imádkozott. S aszmondják, még talán az újság is írta, én nem olvastam, de hallottam, hogy amikor este, éjjel imádkozott, az egész szoba, ahol ő volt, fénybe volt. S akkor aszmondta, ez a Szentlélek Isten megbízatást adott neki, hogy én nem tudom, pünkösdkor-e, valami ilyen nagy összejövetelen Csíksomlyóba álljon ki, és akkor bátran hirdesse a vallást, me akkor tiltották a vallást, de ő bátran hirdesse a vallást. S akkor úgy töprengett az az ember, és nem mert mégis nyilvánosan fellépni. S aszmondta neki a Szentlélek Isten, hogy: – Ha nem teljesíted ezt a kérésem, akkor meg fogsz halni. Meg fogsz halni! S akkor ő mégis annyit gyötörte magát, hogy ő elmegyén, el kell menjen, s mégis el fog menni, s minden, hogy aszmondta a vejinek, hogy őt vigye oda Somlyóra, vagy valahova olyan helyré, hogy tényleg ő azt bizonyítsa be, szóval ő tényleg azt, amit reabíztak, de útközbe meghalt. A kocsiban meghalt.

Hallottam ezt.

Én is hallottam. S aszmondja a fiam, aki Udvarhelyen lakik, hogy látta ezt az embert a vendéglőbe, az udvarhelyibe, ebéd közben vagy ebédelni, s fölállva, hangos szóval imádkozta el az étel előtt való imádságot, mindenki füle hallatára. Nem szégyellte azt, hogy ő, hát már milyen tiltva vót, ezelőtt a vallás, a kommunista időkbe, s akkor is felállva, ő ezt hallotta, hogy ezt az imádságot evés előtt is és evés után is fölállva elimádkozta. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁶⁶

¹⁶⁵ 92 éves nő, 1993.

¹⁶⁶ 66 éves nő, 1994.

Még egy csomafalvi asszony, hát itt vót a leánya férjhezjöve a faluba, s aztán elköltöztek, na az es, ő es látta a Szűzanyát egy pünkösdkor, a Máriát, s aszmondta a Mária neki, hogy is mondta? Pünkösöd előtt volt, s készült búcsúra. S akkor a Máriát látta az égen, s mondta is a szomszédasszonynak, hogy ő mit látott, s hogy ő megyen búcsúra, me a Máriát látta. De közben olyan nagy szerencsétlenség ért, hogy én nem tudom, egy gyermeke-e, kettő-e, valahol bent hagyták a gyermeket, s elmentek valahova ..., nem tudom, egy gyermeke-e, kettő-e elégett, annak az asszonynak, miután látta a jelenést. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁶⁷

Olvastam, hogy a Mária megjelent egy embernek. Itt az vót a híre a faluban. Csíksomlyón! De nem asszonynak jelent meg, hanem embernek, fehér lepedőbe. S az aszmondta, hogy nagy nehézség vár a népre! A disznyók dögölni fognak. S a többit nem mondja meg, me úgys kiderül majd. Ezt B. mondta, gyimesfelsőloki asszony ... Nem neki jelent meg, hanem ő is úgy hallotta, hogy megjelent, ha-ha ... Hát ezek csodák, ezek a katolikus hitet tartásák össze, ezekre úgy lehet következtetni. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁶⁸

Azt mondták a napokban, hogy az újság is tán írt, hogy Csíksomlyón megjelent a Mária. Azt tetszett hallani? Egy asszony képibe. Hogy milyen asszony vót, nem tudom, de még a Hargita Népe is írta. Elég a, hogy ott egy hegyen, az asszony ott vót, de hogy micsinált, azt nem tudom, me én is más után mondom el. És akkor az asszony az égből leereszkedett, s mire leereszkedett, Mária képe lett, Mária. S aszmondja az asszonynak: – Asszony, figyelj rám. Ebben az évben nagy kár éri az emberiséget. A sertések el fognak hullni, nagyon sok, és aztán az aprómajorság. Hát ebbe benne vannak a szárnyasok, én úgy képzem el. És akkor abba a helybe eltűnt. És akkor aszmondta, nem tudom, hogy fejezte ki pontosan, me E. beszélte, B. E., s az újságot hozta is, nézzem meg, hogy igaz. Aszmondta, hogy még fogunk találkozni ekkor és ekkor, ezen s ezen a helyen, s gyere ide, me a többit is meg fogom mondani.

S veszélyt nem jósolt?

Hát mondom, hogy rosszat, nagyon rossz lesz! – Óriási, hogy ti el se képzelitek. Imádkozzatok! Imádkozzatok! Nagy nehézségek várnak rátok – így mondta. Hát, ki tudja, milyen elemi csapások jönnek, amire nem is lehet gondóni, most nem is gondójuk, hogy majd mi lesz ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁶⁹

¹⁶⁷ 66 éves nő, 1994.

¹⁶⁸ 71 éves férfi, 1994.

¹⁶⁹ 77 éves nő, 1994.

A rejtezés magával hogy történt meg?

A rejtezés úgy ... Hazajöttem húsvétra, s hoztam négy nagy szál gyertyát az Úrjézusnak a koporsójához. Én levittem a gyertyákat a templomba, nagycsütörtökön. De akkor már ott nem vót senki sem, senkit se láttam, me úgy elvégezték, s mindenki ment a dógára. Hát, gondótam, leteszem a gyertyákat az első padra, ott megkapják. S egyszer, akkor nem lehetett hallani, hogy van rádió, nem létezett a rádió. Egyszer olyan szép pianó hang, gyönyörű, gyönyörű hang, az orgona olyan szépen gyöngéden szól, én felnézek a kórushoz, felnéztem, mer mikor az orgona szól, akkor nyomják a fúvót, s derget ... Esmert felnézek, senki a világon, de senkit se láttam, érti-e. Senkit. S utána mindenfelől mindenféle hang ... Ez rajtam történt meg, na. Még egy öregember vót Csatószezen, ő is hallotta a mennyei zenét. (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁷⁰

¹⁷⁰ 87 éves nő, 1993.

Beteljesülő, jelentéses álmok

Tanár úr, az ilyen hipnotikus dolgokat, ami bé is következzenek, álmokat, akármilyen semmiségű álmokat, egy fehérnép felriad rea ... Én azt tapasztaltam magamról, hogy amit én hiszek az ilyen álmokra vagy hipnotikus dolgokra, az nekem bételik, me beleszuggestálom magamba. De amennyire én ezt kidobom magamból, hogy úgyse igaz, nekem nem telik bé. Abba az esetben telik bé, ha én bele vagyok suggestálódva, hogy ez igaz. S talán akkor jön, aki engemet varizsál,¹⁷¹ hogy ez igaz. De vannak álmok, hogy az éjjel láttam, hogy a kotlóstyúk nem tudom, micsinát. S: – Vajon az mit jelent, komámasszony? – Az, ejsze, nem jó, komámasszony. Aztán egyszer ...

Itt lenn van egy másik révézetes¹⁷² asszony, minden éjjel van valamilyen álma. Nem aszmondok, hogy nem jeleníti meg Isten az álmat, abba az esetben, ha nekem életbe való sorsom áll valamilyen veszélybe, vagy gyermekemnek, vagy asse tudom, mi következik, amit a Jóisten megjelent, mint ez előtt is megjelentette az Úr azoknak a fő embereknek esetleg. De megjelent, mert én azt hiszem, én hiszem, tanár úr, mikor bajba vagyok, nem tom mi, megjelent az Isten. De nem minden szir-szar dógot! Ami komoly dolog, azt is nagy gyéren esetleg, mikor baj van, akkor jelent az Isten ejsze. Én ezt az egyet hiszem. (Szolokma, Maros megye)¹⁷³

Az álmok, az beteljesedik?

A bételik, amikor a papról ..., papot egyáltalán nem álmodtam, nem szeretem, se a templomba, má éjen, már éjen, álmomba, a templomba menjek, me az hátramaradás. De azt akarom kimondani ebből az álomlátásból, hogy a tizennégyi háborúba vótunk. Hát a, szóval őrséget kellett állani sorjába, szerre aludtunk. Hát reám kerül a sor, hogy én pihenek. Úgy hitták itt, hogy ... F. papnak a hírit hallotta-e? Álmodtam, s hát a pap nagy fehér ingesen ott az állások fölött, s a komiszt s a konzervár, s ilyen kenyéret no, oda hánták bé, szóval a társaságnak. Vót egy, meghótt, mind a kettő, két komám, B. I. s B. F., felébredek, s mondom nekik, hogy milyen álmat láttam, s hogy közülünk valamelyik ma vaj meghal, vaj megsebesül, de valami történik. Mondta a komám, B. F.: – Ha nem aludt vóna, nem látott vóna semmit. Mikor annak három

¹⁷¹ Kuruzsol, megront.

¹⁷² Látomásokat látó.

¹⁷³ 63 éves férfi, 1996.

órája vót, orosz kézen vótunk, el vótunk fogva. – Na – mondom –, komám, lássa-e, hogy bétótt az álmom. Abból betelik sok. (Lövete, Hargita megye)¹⁷⁴

1: Apósom – boldoguljon –, egy óriási álomlátós volt. S mindent megálmodott, mindent. Olyan memóriája volt, ilyen szempontból, olyan ember nincsen most a faluba, mint amilyen ebből a szempontból ő volt ...

2: S itt vót egy testvére a szomszédba, Sz. J. ...

1: Apósomnak édes bátyja volt ...

2: Annak vót egy leánya, A. S annak Marosfőn akadt egy kérője, egy házaseMBER. S az az ember – a háború alatt a felesége férjhez ment, micsinált –, hát idejött kérni, s akkor innen kimentek háztűznézni. Édesapámnak vótak lovai, s akkot kivitték a leánt, s kivitték ... S aszmondja, éjjel hazajött édesapám, s reggel jött J. bácsi. S aszmondja: – J. bácsi, azt láttam álomban, hogy oda ne adják. Van egy nagy fa a ház végibe, s azt a szél tövestől kitepte, s a házról a cserepet az egész leteszede. S akkor megütődtek, hogy ő ...

1: Nem tudom, egy évet éltek-e együtt ... Meglőtték az udvaron. A volt feleségének az apja, futott a felesége, s már esett háta. Egyszer belőtt az ablakon, s nem találta el, s aztán ...

2: Hát olyan hamar megtörtént, nem volt ...

1: Mindegyre úgy meglátta az álmokat apósom, mindegyre ...

2: S így a faluba is, sokat mondott ... – Olyan álmot láttam – aszmondja –, N. C. meghal. Mondom: – Ó, ne féljen, annak semmi baja nem lesz. S hát mégis nemsokára. Így mindig lehetett következtetni belőle. De ez, amiről beszéltem, ez egy jeles álom volt. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁷⁵

Volt egy olyan álom, mikor most nagybeteg voltam. Ádám s Éva éjjelén, amit még a leányomnak se mondtam el. Olyan borzasztó, hogy azt kimondani nem lehet ... Nagyon rosszul voltam, a kórházból akkor hoztak haza, a szívemmel olyan baj vót, hogy már a mentő vitt el, alig tudtam magamról, s ott vótam huszonegy napig a kórházban ... S imádkoztam Ádám s Éva estéjire, hogy a családi körbe töltsen el ezt a szép ünnepet. Nahát elment a fiam a misére, me olyan vallásos, hogy csoda, s én lefeküdtem. A sok gyógyszertől elaludtam, de olyan mély álomba, hogy nem is tudom, azelőtt nem aludtam úgy. S hát egyszer hallom, be vót zárva az ajtó. S valaki kopogtat, de mire már kopogtattak, már be is jöttek. De hogy hol jöttek be, azt se tudom. S énekelték, hogy dicsőség a magasságban Istennek, békesség a földön a jóakarátú embernek. De annyi vót a gyermek, hogy a házba nem is fértek. Hát én úgy megijedtem, amint ott félig álomból felébredtem, mondom: – Istenem, a pénz nincs elérkezelve, s galambost nem sütöttem, mit is tudjak ennyi gyerekeknek adni? Nahát

¹⁷⁴ 86 éves férfi, 1981.

¹⁷⁵ 62 éves férfi (1) és felesége (2), 1994.

odajön egy asszony az ágyamhoz, a kendője ilyen csudálatosan vót, s aszmondja nekem: – Leányom, ne búsulj, imádkozz, s meggyógyulsz! S akkor megsimogatott, de egyebet nem szólt. Fel akartam kelni, de mind csak azt mondta, hogy maradjak. De nem tudtam, alig tudtam ... S akkor ők szépen amint mentek ki, azt az éneket kezdték, s végezték ... Úgyhogy ez nekem olyan jeles álom volt, hogy hát, nem tudom, csak a Szűzanya kellett legyen! Me Istenbe bízom. S aszmondják, aki Istenbe bízik, nem csalatkozik. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁷⁶

Hát azelőtt vót, s most aszmondják, hogy nincs csoda. Pedig csak nem figyelünk oda. Nem figyelünk oda, mer elhisszük, hogy tudunk, s ez csak olyan véletlen valami, s majd másképpen alakul. De vannak, most is ...

Én már magát az álomlátást is csodának tartom. Az álomlátást. Aszmondják, hogy – már így kell mondjam –, nincs Isten, nincs túlvilág, nincsen semmi. Akkor az ember mért lássa azokat az álmokat, amikre nappal még csak nem is gondol. S olyan tisztán olyan dolgokat lát, hogy van esetm amikor aszmondja: – Na, máma én ezt akartam csinálni, ne fogok neki, vagy nekifogok, máma nyugodtan nekifoghatok. Vagy mér lássa azokat, akik ezelőtt meghaltak, Isten tudja, hány esztendővel, alig ismerte, ezek az álmok mér vannak? Ez nekem a kérdőjel, e vót az életemben mindig. Akkor mér nem csak úgy élünk, hogy az álommal ne foglalkozunk, semmi vel se ...

Akkor ezekben az álmokban üzenet van ...

Igen, figyelmeztetés vagy biztatás vagy valami.

Az álomlátás befolyásolta az életére kihatóan?

Nekünk ... A nagyobbik fiunk ... Csak nem tudtuk, hogy hogy kell kezdeni. Mondjuk, én láttam álmot, én a Szűzanyát is láttam, két fogásban. S mindig aszmondta: – Nagyon vigyázz, nagyon légy óvatos! Nem tudtam, mire kell vigyázni. Nem tudtam megakadályozni, hogy ez a gyermek ... S olyan körülmények között, ahogyan meghalt... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁷⁷

Én nem ide való vagyok, felcsíki vagyok. Csíkdánfalvi. Az ugye ide negyven kilométer. Ide valamikor engemet, az én nagyanyám idejött, egy öreg embert gondozott, s engem örökbe idevettek. Bukarestből hozott édesanyám ide, me akkor szolgáltam leánkaként. Legeslegelőször éjjel, amikor itt aludtam, azt soha el nem felejttem, még ha százszor újra születek is. Mit látok? Hát valahol egy angyal van! Hát én angyalt soha életemben nem láttam, csak akkor egyszer álomban. Egy angyal volt, s egy almafalapit fogott, jó nagy almafalapit, s az almafalapinak ugye ez a nyele így van, itt van, s aszmondta nekem: – Ezt a lapit fogd meg jól! Me én most téged elviszlek, s jól fogd meg, hogy nehogy leessél. Hát én nem ijedtem meg, aludtam, nem ijedtem

¹⁷⁶ 77 éves nő, 1994.

¹⁷⁷ 56 éves nő, 1994.

meg. Az almafalapít jól megmarkoltam, mind a két kezemmel, s reám az angyal ... A csíkkarcfalvi, odaki a hágóba van az a nagytemplom. Visszanéztem onnat, s hát a templom fölött vagyok, innét Csatószezgről oda vitt az angyal. S az az angyal egy ajtót kinyitott, de én se nem vótam megijedve, se semmi, s hát az Isten a Jézus egymás mellett ott ülnek, úgy, mint itt, ahogy tetszik látni a képeken ne. Az Isten ott ült, s a Jézus mellette. S szépen engemet belökött oda, lelke, s az ajtót bétette. Aztán akkó ijedtem meg, s akkó felébredtem. Úgy felébredtem, s nekem az akkor bétette az ajtót, hogy azután én ebbe a faluba soha életembe nyugodt nem vótam, csak szerencsétlen, boldogtalan, nyughatatlan, s gyámoltalan, s élhetetlen, s mindenféle rosszat ebbe a faluba, hogy itt kellett eltöltsem az életemet. Hát ma nyolcvanegy éves vagyok. Hát ez az egyet megjegyeztem. (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁷⁸

Van egy vénasszony most jelenbe Korondón, az a kicsi görbe asszony, pálpataki vót, Sz.-né. Az mondogassa most, hogy a menyivel nincs a legjobban. Aztán ő aszmondja sokszó, hogy a kommunisták ülnek be hezza, s aszmondja, hogy hol adnak valamit, hol nem adnak. De a kommunisták így, úgy. Örökké csak vélek álmodozik. Aztán mikor megébred, úgy beszél, mint én s más es. Fél-félkeleget most. (Fenyőkút, Hargita megye)¹⁷⁹

¹⁷⁸ 82 éves nő, 1993.

¹⁷⁹ 54 éves férfi, 1984.

CSODA, IMAMEGHALLGATÁS,
ISTENI BÜNTETÉS

Ablaküvegen szentképek, színek jelennek meg

Hát az ablakokat, akkor es fiatal vótam, aszmondják, me az üvegek olyan színesek vótak, olyan formásak vótak, mondták arra, hogy Jézus, s tényleg mentünk az úton, s néztük az ablakokat, s olyan szivárványos formát, emlékszem, tényleg láttunk, de még, még máskor es vót s még lehet olyan! Olyant, amit mü láttunk. Az reáfogás, ha nem láttuk is, mondtuk. Leánkák vótunk na, fiatalok.

Máréfalván nem volt, amikor prédikált a szentasszony?

Én hallottam azt es, de nem jártam oda. Hogy az is vót. Akkor esment vót egy fiú, aki ilyeneket mondott s bétött, aszmondták. De az meghalt, s az anyja is meg.

Hova valósi volt?

Én nem tudom, hogy melyik falusi, O. B.-nak az anyjáiék mentek vót el, komámaszszony megmondaná, hogy hova mentek ők, s rokonjuk es. Rokonjuk es vót ez a fiú, hogy a mennyi mindent jósót, s a mennyi minden igaz vót ... Ott történt, két fiú vót, s az egyik fiú elrejtőzött es, mondott es, bé es tött, olyanokat hallottunk, ő jobban tudja, a szomszédasszony ...

Mi az, hogy elrejtőzött?

Hát úgy, hogy valahogy odalett, s mondott s jósót. (Homoródalmás, Hargita megye)¹

Igen, én is vótam.

Mit lehetett látni?

Hát ott az ablakon egy olyan homályosság, sárga szín is úgy játszódt, lehetett látni Máriát, az Úrjézust, s oda mind mentek, nagy emberek is, sokan! De sokáig tartott! Aztán sok aszmondta, hogy sok eső lett, s azért látták. Nem tudom, hogy mé láttuk, az ablakon lehetett látni.

Először ki látta?

Hát az iskolaseprő. Az iskolaseprő. Aztán mentek mind, a falu odament, az udvarról nezték az ablakokat. Minden ablakon látszott. Aztán hogy az mitől, nem tudom. Még úgy es vót, hogy a sok embör, itt nem messze egy kocsmá vót, még a testvérem – nyugdjék csendesesen, meghalt –, még aszmondta, hogy: – Egyszer én a templomba azért

¹ 74 éves nő, 1996.

nem megyek – mondta. – De eljősz, me mindenki odamejen. Hétszázan vettek úrvacsorát másnap, amikor ez megtörtént! S: – Na – mondom –, látod-e, hogy téses eljöttél. Megijedtél. Ugye, az ember mond eleget, s mégis, amikor valami olyasmi van... (Homoródalmás, Hargita megye)²

1: Igen, úgy hittük, s úgy mentünk!

Az hogyan kezdődött?

2: Hát valaki azt látta, esős idő lévén, az ablak meghomályosodik s olyan színeket vált, halvány rózsaszín ...

2: Benne van az üvegbe. Benne van.

1: Az egy olyan hiba.

2: Mentünk, néztük, s akkor jöttünk haza, s vót nekünk egy olyan szabóműhely építve hátul, s egy nyárikonyha, s kezdtük nézni az ablakot, s hát ott is lássuk. Úgy hogy nemcsak az iskolánál ... Aztán vót egy máréfalvi asszony, az is annyit jósót ilyeneket, a világvége lesz s ... Annyira hatása vót a falura, úgy hitték ...

1: Én nem láttam azt a Jézus-képet se, sokan mondták, így van s úgy van, de én nem láttam semmit. Ő amit képzelt, azt látott, én úgy gondolom.

2: Annyira hittek a vallásosok, hogy kérték a tiszteletes urat, hogy adjon úrvacsorát...

1: Me világvége lesz ...

2: Muszáj vót, me máskor csak háromszor van úrvacsora egy évbe ...

1: Rendkívüli alkalomra, a nép kérésére lehet ilyent csinálni, így fogták fel, így tanulta a pap. Aztán egy ideig tartott ez es, s aztán elmúlt. Aztán vót egy tanár, az szamarat rajzót, s aztán amikor ott állt a sok nép s nézte, aztán felülről cérnával engedte le a szamarat. Kinevették ...

2: Hittek, na, hittek ... (Homoródalmás, Hargita megye)

Az izé vót, az ablakon valami virágok vótak ... S Vargyason – aszmondták –, a vér folyt ki az iskola alatt, szomszéd falu, nem messze, de az csak olyan beszéd ...

Mentek innen, hogy nézzék meg?

Nem mentek, csak beszéltek, hogy látták, hogy folyt. Nem vót ..., esetleg a ganyélé vót, kí tudja. Aztán hallani hallottam, ilyen virágok vótak télbe az ablakon, megfagyott az ablak, s aszmondták, Máriának a képe. Hát a nem vót, csak fagyvirág, jégvirág.

Máréfalván is volt ...

Ó, Máréfalván, ott aztán nagyba vitték, a máréfalvi asszonyt! Hogy elrejtetett, s mindent megmondott, s innet is jártak oda. De mondták azt a máréfalvi asszonyt, hogy rejtezik az, nem él. (Homoródalmás, Hargita megye)³

² 87 éves nő, 1996.

³ 87 éves férfi, 1996.

Van az, hogy az ablakon megjelenik a Mária, mer miféle vót ... Petróleumos vízzel mosták meg, s az olyan szivárványos színt adott, s aztán hogy mit láttak ki belőle, nem tudom ezt a részit. S akkor aszmondták: – Na, haza fog jönni, az a magas, sovány asszony vót a szomszédba, R. néninek hívták, I. vót a fia, az ura vót fogságba is, hát nagyon nagyon hiit abba, rengeteg felé elment, kártyát vettetett, s a mondta, hogy valahányszor napfeljöttekor megnézi, az ablakon megjelenik Mária és megmondja neki, hogy igenis haza fog jönni a fia. Hát valóban, haza is jött a fia, úgyhogy ebbe igaz a vót ... Öt évig vót fogságba, s nem vót egy pillanatig se veszve a remény, hogy ... mind egy beteg, aki meg akar gyógyulni, s él benne a remény, hogy meg fog gyógyulni. Ebbe az asszonyba is, én mindig aszmondtam, hogy: – Ó –, ide is jött haza fogoly, s megmondta, hogy K. I. meg van halva, s meg van halva, de ebbe az asszonyba nagyon élt az, hogy igenis haza fog jönni, me neki a Mária megjelent az ablakba, s megmutatta ... S többször mondtam neki: – Ó, tessék egyszer nekem is, egy reggel olyan korán, napfelkeltire vót az ablak, s milyen, hogy süt belé a nap, tessék megmutatni. S örökké mondta, hogy elfelejtette. Idős asszony vót, s elfelejtette. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁴

Hogyne emlékeznek!

Hogy kezdődött?

Hát hogy? Hát úgy, hogy egy nő ment oda a kórházba, nem tudom, miért. S aztán onnat, hogy mi vót vele, kiszökött, kijött az ablakon, s neki az az ötlete vót, hogy az Úrjézus megjelenik az ablakon.

Melyik városban volt a kórházban?

Vásárhelyen. Vásárhelyen. S aztán úgy elterjedt a híre, hogy itt is jöttek, s addig nézték az ablakot, addig nézték, hogy megjelent itt az Úrjézus.

Itt a faluban is volt olyan ablak?

Igen. Tudja, hogy a régi ablakok nem voltak olyan világosan tiszták, mint ma, hanem olyan kékes-hullámos volt, ha a nap sütte, zöldes-fehér, mindenféle – aszmondták –, addig nézték, hogy na, megjelent az Úrjézus rajta. Na. Aztán az az atyhai asszony, az terjesztette ezt a hírt. Igaz, hogy én nem mentem, hogy lássam, de az asszonyt nem láttam. (Szolokma, Maros megye)⁵

Nézték az ablakon Máriát ...

Aztot a, aztot mire gyanúsítsuk? Semmire.

De maga látta?

Igen.

⁴ 60 éves nő, 1995.

⁵ 87 éves nő, 1996.

Valaki elkezdte.

El.

Miért hittek neki?

Hát ez egy látvány vót, mondjuk annyiba nem olyan vót, mint a kolozsvári karika ..., haha ... annak csak hittünk. Aszmondta Jézus is, hogy boldogok akik látnak és hisznek, de még boldogabbak, akik nem látnak és mégis hisznek. Hát a karikát nem láttuk, s hittük, de ezt láttuk ...

Melyik karikát?

Ahová tettük vót bé a fölösleges pénzünket!

Karitász!⁶!!!

Hehe ... Na. Aztán ez a szemvilágvesztő hipmotiza dolog, valakinek egy hatalmas, asse tudom nyert-e valamit, üzlet vót-e neki vagy asse tudom, mit mondjak, hogy ezzel mit akart elérni, isteni dolgot, vagy embereket, vagy önmagát akarta ... Ezt nem tudom most se. Úgyhogy az tudnivaló, ha most ebbe a helybe megpróbálnók, hogy egy kicsi benzines vagy petrós ronggyal az ablaknak az üvegét, azt nem tudom, a napsütés kellett neki, vagy árnyékos időbe, hogy az húzta a szivárványt ...

Mért mentek sokan oda?

Szóval idegen személyek vótak, Máriával. Faluról falura jártak.

Többen voltak?

Ejsze kettősen jártak, mentek faluzni.

Úgy, mint most a jehovák?

Ja, olyanforma-szerűség vót. Azér mondom, hogy neki nyereségforma vót-e, vagy hipmotizáltak, mint ahogy a jehovák gyűjtik ... Mondták, hogy jó a világvége, e vót nekik a jelszó, avval csinálták. Na, lássák-e? Az ablak szivárványosodott el, na lássák-e, jő a világvége. Valami ilyesmi ... Aztán lelki kincset akartak Isten előtt gyűjteni, abba a hiszembe vótak. (Szolokma, Maros megye)⁷

Hát aztán mi vót akkor. Mentek a városba, me például itt Udvarhelyt, így reggelibe, mutogatták, az ablakon, olyan képeket, mikor a nap megsüti, s belülről olyan gőz jön az ablakokra. Hát akkor az ablak hullámszik. S mondták: – Né, Mária-kép, s né, Jézus-kép, s mit tudom én, milyen kép. Láttam, hogy sokan állottak, s nézték az ablakokat. Udvarhelyt, a városba, igen. Az embör ilyen. Mondom, hogy nézték az ablakokat, me az hullámszik, s a hideg s a gőz keresztbe jön ...

Máréfalán is nézték az ablakokat?

Nem. Itt nem. (Máréfalva, Hargita megye)⁸

⁶ Kolozsvári CARITAS: piramisjáték 1992–1994, számos erdélyi család károsodott meg a játék miatt.

⁷ 63 éves férfi, 1996.

⁸ 82 éves férfi, 1993.

Hallottam, de én nem láttam. Úgyhogy itt is vót, vót egy E. P.- né B.T. nevezetű, hogy annak az ablakán ilyen látomások vótak, hogy Mária képe jelent meg, hát ilyesmiről hallottam. Ez negyvenötbe ...

A háború után ...

Igen, a háború után közvetlenül vót ... Voltak, én nem láttam részemről jelenést, de ilyen elbeszélések voltak, hogy itt is volt ilyen jelenés ugye, már az az asszony ... Aztán hogy miből kifolyólag, mer ő propagandát nem csinált belőle, de beszélték azt, hogy az ablakon jelentek meg Mária-jelenések. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)⁹

⁹ 77 éves férfi.

Imameghallgatás

Hát a mű életünkből csak annyit tudok mondani, hogy édesanyám nagyon vallásos vót. És nekem meglett ez a gyermek, s nem beszélgetett, egyáltalán. S akkor ő elment Máriához, s imádkozott. – Úgy beszélgettem Máriával, mint most veled – aszmondja. S aszmondja: – Édes Csíksomlyói Szűzanyám, könyörülj meg rajtam, s adjad, hogy ez a gyermek szólaljon meg ... [elsírja magát] ... És hazajött, és elfeledkezett arról, hogy mit ígért, hogy teljesítse. Hogy: – Én leviszem azt a virágot, s odaadom, megérintem vele a gyermeket. És akkor három vagy négy nap múlva az övegesbe a könyveket rendezte. S előkerült! S akkor saját magát ostromóta: – Hát én kértem, de ember nem vótam, hogy levigyem! Szűzanya csodát művelt, az a krizantém, az abba a helybe rozsdásodik, és ez három-négy nap múlva is tiszta ép, nyílt virág vót! Azonnal lejött, s aszmondja: – Egy éven belül meg fog szólalni ez a gyermek! Na ennyi, hogy a mi családunkba a csoda történt, hogy tényleg beszélgetni kezdett. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁰

Na, negyvenhétbe vót az a nagy szárazság. S odafel nálunk a szomszédba K. A. bácsi, nem tudom, itt né K. S.-nének az apja, azt álmodta, álmába azt mondták neki, hogy a havason ide s ide egy hármás keresztet állítsanak fel, s szenteltessék fel a havast, s eső lesz!

Ezt Mária mondta?

Ezt álmába neki valaki. Nahát, az az ember, én akkor ott laktam, abból a tizesből jöttem ide, ott laktam, s nem es messze, hát ott akkora izé vót, hogy ezt meg kell csinálni, s azzal dolgoztak gyorsan, hamar hogy csinálják meg, s akkor híret adtunk a plébániára is, hogy körmenet kell legyen. S tudom, cukorszűk vót, répából főztünk mézet, s olyan finom répamézés tésztát süttünk, hogy még H., az állatorvos is megnyalta a bajuszát, me ott járt nálunk pontosan akkor minősíteni egy bikát, s jó ügyesen megette, s aszmondta: – Jaj, de finom.

Hát elég az hezza, hogy mézestésztát süttünk, tejeskávét csináltunk, s egyebeket is, akkor nem volt ez a nagy divat a cifra ételekkel, szalonna s túró s kenyér, s ehhez hasonlót összepakoltunk, s ki vót tűzve, hogy ekkor lesz a körmenet. De ezalatt már kivitték a keresztet, felállították, s mikor oda felértünk, hát természetesen ott vót

¹⁰ 62 éves nő, 1995.

egy szertartás, szentelés, mentünk ki. A hármaskereszt itt vivődött ki a havasútján, s fel oda, s mikor oda felértünk, hát innét Bánkfalva felől es mejen havasútja, szóval a havasról az út, s Szentgyörgy felé is mejen bé, Tekerőnyakán. Elég a hezza, hogy megvót az a szentelés, a szertartás, s oda leültünk, ott jól, aztán asztalt terítettünk s mindenki az ételét elévette s ettünk, s mentünk tovább, s imádkoztunk, énekeltünk a háromtizes felé – s úgy híjják, Bandi nyaka –, mikor ott béindútunk ... A Lacok utca felé ott van ugye benn a bikakert, az övék, hát soha el nem felejttem, hogy menekűtünk. Olyan eső lett, olyan ... Hát nincs csoda? Olyan nagyszemű, akkora cseppű eső, a nép nem győzött hálálkodni érte, érte-e. Aztán a Szentkereszt kápolnához bémentünk, amikor beértünk oda, s ott es aztán hálaadó ... Hát ez? Há van-e valami benne? Hát csak kell legyen valami benne! Ez is megtörtént! (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹¹

Pálfalába vót, hogy egy ember vetett, s egy firtosi barát – me a Firtoson laktak barátok –, ment el mellette. S aszmondja a barát: – Hagyja abba! Ne vessen! Én megyek tovább, s figyeljen engem. S mikor intek a zsebkendőmmel, csak akkor kezdje tovább vetni a búzát.

Az embernek gyanús lett ez a figyelem, hogy föl hívta a figyelmit, s oda ütött egy cöveket, amennyit vetett volt azelőtt, tetszik tudni? Szóval megjegyezte, amennyit ő vetett azelőtt, hogy a barát föl hívja a figyelmit. És akkor megállt a vetéssel, nem vetette a búzát tovább, hanem figyelte eztet a barátot, ezt a szent embert – úgymondva –, s amikor visszalobogtatta a zsebkendőjét, ment valamennyi távolságot, akkor kezdett vetni tovább.

S az embernek nagyon gyanús lett ez a történet – de ez igaz történet, a pap bácsi mondta nekünk hittanórán. És akkor alig várta az ember, hogy tavasz legyen, hogy nézze meg, mer az ő szívit bántotta, hogy mi lehet ez, milyen különlegesség, hogy ne vessen tovább. S mikor kitavaszkodott, a hó elment, akkor kiment a búzaföldre, s látta, hogy csupa gyom vót a búza, amit addig vetett, ahol vót a jel, tetszik érteni. Ő megjegyezte vót, cöveket tett! S amit azután vetett, olyan tiszta búza vót. És akkor kiment oda, azokhoz a barátokhoz, oda Firtos várához, és aszmondta, hogy: – Kicsi tisztelendő bácsi – aszmondja –, köszönöm a figyelmet – aszmondja –, nézze meg, hogy mi történt, visszaemlékszik-e? S aszmondja: – Igen. – S hát, kérem szépen, tessék megmondani, mi vót az oka, hogy megállított engem a munkámban. S aszmondta az a tisztelendő bácsi: – Jóember, maga rossz órába vetett. És amikor az a rossz óra elmúlt, én magának jeleztem, hogy vetheti tovább a búzát. – Igen – aszmondja ez az ember –, nagyon vártam a tavaszt, hogy lássam, milyen eredménye van annak a munkamegállításnak, s láttam, nem vót eredményes az én munkám azelőtt, csak azután, hogy maga megengedte, hogy tovább vessék. (Aryha, Hargita megye)¹²

¹¹ 68 éves nő, 1995.

¹² 75 éves nő, 1993.

Vihar elűzése harangszóval

Például azt nagyon tapasztaljuk, nem tudom ... Úgy jön a vihar, hogy mindent, mindent esszeszaggat. Például lejön egészen a szentmártoni határszélig. De ha ennek a kápolnának a haragja megkondul, Szent János harangjának mondják, Szent János kápolna, akkor mintha elválnák annak a viharnak vagy annak a jégesőnek a fonálát. Ezt én, ez egy olyan hatásos valami, mindig mondják is az emberek nyáron, egy idős néni van ott, innen a szomszédból ment oda, most már aszhiszem ötvenhárom vagy ötvennégy éve, hogy a gondozója, ő a harangozó, a férjét is nemrég temettük el ... G. M.-né, J. néni. S most már idős, de ő örökké megérdeklődik a szomszédba, hogy hol lesz egy fiatalabb honn, hogy ő ha harangozásra szorul, me mind a két harangot egyedül nehéz húzza. S ott van egy másik, B. Gy.-né, B. B., ő segédkezik a legtöbbször, amikor temetés is van. De valóban, de valóban, ezt má nagyon tapasztaltuk. Itt a községnek a határát ezen a részen itt, s még arrafelé is messzi, nem verte el a jég. Úgyhogy egy nagyon, de nagyon hatásos ennek a templomnak a harangja. Ez már a mi részünkről is tapasztalt, most amióta olyan gazdák vagyunk, hogy nekünk is van földünk. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹³

Igen, igen, s akkó harangoznak idő eleibe, úgy mondják. Idele az a kicsi kápolna, Szent János kápolna harangja amikor megszólal, egybe oszlassa el. Az olyan harang, abba a helybe az időt oszlassa széjjel.

Csodálatos ereje van ...

Annak biztos, olyan egynek sincs, mikor azt kezdik húzni, nem jön Szentmártonon fejjel, s ha fejjelről jön es, úgy hogy oszlik el az idő. Úgyhogy ez a, Szent János harangja, a Szent János kápolnánál való harang ... Egyebütt ezen a nyáron is mondták, hogy elverte a jég a határt, de itt nem. Egy öregasszony – má megöregedett, szembe lakik –, az a harangozó, s olyan ejsze több nem is lesz, az örökké honn van, s húzza meg a harangot. Az foszlassa, az egyszer biztos ... S akkor az is – nem tudom, igaz-e, nem igaz-e –, aki felakasztotta magát, öngyilkos, annak nem harangoztak. S avval nem is

¹³ 60 éves nő, 1995.

harangoztak! S evvel, itt a nagytemplomnál, harangoztak. A nyáron is aszmonda a harangozó: – Há én nem harangozok! Aszmonda a papnak es: – Tudja meg, há én akkor hiába harangozok idő eleibe! Ha egyszer ragaszkodnak ahhoz, hogy öngyilkosnak harangozzak, akkor idő eleibe hiába harangozok. S Altízen a temetőbe nem is temetnek olyan embert, aki magát így posztítsa el ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁴

Ez igen. Ez biztos. Ezt az egész falu így tartja, s így mondja. S ennek van egy, na, aki katolikus ember, van egy értelme, hogy az miért van. Aszmondják, hogy ide az altízi temetőbe akasztottat nem temetnek, csak odaki a másik temetőbe. S az akkor egy olyan szent harang, az ördögökkel még nincs körülfonva, hogy ennek van, hogy elér a hangja az Istenhez, na. Ereje van, úgy mondják.

S a nagytemplom harangjának nincs ilyen ereje?

Nincs, egyáltalán nincs. Ez biztos, ez százas. Egyszer jött egy vihar kintről, az erdőről, s a Szent János kápolnánál kezdtek harangozni, s a felhőket mintha elvágták vóna kétfelé, kettészakadtak, az egyik húzódott Szentmárton felé, s a másik húzódott vissza a hegyekbe, s a faluba a termést nem verte el a jég.

(Szentmárton mikor meghallja ezt a harangot, akkor má tudja, hogy őket az eső elveri ...)¹⁵

Oda a temetőbe nem temetnek öngyilkost, az egy olyan szent hely. Ezt nem viték el, mikor Gábor Áron öntötte a harangokat, a kápolna romba vót, s ez megmaradt. Ki ahogy érti... az egyik aszmondja, hogy a hanghullámok, a tudós emberek, aki pedig a vallást gyakorolja, az aszmondja, hogy Isten ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁶

Igen ... Előre, van úgy, hogy amíg megy s jó az eső, szembeállok vele, keresztet vetek az égre: – Atyának és a Fiúnak és a Szentlélek Istennek az erejével! Elődbe állok, te gonosz sátán! Míg a Betlehembe született Jézus szájával mondott ígét nem követed, ezt a falu határát meg ne merd közelíteni! Oszoltasson az Atya, oszoltasson a Fiú, oszoltasson a teljes Szentháromság egy Isten! Menj el erdő bogára, hol kakasszó nem hallatszik, vakarónak illatja nem illatozik, Jézus neve nem imádkozik. Rontson meg téged az Atya, rontson meg téged a Fiú, rontson meg a teljes Szentháromság egy Isten. Dicsértessék a Jézus Krisztus. Ezt én ezt mondom.

S ezt honnan tanulta maga?

Egy öreg asszony – má meg van halva, nyugudjék –, az tanított rea. De leírni nem szabad, csak meg kell tanólni. Találkoztam vele: – Na, mondja csak, J. Akkor mond-

¹⁴ 65 éves nő, 1995.

¹⁵ Az adatközlő édesanyjának megjegyzése.

¹⁶ 36 éves férfi, 1995.

tam neki. – Na, még ezt kihagyra. Aztán ha egyszer-kétszer elmondja, én úgy nem felejttem.

Egyszer tudom, jött a nagyidő, olyan jött, a mezőn vótam én es. Megálltam, visszafordútam, mondtam! Amíg hazajöttem, az imával az időt elnyomattam, na. Sok, sok mindent immár én es próbáltam ...

A szentmártoniak örökké mondják, hogy feljönnek, s a vénasszont megütik, me a jeget örökké lenyomom nekik! Igen ..., Az anyatemplomba, ott nem es'harangoznak, s a Kálvárián se, csak ez az, amit ér. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁷

¹⁷ 65 éves nő, 1995.

Ünneprontás, szentségtörés miatti büntetés

No én, ezt tetszik tudni biztosan, ami Csíksomlyón van, ez a szövőszék, nem tetszett arról hallani, bele van má süllyedve egészen a kő, egészen teljesen egy szövőszék van kint a hegyen. S amikor Úrszíne napja vót, az egy ünnep nálunk, s akkor az asszony szőtt. S akkor mondták a többi szomszédasszonyok: – Nahát, szomszédasszony, ne szőjön, me ma Úrszíne napja van! S arra aszmondta: – Úrszíne változzék, csak az én szövőm ne fogyjon. S akkor aszmondják, azon szent pillanatban ő átváltozott szövőszékestől-mindenestől, s Csíksomlyó hegyének a tetején van kitéve. Nem tetszett ezt hallani, se nem látta? (Csíkdelne, Hargita megye)¹⁸

Ment egy ember a fiával, ment hogy vigyen haza herét a marháknak. Úrnapján vót. S mondtá a másik ember: – Hát hova mész te? – szekérral ment, vitte a kaszát, vitte a fiát, a gyereket. S aszmondja: – Hova mész most, kaszával s szekérral, hát máma Úrnapja van. Ezelőtt a, most meghígult minden vallás, mondjuk azt, ezelőtt a katolikusok erősen tartották a vallást, minden ünnepet, ugye ... Me máma Úrnapja. S aszmondta, hogy: – Amíg az Úr felkel, addig én hazamenyek a herével. Hát le is kaszálta, felrakta a szekérra, s a fia felment, felült a szekérra, s ő hátulról csapta bé a kaszát a herébe, hogy na, mennek haza, s szépen a fiának a derekán kettévágta, csapta a kaszát úgy, hogy a fiát kettévágta derékon. Hát amíg az Úr felkőtt, addig ő megcsinálta a maga dógát. Nem szabad! Az ember cselekszik, de gondoljon a Jóistenre. Hát a Jóisten bocsássa meg, de legyen irgalommal. (Szolokma, Maros megye)¹⁹

Azt, azt szintén, Balázs Istvánné, izé, P. I.-né, ő vót, való igaz, Kisasszonynapján sütött, a szomszédok mondták, hogy ne süssön, me ne, ma ünnep, nem szabad sütni. Aszondta, hogy mire a Kisasszony főkött, ő már lepénnyel kínálja. Közbe ugye szárazság lévén, szél, ahogy bevetett, kint, s takarította a sütő földjét. Na, hogy úgy hittük, a sütő földje, valahogy szenet vitt ki, a ganéra kiöntötte, s abbó lett egy olyan tűz, hogy a falunak a kétharmada leégett teljesen. A templomtorony, harangok, leolvadtak, száztíz gazda

¹⁸ 67 éves nő, 1996.

¹⁹ 80 éves nő, 1996.

égett el teljesen hamuvá. Ez lévén ezerhétszázkilencvenkettő, asszem, vagy három ... (Etéd, Hargita megye)²⁰

Ott, azt a vén házat, de azon a jószágon vót, nem tom, aztán nem tudom én, minek hívták ..., én nem tudom, milyen E.-né, de hát aszmondták, figyelmeztették, Kisasszonynapkor, hogy hónap ünnep, Kisasszonynapja, se ne süssön. S azt mondta, hogy: – Amíg a Kisasszony fékel, én a lepényt kiszedem, még a Kisasszonyt lepénnyel kínálom. Igen, de aztán olyan szél kerekedett, aztán a tűz hogy kerekedett, hogy nem, azt nem tudom, hogy aztán az egész falu leégett, úgyhogy csak kereken, ahogy az öregektől hallottam, ugye akkor mind szalmás épület, nem is zsendely, hanem csak mind szalmás... szalmával s vesszőkert minden, úgyhogy ... csak kereken imitt-amott maradt meg vaegy ház. (Etéd, Hargita megye)²¹

Hát úgy, hogy a fiatal legény ganézott Vízkereszt napján, s mondták, hogy: – Te, ma Vízkereszt.

Mondta, hogy: – Amíg a vizet megkereszténék, addig eviszem ezt a szán ganét. S a drága csitkója azon a nap beteg lett. (Énlaka, Hargita megye)²²

Egyvalaki vót, Illyés napkor szénát csinát, elég az hozzá, hogy akkor is támadott egy ilyen nagy szél, s a buglyáit felhogyishívjákolta, s aszmonda erre: – Te Illyés, ne bolondkodj, hát nem vasárnap csinátam ezt! Illyés napkor ... (Hát az egy ünnep, a románok tartásák ...²³) (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)²⁴

Nemrég, most jónéhány éve, még kollektív vót, mikor nagy-nagy jég vót. Nagy jég vót, jégeső vót, de úgy részletekbe vót, nem általába, itt is, nálunk is vót, mint Makfalván, s Kibéden aztán erősen nagy jég vót. Úgy hogy bément az ember a veteményeskertbe, szép veteménye vót, s látta, hogy minden le van törve. S akkor felnézett, felfele nézett, s még fenyegetőzött felfelé! S aszmondták akkor, hogy megfeketedett, három napig ott vót! Ez valóság, ez most vót – mondom –, a kollektív alatt. Három napig úgy szenvedett, s akkor meghalt. Úgyhogy nem szabad a Jóistennel ... Az egyszer biztos, hogy aki a Jóistennel szembeszáll, az olyanokkal történik meg ez a különös csapás. (Szolokma, Maros megye)²⁵

²⁰ 65 éves férfi, 1990 körül.

²¹ 84 éves férfi, 1990 körül.

²² 78 éves férfi, 1990 körül.

²³ Az adatközlő feleségének közbeszólása.

²⁴ 71 éves férfi, 1994.

²⁵ 80 éves nő, 1996.

Nem emlékszik arra, hogy az édesapja hogyan kezdte reggel a napot?

Én igen. Imádkozott. Én tudom, mosdott, s mi sokan vótunk örökké, tízen a családban, s mosdott, s édesanyám: – Te A., így kéne, s ide kéne menni, s: – Ó, hadd el, örökké így imádkozol, mér nem lettél pap. S aszmondta: – Ezt én kell csináljam! Me egy nagy bűn kerülgetett!

Me vót egy gonosz ember, ha az meghalt vóna, Ú. P., szomszéd vót na ... S azt es értem, s emlékszek, nagyon emlékszek, má M. nem emlékezik, pedig ott az ágyba vót ő es! Hányszor elmondom neki! Te nem emlékszel, M., amikor Ú. P. oda leesett, s a tálás le, s a sok lúdtojás eltörött! Édesanyámék árúni vótak, az egyik fiával, valahova, Csíkba-e, elmentek vót áruval. Csak apám vót otthon, édesapám, s mi mind, gyermekök.

Reggelente ezzel kezdődött a nap?

Hát reggel az vót, hogy őkeme kiment ... Hát mosakodott, s reggelizni kelt. S azalatt ő imádkozott. Örökké ott áll előttem, hogy ő hogy vette a keresztet, s: – Az Isten süsse meg a dógodat – mondta édesanyám –, mé nem lettél pap! Hogy nem, ide menyünk s oda menyünk, édesanyám nagyon friss, szorgalmas asszony vót, édesapám is a vót, ügyes, szorgos ember, de ... Ezekre így emlékszek. Aszmondta: – Nem győzők eleget hálát adni az Istennek, hogy P. nem halt meg. Nem győzött eleget imádkozni, hogy P. nem halt meg! Me a fejszével hozzáütött ...

Emlékszik, hogy merre fordult, amikor imádkozott?

Azt nem, azt nem. Azt tudom, hogy nagyon vallásos, minket is úgy tanítottak, örökké letérgyelve, a pad eleibe, s őkemük leíve, a szülők ...

A házon volt keletre egy ablak?

Vót, vót egy kicsi ablak, lehet, egy ablak. Hát Zs., ő nagyobb vót, de én az ilyesmire emlékezők, hogy édesanyám hogy dorgálta, hogy mé nem beszélget, mondja a napi programot, mit kell tenni, mit... Aszmondja: – Úgy imádkozol, mé nem lettél pap! S arra aszmondja: – Nem győzők elég hálát adni az Istennek, hogy P. nem halt meg! S aztán megtudtuk, hogy ő azért imádkozik. De ő jó imádkozó, ügyes ember vót, a templomból sose maradt ki. (Máréfalva, Hargita megye)²⁶

A házon hátul is, az utcára nyílott ki egy ekkoracska ablak, s örökké odament, s nem is akarta ő egészen, mondjuk, mutatni, hogy imádkozik, vagy mi, de ő odament, s megmosakodott egyszer a laborba – me mosdótál vót, nem vót olyan civilizált világ, mint mostan, hogy fürdőszoba, minden –, s odament, s ott fésűte a haját, s az ő imáját elmondta. Vallásos ember vót, nyugodjon csendesen ...

Néköm például – há má nem azért mondom –, de neköm nem esik jól a jövő heti munka, ha a vasárnapot nem ülhetem meg. Ha két hét nekem egyberagad, mondjuk van olyan dolog, tanár úr, mondjuk, hogy csütörtökön, pénteken, szombaton es az eső, s egy csomó fű le van kaszálva. Tudja, ugye. S vasárnapra lesz egy jó üdő, s kény-

²⁶ 67 éves nő, 1996.

telenek vagyunk menni, me már annyi ideje a földön van a rend, hogy azt meg kell mozgatni, száradjon. Olyankor nem mondom, hogy nem mejek el, s hogy nem mulasztom el a szentmisét. De ha csak egy mód van rá, s nagy baj nincsen, én minden vasárnap a templomba elmejek. Nem bánom, mit gondol rólam a tanár úr, de ez így van. B. bátyám pedig, ő inkább a dolognak él, erre mondom, hogy inkább azért csinálja, hogy a templomba elmeneg, hogy a testvérek ... (Máréfalva, Hargita megye)²⁷

Így szokott lenni, me mindenféleinek van egy háttere, egy jó s egy rossz. Aszmondják, még az Úrjézus is úgy hagyta hátra, hogy egy rossznak s egy jónak kell elvesznie, hát az úgy van, hogy mindenütt egy rossz is van. Van, aki a jót, örökké azt élvezi, s van, aki a rosszat élvezi örökké, met ez ...

Az embernek kára van ...

Van, van, de ez az élet velejárója. Me hát nem úgy vagyunk, hogy egyvalaki, állami munkás, vagy valahol, hogy könnyen lopja a pénzt, s állandóan egyformán kőr, hanem ugye nekünk is vót az az év, amikor két ló ment kárré! Egy évbe! Aszmondta a fiam is akkor ...

Abba könnyű belenyugodni?

Hát belényugszunk, ha az Isten igéje megvan bennünk, hogy remélünk az Istenbe, hogy megsegít újból. Hát akkor egy kicsit az ember el van keseredve, de hát megint élethez kell akkor fogni, munkához kell fogni. Biza mikor a második lovunk megdöglött, aszmondja a fiam: – Édesanyám, há mondja me – mer a fiam házasság előtt állott, hát így – aszmondja –, velünk mi lesz – aszmondja? S: – Hallgass – mondom –, hallgass. Adj hálát az Istennek – mondom –, hogy a ló döglött meg, se apádnak, se nekem semmi baja nincsen. A Jóisten megsegít – mondom –, addig csináljuk, amíg megint lovat veszünk, s akkor megint mehetünk aztán. De édesapámék adtak egy lóra való pénzt, hogy lovat vegyünk, s azután kikerestük, s visszaadtuk, s ez így ment aztán tovább.

Semmiségből, elmentek így tavasz alkalmakor, az uram, még nem is hittem vóna ejsze, hogy úgy döglött meg a ló, a szomszéd fiatalember vót, hogy hozzanak a marhák részire csatornának való fát, gombolyéfgát,²⁸ amiből lesz ... Ott levágták azt a kicsi csatornafát, s feltették a szekérre, s aszmondták, mikor jöttek vóna egy hajítást, ott egy kicsi plac vót, s ott az állatok ettek, a két ló. S mikor onnét megindútak egy hajításnyira, ott a ló egyszerre csak megrázta magát s földhöz vágta magát, s meg vót döglölve. Na, ennyi vót. De a vót, hogy oda a vadak részire elrakták a húst, ott elnyészlett a hús, s a helyén kinőtt a zöd fű, s ahajt pontosan a ló aztat kapta el.

Megmérgeződött?

Meg. Meg. Olyan mérget, hogy mondom, egy hajítást jöttek s ...

²⁷ 62 éves férfi, 1996.

²⁸ Hosszú, hengeres fatörzs.

S a másik, vót egy olyan árnyéktartó fa, s a lovakat békóttuk oda, hogy a meleg ne süsse őket, s ott valamit ugye, me más is, aki permetezni ment, vagy mi, az is oda húzódott meg a nagy meleg elől, valamit elszórt, vagy véletlenül is elhintődött, s onnét felszedte azt a vaegy szál füvet, s ahajt mikor hazajöttünk, itt a ház előtt megdőglött. (Pityókapor ...)²⁹ Pityókapor, ugye akkor az vót. Mondom, ilyenek történtek. Úgyhogy ... (Ez nem boszorkánymesterség.)

Ez nem – mondom –, me mondom, hogy isteni csapás, me isteni csapás, de aszmondták örökké, az azelőtti öregek, hogy ha állatot tartsz, akkor tartásd száraztórúdat es. (Máréfalva, Hargita megye)³⁰

Jaj, igen, azt is elmondták. Volt egy M. A.-né. Nagyboldogasszony napján kiment aratni, az egy nagy ünneppal. S aratott jó sokat egy segítségivel. S akkor amikor az aratásnak a legjavát learatták, egy forgószél lett, s ami vót, Isten tudja meddig vitte – ezt édesanyámtól hallottam –, hogy nem is tudták összeszedni. Hát akkor aszmondták, a sárkány vagy mi, a sárkány urakodott, a sárkány s az ördög, így mondta édesanyám ... Hát olyan nagy ereje vót, hogy ők leguggóttak a földre, az egyik asszony még le is betegedett, s Isten tudja, hogy maradtak meg, mer amit ők learattak – mer úgy szokták, aszmondta édesanyám –, az aratnivalót lerakják, hogy száradjon kötélre, s aztán kötik össze. De még egy szál se maradt. A csoda vót, az egész falu csodáta. Na, ezt is hallottam tőlük ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)³¹

Mikor, Nagyboldogasszony napján aratott egy asszony. Azt az asszonyt én ismertem gyermekkoromban. Édesanyám meséte, hogy kinn van a Szarka tartomány, ott aratott az az asszony. Nagyboldogasszony napja nagy ünnep, augusztus tizenötödike. A környéken, hát kimentek, átforgatták, me eső is vót, de azon a napon gyönyörű, tiszta idő vót. Sehól senki. S jött egy forgószél, a villám beleütött, a kalangyáiba, amit aznap dolgozott, elégték, neki nem lett semmi baja, de a munkája, az aznap megsemmisűt. Ezt hallottam. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)³²

Na de tetszik tudni, ezt édesanyám tudta, me vele történt meg, öt éves vót. Nagyanyám – me árva gyermekek vóttak édesanyámék – Nagyboldogasszony napján – ez a legnagyobb Szűzanya-ünnep –, kivitte a három gyermeket, hogy az első harangszóig arassanak. Akkor tizenegy kalangya rozsz vót learatva, vagy tizenkettő, nem tudom pontosan, de mindegy. A szomszédba ottan minden birtok le vót aratva, csak ebből vót egy kis fogyató. Nagymamám, úgy látszik, azért akarta az első harangszóig a gyerekeket dógoztatni, hogy arassák le ami azon a földön van. Na jó. Hát kérem szépen,

²⁹ Az elbeszélő 80 éves férjének megjegyzései.

³⁰ 72 éves nő, 1996.

³¹ 60 éves nő, 1994.

³² 56 éves nő, 1994.

learatták, arattak első harangszóig, hazajöttek, és szentmisére mentek. A szentmisén, kedves uram, a lelkiatya kiprédikálta, s jött egy hatalmas nagy idő, nagy mennydörögés, és úgy elvitte a földről, a nagyanyámék földjükről egy marékig az összes rozsot, hogy sehonnan egy marékkal összeszedni nem lehetett. Senkiét nem bántotta, me senki nem aratott, csak nagyanyám a három kicsivel ment ki. Úgyhogy egy marék sem maradt. Aztán azt mondták, hogy a Nagyboldogasszony napi aratás F. V.-nek nagyon drága lett, me annyira elvitte a forgószél, hogy egy marék se maradt. Úgyhogy vannak ma is emberek, akik aszmondják, hogy hát nincsen csoda, mért nincs csoda? (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)³³

Forgószél, arról mit meséltek?

Hát arról ... egyszer azt is mondák, hogy időváltozás ... s máskor, hogy szellemek táncolnak, mit tudom én, vót valami ilyen ... Nem mindenkinek vót, de vótak egyes öregasszonyok, akik nagyon-nagyon tartották ezt, hogy például azon a héten, Úrhetin, amelyik héten megesisik Úrnajpa, azon a héten nem vót szabad sulyokkal mosni. Mert ameddig elhallatszik annak a sulyoknak a hangja, addig elveri a jég a határt. Ezt anyósom nagyon tartotta. Akkor azt is tartotta, hát például édesanyám nem tartotta, én itt tanótam anyósomtól. Akkor azt is mondta, hogy mindig, amikor úgy talált a sütés, hogy sütni kellett s péntekre talált, akkor ügyesen feltette a szemüveget, ment a naptárhoz, nézte, hogy nem-e újhold pénteke. Újhold pénteken, amikor újhold lesz, az első pénteken egyáltalán nem süttött, me akkor a négy lábú állatba valami kár lesz. Ezeket tőle tanultam, tőle hallottam ...

Villát dobtak, fejszét dobtak a szélbe, arról nem hallott?

Jaj, igen, igen, én is hallottam, de nálunk nem csinálták, nálunk nem. Apósom is elég ideig élt, sokat vótak az erdőn, de azt nem hallottam, nem hallottam. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)³⁴

A forgószéllel, avval is kapcsolatosan ... A nővéremék laktak abba a, köből ki van rakva, mézsárszék vót az. S az egyik fia, hát olyan vallásos vót, hogy így juhokat nyúztak nyáron, a bőrköt segített kitergetni a padláson, de a rózsafüzér a kezibe vót örökké. S én szőttem neki ilyen torontáli szőnyeget, magas szővőszéken. S odaültek a a három gyerek mellém, s kellett imádkozzunk, olyan vallásosak vótak. S a fiú el is ment teológiára, s nyáron haza is jött vakációra, s hément a templomba, egy szombaton, s jó haza, hogy: – Anyuka! Ebből a virágokból adjon, me az asszonyok díszítik az oltárt, s nincs elég virág. S aszmondja az anyja: – Ezek nem oda valók, Z.! Me ilyen nagy, kerek virágja vót, úgy hívják, dália. Aszondja, az udvaron így hosszan vót egy párkány a ház mellett, s egy tő úgy benn vót egészen, hogy nem látszott ki az udvarra. S aszmondja, hogy arról adjon neki, hogy ő vigye bé, hogy az oltárra legyen

³³ 60 éves nő, 1994.

³⁴ 70 éves nő, 1994.

amit tegyenek. S aszmondja az anyja: – Te, egy vázába egyet belé lehet tenni, de nem odavaló. – Ó – aszmondja – sajnálja csak, azt nem akarja. – Hát hogy sajnálnám, te, hát amit csak tud az ember, mind odaadja!

Bément a szobába, gyönyörű, napsütéses nyári délután, pontosan egy forgószél jött, szépen békerült, s azt a tövet úgy kidőttötte. De pontosan egy forgószél jött, szépen békerült, s azt a tövet úgy kidőttötte. De pontosan csak azt az egyet, arról vót szó. S akkor ki jött Z. kacagva, a aszmondja: – Na, lássák-e, anyuka, mégis a Jóisten, a Mária mégiscsak reagondolt! Leszakította, s elvitte. Mondom, hát ez is egy csoda volt, hogy semmi szél, semmi nem volt, s én is ott voltam, néztem, hogy jött egy forgószél, s ügyesen oda békerült, s azt az egy tövet kiborította az udvarra. (Gyergyóki-lyénfalva, Hargita megye)³⁵

Megint elmentünk a misére, ez egy más alkalommal vót, vecsernyére, májusi vecsernyére. Olyan szép fiatalasszony vótam akkor én es, nem így néztem ki. S akkor a lábsúroló előtt sár vót, s a lábunkat úgy húztuk le né. S hát látok egy szép olvasót! Nekem olvasóm nem vót. S akkor, hogy lehajótam, hogy az olvasót felvegyem, hát aszmondja egy asszony, hogy: – Jaj – aszmondja –, bár én mentem vóna, nekem sincs olvasóm, s én felvettem vóna, milyen jó lett vóna nekem es! S mondom, hogy: – Ez nekem es jó lesz, a Jóisten ezt nekem rendelte, ezt az olvasót. Felvettem, s bévittem, de sáros vót, na, a kezembe, s én hazamentem, s édes, drága Jóistenem, s nem tudom, mi lett velem! Egy öregember, hogy az olvasót elvittem, rá két-három napra, egy öreg, púpos ember állandóan éjjel üldözött. (Álmodta!³⁶) De P., fogott meg, s nyomott meg! Ordítottam! (De álmába!³⁷)

Álmomba, álmomba. De nem hagyott békém az öregember, értette-e. Aszmondja B. nén: – A. nén, maga úgy tönkre van menve, mi van magával? S mondom: – B. nén, nem tudom, enni nem tudok, éjjel egy púpos öregember nem hagy békimet. Állandóan nyom. S aszmondják: – Gyere, feküdj küjjel, s hátha küjjel nem nyom. De ott es megkapott, ott es nyomott! S aszmondja: – Na, gyere belül. S belül feküdtem. S ott es nyomott meg. A paplant a fejemre húztam, nem paplan vót, hanem cserge³⁸, az a régimódi cserge, a fejemre húztam, s a lámpát, akkor még villany nem vót, a lámpát letettük az ágy eleibe, a Jóisten meg ne segítsen, ha ez nem igaz, egy székre, így nem így, s a lámpa ott égett, egész áldott éjjel, uram, s akkor es nyomott meg. Nyomott meg, nem hagyott békimet, na. Aszmondja, me B. nénhez kimegyek sírva, s mondom: – B. nén! – Na, mi van magával – aszmondja –, A., napról napra mejen tönkre. – B. nén, egy öregember üldöz, nem hagy éjjel békén. – A templomból, a kapun belül nem hozott-e el maga valamit? – Jaj – mondom –, B. néni, én el egy olva-

³⁵ 81 éves nő, 1994.

³⁶ Közbeszólás.

³⁷ Közbeszólás.

³⁸ Gyapjúból, félgyapjúból készült vastag takaró.

sót. Egy olvasót kaptam, s én azt hazavitem – mondom –, s megmostam, s ... – Na, azt most azonnal vigyed vissza a templomba. Na, kivitem a templomba, s arra a hogyhívják, az a sok villany van ott, felálltam a padok közi, s én oda szépen felakasztottam az olvasót! A csillárra, igen, arra a nagyra. De én soha többet, soha! Ha tíz lejt kaptam, én vittem, Szent Antalnak odaadtam. Én többet soha, hogy én valamihez hozzányúljak. A tegnap is egy olvasót kaptam a templomba, elmentem, s kicsi Szent Antalhoz feltettem. Soha! Én úgy megjártam, hogy én amíg élek, soha el nem felejttem, soha! Ez nekem olyan jeles dolog volt, a mezőn is elbeszéltem sokszor. Megmondtam a leánykának: a temetőből es, se egy szentképet, se egy virágot, ott kell hagyni mindent. (Csíkrákos, Hargita megye)³⁹

³⁹ 76 éves nő, 1993.

HALDOKLÁS, HALÁL,
VISSZAJÁRÓ HALOTT

A halál előjelei

Itt a szomszédba vót egy kicsi asszonyka, s aszmondta: – Képzelve el, I. néni – me lejött a postára. Meghalt, aztán állapotos lett, s úgy halt meg, vót négy gyereke, azok árván maradtak, itt pont a tőszomszédba. Aszmondja: – Képzelve el, I. néni – aszmondja –, a testvérem meg van halva – aszmondja –, s megfogta a csuklómat! Me epilepsziás vót, s s bevitték a kórházba. – S a kórházba nem aludtam – aszmondja –, s hallották a többi betegek, hogy én beszélgetek. Megfogta a csuklómat, s aszmondja: – I., te, gyere velem, nem hagylok itt szenvedni téged – aszmondja –, olyan kertbe vislek, hogy olyan virágokat látsz, amit soha életedbe nem láttál, de jó élet, s mit szenvedsz itt, gyere velem. S erre én aszmondtam, I. néni, há hogy menjek én el, L. veled, nekem négy gyermekem van, s az ötödikkel állapotos vagyok, há hogy gondolod, hogy én elmenjek veled? És akkor aszmondta, hogy hát nem mentem. De ottan hallották a betegek, és kérdezték, hogy kivel beszélgetek. Mondtam – aszmondja –, hogy a testvéremmel. Hát milyen testvéreddel, neked nincs is testvéred. Úgyhogy senkise látta, csak ő. S úgy szorította a csuklómat – aszmondja –, hogy másnap is fáj.

S ez elmúlt, s hazajött a kórházból, s kézimunkált, s várta a férjít – aszmondja –, hogy jöjjön haza a kórházból. S hát egy kicsike emberke megjelenik előtte. S ő a kézimunkájából felnéz, s egy olyan kicsike ember, fehér bajuszos, nem magas, olyan méter formaságú megjelenik, s: – I. – aszmondja –, veled nagy baj van! Te menj J.-hoz, mármint ahhoz az asszonyhoz. S aszmondja, hogy: – Mire észbe kaptam, hogy mi a, eltűnt. S ugye milyen a fiatal, le van szarva, hát ez mér mondta, hogy menjek J.-hoz? Akkor aszmondja, megint egy kicsi idő múlva, pár nap múlva, egy hét múlva – aszmondja –, megint megjelenik, s: – I., I., veled nagy baj van, s menj J.-hoz. Se ajtó nem nyílt, se ki nem ment, se semmi, csak úgy, ahogy jött, úgy tűnt el. S akkor aszmondta, nem is tudom, nem mondta, hogy felmentek, nem mentek, micsináltak, hanem – aszmondja –, utána többet nem jelent meg, kétszer megjelent, s többször nem jelent meg az a kicsi ember, hanem utána megjelent egy gyönyörű szép férfi. Olyan gyönyörű fiatalember! S aszmondja: – I., gyere velem, én elvislek tégedet olyan szép helyre, te ne szenvedjél. És kérem, utána elvitték a kórházba, és meghalt. Na. De nemsokára, pár napra rá, hogy ez a fiatalember megjelent neki. S az is, ahogy jött, úgy ment. És halála előtt, mielőtt elvitték a kórházba, akkor jött a postára, s elmesélte. (Homoródalmás, Hargita megye)¹

¹ 61 éves nő, 1996.

A férjem hirtelen halt meg. Én vótam a kórházba, bémentem, de közös megegyezéssel mentem bé. Mondom: – Né, bémenjek-é, nekem ez a bajom van. – Hát menj bé. Má megmondta az orvos, meg kell műtsenek.

Bé es mentem. De én láttam má rajta, hogy erősen búsul. El van csüggedve. Mondom neki, me bėjött aztán közbe, bémentem egyik hétfőn, s a másik hétfőn műtöttek meg. S azalatt ő kétszer-háromszor bėjárt. S mondom: – Te mé vagy így elgondóközva s elcsüggedve? – Hát – aszmondja, ő nem tudja, véle mi lesz, aszmondja: – vélem mi lesz, ha te meg találsz halni? – Ó – mondom –, a Jóisten gondot visel reád es, hát ott a fiad ... Igaz, nemigen egyeztek, a fiam is nagy tudákos, örökké jobban akarta tudni ... Aztán ezétt ő el vót csüggedve, hogyha ő hátra marad, akkor véle mi lesz. S olyan erősen nekiadta búnak, mikor bėjött vasárnap, aszkerdi: – Megműtnek-e hétfőn? S mondom: – Meg. S: – Biztos-e? S: – Biztos. No jó. Belényugodott, elment.

Láttam akkor es, hogy igen búsul. De mondtam neki: – Ide figyelj. Hétfőn s kedden s szerdán ne jere bé – mondom –, me biztos műtét után nagybeteg leszek, s nem kellemes olyankó, na. Dehát ő annyira búnak eresztette magát, ő bėjött szerdán, s meglátogatott. S nem mondom, akkor egy szikrát má javútam vót, de mégis magamon kívül vótam. Na. S látom, hogy meg van beretválkozva, s mondom: – Te, mi van veled? S: – Ő nem tudja – aszmondja. – Há métt te, micsinátál, megberetválkoz-tál? S: – Ő meg – aszmondja. – Hát mind összevagdaltad az orcádat! Aszmondja: – Nem tudom, olyan ideges vagyok, az éjjen se tudtam aludni. Láttam akkor is, mikor jött el, hogy olyan búsán jött el ...

Este nyóc órakor az istállóba meg vót halva! Ement hátra fejni, s az istállóba világ vót, dehát nem gondóták, a nagyobbik leánka elment a vécére, s az látta meg, s: – Tata, tata –, de tata nem mozdút. Szaladt a leánka előre az anyjához: – Édesanyám, jöjjön, tata meg van halva. Na. Úgy megjedtek azok es ... Aztán tudja-e, nekem mikor mondták meg? Szombaton egy órakor, amikor temetni akarták. De én addig az idegességtől robbantam fel, hogy hó van. Se ez a leányom, me ez a leányom ott lakik Udvarhelyt, s ő jövögetett bé naponta kétszer, háromszor is. S ebbe a két-három napba nem jött egy se. Mi tud lenni, Istenem? De én csütörtökre virradólag álmomban megláttam, hogy az egyes lóval jöttek be szekérrel, egy csomó asztaalokat felraktak, s itt vót a keresztfiam, ott vótak más fiatalemberek, felpakóták s mondták: – Eresszed – aszmondja –, me még egyszer kell térjenek. Na. Én eztet álmomba megláttam. Akkor az ágytársamnak mondom, milyen álmot láttam. – Ó – aszmondja –, ne törődjek, nemigen szokott béválni. Mondom: – Valami baj van nálunk, az egyszer biztos. S így aztán amikor bėjöttek nagy feketébe, a guta szinte megütött.

Sohase tudom elfelejteni, soha, soha. Áldott ember vót, mint egy darab kenyér. Az egész falu úgy szerette, örökké, s nem akarták elhinni, amikor meghallották,

hogy meghalt. Én így szomorán egyedül ... Ahogy van, úgy van. Így kell elteljen. Nem egyszerre születünk, nem egyszerre halunk meg. (Máréfalva, Hargita megye)²

Hát az igaz, me az én férjem is ott ült örökké azon a széken, a szekrényen az egyik könyöke, s a másik az asztalon, s ahajt aszmondja, amelyik éjen meghalt, dehát én nem gondótam vóna ...

Jól volt egyébként?

Mondom, agyvérzéses vót. Úgyhogy enni kellett adogassanak, me má a jobb keziből hullatott ki mindent, az vót a harmadik agyvérzése. S akkor aszmondja: – Ne, ne, ne, ügyelj – aszmondja –, me mennek el, édesanyám s a te anyád, há hova levének, itt üdögelték – aszmondja –, hova lettek el. S aszmondom: – Én, fiam, nem láttam, elmentek. S megint ott ül, s még itt van a testvéreinek a leánya, s aszmondja: – Né, a kicsimedve, kicsimedve, fogjátok meg! S futott, hogy fogja meg. S mondom: – Fiam, há elfutott! – Mé nem fogtátok meg, egy kicsi medvefiú vót, mé nem fogtátok meg. S azon a ... Másnap reggelre meghalt. Ennyit tudok ebből. (Máréfalva, Hargita megye)³

Dehogynem! Dehogynem! Igaz, én nem es tudtam sírni, én nem tudom, én aludtam kívül, s ő⁴ belül, hogy nehogy leessen az ágyból. Hát egyszer így csinál, ne! A homlokával ezt a vállamat sűróta, dörzsötte. S mondom: – B.! Pisilni kell-e? Nem szól. Mondom: – B., kell-e pisilni? Mi bajod van? Nem szól. Még tapogatom, s hát nem pisít oda, me vót, amikor odament a vizelete. S nem szól. S gondolom, felkötöm, hogy pisiljen, hogy nehogy odapisiljen az ágyba. S felgyújtom a villanyt, s rázom, s hát a nyálát túrja, szemét behunyja, s a száját összefogja. Rázom, mozgatom, minden, szólok hozza, nem szól. Mejek, a fiát felkötöm, lejön, nézi a pulzusát, s: – Na, édesanyám, hozza a ruháját – aszmondja –, meg van halva. De mondom, azelőtt való nap kicsi medvefiat látott. S édesanyámat s anyósomat látta, itt üdögéltek a padon, hova lettek el?

Azt mondták, hogy ha sírt valaki a hozzátartozók közül, akkor a halott visszaébredt?

Vót itt olyan, hogy siratták, s ahajt, nem itt, hanem egyebütt vót, s nem tudom, a könnye reahullott vagy mi, s megebredt. Úgyhogy aztán többet nem vót ő normális, de nem tom meddig élt még. Ugye azér nem szabad sírni, hogy a könnyit reahullassa az ember a halottra ...

S amikor B. bácsi halt meg, akkor szentelt gyertyával a teste körül ...

Igen! Igen!

Ezt maga csinálta?

Kellett vóna! De nekem má ahhoz erőm nem vót.

² 69 éves nő, 1996.

³ 76 éves nő, 1997.

⁴ Az elbeszélő férje.

Nem hívtak valakit?

Mondom, hogy este enni adogattam, s jól ett, s éjjel, amikor megebredtem, má megvót halva, s akkor nem csináltuk. Anyósomnak csináltuk!

Hogyan?

Meggyújtottuk a szentelt gyertyát. De ő nyóc évig az ágyba vót, s a bilit hoztam, s a pelenkát mostam, me forgóba az ízület elszakadt. S ahajt a vacsorát lehozom, s: – Na, anyám, vacsorázzon –, s jó, s reggel lemenyek, s hát itt is pityókapire s kolbász, s ott is, s rajta is. S mondom: – Anyám, maga micsinát – s még kacagtam –, há kinek adta maga ezt oda? – A macskáknak adtam, itt vót két macska, nézd meg, s nem ették – aszmondja. – S ezt a gyermeköknek – aszmondja –, s a varasbékák meg nem ették. Én nem ettem meg, hogy legyen nekik.

Na, s aztán hogy így beszélt, elszaladok s az egyik sógorasszonyomat hívom: – Gyere nálunk, me én félok, me anyám olyan nem jól beszél, s meg talál halni. Egyedül vótam, me ugye munkába vót az uram, s a gyermekek iskolába. S na, kijött, s még mondjuk az olvasót, de én úgy állottam, s néztem anyámat, hogy mikor hal meg. Itt mondjuk az olvasót, s ahajt egyszer kijött az egyik szomszédasszony, s: – Na, hol a szentelt gyertya? S hozta, s na, megkerítette, s ahajt úgy elaludt, hogy észre se vettük. Meg vót halva. Mé én, mikor apám meghalt, láttam, háromszor így csinát né: – há, s még felszökött. S én asz gondótam, mindenki úgy hal meg. S én mind azt vártam, hallám, mikor csinál így. S aszmondja a szomszédasszony: – Hozzon kendőt, kösse fel a fejit! S mondom: – Nem! Egyszer hallgassuk meg, szuszog-e. S hallgattuk, s odamentem s odatartottam a fülemet s hallgattam, szuszog-e, s nem, s a másik es igen, s aszmondták: – Meg van halva. S aszmondom: – Nem halt meg, me nem szökött! Én asz gondótam, mindenki úgy hal meg. S hát aszmondják: – Meg van halva.

Miért szokták keríteni a gyertyával?

Azér, hogy amikor hal meg, lássa, hogy merre, hogy a másvilág merre van. Hogy világosságba menjen a másvilágra. Na. S az uramnak nem csináltak. Én úgy megijedtem, hogy nekem eszembe se jutott, pedig nekem két szentelt gyertyám es vót. (Máréfalva, Hargita megye)⁵

Azt mondják, megkerítik. Ismerem ezt a szokást.

Miért csinálják?

Ez a lelki világba helyezhető, hogy a szentelt gyertyától a gonosz fél. Azért kerítik meg, hogy a gonosz távozzon, tehát az ördög, a sátán távozzék el attól a személytől, s ne kínozza meg, ne vigye a pokolba.

Kitől hallotta ezt a magyarázatot?

Én először a szüleimtől, s láttam es, a szüleimtől s másoktól is, s azt a beszédet is. De még papoktól is hallottam olyan megnyilvánulást, hogy kicsit meghökkenem, hogy az a sátán, az ördög, satöbbi. Szerintem ez a sátán, ez héber, ellenséget jelent. De ér-

⁵ 77 éves nő, 1997.

dekes, hogy aszmondjuk, fekete, mint az ördög. Az ördögöt feketének ismerjük, s az anygalt fehérnek, s női személy és fiatal. Az ördög mindig férfiszemély. (Máréfalva, Hargita megye)⁶

Az öregek mielőtt halnának meg, látják a halott hozzátartozóikat ...

1: Hát azt igen, me azt magyarázták, hogy na, az anyját kiátsa, vagy az apját kiátsa-é, hogy: – Apám, várjon meg! – Né, hol van apád – mer az ritka, hogy nem lehet hallani ...

2: Azt lehet hallani, mikor valamelyik haldoklik, ilyen lehet ... (Homoródalmás, Hargita megye)⁷

A testöt beléteszik a földbe, porrá lesz, a lélek elszáll valamerre. Aszmondják ennyi, phú, kifújja, ennyi a lélek.

Nem mondják, hogy először közel marad a házhoz?

Aszmondják, hogy itt lebeg a hozzátartozói fölött a lelke, aki meghal, annak. Aszmondják. Lehet. Az lehet. Azt inkább hiszem. Aszmondják, valaki haldoklik, s nagybeteg, de még tud beszélni, s mind a hozzátartozóit lássa, azokkal társalog.

Látott ilyen?

Én nem, én nem vótam olyan nagybeteg.

De a családban ...

Mondták, hogy látták, ezt látták, s álmomba édesanyámat láttam – mondták –, álmomba édesapámat láttam, pedig má milyen régen meghalt. Ezt mondták. (Máréfalva, Hargita megye)⁸

Édesapám, szegény, amikor haldoklott, kétszer gyónt meg az utolsó három hétbe, idehívtam az akkori papot, meggyóntatta, s olyan szépen aszmondta: – Mejek édesanyámhoz, mejek, nemsokára elmejek. S letérgyöpöltünk a sógornőmmel, nővérem menyivel, s a szentelt gyertyát meggyújtottuk s imádkoztunk, mondtuk a rózsafüzért. S tanultam édesanyámtól egy imát, ezt a haldokló mellett el szoktuk imádkozni. (Máréfalva, Hargita megye)⁹

A halál jelentkezik ...

Igen, azt megjeleníti. A kutya orgonál, eldül egy fa, azt látom álmomba, hogy a fa milyen virágos, és idedölt a kerítésre, meszelek ...

De én arra gondoltam, hogy valaki látja a halottakat, kezd a halottakkal beszélgetni...

⁶ 77 éves férfi, 1997.

⁷ 66 éves férfi (1) és 66 éves felesége (2), 1996.

⁸ 74 éves nő, 1997.

⁹ 77 éves nő, 1996.

Beszélnék, beszélnek, a betegek azok már beszélgetnek a halottakkal. Például mondják, én voltam beteg mellett is, sőt orvos mellett, mondta, hogy édesapám, szóval a halottak, s anyósom, s mind ezekkel beszélgetett. Addig aszmonda, hogy: – Enyedre remessenek engem, M., s azután, hogy ha Vásárhelyre lesz helyem, hát oda. Szóval mind a halottakkal ... Ez egy orvos vót itt Szentgyörgyön, egy nőgyógyász. S engemet hívtak úgy, mint szegény asszonyt, ismertek s híttak, hogy menjek segítségre. (Szolokma, Maros megye).¹⁰

De aszmonda nekem mindig, hogy: – Nem jó hirtelen halállal halni meg, mer ha hirtelen halállal hal me az ember, nem készül föl, nem készül oda, hogy a Jóistennel szembe számot vessen magával, hogy ő hogy is élt, mi rosszat tett, mit vétkezett, úgy-hogy szükség az embernek halála előtt ... (Szolokma, Maros megye)¹¹

Igen, én is vótam benne személyesen!

Hogyan történt?

Az agy megterhelődik a vérhiány miatt, az agy nem kap elegendő vért, éppen olyan, mind amikor az ember nagyon éhes s nem tud dolgozni. Az agy nem kap táplálékot és rémképeket lát.

(Ext elhiszem ...) No, kórházba vótam, a jelenetre ma is emlékszem, a beszédre nem emlékszem semmit se. A feleségem tört lábbal otthon feküdt. Én a kórházba vótam, súlyos állapotba bevittek, hát olyan déltájba lehetett. Egy udvarhelyi asszony vót mellettem, a mellettem levő ágyon, ismertem a postáról még abból az időből, amikor postás vótam. Hát az mesélte el, hogy miket beszéltem, hogyan viselkedtem. Csak arra emlékszem, hogy a feleségemet ott láttam az ajtónál, körülbelül négy méter távolság lehetett az ágyamtól az ajtóig, ott láttam, állott s úgy nézett. Hívtam, hogy jöjjön oda, nem jött oda. Szólítottam: – K., gyere ide. Nem jött oda, úgy elment a másik ajtó felé s eltűnt. Erre emlékszem.

Aszmondja ez az asszony, mikor aztán helyrekerütem, hogy: – Ki az a K.? – A feleségem. Aszmondja: – Mind azt intette, hívta. Mondom: – Erre emlékszem, hogy hívtam. Aztán sok mindent elmagyarázott, hogy miket magyaráztam, beszélgettem.

Na, aztán mikor ilyen rosszul lettem, értesítették az orvost. Az orvos odajött, aszmondják, egy másikkal ketten vótak. A műszer rá vót kötve a karomra, mellemre, ott vót, a műszert figyelték, közbe adtak egy injekciót ... Na, ilyen állapotba vótam. S ilyen önkívületi állapotba az embernek van ...

És amikor valaki haldokló mellett sír, s a haldokló visszaébred ...

Igen, Úgy mondják: visszasírás. Az nem halt meg. Az csak elalélt. Megtörtént az, hogy fogta az orvos a pulzusát. S magához tért. Itt a faluba történt, egy balesetbe megsérült egy asszony. Vitték Udvarhelyre, onnat azonnal mentővel Vásárhelyre. Hat nap, hét

¹⁰ 72 éves nő, 1996.

¹¹ 80 éves nő, 1996.

nap, ilyesmi telt el, jött a távirat, hogy meghalt. A hezzatartozók bévásároltak, ami a torba, a temetéshez kell, mindent. Indulni akartak, menjenek, hozzák haza. Jött a másik távirat: ne menjenek, me él. Ez itt történt, a faluba. (Máréfalva, Hargita megye)¹²

Na, aztán még itt egy öregember vót, nem messze lakott édesapáméktól, nem ismerem, sokkal hamarabb meghalt, mint én lettem vóna, s az es, úgy hívták, hogy L. P. Mi L.-k vagyunk, de nem vót közeli rokon ..., valamennyire távoli rokonság lehetett, S az is aszmondta, kiállott vót a napra, s nagyokat tüsszögött, hát az amikor halt meg, aszmondta: – Csak figyeljötök rám! Hallgassátok meg, csengetnek, nekem csengetnek! S abba a helybe, alig tudott bémenni a lakásába! Aszmondta: – Hallgassátok meg – aszmondta. De olyan imádkozós ember vót! A Jézus keresztútját az kívülről el tudta mondani, könyv nélkül! (Lövéte, Hargita megye)¹³

Mondtak ilyent is, hallottam én is, az ablakot figyelte, s mondta, ne ez jött ide, s az jött ide. Nálunk ez vót, aki haldoklani akart, de azt más nem látta, csak az az egyén. Nekem es egy sógorom meghótt, az es, nyomorú, öökké az ablakot nézte, hogy az édesanyja ott van ... Aztán ugye ezt más nem látta, kérem szépen ... (Kászonszeltíz, Hargita megye)¹⁴

Nekem is édesanyám, leány vótam, negyvenöt éves vót édesanyám, negyvenötbe vót pont, me ő kilencszázba született. S azt látom, édes Jóistenem, hogy itt a házunkkal szembe egy nagy, fekete felhő, s a templomokba sok helyt láttam ilyen háromszögöt, vót benne egy szem, hát az a Szentháromságot jelképezi. Hamar kelek fel, s futok édesanyámhoz. Hát haldoklik, már szólni sem tud. Az a nagy, fekete fölhő reanehezedett, így az udvarunkra, s a Szentháromság jelképe a szemmel, abba úgy belenéztem ... Egyedül vótam leán, édesapám a fogságba vót, s édesanyám ott meghalt. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁵

Neki a Szűzanya vagy a Jóisten, nem tudom, ki hozta tudtára, de ő tudta a percet, amikor meghal. Őt gyerek vót, édesanyámnak az édesanyja. Tekerőpatakról hozták férjhez. Hat hónapig vót beteg, súlyos, s a gyermekei felváltva, hetet osztottak, s úgy kúrálták. De minden nap meg kellett fűrösztetni, me nagyon vallásos vót, s a kiütések jöttek ki, addig mondotta a keresztútját, hogy kapott egy olyan, azt se lehet tudni, kelések voltak-e, mi-e, édesanyám beszélte, s abba aztán bele is halt, de nagyon jlesen halt meg.

¹² 77 éves férfi, 1997.

¹³ 63 éves nő, 1995.

¹⁴ 77 éves férfi, 1997.

¹⁵ 70 éves nő, 1994.

Aszmondta: – Á., engem fűrösszetek meg. Mikor délre harangoznak, jönnek utánam, s visznek. Hát azok megijedtek, hogy egy ilyen álmot, hogy álmában mondja-e, de nem álmában, hanem valóságból vót! Aszmondta: – Hívdj össze J.-t, I. ángyómat, me ángyóm, P.-t, s te, mind gyertek ide, s imádkozzatok, me mikor délre harangoznak, engem visznek el. No, hát e nem vót mese, me az egész szomszédság bément ezalatt! S elbúcsúzott mindenkitől, szépen megköszönte, hogy őt ápolták, hogy őróla gondoskodtak, – Isten veletek, fogjatok meg jól, me most visznek. Abba a helybe vette hátra magát, s halt meg. Legutoljára búcsúzott el attól, akire bízta nagyapámat. Aszmondta: J., te vagy a legmódosabb, a legjobban állsz – kántori módra álltak, na, s nagy kocsmájuk vót –, ügyelj apádra, ezt reád bízom. Mert ha nem teszed meg, megver az Isten. E vót az utolsó szava. Ez akkora csuda, aszmondja, ott vótak a szomszédok, a falu megtött valahogy, ezt mindenki hallhatóan hallotta, hogy ez így vót. Az én nagyanyámmal történt meg, az édesanyámnak az édesanyján. Az igaz olyan valóságos, olyan adakozó, olyan szegény oda nem ment, hogy üres kézzel engedje el. Mindenkinek adakozott, az igaz, hogy módja is nagy vót, vótak olyan szegények, hogy nem vót mit enni, s aszmondja: – Né, K. néni, adjon egy kicsit! – Gyerek, hozz egy zsákot! Itt egy zsák gabona, s vigyed, s öröltessétek, s egyetek a gyerekekkel együtt. No, s aszmondja, az igaz, hogy nyárba annyi vót a segítség, mentek ... S nagyapám is olyan vót, sok állatot tartott, s mikor már egy megöregedett, kicsengettette a faluban – me csengettyű vót azelőtt, nem kürtöltek –, hogy Gy. Á. levágatott egy tehenet, s mindenki jöjjön a faluból, akir érdekel, me ingyen kap egy kiló húst ... No, de azt mindenki nem tette meg! Most keresj olyan embert! Hát lehet-e kapni? De ő az Isten nevébe adott, adakozott ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁶

¹⁶ 77 éves nő, 1994.

Haldokló körüli teendők

Édesanyám, mondjak egy ilyen esetet, édesanyám nagyon nehéz életű, nehéz sorsú vót, sok baja vót. S akkor én amikor hazajöttem a zárdából, beteg lettem, bazedovom vót, hát két évig semmit se dolgoztam, mindenki csodálkozott, hetvenhat esztendőös vagyok, s akkor huszonkettő vótam ...

Beteg lett édesanyám, szív- és tüdőasztmája vót. Hétfőn hazahoztam, s pénteken halt meg. Az vót a kívánsága, hogy három fia van, s mind a három legyen otthon. S aszmondra a menyé: – Anyám, lehetetlen, maga nem tudja, mit beszél. Isten előtt nincs lehetetlenség! Mind a három hazajött szerdán, csütörtökön áldozócsütörtök vót, s avvót a kívánsága, ha meghal, rea semmi feketét ne tegyünk, me ő árván maradt, ő egész életébe gyászolt, őt fehérbe ötöztessék. S mondom szerdán a testvéremnek: – Te M., menj le a szövetkezetbe, s vedd meg azt a fehér anyagot, csináltassuk meg. S édesanyám nem hallott jól, s a szoba is, nagyobb szoba vót, mint ez. S egyszer aszmondja: – Ne vegyétek meg, még nem halok meg, aztán megmondom, amikor meghalok. S mondom: – Édesanyám, mondja meg, maga ezt hogy hallotta meg? S aszmondja: – Én most mindent hallok – aszmondja. – Én most még nem halok meg, aztán megmondom, mikor halok meg.

Pénteken aszmondja, vigyem ki az udvarra. Kivitem, visszahoztam, s aszmondja nekem, mikor bėjövök: – Én ma meghalok. – Édesanyám, maga most jobban van, mint máskor, nem akar meggyógyúni? – Nem – aszmondja –, nekem most el kell menni. A két legény, a testvéreim künn vótak, s az vót a kívánsága, hogy én legyek mellette éjjel-nappal. Aszmondja: – Ül ide, hogy lássalak, fiam. De olyan fáradt vagyok. Ül ide a lábamhoz. Oda kellett menjek. Aszmondja: – Hívd ide M. nénédet, frassunk. – Édesanyám, ha jót akar, ne frasson semmit, ne legyen ebből ... Aszmondja: – Ne, ott van az ördög! – Most is látom, pedig negyven éve, hogy meghalt, aszmondja: – Pepitás kockás kabátba van. – Én nem látom, édesanyám. S: – Édesanyám, maga lássa az ördögöt, s nem fél? S: – Nem – aszmondja –, me itt van a Szűzanya, őt se látod? – Nem. Aszmondja: – Miattad van, fiam, én is csak most tudom, maradj csak az ő leánya. Me neked még sokat ké szenvedned. Ez vót az utolsó szava.

Mondom: – Ki mondta ezt magának, honnat beszél? Semmit se szólott. – Édesanyám, kérdeztem valamit, nem hallotta? Se nem hörgött, se nem szuszogott, így a homlokán kétfelől lement két veritékcsepp, s így a mosoly az arcán, s nem szenvedett. S mondtam aztán a plébános úrnak: – Plébános úr, így szeretnék meghalni,

mint édesanyám. Aszmondja: – Így kevesen halnak meg, kedves nővér. Akkor még nem vótam férjhez menve.

De hogy nekem azután mennyi minden jött ... Hogy édesanyám azt honnan látta meg ... Csak aszmondta, miattam van ott a Szűzanya, s akkor ... Édesanyám látta akkor az én életemet, me aszmondta: – Miattad van, fiam, én is csak most tudom, maradj csak az ő leánya, de neked még sokat kell szenvedned ... Most is azt a mosolyt az arcán látom, itt kétfelől a haja szélén egyszerre a két verejtékcsepp lement, s nézem, hogy a szemé üvegesedik el. De se nem üvöltött, se nem nyöszörgött, semmi ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁷

Ezt hallottam a nagynénémtől, hogy Oláhfaluba meghalt egy ember, nem tudom, egy halott vót. S a görcs fogta mindegyre. És meghalt, és összegyűltek, mondták az ... imádkoztak, me virrjasztás vót, így este. S ahogy össze vótak gyűlve, úgy a halottat feltekerte ... Na, ez aztán nekem nagyon jeles vót, hogy úgy sikoltottak, mind kiszaladtak. Az a görcs még, tudja, annyira benne vót, hogy feltekerte. Ezt így hallottam, hogy ez Oláhfaluba, Nagyfaluba történt.

Itt is tartották, hogy amikor haldoklik valaki, nem szabad síratni?

Igen. S még úgy is vót, hogy csengettek, ha vonaglott sokáig. (Három napig ha nem szólalt meg, akkor meg kellett kérni a papot, hogy engedje meg, hogy csengettesse nek. Tudjon kimúlni a világból.)¹⁸ Igen, s arra, hogy a könnyünk ne hulljon rea, a halott, mármint a haldoklóra, hogy nehogy visszaebredjen – aszmondják.

S arra emlékeznek, hogy a szentelt gyertyával, mikor lehelte ki a lelkét ...

Igen, megkerítették. (Igen, szokás.)

De ezt most is csinálják?

Így háznál ...

Mondták, hogy az öregek beszélgetnek a halottakkal ...

Igen, igen. Igen, me már az uram is beszélgetett. S kérdeztem, hogy: – Te mondtál valamit, hallod-e? S nem szól. S mondom: – Há hallottam, hogy beszélgetsz. Nem akarta nekem elárulni, hogy ő már a halottakkal beszélgetett. Nagyon-nagyon sokáig...

S a leányom, amelyik negyvenháromba született, az a leányom most márciusba meghalt. S az uramat május tizenharmadikán, most két éve temettük. Hat hét alatt elment ... Az az egy szerencse, hogy amikor az uram halt meg, nem én vótam mellette. A leányom, az pedig elaludt szépen. Úgy elaludt, s amikor reggel, hát meleg, meleg, s nem beszélgetett, le vót hunyva a szemé, s a doktornő után mentem, s mondom, meleg, s tessék lejönni. Nem mertem hezza nyúlni, hogyha, mind ahogy mondjuk, ha meg talált halni, bódogtalan legyen belőle, vagy mi, s lássuk, hogy mint szenved, nem mertem hozzanyúlni. S jött az orvosnő le s nézi a nyakánál a pulzust, s: – Nem – aszmondja –, dehát hozzanak egy tükröt. Aztán hoztunk egy tükröt, s mondta: –

¹⁷ 71 éves nő, 1997.

¹⁸ Ismeretlen jelenlévő közbeszólásai.

Meg van halva. Úgyhogy... Nem mertem mozgatni, s reahullatni se mertem a könynyemet. Sírní sírtam, de mentem ki a házból, s úgy ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁹

A férjemnek az anyja haldoklott. S akkor kifutott, hogy valahogy megmentsék. S adtak olyan inekciót, hogy hat óránként. S tényleg teljesen béüvegesedett a szeme, s múlt ki a világból, s mikor az inekciót béadták, akkor teljesen helyrejött, s eszméleténél vót. S az utolsó inekciót este nem engedtem béadni. Mondom: – Itt van mind a három testvére. Tudjátok, hogy nem tudjátok megmenteni. Mér megint-megint – mondom. – Nem! Összehívom estére, az itt, az a szokás, összehívom estére az aszszonyokat, s imádkozunk. Én így az ágy végénél, az ágy lábánál vagyok, s ennyi vót [egy ásítást mímell], s szépen elaludt. De mondom, visszajött egész nap, hatóránként visszajött. S újból csak úgy meghalt. Ezen a részen alul halott vót [mutatja a derekát], s ez a rész [mutatja a felsőtestét] újból csak visszatért, hatóránként. S mondom: – Mámá, nem ismer, ugye? – Ó hogyne, hát maga E.! Na! S aszmondja: – Jaj! S mondom a leányának, valamit úgy sóhajt. S: Nincs pénz. S mondom: – Mutasd meg, hogy van pénz! Ő tudta, hogy me kell haljon, s ugye akkorjába kit hogy csaphattak, akik jobb gazdák vótak, jobban megcsapták. S le vótak, úgy kihúzták, hogy gyengén álltak, s éppen csak tengettük, s aközben még halál vót, aközben még házasodás, valóság, hogy egy anya gazda legyen, átérezte, hogy nincs pénz. S mondom: – Mutasd meg, hogy van pénz! S abba belenyugodott. S mondom, de ezt figyelembe tartottam, hogy minden hat órakor múlt ki a világból. S az utolsót nem engedtem... Az rendesen bé vót üvegesedve a szeme, mint egy halott, s múlt ki a világból. S akkor jött, s adta az inekciót, s helyrejött, kitisztút a szeme, szépen feküdt, csak nem tudott megmozdúni. S mondom: – Ez annak való, akinek a gyermekei távol vannak, hogy élve kapják meg. Itt vagytok – mondom –, s mit kínozzátok. Úgyse tudjátok visszahozni, mondom, hagyjátok mentire. S estére imádkoztunk, s szépen, az ima végire szépen ... Ennyi vót az egész. Úgy neztam a halálát, hogy olyan szépen meghalt ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)²⁰

Valaki megcsináltatta vagy megátkozta őket?

A Jóisten, az áldotta meg őket! Terhükre ne legyen, mert nekik Isten nem kellett! S ezt jegyezze meg mindenki, akinek Isten nem kell, me megjárja! Nem mindenkit ver botval az Isten, senkit se ver botval, de viszont a jutalmunkat megkapjuk. A napot tartsd meg, s a hitedet tartsd meg, s az adót add meg, s élhetsz. De ők nem tartották meg, s csúfoltok! Egy böjttel csúfoltok, nagypénteken a szalonnát úgy megették, mint más napokon, ezt az mondta nekem, aki a szomszédba lakott s látta, kíváncsi vót, s ettek, s hát a szalonnát jól eszik, úgy, hogy nem szabad! Nem

¹⁹ 77 éves nő, 1996.

²⁰ 62 éves nő, 1995.

szabad, mer hitünk után kell higgyünk valamit! Kinek hite nincs, vallása nincs, ne haragudjon, de ökör! Így van!

Úgyhogy őket meglátogatta a Jóisten. Elég szomorú. Hát kellett volna valami másabbat, hát olyan kicsi ez az élet, olyan hamar elfut, s addig kell vigyázni, amíg van mire. Mikor már nincs amire, mikor már idekerült, akkor késő! Ez az asszony ahová az én apámat örökbe fogadták, az olyan vót, én nem ismertem, mer én hathetes vótam, amikor meghalt. Csak elmesélem, ha már nem unják, hogy mikor édesapám odament, még gyermek vót ... Ez az asszony odaadta édesapámnak, le vót írva, hogy tizennyóc péntek. S aszmondta: – Fiam, neköd erre gondod legyen! Ezt a tizennyóc pénteket minden évben megtartom, s engem figyelmeztess, hogy ne felejtsem el. Na, meg is tartotta, böjtölt s ...

Nahát én születtem június huszonötödikén, s ő meghalt rea hat hétre. S akkor még édesapám nem ment el az erdőre kaszáni, me fogadott gyermek, s mondják, hogy otthagya a beteget! Akkor lebetegedett, s aszmondja: – Fiam! De soha beteg nem vót. – Fiam, én lebetegedek, s én meghalok. Mossatok búzát – met azelőtt nem vótak ezek a luxusmalmok, ugye nekünk malom vót, de nem szítás malom vót a miénk, viszont édesapám megőrdte, s vót szita hezza, s olyant szitáltak ki, hogy édesanyám míg élt, minden évbe az ostyának valót ő hozta.

Elég a hozza, hogy édesapám aznap reggel azt kérdezte, hogy: – Keresztanyám, hogy érzi magát, elmehetek-e az erdőre, hozzak egy szekér fát? – Nyugudtan, fiam, menj el. S akkor édesanyámnak aszmondja: – Gyere csak ide. Te M., ma ennyikor, ennyi perckor meghalok, de te ne ijedj meg! – Jaj – aszmondja – hát métt nem mondta, hát nem ért volna el A. az erdőre menjen, hogy egy szekér fát ... – Így jó – aszmondja. Annyira szeretett műnköt, gyermektelen vót, akkor is aszmondta apámnak: – menj, csak a gyermekeket ne vidd! S ahogy elment, aszmondta édesanyámnak, hogy: – Ennyi óra ennyi perckor meghalok, engem ne sírj, szereld elő ezt s ezt a ruhámat, hívd ide S. J.-né-t s E. K.-t – így mondta –, hogy a végórámba segíljenek. S édesanyám elküldött, s aztán a két öregasszonynak is elmondta, hogy: – Ennyi óra ennyi perckor meghalok, s segítetek, imádkoztatok. S aszmondja: – Hát fész-e, te B.? – Hát mét féljek? Nincs mit féljek! Mária s az Úrjézus itt vannak a lábamnál – aszmondja. – Na – kérdezte –, hány óra, még ennyi időm van hátra. S pontosan amenyit mondott, annyi óra annyi perckor, akkor halt meg. S akkor édesapám volt valahol aztán, nem tudom hól, s miétt, miétt nem, asse tudom, s ott aszmondták neki, hogy: – Magának van egy keresztanyja, amelyik meg van halva, de felesleges misét mondasson érte, me meg van szabadúva. Na látja, az még tudott kettőt, aki ezt megmondta. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)²¹

²¹ 68 éves nő, 1995.

Szóval van az, hogy hívják. (Álmába jelenik – aszmondja –, hogy álmodtam, hogy hínak.)²²

Nem, van úgy, hogy hívják, s mondja, hogy menyek, látom apámat vagy anyámat, valami hezzatartozómat ... Hívják.

Ébren?

Igen. Én például, mikor édesanyám – nyugodjék –, ott vótam, ott vótunk mind a hárman, én úgy délután hat óra felé felmentem, me a fiam ott lakik ... (Hát akkor mentem munkába, édesanyám ...)²³

S láttam, hogy az ágyba nincs jól, nem leli a helyét, ide feküdt, s forgott erre-arra, s no – mondom –, itt baj van. Aztán befuttam a szomszédba, s mondtam a szomszédnak: – Add ide az örökimádás könyvet, me van egy olyan óra, amit a haldoklóknak el szoktak végezni. S akkor azt elvégeztük, még a néma bėjött vót, ott átellenben lakott egy néma ember, s kérdi, hogy: – Mi van, mi van, mi van, s intem, hogy ... Úgy bėjött, s még felnézett édesanyám szegény, s: – E mé jött ide – aszmondja. – Há mondom, bėjött, hogy nézze meg magát. Aztán többet nem beszélgetett semmit. Aztán többet nem beszélgetett semmit, lehunyta a két szemit, s aztán ott vót a két húgom, s mondom: – Ez az éjjel egy óráig vagy három óráig, me így tartsák, hogy páratlan órába hal meg, vagy egy óra, vagy három óra, ilyesmi, ez a reggelt nem éri meg, meglátjátok. Aztán nem is, se nem bánkódott, se nem vergelődött, semmit, úgy szépen szuszogott, s ...

S még vótam itten a szomszédba egy embernél, annak is elállott a lélegzetje, s akkor egyet sóhajtott, s újból szuszogott még. S meg kell várni addig, amíg a szív nem dobban.

A megkerítést mikor csinálták?

Hát akkor, amikor az utolsó pillanat van. Utolsó pillanatokba, mikor na, hamar, ott a ruha, ötztezzük fel ... (Reggel jövök haza munkából, s aszmondja az asszony: – Mama meghalt ...)

Csak azér imádkoztam örökké, édes Jóistenem, éjjel, mikor megebredtem, add meg azt a nagy kegyelmet neki, hogy én legyek ott, nehogy te [a fía] hajnalba jósz, s mondog, hogy mama meghalt. Én legyek ott. S a Jóisten meg es hallgatta. Kilencven éves volt ... (Máréfalva, Hargita megye)²⁴

1: Én hallottam, hát G.-nak is mikor az apósa halt meg, én vótam mellette, s a gyertya ott vót, s megkerítettem a gyertyával, de úgy elaludt, hogy ...

Imát is mondott?

2: Szoktak mondani!

1: Szoktak mondani a haldokló mellett ...

²² Az elbeszélő 76 éves férjének megjegyzése.

²³ Az elbeszélő 46 éves fiának megjegyzései.

²⁴ 69 éves nő, 1996.

2: Mikor valaki hal meg, akkor az asszonyok mennek, s szentelt gyertyát, s van olyan imádság a könyvbe, ami ...

1: A könyvbe megvan az imádság ...

2: A haldoklóért amit kell imádkozni, az le van írva a katolikus könyvbe. S akkor aztat elimádkozzák, s ezt még ma is csinálják a haldokló mellett, szentelt gyertyával megkerítik, s van olyan imádság, ami le van írva, a katolikus könyvbe, hogy ha valaki haldoklik, azt kell imádkozni ...

1: Érdekes, hogy amikor a haldokló hal meg, akkor a verejték úgy lefut rajta ... Az én uramat is láttam, az első uramat ...

2: Olvastam valahol, hogy aki haldoklik, abba a pillanatba nincs neki fájdalma. Hanem – aszmondja –, ha olyan fájdalma lenne, mint ahogy az ember gondolja, hogy milyen fájdalma lehet, akkor a beteget nem lehetne ágyba tartani ... Csak abba a pillanatba – aszmondják –, nincs olyan fájdalma.

1: Ő má el van, át van változva már ... A teste még itt van, de ő már át van változva, ő má nem es élő, ő má nincs is ezen a világon.

A kicsigyermek mikor megszületik, s rosszul van, akkor gyorsan megkeresztelik?

1: Keresztelni, akár én, akárki, szükség esetén ...

2: A katolikus törvény azt tartsa. Mondjuk az ember nem tud azonnal papot hívni, s az a pogány gyermek hal meg, akkor mi házilag megkereszteljük ... (Máréfalva, Hargita megye)²⁵

Ezt igen. Ezt igen. Aszmondják, hogy amikor lássák, hogy valakinek utolsó ideje, akkor nem szabad sírni. Ezter hallottam. Hallottam. Má még M.-nak az ura, a testvéremnek, K. J.-nének, halt meg, mind ott vótunk, halt meg, el vót halva. Hát, na má vége van. S a leánya bėjött az ajtón, M., Udvarhelyről kijött, s a nagyobbik leánya, s az hozzászólt az apjához, s az apja abba a helybe kezdett olyan csúnya hangon üvöltözni: –J.! S akkor örökké, lássa, éppen haldokló órába jött M., s akkor hozzászólt olyan sírva, ez, ez! Én ott vótam, s ezt láttam.

S örökké azt tartották, nem szabad, mikor valaki meg akar halni, nem szabad sírni, hát inkább imádkozzál ... Nincs mit csinálni, s aszmondják, az nagyon kárára van a meghalandónak. Ez tiszta igaz vót – mondom –, mind ott vótunk, egyszer én ott vótam no, s ott a családtagok, s na, aztán meg es halt, ejsze még egy fél óra se kellett ... Aztán hogy, M.-ot ki, s mind kimentünk, aszhiszem, hogy jöjjön magához J. De nem beszélgetett, csak szuszogott, s M. hozzászólt, s olyan hangokat adott ki nagyon, hogy nem lehetett érteni, amit akar mondani, csak így vót.

Látott olyant, hogy szentelt gyertyával a haldokló arcát és a testét ...

Olyant igen, azt igen, azt örökké tanították a családba. De én nem értem aztot, hogy lássam aztot, hogy ... Na, édesanyámat egyedül! De se szentelt gyertya nem vót, se

²⁵ Ismeretlen életkorú asszony (1) és 75 éves férje (2), 1996.

semmi, csak hogy az utolsó sóhaját kibocsátotta, őkemit láttam így, mást nem. Idelépünk, tovaléptünk, apósom is, itt vagyunk, s no meghalt apósom ...

De olyant, hogy az arcánál körbeviszik a gyertyát ...

Azt hallottam, hogy ezelőtt nagyon, de mondom, hogy édesanyám úgy halt meg, hogy mind ott vótunk, Zs. s M. s én. No, ledőlünk, májusi hónap vót, olyan öntudatos vót, egy kereszt vót az ágynál ahol ő feküdt, mintha itt vóna, s én csak figyelöm, M. aszmondja: – Én úgy félok, fekszem belől! Te maradj küljel, me bátrabb vagy. Én küljel maradok, Zs. a padon, hallom, mondokál, imádkozik. S nezem, édesanyám a keresztet leveszi s megcsókolja. S vissza akarja tenni édesanyám, úgy, mintha oda fel akar ná tenni, s nem tudta felakasztani. S én odalépök, s aszmondom: – Adja, hogy akaszszam fel. Na jó, visszabújok, s hát hallom, hogy olyan nagyobb sóhajok vannak. S mondom: – Te, édesanyám hal meg! S má abba a helybe meg vót halva, má nem vót időnk szentelt gyertyát gyújtani.

De hallottam, hogy aki olyan halálra vált beteg vót, a gyertya elő vót készítve, s avval várták, hogy amikor odaér, kerítsék meg, így mondták, megkerítik szentelt gyertyával. De én nem tudtam, nem vót részem, hogy megcsináljam, me hamar békövetkezett a halál. (Máréfalva, Hargita megye)²⁶

Igen, igen, aszmondták, visszasírják, s akkor ő szenved.

Ez akkor a szenvedés megelőzésére van?

Igen, igen. Akkor, amikor haldoklik, meggyújtják a szentelt gyertyát, az minden háznál kéne legyen, szentelt gyertya, szentelt víz, már az idősebbeknél van. Aztat nem vót, hogy minden évbe muszáj újat, hanem megvan, s amikor kell, használja. S amikor haldoklik, akkor szentelt vízzel meghintik, s keresztet vet rea, s a szentelt gyertyával így kerítik, amíg haldoklik. Igen, igen, még most is megvan ez. Szóval egyes helyeken, az idősebbeknél igen.

S még akkor a van, ami megtörtént velünk es, hogy mómám nagybeteg vót, ilyen szélütést kapott, s szenvedett, s minden. S aztán aszmondták: – Menj el fel a pap bácsihoz s csengedtes, hogy haljon meg, hogy ne szenvedjen. Felmentem, csengettettünk, s aztán meghalt. Jó kicsi bozzos²⁷ leánka vótam ... (Éz segített ...)

Igen, igen. Ez is igaz vót.

Annak, hogy a gyertyával körbekerítették, mi volt a hatása?

Ugye szentelt gyertya vót, s én aztat nem tudom, csak tudom, aszmondták, hogy mindenkinek kell otthon legyen szentelt gyertya, s akkor úgy ügyesen megkerítik ... (Máréfalva, Hargita megye)²⁸

²⁶ 67 éves nő, 1996.

²⁷ Borzos.

²⁸ 71 éves nő, 1997.

Az most es megvan, biztos, hogy most es megvan. Én másról nem tudok beszélni, édesapámról. Édesapámhoz az utolsó hétön: – Na, hogy van – felmentem –, kicsinál, ett-e valamit? – Nem. Eljártam – aszmondja –, te, eljártam édesanyámmal hagyma-kapálni – mondja neköm. – Há hol kapálták a hagymát? Aszmondja, hogy Ványoló fölött, ugye nekik ott vót, hát erre a részre emlékszek, Ványoló fölött, ott vót földjük. De tátámról nem beszélt.

Na, megint kérdem, hogy aludt. Hát aszmondja: – Álmodtam – aszmondja –, édesanyám mondta, hogy ezelőtt tátádnak mennyi kecskéje vót, E. T. tátádnak. Én se emlékszem, hát ugye az ő idejükbe vót. S aszmondja: – Emlékszel-e, hogy Ványoló fölött a csereágot összerakták, hogy télire a kecskéknak legyen?

Így édesapám örökké mámmal beszélgetett. Kérdeztem, s: – Mámád ezt mondta, s mámád azt mondta, ez biztos.

Azt tartották, hogy a haldokló mellett nem szabad sírni?

Igen, me aszmondják, hogy akkor nehezen múlik ki a világból ... (Visszasírnák ...) ²⁹
Pláne, ha kicsi gyermek, akkor ne sirasd, ha hozzátartozód, apád, anyád, ne sírjál mellette. Észnél van, így mondták, észnél van, csak nem tud felelni.

Ha sírnak, vagy nem ügyelnek és könnyecsepp esik rá, akkor visszaébred?

Nem tudom. Csak az, hogy nehezebben ... (Máréfalva, Hargita megye) ³⁰

1: Szokták, szentelt gyertyát tartanak mindörökké, február másodikán gyertyaszentelő, s akkor vizünk gyertyát s megszenteli a pap, s azt a gyertyát megtartsuk, s azzal megkerfítik, s ...

Ezt akárki tudja, vagy vannak olyan asszonyok, hogy csak ők tudják?

1: Ezt akárki megcsinálja ...

2: Mindenki nem tudja. A fiatalok nem tudják. Az ilyen idős asszonyok ...

1: Az idősebbek meg tudják csinálni, meg tudják csinálni. Én is vótam, édesanyám mikor meghalt szegény ... Tartnak még sok mindent, sok mindent tartnak. (Máréfalva, Hargita megye) ³¹

Igen. Ugye, hogy valaki már haldoklójában van, akkor ő már tényleg a halottakkal álmodozik. Úgy mondta az én uram – nyugudjék, a múlt évben halt meg, három évet feküdt, már a negyedikben egy fél évet, három és fél évet, a lába le vót vágva, – s utoljára mind mondta: – J., J.! Mondom: – Kit hívsz? Itt van egy szomszéd emberünk. S mondom, hogy: – Kit hívsz, B. J.-t-e, s kit vársz? S aszmondja: – J. ma nem jó! – S kit vársz, B. J.-t-e? – Nem, L. J.-t. Az neki egy legénykori barátja vót, s szomszédok is vótak. L. J.-t. S azelőtt is mind a halottakkal álmodozott. Úgy hogy ez mán, ezt

²⁹ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

³⁰ 76 éves nő, 1997.

³¹ 69 éves nő (1) és 46 éves férfi (2), 1996.

értem s mondom, s hogy jaj ne, jönnek, s jaj ne, visznek, kellett lejöjjenek, mer én fenn hálтам, s kellett lejöjjenek, hogy mi van, s ilyenek. Aztán mi is a fiammal reajöttünk, hogy tényleg, abból, amikor ő ezeket az álmokat látta, má a halállal viaskodott ...

S akkor még aludt szépen, hogy semmit, hogy meglásd, a lelkit kiadja, vagy nem tom mit, úgy elaludt egybe, még jöttem-mentem, egy reggel vót, akkor éppen a fiámék honn vótak, met ők is Szeredába vannak, s honn vótak, s aszmondja, menjünk el, má látszott, hogy rosszul van, elmenyünk, s ha valami baj történik, kell telefonálni. S úgy es történt, ők elmentek reggel hét óta nem tom milyenkor, s tíz órára meg is halt. De mondom, szépen, még jöttem-mentem, s hát egyszer nezem, szuszog-e, hogy van, s úgy elaludt, észre se lehetett venni. De mondom, hogy a halállal viaskodott, az egyszer igaz.

Nem kellett a halála óráján szentelt gyertyával megkeríteni?

Hát nem lehetett azt észrevenni! Aszítottam, szépen aluszik. Na. Hát igen, ha valaki úgy küzdik, hogy lehet azt észrevenni, hát édesanyám – nyugudjék csendesesen –, mellette vótam, s felkelt a bajára, visszaült, visszafeküdt, feltettem, ő egybe hátravetette magát, s akkor lehetett látni, hogy most meghal. S akkor szomszédokat, s imádkozni, s mindenféle, szentelt gyertya, de ennek nem kellett, me nem lehetett észrevenni, úgy elaludt, aszítottam, alszik, s úgy elaludt egy pillanatra ...

Nem mondták, hogy ilyenkor nem szabad sírni?

Hát mondták, azt mondták, de a nálam nem vót, me nem vótam az a gyenge szívű, meghalt a fiacskám is, akkor es itt vót édesanyám, én abba is bele vótam nyuguva, ami egyszer megtörtént s így van, az így kell legyen, nincs mit azt, hogy felsírni. Mondták, hogy felsíratta, s akkor nem tud, azután kínlódik. Ugye vót bátyámnak egy fia, leesett az épületről, s elszakadt a hátgerince, ezen alól érzéketlen vót. S bátyám gondozta, de tudja, már egy sebbé vált neki a teste, mindenféle, borzasztó vót, s az es egyszer úgy vót, haldoklott s felsíratta, s aztán egy darabig, mind aszmondták, hogy nem tudott, se nem élt, se nem halt. (Kászonszék, Hargita megye)³²

Hát vannak olyanok, hogy akik meg akarnak halni, ugye, beszélgetnek a halottaikkal, s így ... Ugye édesanyám is, mikor úgy vonaglott, akkor édesapámmal beszélgetett, s az öregjeivel, s mi hallgattuk. Hívta, s ő nem ment, s így rendesen, s akkor mozgattuk fel, hogy kicsinál. Aszmondta: – Hagyjatok békémet, fiaim, me apátok úgy hívul ... Békémet nem hagy, még hozzám es ver, mé nem megyek. S ő a kezét azé tette örökké ellen, hogy megveri. Ugye azt mi nem láttuk, de ő úgy remegett, há vonaglott, akkó beszét fére ...

Mondták, hogy ha haldoklik, nem szabad sírni ...

Felsirassák! Három nappal későbbre hal meg! (Kászonszék, Hargita megye)³³

³² 85 éves nő, 1997.

³³ 53 éves nő, 1997.

Szóval idefel ahol az egyik fiam van, az öreg ... (Magtalan ember vót ...) ³⁴ Erőst beteg vót. Aszmondja nekem, me felmentem, szivarat adtam neki, kérte, az övét, nem a miénket, no. Aszmondja: – Te É., nézze meg, ne, hol van édesapám a falon. S: – Nem látod? S: – Nem, J. bá. – Itt van, fiam, ne, látod-e hol van? S akkor azon az éjen meg es halt. Aszmondja: – Ne, hol van édesapám! Én nem láttam, de őkeme látta. Má tudja, a szeme olyan homályos vót, s aszmondja, ne, hol van édesapám. Na.

És amikor haldoklik valaki, akkor szentelt gyertyával ...

Megkerítik! Megkerítik, igaza van, szentelt gyertyával meg kell keríteni na. S vót úgy, hogy Istenem, megsajnálta, ha apja, ha anyja, ha gyermeke, s felsírta! Sokáig vonaglott! Örökké aszmondták az öregek: – Fiam, menj ki a házból, mikor valaki vonaglik, né sírd fel, mer annak még elég, esmént szenvedjen. Na. Mert igaz, igaza van. Me ugye fáj mindenkinek a hezzatartozója. Akárhogy es, fáj, me aszmondják, ha születtünk, meg kell halni. (Kászonzeltíz, Hargita megye) ³⁵

Az velem is megtörtént. Énvelem is megtörtént.

De haragosa volt magának?

Itt meghalt a vejemnek a mostohaapja, Impérbe, s mikor meghalt, az az anyatárs nem vót itt, felment Szeredába tárgyalásra, s én mentem le, akkor idefel laktunk, s ők Impérbe laktak, me mi is ott laktunk, csak felköltöztünk ide, hatvanban építettünk, harminchéte éve itt lakunk. S akkor mondom, jött az onokám, a nagyobbik, P., az iskolából bejött oda délbe, s ebédelt – mondom –, gyere le, s én főzök ebédet –, a leányomékat aratni vótak nekik, s az öreg rosszul vót. S: – A harangozónak szólj, monddad, hogy keresztátija rosszul van, s harangozzon neki, a lélekharangot húzza meg. De amikor elment, elhaladt úgy tíz méterre, hát az öreg kipendült. Mondom: – P., ne menj semerre se, nagytátád meg van halva. Következő három-negyedikén álmodtam, hogy ott vagyok a tornácha nálik odale, s ő biztosan hallotta, mikor én mondtam, hogy harangoztassanak neki. Nekem úgy megnyomta valami a mellemet, én kezdtem mondani a miatyánkat, a miatyánkat elmondom s a hiszekegyet, s amikor a hiszekegyet elmondtam, egy akkora kő vót itt a mejjemen, hogy aszhittem, megnyuvadok. S ugye nem tudtam mozdúni, annyira vótak. Én aszmondtam örökké, hogy azé vót az. Vagy csak beképzelttem ... De én magam is jártam úgy, hogy megnyomtak.

Nem gyújtott szentelt gyertyát?

Dehogynem! Hát én es meggyújtottam, s kiátottam: – Ne menj semerre se, ne menj a harangozóhoz, nagytátá meg van halva. Aztán így, jött az anyatárs is haza, s én ott vótam a gyertyával, meg kellett keríteni ...

Azt hogyan kell végezni?

³⁴ Az elbeszélő 85 éves férjének megjegyzése.

³⁵ 76 éves nő, 1997.

A gyertyát meg kell gyújtani, s imádkozni kell, s a halottat meg kell keríteni a gyertyával. Aztán mindenki nem csinálja.

Mi ennek a tulajdonsága?

Az a tulajdonsága, hogy kapjon ő szentséget, részesüljön szentségbe. Ez annyi, mint ha szentséget kapna. Például meghal, akit meggyóntattak, s a másik úgy meghal, szentségek nélkül, s akkor az üdvös az a gyertya, megkerítik vele a halottat, met az neki egy megváltás. Így szoktak csinálni. (Kászonszelt, Hargita megye)³⁶

Igen, arra aszmondják, hogy az nagyon rossz ember. Itt is megtörtént – aszmondták –, hogy rossz ember vót, nagyon sokat becsapott, és pénzt kért, nem adta meg, s nemtommi. Például azt is hallottam, benn feküdtem a kórházban, nem tudom, hol vót, egy illetőnek a nevit. Aszmondja, hogy ő eladott egy nagy kertet. Most már ez egy olyan példa. Eladott egy nagy kertet, s én így kifizetem azt a kertet, mondjuk. S mondjuk, kérem szépen, egy idő múltán, mikor az illető át akarta venni, hogy a kertet kaszálja, akkor aszmondta: – Ha-ha, fiam! Nem így vót szó, nem a földet adtam el, hanem csak a kertet! Olyan nincs, hogy a földhöz menj, me csak a kertet adtam el, nem a földet. S akkor aszmondta az ember, hogy: – Menyünk törvényre, s amit mond a törvény, az lesz. Ez igaz beszéd, me ő beszélte el nekünk. De igaz – aszmondta –, ezelőtt nyóc-tíz évvel, hogy a kilencvenkilencedik pere vót.

S akkor ezzel történt?

Igen, hogy hát nehezen hal meg az ilyen, me hát átkozzák. Én se mondanék szépet az ilyenre, aki becsapna, én se tudnék szépet mondani. Úgyhogy van egy ilyen is. Aztán ezekre mondják, hogy nehezen halnak meg az ilyenek, akik sok kárt tesznek. (Csíkdélne, Hargita megye)³⁷

Eztet nem hallottam, de azt tudom biztosan, hogy amikor az idős emberek kezdenek a halottaikkal, s az édesapjukkal s az édesanyjukkal vagy a meghótt gyermekeikkel beszélgetnek, lázalmot, akkor már sok hátra nincs, akkor mennek.

Akkor hívják őket?

Hívják őket. Me édesapám aszmondta, ő egy embert elgondozott, szóval a birtoknak a hasznáért csak, mer a birtok má oda vót adva másoknak, a birtokot elvették, s az öregeket kirakták az útra. Aztán édesapám gondozta az öreg K. A.-t. S K. A.-sal ültek a padon, kilencvenkét éves vót, s ültek a padon, s aszmondja K. A.: – Ne, ne, ne – aszmondja –, ne, hogy menyen! – Ki, ki? – Ne Gy. komám es, állj meg, komám, én es megyek! S abba a helybe meg vót halva. – Állj meg, komám, me megyek én es! Gy. komája vót neki, s meg vót halva, s őt látta, s: – Állj meg, komám, me megyek én es...

³⁶ 81 éves nő, 1997.

³⁷ 67 éves nő, 1996.

(Mikor látják, hogy hal meg, a gyertyát akkor szokták a kezibe adni. Mikor múlik ki a, lássák, akkor a szentelt gyertyát a kezibe teszik. Na ez igaz, ezt így szokták ...) ³⁸

K. D.-né pedig, a nagybátyámnak a nevelőanyja, nem tudott halni meg. Három nap szenvedett, innentől felfelé szuszogott, s halni nem tudott meg, bátyámat úgy várta haza, Isten boldogítsa. Édesapám aszmondta L. I.-nek: – I., jere, s ügyse ismer meg, mondjad, hogy: „R. néném, én vagyok F.” Az öregasszonyhoz eljött bé L. I., ő nem ismerte meg, há hogy ismerte vóna meg, má nem ismert senkit. Csak a lelke nem engedte, vagy az ösztöne, hogy ő még egyszer meg kell lássa a nevelt fiát, s az katonát vót, s nem engedte az ösztöne, hogy haljon meg. S aszmondta neki L. I.: – Na, R. néni, megjöttem, én vagyok F. – s megcsókolta az öregasszonyt. S az öregasszony csak ennyit mondott utána: – F., F., a nőstülésre vigyázz, F.! S úgy meg es vót halva. Megnyugodt, de amíg meg nem nyugodt, meghalni nem tudott, hogy még egyszer a nevelt fiát meglássa, me úgy szerette, hogy az édeset se jobban ... (Csíkdelne, Hargita megye) ³⁹

Ezelőtt hogy mondták? Hogy amikor meghalt valaki a családból, a hozzátartozó a gyászlepelről, már izé, a gyászterítőről egy picurkát szakítson le, hogy dugja be a küszöb alá, vagy akárhova, hogy a halott a szerencsét el ne vigye.

Ezt nem azért mondták, mert a halott visszajár, és hogy ne jöjjön be a házba?

Nem. Azért, hogy meghalt, hogy eltávozott hazulról, s a szerencsét ne vigye el. S oda betettek egy kicsi ficuskát, ⁴⁰ oda bedugtak, én magam is, amikor az édesanyám meghalt – nem itt laktunk, túlfelől –, egy más lakásba, s én magam is azt csináltam, a küszöb alá, leszakítottam egy ilyen picurkát, s akkor azt szépen ide benyomtam a küszöb alá, hogy a szerencsét, me így szokják ...

(Akkor A. néni azért kérdezte tőlem, hogy én ilyen csináltam-e, amikor Mami meghalt. S mondtam, hogy én ilyen nem. S aszmondta, akkor ne is várjam ebbe az évbe a szerencsét ...) ⁴¹

Igen, ez így szokás, ez ómódi dolog. Ugye most már semmit se veszünk fel, ahogy esik, úgy suppan. De ténylegesen vótak ilyenek. (Csíkdelne, Hargita megye) ⁴²

Édesanyám most halt meg, öt éve. Két éjen mindig a halottakkal beszélgettem. Az édesapjával, édesanyjával, két fiammal ... Én üttem: ⁴³ – Édesanyám, szóljon na! Mé nem beszélget! De ugye nem szólt semmit. S aztán rea két napra meghalt ... – Kelj fel Zs., édesanyám itthon van! Neholan! Kelj fel, M.-ék hazajöttek! Ugye két gyer-

³⁸ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

³⁹ 53 éves férfi, 1996.

⁴⁰ Rongy-, cérnadarabkát.

⁴¹ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁴² 67 éves nő, 1996.

⁴³ Ütöttem.

mekem ... Minden haldokló a halottakkal beszélget ... (*Hallja őket ...*) Hallja s lássa. Lássa. Ugye, asszokták mondani, a halott utána jön, az élő után, hogy vigye el. (*S akkor már az élő nem lehet marasztalni ...*) Ó, nem, nem ... (*Mert ha sírnak, akkor marad még, de ...*)

Szerencsétlen lesz. Nehéz neki is akkor megvállani, meghalni. Szenved. (*Nem lehet segíteni ...*) Hát azt hogy lehessen? (*Gyertyát gyújtanak ...*)

Gyűjtöttunk mi is. S megkeríteni, ő ugye ... S amelyik sokáig haldoklik, annak má harangoznak, csengetnek a templomba ... (*Maga látta a megkerítést?*) Hát hogyan. (*S idegen vagy hozzátartozó ...*) Hát hezzátartozó is lehet. Abba a helybe a szenvedése, a nagy fájdalma szűnik. Ha szentelt víz van, akkor egy kicsit lepiccelni, s akkor helybe, nincsen má nagy fájdalom. Azé használ az ember szenteltvizet, egy üvegbé, hogy legyen. Mindig legyen. Nem lehet tudni, hogy mi adja elé magát ... (*Máréfalva, Hargita megye*)⁴⁴

Itt fenn van egy lakó, itt ahogy az út van Siklód fele, a határban.

Széppatak völgyiben?

Nem. Rendes útvonalba, a mezei úton. Jehovista lett, jó gyermek vót, most halt meg pár éve. A felesége még él. S amikor a temetése lett az urának, akkor az asszony nem akarta, hogy eltemessék. Megkérdezheti, hogy az ura halt meg, vagy mit képzelt az ura haláláról, hogy is menyen fel, az Isten hogy veszi átal, egy egész különleges gondózkodással vótak ők, vannak. Nem akarta az urát eltemetni, aszmondta, az ura elszáll. Tetszett hallani, Krisztus hogy ment fel az égbe, eztet tartásák őt. Nem akarta, hogy eltemessék. Aztán a környezete vette rea, hogy el kell temetni, mese nincs, me van református a környezetébe, gyerekei, itten temették el.

Mikor kivittük, me csak ahajré vivődött, a sír meg volt ásva, s akkor, amikor ők maguk prédikáltak, me ők maguk falusi emberekként eltemették. Három mondott beszédet, egy a múltjáról, egy a jelenéről, s egy a jövőjéről. Így vitték a testet ... Akkor amikor ott mondikáltak, hát a sírnak, egy lépésre, egy kopasz ódal vót, egy lépésre a sírtól a kígyó kijött! Hát e nagy rémület vót, aztán kapkodtak a lapátosok, s még belészökött a sírba, s onnat ki, s agyonütték a kígyót. E nekem, én nem vagyok babonás, de nekem megütötte az agyamat, hogy a vallás amit tartalmaz, a kígyónak a megjelenése, a kettő, e minek vót a jele? Ugye erre nem lehet választ adni. A kígyó kijött: az ördög eléállott, me aztat tartasuk, igaz-e. A Sátán megjelent, ez így van ... Hogy mondjam ... Meg lehet az asszonytól kérdezni, egy kicsit kerügetve, hogy hogy vót. (*Szolokma, Maros megye*)⁴⁵

⁴⁴ 70 éves nő, 1996.

⁴⁵ 73 éves férfi, 1996.

Visszasírják a haldoklót

Nem is hogy visszasírtuk, mi visszaráztuk édesanyámat. Addig ráztuk, amíg visszajött. Addig szegény soha nem dagadott meg, s ahogy visszaráztuk, a fiammal, azután élt még három hetet, s úgy megdagadott szegény, hogy ... [sír].

(Elég sokféle szokás van ...) ⁴⁶

Aszmondta nekem akkor, hogy: – Fiam – aszmondja –, ilyet többet ne csinálj – aszmondja –, s ne csináljatok, me – aszmondja –, én olyan szép virágos kertbe mentem – aszmondja –, s tū visszaráztatok – aszmondja. – Látod-e, mi lettem – aszmondja. Addig egy paplanba bécsombolyítottam ⁴⁷ vót, fenn a szobába vót, egy paplanba bécsombolyítottam, s kiütettem vót egy székre. Azután hogy visszaráztuk, úgy megdagadott, pedig egyebet, egy szikra teát ivutt meg, hogy nem bírta. Nem bírta na. Hogy annak mi vót az oka, hogy a mivel telt meg, levegővel, me egy szikra teát illogatott ⁴⁸ csak, semmi egyebet. Na. Eztet magamon próbáltam, hogy nem jó, de mi...

Aztán még három hetet élt, nyugudjék csendesen. Mer addig – mondom –, nem is vót nagy beteg, me a fájdalmát, örökké adtuk az inekciót, mindent, s a fájdalmát örökké enyhítettük, nem vót nagy fájdalma. Me itt vót nekünk egy feljázat, s leesett vót, két oldalbordája betörött, hatvannolc éves vót igaz, de ő még élhetett vóna közöttünk. Akkor ott leesött, az uram vót itthon, me én munkába jártam, s aszmondta, hogy hát örökké, még nem vót elkészítve a lakás ott, s vót tyúklépcső, s tettem be egy rossz vedret, hogy abba végezze a dógát, ne kelljen kimenjen éjjel. Mégés ott jött le, hogy menjen ki. Lehet, hogy ... El is vitte ... (Máréfalva, Hargita megye) ⁴⁹

Jaj, amikor hal meg! Amikor hal meg, ez megtörtént itt, a rokonságban, hogy meghalt, s a leánya szerette, s a leánya is annyira szerette, hogy úgy sikótott, hogy nem tudott meghalni, visszajött! Két hétig még élt!

S akkor két hét múlva kűdte a családot: – Menjete pityókát ásni! S: – Te, R., hát téged nem érdekel, hát téged érdekelt a pityókaásás, hát menj! De má meg vót, szint meg halt, s visszajött, s még két hetet élt. S akkor feljöttünk ide a csűr hátához, s

⁴⁶ Az elbeszélő 71 éves férjének megjegyzése.

⁴⁷ Becsavartam.

⁴⁸ Iszogatott.

⁴⁹ 62 éves nő, 1996.

én es süttem, s lementem segíteni, s ez a gyermek mind velik beszélgetett. S ezt viték, hogy ha valami baj van, ásták a pityókát, ha valami baj van, akkor ezzel üzennek. S a gyermek visszafut: – Gyere hamar, P., me a bácsi hal meg. S akkor aztán ment, igen, de akkor már nem mert bémenni az udarba, szóval a lakásba, hanem bément a kertbe, s ott zokogott. S a testvérem s még egy másik férfi a tornácon, má lepedőbe, felőtztették ezalatt, s vitték ki a hideg, a másik szobába. S aszmondja a testvérem – soha el nem felejttem –, hogy a P. hangjára a feje megmozdút, kereste, hogy hol van a leány! Na ennyi. Ilyenek történtek mindenütt ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁵⁰

Ez létezik, mer ezt én is éltem. Sz. I.-nét a leányai visszasírták, s vagy két hétig se nem élt, se nem halt, csak egyfolytába úgy zokogva szuszogott, két hétig. S az milyen kínba vót. S nem szabad sírni, me aszmondják, vissza ...

Mi lett vele?

Aztán csak meghalt.

Akkor nem siratták?

Dehogynem siratták, de amikor haldoklott, s meglátták a lányai, hogy hal meg, akkor kezdtek sikojtózni, s akkor visszahogyhívjákolták ... Aztán ő nem mondta meg, nem mondott arról, hogy ott szép vót az élet, vagy métt sírtatok vissza, semmit nem mondott! Az se nem beszélgetett, se a szemit ki nem nyitotta, csak egyfolytában aludt s szuszogott nehezen, zokogva szuszogott, úgyhogy a szomszédság járt látogatni, s senki se tudta, hogy valóban meghal-e. Aztán csak meghalt, két hét múlva csak meghalt. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁵¹

Mikor valaki meghal, akkor nem szabad sírni?

Nem, két óráig.

Még két óráig?

Mikor a hulla, hát aztat én úgy tartom, és nekem most a nagybátyám meghalt, és sajnos nem úgy csinálták, ahogy kellett vóna, s akkor beszélünk az orvos leányával s mérnök fiával, hát ez városi viszonylatban. De falun is úgy van, hogy én is kimentem a csűrbe, s ott sírtam a magamét, s nyomtam a mellemet, mer az én férjem haldoklott. S a szomszédszony vót itt, no de aztán közbe behívtak. S utána is kell még két órát várni. Anyósom mindig aszmondta, mama szegény, hogy kell két órát várni – aszmondja –, me még az agy s a szív működik, s a halott, az hall, olyan, mint aki kómába van. A halott, az hall!

Megtörténik, hogy visszaébred?

Megtörténik az, hogy kinyújtóztatják, s felteszik ravatalra, s még akkor is – aszmondja –, olyan hörgési fájdalmai önnnek neki, s nincs meghalva. Akkor ennél a háznál,

⁵⁰ 62 éves nő, 1995.

⁵¹ 67 éves nő, 1995.

ezen az udvaron élt az én szüle-nagyanyám. És aszmondta az én férjem, hogy nagyon sírt az első felesége, – me én a második felesége vótam a férjemnek. S aszmondta, hogy: – Mondtam neki, hogy ne sírj, édesanyám – me úgy mondta neki, s úgy mondta nekem is, nem aszmondta, hogy feleség vagy nejem, s aszmondta: – Ne sírjon! S a néni még két hétig nagyon csúnyán hircelt, horkolt, úgyhogy bírhatatlan vót mellette. Úgy hogy ez má ennél a háznál megtörtént, ez a visszasírás. Úgyhogy ez is már igaz, hogy a hulla mellett nem kell. Mikor egyszer már lássa, hogy haldoklik, akkor csendbe kell hagyni. (Szolokma, Maros megye)⁵²

A má megtörtént, hogy meghalt, s a család addig sírt mellette, bőgette a testvérít, a gyermekét, hogy visszaébredt, s még két-három nap élt. Csakhogy aztán mégis csak meghótt! S azt tartották a doktorok, hogy nem szabad a holt mellett, ha egyszer már meghótt, ott bőgés ne legyen, hogy ő Istennek a dógát viselje el, rendezze el. Aztán azután bőghet ... Történt itt úgy, hogy visszaébredt, s elbódogtalanodott, nem tudott se beszélni, se enni, semmit se, csak kínlódott egy nap, két nap, ilyen történt többször. (Szolokma, Maros megye)⁵³

Igen, azt mondták, hallottam, hogy nem szabad sírni, me visszasírják, s akkor bódogtalanul él tovább, tetszik tudni, nem lesz akkor már normális, amikor visszasírják. Me itt nem, a faluba, de Fenyéden, a bátyja itt lakott Máréfalván. S vót öt fia s a leánya, s a leány nagybeteg vót, s haldoklott, s visszasírták. S egész életibe, nyócvan nemtomhány esztendeig élt, s nem es vót olyan bódogtalan, jó rendesen beszélgetett, de mégse vót tökéletes, tetszik tudni, nem vót tökéletes. Normálisan beszélgetett, de mégse vót tökéletes. Haldoklott, az anyja visszasírta, s aztán meg es halt, de élt nyócvan esztendeig, nem is olyan rég hogy meghalt Fenyéden. (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁴

Én egész kicsike leán vótam, s itt a szomszédba vót egy olyan család, hogy hat fiú vót a háznál, s egy leány született legutoljára. S betegség, régebb ugye a gyermekeknél betegség vót, s amelyik beteg lett, s jó kemény vót a szervezete, az meghírta, s amelyik nem, azt vitték ki a temetőbe, Isten... Orvosi tudomány nem vót semmi. Hát én is, hárman vótunk testvérek, s egy nyárba nyúlva feküdtünk a skárlátba, de mentünk ... Na, mindegy, azt akarom kifejezni, hogy annál az egy családnál egy leánka vót, s azt az anyja, aztán el vót halva, hogy meg van halva. S addig bőgött az anyja, addig ordított, hogy visszasírta, visszasírta, s aztán olyan rébolyodott lett. Szóval nem vót beszámítható. S élt kilencven évig! Úgyhogy most halt meg nemrég, Cs. I.-nek az apjának a testvére vót. Na, egyszer ezt mondták.

⁵² 72 éves nő, 1996.

⁵³ 82 éves férfi, 1996.

⁵⁴ 75 éves nő, 1997.

S még megint, én ez, én ezt tartom, voltam már többször én es, a halott múltott ki, ide a szomszédba is hívtak imádkozni, s édesanyám, s nagynéném, s minden, s én es aszmondom, ha odakerül, nem szabad sírni! Meg kell halni, azt el kell ismerni! (Belé kell nyugonni.)⁵⁵

S nem szabad, az olyan kellemetlen ... Például P. S.-éknitt, nem tudom, az apjukat-e, az anyjukat-e, valamelyiket visszasírták, s valami három hétig szenvedett aztán. Minek? Minek? Eljött az óra, meg kell halni, s abba belé kell nyugonni, pláne ha nem olyan fiatal. Ezt az egy leányt, emlékszem, ott laktak a főút mellett, s mi mentünk kapálni, me ott vót akkor a fenyédi határon birtokunk, s jártunk kapálni, s ki vót ülve oda az út szélire a lépcsőre, me az útra ajtó vót, oda ki vót ülve, s úgy, mint egy semmittevő, na.

Úgyhogy kár visszasírni az ilyet, és senkit, ha az Isten arra választotta, hogy meg kell halni. (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁶

Nem mondták, hogy ha haldoklik valaki, akkor nem szabad erősen sirassák, akik körülötte vannak, mert akkor nem tud csendesen meghalni?

Nem tud meghalni addig! Nem tud addig meghalni! Ha a könny reahull!

Itt a szomszédasszony, bévítették vót a kórházba, egyszer megoperálták s akkor hazajött, s nem kímélte magát, me ugye család vót, nagy család vót, s dógozott, s másodsor is megoperálták, felvágták, de ahogy felvágták, ragasztották is vissza, me már el vót rákosodva. S aztán amikor a mentő hazahozta, a kapuban kérdeztük a mentősöktől, hogy: – Él-e? S: – Nem – aszmondják –, meghalt.

A gyermekek az iskolába vótak, s meglátták, hogy jó a mentő, s akkor má tudták, hogy az anyjukat hozzák. Elszaladtak az iskolából haza, s a kicsi, a küsebbik leánka vót, ahajt reaborútt az anyjára, eleget az ember, hogy: – Ne engedjék, ne engedjék –, de má reabútt, s átalölelte, s úgy sírt, sikoltott, ordított! S az anyjának a szeme kipattant, kinyílt a szeme. Ez vót olyan déltájt, olyan tájba. S akkor még meszeltünk azelőtt való nap náluk, az ágyak így vótak, mi így tettük hosszába, neki úgy állott a szoba közepibe az ágya, lehetett hozzá menni kétfelől, s olyan dógot csinát, hogy tegyük vissza úgy az ágyakat, ahogy vótak, muszáj vót megforgassuk megint.

Aztán este tíz óráig még élt, akkor aztán az asszonyokat odagyűjtöttük, szentelt gyertyával addig keringettük aztán, kerítette egy szentelt gyertyával s mi imádkoztunk mellette, de a gyermekeköt nem vót szabad többet melléje eresszük, me azok sírtak, s akkor nem tud meghalni. A másik szobába, vagyis a konyhába a gyerekek ott maradtak, az ajtót bécsináltuk, hogy ne tudjanak az anyjukhoz jönni. Aztán este tíz óraker halt meg rendesen. Úgyhogy a leánka felsírta. Felsírta!

Még Fenyéden is vót egy olyan, hogy a leány meghalt, s az anyja felsírta – aszmondta –, hogy az Istennek mi baja van az ő leányával! S az aztán olyan csúnya lett

⁵⁵ Az elbeszélő 76 éves férjének megjegyzése.

⁵⁶ 69 éves nő, 1996.

vót, me feltámadott, megélt, aztán sokáig él még az a leány, de az ember ahogy nézte, irtózott tőle. Az anyja felsírta, aszmondták a fenyédiek. Me mondom, itt a leánka is reabútt, s sírt, sikótt: – Édesanyám, édesanyám ... Eleget az emberek mondták, hogy: – Ne engedjék, ne engedjék –, de olyan hirtelen beszökött a leánka, rea az anyjára, bútt rea, hogy nem tudtuk elvenni. S este tíz óráig – mondom –, aztán este sokáig keringették szentelt gyertyával.

Azt mindenki tudja, hogy mit kell imádkozni akkor?

Hát azt ugye, az imádságot kell végezni rendesen. Van olyan könyv, amelyikbe írják, hogy a haldokló mellett melyik imádságot kell. De az már velünk történt, itt a szomszédba, hogy felsírták a gyermekek ... (Máréfalva, Hargita megye)⁵⁷

Nem szabad sírni, me annak nehéz, ha sírnak. Nem szabad sírni a halott mellett; mer az a halottnak, szóval a betegnek terhére van, neki az rosszul esik.

Vagy valaki meghalt, és visszatért, és sokat szenvedett ...

Hát igen, például Impérbe történt az, a szomszédunkba egy tizenegy éves gyermek vót, be nem vót, angolkóros vót, úgy mondjuk, angolkóros, s fészeg vót, s nem tudott jól beszélni s menni se, s tizenegy éves korába meghalt. S az öregasszony, a nagymamája felsíratta. S három napig vonaglott a gyermek! S kérdeztem: – Maga micsinál? – Hát úgy sajnálom, te Zs., lássa-e micsinál? Szegény gyermek, mentünk bé, a szomszédok, éppen csak hirikelt⁵⁸ s forgott. Nem szabad olyant csinálni. Meghalt, meghalt, nyugodjék békében. Jóisten elvette, elvette. Úgyhogy ez is igaz történet vót, a szomszédunkba történt. Ugye, ha a halott mellett sírnak, az nem jó. (Kászónfeltíz, Hargita megye)⁵⁹

Igen, hát azt mondják, babonába, hogy nem szabad, me felsírod! Például itt túlfelől, B. M. – az es unokatestvér –, szemben lakott egy öregasszony. S a fiatalasszonnyal jól vótak, örökké ment és segédkezett ezt azt. Hirtelen meghalt, há odalett. S M., B. M. reaborút, de rázta, de cibálta, hogy: – M. néni, hogy hala meg –, s mit gondónak, felébredt! Felébredt! Igen, de hát nem ébredt fel teljesen, s még élt aztán három nap. S aszmondták: – Jobb lett vóna békit hagyj. Ott hallottam, ez az asszony velem egyidős-forma, egy közös ángyika ... Három napot élt, nem tudott a világról, de élt, me felrázták!

Amikor valaki hal meg, szoktak szentelt gyertyát gyújtani?

Igen, dehogynem, szoktak.

Azt bárki csinálhatja?

⁵⁷ 77 éves nő, 1997.

⁵⁸ Hőrgött.

⁵⁹ 81 éves nő, 1997.

Akárki, itt akárki, nem hívnak papot azért. Nem. Akárki megcsinálhatja. (Kászonsfeltíz, Hargita megye)⁶⁰

Gyertyával nem szokás megkeríteni?

De igen! De igen! Az édesanyám hogy meghalt, aztán a szomszédasszony bejött, engemet kitett a szomszéd szobába, mer és sírtam nagyon, s akkor ők intézték, őket felötöztették, minden, én kinn ott az előszobába, oda engem kitettek.

Szóval sírni nem szabad.

Nem szabad, me akkor az a haldokló későre tud meghalni, mer az érzi, az fáj neki ... Hogy a hezzatartozója... Nekem szépen meghalt édesanyám, édesapám, nem csinálak ilyent ... Édesanyám annyit kérdezett, hogy: – Na – aszmondja –, hát te J., mondjál nekem valamit – aszmondja –, mégis mégis, hogy micsináljak, hogy csináljam, minden, hát láttuk, hogy agyvérzést kapott apám. Aszmondja: – Nem mondok semmit, neked jó gyereked van, jó vejed van – rea mondta, me soha össze nem vezett ez a két ember, soha de soha – aszmondja –, neked jó vejed van, jó gyereked van – én vótam gyereke egyedül a szüleimnek, vótak még, de kicsi korikban meghaltak, én maradtam egyedül ... S ne búsulj – aszmondja –, me te mész a boldogok közi. Na, ez vót édesanyámnak a hagyománya.

S akkor maga nem siratta ...

Hát nem – mondom –, kitettek.

És másnál?

Hát másnál igen, hogy sírtak, s másnapig kínlódott, nem tudott, úgy hogy se nem beszélgetett se semmi, úgy hogy ahogy mondják, csak haldoklott. Csak haldoklott, de nem tudott kihalni a világból, me hát sírtak! Engemet kivittek oda, nem vót szabad visszamenjek, amikor fel vót má ötöztetve, vitték a szobába be, betették, s akkó má beengedtek, de akkor is aszmondták, hogy maradjak csendbe, s imádkozzunk, s a gyertyát meggyújtották, minden ... (Kászonsfeltíz, Hargita megye)⁶¹

Hát igen, hogy aki vár, me Magyarországon vagy valahol van a gyereke, s akkor kérdik, hogy micsinál, s mondják: képzeld, má két napja hogy kínlódik, vonaglik, nem tud meghalni. S akkó mikó hazajött a gyermeke, csak öt perce vót neki, na látod-e, ezt várta, a gyereket. Ilyen vót, ilyent mondtak, hogy két napig nem tudott meghalni, s akkor a gyereke megérkezett. Hát lehet, hogy nem bír, erős vót a szüve, várta, hogy a gyereket meglássa. É lehet, hogy nem rosszindulat, nem boszorkányság, hanem ezt valósággal lehet ... (Kászonsfeltíz, Hargita megye)⁶²

⁶⁰ 60 éves nő, 1997.

⁶¹ 86 éves nő, 1997.

⁶² 70 éves nő, 1997.

Öngyilkosok halála

1: Valaki vót, valakit hallottam Kászonban ...

2: Olyant én hallottam gyermekkoromban, hogy hogy fel akarta akasztani magát, s közbe levágták, s akkor megélt, s aszmonda, látta, hogy a piros csizmás ...

1: Piros kakas!

2: ... piros csizmás ördögök hogy táncoltak ...

Ez hogy történt akkor?

1: Úgy hallottam, hogy a legények ittak, s egyeztek, hogy na, az egyik akassza fel magát, s mikor a kötél szorulna, akkor levágják.

2: Próbából?

1: Próbából, fogadásból. S akkor felállott egy székre, s akkor felkötötte magát, a széket kirúgta ő saját maga alól. S akkor ahogy levágták s felsúróták, akkor kérdezték, hogy miér, miér csináta, hogy a széket kirúgta? S aszmonda, hogy egy nagy piros kakas szökött szembe vele, s ő ahhoz rúgott. Ezt így hallottam. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁶³

Nem hallottam egyebet, mikor K.-né s az ura víttak, veszekedtek sokat. K.-né örökké azt mondta, hogy felakassza magát, s vízbe szökik. K. féltette, annyira féltette, hogy mindenüvé vitte magával. Akkor hogy egy kicsit kapcsolódják ki a felesége sok mindenből, me sok gyermek vót, s sok szerető vót, na ... sok bajuk vót. Elmentek oda ki a Bergók fáiknál, a fürdő, ott uzsonnyáztatta meg a feleségét, me mások májálisozni vótak, de ő a társaság közü nem vitte, s nem engedte.

Na aztán, hogy azután otthon víttak, ez valóság, s ahogy tudtak, úgy éltek, mindenféleképpen, S egyszer aszmonda K.-né, hogy: – Nem baj, elpusztítsa ő magát! Elmejen ő az Oltba, me is nézte azt a fűzfát, ahol uzsonnyáltak, hogy milyen jó mélysége van a víznek ..., s ő belészökik oda a vízbe. Ezt K.-né annyiszor elbeszélte, ha volt, aki meghallgassa ... Nálam fészkelődtek örökké. S aztán, amikor egyszer elindút, a nagy Olt hídján keresztülment, s elment s a szárazhídig, s ahogy elment a szárazhídig, hát egyszer úgy szól a zene! Mi az istennyila ..., de nem istennyilázott, Istent nem mondott, na, egy kicsit már el is vót ő es kárhozva, s aztán ki szól, ki szól? S lássa, hogy a víz tetjén úgy muzsikának, de annyi cifra ember úgy táncónak! Jaj, menege-

⁶³ 58 éves nő (1) és leánya (2), 1995.

tett, menegetett, de azok még jobban, s még jobban, s hőj, füttyöltek, hogy: – Jöjjön, jöjjön, jöjjön, K.-né! S akkor aszmondja: – édes Jóistenem, kik lehetnek ezek, mindjá odaértek a körükbe, hát ezek mifélék ... S úgy eltűntek a víz tetjéről, aszmondta, mikor az Istent kiszólta, hogy többet soha ... De aztán aszmondta: – Hadd el, ne félj, többet soha nem teszem fel magamba, hogy én elpusztítom magamat! (Környékezték az ördögök.⁶⁴)

Ezt hallottam tőle. E valóság vót, ő maga beszéte.⁶⁵

Jaj, igen, igen, igen. Az ördögök körülvették, s táncoltak. Ezelőtt beszéltek. Hogy táncoltak körülötte, s úgy megrémült, hogy nem vette többet magát rea, hogy elposztítsa ... Ment hogy akassza fel magát, s hát annyian mentek utána, s szöktek s zenéltek, s akkor aztán megrémült, hogy ezek az ördögök, hogy megtért, s többet nem, keresztet vetett, s többet nem foglalkozott avval, hogy magát elposztítsa. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁶⁶

Rosszak, kivált aki úgy posztítsa el magát, az – aszmondták ezelőtt es, s most is ej-sze –, hogy kirekesztett lélek. Annak sehhol még helye nincs, amíg nem jő el annak az ideje, hogy meghaljon. Az kirekesztett lélek. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁶⁷

Az ilyen akasztásnál történik meg.

Akasztásnál?

Akasztásnál, aki felakasztotta magát. Aszmondták itt a faluban, a piacon is történt olyan, hogy az ember, meghótt a felesége, s ő maradt egyedül, aztán megunta az életit erősen, s aztán itkányos⁶⁸ ember vót, s felakasztotta magát. S a szomszéd nézte az ablakon keresztül, s levágta. S: – No – aszmondja –, így se jártam soha. Még aztán élt fél esztendőt. Történt meg az ilyen ...

Hogy mit látott, azt nem mesélte el?

Nem. Nem, hogy ördöggel járt, mivel járt, minden ... (Szolokma, Maros megye)⁶⁹

Ugye mi azt tartjuk, hogy a halott nem jó, hogy hazajárjon, me akkor kár éri a gazdaságot. Szóval ennek a szomszédasszonynak es, mindjá-mindjá mondja, hogy az urát látta, s: – Megmondtam, hogy ne jere haza – aszmondja –, mer akkor örökké elviszel valamit, valami állat kárrá menyen. Másik aszmondja pedig, hogy ugye valamit, vagy

⁶⁴ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁶⁵ 87 éves nő, 1993.

⁶⁶ 67 éves nő, 1995.

⁶⁷ 65 éves nő, 1995.

⁶⁸ Iszákos.

⁶⁹ 82 éves férfi, 1996.

misét mondatni, vagy imádkozni, vagy szegénynek adni valamit, aki imádkozzon értük.

Azt tartották, hogy a halott nem is távozik messze a háztól.

Most meghalt, ezelőtt három héttel egy asszony, olyan, hogy a nénje felakasztotta magát, mennyi ideje, két esztendeje?

(Három éve, fiatalasszony, az első temetés az övé vót, s az utolsó is az övé.)⁷⁰

Na, s akkor a fiatalasszony felakasztotta magát, vót harmincéves, s három gyermeket, három fiúgyermeket hagyott, s az urát, s após, anyós. Na, aztán most meghalt az anyósa, ugye idős vót, nyócvan, nyócvanegy éves, s azt prédikálta a pap bácsi a templomban, hogy az édesanyák nem halnak meg, nem halnak meg, hanem azután is a család körül lebegnek. Hát az aztán olyan fájdalmas vót, mindenki sírt ... (Máréfalva, Hargita megye)⁷¹

Nem B. vót a ... Há e K., K. M. akasztotta vót fő magát. S amikó vötték le, szomszédjában egy csimmadia vót. Ugye, a gyomrába beszorút vót a levegő, ahogy a kötél megsuvadott, hát elhorkantotta magát, hogy kijött az a levegő, ami ... úgy megijedett, hogy beléhalt a betegségibe. (Énlaka, Hargita megye)⁷²

De beszéték, beszéték, hogy olyan vihar lett. De azelőtt beszéték, hogy öngyilkos lett, azután ...

Mikor temették el?

A temetésekor ... me például azelőtt erősen tartották aztat, hogy halottat ne hordozzanak a határon, egyik faluból a másikba, vagy úgy mint most, hogy Vásárhelyről hozzák haza, hanem harangozzanak mindenütt, me ha nem a jég elveri a határt. A másik pedig aszmondta, hogyha a községnek valakije öngyilkos lett, akkor abba az évbe viharos, rossz időjárás lesz, ilyeneket mondtak régebben is, és még nem is olyan rég ... (Szolokma, Maros megye)⁷³

⁷⁰ Az elbeszélő 46 éves fiának megjegyzése.

⁷¹ 69 éves nő, 1996.

⁷² 87 éves férfi, 1990 körül.

⁷³ 80 éves nő, 1996.

Kísértetfélék, visszajáró halott

Nem szabad este a vizet, szemetet kiönteni

Akkor a régi öregek nagyon tartották azt, hogy a mosdóvizet nem szabad kiönteni. *Miért nem?*

A halottak sírnak, aszmondták! (Ha, ha!)⁷⁴ A halottak sírnak, ha napmente után a vizet kiöntik. Akkor a másik, amikor sepred a szobát, ne visszafelé sepergesz, hanem eléfelé, s hajsza az ajtó sarkához a szemetet, s csak reggel dobd ki, amikor a nap feljő, met a vagyont úgy lehet megspórolni! S akkor a régi öregek tartották azt es – me ezelőtt a kenyeret idehaza süttük –, s a kovászt nem vót szabad odaadni, se a tekenőt, amibe dagasztott, s a séjtárt, azt nem szabadott kimosni, mer az áldást elmosod, el ... Nekem vót, az uramnak a nagybátyának a felesége, olyan asszony vót, idős asszony, nyócvanhat éves vót, mikor meghalt, de olyan babonás asszony vót, nekem olyanokot mondott ... (Kászonszeltíz, Hargita megye)⁷⁵

Nem volt szabad a vizet kiönteni ...

Kiönteni. Ezt kivált tartottuk a csángóknál, hogy halottunk vót, s ha nem mondtad, hogy: – Vigyázz, me öntlek le ... Akkor aszmondták, hogy a halottak hazajárnak egy évig. S akkor örökké kellett mondani, hogy: – Vigyázz, me leöntlek. Hogy álljon félre... (A csángóknál sok mindent tartottak ...)⁷⁶ (Csfkdelne, Hargita megye)⁷⁷

A szemetet nem szabad este kiönteni, s a mosogató, a mosakodóvizet vagy ilyesmi, me a halottak mind ott vannak az udvarba, s őket leöntik. Na, ezt mondják, hallottam. Édesanyám is arra tanított: – Vizet este ne önts ki, s szemetet se. Azt nagyon tartották. (Lövete, Hargita megye)⁷⁸

⁷⁴ Az elbeszélő férje nevet.

⁷⁵ 67 éves nő, 1997.

⁷⁶ Az elbeszélő feleségének megjegyzése.

⁷⁷ 1996.

⁷⁸ 81 éves nő, 1995.

Azt mondták, nem volt szabad a szemetet alkonyat után kiönteni, mert leöntjük a halottat! Menjen el! Nem vót itt nálunk ... Igaz, hogy három napig nem sepergettek, míg a halott honn vót! Akkor három nap múlva kisépérték a házat. Na. Udvart ugye össze kellett takarítani, a temetés alatt ugye jó a sok nép, szégyellték. De a házba nem sepergettek. Há nem olyan rég, most két esztendeje, a szomszédba meghótt egy román ember. S ezt hanem egyeb, Bukarestbe tartották erősen. Valami mocsok lenn vót, s mondóm: felszedem, me segítkezdtünk. S aszmondja: – Maga annak hagyjon sza békét! Aszmondja: – Se seprút nem veszünk, se a mocskot fel nem szedjük, azután három nap múlva felszedjük, kirázzuk a szőnyeget, s akkor. Ebbe tartottak, a románság nagyobb, mint a magyarság. (Kászonfeltz, Hargita megye)⁷⁹

Azt hallottam, hogy nap beszürkülődik, akkor nem kell a vizet a földél alól odább önteni. Úgy hívják, F.-né, Gyergyóból hozták ki azt az asszonyt. S az a vizet kiöntötte az ajtóból, s egy testvére meg vót halva, J.-nak hítták azt, amelyik meg vót halva, s ezt amelyik élt, Á.. S aszmondta: – Ó, te Á., hogy leöntél! Na, s annak aztán híre ment, beszéték. S aztán mi nem mertük kiönteni a vizet, hogy ott a hóták járnak éjjel ejsze, hogy megszólalt neki a testvére. S azután édesanyám sem hagyta soha, hogy kiöntsük a vizet a sövény alá. (Fenyőkút, Hargita megye)⁸⁰

Álomban megjelenik a halott

Vulkánba vótam beteg, itt beteg vótam s elvittek oda, ott orvosi kezelés alatt vótam. Mondom, akkor, két és fél hónapra, már annyira vótam, hogy kezdtek kivinni s vezetgetni a napon, márciusba vót, me az uram áprilisba meghalt. Akkor láttam a Máriát. Mit mondott, nem tudom, mit mondott, valamit mondott s eltűnt.

Reggel mondom, ott a szomszédasszonynak – a vejemnek a testvére vót, A. néni –, mondóm: – A. néni, mit álmodtam! De elfelejtettem, hogy álomban a Mária mit mondott nekem. Aszmondja: – Tartsam számon – aszmondja –, valaki a családba meghal. Na, e vót csütörtökön virjadólag, jól emlékszem, s vasárnap délután Hunyadról telefonáltak, me neki az édes fia vót Hunyadon, s nekem két fiam, most is ott vannak. S onnat telefonáltak ide, ehhez a leányomhoz, a kisebbikhöz, hogy mekapták Hunyadra a sürgönyt, hogy Tata meghalt. A falu is úgy hívta, hogy Tata. Tata meghalt. De én valahogy úgy elvótam, nem tudtam, hogy ki az. S jött a vasárnap, s hívták a lányomat a szomszédba a telefonhoz, s jött vissza, s nekitámaszkodott a konyhába a konyhakredencnek. Mondja A. néni, hogy: – A., mi van magával? S mondja, hogy T. azt telefonálta, a nagyobbik lányom, azt telefonálta. Hogy édes-

⁷⁹ 76 éves nő, 1997.

⁸⁰ 78 éves nő, 1991.

anyámnak ne mondjuk meg, csak reggel. S mondom: – E. beteg ugye, valami baj van? Aszmondja: – Nem E.-vel van ...Tata meghalt ...

De ezt akarom mondani: kerek két esztendeig minden éjjel láttam álmomban, minden éjjel. De soha-soha nem rosszul. Örökké olyan kedvesen, finoman ... S örökké olyan szépen láttam, soha nem bántott, örökké olyan szépen. Akkó egyszer még láttam, jött s leült oda az ágyra, s beszélgettünk, nem tom mit, de kérdem, hogy: – Te G., te az első feleségeddel találkoztál-e? Az első felesége, G. is olyan kommunista vót, csak aztán én ahogy idekerűtem, hát sejtítikár vót ő, ment, s engem is bé akart avatni, én nem állok semmiféle pártba belé no, az RMDSZ-be vagyok, s annak a tagságát mikor kéri, fizetem, de neköm nem ... Hát olyan istentelen vót a felesége! Aszmondta: – Nincs Isten, itt a markomba né, hallám, lássa-e valaki? S meghalt, sokáig szenvedett, Vásárhelyt is, mindenütt vót. Na, jött G. Mondom: – Láttad-e, találkoztál-e az első feleségeddel? Me aszmondják, az ember mikor mehal, hát találkozik ott a túlvilágon az egyik a másikkal. Há mondom: – Találkoztál-e, fiam? Aszmondja: – Találkoztam, A., de annak olyan rosszul van dóga! Így, ezt mondta. Aztán én elmentem, Isten előtt panaszos ne legyen, s misét fizettem az első feleségiért is, s érte is.

De azért látom, majdnem minden éjjel látom! Menyünk szénáért a tehenyekkel, me tehent tartottunk, menyünk szénáért, vagy menyünk ide, menyünk oda, együtt, nincs semmi ... S nem es félök, nincs mit félni a halottól, igaz-e? (Máréfalva, Hargita megye)⁸¹

Tanár úr, olyant hallottam, hogy álmot lát. Álmomban a feleségem is vót itthon. Meg van halva a feleségem, nyugudjék. De olyan álmot látok én is, hogy álmomba itthon látom, s együtt dógozunk, mintha nem halt vóna meg, együtt vagyunk. De hogy így a padláson ... Én tudom, hogy mit mond a tanár úr, de egyszer ilyent nem ... A cigányok, azok tartsák inkább, hogy például mikor közülük meg van halva valaki, akkor az villanyt örökké égetik, nem ótsák ki, hogy hazajó, vagy nem tudom mit tartnak ők, másképpen ... De magyarba, magamfajta emberök között nem halottam. (Máréfalva, Hargita megye)⁸²

Azt nem hallottam, hanem aztat igen, most meg van halva, az öreg B. D. beszéte, hogy őneki, korán elveszítette az édesapját, vagyis a szüleit. Árva gyermek vót, pásztorokodott, vagyis pénzér el vót szegődve pásztornak. S aszmondja, hogy éjjel aludt, s egyszercsak az édesapját látta, s az aszmondta nagy erélyesen: – D., te ma nem imádkoztál! S akkor aztán – aszmondja – egy pálcával olyan nagyot vágott rea, hogy a helyit még reggel es érezte! Hogy vaegy pásztor viccelte-e meg – aszmondja –, ijedtembe mondtam, hogy: – Édesapám, mit imádkozzak? S aszmondja: – Örökké a miatyánkat. E nem hazugság! S csak úgy hirtelen, ahogy tetszett mondani, s ahogy

⁸¹ 79 éves nő, 1996.

⁸² 62 éves férfi, 1996.

mondom, aszmondta: – Fiam, örökké csak a miatyánkat! Vallásos, becsületes ember vót, hosszú életet élt, s utoljára biztos az agyára, érlemzesesedés, kicsit meg vót zavarodva. (Csíkdélne, Hargita megye)⁸³

S aztán vót ez a L. B., azt nem tetszett hallani, nem tetszik ismerni. Aszmondta, hogy ő úgylehet, legény vót, s akkor meghalt náluk valaki. S kellett menjen ő Zetelakára, ott vót rokon neki, kellett jelentse, hogy meghalt valaki, nagybátyja, apja-e, valaki meghalt. S a falu végén vót egy cigányház, s abba a cigányházba lakott egy cigány, többen vótak, na. Aztán a vén cigány meghalt. S ő mikor ment le, neki a vén cigány megjelent. S hogy ez hogy létezik? Aszmondta, ő személyesen beszélgetett a vén cigánnyal. Nem tudom, aztán ez létezik-e? (Máréfalva, Hargita megye)⁸⁴

Azt nem hallotta, hogy a határban valaki tündérekkel találkozott, s a tündérek megtáncoltatták!

Nem, nem tudok. Lehet, hogy öreg mámánk, akivel én ott a, vótam ott is, halottak közt vótam, s akkor nagymamámmal találkoztam. Így a betegségem alatt. Találkoztam Betlenfalván, s Fenyéd, s Máréfala, s édesanyám, s édesapám, s apósom, mindegyikkel. Tizenhat nap állandóan a halottakkal vótam. Aszmondták az orvosok, akkor fedezték fel, amikor azt kiabáltam: – Édesanyám, maga mé sír? Ugye édesanyám sírni talált. S akkor aszmondja a doktor úr a leányomnak, hogy: – E., – aszmondja –, a maga nagyszülei élnek-e? S: – Hogy élnének? – aszmondja. – Na, most felfedeztük, hogy a maga édesanyja állandóan a halottakkal beszélget. Me ugye én, a szemem nyitva vót, imádkoztam, s beszélgettem. De a halottakkal beszélgettem. Mikor a rózsafüzért elmondtam, dicsőség helyett azt mondtam: adj, Uram, örök nyugalmat ... S ejsze az a sok halott azért jött oda! Me amelyik káromkodik, akkora a szenvedés, hogy így tudjuk magunkat segíteni. A titkár elvtárs is azt mondta: – Én református vagyok, nem vagyok katolikus, de legyen szíves, mondja meg a családomnak, E., hogy ne gyűtsenek! Ne gyűtsenek semmit össze, me semmi nem ér semmit, s csak én es, minden egyes néptanácsnak mondja meg, ami kicsi jót tettem a néppel, itt e van, s egyéb nincs.

Óvele is találkozott?

Igen! Egy évvel azelőtt má meg vót halva. A temetésén ott vótam. Ugye elvégeztem az imádságot, a rózsafüzért elvégeztem, s amit tudtam, s egy órakor bementem Fenyédre, me ide járt fel Máréfalára, de ott vót a lakása, s ott temették el. Én az egyes busszal lementem, s egyszer bémentem hezza, s kijöttem onnét, s ülések vótak ott csináva. De négy órakor vót a temetés, és én egy órától négy óráig mellette imádkoztam. Nekem aszmondta, sohase emlékszik, nem emlékszik egyáltalán, hogy rajtam ennyit

⁸³ 68 éves nő, 1996.

⁸⁴ 74 éves nő, 1997.

segített volna, hogy rajta ez az imádság mekkora üdvire szógált, hogy én ott elvégeztem.

A temetés előtt?

A temetés előtt. Hogy nem hiszi el ember, hogy az a halott mennyire rá van szorulva akkor a segítségre. Én se tudtam idáig, me csak hallottam, de a titkár elvtárs azt mondta nekem: – E., figyeljen ide. Aszmondják, a halott meghal, me egy se jön vissza, hogy megmondja, mi van ott. Szán most én magától megüzenem, legyen szíves, mondja meg M. M.-nek, Sz. J.-nak – azok neki barátai vótak –, de akkor mondja meg, hogy ne káromkodjanak, amikor nem részegek, józan ésszel vannak – aszmondja –, me én jót akarok. (Máréfalva, Hargita megye)⁸⁵

Hát vót olyan, aki, például csak magunkról beszéljünk, így a szülők, ők, elég szomorú, a gyerek ha kettő, ha tíz van, legyen egyforma ... Mi vótunk négyen testvérek, s a kicsi testvéremre több mindent reáírtak, közjegyzőt kihívták s minden, úgy hogy harag vót, nem beszélgettünk. Me a helybéli, aki ott vót velük, az örökké, hogy eszmondták s aszmondták, s úgyhogy akkor aszcsináták, hogy ne is járjunk oda.

Nem mentünk oda, s na, édesapám erősen beteg vót. S egyszer én mondom: – Menjünk oda. Szánk van, eljöttünk hazulról, meg nem verhetnek, édesapám nagybeteg, menjünk oda. Odamentünk, s: – Ó, te fiam, milyen jó, hogy idejöttetek! Ne vessétek a nagy kellemetlenséget, ami megtörtént, gyertek s látogassatok meg. Aztán édesanyám egyszer jó, s aszmondja: – Gyere el. Lemenyek, s amikor bémenyek az egyik házba, me nem szobáztunk akkor, bémenyek az egyik házba, kifele vót fordúva, s bé vót téve a feje alá a keze, de má nem szusszant a szája, má meg vót halva. S akkor ezzel a kezemmel benyúltam a párna alá s kezdtem rázni: – Édesapám, édesapám! S akkor édesanyám, hogy azt az inget adjuk fel, adjuk rea.

Eltemettük. S eszje három napra rea aszmondja: – Ó, te A., hallottam, hogy hogy sírtál! Még most es cseng az a túlvilági hang a fülembé. Hallottam, hogy hogy sírtál, de nem tudtam már szólni hezzád. Nem tudtam szólni hezzád. Úgyhogy aszmondták, amíg a test nem hűl ki, addig még hall ő. – Nem tudtam szólni hezzád. Úgyhogy ez velem történt meg. (Máréfalva, Hargita megye)⁸⁶

Megjelent a felesége?

Igen [sír]. Éppen kettőt szoltunk, s tűnt el. Aszmondja az egyik fiam, amelyik idehát-ra lakik, me itt a legkisebbel vagyok – aszmondja –, hogy a pajta ereszibe le vótak ülve az anyjával [sír]. Aszmondja: – Olyan fiatal vót, olyan szép vót, tiszta fehérbe vót ... Aszmondja: – Tiszta fehérbe vót! S aztán jött még egy onokatestvér ide, s az meglátta, s bémentek a házba, s aszmondta, a házba vót egy szép nagy karácsonyfa, s erre megebredt ... Ennél többet ...

⁸⁵ 73 éves nő, 1993.

⁸⁶ 71 éves nő, 1997.

Aszmondta az egyik fiamnak, mindjárt amikor meghalt, egy-két nap vót csak, aszmondja: – Ne sirassatok – aszmondja –, me jobb ez. Ne sirassatok, jó helyt vagyok – aszmondja. – Ne törődjeteK, D., jó helyt vagyok, bár még eddig is ide jöttem vóna. Na, eztet mondta ... Az éjjel es láttam, éppen megvillant, de ment el [sír]. Ment el ... Aztán az Isten hova vitte őket ...⁸⁷ (Máréfalva, Hargita megye)⁸⁸

Azt beszéltek, édesapáméktól hallottam én, tőlük tudom, hogy hogy az öreg, E. J.-nak az egyik testvére odaveszett vót, háborúba-e, nem tudom, odaveszett, s aszmondták, hogy nem tudom mennyi pénzt kell vigyenek, szóval adjanak el lovakat, s az árukat. Mondták, hogy hazajárt éjjel, szóval álmába meglátta az öreg E. J. a testvérit, a bátyját. S aszmondta a bátyja neki, hogy adjanak el nem tom milyen lovakat, adjanak el, s s vigyéK Somlyóra, vagy nem tudom, hova, s s akkor ő nem tudom, holdogul vagy mi lesz vele ... Elég az hozza, hogy ... me nem tudom, hol van, s szenved testes-től-lelkestől. Szóval az öreg nem vitte fel a pénzt, szóval nem adtál el mind az egészet, eladták, de valami elmaradt, ilyen eltévedt dolog ... S akkor éjjel egyéb sem vót, a lovakat kicsapták s mindenfélit, mindenféle ilyesmit, ezt hallottam. Ezt édesapámék beszéltek, s a régi öregek, E. J. báék annak idején. Aztán akkor eladták a lovat, s elvitték ki Somlyóra, nem tom, hova vitték, szóval a templomba, s aztán többet nem lett ilyen vele, szóval elmaradt ... Hazajárt az öreg ... s még a keze nyoma is bele vót égve a csempébe ... Elég az hezza, hogy a kezit ahogy reatette, a kezinek a helye vele vót oda égve. Szóval így beszéltek. Aztán eladták, s elvitték, s akkor többet a lovakat se csapták ki, s nem vót többet baj velük ... (Csíkrákos, Hargita megye)⁸⁹

De tudja meg, hogy a lélek él. A lélek él, a lélek tud mindent. Na.

Régebben azt mondták, hogy ott a lélek a ház mellett.

Igen, közbe a lélek szabadon van csapva. Időközbe. Aztán jár a közélvalókhöz, hozzátartozóihoz. Csak nem szabad megszó ... Ő nem szólal meg, te kell megkérdjed. Hát én magamról beszélgetek, na.

Egy nagynéném künn, F. néni, anyámnak a testvére, ott künn a lakásunkon, menyek hátulról előre, a hátulsó kapucskán, s az udvar közepibe áll. Úgy akar mondani, de nem szólott. Mondom: – F.-né, maga meg van halva! Aszmondja: – Meg, S., meg. – S mit akar! Aztán megmondta, mit akar. Meg es történt. Csak nem mondom meg. Ez ilyen.

Ezelőtt vótak rablások, s elvették a pénzt s eldugták. S ellenben, amikor ez meghalt, a lélek nem nyugodott, ki kellett jelentse, hogy hova tette. Valakinek. Ilyen történt. Met a lélek tud mindent csak nem szabad nyilvánoskodjék. A valóság ez. Csak úgy, abba az esetbe, hogyha láttad, álmodtad, s te megkérdzed, s ő akar mon-

⁸⁷ Tl. azt a három asszonyt, akit egyszerre ütött el egy autó.

⁸⁸ 77 éves férfi, 1997.

⁸⁹ 94 éves férfi, 1993.

dani, s nem szólal meg, amíg te nem kérdezed. Én magamról beszélek, me már én több halottal így jártam. Megkérdeztem, abba a helybe feleltek.

Az öcsémet meglőtték, eltemették, rea hat hétre itt láttam az istálló előtt, sétált. A harmadik éjjelen megkérdezem: – Te D., meg vagy halva, mit akarsz? Aszmondja: – S., amit mondtál, nem hallgattam reád, azér vagyok itt. Édesanyámnak is jó reggelt. Mikor egy éve vót, édesanyám is meghalt. Mondom, a lélek így tud mindent. Előre tudja, hogy mi történik a rokonságba, a hozzátartozóival. Ez ilyen.

Kászonban a haldoklót gyertyával körbejárták?

Amikor súlyos beteg valaki, akkor kőzik meg, akkor megnyugszik. Ott van F. néni, akiről beszélünk. Súlyos beteg vót, s ott háltam mellette. Alig feküdtem le, hát: – Jaj, S., jere, el akarnak vinni! – Ugyan, F. néni, nincs senki. – De S., ha elmész, abba a helybe itt vannak, aszmondja. Aztán vettem egy szentelt gyertyát, megkerítettem, hát meg van nyugodva, nem jön senki. Hát ez es történt. Erről es hallottam. (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁹⁰

Nem hallottam mást, B. nagyapát, odaát B. M. bának az apósát, hallottam, meghalt... Este, kaszálási idő alatt vót, lefeküdtek. S reggel M. bácsi kötötte az apósát, a kaszaszert hova tette, a kaszaszert hova tette, s hát nem felel. B. R. néni idefel, S.-né, úgy híjják, az vót a legnagyobb leánya, vele hált, kicsike vót. A leánkaeska felszökött onnat mellőle, s az öreg meg vót halva. De meg nem meredt! M. pap vót akkor itt a pap, s aszmondta, tartsák négy napot vagy ötöt, ne temessék el. Nem tudom, négy napot vagy ötöt tartották, soha meg nem meredt, s úgy letemették. S akkor az anyósa neki, az azt álmodta, hogy: – R.! Élve eltemettetek, s a kezeimet kínba mind le kellett rágjam. S akkor futtak a paphoz, hogy ássák ki. S a pap nem engedte. Aszmondta, az már úgyse él, s az ha igaz talál lenni, egy örökös bánat, s ... Jobb, ha nem bolygatják. (Kászonfeltíz, Hargita megye)⁹¹

Visszajáró halott keres valamit

A halott az kér, vagy ... Egyszer emlékszem, meghalt az a V., G. D.-nak a leánya, leány vót. S egyszer keresztanyám egy üveg vízzel mejen ki. Há hova mejen? S aszmondja: – Mejek a temetőbe, mer az éjjel álombba V. vizet kért! Elvitte ki, s a keresztfa tövibe beletöltötte. (Hova töltötte?)⁹²

A keresztfának a tövibe. (Máréfalva, Hargita megye)⁹³

⁹⁰ 89 éves férfi, 1997.

⁹¹ 60 éves nő, 1997.

⁹² Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

⁹³ 76 éves nő, 1997.

Egy nagybátyám szógált itt fenn a piacon, az üzleteknél, s rokonféle vót, s mind biztatták, hogy a leányt neki adják, hozzá adják, maradjon ott. S mikor aztán felcseperedett, máshoz adták, az én nagybátyámat eltisztították onnat ... S ő édesanyámnak a testvére vót Kotormányba – me édesanyám Kotormányba született –, s nem adta oda, a szolgálatjáért amit kapott, bért, hanem ott az istállóba gyűjtötte, ott ahol lakott.

S akkor meghalt nagybátyám ott Kotormányba, édesanyámék eltemették, én ismertem nagybátyámat. S akkor vót nekik lovik, két szürke ló. S az egyik ló szüntelenül éjjel rúgott, rúgott, s vízbe vót. S az a férfi, aki oda szállott, az szentgyörgyi vót. S annak az édesapja lejött ide egyszer, s mondta, hogy panaszkodott a fia, hogy a ló minden éjjel vízbe habarodik, s így van s úgy van, s aszmondta az öregember, hogy a lovat meg kell kényszeríteni! Amikor kezd rúgni, kell ütni, aszmondja, ütni kell, s a falat, ahol a ló rúgja, ütni kell azt is, s mondani az ördögnek, met hát ördög kellett legyen, hogy hát: – A szent keresztel kényszerítelek, hogy mondd meg, mi járásba vagy! S akkor az ember aszmondta, hogy az az ördög aszmondta, hogy a ló felett, a Csillag felett van ennyi s ennyi pénz, s azt vegyék ki, s adják misérevalónak, me csak akkor lesz nyugta ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁹⁴

Az az A. – él még –, mindennap látta, vót a kútjuknál egy édes almafa. S az a fiú, amelyik meg van halva, az onnan jött le. Az apjának örökké mondta: – Na, az éjen is J.-t láttam, az almafáról jött le. Sokszor látta, úgyhogy aszmondták annak a fiúnak: – Amikor még egyszer látod, akkor neked eszedbe kellene jusson, hogy kérdezd meg te, mit keres. No, aztán neki eszibe is jutott, beszélt vele, s aszmondta, hogy: – A tornác alatt, ahogy léptek ki, egy lapos kő alatt tizenhárom pengő van. S tegyétek elé. S abba a helybe mondta az apjának az az A., fel es köttek, viharlámpát gyűjtöttek, mentek ki, a követ emelték fel, s ügyesen esszefogva az alomíniumpengősök, s a zöld tízpengős össze vót fogva, s oda bé vót téve. Tehát ő nagyon zsebpénzt, s nagyon spór vót, s hagyta máskorra. S gondóta, olyan helyre teszi, hogy ott megkapja, s legyen neki pénze. S akkor hirtelen meghalt, s nem vót neki nyugta. Soha azután – aszmondta A. –, nem jelentkezett, soha de soha. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁹⁵

J. néni beszélte, hogy képzelik-e – mondta is a nevét –, hogy álmába megjelent, s aszmondta, hogy itt és itt – aszmondta –, ha odamennek, s ha eszibe jut, me ő is öregasszony – aszmondja –, pénz van letéve s vedd elé! Szóval ennyit tudok, hogy mét s mét nem, de ha a pénzt eldugja valaki, s meghal, akkor nincs nyugta. Addig nincs nyugta, amíg a pénz elé nem kerül. S aszmondta J. néni, hogy kiment másnap, s megnézte, s a pénzt megkapta! Nem sok vót, ilyen, akkorjába ugye ezek az alumí-

⁹⁴ 65 éves nő, 1995.

⁹⁵ 68 éves nő, 1995.

nium, asziszem magyar pénzek vótak ... S megkapta. (A mezőn vót?)⁹⁶ A mezőn mesélte nekem, hogy álmában mit látott. (De hova vót eldugva?)⁹⁷

Otthon az életem⁹⁸ a pajta, a pajtánál ... tyúkól, vagy pajta, valami ilyesmit mondt, hát már régebb vót ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)⁹⁹

Hát igen, itt ezelőtt mondták ezt is, amikor a cséplőgéppel mentek, s most már elvágta, vagy beléesett a keze, mindegy. Mondták, hogy a cséplőgépbe a keze beléesett, belészorút. S azután csak, s örökké síró hangot hallottak. S akkor aztán mondták: – Há mi van? S: – A kezem itt van, s azt vegyétek ki s temessétek ide! Az ujjomból valamennyi rész. Ez hallatszott. De ez csak olyan izé ... Meghalt, s örökké sírt. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁰⁰

Mikor apósom meghalt, akkor mi még ott elől laktunk. S a hátulsó szoba, ahol a konyha vót, az még készíttetlen vót, s mi globált szedtünk¹⁰¹ akkor, s éjjel mostam, az uram munkába vót, s na, elvégeztem a mosást, s mondom: – Menyek, s a külső égőt lepattintom. De jelzem, a középsőben felgyújtottam a villanyt, me én úgy irtóztam na, azelőtt vót apósom meghalva. Nem félttem tőle, de úgy irtóztam. Ahogy mentem, úgy hallottam valósággal apósomnak a nagy lépteit. Hallottam. Mondom: – Én neki nem vétettem semmit, Isten után, kinyitom az ajtót. De azt hallottam, hogy jött fel a lépcsőkön, kopogott fel a lépcsőkön, s az ajtót megkoppantotta. Kinyitom, most már legyen, bármi lesz velem, kinyitom. S amikor kinyitom az ajtót, hát egy kutya futott el onnan. Úgyhogy ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁰²

I: Én azt nem tudom, de azt tudom, hogy mikor halt meg, akkor nem engedték nálunk nagyon sírni, nagyon siratni, me nem tud halni meg ...

2: Én már nem hallottam, a Bükkbe hallottam vót, hogy egy fiatal-fiatal ember meghalt, vót négy gyermeke s a felesége, s aszmondták, sokat misérevalót adtak, s mindenféle, hogy tudjon ..., hogy térjen el másfelé, me minden éjszaka hazajárt, nem engedte, hogy nyugodjanak. Egyik szobába itt látták, a másikba ott látták, de nem tudtak tőle nyugunni. Aztán mondták, hogy misérevalót adtak, s úgy ... (Csíkdélné, Hargita megye)¹⁰³

⁹⁶ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁹⁷ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

⁹⁸ A ház és a hozzá tartozó telek.

⁹⁹ 68 éves nő, 1995.

¹⁰⁰ 62 éves nő, 1995.

¹⁰¹ Teljesítményalapú bérezésben dolgoztak a tsz-ben, azaz globális akkordban.

¹⁰² 58 éves nő, 1995.

¹⁰³ Ismeretlen korú férfi és 56 éves felesége, 1996.

Hát én nem tudom, azt is mondták, hogy egy férfi meghalt, P. J. bácsi, s egy szomszédasszonynak akkor aszmondta, hogy: – Menj el, s mondd meg J.-nak – J. vót a felesége a bácsinak –, hogy a pénz a padba, a födelet emelje fel, s a gabonás zsákok között megkapja, ott van a kétszáz lej. S akkor kétszáz lej nagyobb vót mint most, ugyebár, több érték vót. S akkor elment, O. M., tudod, elment az asszony, s bément, s kezdik a zsákokat emelni, s hát tényleg ott van a pénz. Akkor ez a néni aszmondta, e nem létezik, hogy éppen így megmondja, hogy a kétszáz lej! – Nem – aszmondja –, biztos, me ő már rosszra gondót, hogy az az ember jóba vót evvel a nénivel, s onnat adogatta neki a pénzt. Aztán így nem tudjuk, mi az igaz, me azután az az öregasszony féltékeny lett erre a szomszédasszonyra. – Hogyhogy jöttél egyenesen, azt te nem álmodtad, azt te tudtad! De ő azzal jött, hogy álmodta. No, ilyenek. Ilyenek. Aztán hogy igaz-e, vagy ő akarta, hogy a pénz meglegyen, me kereste az öregasszony, hogy hol a pénz, s megsajnálta-e ... Az ilyent aztán nem is akartuk vitatni velük, me ki tudja, melyiknek vót igaza. (Kászonszék, Hargita megye)¹⁰⁴

Édesanyám is mondta, hogy vót valamikor neki egy szeretője, nagyon jó, ügyes, me ők jó ügyes gazdák vótak, iparosok, és az a háborúba elesett, az a fiú, és mégis minden éjszaka látta. Úgyhogy vótak azok a nagy kanapék, azon aludtak, s két testvér vót, s mindig húzta édesanyámat. Úgy megijesztette, merőbe, hogy az borzalmas vót. S nem tudták a szülők, hogy má micsináljanak, s közből vették éjszaka, me úgy sikótozott, s úgy jajgatott. Nahát aztán meggyőződtek a szülők, hogy nem hagy nekik békét, me húzta, a kanapéról, s máskor a szülőkről s az ágyról. Hát aszmondja nagyanyám: – Tudod mit gondótam? Menj fel a román paphoz, s adj neki egy misérevalót, s adok egy koronát – az nagy pénz vót akkor –, s mondjon olyan misét, hogy soha többet meg ne lássad, me ezt nem lehet kibírni.

Node hogy mindent összezavarjak, még azok a gyönyvös képek, rengeteget vásárolt édesanyámnak az a fiú. Na. S felment, s: – Na, kislány, mi a baj? S: – Elég nagy, plébános úr – me tudott magyarul is, román pap vót –, borzalmas álmaim vannak, hogy már egy fél estendeje, hogy egy éjszaka pihenni nem tudok. – Hát hogyhogy? Mondja csak el – aszmondja –, szóról szóra! S elmondta, hogy vót neki egy udvarlója, úgy is vót, hogy már el is fogja venni, s a háborúba vót, s az első ütközetbe elesett, és azóta nyugodalma nincsen egyáltalán. Me még a gyászkoszorút is fellobogózza édesanyámnak s a szüleinek kúdték haza ...

– Nohát, kislány, tudod, mit mondok? Ettől a perctől ez tégedet többet nem fog zavarni. Én olyan misét mondok, hogy se nem látod, se nem fog zavarni, se nem fog rángatni többet tégedet – aszmondja. – Nem ennyir adunk – aszmondja édesanyám –, többet is hozok, csak igaz legyen! Hát hazajött nagy örömmel édesanyám, s elmesélte a szüleinek, hogy így beszélt ne a plébános úr, s a nővére mondta, hogy: – Hát, az nagyon jó lenne, ha igaz lenne. S lefeküdtek, s: – Na, édesanyám, én most külön

¹⁰⁴ 86 éves nő, 1997.

hálók Á.-vel, a nővérivel. Külön hálnak, s hát csönd van. Már azon a napon két misét mondott el érte, me aztán nagyanyám sok mindennel megajándékozta. Többet egész életén keresztül, többet álmába se látta.

Nem a ház régi lakói jártak vissza?

Nem, hanem a fiú, a fiú, aki udvarolt neki, és sokat áldozott reá, mert óriási nyaklánccot, s gyűrűt, s képeket, s mindent ... S ő nem tudta, ejsze ilyen a megjelenés, hogy állandóan édesanyámmal foglalkozik. Édesanyám eleget imádkozott, de míg misét nem mondott ... Évvel befejezte ő, többet sohase látta. S ez nem vót mese, me édesanyám egy jó, ügyes asszony, jó családból való vót. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁰⁵

Április kilencedikén három éve, hogy meg van halva az uram. Elkötöttem én, lekötöttem a fiam egyszer, s akkor amihent lekötöttem, első éjen az ágyamnál jelent meg, álmomban. Ebredek meg, s há sehol senki. Akkor onnat el kellett menjek, a fiamtól, me a menyemmel nem jó viszonyban ... Elkötöttem Lázárfalvába. Lázárfalvába lekötöttem, s csak a rajtam történt. Ott is fékeresett. Olyan szépen csókolt meg, olyan szépen tette a száját a szájamhoz, hogy csókoljon meg, me szép ember vót ... Aszmondja nekem: – No, látod-e, A., hogy mindenütt fékereslek? Így ... (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁰⁶

Hát, ami azt illeti, azt a boszorkányt, s hogy a halottak hazajárnak, gyermek vótam, a fonóba a vénasszonyok mondták. Meghótt X, aszmondják, láttuk, hazajárt! Én gyermek vótam, felmentem a csűrbe, hogy vegyek le szénát az állásba, s úgy köhögtem, ahogy ... Me ez a hiedelem vót, értik-e, én is benne vótam a hiedelemben, mikor oda fémentem, s köhögtem, hogy nehogy vaegy kísértet eléálljon. Én ugye kicsi vótam, mikor nagyapám elhalt, s a háznál nem ..., s aki meghalt régebben, így mondták, az asszonyok a fonóban, az is hazajárt, s az is hazajárt, látták, látták ... (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁰⁷

Éjszakai hangokkal jelentkezik a visszajáró halott

Ez történt azelőtt, s nem tudom, most es métt nem történik, pedig most es elég van... Káromkodós, rossz ember, s hogy hogy nem történik meg! Hát még egy dolog, ezt el merem mesélni, én is úgy hallottam, igaz, édesapáméktól, aki örökbefogadott vót – ezt mondtam¹⁰⁸ –, ott gyermek nem vót, s vót egy szóga, s azt is megmondom, hogy

¹⁰⁵ 77 éves nő, 1994.

¹⁰⁶ 59 éves nő, 1993.

¹⁰⁷ 65 éves férfi, 1993.

¹⁰⁸ Utalás egy korábban elmondott szövegre.

ki. Ennek a Ny. J.-nak az apja, az öreg Ny. J., az vót a szolgál. S nagyon vallásos vót az én nagyanyám, s ez a J. olyan jó nagy gyerek vót már, s borzasztó káromkodós. Úgyhogy édesapám nem szokta bántani soha, de egyszer azért megcsapta, hogy ne káromkodjon, met az én apám sose káromkodott, s a testvéreim se, egy se.

S elég az hezza, hogy egy este itt beszétek, má megvót A. bátyám s F. bátyám, s má megvót A., három gyerek megvót, olyankor. A szógával hált A. bátyám. S ez a J. – nyugudjék, hogy emlegetjük –, ahogy font a két asszony, s édesapám is ott vót, a téli esteken ahogy szokás, hát felszökött az ágyból, s: – Menyek, menyek, menyek! Menyek, menyek! – Hova mész J., merre mész, J.? Ment az ajtó felé. S az a nagyanyám hamar megfogta, s: – Hamar adjátok ide a rózsafüzért! S a rózsafüzért a fejére tette, s: – Merre mész, J.? – Hát nem lássák, milyen szép úrfik s kisasszonyok, hínak, el akarnak vinni, s menyek, menyek! Igen, de nem engedték. S visszabútt csendbe. S jött a másik este, ugyanabba az órába, hát J.-t esment hitták. Ezt édesanyám beszéte s édesapám, ők ezt látták. De egyebet semmit se láttak, csak hogy szökött fel. De harmadikszor megint! Hogy mennyi idő múlva, azt nem tudom megmondani, hanem megint J.-t hívták. S akkor hogy nem engedték J.-t, hát J. úgy ... szóval nem tudom micsinátak neki, de J. olyan beteg lett. De A. vele vót, s ő nem érzett semmit. J.-t úgy meggyötörték, hogy két hétig ágyba feküdt, s hazahozták ide az anyjához, me nem tudott semmit csinálni. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁰⁹

Azt nem hallottam, hanem vót nekem egy nagynéném, itt laktak itt elől. S akkor éjjel valaki kiáltott bé hezza. De neki egy kiáltásra nem szabadott vóna szóljon! Három kiáltásra!

S akkor úgy hallottam, hogy ott künn megint a másik testvére lakott, s az az ember jött bé, annak a férje, s aszmondta, hogy beteg neki a leánya, vagy melyik, me megkívánta az epret, mit-e, valamit mondott. Igen, de nem szabadott vóna kijöjjön, s mégis, azután aszmondta: – Jó, mejek, mindjá vizöm ki neki – aszmondja –, vagy tán tejet kértek, nem tudom.

S kijött ő a házból, s ment kiazon, me ki kellett menni, ösveny vót. S ő látta, hogy egy fekete alak lebeg mind ott előtte. Dehát őt hívták. S amikor kiment oda, nem szabadott vóna aszmondják odaki, hogy ők nem jártak bé, nem kellett vóna. Hát mégis aszmondták neki – me hát nem vót igaz, no –, nem jártak bé ők. S akkor ez megcsalódott. Annak úgy mondták. Az az árnyék, az a feketeség, amit látott, megcsalatta. Hezszólott. Szóval ő még otthon, amikor kiáltotta az embör, szóval a hang, akkor ő kiszólott. S nem szabadott vóna szóljon.

S mi lett ennek a következménye?

Kapott egy elmezavarodást. Elmezavarodást kapott, abba aztán bele is hált. Nem akarták, hogy elmenjen, hát az ablakon kiszökött a házból, úgyis elment. Aztán később beléhalt. Ha odaki aszmondták vóna, hogy: – Igen, bejárt sógorod –, akkor

¹⁰⁹ 68 éves nő, 1995.

nem lett vóna baj. Igen, de aszmondták: – Nem járt bé sehova se, itt nem beteg egy se! Szegény aztán ment, hogy örökké kiabált, s olyan csúf beszédeket, s mindenfélét. Nem jó assem. S aszmondtam örökké: – Amíg hármat nem kiált valaki, ne szóljatok hozzá senkihez. Egyszer kiátson hármat. (Máréfalva, Hargita megye)¹¹⁰

Hát egyszer Zs. komámasszonyt nem kicsalták oda, ahol a futbalpálya van, egy nagy darab birtok vót. Aszmondta vót, hogy kiáltották éjjel: – Zs.-ka, Zs.-ka, s odáig kiment vót, kicsalták. Aszmondta, ő többet nem foglalkozik, sem semmit ... S arra, ahogy mondja, hogy első koppantásra ne nyisd meg az ajtót, B. B.-ék mondták, mikor meghalt M.-ka, hogy éjjel úgy kiájtotta M.-ka B.-t, hogy szörnyen! B. kiment, de sehol semmit se látott, s akkor M.-ka meg es halt. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹¹¹

Hát ilyeneket mondanak. Mikor fiatalasszony vótam, s az uram koncentrára¹¹² vót. De mihent összekeltünk, rögtön vitték koncentrára. S akkor is úgy vót, hogy egyedül aludtam. Gyergyószentmiklóson a lengyárat építették. Tiszta egyedül aludtam, gyermek nem vót. S én es hallottam egyszer, hogy kiátsák, hogy: – I, I.! De úgy ejsze hajnal felé vót. Álmomba láttam-e, asse tudom, csak kiájtották: I., háromszor, s kimentem, s sehol senki se vót! A tornácon végigmentem, s leneztem s félneztem, s sehol senki se vót. Reggel mondom anyósomnak, me akkor is így vót a ház, abba a felibe anyósoméék laktak s ebbe mi. Mondom: – Hajnalba valaki kiáltott, gondótam szólítanak – me az vót a divat, hogy korán kiájtottak s mentünk a mezőre dógozni –, s aszhittem, hogy valamelyik szomszéd, s sehol senki. – Mét mentél ki, hogy mentél ki, hátha megfogtak vóna, s elvittek vóna? Aztán többet nem mentem ki, nem nyittem ajtót. De nem es hallottam többet, hogy kiátsanak. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹¹³

Hát én es, nekem itt a nyáron valamikor, Isten meg ne verjen, de hallottam, hogy kiáltanak: E.! Nyugudjék Ny. I. szokra aszmondani nekem. De ő meg van halva! Nyomorú, aszmondta egyszer nekem, hogy: – Amikor meghalok, ha gyászjelentőt nem küldenek, akkor is jere el a temetésemre. De nem tudtam, hogy mikor temetik, s itthon maradtam. Még M. meg es szidott. Hát: – E.! Úgy kiájtott, háromszor es hallottam, hogy kiájtott. Istenem! Ezt a belső ajtót kinyittem, de a másikat már nem mertem kinyitni. Bizony Úristen! (Tudta, hogy meg van halva ...)¹¹⁴ Lehet, hogy van valami benne ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹¹⁵

¹¹⁰ 77 éves nő, 1997.

¹¹¹ 70 éves nő, 1995.

¹¹² Munkaszolgálat (románból).

¹¹³ 67 éves nő, 1995.

¹¹⁴ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

¹¹⁵ 70 éves nő, 1995.

Hát esment édesanyám arra tanított, hogy: – Amikor felkesh, vagy álmodban valaki kiált, ne menj ki, nem szabad rögtön kimenni az ajtón. Aszmondta édesanyám, hogy a nénje így járt, aszmondta: – Jere tegnap s honn leszek. De az a nap eltött s nem jó többet. (Így kell felelni nekik ...)¹¹⁶ Így kell felelni, hogy az a nap eltött, s nem jó többet, me ez a gonosz lélek, úgy mondták régebben, ezek a gonosz szellemek ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹¹⁷

Egyszer vótam vizitbe egy leánykához. Akkor olyan tizenkilenc éves vótam. Szép holdvilág vót. Olyan holdvilág vót, mint nappal, olyan világosság. Jó meleg idő, nyári idő vót. Na. Olyan fél tizenkettő körül eljöttem vót onnat, szép sétával. Az útnak a jobb felől való szélin mentem felazon, suhutt egy lélek se, nem találkoztam senkivel. S a nadrágom két zsebibe beletettem a kezemet, spekuláltam, egyedül, sétálva mentem, hogy milyen volt ez a nap, hogy hogy telt el ez az este. Ugye, a fiatalember. Elég az hezza, hogy felmejek a pap kapujáig, a kapunak az alsó feléig. Hát egy olyan sóhajtást hallok! Olyan csend vót, mind a sírba. Jaj, milyen sóhajtást! Kikapom a zsebemből a kezemet. De hallottam, hogy a papkert ahogy van, azon belül sóhajtott valaki. Hát én irányt változtattam, az úton keresztülmentem, ott a kert mellett ösveny vót, ott mentem el, ott a kultúr előtt. Mikor felmentem a P. J. kapujáig, ahol van a kultúrba¹¹⁸ a bejárat, alól, most óvoda van ott, hát megint: – Hjaaj! Hát olyan sóhajtott, hogy azt utánozni természetesen nem tudom. De úgy visszhangzott a hegyoldal! Hát abbiza a szemem örökké arafele vót, mentem lassan, mentem. Mikor felértem a felső kapuhoz: – Hjaaj! Akkor már pontosan figyeltem oda: a kertnek a belső sarkába vót valami vagy valaki. Nem természetes hang vót, az egyszer biztos. Olyant még ejsze száz ember se tudott vóna sóhajtani. Hát biza megijedtem vót. De nem hogy megfutamodjak, nem vótam olyan nyúl szívű. No, mejek haza, az utcán mejek ki, örökké a tornyot néztem, a templom tornyát. Mejek haza, a kaput bezárom, nálunk az vót a parancs: aki legutójjára jön, a kapu záratlan nem vót szabad maradjon. Édesanyám a hálóinget nézte éppen, nem vót akkor villany, bolhát keresett, me aszmondja, neki egy bolha valahol kasmatol.¹¹⁹ A lámpa égett. Kopogok, s: – Tessék! S hát édesanyám éppen bolhász kodik, s köszönök: – Kezít csókolom. S: – Na, hazajöttél, s na – nézi az órát –, s na, öt perc múlva tizenkettő, pontosan. Leülök, édesanyám reámnéz, s aszmondja: – Te mitől ijedtél meg, fiam? Mondom: – Én nem ijedtem meg semmitől. – Ne beszélj – aszmondja –, olyan fehér vagy, mint a mész. Olyan fehér vagy, mint az oltott mész. Mindjár vizet merített, s: – Igyál három csepp vizet – aszmondja. – Há mitől ijedtél meg? – aszmondja. – Várjon, édesanyám, pihenjek meg, s elmondom neki, mi történt. Aszmondja: – Ó, te fiam, kirkesztett

¹¹⁶ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

¹¹⁷ 62 éves nő, 1995.

¹¹⁸ Kultúrházba.

¹¹⁹ Kajtat.

lélek! Mért nem kérdezted meg: A Krisztus kínszenvedésire kérlek, mondd meg, mi járatban vagy, s mi járatban – s megszabadút vóna! – Jaj – mondom –, édesanyám, ilyent ne mondjon, az Úristen megfizeti. Hát ki az istennyila mert vóna, senkivel, nem látok senkit, semmit, hallom a jajgatást, hallom a sóhajtást, s én beszéljek boldondul ... Kinek? Na, mondom, én nem állítom, hogy hogy vót, mi vót, de ez velem történt meg, ez egyszer igaz. (Máréfalva, Hargita megye)¹²⁰

A gyereket szabadulatlan, úgy hallottam örökké az öregektől, nem szabad kivinni, me akkor keringő lesz. Ha szabadulatlan egyszer kiviszik. Egyszer el kell menni a paphoz, ki kell szabaduljon, s akkor aztán csak úgy lehet ..., me kereszteletlen, s meg kell keresztelni. Ha beteg vót a gyerek, abba jártak, hogy meg kell keresztelni.

Mire mondták, hogy keringő?

Akkor keringő, ha például kimenyen szabadulatlan, nem megy a paphoz a gyermekvel, akkor aszmondták, hogy ki kell szabaduljon, imádkozik a pap, s elmond valami evangéliumi imádságot, s akkor a gyermek inkább ... nem lehet szabadulatlan kimeni. Ezt szokták csinálni, ki kell szabaduljon a beteg asszony.

(Igen, ezt mondták, szabadulatlan nem szabad még a szomszédba se bémenni ...)¹²¹
(Kászonfeltíz, Hargita megye)¹²²

Igen. Rég ennek a K. K.-nak, akihez jártak vót aztán, ennek az anyja meséte, ez nagy bunkó katolikus vót, dacára annak, hogy kétszer konfirmát, s az mondta, hogy valahol Nyárádremitén vótak ők malomba. Aztán éjjel, éjjélkor örökké olyan gyereksírás vót, s aszmondták, hogy ott sok kereszteletlen gyermeket eltemettek, s azok bőgték éjjel, azok sírtak. (Hargita megye)

Igen, ezt tudom, me egyszer a testvérem kinn aludt az ereszbe. S én is: – Hát lám, milyen szíve van a kölyöknek, hogyha ő künn akar hálni, hát valamit hall, hát milyen nagymájú? S hát én ügyesen egy gallyacskát odalódítottam, s a kölyök még észre se vette. S még egyet odalódítok, s akkorát ugrott a gyermek, s a másíkra fogta, s abból úgy összezörrentek a gyermekek! Hát egy kis idő múlva, bé se jöttem, doktor úr, amit életembe nem értem, hát akkora dobígálás vót! Ha bémentem, a házakat vitték el! Becsületszavamra, soha ilyet nem értem. Hallani hallottam, de azt soha nem tudtam. S ahova mentünk, érti-e, futtattak ide es, oda es, a háztetőket vitték el, őszintén mondom! Úgy visszadobígálták nekünk. De ez nem élő ember vót, hanem olyan valami ...

Szóval maga elkezdte ...

¹²⁰ 83 éves férfi, 1993.

¹²¹ Az elbeszélő 81 éves férjének megjegyzése.

¹²² 77 éves nő, 1997.

Én elkezdtem, s ők béfejezték. De három óráig nekünk alunni nem szabadott. Ha bementünk, a házakat mind vitték el, mind dobogáltak – a háztetőket, el P.-éig –, s akkor a férfiak, három gyermek, örökké futtak utánunk, s mikó visszajöttek, újból megkezdtek. No, mondom, hadd el dobogálás, me világon, életembe többet ezt nem csinálom. Aztán így béfejeztem ... De sokszor ijesztettem meg egyiket is, másikat is, s ez nem történt meg rajtam, de most megtörtént. Az őszön vót, ugye J.? Az őszön. Úgyhogy ma én es tudom, ezt nem szabad megcsinálni, valaki után éjjel dobogálni, me visszadobigál. Én má béfejeztem.

Nem mondták, hogyha valaki meghal, a lelke nem megy messze?

Igen, itt a gerendákba ... Hat hétig – aszmondták örökké –, a lélek ott van – há aszmondtuk ezelőtt –, gerendás vót a ház, s aszmondták, a gerendába van a lelke hat hétig, s aztán hat hét múlva menyen el (Kászonfeltíz, Hargita megye)¹²³

Az én férjem tizenkilenc éve, hogy meghalt, de én soha nem aludtam egyedül, télbe mindig elmentem hazulról, elmentem a leányokhoz telelni. Akkor egyszer mi történt, én is hazajöttem, s a testvéremnek a fiának a lánya, T. aludt nálam. S ugye amíg a leckéjét meg nem csinálta, addig nem tudott eljönni hozzám. S egy este lefeküdtem én is, ez tényleg nem vicc, de egy darabig, párszor hallottam. S akkor hogy lefeküdtem én is, nem tudom, egy párszor el vótam fáradva, de inkább beteg vótam, elszenderedtem, hát egyszer én is hallok [kopogtat] egy ilyen kopogtatást. De pontosan az ajtónak a kellős közepén. Arra én is kérdezem: – Ki az? S akkor nagyon hamar eszembe jutott, a leányok a lelkemre kötötték, É. és T., hogy: – Nehogy édesanyám valakinek is az ajtót kinyissa, ha egyedül van. Vigyenek csürből akármit, amit akarnak, de soha ki ne nyítsa az ajtót! Inkább az ablakhoz menjen! Azért költöztem, elől laktam vót, azér költöztem elől, hogy ha valaki megtámad, közel van a szomszéd, I. bácsi akkor nagyon sokat dolgozott a szabósággal, minden, akkor Á.-éknál, E.-éknél vót a család, a gazdaság, ugye kint jártak többet, mégis, ha kiáltak, mer tudják hallani.

S akkor én is erre felébredtem, de senki egy szót se szólt. Úgy visszabújtam, a takarót a fejemre felhúztam, de néztem az ablak felől is, hogy valaki nem villan-e meg a függöny körül vagy valami, de sohase hallottam. De el merem mondani, hogy hallottam egymás után, nem úgy, hogy minden nap, de körülbelül egy-két héten belül, egy-két hónapig én is hallottam örökké azt a kopogást. S egyszer felültem az ágyba, s elálmlétkodtam magamon, hogy: – Istenem, mi tud ez lenni, hogy tud ez megtörténni, mikor igazán imádkozok este, de soha le nem fekszek úgy, hogy napközbe, me mostanába napközbe is végzem el az imámat, s én se rosszal nem foglalkozok, se semmi. Aztán úgy eltűnt, hogy van három-négy év ejsze, hogy nem hallottam. De ez igaz, megtörtént rajtam. (Csíkdelne, Hargita megye)¹²⁴

¹²³ 53 éves nő, 1997.

¹²⁴ 67 éves nő, 1995.

1: Azt tudom, hogy kísértettől nem kell félni, me rossz ember van, de kísértet nincsen. *De mondják, hogy éjszaka az ablakot megkopogtatják, vagy fenn a padláson kaparásztak...*

1: Igen, igen! De tudja, azok a kaparászók a macska, s régi házak vótak, fel vótak szerelve ezelőtt, me ilyen összecsapott tetejű házhéjak vótak, a szalonna fel vót oda szerelve, a macska felment s ott akart felszökni, s ott kótoztatott, s a házbeliék megijedtek, me félős természetűek vótak ...

2: Hallod-e, nem igaz! Tudd meg ...

1: Jó egy szél, s megcsavargat valamit, s leesik ...

2: Ez jó. Na, de tudd meg, hogy nálunk is meghalt J., boldoguljon. És azután hányszor hallottunk dergetést! Macska oda fel nem jár, se szalonna nincs, amire felmenjen, de biza kopogtatást nemegyszer, s Istenemre, misérevalót adtam, s egy darabig nem vót semmi. Mikor meghalt nagybátyám, édesanyám testvére, Gy. bátyám – ugye nem tudtunk se temetésére elmenni, se pénzt nem adtunk, misérevalót –, s ő es, tudd meg, két hétre rea, akkor es dörgetett s kopogtatott. Aszmondják, hogy a régi öregek, hogy a szelleme a halottnak ...

Van egy időszak, amíg nem távolodik el?

Igen! Van! Igen! Hogy a szelleme – aszmondják –, hogy csak ha nem teszel, vagy tudod, hogy tartozol, vagy mittudommi, akkor hazajön, s nem hagy nyugton. S akkor adsz pénzt, misérevalót, s akkor nincs baj.

1: Még vaegyszer a szél s valami zörgethetett nálad es ...

2: Komám! E nem igaz! De mindegyik, a leánkát is megkérdezheted, az este, olyan erős dergetés vót, hogy azt akartuk mondani L.-nak: – L., menj és nézd meg! – Menj en el, édesanyám, odafel nincs semmi. Bizony Isten! S rendesen nagy dörrenés vót. S nem egyszer, ez má igaz.

1: Vót egy macska, s az valamit levert s ... No, de nekem mondták, hogy a szelleme hazajön. Aztán hogy ez igaz-e, nem igaz-e, nem állítom, de ... Én nem tudom, mi igaz, mi nem, de nekem amikor vótak a halottaim ... Egyszer neked mondtam, emlékszel-e, mikor süttem. A tojást, mindent belévertem, belépakoltam, érted-e, ügyesen, s én látam, esze van pakolva, s egy olyan vékony csak ennyit csinált: felszökött be a lisztbe, én eleget tettem jót, de az Atyaistennek a mai napig nem tudom, mi lehetett, komám. Ha nem igaz, innet haza ne tudjak menni. Így van, láthatatlan, de láttam, amikor felbillent, visszabillent. S még egyszer, s mikor híftam I.-t, hogy: – Gyere, I., nézzétek meg! – akkor többet nem jött. E mi lehetett, a mai napig én es csudálkozom, me ha nem láttam, akármi legyenek. Na, s azután is tűnődtem, hogy mi lehet...

1: Valaki gonoszat tett ...

3: Nem, me valaki szerette a tészát ...

2: De mi volt az, délkor halavány ízé vót, de gyorsan, hirtelen! Na komolyan! Én nem tom mi, de ... Én aztán sokáig belé nem tudtam nyugodni, mi vót ez ... (Csíkdeline, Hargita megye)¹²⁵

¹²⁵ 41 éves nő (2), ismeretlen közbeszélők (1,3), 1996.

Hát ilyen, ilyen nekem szinte minden éjen előfordul, hogy hallok egy koppanást! Tovább semmit nem hallok. Még hallgattam tovább, hogy koppan-e, miféle, akkor mindjárt nézek, me látok ki, éjjel es világosság van, nem látok senkit. Valaki megkoppan örökké váltig, szinte minden éjjel. Hogy miféle jel, nem tudom. (Csíkdelne, Hargita megye)¹²⁶

Ilyent mondtak, hogy hát kőtt fel, s úgy elment, hogy amikor visszakerűt, úgy megvót izzadva, me vót vizűlve, hogy tiszta víz vót ... S azt is hallottam, hogy szekérrel jött fel éjjel, s én es úgy hallottam, gyermekek vótunk, há mostanában már ilyeneket nem mondanak ..., mondták, hogy amikor a kápolnáig elértek, úgy húztak a lovak, olyan erősen húztak a lovak. S ahogy fennebb ért, kezdett imádkozni. S egyszer – aszmondja – a szekérrel majdnem eléestek a lovakra, úgy megkönnyebbűt ... Na ilyeneket, ezt figyelték – aszmondja –, hogy nagy sikoltozás vót egybűl, s ő imádkozni kezdett, keresztet vetett: – Istenem, segíts meg, ne hagyj el! S akkor hirtelen úgy megkönnyebbűt, hogy a szekér szinte elément a lovakra ... Ilyeneket meséltek. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹²⁷

Azt hallottam, itt Dobolyban volt egy olyan ház, hogy azt mondták, abban ördögök vannak, kopogtatnak ...

Én csak odabe, a Regátba vót ne, azt a községet elkötöztették, me gátat csináltak. Bukarest mellett?

Nem, itt erre bé, Darmanestinél feljebb. Na s ott mü es azt a lakást neztük, hogy el kellett az a család kötözön onnan, met úgy dörgettek egész éjjel, hogy nem bírták. Azt a lakást nekünk is mutatták. Szekérrel jártunk ott le eleget, hogy: – Ne ez a lakás. Aztán én – igaz – aszmondtam, hogy: – Nem tudunk itt lenni, de ha itt vónánk, én odamennék éjjel, hogy lám, hogy igaz-e, s ki a, s miféle, meggyőződnek rajta. Ezt tudom, ezt a lakást otthagyták, elkötöztek egy másik lakásba, nem mentek többet oda ... De nálunk ilyen több nem vót. (Kászónfeltíz, Hargita megye)¹²⁸

1: Itt a szomszédasszony nál történt meg, hogy most a nyáron halt meg a férje, s nem sok időre rea eltörött a téstás tála.

2: Igen, egy nagy csörömpölés keletkezett, s úgy egy-két-három napra kaptam csak meg. De nem tudtam, hogy mi lehetett. S a házba mentem bé, s vót egy szép tortás tálam, s mikor mejek, hát szerte van ...

1: Magától!

2: Tiszta magától! Senki se járt ott, M. Én nem es tudom ... Hát én nem es hittem soha a babonába. Őszintén nem hittem. Me én inkább mentem s meggyőződtem, de

¹²⁶ 81 éves férfi, 1996.

¹²⁷ 66 éves nő, 1995.

¹²⁸ 77 éves férfi, 1997.

én nem hittem, hogy ... Met egy része mondja, hogy jaj, itt vót, s zörgetett, s ott vót, hogy a halott hazajött s zörgetett, de én nem hittem soha ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹²⁹

Hát tessék idehallgatni. Hát van igazuk, me F. I.-né aszmondta – me az ő férje felakasztotta magát, ezelőtt három évvel. De elég a neki, hogy senkit se látott, s úgy mozikáltak a ház felől, s úgy söprögettek, hogy szörnyű! Hogy ő szinte megörült a lakásában! Egyedül vót, egy kislányával. S muzsikáltak, söprögettek, úgy, hogy az aztán valami rémes vót. Dergettek, harangoztak! Hát aszmondja, hogy ki se mert menni, hogy valakit híjon. – Hát tudja-e V. néni – aszmondja – én úgy megijedtem, hogy – aszmondja –, én halok meg utána! Ő felakasztotta magát, me idegekkel vót a baja, hanem ott es valami szellem vagy gonosz lélek, az jött-ment, ami rávitte, hogy felakassza magát. Es akkor muzsikáltak, harangoztak, söprögettek, s ő gondóta, az ablakot kinyitsa, de úgy meg vót ijedve, hogy nem vót erő hezza, ahogy ő ilyen semmit, csak az eszibe ezt meg tudta tartani, talán még rosszul is lett, hogy a lánya vizet s mindent kellett adjon neki. Ez megtörtént, ezt tudom ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹³⁰

Ez igaz. Ez igaz. Me például az unokatestvérem aszmondta, hogy a férje meghalt, s akkor ő nagyon sokat sírt. S akkor ő kérdezett engemet, hogy hát ő mit tudjon csinálni: – Éjszaka három órakor – aszmondja –, akárhogy el vagyok aluva, három órakor rendesen valaki koppant. S mindig úgy van, hogy rendesen a férjinek a hangját hallja. – S akkor – aszmondja –, egy kicsit elbeszélget velem, de nem látok senkit. S akkor aszmondja: – Tovább nem tudok rád vigyázni, me három óra eltelt, s el kell menjek. S akkor ő reggelig veszi az imakönyvet, nem is úgy van, me reggelig sírt – aszmondja –, nem mert lefekünni mindig, s megkérdezett engemet. S aszmondtam: – Menjen el, vegyen egy imakönyvet, mikor az eltűnik, maga imádkozzon, vagy azelőtt, minden. S aszmondja: – T. néni, én ezt megcsináltam többször is, még misét is adtam be, s megmondtam ott a papnak, mi van, s azóta úgy elhagyott F., többet nem jó haza, három órakor, hogy vigyázzon rám ... Ebből aztán mi vót, hogy három órakor, minden éjszaka, itt beszélget nekem. Hogy ő képzelődött-e, de minden éjszaka, úgy mondja, pontosan három órakor. – Mondja meg, T. néni, mit tudjak csinálni ... (Kászonfeltíz, Hargita megye)¹³¹

Igen, hazajöttek a lelkek ...

Szóval ezt itt mondták?

Mondták, a régiek.

¹²⁹ 58 éves nő (2) és ismeretlen jelenlévő (1), 1995.

¹³⁰ 77 éves nő, 1994.

¹³¹ 86 éves nő, 1997.

Azt nem hallotta, hogy valaki, amikor éjjel szólították, válaszolt?

De vót, vót! Vót! Például, én ugye nem hallottam, de mondták, hogy szólította s felkelt s ment. S hallottam, mondták, hogy: – Te hova mégy? S: – Híttak – aszmondja. – S ki hívott? S: – Nem tom ki, valaki kiáltott, ezt hallottam. (Ezt álmába látta!)¹³² Igen, álmába.

De olyan, hogy megfoglák, megtáncoltatták, elvitték, s nem jött vissza?

Nem is jött vissza! Hát S. B. bának a fiát, hogy hívták, elment borvizer, s halva kapták! De az nem üdvös, az nem normális, me annak van egy hiánya ... Tessék elhinni, én az ilyesmit nem hiszem, me olvasom a Bibliát es, s a Bibliába mondja, hogy Jézus ezelőtt milyen csodákat csinát, mikó a földön járt, ezt azt, de most mé nincs csoda? Most mé nincs csoda? (Kásztonfeltíz, Hargita megye)¹³³

Én csak arra emlékszek, hogy mondták, mikor M.-né, K. M.-né, megölték vót az urának a testvérét, J.-t. S ez a belső neki vót építve, ahol M.-ék laknak. De aztán közbe a legényt megölték, s L. bácsi ide nőszült. De őt aztán elvitték a háborúba, s maradt három gyermek ... Akkor ugye gyermekekkel vót maradv M.-ékné, s ő beszéte! Aszmondja, minden áldott éjjel a kürtöket úgy lerúgták a földre, hogy az meg se zörrent. A teheneket az istállóból elodták, kicsapták, de annak semmi zaja nem vót. Vótak azok a nagy falóórak ezelőtt, azokon azok a nagy botok. Azokat a botokat leszedték, s lerakták, de ő soha egy éjjel is semmi zajt nem hallott. De aztán úgy ijedtit vették vót, hogy hogy aztán mindjárt nem mert lefekünni. S akkor aztán misét mondatott, s akkor aztán többet azok nem foglalkoztak se a kürtökkel, se a botokkal, se a marhákkal, hogy kicsapják az istállóból, nem. Aszmondták, hogy ilyen kirekesztett lélek volt. (Csikrákos, Hargita megye)¹³⁴

Ember alakjában megjelenő kísértet

Hát ezt B. A. magyarázta, most amikor építettünk egy szobát, tódást, hogy akiről beszélek, az az ángyika, az ő édesanyja, me unokatestvérek vagyunk, hát az megjelent, most ebbe az évbe, vagy hogy, a fiának. S jajgatott, vagy micsinát a fia, s aszmondja: mi van, nem tom, hogyishívják ... (A.)¹³⁵ – Mi van A.? S mit gondól, nagymámá az ajtóba áll nagy fényességgel! S A. felkelt, s aszmondja az apja, édesapja: – Menj el, A., nem látok semmit! S: – Édesapa, ott áll értse meg, ott áll! Akkor hogy mondta A. bátyja ... felkelt, s az ajtót kinyitotta. S akkor aszmondja: – Nem látok semmit. S

¹³² Ismeretlen jelenlévő közbeszólása.

¹³³ 69 éves nő, 1997.

¹³⁴ 87 éves férfi, 1993.

¹³⁵ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

az ajtót visszacsukta, s aszmondja: – Megint ott áll, édesapa, megint ott áll nagy fényességben nagymámá! (S akkor a villanyt felgyújtotta ...)

Felgyújtotta a villanyt, s akkor megint nem látta. Tehát ő látta, s fennült az ágyba, s az apja nem látta. Elbeszélék a vejinek, melyik Marosvásárhelyen van. (Nem veje, hanem sógora.) Sógora. Állj meg, Zs.-nak a férje, Sepsiszentgyörgyön vannak! S annak elmondták. S az aszmondta: – Ó, menjetek el, ilyen nincs! S mit gondól, megjelent neki is! Sepsiszentgyörgyön! Ugyanúgy, ilyen nagy fényességbe, s úgy megijedett, hogy ide hazáig jött, s leadta, hogy hogy járt, hogy hogy megijedett ... (Kászonfeltíz, Hargita megye)¹³⁶

Mondták azt es, hogy éjjel mentek fel az erdőre ökrökkel, s a járompálcát kihúzták, s az ökrök kifogóztak ...

Kik húzták ki?

Nem tudom, igaz vót-e, nem-e, így hallottam. Hát most, van vagy két esztendeje, nem tudom, hogy az idegek dógoztak-e, pedig nem, szerencsére jó nyugodt természetű vagyok. Egyszer éjjel az ágyba úgy megragadtak, ne! Hogy akkor ahhoz ébredtem hezza, s láttam, a feleségem is ott vót, s egy olyan ismeretlen alak vót mellette. S akkor aszmondtam neki: – Takarodj, menj el innen! Eligazgattam, hogy menjenek el innen. Aztán mi vót ... Mondták, szellem, hogy van szellem. De nekem ilyet ... Úgy megijedtem, úgy megráztak az ágyba, hogy ... S akkor ehhez hezzaébredtem, de amikor hezzaébredtem, akkor is aszmondtam: – Takarodj el innen, takarodj! (Csíkdelne, Hargita megye)¹³⁷

M., ide túl a harmadik épületbe, B. M. vót. Aszmondják, hogy lefeküdtek, s égett a tűz a szabadtüzelőbe, a fát hosszan dugták. Egyszer valamelyik megebredt, s hát valaki be van feküdve a góc¹³⁸ alá – aszmondták –, góc. Nem mertek szólani, csak döfték egymást, hogy ott van valaki. S az mikor elment – aszmondta –, hogy: – Örvendjete, hogy nem szólatok, me mind kidobáltalak vóna. Aszmondták. Aztán, hogy igaz vót, nem vót ... (Szolokma, Maros megye)¹³⁹

Gyermekkoromba hallottam olyant, hogy egy asszony erősen várta haza a férjét. Erdőre vót a férje, s megkéselt az erdőn, s várta nagyon, hogy jöjjön haza. Má bé vót sötétedve, s a férje nem vót hazajöve. S az asszony mindegyre ment ki az ajtón, s aztán nézett, hallgatózott, hogy jó-e. Hát egyszer egy olyan embert látott az udvaron, akinek térgyen alul lába nem vót, s vitte a terű¹⁴⁰ fát, vitte a hátán a fát. S akkor

¹³⁶ 60 éves nő, 1997.

¹³⁷ 81 éves férfi, 1996.

¹³⁸ Kandalló.

¹³⁹ 80 éves férfi, 1996.

¹⁴⁰ Rakomány.

kiátott arra, hogy mintha férje lett volna, kiátotta, dehát az nem szólott semmitse, a fát ledobta, s a kapun kiment. Ilyeneket beszéltek. (Szolokma, Maros megye)¹⁴¹

Több még ilyenek történnek, de most nem történnek, nem lehet hallani. Nyíresen, ott soha nem mert ott hálni, éjszaka örökké hol muzsikáltak, hol nem, hát ugye az öregek meghaltak, P. J., minden, na ezek nem mertek ott hálni. Ezér. Ott sikoltozás vót ... Nálunk, van egy nagy helyünk, a katonák beépítették ... (A repülőtérmél ...)

Igen. Pont ... tíz szekér széna ... Nagypóék örökké ott háltak. De örökké éjjel egy nő így megkísértette. S így, ahogy kísérte, a tüzet forgatta, nagypó aszmondta, ő megkérdi: – Mondd meg, hogy Krisztus szenvedésire, milyen járatba vagy? Leszállt, s elévette a kötenyt, me a lába bé vót izélve, nagypó monda vót, édesanyámnak az édesapjáék beszéltek. Többet osztán ott nem ... Kilenc gyermeket kiokádott, aszmondja: – Ezt elrakattam, mostmá valaki megkérdezte, mostmá mehetek a túlvilágra. Ettől fogva nem kell itt a földön örökké kosornyáaszak.¹⁴² Na. Ez a mi helyünkön történt. (Hidegkút karéján?)¹⁴³

Ott ott. Aztán azután nem járkát semmi ott, azután ott mertek hálni. De édesapám úgy félt ott, amíg ez meg nem történt, hogy ő örökké este má jött haza. Ilyenek történtek, de most má ...

Mondom, az ember ahol a kezit levágta, Nagyvész, s Hidegkút karéja, ezt a kettőt köröböték.¹⁴⁴ Ugye én ezt szüleimtől hallottam, nem mástól. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁴⁵

Törösalj, ott vót egy olyan, hogy kísértet vót, s mondták, hogy ez jár mindig éjjel ott, me valakinek a földjéből kiszedte a cüveket, tetszik tudni, ez az én földem ...

A határ ...

A határ. S akkor kiszedte, s meghalt. S akkor azelőtt, miután kiszedte, szántott el a másik földjéből. S akkor a másik visszakövetelte. S akkor ott kiabálta, hogy: – Én vettem el, én vettem el a földedet, s visszaadom, csak egyszer nyugodt lehessek. Me tetszik tudni, nem tudott a túlvilágon nyugonni. (Csíkdelne, Hargita megye)¹⁴⁶

Ezelőtt is történt olyan, hogy valakitől valamit elvettek. De különösen a földekkal történt olyan, vót határkő, s valaki mozgatta, s aztán meghalt, s ott se tudott nyugonni, a lelke visszajött, s jött-ment a temetőbe, monda, hogy: – Hova tegyem, hova tegyem, hova tegyem? S akkor mondták neki, hogy: – Tedd oda, ahonnan elvetted

¹⁴¹ 80 éves nő, 1996.

¹⁴² Járvak-keljek.

¹⁴³ Az elbeszélő férjének megjegyzése.

¹⁴⁴ Karmolták, ártottak neki.

¹⁴⁵ 70 éves nő, 1996.

¹⁴⁶ 67 éves nő, 1995.

... Ilyeneket mondtak ... S az akkoriak elhitték, hogy igaz vót, me emlékszem, hogy mondtam, hogy ez vajon igaz vót-e, s akkor szidtak, hogy hát hogyne lett vóna igaz!

S biztos azér mondták, hogy mindenki féljen, hogy mást be ne csapjon, se semmi határral ne bajlódjon, hogy errébb tegye s arrébb tegye, hogy az övé nagyobb legyen, mert aztán ha meghal, a lelke nem tud nyugodni, hanem jő-megyen a határba éjjel s mondja: hova tegyem, hova tegyem ... Ilyeneket hallottam ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁴⁷

Kinn a határban, na ezt is mondták. Hogy ... Ha a határköveket, hogy kimentek a határba, s a határköveket, nem jó helyen vót a határ, elvette egyik a másiktól ... Aztán szaladt a határkövel, hogy: – Hova tegyem én ezt, hova tegyem én ezt, hova tegyem én ezt? S a másik mondta halkán, hallotta a hangot, hogy: – Ide, ide, ide tedd – na, oda a helyire letette. Na, ilyeneket aztán lehetett hallani. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁴⁸

Állat alakjában megjelenő kísértet

Én nem erről hallottam, hanem többek között mentek fel éjszaka többen az erdőre, s egy éjjeli bagoly ott ordibált a fákon, sokszor olyanok is vótak, olyan ember vót, hogy olyan csúful csinát, hogy nem mert elmenni, me asz gondóta, hogy kísértetek vannak. S utoljára aztán csak meggyőződtek, hogy igenis, nem boszorkányjárás vót, hanem az éjjeli bagoly, az csináta azt a nagy zajt ...

De félték ott?

Igen, félték az emberek, volt valósággal olyan is, aki megtért onnan, nem mert arra menni, me gondóta, hogy járnak a kísértetek. (Csíkdelne, Hargita megye)¹⁴⁹

Az es örökké kártyavető asszony vót, olyan egyszerű öregasszony, akkor az öregasszonyok egyszerűek vótak, nem min most, hogy a hetvenéves is olyan, mint a tizennyóc éves, csak éppe nem mozog úgy, de ruházatilag olyan elegáns, s olyan minden. Akkor hosszú szoknyások vótak. S mondták, hogy ez a vénasszony örökké kártyavetéssel foglalkozott, s mentek oda a férfiak, fehérmépek s minden, vettették a kártyát.

S egyszer megebredett éjjel, s egy nagy fehér macska az asztal alatt ül. S eleget káccogtatta,¹⁵⁰ de a macska meg se mozdút. Felkelt, ütte, s nem vót semmi, s mikor visszafeküdt az ágyba, a fehér macska megint ott vót. Aszmondták, úgy megijedt,

¹⁴⁷ 70 éves nő, 1994.

¹⁴⁸ 56 éves nő, 1994.

¹⁴⁹ 66 éves férfi, 1996.

¹⁵⁰ Hessegette.

hogy többet nem foglalkozott kártyavetéssel. Aszmondták, hogy tán gyermeke halt meg azelőtt, s a jelent meg fehér macska képiben. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁵¹

Ez vót itt! G. J. apja, G. P. bácsi! Ilyen izé vót, vadőr. S P. bácsi beszéte, s utána beszéték az én uramék itt, s kacagták, hogy mentek le itt az Uz mellett, mentek erdőbe. S ahogy mentek le a szekerek egymás után, hát ő es ment, P. bácsi es, hát egy kecskegidó van az út mellett. S fevette P. bácsi, az az ember. De ugye én nem láttam, ez csak egy beszéd. S ahogy így az ölibe vette s odahajót közé: – jaj – aszmondja –, kicsi kecske, kicsi kecske – így megsimogatta –, kicsi kecske. A kicsi kecske leszökött az öliből, megfutamodott, s visszakiáltotta: – Kicsi kecske, kicsi kecske, kicsi kecske – háromszor, s eltűnt. Ez igaz vót. Ez igaz vót! Én nem láttam, de J. elbeszélte, megtörtént a dolog. De a kicsi kecskét többet nem látták. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁵²

Hallottam én egy olyat, hogy a gyerek vizitből jött haza, Szentmártonból, s itt az alsó temetőt ahogy elérte, lát egy feketeséget. S az ölibe szökött. S ahogy megfogja s nézi, hát egy kis kecskegidó. S mondja neki: – kicsi kecske, kicsi kecske. J. magyarázta, Gy. J. S egyszer csak a kecske eltűnt. S aszmondta, valami kísértet kell legyen, nem tudom, boszorkány ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁵³

Isten nyugtassa, nagyapám meséte el, hogy mezőőrök vótak, és csak ottan, a Szent János patakánál van a templom a mezőbe, azon a részen jártak, s ott is – aszmondja –, éjjel után –, aszmondták a régi öregek, hogy a szellemek éjjel után járnak, éjjel előtt nem járnak. Éjjel, éjjeli tizenkettőtől hajnali harangszóig, addig járnak csak, tovább nem. Ők is ilyen mezőőrök vótak, s aszmondja: olyan szép három lovat láttak, a füveken mentek keresztül, s ott mellettük elvágtattak, hogy olyan gyönyörű lovat – aszmondja –, életibe, nagyapám, ő nem látott. De – aszmondja – úgy, ahogy jöttek, úgy mellettük feltűntek, de távolabbról se látták, s mikor odaértek közéjük, akkor feltűntek, s amikor elhaladták őket, akkor már el is tűntek a lovak. S ilyesmiket ... (Csíkdélne, Hargita megye)¹⁵⁴

Hát, édesapám mesélte gyermekkoromba, hogy többek között ő amikor fiatal vót, járt így Szeredába dolgozni. S éjjel 12-kor, a G. F. gyárába dolgozott, deszkagyárba, éjjel tizenkettőkor jött haza. S úgy egyedül jött, nem vót senki munkatársa, egyedül jött, s távolról látja, hogy valami nagy suhogás van, s csak közeledik, csak itt az Ince hídja, ahogy mondjuk, a patak keresztül folyik az országúton, ott ahogy azon túl jött fel, a suhogás feljéről jött lefelé, s hát egyszer egy nagy fekete, mind egy pap, olyan,

¹⁵¹ 67 éves nő, 1995.

¹⁵² 68 éves nő, 1995.

¹⁵³ 36 éves férfi, 1995.

¹⁵⁴ 66 éves férfi, 1996.

elkerülte őt, de úgy a levegőbe ment! S a kalapját is a szél édesapámnak kivette a fejéből, s még – aszmondja –, dícsértesséket köszöntem neki! S avval aztán az elhaladt mellette, s akkor aztán a sötétbe valahogy a kalapját megkapta, s úgy aztán jött tovább.

S vélem is egy alkalommal megtörtént egy ilyen dolog! A vasúthoz jártam, melyik időkbe ..., a negyvenes, ötvenes évekbe vót. Jöttem haza éjjel tizenkettő fele a vasúttól, nem vót holdvilág, őszi, sáros idő vót. Itt hátul, ebbe az utcába, ott vót egy öregház s egy öregcsűr. Vót egy fa vasutastáskám, ezelőtt a vasutasok azzal járkáltak, a lámpa elől felakasztva, de nem égettem a lámpát, úgy jövögettem. Elég a hezzá, hogy a csűr és a ház között, hát ott jöttem, egy kicsit a sárt, hát akkor még nem vót gumicsizma, a sárt kerűjem. Egy nagy fehér nyúl elöttem ott vót meglapulva, s én úgy ahogy jöttem, a nyúlra reatappantam. De az a nyúl úgy eltűnt, hogy sehol se láttam. Hamar vettem a gyufát, és a lámpát meggyújtottam, s megkerestem mindenütt, s meggyőződtem, hogy tényleg mi az igaz. De én a nyulat seholse láttam. De én nyugodtan jöttem tovább, me meggyőződtem, hogy ott nyúl nem vót. (Csíkdelne, Hargita megye)¹⁵⁵

Hát igen, hallottam olyant! Hát az öcsém, akit meglöttek, ő beszélte, hogy – aszmondja –, me lova vót, hát kicsapta ésszel, ő nem tudja, egy fehér kutya örökké ott kíséri. Eleget elkergette, de örökké ott vót mellette. Megint, mielőtt meghalt, történt az az eset, hát akkor A.-t kereszteltük, ide lejött, leült az asztalhoz, mondom: – Te D., elmentek apádék, s feküdjél le. S aszmondja: – S., nem menyek haza, úgy dörgetnek abba a házba, nem bírom. Hol a kéménybe, hol az egyik házba, hol a másikba ... Mondom: – Te D., kérdezd meg, hogy mit akarnak, te kell megkérdezd. Hallám, mondja meg. Aztán ez elmaradt, s pár nap múlva meghalt, meglötték. Me a, jelezte valami, egy szellem, hogy mi fog történni, csak ő meg kellett volna kérdezze. Nem kérdezte meg, nem merete, vagy nem is akarta, nem tudom. Mondtam, hogy hát: – Híjj fel, én megkérdezem. De nem hívott. (Kászonfeltíz, Hargita megye)¹⁵⁶

Úgy történt vót, tudja, hogy megkezdődött vót a koncentráció¹⁵⁷ behívás Baszarábiába. S én úgy hallottam, hogy aki egy hónapig leszerződik – az ajnádi állomáson küjjel van egy kőbánya, s lóval s szekérrel kavicsot kellett beszállítani az állomásig. S aki ezt a hónapot leteszi, az fé van mentve a koncentrációtól.

Hát én amikor ezt meghallottam, há felfuttam, má szombat este vót, felfuttam Vacsarcsiba, a vezetőséget megkértem, s: – Igen – aszmondja –, bácsi, holnap reggel ha itt van lóval, szekérrel, áll a vásár. Na, én megköszöntem, eljöttem haza, vót valami here lekaszálv idekinn, abból raktam a szekérderékba, s az asszony feltarínyált, s szürkülődött bé, s akkor indultam el innét egyedül.

¹⁵⁵ 66 éves férfi, 1996.

¹⁵⁶ 89 éves férfi, 1997.

¹⁵⁷ Munkatábor.

Elmentem fel egészen Taplócán féjjelig, ott Delne felé, s mikor Delnétől megindultam ott felfelé a hegyen, hát a lovakat megállítottam, hogy na, pisiljetelek, s pisilek én is, me én is addig a szekéren vótam, de többet már nem ülök fel, mert kezdtem szundikálni. Pisiljenek, s akkor megyünk tovább. Igen, de amíg én pisilem vóna, a lovak úgy csináltak, mintha villámlás ütne vóna őket, ereszd! Fel, csak a szekérszörgeést hallottam. Mondom: – Istenem, most mi lesz, hol kapom, suhutt meg se kapom soha őket, fiatal csitkók vótak, három esztendőjük. Na, futtak jó egy darabot, de aztán a gyeplő fel vót akasztva a löcsre, a onnat leesett, s a kerék feltekerte. Úgyhogy seggre ültette a két csitkót! Zabola is vót nekik, nem szakadt el semmi se. Ahogy értem én oda fel, ahol járnak bé Delnére, má láttam, hogy a lovak az útba ott vergelődnek. S nézek hátrafele, s hát egy nagy ember utánam jő. –Jaj, de jó, bácsi, jöjjön, nézze meg, a lovaim essze-vissza vannak dzsimbolódva,¹⁵⁸ segítkezzék rajtam, hogy bontsuk fel, me menni akarok ide s ide. De az nem szól semmit. Én meg csak futtam tovább, s mikor felértem a lovakhoz, a gyeplő fel vót tekerve, s megfogtam, hogy tekerjem le. S tekerem le, s hát egy kutya, nem egy kutya, egy juh jön az út szélén! Egy juh. Azt is hallottam, hogy a harmatos füvet ott ropogtatta. Ki a gyeplőt, s én aztán tekertem, me a csitkók má repülni akartak. Akkor nekem csak annyi időm vót, hogy az ostort hozzásuhantottam a juhhoz, me úgy akartam, hogy megfogom, milyen jó lesz odafönn, hogy megegyük! Igen, de amikor kibogoztam a gyeplőt, alig tudtam felszökni a szekérre, a lovak ereszd, Szentmiklós felé! Hát a kutya mindenütt végig jött fel ... (A juhból má kutya lett!¹⁵⁹)

Kutya, kutya! Mikor felértem, kezdtem Szentmiklóstra béereszkedni, egy csomó cigány le vót telepedve. Abba a helybe a kutya is eltűnt, a csitkók is megcsendesedtek, s én azután még jobban megijedtem, hogy most már mi lehetett ez, s hova mehetett el, mi történt... Onnan hol van még Lóvész, messze van, tíz-tizenöt kilométer. Aztán elmentem, nem láttak sehol semmit, a gazdák má felköttek vót, s kérdezték: – Há magával mi van? – Nincsen velem semmi –, mondom. – Nem igaz, aszmondja –, me emberformája nincsen. Nagy, piros ember vót. Aztán elmagyaráztam, hogy mi volt. S ő mondta, hogy szokás ott, a Szent Péter templománál már többen járták meg, ilyen kutya dolog, macska dolog, juh ... Támadják ki a szekereket.

Én aztán ott szépen letörtöttem a hónapot. De ahogy jöttem haza, nem bírtam a lovakkal, alig tudtam ott levájdni. Úgy bevették vót a begyükbe azt az ijedséget. Aztán hazajöttem, s abba a helybe a béhfvó megvót, s irány bé Baszarábiába, két esztendőt le kellett ott tőteni. (Csíkrákos, Hargita megye)¹⁶⁰

¹⁵⁸ Bogozódva.

¹⁵⁹ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

¹⁶⁰ 94 éves férfi, 1993.

Pirossapkások, mulatozó holtak

Ugye meghat¹⁶¹ egy ember, s aztán annak kimentek a sírjára, a koszorút evették. Fogadásból! Me aszmondta egyik a másiknak hogy: – Te nem mersz kimenni oda. – De ki merek.

Ki is ment, s a koszorút ehozta, s aztán, azután nem tudott aludni sok éjjeleken keresztül, mindig a pirossapkások mentek utána, mentek oda bé hozzá. Hogy mit csináltak, nem tudom, de élt mind a kettő ... Aztán ... (Etéd, Hargita megye)¹⁶²

1: Jaj, igen, azok igen, azok beszéltek. Sokszor, sok mindenről beszéltek.

2: Mondták, hogy a szekeret nem bírták az ökrök ...

1: Hordták a sőt, s nemtommit Brassóból, fuaroztak. S aszmondták, hogy megnyomták az ilyen kísértetek a szekeret, hogy mikor értek vóna bé a faluba, akkor már a marhák nem bírták. Na, ilyen dolgokat meséltek.

2: Aszmondták, ez abba az időbe vót, amikor még hétköznapi a templomokba nem vót szentmise.

1: Így mondták, hogy valamikor régen csak vasárnaponként vót szentmise. S akkor hétköznapiokon láttak ilyeneket, hogy ördög vót, vagy mi vót, felútek a szekérre, s heába csapott vissza az ostorral, senki se vót, s mégse bírta. S aszmondták, minden nap mise lett, s azután ilyen nem vót több ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁶³

Hogy a halottak ... Most jut eszembe, komámasszony mondta, ott fenn a gyárnál dógózott, s elmesélte, hogy a sírok megnyílottak, és a halottak kijöttek, és a halotti lakadalom, és ő azóta úgy fél ... S nem tudom, valakinek elpanaszóta, hogy ő megnyit kell azóta imádkozzon, mert ő látta rendesen, s az unokája is látta ... (A cigányné?)¹⁶⁴

Igen, a cigányné, Zs.. Csak én nem tudom jól elmesélni ... S aszmondta: – J., úgy borzadtak ott mindenki, s aszmondták, hogy láthatta, mer ő még tisztább lélek, nincs tele a feje mindennel, mint nekünk ... (Lövéte, Hargita megye)¹⁶⁵

¹⁶¹ Meghalt.

¹⁶² 81 éves nő, 1990 körül.

¹⁶³ 74 éves férfi (1) és 67 éves felesége (2), 1995.

¹⁶⁴ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

¹⁶⁵ 49 éves nő, 1995.

Fehér vagy fekete alakként jelenik meg a kísértet

1: Mondom, itt ebbe az utcába, itt szembe van az az utca, meghalt egy férfi, állítólag megütköztek ... Akkor ott V. néni elégett, s mellette ...

2: S aki előbb lakott ott, annak elvágta a nyakát a leánya ...

1: S a villám belecsapott s a csűr leégett. Hogy hívták az öreget?

2: M. J. ... ő elment az erdőre, s ott a szállásán a leánya a nyakát elvágta a fészivel, me nem akarta az apja engedni ... S azután odaköltöztek ...

1: Hát biztos, hogy abba a házba én se laknék, pedig babonás nem vagyok ... De ott annyi ilyen dolog történt ...

2: Hát azt tudom, hát te ott vótál-e, amikor kapálni vótunk, s V. néni mesélte, hogy mentek feketecskék ...

1: Igen, az utcába olyan feketék ...

Melyik V. néni?

2: Aki elégett. De előbb olyan három nappal a mezőn ... S még akkor én, emlékszel-e, reaszóltam: – Menjen el, V. néni, az olyan ... S aszmondja: – Higgye meg, higgye meg, J.-ka, hogy a feketék ott járkáltak az úton! S rea három napra elégett.

Ez megézés volt?

Én aszmondom, hogy valamilyen előérzete vót neki, hogy ő ezt ... Hát milyen feketék, macskák esetleg kutyák, egymás mögött mehettek ... Én nem vagyok babonás, ott azon az utcán sokáig nem merték járni a szomszédok, de én M.-éktől jöttem le, lejöttem ott s felmentem, én nem féltem, s nem is láttam soha semmit. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁶⁶

1: Hát azt mondta, apósom sokat meséte, amikor Gy. B. kertjébe fehér köntösösök jártak! Ezt sokszó hallottam tőle, dehát hogy mi vót, mi nem ... Az én uram is látott egyszer egy olyant, hogy nem akarta elhinni ő sem, még odafel laktunk náluk, Szentgyörgyön! A kutya ugatott, ugatott s curukkolt a kutya, s eljő vissza, s te, olyant láttam, hogy életembe sohasem. Há tudod, izé halt meg akkor, D. G., ott nálunk, nem tudom, hallottad-e, láttuk reggel, hogy futnak a testvérei ..., ő egy szekér fával jött bé, vasárnapon napon, éjjel ...

2: S a csapat vette ki, s úgy megemelt, hogy valami megszakadt benne, s elesett, s az ökrök reggelig kettőt szartak, bocsánat, s úgy se húzták reá a szekeret. No, azt láttam vót, érted-e, akkor este, Ny. M.-ék ahol laktak, a kutya ment, az egy olyan kutya vót a, kerékkötő lánccal kötték meg! Hát ugatott, s én elcsaptam, s ment, s én utána. S a vízen keresztülléptem, s így a kertet megfogtam, s felállok, s hát úgy hajladozik szépen velem szembe egy fehér! Hát egy kicsit megijedtem ..., nem erőst, me

¹⁶⁶ 58 éves nő (2) és leánya (1).

... de reggelig biztos nem tudtam aludni, az százas. Ennyi életembe ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁶⁷

Az má, a cigányoknál megvan, most is megvan. Elfogadják a törökbúzaőrzést,¹⁶⁸ mikor elvetik a földbe, hogy a vaddisznók ne egyék meg. A cigányoknak azt a munkát adják, megfogadják őket, adok gabonát nekik érte, őszön, hogy őrizzék a törökbúzát,¹⁶⁹ amíg kikel a földből, addig, s mikor kikelt, akkor megint egy darabig nem őrzik, s mikor kezd annyira kerülni, hogy kezd csőzni, akkor megint fognak őrizni, s akkor feleségestől, családotól mennek ki a kalibába, me egyedül nem mernek a hóttól ott hálni. Me ezelőtt ugye temetkeztek itt is, ott is, szanaszét, s aztán nem mernek a cigányok, félnek erősen a cigányok.

Nem mesélte valamelyik, hogy halottal találkozott?

Nem mesélték, csak féltek, hogy a halottak ott vannak, s aztán jártak fehér gúnyába... Most is megvan a cigányokba, nem mernek ott hálni, egy sem hál ott, hanem családotól, az egész, kicsitől nagyig viszik magukkal s úgy őrznek éjjel. S a disznyók megeszik mellettük, mer elaluszna, nem mernek tovább járkálni. Mind itt mondjuk, a házamon küljel, a határban van egy pár darab temető s törökbúza-földek vannak s felfogadják, s féjjel van a kalibájuk, s alol, ahol van az ákacos, hát annak a féső széjinél van egy darab törökbúza-föld, s azt nem őrzik meg, me nem mernek lejönni ide, félnek, hogy valaki megijeszti. (Szolokma, Maros megye)¹⁷⁰

Vót olyan, hogy mondta, hogy ment az úton, hallott zeneszót, de nem látott semmit, csak hallotta, hogy zenélnek. S akkor hallott egy nagy csattanást utána, s akkor megállott, s az is megcsendesedett, s közbe a hód kisütött a fellegekből, s akkor egy nagy, fekete, hosszú ruhás nyúlott el mellette, s akkor aszmondja: – Biztos ez az édesapám szellemje. S ilyen marhaságok vótak, persze. (Kászonteltíz, Hargita megye)¹⁷¹

Hát az, hát azon még ma is csodálkozok, A. Na, mind fiatalok, hát divatba vót mondjuk nyári gyümölcsöt kóstolgatni, na akárhova tegyük vegyük ... Hát ezekkel a deákokkal, egyidős korú is vótam, s B. I., F. D. aki meghat,¹⁷² [A tanító?]¹⁷³ a tanító, a, s akkó B. jegyző s ... Hát B. D.-nitt a kertben oda hátul, jó epőralma vót. Ezek a keményebbek fölmentek a fára, s mi B. jegyzővel elsétáltunk a kert mellé, a nagy út vót, de gyönyörű hódvilág vót. Aztán: – Te A., én babonás nem vagyok, s nem

¹⁶⁷ 70 éves nő (1) és 84 éves férje (2), 1995.

¹⁶⁸ Kukoricaföld őrzését.

¹⁶⁹ Kukoricát.

¹⁷⁰ 82 éves férfi, 1996.

¹⁷¹ 83 éves férfi, 1997.

¹⁷² Meghalt.

¹⁷³ Rigó B. megjegyzése.

hiszek se ördögbe, se lidércbe, de egy nagy, hosszú, fehér jődögélt az úton szép csendesen, s megvártuk, míg a hídon keresztüljött, akkor uzsgyi, föl Rigópataka felé, nem volt elég hely nekünk, hogy fussunk. Nemhogy megkap ... megvártuk vóna s meggyőződünk, mi vót az a nagy, fehér hosszú. Ennyi vót az egész. (Énlaka, Hargita megye)¹⁷⁴

Hát itt közvetlen a szomszédunkba történt, s még itt nálunk jött be ez a ... Az ura részögös vót. S mikó italos vót, akko bolond vót. Aztán az asszonyt megijesztette: – Én megöllek – aszmondja.

Fogta a kést, s az asszony megijedött, eszaladott. S ahogy szaladott az utcán bé, hát egy másik fiatalember este ment haza, s lássa, hogy egy fehér jő véle szömbbe, megállott az úton, mi a baj, mi löhet. S ez az asszony nem vette észre, ott állt az a valaki, egyenesen nekiment. Az is megijedett, hogy hát ez miféle, honnét jön, s ellökte magától, úgyhogy a sánca¹⁷⁵ beléesett. S akko tud ... vette észre, hogy kicsoda az az asszony. S aztán a ... alól kiszedték, béhozták ide nálunk, itt aludt vót az az asszony éjjel. De az ura mindig jött-ment az utcán, kereste, hogy hó van. (Énlaka, Hargita megye)¹⁷⁶

Édesapám mondott egyet. Aszmondta, hogy J. bácsival, az ő édestestvérével mentek az erdőre. Legények vótak, két év vót a különbség, mentek kaszálni. És mi történt? Nem akarok hazudni. Aszmondta, hogy amikor el elmentek a F. J. kertjéig, egy illető eleikbe, de akkorát lépett kettőt, hogy ők megijedtek, hogy ki lehet. S lekucorodott. Me aztán mondta J. bácsi – nagyobb vót, mint édesapám –, mondta: – Állj meg, ki vagy! Beszélj, me ha nem, a kaszával ebbe a helybe leváglak. Az megfenyegette őket, s akkorát lépett megint kettőt, hogy egyszerre el vót tűnve. Hát, aszmondja, hogy ő úgy megijedett, hiába vótak férfiak, későn mentek, no, hát nem vót éppen olyan nem tudom, milyen éjjel, de késő vót. Hát aszmondja, hogy hogy létezik ez, mentek, s merőben néztek hátra, hogy nem jő-e utánuk. Eztet így elbeszélte. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)¹⁷⁷

¹⁷⁴ 78 éves férfi, 1990 körül.

¹⁷⁵ Árokba.

¹⁷⁶ 87 éves férfi, 1990 körül.

¹⁷⁷ 77 éves nő, 1994.

Kísértetnek tűnő jelenségek

Magát ijeszti meg a temetőben járó

1: Ezelőtt ..., de mi már a mi időnkbe nem értük ...

2: S győződünk es meg, hogy ... má nem hittük mi. Aszmondták, a halottak, de nem jó egy se haza!

1: Egy se! Vagy a temetőbe végigmehet az, képzelődöl s fész, de nincsen semmi.

2: Én már nem hiszem!

1: Olyant is hallottam, valaki aszmondta, hogy éjjel elmenyen a temetőbe, s beleszúrja a villát, ő nem fél a halottaktól! S akkor el es ment, s belészúrta a villát, s a nadrágja szélit odaszúrta, s kétségbeesett, met hát a halott megfogta, mikor indút, nem tudott eljöni, s reggel aztán mentek s megkapták, s a nadrágja széle a villával oda vót szúrva ... Ilyeneket hallottam. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁷⁸

Aszmondja, fogadtak, hogy kimejen a temetőbe, nem ő [akiről az előbbieken szó volt], hanem egy másik. Aszmondja: – Milyen lesz a jel? Egy szeget beleütnek a keresztfába. Odaszegelte a kabátját! S mikor indult, megrántotta, szörnyethalt azon helybe. Na!

Én magam mentem át a temetőn, középen van egy út. Ez e, hát a nadrág olyan erős szövet, suhogott, na. Sokszó meg is vizút, megszáradt s ... Akkó meggyőződtem. Nincsen semmi soha. Az ember saját mozgásától, a ruhamozgástól megijed. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁷⁹

Az tetszik tudni, hogy vót, fogadásból, fogadtak a fiatalok s a legények ... azt mondták, hogy közbe olyan jedtséget kaptak, hogy bele is halt! A temetőbe ment valaki, de miér? Fogadásból! És aszmondották, hogy a villát, takaróvillát, tetszik tudni, mi az, beleüti a sírhalomba, vagy a másikba vagy a harmadikba. S közbe amíg ez

¹⁷⁸ 58 éves nő (1) és ismeretlen jelenlévő (2), 1995.

¹⁷⁹ 73 éves férfi, 1996.

történt volna, addig ez a sír beomlott. S az ott úgy megijedött, hogy meg is halt na. Ilyeneket mondtak. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁸⁰

1: Na az jut az eszembe, hogy apótól hallottam, hogy fogadást csináltak, hogy az egyik aszmondta, hogy ő nem merne kimenni ... Igen. Kérdezte, hogy ki merne kimenni éjszaka a temetőbe, nem tudom, apja-e, barátok-e, mik-e, hogy melyik merne kimenni a temetőbe. S aszmondja az egyik, hogy: – Én kimenyek – aszmondja. – Na – aszmondja –, menj, s vigyed a vasvillát, s megmondom, hogy melyik sírba döföd bele. S reggel kimenyek, s meg fogom nézni. S ki is ment a polgár ...

2: Az lesz a bizonyíték ...

1: Az lesz a bizonyíték, hogy ott járt. S ment a polgár, s ahogy szúrta bele a vasvillát, elég az, hogy összeesett.

2: Az nőszemély vót, asszony vót ...

1: Nem. De igaz, igazad van, igazad van ... Aztán ebbe az időbe surcokat hordoztak, úgy mondták a köténynek, surc ...

2: A szoknyáját a vasvillával beleszúrta ...

1: Beleszúrhatta esetleg ...

2: S amikor jönni akart, há nem tud jönni, megfogták. S ő abba a tudatba gerjedt fel, hogy igenis a halottak, azok megfogták. Úgy megijedett. (Lövete, Hargita megye)¹⁸¹

Tudja, olyan is vót, a már aztán igaz történet vót, de avval ijesztették, s nem tartotam én helyesnek, má belenőtünk a korba s megöregedtünk ... Ijesztették, hogy a remető felé, mentünk ki mi fiatalok: – Jaj, Istenem, csak itt el tudnánk menni, hogy valaki ne jöne bé onan! Fogadtak a kocsmába, az akkori fiatal legények, hogy a búcsús keresztfára ezt a százas szeget belé fogom ütni! Aszmondja, aztán fogadtak valami borba, ilyen éjjel tizenkét óra lehetett. S ki es ment, s a százas szeget beleütte, de ideges vót amúgy is az illető, me a kabátját odaszegezte, s mikor jött vóna el, megfogta né, s a szíve megrepedt! (Lövete, Hargita megye)¹⁸²

Imádkozom, s a Jóisten velem van, s nem félek. Mondom, meggyőződtem. Olyan is történt, hogy ment be a csűrbe, s a ruhájába a seprű beleakadt. S aszhitte, valaki megfogta. De a seprű akasztotta meg a ruháját, az fogta meg, nem volt ott senki. (Csíkdelne, Hargita megye)¹⁸³

Bátor leány vót, s ő akár éjjel is ement. S ő fogadott, hogy ő evízi. S emenyen, s ahogy így lekuporodott, hogy üsse belé, a szoknyáját belészegezte az izébe, a villával.

¹⁸⁰ 72 éves nő, 1997.

¹⁸¹ 69 éves nő (1) és 74 éves férfi (2), 1995.

¹⁸² 72 éves férfi, 1995.

¹⁸³ 82 éves nő, 1996.

Mikó föl akart állni, hát ahajt összeesett. De aztán az is nem a boszorkányok, s nem az efféle, hanem ugye, ő aztán megijedett tőle. (Énlaka, Hargita megye)¹⁸⁴

Kísértethangnak vélik a segítséget kérő hangot

A madarasi ember, az jobban megjárta vót ... Itt sok vizigáter¹⁸⁵ vót a patakon, nem tudták a deszkát eladni, s eljött ide Udvarhely vidékire, Keresztúr felé, s töröbúzáér¹⁸⁶ adta a deszkát. S Vlahicán jött át, február végén, március elején vót, már a jég kezdett sok hely felszakadni. Szekérral vót, s a lovai is elfáradtak, kijött ide Oláhfaluiig, s este már elindút vót, s má hajnalba vót, a lovak biza elfáradtak, nem bírták a szekeret. Ott van egy kicsi emelkedő, a fűrészgyáron erről, egy kicsi hajlás, Kápolnás felé. Ej, szidja, káromkodik a csíki bácsi. A temető, a vlahicai temető ott van mindjár mellette. – Hej, jertek, azt a – nekikáromkodja –, segítetek! Haha!

T. Gy. bácsi legényember vót, s Kápolnásról ment haza vizitából hajnalba, s ott az ösvényen kellett jöjjön. S ő hallotta, hogy ott valaki, s úgy is már menni akart, hogy segítjen, de mikor a másik megcifrázta, hogy: – Jertek, halottak, jertek, segítjete, – visszakiáltotta, hogy: – Hányan menjünk! (Haha ...)¹⁸⁷ Otthagytott szekeret, lovat, annak nem kellett segítség, szaladt vissza a faluig gyalog! (Máréfalva, Hargita megye)¹⁸⁸

Az olyan, édesanyám, mint amikor Remetébe mondták, nem vót még ezelőtt, kocsi még nem járt, s valahol mentek bé, egy kert mellett kellett bémenjenek, s vitték a petróleumot a falu részire. Kiesett a kerék, a temető felett pontosan. A két kolléga, ha ketten emelték, jó vót, felemelték a szekér utóját, de a kereket nem vót ki bétegye. S az egyik aszmondja: – Te, a halottak közül egyet szólítsál ki, immár ezt a kereket nyomja bé! S egy ember legeltetett a temetőbe, ezt egy régi munkatársam magyarázta, ez való igaz vót! (Én es hallottam eztet, én es hallottam!)¹⁸⁹

Legeltetett a lovakkal a temetőbe, s ugye ő figyelte a kerítésen keresztül, hogy ezek micsinálnak. Nemhogy odamenjen, s segítjen. (Nem is akarta, hogy megtudják, hogy a temetőben legeltet.)

S aszmondja ez, mikor a másik mondta, hogy: – A halottak közül híjjál ki egyet, hogy a kereket tegye bé, aszmondja: – Hányan menjünk? Azok elvették a kereket, s

¹⁸⁴ 77 éves férfi, 1990 körül.

¹⁸⁵ Vízzel hajtott fűrész.

¹⁸⁶ Kukoricáért.

¹⁸⁷ Az elbeszélő felesége nevet.

¹⁸⁸ 72 éves férfi, 1997.

¹⁸⁹ Az elbeszélő 69 éves anyjának megjegyzései.

ereszd, otthagytak lovat, szekeret, iszkiri, elmentek, otthagytak mindenfélét. Hazamennek a faluba, s: – S gyertek ki, el vagyunk rekedve. – Mi történt? –, s így. S aszmondja: – S. P. kiment az elébb – aszmondja –, két lóval a temetőbe legeltetni, biztosan ő az! El kellett a csíkot húzza, me ha nem, agyonütték volna! Hát képzelje el, a remető mellett, mikor aszmondja: – Hányan menjünk? – éjjel, a. Vannak ilyen legendák, amiket az ember hallásból ... (Máréfalva, Hargita megye)¹⁹⁰

A magyaroknál katonák vótunk, s hazaengedtek szabadságra. S mulattunk, vót ott a szentkirályi részről es egy velünk, katona. Elszórakoztuk jó későig az időt, s mikor széjjelbomlottunk, na, mindenki menjen haza. Egy korábban, egy jó félórával korábban elment vót, el kellett menjen haza, ekkorra s ekkorra menjen. De hogy ment, hogy hamarabb menjen, ő egy ösvényen ment át, s azt választotta, nem még menyek elé az úton. S egy gödör, sírgödör ki vót ásva, s ő biza abba beléheveredett valahogy, beléesett. Kicsi ital es vót benne – kicsit esett az eső, szemerkélt –, nem tudott kimászni a gödörből, nem vót mit megfogni. Üldögélt, má nem vót mit csináljon. Ment a kolléga utána, egy jó óra eltött, hogy menjen az is haza. S az meghallotta, hogy valaki jár, a léptek ugye hallatszottak. S: – Ki a, hé, hé, komám, te vagy-e? – Mi a bajod – aszmondja a komája. – Gyere, me fázom – aszmondja. – Takarózzál be – aszmondja. Haha ... Nem húzta ki, me nem tudta, ki az. (Máréfalva, Hargita megye)¹⁹¹

Az is vót. Úgy hívják, mindjár itt a temető sarkánál: E. A., az vót a neve. Az olyan, megvót a lába, nehezáró ember vót, szekéren ülő, jött-ment, lovat tartott. Hát valahogy a kereke – me ezelőtt ilyen fakerekű szekerek vótak, vasráf rajta –, s kiésett a kereke. S nem bírta belétenni ő, felemelni a tengelyt s betenni a kereket is, nem bírta egyedül, s így aztán bánatába s mérgébe aszmondta: – Immá gyertek bé, segítetek! – kiszólott a temetőbe. Há aszmondja: – Én csak egyedül vagyok! Úgy megjíjedött, há ki szól? Úgy hívták, hogy T. J., – már meghalt az es –, az hitván ott üdögélt a temetőkert alatt, hideg nem vót, ilyenkor vót, az szólott, ez kitisztázódott, de a másik úgy megjíjedt ... (Lövete, Hargita megye)¹⁹²

Meggyőződnek róla, hogy nem kísértetet, halottat látnak

Én es hallottam, egy szomszéd ember meséte, hogy vizitbe járt valahova. S ott fenn nálunk van, ahol én születtem, a Szent Kereszt kápolnája, s mi ott laktunk az utcába. S akkor ő vizitbe vót, s jött haza a vizitből, s pontosan a kápolna előtt egy fehér utána

¹⁹⁰ 46 éves férfi, 1996.

¹⁹¹ 72 éves férfi, 1997.

¹⁹² 72 éves férfi, 1997.

állott. S bé gyorsan az Antalok utcáján, s az es bé utána. Keresztülment a Fisákon, természetesen ő a pallón, s a másik felszállott, s utána keresztülment. S akkor ez megfutamodott, s a kapun beszökött, s amikor az ajtóra szökött, akkor egy nagy suppanás, s az udvaron vót a nagy fehér, hát persze ő nagynak látta. S akkor ment az ablakra, s hát ott sétált az a nagy fehér az udvaron. S mikor reggel lett, megvirradt, hát egy nagy fehér lúd vót. Na, úgyhogy a tündér, a halottjárás s a boszorkány ilyenek vótak. Én így képzelem el. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁹³

E. L. meséte, hogy T. B.-hoz vizitbe vót, s jött haza a vizitből, egy szombaton este, s aszmondja, hogy ott jött fel, hát egy nagy fekete az úton előtte szökösött. Akkor: – Istenem, mi lehet, s mi lehet, s mi lehet –, s hát ő gyorsan elévette a bicskát, hogy akárki, hát ő megsúrja, ő aztán mán ... De aszmondja, akkor már úgy meg vót ijedve, hogy az ina rizegett, mint a kocsonya. Ez má a mi időnkbe vót na. S aszmondja, mikor utolérte, hát lakodalom vót na, s maszkák jártak, s egy nagy kalap vót, s a szél a kalapot kapta fel, s vitte, s úgy fúttá el. S mikor má utolérte, s a bicskát belé akarta ütni, hát egy nagy kalap vót. Úgyhogy az ember képzelődik. (Csíkbánkfalva, Hargita megye)¹⁹⁴

Na, hogy ezt is elmondjam, az öreget eltemették, nem is az öreget, az öregasszonyt. Éjjel kopogtattak, kopogtattak a padláson, s másnap a veje odament. – Gyere, M., nezzük meg, mi van odafel – úgy hívták, M. –, gyere, menjünk fel. Mennek, s hát nyüstek¹⁹⁵ vótak felkötve a szarufára, nyüstek, amivel szőnek, s leestek, s azok vótak a hazajárók. Akkor a falut megtöltötték, hogy R. K. hazajött, s éjjel hogy dörgetett. Beképzelték. Aztán meggyőződtek, hogy nyüstek vótak. Az csak mese, hogy kísértettek. Az csak mese, nem igaz semmise. (Kászonfeltíz, Hargita megye)¹⁹⁶

Azt akarom éppen elmondani. Legény vótam, már a katonaságon is túl vótam, de katona vótam közbe, me abba az időbe, harminckilenc-negyvenbe koncentrára¹⁹⁷ hívtak be minden percebe, ez a román világba vót. Én is oda vótam behívva. Vót nekem egy bátyám, boldoguljon, me meg van halva, s mikor hazajöttem, má el vót temerve, a temetésire sem vótam idehaza, nem tudtak hírt adni. Én Plojesten vótam katona, s Plojesten az ezred örökké ki vót bővítve, s az nem a kaszárnyába vót, hanem mozgásba vót. Egyszer itt, máskor ott, úgyhogy örökké kötöztettek. Aztán következett a magyarok bėjövelete, ebből kifolyólag koncentráltattak, úgyhogy az öreg katonákat is mind behívogatták.

¹⁹³ 58 éves nő, 1995.

¹⁹⁴ 58 éves nő, 1995.

¹⁹⁵ Szövőszerszám, a páros és páratlan fonalak egymástól való eltávolítását szolgáló fadarab.

¹⁹⁶ 81 éves nő, 1997.

¹⁹⁷ Hadgyakorlatra.

Elég a hezza, hogy hazajövök, szabadságot kaptam s hazajövök, bátyám meg van halva szegény, ott sirattam, sajnáltam, me jó testvérem vót. Én vótam olyan huszonkilenc-harminc év körül, s amíg legény vótam, ő es s én es, esténként elcsavarogtam leányokhoz s erre-arra, mikó hazajövök, lehetett olyan kilenc, tíz, tizenegy körül este, aszmondja apám, boldoguljon: – Te K. – aszmondja –, menj hátra az istállóba, me olyan dergetéseket hallok az istállóba. Apám má öreg ember vót, s beteges es vót. Le es vetkeztem vót, lefeküdtem vót, s akkor mondja, hogy dergetés van az istállóba, a marhák elszabadultak s döfődik egymást. Hát ki es megyek, s a lámpát meggyújtottam, me szoktunk hordozni ilyen kijárolámpát, villany nem vót, mint most. A kijárolámpát meggyújtottam s kimentem. S menyek az istállóba, s megnézem az állatokat. Egy része le vót feküve, kérőztek, semmi baj, a láncokat megnéztem, semmi baj. Hát téli időbe vót, hideg vót, nem sokat nézelődtem, me nem ötöztem rendesen fel, csak úgy lábravalóval. Eléjövök onnan, a pincénk itt vót ne, a pincelejárát, erről felől ne. Mikor elértem idáig, hát a dergetést én is meghallom! Mi az Isten, megint visszamentem. Megnézelődtem, nem láttam semmit sehol. Semmit, de semmit. De örökké háromig el, amikor eléjöttem idáig, egy nagy dörgetést én is hallottam. Uram Istenem! Én es mint, a babonaság, arra gondótam, a bátyám nem-e jött vissza, me el vót halva. Komolyan mondom, ez így van. Na, aztán hátramentem harmadikszor, megnézek mindent, semmit se látok. Én többet nem megyek hátra, ha megonsák a csúrt, akkor se! Én es megrendütem, miféle dergetés van, s nem kapok semmi hibát! Hogy merjek bejönni, apám előtt, hogy aszmondjam, hogy: – Semmit se láttam, s a dergetés mégis hallatszik! Mi lehet az? Elég az, hogy hátramentem negyedszer, s megfigyeltem jól, hol lehet ez a derrenés. A csűrkapu, nem ez a csűr vót, amelyik most van, öreg csűr vót, azt elbontottuk, a kapus az istálló ajtaja közel vótak. Én a csűrbe sosem néztem addig be, s örökké az istállóba hallottam a derrenést. Ezt még megnézem, de akármi legyen, én többet hátra, ha megonsák a csúrt, akkor se megyek. Megnyitom a csúrt, a csűrkaput megnyitom, s hát egy akkora kutya áll szembe velem, hogy nagy, nagy farkaskutya. – Állj meg, az anyád mindenit! Ez olyan március, március dereka körül vót. – Állj meg, hadd el ..., mosmá micsináljak, a gagyámat fogjam-e, a lámpát fogjam-e, vagy téged megporozzalak. A csűrkaput bétettem, s azzal bétámasztottam. Csak számarul támasztottam én es bé, me úgy kellett vóna, hogy a villa ágait alul tegyem, s fejjel a nyelit, én pedig a villa ágát fejjel tettem, a nyele alul vót. Bémentem, nyugodtan lefeküdtem, me reggel majd megkapod a járkálást, ne félj. Addig dógozott az az oktalan, hogy a villát kitaszította, s ő kiment, otthagyt, oda es piszkót, elment búcsúzatlanul. Na, így meggyőződtem. Ha meg nem győződtem vóna, hogy ez biztos, azt hittem vóna, hogy bátyám eléjárt, érti-e. (Csíkdélne, Hargita megye)¹⁹⁸

¹⁹⁸ 84 éves férfi, 1996.

Egy másik eset megint. Legény vótam akkor es. Ide fel az utcába egy asszony felakasztotta magát, J. Gy.-nének az anyja. Felakasztotta vót magát. S valamiétt dógom vót nekem ott keresztülmenni, azon az utcán, azt nem tudom, tetszik-e tudni, a szövetkezet ...

(Igen.)¹⁹⁹ A szövetkezeten fejjel van egy utca keresztül, s azon az utcán keresztül kellett menjek, valamiétt, s pont annak a csűrük, ahol felakasztotta ő magát, az utca a csűr mellett ment el. Menyek, nem lehetett látni jól, nem lehetett látni egyáltalán. Körülbelül vótam olyan ötven méterre, körülbelül. Egy nagy sóhajtást hallok. Eszembe jutott, hogy az asszony felakasztotta magát. S megállok, s várom, hátha valaki jőne, ne lássák, hogy ott ámbolygok.²⁰⁰ Se onnan nem jött, se innen. Álldigálok, s hűő, egyszer egy sóhajt megint hallok. (Haha.)²⁰¹

Hát egyszer jó valaki, s akkor megindútam, hogy ne maradjak szégyenbe, nem találkoztam, hogy ki vót, hallottam, hogy az utcán jó keresztbe. S mejek abba az irányba, e vót balfelől, ahol az asszony felakasztotta magát, másfelől egy nagy kert vót, nagy fák vótak, s a nagy fák alatt a marhák ki vótak csapva. Akkor feküdtek le, s mikor feküdt le, akkor jó nagyot sóhajtott, s a másik is ugyanúgy. Na, itt van a felakasztott asszony! Erről meggyőződtem! Én háromszor meggyőződtem, s mondhatnak nekem bármilyen babonáságot, én nem hiszem. Csak ember vót s nem vót ember, aki meggyőződjön rajta, s ebből kerút a babonáság. (Csíkdelne, Hargita megye)²⁰²

A. A., csíkszentdomokosi, éjnek idején jött haza, elment az Isten háta mögött vizitbe, s jött be a domokosi temető mellett, s meglátta, hogy fehér vót, fényes ... Hát nem bánom – aszmondja –, akármí, de én ezt meghanyítom. S há vótak olyan prizmák²⁰³ lerakva, s három-négy követ felvett, odament, s meghanyította. S egy bivaly le vót feküve, s kérőzött, s a szemei égtek, s ahogy kérőzött, látszottak az első fogai, s ahogy a köveket hezzavágta, elmekkentette magát, s na jól van – aszmondja –, ez a harangozó bivalya –, aszmondja.

Én, hallgassa meg, tizenegy éves koromtól, akkor ment a bátyám katonának, éjjel is jártam marhával s nappal es, s engem nem kísértettek meg sehol se. Se éccaka, se nappal ... Hogy hisszük, az igen, me én is azt tartom, hogy hétfői nap pénzt ne adj ki a kezedből. Me ha hétfői nap pénzt adsz ki, akkor szombaton is, pénteken is, azon a héten csak kőtől, kőtől. Ezt, én ezt tartom ...

(S mikor piacra mennek, akkor mondják, hogy fehérréppel ne találkozzál, se üres viderrel. De a fehérrép, függ a fehérréptől is, a fehérrép is lehet szerencsés, s akkor

¹⁹⁹ Ismeretlen jelenlevő megjegyzése.

²⁰⁰ Kódorog.

²⁰¹ Az elbeszélő 72 éves felesége nevet.

²⁰² 84 éves férfi, 1996.

²⁰³ Útjavításhoz való zúzott kő.

van szerencséje!)²⁰⁴ Na figyelj ide, komaaszony, még élek, itt van az egész család. Én akárhova elindulhatok, ha azon a túlsó úton megyek le, s Z. D.-nét meglátom, én sírülhetek²⁰⁵ meg, me minden dógom el van végezve. Én egyéb dógot nem intézek el, jól megrészegedek. Ennél egyéb dolgot elintézni nem tudok.(Csíkdelne, Hargita megye)²⁰⁶

Például egy jött az erdőről haza. S akkor aztán találkozott, egy döglött ló vót pont az úton ...

(Az út közepin ...)²⁰⁷ S amikor jött keresztül azon, megbotlott. Hát megijedett: – Jaj, Istenem, mi tud ez lenni, Jézus Mária segít meg, me az is egy kfsértet kell hogy legyen. Akkor fogta magát ...

(Abba nem botlik meg ...) Fogta magát, s így visszanézett ... Mit tetszik kacagni?

(Azt mondta A. néni, hogy abba nem botlasz meg! A kísértetbe!) Igen ... Azt akarom mondani, hogy visszanézett, s hát egy döglött ló. S akkor háromszor keresztet vetett: – Istenem, de jó, hogy meggyőződtem, hogy ez mi vót, mert ezentúl nem fogok félni. Vannak ilyenek is, ugye ... (Csíkdelne, Hargita megye)²⁰⁸

Olyan tizenhét éves, fiatal gyerek vótam, s a leánkához – akkor nem úgy vót, mint most, hogy a bárba, s nem tudom hol találkoztunk –, hát el kellett menni személyesen a házhoz, vaegy bálba, vagy a táncba. Elég, egy este későn mejk az úton. A templom mellett vótunk, szinte az út, a főút mellett van, s ej, hát én se néztem pontosan oda, hát két gyertya ég a templom ajtajába! De ahogy mentem, a gyertyák elindútak utánam. Ki az útra, kipp-kopp, kipp-kopp, de a gyertyák világtottak, megfutamodtam, azok es utánam, lassan mentem, azok es lassan. (Haha ...)²⁰⁹

Hát a templomtól nem messze lejjebb, Gyergyó felé, ott vót a községháza. A községháza előtt nagy hatalmas törött kő, csinálták az utat. Megálltam a szélínél hamar, jedtembe hogy-e, mint-e, kezdtem dobni szembe szaporán a követ. Hát egyszer elbőgi magát: me! Hát a medvék ettek vóna meg! Kecske vót, nem ment haza, olyan csepergő esső vót s ő oda félreállott a templom ajtajába, s ott le is feküdt, s én éjjel mentem el, hát utánam szegődött. Így! Na akkó megijedtem ... (Máréfalva, Hargita megye)²¹⁰

Elhitte a boszorkányos dolgokat?

Nem hittem. Megtörtént velem, hogy este mentem az egyik leántól a másikhoz, nem bé csak megnéztem, van-e valaki ott, a mentem a másikhoz. Temető között mentem el, a temetőnk a falu közepibe van, ugye, s sár vót, s bémentem a temetőkertbe, hogy

²⁰⁴ Az elbeszélő 45 éves felesége.

²⁰⁵ Fordulhatok.

²⁰⁶ 53 éves férfi, 1996.

²⁰⁷ Ismeretlen jelenlévők megjegyzései.

²⁰⁸ 67 éves nő, 1996.

²⁰⁹ Az adatközlő felesége nevet.

²¹⁰ 72 éves férfi, 1997.

én nem sárosodom el ott, s főmegyek a másikhöz ideki a tetőre. S ahogy mentem, észrevettem, hogy valami utánam jó. Én is megvidámodtam, hogy tényleg, valami boszorkány van. Megállottam, hát akkor nem jött, megindútam, figyelem, má megint jó. Te Jóisten, mégiscsak az, van valami ..., megfordútam s megfutamodtam, dobogtattam feléje, hogy lám, e miféle, mi az csakugyan. Hát észrevettem, hogy egy kecske. A kecske is fél éjjel, s észrevettem, na ugye oda bément parázni a temetőkertbe, s mikó jóllakott, há mindjá valahova el ke legyek, s az embert észrevette, hogy ott van, ment utána, hogy ettől nem maradok el, me akkó nem kell féljek. S emmár tiszta igaz vót. (Énlaka, Hargita megye)²¹¹

A kísértet visszajár, met nem nézi meg, hogy mitől ijed meg az ember. Édesanyám beszélte, mikor leánka vót, a temetőbe kísértetek vannak, s nem mer senki kimenni, de gágognak, kísértetek vannak. Férfi puskát a kezibe, ment, vót egy újonnan ástott sírgödör, valaki meg vót halva, a libák beleestek, s azok gágogtak. S a másik hazajött, s aszmondta, kísérteteket látott. (Kászonfeltíz, Hargita megye)²¹²

Kiment egy ember Kékmezőbe, s jött hazafelé. Egy fehéringes közeledett, s az megijedett, hogy miféle fehér jó utána, s nezte. S a faluvéginél aztán megvárta, s odament, hogy megneze, ki az a , mi az a fehér, hát má megbátrodott, s meg akarta ütni. Si: – Jaj, nehogy megüss, én vagyok az, M. L. – aszmondja. – Hát az anyja kínjáér, maga micsinál, maga ijeszteget, miféle kísértet jó utánam! (Lövete, Hargita megye)²¹³

Azt akartam elmondani, hogy szintén ott, a E M. házával szembe, túlfelől, az árokon túl, ott a Birtalan karéja felől való részin B.-éknak kaszálójuk vót. S odamentek nyáron, amikor a szénacsinálásnak az ideje vót. S arról te is hallottál, vót egy vargyasi származású ember, I. L., annak olyan baja vót, hogy az állandóan az erdő között bolyongott. (De nem bántott senkit ...) ²¹⁴

Nem bántott, de állandóan ment ott az erdő körül, még azt is elmondom, hogy velem es hogy történt vót. Hát elég a hozzá, hogy jó idő vót, s az a, má a ruha is leszakadt róla, esszerongyolódott, s ami egy s más ruhája vót, hát levetkezett csóróra, s ott egy kicsi patakocska vót, s abba megmosta, hideg vízbe az ő ruhácskáit, s oda a bokorra ő felterítette, felrakta. S a helynek a tulajdonosa ahhoz a bokorhoz, mentek oda, s ott vertek szállást, kalibát csináltak, s aztán azt a kicsi holmit, valamit amit láttak, félrevették. S ez csórén félrehúzódott a bokor mögé, hogy ne lássák, s este lett, s ugye este hűvösebb lett, fázni kezdett, nem tudott hezajutni ahhoz a ruhácskához, amikor odatett a bokorra. S aztán egyszer megszólalt, hogy: – Aki amit ahonnan el-

²¹¹ 87 éves férfi, 1990 körül.

²¹² 70 éves nő, 1997.

²¹³ 86 éves férfi, 1995.

²¹⁴ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

vett, oda tegye vissza. Figyelni kezdték, asse tudták, hogy mi lelte őket. S esment megszólalt: ki amit ahonnan elvett, oda tegye vissza. Ezek aztán olyan sebesen hányták vissza a bokorra azt a holmit s egy s más ruhát, ami volt ... De aztán ezek ott es hagyták a helyet, s szénát se csináltak, hogy az ördögi munka s mi ... Aztán ők ott is hagyták a helyet, tudom. (Homoródalmás, Hargita megye)

Ijesztgetés kísértet képében

Édesapám mesélte. K. D.-nek az édesanyja, K. L. ahol most lakik, a víz mellett, hát ott lakott valahol. Nem is ott, me harangozók vótak, s aztán hogy ideköltözött, a harangozó, a templom mellett mindjárt van egy ház. No, ott laktak. Tiszta fehér lepedőt magára terített az öreg, s édesapám, hát részeges vót, szerette az itókát. Később jött haza. Aztán, hehe, a beszédbe az mindig benne vót, hogy balog kell hezzaütönni, ha a boszorkány éjjel nekimegy, vagy ... (Bal kézzel kell hozzáütönni.)²¹⁵

Aszmondja, a vénasszony jött, s ő valahogy ment férce, de a vénasszony vette az irányt, tántorgott vagy mi, ment az öregnek neki. Ment, s az öreg húzódott férce, há csak jött neki. Összeérték. Nem annyira, má nem is engedte, aztán balog odacsapott a vénasszonynak. A vénasszony fé ... – Há – aszmondja –, maga meg van örűve – aszmondja –, hát ha valaki olyan legyen, az szörnyethal! Ez a valóság. (Máréfalva, Hargita megye)²¹⁶

M.-nak a szógája ... az egy nagy fehér lepedőbe belecsombolyodott, s meg akarta ijeszteni apámat. Gondolta, hogy megijeszti. S mikó beérkezett, a temető felől jött, me oda csapta el, a temetőn hátul a lovakat, e mikó jött, hát: – Ha ember vagy, szólj – aszmondja –, amíg a javán lész, me ütlek. Egy jó cserefabot vót nála. Nem szólott, csak nyöszörgött. Mozdította a botot ... s megjárta, aztán úgy vitték el ... hahaha ... a bottal. (Firtosváralja, Hargita megye)²¹⁷

Itt vót egy olyan, hogy az esze is meg vót hibázva. S az én uram udvarót nekem, s ott ahol van a kultúrház, azon küljel, pont ott van egy, a tejsarnokon erről van egy ház, s ott vót egy ilyen kereszt na, régebb ott vót a kereszt, most eltették küljel az utcába. S oda fenn vót ez a fehérnép, az meg vót tébolyulva, felmászott a keresztre egy nagy fehér lepedővel, s ott ugye, a szél fúttá azt a nagy lepedőt, s aki meglátta, hát nem tudta elképzelni, hogy kísértet vagy boszorkány vagy mi tud az lenni?

²¹⁵ Az elbeszélő 64 éves feleségének megjegyzése.

²¹⁶ 73 éves férfi, 1996.

²¹⁷ 73 éves nő, 1990 körül.

Vót az utcájokban egy olyan ember, aki ismerte azt a fehérnépet. – Szállj le onnét, te, szállj le onnét – aszmondja –, me leveszlek – aszmondja –, kítapodom a beledet – aszmondja. Ugye, aki nem tudta, hogy ki a, mi a, hát az megrémült, éjnek idején egy nagy fehér lepedővel, s ott a szél fújja, s az a keresztre fel vót mászva ..., s ezek a félelmesek ... Igaz, én éjjel nem járok. (Máréfalva, Hargita megye)²¹⁸

De nagy mértékbe vót ezelőtt, nagy mértékbe! Ideát B. L. – úgy hívták –, egy öregember vót, nagyszájú öregember. Verte a mellét, hogy ő nem fél senkitől, nem is félt soha. Begyült egy alkalomkor a kukk.²¹⁹ Úgy hívták, K. J. – most meg van halva –, egy nagy, magas ember vót. Gondóta, az öregot megjeszti, próbál vele valamit csinálni. Vótak ezek a nagy lábfa, tudja, cándrára²²⁰ szegeztek egy lécet, s arra felállnak, s úgy bétészi a hónya alá, s megy olyan magosba, mint a kert, ez a lábtó,²²¹ úgy hívják. Na, valami olyant szerelt, egy lepedőt magára terített, egy fehér lepedőt, s bement az udvarra. De vót egy hamis kutyája, s az meg vót kötve, s hogy a kutya olyan erőst ugatott, hát kiment a felesége, az öregasszony. Kinyitotta az ajtót, s mikor meglátta, hogy ilyen magas, fehér, lepedős, nem tudta elképzelni, miféle, hát elsi-kojtotta magát, visszaszökött: – Jaj – aszmondja –, mit gondónak, egy kísértet! S aszmondja a férje: – Mit beszélsz te? S: – Menjen, nezze meg – me magázta a férjét –, menjen, nezze meg, egy kísértet, én jól láttam, olyan magas, a ház tetejéig ér! Az öreg kiszökött az ajtón, s mikor meglátta, visszaszökött. De mégis eszébe jutott, ő mindig aszmondta, hogy nem fél. Hát ott az ajtó sarkánál vót egy fészki,²²² elkapta a fészit, kiszökött a fészivel. Igen ám, de elig tudott K. J. a kerten keresztül szökni, lepedőtől, mer aztán az öreg futott neki a fészivel. De előbb megjedett, visszaszökött az öreg ... (Kászonfeltz, Hargita megye)²²³

Gyermekkoromban édesanyámmal a fonóba, me egypárszor ő es eljárt, habár ő olyan valaki vót, aki nagyon de nagyon szeretett olvasni, s ha tehetete, s egy perce vót, jobbnál jobb könyvei vótak, s azokat olvasta. S mindig hívták az asszonyok a fonóba, s ő ki se akarta vonni magát, úgyhogy hetente kétszer-háromszor elment. Hát vót összesen négy-öt alkalom egy télen, hogy engem is elvitt. Könyörögtem, hogy legyen szíves vigyen el, s mindenféle. Hát meghúzódtam, nyolcan-tízen vótak, a férfiak kártyáztak az asztal mellett. De az asszonyoknak akkor nem az vót a probléma, hogy a kollektívbe hány napon szedtem a pityókát s mit adtak, s ez kicsinál s az kicsinál, hanem hogy kinek hol jelent meg a lidérc, s kinek hol jelent meg a boszorkány, ezek a mesék.

²¹⁸ 69 éves nő, 1996.

²¹⁹ Fonó.

²²⁰ Fafeldolgozáskor maradt hulladékfa (román).

²²¹ Gólyaláb.

²²² Fejsze.

²²³ 60 éves nő, 1997.

Na, akkor az egyik alkalommal megyünk az egyik helyről haza, egy olyan utcarészen kellett kimenni, s mondják az asszonyok, hogy: – Itt van, addig boszorkányoztunk, hogy itt van – nem tom mit mondtak, lidérc vagy mi –, né hol van nagy fehérbe! Közben kiderült, hogy a háziember kiment, s két nagy lepedőt magára terített, s ott azon a hosszú utcán ott imbolyogva jött elé. Jaj, emlékszem, úgy szorítottam édesanyámat, hogy valami. És aszmondják az asszonyok, ne búsuljak, ne féljek, me vót bátor! A guzsalyból az orsót vedd ki, vedd a kezedbe, s fordítsd az alsó felit ..., aztán megpüfölték, a kerítésen mind próbálta keresztülvetni magát ..., aztán a következő este mentek a másik helyré, s jöttek haza, akkor én mondtam édesanyámnak, hogy: – Jobb, ha idehaza maradok. S mondta a másik este: – Lássátok-e, a házi férfiú nem jött el, me olyant kapott a guzsallyal, hogy feldagadt – úgy mondják, felgulyázott –, s úgy mondják, nem mert eljöni, hogy bebizonyosodjon, hogy ő vót, ő akarta megijeszteni ... (Csíkbánkfalva, Hargita megye)²²⁴

Olyan kurázsís kicsi ember vót, Pocok I.-nek hívták, másképpen D. I., me sok I. vót, há Pocoknak hívták ...(Melléknév ...)²²⁵ S elmentek este kártyázni, s addig ... (Bőcselkedett!)²²⁶

Azok csináltak egy nagy szalmaembert, töltöttek ki, ingbe s gatyába belé, s fejet is csináltak rendesen, mind egy ember, úgy állott, a rázottba²²⁷ állították. Mer este hazamentek, s előbb enni adtak a marháknak, s úgy mentek lefekünni. Hát ott a kenderkötelet is elékapták, s hátul a koszorúfán átvették, s hátul ahogy a fejét megcsináták, nyakon megkötték s küljelről a kötélén rángatták, szökött a rázottba aztán a fehér ember, haha ... Kifutott a csűrűből: – Kláji, kelj fe – selyp is vót az ember – hozzs ki a a jámpát, itt vannak a fejér emberek ...

Klári volt a felesége?

Klári! – Hozzs ki a jámpát, itt vannak a fejér embejek, a jázottba szöknek ... (Szolokma, Maros megye)²²⁸

Mondtak nekem ilyent-olyant, pásztorkodtam, tetszík tudni, s vót egy hidegségi barátom, az buszos sofőr vót, s mondták neki, Kostelekbe vótuk, hogy: – Hegyes dombján így járnak a kísértetek, s úgy járnak a kísértetek. Mondom: – A., te ne hidd el, fiam. Gyere, nézd meg, megfogjuk mi azt a kísértetet. Meglátod, hogy mi leszünk a kísértetek. Hozz egy száraz skatulya gyufát, s jó hegyeseket sikojtozunk, s ne törödj semmivel. S másnap a kutyái kijöttek a pásztornak, amelyik ezt magyarázta nekünk, I. bám mondta, Jupiter, de az öreg olyan vót, szeretett vóna megijeszteni, hogy ő

²²⁴ 60 éves nő, 1995.

²²⁵ Ismeretlen jelenlévő közbeszólásai.

²²⁶ Hengegett.

²²⁷ Széna és szalma elegyítésével készült takarmány.

²²⁸ 74 éves férfi, 1996.

aztán tudjon a juhokból gazdálkodni éjjel. S mondom A.-nak, M. A.-nak: – Gyere, A. Mentünk bé, hegyeseket sikojtottunk, egy-egy szál gyufát elgyújtottunk, a kutyái jöttek, s mikor annyira jöttek, a kabátok nálam vótak, ilyen salopéták,²²⁹ az egyikkel szembevettem, s kezdtem tüszögni, mint a medve, visszafuttak, s az esztena mellől nem mertek eljönni a kutyák. Ott bémentünk, s a másik sarkon visszamentünk, s lefeküdtünk. (Nahát!)²³⁰

Reggel ..., bizon Isten, na, hát velem történt meg, A. még él, buszos sofőr! Az járja Gyimest, egy jó bajuszos, ügyes sofőr. Na, mondom másnap: – A., lásd csak meg, Jupiter hogy jó átal, s hogy fog panaszkodni. – Hát nálatok jártak-e az éjen – aszmondja –, A.? Az világított es, égtek a szemei – aszmondja –, égtek, úgy kikiríttek – aszmondja –, de úgy mentek bé Hegyes dombján, a kutya se mert közel menni hezzuk ... – Na – mondom –, látod-e, megvan ... Haha.. Ez így van ... Tetszik tudni, most nem annyira járnak úgy, me ki vagyunk civilizálva. S az emberek munkába járnak, s a mindennapi gondokkal úgy el vannak foglalva, hogy nincs idejük ezekkel foglalkozni. De hogyha nem vóna ekkora szórakozási lehetőség, mai nap es járnának a kísértetek, mai nap es az az egész mindenféle pont úgy menne ... (Csíkdélne, Hargita megye)²³¹

1: Mikor a búcsúsok pünkösdkor elmentek Csíksomlyóra, ugye azelőtt szekerekkel mentek, s gyalog, nem úgy, mind most, busszal. Itt vót három olyan legény, de olyan izék vótak, olyan mókákat szerettek csinálni, ijesztegették az embereket, mivelhogy az emberek hittek a kísértetekben.

2: Hát, sokáig hittek ...Reafogták, hogy boszorkány, hogy csinálmányokat csinál...

1: Ammár rég vót.

2: Aztán elbántak velük, megégették, no ...

1: Aztán ... mikor jöttek a búcsúsok, tudta, hogy mikor jönnek-mennek a szekerek, csomafalviak, s Újfalú, alfalvi szekerek, s ő egy nagy lepedőt magára terített, bécsombolyodott, s oda kiment az út mellé, egy borozda – mer akkor borozdák vótak –, egy borozda mellé oda leút. Aztán mikor jött a szekér, ilyen búcsús szekér, akkor aztán ilyen túlvilági hangon elkezdte, hogy: – Hova tegyem! Akkor aztán azok megijedtek, me: – Né, az a fehér, né hol van! Az egyik aztán aszmondja: – Koma, mondjad neki, hogy tedd oda, ahonnan elvetted! S akkor: – Tedd oda, ahonnan elvetted! Tedd oda, ahonnan elvetted! – Köszönöm! Köszönöm! S akkor ezek a lovakra reacsaptak, elhajtottak. Köszönte, hogy hát miket mondott ...

2: Hát akkor még a nép félig-meddig benne vót az ilyen kísértetekbe. Boszorkányok járnak. Aztán aki tovább látott, mind ez az illető is, az aztán ijesztgette a másikat ... S aztán egyet kacagott. (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)²³²

²²⁹ Pántos nadrág.

²³⁰ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

²³¹ 53 éves férfi, 1996.

²³² 75 éves férfi (1) és felesége (2), 1994.

Egy olyanról hallottam, ami mondjuk ilyen megtörtént eset vót, s akkor hittek a boszorkányokba is, ugye. Jött az erdőről az illető, s hozott valamilyen nyírfaágat. Meg vót sötétedve, me körülbelül négy kilométerre, öt kilométerre van innen, a falutól, és hallotta, hogy valami susog maga után. S megijedt attól, hogy ki tudja, ki jön utána, s szaladni kezdett. De az a susogás végigkísérte, me az ágak vele vótak. Valamit képzelt biztos magába, hogy ki jön utána. S amikor hazáig jött, amikor hazaért, akkor szűnt meg ez a susogás, akkor jött rá, hogy őt nem kísérte senki, hanem ezek a levelek, ugye ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)²³³

1: É nannytól hallottam én ilyeneket, hogy ki s hogy jött haza az erdőről, s a boszorkányokkal szembetalálkozott ... De én azt már nem tudom olyan pontosan elmondani, ahogy azt tőle hallottam. Hanem aztán vót a nagytatám, édesanyámnak az édesapja, mondta, hogy jött haza az erdőről. Nem vót félénk ember, me mindig korán kelt, korán menő vót ... Este nemigen szokott járni. De egy alkalommal megkészt az erdőről hazajövet, s hozott ilyen magyarófa vesszőt, s a végükön a leveleket otthagya. S hát amikor jött hazafele, mi úgy mondjuk, a hosszú keresztfánál, hirtelen arra lett figyelmes, hogy valami suhog, megyen utána, mintha ment vóna utána. Akkor ő képződni kezdett, akkor megfutamodott. Megállott, akkor nem suhogott. Vigyázkodott mindenfelé, semmi sehol. Megint megfutamodott. Akkor megint ... Így a vesszők hazáig kergették. A képződés.

2: Igen, me akkor mondták, hogy boszorkányok járnak, kísértetek járnak, megkísértették ezt is, azt is, mit csináltak ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)²³⁴

... *boszorkányok utaztak a szélben* ...

Hát igen, mondták. Azelőtt tényleg voltak szellemek, s visszajártak. De sokan megjárták az ilyenekkel, akik hiszékenyek vótak. Aztán vót, aki ijesztette őket. De tényleg, fehér lepedőt tett, én hallottam, hogy mondták ... Aztán mégiscsak meglesték, hogy a temetőbe állt fel, s ment fehérén, s aztán elmondták, na, hogy hogy megijedtek, s a másik este is úgy vót, a fonóból mentek talán haza ... Aztán egy illető megfigyelte, megfogta, s kezdte ütni, az kezdett jajgatni, s ez aszmonda: – Szellemet ütök, nem embert! Szóval aztán voltak olyanok, akik egy kicsit rámenősebbek voltak, s ki merték deríteni, hogy na, tényleg, igaz vagy nem igaz ... (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)²³⁵

Itt a szomszéd ember ment a mezőre éjjél után egy órakor. A fehér szűrt, amelyiknek kucsmája vót, ősszel, sarjúkaszáláskor, fecsukta. Kaszát a hátára vette, fényes holdvilág volt. A másik szomszéd jött Vaslábról haza. Abba az időbe. A szép holdvilágba

²³³ 77 éves férfi, 1994.

²³⁴ 75 éves férfi (1) és felesége (2), 1994.

²³⁵ 70 éves nő, 1994.

meglátta azt a fehér köpenyt, s a kasza a hátán, úgy elkerülte, s úgy imádkozott, hogy jó a boszorkány velem szembe!

Dehát másnap tudta meg, me elmondta ő – hogy a kiüléskor, itt a padon, vasárnap –, elmondta, hogy: – Hogy megijedtem, egy nagy fehér jött velem szembe ... A másik kezdett kacagni: – Ó, menj el, I, hát én mentem Mákoskertbe sarjúkaszálni, s felcsuktam a szűrnek a csuklyáját, hideg vót, s a kasza a hátamon vót, éjjel, s tiszta fehérbe, há mire is gondolhat egy ember, a kasza a holdvilágnál fénylik? Mozgott, hát csillogott. Úgy megijedett, hogy máriásan. Hát ilyen értelemben ... (Gyergyókilényfalva, Hargita megye)²³⁶

Egy embernek a felesége meghalt. S ment haza, s pont amilyen ruhába el vót temetve, fel vót ülte a kerítésre, s megint úgy megijesztette, hogy szinte ... (A barátai)²³⁷ A barátai. Me az egy hivatalnokember vót, elég az neki, hogy felötöztek, s úgy megijesztették, hogy fél esztendeig beteg vót! S kiabáltak, hogy E, hát azért, hogy menjen oda. Nadehát ki menyen oda ... Ilyenek vótak. (Gyergyókilényfalva, Hargita megye)²³⁸

Volt egy B. Á. nevezetű, nagyon szerette a fát lopni. Egyikét is ellopta, másikat is. Kárhottatták, veszekedtek vele, egyik is ekkor vette észre, másik is akkor vette észre, s ő mégis lopta, s összevágta, s vitte Gyergyószentmiklósról eladni. Aztán egy alkalommal ez a Gy. B. megreckézta.²³⁹ A fehér lepedővel elment, amikor meglátta, hogy az este megyen az erdőbe, me éjjel lopott. Mikor jött haza egy terü fával, hozta a valakiét, nem az övét, sajátját, másokéit, s mikor a marton innen jött, akkor utána kerekedett. De csak egy bizonyos távolságból, ő csak jött, jövegetett utána. S a mező derekából az visszanezett, s meglátta, hogy az utána van. Nézte, a teheneket megállította, s akkor a fehér is megállott. Megindította, s akkor a fehér is megindult. Megint csak megállítsa a teheneket, s gondolta magába, ő megnézi! S leveszi a fészit²⁴⁰ a szekérről, megindul a szekér vége felé, de az csak állott. A szekér végénél tovább nem mert menni, vissza, s felűt a szekérre, s a teheneket megindította, s akkor megindult meint a fehér is utána. S ez így hazáig kísérte, hogy se hátrább, se előrébb nem ment. Úgyhogy amikor hazament, a teheneket megtérítette a kapunak, de már annyi ereje nem vót, hogy a kaput kinyissa, s ment, s a felesége fékelt vagy várta, hogy: – Mi van, na, mi van magával, mi van magával? – Jaj, jaj – aszmondja –, ne kérdezz, engedj bé a házba! A felesége is meglássa azt a fehéret, s abba a helybe bé a házba, s az ajtót bezárták. Aztán az a Gy. B. szépen hátravezette a teheneket az udvaron végig, s a

²³⁶ 73 éves férfi, 1994.

²³⁷ Ismeretlen közbeszóló megjegyzése.

²³⁸ 77 éves nő, 1994.

²³⁹ Megleckéztette.

²⁴⁰ Fejszét.

csűr előtt a szekeret megfordította, s várta, hogy mikor jönnek ki. Mert a fa mintha az övék lett vóna. S várta, hogy mikor jönnek ki. Aztán a teheneket kikötötte, a kapun kihajtotta őket, s megindította őket Szentmiklós felé. S a tehenyek, ugye, hát minden szombaton oda szoktak menni, s bementek a piacra, ahol meg szoktak állni a piacon a fával, oda szépen lefeküdtek.

Reggel fékelnek B. Á. s a felesége, mennek, s keresik, s hát nincsenek a tehenek. S akkor kezdték mondani, hogy a kísértet elbolondította. Így a kísértet a falun végigfutott, de aztán jött egy ember: – Hát, te bolond, hát a teheneid ott vannak a piacon, le vannak feküdvé, kérőznek. Na. Ez megtörtént.

Aztán egy másik esetet tudok elmondani, ezt édesapámtól hallottam. Tekerőpatokról járt le F. J. nevezetű ide vizitbe, a Temető utcába. Aztán az itteni legények megvótak haraguva, elhatározták, hogy jól megverik. Vót egy B. Á. nevezetű, az is nagyon kicsike vót, mindenféle huncutságot kitalált. Ő tudta, hogy mi lesz, me ugye a kilyénfalviakkal együtt szervezkedett, az ő barátai vótak, akik meg akarták verni, s ő es oda udvarót ahhoz a házhoz. Mondta annak a F. J.-nak, hogy: – Te J.! Tégedet meg akarnak verni ezek az én barátaim, de te ne ijedj meg, ne félj semmit, me én megvédek. Aztán F. J. le is jött, s B. Á. odament a többi legények közé, kitudakolta, hogy hogy s mint lesz, hát ugye azok megvótak szervezkedve, hogy amikor jő, akkor ... A csoportba tárgyaták, s egyszer aszmondja B. Á.: – Jaj, úgy kezdett a hasam fájni! Jaj, hogy fáj a hasam! Hát nem tom, mi van vélem, nem tom, mi van, el kell menjek haza. S hazament, me hát beteg lett. A többi legény csak tovább tervezgették, hogy így megverik F. J.-t, megverik, hogy többet ide nem jön majd vizitbe. S ő fogta magát, hát egy nagy szűr, hosszú kabát, csuklyája vót neki, akkor egy nagy csengettyűt vett a nyakába, egy kaszát vett a kezibe, s kiment a temetőbe, s egy kereszt mellé megállott. Tél vót, hó. Aztán egyszer csak látta, hogy a legények egyik ide szökött a sáncba, s a másik oda szökött a sáncba, s várják a pillanatot, hogy mikor ... Úgyhogy ő nézte, az utat is látta, hát várta, hogy mikor érkezik, hogy mikor szöknek rea. S amikor azok szöktek vóna ki, hogy kezdjék ütni, akkor a kereszt mellől felszökött, s az a nagy molnárcsengettyű elkezdett szólni, s akkor az egész mind odaneztek, hogy mi van. Hát, ott a nagy fehér, s a kasza a kezibe! Elég bátrak vótak, me hát előbb vártak, aztán az egyik megfutamodott, s megfutamodott a többi is utána. Mind elfutak! De ő megmondta vót F. J.-nak, hogy: – Ne ijedj meg, akármit látsz, ne ijedj meg. Hát aztán nem is ijedt meg. Aztán mikor szaladt el mellette, aszondja: – Te immár nyugodtan menj haza, me immár ezeket elkergettem. Aztán elkergette, de az egyik majdnem szívbajt kapott! Aztán ő eltűnt, s másnap, egy legény ott hált a híd alatt, majd megfagyott, s a másik majdnem szívbajt kapott, nagy, kemény legények. Aztán sokáig, de sokáig ne, árulta el, de a halál végigment a falun. Kasza vót a kezibe, nagy csengettyű a nyakába! A csengettyűvel csengetett! (Gyergyókilyénfalva, Hargita megye)²⁴¹

²⁴¹ 75 éves férfi, 1993.

Hallottam anyámtól, hogy mentek el otthonról valahova. S ahogy mentek el otthonról, hát tudomisé, egy fehér csak utánok állott, s kísérni kezdte. Azok meg vótak ijedve, rizgették²⁴² elől, hogy jaj, most mi lesz velünk, s mi lesz velünk, s aztán az egyik hozzá szólott: – Jézus kínszenvedésire kérlek, mondjad hát, hogy mi kell, mindent adunk, csak légy szíves, hagyd békénket. S ez, hát ez élő vót, nem vót halott! Hát nagy vékony hangon, hogy ne ismerjék, aszmondta: – Pina! A kell nekem! Ha-ha! Ilyen kísérteteket, azt hallottam (Csíkrákos, Hargita megye)²⁴³

(Na aztán, hogy a halottak a temetőből kijöttek, ez megtörtént. Egy velem egyidős, rosszféle gazfickó vót ... Gy. A.-ról akarok beszélni.)²⁴⁴

Igen, igen.

(Azt se tudom, hogy kik, legények, Sz. A., úgylehet ...)²⁴⁵

Igen, L. A., M. A., s C. L.. Simonba jártak ilyen ...

(Ezek mind olyan, ahogy mi mondjuk falun, bátorok, betyárok vótak. S ... Aztán ő tudta, hogy milyenkor jönnek, s egyszer ...²⁴⁶)

Nem, nem, me a temetőbe etette a teheneket. S akkor azok ott böcsen, hárman jöttek át a mezőn, énekeltek. S akkor kieszelte ez az ember, hogy állj meg, mer én megijesztelek! Kiment egy-két nap, s a harmadik nap, amikor jöttek ők, ilyen csütörtök, szombat, me akkor mindennap nem mentek vizitába, mint most, hogy reggel odamennék, vagy délkor mennek el. S akkor, hát hogy ő megijeszti őket. Egy fehér lepedőt magára terített, s ugye nem is nézték, hogy hát ...

(A temető, a kerítés tetején, ott ment ki ...)²⁴⁷

A kapu magasabb vót, s oda meg vót állva, s amikor jöttek ott B. J.-nál be, hát ejsze, akkor házak se vótak ilyen sűrűen ... Az A.-é vót, de nem vót ott az E.-é ... S aztán amikor eléjöttek ezek a fiatal legények ... (...betyárok ...)²⁴⁸ akkor ő oda eleikbe kisupant. S az egyik Szentsimon felé, s a másik Csatószeg felé, egyik a templom alá, másik a mezőbe, úgy elfuttak, s aszmondták, hogy L. A. úgy megijedett, hogy még másnap se tudott beszélgetni. Osztán a végén A. elkacagta, hogy mi vót ... (Csíkrákos, Hargita megye)²⁴⁹

Gy. A. élő tanú, mikor ők legények vótak, s a marhákat, a teheneket etette a temetőbe. A temetőhöz közel laktak, s etette a temetőbe, s két fiatal csoró jött át Simonból ide. S énekeltek egy kicsit, nem úgy voltak, hogy ... S ez nekifogott, gyorsan

²⁴² Reszkettek.

²⁴³ 83 éves férfi, 1993.

²⁴⁴ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

²⁴⁵ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

²⁴⁶ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

²⁴⁷ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

²⁴⁸ Ismeretlen jelenlévő megjegyzése.

²⁴⁹ 73 éves nő, 1993.

levetkezett alsóingre, alsónadrágra, s felállott, úgy ahogy vót, a kerítés tetejire. S mikor addig értek, kezdett mondani, így-úgy, s eleikbe szökött a kerítésen. Egy legény úgy megijedett, hogy nem tudott hazamenni. Úgy mászott haza, s a másik a kórházba került. Tisztán ettől az ijedtségtől, me azt hitték, hogy az hazajáró. Ő pedig etetett, s nem akarta, hogy megtudják, hogy a temetőbe eteti a marhát. Ez a mű üdönkbe vót ... (Csíkrákos, Hargita megye)²⁵⁰

Sokan még meg is járták! Ugye fogadtak, hogy ha ebbe s ebbe az órába bemész a temetőbe, s nem tudom, mi vót a fogadásuknak az izéje na, ital-e, pénz-e, mi-e, s a másik kerülő úton ment, s vett magára egy fehér lepedőt, s mikor az illető ment, a másik, akkor kezdett feléje sántikálni, s az ijedtébe úgy hezzavágott, hogy a boszorkányból harag lett. (Csíkrákos, Hargita megye)²⁵¹

Még én es benne vótam! Benne vótam, értetted-e, mikor nem vót villany, me ugye csak a negyvenes évek után lett a villany. S mi azelőtt olyan leányok vótunk, leányocskák. S kiátottuk, mikor öntöttük ki a mocskos vizet: – Álljanak fére, me öntöm le!

Akkor tudom, hogy F. P.-éknél²⁵² itt ne, vót fonókaláka. Nem tudom, hogy a szomszédból ki vót mehalva. Nahát ezek a P. A. báéék, ezek gondosak vótak, hát megvót a fonókaláka, s benn lármáztak, énekelték, szóval az ilyen szokott lenni. S azok kitalálták, nem tudom, valamilyen cimborájával, hogy fagerendás, nem vót levakolva a ház, s a gerendák közti bétettek egy rossz kaszát. S azok aztán amikor kezdtek énekelni vagy ilyen halotti meséket, akkor kezdték a kaszát elévenni, akkor kezdték ízélni azt a kaszát, pengetni, s az olyan furcsa hangot adott benn!

S akkor úgy megijedtek, hogy mindenki a guzlyat elvette, s befuttak a kamarábal. Úgyhogy ilyenek vótak. Me én már az ilyenekbe nem vótam belevéve, csak én is úgy hallottam. (Csíkrákos, Hargita megye)²⁵³

²⁵⁰ 64 éves nő, 1993.

²⁵¹ 64 éves nő, 1993.

²⁵² F. P.-éknél.

²⁵³ 64 éves nő, 1993.

MUTATÓK

Tárgymutató

Albert András

Gyógyít 478

Jóslás

Egyéni sorsokat megmond 481

Könyvből jósol 477

Tenyérből jósol 481

Mesemondó 478

Olvas, tanul, ír 479

Rajzol 478, 482

Világ berendezése 478

Találmányok

Bicikli 477

Repülőgép 476, 480

Álom, alvás

Bénutság ~-ban

Halott jelenik meg 327, 699, 717

Jelentéses ~

Bajt jelez 641

Halált jelez 642

Buzdít keresztállításra 652

Kommunisták 544

Szűzanya 643

~ és gyermekek 643

Angyal 643

Démontáadás elszenvedése (megnyomás) 220-224, 566, 684

Kérés: adja vissza az elvett olvasót 663

Utazás, tanulás ~-ban 377, 450

Asztaltáncoltatás

Élet hosszát elárulja 503

Szellemek segítségével 71, 502, 503

Bába

Boszorkány 514

Gyereket elcsinál 245, 555

Megcsinál (ront) a szülés közben 195, 368

Béka

Átváltozás ~-vá

Béka képében jár valaki 165, 166, 167

Boszorkány átváltozása 97, 157, 270

Boszorkány békát tart 154

Cserépbén, lábosban tartja 119, 154, 155, 156, 160

Piros szalag van a béka nyakában 156

Hangoskodik, sikolt, bög 159, 162, 168, 171, 360

Megérzi gazdája halálát 157

Brekeg 157

Vele temetik el 158

Tovább kell adni 242

Viszonyulás hozzá

Elpusztítják 162

Enni adnak neki 97, 158, 165, 166

Megfenyegetik 166-167

Megbűnhődnek, ha bántják 163, 172

Mindig megjelenik 168

Kiviszik valahova 16-171

Nem szabad bántani 158, 164, 171

Gazdája megérzi, ha bántják 161, 163, 164

Szerencsét hoz gazdájának 156

Szolgál gazdájának, tudomány forrása 159, 160

Tejlevétel eszköze

Béka viszi a boszorkánynak a tejet 154, 163

Köpülő alá békát/békabőrt szegeznek 153, 160

Boszorkány

~-nak tartott személy

Incefi 198

Pál Ambarus 120

Ilonka Róza, Pap Dominé I, ott

~csoport

Együtt mulatnak 77-78, 95-96, 99, 231, 234

Boroznak 229, 230

Rittyenkóré, komámasszony! 230, 233

Étel, pénz átváltozik ganévé 232

~ság eredete 100, 106

Felismerése

Keresztbe kell lépni a nyomába 35, 118, 237

Lucaszék 103

Lyukon átnézni

- Boronalyukon át 236
- Kanálon át 35, 102, 114, 173, 236, 237, 266
- Szitán át 250
- Mákot szétszórni 263
- Seprút fel kell állítani 203, 237, 240
- Szarva van 236
- Halála, temetése
 - Állatok kísérik a temetőbe 243, 246-247
 - Nehéz halála van 96-97, 242, 283, 685
 - Ördögök verik 243
 - Temetésekor vihar, hideg van 97, 104-105, 245-246
 - Teendői halála előtt
 - Béka továbbadása 242, 246
 - Kibékülés haragosokkal 242
 - Tudomány továbbadása 211, 245
 - Rokonnak akarja továbbadni 243, 244
 - Tárgyba rejti a tudományt 243
- Tevékenység
 - Állatot tart
 - Békája van – l. Béka
 - Átváltozik
 - Békává – l. Béka
 - Disznóvá 209
 - Kecskévé 208
 - Lúddá, kacsává, libává 203-206
 - Macskává 207
 - Fekete macskává 206
 - Nyúllá 209
 - Ember megijed az állattól 204
 - Állati lába van 244
 - Bejut a kulcslyukon 101, 104, 119, 198
 - Emberek elleni agresszió
 - Álmában megtámadja
 - Az ember saját kezét levágja 238-240
 - Hangoskodik, ijesztget 222, 240
 - Megcsináltat (megront) – l. Csinálmány is 98
 - Meghordozza az embert 190, 193
 - Fák tetején járkal 190
 - Meglovagol 225, 228, 231, 233-234
 - Megnyom
 - Fojtogat 218, 220

- Megkorbácsol 227
- Ellenszere
 - Ima 228
 - Káromkodás 227
 - Megütni a megnyomót 224, 225
- Megnyomorít
 - Balesetet okoz 210-213
 - Elcsavarja az ember száját 268
- Megszív 43, 103, 179, 215-216
 - Gyógyítás
 - Ürülékbe mártott rongyot kell rákötni 215, 221
 - Megelőzése rendszeres ima 217, 218
 - Szekelet felvisz a tetőre 215
- Gyermekágyas anyát ijesztget 195, 196, 200, 208
 - Meghordoz 196
- Gyermekek elcserélése
 - Agos gyermek gyógyítása
 - Szenes vízben kell fürdetni 201, 202
 - Keresztleletlen gyermekekre veszélyes 194
 - Gyógyítás
 - Elégíteni a váltott gyereket 198
 - Sült tésztakarikán áthúzni a gyereket 195
 - Megelőzés
 - Nem szabad kivinni a gyermeket 194
 - Szentolvasó, imakönyv a gyerek mellé 194, 197, 201
 - Váltott gyermek
 - Kicsi és fekete 197
 - Ráncos 195
 - Szőrös 199
- Külseje
 - Lába
 - Lólába van 205
 - Lúdlába van 204, 205
- Forgószélben utazik 98
- Meddő tehénből fej 120
- Megzavarja a misét
 - Oltár körül állnak 250
- Repül 232
 - Seprűn
 - Repülőzsírt használ 101, 215, 229
 - Suhog repülés közben 231

- Tilón 273
- Tárgyakat táncoltat 104
- Tejelvétél – l. ott
- Vihart kavár 235, 185, 176, 175
- Viszonya az egyházhöz
 - Nem áldoztatják meg 157
- Böjt 135, 259, 401, 605, 677
- Cigány
 - Csinálmányt kutat
 - Maga teszi oda 336, 337, 340, 494
 - Pénzért 338
 - Csinálmányt gyógyít 339, 493
 - Csináltat 287, 338
 - Fél, babonás 725, 699
 - Jósol
 - Kártyát vet 339, 492, 494
 - Igazat jósol 495
 - Lop 429, 338
- Csángó 108, 351
 - Kalugerekhez megy 403
 - Szenesvizet készít
- Csinálmány (rontás)
 - Eredménye
 - Betegség
 - Hosszú betegség 280, 290, 316
 - Kiütések 295
 - Megbolondul 76, 292, 294
 - Levetkőzik, ruháját teszi-veszi 286
 - Összeszárad, összemegy 295
 - Bölcsőben fekszik 289
 - Rohamok 314
 - Szóra kihullik 294
 - Halál
 - Sértett halála 289
 - Vagyontárgyak elvesztése
 - Gyümölcsfa kiszárad 289
 - Módja
 - Eszköze
 - Könyv 301
 - Levél elolvasása 292
 - Belelép valamibe 300

- Megéttetik, megitatják 284, 290, 301
 - Kávé 299, 305
 - Szalamadrát itatnak vele, gyíkok nőnek a hasában 298
- Összekötözik a csinálmányt 294
- Megrontandó személy tárgyának ellopása
 - Fénykép 306
 - Ruhadarab 417
 - Gatya 303
 - Zsebkendő, kendő 148, 280, 293, 308, 339, 400
 - Lábnym 305
- Vér, váladék, hajszál stb. 305, 308
- Megrontandó személynél helyezik el a csinálmányt
 - Derékaljba 301, 315
 - Küszöb, lépcső alá 351, 417, 422
- Vízbe dobja a csinálmányt 294, 295, 338
- Oka
 - Bosszú
 - Harag miatt 280
 - Lopás, rongálás miatt 309, 311
 - Jóisten büntetése 309-310
 - Szerelmi ügy
 - Féltékenységi 293, 295
 - Házastárs elcsábítása 298, 348
 - Kötés 296, 400, 414
 - Szakítás miatt 299, 414
- Visszahat az elkövetőre
 - Saját rokona hal meg 281, 310-312
- Csinálmány (rontás) gyógyítása
 - Mosdatás 331
 - Szent tárgy
 - Skapuláré 286, 632
 - Tudóssal l. Tudósok
- Felekezetek
 - Baptista 545, 546, 550, 562, 581, 583, 586
 - Jehova tanúi 309, 470, 621, 650, 687
 - Katolikus 72, 85, 145, 164, 196, 214, 219, 237, 254, 432, 597, 608, 610, 630, 657
 - Unitárius 119, 174, 323, 552, 608, 610, 613
- Forgószelel
 - Isten büntetése ünneprontás miatt 661
 - Utazik benne valaki 173
 - Boszorkány 175, 178

- Gyorsan halad, mint a szél 176, 178
- Gonosz lélek, ördög 174, 175, 661
- Sárkány 187, 661
- Szépasszony 58, 72
- Tevékenység
 - Elragadja a kalapot, kendőt 187
 - Ha valaki beleköp, leszakad a nyelve 182
 - Kicsavarja a fát 173
 - Meghurcol 188, 192
 - Megtépi a haját 187
 - Gyermecket felkap 190, 193
 - Szétszórja a gabonát, füvet, egyebet 174, 178, 185, 192, 235, 261, 661
- Védekezés
 - Keresztvetés 72, 173
 - Ima 174
 - Megköpdösik 173
 - Saját térdüket ütik 179
 - Vágó/szűrő szerszámot vetnek bele 178, 261
 - Kiderül, hogy kit sebzett meg 98, 179-185, 187
- Garabonciás 90
- Gyermekijesztő
 - Böbös 191
 - Pilikuvics 89
 - Libuc 183
- Haldokló
 - Csengetés, harangozás segít 673, 676, 684
 - El kell engedni 682
 - Halottakkal, halott családtagokkal beszél 672, 683, 685, 687
 - Imádkoznak érte 678, 680
 - Látomást lát l. ott
 - Megkerítik szentelt gyertyával 670, 679, 681
 - Ördög ellen 671
 - Vár valakit 677, 686, 693, 701
 - Visszasírás – l. ott
- Halott
 - Álomban megjelenik 378
 - Kér valamit
 - Imát 700
 - Máshol eltemetett testrészét 705
 - Pénzét ássák ki 704, 706
 - Vizet 703

- Imára buzdít 699
- Megnyugtat 701
- Rosszat jelent 696
- Hat hétig nem távozik a háztól 712
- Temetés
 - Állat a sírnál
 - Kígyó 687
 - Többi l. Boszorkány temetése
 - Lepedőből darabkát el kell dugni 686
 - Élve eltemetés 703
 - Nem szabad kiséperni 698
- Halottlátó 378
 - Halott igényeiről beszél 375
- Ígézet
 - Áldozata
 - Bárki 319, 320
 - Fiatal állat
 - Borjú 318
 - Csikó 336
 - Malac 335
 - Gyermek 318, 319, 323
 - Kenyér 320
 - Tehén 322
 - Összeérő szemöldökű ember okozza 269, 318
 - Gyógyítás, megelőzés
 - Ima 318, 321, 334
 - Köpködés 320, 322
 - Piros szín 260, 333
 - Ráolvasás 321
 - Vízvetés 323
 - Ecetes víz 333
 - Szenes víz 318, 309
 - Bükkfa szén 321, 333
 - Nyírfa szén 321
 - Megdörzsölés, megmosás 321, 332
 - Megrázza-e magát? 322, 335
 - Tünetei
 - Bágyadtság 318
 - Fejfájás 320, 321, 334
 - Kiütés, viszketés 319
 - Sírás, nyugtalanság 318, 333

- Ijedtség, megijedés
 - Állattól
 - Kakastól 326
 - Lúdtól 324, 325
 - Medvétől 328
 - Tehéntől 331
 - Álomtól 328
 - Gyógyítása
 - Önöntés 325, 329
 - Tünetei
 - Fél mindentől, sír 326
 - Furcsán pislog 330
- Ijesztgetés, vélt találkozás hiedelemlellyel
 - Becsapás, ijesztgetés
 - Beöltözés
 - Boszorkánynak 744
 - Kísértetnek 736-737, 743
 - Elhunyt házastársnak 741
 - Madárijesztőt öltöztet be 71, 738
 - Muzsikál 63
 - Rákérdeznek, mit akar 743
 - Halálnak 741, 742
 - Lidércnek 82
 - Ördögnek 84, 89
 - Szépasszonynak 65-67
 - Tündérnek 73
 - Csinálmány 314-315
 - Éjjel segítséget kér valaki 729, 730
 - Fonóban, fonó után 274, 740
 - Háztetőre felvitt szekér 66
 - Kilincs megkötése 274
 - Megverés 73
 - Tejelveéssel tréfálgozik 134, 136
 - Temetőben
 - Eteti a marhát 743
 - Ruháját odaszúrja a sírhoz 727-729
 - Azt hiszik, halott kiált 730, 735, 739
 - Beleesett a nyitott sírba 730
 - Tüzes kerék készítése 82
 - Zajongás 744
- Firtosi barátok beöltözése 83-85

- Kendi pap híveivel elhiteti, hogy tudós 387-388
- Kifogáskeresés
- Aludt munka helyett – tündérekre fogja, hogy megtáncoltatták 74
 - Kísértetek muzsikáját hallja 74
 - Megverték lopás miatt – szépasszonyokra fogja, hogy meghordozták 66-67
- Meggyőződés
- Nem kísértetet lát
 - Kalap repül utána 731
 - Valamilyen állat 719, 741, 732, 733-735
 - Zörgés 731, 740
 - Fejét megérinti a ruha 276
- Tudományos magyarázat keresése
- Állat kíséri az embert 208, 274
 - Csinálmány, igézés 296, 301, 315, 320
 - Azért hat, mert hisznek benne 316
 - Lidérc 80-81, 213-214
 - Megnyomás 228
 - Tejelvétel 121
- Ilonka család tagjai
- Ilonka Ágnes, Úrfi Lajosné – máréfalvi szentasszony
- Előélete
- Baptista asszonytól tanult 508, 533, 546, 550, 562, 586
 - Hipnotizálták 568
 - Gyermekkorában látta Máriát 559, 565
 - Nagyapja bántalmazta
 - Tejet kiszopó kígyó miatt 565
 - Nem járt templomba 508
 - Tanítója bántalmazta 507
- Szentasszony – tevékenysége
- Állatok megszelídülnek
 - Farkas 282
 - Madárka 512
 - Vadállatok között él 524
 - Énekel 518, 531, 532, 564
 - Halottról tudósít 564, 569
 - Három napig alszik 566
 - Kegyelmet kap Istentől 512, 517, 555, 564
 - Aranybetűket olvas kőtábláról 528
 - Jósol 550
 - Díszkapuk lesznek 508, 522, 526, 540, 544, 559, 567

- Egyéni életek menetét 526, 540, 544, 563, 593
 - Nem adják tovább a jóslatot, baleset következik be 533, 543, 560, 567, 580
- Mannát evett 282
- Megmerevedik, révületbe esik 510, 521, 536, 558, 573, 593
 - Pontos időre 508, 509, 527, 531, 536, 540, 554
- Mindent tud, mindent lát 526, 561
- Nem fázik, nem ázik meg 553
- Papok nem fogadják el 523, 585
- Prédikál
 - Lejegyezte valaki 546, 548, 567, 589
 - Szentírást magyaráz 510, 521
 - Egy akol lesz 530
 - „Törvénnek fejet kell hajtani” 524
- Prófétacsoport tagja 577
- Rengőkő, Karéj tető 507, 514, 523, 533, 539
 - Valaki ráürit, ezért sérült gyermeke születik 514, 534, 542, 555, 566
- Várandós nőikkel kapcsolat 526-527, 533, 534
- Zarándoklat hozzá 509, 541, 558
 - Betegeknek sem nehéz 510
 - Sáros, nehéz az út, de jól haladnak 522, 536
- Későbbi élete
 - Csalódnak benne
 - Pénzügyek 577, 579
 - Eltiltják a templomból 560
 - Haldoklót kísér 602
 - Imádkozik különböző célokra 571
 - Masszíroz 600
 - Titokban jósol
 - Családja tiltja 524
 - Csak ha van kegyelem 529, 568, 600
 - Jó vásárt jósol 555, 568
- Megítélése
 - Elmebeteg, lelkibeteg 520, 547, 549, 552, 584, 587
 - Kedves 510, 516
 - Szent 591
- Hatóság
 - Elfogják
 - Börtönből (kórházból, elmeógyógyintézetből) hazatér 511, 514, 541, 554

- Különleges ruhában 523, 529, 532, 535, 537, 556, 564
- Kórházban bántalmazták 519, 587
- Orvos, rendőr hozzátartozója meghal 563, 596
- Embereket szétzavarják, faggatják 518, 544, 559, 565, 589
- Le akarják löni 511, 523, 554
- Sógornője üldözi 519, 587
- Boszorkánynak is tekintik 102, 592, 595
- Béka őrzi a házát 561, 596
- El tudja venni a tejet 260, 596
- Megszív 595
- Nem eszik halotti torban 265
- Ilonka Ferenc
 - Kalugerek keresztelték meg 254, 267, 423
- Ilonka Róza, Pap Dominé
 - Boszorkánynak tartják 100, 102
 - Tevékenység
 - Forgószélben utazik 248, 255
 - Gurucsál (ront), varázsol 251, 268
 - Igéz a szeme 269
 - Megszív, megnyom 252, 255, 262, 265, 270
 - Seprűn jár 249, 255
 - Tudományát át akarja adni
 - Lányainak 263
 - Rokonnak 270
- Lányai
 - Mindennapos áldozók 265
 - Szerencsétlen életűek 264
- Személyiség
 - Cukrot ad a gyerekeknek 267
 - Kalugerek nála szállnak meg 252, 423
 - Imádkozik 253
 - Pletykás 251, 253
 - Sokat jön-megy 252, 270
 - Tiszta, ügyes asszony 255
- Védekezés
 - Lába nyomába lépnek 270, 592
 - Seprűt felállítanak 248
- Egyéb Ilonka-rokonok 43, 100, 268
- Imameghallgatás
 - Csodás gyógyulás 652

Jóslás

Egyéni életre vonatkozó

Csillagokból 491

Kártya~ 488, 494, 496–501

Kávézacc ~ (Gicsálás)

Formák jelentése 484, 486-487

Gyermek halálát megjósolja 486

Könyvből tanulja a módját 487, 489

Tolvaj keresése 483, 485

Tej visszahozása 116

Toron gicsál valaki 488, 489

Könyvvel ~ 501

Tenyér~ 492

Időjárás-jóslás

Tő Minya

Koporsóban alszik 474

Zivatart jósol 471, 474

Világvégét jósol l. ott

Világvége jóslatok

Jóslatok

Találmányok, újdonságok

Állat leveszi az asztalról a puliszkát – pulyka 448

Cérnával, hálóval vonják be a világot – telefon 441, 445, 461, 465

Géppuska 463

Magas sarkú cipő 438

Önjáró szekér 463, 465

Autó 437, 439

Repülő 469

Vonat 442, 464

Újféle ruhák 450, 453, 455, 458, 464

Vasmadarak – repülő 437, 445, 450, 454, 462

Világvége

Antikrisztusok 452, 457, 460, 462

Díszkapuk 508, 545, 567

„Ezer telik, ezer nem telik” 437, 439, 447, 456, 513

Háború 465

Erdély vész el legkésőbb 441, 454, 461

Csákót felveti a vér 437

Cserepeskő megmarad 444, 446

Rézhydról a csapatok lerúgják a gypet 445, 446, 447

Kicsi táltos (király) 443, 445

Végidő

Emberek elfogynak 472

Nem lesz, aki kiűzze a vadállatokat

Nem lesz férfi 475

Nem születik gyerek hét évig 443, 457, 459

Egy kenyér vagy egy sült tyúk is elfogy, mire találkozik
valakivel 452, 454, 457, 460, 463

Kutya se (/kígyó se) szeretne lenni 472

Megreped a föld 464

Nem kapni kovászt 455

Régi zászlót teszik ki 455

Sötétség 452, 513, 584

Szentelt gyertyák égnek 457

Szégyentelenség 440, 450

Szeretet megszűnik 452

Társadalmi egyenlőség 440

Tűzőn lesz, özönvíz lesz 439, 454, 458, 461

Jézus mondta 458, 513

Jósok

Demény Domi 450-453

Álomban tanul, túlvilágon 450

Antikrisztusokról jósol 452

Káromkodós, de megjavul 451

Horokály Józsi 442-449

Latinul tudott 443

Vak ember volt 448

Mogüz nevű jós 490

Úz Bence 437-440

Suttog Pál 469-470

Angyala van 469

Jóskönyv 439

Biblia 444

Lasaleti könyv 456

Mária jövendölései 455, 457

Tudós jósol – l. ott

Lólábú asszony – l. ott

Kaluger (kalugyer, kaluber) papok

~-hez fordulás okai

Bosszú 412

Károkozó keresése 313, 395, 401, 407, 430

Szerelmi bánat 391, 402

- Helyszín
 - Kolostorban 394, 396
 - Vándorlás – házaknál 397
 - Pap Dominénál (boszorkány) szállnak meg 398
- Mindent tud 400, 409
- Sikeres esetek
 - Meghal a bűnös 393, 414, 415, 428
 - Szerencsétlenség éri 407, 421
 - Megnyomorodik, összekucorodik, megbetegszik a bűnös 392, 403, 412, 427
- Sikertelenség
 - Túl régi a rontás 213
- Technika
 - Átlép a betegen (gyermek) 394
 - Böjtöt rendel 401
 - Cseberbe néz 405
 - Gyertyát gyújt 417, 430, 431
 - Imádkozik 412, 419
 - Egész éjjel 397
 - Imát rendel 420
 - Keresztel 421, 423
 - Keresztet mutat 417
 - Könyvet használ 397
 - Jósol belőle 404
 - Kinyitja 403, 416, 422
 - Olvas belőle 404, 405
 - Misét mond valamilyen célra 224, 307, 391, 413, 418, 431
 - Tükörbe néz 406
 - Valami muzsikál nála 418
- Nem arra sújt a baj, akire számítanak
 - Átok azt fogja meg, aki hibás 395, 424
 - Átoknak tekintik a ~ által mondott misét 422
 - Családtag bántódása kaluger miséje miatt 406, 415
 - Gyapjúlopás ügye 425-427
 - Figyelmeztet, hogy ~
 - Hallgatnak rá 412
 - Nem hallgatnak rá 425, 427
 - Saját halál, szerencsétlenség 405
- Csalódás bennük 423, 432
- Kártyavető 719
 - Tudakozódás 342, 392, 425

- Kirekesztett lélek
 - Meg kell keresztelni 711
 - Segítséget vár 711
 - Söhajtozik, sír, zörög 711, 716
- Kígyó
 - Kígyómarás gyógyítása 351
 - Szárnyas kígyó 86
 - Tejet iszik 86, 565
 - Temetésnél 687
- Kincs 388
 - Kigyúl 92
 - Kincstalálás 92
 - Hetedik gyermek találja meg 92
- Őre
 - Hosszú hajú leányka 91
- Kísértet, visszajáró halott
 - Célja
 - Helyet őriz 71
 - Kér valamit
 - Eltett gyermekek 718
 - Pénzét keressék meg 704, 706
 - Levágott ujját tegyék mellé 705
 - Visszaadja a földet 718
 - Elmozdított határkő 718, 719
- Kinézet
 - Csonka ember 717
 - Fehér 725
 - Lepedőben 56
 - Macskaként 720
 - Magas, hosszú alak 348, 726
 - Fekete alak 724, 725
 - Állat képében 722
 - Kiskecske 720
 - Nyúl 721
 - Ló 720
- Tevékenység
 - Beleégeti kezét a falba 702
 - Beszélget 703
 - Halotti lakodalom 723
 - Kiált, kopogtat 712, 714
 - Csak harmadszorra szabad válaszolni 57, 226, 709

- Kicsalja az embert 708
- Lépked 705
- Megcsókol 707
- Muzsikál, zörög 227, 713, 715, 718, 725
- Tésztát kóstol 713
- Vizet, szemetet este nem szabad kiönteni
- Figyelmeztetni kell 226
- Leönti a halottat 197, 697
- Látomás
 - Angyal 643
 - Apró emberke 667
 - Halott 667
 - Fényben 716-717
 - Haldoklónak
 - Édesanya 671
 - Jézus 570, 678
 - Mária 594, 636, 678, 698
 - Bajokat jósol 639
 - Mennyország
 - Tündérország 633
 - Muzsika 640
 - Szent Család 635
 - Szentek
 - Pió atya 636
 - Szent Antal 637
 - Szentháromság – háromszög 636, 673
 - Szentlélek 638
 - Üvegen kirajzolódik 552
 - Ablaküvegen
 - Jézus 620, 625, 649
 - Mária 620, 622, 650
 - Távollevőről hírt hoz 649
 - Színek 455, 552, 593, 621, 622, 647
 - Üvegtányéron Jézus 552
 - Belemagyarzásnak tartják 648
 - Vér folyik az iskola alatt 594
- Lidérc (lüdérc)
 - Külseje
 - Kígyószerű alak 80
 - Kötőrúd 80

- Tüzes lidérc 83-84, 101
- Kiköltése 80
- Tevékenység
 - Asszonyhoz, leányhoz jár, áldozata belehal 79
 - Fényjelenség 80, 238
 - Rossz előjel 80
- Védekezés
 - Körbe állni 81
- Lólábú asszony háborút jósol 467-468
- Medve
 - Leányt szerez magának 87
 - Halál előtt látja a haldokló 669
- Megjelenési hely
 - Hegyhez vezető út 50
 - Karój 98-99, 507
 - Nagyvész 43, 62, 75, 213-214, 238-240, 718
 - Ösvény 49-50, 99, 113
- Meg nem nevezett hiedelemlények
 - Fényjelenség kereszt tövében 63
- Menstruációs vér
 - Kisebesedik a gyermek arca 148, 151, 152, 251
 - Szerelmi varázslás eszköze
 - Sebes lesz az arc 299, 305, 367
- Öngyilkos
 - Kirekesztett lélek lesz 695, 711
 - Ördögöket lát 694
 - Isten nevére távoznak 695
 - Táncolnak a vízen 695
 - Vihart, jégverést okoz 696
- Ördög
 - Alakja
 - Kakas 694
 - Meztelen ember 88
 - Pepita kabátos ember 675
 - Piros csizmás 694
 - Tevékenység
 - Ijesztget
 - Haldoklónak megjelenik 675
 - Öngyilkosnak megjelenik 694
 - Megnyomja a szekeret 723

Papok

Barátok 83-84, 85

Vetésben segít 653

Kalugerpapok – l. ott

Katolikus pap (nem kaluger)

Nem mond misét halálra 432-433

Vaslábi pap

Körtét küld – termékeltenségen segít 407

Piros ruhás lények

Kinézet

Leányka 69-70, 75

Sapkája, kardja van 76, 243, 723

Tevékenység

Büntet

Temetőgyalázást 723

Meghordoz 75-76, 191

Muzsikál 76, 191

Rejtezés – l. Túlvilágjárás

Sárkány 187, 258, 661

Sátánisták 359, 567

Antikrisztus 452, 547, 460, 462

Gyerekekből áll a társaság 453

Ruhájukon fordított kereszt 453, 567

Simó Péter 56

Meghordoz 55

Szellem

Kísértet, visszajáró halott – l. ott

Segítő szellem

ABC-s jóslás 504

Angyal segít 469, 516

Asztaltáncoltatás 502-504

Auzma nevű szellem 349

Bántalmazza a tudóst 539

Valamiben tartja 324

Szentasszony

Balázs Istvánné

Börtönbe vitték 618, 619

Elrejtezik

Ágyban fekvé 619

Meghatározott időpontban, este 619

Imára buzdít 617

- Jézus szenvedéseiről beszél 617
- Jóslás, jelek 620, 621
 - Ablaküvegen képek 620, 622, 623, 625
 - Száraz akác kivirágzik 619, 622, 624
 - Villámcsapás 619, 621, 622
- Templomban 619, 620
 - Felemelkedik a levegőbe 625
- Utána nem emlékszik 624
- Ilonka Ágnes történetét ~-hoz kapcsolják 617-618
- Ilonka Ágnes – I. Ilonkák
- Orbán Erzsébet
 - Kórházban beszél, baleset után 629
 - Túlvilágjárás 632
 - Halottakról tudósít 629
 - Íma, szent öltözet fontossága 630
- Tófalvi Andrásné, Juliska
 - Énekelget, megbolondul 608, 611
 - Boszorkányokat lát, meghordozzák 608, 613
- Vallási különbség megviseli 608
- Tevékenység
 - Álomfejtő 614
 - Elrejtetik, beszél 612, 614
 - Halottal beszél 609
 - Jósol 611
 - Vezetik a túlvilágon
 - Ennie kell 609, 614
 - Pokolban jár 611
 - Büntetések 614
 - Ördögök 612
 - Visszatér 610
 - Férjét hívja 610
 - Népek hallgatják 608
 - Kétkedés 610
- Vecsernye Mari
 - Imára buzdít 606
 - Kórházba kerül kezelésre 603, 605
 - Oltárokat díszíti 603, 605
 - Révíletben beszél, jósol 604
 - Befelé fordul az ágyon 606
 - Bizonyos időpontban 605, 607
 - Elalszik 605

Elváltozik az arca 606
Rángatózik, remeg 606
Virágot szed 603
Szent Antal 368, 604, 664
Szépasszonyok, kisasszonyok
Tevékenységük
Ló
sörényét befonják 43-44, 46-47, 226, 356
megizzasztják, járják 44-45, 50
Tehén tejét elveszik 140
Ember
fejét, száját eltekerik 49
felakasztják 49
megforgatják 48-49
meghurcolják 46, 57
megtáncoltatják
szeretkezni akarnak vele 57
Mulatnak, lakomáznak 58
Muzsikálnak, csengetnek 433
Fa tetején muzsikálnak 59, 60, 61, 62
Muzsikával csalogatnak 60, 61
Megjelenés
Alakja
Lába
Lúdlába van 57
Nincs nyoma 63
Ló képében 720
Szép leány képében 57, 63
Illető kedvese képében 58
Úrfi és kisasszony képében 63, 64
Helye
Hegyhez vezető út l. ott
Nagyvész l. ott
Törösháj 55-56
Ideje: Szentgyörgy nap 54, 102
Utaznak
Hintón 59
Szélben 58, 60
Táltos
Foggal születik 89-90

Tejlevétel

Anyatej elvétele

Elkövetőnek megjön a teje 144

Férfinak ~ 145, 146, 150

Megelőzése

Három csepp vizet kell inni 150

Otthagyni valamit

Cérnadarabot 147, 151, 251

Hajszálat 149

Saját anyatejet fejni 144

Nem léphet át az anya keréknyomot, vízfolyást 150

Piros anyag felerősítése 152

Módja

Megdicséri a sok tejet 148

Ráül az anya ágyára 147, 150

Gyógyítása

Cérnadarabot kell eldobni vagy ellopni 146

Kenyérrre fejt tejet kell enni 115, 135, 145, 150, 151

Megkeríteni a mellet valamivel és imádkozni 144

Állati tej elvétele (tehén, juh)

Elkövető felismerése

Bebög a tehén hozzá 113, 140

Észreveszik a cselekedetet 123, 128

Megelőzése

Fokhagyma segítségével 114, 122, 142

Keresztet rajzolni az állat fenekére 113, 118

Megsózni a kiadott tejet 113, 126, 136, 143

Nem szabad kiadni semmit 113, 115, 119, 123, 145, 149

Juhoknál

Ezüstpénzre fejni 131

Pénteken ne nyaljon sót az állat 134

Szentelt csengettyűk 127, 163, 412

Módja

Béka segítségével – l. Béka

Borjazztatás után a kezéről lemosott anyagot saját tehenének adja 127

Kezét elhúzza az állat hátán 124, 373

Kötelet nyújt át 110-111

Port vesz fel az állat nyomából 108, 114

Az állatok útjába helyez valamit 123-124

Tárgyat fej

Derékszeget 129

- Falat feji 132
- Kapufélfát 109, 119, 126, 141
- Kendőt 59
- Gurucsa (rontás), varázslat
 - Kosár letakarva piros anyaggal 113
- Gyógyítása
- Felismert elkövető visszavonja kérésre 116, 122
 - Megsimogatja 125, 126
- Többi tehénből szőrt venni 124, 125
- Tudós segít 130, 143
- Kereszt felerősítése 139
- Verés
 - Elkövetőt közvetlenül, vagy veréssel fenyegeti 139, 271
 - Küszöböt 131, 138, 142
 - Textíliát
 - Borjúpokrócot 110, 140
 - Pásztorbundát, ujjast 132, 135, 139, 142, 145
 - Egyéb ruhadarabot 114
 - Vasat, vastárgyat (patkó, szekércsiga stb.) 122, 124, 141, 143
- Túlvilágjárás
 - Álomban 377, 450
 - Mennysország 633, 634
- Rejtezés
 - Asszony
 - Halottakkal találkozik 628
 - Gyermek
 - Látomásai vannak 627, 647
 - Belehal 627
 - Szentasszonyok ~e – l. ott
- Tündér
 - Bizonyos helyen tartózkodik
 - Keresztúton 68
 - Ösvényen 69
 - Kutat őriz 72-73
 - Patakon 69
 - Létezik 432
 - Tevékenysége
 - Beszélget 131
 - Járkál 69-70, 71
 - Keresztúton, ösvényen alvó embert megnyomorítja 68-69

Ló sörényét befonja 68
Muzsikál, táncol 70, 73, 474

Tudós

~-ok általában

Nem vállalja a felkérést 342

Fizetség

Pálinka 383

Kinézete

Alacsony – I. Mihály Lajos

Vak 375, 379, 409

Tevékenység

Állatgyógyítás

Disznó 380

Tehén

Bika 381

Elvett tejet visszaszerzi 349, 382, 383

Gyógyít

Csináltatást, ijedtséget gyógyít, tudakozódik 295, 297, 299, 327, 346,
349

Imádkozik 377

Orvosságot készít 299, 345, 349, 376, 612

Szemölcsöt elparancsol 350

Halottlátó l. ott

Jósol

Halált jósol 376

Segítő szelleme van 324, 349

Szentek segítségével gyógyít 368

Tolvajt azonosít 375, 376

Vihar elhárítása 377

Egyes ~-ok

Almási asszony

Csináltatás gyógyítása, kutatása 280, 316

Elveszett állatot megtalál 210, 361

Kártyát vet 311, 363

Tódor Rebi 514

Állattá változik 359

Békát tart 360

Betegséget gyógyít 358, 360

Csináltatást meggyógyít 355, 356, 363

Elcserélt gyermeket visszaszerzi 199

Jósol 360

- Megköti a szekeret 356, 358
- Rokona is önt önt 324
- Segítő szellemei bántalmazzák 359
- Tejet visszaszerzi 357
- Úton járókat látja
 - Hitetlent elküldi 361
 - Káromkodót nem fogadja 359
- Almási ember
 - Disznót gyógyít 381
 - Előre tudja, hogy érkezik valaki 129
 - Ló sörényét kibogozza 46
 - Tejet visszaszerzi 129
- Kártyavető – I. ott
- Kávével jósló – I. ott
- Mihály Lajos – Csíkpottyond
 - Fizetség
 - Természetben 370
 - Kinézete
 - Alacsony 370
 - Fehér harisnyában jár 364
 - Tevékenysége
 - Gyógyít
 - Bedő Dominé gyógyítása 163, 365, 367, 372
 - Csinálmányt 364
 - Keze gyógyít 366
 - Kígyómarást 366
 - Imádkozik 364
 - Orvosságot készít 364, 371
 - Tejet visszaszerz 367, 373
 - Hitetlent nem gyógyít 365
 - Mégis gyógyít 371
- Vízimalomban dolgozó ember
 - Tej visszaszerzése 130-131
- Szőcs Márton – korondi tudós
 - Tehén gyógyítása 383, 384
- Vándor tudós
 - Esernyőkészítő 350
- Tudós kocsis
 - Gyorsan mennek a lovai 386
 - Megköti a szekeret 385

- UFO, úrutazás 275
 - UFO-n apró emberek vannak 90
- Ünneprontás
 - Büntetés
 - Forgószél, vihar 658, 661, 662
 - Halál 657
 - Kára esik 658, 662
 - Kővé válik 657
 - Tűzvész 657, 658
- Vadember, vadleány 77-78
- Vallási élet 659, 660
- Védekezés ártó erők ellen
 - Felerősíteni valamit
 - Fokhagyma 43, 45, 46-47
 - Guzsaly, orsó felszúrása 45
 - Tövises ág 241
 - Koponya 45, 47
 - Vallásos védekezés
 - Kereszt 44
 - Keresztvetés 71
 - Ima 58, 60
 - Isten neve 714
 - Tükör 44, 47
- Vihar
 - Oka
 - Boszorkány halála 245
 - Boszorkány okozza 235, 185, 176, 175
 - Könyvet forgat 90
 - Megelőzés, elhárítás
 - Harangszó 177, 186
 - Szent János harangja 654
 - Öngyilkosnak nem harangoznak vele 655
 - Ima 377, 656
 - Könyvből
 - Ráolvasás 655
- Virág
 - Mennyországban 634
 - Kertek, ~ok 667
 - Rózsalétra 630
 - Oltárra
 - Isten kéri 662-663

Visszaébredés, halott visszasírása
Két óráig még hall 689, 701
Nehezen hal meg, akit visszasírnak
Gyermekei sírják vissza 688
Két hétig él még 689
Nem lesz egészséges 683, 690, 692
Nem szabad a haldokló előtt
Hangosan sírni 682, 688-690, 691, 693
Könnyet ejteni rá 669
Vízvetés I. Igézet gyógyítása

Helységnévjegyzék

A Helységnévjegyzékben a kötetben szereplő szövegek gyűjtőhelyei szerepelnek; a könyv jegyzeteiben említett, a szövegállományhoz csak másodlagosan kötődő helységneveket a lista nem tartalmazza. Az egyes helységek vastagon szedett, magyar neveit az adott település megyéjének magyar neve, majd – zárójelben – román elnevezése, illetve a megye román neve, végül, amennyiben ez lehetséges, a helység 1913-as beosztás szerinti vármegyéjének megnevezése követi.

Atyha, Hargita m. (*Atia*, jud. Harghita), v. Udvarhely vm.
Csíkbánkfalva, Hargita m. (*Bancu*, jud. Harghita), v. Csík vm.
Csíkelne, Hargita m. (*Delnița*, jud. Harghita), v. Csík vm.
Csíkrákos, Hargita m. (*Racu*, jud. Harghita), v. Csík vm.
Énlaka, Hargita m. (*Inlăceni*, jud. Harghita), v. Udvarhely vm., Etéd része
Etéd, Hargita m. (*Atid*, jud. Harghita), v. Udvarhely vm.
Felsősfalva, Hargita m. (*Ocna de Sus*, jud. Harghita) v. Udvarhely vm.
Fenyőkút, Hargita m. (*Fântâna Brazilor*, jud. Harghita), v. Udvarhely vm.
Firtosmartonos, Hargita m. (*Firtănuș* jud. Harghita), v. Udvarhely vm.
Firtosváralja, Hargita m. (*Firtușu*, jud. Harghita) v. Udvarhely vm. Farkaslaka része
Gagy, Hargita m. (*Goagiu*, jud. Harghita), v. Udvarhely vm. Szentábrahám része
Gyergyókilyénfalva, Hargita m. (*Chileni*, jud. Harghita), v. Csík vm.
Homoródalmás, Hargita m. (*Merești*, jud. Harghita) v. Udvarhely vm.
Kászonfeltíz, Hargita m. (*Ploieșii de Sus*, jud. Harghita), v. Csík vm.
Korond, Hargita m. (*Corund*, jud. Harghita), v. Udvarhely vm.
Lövéte, Hargita m. (*Lueta*, jud. Harghita), v. Udvarhely vm.
Máréfalva, Hargita m. (*Satu Mare*, jud. Harghita) v. Udvarhely vm.
Pálpataka, Hargita m. (*Valea lui Pavel*, jud. Harghita), v. Udvarhely vm.
Székelypálfalva, Hargita m. (*Păuleni*, jud. Harghita), v. Udvarhely vm. Farkaslaka része
Szolokma, Maros m. (*Solocma*, jud. Mureș), v. Udvarhely vm.

L'Harmattan France
5-7 rue de l'Ecole Polytechnique
75005 Paris
T.: 33.1.40.46.79.20
Email: diffusion.harmattan@wanadoo.fr

L'Harmattan Italia SRL
Via Degli Artisti 15
10124 TORINO
Tél: (39) 011 817 13 88 / (39) 348 39 89 198
Email: harmattan.italia@agora.it

Korrektor: Bellus Ibolya
A borítót Kára László tervezte
A nyomdai előkészítés Kardos Gábor munkája
A nyomdai munkákat a SÉD Nyomda Kft. végezte, felelős vezető Katona Szilvia

A kötet hiedelemszövegeit Gagyi József gyűjtötte mintegy tíz év leforgása alatt, a volt Udvarhely megye és Csík megye községeiben. A gyűjtő a hiedelemleányok világképben, vallásban, mentalitásban betöltött szerepét, valamint a különböző tudósok, javasok, jósök és boszorkányok tevékenységének társadalmi funkcióját igyekezett feltárni, s különös figyelmet szentelt az 1949-ben és az azt követő években működő jóslatoknak (Úz Bence, Horokály Józsi, Suttog Pál, Demény Domokos) és apokaliptikus jóslataiknak, továbbá a másvilággal, halottakkal révülésben érintkező szentasszonyoknak. A jelenkori Erdélyben intenzíven kutatott téma a román papok tevékenysége és szerepe a magyar közösségekben: a kalugerpapok alakjáról is egyedülloán gazdag dokumentációt tartalmaz a kötet.

Gagyi József anyagát Dyekiss Virág rendezte; szövegeit gondozta, egységesítette és a gyűjteményt tárgy- és helysége névmutatóval látta el. A szerzők e kötetrel a Székelyföld múltbeli hiedelemvilágának elegendő legnagyobb szabású gyűjteményét hozták létre. Ezzel nélkülözhetetlen adatanyagot szolgáltatnak a folklorisztikai, antropológiai kutatások számára, de az erdélyi magyar kultúra múltja iránt érdeklődő szélesebb olvasóközönségnek is tanulságos olvasmányt nyújtanak.

Gagyi József (sz. 1953), a Sapientia Egyetem Marosvásárhelyi Karának antropológus tanára. A Csíkszeredai Kommunikációs Antropológia Munkacsoport alapító tagjaként már az 1990-es években kezdett antropológiai és folklorisztikai kutatásokkal foglalkozni. Szakfolyóiratokban vagy könyvfejezetekként megjelenő tanulmányain kívül kilenc szakkönyvet publikált erdélyi kiadóknál; ezek közül a hiedelmek témáival különösen e három foglalkozik: *Jelek égen és földön. Hiedelem és helyi társadalom a Székelyföldön*, 1998; *A krízis éve a Székelyföldön* 1949, 2004; *Amire vágyunk, amitől félünk, amit remélünk*, 2010.

Dyekiss Virág (sz. 1981), a MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Néprajztudományi Intézetének magyar, finnugor és szamojéd folklorisztikával foglalkozó munkatársa. Magyar és külföldi szakfolyóiratokban, tanulmánykötetekben számos cikket publikált, emellett udmurt és nganaszan fordításai jelentek meg.

5990 Ft

ISBN 978-963-236-960-0

9 789632 369600

L'Harmattan